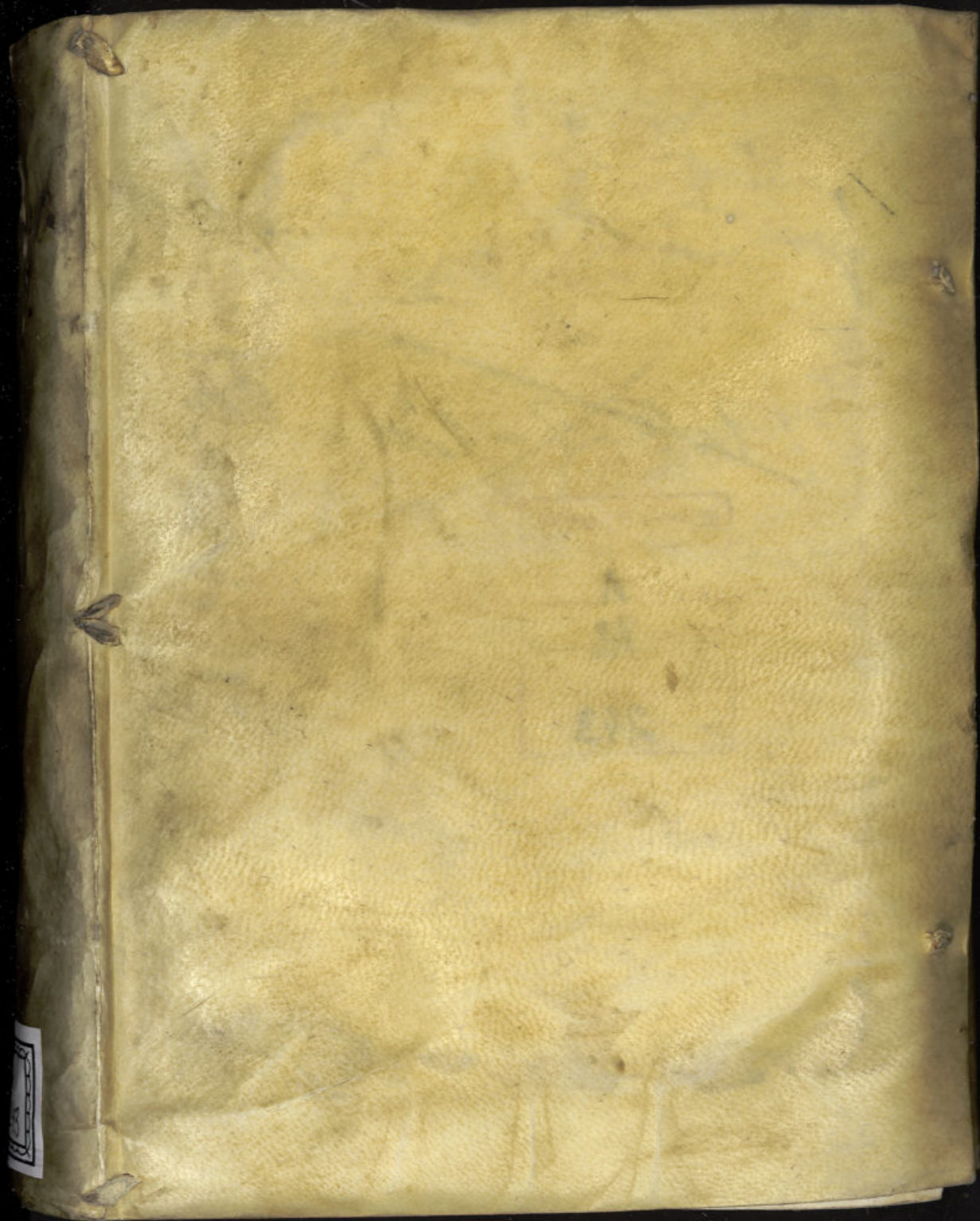

Commons
Journal

Specimen

A
12-243

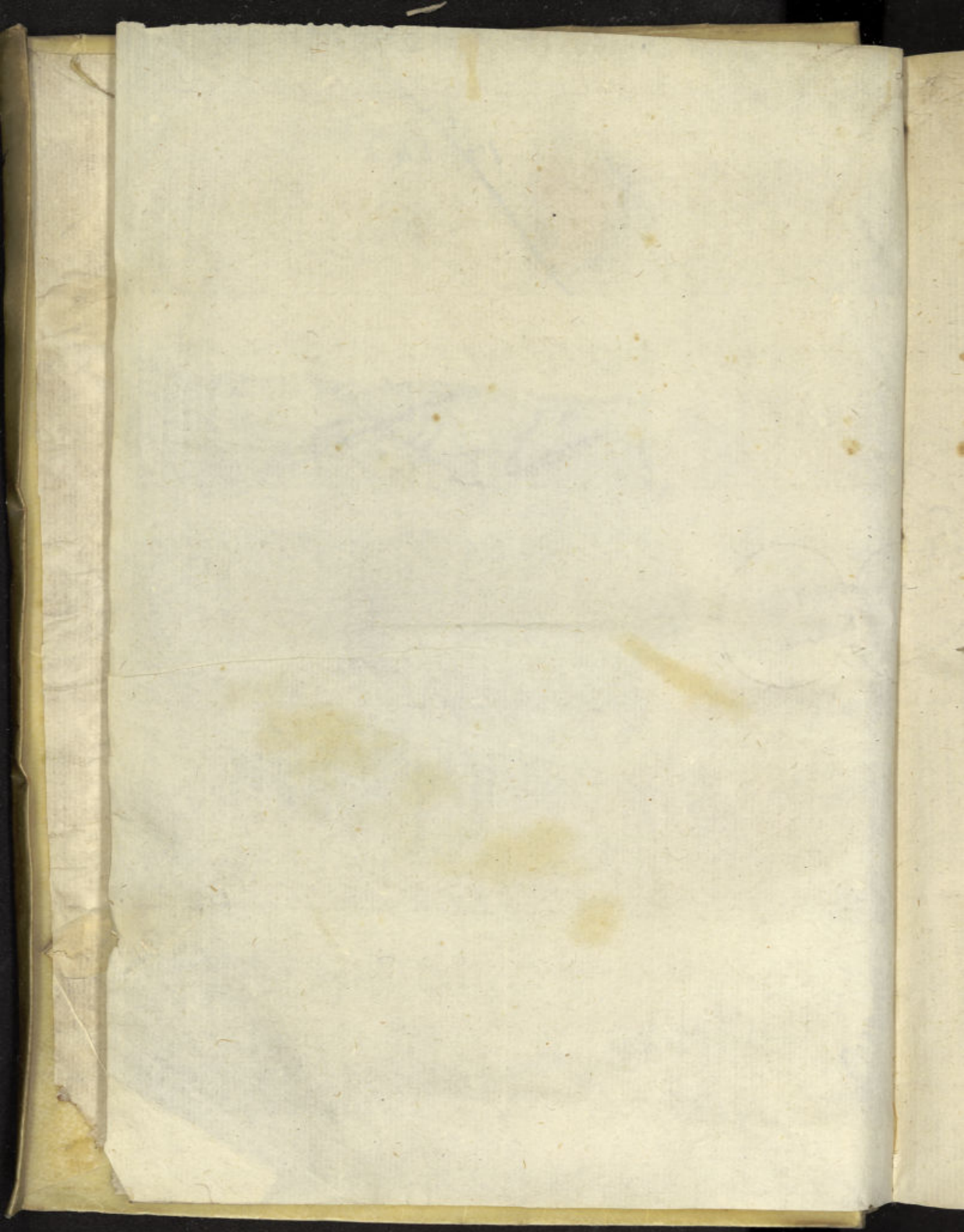
3-1-63

~~Paste 7-13~~

Bibliography of the ...	
361	A
0	12
1	
243	

17¹ 243

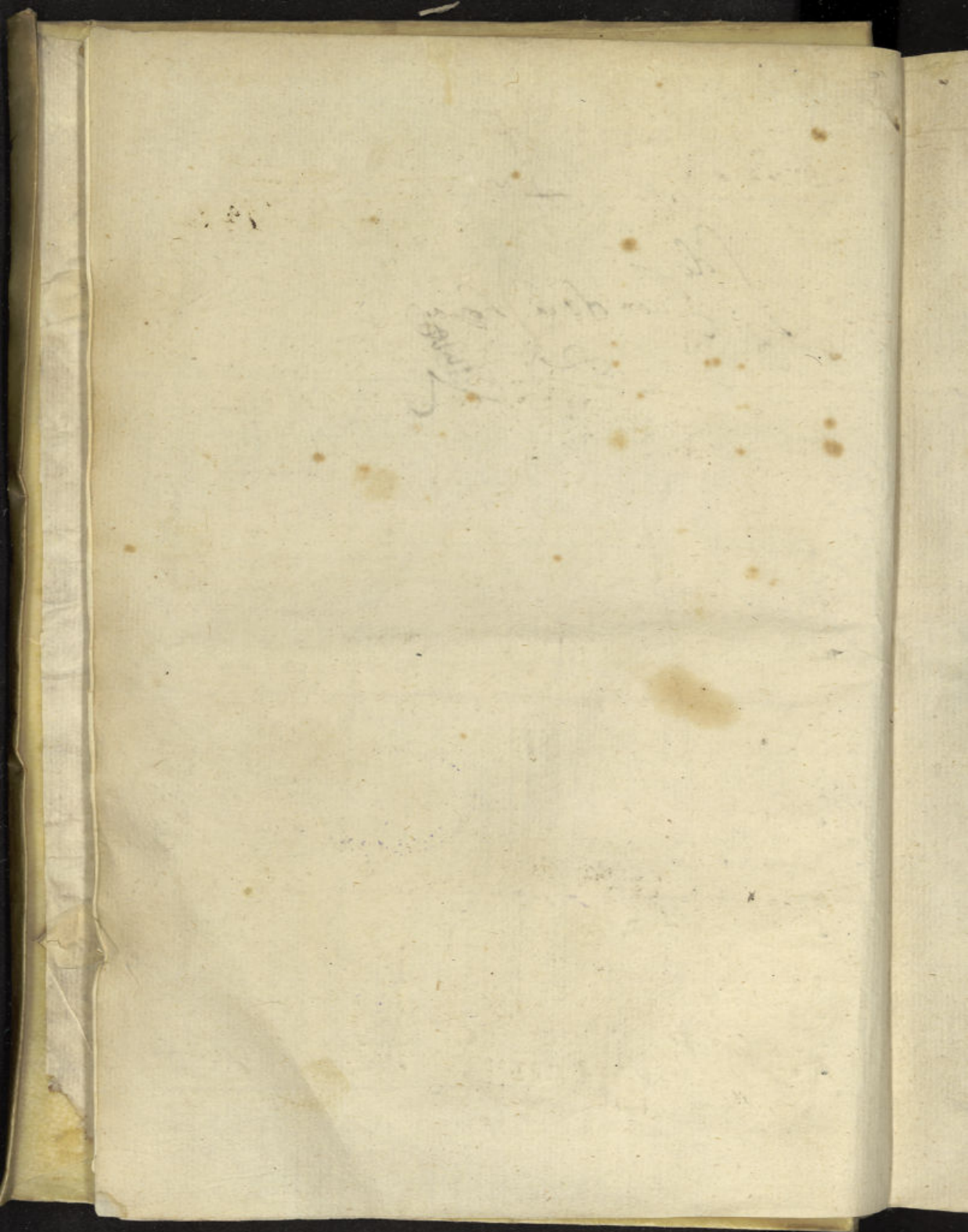

1775
H. T. ...
p. de
Juan de la Cruz
2 R

MANONES

... ..

Ms. 1. 2. 1.
IN

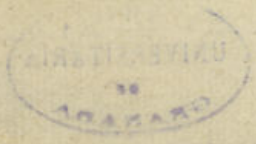
Libro por dho del M^o de Moral.

CANONES
CONSCIEN TIÆ

1707
1707
1707
1707
1707

CANONES
CONSCIENTIE

E
I
A
2
D
LI

CANONES CONSCIENTIÆ

Ex utroque iure .

Et probatis D. D. cum antiquorum, tum recentium
Sententijs collecti

P. D. THEOPHILO ALARIO

Clerico Regulari Barnabita

AUCTOR

Olim corrupto titulo, & Auctore fictio

Enchiridion Casuum Conscientiæ

IO. FRANCISCI SVAREZ

Hac verò noua & germana impressione

Ab infinitis mendis repurgati, nouisq; doctrinis longè plurimum
aucti & locupletati

Quibus adiectæ sunt in calce, ac declaratæ Clausulæ apponi solite in Dispensationi-
bus tum in Pœnitentiaria pro foro interno, tum in Dataria pro Externo

Omnia ad exemplar Auctoris posthumum .

IOANNIS BAPT. MANCINI CORTONENSIS.

Ad Illustriss. & Reuerendiss. D.

D. IO. BAPTISTAM CECCHIUM
ANTISTITEM PISCIE.

Blatt 107
1710
1710

17284811

CANONES

CONSCIENTIA

EX VERBO

Et propter D. D. cum antiquum, in sequentibus
sententia collecta

P. D. THEOPHILUS ALARIO

Gl'rico Regali Barba

AUGUSTINUS

Quintus dicitur, & Augustinus

Institutione Canonum

IO. FRANCISCVS

Hic vero non & Germanus

Ad istam mentem referuntur, non quod istis longis
sententia collecta

Quia ad istam mentem referuntur, non quod istis longis
sententia collecta

Quia ad istam mentem referuntur, non quod istis longis
sententia collecta

IO. FRANCISCVS

Ad istam mentem referuntur, non quod istis longis
sententia collecta

D. IO. BAPTISTAM CECCHIUM

ANTISTITUM PISCEN

LIBRARY IN Obedientia Bonifacii, et H. Hoch. Dominici
Superioribus anno 1671

ILLVSTRISSIMO
AC REVERENDISSIMO D.
D. IO. BAPTISTÆ
CECCHIO
PRAEPOSITO PISCIENSI

Ac totius Vallis Nebulae, & Arrianae Ordinario
Io. Baptista Mancinus Cortonensis
F E L.

VENEROR caeleste consilium, Illustrissime
Praesul, (nam profiteri gratias fortunę fugit
animus) quod optatam diu obseruantię tibi
meę testandę opportunitatem importuna
literatorum iactura mihi tandem quęsiuit.
THEOPHILVM ALARIVM ex Ordine
Clericorũ Regularium, quos Barnabitas vocant, lumen sa-
crę doctrinę nostro seculo conspicuum, nuper extinctum iu-
re lugeamus; nisi monumentum egregium extaret, pretium
funeris tanti Viri. Hic à diuturnis functionibus, quibus san-
ctissime, vt Clericum Regularem decet, insistebat, subsęci-
uas colligens horas elucubrauerat CANONES CONSCI-
ENTIAE ex vtroque Iure, ac probatis Doctorem cum anti-
quorum, tum recentium sententijs coactos, priuatum vt oci-
um magis erudiret, quàm vt eruditorum album affectaret.
Improbauit Amicus nescio quis, sed malę sanus Censor, mo-
destiam genij: Et vt erat intimus, clepsit facilę volumen, ac
procul transmisit infelici Typographo publicandum. Qui iu-
stam

Itam Auctoris indignationem veritus, si resciret, & nomen
primò supposuit inuisi in natura rerum hominis Io. Francisci
Suarez; & titulum Enchiridij mucidum subiecit fronti: præ-
terea opus totum perpetuo de Contractibus titulo, & men-
dis toto corpore oblectatissimis, atq; innumerabilibus corrup-
pit ad probrum Typorum, ac studiosorum stomachum. In-
gemuit rem aduertens Auctor tam candidus animo, quam
capillo (iam enim sexagenarium excedebat) & peruolans in
vulgum Opus vix è lineamentis suum agnitum (vsq; eo vi-
tium prodierat) arripuit: Institit excutere contractas sor-
des, formę nativę restituere: inde & locupletare additamen-
to complurium obseruationum, ac dogmatum; è quibus
nonnulla planè noua insperitęquè ac reliqua omnia ad li-
bellam rectę rationis, sanioriq; doctrinę; Iuratus interea
supprimere, ne alteri pateret fraudi; ac vel domesticis tene-
bris habere deuotum, vel luci Vulcaniæ. Scilicet quàm satur
otio desudans in literis, tam ieiunus literarię gloriationis.
Hoc igitur ad mortem senis optimi inuiolatum, quę octoge-
nario maiori successit, vtrum verò perniciosius Reipublicę, an
vtilius? Nam etsi foret viuientis sanctitas, & eruditio norma
omnibus integerrimę vitę; quia tamen ex mortalitate hæc
norma fragilis, habere nos iubet gratias fato potius, quàm
conceptam inuidiam: quando eruditione caduca vitę mor-
talis sempiternum redemit fructum eruditissimi monumenti.
Id quod ego cautè per amicos elicui, quasi mox lectum reddi-
turus. Sed studiosior veritatis, ac publici commodi ausus
sum (honestiore certè fraude, quàm ille Typographus) in lu-
cem committere, reposito nomine germani Auctoris, tuo si-
mul, Illustrissime CECCHIE, dedicatum. Cui porro iustius,
quàm doctissimo Pręsuli opus doctissimum, aut quàm vindi-
ci morum restitutum Parenti legitimo sortum? Non me equi-
dem pellicit Amor, quamquam impellit, vt merita tua attingam
hoc loco, quę iustis panegyricis, atq; historijs materiam
præbuerint. Ist hæc enim, quam obtines, Episcopali suppar
titulo, superior re Dignitas nescio quid singularis magnifi-
centiæ suggerit rectis æstimatoribus gloriæ. Quòd PISCIA
(cele-

celebre quidem oppidum propter Reipublicę veteris potentiam, & bella cum finitimis gesta: post extra insigniora Italia numeratum) gloriatur ab Anno Decimo nono supra Millesimum, & Quingentesimum ex Dięcesi Lucana, Leonis X. Pont. Max. diplomate exemptam se fuisse cum ora ista Vallium Nebulę. atq; Arriane Oppidis, Castris, Vicis florentissima: Antistitem Sacrorum habere Prępositi quidem titulo, iure autem Episcopali decoratum, vt in Clericos animaduertat, anathemate fulminet, Statuta condat, Synodum cogat, Concurfus proponat, Ecclesias visitet, Beneficia conferat, Pontificalia exerceat, Indulgentias largiatur, Ordinibus minoribus initiet, Virgines consecret, alia item priuilegia Episcopo Lucano contracta, sibi ipse ampla, integraq; conseruet. Ad hęc Canonicorum Capitulum habere cum Dignitatibus ordinatum, qui ex Apostolicis literis tam Gratia, quàm Iustitię omnino instar Cathedralium delegari Iudices possint. Pręterea nullius esse Dięceseos, sed Diui Petri protectioni commendatam, Apostolicę sedi proximę subdi: Quod, inquam, PISCIA oppidis multis alioqui inferior, vrbibus tamen non paucis Ecclesiastico magistratu nobilior emineat, in quę potissimum redundat hęc gloria, nisi in Gentiles tuos, qui Pontificio tam nobili prospexere primò LAVRENTIVM CECCHIVM, vt, quàmquam Ius Patronatus alternis referuaretur Tuę cum Turina familię, auspiciam tamen à Tua fecerit virtus, & Cecchiam Laurum Mitratis temporibus faustissime adiunctam voluerit: Qualis enim Laurentius iste fuerit, testatur non ipsa modò, quam primus capelsiuit, dignior per eum facta Dignitas, sed quòd eundem Iuris vtriusq; consultissimum Philippus Decius Auditorem Romanę Rotę proposuit è plurimis candidatis vnum Paulo III. Pontifici Maximo. Hoc enim uerò tantum est, vt magni cuiusq; enchomij loco sufficere posse videatur. Cur autem miremur, floruisse tam crebros in Cecchia gente Iurisperitos, vbi tam domestica fruticauit laurus? Quamquã (dicet aliquis) nõ Tegę magis frondescit laurus, quàm Sago: amica non solum iurantis, sed triumphantis quoque à bello Cęsarıs. Ne hęc quidem

dem à tuis Gentilibus aliena; fortunatissime CECCHIE, quo-
rum tam multos enumeras in longa ætatum serie militari
Præfectura, & Martiali gloria memorandos. Neq; verò est
instituti mei proferre vtrinq; sigillatim imagines; quippe lo-
cum alium, ac feliciorum stylum deponunt. Præsertim cum
ad tui nominis appellationem fama maiorum tuorum faciliè
conticescat, quorum virtutes, ac decora successor ipse, &
heres ex asse transmittere paras posteris non sine fenore. Fe-
lix interim Piscia, quæ te hodie Præfulem complectitur ex
Cecchijs quartum: quæ Iuris vtriusq; lauro insignitum: quæ
Diui Stephani Equitem, eundemq; FRANCISCI Equitis fra-
trem Cuius vrbaniissimi, & magnanimi: quæ prolis egregiæ di-
gnum Patrum, atq; ad illius ingenue indolis disciplinam
exemplar optimum: quæ denique simulacrum virtutum om-
nium spirantissimum, vnde lineamenta Christianæ vitæ desu-
mere quisque Diæcesanorum tuorum possit, & pascua sem-
piternæ beatitatis certo calle petere. Iam inuideant Piscia tue
necesse est præsentem felicitatem ampliores Ecclesiæ, talem
sibi Præfulem anhelantes. Ego verò fore auguror, vt & san-
ctissimis illarū votis aliquando, & humeris tuis valentissimis
fortune respondeat. Hæc vtrisque dum apprecor à Deo im-
mortali, accipe tu facilis hoc quaecunque obseruantissimi
animi in tua de me præclara merita testimonium.
Vale. Romæ Cal. Januarijs 1651.

OECONOMIA OPERIS

- Ractatus de Casibus Conscientia, de Actibus humanis, & de Peccato.* pag. 1.
- Liber primus de Contractibus, Vltimis voluntatibus, & Restitutione.* pag. 31.
- Liber Secundus de Ecclesia, & que ad Ecclesiasticos pertinent.* pag. 195.
- Liber Tertius de Voto, Religione, & Iuramento.* pag. 268.
- Liber Quartus de Dominio, Subiectione, & Tyranno.* pag. 321.
- Liber Quintus de Sacramentis.* pag. 574.
- Liber Sextus de Censuris Ecclesie.* pag. 597.
- Liber Septimus Varius, ordine Alphabetico.* pag. 661.
- Clausula apponi solite in dispensationibus tum in Sacra Pœnitentiaria pro foro interno, tum in Dataria pro foro externo, Cum suis declarationibus.* pag. 803.
- Decreta Sacre Regularium Congregationis pro resolutione Controuersiarum inter Regulares Ciuitatis Mediolani, & Eiusdem Ciuitatis Archiepiscopum.* pag. 814.

INDEX

INDEX OMATRIARVM

<i>Abbas</i>	} <i>Vide Religio</i>	<i>Bonus vir. V. Interpretatio</i>
<i>Abbatissa</i>		<i>Bulla Gene</i> 614.
<i>Absolutio a peccatis</i> 524.		C
<i>ab excommunicatione</i> 610.		<i>Calix</i> 201.
<i>Actus lib. 7. A. num. 1. &</i>		<i>Cambium</i> 93.
<i>seq.</i> 661.		<i>Capitulum</i> 211.
<i>Actus humani</i> 12.		<i>Cardinalis</i> 210.
<i>Adoptio</i> 582.		<i>Casus</i> 43.
<i>Adulterium. Vide Lxxuria</i>		<i>Casus conscientie</i> 1.
<i>Advocatus</i> 472. &		<i>Casus reservatus</i> 534. n. 82.
<i>Verbo Iudicium</i> 458.		<i>Cathedraticus m. V. Episcopus</i>
<i>Aedificare lib. 7. A. n. 4.</i> 661.		<i>Cæmeterium</i> 204.
<i>Affinitas</i> 588.		<i>Census</i> 57.
<i>Alicnatio</i> 102.		<i>Charitas</i> 674.
<i>Aliquis. Vide Interpretatio</i>		<i>Chorea</i> 120.
<i>Alius. Ibidem</i>		<i>Circumstantia human. act.</i> 18.
<i>Altare</i> 201.		<i>Explicandæ in Confessione.</i>
<i>Annus lib. 7. A. num. 5.</i> 661.		<i>V. Confessio.</i>
<i>Antiquum ibi. num. 6.</i> 672.		<i>Clausule in Dispensationibus</i>
<i>Apostata. Vide Religio</i>		803. & 808.
<i>Aqua benedicta</i> 203		<i>Clericus</i> 221.
<i>Archidiaconus</i> 211.		<i>Cognatio</i> 581. & <i>seq.</i>
<i>Archiepiscopus. V. Confirmatio</i>		<i>Collegium</i> 673.
<i>Archipresbyter. Vide Archidia-</i>		<i>Columbarium</i> 117.
<i>conus, & Simon.</i>		<i>Comedere</i> 675.
B.		<i>Commodatum</i> 68.
<i>Baptismus</i> 478.		<i>Communio. V. Eucharistia</i>
<i>Bellum lib. 7. B. n. 1. &</i>		<i>Concessum</i> 676.
<i>seq.</i> 472.		<i>Concilium</i> 210.
<i>Benedictio</i> 202.		<i>Conductio</i> 63.
<i>Beneficium</i> 226.		<i>Confessio</i> 514.
<i>Bigamia V. Irregularitas</i>		<i>Confessor</i> 524
<i>Bisphemare lib. 7. B.</i> 474.		<i>Confirmatio</i> 491.

Con-

<i>Coniugale debitum</i>	570.	<i>Doctor lib. 7. D.</i>	677.
<i>Conscientia</i>	2.	<i>Demon lib. 7 D.</i>	677.
<i>Consecratio</i>	202.	<i>Dolus</i>	43
<i>Consilium</i>	676	<i>Domicilium lib. 7. D.</i>	778.
<i>Consuetudo</i>	349.	<i>Dominium</i>	321.
<i>Contractus</i>	31.	<i>Donatio</i>	105.
<i>Contritio</i>	511.	<i>Dos</i>	567.
<i>Contumelia lib. 7. I. n. 6. 696.</i>		<i>Dubium lib. 7. D.</i>	778.
<i>Copulativa lib. 7. C. 676.</i>		<i>Duellum lib. 7. D.</i>	679.
<i>Correctio. V. Parochus, & lib. 7. C. 676.</i>		<i>E.</i>	
<i>Culpa</i>	43.	<i>Ebrietas lib. 7. E.</i>	680.
<i>Curator. V. Tutor</i>		<i>Ecclesia</i>	195.
<i>Curiositas lib. 7. C. 487.</i>		<i>Ecclesiastici</i>	195.
<i>Custos</i>	119.	<i>Electio</i>	207.
<i>D.</i>		<i>Eleemosina lib. 7. E.</i>	680.
<i>Debitum</i>	97.	<i>Emphyteusis</i>	74.
<i>Debitum coniugale</i>	170.	<i>Emptio</i>	47.
<i>Decalogus. V. Lex</i>		<i>Episcopus</i>	211.
<i>Decime</i>	251.	<i>Eucharistia</i>	493.
<i>Degradatio</i>	647.	<i>Excommunicatio</i>	597.
<i>Delectatio Morosa lib. 7. P. n. 2. & seq.</i>		<i>Extrema unctio</i>	544.
<i>Delegatio</i>	328.	<i>F</i>	
<i>Denunciatio. V. Correctio, Iudicium.</i>		<i>Falsare. titulo ultimo libri tertij</i>	318.
<i>Depositio</i>	647.	<i>Fama. V. Restitutio 179. & 682.</i>	
<i>Depositum</i>	68.	<i>Famulus. V. locatio, & Dominus</i>	
<i>Detractio. V. Iniuria</i>		<i>Festum lib. 7. F. num. 1. 682.</i>	
<i>Diabolus lib. 7. D. 677.</i>		<i>Feudum</i>	72.
<i>Dignitas. V. Beneficium</i>		<i>Fictio</i>	318.
<i>Discere lib. 7. D. 677.</i>		<i>Fideicommissum</i>	129.
<i>Dispensatio</i>	34.	<i>Fidei iussio</i>	101.
<i>In Matrimonio</i>	591.	<i>Fides</i>	684.
<i>Diuortium</i>	575.	<i>Fily</i>	142.
<i>Docere lib. 7. D. 677.</i>		<i>Famina lib. 7. F.</i>	684.
		<i>Frequentatio lib. 7. F.</i>	685.
		<i>Furtum</i>	

<i>Furtum</i>	112.	<i>Iudex lib. 7. I.</i>	696.
		<i>Iudicium</i>	458.
<i>Gabella</i>	330.	<i>Iudiciū temerariū lib. 7. I.</i>	698.
<i>Gratia</i>	452.	<i>Iuramentum</i>	308.
<i>Gula. V. Comedere</i>		<i>Iurisdictio</i>	326.
<i>Gubernare. V. Dominium</i>		<i>Ius patronatus</i>	243.
		L	
<i>Heresitas</i>	129.	<i>Laus. V. Honor. V. a gloria</i>	
<i>Heresis lib. 7. H.</i>	685.	<i>Legatum</i>	129.
<i>Homicidium lib. 7. H.</i>	687.	<i>Legittima</i>	142.
<i>Honor lib. 7. H.</i>	689.	<i>Lex</i>	333.
<i>Horę Canonica</i>	256.	<i>Libellum. V. Emphyteusis</i>	
<i>Hospitale</i>	204.	<i>Libellus famosus</i>	183.
<i>Hypoteca</i>	68.	<i>Litera lib. 7. L.</i>	699.
		<i>Locatio</i>	63.
		<i>Ludus</i>	120.
		<i>Luxuria lib. 7. L.</i>	699.
		M	
<i>Ieiunium lib. 7. I.</i>	589.	<i>Magister V. Doctor.</i>	
<i>Ignorantia</i>	15.	<i>Maledictio lib. 7. M.</i>	701.
<i>Immunitas Ecclesiastica</i>	199.	<i>Maleficium</i>	ibidem.
<i>Impedimenta Matrimonij</i>	578.	<i>Mandatum</i>	154.
<i> &</i>	593.	<i>Manifestum</i>	457.
<i>Impossibile lib. 7. I.</i>	693.	<i>Martyrium lib. 7. M.</i>	702.
<i>Incerta. V. Restitutio</i>	170.	<i>Matrimonium</i>	554.
<i>Incestus. V. Luxuria</i>		<i>Medicus lib. 7. M.</i>	702.
<i>Indignatio lib. 7. I.</i>	694.	<i>Mendacium</i>	318.
<i>Inaulgentia</i>	540.	<i>Metus 13. & lib. 7. M.</i>	702.
<i>Infamatio. V. Restitutio, &</i>		<i>Miles V. Bellum</i>	
<i> lib. 7. I.</i>	694.	<i>Minor</i>	142.
<i>Insidelis lib. 7. I.</i>	695.	<i>Missa</i>	500.
<i>Infirmus</i>	ibidem.	<i>Monachus V. Religio</i>	
<i>Ingratitudo</i>	ibidem.	<i>Moneta</i>	95.
<i>Iniuria</i>	ibidem.	<i>Mora V. Obligatio</i>	
<i>Insignia lib. 7. I</i>	696.	<i>Mores lib. 7. M.</i>	702.
<i>Interdictum</i>	648.	<i>Mutuum</i>	77.
<i>Inuenta</i>	115.		
<i>Ira. V. Indignatio</i>			
<i>Irregularitas</i>	652.		

N

Nan-

696.			
458.	<i>Naufragium</i>	112.	
698.	<i>Notorium</i>	457.	
308.			
326.			
243.			
ia			
129.			
142.			
333.			
183.			
699.			
63.			
120.			
699.			
701.			
dem.			
154.			
457.			
702.			
554.			
702.			
318.			
702.			
142.			
500.			
93.			
702.			
77.			
AN-			

N

	<i>Obediencia</i>	295. & 326
	<i>Oblatio</i>	251.
	<i>Obligatio</i>	37.
	<i>Obses V. Bellum</i>	
	<i>Occasio peccati lib. 7. P.</i>	705.
	<i>Occultum</i>	457.
	<i>Odium V. Charitas</i>	
	<i>Officium</i>	328.
	<i>Officium Diuinum, seu hora ca-</i>	
	<i>nonica</i>	256.
	<i>Opinio V. Dubium, & lib. 7. O.</i>	

O

	<i>Oratio lib. 7. O.</i>	703
	<i>Ordo</i>	546.
	<i>Ornatus lib. 7. O.</i>	703.

P

	<i>Pactum</i>	35.
	<i>Papa</i>	210.
	<i>Paraphernalia</i>	567.
	<i>Parentes</i>	142.
	<i>Parochus</i>	219.
	<i>Peccatum</i>	23.
	<i>Peculium</i>	328.
	<i>Pecunia</i>	93.
	<i>Pensio</i>	239.
	<i>Pignus</i>	68.
	<i>Piscatio</i>	117.
	<i>Pena</i>	45.
	<i>Penitentia</i>	511.
	<i>Pollutio V. luxuria</i>	
	<i>Populus V. Collegium</i>	
	<i>Possessio V. Dominium</i>	

	<i>Potestas</i>	326.
	<i>Precarium</i>	68.
	<i>Præceptum</i>	333
	<i>Prædicare lib. 7. P.</i>	706.
	<i>Prælati</i>	207.
	<i>Præscriptio</i>	189.
	<i>Primitia</i>	251.
	<i>Princeps V. Dominium</i>	
	<i>Præuilegium</i>	452.
	<i>Primogenitus</i>	152.
	<i>Promissio</i>	39.
	<i>Protestatio lib. 7. P.</i>	707.
	<i>Proximus V. Charitas</i>	
	<i>Purgatorium V. Indulgentia</i>	

Q

	<i>Questores eleemosinarum lib.</i>	
	<i>7. Q.</i>	708

R

	<i>Rapina</i>	112.
	<i>Raptus V. matrimonium</i>	
	<i>Rathabitio lib. 7. R.</i>	708.
	<i>Religio</i>	288.
	<i>Represalia lib. 7. R.</i>	709
	<i>Residentia</i>	252.
	<i>Respublica lib. 7. R.</i>	709
	<i>Restitutio</i>	154
	<i>Rex V. Dominium</i>	

S

	<i>Sacramenta</i>	574.
	<i>Sacrares</i>	202.
	<i>Sacrilegium lib. 7. S.</i>	709.
	<i>Satisfactio</i>	538.
	<i>Scandalum. lib. 7. S.</i>	709.
	<i>Schisma V. Hæreticus</i>	
	<i>Scrupulus V. Dubium</i>	
	<i>Secretum lib. 7. S.</i>	800.

Scpul-

120.
330.
142.
321.

801.
III.
47
802

ibidem

119

802.

ibidem

13.

768.

789.

72.

Do-

ana

802.

TRACTATUS
DE CASIBVS CONSCIENTIAE,
DE ACTIBVS HVMANIS,
ET
DE PECCATO.

CASVS, si nominis vim, & naturam spectes à cadendo dicitur, & prima sui significatione lapsum, & ruinam significat, vt de casu, & ruina Angelorum &c. Hinc à Theologis per metaphoram quandam dupliciter transfertur. Primò generaliter, & minus propriè; ita vt calus conscientiae dicatur omnis quæstio de moribus facta, siue pertineat ad peccata siue ad césuras, siue ad vota, siue ad sacramenta. Secundo specialiter, & magis propriè, & sic casus dicitur solum peccatù quo quis à virtutis rectitudine cadit. Qua significatione censuræ tres, 1. Excommunicatio, suspensio, & interdictù propriè casus dici non possunt, quia non sunt peccata, sed peccatorù poenæ. Nec irregularitas, quia est tantum quoddam imperfectù iure canonico inductù, quo homines ab ordine suscipiendo, vel suscepto ministrando arcètur. Nec votà, nec iuramenta, quia non sunt peccata, sed potius actus virtutis. Silu. ver. Casus initio.

2 Conscientiæ nomen significat internù illud animi testimonium, quo quis sibi conscius est de benè, vel malè factis, & de quo quis accusatur, excusatur, remordetur &c. Et sic definitur à S. Tho. 1.2. q. 19. art. 5. Est dicamen rationis applicatù ad opus dictans aliquid esse faciendum, vel fugiendum.

3 Synderesis est habitus quidam generalis, siue lumen connaturale, cuius officium, & actus est inclinare, & instigare ad bonù, & hominem à peccato retrahere marmurando de malo S. Tho. p. q.

79. art. 12. Vel est lumen innatum, & animæ concreatum, quo dirigimur, & mouemur ad faciendum ea, quæ pertinent ad vitationem culpæ, & adeptionem gloriæ. S. Aug. de baptis. paruul.

4 Recta ratio est participatio quædam, & confirmata ordinatiõis diuinæ. Vnde sicut ratio diuina est regula infallibilis omnis boni; ita recta ratio est norma operationum humanarum, qua honesta, aut turpia iudicantur vniuersa.

5 Recta ratio prudentialis est iudiciù intellectus verù de agendis. Cordub. lib. 3. qq. q. 3. Corrad. de contract. 1. q. 11. suppos. 2.

6 Lex naturalis est lumen rationis humanæ à Deo creatore, & conditore, vnacum natura mentibus hominis infusum, ad aliquid faciendum, vel non faciendum.

7 Obseruandum verò primò rationem, siue intellectum duplicem esse, speculatiuum, & praticam, quæ non essentia, sed ex fine tantum distinguntur. Finis speculatiuæ est intendere veritati cognoscendæ. Finis verò praticæ dirigere operationem. Vt finis speculatiuæ est demonstrare virtutis pulchritudinem, & quam sit honestum illam sequi. Praxis verò deinde concludit, bonum rationis sequendum est.

8 Secundò notandum, sicut intellectu speculatiuo ponitur habitus quidam primorum principiorum quo assentimur primis principijs speculabilibus, qui dicitur intellectus principiorum; ita in intellectu pratico constituitur habitus primorum principiorum, quo assentimur primis principijs

cipijs practicis malum est fugiendum, bonum est sequendum; qui habitus nominatur synderesis à S. Thom. p. 1. q. 7. art. 11. Et quia ratio, seu principia practica, & consequenter synderesis, quæ illis assentitur, non versatur circa particularia agibilia, sed solû vniuersalia quædam principia practica tradit, ex quibus in particulari postea iudicamus quid agendum, quid fugiendum nobis sit, vltimo loco accedit conscientia, quæ circa conclusiones particulares practicas versatur, Vnde tunc solum dicimur agere contra conscientiam, quando in particulari facimus contra, quod iudicamus agendum esse, vel non.

9 Conscientiæ actus est triplex primus est testificari de facto præterito, quod recognoscimus nos fecisse, vel non, quod vel bonum, vel malum fuit. Secundus est in ordine ad malum aliquid commissum, vel bonum omissum, an sit benè, vel malè factum, vel omissum; & secundum hoc conscientia dicitur vel excusare, vel accusare, vel remordere. Tertius est instigare, ligare, vel soluere, secundum quod per conscientiam iudicamus, aliquid esse faciendum, vel non faciendum. S. Tho. vbi. ar. 13.

10 Est autem conscientia multiplex Recta, Erronea, Dubia, Probabilis, & Scrupulosa.

11 Conscientia recta est, quæ per verum syllogismum veram sententiam concludit, vt omne mandatum Dei est seruandum, De dilectione proximi est mandatum Dei, ergo est seruandum. Et de hac nulla potest esse dubitatio.

12 Erronea conscientia est, quæ per falsum syllogismum falsam sententiam concludit: Vel aliter, Conscientia erronea est, quæ dicitur verum, quod est falsum, & e contra.

13 Agere contra conscientiam erroneam semper est peccatum, siue conscientia erret circa ea, quæ sunt per se bona, siue mala, siue indifferentia S. Tho. 1. 2. q. 19. ar. 5. Silu. & Summistæ ver. conscientia, & com. quia velle malum semper est malum, & peccatum; aut quotiescunq; voluntas discordat à ratione, est mala, si-

ue erret, siue non: est n. ratio immediata regula operationum nostrarum, proponens, id quod agendum est. Dum igitur voluntas aliquid vult contra id, quod proponitur à ratione, quantum in se est, vult malum, & consequenter peccat. Intellegit autem merito Sanchez in sum. lib. 1. c. 11. num. 13. quando actio, vel omissio est libera. Si quis. n. carcere detentus in quo non est sacrum, putaret se peccare non audiendo illud, minime peccaret, quia huiusmodi omissio caret libertate, quæ necessaria est ad peccatum.

14 Ideò autem est peccatum agere contra conscientiam erroneam, quia obligat ad faciendam id, quod dicitur, siue erret vincibiliter, siue inuincibiliter: quamuis non eodem modo de vtraq; conscientia sentiendum sit. Nam conscientia erronea ex ignorantia vincibili, & culpabili ligat & obligat, non quidem, vt quis eam positiuè sequatur, sed saltem, vt non faciat contrarium eius, quod conscientia dicitur, quia aliquando conscientia erronea dicitur faciendum id, quod malum est, vt si quis culpabiliter existimet necessarium esse mentiri ad suam, vel proximi vitam conseruandam, quo casu, non tenetur quis mentiri, tenetur tamen non facere contrarium, ad eò vt non mentiendò peccet. habet n. in tali casu duo dictamina in intellectu, vnum est Bonum esse mentiri pro conseruanda vita; quod dicitur affirmatiuum, cum neq; bonum sit, neq; sufficienter proponat bonum, consequenter conscientia erronea non obligat ad sui obseruantiam. Alterum est, malum esse non mentiri, quæ conscientia licet non exculet à peccato, si mentiatur, obligat tamen, ne fiat contrarium. Quod si homo iste est perplexus in vtraq; partem, ita vt quicquid faciat semper sit peccatum, id culpa sua accidit, quoad scilicet ignorat, quod scire potest, & tenetur. Neq; tamen est simpliciter perplexus potest n. & tenetur eo casu conscientiam illam deponere, & contrariam conscientiam habere. Conscientia verò erronea ex ignorantia inuincibili obligat non solum, ne quis faciat contrarium, sed etiam simpliciter ad positivam.

positiuam sui obseruariam. Hinc tamen non sequitur obligari hominem ad faciendum peccatum, quando n. ignorantia est inuincibilis, id quod aliàs esse peccatum, excusatur, cum ignorantia hæc deponi nequeat, aut non debeat.

15 Ad cognitionem autem utrum agere contra conscientiam erroneam sit peccatum mortale, vel veniale tres regulæ assignari solent.

Prima desumitur ab ipso falso iudicio eius, qui à conscientia erronea discordat si n. quis, quod alioqui bonum est, mortale putat, tunc faciendo peccat mortaliter: si verò solum putat esse veniale, peccat tantum venialiter. Et si quod veniale est, putet esse mortale, erit mortale id facere, quia voluntas fertur in id malum, ut apprehensum: unde qui aliquid apprehendit ut mortale, etiam si non sit is, quantum in se est, vult peccare mortaliter.

16 Secunda regula est. Si falsò iudicat esse malum, illicitum in genere licet Nau. in man. præl. 9. num. 9. & alij putent tantum veniale agere contra conscientiam, eò quòd velle id, quod in genere tantum iudicat illicitum, non videtur grauis malitia, cum voluntas se contineat intra limites eius rationis, quæ est communis peccato mortali, & veniali: verius tamen docent Roder. in Sum. q. c. 71. concl. 4. Vasq. 1. 2. q. 10. ar. 6. disp. 5. 4. c. 3. num. 10. Azot. p. 1. lib. 2. c. 8. q. 6. Sayr. cla. reg. lib. 1. c. 4. num. 17. Sanchez in sam. lib. 1. c. 11. num. 6. & alij in hoc casu peccare mortaliter; quia qui ita operatur absq. alio examine, non dubitat se exponere periculo peccati mortalis, & illud velle committere, qualemq. sit.

17 Tertia regula est. Cum conscientia non significet iudicium præticum in communi, sed in particulari; inde est, quòd licet quis in vniuersali putet rem esse illicitam, si tamen in particulari hic, & nunc, non putet sibi esse illicitam, faciendo non peccat contra conscientiam erroneam; quia cum peccatum totum nascatur ex illo errore, si error, vel non admittatur, vel deponatur, vel non perseveret, sed quous

modo cesset, nullum erit peccatum id facere. Cai. 1. 2. q. 19. ar. 6. in fi. & ibi B. Med. dub. 3. ante sol. ad p. Nau. in c. Si quis autem, de poenit. d. 6. num. 6. Azot. vbi s. c. 19. in fi. Sayr. c. 4. cit. num. 18. Hanc tamen non admittit Sanch. d. c. 11. num. 10. quia temerè vniuersalis, & speculatiua non applicatur praticè & in particulari, cum tamen iusta ratio exigat, ut id liceat. V. conscientia dubia.

18 Reducitur autem peccatum contra conscientiam commissum ad illud præceptum, quod existimat se transgredi. Sanch. de matr. lib. 2. disp. 41. num. 7. Ut si quis accedat ad suam, quam putat aheam, peccat peccato fornicationis, aut adulterij, quod certè verum est, quous agendo contra conscientiam occurrit aliquod præceptum particulare, aut virtus, contra quod existimat se peccare. Si verò non actu cogitaret se contra aliquam virtutem, aut præceptum speciale facere: aut si quis solum in communi cogitaret esse malum id, quod facit, tunc peccaret tantum contra s. ynderesim.

19 In dubijs, & indifferētibus, si post Prælati præceptum, ad huc subditus ignorantia inuincibilis laborat circa legem aliquam naturalem, aut positiuam, quam Prælati tollere nequit, quia est lex superioris, & quia subditio non apparèt sufficientes rationes, quibus conscientiam deponat; neque ipse humana diligētia facta, veritatem percipere potest, neq. illam deponere ex illo communi principio, quòd tutius sit sequi præceptum superioris, tunc sequendum est dictamen conscientie, & relinquendum præceptum superioris, quia Prælati pro sola sua auctoritate tollere non potest legem illam, quam subditus per conscientiam licet erroneam ex ignorantia inuincibili vigere putat, & ex alia parte nulla ratio apparet, quæ talem conscientiam tollere possit.

20. Quous constat præceptum Prælati esse contra Dei præceptum; tunc plus obligat conscientia, quàm præceptum Prælati. Obligatio n. subditi erga Prælatum, siue sit ex voto, siue ex iuramento, semper intelligenda

da est delictis, & honestis

21. Quoties verò post Prælati præceptum, & admonitionem conscientia Subditi culpabilis, & vincibilis manet, tunc Prælati præceptum omnino præualere debet, & conscientiam erroneam tollere. Subditus n. tenetur iudicare, non de præcepto Prælati, sed de impletione præcepti Say. cla. reg. lib. 1. c. 4. num. 35. At Sanchez. lib. 1. sum. c. 11. num. 16. docet etiam hoc casu plus obligare conscientiam erroneam obligatione intensua, i. strictiori præcepto, & grauiori culpa, quia agens contra conscientiam peccat contra humanarum actionum regulam, qua mediante quæcunq; præcepta vim obligandi habent, at non obediens Prælato frangit directe præceptum humanum. Si tamen non facere quod dicitur conscientia sit sola veniale, at non obedire Prælato credat esse mortale, magis obligabit præceptum Prælati, quia hoc casu non sunt omnia paria. Obligatione autem extensua plus obligat Superioris præceptum, quia ad plura obligat: imponit n. præceptum deponendi conscientiam erroneam vincibilem, & obediendi: at conscientia erronea solam illi parenti obligatione inducit.

22. Cõscientia probabilis est cum quis probabiliter existimat vnam partem esse veram, cui assensum præbet; timet autem, ne contrarium verum esse possit, & quamuis aliqui putent conscientiam dubiam, & conscientiam, seu opinionem probabilem idem esse; verius tamen est inter se differre. Si quidem opinio, seu conscientia probabilis semper est cum assensu alterius partis, licet cum alterius partis formidine. Vnde in eo consistit, quod rationes pro ea adductæ maiorem convenientiam ostendant extremorum inter se in vna parte cõtradictionis quam in altera. Nec obstat, quod sic cu formidine, huiusmodi n. formido assensu alterius partis nõ tollit, sed in eo consistit solũ, q. quis existimat partem oppositam esse veram, quod ei adhuc non ostendunt rationes alterius partis. Qui verò dubitat nec verè assensum habet, nec dissensum, sed omnino dubius manet; & consequenter con-

scientia dubia ea est, quando rationes tales sunt, quæ pro neutra parte contradictionis assensu, vel dissensum generat, sed intellectus ad vtramque partem anceps manet, ex S. Tho. 2. 2. 9. 1. ar. 4. Silua & Ang. ver. Opinio. au. me. Si quando de pen. 6. 7. num. 9.

23. Aduertendum autem huiusmodi assensum alicuius opinionis, seu conscientie probabilis ob maiorem conformitatem prædicati in vna parte contradictionis, quam in altera ex duobus prouenire posse; vel primò quia talis propositio est per se nota, & euides; vel Secundo quia est probabilis ob rationes probabiles, & verisimiles, ostendentes maiorem conformitatem in vna parte contradictionis, quam in altera: qui duo modi ita inter se distincti sunt, vt quis habere possit assensum vnius probabilem primo modo, i. per principia intrinseca, & etiam assensum alterius partis oppositæ probabilem secundo modo, i. per principia extrinseca. Principia intrinseca alicuius conclusionis sunt vel causæ illius, vel effectus, vel definitio, vel aliquid simile; Principia verò extrinseca sunt, quòd ea propositio sit aliquorum Doctorum quibus probabilis videtur, ex quo etiam credere potest opinionem illam esse rationabilem, atq; probabilem. Quæ principia extrinseca ita sunt communia, vt ad quamcumq; partem applicari possint: nec tamen in illius intellectu contrarij assensus sunt; quia non ex ipsdem principijs, nec de eadem prorsus propositione.

24. An liceat sine peccato contra propriam opinionem, vel contra probabilitatem operari, i. An manente opinione probabili propria non in particulari, sed in comuni, & in vniuersali, quæ existimat aliquid esse peccatum, possit aliunde habere rectum iudicium, licere hic, & nunc id facere? Omisiss varijs Doctorum sententijs. Notandum tria præcipue requiri, vt aliqua opinio probabilis dicatur Primò considerandum est, quinam, & cuius auctoritatis sint, qui eam sequantur, ac defendunt, an docti, prudentes, timorata conscientie, & in ea materia multum versati. 2. quot

quæ sint, qui eam defendunt: neque n. sus-
fistere videtur contra communem vius,
aut alterius: Doctoris licet grauis opinio;
nisi opinio communis male dicere, vera;
& eerta ratione conuincatur. secundum
Glo. in c. fide poenit. d. n. & de constit.
c. 1. Cordub. qq. Theol. lib. 4. de fide; &
eccl. q. 1. vert. quod si concordari neque-
unt: aut nisi agatur de favore matrimonij;
aut cause piz, tunc n. opinio singularis
preferatur cõmuni, si probabili ratione
nitatur: cõmunis vero nullo aperto textu
sulciatur Nau. c. 27. num. 287. Sanchez.
plures referens de matr. lib. 1. disp. 18.
num. 6. Immo si sit viri Docti, & pij, po-
tels quisque illam amplecti, modo non
sit contra fidem, & bonos mores Ang. ver.
Opinio num. 2. Silu. eo. q. 1. Nau. c. 27.
num. 88. S. Tho. quol. 3. art. 10 Sanchez
in sim. lib. 1. c. 9. num. 7. auctoritas n. viri
Docti, & pij non est leue fundamentum;
quæ autem opinio huiusmodi fundamento
innititur, probabilis est in sim. lib. 1. c. 9. num. 7.

25. Notandum 2. quod vbi probabile
scandali, aut infamie periculum imminet,
licet opinioni parum probabili adherere,
modum aliqualem probabilitatem habeat
quod n. alias probabile non iudicaretur
probabile facit vrgens necessitas, pericu-
lum &c. Sot. deteg. secr. memb. 3. q. 2. 2.
concl. 3. vrin matrimonio nullo propter
impedimentum ratificando, sufficit si alter
coniux conscius impedimenti persuadeat
ignoranti, vt ex tunc habeat se in coniu-
gum, absq; eo quod impedimentum ape-
riat, quoties apertando timetur de aliquo
scandalo; vt quia nollet alter ratificare,
quamuis hæc opinio sit alioqui parum pro-
babilis Sanchez de matr. lib. 1. disp. 36.
num. 8.

26. Notandum Tertio non dici comu-
nem opinionem, quæ plures habet Doctores
eã afferentes, nulla disputatione præmissa,
sed perfunctorie illam sequentes Nau. c.
27. num. 289. Sanchez vbi s. Immo ali-
quando vnius sententia communipreualcet,
si meliori, subtiliori, ac firmiori ratione
comprobetur vt ex l. Deo auctore c. de
ver. iur. enucl; & c. Capellanus de for.

docent Azor. p. 1. lib. 2. c. 3. in fine Sarch in
sum. lib. 1. c. 9. num. 9. Videndum tamen,
an post eum alij plures scripserint, eius vni-
us sententia cõmuni consensu resellers,
cõmuniq; opinionem amplius corroboran-
tes Azor vbi s. c. 16. q. 6. Adde ex Sanchez
num. 9. cit. licere viro docto, qui vtriusq;
partis fundamenta expendit, suam singu-
larem opinionem probabiliorē iudicare,
& sequi. Regulariter autem credendum
non est Doctoribus quantumq; doctrina
pollentibus, si careant fundamento Io. lup.
c. Per vestras de don. inter vir & vxor. nor.
3. 55. 5. num. 12. quem refert, & sequitur
Sanch. de matr. lib. disp. 44. num. 2.

27. Notandum Quarto, quod cum varia
sint personarum genera; alij n. docti sint,
alij indocti, varie quoq; circa hæc senten-
dum esse iuxta personarum qualitatē, &
statum.

28. De Doctis in genere dicendam
primò Quoties opinio, quæ dicit aliquid
non esse peccatum, vel esse cõmunis opi-
nio, vel saltem iudicio Doctorum, ac in
ea arte petitorum non iudicatur improbab-
lis, potest quicumq; Doctor in suis actioni-
bus eam sequi, relicta propria opinione,
ac secundum illam alijs consulere. Arag. 2.
2. q. 63. art. 4. & alij. Ex eo n. sententia seu
opinio dicitur probabilis, quia est sequen-
dum rectam rationem, & quam sequi pos-
sumus sine reprehensione V. Suar. de cen-
sur. disp. 40. sect. 5. num. 6.

29. Dicendum secundo. Quando pars
minis tuta alicui videtur probabilior, ratio-
neq; aut alia via ad eam tenendam con-
vincitur, licet reliqui Doctores, non tamen
omnes, contrarium doceant, ipse q; doctus,
& peritus in ea arte sit, post adhib tam dili-
gentiam, propriam opinionem, licet mi-
nus tutam, sequi poterit. Postquam n.
quis adhibuit debitam diligentiam in veri-
tate inquirenda, rationibusq; ponderan-
dis, eamq; partē probabiliorē iudicat,
fatis prædenter, & rationabiliter operatur,
sequendo illam partem. Nam in ijs, quæ
non sunt euidenter nota, in moralibus hæc
diligentia sufficere videtur.

30. Tertio Agens contra propriam opi-
nionem.

nionem, sequendo oppositam probabilem minus tamen tutam, nec peccat nec leu peccandi periculo exponit, licet forte in re ipsa peccatum sit, aut prohibitum quod facit sequendo contrariam opinionem, quoties cum rationabili, & probabili fundamento pariter minus tutam contra propriam opinionem sequitur; modo non dubitet se peccare sequendo eam pariter, sed iudicet licitum illi esse hic, & nunc ita operari. Quamuis n. ex proprijs, & intrinsicis principijs habeat assensum propriae opinionis; quia tamen per extrinseca principia habere potest dictamen, cum assensu determinato quod licitum ei sit hic, & nunc sequi opinionem oppositam minus tutam, non peccat, nec contra conscientiam agit relinquendo opinionem propriam: nec duos simul assensus contradictorios habet Azor. p. 1. lib. 2. c. 16. q. 2. & 3. & c. 17. q. 7. Immo, vt docet Sanchez ex iisdem principijs varie consideratis, potest vtraque opinio aequè probabilis iudicari.

31. Quarto sicut potest quis operari contra opinionem propriam, sic etiam interrogatus contra opinionem propriam alijs consulere potest, vel dicendo contrariam opinionem esse probabilem, vel secundum eam posse interrogantem operari; vel dicendo multos Doctores ita docere. Sin. licitum est ipsi contra opinionem propriam operari, id alijs consilere potest Sanchez vbi s. n. 19.

32. In Sacramentis ministrandis, siue conscientis, si consideremus solam dignitatem, licet probabilem sententiam sequi omnia probabiliori, & tutiori. Vnde absque peccato licet absolvere poenitentem accedentem cum attritione cognita, licet periculum in re sit, an absolutio futura sit valida, nec ne. de quo iterum ver. Poenitentia. V. Trident. less. 14. c. 4. & can. 5. In moralibus enim operationibus, vbi certitudo haberi non potest, satis rationabiliter operatur, qui probabilem opinionem sequitur Vasquez. 1. 2. disp. 63. c. 2. Salob. 2. a. q. 63. ar. 4. contr. 2. concl. 4. in sol. ad 3. si verò consideremus vilitatem proximi ex Sacramento prouenientem, tunc

ex Soto. in 4. dist. 9. q. 1. & alijs tenemur ministrare Sacramenta citra omnem opinionem sequendo probabiliorum, & tutiorum, vbi id sine detrimento fieri possit. quod intelligendum est ex parte ministrantis, quare cum duae sint opiniones, An liceat baptizare in nomine Christi, tenetur Sacerdos baptizare in nomine Patris &c. cum haec sit probabilior, & tutior opinio, & aliter agens grauius peccaret, quia exponeret periculo salutem spiritualem proximi. Id tamen intellige in materijs, & formis sacramentorum receptis, & vilitatis in Ecclesia; hoc n. casu non licet sequi minus probabilem, cum teneamur non agere contra preceptum, communemque usum Ecclesiae Salon. vbi s. Sanchez de matr. lib. 3. disp. 20. num. 4. & in lum. lib. 1. c. 9. n. 33. & seq.

33. Indocti sequi possunt opinionem illam, quam ipsi putant probabilem, & quam probi, in eaque arte periti sequuntur, quamvis illa minus tuta, minusque communis sit, Contra. de contract. vlt. concl. 2. case 2. Immo satisfaciunt sequendo opinionem sui Doctoris, quamvis affirmet contrariam esse magis communem, si alia de integritate, & doctrina illius bonam habeant opinionem Silu. ver. Opinio q. 1. in fi.

34. Confessarius siue ordinarius vt Parochus, siue extraordinarius, vt regulares, & alij habentes iurisdictionem delegatam, potest contra opinionem propriam absolvere poenitentem habentem contrariam, licet minus probabilem; non potest negare potest absolutionem, nisi male disposito, sed poenitens sequendo opinionem probabilem non est male dispositus sed est integrè confessus, nec quicquam agit contra conscientiam Viet. in lum. num. 178. Nau. in c. Si quis autem de poenit. dist. 7. num. 46. Suar. to. 4. disp. 33. Sect. 5. Sachi. c. 9. sect. 28. & dub. sequen.

35. Medicus vbi dubitat an aliquod medicamentum futurum sit nocuum nec ne, tenetur partem tutiorem sequi; alioquin n. infirmi vitam exponeret, manifeste mortis periculo, secundum Sor. de iust

iust. lib. 3. q. 6. ar. 9. in fi Innoc. in c. Tua nos de Homi. c. num. 1. Sanchez tamen vbi s. num. 39. alijs cit. docet licere, cum salus infirmi desperata est, tunc n. conformius prudentiæ, ac ipsius infirmi saluti videtur id medicamentum applicare. Eodemq; modo peccat, si vehementer credat profuturum, si aliquid dubitationis habeat, aut habere debeat, ne noceat. Nau. c. 15. nu. 60. Azor. p. 2. lib. 2. c. 17. q. 11. Nec licet medico, vt experiatur applicare aliquod medicamentum infirmo, etiam si aliunde constet certum periculum mortis, vbi nulla habetur ratio probabilis, ex medicinæ regulis, & experientia, an profuturum sit infirmo, vel non Nau. vbi s. Et vbi alia sunt faciliora remedia, & absq; opinione salutifera infirmo, ea eligenda sunt, ac relinquenda illa, quæ sunt sub opinione. Sicut etiam vbi longa experientia probatum est, aliquod medicamentum esse salutiferum, non licebit sequi opinionem speculatiuè probabilem contrariam Sayr. de reg. lib. 1. c. 10. num. 12. Quod si dubium sit de medicamento aliquo, sit ne salutiferum, & idem sit de omnibus alijs medicamentis propter opinionum, & rationum diuersarum probabilitatem, tunc licebit medico eligere medicamentum secundum suam opinionem salutiferum, licet alij multi lethale iudicauerint. Cord. lib. 3. qq. q. 5. Verius tamen docent Sot. de iust. lib. 3. q. 3. art. 5. ad 4. Salon. 22. q. 63. ar. 4. contr. 2. ad 2. Sanch. c. 9. cit. num. 41. tene-ri eligere partem tutiorem, & probabiliorem; aliàs contra debitam charitatem proximo exhibendam agit, quæ merito exigit, vt certiori medio illi subueniamus. Vbi verò nouit medicamentum minimè nociturum, dubitat autem an proderit, tenetur illud adhibere Valent. 2. 2. disp. 3. q. 10. p. 2. vers. Altero modo.

36 Iudex secundum silu. ver. opinio 55. 2. Cai. in sum. eod. ver. Sot. vbi sup. Sanch. l. cit. num. 47. & alios tenetur iudicare secundum probabiliorem, a lioqui peccat. Iudicare n. debet secundum merita causæ; qui verò pro se habet

opinionem probabiliorem maius ius, & maiora merita causa habet. Alij tamen vt S. Anton. p. 1. tit. 3. c. ia 55. id reg. 6. in fi. Armill. ver. opinio num. 2. Arag. 2. 2. q. 63. art. 4. dub. vlt. Salon. ibi contr. 2. concl. 4. docent satis esse in actionibus moralibus sequi opinionem probabilem, sicut non tenemur semper agere quod melius est, sed sufficit agere quod bonum est. quodd Armil. intelligit quando se firmat in opinione alicuius Doctoris, quam veram credit, licet credat aliam opinionem esse probabilem; secus quando est cum formidine alterius partis. In conflictu autem opinionum illa est magis amplectenda, quæ fauet ecclesiæ c. si de re iud. Benintend. concl. 19. las. in. l. si qua mulier C. de Sacr. Sanct. eu. num. 13. vbi quòd quando sunt opiniones Doct. hinc inde, debet in iudicando, & consulendo teneri illa opinio, quæ fauet religioni per l. Sunt persona ff. de relig. & sumptum. sum. Dec. c. In presentia de probat. num. 123.

37 Dicendum primo. Quando Iudex videt vtramq; partem ex parte iuris æquè probabilem ipseq; ita esse iudicat, licite potest in amici gratiam iudicare secundum illam opinionem, quæ amico magis fauet Sot. vbi supra ar. 4. ad 4. l. pro. 2. Arag. vbi supra ar. 4. & alij, quia cum in tali casu ex vi iustitiæ distributiue, & officij sui non teneatur bonum illud fauorabile vni magis quæ alteri conferre, cum æquale ius vtrq; habeat, liberum illi erit sequi quam opinionem maluere Immo secluso scandalo, potest amico gratia nunc secundum vnam, nunc secundum aliam opinionem iudicare, quia cum vtraq; opinio sit æque probabilis, ita iudicando facit, quod licitum est semper, & licito nititur fundamentò Doct. cit. & Sanchez vbi sup. num. 45.

38. Dicendum secundo. Quando sunt duæ opiniones ex parte iuris probabiles, altera tamen probabilior, potest Iudex in iudicando sequi probabilem, quam iudicat veram, omiſſa probabiliori. Et n. ipso quod

quod opinio probabilis est, conformis est rectæ rationi, & consequenter iura conscientia eam sequi potest in iudicando.

39. Dicendum Tertio Quando sunt duæ opinioniones æque probabiles ex parte facti, quia vtraque pars æquè factum suum probat, in ciuilibus Iudicis officium erit partes inter se componere, vel rem, de qua agitur inter illas diuidere, si diuisibilis sit; quia cum vtraque pars æquale ius habeat, & res sit diuisibilis dicat naturalis ratio, vt vel partes inter se componantur, vel res inter ipsas diuidatur. Quod si causa sit criminalis, iudicandum in fauorem Rei: quia hoc casu fiscus se habet vt aggressor, reus vt agressus, & se defendens Arag. vbi sup.

40. Dicendum Quarto Quando ex parte facti sunt duæ opinioniones probabiles, vna tamen est probabilior, in ciuilibus tenetur Iudex iudicare in fauorem probabilioris; habet n. hæc maiora merita causa, cum factum suum prober per testimonia meliora, & probabiliora. V. Glo. m. c. Cum sunt partium de reg. iur. in 6. Conrad. de contrac. q. vlt. concl. 1. In criminalibus verò, vbi iura partium non sunt clarissima, licet declinare in fauorem rei. Nam ad reum condemnandum, probationes esse debent luce clariotes l. vlt. C. de probat. Cum verò defensio rei manet adhuc probabilis, non sunt ita clara probationes contra eum.

41. Aduocatus quandiu causa est dubia aut iure, aut facto, ita vt non facile appareat, quæ pars iustior sit, aduocare potest. Munus n. Aduocati est proponere Iudicirationes, & testimonia suæ partis, non autem iustitiam ministrare. Quoties verò vtriusque partis iustitia dubia est, ratio postulat vt Aduocatus Iudici proponat quæcumque suæ partis iustitiam confirmare possunt. Et item in casu, quo non solum vtraque pars æquè probabilis est, sed etiam cum altera est probabilior Cyned. ad Decretum collet. 18. num. 17. bor de iust. lib. 5. q. 8. art. 3. Arag. l. 2. q. 71. art. 3. Sanchez alios referens lib. 1. sum. c. 9. num. 23. quia licet vnicuique iure naturæ defendere ius suum, quando non certo constat

de iure alterius. Sicut ergo licet reo, se defendere, ita licet Aduocato illi patrocinari. Vide infra ver. Iudicium. n. 134. In causa mortis, aut infamæ licet defendere minus probabilem in fauorem rei; modò non vratur fraude, vel dolo Sor. & Arag. vbi sup.

42. Subditus tenetur obedire Prælato contra propriam opinionem, modò habeat dictamen conscientia, quòd id facere possit. Eo n. ipso quod quis existimat probabiliter id, quod Superior præcipit, esse bonum, quodque aliàs ipse propter probabilitatem contraria opinionis facere poterat, consequenter illud facere poterit, si Prælatus id ei præcipiat: quòd si potest, ergo tenetur. In ijs n. quæ aliquis sine peccato facere potest, Prælatus imponere potest præceptum, & subditus obedire tenetur. Intellige tamen quando est diuersitas opinionum circa id, quod præcipitur, an ex se liceat, vel nò; secus si sit diuersitas opinionum, an Superior possit id præcipere, & an inferior teneatur parere; tunc n. quauis subditus possit, non tamen tenetur obedire, & ratio diuersitatis est, quia in priori casu Superior habet ius præcipiendi in postestate Superioris, non obligatur subditus Cordub. lib. 3. qq. 9. & quatuor seq. Sayr. cla. reg. lib. 1. c. 12. Sanchez in sum. lib. 6. c. 3.

43. Conscientia dubia illa est, quæ nec allentitur vni parti contradictionis, nec ab ea dissentit, sed in dubio manet.

44. Dubium aliud speculatiuum, aliud practicum, Speculatiuum est, cum quis in genere dubitat, an aliquid sit peccatum, an aliquid sit iustum, an aliquid ita sit, &c. Practicum est, cum quis in particulari dubitat hic, & nunc, an operatio quam facit sit peccatum, nec ne Caiet. to. 1. opulc. 3. resp. 13. dub. 7. & 1. 2. q. 57. ar. 5. ad 3. Nau. in c. si quis autem de pœnit. d. 7. num. 61. & in Man. prælud. 9. num. 9. & com.

45. Agere contra dubium speculatiuum non est peccatum, licet Cord. vbi is q. 5. & alij plures recentiores contrarium doceant:

ceant: quia scientia, opinio, aut dubitatio speculatiua non excludit bonam fidem, quando iusta causa suadet oppositum iudicium practicum, nam actus humani circa particularia versantur Sanchez de matr. lib. 2. disp. 41. num. 8. Cai. vbi. & alij plures relati à Sanchez. Potest n. Index speculatiuè dubitare, an sibi liceat secundum allegata, & probata condemnare, quem scit innocentem, & tamen practice formare sibi hunc conceptum licere condemnare, quia S. Tho. & alij docti, pijq; viri id docent, Roder. in sum. p. 1. c. 71. concl. 3. & com. Aliud n. iudicium fit de re in vniuersali considerata, ac in particulari. In vniuersali n. Secundum se, & absolute consideratur; in particulari autem secundum omnes circumstantias hic, & nunc occurrentes, adeo vt quod aliquando propter vnā causam licet, alio tempore ab aliam causam non licebit. Et quia intellectus speculatiuus nihil iudicat de operando, vel non, quantum ad conscientiam atinet: sed ratio practica, qua humanæ operationes deriguntur, ideo operans contra dubium speculatiuum, non peccat, sed solum contra dubium practicum. Vbi tamen cum Cord. q. 5. cit. dub. 5. & Sanch. vbi s. num. 5. Notandum ex scientia, vel opinione, vel dubitatione speculatiua, quam quis habet, teneri formare simile iudicium practicum. Vt si speculatiuè, & in cōmuni sciat, aliquid esse vituram, vel dubitet, tenetur practice hic, & nunc scire, vel dubitare, nisi aliqua specialis ratio cogat iudicium practicum variare. Alienum n. est à recta ratione, me credere omnem hominem teneri restituere, me verò in eodè casu eximere nulla existente peculiari ratione. Ratio autem est, quia cognitio speculatiua dirigit voluntatē ad opus; tale ergo esse debet iudicium practicum, quale est speculatiuum, nisi aliter suadeat specialis ratio. V. Suar. de censur. tota disp. 40.

46. Peccatum igitur mortale est facere id, de quo aliquis in particulari dubitat an sit mortale; & facere id, de quo dubitat an sit veniale, est veniale; quia faciendū rem, de qua dubitat, an bona, vel mala sit, quan-

tum in ipso est, censetur velle malum, si quidem vult rem siue bona, siue mala sit. Quòd verò res illa bona, & licita sit in tali casu, est omnino per accidens, quantum ad voluntatē atinet. Vnde inferunt S. Tho. quol. 8. art. 13. & Nau. c. Si quis autē de poenit. dist. 7. num. 58. quod habens plures præbendas peccat, quoties dubius est, an sibi liceat illas habere. quia manente dubitatione, committit se periculo peccandi, & magis conuincitur amare beneficium temporale, quam propriam salutem, eas cum tali dubio retinendo.

47 Vbi conscientia in eo est dubio, & statu, vt necessariò debeat alteram partem eligere, de quarum vtraq; dubitat an sit peccatum, vt si quis ab altero gladium mutuò acceperit cum iuramento restituendi, & alter petat ad alterum iniuste occidendum, restituendo, videntur reus homicidij, non restituendo reus efficitur peccator in hoc casu debet conscientiam suam ad alteram partem determinare, & secundum illam agere, aliàs necessariò peccaret. Si verò dubitet tantum de altera parte, an sit peccatum, nec ne, de altera verò certus sit non esse peccatum, licet potest eam partem eligere, in qua nullum est peccatum. Quia verò nou adeo certum est, an semper teneatur eam partē eligere in vtroq; casu, quando manent vtrinq; rationes probabiles, assignari solent à Doctoribus quattuor sequentes regulæ.

48 Prima fit. Quotiescumq; aliquis incertus est, quid agere, & quam partem eligere debeat, omnem diligentiam adhibere debet ad inquirendam veritatem, donec per rationes probabiles inueniat quod verius videtur: id n. necessariò requiritur, ne in operando peccet.

49 Ex hac prima regula in materia iustitiæ sequitur Primo quod si dubitans committat facere, quod in se est, vt veritas assequatur, omissioq; causa sit, ne veritas in posterum depræhendi possit, aut non tam benè, tenetur restituere prudentis arbitrio ei, de quo dubitat aut eo ignoto pauperibus, Quod si post eam omissio nem culpabilem appareat rem esse alic-

nam, veritatemq; fuisse detegendam, si diligentia fuisset adhibita, tenebitur ex tunc fructus restituere; Nam ob diligentiam omissionem extunc tui mala fidei possessor Molin. de iust. tract. 2. disp. 36. conc. 1. & vers Reliqua Sanchez de mar. lib. 2. disp. 4. num. 13.

50 Sequitur secundo in pari dubio fauendum possidenti, c. In pari, de reg. iur. in 6. Salon. 22. q. 61. de dominio ad fi.

51 Sequitur Tertio. Quod vbi neuter possideat destruenda sit inter eos, de quibus dubitatur cuius sit. Caiet. 2. 2. q. 62. art. 5. in solut. ad 3. Aragon. ibidem, vers. Circa tertiam propositionem, Salon. contr. 5. Ban. dub. 6. c. prima conclus. Sor. de iust. lib. 7. q. 1. art. 5. ad. 3. vers. De illo ergo. Petr. Nau. de rest. lib. c. 2. dub. 8. num. 62. Quod si dubium æquale non sit, diuidenda iuxta quantita rem dubij Arag. & Ban. cit. Si tamen res illa esset indiuidua, vt seruus forte est alteri applicanda, habito vtriusque consensu, aut vni res, alteri æstimatio applicetur, non quidem tota æstimatio, sed vel dimidium si paria sint iura, vel proportionabiliter iuxta dubij quantitatem, vt docet Sanchez vbi sup. num. 16.

52 Sequitur Quarto. In dubio an ex consilio tuo secuta sit actio iniusta, vt homicidium, eximendum esse consulentem, vt ex S. Tho. 2. 2. q. 61. art. 7. colligunt Io. Med. de rest. q. 7. ante vers. Si autem consilium. Silu. 4. q. 6. dicto 2. P. Nau. lib. 3. c. 4. dub. 4. quia in dubio melior est conditio possidentis Alij tamen vt Felin in c. 1. de off. deleg. num. 13. Couar. in Clem. Si furiosus p. 1. parag. 2. n. 1. & alij quos sequitur Aug. Barbol. ad c. Ad audientiam de homic. num. 6. contrarium docent ea ratione, quod in hoc dubio non fit possessio pro consulente, cum constet de iniusta actione ipsius apta ad effectum producendum: nisi forte ex coniecturis appareat illum nihilominus facitum, tunc n. illa actio non sequitur ex fraudulento consilio Sanchez in lum.

lib. 1. cap. 10.

53 Sequitur Quinto. Ex Salon. 2. 2. q. 62. cont. 4. concl. 4. possessorem bonæ fidei, si post debitam diligentiam adhuc manet dubium in eam partem magis inclinans rem esse alienam teneri partem restituere pro ratione dubij, & illius maioris propensionis, quia tunc non est par ratio. De quo tamen vide Salon. cit. & de dominio q. 6. art. 6. vers. an bona fides, &c. concl. 4. Contrarium docent Sanchez in sum lib. 1. c. 10. num. 9. Vasquez, & Salas. vbi cit. scilicet huiusmodi possessorem incipientem dubitare an res sit sua, licet in eam partem magis inclinet rem esse alienam, modò rationes non sint adeo efficaces, vt assensum generent, nihil teneri restituere. Vide etiam Molin. tract. 2. disp. 16. in principio, & dis. 63. & 103. intra ver. Præscriptio; vers. Dubitatio adueniens. &c. num. 6.

54 Sequitur Sexto. Possessorem bonæ fidei dubitantem, an res sit sua, ante diligentiam adhibitam non possit illa vti; aut illam alienare, si tamen vltus sit rei consumptio, alioqui vti potest animo restituendi domino pretium illius vltus Sanchez vbi supra num. 21. licet Silu. vbi supra q. 7. dicto 3. dicat alienari posse, quia etiam si dubitet, adhuc tamen est possessor bonæ fidei, tantumquæ postea tenebitur, reperto vero domino, restituere in quantum factus est locupletior. Azor. p. 1. lib. 2. c. 19. q. 6. docet posse rem illam consumi, & alienari, dummodò eo animo sit, vt postea vero domino comparenti eam illi reddat, vel pretium, vel rem aliam eiusdem valoris. Examine præmissis, docet Couar. in reg. Peccatum p. 3. initio num. 4. Io. Med. de rest. q. 10. vers. Dico secundo Salon. vbi supra in ratione quartæ conclus. alienari quidem posse, sed monendum esse emptorem de dubio, alio qui rem vitiosam venderet, tacito vitio.

55 Secunda regula est. Quando in huiusmodi dubijs propria industria veritas rei inueniri non potest, sequendum con-

filium bonorum, & doctorum virorum, inter quos præcipuum locum obtinent Prælati, Superiores, & Confessores pij, ac discreti; quorum copia, si in aliqua necessitate, & casu urgente non adfit, diligenti studio, ac oratione ad Deum recurrendum est, quibus medijs adhibitis, vnam partem, quæ sibi melior videbitur, eligendo tutus erit in conscientia, licet à parte rei non ita vera, ac bona sit.

56 Tertia regula. Quando pro vna parte certum est, & pro altera dubium, peccatum est sequi quod dubium est. Roder. in sum. lib. 2. c. 51. concl. 2. quia committere se periculo peccandi; vt si scias te licitè ieiunare posse, dubites verò, an non ieiunando pecces, teneris ieiunare, cum in hoc nullum sit peccatum. Limitant Sor. de reg. sec. memb. 3. q. 2. concl. 1. B. Med. 1. 2. q. 19. ar. 6. dub. 4. concl. 3. nisi eo, quod non sequar partem dubiam, inagnum, & graue damnum incurrat, vt si quis petat à me fundum, quem tuta conscientia possideo, si exinde dubitare incipiam, an restituere tenear, licet restituendo tutus agam, non tamen teneor, quia potior est conditio possidentis. Sanchez plures referens de matr. lib. 2. disp. 4. num. 12.

57 Quarta regula. Quando ex utraque parte dubium est, & deponi non potest dubium sequenda est pars tutior, quod si neutra tuta fuerit, sequenda est pars minus periculosa. Nau. in c. Si quis autem de pœnit. dist. 7. num. 34. & in man. c. 27. num. 281. Silu. & Aug. ver. Dubium; nisi pars minus tuta sit mul-

to probabilior altera, tunc n. necessarium non esset sequi tutiorem ex Silu. & Nau. loc. cit. Et generaliter vbi dicitur, In dubijs tutiorem partem esse amplectendam, vt in c. Ioannes de Sponsal. c. Ad audientiam, & c. pen. de homic. & c. Si quis autem cit. Intellige tamen de dubio practico, & quando verè dubiam est, secus quando quis probabiliter opinatur alteram partem minus tutam; quo casu consilium est, non præceptum sequi tutiorem. quare ex duabus opinionibus licet sequi minus probabilem Sanchez vbi supra S. Ant. p. 2. tit. 3. c. 19. par. 10. Aug. ver. opinio par. 2. Silu. eo. q. 1. in fi. Nau. in c. Consi-deret de pœnit. d. 5. num. 38. V. Cord. ubi sup. q. 13. & seq.

58 Regulam istam In dubijs tutiorem partem esse eligendam, intelligit Suar. de relig. to. 2. tract. 6. lib. 4. c. 5. num. 14. & c. 8. num. 6. de parte tutiore respectu non tuta. Si autem inter tutas fiat comparatio, consilium continere, non præceptum, nisi in casibus in iure expressis, ut idem in 3. p. to. 5. disp. 40. sect. 6. num. 8. & lib. 4. cit. c. 9. num. 14. & seqq. Sanchez in sum. lib. 1. c. 9. num. 14. ubi cum Azor. p. 1. lib. 2. c. 12. in fi. & c. 8. q. 2. in fi. intelligit tutiorem partem eligendam esse indubjs, non in opinionibus, qui n. opinatur vni parti adheret: in dubijs verò secus.

59 Conscientia scrupulosa est, quæ alteri parti adheret, sed cum formidine, & anxietate, quæ animum torquet. V. ver. Dubium.

DE ACTIBVS HVMANIS.

Duplex est actio humana. Vna quidem quantum ad substantiam operis, ea scilicet, quæ soli homini competit, quæ à reliquis animantibus discernitur, quo sensu multæ actiones dicuntur humanæ, quæ tamen verè non sunt liberæ, ut prima intellectio, primi motus &c. Alia actio humana est quo ad modum, quia scilicet homo illâ cum libertate, & deliberatione exercet. Harum duarum operationum secundu[m] propriè humanæ dicuntur; his n[on] tantum homo studiosus, aut vitiosus, bonus, vel malus efficitur: laudem, vel vituperium meretur, beatitudinem perpetuam, vel damnationem consequitur. Habentq[ue] duo principia; intellectum, & voluntatem. Intellectus est suprema quædam animæ nostræ potentia, & facultas, seu lumen quoddam, quo illa à nobis cognosci, & cogitari possunt, quæ sensus omnes, & captum relictorum animalium excedunt, diuiditurq[ue] in intellectum speculatiuum, & practicum. Ille rebus contemplandis solum intentus est, quæ à nobis operandæ non sunt: Practicus verò rebus tantum à nobis agendis intendit. Non sunt tamen diuersæ potentia, sed eiusdem diuersi actus: s. Tho. p. 1. q. 74. ar. 11. Sicut etiam de ratione superiori, & inferiori ar. 9. confirmat ex s. Aug. lib. 12. de Trinit. c. 7. Ratio superior est pars illa, quæ intendit rebus æternis conspiciendis, aut consulendis: conspiciendis quidem, secundum quod eas in seipsis speculatur; consulendis verò, secundum quod ab eis accipit regulas agendorum. Ratio vero inferior est, quæ intendit corporalibus rebus, sicut cum cogitat quid quieti corporis, & paci, quid honestati conducat, idq[ue] prout sunt media ad ea cognoscenda, quæ sunt rationis superioris. Sunt autem

ratio, & intellectus in homine eadem potentia. Intelligere n[on] est simpliciter veritatem intelligibile[m] apprehendere: ratiocinari verò est procedere de vno intellectu ad aliud ad veritatem intelligibile[m] cognoscendam s. Tho. p. 1. q. 79. ar. 8. Est autem ratio in communi ex s. Aug. de spic. & an. Aspectus mentis, quæ malum, bonumq[ue] discernit, virtutes eligit, Deum diligit.

1 Alia potentia est voluntas, quæ sic definitur. Est inclinatio quædam qua profectimur, & tendimus interiori animo in bona conuenientia, quæ per rationem cognita sunt. Et est triplex, actualis, habitualis, virtualis. Actualis est, qua actu elicitur voluntas aliquid faciendi. Habitualis est, quando actu præcessit voluntas aliquid faciendi, & postea nullo modo influit in effectum, seu actionem externam, quia nullo modo postea est in memoria, seu cogitatione hominis, nec per se, nec per aliquem effectum, seu virtutum relictam est causa talis actionis. Virtualis dicitur, quando præcessit actualis intentio, quæ iam in se non existit, quando fit talis actio, manet tamen aliquid ab ea relictum, per quod censetur virtute[m] mouere ad talem effectum, & actionem & durat quandiu virtus exterior excitata, à tali voluntate durat, vel in se, vel in alia, quam ipsa excitauit; ita ut per connexionem ipsarum actionum externarum vna excitet aliam, & hæc aliam, & sic deinceps donec finiatur actio, vel ab ipsa cessetur. Suar. to. 3. disp. 13. sect. 3. V. Sanch. in sum. lib. 4. c. 5. num. 6.

3 Duo autem in agendo respicit voluntas, ut potentia est, finem scilicet, & media: in his n[on] inuenitur ratio boni, quod est obiectum voluntatis. Ut verò volun-

tas

tas dicit actum, respicit tantum finem, quia in eo solo est secundum se obiectum voluntatis, quod est bonum. Nam in his, quæ sunt ad finem, non inuenitur proprie ratio boni, nisi prout dicunt ordinè ad finem; unde voluntas in ea non fertur, nisi quatenus fertur in finem.

4. Quæ à ratione vt fines, & certa bona voluntati proponuntur, illa naturaliter voluntas ita appetit, vt circa huic finem triplicem quasi actum voluntas exerceat. Nam si est circa finem simpliciter nondum adeptum appellatur voluntas, seu velle. Si verò in fine iam adepto quiescat, dicitur, fructio, nam frui dicimur, cum affectu rem aliquam, quam antea vt quoddam vltimum experiuimus, in ea cum amore quodam conquiescimus, & delectamur. S. Tho. 1. 2. q. 11. ar. 1. Si verò in ipsum finem tendat per media, dicitur intentio, quæ est actus voluntatis circa finem ab intellectu propositum, vt prosequendum per aliqua media.

5. Sunt præterea aliæ actiones rationis, & voluntatis circa media. Dum n. voluntas efficaciter vult finem, mouet etiam rationem efficaci suo imperio ad consultandum, & inquirendum, quibus medijs finem ipsum consequi valeat. Cumq; plura sint media, conuulere, & inquirere monet, quod nam conuenientius sit ad huiusmodi finem consequendum; vbi, cum intellectus practicus iudicium tulerit quid faciendum sit, prima hæc eius operatio consilium dicitur à S. Tho. vbi supra q. 14. ar. 1. Post hanc sequitur in voluntate electio, cum scilicet voluntas efficaciter vult medium illud, quod ratio conuenientius esse iudicauit, & est appetitus consultatiuus, qui consilium, & deliberationem intellectus sequitur.

DE VOLUNTARIO,

ET INVOLUNTARIO.

1. Voluntarium ex S. Tho. 1. 2. q. 6. ar. 1. Est id quod fit ab intrin-

seco principio cum cognitione finis, & aliarum circumstantiarum, circa quas est ipsa operatio. Per quam definitionem distinguitur voluntarium à violento, & motu naturali, & ab involuntario. Violentum n. est quod procedit ab extrinseco principio. Et vis definitur esse maioris rei imperium, qui repelli non potest. Inuoluntarium verò illud dicitur, quod per violentiam, aut ignorantiam fit.

2. Voluntarium vt supra definitum in duas quasi species diuiditur à S. Tho. vbi supra ar. 3. Vna est, iuxta quam voluntarium dicitur illud, cuius voluntas positiuè causa est, & dicitur voluntarium directè, quia scilicet directè procedit a voluntate, velut agente. Altera est, secundum quam voluntarium dicimus id, quod voluntas cum posset, & deberet impedire, non impedit, sed permittit esse, vel fieri, quod voluntati ascribitur, diciturq; voluntarium indirectè. Rursus voluntarium directè duplex est, Vnum absolutum, quod nulla impellente necessitate fit. Alterum conditionatum, quod non sponte, sed iniustificamus, vt periculum aliquod euitemus vt cum inuadentem occidimus aliter vitam tueri non valentes. S. Tho. vbi supra art. 6.

3. Ad hoc autem, vt aliqua ommissio sit voluntaria, & homini ad culpam imputetur, tres conditiones ex S. Tho. vbi supra ar. 3. requiruntur. Vna quòd possit facere, Secunda quòd teneatur. Tertia quod non faciat; quarum si aliqua de sit, effectus illi non imputabitur.

4. Ex quibus infertur primo à violento stuprato pudicitiam non tolli, nec ei ad culpam imputari, iuxta 3. q. 2. per tot, quod intelligit B. Med. prima 2. q. 6. ar. 5. modo violentiam passus exterius resistat, si potest, & debet.

5. Infertur secundo actus ex metu factos simpliciter voluntarios esse, & secundum quid inuoluntarios: licet n. metus ex sua ratione minuat voluntarium, quòd n. ex metu fit, nequaquam fieret, si non adesset metus, id tamen, quod ex metu fit, simpliciter uoluntarium est S. Tho. vbi supra

ar. 6. qui n. metu mortis fornicatur, peccat, vt docent communiter Doct. ergo metus non tollit voluntarium, alioqui non esset ibi peccatum.

6. Ad sciendum autem quando metus à peccato excuset, aut contractum nullum reddat, Notandum primo metum alium esse leuem, alium grauem. Leuis est, quo perturbatur homo mericulosis, & inconstans. Grauis verò, qui, & in vitium corstantem cadere dicitur, is est, quando quis eligit minus malum ad vitandum maius. De quo vide infra ver. matrimonium, vers. Vis.

7. Notandum Secundo id quod ex metu fit, vel esse intrinsece malum; aut id eò esse malum, quia iure humano, vel naturali, aut diuino prohibitum.

8. Notandum Vltimo, minorem metum excusare fornicationem, quam vitium, propter sexus fragilitatem. glo. in c. Cum locum, ver. metus de sponsal. & com. His sic notatis

9. Prima regula fit, Metus leuis nec excusat à peccato, quamuis aliquando illud minuat, vt cum quis mentitur ad saluandam vitam; nec contractum irritat, vt vult Med. de rest. q. 3. causa 2. Alij tamen rectius docent in foro conscientie contractus factos ex metu etiam leui ad id incusso irritos esse, quia deficit consensus, qui est de substantia contractus sic Ang. ver. metus num. 13. & is. Sanchez alios referens de matr. lib. 4. disp. 9. à num. 4. V. ver. Contractus num. 21.

10. Secunda regula. Quæ sunt intrinsece mala, vt ad vltimum, perjurium, nullum metu à peccato excusari possunt.

11. Tertia regula. Quæ ex graui metu fiunt non imputantur ad culpam, quories ius, quod violatur ex metu nõ obligat cum discrimine tanti mali, quantum timetur ex obseruatione. Potest n. Deus, & Superior obligare ad legis suæ obseruationem cum periculo, & discrimine.

12. Quarta regula. Contractus ex graui metu celebrati licet de iure nature obligent, validiq; sint, iure tamen positiuo irritantur. ratio pro priori parte est, quia huiusmodi contractus, licet secundum quid

involuntarij sint, simpliciter tamen sunt voluntarij, omnis autem voluntaria promissio obligat ad sui obseruationem. Quare iuramentum factum latroni ex metu mortis valet, c. Ad aures, de his quæ vi. Sor. in. 4. dist. 29. q. 1. art. 1. vers. Aliud de inde subsequitur. Sic etiam valet matrimonium quando quis metu grauis infirmitatis duxit uxorem quam habuit concubinam Sor. cit. parag. Regula ergo generalis Secunda pars probatur, quia huiusmodi contractus omnes excepto iuramento, quod propter eius sanctitatem semper seruandum est, quando est de re licita, & seruari potest sine dispendio salutis c. Si verò de iureiur. Jure tam è positiuo irritantur. Sic, & matrimonium ex tali metu contractum c. Cum locum, &c. Consultationi de sponsal. Sic votum solenne religionis, c. 1. de his quæ vi. Sic iuramentum de rebus ecclesie tradendis, vel non repetendis c. 1. is. q. 6. Excipe casum primæ regulæ. Alios casus, in quibus gesta per metum non tenent, vide apud Glos. in c. Abbas, ver. coactè, de his quæ vi. & Azor. p. 3. lib. 4. c. 23.

13. Quinta regula. Quories dubium est, an aliqua actio, huiusmodi metu non obstante, voluntaria simpliciter sit, nec ne, & consequenter an valida sit, diligenter considerandum est, an facta solum sit voluntarie simpliciter, & valide, non obstante tali metu. Contingit n. aliquando, vt id, quod ex metu factum, & intentum esse videtur, minime factum, & intentum sit, sed solum aliquid aliud, quod cum eo toleret esse coniunctum, vt si latroni metu mortis centum denos, non cenlesis eorum dominium, in latronem transfere, sed exterius tantum exhibere, quod satis erat ad euitandam mortem.

14. Inferitur Tertio Ex S. Tho. vbi supra ar. 7 & alijs communiter Concupiscentiam non solum non causare involuntary, sed potius voluntarium augere, & consequenter magis peccate, qui peccat ex maiori concupiscentia. Voluntaryum est quod procedit ex inclinatione voluntatis, & magis voluntarium est, in quod voluntas magis inclinatur, at concupiscentia consequens

sequi
gis i
con
fetu
gis c
app
15.
alijs
5. p
insta
culc
cure
Cur
valde
alter
puffi
cont
vtra
stant
corp
16
art.
ar. 2
caus
uat c
rariu
ranti
ad c
mule
dem
n. al
scien
Alia
scire
Alia
error
Silu.
cund
tia d
Arist
nesci
cum
esse
esse
esset
pecc
iuam
omni
malu

sequens voluntatem facit voluntatem magis inclinare in rem desideratam, sicut n. concupiscentia, vt obiectum, in quod fertur voluntas, magis iucundum, magis conueniens, & magis prosequendum, appareat.

15. Inferitur Quarto ex Sanchez, & alijs ab eo cit de matr. lib. 4. disp. 7. num. 5. preces importunas, que scilicet sunt instantissime, ac sepius repetite, & inculcate vna cum meru reuerentiali incurere merita cadentem inconstantem. Cum n. ex vna parte huiusmodi preces valde urgeant, vexent & opprimant, & ex altera parte reuerentia persone petentis pusillanimitatem, & timidum, nec audentem contradicere rogatum reddant, merito vtraque causa coniuncta prudentem, ac constantem coget. V. infra, ver. Restit. bonor. corp. num. 10.

16 Inferitur Quinto, ex S. Tho. vbi sup. art. vit. Ignorantiam, quam idem q. 76. art. 1. definit esse nescire quod scire tenentis, causare inuoluntarium ea ratione, qua priuatur cognitione, qua preexigitur ad voluntarium. Quia tamen non omnis ignorantia huiusmodi cognitione prouat: ideo ad clariorem eius notitiam sciendum multiplicem esse ignorantiam, vt ex eodem, & alijs Doct. colligitur. Primo n. alia est ignorantia negationis, quia scientia negatur, & dicitur Nescientia. Alia priuationis, quando scilicet potest scire, & dicitur proprie ignorantia. Alia praua dispositionis, quando habes errorem scientie contrarium, & est error. Silu. & Summitta ver. Ignorantia secundum alia est iuris, alia facti c. Ignorantia de reg. iur. in 6. Iuris quam vocat Arist. scientiam vniuersalium, est cum nescis esse prohibitum quod facis, vt cum fornicaris, nesciens fornicationem esse peccatum. facti, cum scis actum esse prohibitum, sed nescis id quod agis esse illum actum, vt sciens adulterium esse peccatum, accedit ad alienam putans assumam Adde tertiam electionis, que est in omni peccato, secundum quam omnis malus dicitur ignorans; quia scilicet cum

hic, & nunc indicet esse faciendum, malum quod facit, errat. Peccare autem ex electione, id est ex industria, seu malitia est, quando ipsa voluntas ex se ipsa mouetur ad malum, vel Est peccatum commissum non assistente ignorantia peccati, vel inclinatione alicuius instigantis, seu impellentis Cordub. lib. 2. qq. q. 8. propos. 3. Vide q. 15. propos. 13.

17. Notandum verò, quod cum tria sint principia humanorum actuum, scilicet intellectus, seu ratio, appetitus sensitius, & rationalis, qui dicitur voluntas; quando in actibus humanis peccatum accidit ex defectu intellectus, dicitur peccatum ex ignorantia, quando ex inclinatione appetitus sensitui, dicitur peccatum ex infirmitate. quando verò ex inordinatione seu corruptione voluntatis, dicitur peccatum ex malitia, seu industria, uel electione Cordub. ubi supra.

18. Tertia diuisio. Alia est causa eius quod ignoranter fit, quando scilicet si sciisses non fecisses, Alia non est causa, quando nihilominus fecisses, licet cognouisses id quod facis esse peccatum. & uocatur concomitans, quia scilicet comitatur id quod fit, sed non est eius causa Arist. 3. Et hic. c. 1. aliud ignoranter facere aliud ex ignorantia facere.

19. Quarta. Alia est antecedens, alia concomitans, alia consequens. Antecedens est, quando nullo modo uis, est tamen causa uolendi, quod alias non uelles, ut si diligentia adhibita, nesciens aliquem transire per uiam, proijcis lapidem, quo interficis transeuntem. Consequens est, quando ipsa ignorantia est uolens. Et potest esse duplex, primo cum directe uis ignorare, ut non retraharis a peccato, uel ut excusationem habeas peccandi. Secundo indirecte, quando scilicet potes, & debes scire, ut cum non curas acquirere notitiam quam debes habere; uel cum actu non consideras, quando considerare potes, & debes, uel ex passione, uel ex habitu Concomitans est, quando ignorantia est de eo quod agitur, tamen etiam si sciretur, fieret ut occidens hominem, putans occidere feram S. Tho. 1. 2. q. 6. art. 8. Et hæc si sit inuincibilis

sue

siue facti, siue facti, omnino excusat à culpa homicidij Cord. ubi supra q. 19. Dicitur ergo antecedens, &c. respectu actus voluntatis ante factum, quatenus scilicet voluntatem antecedit, seu non est uoluntaria. Si uerò sequatur uoluntatem, quatenus scilicet directè, uel indirectè est uoluntaria, dicitur consequens: Si uerò cum ipsa uoluntate sit, sed nec est causa illius actus uoluntarij dicitur concomitans.

30. Quiata. Alia est uincibilis, alia inuincibilis. Inuincibilis eadem est ac inuoluntaria, & antecedens, quæ scilicet uinci non potest, & per hominem non stat quominus superetur, atq; adeo contraria cognitio acquiratur, quæ superari pouisset, & consequens, quæ superari pouisset, & per hominem stat, &c.

21. Sexta. Vincibilis est triplex, uel quia de dita opera uult ignorare, & dicitur ignorantia affectata; uel quia cum possit aliquo studio ad rei cognitionem peruenire, negligit hoc facere, & quidem si cum facillime pouisset, nullam adhibuit diligentiam, dicitur ignorantia supina, uel crassa; si autem aliquam adhibuit diligentiam, sed non sufficientem, aut ualdè difficile erat rem cognoscere, dicitur communitè ignorantia uincibilis, & culpabilis tantum. Quæ autem diligentia sufficiat, relinquatur arbitrio prudentis Sanchez in sum. lib. 1. c. 16. à num. 34.

22. Dupliciter autem cognoscitur quis ignorantia inuincibili laborare. primo quando res est ab homine cognoscibilis; sed tamen homo, aut non potest ullum studium adhibere ad rem cognoscendam: uel si potest certe adhibere eam, quod attentis circumstantijs personæ, & negotij adhibere potuit, moraliter, & per se sufficiens est ad talem cognitionem acquirendam, ignorantiam non superauit. Immo secundum Panor. in c. Apostolicæ de cler. excom. numero, 2. Cord. lib. 2. qq. de ignor. q. 1. non requiritur, quod quis sit multum curiosus in sciendo; modo non sit nimis desidiosus. Secundo Cum res ipsa ab homine sciri nequit, & ille neq; putat posse à se sciri, neq; etiam dubitat utrum possit;

atque adeo nullum studium adhibet ad rem cognoscendam. Si n. dubitaret posse à se sciri aliquo studio, & illud studium non adhiberet, erit ei ignorantia uincibilis secundum conscientiam dubiam, aut euentum, & consequenter illum non excusabit. Valent. 1. 2. q. 6. disp. 6. p. 1. Sanchez ubi supra num. 37.

23. Potest etiam esse ignorantia inuincibilis, quando causa ignorantia fuit aliquod peccatum, ut si quis in die festo, quo promulgatur in templo lex aliqua, ommittit audire missam. Hic n. nihil audiuit, ut supponitur, de promulganda lege. V. Cord. lib. 2. cit. q. 22. Sanchez ubi supra n. 31. ubi alios citat.

24. Et ignorantia unius rei eodem tempore potest esse uni inuincibilis, alteri uincibilis. Ut Iuri spiritus uincibiliter ignorare potest alicuius canonem, quia conditio status, & officij sui dat illi facultatem, ut possit illius canonis noticiam acquirere; rustico autem, & alicui Cui erit inuincibiliter ignoratus.

25. Esse autem potest ignorantia inuincibilis primo circa quod cumq; factum, pertinens ad ius diuinum, & naturale. Unde potest quis saluari non baptizatus inuincibiliter putans se baptizatum, ut in c. Apostolicam, &c. Veniens de presb. non bapt. Cord. ubi supra q. 4. oropos 5. Secundo circa quodcumq; ius etiam pertinens ad peculiare alicuius officium, aut statum, si id non nonit, nec aliquod dubium, aut saltem scrupulum de hoc concepit, sed operatur nil cogitans, Sanchez ubi supra num. 27. Excipe prima principia legis naturæ, qualia sunt Bonum esse faciendum, malum fagiendum. Quod tibi non fieri, &c. Item excipe precepta illa quæ ex huiusmodi principijs sine difficultate à quouis homine deducuntur, ut Deum esse colendum pareates amandos Sanchez ubi supra num. 33. Tertio potest esse ignorantia circa præcepta quædam obscuriora, ut Vtiram esse peccatum, mendacium pro uita tuenda, uindictam, &c. sicut etiam circa unitatem Dei. Cum enim circa illam fuerint uariæ Philosophorum opiniones, signum est non esse

esse adeo facilem ad cognoscendum. Vnde per aliquod tempus poterit homo rudis ab idolo latra per ignorantiam inuincibilem excusari Valent. vbi supra. Et idioti in dogmatibus à Docto deceptus excusatur, quando non fuerit monitus ab Episcopo, vel Inquisitore, aut alio, qui admonere teneatur. Si tamé deceptus sit in ijs, quæ nõ sunt in ecclesia ita euulgata, quæ non tenetur explicite credere. In alis n. non excusatur Pegna ad Direct. p. 2. coment. 21. Vnde eundem p. 1. coment. vlt.

26. Excusatur autem ignorantia inuincibilis à peccato, quia cum ignoras inuincibiliter factum, aut ius, ignoras etiam, quod facis esse contra legem, & consequenter non facis voluntariè quod sit contra legem S. Tho. 1. 2. tota q. 76. Couar. in c. Alma mr. p. 1. parag. 10. num. 12. Et quidem si tota malitia actus prouenit ratione illius, de quo habetur ignorantia, excusatur à tota culpa. Si autem ignorantia sit solum de aliqua circumstantia aggravante, si sciretur, nunc excusatur à malitia, quæ proueniret ex parte illius circumstantiæ ignoratæ, vt si quis fornicetur cum non sua, inuincibiliter ignorans non esse suam; excusatur n. tunc à peccato adulterij. Si tamen illa circumstantia esset impertinens ad rationem peccati, idest nec aggravans, nec alleuians, si cognosceretur, tunc non excusatur, vt si velis furari centum Ioannis, ignorans esse Petri. Idem de sciente aliquid esse peccatū, ignorat tamen esse mortale. V. Cord. vbi s. q. 17.

27. Peccare ex ignorantia vincibili, si fit affectata, potius auget peccatū fertur enim voluntas in vehementius illud obiectū S. Tho. vbi supra art. 4. Si non est affectata, minuit peccatū, quia voluntas per accidens fertur in peccatum, cum aliquid non cognoscitur esse peccatū vnde cũ ibi fit minor cõtemptus, est letitia minus peccatū. ibid.

28. Si ignorantia vincibilis sit peccatum veniale, & quod sit ex natura sua sit mortale; vt qui per ignorantiam iurat falsum, credens se iurare verum, peccat tantum venialiter. Nau. c. 12. num. 7. Nisi ignorantia sit crassa vel supina iuris,

vel facti, tunc n. peccat mortaliter. Angel. ver. periurū, in iur. Silu. eo q. 1. vers. 2.

29. Excusatur à peccato siue detur opera rei licitæ, siue illicitæ. Inuincibilis quidem à toto; vincibilis non affectata à tanto, idem facit peccatum esse leuius, modò tamen ad rem illam illicitam per se ex natura talis actus illiciti non fit illi coniunctum tale peccatum Cai. prima. 2. q. 76. az. 4. & 2. 2. q. 64. art. 8. Sayr. ela. reg. lib. 2. c. 2. num. 14. & c. 9. V. Alphons. Castr. de leg. pœn. lib. 13. c. 14. & Sanchez sum. lib. 1. c. 16. num. 38.

30. Ignorantia iuris valde dubij & cõtrouersi æquiparatur ignorantiæ facti Rota corā Buratto decis. 899. Azor. p. 3. lib. 1. c. 18. q. 6.

31. Qui ignorantia inuincibili laborans peccatum committit, cui adiuncta est aliqua pœna, ordinarie pœnam incurrit, licet ignoret pœnam esse adiunctam, Per accidens tamen potest esse liber, quando peccatum, cui annexa est pœna, tale est, vt si inuincibiliter pœnam ignores, nequeas peccatum committere, vt accidit in excommunicatione: hæc enim non incurritur, nisi propter contumaciam contemnens nimirum ipsam sententiam excommunicationis, atq; adeo ipsam cognoscens, aut vincibiliter ignorans. Vnde laici saepe iuris excommunicatione excusantur Valent. 1. 2. q. 6. disp. 6. p. 1. Smar. de censur. disp. 4. sect. 9. num. 9. & quia excommunicatio est pœna extraordinaria, & exorbitans Nau. de sepult. cons. 10. & in man. c. 13. num. 47. & c. 27. num. 16. & 174. qui primum dictum concedit de pœna ordinaria, & proportionata delicto, quam qui liber discretus prouidere potest per legem naturalem dictantem delicta mediocriter punienda. Et secundum Couar. in c. Alma mr. p. 2. parag. 10. num. 12. Si ignoret quis factum cui pœna est ad iuncta, esse iure humano, non autem diuino damnatum, & ignorantia in eo coniungat, an actus ille reprobus sit, non incurrit pœnam: Secus autem si sciat actum esse illicitum, ignoret vero pœnā, V. ver. Excomm. num. 23.

& Anchar. in c. fi. qui matr. accus. post num. 12.

32. Complacere in actibus malis, sed per ignorantiam, aut impotentiam à culpa excusat, licet ob finem bonum, peccatum est mortale, si de actu mortali sit lege diuina, vel naturali prohibito; quia obiectum illius complacentiæ est malum absolute, licet per ignorantiam à culpa excusetur alioqui liceret id ante desiderare, quod est falsum. Non n. licet Virgini desiderare, vt per violentiã defloretur. Secus tamen in iure humano tantum, quæ cum in potestate humana sit, vt non sint prohibita sit, villicet velle, vt non sint prohibita, & in ipsis complacere quatenus prohibita non sunt. Dum igitur in tales actus à culpa excusatos per ignorantiam deliberatè quis consentit, non videtur contra ius aliquid facere sic multis citatis Cord. vbi sup. num. 40.

33. Ad hoc caput reducitur inconsideratio actualis prorsus inuoluntaria, quæ naturalis obliuio dici potest, & hæc omnino excusat à peccato. Non n. est in potestate hominis facere, vt quæ habitu scit, aut memoria retinet, sibi actu occurrat. Quando ergo obiectum considerandum pullo modo se offert confusè, aut distinctè, tunc non potest obliuio eius esse voluntaria secundum præsentem statum voluntatis. Cai. in lum. ver. inconsideratio, & 1. 2. q. 6. ar. 8. Valent. disp. 2. q. 2. p. 6. Cord. vbi supra q. 7. dub. 1. Fayr. cla. reg. lib. 2. c. 2. nu. 23. Salas. ar. 8. cit. disp. 4. Sect. 3. V. Azor. p. 1. lib. 1 cap. 16.

DE CIRCVCSTANTIIS

HVMANORVM ACTVVM.

1. Circumstantiæ nomen ex s. Tho. 1. 2. art. 1. metaphoricum est à rebus corporalibus ad actus humanos, & morales translatum. Vt in loculis aliquid circumstare dicitur, quod est quidem extrinsecum à re; tamen ipsam

attingit, vel ei appropinquat secundum locum; ita metaphoricè quæcumque conditiones sint extra substantiam actus, & tamen actum humanum aliquo modo attingunt, dicuntur circumstantiæ, seu actuum humanorum. Quare circumstantia dicitur esse accidens operationi adiacens, quod eius qualitatem variat.

2. Est autem consideranda, & expendenda circumstantia humanorum actuum ex regula, & norma actuum humanorum, quæ est recta, & prudens ratio, non autem, vt est talis actus in genere naturæ, vt n. tales sunt, vt plurimum impertinentes sunt, & parum, aut nihil ad mores pertinent. Occidere v. g. hominem ante prandium, vel post, est circumstantia plane impertinens: at verò celebrare Missam ante vel post prandium, licet secundum naturam operis in se, & secundum esse naturæ sit eadem actio, diuersa tamen est in genere moris, & aliter, ac aliter in his recta ratio iudicat.

3. Circumstantiarum tres sunt differentiæ, quædam n. sunt impertinentes i. nec augentes, nec minuentes. Aliæ pertinentes, quæ augent. aliæ perinentes, quæ minuunt.

4. Primæ non sunt confitendæ, quia nihil faciunt ad exprimendam qualitatem peccati; immo earum confessio est contra confessionis virtutem, quæ est vt sit simplex. Aggrauantium quædam sic sunt circumstantiæ, vt per se sint ipsa peccata contra distincta præcepta, atque adeo mutant speciem in genere moris, vt fornicari in ecclesia, quod est particulare peccatum, sacrilegij, & hæc sunt necessariò confitendæ, quia sunt per se peccata. Aliæ sunt quæ aggrauant quidem, sed non mutant speciem, vt si fureris centum, mille, &c. Et hæc si iudicio prudentium notabiliter aggrauant, sunt necessariò confitende suar. de poenit. disp. 21. Sect. 3 num. 6. Caiet. 1. 2. q. 7. ar. Sanchez, in sum. lib. cap. 11. num. 24. Sor. alios referens in 4. dist. 17. q. 2. art. 4. licet s. Tho. & s. Bonau. in 4. & alij contrarium doceant. Circumstantiæ pertinentes, quæ minuunt, sunt

in duplici differentia. nam quædã ita minuunt, vt de mortali faciant veniale, aut omnino tollant rationem culpæ, & hæc quoque sunt confitendæ, ut si alterum occidis cum moderamine inculpate tutele, alienum accipias extrema necessitate pressius, &c. Quædam verò parum minuant, & hæc non sunt necessarîo confitendæ suar. vbi supra V. ver. Confessio à num 42.

5 Circumstantiæ sunt septem. Quis .i. persona ecclesiastica, an secularis Quid .i. quod crimen furtum, an adulterium. Vbi .i. quo loco sacro, an prophano. Quibus auxilijs, vel per quos, alios ad peccandum traxit, aut quos posuit mediatores, vel cum quibus, vel pro quibus, vel contra quos §. Ant. p. 3. tit. 14. c. 19 par. 7. Cur 1. qua intentione fecit, vtrum inopia pressus furtum fecerit an verò vt alteri iniuriam faceret. Quando .i. in sacro tempore, vt in diebus festis, aut ieiuniorum. Hæc tamen circumstantia, secundum Thomistas, dicitur aggrauans, est tamen confitenda, quando opus seruile fecit in die festo, vel carnes comedit, aut sæpius in die ieiunij. Quomodo .i. vtrum fraude, per insidias, an crimen cõsilerit naturali, vel innaturali modo, &c. Ratio autem huius enumerationis ex s. Tho 1. 2. q. 7. art. 3. in corp. sic accipi potest. Nam circumstantia dicitur quasi extra substantiam actus existens. ita tamen quod ipsum aliquo modo attingit, quod fit tripliciter. Vno modo prout attingit ipsum actum. Secundo vt attingit causam actus. Tertio pro vt attingit ipsum effectum. Actum attingit, vel per modum mensuræ, sicut locus, & tempus, & sunt illæ duæ. Quando, & Vbi. Vel per modum qualitatæ actus sicut modus agendi, & est illa quæ dicitur. Quomodo, refert n. an quis clericû leuiter, aut grauer percussit. Ex parte effectus est illa circumstantia quæ dicitur. Quid. Ex parte verò causæ actus quæ dicitur. Ex parte finalis, accipitur. Propter quid, vel Cur. Aliud n. est dedisse elemosynam ex vanagloria, aliud ex pietate. Ex parte causæ materialis, siue obiecti accipitur Circa

quid. Ex parte causæ agentis principalis accipitur Quis egerit, an religiosus, an laicus, an solutus à matrimonio. &c. Ex parte causæ agentis instrumentalis accipitur Quibus auxilijs. Quarum omnium circumstantiarum prima est finis, secundaria verò Quid. Aliæ verò sunt magis, vel minus principales. pro vt magis, vel minus ad has appropinquant.

6 Cum ex Concilio Trid. sess. 14 c. 5. de fide sit circumstantias omnes, quæ speciem peccati mutant esse necessarîo confitendas quod Charhechif. Rom. de confes. num 48. extendit etiam ad circumstantias illas quæ peccatum intra eandem speciem valde augent, vel minuunt, ad cognoscendum, quænam sint huiusmodi circumstantiæ. Notandæ sunt duæ regulæ.

7 Prima est Quando circumstantia nouam conformitatem, aut deformitatem actui tribuit, ita vt peculiariter conueniat, vel repugnet rectæ rationi nouam speciem constituit hoc n. casu circumstantia transit in rationem obiecti. Tollere n. alienum ex ratione alieni constituit in specie furti: si præterea consideretur ratio loci, vt si quis alienum in loco sacro furtur, circumstantia loci sacri constituit furtum in specie sacrilegij, quia nouam deformitatem, & specialem repugnantiam ad rectam rationem addit. Est com. V. ver. Confessio anum 42.

8 Secunda regula Quotiescumque circumstantia non respicit specialem ordinem rationis in bono, uel in malo, nisi præsupposita alia circumstantia, à quâ actus moralis habet speciem boni, uel mali quam solum intra eandem speciem auget, uel minuit, tota circumstantia illa censenda est aggrauans, uel diminuens, non autem speciem mutans, ut furtum rei parue, uel magnæ, & iniuria alicui facta coram Iudice pro tribunali sedente grauior est illa quæ fit in loco priuato, licet vtraque sit eiusdem speciei, & hæc sicut etiam primæ sunt necessarîo explicandæ in confessione. Aliæ verò, quæ nihil horum habent, vt percutere hasta, aut gladio cum priorem circumstantiam non

augeant, nec diminuunt, sed omnino impertinentes sint, subiceri possunt V. Sila. ver. Circumstantiæ. Suar. to. 4. disp. 22. Sect. num. 16.

DE BONITATE, ET MALITIA

HUMANORVM ACTVVM.

I CVM certum sit actuum humanorum quosdam esse bonos moraliter quosdam verò malos: videndum est primo, quis actus dicatur moralis, & quare, secundo, in quo bonitas, vel malitia moralis consistat. tertio vnde actus moralis habeat suam bonitatem, vel malitiam.

Quoad primum aduertendum humanam actionem illam esse, & dici, quæ a voluntate humana, & libera procedit, libera quidem quatenus in hominis potestate est, eiusque dominio subijcitur: humana, verò, quatenus a ratione procedit, quæ, & moralis actio dicitur, quia proprium est actuum humanorum dependere ex consuetudine, & consuetudinis facilitate, omnesque huiusmodi actus liberi sunt, quod tamen actibus naturalibus conuenire non potest. Vnde, & Virtus moralis dicitur etiam a more, vt dicit consuetudinem: Nam consuetudo quodammodo vertitur in naturam, licet principalius dicat inclinationem naturalem, vel quasi naturalem ad aliquod agendum, conuenitque proprie appetitui virtuti, cuius est mouere omnes potentias ad agendum. S. Tho. 1. 2. q. 58. ar. 1. Estque circa ad omne, quod contingit ratione ordinari, & moderari circa passiones, siue circa operationes. Idem q. 59. ar. 4. & ab Arist. 2. Ethic. Sic definitur Est habitus eligendi bonum in mediocritate consistens, pro ut sapiens discernit. Quamuis autem morales actus sint res quædam in esse naturæ, dicuntur tamen actus morales, quia assuecimus sic, vel sic operari. Et quamuis hoc esse morale nihil

addat reale supra naturalem entitatem, talem actuum: aliter tamen de is iudicamus secundum esse naturæ, & secundum esse morale. Nam actus temperatus, & intemperatus sunt eiusdem speciei secundum esse naturæ, at secundum esse morale sunt contrarij.

2. Quoad secundum sciendum est quod cum ratio boni sit ratio conuenientis, sicut, bonum naturæ consistit in esse conueniens naturæ; Sic bonus moralis actus voluntatis consistit in conuenientia eius ad rectam rationem. Quare sicut bonitas esse naturalis in eo consistit, vt nihil rei desit in genere naturæ, sed sit in suo genere perfecta; ita bonitas esse moralis in eo si ita est, vt nulla perfectio ei desit, quam debeat homo illi adhibere, quatenus voluntate, & ratione vitur in agendo circa hanc, vel illam materiam. Sed sit actio rectæ rationi prorsus consentanea: & è contra, ratio malitiæ moralis in eo consistit, vt actio deficiat à perfectione ei debita. Vnde & bonum morale dicitur, quod rectæ rationi est consentaneum, quod scilicet habet bonum obiectum, ac debitum finem, omnesque circumstantias, est que medium inter peccatum, & meritum, quia non est peccatum, & in nulla re deficiat à recta ratione, non tamen est meritum, quia caret illa excellentia supernaturali, quæ ad constituendum meritum vitæ æternæ necessaria est B. Med. 2. 2. q. 109. art. 2.

3. Quoad tertium dicendum ex tribus habere actum moralem bonitatem, vel malitiam suam, ex obiecto scilicet, circumstantijs, & fine. Nam quia propria natura, & perfectio actuum nostrorum est ex conuenientia, & conformitate ad rationem, quicquid à ratione dissentit, vel consentit facit bonitatem, vel malitiam. Quia verò actus nostri primò speciem, & entitatem accipiunt ab obiecto circa quod sunt, prima eorum bonitas, & malitia ex obiecto est, secundum quod conforme, vel deformis est rectæ rationi, quæ dicitur

nr bonitas, vel malitia ex genere, vel specie. Obiectum autem dicitur res illa circa quam versatur actio, vt conueniens, vel disconueniens regula rationis.

4 Non tamen omnis differentia, obiecti in moralibus speciem constituit, sed illa tantum, quae specialem conformitatem ad rationem dicit. Pro quo notandae sunt sequentes regulae traditae a B. Med. 1. 2. q. 8. art. 2.

Primae. Quando vnus actus est conformis rectae rationi, & alter difformis, differunt specie, vt haberem cum propria, vel cum aliena. obiecta enim differunt in ordine ad rationem.

Secunda. Quando vterque actus est difformis rectae rationi ex causa diuersa, differunt specie in genere moris, vt haberem cum soluta, & cum maritata.

Tertia. Quando vterque est conformis rationi ex causa diuersa differunt specie, vt credere Deum, & Deum amare.

Quarta. Quando actus sunt conformes, aut difformes rectae rationi ex eadem causa, licet maxime differant in genere naturae, sunt tamen eiusdem speciei, vt vendere triticum iusto pretio, & vendere vinum iusto pretio, est idem specie actus in genere moris, licet differant in genere naturae.

5 Quia verò bonitas, & malitia in omnibus rebus non tantum pendet ex essentia, sed rei accidentibus; ita etiam tota bonitas, & malitia actus moralis non est ex obiecto solo, sed etiam ex circumstantiis, quarum aliqua si desint, aut adsint, actio illa bona, vel mala etiam erit earum ratione.

6 Ex fine etiam sumitur bonitas, vel malitia actus humani. Vt enim probat S. Tho. 1. 2. q. 18. ar. 4. bonitas rei, cuius esse ab alio tamquam a causa dependet, attenditur etiam ex fine, ad quem res ipsa per causam suam ordinatur. Et licet actus humanus, vt egreditur ab agente, vnicum tantum habeat obiectum a quo specificatur; potest tamen ad alios fines remotos, & accidentarios desti-

nari, vt si quis interficiat hominem vt eius domum diripiat. Quare vnus, idemque actus potest habere diuersas species iuxta diuersos fines, in quos refertur, & consequenter plures bonitates, vel malitias.

7 Ex dictis inferitur primo ex S. Tho. loco cit. & alijs, Actionum humanarum, quaedam esse bonas ex genere, prout scilicet est actio, quia quantum de actione, & entitate, tantum habet de bonitate. Alias verò esse bonas ex specie, quae accipitur secundum obiectum conueniens. Alias esse malas ex specie, quando earum obiectum includit aliquid repugnans ordini rationis. Alias esse indifferentes secundum speciem, quando scilicet earum obiectum non includit aliquid pertinens ad ordinem rationis, vt leuare testucam de terra. In indiuiduo tamen quilibet actus humanus bonus, vel malus est, vt S. Tho. vbi s. ar. 9. docet. Actus enim moralis habet bonitatem non solum ex obiecto sed etiam ex circumstantiis, quae sunt quasi quaedam accidentia. Oportet autem quod quilibet indiuidualis actus habeat aliquam circumstantiam per quam trahatur ad bonum, vel malum ad minus ex parte intentionis finis. Cum n. rationis sit ordinare, actus a deliberatiua ratione procedens si non sit ad debitum finem ordinatus, ex hoc ipso repugnat rationi, & ideo habet rationem mali; si verò ordinetur ad debitum finem, conuenit cum ordine rationis, vnde habet rationem boni. Necessae autem, vel ordinari, vel non ordinari ad debitum finem: vnde consequenter omnis actus humanus deliberatus in indiuiduo consideratus bonus est, vel malus. Quod si non procedit a ratione deliberatiua, sed solum ex quadam imaginatione, vt cum quis fricat barbam, talis actus proprie non est humanus, & moralis, & sic erit indifferens quasi extra genus moralium actionum existens.

8 Inferitur secundo. Quod cum in moralibus actionibus considerari possit bonitas & malitia actus interioris, & exterioris: interior actus suam bonitatem primo, & per se id est bonitatem suam specificam, & essentialē primariam, & inuariabilem a solo obiecto

cto habet, accidentariam verò à circumstantijs: Actus n. interioris specificè differentiæ sunt bonitas, & malitia, species autem ex obiecto sumitur; unde primò & per se ab illo desumenda est bonitas, ex circumstantijs, maxime verò à fine, accidentaria quædam bonitas, & malitia super additur. At verò actus exterior, cum bonus, & malus esse possit vel secundum genus suum, secundum circumstantias in ipso consideratas, vt dare eleemosynam seruatis debitis circumstantijs est bonus; vel in ordine ad finem, vt facere eleemosynam propter vanam gloriam est malus; bonitas & malitia, quæ est secundum ordinem ad finem, tota dependet, & à voluntate, in qua prius iauenitur, & ad excellentiorem actum derivatur: actus n. exterior mediante actu interiori tendit in finem, cum voluntatis sit finem respicere. Quæ verò ex debita materia, & circumstantijs est, dependet ex ordine rationis, quæ prior est actu voluntatis, ita vt actus exterior ab interiori, & è contra quo ad bonitatem, & malitiam dependeat; actus n. exterior eleemosynæ bonus est ex obiecto, & ex natura sua, & vt ad debitum finem refertur; bonitas, quæ est ex obiecto prius in actu illo exteriori reperitur, quam in interiori, cuius obiectum est actus exterior, à quo tamquam obiecto pendet; proponitur n. à ratione voluntati tamquam bonum quoddam appetitum, & per rationem ordinatum; atque adeò huiusmodi actus interior voluntatis, scilicet velle dare eleemosynam bonus est, quia est de actu exteriori bono. E contra verò, quia actus exterior ex se nec liber est, nec ad aliquem debitum finem refertur, sed id totum à voluntate procedit, hæc posterior bonitas ab actu interiori voluntatis ad exteriorem derivatur; ideo enim actus eleemosynæ exterior ob gloriam Dei bonus est ex eo fine, quia intentio talis finis est bona.

9. It feritur Tertio ad bonitatem actus requiri, & voluntatem bonam, & obiectum bonum, cum debitis circumstantijs, quorum si aliquid desit, actus erit malus: bonum n. ex integra causa, malum verò ex quo-

cumq;

cumq; singulari defectu

10. Inferitur quarto. Actum interioris, & actum exteriorem voluntatis, quæmuis in genere naturæ sint diuersi, vnum esse in genere moris, ita vt interior sit forma exterioris. Qui actus vnicus aliquando plures bonitates, vel malitias habet, aliquando verò vnam tantum, vt furtum factum ad mechandum, vel in loco sacro vel ad emendum gladium, vt occidat S. Tho. 2. q. 20. ar. 3.

11. Inferitur Quinto Bonitatē, aut malitiam quam habet exterior ex fine, eandem esse cum bonitate, & malitia actus interni circa finem, nihilq; bonitatis aut malitiæ actu interiori virtutis, aut vitij circa eundem finem addere. Nam actus exterior non denominatur bonus tali bonitate ex fine, nisi ab illa eadē bonitate, quæ est in actu interiori voluntatis circa finem, sicut medicina non denominatur sana, nisi ab illa sanitate animalis, ad quam habet ordinem. S. Tho. vbi supra per accidens tamen actus exterior actum interiorem meliorem, vel peiorem tripliciter reddere potest: ex S. Tho. vbi supra primo secundum numerum, vt cum quis vult facere bono fine, vel malo, & tunc quidem non facit, post modum verò vult, & facit, duplicatur actus voluntatis, & sic fit duplex bonum, vel malum. Secundo quantum ad extensionem, puta cū aliquis vult facere bono fine, uel malo, & propter aliquod impedimentum desistit, alius autem continuat actum voluntatis quousque opus perficiat; tunc quanto uoluntas diuturnior in bono, uel malo, tanto melior, uel peior est. Tertio secundum intentionem, sicut n. quidam actus exteriores, qui in quantum sunt delectabiles, uel peioli, nati sunt uoluntatis intendere, uel remittere. Constat autem quòd quanto uoluntas intensius tendit in bonum, uel malum, tanto est melior, uel peior.

12. Quod si loquamur de bonitate actus exterioris quam habet secundum obiectum, & debitas circumstantias, sic comparatur ad uoluntatem ut terminus, & finis, & hoc modo addit ad bonitatem, & malitiam uoluntatis. Nam omnis inclinatio, vel

uel motus perficitur in hoc, quod consequitur finem, uel attingit terminum. Vnde non est perfecta uoluntas, nisi sit talis, quæ opportunitate data operetur: Si uero possibilitas desit, uoluntate existente perfecta, ut operaretur, si posset, defectus perfectionis, quæ est ex actu exteriori, est simpliciter inuoluntarius: inuoluntarium autem sic ut non meretur poenam, uel premium in operando bonum, uel malum, ita non tollit aliquid de premio, aut poena, si homo inuoluntarie simpliciter deficiat ad faciendum bonum, uel malum s. Tho. ubi supra.

13. Vltimò inferitur euentum sequentem, si sit præcogitatus, addere ad bonitatem, & malitiam actus. Cum n. aliquis cogitans, quod ex opere suo multa mala possunt sequi, nec tamen dimittit, ex hoc apparet uoluntas eius magis inclinata. Quod si euentus sequens non sit præcogitatus, per se tamen sequitur ex tali actu, & ut in pluribus, secundum hoc addit ad bonitatem uel malitiam actus. Melior est n. actus ex suo genere, ex quo plura bona sequi possunt, & peior ex quo nascuntur plura mala sequi. Si uero per accidens, & ut in paucioribus, tunc euentus sequens non addit, &c. Non n. datur iudicium de re aliqua secundum, illud, quod est per accidens, sed solum secundum id, quod est per se s. Tho. ubi supra ar. 5. Caiet. 2. 2. q. 15. ar. 4.

DE PECCATI NATURA,

DIFFERENTIIS, EFFECTIBVS &c.

1. Peccatum est dictum factum, uel concupitum contra legem æternam s. Aug. lib. 22. contra Faustum. Vel secundum alios, Est actus uoluntarius recedens à diuina regula. Intelligentus est autem s. Aug. non de re, quæ concupiscitur &c. non n. est peccatum uxori aliena, quæ concupiscitur; sed intelligi debet de actu quo concupiscimus, &c. ita ut peccatum sit actus, quæ aut concupiscendo, &c. contra rectam rationem elicimus. Azor. p. lib. 4. c. 1. q. 1.

Diff.

2. Differentiæ peccatorum alia sunt essentialis, alia accidentales. Et quia ad essentiam peccati duo præcipue pertinent, defectus scilicet uoluntatis, & defectus debita perfectionis: Ex primo capite diuiditur in peccatum originale, & personale. Originale est, quod uoluntate communi, idem primi parentis commissum est. Personale uero quod propria uoluntate personæ committitur. Ex secundo capite, quatenus peccatum dicitur defectum perfectionis debita in esse actu, diuiditur in peccatum actuale, & habituale. Actuale est defectus perfectionis actualis debita. Habituale est illud, quo, transacto actu, peccator dicitur, & manet in homine, & hæret in anima per modum habitus, & sic definitur, Est priuatio, seu defectus gratiæ, & charitatis debita in esse homini. Ratio autem peccati habitualis personalis ex uenialibus relictis consistit in priuatione cuiusdam facultatis, siue habitus hominis iusti ad facilem, & expeditum usum, & exercitium gratiæ, & charitatis.

3. Peccata mortalia actualia siue commissionis, siue omissionis non distinguuntur specie penes præcepta ex eodem motiuo, & ratione eiusdem obiecti, materiæ, & circumstantiarum. Nam futurum prohibetur lege diuina, naturali, & humana, & tamen est unum peccatum. Et omissio audiendi missam, ad quam renebatur duplici præcepto ex eodem motiuo est unum peccatum; sicut non ieiunare in uigilia, quæ occurrit in quadragesima contra Nau. in man. c. 11. num. 4. & Roder. in sum. lib. 1. c. 23. concl. 3. & optimè probat. Sanchez de matr. lib. 9. disp. 15. num. 5. & seq. V. ver. Confessio vers. Si coniugatus num. 48. &c. Nec ex diuersitate poenæ, ut futurum mortale, & ueniale; illud n. æterna, hoc temporali poena punitur, & tamen non differunt specie.

4. Distinguuntur uero primo cum diuersa præcepta respiciunt diuersas virtutes, siue quando lex particularis addita supra alteram legem, actum transfert ad aliam uirtutem, ut si religiosus reneatur ex uirtute iustitiæ alienum restituere, accedente

Præ.

Prælati præcepto, quo actus transferitur ad virtutem obedientiæ, duplex erit peccatum non reddere alienum, idq; in confessione explicandum. Secundo quando sunt diuersa præcepta eiusdem virtutis ex diuerso obiecto, & motiuo, vt quando lex diuina prohibet furtum ex motiuo iustitiæ erga proximum, & lex humana ecclesiastica prohibet furtum rei sacræ, non solum est contra iustitiam, sed etiam contra religionem Sanchez in sum. lib. 1. c. 14. num. 9. Azor. p. 2. lib. 4. c. 2. q. 6. & lib. 7. c. 31. q. 7. Vel quando, licet idem actus pertineat ad vnã, eandemq; virtutem, id tamen diuersa ratione formali, vt votum, & iuramentum de eadem re; quia votum obligat, vt fides Deo debita seruetur; iuramentum verò, ne Deus adducatur in tellem falsi Sanchez vbi supra, & lib. 7. de matr. disp. 27. num. 26. & beneficiatus, & in sacris constitutus, si horas canonicas non recitat, duplex peccatum comittit scilicet contra religionem ratione ordinis sacri, & contra iustitiam ratione beneficij, & idem beneficiatus simul tenetur ad restitutionem fructuum, sic. Marchin. de ord. trac. 2. p. 6. c. 12. diffie. 8. vbi citat. Sanchez de matr. lib. 9. disp. 15. num. 6. Suar. de relig. to. 2. lib. 4. c. 13. Bonac. & alios. Tertio distinguuntur specie ex diuersitate obiectorum contrariorum diuersis virtutibus circa quæ committuntur: Vnde si quis bibit vinum ex delectatione, intemperatus est; si ex avaritia, auarus; si vt rapiat aliena, iniustus. S. Tho. 1. 2. q. 72. ar. 1. vbi Caiet. & B. Med. & Valent. disp. 6. q. 2. p. 1.

5. Differentiæ accidentales peccatorum sunt. prima Aliud est mortale, aliud veniale; quia in eadem specie contingit aliquem peccare mortaliter, vel venialiter; quod non esset si peccatum mortale, & veniale essentialiter differret S. Tho. vbi supra ad primum. Secunda. Alia sunt contra Deum, alia contra proximum, alia contra ipsum peccatum. Illa sunt contra Deum, quæ auersantur virtutibus, quarum seopus est Deus, vt virtutes Theologicæ, & Religio. Quæ verò contra iustitiam, & alias virtutes ad proximum pertinentes dicuntur fieri

contra proximum. Quæ verò violant eã, rum virtutum rectitudinem, quæ proprias passiones moderantur, contra ipsum peccantem esse dicuntur s. Tho. vbi supra ar. 4. Tertia. Alia sunt spiritualia, alia carnalia. Illa sunt, quæ cum in materia spirituali versentur, delectationem tantum internam habent, vt Superbia, Ira, &c. Carnalia verò sunt, quæ in delectatione, & tactu corporali, seu in materia sensibili perficiuntur, vt gula, luxuria, & huiusmodi. Hæ duæ distinctiones ideò accidentales dicuntur, quia accidit peccato esse carnale, vel spirituale, vel contra Deum, &c. quamuis moraliter istæ differentiæ habeant quoq; essentialem differentiã adiunctã. Nam spirituale peccatum differt etiã essentialiter à Carnali quatenus versatur circa diuersã etiã materiã in genere moris & repugnat diuersæ virtuti. Primum Peccatũ aliud est cordis aliud oris, aliud operis s. Tho. vbi sup. ar. 17. Circa quam distinctionem

6. Notandum primo alia esse peccata, quæ corde perficiuntur, & consumantur, vt odium, heresis, &c. alia quæ ore consumantur, vt contumelia, &c. alia quæ opere perpetrantur, ut furtum, homicidium quæ tamen differentia non est essentialis, sed accidentalis, quatenus extrinsecè quodam modo, & in communiter feruntur ad peccatum oris, cordis, & operis, licet dicta peccata specie distinguantur S. Tho. p. 3. q. 9. ar. 3. ad primum.

7. Notandum Secundo in uno eodemq; peccato illa tria inueniri posse, ita vt unum sit quasi gradus, dispositio, & præparatio ad alterum; ut iracundus primo perturbatur in corde, Secundo prorumpit in verba contumeliosa. Tertio procedit ad vindictam factõ.

Secunda distinctio. Alia sunt commissionis, alia omissionis. Peccatum commissionis est defectus perfectionis debite in esse actui, quem quis circa materiã aliquam exercet. Peccatum verò omissionis, est defectus voluntarij perfectionis actualis debite absolute. Notandum verò commissionem, & omissionem, quæ se necessario concomitantur, esse eiuẽdem

speciei, ut v. g. non ieiunare, & comedere tempore indebito non restituere, & retinere alienum. Si uero non necessario se committantur, differant specie, ut non amare Deum, & illum odio habere; Non audire missam tempore debito, & blasphemare contra missam §. Tho. 1. 2. q. 72. ar. 6.

8 Porro omissio uerè proprie, & formaliter est solum, quando implendum est præceptum, etiam si sit in somnis, aut ebrius, quia tunc solum, & non prius, aut post adest obiectum omissionis §. Tho. 2. 2. q. 79. art. 3. ad 3. Et quia peccatum debet esse uoluntarium, ut omissio sit peccatum, requiritur primo ut quis possit non omittere. Secundo quod teneatur. Tertio quòd uere omittat Azor. p. 1. lib. 4 c. 3. q. 4.

9 Peccat peccato omissionis, qui culpabiliter præbet causam sufficientem omissionis præcepti, ut qui culpabiliter se inebriat, ex quo postmodum sequitur, quòd missam non audiat, peccat nõ solum se inebriando, sed etiã dando causã sufficientem omissionis præcepti de audienda missa: quia licet inebriatio illa non sit propriè omissio, est tamen causa omissionis; & omissio postea præcepti non imputatur ad culpã præcise, sed propter causam præcedentem S. Tho. ubi supra qua ratione qui dormit, & casu excitatur, ita ut adimpleat præceptũ, licet propriè non peccet peccato omissionis, peccauit tamè prius dãdo causã sufficientem illius; quia ex parte sua ita se habuit in causa ac si re ipsa ommitteret

10 Quando actu est ipsa omissio, non committitur nouum peccatum formaliter, sed tantum materialiter: quòd tamen nõ est peccatum, & culpa, nisi per illam ipsam culpam, quæ fuit in causa, quia scilicet esse uoluntarium, unde desumitur esse culpabile, & peccatum, est unum numero tantum.

11 Actus qui est causa omissionis, quamuis aliunde malus non sit quantenus tamè est causa omissionis præcepti, malus est, & peccatum, non quidem formaliter peccatum omissionis, sed tantũ reductiue, & unũ peccatum cum omissione, ut uigilare in studio, aut oratione, unde causatur omissio missæ. Notandum tamen posse actum esse bonum ex præcepto, qui propter omissionem al-

terius præcepti inde secutam non incipiat esse malus; quando scilicet actus ille ex præcepto est maioris obligationis, & derogat secundo: ut si quis propter extremam necessitatem derineatur, ne missam audiat tempore debito.

12 Quando aliquis dedit causam peccato, si ante quã eueniat, il um poeniteat causa, nõ imputabitur actus sequens ad peccatum, ut si cui ex cogitatione libidinosa in uigilia, in somnis oriatur pollutio, si antequam somnium cipiatur, eum delectationis poeniteat, illa pollutio non imputabitur ad culpam, quia non est uoluntaria in se, cum sit in somnis, nec in sua causa, cura iam sit nolita, & per poenitentiam remissa. Idem in propinante uenenum, nisi propinaretur clerico, quo casu non euitaret excommunicationem, & irregularitatem quoad Ecclesiam, quæ de occultis non iudicat. Et qui se uoluntariè præcipitaret, si in præcipitio poeniteret, quo ad Deum à peccato excusaretur. V. Sanchez in sum. lib. 1. c. 16. in fi.

13 Peccata quamuis inter se colligationem habeat; nam in uno actu multæ sunt deformitates, ut in adulterio est deformitas contra iustitiam, & contra castitatem: nihilominus peccata omnia, nullo modo connexa sunt S. Tho. 1. 2. q. 73. art. 1. Nam in quoduis peccatum ferri potest uoluntas liberè sine alio: & quædam peccata sunt inter se contraria, ut auaritia, & prodigalitas hoc autem intelligit idem S. Tho. p. 3. q. 86. ar. 3. ad 3. quantum ad conversionem ad bonum commutabile: nam quantum ad auersionem a bono incommutabili omnia peccata mortalia conueniunt, & propterea unum sine alio non remittitur.

14 Nec etiam inter se æqualia sunt S. Tho. ubi supra ar. 2. quæ inæqualitas oriatur primo ex conditione obiecti magis, uel minus repugnantis rationi, ex quo etiam species peccati sumitur. Et cum ratio in agibilibus ordinet omnia ad finem, & obiecta actuum sint fines eorum, ex hoc capere eò grauius peccatum est, quò obiectũ dignus est, & finis eminentior. Qua ratione

D infide-

infidelitas, & blasphemia sunt grauissima peccata, quia contra Deum S. Tho. art. 3. cit. Secundo oritur ex dignitate, & perfectione uirtutis, cui opponitur ex ratione illata S. Tho. art. 4. Tertio ex natura, & conditione actus peccati: ex quo fit ut ceteris paribus peccata spiritualia grauiora sint, quam carnalia. primo ratione subiecti quia peccata spiritualia pertinent ad spiritum, cuius est conuerti ad Deum. & ab eo auerti, peccata uero carnalia consumantur in delectatione appetitus carnalis, qui principaliter conuertitur ad bonum corporale. Secundo ex parte eius in quem peccatur. Nam peccatum carnale, in quantum tale, est in corpus proprium, quod est minus diligendum quam Deus, & proximus, in quos peccatur per peccata spiritualia. Tertio ex parte motus: quia quanto est grauius impulsuum ad peccandum, tanto homo minus peccat: peccata uero carnalia habent maius impulsuum ad peccandum, propter concupiscentiam carnis nobis innatam S. Tho. ubi supra art. 5. Quarto attenditur inæqualitas peccatorum ex causa peccati; & sic ubi uoluntas est maior ad peccandum, ibi grauius est peccatum: uoluntas enim est propria, & per se causa peccati; alia uero causa peccati, accipiuntur quasi extrinsecè, & remore, ex quibus inclinatur uoluntas ad peccandum. Et ex his quædam inducunt uoluntatem ad peccandum secundum naturam uoluntatis, sicut finis, qui est proprium obiectum uoluntatis, & ex tali augetur peccatum: grauius enim peccat, qui ex uoluntate intensiore peioris finis inclinatur ad peccandum. Hæc tamen grauitas non est de necessitate confessionis, nisi notabiliter aggraua et, ut si quis amaret mulierem ut Deum B. Med. 1. 2. q. 21. art. 5. Quæ tam uero inclinant uoluntatem ad peccandum præter ordinem, & naturam ipsius uoluntatis, quæ nata est moueri libere ex se ipsa secundum iudicium rationis: quare causæ, quæ diminuant iudicium rationis, sicut ignorantia, uel quæ diminuant liberum motum uoluntatis, sicut infirmitas, uolentia, metus, & concupiscentia, minuant peccatum, in tantum

quod si actus sit omnino inuoluntarius, non habet rationem peccati.

15 Concupiscentia etiam consequens uoluntatem, id est quam quis uoluntate sua excitat in appetitu suo, ut inde promptius in peccatum feratur; auget peccatum, sicut auget uoluntarium. Et sic ubi maior est concupiscentia, maius est peccatum. Quæ uero antecedit uoluntatem, & iudicium rationis, id est quæ uoluntas excitatur, & mouetur ad iram, &c. minuit peccatum, sicut minuit uoluntarium. adeo ut aliquando totam rationem uoluntarij, & peccati tollat S. Tho. ubi supra art. 5. ad 2.

Quinto attenditur inæqualitas ex dignitate personæ peccantis, id est: propter quatuor primo qui scientia, & uirtute excellunt facilius peccato resistere possunt. Secundo propter ingratitudinem; Omne enim bonum, quo quis magnificatur, donum dei est, cui homo fit ingratus peccando. Tertio propter specialem repugnantiam alicuius peccati ad peccantem, sicut si Princeps iustitiam uolet, qui ponitur iustitiæ cultos. Quarto propter exemplum, & scandalum S. Tho. 1. 2. q. 7. 3. ar. 10.

Sexto attenditur inæqualitas ex dignitate personæ in quam peccatur. Cum enim grauitas peccati attendatur ex parte obiecti, persona uero, in quam peccatur, quodammodo sit obiectum peccati eò grauius peccatum est, quò principalior est persona offensa S. Tho. art. 9. Septimo ex nocuitate corporali siue temporali, siue spiritali, quòd peccans sibi, uel alteri infert, si tamen id præuidere potuerit, & debuerit; uel certe si per se sequatur ex genere peccati quòd committitur S. Tho. ubi supra art. 8. Ultimo ex omnibus circumstantijs, de quibus S. Tho. art. 7. & supra dictum est.

16 Cause peccatorum internæ sunt ignorantia rationis, malitia uoluntatis, & infirmitas, ac concupiscentia appetitus sensitiui. Ratio enim sæpe, aut per ignorantiam, aut per errorem desinit, dirigendo uoluntatem ad aliquo illicitum sub ratione boni uilis uel delectabilis. Et denique appetitus sensitiuus nonnumquam inclinatur uoluntatem ad delectationes prohibitas. Peccatum

tamea

nam diuersimodè ab his tribus causis produciuntur, Nam à ratione, & voluntate immediate, & efficienter emanat; à potentia sensitua, mediatè, & inductiue. De ignorantia satis in superioribus.

17 Concupiscentia appetitus sensitiui, alio nomine, infirmitas, voluntatem quidem mouere potest, sed indirectè tantum duobus modis. Primo secundum quandam abstractionem, quia scilicet necesse est, vt quando vna potentia animæ intenditur in suo actu, altera in suo actu remittatur, vel etiam totaliter impediatur, & quia omnis virtus ad multa dispersa fit minor. Secundo ex parte obiecti voluntatis, quod est bonum ratione apprehensum; impeditur enim iudicium, & apprehensio rationis propter vehementem apprehensionem imaginationis, & iudicium virtutis astimariuæ; consequenter iudicium rationis plerumque sequitur passionem appetitus sensitiui, & per consequens motus voluntatis qui natus est semper sequi iudicium rationis. S. Tho. q. 77. art. 1. Cordub. lib. 2. qq. q. 8.

18 Iuxta hanc causam alia etiam radix, & origo peccati constituitur, videlicet amor inordinatus sui ipsius. id est inordinatus ille affectus quo nos iuxta corpus tantum considerantes ommissa, & neglecta anima, bona corporis inordinate amamus S. Tho. vbi supra art. 4.

19 Sicut autem passio mouere potest voluntatem ad expetendam rem, illicitam mortaliter, ita etiam causa mortalis peccati esse potest. Quod contingit, quando ex passione aliquis procedit ad actum exterioriorem peccati mortalis, vel ad consentium deliberatum; id enim non fit subito, sed ratio deliberans huic potest occurrere S. Tho. vbi supra art. 8. Quod si passio sit tanta, vt omnino priuet vsu rationis, consequenter totaliter excusat à peccato, vt qui præ nimia agitudine incidit in amentiam, excusatur ab homicidio tempore amentie perpetrato, cum hic actus omnino sit inuoluntarius, nisi passio illa à principio saltem indirectè esset volita; vt si quis præ ira, aut amore, quæ à principio vitare poterat, & tegebatur, insaniret, & in insania fornicaretur,

fornicatio illa ad culpam illi imputabitur quia actus fuit voluntarius in sua causa S. Tho. vbi supra art. 7. Illud certum est apud omnes, passionem antecedentem peccatum ipsum semper minuire, non quidem vt auferat sui generis malitiam, sed quia lenius facit, & magis dignum misericordia.

20 Peccatum ex malitia illud est, quod nec ex ignorantia, nec ex aliqua precedente passione, sed tantum ex libertate, & ex certa scientia committitur, quia scienter malum sub ratione boni eligit S. Tho. vbi supra q. 78. art. 1.

21 Peccans ex malitia cæteris paribus, grauius peccat, quam qui ex passione, quia peccatum eò grauius est, cæteris paribus, quò magis voluntarium, & liberum cum autem ex malitia peccatur, motus pro peccati est magis proprius voluntati, quæ ex se ipsa in malum mouetur S. Tho. vbi supra art. ult. Cord. lib. 2. qq. q. 29.

22 Contingit autem hæc inordinatio voluntatis præcipue ex duobus. Primo ex peccandi consuetudine; fit enim peccatum per consuetudinem, & habitum quasi contrarium, adeò vt ipsum solum per se deleat. Secundo propter remotionem impedientium malum, puta si aliquis prohibeatur peccare, non quia peccatum per se illi displiceat, sed propter spem vitæ æternæ, vel propter timorem inferni, remota spe per desperationem, vel timore per præsumptionem, sequitur quod ex certa malitia, quasi absque frange peccet. Et sic patet quod peccatum ex certa malitia temper præsupponit in homine aliquam deordinationem, quæ tamen non semper est habitus. Non enim est necessarium vt quicumque ex malitia peccat, ex habitu peccet S. Tho. vbi supra art. 4.

23 Cause externæ peccatorum plerumque sunt homo, dæmon, & obiectum sensibile. Immo, & vnum peccatum alterius peccati causa esse potest S. Tho. 1. 2. tota q. 75. Et quidem de homine res est certa: potest enim quis consilio suo, alijsque modis, & vijs alterum ad peccandum inducere. Diabolus autem vna cum homine

non est causa peccati directè, ita vt producat, & efficiat ipsum actum voluntarium hominis, cui annexum est malum culpæ; nihil enim esse potest causa peccati, nisi quod uoluntatè ipsam ad agendum mouere potest, cū propriū principiū actus peccati sit uoluntarium; uoluntas autem ad uolendum nō nisi à se ipsa, uel à Deo intrinsecè moueri potest. Multoq; minus homini ad peccandum necessitatè aliquam inducere potest; alioqui iam non esset hominis peccatum, cum peccatum debeat esse uoluntarium. Solum igitur potest esse causa peccati indirectè suggerendo, & proponendo exterius obiecta aliqua, quæ hominem ad peccandum moueant; potest enim corpus, ipsum hominis alterare, & maiores in ipso passionēs accendere, & concitare imaginatio- nes, & appetitum sensitiuum ad uarios motus, quibus homo ad peccandum inclinetur.

24 Res exteriores, & obiecta sensibilia nonnunquam esse solent causa peccati, non quidem necessitatē inducendo, sed tantum disponendo; mouent enim appetitum sensitiuum, nimirum quia sensus per obiecta exteriora moti appetitum sensitiuum concitant, & appetitus deinde uoluntate ad peccandum inclinatur. s. Tho. 1. 2. q. 75. art. 3.

25 Vnum etiam peccatum alterius peccati causa esse potest, non solum, quia amissa gratia per peccatum, facile, ac citò in aliud incidit; sed etiam quia nonnunquam amissa uerecundia, aut timore uel alio simili à peccato retrahente, ex hoc facile in aliud incidit; & sic unum peccatum, hoc est primum est causa secundi per accidens, sicut remouens prohibens. Est etiam causa per se, efficiens quidem quantenus ex multis actibus, V. g. libidinis generatur habitus incontinentiæ, quibus peccator ad similes actus disponitur, & inclinatur. Materialis autem in quantum ei preparat materiam alterius peccati, vt auaritia est causa inimicitiarum. Finalis, quatenus unum peccatum propter aliud committitur, vt si quis furetur, vt committat adulterium s. Tho. ubi supra art. 4.

26 Effectus peccati sunt primo corruptio nature; Secundo macula in anima; post peccatum relicta, idest priuatio nitōris animæ. Tertio reatus pœnæ s. Tho. 1. 2. q. 85. art. 1. & 2. & q. 86. art. 1. & 2. & q. 87. art. 1. B. med. 1. 2. q. 113. art. 2. dub. 2. ad 1.

DE PECCATO

Mortali, & ueniali

eorumque differentiis.

1 Peccatum ueniale tribus modis dici potest. primo ab euentu, quomodo quodcumq; peccatum etiam grauissimum, si illius ueniam consequamur, ueniale dicitur. Secundo ex causa, quia licet sit mortale, habet tamen aliquam causam suæ uenæ annexam, & hoc modo peccata ex ignorantia, infirmitate, &c. dicuntur uenialia. Tertio ex propria natura, & est quod suapte natura leue, exiguum, & diminutum est, rectæq; rationi parum distans s. Tho. 1. 2. q. 88. art. 2.

2 Peccatum etiam mortale ipsdem modis dicitur, primo ab euentu, quod scilicet nunquam habiturum est ueniam. Secundo ex causa, vt peccatum ex malitia, & de industria commissum. Tertio ex propria natura mortale est, quod recte rationi uoluntate vehementer distans. Et de hoc tertio tum mortali, tum ueniali peccato nobis est sermo.

3 Mortale igitur peccatum illud est quod mortem infert animæ; seu quod spiritali morte dignum est. Et sic definitur à Toletto lib. 7. c. 1. Est recessus uoluntarius à lege diuina, Dei gratia peccantem priuans, & æternæ morti adiudicans: ueniale uero quod ita leue est, vel defectu uoluntarij, vel deliberationis plenæ, vel defectu materiæ, vt nec amicitiam cum Deo, nec spiritalē uitam auferat, nec ex se reum faciat pœnæ æternæ.

4 Peccatum mortale, & ueniale duplex esse potest, vel ex suo genere, vel ex causa.

sa. Mortale ex genere est, quod secundum se repugnat charitati, per quam homo in ultimum finem ordinatur Veniale ex genere est, quod licet habeat in se aliquam deordinationem, eius tamen obiectum non est contra dilectionem Dei, & proximi. S. Tho. ar. 2. cit

5 Porro peccatum mortale ex genere varijs modis potest fieri ueniale, primo propter actus imperfecti onem, quia scilicet, non perfecte pertingit ad rationem actus moralis, cum non sit deliberatus, sed subitaneus, ut in subitis moribus infidelitatis S. Tho. ubi supra art. 2. & 6. & in actibus illis, qui non procedunt ex sufficienti iudicio, quales sunt qui procedunt ex semidormientibus, vel ab eis, qui adeo turbati sunt, ut non aduertant, aut sciant quod faciunt, aut dicunt. Secundo propter actus imperfectionem, ut furtum rei minima Tertio quod fit ex ignorantia. Quarto fit ueniale, uel nullum ex occurrente necessitate; quod uerificatur tantum in peccatis, furti, homicidij, & obseruatione diei festi: licet enim pro extrema necessitate aliena rapere, & inualo, si aliter mortem uitae non ualet inuaforem occidere, & magna necessitate pressio licet in die festo laborare. Coeterum in alijs peccatis non ualet dictum. Puella enim licet fame pereat, non ideo fornicari potest, ut uita succurrat, cum hoc & similia, nullo honesto fine, aut circumstantia iustificari possint.

6 Peccatum autem ueniale ex genere esse potest mortale primo si in eo constituitur ultimus finis, adeo ut quis paratus sit potius peccare mortaliter, si de hoc cogitaret, quam id relinquere S. Tho. ubi supra ar. 2. & 4. Secundo quando id, quod est ex se ueniale ordinatur à peccante ad peccatum mortale, ut si quis proferret iocosa uerba ludens cum muliere, intendens eam prouocare ad fornicationem; quod tamen uerificari non potest in mortali ex genere; non enim fieri potest ueniale ratione uenialis intentionis. Tertio si fiat contra conscientiam erroneam, dictantem id esse mortale, uel de eo dubitantem in specie, non tantum in genere, ut

supradictum est. Quarto quando fit in contemptum consilij diuini, uel regulæ, uel legis etiam non obligantis ad mortale. Quinto ratione scandali. Nau. prælud. 9. num. 18. ut si conferas munera concubinae Iudicis, ut pro te intercedat; quia illum iniuere, uel illi scribere, aut nuntium mittere, mortale est, attentis circumstantijs tunc concurrentibus, est enim turpem amorem fouere: Alia uide apud Sanchez in sum. lib. 1. c. 7.

7 Ex his sequitur peccatum ueniale manens idem in genere moris, non posse vlla ex causa, uel modo fieri mortale, uel contra S. Tho. ar. 4. cit & Com. quia hæc peccata omnino inter se differunt in genere moris, quomodocumq; considerentur. Vnum enim tollit gratiam, & auertit à Deo; alterum uero cum gratia consistit, nec à Deo ultimo fine auertit, ergo impossibile est, vnum numero manens idem moraliter fieri aliud, & quia peccatum consistit principaliter in actu uoluntatis, sicut, & quilibet actus moralis, si uoluntas mutetur: Si uero uoluntas non mutetur, non potest esse quod de ueniali fiat mortale. Quod uerificatur non solum de actibus internis, sed etiam externis, & alijs potentijs præter uoluntatem, quia actio exterior habet esse moris ab affectu, & uoluntate: Unde dicitur eadem numero in genere moris, quæ ab eodem affectu, & uoluntate procedit. Veniale tamen ex imperfectione, quod ex genere mortale est, si ducatur in consuetudinem erit mortale, eò quod frequentando efficitur uerè, uel interpretatiuè, sciens u. g. illum potum esse inebriatum, & per consequens interpretatiuè, uel uerè uolens incurrere subuersionem rationis, uolens autem mortale ex genere committere, si illud uerè, uel interpretatiuè uelit, peccat mortaliter. Conrad. de contrac. q. 51. circa med.

8 Peccatum ueniale ex genere diffinit ad mortale per quandam consecutionem, quatenus scilicet augente, & crescente dispositione, uel habitu per actus peccatorum uenialium; in tantum etiam crescere potest peccandi libido, ut facile prolabatur in eam malitiam, ut non curet etiam transgredi præceptum diuinum, uel humanum, qui enim affue-

factus

factus est, verba otiosa proferre, facile incidet in verba pernicioſa S. Tho. vbi ſupra ar. 3.

9 Numquam tamen ex pluribus venialibus quomodocunq; multiplicatis fieri poteſt vnum mortale; neq; omnia venialia ſimul tantum malitiæ habere poſſunt, quantum vnum mortale; quia mortale tollit amicitiam Dei, veniale autem non tollit. Vnde ſicut vnum veniale non tollit, ita nec omnia venialia ſimul S. Tho. vbi ſupra ar. 4.

10 Differunt autem peccatum mortale, & veniale, non ex voluntate Dei ita ſtatuentis, vt quidam putauerunt ſed ex rei natura. Nam ſi omnia peccata ex natura ipſorum eſſent mortalia, omnia tollerent amicitiam Dei: abſurdum eſt autem dicere quocunq; leui peccato tolli amicitiam diuinam, cum ex factis litteris conſtet alios eſſe iuſtos, qui tamen peccant venialiter; iuſti autem non eſſent, ſi in gratia Dei non eſſent S. Aug. de nat. & grat. c. 36. & 38. Ratio autem huius differentie ſumitur primo quia mortale tollit ordinem ad vltimum finem, quia priuat charitate, & gratia Dei; veniale verò tollit ordinem circa media, conſeruato ordine circa finem. Secundo quia mortale eſt contra præceptum neceſſarium ad charitatem conſeruandam, & ſalutem conſequendam; veniale verò non item. Tertio quia mortale finem vltimum in creatura conſtituit; Veniale verò non quòd ita intelligendum eſt, non quod creatura diligatur propter ſe, & in alium finem non dirigatur, hoc enim in veniali etiam reperitur; ſed quia eius amor opponitur amanti charitatis, quo Deus à nobis vt ſi-

nis vltimus propter ſeipſum amatur, ideoq; amor creature opponitur amanti Dei, qui non tollitur per peccatum veniale. Primo quia peccatum mortale pœnam æternam meretur, cum tollat vitam animæ, id eſt gratiam Dei; veniale autem non niſi pœnam temporalem, cum gratiam Dei, & ſanctitatis principium non tollat.

11 Cognoscitur autem an aliquod peccatum ſit mortale, aut veniale, primo ex factis litteris; quæ enim in ſcripturis abhominabilia, execranda, Deo exoſa, digna morte, aut cauſam mortis, vel mortem inferre vel à regno ceolorum excludere dicuntur & quibus pœnam æternam vel ſaltem pœnam corporis committitur, aut quando ponitur comminatio væ, ea pro certo mortalia ſunt. Vbi verò in ſcripturis peccata prohibentur abſq; aliquo dictorum ſignorum, venialia cenſenda ſunt. Secundo ex traditione eccleſiæ, & ipſius Doctõrum. Quæ enim Doctõres, & uiri graues communi conſenſu tradunt & docent eſſe mortalia; uel à pijs, & doctis, ac timoratis uiris ut talia uitantur, uel exiſtimantur, mortalia cenſenda ſunt. Tertio ex lumine naturali ex quo hanc regulam certam haurire poſſumus, Quæ ex directo & grauius repugnant charitati Dei, uel proximi, ea mortalia cenſentur. Quæ uerò rationi quidem diſſonant, non tan ea contrariantur dilectioni Dei, & proximi, ut uerbum otioſum, riſus ſuperſtius, & alia huiusmodi, ea uenialia iudicanda ſunt. Et de peccato, cuiuſq; natura, qualitatibus, cauſis, effectibus, diuiſionibus, ac differentijs in communi, pro modo compendij tatis, &c.

LIBER PRIMVS

In quo de' Contractibus, Vltimis voluntatibus, & Restitutione, & primo

DE CONTRACTIBVS IN GENERE

V. Alienatio, Culpa, Depositum, Ludus, Pœna, Societas, Venditio.

1 **C**ontractus est iurò, citroq; obligatio labeo ff. de verb. oblig. idest cum Contractus est quidam actus, ex quo actu, vel facto oritur obligatio ex utraq; parte addunt alij. ut Silue ver. contractus num. 2. ex voluntate partium surgens.

2 Quasi contractus est obligatio ueniens non ex contractu, aut maleficio sed quæ quis obligatur alicui ex officio, uel facto licito, & honesto, ut tutela, cura, negotiæ, &c. l. cit. Vide plenius apud Moneam de commut. ult. uol. c. 2. q. 2. a num. 28.

3 Contractus ex S. Tho. 2. 2. q. 61. ar. 3. pertinet ad iustitiam commutatiuam. Commutationum autem alie sunt uoluntariæ, alie inuoluntariæ. Ad uoluntarias reducitur contractus hoc modo, Aut enim quis alteri rem suam eiusq; dominium transfert, accepto pretio, & est Venditio, & Emptio; aut rem quidem confert, sed non transfert dominium, sed recuperare constituit, & hoc uel gratis, gratis etiam recipitur; aut cum aliqua utilitate, & lucro; primo modo, uel in solum bonum recipientis, & est Mutuum; aut ut illa melius conseruetur, & est Depositum; aut ut accipi-

ens reddatur securus de re aliqua sibi debita, & est fideiussio, siue Pignus. Secundo modo idest cum accepturus est cum aliquo lucro; aut res illa ex illis est, quæ usu consumuntur, & est Vtura; aut ex illis, quæ usu non consumuntur, & est locatio, & Conductio. Et sic colliguntur sex commutationes uoluntariæ Emptio, & Venditio, Mutuum Depositum, Fideiussio, Locatio, & Vtura.

4 Inuoluntariæ uerò commutationes sic colliguntur. Aut enim fiunt in rebus & in persona, aut in his, qui nobis coniuncti sunt. Si in rebus, uel occulte, & est furtum; aut manifestè, & cum ui, & est Rapina. Si in persona, siue occultè fiat, siue per insidias, uel uenenum, siue manifestè per inuasionem, & um, si inferatur damnum in uita, est homicidium; si in membris est Mutilatio, aut Verberatio. Si in Dignitate, &c. aut occultè per infamiam, uel detractio-nem, aut manifestè per Conuiuium, aut apud Iudicem, ad quem reducitur solum testimonium. Si in nobis coniunctis, aut hi sunt liberi, aut serui. Serui inter bona temporalia computantur, quare illos seducens furtum committit. Si liberi, aut est

pr o-

propria uxor, aut affines, & consanguinei, & in his se habent eodem modo damna illis illata, ac ea quæ nobis ipsis: quare si sit uxor propria, dicitur Adulterium, cum sit una caro cum uiro, grauissimæq; ei inferatur iniura. Ita colliguntur decem commutationes inuoluntariæ, Furum, Rapina, Homicidium, Mutilatio, Verberatio, Infamia, Detractio, Conuiuium, & Adulterium, de quibus in hoc primo libro, & alibi sparsim.

5 Dicuntur autem primæ commutationes uoluntariæ, quia utroq; consentiente, sunt. Inuoluntariæ uero quia utroq; dissentiente, uel illo saltem, cuius bona surripiuntur, differuntq; solo assensu, & dissentio, licet conueniat in obiecto, quia utriusq; obiectum est bonum debitum particulari personæ ut illi actui proprium, & teum. Plures modos enumerandi contractus, eosq; distinguendi uide apud Conrad. de contract. quest. 17.

6 Diuiditur primo in contractum nominatum, & innominatum Prioris generis sunt Veditio, Locatio, Societas, Commodatum, Mutuum, Sponsalia, Matrimonium & his similia, Posterioris uero sunt Emphyteusis, Feudum, Stipulatio, Acceptilatio. Est autem Acceptilatio liberatio ab obligatione per hoc, quod debitor acceptum habet debitorem illi soluisse; ut si ego obligatus ex stipulatione dicam creditori, Vis acceptum habere, quod ego tibi soluerim, & ille dicat, Acceptum habeo. Dicuntur autem nominati, qui in nomine generalis actionis, aut contractus uon stant, sed transeunt in proprium, & specificum nomen contractus l. Iuris gentium ff. de pact, Innominati uero sunt, qui proprio, & specifico contractus nomine carent, eorumq; nomina possunt alijs contractibus conuenire, & sequuntur naturam contractuum, quibus assimilantur. Silu. uer. Contractus q. 4.

7 Secundò Alij sunt respectiui, quibus unus obligatur, ut alter se obliget, ut uenditio, locatio, Societas, Commodatum, Sponsalia, Matrimonium. Alij non respectiui, qui non pariunt utriusq; obligationem. Respectiui inominati ad quattuor

reducuntur Dò ut des, Dò ut facias, Facio ut des; Facio ut facias.

8 Tertio, Alij dicuntur contractus bonæ fidei, alij stricti iuris. Bonæ fidei sunt, in quibus Iudicis officium, ac dispositio iuxta id, quod æquitas, & natura rei postulat, plurimum potest. In contractibus uero stricti iuris iudicare non potest Iudex nisi iuxta expressa in conuentione. Prioris generis sunt Venditio, Emptio, Locatio, Conductio, Negotiorum gestio, Mandatum, Depositum, Tutela, Commodatum, Pignus, & alij qui numerantur Instir de action. Secundi generis sunt Emphyteusis, Ias in l. Si quid id quod ff. de iurisd. omn. Iud. & feudum Iul. Clar. parag. feudum q. 6. & stipulatio, & Mutuum, & his similia, Glo. in c. Cū venerabilis. uer. bonæ fidei de except. Ang. uer. contractus num. 5. Silu. eo. q. 1.

9 Quarto, alij dicuntur contractus absq; ullo onere, aut recompensatione ex mera liberalitate aliquid conceditur, aut permittitur, ut Donatio, Acceptilatio, Commodatum, Precarium. Alij dicuntur onerosi, quibus onus vicissim imponitur, ut Venditio, Locatio, &c.

10 Quinto, Alij sunt, quibus transfertur dominium etiam directum, ut Donatio, Permutatio, Venditio, Mutuum, &c. Alij, quibus transfertur dominium tantum uile, ut feudum Emphyteusis etiam perpetua. Quidam quibus conceditur solum usufructus, ut multa ex locationibus. Quidam, quibus conceditur tantum usus, ut Commodatum, & Locatio v. g. iumentorum ad iter. Quidam quibus nil horum conceditur, ut Depositum, Pignus, Hypotheca.

11 Si seruetur ius naturale, etiam omnia iuris solemnitate, tenet actus in conscientia, Silu. uer. Alienatio parag. 12. & 13. Pan. in c. 1. de in integ. rest. & in c. Quia plerique de immu. eccl. num. 31. & alij plures, quos pro prima sententia referre Azor, p. 3. lib. 6. c. 9. sunt enim inuentæ solemnitates ad uitandas fraudes Silu. ubi supra Ang. eo parag. 14. limitat Sor. de iust. lib. 4. q. 5. ar. 3. nisi lex omnino impediat dominij translationem, ut à pupillo, sic etiam Sanchez de matrim. lib. 1. disp. 74.

num.

num. 18. limitari alij nisi illa solemnitates sint contractus essentielles, quod colligitur ex illis verbis, aliter nullus sit, irritus sit, pro infecto habeatur, sic Salon. 2. 2. q. 2. de dominio ar. 4. Azor. vbi supra Couar. c. Cū esses de testamentis num. 6. & alij quos refert. Vide infra ver. Testamenta n. 19.

12 Contractus minoris doli capax validantur iuramento S. Tho. 2. 2. q. 89. art. 7. less. lib. 2. c. 17. num. 56. in fi. Sanchez de matr. lib. 6. disp. 38. q. 2. contra Cou. in 4. decretal. p. 1. c. 5. par. 1. num. 4. & Molin. de iust. disp. 138. & 161. tract. 2. Nisi alterius vi, vel dolo sit extoriturum c. Cum contingat de iureiur. in art. & c. licet eo. in 6. aut nisi sit laesus ultra dimidium Angel. iuram 5. par. 24. & 26. Couar. num. 4. cit. quod Sanchez de matr. lib. 4. disp. 9. num. 16. in fi intelligit in contractibus gratuitis, in quibus non consideratur enormis laesus, quia donator clare intelligit se laesum in toto V. Gouar. in c. Quamuis pactum p. 3. par. 4. Azon. in sum. C. si ad vers. ved. Pan. in c. Cū causa de empr. num. 6. & 11

13 In contractibus, ex quibus oriri solet mutua obligatio, vt in emptionibus, locationibus, mandatis, &c. tenet contractus maioris cum minori, Si minor voluerit, etiam sine auctoritate Tutoris Molin. vbi supra disp. 124 par. In contractibus Non enim tenetur minor stare contractui Instit. de auct. Tutor. par. Vnde in ijs causis, Sanchez in sum. lib. 7. c. 31. num. 28. & trib. seqq. vbi num. 30 quod teneatur minor aut totum contractum ratum habere, aut totum irritum, & num. 31. posse cogi, vt solemniter declaret

14 Cōdemnatus ad trirems etiā perpetuū, nō efficitur seruus poenae, e& eo potest valide contrahere, cum non amittat bonā, & libertatē Rota decis. 402. apud Farin. p. 2. Auth. Sed hodie C. de don. inter. vir. & vx. & par. Quod autē Auth. denu. p. coll. 4.

15 Dolo inductus ad contractum spiritalium, vt religionis, tenetur, c. Constituit 20. q. 3. 1. vbi Glo. ver. cogatur, idem asserit dicendum in matrimonio c. 2. & c. Veniens de conuers. coniung. c. Dilectus de his quae vi, & ibi Glo. fi. & Pan. num. 11. Nau. de regul. conf. 46. Si tamen dolus sit

talis, quo prudens circumueniri posset, non tenet contractus Pan. loc. cit. Nau. de regul. comēt. 2. num. 31. V. ver. Votum num. 60.

16 Contractus facti inter ludentes aleis prohibitis nō tenent, Aug. ver. ludus par. 2. fi. Silu. eo. par. 9. Vnde nec valet transfactio in ludo facta Pan. in c. Clerici de vita, & hon. cler. num. 16.

17 Successor in Dignitate tenetur ex contractu praedecessoris inito nomine Dignitatis Pan. in c. 1. de probat. Silu. ver. Dignitas q. 1. Ang. eo. par. 1.

18 Contractus facti ab haeretico rati, & firmi nō sunt Idem in crimine laese Mai. pē. dent enim ex conditione futura, scilicet ex condemnatione delicti. Si tamen nunquā probetur delictum, nunquam dirimuntur Azor. p. 1. lib. 5. c. 7. q. 7. & generaliter, vbi lex pro aliquo delicto imponit poenam confiscationis bonorum ipso facto quo casu non potest sic delinquens contrahere, aut aliter bona sua dissipare in prauiudicium fisci, Snar. de legib. l. 5. c. 5. num. 9 Valent. 1. 2. disp. 7. q. 4. p. 3. ver. Ex quo deinde consequitur. Faernac. de heresi q. 190. par. 5. Quod si alienauit etiam titulo oneroso, repetit filius, etiam non restituit pretio secundum eisdem, & Silu. heresis 1. num. 14. Nisi pretium inueniatur in bonis ipsius damnati Azor. vbi supra q. 8.

19 In contractu, qui iurilicē dicitur Scomessa, qui certus est de re, tenetur restituere: est enim periculum de natura huius contractus Io: medin. de rest. q. 22. Bonif. sign. de ludo q. 14. Alij tamē vt Nau. in man. c. 20. n. 18. Dec. conf. 115. quē refert, & sequitur Couar. in reg. Peccatū p. 2. par. 4. n. 6. docēt nō tēeri restituere, si absit dolus, abest verō si alterū certificauit de veritate B. Med. instruct. l. 1. par. 28 Grazia de cōtract. c. 42. num. 7. Azor. p. 3. lib. 11. c. 19. dub. 5.

20 Nō est cōdenādus cōtractus qui cōmunitē fit, & est utilis Reip. nisi cōstet esse illicitū. Nā in dubio praesumend. m est iuste fieri arg. extrau. 1. de empr. inter. cō. & pluribus probat Castracā. de societ. offic. e. 4. n. 19.

12 Quae requirunt liberum consensum facta metu etiam leui. ad id tamen incesso, & qui sit causa illius actus, non tenent in-

conscientia; deficit enim illa qualitas liber-
tatis, quæ est de substantia contractus Nau.
in man. c. 17. num. 5. 15. & 30. & c. 22.
num. 51. & de elect. conf. 5. num. 3. An-
gel. ver. metus parag. 13. & 15. Silu. eo q.
2. & restit. 2. parag. 7. Couar. vbi supra
parag. 7. num. 7. Sanchez de matr. lib. 4.
disp. 9. à num. 4. etiam si interueniat iura-
mentum, petenda tamen ab Episcopo re-
laxatio Sanchez ibid. num. 13.

22 In rebus temporalibus dolus, qui
causam dat, annullat contractum, & in spiri-
tualibus autem metus. Nau. de regul.
com. 2. num. 31. Glo. in c. constituit 20. q.
3. Quod verum est in contractibus bonæ
fidei; Nam qui consentit propter dolum
errat in causa contractus, cum verum non
fit id, propter quod consentit ad contra-
hendum; & ideo deficit consensus secus
autem in contractibus stricti iuris, in quibus
causa, in qua erratur, est extra contractum.
Sanchez de matr. lib. 4. disp. 8. num. 10.
ad. 5.

23 Post contractum donationis apponi
possunt conditiones, modò vel in ipso con-
tractu, vel statim post contractum, nul-
lo medio temporis intervallo, & hoc non
modò in favorem ipsius donantis, sed
etiam tertij Couar. 1. var. resol. c. 14. num.
2. & 2.

24 Contractus in ecclesia celebrati, li-
cet prohibeantur per c. Decet, de immun.
eccl. in 6. & peccent mort. sic contrahen-
tes, nisi magna necessitas excuset Glo. in
6. c. Decet. Pan. in c. Qua fonte de appell.
recus. num. 2. Silu. ver. negotiatio q. 2.
Ang. eo parag. 2. quia tamen in 6. c. Decet
non irritantur, tenent; nisi fiant per iudi-
cem per viam contentiosa iurisdictionis
Pan. in c. Cum ecclesia, de immun. eccl.
num. 8. per cit. c. Decet.

25 Conditio contra substantiam actus
posita à principio per ambas partes, vitiat
contractum. Si autem non est contra, sed
impossibilis, aut turpis, rejicitur in spiri-
tualibus c. fi. de condit. appos. at verò in
temporalibus communiter vitiat Ang. ver.
conditio parag. vlt. Silu. eo num. 8.

26 Conditio impossibilis rejicitur tan-

tum in vltimis voluntatibus, non autem in
donatione irrevocabili, & alijs contracti-
bus; secus de modo; hic enim habetur pro
non adiecto Molin. alios referens de iust.
trae. 2. disp. 208. vers. modus impossibilis

27 In contractibus servandæ leges loci,
vbi sunt, quo ad solemnitates in ipsis re-
quisitas; cum ratione contractus quilibet
fortiatur forum in loco contractus c. fi. de
for. comp. Pan. in c. 1. de sponsal. & com.
Quare contractus absolute initus, censetur
celebratus iuxta statuta, & consuetudines
loci, in quo initur. Pan. in c. Cum M. de
constit. num. 5. Angel. ver. Contractus
num. 4. Silu. eo. q. 8. mol. vbi supra disp.
260. num. 5. Excipe contractum dotis, in
quo attenditur statutum loci, in quo vir ha-
bet domicilium l. Exigere ff. de iudic.
Sanchez de matrim. lib. 3. disp. 18. num.
11. Vide Addit. ad Afflictum decis. 224
& eiusdem decis. 226. cum ibi not. per
Vrfill.

28 Clausula, quæ in aliqua dispositione
contra naturam actus, qui celebratur, ap-
ponitur, habetur pro non apposita, & dis-
positio, quæ principaliter geritur, rata ma-
ner Anchar. cons. 207. num. 13. Et, si illa
clausula, aut pacta contra naturam actus
qui geritur, sapiunt naturam alterius con-
tractus, censi non debet contractus ille,
cuius nomine vocatur, sed alterius, ad
cuius substantiam accedit pactum fufe-
Conrad. de contrac. q. 33. 34. & 45. in
Tertio modo dicens Pan. in c. Constitutus
1. de relig. dom. num. 22. & in c. 1. de com-
mod. num. 10. Vt si in instrumento dica-
tur contractus Emphyteoticus, cum reue-
ra esset censualis, quia translatum uniuersum
ius, dici debet censualis Afflic. decis.
72. modò translatum sit dominum Idein
decis 80. num. 6. Vide etiam Molin. de iust.
trae. 2. disp. 155. vers. his ita explicatis
Gratian. dicep. for. c. 657. num. 3. Rotam
coram Burato in finitos cogentem decis.
334.

29 An possit Princeps secularis lege sua
cauere, ne iuramentum in contractibus
vel pactis interponatur, & quod tale iura-
mentum non firmet contractum lege hu-
mana

PACTVM

V. Alienatio. Culpa. Depositum
Audus. Poena Societas
Venditio.

mana prohibitum; affirmatiuam tueretur, re-
latis solis Doctotibus Hispanis ad legum
regiarum defensionem Sanchez in sum.
lib. 3. c. 22. Azor vero pluribus in vtramq;
partem citatis p. 2. lib. 10. c. 7. q. 11. & p.
3. lib. 6. c. 6. q. 3. negatiuam tenet, cum
huiusmodi leges fiant in fraudem iurisdic-
tionis ecclesiasticae, ne ratione iuramenti,
laicorum causa ad ecclesiasticum forum
deferantur. Nec possit lex civilis de iura-
mento aliquid statuere. V. Ias. in Auth.
Sacramenta puber. C. si aduersus vendito-
rem in fi.

30 Clausulae, quae de more, & consue-
tudine apponi solent in contractibus, intel-
ligendae veniunt, licet non exprimantur, id
enim dicitur actum, quod est solitum fieri
Azor. p. 3. lib. 9. c. 11. de societ. q. 1. per
l. Quod si solet ff. de aedilit. edic. & l. Si pri-
us parag. recte placuit ff. de aqu. plu. arcen.
Pan. in c. Cum M. de const. num. 5. Vide
ibi annotantes.

31 Consensus in contractibus requisitus,
si sit intrinsecus, i. voluntate partium in-
terueniens, aut de iure naturali gentium
non potest per Principem suppleri: secus
in his, quae a mera facultate pendent, vt in
alienatione rerum ecclesiasticarum. Ric-
cius alios referens p. 3. decis. 64. num. 5.
Si vero sit extrinsecus, qui pro solemnita-
te, aut etiam forma iure humano introdu-
ctus est, suppleri potest. Moneta de com-
mut. vlt. vol. c. 7. num. 315. vbi a num.
318. ad 323. de consensu tacito, & expres-
so quid, & quotuplex, & c. 8. num. 675.
& seqq. notat, quod tacitus consensus ide-
operatur, quod expressus, nisi lex, aliaue
dispositio requirat expressum, vel pro for-
ma.

Est duorum vel plurium in idem placi-
tum, & consensus. l. 1. ff. de pactis
1 Pactum est duplex, vestitum, & nu-
dum Vestitum dicitur sex modis, Primo re,
vt in Commodato, Mutuo, Deposito, & hu-
iusmodi. Secundo verbis in stipulando.
Tertio litteris, vt quando in litteris confi-
tetur se recepisse aliquid, quod non rece-
pit. Quarto solo consensu, vt in Societate,
Mandato, Venditione, Locatione, &c. in
his enim non requiritur scriptura, nec praes-
entia, sed sufficit contrahentium consen-
sus per se, vel per nuntium, aut litteras.
Quinto cohaerentia contractus, vt si ven-
didi tibi domum cum pacto, vt mihi liceat
in ea ad annum commorari. Sexto inter-
uentu rei, vt si promissi tibi aliquid dare, au-
facere, vt faceres, aut dares mihi aliud; sta-
tutum enim ac promissum impleuero, vesti-
tur pactum ex parte mea Ang. ver. pa-
ctum parag. 3. Pan. inc. 1. de pact. num. 3.
& in c. Si cautio de fid. instrum. Septimo
iuramento Rom cons. 76. Nudum dicitur
primo quando non vestitur aliquo tradi-
torum, sed est in puris finibus conuentionis.
Secundo quando non continent cau-
sam; traditio enim rei sine causa nullius est
efficaciae Angel. vbi supra. Obligat autem
pactum nudum ad sui obseruantiam sub
mortali, quando exprimitur causa aliam non,
quia praesumitur per errorem promississe, &
sic allegari non potest naturalis obligatio,
cum nihil ita sit consensui contrarium sicut
error. Pan. in c. Prudentes de donat. & in
c. Si cautio cit. Ex eo tamen oritur civilis
obligatio, si iuramento firmetur Couar. in c.
Quamuis pactum p. 1. parag. 2. a num. 3.
& p. 2. parag. 4. num. 15. & seq. si quis ta-
men promittat donare alicui centum, aut si
promittat loco pio, obligatur. Nam in pri-
mo

mo liberalitas præsumitur causa donandi: in Secundo verò præsumitur se obligasse fauore pæ causæ, si tamen habuit animum se obligandi Ang. vbi supra parag. 4. Alij tamen vt Silu. ver. pactum q. 4. Nau. in man. c. 18. num. 16. Sanchez de matrim. lib. 1. disp. 5. num. 22. docent in foro conscientiæ, in quo veritas præualet præsumptioni, obligari ex nudo pacto, licet non inferatur causa, cum hæc requiratur tantum pro foro exteriori.

2 Per clausulam generalem Non obstantibus quibusq; non tollitur pactum iuratum. Glo. in Clem. Dudum de sepult. ver. pacta Felyn. in c. Constitutus de rescrip. & in c. Nonnulli eo. num. 8. Couar. rubr. de testam. p. 2. num. 9. vers. Inferrur. Molin. de iust. trac. 2. disp. 153. Glo. in c. Cum non deceat, de elect. in 6. Ang. ver. Statutum parag. 4. Silu. eo. q. 14. v. Pan. in cit. cap. constitutus. Nec tollitur constitutio Concilij generalis, Roder. de regul. to. 1. q. 8. ar. 10. c. Ex parte de capell. mon. & c. Nonnulli de rescrip. Mandosia regul. 19. q. 17. num. 12. Nec regula Cancellariæ Gomez. in proemio reg. Cancell. q. 5. Vbi quod nec priuilegia iuri communi inserta. Nec priuilegia miserationis, vel pietatis, seu alimencorum causa concessa Nau. de priuileg. conf. 5. num. 7. Nec alia priuilegia c. Cum ordinem de rescrip. Nec priuilegium, aut lex præcedens habens clausulam derogatoriam Felyn. in c. Nonnulli de rescrip. num. 4. Suar. de legib. c. 38. num. 2. Debet enim in his omnibus fieri specialis, & expressa mentio, saltem per æquipollentia, vt Non obstante lege in contrarium, etiam si de ipsa oporteret fieri mentionem Felin. vbi supra num. 6. Pan. in c. Cum instantia num. 5. de censib. Nec tolluntur statuta particularia iurata, etiam per Papam confirmata, nisi simul fiat mentio de iuramento, etiam si dicatur, non obstante tali statuto talis ecclesiæ. Nec particulares ordinationes in beneficij fundatione appositæ, etiam per clericos fundantes de bonis ecclesiæ Monet. de commut. vlt. vol. c. 10. num. 260. Vide eundem fusius disputantem c. 7. q. 3. Castador, ad regul. Cancell.

decis 38. Intellige nisi de ipsis nominatim, & expresse fiat mentio, Glo. in extrau. Sedes Apostolica, de off. deleg. inter com. ver. immutare. Huiusmodi enim non obstantia tendunt tantum ad tollendum vitium surreptionis non ad huiusmodi iura specialia perimenda, vt ibi. Vide Ex com. Bullæ in fi & Monetam vbi supra c. 5. num. 168; vbi quod in dispositionibus & gratis contra Trid. propria manu Papæ signatis non requiritur generalis, aut specialis derogatio, sed sufficit clausula Non obstantibus. Notat autem Mandos loco cit. illam dici constitutionem conciliarem, quando dicitur Ex concilio. Quando verò dicitur, in Concilio, esse constitutionem Papæ, vt sunt Clementinæ in concilio Vienneſi, & huiusmodi.

3 Si conuentum est iuxta alicuius arbitrium, illud pactum intelligi debet, sicut bonus vir arbitrabitur, etiam si interueniat poena, vel iuramentum Io: Andr. in c. Scienti de reg. iur. in 6. relatus à Silu. ver. Arbitror q. 7. Quare si conuentum est v. g. de mercede famuli iuxta Domini arbitrium; taxanda est arbitrio boni viri Silu. ver. familia q. 5. Ang. eo in fi. Nau. in man. c. 17. num. 108

4 Si paciscaris de soluenda certa summa pro verisimili interesse, vel periculo, potes iuste accipere, licet vltro mutuaneris, modo absit dolus, vel fraus palliandi vsuras, & interesse æstimetur vt res in spe, quæ potest multis modis impediri Nau. vbi supra num. 211. & de vsur. num. 42. quod ampliat Arag. 22. q. 78. ar. 2. in sol. ad 4. vers. His ergo, & alijs licet interesse non sequatur V. Vsuræ num. 16.

5 Pactum non reuocandi donationem, ob ingratitudinem donatarij non valet, quia præbet ansam delinquendi. Ias de vsib. feud. num. 19. Silu. donatio 1. q. 20. Ang. eo. parag. 45. limitat Molin. de contract. disp. 281. nisi firmetur iuramento quod directe cadat super donationem, vt si iuret non reuocare, etiam in casu ingratitudinis. sed hoc ego non approbo per c. non est obligatorium de reg. iur. in 6. & per multa exempla, quæ ibi congerit Glo. & quia est pactum

pacunt turpe, & de re turpi, quod non valet, c. si. de pact. quod scilicet aliquis impune ingratiudinis vitium committat V. glo. in c. Quemadmodum, ver. crimine, de iureiur. & in c. Vnusquisq; 22. q. 4. & eundem Molin. Sibi contrarium disp. 271. Anchar in c. si. de donat. in fi. Suar. de relig. 20. 2. lib. 2. c. 17. à num. 14. Sanchez in sum. lib. 2. c. 18. num. 38. Dolus enim de futuro remitti non potest, quia sic isuraretur quis ad delinquendum las. in l. Si vnus parag. Si illud num. 3. ff. de pact. Marta de clausul p. 1. cl. 351. cum ibi cit. Dolus autem de preterito remitti potest las ibid Rota coram Coccino in vna Hispanen, distribut. 2. maj 1603. Myns inger. Infit. de donat parag. sciendum est Gratian. discip. for. c. 96. num. 36. & seqq.

6 Pactum factum Patri à filia dum nuptui traditur, vt dote contenta, nullum habeat regressum ad bona paterna, non tenet. l. Pactum C. de collat. Sitamen firmetur iuramento non vi, nec dolo praetito, seruandum est, c. 2. de pact. in 6.

Pactum contra bonos mores etiam iuramento firmatum, non valet, si turpitudi veretur ex parte vtriusq; scilicet iurantis, & recipientis, aut saltem iurantis, 22. q. 4. per totum Secus si ex parte tantum recipientis, c. Debitores de iureiur. Ang. ver. pactum parag 8. Sitamen ideo est contra bonos mores, quia manifestam tribuit peccati etiam venialis occasionem; vel prauidicium afferit, facile eue afferre potest moribus, quos expedit esse in bene instituta Republica, tunc enim nullum est, nec seruandum. Et si pactum huiusmodi iure humano irritum, homini fiat, obligat nisi eodem iure irritetur etiam iuramentum. Vbi verò non irritatur iuramentum iure humano necesse est pactum huiusmodi esse de re mala iure diuino, vel humano prohibita non tantum fieri, sed etiam executioni mandari Molin. de contract. disp. 271.

7 Pactum est contra substantiam actus, quod facit illum transire de vna specie in aliam Rota coram Coccino, quam refert Cencius de censib. in fi. decis 146. & seq.

OBLIGATIO

V. Alienatio. Culpa. Depositum. Ludus. Poena. Societas. Venditio.

1 Obligatio est iuris vinculum, quo necessitate astringimur ad aliquid dandum, vel faciendum. Infit. de oblig. initio.

2 Duplex est obligatio. Vna naturalis tantum, quae oritur ex ipsa rei natura, neque iure positio impeditur, iure tamen ciuili non fouetur, vt in lexione citta dimidium. Dicitur etiam naturalis obligatio illa, quam Doct. vocant Antidoralem, quae consistit solum in quadam decentia ex gratitudinis virtute, oriturque ex natura beneficij Molin. de contract. disp. 308. num. 2. Nau. in man. c. 17. n. 113. & de redd eccl. q. 1. non. 36. num. 1. & de dat. & promiss. n. 11. Altera naturalis, & ciuili simul, quae & oritur ex ipsa rei natura, & iure ciuili fouetur. Tertiam addit Ang. ver. obligatio parag. 2. quae dicitur ciuili tantum, cum quis ciuili iure tantum est allicitus, sed naturalis aequitas dissuadet eum teneri, vt in confessione facta per instrumentum sub spe futurae numerationis, & haec non obligat in conscientia, nisi cogatur à Prelato.

3 Secunda obligatio oritur primo ex contractu, vt emptione &c. Secundo ex quasi contractu vt cum quis alterius negotia gerit sine mandato. Tertio ex maleficio, vt furto. Quarto ex quasi maleficio, vt cum quis non directe, & dolose deliquit, fuit tamen in culpa vt aliquid malè accideret. Infit. & Ang. v. s.

4 In generali obligatione non venit ea, quae si cogitasses, non te specialiter obligasset. c. In generali de reg. iur. in 6. Ang. vbi s. parag. 4. Silu. eo. num. 3. Vt si aliquid turpe superueniat c. Quemadmodum de iureiur. Pan. in c. litteras de coniug. lepros. n. 2.

5 Si quis negotia tua vtiliter gessit, illi obligaris, nisi contra sis protestatus, l. Quae vtiliter ff. de neg. gest. las. in l. Rogasti parag. si à furioso ff. si cert. pet. n. 1. Infit. de oblig. quae ex quasi cont. parag. Igitur. Silu. vbi supra n. 7. Molin. disp. 503.

6 Obligatur Pater ex filij contractu conuerso in ipsius Patris vilitatem, vt si mutuo accepit.

accepit pecuniam ut se vestiret secundum convenientiam suam Inst. quod cum eo, parag. Præterea, & seqq. Ang. ubi supra parag. 12. Silu. q. 6. aut si habet peculium filij Inst. de action. parag. Actiones autem Aret. Inst. Qui test. tutor dari pos. parag. Dari autem num. 4. & in parag. Si filius familias, de oblig. quæ ex quasi del. Nau. de regul. com. 1. num. 62. aut si gessit negotia Patris ipso scientie, & non contradicente, Afflic. cum ibi not. per Vrsill. decis. 308. Idem dic de mercatoribus, qui præponunt insitiores, qui tenentur de contractibus suo nomine factis Ang. ubi supra, Cum autè Pater tenetur de peculio, prius expiso deducendum quod Patri debetur, parag. Præterea cit.

7 Obligatus v.g. coquere pro familia certo pretio, tenetur, etiam si augeatur. Si tamen augmentum esset notabile, aut decrementum, mutandum pretium c. Quanto de censib. ubi Anchar. & Pan. Ang. ver. familia parag. 8. Silu. eo. q. 3. & ver. locatio q. 12. Armill. ver. familia parag. 8. fufè las. in l. Sugestioni C. de verb. sign. à num. 3.

8 Morosus debitor tenetur de damno, & lucro cessante, & interesse Angel. ver. mora parag. 1. & Vlura 1. parag. 15. 16. & 30. Nau. de vsur. conf. 299. in fi. Molin. de de contract. disp. 299. num. 6. & seq. & disp. 315. num. 2. & 3. Excipitur Vsurarius, qui tantum tenetur de damno emergente, si res illa non sit lucrosa que transiit in eius dominium: acquisitum enim ex tali re non est fructus rei sed humanæ industriæ S. Tho. 2. 2. q. 78. art. 3. Silu. vlura 6. q. 2. V. infra ver. vlura num. 35. Nou est autem in mora, quem iusta causa excusat c. Non est in mora de reg. iur. in 6. Silu. ver. mora q. 1. Armill. eo. parag. 2. Tolet. lib. 5. c. 23. reg. 4. licet Molin. disp. 315. conetur præbare non excusari, esto absq. culpa etiam iuridica solutio sit ommissa. Obligatus ex delicto semper est in mora Ang. ver. furtum parag. 44. Silu. eo. parag. 20. & ver. mora parag. 1.

9 Fallum est teneri aliquem sine pacto ad interesse damni emergentis ante mo-

rá Couar. 3. ver. resol. c. 4. num. 6. in fin. aut ad lucrum cessans Molin. disp. 314. num. 6. Nau. de vsur. num. 46. forte enim mutuararius non accepisset cum illo onere quare imputandum mutuanti, quod de eo expresse non cauerit. Immo etiam post moram non teneri, nisi à creditore saltem extrajudicialiter moneatur, docet Salon. 2. 2. q. 88. art. 2. contr. 8. num. 17.

10 Quoties contrahuntur duo vincula æqualis potentie impassibilis, primum præindicat Secundo Quod si sint disparis potentie impassibilis, fortius repellit minus forte, ut in sponsal. v. g. Si enim sponsalia præcedat votum simplex castitatis, impedit, & dirimit etiam iurata; est enim hoc casu illicitum iuramentum Si verò sponsalia præcedunt, nec impediuntur, nec dirimuntur Sil. ver. sponsalia q. 7. & votu 2. q. 17. Glo. in c. Sicut ex litteris de sponsal. Exemplum 2. si iuravi aliquam ducere, postmodum cum alia contraxi de presenti, tenet enim matrimonium non obstante iuramento, c. Ex litteris cit.

11 Morosus non liberatur ab obligatione restitutionis rei interitu, si constat vel dubium sit, an fuisset perinde apud dominum peritura Silu. ver. mora q. 4. & rest. 7. q. 5. ver. 3. Ang. ver. mora in fi. In dubio enim fit interpretatio contra morosum l. Cum res ff. de lega 1.

12 Obligatus præstare operas certo tempore, & impeditus, non obligatur pro alio tempore, quia non sunt eadem opere, sed variantur ex tempore l. si non fortem ff. de condict. indeb. Silu. ver. ieiunium num. 22. & ver. obligatio q. 8. Pan. in c. Significauerunt de iudic. & c. Ex parte num. 2. de obseru. ieiun.

13 Obligatio non dissoluitur adueniente termino, si terminus appositus sit ad sollicitandum complementum contractus, ut quando apponitur perfecto contractu; Secus si ad limitandam, seu finiendam obligationem ubi per promittentem non stetit, quin adimpleret in termino, Silu. ver. obligatio q. 11. Ang. eo. parag. 7. Pan. in c. ex litteris de sponsal. num. 11.

14 Minor obligatur naturaliter, & in conscientia

conscientia, licet sine Curatoris auctoritate contrahat Sanchez alijs cit. de matr. lib. 6. disp. 38. num. 21. & si interueniat iuramentum, obligatur etiam ciuilitur Molina. de contract. disp. 573. num. 34. Sed datur Restitutio in integrum, in primo quidem casu probata minoritate, in Secundo vero, si sit enormiter læsus, & absolutus à iuramento Riccius p. 2. decis. 264. Afflict. decis. 249. Thesaur. decis. 66. Panor. in c. Cum causa de empr. Amittit autem privilegium restitutionis, si maior factus ratificauit, aut intra quinquennium non petijt restitutionem; aut contraxit obrepta prius ætatis uenia Molin. loco citato.

PROMISSIO

V. Contractus. Fideiussio. Obligatio. Iuramentum. Pactum Restitutio.

1 EST affirmatio vel negatio, qua quis præcedente rogatione se aliquid facturum, vel dicturum affirmat, vel negat. Silu. ver. pactum q. 1.

3 Promissionum alia est mutua, & reciproca, ut in uenditione. Alia Simplex ut donatio.

3 Primam uult Sor. de iust. lib. 4. q. 1. ar. 1. & lib. 7. q. 2. ar. 1. non obligare in foro conscientie, nisi uerbis, aut signis sufficienter exprimat. Secundam uero obligare, nisi lex humana ob publicum bonum aliter statuerit. Immo probabile esse, teneri promitentem suam uoluntatem, & huiusmodi simplicem promissionem patefacere. In primo dicto conueniunt omnes; cum enim sit mutua requiritur ea, quæ utriq; parit per exteriora signa constet. S. Tho. 2. 2. q. 88. ar. 1. & ibi Arag. ar. 3. in solut. ad 1. Salon. de dominio q. 5. ar. 1. Garzia de contract. c. 3. Sanchez de matr. lib. 1. disp. 5. & 6. In Secundo uero dicto communior est contra Sor. quia cum dare, & accipere sint relatiua, quandiu non est qui accipiat, neq; est donatio, neq; tran-

latio dominij per actum uerò internum nihilhorum præstat. Salon. & Garz. ubi supra Arag. de dominio dub. 2. Si quis tamen statuat interno actu dare v. g. centum puellæ ut nubat, simulq; habeat animum se obligandi, in conscientia tenetur: implicite namq; huiusmodi promissio facta est Deo. Idem de omni alia deliberatione interna facta de aliquo opere pio. Molin. de contract. disp. 266. num. 8.

4 Promissio externa, uel est cum iuramento uel est Simplex, & hæc uel omnino est simplex, quæ nec fit ratione alicuius debiti præcedentis, nec sub conditione uel conuentione, sed ex mera promitentis liberalitate, & dicitur pactum nudum: uel cum causa, quæ fit uel ratione alicuius debiti, uel ut alter aliquid faciat, & item quæ fit ecclesiæ, & locis pijs, in qua Dei obsequium est ueluti causa, & debitum.

5 Hæc promissiones fieri possunt, aut uerè animo adimplendi, aut sine tali animo item uel præsentis, & acceptanti, uel absentis.

6 Fiunt autem non solum per uerba promissoria, ut promitto, fidem do, &c. sed multoties per assertoria, ut quando per eam animum habeo me obligandi: uel quando iuxta communem conceptum prudentum, illa uerba habent sensum promissorium, ut cum aliquis à me poscenti respondeo faciam.

7 Ut uero promissio sit ualida, & obliget; requiritur, ut sit uera, deliberata, & uoluntaria rei licite, possibilis, & quam mutatio rerum, uel status non enuet. S. Tho. 2. 2. q. 100. ar. 5. Nau. in man. c. 18; num. 6.

8 Non obligat promissio ante acceptationem S. Tho. & Arag. ubi supra Molin. disp. 263. num. 1. Sor. ubi supra, Sanchez de matr. lib. 1. disp. 5. & seq. & cora. etiam si sit fauore piæ causæ: est enim acceptatio de natura promissionis, ut multis probat Sanchez disp. 6. num. 16. licet Felin. c. 1. de pact. num. 7. & alij contrarium sentiant. Ampliat Sanchez multis relatis disp. 7. num. 24. etiam in promissione iurata de non reuocanda, cum iuramentum sequatur parturam primordialem actus, super quo interpretatur,

ponitur, cuiusmodi est donatio facta absentis. Couar. tamen in c. Quamuis pactum p. 2. parag. 4. num. 11. & 16. Molin. disp. 263. Et alij multi contrarium docent. Dicitur autem acceptata etiam quæ fit præfenti, & tacenti, quoties n. de tacentis modo agitur, censetur tacens in sui fauorem consentire. Glo. in c. Qui tacet de reg. iur. in 6. Sanchez de matr. lib. 1. disp. 6. num. 11. Azor. p. 3. lib. 11. c. 16. q. 2. vers. quæres. Molin. de contract. disp. 264. & disp. 274. vers. In foro autem conscientia Iul. Clar. asser. de com. parag. Donatio q. 14. vers. sed pone licet Roder. in sū. p. 2. c. 27. concl. 4. & alij quos refert, & sequitur Tiraquell. l. Si vnquam ver. libertis num. 66. C. de reuoc. donat. & velint requiri expressam acceptationem.

9 Si promissio simplex fiat absentis, sitq; promissario utilis, reuocari non potest, si acceptata sit eius nomine à quous. Salon de dominio q. 5. ar. 3. quod Couar. rubr. de testam. p. 3. num. 13. & 1. var. ref. c. 14. num. 11. & 13. Iul. Clar. parag. Donatio q. 14. Molin. disp. 264. num. 7. & alij multi concedunt quando acceptatio fit per alium à iure concessum. Si verò sit reciproca, requiritur expressa acceptatio promissarij sine per se, sine per nuntium, aut per epistolam, siue per procuratorem speciale mandatum habentem. Quare liberum est promittenti ante acceptationem reuocare, cum sint contractus onerosi Sanchez disp. 6. cit. num. 12. Salon. d. ar. 3. Molin. disp. 264. num. 10. vers. Quinto quando. Nuntium intellige ad id destinatum Sanchez vbi supra num. 3. & alij relati à Molin. disp. cit. num. 5. Acceptare autem possunt pro alijs requiritur aliorum potestate sunt, eorum respectu, sub quorum sunt potestate, vt mancipium pro Domino, licet mancipium sit alienum, possessum tamen bona fide. Item filius pro patre, dum est sub patria potestate. Item Religiosus pro Abbate, & Monasterio. Item concessum est Iudici, & Tabellioni, vt personæ publicæ, etiam extra iudicium. Item pater pro filio, non verò Mater cum non habeat filios in potestate, nisi sua interfit. Similiter Tutor pro

pupillo & curator pro minore: Intelligitur tamen hos acceptare posse promissionem, & donationem lucratiuam, secus respectiuam, & onerosam. V. Sanchez disp. 17. à num. 4. Molin. disp. 264. cit.

10 Mortuo promittente ante acceptationem potest nihilominus promissarius acceptare, quamuis hæredes reuocauerint, cum facultas reuocandi ad eos minima transeat, vt docent Couar. 1. var. resol. c. 14. num. 17. Iul. Clar. parag. Donatio q. 15. Henric. Boich. in c. Propter de donat. num. 4. & 5. quod tamen rectè limitant Sanchez vbi supra num. 15. Lessi. lib. 2. c. 18. num. 46. Capell. Tholos. q. 384. modò donans ante mortem nuntium, vel epistolam miserit ad intuendam promissionem.

11 Mortuo promissario docent Couar. vbi supra Sanchez num. 5. & 6. Azor. p. 3. lib. 11. c. 5. q. 3. non posse eius hæredes acceptare. Ego tamen censo veriorum esse Molinæ sententiam, qui disp. 264. num. 12. docet ad hæredes promissarij transire vtilem actionem ad rem promissam, quando per Tabellionem acceptata fuerat viuente promissario, aliàs minimè. Idem dic de donatione.

12 Acceptata licet probari non possit, obligat tamen in conscientia ex virtute fidelitatis, & iustitiæ commutatiuæ, & in re graui sub mortali. Si verò probari possit, obligat etiam ex iustitia legali Arag. 2. 2. ar. 88. ar. 3. Sor. de iust. lib. 7. q. 2. ar. 1. Ban. de dominio disp. 5. in princ. Salon. vbi supra Dicitur autem etiam acceptata, si fiat præfenti, & tacenti Sanchez lib. 1. de matr. disp. 6. num. 11. Si tamen promissio sit gratuita Molin. vbi supra num. 6.

13 Promissio ficta, idest sine animo se obligandi non obligat S. Tho. 2. 2. q. 88. ar. 1. Nau. c. 10. num. 26. & c. 18. num. 6. & in c. Reuertebatur de poenit. d. 2. num. 1. Pan. in c. litteraturam de vot. num. 3. Sanchez lib. disp. 9. num. 5. Salon. de dominio q. 5. ar. 3. vers. An promissio ficta, etiam si sit iurata Sanchez ibid. num. 9. Potest igitur ex causa mutari Roder. in Sum. lib. 2. c. 20. Peccat tamen mortaliter fictè promittens, si alicui notabiliter nocet, aut

nocer

nocere intendat Nau. num. 6. cit. Vt si promissit puellæ se illam ducturum, si copiam sui faceret, & illa consentit, nec erat in æqualis conditionis. & tunc tenetur eam ducere. iuxta dicenda ver. restitutio c. 11. num. 61. Item si res promissa erat ex contractu mutuo, aut ex causa precedente, tunc enim tenetur habere animum, se obligandi, quem si non habeat, tamen obligatur Salon. vbi supra Garz. c. 3. num. 4. Silu. ver. pactum q. 4. Ang. eo parag. 4. Sanchez vbi supra, & disp. 20.

14 Promittens animo quidem promittendi, sed non implendi tenetur, hoc enim ipso quod promissit, se obligauit, & peccat dupliciter. Primo quia mentitur contrarium loquens, ac habens in mente Secundo quia propositum habet non implendi promissum, vt tenetur eo ipso, quod habuit animum promittendi Nauar. c. 12. num. 13. & 27. Molin. disp. 268. num. 7.

15 Promittens vsuras soluere, non tenetur, nisi firmauerit iuramento, c. Debitores de iureiur vbi Glo. Pan. & alij Nau. c. 17. num. 246. Siul. ver. obligatio q. 4. & com. Potest tamen eo iuramento non obstante, repetere in iudicio, illeq; cogendus restituere, iuxta cit. c. Debitores, vel petere absolutionem à iuramento, quam dare potest Episcopus, Silu. iuram. 5. q. 24. vbi habes plura remedia tum ante, tum post solutionem

16 Promittens aliquid etiam cum iuramento, intelligitur, nisi enormiter lædatur Pan. in c. Quintauallis de iureiur. num. 31. s. Ant. p. 2. tit. 20. c. 6. darag. 7. faciet c. Venias & d. c. Quintauallis, c. In generali de reg. iur. in 6. V. Nau. c. 18. num. 7. Less. lib. 2. c. 27. num. 20.

17 Promissio rei notabilis obligat sub mortali S. Tho. 2. 2. q. 110. ar. 3. ad 5. Aragon. 2. 2. q. 88. ar. 3. Salon. de dominio q. 5. ar. 8. vers. An promissio facta præsentis, &c. Garg. v. 3. num. 10. Silu. ver. pactum q. 4. Ang. eo parag. 4. Soz. de iust. lib. 7. q. 2. ar. 1. Nau. c. 18. num. 7. Limita secundum eosdem, nisi res ita sint mutata, vt si cogitasses, non promississes; intelligitur enim, nisi mutata sint con-

ditiones rerum, & personarum; rerum, vt si res fiat illicita c. In malis 2. 2. q. 4. aut impossibilis c. Nemo ad impossibile de reg. iur. in 6; Personarum, vt si insanuerit, cui entem promissit; si fornicetur, quam desponsauit; si factus sit inimicus, cui aliquid promissit; aut si exhibuit signa ingratiutinis; aut si res promissa facta est mihi sperniciosa, aut pro. mulario inuulis V. Sayr. cla. reg. lib. 4. c. 6. dub. 8. & Sanchez in sum. lib. 2. c. 2. à num. 20.

18 Qui sic promissit, vt si ab eo requiretur, vt se obligaret sub mortali, id negaret, non tenetur, quia non propriè promissit Caiet. 2. 2. q. 88. art. 1. dub. 1.

19 Qui dicit faciam, sed non dicereq; promitto, censendus non est se obligasse sed tantum facere propoluisse. vbi supra q. 1. ar. 2. Molin. disp. 262. num. 1. Solum autem propositum non obligat, c. Litterarum de voto Caiet. loco cit.

20 Promissio extorta vi, aut dolo non obligat, est enim inuoluntaria Garz. c. 3. num. 6. & seq. Nau. c. 18. Agzo. 3. lib. 11. c. 16. q. 3. Molin. disp. 29. Nisi cessante vi, aut dolo voluntarie adimpleat promissionem, Molin. ibid. aut nisi firmetur iuramento, quod seruari possit sine dispendio salutis æternæ c. Verum, & c. Si verò de iureiur. S. Tho. 2. 2. q. 89. ar. 7. ad 3. Nau. & alij cit. sed absoluit Episcopus, iur. cit. Idem de promissione facta metu cadente inconstantem. Azor. q. 3. cit. Molin. vbi supra num. 5. & 6. de quo vide infra ver. restitutio parag. Quid restituendum num. 8. Valet tamen si sit iurata, sed potest repetere in iudicio, quod soluit, vel Prælato denunciare, non obstante, quod iurauit contrarium s. Tho. vbi supra Silu. tamen iuram. 4. q. 7. & 8. dicit non obligare iuramentum vi, aut metu extortum, nisi iurans intendisset se obligare. Iuramentum vero dolo extortum non obligare, si sit de re illicita, vt potè à iure reprobata, aut si non reprobata, dolus tamen est tantus, quod excipit mercedem iurantis, quia cessante dolo non se obligaret.

21 Non peccat mortaliter, qui promissionem non implet ex causa, quæ sibi videtur rationalis, nisi proximo notabiliter noceat, aut scandalum generet. Caiet. in sum. ver. perfidia.

22 Promittens aliquid pro facienda re illicita, vt pro fornicatione, opere securo tenetur implere, nisi ipsa donatio sit lege prohibita, vt in simonia Caiet. 2. 2. q. 31. ar. 7. Couar. in reg. Peccatum p. 2. parag. 2. num. 1. Ban. 2. 2. q. 62. ar. 5. dub. 5. Sayr. cla. reg. lib. 10. trac. 5. c. 2. num. 34. Molin. de iust. trac. 2. disp. 94. contra Nau. in man. c. 17. num. 40. & seq. V. infra Cui restituendum, num. 4. & Azor. p. 3. lib. 11. c. 14. q. ult. & c. 17. per tot.

23 Ad promissionem rei, quam dare illicitum est, non teneris, quando ipsa datio est peccatum; secus si peccatum sit tantum in ipsa promissione, vt in promissione facta ex prodigalitate, in cuius ad impletionem nullum est peccatum, immo executio debiti iam contracti Molin. disp. 271. num. 4. Sanchez de matr. lib. 1. disp. 14. num. 5.

24 Probabile est non tenere promissionem etiam iuratam factam nominatim excommunicato, 10. med. de rest. q. 3. causa 24. & alij plures: idq; intellige siue excommunicatio præcedat, siue superueniat: semper enim intelligitur, si res in eodem statu permanferit. Quemadmodum de iureiur. V. infra Quæ excusent à restitutione num. 18.

25 Promissio iurata per falsos Deos, si non seruetur, an incurrat crimen periurij, vide c. Ecce dico 22. q. 5. & c. Mouer. ead. causa q. 1. & ibi Aug. Barbo plurimos referentem, & Couar. in c. Quamuis pactum p. 1. parag. 1. num. 7. & seq.

26 Promittens factum alienum etiam iuramento, de iure com. nuui, & ciuili satisfacit procurando vt fiat, Glo. in c. Eleutherius dist. 91. & in c. Sicut ex litteris, ver. iurantis de sponsal. & in c. Ex rescripto ver. in hibentis de iureiur. & ibi Pan. num. 16. & Felin. num. 14. Couar. vbi supra p. 2. parag. 5. Item Pan. vol. 1. conf. 90. & in c. Ex litteris 2. de sponsal. num. 2. & 6. Azor. p. 3. lib. 11. c. 17. q. 12. Sit a tamen cum pro-

misit sciebat se implere non posse, vel probabilem causam non habebat credendi, quod posset facere, peccauit mortaliter iurando: in primo enim defuit veritas, in secundo iudicium, & sic est periurus Ang. iuram. 5. parag. 31. Silu. iuram. 4. q. 18.

27 Potest quis promissum non implere compensando, si alter non det quod promissit Molin. disp. 272. num. 11. etiam si promissio sit iurata, si ambæ promissiones sint reciproca, & mutua, vt si alter promittat equum, propter quod alter promittat centum, aut si promissio sit conditionalis, vt promissi ire Romam si centum dederis; secus si obligationes illa non referantur ad inuicem sed ad diuersa Pan. in c. Peruenit 2. de iureiur. num. 2. Angel. iuram. 5. parag. 17. Nau. c. 18. num. 7. Less. verò lib. 2. c. 18. num. 75. & Sanchez in sum. lib. 3. c. 17. num. 16., docent idem dicendum in promissione non reciproca, quia hæc iura, & debita sunt eiusdem rationis, & ideo datur compensatio; & promissio iurata patitur easdem exceptiones, quas non iurata. V. infra. ver; iuramentum num. 55. Quod si alter non seruet promissum ex aliqua necessitate, vt quia non potuit, secundum Silu. vbi supra q. 13. alter nihilominus tenetur. Sed alij verius docent non teneri, quia videtur tacite sub illa conditione iurasse Pan. in c. Sicut 3. num. 6. de iureiur. Ang. vbi supra parag. 18. Sayr. cla. reg. lib. c. 5. num. 17.

28 Non omnis materia furti mortalis, est sufficiens materia promissionis obligantis ad mortale, Lopez instruct. p. 2. c. 30. conc. 3. Vnde infert Sanchez de matr. lib. 1. disp. 5. num. 24. quadruplò maiorem quantitatem requiri in promissione, quam in furto. Limitat Sayr. vbi supra lib. 6. c. 6. num. 19. nisi ex defectu adimpletionis alter notabile damnum pateretur.

29 Promissio facta ex errore non valet, quia videlicet error fuit in causa finali, vt mulier, quæ putans ex errore maritum, à poenis non eximendum, donec eius debita soluantur, promittit se soluturam, alias non promissura; deficit enim consensus Molin. de iust. tract. 2. disp. 209. Sanchez de

de matr. lib. 4. disp. 9. num. 15. in fi.

30 Promittens aliquid etiam cum iuramento, si intendit se tantum obligare ad veniale, non seruando peccat solum venialiter, etiam in re graui, Sanchez de matr. lib. 1. disp. 9. num. 5. 6. & 9. Suar. de relig. tract. 6. lib. 4. c. 4. promissio enim est lex priuata, quam promittens sibi imponit. Potest autem legislator & in re graui obligare tantum sub veniali. Vide infra Lex num. 12.

31 Qui promissis seruire per annum, si ægrotat aliquo tempore, tenetur minuere stipendium, non tamen supplere. Silu. ver. familia q. 5.

32 Non tener promissio rei indeterminatae quoad speciem, aut quantitatem vt si promissi animal, vel frumentum, l. Titium, & l. Stipulatus, in principio ff. de verb. oblig. Nisi facta sit fauore pæ causa Sanchez alios referens lib. 4. Sum. c. 13. num. 4. At Pan. alijs cit. in c. ex parte de censib. num. 5. docet de æquitate canonica idem dicendum in omni promissione, nec arctandum ad solum votum, sed quantitatem taxandam esse arbitrio boni viri. V. Glo. in c. In obscuris de reg. iur. in 6. In voto tamen si sit de re non plenè determinata vt si, quis voueat mensuram tritici, non explicando quam, vel cuius bonitatis, deberi pretiosiorum docent Couar. c. Indicante de testam. num. 4. Menoch. præsump. lib. 4. præsump. 106. num. 33. Pan. in 6. c. Indicante num. 4. Alij verò vt Ang. Vorù 3. parag. 22. Silu. Votum 2. q. 15. docent deberi minimam mensuram, vel illam, quam vouens tempore voti cogitabat. Et quod debeatur minima docent Dec. Bald. Imol. & las. relati à Couar. vbi supra.

CVLPA, DOLVS, CASVS

V. Commodatum. Iudicium.
Lex. Locatio. Obligatio.
Peccatum. Restitutio.

1 **C**VLPA est duplex Theologica, & Iuridica. Theologica est deuitio a

recta ratione, & lege Dei. Iuridica secundum Pan. in c. vn. de commod. est de viatio ab eo, quod est bonum, & per hominem diligentem poterat præuideri, & est triplex, lata, leuis, & leuissima. Lata est, quæ omnes cõmuniter vitant, leuis, quæ diligentes, leuissima, quæ diligentissimi. Exemplum primæ, Commodauit tibi librũ, dimisisti extra domũ in banco, & sublatus est, id enim non fecissent tuæ professionis homines. Exemplum secundæ: Si rem commodatam in cubiculo reposuisti, sed ostium apertum reliquisti. Exemplum tertie: Si rem commodatam in cubiculo, & arca reposuisti, sed arcam clauē non firmasti, & sublata, est Silu. ver. culpa num. 2. & com.

2 Dolus est executio solertie, seu astutie dicendo faciendo, aut omittendo aliquid, quo rectè, aut non rectè aliquis decipiatur in aliquo, siue sit in damnum illius, siue non & est duplex, primus, qui dat causam contractui: alius qui non dat causam, sed tantum incidit. Dare causam dicitur dolus, quo cessante, ac cognita veritate, non fuisset factus contractus, sed renuisset alter contrahentũ consentire; cõsẽt autè, quia illum omnino later dolus. Incidere verò dicitur, quando licet dolus defuisset, vel fuisset cognitus, nihilominus contractus factus fuisset. Salon. 2. 2. q. 77. art. 3. contr. 1. Conrad. de contract. q. 54. concl. 1. in fi. & in primo casu non tenet contractus, si sit bonæ fidei Pan. in c. Cum dilecti, de empt. In Secundo vero casu, vbi contractus est bonæ fidei, agitur ad supplementũ vbi prætiũ sit diminutũ; aut ad restitutionem pluris quando prætiũ fuit excessiũ l. Iulianus parag. si venditor ff. de act. empt. & vend.

3 Casus secundũ Pan. in c. vn. de commod. Est inopinata rei euentus, qui præuideri non potuit, vt hostium incursum, naufragium.

4 Quando in aliquo contractu, quis tenetur solum de dolo, vt in deposito, & in commodato factio in gratiam commodantis, acceptio mercedis pro custodia facit vt teneatur de leui c. 2. de loca. Si verò tenetur de leui, vt in locato, acceptio mercedis pro custodia, facit, vt teneatur de leuissima, immo, & de culpa eorum quorum

rum opera vitur, si ipse diligentiam non iadhibuit. Si quistamen locat operas suas n re, quæ diligentissimam curam requirit, vt in gemma expolienda, tenetur de leuissima, alias tantum de leui Silu. ver. Custos q. 2. & ver. locatio q. 17. Armill. ver. locatio parag. 22. Angel. eod. parag. 23. Fallit tamen in pastore, qui cum in curando grege tam multa præstare teneatur, satis est, si de leui Molin. disp. 494. num. 19.

4 Vbi contractus est in fauorem alterius tantum, tenetur is de culpa etiam leuissima c. vn. de commod. alter verò de dolo. Si verò in fauorem vtriusque, vterq; tenetur de leui, non de leuissima Silu. ver. Commodatum q. 8. Ang. eo parag. 11. Sor. de iust. lib. 4. q. 7. ar. 2. Nau. c. 17. num. 179. Excipe Precarium, quod licet in gratiam tantum recipientis, accipiens tamen tenetur de dolo, & lata culpa l. Contractus ff. de reg. iur. & l. Quæstus ff. de precar.

5 Ingerens se tenetur de exacta diligentia; requisitus de mediocri: quare ille de leuissima, hic tantum de lata; Nisi Dominus diligentem fuisset quæsiturus; nisi fuisset deceptus, eò quod se peritum profitebatur, quia tunc tenetur tantum de leui Si verò quæsitus diligetissimum, tenetur de leuissima Silu. ver. Culpa q. 4. Azor. p. 3. lib. 4. c. 6. q. 1.

6 Inferens damnum non tenetur in conscientia de leui. Innoc. in c. Sicut dignum de homicid. silu. ver. Aduocatus q. vlt. & ver. culpa q. 4. in fi. & restit. 2. q. 12. & 17. & alij quos refert Couar. in 4. decrer. p. 2. c. 6. parag. 8. num. 12. qui tamen docens teneri de leui, dubitat de leuissima, maxime vbi natura contractus ex legis dispositione etiam leuissimam considerat Idem Arag. 2. 2. q. 62. ar. 2.

7 Dolo procurans delictum non potest tenere ad se peruenientia ex statuto ob illius delictum Pan. in c. Postulasti de concess. præb. & fauet idem textus in fi. Anchar. cons. 408. Silu. ver. culpa p. 8.

8 Communiter nemo tenetur de damno, quod catu fortuito contingit, nisi in tribus casibus, primus quando præcessit culpa.

secundus post morā c. Bona fides de depos. tertius cum fit de eo pactum c. vn. de commod. Silu. ver. Casus fort. q. 2. in secundo casu dicunt Silu. ibidem, Ang. eo Nau. c. 17. num. 179. teneri morosum, nisi res fuisset eodem modo apud dominum peritura, quicquid Glo. in 6. c. vn. in contrarium dicat. In tertio casu Ang. & Silu. affirmant non teneri, si casus eueniant culpa eius, cui res illa erat restituenda per l. Cum proponas C. de nau. foenore.

9 Pactum generale quod quis teneatur de omni casu, non intelligitur de casu fortuito, facit c. In generali de reg. iur. in 6. Quod si in specie renunciauit aliquibus casibus, & secuta fuit clausula generalis de omnibus alijs; tunc sub illa clausula generali veniunt casus similes expressis, non maiores. Clem. non potest de procur. Silu. & Ang. vbi supra Molin. de contrac. disp. 495. vers. quintus euentus Pan. in c. va. de commod. num. 18. & hoc in odiosis, vt ibi. Rota coram Burato decis. 359. asserens de com. qui omnes id concedunt etiam vbi illa generali renunciatio est iuramento firmata. V. Infra ver. interpretatio, num. 16. & Azor. p. 2. lib. 8. c. 12, qui & p. 3. lib. 6. c. 8. q.

10 Mandans tenetur mātatario de omni damno ex casu fortuito, qui verisimilit er cogitari potuit Pan. in c. Sicut de iureiur. Molin. disp. 549. Azor. p. 3. lib. 4. c. 10. q. 2. vers. quid verò. Nisi mandatarius fecisset ob stipendium, aut ex pietate, aut ratione parentelæ, aut alicuius debiti præcedentis Ang. ver. mandatarius parag. 5. Silu. eoq. 6. aut nisi mandatarius excecisset fines mandati, cum in eius potestate esset seruare; vt si mandauit percutere ligno, & ipse ente percussit Azor. vbi supra q. 4. & lib. 2. c. 8. not. 5.

11 Perdens pecuniam mutuatam casu fortuito tenetur, quia in ipsum erat translatum dominium, res autem suo domino perit. Silu. ver. commodatum q. 10. Ang. ver. mortuum parag. 1.

12 Officiales à superioribus electi, qui nec se ipsos locauerunt, nec officium quæsierunt, nec operam suam sub aliquo iur.

de promiserunt; aut etiam ipsi assumunt ex mera liberalitate, & pietate, facturi quod potuerunt, tenentur tantum de dolo, & lata culpa, & graui. Reliqui verò, qui stipendia accipiunt, & se ipsos locant, tenentur de leui Sayr. cla. reg. lib. 10. tract. 2. c. 14. num. 6. Et qui officium quaesuit, vt Index, & huiusmodi, vbi alius diligentior fuisse, tenetur de leui Ang. ver. culpa parag. 5.

13 Qui ex munere, & officio suo aliquid facit in gratiam alterius, tenetur de dolo, & lata culpa, non autem de leui; nisi adesset alius diligentior, isq; causa fuit, ne ille eligeretur, tunc enim tenetur de leui. Si verò faciat mercede conductus, tenetur de leui tantum. Si tamen profiteatur se valde peritum, vt propterea cliens deceptus peritiorum nos adije, tenetur de leuissima Silu. & Ang. ver. culpa parag. 5. Azor p. 3. lib. 4. c. 6. q. 8.

14 Casus fortuiti quis sint, & quomodo differant a casu improbitu V. Corsett. ad Indic. Pan. ver. Casus.

De dolo fusè Molin. de cōtract. disp. 352.

P O E N A

V. Ignorantia. Interpretatio. Lex. Excom.

1 P O E N A est id quod pro culpa inferitur vel Est quæ punit, & vindicat, quod quisque cōnoscit Silu. ver. poena nū. 1.

2 Poena imposta ipso iure, vel facto non incurritur ante condemnationem s. Tho. 2. 2. q. 62. ar. 3. Sor. de iust. lib. 1. q. 6. ar. 4. Salon. ar. 3. cit. contr. 1. concl. 3. Silu. vbi supra q. 25. Ang. eo parag. 3. Nau. in man. c. 23. num. 66. & seqq. Adde, etiam post sententiam criminis declaratoriam, quod sit commissum crimen: immo vbi lex dicat non requiri sententiam, aut declarationem, satisfacit enim reus, si Iudici exequenti obediatur non resistendo Ang. ver. Assassinus parag. vlt. Couar. in 4. decretal. p. 2. c. 6. parag. 8. num. 10. vers. secundo inferitur contra Silu. ver. assassinus in fi. Fallit primo si Iudex ipsum condemnaret ad solvendum, seu aliquid agendum circa cor-

poralem laesionem, Sor. vbi supra concl. 5. Fallit secundo in sententia excommunicationis, suspensionis, interdicti, irregularitatis, priuationis vocis actiuz, & passiuaz, huiusmodi enim poenæ secum trahunt executionem Caiet. in sum. ver. poena. De censuris concedit Molin. de iust. tract. 2. disp. 56. De inhabilitate verò ad officia, & beneficia, & priuatione vocis actiuz, &c. negat, nisi lex dicat, soluendam esse poenam in foro conscientiaz De quo vide Sanchez in sum. lib. 2. c. 39. num. 32. & lib. 6. c. 15. num. 10. 66. & seq. vbi docet omnino requiri sententiam. Fallit tertio in bonis, quorum delinquens non est dominus, & poena in mera priuatione consistit, vt in legato relicto vxori, vt castè viuat, in Clerico curato non residente, aut non recitante officium Caiet. vbi supra. V. Reginald. lib. 13. sect. 3. & 4.

3 Probabile ac iuri antiquo consentaneum est, nullum crimen subijci poenæ ecclesiasticæ nisi de illo planè constet, saltem cum non potest legitime probari, vt cum vnus scitissimo, & cum sunt pauci testes, & res non est ad iudicium adducta; sed nunc vsus repugnat Caltr. de lege poen. lib. 2. c. 15. concl. 3. & constat ex Trid. sess. 14. c. 7. de reform.

4 Nemo tenetur ad poenā conuentionalē, nisi petatur; præsumitur enim nolle poenā recipere non petendo Couar. vbi supra nū. 11. Nau. c. 23. nū. 67. Azor. p. 2. lib. 5. c. 8. q. 7.

5 Qui non est in culpa non tenetur soluere poenam appositam non soluentem tempore conuentionis. Silu. vsurat. q. 28. vers. sciendum tertio. Ang. eo num. 31. Reginald. lib. 25. num. 230. Garz. de contract. c. 2. num. 7. Idem in solvente parte debiti, quia nou tenetur ad totam poenam, saltem quando obligato est diuidua Silu. ver. poena q. 19. Nau. c. 17. num. 15. V. Conrad. de contract. q. 32. concl. 3. & clarius concl. 5. & 11.

6 Non tenetur quis ad poenam statuti excludentis à Collegio, vel municipio antequam iubeatur abire Nau. c. 23. num. 63. Molin. vbi supra Azor. p. 1. lib. 5. c. 8. q. 3. Alij tamen vt Sor. de iust. lib. 5. q. 6. ar. 4. in resp. ad 4. Salon. vbi supra vers. an lex poena.

poenalis, docent teneri, quia non est poena, sed conditio, sub qua institutor collegij instituit. Prima tamen opinio mitior, & iuri communi magis consentanea Azor. vbi supra

7 Poena imposita præsumenti requirit dolum Nau. de reb. eccl. non al. cons. vlt. & de sepul. conf. 10. & de dat. & promis. num. 38.

8 Mutuus potest recipere à moroso debitore præter lucrum cessans, & damnum emergens, etiam poenam conventionalem moderatam; id enim non ex mutuo prouenit, sed ex mora debitoris. Cui infum. ver. Usura exterior in fi. Silu. usura 1. q. 28. & ver. poena q. 15. vers. 7. Nau. c. 17. num. 212. Ang. ver. poena parag. 12. Garz. de contract. c. 12. num. 5. Nisi sit in fraudem usurarum Silu. & Ang. loc. cit. Pan. in c. Dilecti de arbitr. num. 4. & seq. Si tamen morosus non sit in culpa, non potest ab eo exigere huiusmodi poena. Est autem in culpa, qui bona sua dilapidando efficitur non soluendo Molin. de contract. disp. 217. num. 5. V. supra ver obligatio num. 8.

9 Inhabilis ob crimen ad officia, aut beneficia, non est ipso iure priuatus obtentis, sed est priuandus, & inhabilis ad obtinenda Nau. c. 17. num. 151.

10 Poena imposita facienti aliquid non ligat, nisi secuto effectu Pan. in c. 1. de eo qui mitt. in poss. caus. reifer. num. 13. quare non ligat conantem facere c. Hæc verba de poenit. d. 1. Nec mandantem, auxiliantem, fauentem, consulentem Nau. in c. Si quis non dicam de poenit. d. 1. num. 17. & in man. c. 27. num. 51 & de sent. exc. cons. 19. & 20. V. Glo. in c. fi. de sponsal. ver. conatus. Ang. ver. poena parag. 6. fuse Anchar in c. 1. de homic. in 6. V. ver. lex num. 37.

11 Careat significat lata sententiam Gemm. in c. 1. de cler. coniug. in 6. Ammittat non significat ipso iure. Couar. in c. Si hæredes, de testam. num. 8. Non valeat est lata sententia, si ponantur propter omissionem sollicitatem, que in ipso actu interuenire debet Felin. in c. Rodolphus, de rescrip. num. 24. Castro de leg. poen. cap. 7.

12 Subiaceat excommunicationi significat ipso iure Pan. in c. licet de vitada. num. 7. de elect. & in c. Clericis num. 14. nec cler. vel mon. dicens sic tenere communiter, Doct. Idem Significat, Nouerit le suspensum, excommunicatum. Idem in c. Si quorundam num. 7. de Solut.

13 An poena extendatur extra territorium statuentis? Pan. in c. Postulasti de for. comp. citato Barr. in l. cunctos populos C. de sum. Trin. dicit quod aut poena respicit personam, & hoc tripliciter, aut diminuendo eius statum sicut infamia, excommunicatio, interdictum. & huiusmodi, & sic extenditur, cum sit affectiua personæ, & ipsam sequatur, sicut lepra leprosum. Quare infert quod semel condemnatus, licet effugiat, remanet nihilominus seruus poenæ, vbi cumque fuerit, & idem non potest testamentum facere, nec contrahere, & huiusmodi. Aut interdicens certum locum, aut ne moretur in tali loco, & sic extenditur tantum per quandam consequentiam, quia scilicet detentus in loco habitationis, videtur etiam interdictus ei locus originis, licet sit extra territorium. Non potest tamen Ciuitas imponere suo cini, vt moretur in tali loco non subdito, aut ne eat ad aliquem locum statuenti non subditum, si sit in poenam eius contra quem fertur sententia. Si tamen statuatur, ne subditi eat ad talem locum non subditum, vel propter commoditatem Ciuitatis, vel propter odium eorum, ad quos iret, valer. Aut interdicens certam artem, & sic non porrigitur. Aut sententia respicit bona, quia videlicet publicat, & tunc, si sit de iure communi, porrigitur ad bona extra territorium sita, & remanent tibi tamq; vacantia, & occupabuntur per Iudicem illius territorij. Si vero sit de iure speciali, vel municipali, non porrigitur.

VENDITIO, EMPTIO

V. Furtum. Officium. Restitutio. Vſura.

1 **V**enditio est contractus, quo dominium transfertur per traditionem ipsius domini, pro ipſo ſoluto pretio ſilu. ver. emptio, initio

2 Doctores licetè carius vendunt operas ſuas. eſt enim ſcientia non gratis data ſed multo labore acquiſita Arag. 2. 2. q. 100. ar. 7. Sor. de iuſt. lib. 9. q. 5. ar. 1.

3 Officia ſecularia ſunt venalia ſpeculatiue; practice verò abominabile eſt ſecundum Caiet. in ſum. ver. officia venalia Sor. vbi ſupra lib. 6. q. 6 ar. 4. Pan. in c. 1. & 2. ne Præl. uic. ſuas ſecundum alios licita eſt huiusmodi venditio, modò non vendantur perſonis, de quibus probabiliter dubitari poſſit, quòd malè vtentur, & pretium non ſit exceſſiuum, ſic Nau. c. 25. num. 7. Garz. de contract. c. 18. ſilu. verò dominium q. 4. verſ. 2. Azor. alios referens p. 3. lib. 8. c. 7. q. 1. Secundum Arag. 2. 2. q. 63. ar. 2. dub. vlt. licita eſt ſi ex iuſta, & rationabili cauſa fiat, & quinque concurrant, primo quòd non vendantur niſi in magna neceſſitate Reipublicæ ſecundo quòd non vendantur iudicaturæ, ſed alia officia inferiora, quibus non tam pendet adminiſtratio, quam executio iuſtitie. Tertio quòd contrahatur poteſtas huiusmodi officialium inferiorum, taxenturque moderata ſtipendia. Quarto quòd non vendantur exceſſiuo pretio, ne emptor pro recuperàdo pretio populum depradari cogatur. quòd etiam docent ſilu. & Nau. vbi ſupra. Quinto quòd non vendantur minus dignis, quàm par eſt, aut quæ eligendi eſſent, ſi citra venditionem fieret. Secundum alios, licet vendi poſſint non tamen expedit s. Tho. opuſc. 1. ad Ducifſam Brabantie, ſilu. vbi ſupra Cordub. in ſum. 9. 117. vbi plures refert. Certè inferiores, niſi de conſenſu Regis, aut ex præſcripta conſuetudine, vendere non poſſunt: Nec qui à Rege emerunt in alterum transferre

ſine ipſius Regis licentia. Arag. & Nau. vbi ſupra.

4 Chriſtianus bello captus emi non poſteſt ſilu. verbo emptio q. 4. Garz. c. 17. num. 2.

5 Licitum eſt emere pretio communitate corrente, licet res ob aliquod extraordinarium plus valeat, vt ſacem herbarum à ruſtico, licet ſcias ibi eſſe herbarum medicinalium multi pretij; aut agrum, in quo ſcias eſſe auri venam: Nam alioqui etiam pharmacopola teneretur reſtituere, ſi huiusmodi herbas colligeret in agro animalium paſtui depurato Molin. de contract. diſp. 353. num. 13. Garz. c. 15. num. 2. Eſt enim is valor rei accidentarius, & contingens V. P. Nau. de reſt. lib. 3. c. 2. num. 61. & ſeq. Azor. p. 2. lib. 8. c. 24. q. 2. Nec tenetur manifeſtare virtutem rei, quam ipſe ſolus peculiariter ex ſingulari ſua peritia nouit Salon. 2. 2. q. 77. ar. 3. contr. num. 3.

6 Cùm venditur res quotidie fructificans, vt domus, cenſum, &c. ſi nihil eſt expreſſè conuentum, fructus pro rata diuidendi, nempe vſq; ad tempus rei ratitæ ſunt venditoris, reliqui verò emptoris, ſecus eſt in vinea, omnes enim nondum collecti ſunt emptoris Couar. 1. var. relol. c. 15. num. 3. Molin. diſp. 398. idem affirmantes ex plurimorum Doct. ſententia de penſione, quam pro his ſoluit conductor Azor. p. 3. lib. 8. c. 19. q. 4. licet penſio iam eſſet ſoluta, aut dies ſolutionis iam adueiſſet, nam tunc tenetur venditor emptori ad penſionem pro rata V. Francum dec. 79.

7 Obtinens priuilegium, vt ſolus vendat certi generis merces cum populi damno, peccat mort. nec poteſt eo vt Nau. c. 23. num. 97. Garz. c. 13. num. 5. Sor. de iuſt. lib. 6. q. 2. art. 3. Conrad. de contract. q. 51. circa ſi. Leſſ. lib. 2. c. 21. num. 148. & ſeq. Nec poteſt Princeps, aut Magiſtratus huiusmodi priuilegia concedere in rebus victui humano neceſſarijs Salon. 2. 2. q. de monopol. num. 3. niſi neceſſitas Reip. & boni communis aliud poſtulet, vt quia deſunt victui neceſſaria, nec eſt qui curet illa aliunde aſportare, tunc enim iuſte obtineri poteſt Ibid. & tunc ſtatendum eſt à Principe;

cipe, vel Repub. pretium, ne grauentur e mentes Nau. vbi supra Roder. in sum. lib. 2. c. 82. num. 1.

8 Siquid emisit minoris iusto pretio satisfaciens restituendo defectum pretij: fructus autem non teneris restituere; nisi pro rata pretij non soluti Molin. disp. 349. num. 10. Melius tamen Silu. vsura 2. q. 15. vers. 4. docet teneri tantum de residuo, quia si contractus tener, rescit sua, & consequenter omnes rei fructus: Adde, nisi venditor aliquid inde damnum passus sit.

9 Vendens cum probabili periculo perdendi rem ipsam, aut pretium, vt quia debitor pauper fugitiuus, & periculosus est, licet potest pro eo tato amplius accipere; quantum a prudente aestimatur. Nec illicitum, quod postea debitor in tempore soluat; recipitur enim auctarium pro dubietate, & periculo, quod re vera passus est creditor. Arag. 2. 2. q. 77. ar. 4. vers. Circa tertiam verò causam. Silu. vsura 1. q. 3. 4. & vsura 7. q. 6. Valent. to. 3. disp. 3. q. 20. p. 2. concl. 4. Idem dicendum ratione expensarum, laboris, & anxietatis in recuperando pretio docent Arag. vbi supra vers. circa quartam, & vers. ex dictis omnibus, &c. lo. med. C. de rest. q. 38. causa 3. & 4. Valent. & Silu. loc. cit. licet Sor. de iust. lib. 6. q. 4. ar. 1. concedat tantum ratione periculi, & expensarum in eo, qui iniuste, ac inuoluntarie damnum patitur, non in eo, qui voluntarie se se offert. & Nau. c. 23. num. 81. Azor. p. 3. lib. 8. c. 8. q. 7. absolute negent conclusionem. Salon. verò 2. 2. q. 78. ar. 2. cont. 20. concedit, vbi debitor fideiussorem aut pignus non habet, quo debitorem securum reddat.

10 Mercator non inueniens iustum rei pretium ex aliorum culpa, vt quia adfuit multi fraudolenter pretium commune minorantes, potest dilata solutione carius vendere, non tamen plus iusto, vt se indemne seruet Silu. vsura 2. q. 2. & Valent. vbi supra p. 4. concl. 5. docet posse venditorem eo casu mittere menturam, dareq; emptori v. g. tantum triici, quantum iuste meretur pretium quod ille dat.

11 Potest ad tempus vendi carius, quod

ita communiter, & frequentius solet vendi Couar. 2. var. res. c. 3. num. 6. Licet etiam vilius emere, quæ nisi anticipata solutione emi non possunt, v. g. merces maritimæ, quæ nequeunt nisi in tanta copia traduci, quanta simul præsentì pecunia vendi non potest Sor. de iust. lib. 6. q. 4. ar. 1. Adde, Et quando non solet communiter aliter vendi Cord. in sum. q. 85. V. Arag. 2. 2. q. 77. ar. 4.

12 Si vendas quæ non eras seruaturus, non potes credito vendere pretio corrente tempore solutionis c. Naviganti, de vsur. lo. med. de rest. q. 3. causa 5. Sor. vbi supra ar. 2. Molin. de contract. disp. 355. num. 7. Arag. vbi supra, vers. c. quintam Addunt, & recte Nau. c. 17. num. 2 19 Couar. v. l. si credas tempore solutionis plus esse valitura, & secus si dubium sit, an plus iniuste: & modo nõ auferas debitori facultatē se liberandi quādo voluerit. Ang. vsura 1. par. 36. Caiet. verò 2. q. 78. ar. 2. ad 7. & multi recentiores Thomistæ præcipuè Vict. relect. in 6. ar. 2. dicunt posse vendi pretio corrente tempore solutionis, quòd tunc dicatur perfecta venditio Quam sententiam licet probabilem dicat Sor. vbi supra, contra eam tamen disputant Arag. vbi supra, & Salon. ibid. cont. 21. Rebell. p. 2. lib. 9. q. 11. num. 4. Si autem vendas quæ eras seruaturus, deducenda expensæ, ac laboris in mercibus conseruandis, pericula, quibus forte sunt exposita Vict. med. Silu. Arag. Salon. vbi supra, & cont. 25.

13 Nullum pretium rei venditæ sub hæsta est quod non excedit dimidium iusti pretij in plus, aut minus Garz. c. 21. concl. 2. Cord. in sum. q. 8. Roder. in sum. lib. 2. c. 78. & quod pro illa cessante fraude reperiunt fuerit Arag. q. 77. cit. art. 1. vers. tertio aduertendum Nau. c. 23. num. 79. & seq. Sor. lib. 6. q. 2. ar. 3. Azor. p. 3. lib. 8. c. 16. Molin. de contract. disp. 349. P. Nau. lib. 3. c. 2. num. 34. & seq. An autem detur minoris filco, & Ecclesiastica restitutio in integrum contra huiusmodi venditionem, quando laso est ultra, vel citius dimidium iusti pretij, vide notata per Ursillum ad Affic. decis. 40. Venditores, quorum

auctoritate bona venduntur, possunt aliam supponere, qui pratum offerat, ne res minoris vendantur, quam valeant, si bona fide credant minoris emptum iri Azor. vbi supra q. 3.

14 Licet anticipata solutione minoris emere, quando verisimiliter dubium est, an tempore traditionis sit plus, minusve valitura Silu. vsura 2. q. 2. Ang. eo parag. 33. perc. In ciuitate, & c. Nauiganti de vsur. Sor. vbi supra Arag. ar. 1. cit. vers. circa quintam. Et si tempore traditionis crescat, aut decrescat valor, non ideo variandum in pretio Molin. disp. 358.

15 Extorquenti venditionem licet rancidius vendere quantum est damnnum, quod ille dat Nau. c. 23. num. 83. Arag. vbi supra, vers. his non obstantibus arg. vit. Silu. ver. emptio q. 6. & 7. Admonet tamen Sor. de iust. lib. 6. q. 3. art. 1. concl. 3. monendum esse emptorem, an velit ea lege emere, alioqui iniustitiam committi V. Molin. disp. 348. num. 5.

16 Foret vilis emere, qui emit in gratiam venditoris Silu. q. 7. cit. Caiet. 1. 2. q. 77. art. 1. vers. quoad Secundum Sor. vbi supra Nau. 6. num. 83.

17 Vendens non tenetur vitium rei manifestum prodere, praesumitur enim emptor sciens emere S. Tho. 2. 2. q. 77. ar. 3. Nau. c. 23. num. 89. & com. etiam si emptor non aduertit, modo res illa non sit prorsus inutilis emptori, Sor. vbi supra ar. 2. concl. 6. cuius contrarium docent Arag. vbi supra ar. 3. Valent. to 3. disp. 5. q. 10. p. 4. concl. 3. Conrad. de contract. q. 54. concl. 2. quando emens ignorantia inuincibili laborat. Occultum non tenetur prodere, si emptor nullum indopatitur damnus Sor. ar. 2. cit. concl. 5. tenetur tamen minuire de pretio quantum valet defectus. S. Tho. vbi supra Silu. ver. emptio q. 10. Nau. vbi supra, ut si vendat vinum limphatum, quia purum, cum sit fumo sum, uendi non potest, aut alias res sophisticatas, ut se feruet indanem, quia pura non inueniunt emptorem S. Ant. p. 2. tit. 1. c. 4. in fi. Conrad. ubi supra Coroll. 3. secus si emptor emeret vinum causa medi-

cinæ uel alterius rei; nam talis defectus directe aduersatur intentioni emptoris Valent. vbi supra concl. 5. Idem dicendum, cum emptor est vinum seruaturus, & non statim bibiturus, quia limphatum difficile seruatur. Vbi autem nullum est damnus, licet quærenti de vitio; meniat, non videtur perniciosum Sor. vbi supra concl. 6. in respons. ad arg. Nisi res illa sit ementi inutilis Salon. 2. 2. q. 77. art. 3. contr. 1. num. 20. aut nisi emptor in particulari quærat de tali vitio, alias non empturus num. 19. Tenetur tamen post ea per se, vel alium monere de vitio; ne postea alij uendendo tanquam non uitiosam, illum damnificet Caiet. ubi supra art. 3. Garz. c. 14. num. 5. Sor. ubi supra Salon. 2. 2. q. 77. art. 3. quod si res illa inutilis sit ad finem, quem uult emptor, tenetur illum monere alias peccat mort. Arag. ubi supra uers. Infero 3. Nau. c. 23. num. 89. Tolet. de septem pecc. mort. c. 49. Garz. ubi supra num. 12. Conrad. q. 54. cit.

18 Si uenditor ignorans rei defectum, eam bona fide uendit ut sanam, cognito uitio, tenetur ad petitionem emptoris uel contractum rescindere, uel eam ad æqualitatem reducere; optio autem datur uenditori, nisi defectus talis esset, quod emptor illum sciens nullo modo emeret, tunc enim optio erit ementis lo: Med. de rest. q. 34. concl. 4. Salon, vbi supra contr. 1. num. 14. Arag. ibid. concl. 5. Idem in omni uenditione, in qua fit læsio ultra, uel citra dimidium iusti pretij; quo casu si deceptio sit citra dimidium, optio erit emptoris uel rescindere contractum, uel æquare pretium. Si uero sit ultra dimidium, optio erit uendentis Silu. ver. emptio num. 9. Molin. disp. 349. Si tamen dolus ex parte lædentis interuenit, optio erit læsi Molin. loco cit. & disp. 352. num. 14. contra Silu. ver. culpa q. 7. & Ang. ver. dolus num. 9.

19 Est autem deceptio ultra dimidium quando uenditur ultra dimidium supra iustum ut si rem ualentem decem pretio rigoso, uendat sexdecim. Citra uero dimidium, quando.

quando rem valentem decem, vendis pro quatuor. Molin. & Silu. loco cit. Reginald. lib. 25. num. 188. & com. In foro tamen conscientie tenetur ladens ad iustum pretium, licet deceptio sit citra dimidium. Doct. cit S. Thom. 2.2. q. 77. art. 1.

20 Illicitum est emere quod probabiliter dubitatur esse alienum. Furtum enim committit, rem alienam invito domino contractando. Silu. rest. 3. q. 7. Nau. c. 17. num. 84. B. med. in sum. lib. 1. c. 15. parag. 20. Garz. c. 17. num. 4. Dubitare autem debet emptor rem helle alienam, quando rumor est. aut vehemens suspicio vendentem multa vendere furto ablata, quo casu emptor non dicitur bonæ fidei possessor: sed præter peccatum, tenetur debitam adhibere diligentiam; quæ si nulla possibilis occurrat, perseveretq; dubium, tenetur restituere pro quantitate dubij vel illi, quem dubitat dominum, vel eo ignoro pauperibus Molin. tract. 2. disp. 35. concl. 2. in fi. & vers. tota hæc conclusio. Sanchez de matr. lib. 2. disp. 41. num. 25. vbi præterea docet, ementem mala fide, credendo rem esse furtivam, si adhibita diligentia adhuc adfit iusta dubitandi ratio, teneri tantum restituere pro quantitate dubij vel domino, vel pauperibus, & nū. 28. cum Molin. disp. 36. concl. 1. & 3. docet ementem cum dubia fide ab eo, qui iuste possidet, non peccare, nec teneri restituere, si adhibita diligentia non inueniat rem illam esse alienam: secus si à fure, aut alio, qui mala fide possidet.

21 Venditor dubitans rem esse furtivam, debet id emptori manifestare, nam alioquin damnum illi inferret, exponendo periculo rem illam amittendi. Io. med. de rest. q. 10. & 34. Couar. in reg. Peccatum initio num. 4. & alij

22 Potest fieri pactum, vt in reuenditione detur maius pretium, si res tunc plus valebit. Immo potest à principio fieri pactum de certo incremento, si res existimatur tunc plus, minusue valitura Couar. 3. r. res. c. 9. num. 3. Io. Med. de vsur. q. vlt. Molin. de contract. disp. 316. contra. Conrad. de contract. q. 84. concl. 4. Roder.

in sum. lib. 2. c. 85. & Nau. c. 17. num. 248. de quo vide Azor. p. 3. lib. 8. c. 12. Admonet tamen Medin, quod si in primo contractu, propter pactum de retrouendendo, aliquid imminutum sit de pretio alioqui iusto, in redemptione non petatur, nisi quantum res speratur plus, minusue valitura supra pretium quo res eadem in prima venditione sine pacto de retrouendendo venderetur. Et si venditio fiat contra voluntatem venditoris, sed rogatu emptoris, potest fieri eodemmet pretio, ac si absolute sine pacto reuenditionis fieret. Roder. vbi supra concl. 3. At Garz. c. 20. num. 6. docet redimendum omnino esse pretio, quo res valebat tempore redemptionis; quia fieri potest, vt eo tempore sit res deteriorata, vel meliorata: quare iniquum esset eodem pretio redimere deterioratam, cum minus valeat, aut melioratam, cum pluris deterioratur enim vel melioratur res suo domino; & consentit Reginald lib. 25. num. 295. si res sit meliorata industria emptoris, aut ipsius negligentia deteriorata; secus si id accidat cursu vel lapsu temporis. Azor. p. 3. lib. 8. c. 12. q. 4. concedit etiam quando res fortuito melioratur, &c. id tamen non accidisset apud venditorem.

23 In venditione licitum est pactum, quod possit redimi ex vtraque parte; sunt enim ibi paria contrahentium iura. Couar. vbi supra Restamen vendita cum pacto redimendi ad voluntatem emptoris plus valet. Fructus autem percepti interim dum non redimuntur, non computantur in sortem, percepti enim illos ex re sua Molin. disput. 377. num. 8. Couar. vbi supra Medin. de vsur. q. vlt. quicquid Pan. in c. Illo vos de pignor. in fi. & Sor. de iust. lib. 6. q. 5. ar. 3. in contrarium dicant. Monent tamen & rectè Molin. Couar. & Med. dissuadendos huiusmodi contractus propter suspensionem vsurarum; quamuis verè liciti sint, si pretium redemptionis sit iustum, si abstrepua intentio occultandi vsuras, & absit scandalum.

24 Pactum vt non redimatur venditum ante, vel post certum tempus, licitum est, sed res plus valet, quam si venderetur cum pacto

pacto redimendi quodcumq; Sor. vbi supra Nau. c. 17. num. 250. & concedit Couar. 3. var. res c. 8. num. 8. si vendantur prædia, aut alia, mobilia, siue immobilia; secus si annui redditus. Vide Io. med. de rest. c. de censib.

25 Res tanti valet, quanti vendi potest, cessante fraude, & viriusq; necessitate, & ignorantia Silu. ver. emptio q. 9. Sor. vbi supra q. 2. ar. 3. De fraude, & ignorantia est con. quia tollunt voluntarium. De necessitate docet Caiet. 2. 2. q. 77. ar. 1. vers. quoad tertium, & in sum. ver. Emptio, & alij. necessitatem venditoris non reddere emptionem iniustam, cum ille voluntarie vendat, & pretium sit iustum, quod hic, & nunc, & sub hoc modo vendendi, & emerendi communiter inuenitur.

26 Qui excedens pretium dat sine coactione, & necessitate, præsumitur donare Io. med. de rest. q. 31. ad fi. Nau. in c. Nouit. de iudic. not. 6. num. 63. & in man. c. 23. num. 85.

27 Omnes vendentes tenentur ad pretium in eo loco legitime constitutum Io. Med. vbi supra q. 36. Cast. deleg. pœn lib. 2. c. 12. Sor. de iust. lib. 6. q. 2. ar. 3. Couar. 2. var. res. c. 3. num. 4. etiam clerici Sor. ibid. Nau. de empt. cons. 3. alioqui peccant mort. & restituere tenentur, licet legislator non habeant animum obligandi ad mortale; peccant enim contra legem naturalem de non vendendo ultra iustum pretium. Mol. disp. 364 Salon. 2. 2. q. 77. ar. contr. 10.

28 Proxenetæ, aut alius vendens rem pluris, quam dominus rei constituerat, tenetur etiam ad incrementum, quia pertinet ad rei pretium Molin. disp. 363. num. 1. Nisi dominus tacite donasset, aut eius opera non debita illud plus meruit, vt si v. g. facta moralis diligentia in loco in quo vendere rogatus est, & non inueniens nisi decem, accedat ad locum valde distantem, & ibi vendat duodecim, potest sibi retinere illa duo Nau. c. 23. num. 97. Armill. ver. emptio parag. 30. Silu. eo. q. 24. & sic intelligendus Ang. ver. emptio parag. 28 qui dicit ideo posse sibi incrementum retinere, quia est indu-

stria sua. Quod si huiusmodi proxenetæ gratis suscepturam sibi commissam, aut si mercedem accepit ob laborem, &c. aut si sic famulus, non potest sibi retinere incrementum Azor. p. 3. lib. 8. c. 23. q. 8. vbi in si. docet mandatarium cui ab amico mandatum est aliquid emendi, si emat viliori pretio, quem alij soleant, non posse sibi retinere quod mercator de iusto pretio deduxit, licet etiam iureiurando dicat, se in eius gratiam minuire de pretio. Item si dominus mandet, vt vendat vestem tribus aureis, & ille vendidit quinque, aut li. maderemi pro sex, & ille emit pro quatuor, non potest incrementum sibi retinere, Azor. ubi supra lib. 9. c. 6. q. 3. de mandato Ad uitandos uero serapulos placet cõsistum Lessi. qui lib. 2. de iust. c. 29. docet famulum, aut proxenetam debere rem illam sibi comparare pretio sibi à Domino indicato, ut sic uendens proprio nomine, auctarium suum efficiat.

29 Peccat mortaliter uendens arma si dubitet emi ad bellum iniustum Silu. uer. Ars q. 3. Io. med. ubi supra q. 31. Nau. c. 23. num. 90. Item si credit emi ad usum peccati mort. Silu. ibidem. Alij tamen ut S. Tho. 2. 2. q. 169. art. 7. ad 4. Nau. de Iudæ cons. 2. Salon. 2. 2. q. 77. art. 4. contr. 5. Arag. ibidem uers. Et si quis contra docent non esse mortale uendere id. quo alter possit bene, & male uti. Caiet. 2. 2. q. 147. art. 4. dub. ulti. docet non peccare, qui uendit cenam in die ieiunij; sed hoc non probat Nau. c. 21. num. 26. nisi ille probabiliter credat habere iustam causam non ieiunandi, & occultè ministrat, aut sine scandalo. Salon. & Arag. ubi supra docent peccare mort. si uendens sciat, aut saltem probabiliter præsumat alium emere in damnum tertij, quia cooperatur peccato, quod ipse uitare tenebatur.

30 Vendens agrum, tradensq; emptori, secundum aliquos, potest recipere fructus pro rata pretij non soluti sic Glo. in c. Conquestus, uer. de feudo, de usur. Nau. eo tit. cons. parag. 5. & 21. & concedit Ang. uer. emptio 5. si à principio deducatur in pactum, aliàs minimè, nisi post mortem debi-

debitoris. Couar. 3. var. res. c. 5. num. 6. Silu. vsura 2. q. 11. At Garz. de contract. c. 13. multis probat non posse si dominium sit translatum; quia tunc cum rei periculum pertineat ad ementem, sic eam pertinenti rei fructus, & sic vendens ex re non sua nihil capere potest. Couar. ubi supra duo docet, primum, quod licet translatum sit dominium potest deducere in pactum vsuras pretij non soluti vsq; ad quantitatem fructuum, quos venditor colligere potuisset, quod licet vsuræ compensatoria nullo in re prohibita. Secundum posse vendentem in pignus accipere agrum venditum vsq; ad solutionem pretij, non computando fructus in sortem. Contra primum optimè concludit Garz. cit. Contra secundum est communis, præcipue Gabr. in 4. 6. 15. q. 11. Nau. de vsar. cons. 19. Nam res suo domino fructificat, pignus autem est dantis, ergo ei fructificat. Nec Couar. alio nititur fundamento, quem sola impij Molinæ auctoritate. Melius Azor. p. 3. lib. 8. c. 15. q. 1. in si. Reginald. lib. 25. num. 301. & seq. docent licitam esse huiusmodi venditionem, modò habeatur non pro venditione, sed pro locatione, idem dummodo emptor fundi habeat illum pro conducto dum pretium non soluit, & soluat quotannis certam pensionem, & soluto pretio, habeat illum pro empto, non antea. V. Pan. vol. 1. cons. 5. ubi casus in terminis.

31 Licitum est pluris vendere, quam res valeat uendenti, non quia pluris emit sed quia commoda tantum est sibi, si tamen rogatus uendat Cai. in sum. uer. uenditio, & 2. 2. q. 77. art. 1. Garz. c. 8. num. 3. & c. 9. num. 4. B. Med. in sum. c. 14. parag. 15. s. Ant. p. 2. tit. 1. c. 16. parag. 3. uers. Tertio innotescit latitudo. Ang. uer. Empio parag. 9. Sor. de iust. lib. 6. q. 3. art. 1. concl. 3. Azor. p. 3. lib. 8. c. 21. q. 10. Molin. de contract. disp. 348. num. 5. qui tres postremi docent monendum esse emptorem, alioquin deficienter alterius partis consensu elaudicaret contractus: forte enim ille nollet emere uendentis incommoda. Rebell. p. 2. lib. 9. q. 11.

32 Qui rem alienam bona fide emit,

& uendit, comperta ueritate non tenetur emptori de pretio, nisi de eo, in quo factus est locupletior, ut si pluris uendit quam emit Cai. in sum. uer. restitutio c. 2. & 2. 2. q. 62. ar. 6. Nau. c. 17. num. 8. ubi docet liberari uenditorem, cedendo actionem de euictione, quam contra eam habet, à quo bona fide emit. Sor. uerò de iust. lib. 4. q. 7. ar. 2. Io Med. de rest. q. 10. concl. 2. Rebell. p. 1. lib. 2. q. 3. Molin. disp. 721. num. 10. contra Nau. loco cit. & alij docent teneri ad pretium, & ueriores dicit P. Nau. lib. 3. c. 4. num. 204. tenetur enim seruare emptorem indemnem addit Sor. modò secundus emptor perat; alioqui si uitium agnoscat, & uoluntariè taceat, ad nihil tenebitur uenditor. V. Arag. 2. 2. q. 62. ar. 6. & infra uers. Emens à fure.

33 Potest se quis uendere ob grauem necessitatem; sed potest deinde per se, uel per alium reddito pretio se redimere, eo saltem quo ualebit tempore redemptionis, etiam inuito possessore, & redemptus sit liber, non liberus Nau. c. 23. num. 95. & seq.

34 Agrum, aut domum necessariam constructioni loci sacri, aut eiusdem ampliationi, aut etiam utilem tantum, cum paruo domini detrimento, potest Iudex cogere uendi Couar. 3. uar. res. c. 14. num. 7. & seq. affirmans esse communem posse Iudicem omnino cogere, etiam ubi domus &c. non sit simpliciter necessaria, sed tantum utilis. Ampliat Rota decis. 2. 23. apud Farinac. p. 2. etiam quod domus non sit contigua Ecclesiæ, sed ad sit via intermedia, scilicet pro paranda uia commodiori ad Ecclesiam. Couar. tamen retenta priori opinione, docet in utili tantum posse Principem cogere, non uerò Iudicem inferiorem. V. Molin. tract. 2. disp. 341. Rebell. p. 2. q. 18. sect. ult. lib. 9.

35 In rebus ad uitam non necessarijs, ut sunt Margaritæ, ut pretium non est taxatum, potest accipi quantum emens sciens, & prudens dat. Sor. de iust. lib. 6. q. 2. art. 3. in si. Salon. 2. 2. q. 77. art. 1. num. 3. Arag. ibid. uers. Huc, vsque Garz. c. 9. num. 11. Azor. p. 3. lib. 8. c. 21. q. 8.

36 Scies rem perituram emptori, & taces tenetur

tenetur rescindere contractum, ubi damnum exiis sit, quæ pecunia reparari nequeunt, ut si vendit seruum laborantem morbo incurabili. Si vero damnum reparari potest, non reuocata venditione, sufficit reducere ad aequalitatem. Salon ubi supra art. 3. contr. 1. num. 24. Silu. uer. emptio q. 19. ver. 3 & 10.

37 Potest in venditione fieri pactum de retrouendo, & quod emptor interim tenetur locare venditori. Molin. disp. 376. Nau. c. 17. num. 248. Caiet. 2. 2. q. 77. art. 1. Silu. vltura 2. q. 15. vers. 2. Garz. c. 10. Imminuendum tamen est de pretio c. Cum Ioannes de fid. instrum. & ubi Pan. num. 3. & Felin. num. 4. l. fundi partem ff. de contrah. empt. Cyned. ad Decretal. collect. 28. inf. Couar. ubi supra c. 20. num. 1. & com. Locari autem potest eodemmet pretio, ac si absolute emisisset; cum emptor sit verus, ac legitimus dominus illius fundi, ac si iust o pretio, ac sine illis oneribus emisisset. cauendum tamen ne instrumento apponatur ad rationem v. g. decem pro centenario, quia in foro exteriori presumeretur iura Nau. de empt. conf. 7.

38. Si res aliqua determinata, quæ in pondere, numero, & mensura consistit, vendatur tota vnicò pretio, quod dicitur vendi ad corpus, quia scilicet incipitur à corpore; & additur mensura, seu quantitas, totum periculum pertinet ad emptorem. Idem cum aliqua determinata in individuo venduntur ut hic equus, vel hi boves; celebrata enim venditione, periculum pertinet ad emptorem; nisi facta sit venditio cum conditione pendente in futurum. Molin. disp. 366. Inst. de empt. parag. cum. autem Azor. p. 3. lib. 8. c. 26. initio. Si uero venditor determinato pretio pro unoquoque pondere, mensura, aut re numeranda (dicitur autem vendi ad mensuram, idest cum incipitur à mensura, & additur res) non perit emptori, nisi post mensurationem. &c. Emptæ enim censentur singulæ amphoræ, singula pondera, &c. sub tacita conditione, si mensurentur. Idem dicendum, cum emitur res, quæ gu-

stari consuevit: si enim tacite sub ea conditione conuentum est, si gustatum placeat, non pertinet periculum ad emptorem, nisi post degustationem. Molin. ubi supra. Silu. uer. emptio q. 2. Afflic. decif. 390. Couar. pract. qq. cap. 3. Ang. uer. emptio parag. 11 & com. Idem dicendum cum emuntur v. g. decem oues ex tali grege; si enim ante consignationem totus grex periret, venditori perit, & sic de similibus. Molin. ubi supra num. 8.

39 Tutor emere non potest rem pupilli, l. Si in emptione parag. vlt. ff. de contrah. empt. Nisi iam desierit esse tutor, aut interueniat Iudicis auctoritas, aut fiat cum consensu aliorum contutorum. Glo. in d. l. Si in emptione V. Molin. disp. 224. uers. Res minoris; aut nisi palam emerit, cum uidelicet res sub hasta uenduntur; aut cum necesse esset rem pupilli uendere, alius non esset, qui eam iusto pretio emeret. Azor. ubi supra c. 3. uers. Res pupilli.

40 Notarius faciens instrumentum, in quo alter fraudatur citra dimidium iusti pretij non tenetur quidquam restituere, si tamen instrumentum sit simplex, idest ex quo aperte constat de ipsa defraudatione. Io. Med. de reb. per utur. acquis. q. 4. uers. Sed obijcit in quarto Arg. principali Arag. 2. 2. q. 78. art. 3. in fi.

41 Venditor tenetur tradere uacant possessione rei uenditæ. Vacua uero dicitur quæ à nemine detinetur. l. 2. parag. Vacua ff. de actio. empr. & quæ auocari non potest l. 3. ff. eo. Quod si res uacua tradatur, & satisfactum fuerit de pretio, uel fides de ea habita (Non est tamen necessaria fidei iussio, aut pignus, sed sufficit ipsi emptori fidem habere, l. quod uendidi ff. de contrah. empr.) efficitur emptor dominus, & consequenter ipsi perit. Venditor tamen semper tenetur de euictione, id enim est de natura contractus. Holt. in sum. de contrah. empr. num. 6. At Ias in l. Traditionibus C. de pact. num. 21. docet non esse necessariam uacant possessionem ad transferendum dominium, nisi aliud sit expressum, sed sufficere traditionem.

42 Res duobus uendita est secundi, si ei tradatur. l. Quories ff. de rei uendic. ubi las. num. 33. & in l. Traditionibus cit. Silu. uer. Emptio q. 23. Conar. 2. uar. res c. 19. Molin. disp. 369. Fallit primo in re uendita Ecclesie, uel Ciuitati, in quas ex privilegio dominium sine traditione transfertur l. Ut inter diuinum C. de sacrosan. Eccl. Fallit secundo in pauperibus, in fisco, in ultimis uoluntatibus, las. in 6. l. Traditionibus, ubi uide alias fallentias. Fallit ultimo ex Molin. ubi supra, ubi is, cui res tradita est, pretium non soluit, neque obtulit, neque uenditor illi ad habuit pro soluto, nam praferendam esse docet illum qui soluit, esto res ei non fuerit tradita. Sed uerius docet Silu. ubi supra, q. 5. praferendum esse cui primò res fuit tradita, licet pretium solutum non fuerit; quia uenditor tradendo rem, uideatur fidem habere de pretio.

43 Si fiat pactum de pretio corrente aliquo die, si uarietur, itabitur medio si septimana, aut mense, stabitur diutius duranti Silu. uisura; 2. q. 1. uers. 3. Garz. c. 24. num. 9. Nau. autem c. 17. num. 239. & de usur. conf. 74. docet semper standum esse medio. Quòd si uellet quantum plus ualeret Maio, esset usura aperta Ang. uisura 1. parag. 34.

44 Pretium reiect, quo estimatur res cum traditur Sor. de iust. lib. 6. q. 4. art. 2. Molin. disp. 358.

45 Debitum post annum soluendum minus ualet, & ideo potest minoris emi Cai. in sum. uer. Pagas certas Nau. c. 17. num. 231. & de usur. conf. 15. Negant s. Ant. p. 2. tit. c. 8. parag. 12. Silu. uisura; 2. q. 14. uerf. 4. Garz. c. 19. num. 2. Io. med. de rest. q. 38. in fi. Azor p. 3. lib. 8. c. 10. q. 5. & communior, licet dicant contrariam non esse condemnandam, & concedit Mol. si debitum non est liquidum, aut certum; aut quia emens exponit se periculo perdendi capitale, aut expensas faciendi in recuperatione: uel quis aliquid interesse damni, uel lucri cessantis patitur, & emptio fit ad instantiam uenditoris. Sic etiam docet Salon. 1. 2. q. 78. art. 2. contr. 17.

46 Si anticipa s. tui debiti solutionem minus soluis, uisura est Cai. in sum. uer. uisura

implicita, uerf. Tertius casus Silu. ubi supra uerf. 3. s. Ant. parag. 4. Azor. q. 6. nisi id faceres, quia debitum non est liquidum, aut ratione interesse, quia cum haberes pecuniam negotiationi, aut frugiterorum emptioni destinatam, rogatu creditoris id facis Nau. ubi supra num. 230. Io. Med. ubi supra in fi. aut ratione absentiae, & periculi, non ratione temporis id facis, quia uerè pecunia praefers plus ualet quem absens. Toler. lib. 5. c. 31. Tertius potest minoris emere, si labor, impensæ, aut periculum subeunda sunt in recuperando capitali, aut ratione interesse Nau. ubi supra. Molin. disp. 361. num. 2. ut v. g. Si mihi stipendium debetur, & creditor timet aut non totum, aut non sine expensis, aut molestia se recepturum Sor. lib. 6. q. 4. art. 1. in solut. 3. Silu. ubi supra uerf. 2. Obseruat autem Mol. centum ita debita aliquando ualere quinquaginta, & aliquando minus, pro quantitate eorum quæ timentur. Obseruat secundo quod si debitum creditori parum ualeat, ut quia parua est spes recuperandi, alius autem sua industria, & fauore sperat se facile recuperaturum, iustum illius pretium erit, quantum creditori ualet, licet ille totum recuperet. Garz. ubi supra num. 3. dicit seclufis periculis impensis, &c. posse redimi proprium debitum minoris, modò intralimnes iusti pretij, ut si uendidisti uiginti, quod erat summum, potes redimere pro 18 quod erat prium.

47 Emens à fure etiam bona fide, tenetur restituere uero domino etiam cum amissione pretij Caiet. in sum. uer. restitutio cap. 1. Io. Med. de rest. q. 10. in initio Sor. lib. 4. q. 7. art. 2. Molin. disp. 722. Alij, ut Nau. c. 17. num. 9. Salon. 2. 2. q. 62. art. 6. cont. 1. P. Nau. lib. 4. c. 2. dub. 3. docent euentem bona fide posse restituere furi, ut pretium recuperet. de quo fuse Rebell. p. 2. lib. 2. q. 91. Silu. rest. 3. q. 7. uerf. 1. & alij, quos refert, & sequitur Less. lib. 2. c. 14. num. 22. dicant non requiri bonam fidem, sed satis facere inducendo furem, ut uerò domino restituar. Si tamen ex quacumque causa recuperare non potest pretium, nequit alteri uendere, ne pretium amittat, led

sed tenetur eo casu vero domino restituere, Less. vbi supra dub. 3. Azor. p. 3. lib. 4. c. 3. q. 1. Quod si vendat, tenetur pretium domino restituere si rem ipsam recuperare nequit, Salon. vbi supra; Nisi vendiderit durante bona fide, etiam si pluris vendiderit, cum id sit fructus industriae. Et si res ipsa vel consumpta sit, vel secundus emptor disparuit, vade illa recuperari non potest, nihil tenetur restituere, cum res iam euinci non possit Molin. disp. 701. Idem cum res illa perijt etiam culpabiliter. Tenetur autem emptori de euictione si res exet. ibid. sed non ratione rei acceptae, sed ratione contractus Rebell. p. 1. lib. 2. q. 3. num. 3. Et contra Salon. loco cit. docet Molin. vbi supra num. 6. ad nihil teneri domino venditorem bonae fidei, quia nec ratione rei acceptae, nec ratione acceptionis, & quia inde non est factus locupletior: Si probabilis sit coniectura quod fur restituat verò domino, docet Couar. in reg. Peccatum. p. 3. initio num. 3. posse furi restituere, aliàs minimè quod Salon. vbi supra intelligit de emptore mala fidei, est enim velut fur, rem alienam inuito domino scienter contrahendo. Reginal. lib. 10. l. 1. lib. 10. c. 5. q. 1. docet opiniones Soti, & Silu. esse probabiles v. infra cui restituendum num. 2.

48 Venditor quando teneatur de euictione, & quando non vide c. vlt. de vendit vbi Glo. & Aug. Barbos Couar. 3. var. res. c. 17.

49 Mercēs exposita; etiam à necessitate coacta, viliori pretio emi possunt Cair. in sum. ver. Venditio Nau. c. 23. num. 79. Sot. lib. 4. q. 2. ar. 3. Salon. 2. 2. q. 77. ar. 1. contr. 6. & com.

50 Possum vendere triticum, & alia pretio nunc currente, licet sciam propter aduentum multarum mercium breui minuendum pretium, nec teneor emptori denunciare S. Tho. 2. 2. q. 77. ar. 3. Arag. & Salon. ibid. Sot. lib. 6. q. 3. ar. 2. in fi. Silu. ver. emptio q. 15. Ang. eo parag. 26. Couar. vbi supra p. 2. parag. 4. num. 6. Mol. disp. 354. Menoch. de arbitr. casu 185. num. 22. Azor. p. 3. lib. 8. c. 23. q. 4. Less. lib. 2. c. 21. dub. 5. contra Io. med. de rest. q.

25. & probabilem dicit Conrad. de contract. q. 62. licet contrariam de iure veriore affirmit. Idem dicendum si sciam Senatus decreto diminuendum pretium, vel mensuram, aut pondus, aut valorem monetæ Garz. c. 14. num. 8. Azor. & Less. vbi supra, licet Molin. loco cit. contrarium dicat V. Cordub. lib. 1. qq. q. 14. Secus secundum eosdem si iam merces sint deponatae, aut Senatus decreto iam immutatum pretium, vel mensura, me sciente, alijs verò ignorantibus. Item, secundum eosdem, possum locare domum communi pretio; licet scias decessu Curiae breui mercedem locationis minorem futuram, contrarium tamen docet Valent. tom. 3. disp. 5. q. 20. p. 4. ad 4.

51 Mercator in fine pretio vendens sed partem mercis sibi retinens in compensationem pretij rigorosi, aut aliam compensationem faciens, restituere tenetur. Molin. disp. 351.

52 Tempore caritatis compelli possunt habentes annonam vendere etiam pretio viliori las. in l. Nec mere. C. de liber. num. 3. Pan. in c. 1. de vend. & alij. Possunt etiam ad sterilitatem vitandam cogi mercatores alias regiones adire, vt ement frumenta in communi vendenda, & alij ad mutandam pecuniam. Silu. ver. Empio q. 5. Pan. vbi supra V. Couar. 1. var. ref. c. 3. num. 5. & lib. 3. c. 14. uum. 2. vbi docet eo casu taxandum esse pretium à Principe, vel Magistratu.

53 Principe indigente potest Ecclesia cogi rem suam permutare; si quod Principi expedit euident est, & Ecclesia non damnificatur; hoc enim est privilegium Principis, & sufficere debet Ecclesiae, quod aliunde habeat tantundem, Non tamen potest cogi per Principem secularem, sed per Ecclesiasticum c. 1. de rer. permut. vbi Boich, & alij ab ipso relati, & Panor. V. Ancar. in d. c. 1.

54 Quibus casibus cogatur quis rem suam vendere, vide apud Couar. num. 3. & apostill. ad Pan. in c. 1. de empr.

55 Cum aliqd pluris vendis iusto pretio ratione damni emergentis, aut lucri cessantis aut affectionis, &c. teneris emptorem monere

morere idcirco te plaris vendere, alioqui iniuſtiam committis: forte enim en en; intendit res tuas, non damna emere Sor. lib. 6. q. 1. ar. 3. & q. 3. art. 1. Molin. diſp. 3. §. num. 7. Nau. c. 17. num. 211. & c. 23. num. 82. Garz. c. 10. condit. 3. & 7. Aragon. 2. 2. q. 78. ar. 2. Valent. to. 3. diſp. 5. q. 10. p. concl. 4. Rebell. p. 2. lib. 9. q. 8. num. 4. vbi docet non poſſe mercatorem pacifici de lucro ceſſante, niſi quando in præſenti numerata pecunia eras venditurus, led gratia emenſis, illi credito vendis.

56 Res ab alio empta ex pecunia mea, non eſt mea, ideoq; eam vendicare non poſſum, l. Si ex ea pecunia C. de rei vendic. intellige, niſi mandato, aut nomine meo empta ſit; aut niſi pecunia ſit Eccleſiæ, aut pupilli, aut militis Silu. ver. Emptio q. 22.

57 Non licet vendere Iudæis agnos; ramos, &c. quia præſumendū eſt Iudæum illa emere ad ſuos ritus, & feſtiuitates Roſell ver. Iudæus parag. 2. Rebell. p. 2. lib. 9. q. 18. lect. 3. in fi. Licere, ſi bono ſine vendas, aſſerit Ang. ver. infidelitas parag. 2. Adde primo cum Silu. eo q. 4. & Nau. de Iuda. cons. 1. licere ex cauſa rationabili, puta ex magna neceſſitate, aut vtilitate, quia ad hoc ſunt parati, vt cum ab uſurario accipio mutuum ſub uſura. Adde ſecundo cum Caiet. 2. 2. q. 10. art. 4. & q. 147. art. 4. & q. 160. ar. 2. ad 3. modo ab uſu ille tolleretur ab Eccleſiâ, & vendas, non eo animo, vt alicui peccato ſeruiant, ſed tantum vt res tuas vendas. Addit Azor. p. 2. lib. 12. c. 18. q. 10. etiam ſi ſcias emi ab infideli ad cultum infidelem, ſi res ſunt communes, & indifferentes. Sed q. 9. clarius docet, quod ſi vendas iſs quos credere debes malè uſuros, emiq; ad malum uſum, peccas, cum conſentias illoꝝ peccato. Si verò promiſiue vendas iſs, quos probabiliter vides aut putas ad malum uſum emere peccas: ſecus, ſi dubium, aut incertum ſit, an emptor ad bonum, vel malum uſum emat, Nemo enim præſumendus malus, niſi conſtet etiam Conrad. de contract. q. 53. in fi. Clarius Salon: 2. 2. q. 77. ar. 4. contr. vlt. ſi rerum indifferentium

abusus ſit tantum in damnum ipſius abutentis, non peccas res huiusmodi vendens, & ſic non peccas vendens Iudæis agnos, &c. ſi verò ſit in damnum tertij, vel probabiliter dubitetur peccas mort. cum tenearis ex præcepto charitatis vitare damnum proximi. Ego verò cenſeo peccare contra iuſtiam, & conſequentur teneri ad reſtitutionem, quia concuſſit ad damnum non ſolum tâquã non impediens, ſed tamquã miniſtrans materiam proximam. Si tamen ad ſit iuſta cauſa ſubminiſtrandi huiusmodi indifferentia, & talis, quæ meritò præferri poſſit damno alterius, non peccas, nec teneris reſtituere. ſuſè, & optimè Sanchez in ſum. lib. 7.

58 Si vendita res euincatur, idem ſi interpoſito Iudicis decreto, ab emente, alioquẽ titulo poſſidente auferatur, tenetur venditor de euicitione, idem tenetur proprijs expenſis rem illam tueri, & defendere. Fallit tamen primo ſi emptor non denuntiauit venditori liem motam. Secundo ſi emptor à Iudice vocatus contumaciter abſuit. Tertio ſi per iniuriam ſententia lata fuit contra emptorem. Quarto quando emptor compromiſit, & cont. a ipſu lata fuit ſententia. Quinto quando emptor nõ uſu capit. cum poſſet. Sexto quando ſcienter emit rem alienam, niſi de euicitione ſpecialiter ſibi cauerit. Septimo ſi aliquid cauẽ contingat. Octauo quando per ſpecialẽ pactum venditor cauẽ ſe nolle teneri de euicitione, vt ſi dicat ſe nolle teneri, ſi res euincatur à certa perſona, vel in cauſa certa: ſecus ſi generaliter tantum pactum fecerit; tunc enim ſeo non obſtant, tenetur venditor Silu. ver. emptio q. 27. Ang. eo parag. 21. Molin. de contr. diſp. 380. num. 11. Azor. p. 3. lib. 8. c. 30. Immo Fel. in c. Si diligenti de for. comp. num. 23. docet reſreſſu contra venditorem de euicitione renuntiare non poſſe. per Glo. in l. Non dubitatur C. de euic. licet Io. And. à Fel. relatus limitet dictum Glo. vbi venditor ſcienter occuſtauit vitium rei, aliàs non.

59 Mercator nollens mutuari, ſi petenti mutuum vendat merces ſummo pretio, ſtaumq; rogatus emat infimo, non peccat, ſunt

CENSVS.

Sunt enim sibi duæ venditiones iusto pretio factæ Nau. in man. c. 23. num. 90. P. Nau. de rest. lib. 3. c. 2. num. 170. Less. lib. 2. c. 21. dnb. 16. qui tamen de cent. distuadendas esse huiusmodi emptiones. propter periculum scandali, & propriæ infamix eandem sententiam tenet Reginald. lib. 27. num. 296.

60 Emens à Turcis, aut Piratis, quæ ipsi à Christianis surripuerunt, potest sibi retinere, nec tenetur ea priori domino restituere Rosel ver. Bellum num. 29. Azor. p. 3. lib. 4. c. 4. q. 12.

61 Emens tempore messis, aut vindemix, aut alio, quo rerum est abundantia, tantam eorum copiam in aliud tempus conseruandam, quo carus vendentur, vnde in Republica caritas oriatur, peccat mort. Nau. c. 23. num. 91. Silu. ver. emptio q. 10. Angel. ver. negotiatio num. 3. Sor. de iust. lib. 6. q. 2. art. 2. Io: Med. de rest. q. 36. Less. lib. c. 21. num. 150. An verò contra iustitiam, vt propterea restituere teneatur? Med. Silu & Ang. affirmant, quando fuit causa augmenti pretij, quod alias non fuisset. Negant verò Less. & Rebell. p. 2. lib. 9. cap. 18. sect. 4. At Molin. de iust. tract. 2. disp. 347. num. 5. duo dicit. Primum, nullum esse peccatum, si iusto pretio emat, & reuendat; modo singulis de Republica impedimento non sint, quomius tempore abundantix sibi necessaria emant, & copia earum rerum, quas emunt tanta non sit, vt propterea earum pretium augeatur. Secundo non teneri huiusmodi inducentè caritatem aliquid restituere, quia non peccauit contra iustitiam; vitur enim iure suo intra iustitix

limites emendo tempore abundantix iusto pretio alijs de Republica ex iustitia minimè debita. Et in hoc etiam expresse consent Less. loco cit.

loco
cit.

1 EST ius exigendi pensionem in fructibus, vel pecunia ex re vili alterius Sor. de iust. lib. 6. q. 5. art. 1. Nau. de vsur. num. 69. vel vt definit. Salon. 22. tract. de censib. n. 3. Est contractus emptionis & venditionis, in quo reddita pecunia tantam pretio emitur, & venditurus percipiendi aliquem annum redditum, & aliqua ad facultatem illi subiecta. Ideo autem hic Autor dicit, re aliqua, & quia cetera obligationem in censu esse personalem. Est verò contractus in nominatus do, vt des Garz. de contrac. c. 29. num. 5.

2 Censu ex modo, quo instituitur diuiditur primo in reseruatiuū, & consignatiuū Sor. vbi supra Salon. art. 1. Corad. de contrac. q. 12. Reseruatiuus est cum quis concedit aliquid alicui quoad omne, quod potest concedere, reseruata sibi annua, mensura pensionis, quæ modica solet reseruari in memoriam antiqui dominij, & beneficij collati, transferiturq; non solum vile dominium, vt in emphiteusi, sed etiam directum. Consignatiuus dicitur, quod consignatur, constituitur, & exhibetur in rebus eius, qui illum constituit, manente vtroq; dominio penes ipsum concedentem, qui si pretio concedatur, erit vera emptio. potest verò concedi alijs titulis, vt permutatione, donatione, in recompensationem, &c.

3 Diuiditur secundo ex parte rei, cui imponitur. qua ratione est triplex, realis, personalis, & mixtus. Realis est qui in aliqua re ita est collocatus, vt in illa, & ex illa debeat. Personalis duplex, vel personalis simpliciter, cui nulla responderet obligatio realis, eò quod sola persona sit obligata, vel personalis non merè, quando vitra personam est aliquid obligatum, tamquam hypotheca ad centum illiusque affectionem. Mixtus est quado obligationi reali adiungitur obligatio personalis.

4 Diuiditur tertio ratione rei, in qua pensio reddenda est, in fructuarium, vel pecuniarium. Ille est cum pensio reddenda

H est

est in fructibus; & hoc vel certè, ac determinatè, vt cum certa fructuum quota assignata est, vel incertè, vtcum quarta, vel quinta pars fructuum colligendorum assignatur. Pecuniarius est, quando pensio soluenda est in pecunia.

5 Diuiditur quarto ratione durationis, qua ratione alius est redimibilis, vel ad tempus determinatū, vel perpetuo. Alius est irredimibilis, alius est ad vitam ementis, aut vendentis, aut alterius, vel etiam plurimum, siue simul, siue successiue, qui Vitalitius dicitur: qui si realis sit, licitus est, iustumque illius pretium taxandum est prudentis arbitrio, attenta ætate, complexione, & periculis vitæ eius, pro quo vitalitium emitur, descendendo de pretio, quo in eadē regione iuste emeretur census realis perpetuus. Si verò sit personalis, eius pretium taxandum est attendendo ad vltimum terminum, quo moraliter, & naturaliter peruenire potest vita eius, in qua conceditur sumendo dimidium annorum à die, qua vitalitium incipit vsquæ ad terminum illum, ita vt pretium illius adæquet in quantitate pensiones omnium illorum annorum. Si alio modo fiat, censet Molin. disp. 381. esse vsuram, & prohibitos per Bullam Pij V. Alij verò docent licitum esse, licet pensiones excedant. Sic Less. lib. 2. c. 22. num. 20. & Garz. de contrac. c. 29. num. 4. dicens hunc censum iustificari propter periculum, cui vterq; contrahentium sic exponit, si tamen periculum sit æquale. Vnde infert iniustum esse, si à sene, vel infimo, qui ad decennium tantum probabiliter sint victuri petas mille pro pensione annua decem, cum maxima sit inæqualitas. Constituenda igitur pensio talis, vt vterq; subiaceat periculo lucrandi, vel admittendi V. Azor. p. 3. lib. 10. c. 17. q. 6. & seq. Nau. de empt. conf. 20. Couar. 3. var. ref. c. 9. num. 7. Valent. to. 3. disp. 271 q. 22. punct. 5.

6 Ad iustitiam huius contractus ex Bulla Pij V. oportet rem, cui census imponitur, esse ex natura sua frugiferam, immobilem, aut pro immobili habitam, & no-

minatum certis finibus, idest limitibus designatam: totum pretium recipi in celebratione instrumenti, non autem prius, & numerari coram Notario, & testibus: non posse augeri, aut minui pretium, aut censum augeri: perire censum pro rata re pereunte, aut sterili facta: posse redimi semper eodem pretio, denutiando per bimestre; & post denunciationem posse etiam ab inuito intra annum repeti, si res censui subiecta vendenda sit, preferendus dominus census ei; explicandæ omnes rei vendendæ conditiones, & integram mentem expectandus: Non posse creari censum super eadem re, aut super quacunq; alia in fauorē cuiuscunq; personæ pro personibus non solutis, aut in futurum non soluendis. Non, obligari ad aliquod interesse, aut onera ante solutionem, aut poenam in casu, in quo alias non tenebatur. Solutiones anticipatas fieri, aut in pactum deduci non posse: conuentiones directè, aut indirectè obligantes ad casus fortuitos eum, qui alias ex natura contractus non tenebatur apponi non posse.

7 Pretium census non potest ab inuito repeti ex Bulla cit. Fallit primo quando debitor census denunciavit creditori futuram illius redemptionem iuxta Bullam Secundo quando ignorante, & non consentiente emptore, census impositus est super re aliena, tunc enim cogitur venditor vel pretium restituere, vel rem propriam liberam subijcere etiam non secuta euictione. Rota coram Seraph. p. 1. decis. 321. Tertio quando census impositus fuit super re subiecta fidei commissio, & restitutioni subiecta Rota coram Pegna in vna Romana census: aut super re feudali, aut emphyteutica, de quo infra, nam aperto feudum resoluitur contractus Less. de iust. lib. 2. c. 24. dub. 12. Quarto quando dominus fundi censualis dolo, & fraude fundum destruxit, ac penitus infructuosum reddidit Less. vbi supra num. 91. Quinto quando domino census non fuerunt adimpleta promissa tempore constitutionis census circa dationem fidei iussoris, & similia; tunc enim petitur capitale, non

vt pretium, sed vt interesse, Gratian. discep. for. c. 301. num. 6. Sexto quando inter partes conventum est sub iureiurando, vt non soluente ipso venditore censum tempore debito, possit dominus census repetere sortem principalem, Rota coram Pegna in vna Vrbeuetana census 31. Maij 1581. Septimo quando inter venditorem, & fideiussorem pactum fuit, vt venditor teneatur infra certum aliquod tempus censum redimere; transacto enim eo tempore potest venditor à fideiussore compelli ad redimendum Census de censib. p. 2. c. 1. q. 3. ar. 8. num. 32. Octauo quando contractus ab initio fuit nullus, & inualidus Rota coram Pegna in Romana census 18. Junij 1593. Nono quando prædium censui subiectum emptum erat cum pacto de retro: facta enim retrovenditione euanescit census, sed venditor tenetur ad pretij restitutionem. Vltimo quando dominus census emit prædium, tunc enim potest liberè pretium repetere Cenc. p. 3. c. 1. q. 5. Vide eundem vbi supra q. 3. art. 4.

8 In censu creando pro assignanda dote, necessariam non esse pecuniæ actualis numerationem coram Notario, & testibus, vbi pecunia ad manum haberi non potest, declarauit Pius V. an. 1576. vt in Bull. nouo post bullam de censib.

9 In contractu census iuxta Bullam Pij V. de substantia contractus esse tantum creationem super re immobili certis finibus designata, & in pecuniam numerata; cetera verò tanquam accidentalia vitari, non vitare contractum censuit Rota coram D. Coccino apud Faria. p. 1. decis 674. vbi num. 5. quòd prohibitio Bullæ Quòd debitor census non teneatur ad damna, & interesse intelligitur de interesse extrinseco, non intrinseco. Et num. 4. quòd pactum de redimendo censum per emptorem factum in euentum quod venditor esset morosus in solutione, non improbat, si simpliciter est adiectum, quia contractus est purus, licet sub conditione resoluendus. Vide locum.

10 Vt census redimi possit ad volun-

tatem emptoris, an liceat ex natura rei Negant Sor. lib. 4. q. 5. ar. 3. Azor. p. 3. lib. 10. c. 17. q. 4. Nau. de vsur. num. 22. & alij. Non pugnare asserunt alij quos refert Azor. loco cit. Certè post Bullam Pij V. illicitum est.

11 Si res in qua census est collocatus, non producat fructus consuetos sex sterilitate, aut alio casu fortuito, sed longè pauciores, debetur integra pensio ex ijs fructibus, si sufficiant, esto domino rei nihil remaneat Nau. de vsur. num. 117. Molin. disp. 291. Idem si bello, peste, aeris intemperie, hostium incursum vno, aut pluribus annis nullum fructum reddit, quia non emuntur fructus, sed ius eos percipiendi. Corad. de contract. q. 83. concl. 12. lo. Med. de reb. per vsur. acq. q. vit. Azor. p. 3. lib. 10. c. 6. q. 5. de censib. secus si dicta impedimenta præcedant, quia tunc habenda est tamquam res infrugifera, si sint crebra, & perpetua. Azor. q. 4. Si verò res in parte pereat, aut perpetuò infructuosa reddatur, saltem debetur pensio pro rata eius, quod ex illis remanet, esto plures fructus ferat, quam qui ad integram pensionem sufficiant. Nau. & Med. vbi supra Contrarium tamen tenuit. Rota coram Card. Mellino 30. oct. 1602. vt restaurteadem Rota in vna Romana fideicom. apud Farinac. p. 1. decis 232. nempe non esse curandum, si pars fundi censualis perierit, modo fructus illius partis, quæ remanet, sufficiant pro solutione census.

12 Oportet fructum non esse minorem censu, alioqui esset vsura, sicut emere pecora ab eo, qui non habet Nau. de vsur. num. 79 & de empt. conf. 18. Tolet. lib. 5. c. 47. Garz. c. 28. num. 4. Ang. vsura. 1. parag. 78. Silu. vsura 2. q. 12. Azor. vbi supra q. 1. quicquid Sor. vbi supra in contrarium dicat, ea ratione quod ematur ius ad fructus, non ipsi fructus. Attendenda regionis consuetudo Gratia. discep. for. c. 141

13 Vbi Bulla Pij V. non est recepta, licere censum super persona, modo sic utilis, & frugifera, asserunt Sor. lib. 6. q. 5. art. 1. Saløn. de censib. art. 3. contr.

4. Tolet. vbi supra. Negant S. Ant. p. 2. tit. i. c. 8. parag. 10. Ang. vltura 4. parag. 78. Nauar. vbi supra num. 81. Couar. 3. var. re. fol. c. 7. num. 5. Azor. p. vbi supra c. 5. q. 1. Less. lib. 1b. 1. c. 22. num. 18. Vide Molin disp. 387. Rebell. p. 2. lib. 10. q. 3.

14 Non potest census constitui super deobus, tribusve prædijs, si vnum sufficiat; id enim videtur prohibitum per Bullam cit. licet non sit contra naturam contractus, si ita in pluribus prædijs constituitur, vt vno pereunte, pereat census pro rata Azor. vbi supra q. 6. Dicendum tamen vt supra num. 11. in fi.

15 Si census perpetuus sit, potest super eo alius census constitui, habetur enim inter immobilia Nau. de vsur. num. 87. Azor. vbi supra c. 7. q. 1.

16 Non potest nouus census imponi super eadem re. Quod si inscio secundo emptore imponatur, tenetur venditor vtrumq; soluere nec secundus emptor tenetur restituere pensiones bona fide acceptas: cessante autem illa ignorantia, tenetur vel rescindere contractum, vel primi emptoris consensum petere, si fundus vtriusq; census sit capax Azor. vbi supra q. 2.

17 An vendi possit census super re emphyteutica, vel feudali, Gratian. discept. for. c. 42. num. 20. & c. 920 num. 24. citato Follerio de censib. affirmat durante vita emphyteutæ, nam aperto fundo Domino, vel agnatis, omnes obligationes peribunt. ipse tamen dicit hoc verum tantum de impositione census super fructibus, non autem in re emphyteutica cum hypotheca. Rota in nouiss. diuers. p. 1. decis. 480. Emphyteuta enim solum prohibetur vendere ius emphyteoticum, aut in alium transferre: quæ translatio non fit per constitutionem census super fructibus, qui pleno iure sunt ipsius emphyteutæ, & ideo valebat obligatio respectu personalis obligationis, non autem vt constituitur ius in re. Surd. de alim q. 10. tit. 4. à num. 25. ad 34. Vterius, dicendum, quod si emphyteusis sit hæreditaria, potest constitui census super fructibus, durante vita imponentis, quia hoc casu volens succedere debet esse hæres, qui

tenetur satisfacere pro defuncto, cuius personam representat, & sic fructus ad eum pertinent ex persona antecessoris. Gratian. c. 43. cit. num. 15. loquens in specie de feudo valere autem argumentum de feudo ad emphyteusim docent idem Gratian. num. 12. & Surd. decis. 188. num. 5. Cencius de censib. p. 1. q. 2. c. 2. ar. 2. duas contrarias opiniones conatur sic conciliare, vt si directus Dominus in concessione expressè prohibuit alienationem, census sit ipso iure nullus, quia tunc est etiam prohibita hypotheca, & obligatio rei emphyteuticæ. Si vero dominus directus contentus fuit sola legali prohibitione, tunc validus est census, sed resoluendus cum iure ipsius emphyteutæ iuxta Rotam pluries ita distinguentem, ut refert idem Cencius. Et in hoc secundo casu dicendum id verum esse, si ius emphyteoticum finiatur ex proprio iure domini directi, puta oblineam finem, uel ob lapsum temporis, uel ex delicto ipsius emphyteutæ: locus si res emphyteutica reuertatur ad dominium ex causa uoluntaria, ut ex donatione, uel uenditione ipsi domino facta, successione ex testamento, uel ab intestato, uel aliter, ut multis cit. docet idem Cencius ubi supra num. 9.

18 Idem de clerico ratione beneficij & de marito respectu rei dotalis. Ille quidem, quia cum fructus beneficij, respectu illius, perpetui non sint, non dicitur census constitui super re pro immobili habita. Maritus uero, quia sine uxoris consensu, non potest fundum dotalem obligare, Azor. p. 3. lib. 10. c. 5. q. 5. & 6.

19 Nec Vusufructuarius super Vusufructu Riccius p. 2. decis. 74. Intellige super Vusufructu formali, idem super iure utendi, fruendi, &c. locus super commoditate percipiendi fructus durante iure ipsius Vusufructuarij. Cencius aliòs referens de censib. p. 1. c. 2. q. 3. art. 3.

20 Nec fideicommissarius super re subiecta fideicommissio. sustinetur tamen in præiudicium eius, qui censum impoluit, licet census nullus sit, Rota coram Gipsio, & coram Ludouiso apud Cencium decis. 59. & 60. Gratian. c. 175.

21 Re censui subiecta legata, ones, soluendi censum transit ad legatarium. pro censibus decurrendis: onera enim realia semper transeunt cum re legata & ad personas, quæ huiusmodi res possident: secus in censibus decursis ante mortem Testatoris, aut in legato facto favore piæ causæ, vt pro missis dicendis, tunc enim præsumptio est, quod voluerit Testator rem illam legare Ecclesiæ Gratian. alios referens, & de communi asserens dicep. for. c. 611. à num. 1. ad 3.

22 Ementis censum super re aliena, ignorans huiusmodi defectum, potest exigere pensiones pro tempore ignorantia: debet enim sic ignorans à damno excusari c. 2. de consuet. imo potest venditorem compellere ad pretij restitutionem Nau. de vsur. num. 118. q. 16. & seq. Molin. disp. 394. Azor vbi supra c. 7. q. 7. Gratian. discep. for. c. 175.

23 Si emptor census pecuniam non habens alium rogat, vt pecuniam sibi det, quam venditori numeret, pollicitus se statim eam redditurum, quia in id consentit venditor, simulatè, & fidei soluit: non enim censetur solutum, quod statim recuperatur l. Qui sic soluit ff. de solut. Secus dicendum si emptor mutuo accipiat, vt soluat quia tunc de suo soluit. quare modò pactum nõ sit de statim restituenda, vera est solutio. Idè dicendum cum venditor census debitor ementis, accipit quidem totum pretium, sed cum pacto statim restituendi quod debebat; nam perinde est, ac si pretium non soluat, si ea pactione det, vt statim recuperet, In hoc tamen postremo contractum verius docent Nau. de vsuris num. 88. Molin. disp. 390. num. 2.

24 Ementis censum turis est in conscientia, si verè iustum pretium soluit, licet non in præsentia Notarij, & testium, nec in pecunia numerata, sed per liquidum, & iusti pretij recompensationem, vel sine fraude in mercibus, quas tunc venditor census emere volebat Nau. de vsur. num. 88. & 121. Bonfig. trac. de cabib. à num. 5. Salon. de casib. art. 3. contr. 8. Azor. p. 3. lib. 10. c. 8. q. 6. Lessi.

lib. 2. c. 22. num. 80. Roder. in Bullam cruc. trac. de censib. condit. 3. & 4. vbi concl. 5. negat in mercibus, &c. Alij tamen docent idiam non licere post Bullam Pij V. Sic Molin. vbi supra in fi. B. Med. in sum. lib. 1. c. 14. parag. 26. Garz. c. 28. num. 11. Ban. 2.2. q. 78. ar. 4. dab. 5. Valer. to. 3. disp. 5. q. 25 p. 2. Nau. sibi contrarius de emp. conf. 13. Virumq; probabile.

25 Censu debitorius idest cum venditur fundus domus, vel alia res frugifera, & quia non statim soluitur pretium, sed venditore consentiente, differtur in aliquot annos interim contrahentes simul conueniunt, vt quoadiu pretium non soluitur, emptor eandem, vel similem pensionem venditori perfoluat, quam redditurus esset, si ex eo pretio fuisset census super ea re constitutus, iniquus est. Silu. vlura 2. q. 11. dicto 2. Salon. alios referens vbi supra art. 6. num. 3. Pan. vol. 1. conf. 5. Couar. tamen, & alij quos refert. 3. var. res. c. 4. num. 5. & 6. & c. 11. num. 5. huiusmodi contractum probant, & vt licitum multis defendunt, & faretur Salon. à multis Theologis approbatum Roder. in Bulla cruc. trac. de censib. condit. 4. in fi.

26 Debens centum v.g. potest constituere censum super bonis suis, illumq; creditori in solum dare, modò verè debita sint, & ex iusto contractu, cessetq; fraus Salon. contran. 8. cit.

27 Pretium census est, quod consuetudine, aut communi vsu fori, sine dolo receptum est, vbi lege non sit taxatum S. Ant. p. 2. tit. 1. c. 8. parag. 14. Sor. lib. 6. q. 5. art. 3. in fi. Couar. 3. var. res. c. 9. 10. Nau. de vsur. num. 104. Tolet. lib. 5. c. 47. V. Salon. art. 3. cit. contr. 9.

28 Ad vitam ementis solent dari octo pro vno, atq; aded pro centum aureis emitur census circiter duodecim Couar. vbi supra c. 9.

29 Emere potes censum duodecim, & quatuordecim pretio centum cum pacto redimendi perpetuo, qui sine illo valeret ducenta, & amplius Nau. in mar. c. 23. num.

c. 13. num. 86. per extrau: 1. & 2. de em-
pt.

30 Non est necesse pretium census nu-
merari coram Notario, & testibus, sed
satis est, si coram eis soluatur pretium, quia
nihil sit in fraudem legis Azor. p. 3. lib. 10.
c. 8. in fi.

31 Iniquum est pactum, vt pensiones
anticipatè soluantur, quia verè non emere-
tur census iusto pretio. Si enim emas de-
cem pro centum; si decem statim soluau-
tur, certè non dantur nisi nonaginta.
Tolet. lib. 5. c. 48. in fi. Salon. vbi supra.
contr. 12. Azor. vbi supra. c. 9. Less. lib. 2.
c. 22. num. 81. Si tamen anticipata solutio
fiat ex liberalitate, sustinetur. Rota coram
Card. Lanzeroto, quæ est 95. post tracta-
tum Cenci de censib. & docet idem Cen-
cius p. 2. c. 1. q. 3. ar. 2.

32 Ad tributa, quæ soluuntur pro ra-
tione honorum cuiusq; aut pro quantitate
reddituum prædiorum, ex quibus tributa
exiguatur, tenetur etiam dominus census
pro rata, & quantitate iuris, quod habet ad
fructus eius prædij Mol. disp. 391. Alij ta-
men vt Nau. de vsur. num. 131. Boninfi-
gn. de censib. num. 22. Azor. vbi supra c.
15. docent ad venditorem, non ad empto-
rem census spectare solutionem dictorum
tributorum, quia cum sit onus prædio im-
positum, pertinet ad dominum prædij.

33 Possè in censu fideiussorem accipi
non tantum pro euictione, sed etiam pro
solutione pensionis, docent Nau. de empt.
cons. 18. & de vsur. num. 77. per c. fi. de
empt. Valent. to 3. disp. 5. q. 22. punct. 6.
vers. quarto sequitur. Molin. vbi supra.
Garz. verò c. 28. docent quatuor modis
posse fideiussorem accipi, primo vt desi-
ciente fundo fideiussor soluat, & hoc non
licet. Secundo vt non soluente censuali-
sta, possit ad fideiussorem recurri. Tertio
rem censuatam esse ipsius censualitæ, &
talem, vt onus pensionis sustinere possit.
Quarto vt tutus sit de damnis, quæ possent
incurrere, qui centum emit, vt quia fundus
fortè non est liber: & hæc tria licent, sunt
enim de natura contractus. idem docent
Lopez instruc. lib. 1. c. 57. Salon. vbi supra

contr. 14. num. 1. Reginald. lib. 25. num.
417.

34 In casu fructuario potest emptor
tuta conscientia percipere fructus in men-
sura; & quantitate conuenta, licet in pretio
plus notabiliter creuerint, quam tempore
contractus: Nam etiam si tempore ver-
ditonis eorum pretium esset valde diminu-
tum, non ideo obligandus venditor ad ali-
quid restituendum Nau. de vsur. num. 119.
Azor. p. 3. lib. 10. c. 20. q. 3.

35 Licitum est pactum, vt non redima-
tur nisi totum simul Sor. de iust. lib. 6. q. 5.
ar. 3. concl. 4. Immo, seclufa consuetudi-
ne, non potest venditor invito emptore per
partes redimere Roder. in sum. p. 1. c. 44.
concl. ult. Reginald. lib. 25. num. 424.
nisi in pactum deducatur Molin. disp. 363.
& concedunt Nau. de vsur. num. 78. &
Sor. vbi supra concl. ult. modò pro eo gra-
uamine redimendi totum simul augeatur
pretium census, Certè Pius in sua consti-
tutione huius conditionis non meminisse.
Nec Martinus V. & Calixtus III. dicunt esse
necessariam, sed tantum approbant appo-
sitam non damnantes Tolet. lib. 5. c. 45. in
fi. Salon. de censib. art. 3. controu. 1. Et
cum alioqui, & natura contractus, & com-
muni Doct. doctrina magis consentia-
neum sit non nisi toto simul pretio reddito
redimi posse, id omnino tanquam proba-
bilis tenendum est, nec admitienda com-
pensatio, de qua Sor. & Nau. sic Rebell. p.
2. lib. 10. q. 6. difficul. 5.

36 Licitum est pactum, vt si non redi-
matur intra certum tempus, sit perpetuus,
& quod non possit intra certum tempus re-
dimi, modò pro eo grauamine pretium
augeatur. Sor. vbi supra concl. 3. Tolet.
lib. 5. c. 48. quod tamen Molin. disp. 395.
num. 6. licet ex natura contractus dicat
fieri posse; vbi tamen Bulla Pij V. recepta
est, docet esse illicitum, cum statuat Ponti-
fex posse quocumq; tempore redimi,
etiam immemorabili præscriptione non ob-
stante, Azor. vbi supra c. 17. q. 5. relatis
varijs Doct. sententijs dicit non esse huius-
modi pactum in Republica permitendum.

37 Bulla Pij non includit census reales perpetuos ante ipsam factos, nec alios redimibiles per viam legati, fidei commissi, vel alterius vltimæ voluntatis; nec factos per contractus gratuitos, vt donationis, dotis, sponsalitiæ largitatis, donationis alicui Ecclesiæ, aut Capellæ ad aliqua officia celebranda: sed solum includit census, qui fiunt per emptionem, & venditionem aut alium contractum æquipollentem, ob quæ alteri constituit censum in re sua ob ali- quod pretium. Nau. de vsur. num. 98. Molin. vbi supra num. 8.

38 Censui irredimibiles secundum regulas Bullæ prædictæ constituendos esse docet Molin. loco cit. in clausulam 9. Sed id negat Nau. vbi supra, & de empr. cons. 12. Si legitiuè sint constituti, qui scilicet longe maiori pretio, quam redimibiles constituuntur, eò quod nulla penitus redimendi facultas fiat venditori. Toler. verò lib. 5. c. 43. & seq. Boninsign. de censib. num. 8. Molin. vbi supra Garz. c. 28. num. 13. voluit post dictam Bullam, vbi via recepta est, constitui non posse huiusmodi census irredimibiles per clausulam 9. irritantem pacta directe, vel indirecte redimendi facultatem auferentia.

39 Non obstante dicta Bulla licitus est census in foro conscientie, cum pacto redimendi ex viraque parte: id enim sen- sèruni grauiissimi Doctores, vt Io. Med. de vsur. q. 15. vers. quibus non obstantibus. Maior. Gabr. & Conrad. relati à Valent. 10. 3. disp. 5. q. 25. p. 2. Glo. 3. Anchar. in c. Illo. vos. de pignor. in fi. vbi Pan. num. 2. Imola, & alij, & nouissime id approbatur esse Romæ à plerisque Theologis se- præsentè asserit Valent. licet dicant non suadendum propter periculum. Pretium verò huiusmodi census, ubi lege, aut consuetudine non est taxatum, esse potest idemmet, quod in censu redimibili ex parte uenditoris tantum. V. Valent. loc. cit. Azor. p. 3. lib. 10. c. 17. q. 7. Reginald. lib. 25. num. 416.

40 Etiam si conuentio præcesserit de soluendo interesse, &c. tenetur tantum ad damnum emergens, & alia damna post

moram. Nau. de vsur. num. 93. At Azor ubi supra c. 13. q. 1. & 2. uerius censet prohiberi tantum per Bullam Pij V. pactum obligans morosum: non uerò ne creditor possit uia Iudicis obtinere id omne quod sua interest, quod sibi in tempore non fuerit satisfactum.

41 Vbi Bulla prædicta non est usu recepta, debetur census etiam re subiecta, pereunte; obligatio enim est personalis, bona uerò assignantur pro securitate. Sor. lib. 6. q. 5. ar. 1. Couar. 3. uar. resol. c. 7. num. 5. Salon. ubi supra ar. 3. controu. 18. contra Nau. de vsur. num. 115. q. 19. Fallit tamen in tribus casibus. Primo quando census est solum fructuarius. Secundo quando uenditor cum emptore conuenit se obligare tantum rem illam censui suppositam, eiusque fructus. Tertio quando uenditor census rem suppositam alteri uendidit, consentiente Domino illius census Salon. cit.

42 Qui seruatis conditionibus de iure naturali ad iustitiam census necessarijs cum emit, licet alias à Pio V. positas ommittat, addatque contrarias iuri tamen naturali non repugnantes, tutus est in conscientia: potest enim constitui census super omnibus bonis, &c.

Census constitutus cum expressa protestatione quod contrahentes intendunt constitutionem Pij V. obseruare, & non alias, aliter, nec alia modo contrahere: quodcumque pactum fuerit appositum contra tenorem ipsius constit. habetur pro non apposto in instrumento: Rota coram Orano 13. Nou. 1589, & coram Mantica decis. 302.

LOCATIO

CONDUCTIO

V. Commodatum. Culpa. Dominium. Emptio. Furtum. Emphyteusis.

1 LOCATIO est personæ, vel rei ad usum facta concessio mercede

cede in pecunia numeranda Sil. ver. locatio.

2 Conductio est personæ, vel rei ad vsu acceptio interueniente pecuniaria mercede. Silu. vbidem.

3 Extrau. Ambitiosa de reb. Eccl. non al. vbi agit de non locanda re Ecclesia vltra triennium nõ est vbique recepta quoad poenas extrinsecas excommunicationis, priuationis, &c. sed in multis locis quoad poenas nullitatis contractus, quare seruandas esse locorum consuetudines docet Nau c. 27. num. 149. excom. 52. Sane qui putent dictam Extrau. intelligi de locatione rerum, vt agri, domus, &c. non verò de locatione fructuum, hanc enim fieri posse ad viram. sic multi, quos refert, & sequitur Sanchez in sum. lib. 7. c. 11. q. 3. & lib. 9. c. 2. q. 7. Azor. p. 3. lib. 8. c. 3. q. 5. Nisi consuetudine receptum sit, ne Clericus beneficij sui fructus vltra triennium locet Barbos. uerò ad d. Extrau. docet per eam prohiberi etiam locationem fructuum vltra triennium. In quam sententiam plurimos congerit.

4 Requiritur in locatione rei ecclesiastica solemnitas, nisi res sit solita locari; Et dicitur solita locari, quando præcessit vnica locatio solemnis, & valida: uel, hac deficiente, ad sunt duæ locationes cum spatio quadraginta annorum. Rota in una Zamorensi Caltri, ut refert Rubeus p. 1. singul. Rotæ decis. 434. ad Seraph Quaranta uer. Alienatio num. 4. & quod res sit modica, ut ibi. V. Clem. 1. de reb. eccl. non al. Silu. uer. locatio q. 2. Ang. eo parag. 2. Per lapsum uerò triginta octo, uel quadraginta annorum cum continua quali possessione. seu solutione canonis præsumitur beneficium sed. Ap. ex Puteo de reb. Eccl. non al. & alijs pluribus. Rota in una Romana S. Laurentij in Damasco coram D. de Rubeis, & alia Neapoli. Fundaci 1. Ian. 1576. quam ad uerbū refert Quaranta uer. alienatio num. 46. uerf. Vt huius articuli.

5 Si ex re Ecclesiastica unicus fructus tota triennio colligatur, potest ad nouennium locari Couar. 1. var. res. c. 16. uerf. 6. Azor. p. 2. lib. 7. c. 10. q. 8.

Ricc. in sua praxi decis 15, & ubi res est modica potest ultra triennium locari Ricc. decis 163.

6 Locatio rei ecclesiastica ad nouennium, cum pacto de renouanda locatione singulo triennio, non tenet, cum sit in fraudem legis, & in totum nulla est, etiam quo ad primum triennium Couar. ubi supra num. 5. & 6. Ricc. resol. 106. Azor. ubi supra c. 5. & 6. Aug. Barbos. ad d. Extrau. Ambitiosa Idem tenuit Rota coram D. Penna, ut refert Rubeus p. 1. singul. decis. 215. eiusdem Pen. quam ad uerbum refert Farin. p. 1. decis. 30. Gratian. to. 1. discep. for. c. 162. num. 21. & to. 4. e. 715. num. 16. V. Molin de contract. disp. 467.

7 Locatio rei ecclesiastica facta per Prælatum ad tempus à iure permiffum nomine ecclesiæ, non potest per successorem retractari. Si tamen Ecclesia notabiliter lesa comperiat, petere potest restitutionem in integrum. Secus si Prælatum, aut beneficium locet res suæ Dignitati aut beneficio deputatas ad proprios ipsius redditus, & sustentationem Couar. ubi supra num. 6. Molin loc. cit. Glo. in c. fi. Ne Prælat. uic. suas.

8 Idem dicendum de Rectore Hospitalis, vel Ciuitatis si ipse uel Hospitalis nomine sit facta locatio Couar. loco cit. Azor p. 3. lib. 8. c. 5. q. 5. Molin. ubi supra in fi.

9 Locatio rei ecclesiastica facta anticipata solutione, si fit in præiudicium successorum, nulla est. Conc. Trid. sess. 27 c. 11. de reform.

10 Locans domum meretrici in ea parte Ciuitatis, in qua huiusmodi mulieres à publica potestate permittuntur, aut etiam Usurario, non peccat modo non eo sine locet, ut meretricentur, &c. sed tantum ut huiusmodi personæ in ea habitent. Valent. to. 3. q. de uendi. quæ est 20. p. 5. disp. 5. Nau c. 17. num. 195. & de poenit. & rem. conf. 4. 5. & 6. Molin. disp. 500. Less. lib. 2. c. 24. num. 4. Et de Usurario intellige, modo non sit alienigena, hinc enim prohibi.

prohibitum est locare domum c. 1. de vsur.
 in 6 Vide Sanchez fufius de hac materia
 differntem lib. 1. Sum. c. 7. præcipue
 num. 20.

11 Conductor potest alteri æquè ido-
 neo. & ad eundem finem locare rem con-
 ductam, nisi aliter sit conuentum l. Nemo
 C. locati Glo. in c. Inter dilectos ver. loca-
 tio in fi. vbi Felin. num. 24. de fid in-
 titum Silu. ver. locatio q. 2. parag. 5. Idem
 potest scholaris, si locij consentiant. Fel. &
 Silu. vbi supra Pan. in d. c. Inter dilectos
 num. 17. Glo. Inft: de locati in fi.

12 Illicitum est rem aliquam locare
 abufare ad mortale si ideò locetur, & cum
 rei locati vsus futurus est ad iniuriam latha-
 lem proximi. eiam si locatis int enrio eam
 iniuriam, & peccatum non attingat. In-
 primo enim casu communicat akerius peccato,
 & ordinat actum ad finem mortue-
 rum in. Secundo tenebatur sub mortali
 cauere, & poterat. Molin. disp. 500. Silu.
 ver. Locatio q. 3. dicto 5. Nau. c. 17.
 num. 125.

13 Locator si non impediatur casu for-
 tuito, tenetur conductori ad omne interef-
 se, nec mercedem consequetur. Silu. ver.
 Locatio q. 12. Ang. eo. parag. 16. inrelli-
 ge interefse etiam extrinsecum, idest quan-
 tum conductor lucraturus erat, si non lo-
 casset quoniam verè locator in causa dam-
 ni fuit Molin. disp. 493. contra Greg. Lopez
 ibi citatum afferentem non teneri ad ex-
 trinsecum, nisi conductor effet mer-
 cator.

14 Vxor tenetur stare locationi reido-
 tatis factæ à marito constante matrimo-
 nio, si fit facta ad modicum tempus Silu.
 ver. Locatio q. 11. Ang. eo. parag. 20.
 Couar. 2. var. res. c. 15. num. 5. Commu-
 nistamen, vt ibi asserit Couar. asserit suf-
 ficere, si soluat interefse conductori, cum
 ea ratione seruet maritum indemnem, per
 l. si in quinquennium ff. sol. matr. V. Molin.
 disp. 492.

15 Pupillus finita tutela tenetur stare
 locationi per Tutorem factæ l. Si tutela
 ff. de admin. tut. Couar. Ang. & Silu. vbi
 supra. Si tamen minor sit notabiliter laesus

conceditur restitutio in integrum. Molin.
 vbi supra num. 1.

16 Irans non alienare, potest sine
 peritio locare ad longum tempus Cou.
 vbi supra c. 16. num. 9. Regulariter tam-
 men secundum eum, prohibetur alienare
 cenfetur prohibitus locare ad longum
 tempus. Et ideò secundum Pan. in c. In-
 tellecto de iureiur. num. 10. & Molin. disp.
 466. num. 6. est peritius, & peritij poe-
 nas incurrit.

17 Alienum torquem bona fide possi-
 dens, & locans, non tenetur pretium loca-
 tionis restituere, cum non torqui qui est
 res interilis, sed humane iadultra impu-
 tandum fit Nau. c. 17. num. 25. Silu. rest.
 3. q. 9. in fi. Ang. ver. restitutio parag. 16.
 vers. Possessor. Sot. de iust. lib. 4. q. 7. ar.
 2. concl. 4. Teneri docent Roder. in
 sum. p. 2. c. 42. concl. 3. Azor. p.
 3. lib. 4. c. 4. dub. 3. P. Nau. lib. 4.
 c. 1. num. 49. Less. lib. 2. c. 12. num.
 114. Alij vt Couar. asserens de comuni 1.
 var. res. c. 3. num. 6. Sayr. cla. reg. lib. 10.
 trac. 3. c. 14 num. 6. volunt teneri solum
 in quantum factus est locupletior. Mihi
 magis placet prima sententia, Nisi domi-
 nus fuisset locaturus

18 Singularis successsor expellere non
 potest inquilinum, qui rem ipsam, vel om-
 nia locatis bona habet hypotecata pro ob-
 seruatione contractus: sufficit verò hypo-
 teca generalis Molin. disp. 490. num. 8. At
 secundum Couar. 2. var. res. c. 15. num. 3.
 Nisi expressè cautum sit de non alienando,
 non cogitur emptor stare locationi, sed sol-
 uitur hypoteca eo ipso, quod ipse condu-
 ctori soluit interefse, nisi pactum fuerit iu-
 ramento firmatum, aut hypoteca sit spe-
 cialis. V. Capell. Tholos. cum ibi not. q. 42 r.

19 Si res locata detur æstimata ad hoc,
 vt qui accepit eandem rem, vel eius pre-
 tium reddere teneatur transit in venditi-
 onem. Si verò detur simpliciter æstima-
 ta, est locatio, datur enim æstimata, vt si
 culpa conductoris perierit, reddatur æsti-
 matio. Azor. alij cit. p. 3. lib. 8. c. 11.
 q. 8. Barr. ver. ibi relatus hanc regi-
 lam assignat: Si res detur æstimata per

contractum, cui non repugnet, ut dominium transferatur ad accipientem, ut si de iure dos est nata hoc casu transit in venditam: si vero repugnet transferri dominium in accipientem, ut in locato; tunc æstimatione non facit venditionem, sed tantum ut qui ex lra vel iura culpa tenebatur teneatur de leuissima, & qui de leuissima teneatur de dolo. Et hoc placet etiam Io. Andr. & Pan. in c. 1. de commo d.

20 Conductor teneatur de leui, non de leuissima, aut casu fortuito, nisi aliud sit deductum in pacto in Molin. disp. 494. Teneatur de leui in parte pro ratione culpæ, & de graui, in totum Sor. de iust. lib. 4. q. 7. ar. 2. conel. 4. Teneatur etiam de culpa suorum, atque etiam externorum quos si duxit in prædium locatum & domum, si vita, & moribus probati ad fuerint, & quos considerans Paterfamilias improbasset. Videamus in princ. ff. loca. Azor p. 3. lib. 8. c. 7. de locato q. 4.

21 Cum timeatur conductoris negligentia res peritura, potest is cogi scilicet in se periculum; sed tunc in imminendum est pretium, quantum valet illa obligatio Io. Med. de rest. q. 38. causa 3. Azor vbi supra c. 12.

22 Conductor potest domo pelli ob nouam locatois necessitatem habitandi, quæ non imminet tempore locationis c. Propter parag. Verum de loca. Couar. 2. var. res. c. 15. num. 4. Item si peruersè ibi conuerfetur, ut si admittat meretrices Couar. ibidem, & hoc casu nihil immutandum de pensione secundum Nau. c. 17. num. 194. Host. in d. c. Propter. Anger. ver. locatio parag. 13. Sed hoc non videtur sustinendum; quia potest Dominus agere contra inquilinum pro damno dato, glo. in d. parag. Verum, ver. peruersè. Et si locans malam conuersationem antea sciebat, expelle non potest conductorem Anchar. in d. c. Propter num. 12. Silu. ver. locatio q. 9. Nec cum domus est propè lupanaria posita l. Cum supra C. de remiss. lib. 12. Molin. disp. 493. Item si male vitare cædendo arbores, & tunc de

penfione remittendum pro rata; sed agei locator pro damnis Nau. & Silu. vbi supra. Host. in sum. de loca num. 7. Pan. in 6. c. Propter num. 16. Ang. vbi supra. Item si canonem non soluit per biennium, nec moram purgauit celeri solutione parag. Verum cit. etiam si iurasset non expellere; habet enim is contractus tacitam conditionem, ut conductor per biennium non soluens expelli possit l. Quarto, parag. Inter, locatorem ff. loca, & docent cit. Doct.

23 Famulo ægrotanti non debes stipendium temporis, quo ægrotauit l. Si vno anno parag. Item cum quisam ff. loca. Silu. ver. familia q. 12. Nau. c. 17. num. 108. Pan. in c. 1. de cleric. agr. num. 9. Couar. 3. var. res. c. 13. num. 8. V. las. in l. Diem functo ff. de off. Assess. num. 47. & seq. Anchar. in c. 1. cit. Azor. vbi supra c. 14. in ff. Capell. Theos. cum ibi not. q. 360.

24 Famulo suas operas locanti ad annum, & exactis sex mensibus discedenti, non debetur dimidium mercedis, sed paulo minus arbitrio boni iuri Azor. p. 2. lib. 2. c. 39. q. 7. quod Silu. ver. familia q. 5. rectè intelligit, quando exactis sex mensibus hyemis vult discedere. Idem videtur sentire las. qui loco cit. num. 46. citato Baldo docet de rigore iuris nihil deberi. de æquitate tamen soluendum salarium temporis præteriti nisi Dominum mixtum interfit propter recessum famuli.

25 Si famulo nullam certam mercedem pactus es; teneris tamen eandem illi soluere, quantum alij pro more patriæ huiusmodi seruis soluere solent Azor. vbi supra q. 8. Intellige secundum Silu. vbi supra q. 4. Ang. parag. 10. citato feder. cons. 18. Si famulus solitus erat locare operas suas, & tu conduce: tunc enim teneris saltem ad eam mercedem, qua alios fuisses conductorus. Quod si condixisti mercede taxanda, & soluenda arbitrio tuo, intelligitur arbitrio boni iuri, Doct. cit. Sayr. cla. reg. lib. 9. c. 14. num. 6. V. Cord. lib. 1. qq. 9. 34.

26 Teneatur conductor ad pensionem, si ipsius odio, cuius ipse causa fuit, damnum ab inimico inferatur prædio. quod si ipse causa non fuit, solum teneatur, si non adhibuit debitam custodiam, ac curam, ne cuiusmodi damnum inferretur. l. Si merces parag. Culpæ, iuncta Glo. ver. inimicitias ff. loca. Silu. ver. locatio q. 8. Ang. eo. parag. 19. Nau. c. 17. num. 198. Molin. disp. 494. num. 5.

27 Si colonus, & inquilinus impediatur ob pestem, vel bellum ubi relocata, remittenda pensio pro rata Silu. ubi sup. q. 10. Roder. in sum. p. 1. c. 20. concl. 3. Rota coram Mantie. decis. 35. Idem dicendum ubi alia iusta de causa cogitur non uti relocata Silu. q. 13. Molin. disp. 393. Nau. c. 17. num. 187.

28 Ob sterilitatem facienda remissio, quando si solueretur, esset ultra dimidium iusti pretij v. g. secundum Couar. pract. quest. c. 30. si non colligitur dimidia pars pensionis deductis expensis, vel dimidium soliti fructus Navarra. ubi supra num. 188. Arnsil. ver. locatio parag. 12. less. lib. 2. c. 24. num. 17. Rota coram Coccino, & coram Cordub. vt refert Gratian. discep. for. to. 3. c. 534. num. 39. V. Hoff. in sum. de loca.

29 In sterilitate fortuita remittenda pensio pro rata v. g. si ex tribus partibus solitis vix duæ colligantur Molin. 495. num. Couar. ubi supra intellige si non fit compensatio cum precedenti, & sequentis anni sterilitate c. Propter de loca. Quod si sterilitas contingat ex culpa conductoris ut quia illi fugienda fuit, nec id circa frui potuit re locata, teneatur ad integram pensionem Nau. ubi supra num. 197. & seq. Molin. disp. 493. num. 5. Non fit autem remissio si res data fit in longum tempus; teneatur decem annorum, aut in vitam, aut in perpetuum quando exigua pensio soluitur potius in recognitionem directi dominij Nau. ubi supra num. 190. Armilla ubi supra parag. 17.

30 Non dicitur sterilitas, si collecti fructus pereunt, nec sterilitas, si fructus multi ualeant; sicut nec heret maritio, si minus

ualeant; uel si id fiat industria conductoris; uel si id contingat propter bonitatem rei locatæ. Silu. uer. locatio q. 13. & seq. Ang. eo parag. 16. & 17. Pan. in c. Propter de loca. num. 10. & ibi Anchar. num. 16. Secus si fertilitas contingat casu fortuito, ut si locauit Molendinum, ex quo conductor percipiebat quinquaginta, & postea propter alia molendia uicina destructa percipit centum, tunc enim augenda pensio, sicut fit remissio propter sterilitatem contingentem. Silu. q. 14. cit. Ang. parag. 17. Nau. c. 17. num. 191.

31 In casu fortuito ex parte conductoris contingente soluenda pensio, si locator alteri locando uerisimiliter pensionem habuisset, aliàs non Silu. ubi supra q. 12. Ang. parag. 16. quam tamen limitationem non admittit Nau. ubi supra num. 198. Less. uer. lib. 2. c. 2. dicit de æquitate aliquid remittendum; cum eo casu conductor potestatem faciat locandi alteri; & ubi uerè locauerit, tantumdem de pretio prioris locationis detrahendum.

32 Teneatur conductor soluere locatori operarum, si per eum non steterit. quominus eas soluerit. Qui operas ff. loca. Nau. ubi supra num. 197.

33 Lectori publico ob pestis, aut belli suspensionem impedito legere, uel à loco in seculo descendenti, debetur integrum salarium, si iam capit legere, aut saltem ad locum studij se contulit. Dec. cons. 70. & alij plures, quos refert & sequitur Marchin. de bello diu. p. 9. c. 1. limitans num. 27. Nisi grassante peste in loco, ubi legere solebat, operas suas locauerit alteri vniuersitati, ab eaq; salarium acceperit De Aduocato, Procuratore, Canonico Beneficiario, an idem dicendum. Idem ubi supra cap. 4.

34 Pro pensione, & deterioratione domus locatæ, uia executiua competit in bonis inuectis, modo non peruenerint ad tertium titulo oneroso: Secus si titulo lucratiuo, ut iure hereditario, aut alio titulo lucratiuo in fraudem; aut quando conductor detulit bona sua clanculò extra demum, quo casu agi potest contra eum, ut illa restoret. licet enim fuerint amara bona,

non tamen præiudicatur Domino, cum semel incidit in obligationem. Gratian. discip. for. c. 117. vbi num. 2. refert Bald. in l. Cum domini ff. loca. docent em pro cautela quòd locator adeat domum locatam assumpto Notario, qui describat res conductoris ibi repetas, vt si facta descriptione pensio non soluatur, possint prædicta capi. Et quò lo colonus ob deteriorationem possit expelli, & quæ deterioratio requiratur, vide eundem Gratian. c. 142.

35 Si domus locata sit pro conseruatione rei, vt sunt horrea, & apothecæ, pro pensione præfertur dominus in rebus inuictis etiam creditoribus anterioribus. Secus si domus sit conducta ad habitandum; tunc enim non præfertur, sic plurimis cit. Gratian. vbi supra c. 68. num. 4. vbi num. 5. ampliat licet res inuictæ essent minoris; & num. 15. etiam si res inuicta esset aliena patiente domino; modo sit inuicta, vt ibi sit toto tempore locationis ibidem num. 29. V. eundem to. 4. c. 713. & to. 1. c. 117.

36 Famulus sub certo salario conductus si finito tempore locationis se uire continuat censetur pro eodem salario continuare. Rota in Rom. mercedis coram Pamphilio iun. Item electo ad certum seruitium si postea etiam aliud demandetur, duplex salariū ei debetur Rota p. 1. recent. decis. 354. num. 2. & aliàs sepe. vt refert Ferentil: ad Buratt. decis. 508. Barbof. ad c. Singula dist. 89.

37 Doctores, & Scholares facultatem habet expelli obitrepentes, & malleates, ne per tales strepitus distrahantur à suis studijs. Idè in similibus impedimètis, vt in malis odonibus, importuno sono campanæ, sibilationibus, & vocibus infestis. Idem pro-

pter infernum vicinum, qui molestatur propter strepitum. Intellige

tamen, quòdo Doctor præuenit eum, quem vult expellere. Barbof.

ad c. Propter sterilitatem
nam 43. de
loca.

COMMODATVM.
DEPOSITVM. PIGNVS. HYPOTHECA.
PRECARIVM.

V. Locatio. Mutuum. Culpa.
Stabularius.

1 **C**ommodatum est alicuius rei ad aliquem specialem vsum gratuito facta concessio. glo. in c. vn. de commod.

2 Depositu est quid custodiendum alicuius fidei datum, vel creditum l. i. ff. de pos. & habet locum tantum in mobilibus.

3 Pignus est obligatio rei licet pro debito facta ad securitatem Host. in lum. de pignor. Silu. ver. pignus initio.

4 Hypotheca idem est quod pignus, sed differunt primo, quia pignus est de re mobili, hypotheca de immobili. Silu. vbi supra. Secundo rei traditione, quia in hypotheca, res ipsa hypothecata remanet penes dominum, secus in pignore Garz. de contrac. c. 40. num. 17.

5 Precarium est quod precibus petenti vtendum traditur, quando patitur is, qui concessit, c. si de precar.

6 Precariæ femi. gen. & numer. plur. dicitur contractus ad preces alicuius, vel aliorum initus vsque ad certum tempus, prout partes conuenerunt, nec ante illud reuocari potest. Vel dicitur Precaria ad preces aliorum facta donatio vsque ad mortem naturalem accipientis c. Precariæ 10. q. 2. Et in omnibus, & per omnia est eiusdem nature cum contractu emphyteutico. Differunt tamen quod precaria reuocatur de quinquennio in quinquennium d. c. Precariæ, & c. Precariæ de precar. non sic in Emphyteusi. Et fit aliquando gratis, aliquando non Ang. & Silu. ver. precarium. Est etiam precaria femi. gen. habens num. singul. & plur. Et est quædam præstatio vfructus in recompensationem eius proprietatis, quæ datur Ecclesiæ. fit autem sic ex c. Precariæ 1. 10. q. 2. Si quis donet Ecclesiæ proprietatem, retento vfructu, duplum accipit ex rebus Ecclesiæ ipso tantum viuente. Si vero statim transfe-

rat in Ecclesiam proprietatem, accipit ab Ecclesia triplum, ipso tantum viuente. V. Conrad. de contrac. q. 17.

7 Commodatum ad certum usum non potest ante usum expletum reuocari. Seruanda enim fides c. vn. de commod. nisi commodans tantumdem damni patere non repcedendo Ang. ver. commodatum parag. 4. Et Commodatarius etiam alias sine re commodata sibi prouidere potuisset Silu. ver. commodatum q. 4. Sed hanc limitationem rejicit Nau. per c. vn. cit. quod indistincte loquitur; Et quia commodans sua voluntate usum rei suae alteri concessit, & ideo seruare tenetur. Quod si repetat ante tempus, tenetur Commodatario ad omnia damna l. In commodato parag. Sicur ff. commod. Silu. & Ang. vbi supra Garz. c. 5. num. 13.

8 Commodatum, Pignus, Depositorium, aut locatum missum per hominem, communiter habitum fidelem, domino perit c. significante de pignor. vbi Pan. num. 8 glo. in c. vn. de commod. l. Argentum ff. commod. Nisi dolus, pactum culpa, aut mora praecedat Nau. vbi supra num. 185. Salon. 2. 2. q. 67. ar. 5. contr. 5. concl. 2. Silu. ver. Commodatum q. 10. & ver. Solutio q. 5. vers. 5. Toler. lib. 5. c. 24. num. 4. Intellige quando res illa necessario per nuntium mittenda erat, alioqui tenetur, cum fuerit in culpa mittendo cum non oporteret Garz. c. 5. num. 23. vers. quarta causa. V. infra ver. Debitum sum. 11. Item perit domino, si perit apud te sine culpa tua, aut casu fortuito; aut si perinde fuerat apud dominum peritura, quo casu teneris ad interesse, sit quod dominus passus est post mora Silu. vbi supra q. 9. Ang. parag. 14. Nau. num. 183. Garz. num. 25. cit. Molin. disp. 295. & com. De casu fortuito teneris primo si casus accidat culpa tua, vt si equum accepisti iturus ad villam, & ad bellum profectus es, ibiq; calu perijt. Secundo si interuenit pactum. Tertio si fusti in mora, nisi esset apud dominum eodem modo peritura, c. vn. cit. Docet supra cit.

9 Commodans scienter rem vniolam tenetur de damno leuol. In rebus parag. Item ff. commod. Silu. vbi supra q. 8. Ang. parag. 7. Nau. c. 17. num. 96.

10 In commodato datur compensatio, si debitum sit liquidum Pan m. c. ff. de de. pos. num. 12. Silu. vbi supra q. 3. Nau. num. 186. & licet contrarium statuat l. ff. C. commod. glo. tamen ibi. ver. debiti declarat non procedere vbi res comodata restituenda non sit in specie, sed eius aestimatio propter rei deteriorationem hinc eius interesse, aut si comodata sit pecunia; aut si retineatur propter impensas, probabiliter in re factas, & debitum sit liquidum. Et Pan loco cit. dicit. Doct. communiter tenere dari compensationem. V. Garz. c. 5. num. 19.

11 Non videtur comodarius teneri in conscientia nisi de culpa mortali Sor. de iust. lib. 4. q. 7. ar. 7. si comodatum sit in gratiam comodantis, vt si ensem comodauit, vt se defendat tenetur comodarius tantum de culpa lata: si vero sit in gratiam commodatarij tenetur is de culpa leuissima c. vn. de commod. si in gratiam vtriusq; vt si comodauit vasa ad excipendum communem amicum, tunc comodarius tenetur de leui non de leuissima Molin. disp. 295. Garz. vbi supra Silu. ver. commodatum q. 8. & com. Culpa in materia contractuum, non Theologico sed iuridico modo consideratur; ideoq; quae apud iuristas leuis est, apud Theologos mortalis erit. Sor. vbi supra.

12 Deposita apud te, aut commodata gratia deponentis, & commodantis in periculo postponere potes tuis omnibus etiam vtilioribus. Si gratia tui solum; tuis pretiosioribus, non vero aequalibus. Si graua vtriusq; tuis omnibus Sil. vbi supra q. 12. Secundum Molin. disp. 296. teneris praepone re pretiosiora comodantis, compensando tamen rem tuam vtiliorem, si in gratiam comodantis, vel deponentis res fuit deposita, vel commodata. V. P. Nau. lib. 3. c. 1. num. 380. Less. lib. 2. c. 2. dub. 20. In Secundo casu praepone re aequalibus aequa.

æquales, alioqui teneris ad eorum æstimationem. In primo item, & tertio casu præponere potes res tuas æquæ pretiosas abiq; onte restitutionis. Garz. ver. c. 5. num. 14. docet semper teneri commodatarium ad rerum commodatarum æstimationem, licet viliores sint, si, vt suas saluet, illas periculo exposuit, siue periculum sit facti, vt si iter faciens incidat in lotranes, à quibus equo spoliatur; siue sit iuris, vt res debitis grauati, quæ cum sint creditoribus pro debitis hypothecate, in periculo sunt; ne via iuris sibi auferantur. neq; enim si fur equum tuum postulet, alienum offerre potes; neq; si iudex rem tuam velit, vt tuis debitis satisfiat, aliena apud te deposita illi exhibere potes: neque in tempestatibus, aut incendij casu potes aliena proicere, vt tua salua maneant. Secus si in periculo constitutas non salues, vt tua liberes. Sat est curare, ne tua culpa in id periculi adducantur. Est hoc placet.

12. Teneretur Ecclesia de deposito apud sacrosanctam ad cultodiam depositorum à Prælato & Capitulo deputatum, quia dicitur factum ecclesie Pan. in c. Ea quæ de off. Archid. num. 3. Ang. ver. depositum parag. 4. Silu. eo. q. 2.

13. Depositaris reddens depositum, familiaritati deponens ad nihil tenetur, nisi res sit pretiosa, & dederit afferenti signum, quia de facili simplici signo credere non debet Silu. vbi supra q. 8. & ver. pigaus in fi.

14. Depositum dandum fitico, non deponenti, vbi omnia eius bona sunt publicata l. bona fides in princ. ff. depos. Ang. vbi supra parag. 10. Silu. q. 10.

15. Depositum rei numero, pondere, & mensura constituta data facultate vtendi, si mutuū simul ac depositarius incipit vti l. cerni cōditio parag. fi. & l. Rogasti fide reb. cred. Brun. de augm. mon. concl. vlt. vers. secundo præmittendum. Silu. vbi supra q. 9. Nau. c. 17. num. 181. & de empr. conf. 2. & de depos. conf. 1. & trib. seq. & de vlt. conf. 22. Secundum alios, quos ratio non inequitat Azor. p. 3. lib. 7. c. 7. de depos. excedit terminos depositi, non tamen mutat eius naturam. At ipse Azor.

docet in huiusmodi deposito reperiri aliquid quod est proprium depositi, quia deponens potest nihilominus reperere quædocunq; voluerit; & aliquid, quod est proprium mutui, quia depositarius potest illo vti, & cum sit res vsu consumpibilis, transit in dominium eius qui accepit.

16. Si deposita pecunia auctoritate Principis, vel Reipublicæ aucta est, si eius dominium apud depositarium vel transfatum, vt quia non obsignata, est clausa in aliquo, nec ex conuentione eadem omnia pecunia reddenda est, tunc reddi debet æstimatione temporis depositi, & consequenter incrementum cedit in vtilitatem depositarij. Secus autem si eiusdem pecunie dominium remanet penes deponentem Silu. ver. solutio q. 2. ver. 2. V. Angel eo Pan. in c. Quanto de iureiur. & in c. Olim de censib.

17. Pactum quòd Depositarius de dolo non teneatur, illicitum est; est enim contra bonos mores, & bonam fidem l. In commodato ff. Commod. Silu. vbi supra q. 2. Ang. parag. 3. Molin. disp. 395. num. 3.

18. In deposito non datur compensatio: quare non potest pro debito teneri, est enim in hoc privilegium c. Bonafides cōtit. Silu. vbi supra q. 23. Garz. c. 2. num. 2. quod interligunt alij de directa compensatione, id concedentes in indirecta quia scilicet potest retineri donec deponens soluat Silu. vbi supra, & ver. Compensatio q. 2. Ang. eo parag. 2. & ver. Depositum num. 17. vbi in anuor vide quibus casibus fieri possit indirecta compensatio. Contrarium tamen merito docet Molin. de contract. disp. 516. Reginald. to 2. lib. 2. c. 46. sect. 7. Est enim speciale privilegium depositi, vt retineri non possit in totum vel in parte, sed statim repenti fit restituendum. Nec admittenda est indirecta compensatio, prohibetur enim per c. Cum quid el. 1. & c. Cum quid el. 2. de reg. in 6. vbi Cum quid vna via prohibetur alicui, ad id alia non debet admitti, si ergo prohibetur directa, etiam indirecta. Id alijs datur compensatio vtroq; modo, & sic clarè loquitur Silu. vbi supra V. infra ver.

ver. Interpretatio num. 34. Est autem compensatio debiti, & crediti inter se contributio Anchar. in 6. c. Bona fides num. 37. Pan. num. 12.

19 Offerens se depositum tenetur de leui, & leuissima, quia contractus videtur celebratus gratia offerentis. Si verò mercedem accepit pro custodia, tenetur de leui, non de leuissima, quia est in gratiam virtusque Anchar. vbi supra num. 2. Pas. num. 3. Si verò præcessit mora in restituendo, vel culpa, vel pactum, tenetur de casu fortuito Anchar. num. 3. Pan. num. 4.

20 Ex deposita pecunia potest depositarius aliquid lucrari, ac lucrum sibi retinere, modo non sit contra voluntatem saltem præsumptam deponentis. ut quia in sacco obligato deposuit, & statim reddat, si reperat. Si ea pecunia C. de re vendic. Silu. ver. depositum q. 9. Garz. c. 2. num. 12. Molin. disp. 327.

21 Liber homo si accipiat in pignus pro debito, perditur debitum. Auth. Vt nulli iudicum parag. Quia vero. Silu. ver. pignus q. 3. est enim prohibitum, eadē iure can. c. 2. de pignor. vbi Pan. & l. Qui filias. C. quæ res pign. oblig. poss.

22 Pignus pignori dari potest pro eadem quantitate, quam prius debitor debet. Cum contra iuncta Glo. ver. extenuassent, de pignor. l. fin. C. si pignus pign. dat. Nau. c. 17. num. 205. Sed prius debitori notificandum Silu. vbi supra q. 8.

23 Pignus, si fuerit alteri pignorum, & ille alter pignoraui tertio, quid fecerit cum re primus liberatur cedendo actione, quam habet contra secundum; quia cum legitime pignoraauerit, desinit sine dolo possidere, & idem dicendum in secundo respectu tertij Pan. dicens id notandum in c. Cum contra num. 8. de pignor.

24 Res Ecclesie immobiles, vel mobiles pretiosæ, quæ seruari possunt, nequeunt pignori Pan. in c. 1. de pignor. vbi Anchar. & Boich. & in c. Nulli liceat, de reb. Eccl. non al. Quæ enim prohibentur alienari, prohibentur etiam obligari, & appellatione alienationis pignoris obligatio consistit, vti in 6. c. Nulli in casu ca-

men grauis necessitatis, licet, c. 1. de pignor. V. Quare ver. alienatio num. 27. Azor. p. 3. lib. 7. c. 6. q. 4. Pan. in c. In casu num. 10. de pignor. l. In quorum ff. eo. tit.

25 Clericus accipiens rem ecclesie in pignus, non tenetur computare fructus in sortem, secundum Silu. vltura 3. q. 10. Alij tamen negant, & merito; quia c. Conquestus de Vfur. loquitur tantum in casu, quo datur in pignus res feudalis. Si tamen intelligatur de re Ecclesie, iniuste ab alio possessa, quæ Clerico data fuerat in beneficium; aut si non sit sibi assignata, id tamen facit de licentia Ecclesie, quasi recipiendo fructus nomine ecclesie, licet. Glo. in c. 1. de vfur. ver. beneficium. Valent. to. 3. disp. 5. q. 21. p. 5. & sic potest intelligi Silu. loc. cit. Conrad. de contract. q. 32. concl. 2. per c. 1. cit. & c. fin. de decem. docet huiusmodi clericum non teneri computare fructus in sortem, quando res ecclesie ab alio iniuste detenta sibi datur in pignus, quia recepit fructus rei sibi debite Azor. vbi supra de pignor. c. 9. in fi. Addit Conrad. coroll: 1. quod si recipiam in pignus non solum agrum meum ab alio iniuste detentum, sed alios etiam ex fructibus agri mei emptos, possum etiam fructus horum agrorum percipere non computandos in sortem, quia etiam illi agri mei sunt, quia empti de rebus ad me spectantibus. Immo idem dicit in casu, quo illi agri empti sunt ex propria pecunia dantis pignus, quia tunc possum retinere fructus in compensationem pro fructibus, quos ille ex agro meo percepit, nec vult restitui ere. Pan. in c. Conquestus num. 3. & 5. de vfur. docet quod habens proprietatem rei potest capere in pignus rem, cuius vsus fructus pertinet ad alium non computando fructus in sortem, quasi consolidatur tunc vltus fructus cum proprietate.

26 In pignore pactum legis commissoria reprobatur, nisi interuenierit iuramentum c. Significante, de pignor. aut nisi fiat per modum poenæ, aut ut venditum sit iusto pretio legali, id est ultra dimidium iusti pretij; & idcirco si non fiat in fraudem vltura

usuratum, sed in pœnam ad coercendam contumaciam debitorum erit licitum. Et, si plus valet, erit emptoris ratione pœnæ Silu. ver. pactum q. 14. vers. 2. Non tenetur tamen debitor ad dictam pœnam, nisi culpa precedat, vt quia soluere poterat, & non soluit Azor. vbi supra c. 10. vers. mea sententia.

27 Cum Dominus accipit feudum in pignus, vt faciat fructus suos, non debet recipere seruitium à Vassallo c. 1. de feud, neq; fructus ex melioramentis Silu. ver. feudum q. 30. Nau. c. 17. num. 217. Pan. in c. Conquestus de vsur. & in cit. c. 1. de feud. & in c. licet ex suscepto de for. comp. num. 16. contra Sor. lib. 6. q. 1. art. 2. ad 6. Neq; cum feudatarius pretium dedit pro feudo Silu. loc. cit. Ang. eo parag. 31. Azor. vbi supra c. 9. vers. secunda causa. Neq; cum fructus maiores sunt seruitio illo, quod remittitur Vassallo P. Nau. lib. 3. c. 2. num. 360. quod ego intelligo quoad fructus excedentes seruitium.

28 Non computandos pignoris fructus, quos dominus non fuisse percepturus putat Sor. lib. 6. q. 1. art. 2. in fi. vt quia impignorasti sterilem agrum, quem colere non cogitabas; alter verò, cui impignorasti, illum colit, & fructus percepit. Si tamen, inquit, emolumentum esset alicuius momenti, vt quia ager non sterilis domini incuria non colebatur, tunc fructus sunt computandi, Melius tamen Nau. c. 27. num. 117. & Garz. c. 4. num. 8. absolute docentesse computandos cum res fructificet Domino; deducenda tamen expense & industria c. 1. & 2. & c. Conquestus de vsur. V. Panor. in 6. c. 1. num. 5.

29 In contractu pignoris tenetur qui accipit de dolo, culpa lata, & leui non de leuissima, aut casu fortuito, nisi præcesserit mora in restituendo, aut pactum ab initio Azor. p. p. 3. lib. 7. c. 10. q. 5.

30 Vxori pro dote soluto matrimonio restituenda, si detur aliquod pignus, tenetur computare fructus in sortem Pan. in c. Salubriter de vsuris. Limite tamen, nisi ipsa mulier aliquod interesse pariat V. in tra Mutuum num. 36. & seq.

31 De obligatione dantis, & accipientis pignus, vide Garz. toto cap. 40.

32 Precarium soluitur tribus modis, primò voluntate concedentis, etiam si concessum esset ad certum tempus Pan. in c. fin. de precar. secundo morte eius, cui concessum est c. fi. cit. tertio alienatione rei precario concessæ, si is cui alienata est à primo domino, velit eam reuocare. c. fin. cit.

33 Precarium concessum expressè ad voluntatem concedentis, ipsius morte finitur Couar. 3. var. res. c. 15. num. 3. vers. 4. Veritas tamen alij affirmant non finiri donec expressè reuocetur. Sic Pan. in c. fi. cit. num. 6. Silu. ver. precarium q. 4. Ang. eo parag. 1. & est casus in 6. c. fi. vbi dicitur solui obitu eius, cui concessum est, non etiam concedentis. Concessum simpliciter durat, sq; ad expressam reuocationem concedentis Couar. vbi supra num. 1. Nec valet pactum vt non reuocetur, nisi post tantum temporis; est enim id contra naturam contractus. Cum precario ff. de precar. & c. fin. cit.

34 Precarium reuocari non potest cum damno eius, cui concessum est, nec ita statim, vt omniprorus commodo, & vsu priuetur Pan. vbi supra num. 13. Couar. num. 6. Silu. & Ang. vbi supra in princ. Nisi rationabili causa superueniente reuocetur Nau. c. 17. num. 182. Reuocans tamen cum alterius damno, licet peccet contra charitatem, non tamen contra institutam, utitur enim iure suo Garz. c. 5. num. 9. & sic intellige Silu. & Nau. vbi supra.

FEVDVM

V. Pignus · Census

1 EST concessio rei immobilis facta pro homagio. Silu. verbo feudum.

2 Feudales cōsuetudines ligant Ecclesiam, & Ecclesiasticos in defectum legum, & canonum Pan. in c. Quod alterius dōfor.

for. com. num. 7. & 15. Anchar. conf. 174. las de vho feud. num. 6

4 Si feudum deuoluatur ad Dominum per mortem Vassalli post Cal. Martij vsq; ad finem Augusti, fructus illius anni pertinent ad heredes eius. Si verò ante dictas Cal. ad Dominum Couar. 1. vars. res. c. 15. num. 14. Glo. in c. Si propter ver. primi anni de referip in 6. Franct. decis 571.

5 Si feudum alio modo quam morte amittatur, fructus pendentes ad eum pertinent ad quem feudum deuoluitur Couar. vbi supra

6 Concesso feudo pro se, & descendibus masculis, & foeminis, masculus praefertur, nec foemina cum ipso admittitur. Quod si nepos dictae filiae decedat sine filijs, feudum reuertitur ad Dominum; quia foemina semel exclusa per masculum non admittitur: nisi feudum concessum sit ad certum seruitium, quod ipsa per se, vel alium prestare possit tunc enim cum masculo admittitur. Silu. vbi supra q. 7. Non tamen quando adest masculus, aut alia foemina propinquior ultimo possessori. Ital. Clar. parag. feudum q. 30. Molin. disp. 474. num. 8.

8 Si Pater obineat feudum pro se, & suis haeredibus, & successoribus quibuscumq; non transit ad extraneos, nec ad legatarios Silu. vbi supra q. 10. Ang. co. parag. 17. Bald. in cap. 4. parag. ponere qual. olim feud. poss. alie. vt refert las. vbi supra num. 47. qui tamen alios referens docet transire etiam in extraneum cum eo calu non retineat propriam naturam feudi.

7 Alienans feudum sine consensu Domini, secuta traditione perdit ipso facto; nisi in alienatione apponat clauisulam. Saluo iure Domini, & alie. vel alio modo alienare non intendo. Si tamen capto aliqua Domino posset interuenire, vt si daret Castellum tali, quem Dominus expellere non posset, cadit. Silu. vbi supra q. 18. Ang. parag. 20. Pan. in c. si de feud.

Non potest pignori dari, quae enim prohibentur alienari, prohibentur pigno-

ridari Silu. q. 21. Ang. parag. 24. Panor. vbi supra, & secuta traditione perditur ipso facto Iul. Clar. vbi supra q. 35. Potest tamen dari in dotem in tempus vitae feudatarij. Pau. & Glo. in 6. c. si ver. feudum c. Nupet de donat. iuter iur. & ix.

9 Si duo fratres obineant feudum, quoad ipsi vel eorum heredes masculi viuerent, vel deficientibus masculis foeminae; vno dictorum fratrum moriente relicta filia, ipsa succedit excluso patre in portione patris lib. 1. feud. c. 18. Regulariter autem foeminae excluduntur extantibus masculis lib. 1. cit. c. 8. parag. filia. V. Pan. in c. Licet de vot. num. 7. Anchar. conf. 174. & 339. Azor. p. 3. lib. 10. c. 8.

10 Religio possidens immobilia in communi succedit in feudum, quando seruitium est reale, aut personale, quod a Religione honestè exhiberi potest, aut per substitutum, durante vita religiosi, in cuius persona Monasterium succedit; nisi in ipsa feudi constitutione expresse excluderetur monasterium Sanchez plurimos referens in sum. lib. 7. c. 15. à num. 30. ad 40. V. Rosental. de feud. & Molin. de iust. trac. 2. disp. 40. parag. Regularum.

11 Illus natus antequam Pater adeptus sit Regnum non dicitur filius Regis, nec dicitur primogenitus Regis, sed is, qui primò natus est post adeptum Regnum. Glo. in c. iam itaque 1. q. 4. ver. reatum Dec. in c. Inter ceteras num. 4. & 5. de reicrip. & facit text. in c. Non imputatur ea q. 1. si Senator. C. de Dignit. lib. 12. l. Si Decurio 3. l. Doctus 1. l. pen. & l. vlt. C. de Decur. lib. 10. Felin. in c. Prudentiam num. 8. de off. Deleg. Quare hic secundus succedit in Regno, non ille prior, secundum eundem, & alios ab ipso relictos. Idem die de alijs Magnatibus. V. Pan. in c. licet de voto, num. 11. Sanchez in sum. p. 2. lib. 11. c. 27. & Azor. lib. 11. c. 2. q. 10. p. 2.

EMPHYTEVSIS

V Alienatio. Culpa. Feudum.
Obligatio. Poena.

1 EST contractus, per quem transfertur utile dominium in Emphyteutam retento directo dominio, apud Dominum, cui aliquid soluitur singulis annis Pan. in c. Potuit de loca. num. 7. Azon. in sum. de iur. emphyt. Host. in sum. de loca. parag. Quid sit de materia.

2 Si emphyteuta non soluit per biennium, potest dominus rem propria auctoritate recipere Dec. consil. 146. vol. 1. Negat Afflic. decis. 97. Si res est Ecclesie, cadit, si non soluit per biennium: Si priuati, per triennium; sed in Ecclesia purgat moram soluendo celeriter. c. Potuit de loca. Priuati verò minimè. Dicitur autem solui celeriter, qui etiam in iudicio exactus statim sine dilatione persoluit, secundum Innoc. in 6. c. Potuit.

3 Si res emphyteutica soleat tertio quoq; anno fructus reddere, in priuata cadit si non soluit per nouennium; in Ecclesiastica vero si non soluit per sex annos Azor. p. 3. lib. 10. de emphyt. c. 6. in fi. Riccius resol. 100.

4 Non cadit qui est legitime impeditus Silu. ver. Emphyt. q. ver. 7. aut cui dominus tantum debet. Silu. q. 2. aut qui eo tempore, quo canonem non soluit, rem ipsam emphyteoticam non possedit. Iul. Clar. parag. Emphyt. q. 8. num. 5. aut qui propter bellorum calamitates nullos fructus percepit Idem vbi supra num. 6. Sed non ideo excusatur à solutione canonis, si pensio est parua in recognitionem directi domini. ibidem. Qui autem cadit perdit meliorationes, quas fecit l. 2. C. de iur. emphyt. Silu. vbi supra q. 5. Pan. in c. fi. de loca. num. 13. quod tamen Ias. in 6. l. 2. num. 28. concedit tantum vbi cadit ob non solum canonem; Secus si per generationem, aut tempus sit finita. V. Molin. disp. 455 & 463. Idem

de vendente irrequisito domino secuta traditione affirmant Pan. & Silu. cit. Molin. disp. 459.

5 Non est necesse nunciare Emphyteute vt canonem soluat, quia dies statuta interpellat, c. fi. de loca.

6 An cadens ipso iure ob non solum canonem statim possit à Domino propria auctoritate expelli, an verò requiratur sententia Iudicis, res est controuersa, vt est videre apud Ias. vbi supra à num. 10. Ipse affirmat non requiri, & idem asserunt alij plures, quos refert, & sequitur Molin. disp. 453. dub. pen. V. etiam Silu. q. 2. cit.

7 Donans rem emphyteoticam non tenetur soluere laudemium Nau. c. 23. num. 65. Capell. Tholos. decis. 279. Alij vt Ias. vbi supra num. 30. Annot. ad Capell. Tholos. cit. Silu. q. 21. Molin. disp. 461. dicunt teneri pro noua inuestitura. Nisi facta sit donatio filie in dotem, aut filio propter nuptias, nisi donetur æstimata ea æstimatiõe, quæ faciat venditionem. Specul. lib. 4. tit. de emphyt. num. 109 & seq. Ias. vbi supra num. 49. & 107. Laudemium est quinquagesima pars. l. fi. c. eo. & secundum Host. est tricesima, quæ solet Domino solui cum transit ad alium emphyteutam pro noua inuestitura.

8 Emphyteuta vendens rem emphyteoticam, cum pacto retrouendendi, si reedimat, non cadit secundum Tiraquell. de retract. conuent. num. 155. Secundum Silu. q. 5. vers. 2. Ang. eo parag. 14. Molin. disp. 459. num. 4. cadit cum per alienationem statim acquisitum sit ius per se factum proprietario. Rota in Sigobien. beneficij coram Iusto Iul. Clar. parag. emphyteutis q. 10. num. 135. Limita primo vt non cadat, si res non sit tradita. Secundo si tradita sit ea lege, vt si dominus eam vellet eo dem pretio eptor eam illi restituat. Tertio si fiat saluo iure proprietarij; nec aliter, nec alio modo alienare intendit. Quar. si alienans fecit pactum in continenti retro sibi vendi, aut in continenti sibi restitui Silu. Ang. Molin. vbi supra Ias. in 6. l. 2. num. 136. & 143.

9 Emphy.

9 Emphyteuta vendens rem emphyteoticam irrequisito domino, re tradita, incidit in commissum, & perdit meliorationes Pan. in c. fi. de loca. Silu. vbi supra Fallit, si venditio sit nulla, & inualida Felin. in c. Ex tenore de rescrip. num. 6. Molin. vbi supra num. 13. Tiraquell. alios referens de retrac. lignag. parag. 1. Glo. 2. num. 6. Sanchez de matr. lib. 3. disp. 2. num. 5. ratione 4. Quod si in inuestitura actum fuerit, vt possit vendere cuiq. voluerit, non tenetur requirere consensum pro venditione, sed tantum pro immisione emptoris in possessionem; & expectandus dominus per bimestre, & soluendum nihilominus laudemium Corbul. de emphyt. causa 14. ampliat 2. vbi alios in contrarium refert.

10 Emphyteuta vendens rem emphyteoticam potentiori, & qui facile conueniri non potest, expelli potest c. fi. de loca. & ibi Panor. Iul. Clar. parag. Emphyt. q. 22. & Com. Est etiam prohibitum alienare in militem, mulierem, pauperem notabiliter, Clericum propter mutationem fori, Ecclesiam, vt retineat, non verò vt habeat ultimationem & Curiales, & generaliter in Emphyteusi etiam Ecclesiastica omnes illas personas, per quas deterior fieret conditio domini las. vbi supra a num. 90. ad 100.

11 Emphyteuta deteriore faciens rem emphyteoticam potest expelli. Auth. Qui rem C. de sacrosan. Eccl. Intellige tamen, quando esset notabilis deterioratio, vt si incidat arbores fructiferas las in l. 1. C. de iur. emphyt. num. 49. Iul. Clar. vbi supra q. 26. Silu. q. 5. Ang. parag. 41. Nisi alia vitiores subrogentur Molin. disp. 457. aut nisi incidat Syluam, vt rem emphyteoticam ad culturam, vel pratum redigendo efficiat meliorem; Vbi tamen cautum non sit de soluendo canone ex ipsa sylua, vel aliter, Corbul. vbi supra causa 13. num. 30.

12 Emphyteuta etiam ecclesie potest rem emphyteoticam legare, aut donare, modo id non fiat in personam prohibitam, & nulla subat fraus, & requi-

ratur consensus domini, qui tenetur praestare, & fiat saluo iure domini Iul. Clar. vbi supra q. 15. De consensu docent las, in l. Cum dubitatur C. de iur. Emphyt. a num. 70. Silu. q. 14. & seq. & Molin. disp. 461. non requiri.

13 Si emphyteuta leget vni fundum; alteri vsu fructum, si durante vsu fructu, alienetur res emphyteotica, debetur laudemium vsu fructuario. soluit autem laudemium acquirens propter nouam inuestituram. Iul. Clar. vbi supra q. 23. & com.

14 Si bona data in Emphyteusim redeant ad Ecclesiam pleno iure, vt quia finitum est tempus concessionis, vel propter defectum hæredum Emphyteuta, vel propter eorum delictum iuxta c. Poutit de loca. non possunt de nouo licite concedi, sine solemnitate, licet nondum fuerint mensa incorporata, nisi adhuc prima causa perseueret, vt quia bona illa nondum sunt ad culturam redacta. Dicuntur autem mensa applicata cum primum Prælatus, vel Conuentus statuenz non amplius tradere in Emphyteusim illa mensa applicat: aut si vacent postquam ad culturam sunt redacta, fructuosaq; effecta, neque legitima causa adest ea iterum emphyteoticiandi Pan. in c. Vt super de reb. eccl. non al. num. 11. Molin. disp. 468. V. Silu. ver. Emphyt. parag. 2. Azor. p. 3. lib. 10. c. 2. de emphyt. q. 8. in fi. & c. 3. q. 2. Anch. conf. 176. num. 2. Suar. de relig. trac. 2. lib. 1. c. 26. num. 9.

15 Si res emphyteotica pro parte pereat, tenetur nihilominus emphyteuta integrum canonem soluere; secus si tota pereat l. 1. C. de iur. emphyt. Inst. de loca. parag. Adeo. Glo. in c. fi. de loca. & ibi Pan. num. 6. Silu. vbi supra q. 1. Ampliat Corbul. de caus. quib. emphyt. iur. suo cadit. ampl. 12. alios referens; etiam si pensio respondeat fructibus, alios tamen refert contrarium sentientes. V. Silu. loc. cit. Molin. disp. 504.

16 Propter sterilitatem non fit remissio,

fo. Glo in c. si. de loca. ver. expelli nisi calum. hereticis excepterit Corbal. vbi supra. q. 8. aut nisi p. c. sio. correspondeat fructibus & sit pro usu rei, non in signum recognitionis hominij. tunc enim facienda remissio. nam alias nihil haberet emphyteuta in recompensationem Silu. vbi supra.

17. Masculinum in emphyteusi non concipit foeminiū. Com. apud Corbul. causa 12. Addunt alij; nisi emphyteusi concessa sit a foemina; sed id non approbat Corbal. ibidem. Alij tamen, vt Com. uar. 3. var. resol. c. 18. num. 1. Iul. Clar. q. 32. Molina. disp. 474. num. 10. docent sub masculino comprehendendi foeminiū, licet non fuerit expressum.

18. Potest Emphyteuta rem Emphyteoticam impignorare sine consensu domini, non enim alienat, cum pignus in bonis debitoris remaneat. Ias. in l. Cum dubitatur de iur. Emphit. num. 78. Nisi sit Ecclesiæ Silu. q. 17. Molina. disp. 59. num. 12.

19. Emphyteuta tenetur ad onera realia & personalia tam præterita, quam futura, nisi aliquid extraordinarie imponatur concernens perpetuam utilitatem rei Emphyteoticæ, tunc enim tenetur proprietorius; aut nisi imponatur subditis pro ratione bonorum cuiusq; quia tunc Emphyteuta solum tenetur pro vili dominio, deducta pensione, aut pensionis onere, sic multis legibus citatis Molin. disp. 456. num. 3.

20. Non potest Emphyteuta rem emphyteoticam proprietario relinquere, sed cogi potest perseuerare Silu. vbi supra q. 6. Molin. disp. 453. num. 22. Pan. in c. Indicarum, de immun. Eccl. num. 1. Azor. afferens de com. p. 3. lib. 10. de emphit. c. 9. q. 6.

21. Concessa Emphyteusi pro se, & filijs, si emphyteusi sit laica, admittuntur naturales Clar. vbi supra q. 10 & Com. Iur. testat. Dec. in c. In præsentia de p. obat num. 36. & legitimati privilegio Principis Clar. dicens esse Com. q. 31. & legitimati per sublequens matrimonium Pan. in c. Tanta, qui fil. sint legiti. si verò sit Ec-

clesiastica excluduntur naturales Clar. q. 30. & legitimati à Principe, nisi sint à Papa quoad omnia Azor. p. 3. lib. 10. c. 10. q. 6. de emphit.

22. Emphyteusis hæreditaria computanda in legitimam, secus si hæreditaria non sit Azor. vbi supra c. 14. q. 7. dicens esse communem. Est autem hæreditaria, quæ etiam ad hæredes extraneos & voluntarios, siue necessarios, & naturales transfertur. Non hæreditaria, quæ habetur donatione, venditione, permutatione, præscriptione, vel nominatione Azor. c. 5. in fi.

23. Proprietarius accipiens rem Emphyteoticam in pignus facit fructus suos Silu. ver. feudum q. 30. Ang. eo parag. 33. modò tria concurrant secundum Nau. c. 17. num. 218. primo quòd nihil aliud præter fructus recipiat ab emphyteuta, Secundo vt res illa non sit meliorata ab Emphyteuta, vt ait Silu. Quod tamen limitandum est ad partem fructuum habitam non ex melioramentis, hi enim sunt Emphyteutz. Tertio quòd Emphyteuta obinuerit dominium vile gratis, aut quasi gratis, alioqui, si data sit pecunia, capere non potest fructus respondententes pretio dato. Idem si datum sit pro obsequijs docet Molin. disp. 323.

24. Emphyteuta si religionem profiteatur, donans Monasterio omnia bona sua transfert etiam Emphyteusim Anchar. alios referens cons. 420. At secundum Ias. in l. 3. C. de iure Emphit. & Io. And. c. In patientia de probat. Et Com. transit si intra biennium non reuocet Ecclesia, & constat ex Auth. de alie. & Emphit. Iul. Clar. vbi supra q. 33. absolute docet Emphyteusim, quæ non est simpliciter hæreditaria, id est in quam extraneus non succedit, siue sit priuati, siue Ecclesiæ non transire saltem vt monasterium retineat, quia tenetur alteri vendere V. Molin. disp. 482. Pan. in c. In præsentia num. 70. Dec. num. 294. Felita. num. 49. Intellige autem si monasterium sit capax. Azor. vbi supra c. 10. q. 5.

25 Ecclesia potest pro se retinere Emphiteusim ad se reuertam oblineam fiduciam, nec eo casu tenetur admittere agnatos petentes renouationem Gratian. discip. for. 1. c. 88. Si autem uult alteri de nouo in Emphiteusim dare, præponuntur agnati. Benintend. concl. 19. Pan. in c. Bonæ 2. num. 28. de postul. Præl. Clar. q. 43. si tamen petierint renouationem intra annum a die scientiæ quod sit finis emphiteusis, Clar. q. 47. cit. Quod si interim extraneo data sit, non audiuntur agnati, quodiam sit alteri ius quæsitum. Clar. ibidem.

26 Si bona Emphiteuta ob eius defectum publicentur emphiteusis laicæ hæreditaria ad fiscum transit sed is cogitur in alium transferre, ne deterior fiat conditio domini, cum fiscus sit perpetuus, ac persona potentior. Non hæreditaria uerò non transit, sed statim ad uocatos defertur, aut eis deficientibus, ad dominum. Ecclesiastica uerò etiam si possit ad extraneos transmitti, non tamen ad fiscum transire potest. Iul. Clar. ubi supra q. 27. V. Sanchez de hoc casu disputantem in sum. lib. 2. c. 19. per totum.

27 Emphiteuta non cadit si deficiat in re minima a solutione canonis Benintend. concl. 6. Clar. q. 8. Non potest tamen inuito Domino soluere per partes Benintend. concl. 4. Nec cogitur dominus plures anticipatas solutiones recipere Silu. q. 8. Azor. ubi supra c. 7. q. 8.

28 Si res Emphiteutica inter plures diuisatur, omnes tenentur in solidum ad integrum canonem, quia Emphiteusis de sui natura est indiuidua, atq; ad eò uno eorū non soluente parè suam, omnes incidunt in cõmissum [Clar. q. 8. cit. Molin. disp. 452. Silu. q. 4. uers. primo, & Com. ut testatur las in l. si. C. de iure Emphit. Glo. in l. Comuni diuidendo, uer. confunderetur ff. com. diuid. Ad uitandam poenam caducitatis soluat alter pro non soluente, & dein

de contra illum agat. Silu. cit. Si Dominus consensisset diuisioni, sibi præiudicat Afflic. decis. 153. nisi dixisset. Saluo iure meo. Vrsill. ad decis. cit.

29 Renouatio Emphiteusis locum non habet, ubi Dominus directus declarauit uelle pro se retinere, qui cogi non potest ad renouandam proximioribus Gratian. discip. for. to. 1. c. 88.

M V T V V M

V S V R A.

V. Commodatum. Debitum.
Iudex. Iudex. Obligatio.
Factum. Pœna. Pro-
missio. Restitutio.
Societas. Vẽ-
ditio.

1 M V I V V M est traditio rei ad usum, ut statim fiat accipientis, & restituitur postea tantundem eiusdem rationis, & qualitatis Molin. disp. 299.

2 Vltura est lucrum ex mutuo l. q. 3. per tot. Cai. in sum. ner. usura. Addunt alij, ut mutui principaliter intentum. Sed hæc definitio conuenit tantum Vlturæ materialiter sumptæ, id est rei cui ea quam committitur peccatum usuræ Vltura uerò formaliter, id est prout est peccatum, sic definitur a Reginaldo lib. 10 c. 10. num. 291. Est mutuatio, ob quam pretium aliquod super id quod datum est petiatur, uel accipitur.

3 Mutuum, in quo committi potest Vltura, est duplex, Expressum, & virtuale siue tacitum. Expressum est, quando aperte & explicite celebratur contractus mutui, & aliquid ultra sortem exigitur; & dicitur Vltura aperta. Virtuale est v. g. Si quis carius iusto pretio rigoroso uendat credito, illudq; incrementum ob dilatatam solutionem recipiat; si tamen uenditor non erat seruaturus, iuxta uer. emptio

ver. emptio dicta sunt. Item si quis anticipata solutione vilius emat iusto pretio infimo, & dicitur Usura palliata. Armill. ver. Usura parag. 11. Quoties igitur accipitur lucrum non ex mutuo, licet iniuste accipiat, non erit Usura.

4 Usura pro vitio, & peccato, est acceptio, aut voluntas accipiendi lucrum ex mutuo, & diuiditur communiter in realem, & mentalem, non quidem per pactum expressum, & tacitum, quasi realis sit ex pacto expresso, mentalis verò ex pacto tacito: neq; ut in alijs, actus interior, & exterior, quasi realis sit, quæ exterius exercetur in actu mutui: interior verò sit propositum dandi ad usuram, sed diuiduntur per solum pactum, ita ut ex utraque parte requiratur actus mutui, sed ita, ut in reali interueniat pactum expressum, vel tacitum; si verò nullum interueniat pactum, sed sola spes, & intentio animo concepta ratione mutui aliquid ultra fortem accipiendi, est mentalis. Quare duplex quodammodo constitui potest usura mentalis vna, quæ est solum propositum dandi cum foenore, & hæc licet sit peccatum mortale, aut veniale pro qualitate illius propositi, de hac tamen hic non est sermo. Altera, quæ est non solum propositum mutuarii cum auctoritate, sed re vera factio mutui, nulloque interueniente pacto, adest sola intentio, & spes interior accipiendi aliquid ultra fortem, & de hac loquimur V. Salon. 2. 2. q. 78. art. 1. Conrad. de contrac. q. 21.

5 Tria requiruntur ad Usuram ex Sot. de iust. lib. 6. q. 1. art. 2. primo ut sit mutuum expressum, aut tacitum, ita ut propria actio. In qua usura exercetur, sit mutuario alicui rei earum, quæ usu consumuntur, ut vini, pecuniæ, &c. Secundo, ut mutuanus aliquid ultra fortem ratione mutui intendat accipere tamquam pretium illius mutui per quod excluditur ab usura, qui mutat alicui centum, ut alia centum iam debita simul soluantur. Conrad. ubi supra. vers. tertium dictum, & qui mutat alicui, ut is ab iniusta vexatione deficiat. Idem q. 37 tertio ut interueniat pa-

ctum, aut aliqua civilis obligatio, qua possit mutuatarius in exteriori foro ad solvendum auctarium obligari.

6 Hoc pactum potest esse duplex, aut explicitum, aut implicitum. Implicitum est cum mutuanus dicit, Optime nosti te mihi gratum esse debere, & me ex his pecunijs vivere. Et hoc pactum implicitum contingere potest vel ex parte utriusque, ut cum uterque nitibus, & signis, aut verbis ambiguis sibi vicissim illud pactum significant, & tunc accipiens teneretur restituere danti, vel ex altera tantum parte, & hoc vel ex parte tantum mutuantis intendentis sub illis signis, & verbis ambiguis mutuatarium obligare ad aliquid ultra fortem, & hoc est usura, propter solam intentionem mutuantis, licet mutuatarius id non intelligat: vel ex parte mutuatarii, ita ut is existimet se obligatum ad auctarium solvendum, cum tamen mutuanus id non intendat: quo casu, cum tantum sit error mutuatarii, non interuenit Usura. Si tamen tempore solutionis existimet, aut suspicetur mutuanus quod sibi ultra fortem exhibetur, id fieri ratione mutui, recipere non debet, & acceptum teneretur restituere; accipit enim ratione mutui in quo consistit iniquitas Usuræ. De hoc infra vers. Mutuanus sine pacto &c. num. 20.

7 Et quia duobus modis potest mutuanus lucrum ex mutuo sperare aut intentione primaria, ita ut nisi ex mutuo lucrum speraret, nequaquam mutuet; vel intentione secundaria, & concomitanter, quando mutuet quidem, quamuis lucrum non expectaret, sed ex amicitia, & benevolentia expectat tamen ex illo mutuo, & vi illius aliquod lucrum; ut oq; modo lucrum sperans. & intendens est usurarius secundum Salon. 2. 2. q. 88. art. 2. contr. 1. & art. 3. contr. 10. (Per intendere autem lucrum vi mutui, intelligit intendere tamq; debitum obligatione civili, ut aperte dicit de contr. 1. conclus. 1. & 2.) & hæc opinio est S. Tho. 2. 2. q. 78. art. 2. ad primum. Cai. in sum. ver. Usuræ. Salon. contr. 1. cit. Sot. de iust. lib. 6. q. 1. art. 2. Nau. in man. c. 17. num. 209. & de usur. not. 11. num.

um. 22. P. Nau. de rest. lib. 2. c. 2. num. 297. & seq. Molin. de contrac. disp. 505. num. 7. Cum enim lucrum immediatè terminat mutationem siue vt cauta praxise, siue vt concausa simul, ex æquo tamen cum amicitia, necesse est, lucrum non liberaliter sperari, & titulo gratuito, sed ex debito causa mutui, & titulo iniusto, & nullo. Contra verò spes, ac intentio comparandi per mutuum lucrum aliquod aut commodum ultra sortem, quod ex benevolentia, gratitudine, ac liberalitate proueniat, non efficit mutuantem vsurarium, esto intendatur lucrum tamquam principalior finis, ad quem mutuum ordinatur, & esto mutans non esset alius mutuaturus. quare ea via acceptum non est obnoxium restitutioni, est S. Tho. Molin. & aliorum cit. & probat Caiet. art. 1. Nam remuneratio sperata non est ratio, vt mutuet, sed est conditio, quare huic magis, quem illi mutuet, quia hic gratus, ille non. Et quoniam facere, & desiderare sunt eiusdem rationis; si quis non solum hæc intus speret, sed etiam extra demonstrat talem spem vt supra moderatam, & sequatur effectus gratitæ remunerationis, nullum est peccatum vsuræ. At Io. med. de reb. per vsur. acqu. q. 1. & Couar. 1. var. res. c. 20. num. 3. & in reg. Peccatum p. 2. initio nu. 3. & videtur Si lu. vsura 1. in princ. dicunt vsuram committi, quoties spes illa fuerit causa primaria, & vltima, & finalis mutui; secus si tantum impulsua. Prior sententia verior, quæ sequitur Azor. p. 3. lib. 5. c. 16. in fi. V. Conrad. de contrac. q. 21. concl. 5.

8 Ad maiorem autem prædictorum intelligentiam Notandum ex Nauar. in 1. maa. c. 17. num. 209. Causam principalem seu finalem in aliquo actu illam esse, quæ per se appetitur, & propter quam aliud appetitur, id enim est de ratione finis, vt per se desideretur, & ex illius affectu alia sint volita, tamq; media ad illam, quæ enim sunt ad finem, non tam propter se, quam ex amore, & cupiditate finis sunt volita. Vnde fit, causam principalem, & finalem pro eodem à Doct. reputari. ac causa minus principalis, siue impulsua est, quæ non

affectu per se, sed alterius est volita, & concupita, quamuis esset causa, sine qua non.

9 Notandum Secundo intentionem, vt ait. San. Thom. 1. 2. q. 12. & Com. semper esse de fine cum enim intentio sit actus voluntatis, cuius obiectum est bonum; ideo voluntas per se, & principaliter tendit in finem, in quo solo est secundum se bonam. in media verò, quia non inuenitur in eis propriè ratio boni, nisi vt dicunt ordinem ad finem, non fertur voluntas, nisi quatenus fertur in finem, ad quem illa conducunt. Quando igitur dicimus non licere intendere lucrum ex mutuo, & vi mutui, intelligitur lucrum esse causam finalem, & principalem mutui, & amicitiam autem volumus tamquam medium conducens ad finem, id est lucrum.

10 Licitum est aliquid accipere pro obligatione mutuandi; est enim obligatio pretio æstimabilis S. Tho. 2. 2. q. 78. ar. 2. ad 4. & ibi Cai. & Valent. Sot. de iust. lib. 6. q. 1. ar. 2. ad prima, & art. 6. in fi.

11 Mutuum triticum rest. iuendum eadem mensura, & bonitate, aut pretium quo valebit tempore restitutionis, siue pretium sit auctum, siue diminutum Sot. ar. 2. cit. Salon. 2. 2. q. 78. ar. 2. contr. 15. num. 3. Quod si non est præfixitum tempus solutionis, peti potest tempore, quo carius est nisi mutuans det operam, ne antea soluat. Sot. cit. Pecunia verò mutuata valor, an attendendus sit tempore, quo data est, an tempore solutionis V. ver. Debitum.

12 Mutuare triticum cum pacto, vt tempore solutionis reddatur pretio quo tunc valebit, non est vsura: est enim venditio cum dilatione solutionis Nau. c. 17. num. 125. intellige si erat in id tempus seruaturus, c. Nauganti parag. vlt. de vsur. Conrad. de contrac. q. 38.

13 Non potes vi mutui alterum ad aliquid pecunia æstimabile obligare, vt v. g. ad colendum agrum tuum iusto pretio, ad frequentandum tabernam, siue molendinum tuum &c. S. Tho. vbi supra ar. 1. & ibi Arag. Sot. ar. 2. cit. cit. Silu. vsura 1. g. q. 7. Nau. c. 17. num. 220. Licet autem obligare ad alium contractum statim inendum.

incundum, sine damno tamen ipsius mutuatarij P. Nau. de rest. lib. 3. c. 2. num. 242. & seq. Reginald. 10. 2. lib. 25. num. 192. contra Sor. vbi supra Io. med. de reb. per vsur. acquis. q. 4. vers. supposito ergo, Azor. p. 3. lib. 5. c. 7. de vsur. q. 5. Molin. de contrac. disp. 310. vbi num. 2. excipit casum, in quo mutuatarius volebat huiusmodi contractum v. g. colendi agros, &c. celebrare, sed necessarii illi erant 100. quæ ideo mutuas illi mutuat, vt commodius colat, &c.

14 Licet alicui mutuaré, donec v. g. frequentaueris scholas meas, vel tabernam &c. quia hic tantum designatur, tempus, ad quod sit mutuum, nec admittit libertas, &c. Azor. p. 3. lib. 5. c. 7. de vsur. q. 2. & concedit Molin. disp. 309. si animus dantis non sit accipere illud tamq; pretium muniti. Dissuadenda tamen illa limitationis appositio tamq; periculosa Cai. 2. 2. q. 78. ar. 2.

15 Vltra est mutuaré Medico cum pacto, vt suos ægros curet temporibus debitis iussu pretio Silu. vsura 1. q. 8. Nau. c. 17. num. 120. Cai. in sum. ver. Vltra c. 2. casu 7 & alij plures; licet alij velint, quod sit conductio operarum anticipata solutione. Sed id est extra casum, cum iam non sit mutuum.

16 Etiam vtro, rogatus tamen, mutuas pecuniam potest pacifice de lucro cessante intra terminum, ad quem mutua conceditur Nau. c. 17. num. 211. & de vsur. not. 13. & consil. 3. Immo & spontè non rogatus offerens indigenti pecuniam Io. Bapt. Conrad. p. 1. q. 220. in addit. initio. Arag. art. 2. cit. Intellige si pecuniam illam habebat negotiationi destinata, nec dum ab eo statim transitit. Cai. vbi supra ad primam Molin. disp. 315. Salon. 6. ar. 2. contr. 9. Arag. vbi supra ad primam Nauar. not. 7. num. 58. de vsur. Immo etiam vbi aliam haberet pecuniam otiosam; non enim tenetur ex hac mutuaré Azor. p. 3. lib. 5. c. 5. vers. Secundo notan. præcipue si illam ad alios vsus, & fines, vt ad fructus necessitates, destinasset, Nau. in man. c. 17. num. 212.

17 Mutuas coactus per vim, aut metum, potest propterea aliquid accipere Conrad. de contrac. q. 45. ad secundum modum dicendi Nau. nu. 212. cit. qui intelligit etiam de vi, & metu incusso à Rege, vel Ciuitate. & verum dicit de coactione iniusta; Nam Rex, vel Ciuitas pro communi bono cogere potest diuitem ad sibi mutuum, vt etiam idera docet Conrad. vers. Quarto defectus.

18 Potest mutuas à principio pacifice de lucro cessante si tempore mutuationis verisimiliter ratione mutui erat illi cessatum, licet postea non cesset: idq; sufficit vt interesse non sit factum Valent. 3. disp. 53. q. 10. p. 2. concl. 4. & in compend. contrac. Arag. vbi supra ad 4. vers. His ergo, & alij, & q. 77. art. 4. vers. circa tertiam causam, in resp. ad 2. Sor. vbi supra ar. 1. in solut. 2. Lessi. lib. 2. c. 20. dub. 13. Molin. asserens de Com. disp. 314. num. 5.

19 Licetum est aliquid vltra sortè accipere ratione laboris in mutuo Silu. vsura 1. q. 42. Nau. de vsur. not. 12. in fi. Conrad. de contrac. q. 46. vers. 13. casus Item ob grauamen, ob quod priuata pecunia mutua est enim interesse quoddam Io. Med. de rest. q. 32. vers. Intertur sed merito contradicit Arag. 2. 2. q. 77. art. 7. quæsq; enim id dicere possit cū mutuat. & Lessi. vbi supra dub. 14. dicit esse laxandas habenas, vbi aliud interesse non inueniunt.

20 Mutuas sine pacto tacito, aut expresso, non peccat aliquid vltra sortem accipiens vtro, & liberè datum à mutuatario S. Tho. 2. 2. q. 78. ar. 2. & ibi Salon. Couar. 1. var. res. c. 20. num. 4. & in reg. Peccatum p. 2. in principio à num. 4. Quod si putet sibi non liberè datum, tenetur danti restituere, propter conscientia laesionem; licet uerè animo libero datum sit manetq; huiusmodi obligatio donec laesio conscientia aliquo modo cessauerit Caiet. q. 78. cit. ar. 1. Couar. 6. c. 20. V. Cai. in sum. ver. Vltra ment. Silu. vsura 1. q. 4. Si uerò putet sibi liberè datum, cum tamen non sit, durante bona fide excusatur à restitutione ratione bonæ fidei: hac uerò cessante tenetur restituere; nisi forte ea durante
contum.

Consumperit, nec factus sit locupletior. Arag. 2. 2. q. 78. ar. 1. de usura ment. concl. 3. Molin. tract. 2. disp. 246. & com.

21 Mutuatarius tenetur tantū ad interesse propriū quā, non ad remortū, id enim infinitū Io. Med. de reb. per. vtr. acqu. q. 3. casu. 2 in fi.

22 Potest emere à genero ius, quod habet in possessionē sibi à focero datā in pignus dote non soluta, modo non fraudulenter facias, fingēdo emere cū intēdas mutuarē. Sil. vfu 3. q. 5. Ang. vfu 1. parag. 17. v. Molin. idisp. 3. 2. 1. Solutio tamē matrimonio, aut soluta dote à focero, eo ipso dissoluitur cōtractus eptionis, &c. Quare usura erit, si deinceps accipias fructū pignoris.

23 Quod sub usuris acceptū potes alteri mutuarē, cū pacto ut restituat usurario fortem, & usuras, si ex ea pecunia satisfacere uolebas usurario, sil. usura 1. q. 20. id enim est, te indemne seruare Ang. usura 1. parag. 1. Archid. in c. De ulara 14. q. 3. Azor. p. 3. lib. 10. c. 20. de censib. q. 4. L. eff. lib. 2. c. 20. dub. 10 in fi. V. Cōrad hunc art. fufe disputatē de cōtrac. usur. q. 41. Ego cū Anchar. consil. 76. n. 10. id puto uerū si statim eras Usurario satisfactorus Nam si ea pecunia erat tantū pars debiti, & ad annū futura erat otiosa, nō potes interim aliquid ratione mutui exigere: nullum enim damnum sustines.

24 Mutuās nō potest lucrū cessans siue certū, siue incertū statim exigere Io. Med. de usu. q. 3. uerū septima cōditio Arag. ubi sup. ar. 2. P. Nau. lib. 3. c. 2. dub. 9. quod Azor. p. 3. lib. 5. c. 5. q. 2. cōcedit, quādo mutuās ex ipsa pecunia mutuata statim accipit interesse, secus, si aliquid aliud, quae opinio licet nō careat probabilitate, mihi nō probatur, perinde enim est accipere oleum, unum, &c. ac si acciperet pecuniam.

25 Mutuās ratione periculi restitutionis potest accipere quantū fideiusor pro eo potest accipere modō mutuatariū nō cogat, ut se infideiusorē accipiat, & si probabile periculum sil. uer. fideiusor. q. 17 & usura 7. q. 6. L. eff. ubi sup. dub. 13. Molin. disp. 3. 18. ubi de intelligētia c. Nauiganti de utur. de quo etiam Conrad.

26 Mutuās, aut cōmodans nullū debet damnum pati, nisi fortē mutuatarij necessitas tāta sit, ut teneatur mutuās id damni pro illius subuentione sustinere, quia scilicet nequē hic neq. alibi habet Io. Med. de reb. per. usur. acqu. q. 3. V. Arag. ubi sup. al. ibidē cō. 8. n. 18.

27 Si mutuum nō est causa amissionis lucri,

nil ea ratione potes accipere quod cōn. git quādo mutuos habet aliā pecuniā in arc. 2, quā mutuo dare. uel negotiationi exponere potest, iple tamē nō uult nisi eā extrahere, quā habet negotiationi exposita. Nisi forte huiusmodi pecunia sibi sit necessaria ad alias occurrentes necessitates uitae q. subsidia. Nau. c. 17. nu. 2. 12 Arag. ar. 2. cit. uerū. His ergo cōdit. 2. Petr. Nau. lib. 3. c. 2. nu. 301. V. supra nu. 16.

28 Mutuarē pecuniā cū pacto ut mutuatarius eā alibi restituat, aut tēpore messis uēdat mutuatariū pretio tūc currētī nō uidetur usura, ratio primi est, quia id nō est mutuarē, sed cābi re, quod licet vniciq. praesertim cū hic nulla sit interesse solutio, sed tantum uirtualis saltē tēpore modo tamē mutuatarius habeat in loco solutionis, uel pecuniā uel aliquid qui soluat, de quo Molin. disp. 3. 10. nu. 6 In secun. uerō casu docet Mol. dil. 309. n. 9. esse eptionē auct. patā tritici iusto pretio, in quo nulla cernitur iniustitia. Sed id ego concedere nō audeo: quia ille mutuū petit, & accipit cum pacto, &c. & quia mutuatarius fortē nō erat uenditurus tēpore messis, quo uiliori pretio uendi solet frumētū. quare cogitur id damni ex mutuo sustinere.

29 Mutuarē cū pacto, ut mutuatarius soluat quod aliā ipse mutuati ex iustitia soluere tenebatur, nō est usura Io. Med. ubi sup. q. 7. Sor. de iust. li. 1. q. 1. ar. 3. Az. ubi q. 15. Ang. usu. 1. parag. 9.

30 Mutuū retineri potest quatuor cōcurrentibus Pri. si debitu sit liquidū Secun. si debitu & creditū sint ei uide speciei quātitatis, & qualitatis hāc enim necessario requiri in cōpensatione docet Pan. c. fi. de depof. nu. 12. sed id cōmuniter reprobari docēt Sayr. cla. reg. lib. 9. c. 14. nu. 5. P. Nau. lib. 3. c. 1. par. 4. nu. 384. Tert. si aduenit tēpore solutionis debiti. Quar. ut nō teneatur mutuatarius ex pacto aliud à re mutuata in solutum recipere. Garz. c. 6. nu. 8. Vide Molin. disp. 560. num. 14.

31 Filius fam. nō tenetur soluere mutuū sibi factū l. 1. & 2. ff. ad sen. cons. Maced. Inst. Quod cū eo, qui in al. est pot. para. pen. etiā in foro cōsciētiae sach. affirmās de cō. lib. 6. de matr. disp. 38. n. 3. & to. 2. sū. lib. 7. c. 3. 1. n. 2. Nec uerū est quod Rebell. p. 2. lib. 9. q. 2. sec. 2. docet in cōsciētia teneri filiū fam. soluere, licet à Iudice sit absolutus V. Mich. Ferrū qq. moral. & Vicar. p. 2. q. 10. & 105. n. 37 & seq. qui uult teneri in foro cōsciētiae mortuo Pat. cū eo casu cesset fu-

ipicio. Mac. Fr de Clerico idē affirmat etiā viūte re Pat. si habeat bona eccl. Sed alij extēdūt priuilegiū ad eōsdem filios, sui iuris effectos per mortē Pat. & ad parētes ipsos, etiā si filiorū periculū habeāt & ad fideiussores nisi quo tēpore fideiusserūt habuissēt animū id donadi huiusmodi filijs Mol. dis. 301. n. 2. & seq. Pater tamē quādo fili⁹ erat solutus accipere mutuū, & ipse solutus erat restituere, cogitur soluere Afflic. uen. cis 308. per l. Titianus ff. Quod cū eo. Nec. valet renūciatio huiusmodi priuilegij, cū potius inparentū fauorē introductū sit, ne filij in eorū necēde machinareētur Mol. nu. 4. In decē casib⁹ locū non habet Sen. cons. Macd. (quos vide ibi nu. 8. & Glo. Instit. loco cit. Tenetur tamen restituere id ni quo factus est locupletior per huiusmodi mutuū Molin. disp. 573. num. 15.

32 Vsurarij bona esse tacite hypothecata pro vsuris docent Glo. in c. Cum tu, &c. Tua nos de vsur. in ant. &c. Quauquam eo in 6. lo. Med. de reb. per vsur. acq. q. 4. Negant Silu. vsura 6. q. 5. Sot. lib. 6. q. 1. Nau. c. 17. nu. 265. Couar. 3. var. resol. c. 3. nu. 6. Host. in sum. de vsur. nu. 12. Pet. Nauar. de rest. lib. 4. c. fi. nu. 7. Quod Pan. & Ascar. in d. c. Cum tu ampliant etiā si acquisita sint per pecuniā vsurariam, & transferūt ad tertiū ex causa lucratia: quo tamen casu dicunt posse per Iudicis officium vēdi ex quadam æquitate. Couar. vbi su. in fi. Caiet. to. 1. opus 8. q. 4. Molin. disp. 329. docēt. hypothecata esse quæ alienauit, cum non esset soluendo, si accipiens id sciebat. V. Salon. 2. q. 78. art. 3. contr. 5.

33 Non valet donatio Vsurarij, nec alia eius alienatio, si tempore quo facta est, impotentē reddidit alienantem ad soluenda debita, quæ tunc habebat, quocunq; titulo alienauerit, & sic alienata recipiens liquidem scienter, tenetur omnino restituere quia illa alienatio facta fuit in fraudem creditorum. Si autē igno- rante ad nihil tenetur, nisi obtinuerit titulo lucratiuo, tunc enim tenetur restituere tē si extat aut in quātum factus est locupletior modo tamen a creditoribus petatur intra annum à die scientiæ alienationis factæ in ipsorū fraudem Silu. vsura 6. q. 11. Ag. rest. 1. vers. Viura à nu. 17. Molin. disp. 330. nu. 4. & 12.

34 Dos data ab Vsurario, cuius bona soluendis vsuris, quæ debet, non sufficiunt,

est restituenda ab accipiente, qui id scit, aut scire debet, etiā si data sit in pecunia, aut alia re, cuius dominiū sit translato in ipsum Vsurariū quia capit ab eo, qui nec donare, nec dotare potest. Sot. de de iust. lib. 6. q. 1. art. 4. Nau. c. 271. Ang. vbi sup. parag. 35. Si tamen bona fide accepit, & ea durante consumpsit, nec factus est locupletior, ad nihil tenetur. Salō. vbi supra contr. 1. num. 8. At secundum Molin. num. 12. citat nihil tenetur, licet adhuc possideat. Si bona fide accepit, retinere potest quantum alendæ uxori est necessarium cum huiusmodi alimenta sint Vxori debita Azor. p. 3. lib. 5. c. 14. de vsur.

35 Dominium rei per vsuram acquisitæ transfertur in vsurarium Nau. c. 17. num. 265. & concedunt Ang. vsura 2. parag. 18. Silu. vsura 6. q. 1. in rebus vsu consumpibilibus cōsistentibus in numero, pondere, & mensura, vt pecunia, grano, vino, &c. Si enim cum rebus vsurarij permixta sunt, aut cōsumpta, cum hæc recipiant functionem in genere suo. In rebus verò mobilibus, quæ vsu non consumuntur, aut mobilibus, aut mobilibus non mixtis, nec consumptis, siquidem ipsa sunt immediatē per vsuram extorta non transfertur dominiū, sed restituenda est res ipsa cum fructibus quos dominus perciperet, si res sit lucrosa; si verò non sit lucrosa, restituenda est tantum res ipsa, non verò fructus, sunt enim industriales: nisi forte per detentionem talis rei alter sit damnificatus, tunc enim tenetur damnum refarcire. Quod si iam non extet res ipsa, quia v. g. alij vendidit, potest dominus illam de manu ementis euincere. Si autem sunt mediata acquisita, vt quia ex pecunia vsuraria fundum emit, tenetur tantum ad pecuniam extantem; nisi soluenti vel lucrum cessauerit, aut damnum emerit erit, tunc enim ad vtrumq; tenetur S. Thom. 2. 2. q. 78. art. 3. & ibi Ara. & Salon. contr. 1. & trib. seqq. Molin. disp. 336. & seq. Silu. & Ang. vbi supra. Couar. 1. var. resol. c. 3. num. 6. Sot. lib. 6. q. 2. art. 4.

36 Potest gener, aut alius cui sit promissa dos percipere fructus pignoris sibi dati donec soluat dos, c. Salubriter de vsur. tot. vbi supra art. 1. quamuis focero dederit solutionis dilationem Couar. vbi supra

supra c. 1. num. 3. Anchar. & Pan. in d. c. Salubriter. Nisi focer exprimat se tradere pignus tantum in securitatem dotis non verò fructus, ipso genero liberè consentiente Salon. 2. 2. q. 78. art. 2. contr. 14. num. 5. Amplia etiam si fructus excedant onera matrimonij, modò non excedant fructus dotis Nau. de vsur. not. 21. contra Silu. vsura 3. q. 2. Ang. vsura 1. parag. 25. Arag. ar. 2. cit. circa finem Reginald lib. 25. num. 223. Potest item Vidua, donec ei dos detur, licet à mariti domo recesserit Arag. loco cit. Idem Vir mortuus vxore, & viri hæredes, si omnes hi sustineant onera matrimonij Armilla Ver. Vsur. parag. 23. Salon. vbi supra contr. 15. De hæredibus viri negat Ang. vbi sup parag. 24. de Vidua concedit Silu. vbi sup ar. q. 7. & ver. Dos si accipiat ratione interesse, quia scilicet mallet dotem, sed eam non accipit, vel quia non potest, vel quia hæredibus compatiatur. De hæredibus verò concedit, si Vidua præstent alimenta q. 7. cit. Potest autem loco fructuum tantundem in pecunia accipi Couar. & Sor. vbi supra, Nau. not. 21. cit. num. 67. Salon. contr. 14. contra Silu. vsura 3. q. 3. quid concedit tantum vbi Gener solitus sit mercari aut deponere pecuniam apud mereatorem, & ex dote soluta fuerat probabiliter fructum reportaturus. V. Couar. vbi supra Molin. disp. 321. Azor. p. 3. lib. 7. c. 9.

37 Iusta sunt statuta decernentia, vt certum quid soluarur viduæ, donec ei dos reddatur Nau. vbi supra num. 68. & in man. c. 17. num. 213. Salon. contr. 15 num. 3. Silu. Vsur. 3. q. 8. Ang. ver. dos. parag. 28. Couar. vbi supra vers. 7. licet ipse cum Silu. concedat tantum ratione interesse, quia potius vellet habere dotem, vt possessiones, vel annuos redditus emeret. Et Pan. vol. 1. consil. 39. consuluit huiusmodi statuta condi non posse. Addit Molin. disp. 322. num. 7. non debere plus taxari à staturo, quàm sint alimenta debira, vel fructus dotis, vel lucrum cessans. Quòd si vidua, aut Gener est in causa, vt dos à focero, aut hærede retineatur, vt non poterit huiusmodi prius egio Cai. 2. 2. q. 78. ar. 2. in

resp. ad 6. V. Rotam coram Card. Mantica decis 171. Gratian. discip. for. to. 1 c. 143.

38 Qui per vsuram acquisit officium aliquod temporale, non tenetur restituere fructus perceptos ex eodem officio, sunt enim præmium laborum Nau. c. 17. num. 223. vers. 94. Immo nec officium ipsam, sed tantum aliquid pro grauamine obligationis, quam vltra sortem accipit ad arbitrium boni viri Arag. ar. 2. cit. At P. Nau. lib. 3. c. 2. num. 273. docet, quod si officium illud sit vendibile, siue ex natura rei, siue ex lege, siue ex consuetudine, si gratis non sit dandum, licet operæ æquent redditus, restituendum esse valorem illius officij. Idem ego dicerem de fructibus, quia cum officium sit lucrosus, si restituendum est officium, ergo, & omnia ex illo lucra; sicut tenetur restituere fructus ex agro immèdiatè per vsuram acquisito collectos. Limite tam cum Arag. Nisi labores æquent fructus ipsius officij deducendæ enim expensæ, & labores necessarij Salon. vbi supra art. 2. conts. 4. num. 13. docens restituendum esse officium circa fructus, & stipendium distinguit duplicia esse, quædam honorifica, quæ non tam pro laboribus, quàm pro dignitate illius muneris, & officij conferuntur. alia quæ directè, & propriè in mercedem, & precium laborum redduntur. Stipendia primi generis, cum non respiciant labores officij, docet non posse tuta conscientia recipere, & retinere, nisi qui iustè officium obtinet. Stipendia verò secundi generis, quia sunt premium laborum, qui in officio sustinentur posse iustè retineri.

39 Pecunia potest locari, & vendi, vt aurum, & argentum S. Tho. de regim. Princ. lib. 2. c. 14. Silu. vsura 1. q. 12. & vsura 4. q. 2. & 3. Nau. c. 17. num. 187. Tolet. lib. 5. cap. 51. Salon. de camb. q. 3. art. 1. & q. 4. art. 2. contr. 1. num. 22. Mercad. de camb. c. 2. num. 4. & com.

40 Non est mortale accipere ad vsuram a parato, etiam sine necessitate, aut vtilitate Cai. 2. 2. q. 78. ar. 4. modò scandalum absit, vt in Episcopo, aut si propterea

rea necessaria familia debitis fraudatur obsequijs Sor. lib. 6. q. 1. ar. 5. Nau. c. 14. num. 39. & c. 17. num. 262. Esse mortale accipere ad vsuram, etiam à parato sine necessitate docet Molin. disp. 335. cum det alteri occasione noui peccati mortalis. Certè mortale est petere ad vsuram etiam à parato, est enim ad peccatum inducere S. Thom. 2. 2. q. 78. ar. 4. Castr. de iust. Hæret. pun. lib. 5. c. 15. Armill. ver. vsur. parag. 39. nisi in extrema necessitate, cum sciret se aliter frustra petiturum, Nau. num. 262. cit. Salon. d. q. 78. art. 4. contr. 1. in fi. modò id fiat sine complacentia in peccatum, Idem contr. 2. & modò amicum non habeat, à quo gratis recipiat ibidem num. 7. Conrad. de contract. q. 47. V. Sanchez in sum. lib. 3. c. 8. à num. 25.

41 Merus executor vsurarij non tenetur restituere: nullo enim modo cooperatur iniuste actioni, aut contractui, quæ iam facta sunt Sor. ubi supra ar. 4. Nisi aliquo modo cogat mutuatarium soluere, siue importunis verbis, & exactionibus, siue minis, &c. P. Nau. lib. 3. c. 2. num. 47. Agentes autem semper tenentur, quia causam damni dant: nisi excuset igaorantia, & nihil retineant, Silu. vsura 7. q. 4. Nau. c. 17. num. 266. Sunt autem Agentes apud quos residet quasi principalis potestas domini: & quia cum contrahitur, & ipsi taxant pretium, & cogunt soluere Silu. cit.

42 Emanuentes, qui in Comentariorum rationes dati, & accepti referunt, ad nihil teneri docet Sor. ubi supra. Contrarium docet P. Nau. ubi supra numero 435. quia cooperantur exactiõni iniuste, & iuuant vsurarium ad extorsionem prosequendam, & consequenter tenentur ad restitutionem principali non restituentem.]

43 Famuli custodientes pecunias, & ut ait Palud. in 4. d. 15. q. 2. afl.

3. numero 17. solum derigrantes manus in computanda pecunia vsuraria, nullam tamen habentes à dominio auctoritatem ad aliquos contractus exercendos, cum se habeant merè materialiter, nec effectiue concurrant ad contractum vsurarium, vel ad solutionem, non tenentur ad restitutionem. Salon. ubi supra contr. 9. num. 9. Azor. p. 3. lib. 4. c. 19. q. 7. idem dicens de emanuentibus.

44 Notarius conficiens instrumentum contractus vsurarij simulati, in quo v. g. Si mutuum esset mille, & centum vsurarum, fidem faceret mutuata esse mille, & centum, tenetur ad centum. Idem de testibus, qui scienter huiusmodi contractibus assistunt Sor. & Salon. ubi supra P. Nau. c. 3. cit. num. 434. Secus si in instrumento constat de vsuris Io. Med. de reb. per vsur. acqu. circa quintum Arg. coroll. 3. Nisi in ijs locis vigeret consuetudo, aut statutum, quibus per tale instrumentum cogentur homines vsuras soluere. quocalu, præter peccatum mortale, tenetur ad restitutionem Sayr. cla. reg. lib. 12. c. 25. num. 13. Secus item si ad petitionem mutuatarij confecit, quia aliàs mutans nolebat mutare, & mutuatarius indigebat, gratiam enim ei præstat. Sayr. & P. Nau. ubi supra Silu. vsura 7. q. 7. & 9. Nau. c. 17. num. 276. Aug. rest. 1. vers. vsurarius num. 6. Armill. ver. vsura parag. 42. Molin. disp. 331. num. 6. & seq. Salon. ubi supra Azor. p. 3. lib. 5. c. 17. q. 6. peccat tamen mort etiam cum instrumentum conficit in gratiam mutuatarij Nauar. Silu. Azor. cit.

45 De vsuris non alienis in specie, quarum dominium in eum transijt puls tenetur vsurarius vxori, & filijs quam creditoribus modo aliunde vxor victum habere non possit, & sumptuosius quam eius statum doceat, non viuat. Filij

ubi supra contr. 6. famuli si sint omni-
no Domino necessarij ad tuenda, &
conseruanda bona, eandem augenda, un-
de restituenda sunt usurae, ut illae me-
lius restituantur, uiuere possunt ex bo-
nis praedictis, & stipendium accipere.
Molin. & Salon. ubi supra. Limitant
Nau. & Azor. ubi supra Ang. num. 21.
modi non placent, aut stipendium de
bonis alienis in specie V. Anchar. in
c. Peccatum de reg. iur. in 6. num.
26.

46 Haeredes usurarij tenentur resti-
tuere usuras solum pro rata, idem qui
ex dimidio dimidium, qui ex tertia
tertiam, licet alij non restituant Cai.
opuscul. de usur. q. 1. Sor. lib. 6. q. 1.
ar. 4. Arag. 2. 2. q. 78. ar. 3. Silu
usura 6. q. 10. uers. 2. Azor. ubi su-
pra c. 17. q. 11. Less. lib. 2. c. 20.
dub. 20. quod Ang. rest. 1. uers. Vsu-
ra num. 16. intelligit de usuris non
alienis in specie, nec de empris ex
pecunia per usuram extorta. Quod si
uans haereditas fiat non soluendo, alius
ad id quantum fert sua haereditatis
pars obligabitur Nau. c. 17. num. 298.
per c. Tua nos de usur. Couar. 3. uar.
resol. c. 3. num. 7. Priorem opinio-
nem censent ueriores, & amplecten-
dam Malin. disp. 332. num. 3. Salon.
2. 2. q. 78. art. 3. contr. 8.

47 Usurario manifeste nullum debet
administrari sacramentum ante satisfac-
tionem saltem fideiussoriam, aut iura-
toriam iuxta c. Quamquam parag. ult.
de usur. in 6. & eius testamentum
ipso iure nullum est, nisi praesentia sal-
tem cautione iuratoria Nau. ubi supra
num. 279. & de usur. cons. 4. sufficit
antem relinquere Procuratorem, qui
praestet cautionem post mortem Usura-
rij; tunc enim praesentia cautione con-
ualefcit testamentum Gratian. dilcep.
for. c. 79. num. 14. Valent tamen
legata ad pias causas, si decedat cum
signis contritionis, non potens praes-
tare cautionem Silu. usura 6. q. 7.

Couar. ubi supra in fi. Intellige solutis
prius usuris, de quibus constituit esse
debitas Molin. trac. 2. disp. 137. Ab-
soluens huiusmodi Usurarium sine praes-
uia satisfactione tenetur de proprio fe-
cundum Nau. ubi supra. V. ver. re-
stitutio vers. Non obstant.

48 Est autem Usurarius manifestus,
qui ita palam dat ad usuram, ut nul-
la se possit tergiversatione celare. &
qui per sententiam condemnatus est
de hoc crimine, vel in iudicio con-
fessus Nau. c. 17. num. 280. Molin.
disp. 334. num. 13. Et qui licet non
possit conuinci testibus, conuincit 12-
men alijs praesumptionibus; Et qui
habet mensam paratam ad mutuan-
dum omnibus Pan. in c. Cum in Dio-
cesi de usur. Vide

49 Teneretur Usurarius mutuatario ad
omnia damna etiam lucri cessantis ex
solutione, vel detentione rei per usu-
ram acquisita S. Tho. 2. 2. q. 78. ar.
3. Silu. usura 6. q. 2. Molin. disp. 327.
& 395. num. 5. Sor. ubi supra; licet
Couar. ubi supra num. 6. dicat satis
esse, si restituat id, in quo mutuata-
rium laesit, idest usuras non uero alia
damna.

50 Inducens usurarium ad foenerandum non
tenetur restituere, nisi quantum ad eum
peruenit; in exigendo enim non in-
dando damnificatur proximus. Silu. us-
ura 2. q. 2. Contrarium docent Nau.
c. 17. num. 265 Sor. ar. 4. cit cir-
finem Molin. disp. 331. num. 3. Vau-
to. 2. disp. 5. q. 6. p. V. salon. 2. 2. q.
26. artic. 3. contr. 16. Azor. p. 3. lib.
5. c. 12. de usur. q. 1. & eos qui de
restitutione tractant ex iniquo consilio.

51 Cessante iure positiuo, possunt
Domini sine peccato tollerare Usurarios
moderate exigentes, si expediant bono
communi. Quod si repetantur usurae,
& iustitiam negent, tenentur restituere.
Nau. c. 17. numero 275. & de usur. cons.
73. & dub. seq. Molin. disp. 331. num.
5. Ang. usura 1. paragrafo 1. Tolet lib
tene.

tenetur restituere, nisi quantum ad eum peruenit; in exigendo enim non in dando damnificatur proximus. Silu. vlura 2. q. 2. Contrarium docent Nau c. 17. num. 265. Sor. ar. 4. cit. circa finem Molin. disp. 331. num. 3. Valent. to. 3. disp. 5. q. 6. p. 3. V. Salon. 2. 2. q. 62. art. 7. contr. 6. Azor. p. 3. lib. 5. c. 12. de vsur. q. 1. & eos qui de restitutione tractant ex iocundo consilio

51 Cessante iure positio, possunt Domini sine peccato tolerare Usurarios moderatè exigentes, si expediat bono communi. Quod si repetantur vsuræ, & iniustitiam negent, tenentur restituere Nau c. 17. num. 275. & de vsur. cons. 73. & duob. seq. Molin. disp. 231. num. 5. Ang. vsura 2. parag. 1. Tolet. lib. 1. c. 36. & est in cap. Post miserabilem de vsur., & in Clem. 1. eo. tit. V. Silu. vlura 9. q. 21.

52 De vsura inter laicos cognoscit etiam Iudex secularis, ubi quæstio est facti, idest an sit solutum nec ne. Vbi verò quæstio est de iure, idest an id quod petitur, sit vsura, necne, pertinet ad Ecclesiasticum. Silu. vlura 9. in principio Anchar. cons. 17. num. 4. & in d. c. Post miserabilem num. 2. vbi Pan. num. 2. Azor. p. 3. lib. 5. c. 18. q. 1. Salon. 2. 2. q. 78. ar. 3. contr. vlt. felin. in c. Cum sit num. 1. de for. comp. Conrad. de contrac. q. 25. vers. primo arguitur. Item cohibere vitium Ecclesiasticis poenis, & aliquibus temporalibus, si animarum saluti expediat, ad Ecclesiasticum spectat Molin. disp. 333. in princ. Idem vbi pro crimine vsurarum agitur criminaliter. Iul. Clar. prac. crim. q. 37. vers. quæro igitur. Esse mixti fori ubi quæstio est facti docent Pan. in d. c. Cû sit num. 16. & in d. c. Post miserabilem num. 2. & alij plures, quos refert Couar. 3. var. res. c. 3. num. 1. vbi, & de sponsal. p. 2. c. 6. num. 19. & c. 8. parag. 12. num. 4. & seq. cum dixisset priorem esse communem, docet Iudicem laicum posse de hoc crimine cognoscere tam vbi agitur de iure quam de facto. Certè ad solum Ecclesiasticum spectare præter Doct. cit. docent Nau in c. Nouit de iudic. not. 6. num. 11. post Glo. in d. c. Cum sit & in Clem. Dispensiofam de iu-

dic. & alij relatià Couar. c. 3. cit. V. Anchar. cons. 234. & 236.

53 Mutuum repeti non potest ante eius usum expletum, vel ante tempus constitutum, nisi mutuans pari necessitate urgente præmatur, aut in æquale damnum incurrat. Nec potest etiam statim repeti vt datum est, etiam si datum sit ad beneplacium dantis, quia esset inutile, vt docent Barr. Bald. in l. Si parum ff. de verb. oblig. & Pan. in c. Præcarium num. 1. de præcar., quos refert, & sequitur Azor. p. 3. lib. 7. c. 6. vers. Secunda obligatio

54 Vendens merces petenti mutuum, credita pecunia ad tempus, & statim eas emens præsentit pecunia cum lucro, vsuram committit, quia est mutuum cum lucro; Secus si egens pecunia sponte sua emat merces, vt granum, &c. intentione eas statim vendendi, quod pecunias habeat ad sua negotia: tunc enim si prior ille vendens rogatus illas emat currenti pretio, licite facit Bernard. Iustin. de camb. q. 6. num. 6. contra Iess. lib. 2. c. 21. dub. 16. & Salass. de camb. dub. 17.

55 Vsura non est dare mercatori pecunias, vt eas retineat in cambijs licet mercator sumat in se periculum dictarum pecuniarum; id enim intelligitur de periculo ex accidenti, & præter naturam negotij vt per decoctionem mercatorum, quibus dantur pecuniæ ad cambiendum; non autem de periculo proveniente ex natura negotij licitaq; est dicta assecuratio data competenti mercede iuxta Dec. cons. 7. Ne per negligentiam, culpam, aut dolum eorum, qui alienas pecunias cæbiunt, fiant cambia cum personis minus idoneis, aut fraudes in hoc committantur, de quo Molin. de contrac. disp. 417. Est autem hic contractus vel locatio operarum, vel quædam institoria, vel mandatum in gratiam viriusq; vel innominatus, in quibus cadit quædam recompensatio Rota apud Iur. nac. p. 2. decis. 304. & 556. V. Bern. Iustin. de camb. q. 10.

56 Mutuatario noo solvente tempore debito, si mutuans ad id compulsus est sub vsuris accipere pecunias, tenetur mutuatarius

rius huiusmodi vsuras soluere, modò mutuas pecunias accipiat ad vsus necessarios tantum, & moneatur debitor se velle mutuum sub vsuris accipere. Pan. in c. Plures num. 6. de vsur. Ang. vsura 1. num. 20. quem sequitur Azor. p. 3. lib. 5. c. 4. q. 3. de vsur.

57 Abbatissa potest recipere certam pecuniam quantitatem, donec dos promissa pro Nouitia proficiente soluat. Rodrig. quaest. regul. to. 2. q. 48. ar. 7. Barbos. ad c. Salubriter de vsur. num. 6. V. Gratian. discep. for. c. 143. num. 4. Ang. ver. simonia num. 4. Silu. eo q. 15.

58 Dans alicui pecuniam cum intentione generali lucrandi eo meliori modo, quo iuste potest, licite, & absque vsura lae pacisci potest de certo lucro saluo capitali, modo hæc concurrant, Primo vt illa persona, cui datur pecunia, habeat bona fructifera, vel sit industria. Secundo vt illa clausula generalis (aliquo iusto titulo) non solum apponatur à Notario de Stylo, sed etiam sit ex vtriusq; contrahentium intentione expressa, & vtrique nota. Tertio vt vterque sibi persuadeat posse se aliquo modo iusto conirahere, considera tis facti, & perlonarum circumstantijs, vt quòd habeat bona, vel sit in dustria: tunc enim ex vi illius generalis intentionis erit contractus vel emptionis census realis vtrinque redimibilis, si pecunia detur habenti bona fructifera: aut societatis, cum assecuratione capitalis, & lucri certi si ille sit industrius Valent. to. 3. disp. 5. q. 15. p. 2. asserens sic à grauisimis Theologis iudicatum Romæ se præsentè. sic etiam Less. lib. 2. cap. 20. dub. 12. V. Conrad. de contrac. q. 34. in solut. arg. Molin. disp. 417.

59 Testatore grauantè hæredem vtriusq; annis soluat decem Vxori, donec dotem soluerit, posse Vxorem illa decem accipere sine vsura docent Couar. 3. var. res. c. 1. in fi. Petr. foller. de contrac. cenluar. num. 77. & alij, quia (inquiunt) hoc procedit ex mera liberalitate Testatoris: & contraria opinio procedit, quando deducitur in pactum inter foecerum, & Generum, qui foecero dat dilationem pro dote,

soluenda, & non est solitus negotiari de quo supra num. 36. Contrarium verius docent Anchar. cons. 93. Port. ad Instit. de lega. num. 46. Conrad. de contrac. trac. 2. q. 34. in solut. 6. Alex. consil. 27. lib. 4. & alij ibi cit. Nald. in sua sum. ver. Testam. num. 14. Nec dissentit Gratian. discep. for. to. 1. c. 34 à num. 34. licet enim contrarium prima facie docere videatur, verè tamen non contradicit. Nam casus illius cap. diuersus est. ibi enim testator legauit centum soluenda post biennium, cum onere illa inuestiendi ad commodum legatarij, & interim donec soluat legatum, quinq; in singulos annos dentur legatario: Et quia non est in facultate legatarij exigere sortem à principio, ideò licite per eum percipitur quicquid sibi à Testatore fuit relictum, quasi tunc adstratio exclusiua vsurarum cum cesset voluntas differendi executionem, propter quam inducitur vsura. In casu vero nostro in facultate vxoris est transacto anno luctus exigere dotem, quare, si non petat, nec faciat quòd potest, vt sibi præstetur dos, eius culpa hæres non soluit, & sic sibi non debetur legatum, quia esset vsura.

60 Deponens pecuniam apud vsurarium non habentem alias pecunias ad exercendas vsuras, peccat mort. quia est illum ad malum iuuare S. Tho. 2. 2. q. 78. ar. 4. ad 3. Sor. de iust. lib. 6. q. 1. ar. 5. in fi. Excusatur autem, quando ob necessitatem vel vtilitatem suam deponit, vt tunc enim tunc iure suo quòd habet deponendi apud ipsum pecuniam suam. Reginald. lib. 10. c. 26 num. 407. Sanchez in sum. lib. 1. c. 7. num. 36.

61 Non est vsura exigere remissionem iniuræ ex mutuo Silu. vsura 2. q. 11. Distinguit Nau. c. 17. num. 238. vt liceat quidem exigere gratiam, & benevolentiam reconciliationem, non tamen remissionem poenæ pro iniuria, aut damni per iniuriam illati nisi hæc debeantur tantum post Iudicis condemnationem. Sed Azor. p. 3. lib. 5. c. 7. de vsur. q. 14. docet non posse exigi remissionem damni, si erat debitum ex iniustitia: secus de remissione poenæ, cum
hæc

hac non debeat ante sententiam. Non tamen potest in pactum deduci, ut desinat à vexatione, si ius habeat vexandi Caiet. 2. 2. q. 78. art. 2. Azor. q. 15. in si. Conrad. q. 27. Ang. usura 1. parag. 3. vbi additio- nator, id intelligit, quando vexabat in iudicio, alias enim quantumuis iniuriatus, iniuste vexat, cum sit vindictam inferre, quod est peccatum V. Salon. q. 78. ar. 2. cit. Arag. ibidem Molin. disp. 307.

62 Usura est prohibita iure diuino, naturali, & humano §. Tho. 2. 2. e. 78. a. 7. Couar. 3. var. res. c. 1. num. 5. Auctor lexic. Theol. usura 2. Azor. p. 3. l. 3. c. 2. & alij, quos plena manu congerit Aug. Barbos ad ad c. Quoniam enim 2. de usur. Diuino quidem, quia ut habetur c. Quoniam 14. q. 4. usura in utroq; testamento est prohibita. In lege veteri reprehenduntur qui mutu- ant cum usuris, & laudantur qui non acci- piunt Psalm. 14. & 71. Ezechiel 18. Ierem. 15. & alij alibi & ad c. 23. Deuter. vbi vi- detur concessum Iudæis foenerari gentibus, respondent multi ex supradictis, id fuisse tantum permissum, ut minus malum Sic §. Tho. vbi supra. & Cai. ibid. & alij citati ab Azor. vbi supra Respondent alij, quibus consentit Azor. dicens, esse probabilissi- mum id concessum fuisse, quia cum Deus sit Dominus omnium bonorum potest lucrum à gentibus per usuram acquisitum transferre in dominium Iudæorum. In lege verò Euangelica constat prohibitam esse usuram per ea Christi Domini verba, mutuum da te, nihil inde sperantes, ut eum locum, communiter intelligunt Theologi, & Ca- nonistæ, & Concil. Lateranen. sub Leone x. sess. 10. & C. Consulunt, de Usur. De iure naturali esse prohibitam usuram inde constat, quia mutuans transfert dominium rei mutuatæ in mutuatarium, ergo si accipit lucrum, illud accipit ex re aliena inuito domino, pecunia enim mutuatæ non parit pecuniam, est enim infructuosa, sed sunt fructus meræ industria. De iure humano prohibita est usura Concil. Nicen. & refer- tur c. Quoniam multi, dist. 4. & in Decretal. & in 6. articulus de usur. ubi aperte, & sub diuersis poenis prohibentur usuræ. &

Clem. un. parag. sane, eo titulo damnatur ut hæreticus asserens pertinaciter licitas esse usuras. Et licet iure ciuili videantur concessa, iam illæ leges ut contrariæ legi diuinae, & naturali merito sunt per sacros Canones abrogatæ.

SOCIETAS

1 **E**ST contractus duorum uel plu- rium contrahentium ad com- mune lucrum, uel ad usum Azon. in sum. C. pro socio. De societatis tractatum, edidit Hæctor Felic. & Rebell. lib. 15.

2 Diuiditur primo in societatem maxi- me communem, quæ dicitur omnium bonorum quocunq; modo ad aliquem socio- rum perueniant. Et in eam, quæ dicitur generalis omnis quæstus, & lucri, & eorum omnium, quæ aliquo titulo oneroso alicui ex socijs contingunt. Et Tertia in eam, quæ dicitur certæ rei, quæ ad aliqua parti- cularia, ut ad aliquam particularem nego- tiationem contrahitur.

3 Hæc tertia tribus præcipue modis exerceri solet. Primo utroque socio rum, tum pecuniam, uel mercem, tum indu- striam, & operas ac expensas conferente, siue per partes æquales, siue inæquales. Secundo altero solam sortem apponente, altero solam, & omnem industriam. Terto altero solam pecuniam conferente altero uerò pecuniam, & industriam.

4 In prima societate, quæ est omnium bonorum, efficiuntur omnibus socijs com- munita bona omnia quocunq; uia, & ratio- ne honesta illis contingant tam præsentia, quam futura. & quidem bona futura quæ- sita nomine societatis, utriusque socio- rum quoad dominium, & possessionem, quæ sita uerò nomine proprio sunt quidem communicanda, tamen sine traditione socio non queruntur Couar. 3. uar. resol. c. 19. num. 1. efficiuntur etiam communia illa, quæ ex aliquo damno uel iniuria accepta tam in propria, quam suorum persona, siue priuata compensatione, & satisfactione, siue iudicis sententia fuerint collata. Bona. item

item castrenſia, vel quaſi iuxta l. Qui ſi—
pendia C. de procur. ſtipendia quoque,
idem ſalaria l. Cum duobus parag. Idem
Papinianus ff. pro ſocio. Horum omnium
bonorum docent I. D. ſtatim acquiri domi—
nium. At Theologi contrarium aſerunt.
Verum illi intelligunt de ſocietate illa,
quæ eſt in vniuerſum omnium bonorum.
Theologi autem de ſocietate ad nego—
tia.

5 Prima hæc ſocietas iuſta, & licita,
eſt, licet bona tempore contractus ſint
inæqualia, quòd induſtria eius, qui mi—
nora bona confert, compenſare poteſt
maïorem bonorum abundantiam, & in
futurum etiam euenire poteſt, vt pau—
ciora habenti plura accreſcant. l. 3. parag.
cum ſpecialiter l. Si fratres parag. Idem
Pomponius, & l. Societatem vniuerſo—
rum ff. pro ſocio Couar. 3. var. res. c. 2.
num. 3. verſ. 5.

6 In ſecunda Societate non efficiun—
tur communia ea bona, quæ alicui ex ſocijs
coniungunt ex officijs, vel meritis perſo—
næ; vt quæ donatione, hæreditate, lega—
to, aut alio quouis titulo à ſocietate diuerſo
alicui obueniunt. ſicut nec damna, vel
debita non ex ſocietatis cauſa contracta; de—
betq; verſari non circa certa, & definita
negotia.

7 Hæc dux ſocietates contrahi poſſunt
non ſolum expreſſè, ſed tacitè etiam
effeſtibus ſilu. peculium l. q. 5. per do—
ſtrinam Bart. in l. Titium ff. de admin. &
peric. tutor. parag. altero. Vide plura apud
Salon. to. 2. trac. de ſociet. De tertia hic
poſſimè agendum.

8 In Societate qui plus ponit plus lucri
habere poteſt iudicio boni viri; vt ſi quis po—
nat bis mille, alter verò ſolam induſtriã æſti—
mat à mille Caiet. 2. 2. q. 78. ar. 2. ad 5. Salon
vbi ſupra ar. 4. contr. 3. num. 13. ſilu. ſo—
cieras l. q. 1. & 6. Sor. lib. 6. q. 6. art. 1.
Arag. 2. 2. q. 78. art. 1. Nau. c. 17. num.
202.

9 Societas intelligitur contracta iuxta
conſuetudinem loci, in quo fit, ſi aliud non
exprimatur ſilu. q. 6. cit. in fi. Molin. diſp.

416. num. 2. & diſp. 458. nura. 2. &
com.

10 Si ex pacto, & conſuetudine peri—
culum capitans eſt ſocijs commune, lu—
crum quoq; debet eſſe commune, & è con—
tra. Quare quòd in fine ſocietatis ſuperèſt,
diuidendum, & conſequenter ſi perit, qui—
libet perdit partem ſuam ſilu. vbi ſu—
pra Ang. eo. parag. 20. Si verò ex capi—
tali, & alterius opera æqualis fors fue—
rit coacta, ita ſcilicet quòd opera vni—
us æquet alterius capitale, erit etiam
æquale damnum in capitali, & lucro.
Si verò alter minus poſuit tunc pro rata
parcipabit in lucro, & damno. Et
ſimiliter, ſi opera perſita, maneat ca—
pitale, debet ei pro rata, vel ad æqua—
litateſ recompenſari, qui operam
perdidit P. Nau. lib. 3. c. 2. num. 463.
Nau. c. 17. num. 253. Armill. ver. ſo—
cietas parag. 10. Rodrig. in ſum. p. 2. c.
46. num. 5. ſicq; intelligendum Couar.
vbi ſup. nu. 4. Idem dicendū quando cumu—
lus conſtat ex cõmuni pecunia, ideſt quia
vterque ponit pecuniam, & operam
Valen. to. 3. diſp. 5. q. 24. puncto. 1. verſ.
circa tertium.

11 Secluſo pacto, & conſuetudine,
damnum ad eum ſolum ſocium pertinet,
ad quem conſtat pertinere ſortem, cuius
iactura facta eſt in totum, vel in
partem Cai. 2. 2. q. 78. art. 2. ad 5.
Valen. vbi ſupra Sor. lib. 6. q. 6. art.
1. in fi. ſilu. ſocietas l. q. 20. Salon
vbi ſupra. art. 4. concl. 3. num. 13.

12 Damnum ponentis operas de—
bet eſſe commune, ſi ſocietas ſit eius
cauſa propinqua, ut ſi deferens pecu—
niam à latronibus eſt vulneratus, & ſo—
cit expenſas, & perdit aliqua, quæ ſe—
cum non tuliffet niſi cõmuni nomi—
ne profectus eſſet; ſi infirmeret, ſi nau—
fragium faciat; ſi ab hoſtibus captus in
ſeruitutem redigatur l. Cum duobus pa—
rag. Quidam ſagariam l. Si fratres pa—
rag. Si quis ex ſocijs l. Secundum
Iulianum ff. pro ſocio. ſilu. vbi ſupra
q. 9. Molin. diſp. 418. P. Nau. vbi ſupra

num. 464. limitans si aliquid remaneat de capitali, & bonis ipsius Societatis, nam de alijs non tenetur locij, nisi in societate primi, & secund generis. Si verò societas sit causa remota, non tenentur locij, vt quia cum causa societatis abesset, eius con sanguineus alium instituit hæredem, sicut nec ipse tenetur locijs communicare, quæ non occasione societatis, sed intuitu persona illi obuenerunt; vt si eadem occasione Regem adiit, qui ipsum castro donauit Silu & P. Nau. vbi supra per l. Socium parag. Socius ff. pro socio.

13. Expensæ necessariae mercibus, ipsi- ue rebus in quibus versatur societatis negotium faciendæ sunt de communibus bonis, nisi aliud sit deductum in pactum, cum in communem omnium lociorum utilitatem fiant parag. Si quis ex socijs cit. Similiter quæ extra domum, & patriam ratione societatis faciunt, nisi aliud sit conuenientum; sic enim habet communis vsus Nau. c. 17. num. 283. Molin. disp. 418. nu. 3. limitat P. Nau. vbi sup. num. 466. nisi forsitan quando lucrum deberet esse æquale & ipsius industria nõ tantum valeret; tunc enim labor, & expensæ sunt ipsius ponentis, habentq; rationem capitalis. Nec deducendæ expensæ quas domi fecisset, vt volunt Silu & Aug. vbi supra num. 12. P. Nau. nu. 465. & seq. Sic Nan. & Salon. vbi supra ar. 4. num. 26. nisi aliud sit conuentum Salon. num. 25. Perditio etiam capitali, & lucro, potest socius actione saltè neg. gest. petere à socijs quæ de suo insumpsit in cõseruandis mercibus alioqui perituris. Molin. vbi supra num. 8.

14. Elemosynæ factæ ab altero sociorum, alijs nescientibus, si sint moderatæ, & intuitu societatis ad eius felicem exitum pertinentes, de communi lucro soluendæ sunt P. Nau. num. 467.

15. Diuisa societate, si aliud tacitè saltem non sit conuentum, vt quia nulla est consuetudo, reddito capitali ei, qui dedit, lucrum si sit pro rata diuiditur Caiet. 2. 2. q. 78. art. 2. ad 5. Silu. q. 20. Armill. num. 3. Nau. c. 17. num. 251. Salon. art. 4. cit.

Nec ideo iniquum, quod huic salua maneat sua pecunia, alteri verò nihil maneat laboris sui & operarum; nihil enim posuit consistens in lorte sed fructum tantum suæ perlonæ, qui correspondet vniuersæ pecuniæ alterius Caiet. Ang. Silu. loc. cit. Limitant Couar. & P. Nau. num. 462. nisi industria sit tanta, quòd non solum æquiualeat vsui pecuniæ, sed ipsismet; sed hæc limitatio ab alijs communiter rejicitur Limitat secundo P. Nau. si sine culpa leui, aut saltem lata locij perdatur lucrum, alioquin tenetur alteri de damno. Non tenetur autem de leuissima, aut calu fortuito, cum sit contractus in fauorem vtriusq; Molin. disp. 413. num. 2. Quòd si aliter conuentum sit, compensandum grauiamen. ibidè V. Garz. c. 41. Pan. vol. 1. consil. 77.

16. Socio se male gerenti in alijs negotijs nõ tenentur locij, licet in lucro participant; solum enim tenentur pro negotijs propriæ societatis Molin. disp. 418. num. 7. & seq.

17. Si ponens pecuniam eius partis solum vult subire periculum, non potest totius lucrum participare, sed tantum illius partis, cuius periculum subit; reliquum enim cenetur socijs mutuum. Sot lib. 6. q. 6. ar. 2. ad 2. Arag. 2. q. 78. ar. 2. ad 5. Salon. ar. 3. contr. 1. Armill. societas 1. q. 6. docet totam contractum esse vitium, quòd non concedo, immo dico cum Corrad. de contrac. q. 93. corall. 1. & Molin. disp. 417. nu. 12. posse ponenti participare in lucro totius capitalis, si pro periculo, quod subit socius, in alio releuetur; quia tunc dicitur socius partem illam assecurare pro mercede.

18. Potest qui pro duodecim v.g. lucri verisimilis accipere quatuor saluo capitali, reliqua enim data intelliguntur pro assecuratione capitalis. & lucri certi pro incerto. Licet enim esse huiusmodi contractum ad iungere societati etiam cum eodem socio asserunt Nau. c. 17. num. 255. & de vsur. 2. num. 33. Garz. c. 41. num. 5. Toler. lib. 5. c. 41. Ban. 2. 2. q. 78. art. 4. dub. 1. concl. 4. P. Nau. lib. 3. c. 2. dub. 2. Silu. vbi supra Couar. 3. var. res. c. 2. num. 4. Salon. ar. 3. cit. contr. 2. Molin. disp. 417. Val.

10. 3. disp. 5. q. 25. p. 2. Cai. opusc 17
resp. 11. Roder. in sum lib. 1. c. 46 con-
clus. 2. & alij Et secundum hoc saluari
potest consuetudo in multis locis Vidua-
rum, & pupillarum accipiendi quinq; pro
centum vt ait Nau. & alij cit. Alij tamen
vt Sot. lib. 9. q. 2. ar. 2. Arag. q. 78. ar. 2.
ad 3. Rebell. lib. 15. q. 4. p. a. in c. Per vestras
de donat. inter. vir. & ux. dicunt celebrari
quidem, posse cum diuersis personis, non
verò cum socio, sed mutuo se destrinere,
sive simul fiant, siue successiue. Sed ve-
rior prima sententia. Eodem contractus,
eodemq; plane modo & regulis pacisci
potest socius apponens operas, & indu-
striam cum ponente pecuniam, si vere
ibi societas sit, non verò locatio operatum
Salon. ar. 4. cit. contr. 2. dub. 4. V. Silu.
societas, 1. q. 4. Armill. eo. parag. 7.

19 Non transit ad hæreses, nisi quoad
res, & negotia, quæ tempore mortis socij
defuncti coepta erant & pactum vt tran-
seat nullum est. l. Nam & seruius parag
si viuo Titio ff. de neg. gest. l. Hæres socij ff
pro socio Instit. de societate parag. soluitur.

20 Societas vtrinq; libera, quæ dici so-
let vt etiam alios referens reprobatur Gra-
tian. discip. for c. 14. num. 10, & seq.
godere, vt cum v. g. Ego dō tibi mille,
& tui mihi dabis domum tuam ad vten-
dum, & liberum est vtriq; rem suam, vel
pecuniam repetere, à plerisq; approba-
tur; ab alijs vt vsuraria iudicatur. V. Azor.
p. 3. lib. 9. c. 20. de societ. huiusmodi con-
tractum reprobantem.

21 Dissoluitur societas Primo morte
naturali cuiusvis sociorum: nisi inter ebs
conuentio sit, vt per mortem vnus, aut plu-
rū eorum societas non dissolueretur quo-
ad alios. Secundo morte civili vnus eorum,
& vbi omnia eius bona confiscantur: Inst. de
societ. parag. soluitur, vers. publicatione.
Tertio si aliquis eorum cedat bonis. Instic.
vbi supra vers. Item si quis Quarto si insti-
tuta ad aliquid præcisè illudq; finiatur vers.
Item si alicuius rei. Quinto conuentum
ne, idest finito tempore, quo conuentum
est, vel consuetudine, si nihil de tempore
conuentum est. Silu. societas 1. q. 19. Sex.

ro renuntiatione Inst. vbi supra parag. Ma-
net autem, si videlicet aliquis eorum alijs
significat se velle à societate discedere: sed
tunc tenetur locios omnes etiam abentes
ceteros facere, & non ante tempus renun-
tiare, ita vt renuntiatione sit societas dam-
nosa; sed absolueret tenetur capta negotia,
opportunitatq; tempus ad absoluendum
concedere. Quòd si locutari præfinito
tempore contractæ ante tempus renun-
tiet, ab eo tempore subit periculum solus,
lucrum verò erit commune Molin. disp.
4. 4. num. 19 Nisi renuntiatione necessitate
quadam facta sit l. Actione parag. Dix-
imus, vers. Item qui societatem ff. pro so-
cio Idem erit cum renuntiet altero ablen-
te, & igiturante l. sedet si socius parag. si
absent ff. pro socio. Præterea cauere de-
bet ne dolose renuntiet, vt ipse solus ali-
quo lucro participet, quòd alioqui ex vi con-
tractus futurum erat comune societatis.
quod si fiat, commodum erit commun-
damnum verò renuntians parag. Manet
autem cit. Sept. si vnus eorum in amen-
tiam incidat, Curator poterit dissoluerel. fi.
C. pro sociis. Octauo Tacito consensu socie-
rū, vt si separatim agere coeperunt in pro-
prium commodum l. Itaq; cum ff. pro socio
Vltimo perditio capitali: nec si parum su-
perest, tenetur alter prore parua magnas
operas ponere Silu. societas 1. q. 4. Ar-
mill. eo. parag. 15. P. Nau. lib. 3. c. 2.
num. 469.

22 Societas circa animalia iisdem re-
gulis ineunda est vt pecudes ite vt pericu-
culo tradentis nec altera pars iudicio boni
viri nimis grauetur.

23 Si tradantur animalia maiora, po-
test fieri triplex pactum, scilicet circa
ipsum animal, circa fructus, & circa
tempus. Primo modo cum traditum sunt
æstimatum (nam alioqui esset vendi-
tio non societas) pacisci non potest,
vt periculum sit accipientis nisi dans
in alio grauetur. Circa fructus ter-
uanda est iusta, & rationabilis con-
suetudo, de qua si non appareat, ter-
uanda æquitas arbitrio boni viri. Quod

Quod idem seruandum est circa tempus. Si inter partes nullum pactum factum sit, seruanda consuetudo, modo sit rationabilis. Si animal æstimatum tradatur, & sine terra, vt quia est equa, &c. capitale est ponentis periculo; poledri, & quod acquiretur tempore triturationis, id est omnes fructus, & vilitates communes. Si verò tradatur cum terra cultiuanda, ponens bonam & terram pacifici potest de maiori parte fructuum. nisi industria, & opera rustici magis æstimetur. Si verò dentur æstimata, & sine terra, periculum erit commune, si sit casus fortuitus cum hoc casu æstimatio faciat venditionem, & sic dominium pro parte remanet apud ponentem, aliter verò pars ratione communionis censetur socio mutata. & tunc non potest ponens percipere medietatem fructuum cum socius participet in capitali, & amplius ponat operas, soluenda tamen in fine societatis medietas illa tacite mutuata. Silu. societatis, per tot. si tamen id circo dentur animalia æstimata, vt constat quantum pro vnoquoque soluere debeat si pereant. cum eorum dominium apud ponentem remaneat, non est ibi mutuum, sed vera societas, aut locatio operarum Molin. disp. 40. V. Azor. p. 3. lib. 9. c. 7. q. 8. & seq.

24 Si detur bos, & vitulus nutriendi ad annum, sic quod eis venditis dans accipiat suum capitale, & lucrum diuidatur, si dans retineat in se periculum fortunæ, & accipiens non teneatur supplere, si minus valeant, licet. Item si detur duos boues sub certa pensione singulo mense, licita est locatio, si dans retinet in se periculum, & pensio si moderata arbitrio boni viri. Potest autem, retento in se fortunæ periculo, in locum reijcere periculum damni emergentis sua, suorumque culpa. Quod si det æstimatos, cum pacto, vt arent sibi ansis singulis certa iugera terræ, & postea vendantur, & extratto prius capitali, lucrum si sit, diuidatur, licet; modo operas in agricultura arbitrio boni viri iustitias, & penes ipsam iter

periculum Armill. ver. Societas

25 Si detur vacca cum fructu æstimata, & conseruanda expensis accipiens sed periculo casuali dantis, sub conditione, quòd de primis foetibus soluatur capitale, & residuum diuidatur, non licet. Nam soluto capitali si omnia perirent, accipiens perderent operas, & expensas.

26 Dans duas vaccas ad arandum sub conditione. Quòd de primis earum foetibus accipiat dimidium pretij deinde sint communes etiam fructus, ita tamen quòd accipiens singulis annis soluat danti sextarium frumenti, licet facit, & est magis locatio, quam societas. Dans enim locat vaccam, quæ sua est, quæ arat, & fructificat pro sextario frumenti, & loco patus accipiens habet foetum. Immo si vacca arando partem lucratur, potest etiam foetus esse dantis. Hæc ex Silu. vbi supra.

27 Circa animalia minuta, præter ea, quæ dicta sunt potest fieri pactum, quòd de foetibus recuperentur capita mortua; aut de velleribus emanentur capita ad augendum gregem, si communicant omnia pericula, & damna, & lucra pro rata eius quod posterunt. Quòd si dentur certa capita æstimata, eum pacto, vt ex primis foetibus restituantur totum capitale, antequam accipiens percipiat aliquam vilitatem, illicitum est, cum nimis graueatur accipiens. Quia tamen capitale stat periculo domini ponentis, non est ibi usura, sed iniustitia. Com.

De huiusmodi societatibus Vide Silu. Ang. & Armill. loc. cit. Molin. de conct. disp. 420. Salon. vbi supra art. 5. Nau. c. 17. à sum. 151. & de vsur. consil. 26. Pan. vol. 1. cons. 17. Azor. p. 3. toto fore lib. 9. præcipue cap. 7. Less. lib. 2. c. 25. Et de societ. animal. Caltrad. toto trac. de huiusmodi societ. Couar. de contract. q. 92. Rebell. vbi supra q. 6.

28 Societates Officiorum fieri non

possunt ultra officiorum valorem Bulla Pij V. totque societates iniri possunt, quot officium valet Pius 4. qui praterea precipit, vt Officialis rogatus ab eo, qui cum ipso societatem contrahit, debeat specialiter exprimere, si quis alias societates emerit. Quod si eas falso negauerit, aut elauerit etiam pro parte, eo ipso est priuatus officio, sine praeiudicio tamen creditorum. Debet etiam Socius pecuniam numerare coram Notario, & testibus. Plures conditiones vide apud Azor. vbi supra c. 15. & seq.

29 Non possunt socij habere plures redditus quam obueniat ex officio. Bull. Pij V. cit. Possunt verò vendere partem suam alicui Tolet lib. 5. c. 40.

30 Cum officia habent aliquam industriam, sine qua non facerent totum fructus, non possunt socij tantum recipere, quantum officialis qui laborat ultra sortem Tolet vbi supra, vbi habes plures modos contrahendi huiusmodi societatem Vide etiam Nau. de vsur. conf. 29. Sor. de iust. lib. 6. q. 6. art. 2. Azor. vbi supra, & alios ibi relatos.

C A M B I V M . P E C V N I A . M O N E T A . V . D e b i t u m . F a l s a r e . M u t u u m .

1 **C**AMBIVM est negotiatio in commutatione numismatum Silu. vsura 4 q. 1.

2 Pecunia est mensura rerum venalium. s. Tho. 2. 2. q. 100.

3 Cambiorum ex Nau. de camb. num. 10. septem sunt genera, siue modi Ratione officij. Per mutuum. Ratione loci, siue per litteras. Ratione lucri, seu interesse. Ratione translationis realis. Ratione custodix. & per emptionem, permutationem, aut alium contractum inominatum.

4 Cambium ratione officij solet in nundinis hoc modo exerceri. Accedit Mercator ad nundinis, in quibus cum Mercatoribus multa sit necessaria pecunia, obrenta, si opus sit, à Magistratu licentia, multam parat, exponit seipsum, offert, obligatq; ad eam conferendam negotiatoribus ad eas nundinas confluentibus, ita tamen vt ipsi in primis soluant cambium, quod communi vsu foci censetur iustum ex eo loco, vbi nundinae celebrantur, in eum, in quo accepta pecunia est restituenda, & praterea stipendium illius obligationis cui se ex officio deuinxit Salon. to. 2. tract. de camb. q. 4. art. 1. num. 8. Item ob laborem, ac industriam, quam in quaerendo, habendo, & seruando multas pecunias ad id necessarias, tum in referendis rationibus, periculis, molestijs, &c. potest certum quid accipere, sicut enim omnia pretio digna Valent. to. disp. 5. q. 23. p. 4. concl. 5. Salon. 4bi supra q. 5. art. 1. concl. 1. Nau. vbi supra num. 17. & seq. Molina. disp. 399.

5 Cambium minutum, quod fit commutando pecuniam grandiore cum minuta, vel è contra, licitum est Sor. lib. 6. q. 9. art. un. Nau. vbi supra num. 19.

6 Obsonatores, & huiusmodi auream pecuniam ad impendendum acceptam possunt cum argentea, aut aera commutare, & auctarium sibi retinere; est enim cambium. Secus si pecunia illa sit apud alium deposita periculo domini, quia auctarium est domini. Nau. de empt. conf. 3. V. Molin. disp. 402.

7 Qui non ex officio, sed pro libito cambiant pecunias cum pecunijs, non possunt excedere pretium legale, si pecunias sub ratione pecuniae commutant. 10. Med. de reit. tract. de camb. q. 1. An pecunia vendi possit. Silu. vsura 4. q. 3. Caiet. opusc. de camb. initio. Licet tamen quatenus metallum est, nam tunc ratione materiae vendi potest. potest enim esse metallum adeo pretiosum, vt superet pretium legale Silu. & Sor. ubi supra Salon. q. 3. art. 3. num. 9. Item si copia aut inopia metalli alicuius pecuniae iam non est eadem

eadem, quæ fuit, cum illius pretium est taxatum, licitum est variare pretium legale, etiam seruilio peculiari interesse. *Limita* primum dictum, nisi commurent pecuniam integram, perfectam, & expendibilem cum deformata & ferè inutili, ac in expendibili, aut pretiosiore cum minus pretiosa *Sot. vbi supra Cai. c. 6. Limita* 2. nisi campfor recepturus sit ex illa pecunia aliquas commoditates, quibus idèd priuatur, quòd alteri roganti cambit *Cai. cit. Aut si Rex in illius taxatione illas commoditates non considerauit; vel ratione lucri cessans Med. vbi supra Licere hoc cambium etiam priuatis affirmant Sot. vbi supra, Nau. num. 19. Tolet. lib. 5. c. 51. Molin. disp. 405. num. 1.*

8 Cambium per litteras est virtualis pecuniarum transportatio de vna Prouincia ad aliam. Vel Est illud in quo simpliciter commutatur pecunia præsens pro alia verè, & realiter absente tradenda in alio loco. Et si nihil doli admisceatur, reale est, & vndequaq; iustum *Sot. vbi supra q. 8. ar. 2. Nau. de camb. num. 21. Salon. q. 4. ar. 2. contr. 1. num. 3.*

9 Fit hoc cambium per litteras tribus modis Primus quando propter virtusque cambientis utilitatem, vel necessitatem fit permutatio pecuniarum in diuersis locis, vt si ego indigeam Romæ mille aureis, alter Romanus indigeat Neapoli totidem, communi consensu illos inter nos commutamus. Secundus est quando ego Neapolim profecturus vbi pecunia indigeo, nolo autem meam eò transferre propter pericula, & labores, trado campfori Romæ, litteris ab eo acceptis, per quas eandem recipiam Neapoli. Tertius est quando ego indigens Romæ pecunia, illam recipio restituendam Neapoli, vel in illo loco ad quem huiusmodi cambia, pecuniarumque commutationes fieri solent *Silu. vltura 4. q. 8 Tolet. lib. 5. q. 54.*

10 Ad iustitiam huiusmodi commutationum habenda ratio maioris vel minoris valoris pecuniarum; vt si ducatus Romæ pluris valet propter numerorum penuriam, non accipiantur illic, nisi quot respondeant

mille Neapolitanis, & è contra, alioqui est serj in iustitia. Si autem commutatio fiat in eodem loco, licet accepta pecunia reddenda sit alio tempore, quando ratione penuriarum plus valebit, eadem omnino quantitas reddenda est: Numquam enim eadem pecunia ratione loci, in quo est, habet rationem mercis sed semper retinet valorem, & pretium lege taxatum; ideoque non plus valet vno tempore, quam alio: quare si hac ratione aliquid accipiat, restituendum, nisi acceptum sit ratione lucri cessantis, aut damni emergentis: *Molin. disp. 410. num. 2. id intelligens de diuerso valore ratione penuriarum, aut abundantiarum aut quando habet se ad instar mercis, de quo etiam agit tota disp. 406. Si enim fiat comparatio maiorum monetarum cum æreis, aut minutis, tunc illa variatio in ratione ducati nihil operatur circa commutationem, sed eadem omnino quantitas reddenda est. Idem disp. 407. contra Nau. de vltura. num. 60. & in man. c. 17. num. 295. & Sot. de iust. lib. 6. q. 2. ar. 2.*

11 Potest campfor iuste lucrum recipere velut stipendium laborum, onerum, & expensarum, quas facit in ea transportatione, licet faciat per litteras, & consequenter sine periculis, expensis, & Salon vbi supra.

12 Licet cambium per litteras etiam in eodem Regno, etiam lege prohibent, præsumit enim fraudem, modò tamen tantò minus lucri accipiat campfor, quantum minus interuallum inter vtramque Ciuitatem interiacet. *Sot. vbi supra q. 13. ar. 1. Nau. in man. c. 17. num. 290. & de camb. num. 28. Tolet. lib. 5. c. 54. Garz. c. 26. num. 7. Roder. in sum. p. 2. c. 107. num. 4. Molin. disp. 405. num. 5. Quod Salon vbi supra num. 6. non concedit, nisi in cambio primi & secundi modi. In Tertio vero docet illicitum esse si iure humano prohibeatur. V. Mercado de camb. cap. 2. & 8.*

13 Plus valet pecunia præsens absente, quando vtraque est eiusdem valoris *Nau. de camb. num. 62. Tolet. vbi supra. Valent. to. 3. disp. 5. q. 23. p. 5. Molin. disp. 403. Silu. vltura. 4. q. 4. Salon. vbi supra num. 19. &*

49 & com. Item cum multi accipiunt ad cambium, & pauci dant Nau. c. 17. num. 295. Valent. ubi supra Molin. disp. 403. num. 6. & disp. 406. num. 3. Salon. ubi supra contr. 20. Sumenda vero copia vel penuria pecuniarum, & dantium, & accipientium ad cambium non ex vno, aut altero campfore abundante, neq. ex aliorum hominum statibus, sed ex communitate mercatorum, & ex maiori eorum parte, qui huiusmodi negotia exercent: sicut etiam abundantia, vel penuria cambientium, vel quarecium pecunias desumenda est, quæ vt in plaribus, & maiori parte negotiantium reperitur Salon. contr. 16. num. 3. Mercado c. 8. cit. Item plus valet pecunia præsens absente, aut alia propter diuersitatem metalli: magis enim æstimatur idem ducatus in auro, quam in argento. Item ob figuram, & pondus, & ob diuersitatem regionum, & temporum, & dubium de valoris mutatione, siue per superiores, siue per regionis consuetudinem facienda Nau. c. 17. num. 294. & de camb. à num. 93. Item ob penuriam Valent. ubi supra p. 2. & com.

14 Vtura est dare ad cambium ad locum aliquem, si probabiliter credas accipientem non posse illic soluere, quod ibi nec creditum, nec pecuniam habeat: sed omnino hic soluturum cambium, & recambium. Salon. ubi supra contr. 7. num. 7. Nauar. de camb. num. 25. Garz. c. 37. Quod si bona fide id fecit campfor, probabiliter putans Campsarium posse soluere in loco &c. potest, non quidem per recambium lucrari, sed ratione interesse &c. Mercado c. 10. num. 3. quantum scilicet sua intererat dari sibi pecuniam in loco constituto: potestq. eum cogere, ut suis sumptibus pecuniam illam cum incremento ponat in eo loco. Molina. disp. 404. num. 7.

15 Iniustum, & usurarium est cambium, cum uel litteræ non mittuntur, sed in arca afferuntur ad tempus, &c. uel si mittuntur, Campsarius tamen illic non habet, qui soluat, sed remittuntur

cum recambio Bulla Pij V. 1570. qui ibi uerè est mutuum Salon. ubi supra num. 9. Garz. c. 37. Nisi ratioæ ueri interesse Nau. de camb. num. 28. Sed ego ita intelligo, si uidelicet Campfor ignorabat Campsarium non habere in loco, qui solueret.

16 Licet monetam Romæ u. g. minus ualentem ob diminutionem emerit iusto ibi pretio, & aliò traasferre, ubi tantum ualer, ac si esset integra, & auctarium illum iustè sibi retinere s. Ant. p. 2. tit. 1. c. 18. parag. 5. Silu. uer. fallarius num. 8. Nau. de camb. num. 31. Salon. ubi supra contr. 3. ad. 3. Non potest tamen habens huiusmodi pecuniam diminutam uendere absenti, ubi tantum ualet, ac si esset iusti ponderis cum lucro. S. Tho. 2. 2. q. 77. ar. 1. Nau. in man. c. 23. num. 78. Quod si faciat tenetur restituere h. s. qui bus uendit aut illis non reperit, pauperibus, iuxta c. Cum tu, & ibi Glo. de utar. Nau. de empr. cons. 1. dub. 2. V. uer. fallare.

17 Licitum est cambium ratione custodiæ, quo numularius curam suscipit custodiendi pecunias apud se depositas, & habet rationes dati, & accepti, paratus reddere cum petuntur Nau. c. 17. num. 293. & de camb. num. 36. Valent. to 3. disp. 5. q. 23. p. 3.

18 Potest huiusmodi campfor pro custodia aliquod stipendium accipere Sot. lib. 6. q. 11. ar. 11. Valent. ubi supra, etiamsi non sit conuentum Nau. num. 293. cit. licet less. lib. 2. c. 23. dub. 8. id neget, quod alioqui non censetur locasse operas suas sed gratis, ut usi pecuniæ frueretur. De huiusmodi cambio, ut sit innundinis Vide Mercado c. 13. Molin. disp. 400.

19 Numularius, siue mensarius, qui deponentis nomine pecuniam alicui alteri soluit, potest quidem ab ipso deponente stipendium accipere, huic enim operam suam locauit. non uerò ab eo, cui pecunia numeratur Valent. & Nau. ubi supra Molin. disp. 409. num. 8. less. ubi supra num. 79. Salon. q. 4. ar. 4. contr. 1.

20 Cambia, quæ prætermisiss primis nundinis sunt in alias sequentes, in quibus propter solutionis dilationem nulla ratione augetur pretium, sed idem omnino accipitur, ac si statim faciendâ sit solutio, licet de iure naturæ, & diuino, & ex natura rei iusta sint; iam tamen non licere post bullâ Pij V. docet Salon. q. 4. ar. 2. contr. 10. num. 7. Sed verius Nau. c. 17. num. 301. not. 5. Molin. disp. 404. num. 5. dicunt non esse illicita; quoniam beneficium, & charitas est, maius illud tempus sine maiori lucro concedere, sic etiam Mercad. cap. 8. num. 5.

21 Proximæ nundinæ, de quibus in Bulla prædictâ, intelliguntur, non illæ quæ ita parum distant à tempore, in quo cambium fit, vt litteræ cambij peruenire non possint ad eas proximas nundinas, vt in illis solutio fiat; sed quæ post illas sequuntur. loquitur enim Bulla de proximis, in quibus possit fieri solutio Garz. c. 36. num. 4. Molin. vbi supra.

22 Iniqua sunt Campforum monopolia siue ita fiant, cum vnus, aut plures omnem ferè Ciuitatis, & loci pecuniam congerunt, & penes se habent, vt paucissimis existentibus campforibus, multis verò campfuaris, augeantur cambiorum pretia, quod & re ipsa iniustum est, & Pij V. constitutione prohibutum. Sine cum communi consensu constituunt campfores iniqua, & iniusta pretia sibi; ipsis spondent, ne vllus eorum cambiat, nisi pretio ab ipsis constituto Salon. contr. 13. Azor. p. 3. lib. 10. de camb. in fi. si. Si tamen Campfores propriam pecuniam occultent, vt appareat illarum inopia, peccant quidem, sed non contra iustitiam Salon. ar. 3. contr. 2.

23 Iniquè etiam agunt Campfuarium compellentes acceptam pecuniam restituere vbi maius est lucrum, & interesse; vt si Campfuaris recipiat Romæ mille restituenda Lugduni, vbi habet pecunias, velit Campfor, vt restituat Parisijs, vbi nullas habet. Nisi Campfor in loco campfuario commodo nullum habere factorem, vel negotium, quia tunc ibi accipere, illi noxium, esset: Vel nisi alius possit et pecuniam can-

dem soluendam in loco Campfori commòdiiori, & vtiliori quia, & hoc casu cum proprio damno cambiret Salon. contr. 13. cit.

24 Licet Campfori exigere pignora, vel fideiussores, aut similem securitatem, à Campfuario, non enim repugnat naturæ cambij Salon. q. 4. cit. ar. 2. contr. 12. conclus. 3. Boninfig. de camb. c. 7. in resp. ad 10. diffie. De fideiussoribus est com. potest enim accedere in omni obligatione. Instit. de fideiuss. parag. In omnibus, & alios referens probat Cencius de censibus p. 2. c. 1. q. 2. De pignore concedit Azor. p. 3. lib. 10. c. vlt. q. 11. de camb. sed computandos esse fructus in sortem, si pignus sit frugiferum.

25 Facultate data creditori recambien- di vsq; ad debitam satisfactionem, tenetur debitor ad recambia absq; aliqua interpellatione; quia hoc casu creditor petit hoc interesse, non ratione moræ debitoris, sed tamq; mandatarius ratione mandati; etiam si creditor cambia à se ipso accipiat. quo caso duplicem personam repræsentat, mandatarij scilicet & creditoris dantis pecuniam ad cambium, quod non est nouum Rota decis 379. apud Farin. par. 2. Hoc tamen rectè limitant, & interpretantur multi, quos refert & sequitur P. Bernardus Lullianus in suo tractatu de camb. q. 4. & 7. vt procedat quando mandatarius de suo soluit, aut de pecunia ab alio accepta: Nam si de pecunia principalis campforis, vsura est. Sufficit autem si mandatarius in proprio rationum libro describat. V. eundem q.

4. cit. num. 123. De cambijs ad
auidinas fusè, & optimè
Idest Primum in dicto
tractatu, & in
Apologia,
eiusd. ope
ris
**

DEBITVM

V. Beneficium. Commodatum.

Ecclesia. Furtum. Mutuum.

Obligatio. Pecunia.

Religio. Restitutio.

Votum Quæ

excusent à

rest.

1 **D**EBITVM soluendum æstimatone pecuniæ currentis tempore contractus, nisi aliud sit expressum Silu. ver. solutio parag. 2. Couar. coll. ver. numis. c. 7. parag. vn. Sor. de iust. lib. 6. q. 1. ar. 2. & est casus in c. Cum olim. de censib. vbi Pas. & in c. Cum Canonicis eo. Molin. disp. 312. num. 2.

2 De augmento monetæ fusc tractant Pan. vbi supra, & in c. Quanto de iureiur. Anchar. in 6. c. Cum olim. & in c. Cui de non de praben. vers. Ad 3. quasit. Curt. iunior conf. 74. Alex. cons. 21. vol. 2. Abb. Brun. Colleg. Papien. Mart. de laude. Franc. Curt. fac. de puteo in tract. quæ sunt inter opera ipsius Bruni Ant. Sola. Thefaurus, & alij multi, inter quos Alojin. de contrac. disp. 312. Rebell. de obligat. lib. 1. q. vlt. p. 2.

3 Vbi obligatio concepta fuit sub certa specie monetæ, sufficit soluere, etiam in moneta diuersæ formæ, & characteris, modo eiusdem materiæ sit, & ad eandem æstimatorem, quæ debetur. Immo secundum quosdam, sufficit soluere æstimatorem in quavis moneta probata tam in materia, quam in forma Couar. vbi supra num. 1. & 2.

4 Qui aurum dedit, aurum eiusdem bonitatis intrinsecæ recipere debet, siue plus, siue minus valeat; etiam si nullum fecit pactum, & non fuerat seruaturus Nau. de camb. num. 49. Brun. vbi supra concl. vlt. declarat. 3.

5 Quando est obligatio soluendi certam pecuniæ quantitatem in certa numerorum specie, vt si mutuauit mille libras soluendas in ducatis, faciendâ erit solu-

tio designatæ quantitatis in eisdem nummis expressis sub numero incerto, æstimatis tamen secundum æstimatorem quæ currit tempore solutionis. Quare si mille libræ faciebant centum ducatos, & ducatus ante solutionem sub duplominus per legem valeat, reddendi sunt ducenti, & contra si augeatur in duplum, reddendi sunt tantum quinquaginta, & hoc, nisi aliud sit conuentum Rebell. vbi supra num. 11.

6 Augmentum monetæ debetur in pluribus casibus, vt apud Nau. vbi supra num. 50. & in man. c. 17. num. 194. Salon. de camb. q. 4. ar. 2. contr. 4. Primus est quando dans erat seruaturus; modò non auferatur debitori libertas se liberandi cum voluerit, Silu. vltura 4. q. 14. Sed hoc non probat Molin. disp. 312. quia sicut si decreveret, vitaret damnum illud ratione mutui, ita subire debet iacturam illius augmenti. Secundus quando expressè actû est, vt tot, & tales, quot, & quales dedit sibi restituantur siue in pretio augeatur, siue diminuantur Silu. vltura c. q. 14. Tertius quando ita repente eorum pretium sic creuit vt quillam recepit iam in illo pretio sic aucto expendit. Sed hoc ego probare non possum, quia translatò dominio, sicut periculum pertinet ad accipientem, ita pertinere debet & lucrum, ut docent Nau. Salon. & com. Et si statim accepta pecunia fuisset diminuta, aut reprobata, tenebatur nihilominus accipiens ad illius æstimatorem. V. c. Cum canonicis de censib. vbi Barbos. plures referens. Sor. lib. 6. q. 1. art. 2. Roder. in sum. p. 2. c. 105.

6 Debitor u g centum librarum ad rationem uiginti solidorum pro singula libra, non tenetur nisi ad solidos uiginti, etiam si libra creuit quoad bonitatem extrinsecam, uel intrinsecam, Nam libra est in facultate soluendi, solidus in obligatone. Quòd si diminuatur, id erit in damnum debitoris; temper enim tenetur ad solidos uiginti Brun. & alij cit. Thefaur. à num. 75. Silu. uer. solutio q. 2. uers. 5. Vide Gratian. dilect. for. c. 417. ubi contrarium uiderur docere & Cencium de censib. p. 2. c. 12. q. 4. ar. 4. qui post alios ibi cit. num. 27. docet

N

solidorum

solidorum mentionem fieri solum ad demonstrandum de qua libra contrahentes intellexerint.

7 Cum pecunia minor mutatur in li-
ga, vel pondere, & pecunia maior tantum
in valore, ita vt plures solidos valeat, quam
prius valebat, non potest debitor soluere
in pecunia minuta ita deteriorata, & dimi-
nuta Brun. vbi supra declar. 6. vers. Et
prædicta. huiusmodi enim deterioratio mi-
nutæ pecuniæ est causa augendi valorem
extrinsecum maioris, vel minoris pecuniæ
ibidem vers. sed maius dubium. Quare
debitor solidorum Imperialium, quorum
80 faciebant ducatum, non potest loco an-
tiquorū soluere totidem de nouis, qui sunt
vilioris metalli, vel minoris ponderis, sed
debet soluere de antiquis si reperiantur,
vel de nouis ad æstimatione antiquorum
hoc modo: quia cum 80. ex antiquis face-
rent ducatum, ex nouis verò sint necessarij
90. tenentur ad 90 ex nouis. Et è contra
si noui sint meliores, &c. Ethoc vltimum
nisi ex mandato Principis moneta noua,
licet vilior, aut minoris ponderis succes-
serit loco antiquæ, ita vt pro tanto expendatur
quanto antiqua melior. Nam
si pro 80. nouis vilioribus potest haberi du-
catus sicut pro 80. antiquis, nullum est in-
teresse creditoris. Nisi conuentum sit de
rendenda certa specie pecuniæ, aut con-
suetudo habeat quod solui non possit in
altera materia Brun. vbi supra limit. 1. vers.
Ex prædictis, & alijs quos refert V. Rotam
coram Burat. decis. 790.

8 Si pecunia, quæ est in facultate sol-
uendi sit mutata quòd bonitatem extrin-
secam, attenditur valor temporis solutio-
nis: si verò quoad intrinsecam, tempus
obligationis, nisi aliter sit conuentum. Brun.
vbi supra declar. 6. Couar. concl. 10. Pan.
in c. Quanto de irreiur. Quòd si pecunia
eodem pondere, & materia manentibus,
vel augetur, vel minuitur extrinsecus, ea
mutatio ante moram, & nocet, & pro-
dest creditori Brun. limit. 2. concl. vlt.
Couar. nom. 3. & com. Mutatio ve-
rò potest moram nocet ei qui fuit in mo-
ra; modo illa mutatio non sit facta in

moneta ita minuta, quod per aliam mi-
nuiorem æstimari non possit, secundum
Bartol. & alios relatos à Couar. num. 4. qui
cum Bruno, Mart. de laude, & alijs contra-
rium docet, Bart. limit. non admittens quod
pecunia minuta possit per maiorem æsti-
mari.

9 Si tempore solutionis moneta sit om-
nino reprobata, soluenda æstimatio, &
si debitor fuit in mora, soluenda æstima-
tio temporis, quo soluenda erat. Sil. ver.
solutio q. 2. vers. 1. in. fi. Imò secun-
dum, eundem, etiam vbi reprobata sit in par-
tem, vt quia principis edicto non potest nisi
pro tanto expendi. Imò solui debet va-
lor, qui fuit maximus à die moræ l. In re
furtiua. ff. de conducti furti, quod Couar.
in reg. Peccatum p. 2. parag. 6. num. 2.
cum. ver. furtum. q. 16. limitat in foro
conscientiæ Si Dominus eo tempore
fuerat venditurus: quia ex vi iustitiæ com-
mutatiue sufficit restituere rem, & in-
teresse.

10 Qui non est soluendo, si verbera-
tur exigente id creditore, à plius conueniri
nō potest: secus si pro maleficio. Quòd si
conueniatur ex contractu, vel quasi cedat
bonis. Sil. ver. solutio q. 5. Ang. eo parag. 22
V. infra, cui restituen.

11 Res in specie debita, idest cuius do-
minium non est in debitorem translatum
missa per hominem translatum
fidelem, de cuius fidelitate non erat cur
dubitaretur, creditori perit, l. Argentum
ff. commod. Pan. inc. Significante de
pignor. num. 8. & in c. vn. de commod. num.
8. Ang. ver. commodatum para g. 15. &
ver. solutio parag. 10. Sil. vbi supra q. 4. vers.
5. Nau. c. 17. num. 67. & 185. Roder. in sum.
p. 2. c. 43. conc. 7. 8. Tolet lib. 5. c. 24. casus
enim fortuitus non imputatur ei, qui non
fuit in culpa c. vn. de commod. Quod ve-
rum est, si debitum sit ex contractu. secus
si ex delicto, aut per moram, quia in-
tercessit culpa, per quam alius est dam-
nificatus. Less. lib. 2. c. 16. dub. 6. con-
trariam opinionem dicens probabilem,
quod debitor ex delicto non teneatur cum
detrimento suæ famæ restituere Salon.
verò

verò q. 2. 2. q. 62. art. 5. contr. 5. distin-
 guit, quod si dominus eligit nuncium,
 aut mihi commisit, vt eligerem, & fide-
 lem eligit, tunc in viroque foro liberor:
 Si verò ego pro meo arbitrato elegei, &
 tenebar ratione acceptionis, aut etiam
 ratione rei acceptæ, in conscientia mihi
 perit. Nam si haberem rem illam pa-
 ratam, vt domino restituerem, inte-
 rimq; sine culpa mea mihi surriperetur,
 tenerer nihilominus retinere in æquiva-
 lenti, ergo similiter, si perit in via
 culpa nuncij. Si autem teneor ratione
 rei acceptæ suo domino perit. Quòd si
 furtò abstuli, nec volo domino signifi-
 care, teneor id præstare per confessa-
 rium, vel alium, vt committat domi-
 nus, cui danda sit res illa. Item Perit cre-
 ditori si rem obsegnatam apud honestam
 personam deposuisti absente, vel de-
 ficiente Iudice l. Si creditrici C. de vsur
 Item si creditor opportunè oblatum
 non vult recipere Silu. rest. 7. q. 4. &
 verb. solutio q. 1. Molin. disp. 564. num.
 5. Perit autem debitori, si eius culpa
 perit, aut mora nun purgata. Com. Pur-
 gat verò qui offert nollenti recipere Silu.
 uer. furtum. q. 16. & restit. 7. q. 5.
 ver. mora q. 9. V. P. Nau. lib. 4. c. 1. dub.
 3. Io. Med. de rest. q. 3. causa 6. Molin. disp.
 651. & supra ver. commodatum num. 8.

12 Si res debita ex contractu, siue ex
 delicto erat perinde apud Dominum peri-
 tura, nec antea futura vilis debitor ad ni-
 hil tenetur respectu interesse cum tullum.
 fit Silu. rest. 7. q. 5. in si Roder. in sum. p. 2.
 c. 47. concl. 12. Couar. in reg. Peccatum.
 p. 2. Parag. 6. num. 1. P. Nau. vbi supra num.
 17. Nec respectu rei debite Less. lib. 1. c. 1.
 dub. 6. Valent. to. 3. disp. 5. q. 6. p. 7. Item si
 perit post moram sine culpa debitoris Silu.
 vbi supra Nau. c. 17. num. 80. etiam si ma-
 la fide haberet B. Med. in sum. lib. 1. c. 14.
 parag. 30. de secundo cap. rest. reg. 5.

13 Si quis tenetur sub alternatione, ad
 ipsum spectat eligere Silu. ver. solutio q. 5.
 ver. 3. Ang. eo. parag. 16. Nisi aliter sit con-
 uentum Molin. disp. 569. num. 5.

14 Si debitor non habens pecuniam

offert rem meliorem, tenetur creditor
 eam accipere, Auth. Hoc nisi C. de solut.
 Nisi debitor iurauerit soluere in pecunia,
 numerata, quia tenetur seruare: Nec eo ca-
 su cogitur creditor re etiã meliorem accipere
 Seraphin. de priuil. iuram. priuil. 241. § 3.
 cum aliis, quos refert Mancin. de iuram. ef-
 fectu 138. limitans, nisi debitor facta
 diligentia non reperiret suorum bonorum
 emptorem, vt etiam docet Paris. decis.
 64. num. 9 & 10. par. 2. dicens esse
 commuam. quo casu, vt tenuit Rota
 apud Farin. to. 1. decis. 42. offerat cre-
 ditori bona ad ipsius creditoris electio-
 nem, ac fideiubeat pro euictione, tra-
 dat instrumenta, & transferat dominium
 Limitant alij, nisi consuetudine receptum
 sit, vt solutio fieri possit in alia bona,
 & probata moneta, & licet actum sit
 de soluenda certa specie; quo casu at-
 tenditur valor speciei debite temporis
 solutionis. Sic multi, quos refert, &
 sequitur Raner. Bindel de moner. c. 15.
 num. 14. & seq. ubi numero 19. re-
 ctè limitat, nisi accipiendo aliam con-
 stet de ipsius damno, ut si aliò migra-
 tum sit negotij gratia, & multam pec-
 uniam argenteam ferre non possit. Ad-
 derem ego, aut si in loco negotij argen-
 tea illa expendi non possit, aut non nisi
 cum interesse, ut quia minus ibi uale-
 ret. Regulariter autem, & de iure
 standum est conuentis, & species prom-
 issa omnino soluenda est. Ecclesia
 non tenetur offerre meliorem, ut in Auth.
 Hoc ius C. de sacros

15 Peccat mortaliter contra iustiti-
 am debitor repudiando hæreditatem le-
 gatam, aut donationem in fraudem credi-
 torum, & à die repudiationis tenetur ad
 lucrum cessans, & damnum emergens.
 Valet tamen repudiatio, nec rescin-
 ditur ad instantiam creditorum san-
 chez late probans de matrim. lib. 6.
 disp. 4. num. 9. & in sum. lib. 2. c. 15. num.
 54.

16 Tenetur Prælatus ad debita præde-
 cessoris contracta pro Ecclesiæ suæ vili-
 tate, aliàs nec ipse nec Ecclesia tenetur c.

de solut. c. Quod quibusdam de fideiuss. c. Hoc ius 10. q. 2. Idem de successore in dominio temporalis docet Silu. vbi supra q. 3. Vide Nau. de fideiuss. conf. 7.

17 Si alterius debitum soluisti ipso ignorante, aut etiam nolente, tenetur tibi, si modo sua intererat, vt solueres. l. Soluendo ff. de neg. gest. Silu. rest. 3 q. 8. vers. 5.

18 Soluens filio familias sine consensu Patris, aut minori sine consensu Tutoris, aut Curatoris, liberatur, si conuersum sit in utilitatem Patris, vel minoris. Silu. ver. Solutio q. 4. Ang. eo. parag. 8.

19 Potest solutio fieri locio, si vtrique in solidum est obligatus Silu. & Ang. vbi supra. Immo, & filio, famulo, & mancipio exposito ad administrationem, aut negotiationem l. Solutam ff. de solut. Molin. disp. 563. num. 41. Et procuratori etiam reuocato, si eam reuocationem ignorabat. Silu. Ang. Mol. loc. cit.

20 Soluens creditori creditoris sui liberatur. Glo. instit. quib. mod. toll. oblig. in principio. Silu. vbi supra vers. 1. Ang. parag. 13. Nau. de solut. conf. vlt. 10. Medin. de rest. q. 3. causa 5. Quod si faciat in fraudem immediati creditoris, peccat & tenetur de damno. Et quando res etiam in specie reddenda est, si immediatus creditor iniuste retinet, non peccat, cum vero domino restituerit. Si vero iuste, vt quia sibi locatam, aut commodatam, &c. licet peccet, non tamen tenetur aliquid restituere P. Nau. lib. 4. c. 2. dub. 5.

21 Vbi debitor tenetur adire domum creditoris, sufficit quærere apud vicinos, & notos, & in locis, in quibus est solitus conuersari Pan. in c. Significante de pignor. Silu. ver. solutio q. 5. vers. 4. Tenetur autem adire. Primo vbi vult moram purgare l. Cum quid C. de condit. infert. Secundo si obligatio est solum ad hoc, si vult acquirere, etiam sine mentione, secundum Bart. quem citat. Silu. vbi supra. Tertio in his quæ debentur, quibus annexa est recognitio dominij, & exhibitio reuerentiæ, vt Emphyteusis, census dominicalis, feudum Lup. in l. 2

comment. 2. parag. 1. num. 46. C. de pact. inter emptor. Porro tenetur debitor ad domum creditoris, quando sunt eisdem fori, & in eodem loco morantur, secus si sint diuersi fori, vt si vnus Bononien. alter Florentinus Pan. in c. Significante de pignor. num. 9. Mancina. de iuram. p. 4. effectu 229. Ang. ver. obligatio parag. 18. Silu. eo. q. 9.

22 Quando dies adiectus est solutioni fauore debitoris, præueniri non potest, & sic non potest debitum repeti ante tempus c. vlt. de plus petit. Nisi in urgente ad inopiam, vel in debitore fugiente, vel in suspecto, qui cogi potest fatidate c. si de fideiuss. las. in l. Si ab arbitrio qui fatid. cog. num. 6. & 7. Silu. vbi supra q. 6. Nisi esset suspectus tempore contractus, quia tunc sibi imputet, qui cum eo contraxit Molin. disp. 571. num. 2.

23 Debitor fugiens, si alia bona competentia non habet ad debita soluenda, potest capi, & in vincula conijci, licet dies solutionis nondum aduenerit, Pan. in c. lator de pignor. Anchar. cons. 85. etiam die feriato in honorem Dei, & à Iudice incompetente, immo, & auctoritate propria Mandos. in reg. 31. q. 3. num. 5.

24 Vxor potest de bonis mariti nolentis soluere, creditoribus satisfacere, etiam contra mariti expressam voluntatem; modo id faciat sine scandalo, & caueat ne maritas iterum soluat. Nau. c. 17. num. 116. & de iniur. & dam. dat. vof. 1.

25 Debita, & legata soluenda à proprietario de bonis relicta, non autem ab usufructuario omnium bonorum; vt voluit Bart. in l. si ff. de Vusu. Silu. ver. Vusufruct. q. 9. vers. 4. & q. Tenetur tamen Vusufructuarius pati, vt de facultatibus hereditatis satisfiat creditoribus, & legatarijs Moned. de appell. decis. 4. alias 125. Silu. ver. vlt. 2. q. 9. vers. 4. Couar. 2. var. res. c. 1. num. 7. parag. Ceterum. Si tamen legata annua sint, soluenda ex fructibus. l. si. parag. si autem C. de bon. que liber. las. in l. Explicite Secunda lect. à num. 13. ff. ad Sen. conf. Trebell. Couar. vbi supra. Cyned. ad Decretal. collect. 114.

Fiscus tenetur ad debita contracta ante sententiam contra delinquentem cum in illum transeant omnia iura actiua, & passiuua. Peregrin. de iure fisci. lib. 5. trac. 1. num. 54: Nam ante sententiam nullum ius habet in bonis delinquentis. Bart. in l. Post contractum ff. de donat. num. 18. & seq. vbi quod pro poenis non habet fiscus bona obligata.

26 Si mandasti mihi, vt certa persona crederem, teneris, etiam si alias crediturus eras Azon. in sum. C. mandati.

27 Si sit diuersa consuetudo inter locum contractus, & locum destinationis solutioni vel locum, vbi est res vendita, attendi debet consuetudo loci contractus Brun. vbi supra con. vlt. parag. Secundum premittendum vers. Est tamen aduertendum.

28 Ad debita per Religiosum contracta non tenetur monasterium. sicut nec ex alio facto delicto, vel contractu, nisi in duobus casibus. Primo si versum sit in vtilitate monasterij. Secundo si commissa ei fuit administratio à monasterio, in quantum se extendit administratio, & non plus. Et idem intellige de Abbate, & Superiore Silu. religio 8. q. 3. Ang. ver. Monasterium initio. fuse Sanchez in sum. lib. 7. c. 3. 1. Molin. trac. c. 2. disp. 140. vers. Monasterium ex delicto.

29 Solutio metu censurarum facta operatur, vt aquiratur exigenti quasi possessio exigendi, si soluens in actu solutionis non protestetur Rota coram eraph. in vna Corduben. decim. & in alia Rom. donat. coram Ludouiso, & in alia Rom. Censur coram Pegna, apud Farin. p. 1. decis. 24.

FIDEIUSSIO.

V. Iuramentum.

1 **EST** alienae obligationis in suam fidem receptio, principali tamen manente obligato. Silu. ver. fideiussio.

2 Fideiubere potest, qui habet bonorum suorum administrationem. Quare excluditur Religiosus, nisi de licentia Abbatis, & maioris partis monasterij assensu c. pen. eo. ut. Item Clericus pro laico, nisi in

necessitate c. Te quidem, iuncta Glo. ver. fideiussor. 11. q. 1. num. 3. & c. 3. num. 11. de fideiuss. tener tamen fideiussio quoad patrimonium. & fructus beneficij Ang. eoit. parag. 8. Silu. q. 3. Azor. p. 3. lib. 11. c. 12. dub. 2. de fideiuss. Item excluditur mulier pro viro suo semper, nec etiam pro alio, nisi in sex casibus Primo quando fideiubet de pretio dando, vt quis seruum manumittat. Secundo quando pro dote alicuius mulieris. Tertio quando renuntiat certiorata privilegio Veliani, praesertim cum iuramento, de quo Molin. disp. 540. Pa. in c. Ex rescripto num. 9. de iureiur. Quarto quando pretium, vel aliquid loco pretij accepit pro fideiussione. Quinto quando fideiussit in fraudem. sexto quando pignus, vel fideiussorem pro alio dedit, & post biennium à die primae cautionis iterum se obligauit. V. Silu. vbi supra q. 6.

3 Potest fideiussor pro fideiussione aliquid accipere; est enim obligatio civilis pretio aestimabilis Cai. 2. 2. q. 78. art. 2. Nau. c. 17. n. 285. vers. In num. 6. silu. vbi supra q. 17. Couar. 3. var. res. c. 2. num. 6. Roder. in sum. p. 1. c. 110. concl. 4. licet Silu. & Couar. Rota coram Ludouiso in Rom. affictus, 8. Martij 1604. id concedant, si inspecta qualitate, & bonis debitoris exponat se periculo soluedi debita Alij tamen absolute docent sic Salon. 2. 2. q. 78. art. 2. contr. 4. Azor. p. 3. lib. 5. c. 2. in ii. Arag. 2. 2. q. 77. art. 4. circa tertiam causam. Item Azor. lib. 15. lib. 10. c. 22. dub. 6.

4 Successor Praelati non est eius haeres; quare non obligatur pro eius fideiussione. Silu. vbi supra q. 5.

5 Promittens alterum praesertat liberatur, si is, pro quo fideiussit, post fideiussit commisit capitale crimen, pro quo condemnatus fuit ad mortem, vel bannitus, & fugit. I. sed. & si quis si quis cautio. in principio. Nisi fideiussor esset in culpa lata respectu maleficij postea perpetrati, quia in conscientia tenetur ad restituendum damnum Silu. ubi supra q. 6. Ang. eo parag. 9.

6 Fideiussor non cogitur soluere principali debitoris in discussio, etiam quod constituit se principale debitorem. Auth. Praesente C. de

C. de fideiuss. Nisi specialiter renunciet beneficio d. Auth. Pan. in c. Peruenit num. 6. de fideiuss. An verò cesset hoc privilegium si fideiussit cum iuramento. Zachar. apostill. ad Pan. loco cit. affirmat. At Ant. Franc. ibidem negat, quia iuramentum validat quidem, & corroborat contractum & actum super quo interponitur; non tamen tollit iuranti privilegium.

7 Debitor fideiussori tenetur ad omnia damna, quæ ex sua culpa illi eveniunt c. 2. & 3. de fideiuss. Silu. q. 10. Ang. parag. 15. Garz. c. 38. num. 8. Azor. c. 22. cit. dub. 10.

8 Simpliciter fideiubens non tenetur ad interesse, aut debiti augmentum Glo. in 6. c. 3. & ibi Pan. num. 7. Silu. q. 13. Quòd si soluit sciente, & consentiente debitore, repetere potest in conscientia, siue sponte, siue coactè soluerit, & debitor tenetur, quia sic intelligitur mandasse, ut soluat, alias non Silu. vbi supra Ang. parag. 16.

9 Fideiubens ad certum tempus, si id à creditore prorogetur, non tenetur: secus si obligatio sit pura, licet solutio ad tempus differatur Pan. vbi supra in fine Silu. q. 14. Ang. parag. 17. Roder. in sum. p. 1. c. 120. concl. 3. Azor. vbi supra q. 12.

10 Fideiussio accessoria ei, quod non tenet, non est valida, ut si profilio fam. Glo. in c. Sidilgenti, de foro comp. & in c. Grauis de censib. Garz. vbi supra num. 7. Nisi creditorem nescientem deceperis asserendo debitorem posse contrahere, & esse soluendo Azor. vbi supra q. 16.

11 Potest creditor aliquid moderatum accipere à fideiussore ut eum ab obligatione liberet Molin. disp. 319. num. 3.

12 Fideiussor agere potest ante solutionem contra debitorem, ut eum liberet si diù in obligatione stetit; aut si debitor incipit vergere ad inopiam: aut si fideiussor condemnatus sit, c. fi. de fideiuss. aut si hoc ab initio conuentum sit. Silu. q. 15. Azor. q. 13. aut si fideiussor timore alicuius poenæ offert solutionem, & quia creditor non vult recipere, illam deponit in loco sacro, aut aliter ad id deputato, aut apud publi-

cum depositarium Molin. disp. 546. num. 11. per l. fideiussor qui minori ff. de fideiuss. aut quanda breui est condemnandus: aut quando est obligatus per instrumentum. Guarantiatum Rota coram Buratto decis. 401. num. 7. vbi Ferentill. littera B. multos cumulat, & variè limitat. Vel quando principalis est rixosus Barbo ad c. vlt. de fideiuss. vbi plures casus enumerat. in quibus fideiussor agere potest, & c. Regulariter autem fideiussor agere non potest contra principalem pro releuatione suæ indemnitatis antequàm soluat, iuxta text. expressum in l. si pro ea C. mandati Vide c. Constitutus, & c. si. de fideiuss.

ALIENATIO.

V. Contractus. Dos. Filij. Legatum. Pactum. Peculium. Promissio. Suspensio. Ipsi iure. Testamentum.

1 **A**LIENATIO est actus, per quem dominium transfertur. l. 1. C. de fund. dot; Glo. in c. Cum nulli de reb. Eccl. non al.

2 Alienatio continet donationem, conditionem, venditionem, permutationem, & Emphyteusim perpetuam, c. Nulli de reb. Eccl. non al. Et omnem contractum, per quem dominium transfertur l. 1. cit. Item hypothecam specialem Molin. disp. 464. & seq. Item census impositionem: quare in census impositione re Ecclesiastica requiritur assensus Apostolicus. Riccius p. 2. decis. 154. cum ibi relatis.

3 In alienatione rerum ecclesiæ, etiam mobilium pretiosarum, quæ seruari possunt, requiritur solemnitas extræ. Ambrosia de reb. eccl. non al. Pan. in 6. c. Cum nulli Host. in sum. eo. tit. parag. Quæ resol. Silu. ver. alienatio q. 10. Ang. eo. parag. 5.

4 Ad solemnitatem requiritur Primo causa

causa legitima, de qua lib. 6. ver. suspensio ipso iure. Secundo auctoritas Episcopi, quæ nihil aliud est, quàm eius consensus, Glo. in c. 1. de reb. ecc. non al. ver. tractatus. Sed nunc requiritur assensus Apostolicus per d. Extram. Quaranta ver. Alienatio num. 15.

Tertio tractatus, id est propositio, ac discussio, num conueniat rem alienari Pan. in c. Tua, de his, quæ fiunt à Præl. num. 6. Sufficit verò secundum eam num. 3. Molin. de contract. disp. 468. num. 5. Anchar. in 6. c. Tua, & ibi to. And. Azor. p. 2. lib. 9. c. primo q. 4. vnicus tractatus.

Quarto consensus expressus maioris partis capituli, non habita ratione absentium. Pan. in c. 1. de his quæ fiunt à Præl. num. 5. sufficit autem rati habitio, vbi fortè superior alienauerit inconsulto capitulo, c. Cum vos, eo. tit.

Quinto subscriptio, vbi res donata venditur, aut permutatur c. 1. cit. quæ in multis locis non seruatur, vt affirmat Pan. in 6. c. num. 4. Vbi verò seruatur, sufficit subscriptio Notarij seruanda tamen consuetudo Arnall. ver. alienatio parag. 6. V. Molin. disp. 468.

5 In alienatione rerum ecclesie inferioris sufficit consensus superioris; nec requiritur supradicta forma nisi ea ecclesia inferioris habeat Silu. ver. alienatio q. 12. Ang. eo. parag. 10. Hodie Episcopi, & Abbates iurant non alienare inconsulto Romano Pont. etiam accedente consensu Capitali. Pan. in c. Vt super his, de reb. eccl. non al. num. 8. & 15. Molin. vbi supra num. 8. Nunc tamen per Constitutionem Urbani VIII. anno 1624. emanatam requiritur assensus Apott. etiam in constitutione census.

6 Si ex huiusmodi alienationibus Ecclesia sit notabiliter laesa, restituitur, licet sit seruata solemnitas, c. Ad nostram, & ibi Pan. de reb. ecc. non al. Couar. 2. var. resol. c. 17. num. 2. non tamen post quadriennium c. 1. & 2. de rest. in integr. in 6. & Clem. vn. eo. tit. Glo. in 6. c. Ad nostram, ver. per multos, per l. fin. C. de temp. in integ. rest. Nisi laesio sit enormissima Capell,

Tholos. decis. 239. cum ibi not. text. in 6. c. 1. vbi Glo. fin. notat quadriennium currere à die mortis Prælati, qui alienauit, aut qui impediuit petitionem restitutionis, & Glo. in 6. c. Ad nostram dicit subueniri Ecclesie iura communi etiam post quadriennium, vel iudicis officio De alienatione rerum Ecclesie, omnibusq; ad eam requisitis, optimè Quaranta ver. alienatio. Roder. de regul. to. 1. q. 27. Molin. disp. 464. ad 469.

7 Ex diuturnitate temporis, vt tringinta annorum præsumuntur interuenisse solemnitates requisitæ in alienatione rei Ecclesiasticæ Riccius p. 1. decis. 174. vbi ad verbum refertur consilium Io. Mariae Nouarij, & in praxi Archiep. decis. 34. Gratia, discep. for. c. 415. num. 19. & seqq. & c. 468. num. 61; modò cum ipsa diuturnitate temporis concurrat scientia, & patientia eorum, cum quibus res est gesta 6. c. 415. num. 29. ad fi. Et modò non ostendatur instrumentum alienationis sine aliqua solemnitate, aut defectiua, quia tunc cursus temporis non iuuat possessorem Barbos. ad c. Ea noscitur, num. 4. de his quæ fiunt à Præl. & Quaranta vbi supra num. 46. vers. præsumuntur. Et modò concurrat continua quasi possessio, seu solutio canonis. Rota in vna Neapol. Fundaci. Iunii 1578. relata à Quaranta num. 46. cit. Et modò per partium conuentionem Papæ beneplacitum non requiratur, per clausulam Et quatenus Papæ assensus, & beneplacitum interueniat ibidem Vbi quod præsumitur Papæ beneplacitum, quoties de iustitia tituli, alijq; de iure requisitis appareret, & sic quòd causa alienandi, & euidens Ecclesie vtilitas subesset. Item quando transactum est tempus immemorabile Quaranta ibidem Non præsumitur tamen per huiusmodi diuturnitatem temporis, mandatum Barbos. ad c. Ex parte de rescrip. num. 8. & alij ibi relati.

8 Iurans non alienare potest cum vtilitate Ecclesie; nisi iurauerit non alienare inconsulto Papa, aut alio Superiore Pan. in c. Vt super de reb. eccl. non al. nisi res sit mo dica Silu. vbi supra q. 16. Ricc. p. 2. decis. 163.

9 Accipiens rem ab Ecclesia alienatam sine solemnitate, est ipso iure excommunicatus extra. Ambitiosa cit. & restituere tenetur, nec potest repetere pretium c. Non liceat 12. q. 2. Nisi pretium verum sit in ipsius Ecclesie utilitatem: aut nisi causa alienandi fuerit legitima: aut nisi alienatio effecta sit utilis Ecclesie; tunc enim omnia starent in conscientia, & contrahentes tui essent a censuris, que lata censetur ad vitandas fraudes Ang. ver. alienatio paragr. 14. Silu eo q. 14. adde si ipsa Ecclesia velit contractum stare: Nam recedere potest: Secus de emente. Rota coram Seraphino decis. 256. Pan in c. causam que El. 1. de indic. num. 11. Tertius autem allegare non potest nullitatem, nisi talis sit, que sanari non possit per partis consensum, & in casu, quo saltem ille, qui habet principale interesse non contradicit. decis. cit. Adde Secundo ratificationem huiusmodi non valere nisi adhibitis solemnitatibus, que ante contractum erant observanda Villagut pluribus cit. de reb. Eccl. male al. lib. 2. c. 5. a num. 200. Adde Tertio ex Sarmiento de redd. Eccl. p. 1. c. 2. num. 6. & seq. posse quem retinere rem Ecclesie sine solemnitatibus alienatam in eundem &c. quousq; Ecclesia restitutionem petierit.

10 Res Ecclesie alienari possunt ob urgentia debita Ecclesie, quibus aliter satisfieri non potest c. Ad nostram de reb. Eccl. non al. Intellige si debita sint legitime contracta ab Ecclesia. Dicitur vero debnum legitime contractum ab Ecclesia, quando fuerit cum consensu Apostolico, sine quo Ecclesie bona obligari non possunt: nisi verum fuisset pretium in utilitatem Ecclesie, quod probare tenetur creditor in mutuo in deposito, & pro solutione debiti legitime contracti Couar. alios referens 2. Var. res. c. 17. num. 3. Nec creditor assertioni Prælati Addit. ad Quarantam ver. alienatis ad num. 36. Rebuff. & Dec. ibi cit.

11 In modicis non requiritur Solemnitas c. Terrulas 12. q. 2. Silu. ver. alien. q. 3. Armill. paragr. 18. que vero dicatur res modica, vide glo. in d. c. Terrulas & alios, quos refert, & sequitur Quaranta.

vbi supra, vers. Quarta limita. Regulariter dicitur modica Terrula, que vix ascendit ad summam decem aureorum Prax. Neapol. c. 60. vel viginti glo. in d. c. Terrulas. licet præcesserit iuramentum de non alienando: modica enim sunt exempta ab omni solemnitate iuris Silu. q. 16. Nec in his que Religio incapax sibi relicta cogitur vendere, quia ex regula possidere non potest Silu. q. 27. Immo huiusmodi Religio potest cum herede convenire de certa summa, & quantitate pecuniarum semel tantum soluenda pro legatis & institutionibus. &c. vt Minoribus concessit Clem. 7. in Bulla incip. nuper 1525. 22. Ian. & est 15 in ordine. Nec in alienatione, vel commutatione minus vtilium pro vtilioribus c. vt super paragr. possessiones de reb. Eccl. non al. Nec in alienatione bonorum Hospitalis priuati non fundati auctoritate Episcopi. Nec in alienatione bonorum Fraternalitatum, & relictorum pauperibus in genere Felin. in c. De quarta col. 2. de præscript. V. Quarantam vbi supra num. 29. Ricc. in sua praxi decis. 48. & alios plurimos, quos congerit Barbos. de offic. Episc. p. 7. alleg. 75. num. 32. quorum multi absolute dicunt bona fraternalitatum esse bona laicalia. Alij inter quos Menoch. de recap. poss. remid. 15. num. 34. volunt, quod si Oratorium in quo isti laici conueniant, eo animo ab eis sit extractum, ac bona eo animo simul congesta, vt confraternitati deseruiant, & possit de illius bonis libere disponere, ac tractare; & tunc illa bona tamquam loci prophani ad libitum alienari possunt, secus vero si Oratorium sit ab eis extractum, vt sit sacrum, Deoq; dicatum, eaq; bona congesta sunt ad opera Oratorij necessaria, & ad pauperum solamen. Alij vero tenent, quod si Oratorium sit Episcopi auctoritate fundatum eius bona sine solemnitate distrahi non possunt: secus si non sit Episcopi auctoritate fundatum. Hi sunt inter alios Barbos ubi supra. Bonac. de contract. disp. 3. q. 8. punc. 4. num. 21.

12 Licet Rectori alienare res Ecclesie in casibus iure permissis, licet donatae sint

ea conditione, ne alienari possint. Hoff. Imol. Archid. Pan. quos refert, & sequitur Silu. ver. alienatio q. 21. Azor. p. 2. lib. 9. c. 2. q. 9. Glo. in c. Verum, ver. debeat, reuocari, de condit. appos.

13 Prohibitus alienare sub poena priuationis, si redimat, excusatur: & alienans partem non cadit à toto. Rora multos referens apud Farin. p. 2. decis. 593. num. 6.

14 Claufula, quæ assensu Apostolico apponi solet in alienatione reſeclleſiasticæ, quod prædium subrogetur in aliud prædium, importat modum, non conditionem quare non spectat ad emptorem curare, quod pretium conuertatur in utilitatem Eccleſiæ Glo. in Auth. Hoc ins. porrectum, vers. aliter in prima solut. C. de sacrosan. Eccl. Riccius in sua Praxi for. eccl. decis. 100. Silu. q. 26. ver. alienatio sufficit enim emptori emere iusto pretio reliquum relinquunt conscientie vendentium.

15 Prohibitus alienare potest mobilia quæ seruari non possunt. Sunt autem frus, triticum, vinum, oleum, lana, agri, & coeteri redditus, Vestes etiam, quæ quotidie veterascunt, & his similia. Item iumentas, & mancipia, non tamen ea quæ sunt prædiis quasi affixa. Item pecunia quotidiano vtu inseruiens Pan. in c. Nulli de reb. eccl. non al. & in c. Prælatorum de accret. num. 8. Molin. disp. 465. Silu. vbi supra q. 7. Nomine mobilium, & immobilium non veniunt iura, & actiones. & nomina debitorum: sunt enim hæc bona tertie speciei. Nisi dispositio intendens comprehendere totum alicuius patrimonium, mentionem faciat solum de mobilibus, & immobilibus. Silu. 9. 4. Vide tamen Molin. tract. 2. disp. 68.

16 Alienari prohibita dari possunt descendentes in dotem, & donationem propter nuptias Auth. Res quæ C. Commun. de lega. quod recte intelligit Ias. in l. filius fam. parag. Diui prima lect. à num. 50. & in 2. lect. num. 77 num. 157. quando prohibitio facta est per testamentum, non verò si per contractum.

17 Alienationem accipiens, etiam in

conscientia non tenetur restituere quod in fraudem creditorum est sibi alienatum, si à creditoribus non petatur infra annum à die scientie Molin. disp. 328. aum. 9.

18 Etiam Papa alienare nequit rem Ecclesiasticam in vsus non pios, nec Ecclesiasticos, & si alienauerit, non tenet alienatio Nau. de spol. cler. parag. 2. à num. 2.

DONATIO.

Vide vbi supra.

1 DONATIO est quæda liberalitas, quæ nullo iure debetur, l. Donati ff. de reg. iur. & perficitur nudo pacto. si quis argentum parag. ult. C. de donat. aut traditione rei, quando sine ulla promissione præcedente quis rem suam alteri tradit, vt statim fiat eius ibidem Azor. p. 3. lib. 11. c. 1. q. 1.

2 Diuiditur autem donatio primo in donationem causa mortis, & in donationem inter viuos. Illa est cum quis propter mortis suspensionem ita donat, vt si quid ei humanitus contigerit, res fiat donatarij si autem superuixerit sit donantis. Alia est, quæ sine ulla mortis cogitatione fit, & res statim fit donatarij. Insti. de donat. initio, & parag. Alia. Secundo diuiditur donatio inter viuos in puram, & absolutam, & in conditionalem, vel modalem, vel ob causam. Pura est, quando res donata statim fit donatarij Conditionalis, quando eius effectus suspenditur in tempore conditionis impletæ. Modalis est, v. g. donauit equum, vt non si tuus vsque à Ianuum, & hæc non suspenditur, sed statim valet, Donatio ob causam est, qua aliquid datur alicui, vt certum quid faciat, Azor vbi supra c. 2.

3 Donare ij tantum possunt, qui res suæ dominium, siue proprietatem habent & nullo iure donare prohibentur. l. Cuius donandi ff. de reg. iur.

4 Filius fam. donare potest de castrensi, vel quasi. filius fam. ff. de donat. & de aduentitiis, si habeat liberam eorum.

administrationem à Patre, si iusta ratione motus donauerit ut si donauerit Matri, vel forori, aut alijs consanguineis, qui alimentis indigent: causa verò mortis donari non potest de aduentus sine conuentione expressio Patris licet iustitius & plena ipsorum administratione ad filium spectet Iul. Clar. parag. Donatio n. 5. & 6. Molin. disp. 288. nom. 24. & d. 100. 109. Si tamen donec ipsi parti, aut alijs fratribus in potestate patris constitutis, requiritur iudicis auctoritas, quia nullus in facto suo auctorizare potest Pan. vol. 2. cont. 42. in fi. Azor. vbi supra c. 3.

5 Filius qui de consensu Patris in Icholis, aut in Curia commoratur, donare potest quatuor, aut quinque de centum. Item Religiosus, qui de superioris licentia, & impensis itudet, aut negonatur, modò id honeste recreationis causa faciat: quia Pater, & Superior tacitam eius rei facultatem facere videntur. Nau. c. 10. num. 12.

6 Donatio ad sui substantiam requirit donatorij consentum, sufficit autem tacitus, cum videlicet præsens est, & tacet qui eum tacet consentit in his, quæ ad eius utilitatem spectant Iul. Clar. vbi supra q. 14. Azor c. 5. q. 1. & 2. Sufficit etiam factam esse donationem coram Notario, & testibus ad hoc ut non possit ante acceptationem, vel repudiationem reuocari. Sor. de iust. lib. 3. q. 5. art. 3. Intellige si Notarius tamquam persona publica, aut alius, cui à iure conceditur, acceptet nomine absentis Couar. 1. var. res. c. 14. num. 12. Iul. Clar. vbi supra q. 14. Molin. disp. 264. Nau. de iure iur. conf. 6. un. 10. & Com. Qui verò acceptare possit pro alijs vide ver. promissio num. 9.

7 Donatio ultra quingentos aureos, non facta insinuatione iudici, nulla est, l. pen. parag. vlt. C. de donat. Intelligitur nullam quoad excessum; nam valet quoad quingentos Molin. disp. 278. Si tamen confirmetur iuramento, quod vim insinuationis supplet, valida omnino est etiam quoad excessum Nau. de donat. cons. 10. Iul. Clar. q. 18. in c. Cum contingat de iureiur. Couar. rub. 2. de testam. num.

10. Sil. donatio l. q. 6. Ang. don. 3. parag. 4. Azor p. 1. lib. 11. c. 7. q. 1. vers. ad concessis & p. 3. lib. 11. c. 6. q. 10. Idem si donatio sit facta ecclesie, aut alteri pro causa. Sil. ver. statum q. 2. Azor plures referens par. 3. c. 6. cit. q. 6. Molin. disp. 279. n. 1. Quingenti solidi, de quibus l. pen. cit. hodie faciunt summa septingentorum scutorum huius temporis. Iul. Clar. q. 15. num. 1. vel octingentorum ut vult Azor vbi supra q. 1. Item non est necessaria insinuatione in donatione remuneratoria, quæ dicitur honoraria; Nec in donatione ob causam præteritam Iul. Clar. q. 6. Secus in gratuita, & liberali remissione debiti excendentis summam quingentorum solidi. Clar. ibidem. Est autem insinuatione, iudicis approbatio. Sufficit autem si donatio ipsa scripta iudici denuncietur siue in loco iudicij, siue in alio; nec requiritur decretum, cum causæ cognitionem non requirat. Clar. q. 15. & 10. cit.

8 Donatio omnium bonorum presentium, & futurorum facta inter viuos non valet Pan. vol. 2. cons. 2. num. 1. Iul. Clar. alios referens q. 19. & com. ut testatur Couar. de testam. p. 2. num. 4. & 5. Etiam si iuramento firmetur. Sed rectius alij affirmant eo casu validam esse, sic Couar. loc. cit. alios referens Molin. de contrac. disp. 280. num. 3. & 4. Azor. p. 3. lib. 11. c. 9. q. 7. cum non sit contra bonos mores naturales, nec peccatum contineat: alioquin enim inuvalida esset facta ecclesie, aut locis pijs, quam tamen omnes approbant. Limita primam opinionem, nisi reseruauerit sibi vsu fructum, de quo possit libere disponere etiam per vltimam voluntatem. Couar. 3. var. res. cap. 12. num. 3. Clar. vbi supra. V. Molin. disp. 280. num. 2. Item si donauerit ecclesie Pan. in c. In presentia de probat. num. 2. & cons. 102. num. vol. 2. Less. 1. lib. c. 18. n. 3. Clar. vbi supra. Couar. de testam. loc. cit. num. 3.

9 Collatum beneficium non potest propter ingratitude reuocari, non enim est proprie donatio Pan. in c. fi. de donat. n. 9. Iul. Clar. vbi supra q. 21. Sil. donato l. q. 14. Ancha. ia d. c. fi. num. 10. Molin. disp. 281. in fi.

10 Donatio ob causam, ut remuneret
tionem.

tionis, non potest reuocari; habet enim potius ratione solutionis debiti, quam donationis Ang. donatio 1. parag. 53. Silu. vbi sup. in fi & 21. Mol. disp. 181. V. Anchar. in Clem. 1. de reb. Eccl. nō al. nu. 6. Felin. in c. sicut de re iud. nu. 27. Sanch. fusè de matr. lib. 6. dil. 6.

11 Donatio facta extraneo siuè partis, siuè omnium bonorum reuocatur in totum per superuenientiam liberorū l. si vnquam C. de reuoc. don. Quota verò esse debeat pars bonorum, non constat inter Doctores, alijs saltem dimidium, alijs etiam minorem dimidia, quorum opinionem veriore esse docet Couar. 2. ver. res. c. 19. num. 12. Alijs saltem quartam partem: alijs id esse iudicis arbitrio relinquendū, affirmantibus vt præter Couar. asserit Mol. disp. 182. nu. 6. Quod si donans non reuocet, filij non reuocant nisi quatenus inofficiosam. Excipe Ecclesiam, & Piam causam: his enim facta donatio nō reuocatur, nisi vsq; ad legitimam filiorum Silu. donatio 1. q. 18. & com. Si tamen donatio esset omnium bonorum, reuocanda esset in totū de æquitate Molin. vbi sup. Excipe item Monasterium, quia habetur loco filij & non reuocatur donatio ei facta, nisi vsq; ad legitimam Couar. 2. var. res. c. 19. nu. 5. Excipe item casum, quando donas cum iuramento renouauerit d l. Si vnquam: aut cum in ipso actu donandi de liberis cogitabat, & nihilominus donauit Molina. vbi supra nu. 7. Reuocata non confirmatur morte filiorum; nisi donans postea saltem tacito confirmet, quia patitur donatarium donatis frui. Iul. Cl. ar. q. 23. Molin. vbi supra nu. 8.

12 Donatio facta extraneo reuocatur nauitate filiorum, etiam si confirmata sit iuramento C. lar. in c. Quamuis pactum p. 1. parag. 4. num. 3. Silu. vbi supra q. 9. Armill. eo parag. 14. Tiraquill. in d. l. si vnquam in præfat. a num. 164.

13 Donatio inter sponfos de futuro valet, si matrimonium sequatur, glo. in c. Donatio, de don. inter vir. & vx. Quod si non sequatur culpa donantis, res efficitur pleno iure donatarij, & si donans aliquid a donatario accepit, restituit. Si verò culpa donatarij, totum quod accepit, restituit dantil. Cum ve.

terum C. de don. ante nup. Si verò netius culpa, vt alterius morte, aut religionis ingressu, aut alia simili, siquid; sponfus donauit sponse, neq; osculum, neq; copula interuenit, ipse, uel eius hæredes totum recuperabunt. Si uerò osculum, aut copula interuenit, recuperabit dimidium. Si autem sponsa donauit sponso, totum recuperabit etiam interueniente copula l. si ab sponso C. de donat. ante nupt. Silu. donatio 2. q. 1. Molin. disp. 190.

14 Donatio inter coninges facta contracto matrimonio, aut ante, sed in tempus, quo erit celebratum, potest reuocari l. Cum hic status parag. Si sponfus ff. de don. inter uir. & ux. Nau. c. 17. num. 149. Molin. disp. 289. num. 2. & com. Immo donatio in tempus matrimonij est nulla quia nec ante matrimonium dominium transit, cum noluerit, nec post, cum non potuerit l. Quod sponsa, & ibi Glo. C. de donat. ante nupt. Silu. uer. Dos q. 6. Fallit primo si interueniat iuramentum de non contrahendo Nau. de don. inter uir. & ux. cons. 2. & de donat. cons. 8. Couar. rub. de testam. p. 2. num. 10. Ias. in l. Pacta C. de pact. Sanchez de matr. lib. 6. disp. 11. Silu. donatio 2. q. 4. Ang. donatio 3. parag. 4. Pan. in c. si de don. inter vir. & ux. num. 9. & uol. 2. cons. 95. Tusc. tom. 1. uer. Donatio concl. 91. a num. 34. & concl. 94. per tot. V. Clar. parag. Donatio q. 22. Secundo si fiat ob piam, & honestam causam, ut si alteruteri locum dederit causa sepulture licet enim donans fiat pauperior, recipiens tamen temporaliter non fit ditior. Non fit autem pauperior, qui non acquirit cum posset, sed qui de patrimonio suo deposuit. Tertio Si donatur in tempus finiti matrimonij, ut scilicet restitue fiat mariti, uel uxoris, cum mors fuerit subsecuta, iuxta l. Sed interim ff. de don. inter uir. & ux. Quarto Si donatio sit remuneratoria Ias. in l. Ex hoc iure ff. de iust. & iur. num. 66. & in l. Iulianus parag. Qui fundum

num. 13. ff. de verb. oblig. Pan. rubr. de donat. Sanchez. lib. 6. matr. disp. 6. Couar. c. Cum in officijs de testam. num. 10. Quinto si fiat causa mortis, cuiusq; speciej fit donatio l. sed interim cit. Sexto si maritus conitante matrimonio remittat vxori promissam dotem in toto vel in parte. Non iurata confirmatur morte donantis, si tacite saltem non reuocauit. c. si. de don. inter uir. & ux. Et non excedat summam quingentorum solidorum ubi non fuerit insinuata Silu. donatio 2. q. 1. 3. & 4. Confirmatur etiam morte ciuili, vt professione in religione, quæ non potest possidere, aut cum quis efficitur seruus poenæ mortis. Silu. q. 4. cit. Septimo cum dans non sit pauperior, licet recipiens fiat ditior vsi maritus repudiet hæreditatem, vt deferatur vxori substituta, glo. & Pan. in d. c. si. Octauo cum plebeus ducit nobilem, quia videtur recompensare nobilitatem Silu. donatio 2. q. 1. & ver. Dos. q. 6.

15 Non dicitur donare, quæ necessarijs rebus succurrit, vt si vir pro vxore soluit vectigalia l. Ex anno ff. de don. inter vir. & vx. Sil. g. 1. cit. Nec qui ad dandum necessario cogitur. Anchar. cons. 195. num. 7.

16 Donatio facta vxori à consanguineis uiri ipsius uiri est. facta uero à consanguineis uxoris, sunt uxoris. Silu. donatio 2. q. 5. Molin. disp. 430. Clar. q. 10. V. Sanchez de matr. lib. 6. disp. 16.

17 Donatio inter parentes, & liberos nulla est, nisi in casibus, in quibus ualet donatio coniugum Azor. in sum. de don. inter vir. & vx. num. 28. Ias in l. Pacta quæ C. de pact. num. 6. Nauar. c. 17. num. 146. Item ualet si confirmetur iuramento, vt dictum est de donatione inter coniuges. Item facta proficilienti ad bellum, aut ad Regiam aulam, quia statim fiunt bona castrensia. Item donatio librorum, si filius in prociutu sit exercendi facultatem quam didicit, sunt enim bona quasi castrensia. Item si donet vsumfructum bonorum filij l. Cum non oportet parag. Non autem, uers. sin autem C. de bon. quæ

liber. V. Molin. disp. 291. Item facta propter nuptias l. Pomponius ff. famul. eruse. Item ob remunerationem Nauubi supra num. 145. Item ad alimenta Molin. disp. 238. Et generaliter donationes ob causam, quæ tamen iuxta com. ut refert. Molin. adducendæ sunt ad partitionem, nisi Pater prohibuerit l. Vt à liberis C. de coll.

18 Donatio simplex facta filio in potestate, morte Patris confirmatur si non reuocauit, & retrahitur ad tempus, in quo facta est debenturq; ex ea die fructus omnes. Si tamen excedat summam quingentorum solidi. nec fuit insinuata, non confirmatur quoad excessum, nisi confirmata sit iuramento Molin. disp. 243. aut Pater in morte expressè confirmauerit, idem disp. 238. Confirmatur etiam emancipatione, quando donatio facta filio in potestate existenti, & non fuit reuocata, l. siue C. de don. V. Silu. donatio 2. q. 7. Igitur donatio Matris facta filio etiam non emancipato statim tenet, quia non habet filios in potestate, etiam si non sit facta traditio l. Cum de bonis & l. Cum res C. de donat. Molin. disp. 243. Ias in l. frater à fratre in ff. de cond. indeb. & com. licet Capella Tholos. q. 192. dicat non ualere donationem matris factam filio in Patris potestate.

19 Donatio Aui censetur aduentitia, Nepotiq; acquiritur quoad proprietatem, quoad usumfructum Patri. l. Cum non oportet C. de bo. quæ tib. quod Molin. disp. 232. affirmas de com. intelligit de bonis Aui materni respectu Patris, & de bonis Aui paterni respectu matris; nam de bonis Aui paterni respectu Patris, docet acquiri potius Patri, quia eius contemplatione donata cæsetur, nisi aliud in ipsa donatione appareat.

20 Donatio facta filio quem tunc Pater unicum habebat, per superuenientiam aliorum filiorum non reuocatur, nisi quoad eorum legitimam Couar. q. iur. res. c. 19. num. 1. Pan. in c. si. de donat. num. 5. Iul. Clar. parag. Donatio. q. 2. & 24. Molin. dicens esse com. disp. 283. licet Tiraguel. in l. si

si unquam C. de reuoc. don. ver. liberi à num. 60. dicat reuocari in totum ex præsumpta donantis uoluntate. Ampliant Molin. loco cit. & Clar. q. 24. etiam si ea donatio esset iuramento firmata. Pater enim suo iuramento præiudicare non potest filijs, quoad eorum legitimam.

21 Donatio facta extraneo reuocari potest propter ingratitude[m] donatarij, ut si in donantem impias manus iecerit; si iniuriam atrocem, aut graue rerum suarum damnum, aut uitæ periculum inferre præsumplerit, c. si de donat; aut si conditionem appositam non impleuerit, c. Verum de condit. appos. si uero donatio facta à matre, secundò nubente reuocatur, si donantis uitæ insidius fuerit; aut si atroces manus in eam intulerit; aut si totius substantiæ illius iacturam molitus sit Auth. Hæ quoq; C. de reuoc. don. Quòd si donans non reuocat, eius successores non reuocant c. si cit. Possunt tamen agere, ut ille conditionem impleat Molin. disp. 2. Donatario mortuo, non potest donans reuocare, si illo uiuente tacuit. ibidem. Ad uero ob alias causas ingratitude[m] etiam maiores illis quinq; possit reuocari donatio, communis opinio affirmat, ut docet Pan in cit. c. si. & alij. Molin tamen loco cit. negat, quia d. Auth. Hæ quoque, utitur uerbo exclusio tantummodo. V. annot. marg. ad Pan. in c. Propter de donat. litera 6. & supra uer. Factum. num. 5.

22 Donatio mera idest inter uiuos reuocari non potest ex poenitentia donantis. Silu. donatio 1. q. 12. Rebell. de oblig. p. 2. lib. 1. q. 3. lect. 1. num. 6. & com. si tamen sit acceptata, ut supra de promissione dictum est. Nec professione donantis in religione, quia Monasterium est filius factus, donatio uero non reuocatur, nisi per natiuitatem filij veri. Sanchez in sum. lib. 7. c. 3. num. 41.

23 Donatio facta per metum non cadentem in constantem, in foro conscientie non ualet Silu. q. 12. cit. & uer. metus q. 12. & reslit. 2. uer. 8. Nau. c. 17,

num. 5. & c. 18. num. 7. Roder. in sum. lib. 1. c. 69. concl. 6. Molin. disp. 267. p. Nau. lib. 3. c. 1. num. 378. Nisi donans fuerit in culpa sui metus, & iuste incutiatur: Scelus si iniuste, ut donatum ab adultero, ne à marito adulteræ occidatur: non enim potest sibi retinere donatum, nisi in recompensationem sui interesse, puta famæ lesæ, & huiusmodi Silu. ver. metus q. 6. Ang. eo. 10. Sanchez de matr. lib. 4. disp. 9. num. 9.

24 Donatio facta sub modo non reuocatur, si modus non seruatur, sed agitur tantum ad obseruantiam modi; præcipuè si facta sit in piam causam, nisi expressè hoc cautum sit in ipsa donatione c. Verum, de condit. appos. Quòd si donatarius recusat, nec uult adimplere, reuocatur: nisi facta sit ecclesiæ, cui non præiudicat Prælatas, & cui aduersus factum Prælati succurritur per remediã restitutionis in integrũ, tamq; ecclesiã sit priuilegiata ut ex facto inuili Prælati non cadat à dominio, & possessione rei acquisitæ, adeo ut etiam Prælati ipse, qui contrauenit, possit agere nomine Ecclesiæ tam in petitorio, quam in possessorio. Gratian. discip. for. c. 911. aum. 15. ubi alios refert. Quòd procedit quando ecclesiã conuentum habet, aliàs solus Prælatas præiudicat. Felin. in c. Verum, de for. comp. num. 9. Glo. in c. Potuit, ver. expelli, de loca. Intelligi autem supradicta, ubi modus fuit causa impulsua; Si enim fuit causa finalis reuocatur, etiam si donatio sit facta Ecclesiæ c. Verum, iuncta Glo. ver. conditione, de condit. appos. In dubio autem censetur causa impulsua, nisi aliter fuerit expressum in donatione pia enim causa uidetur principaliter contemplata ut causa principalis, Silu. alin. q. 20. donatio 1. num. 19. & 28. Ang. eo. parag. 47. Azor. p. 3. lib. 4. c. 24. q. 2.

25 Donatio facta filio per Patrem ex causa clericatus ad cuius titulum postea fuit ordinatus, non potest amplius per Patrem reuocari, quia ex huiusmodi donatione obligatur Pater Episcopo, qui aliàs eum non ordinasset. Gratian. discip. for. c. 159. a num. 9. ubi num. 34. Idem de donatione facta à Pater ex causa matris

matrimonij, ubi donatio procedit non ex iuris necessitate, ut est dos, & donatio propter nuptias, quam Pater facere compellitur. De eadem materia agit idem Doctor c. 296. An conferenda sit, ubi cum alijs succedere velit in hæreditate, uide Bonac. & ab eo citatos de contract. disp. 3. q. 6. puncto 7. parag. un. num. 4. & 3. Quod si filius ante susceptionem ordinis moriatur, succedunt hæredes. Riccius p. 3. decis. 80. Cõtrariũ uerius docet Grati discip. for. to. 1. c. 159. requiri uidelicet ordinationem, alias nullam esse donationem, aut saltem reuocari posse cum sit donatio ob causam. Idem tenent Marchin. de ord. trac. 2. par. 6. c. 7. Molin. de iust. to. 1. disp. 141. in fi. V. uer. Peculium in fi. & Marchin. Idem Ordine tit. 2. p. 6. c. 6. diffie 10 & seq.

26 Donatio dicitur inofficiosa, uel retantum, uel re, & consilio. Retantum est, quando est in damnnum, & læsionem filiorum ut quia Pater non retinet in patrimonio quantum capit legitima filiorum Clar. parag. Donatio q. 24. num. 2. Re, & consilio dicitur inofficiosa, si Pater habens filios nihil eis relinquit Tuscus concl. 665. num. 2. ubi loquitur de omnibus bonis præsentibus, & futuris. Et quando Pater scit se habere filium, & donat omnia bona mobilia, & immobilia, Bart. cons. 47 in fi. ib. 2. Et quando est facta ex proposito, & ad læsionem filiorum Clar. ubi supra debet tamẽ probari talis animus, & tale consilium Patris fraudandi filios. Dicitur autem inofficiosa donatio, siue sit de omnibus bonis, siue de aliquibus quæ æquipollent omnibus Grati ubi supra c. 729. num. 35. Dabitur autem reuocatio, siue unica uice, siue pluribus donet omnia bona surd. cons. 197. num. 17. lib. 1. Quod si Pater tempore donationis, non habebat filium, si postea suscipiat, non dicitur inofficiosa re, & consilio Olasch. decis. 122. num. 29. in fi. Et competit quærela inofficiosa quamuis donatio ferret pro loco Rota coram Sacro 28. Iunij 1615. Vide Couar. 1. var. res. c. 19. num. 12. Reuocatur autem in totum per superuenientiam filiorum, si sit inofficiosa

re, & consilio: si uerò retantum, quoad legitimam V. Molin. trac. 2. disp. 283. num. 7. & seq.

27 Prohibitum donare ultra certum quid, poterit donare causa remunerationis in l. Res quæ C. Commun. de lega. Pan. in c. Per tuas de donat. num. 6. Ang. donatio 1. parag. 52: aut causa gratitudinis, aut eleemosinæ, aut alterius operæ pietatis Nau. c. 26. num. 39. & de donat. cons. 9.

28 Mandatum donandi morte donantis expirat re integra, l. Mandatum C. Man. modo non ad pias causas Couar. 2. var. res. c. 14. num. ib. Molin. disp. 263.

29 Promittens cum iuramento non reuocare donationem causa mortis, si reuocet, est periuus, nec tenet reuocatio; transit enim in donationem inter uiuos Couar. rub. 2. de testam. a num. 11. Molin. disp. 287. num. 18. Nisi ex causa, ut natiuitate filiorum Silu. donatio 4. q. 6. At Decius cons. 305. & alij relati à Couar. docent non obstante iuramento reuocari posse. Sed prima opinio uerior.

30 Si donans exprimat rem donatam per nomina designantia certam speciem, uel corpus determinatum, tota debetur, licet postea mensurata inueniatur maior: Secus si exprimat conceptum suum incipiando à numero, uel mensura, ut si donet quatuor iugera ex tali terra, quia tunc non uenit plus Silu. donatio 1. q. 8. Bald. rubr. de empr. & vend.

31 Qui sub forma boni Christiani, uel religiosi per hypocrisim eleemosynam accipit, secundum Innoc. & Anchar. in c. Quia plerique de immun. Eccl. non potest sibi retinere. At secundum Ang. Simonia 3. parag. 21. Silu. restit. 3. q. 10. vers. 1. potest sibi retinere, si tantum abscondit fragilitatem suam, nihil bonitatis prætendens ultra communem statum suæ religionis: secus si fingeret sanctitatem. Cui autem restituenda sit eleemosyna, uide infra Cui restitutum, vers. Accepta per simulationem.

32 Donatio facta ab ingressuro monasterium Cognatus, quamuis iure antiquo

quo non valeret, præsertim Concil. Trid. sess. 25. de regul. c. 16. Congregatio tamē Card. dicti Concilij interpretum statum Valere, nisi facta sit in fraudem dicti cap. 17. intuitu scilicet religionis ingrediendiendæ V. Nau. de regul. cont. 81.

33 Legatum relictum à Testatore quoad proprietatem, reseruato sibi in vita sua usufructu, transit in donationem inter viuos, ita ut si prius illud testamentum per aliud reuocetur, non censetur reuocatum legatum Afflic. decis. 275.

34 Donatum monasterio ob ingressum, professione non secuta, restituendum Concil. Trid. c. 16. cit. Riccius plures referens p. 2. decis. 27. & in sua praxi resol. 540. Omnis enim donatio facta ecclesie, vel monasterio tempore ingressus tacitam habet conditionem, vt duret eo ibi perseverante, ibidem. Amplius etiam si facta sit donatio cum promissione de habendo tempore vitam, & illam non reuocando, etiam si contingat eum à religione exire: cum hæc dixerit, quia firmiter creditur, si non egressum. Neque enim præsumendum est velle in seculo remanere suis bonis ipsorum. Gratian. discip. for. c. 96. num. 35. per cons. 183. num. 3. lib. 2. foci. Vnde talis clausula non alterat naturam donationis, vt fuit decium per Rotam coram Lanzellotto 6. Decemb. 605.

35 Donatum per modum dispositionis ad aliquid agendum, retinere potest, licet illud non fiat, vt pecunia data ad tollendum impedimentum religiois, quo oblato non ingredieris 10. Med. de rest. q. 27. Idem de dato v. g. mulieri ad alliciendum ad fornicationem quamuis illa nunquam consentiat. huiusmodi enim donationes censendæ sunt absolutæ, non conditionales Molin. tract. 2. disp. 86 & 93. in fi. & 170. num. 5. V. Lopez de contrac. d. 2. c. 44 de donat. modal. corall. 2.

36 Donatum, vel relictum religioso cum conditione, vt nihil monasterio acquirantur intelligitur, vt monasterium patiatur, ac sinat Monachum illum administrationem, & vltimè habere, manente do-

minio apud Monasterium, estque verum licet in conditione exprimat, vt nihil iuris monasterio acquiratur. Quod si superior nolit cum ea conditione suum assensum præbere docet Pan. in c. Monachi, de sta. Mon. numero 8. non valere donationem deficientem conditione, sed manere penes grauatum. Sic etiam docet Azor. p. 1. lib. 12. c. 10. q. 3. citato Barr. in primo casu, sed hanc opinionem rectè limitat Pan. vt vera sit quando illi Religiosus haberet administrationem in casu licito ad dispensanda in pia opera, vel ad vsus proprios licitos: secus, vt ille ad libitum iula bona tamquam propria administraret. Silu. religio. q. 5. V. ver. religio. num. 3. de voto paup.

37 Donatarius tenetur alere donantem ad inopiam redactum si donatio fuit magna, alioquin potest donans reuocare. Ancnar. alios referens in c. Propter num. 4. de donat. & ibi Pau. num. 5. Silu. donatio. q. 1. ver. 5.

38 Donato sub modo, siue lege, vt donatarius teneatur donantem alimentare, si donatarius modum non seruet: statim res donata reuertitur ad donantem. Molin. tract. 2. disp. 3. ver. 5. per. l. C. de donat. quæ sub modo. Vide tamen eundem disp. 208. ver. Vt autem constet.

39 Donatio causa mortis non confirmatur professione in Monasterio capaci, sed expectanda est mors naturalis. Idem in testamento factò ante ingressum, quia mors ciuiliis non habet eundem effectum, quem mors naturalis Sanchez. de matrim. lib. 6. disp. 27. num. 17.

FVRTVM. RAPINA.

Naufragium

V. Confessio. Eleemosyna.
Inuenta. Restitutio Sa-
critegium.

1 **F**urti ex S. Tho. 2. 2. q. 66. ar. 3. Est occulta acceptio rei alienæ. Ut verò includit rapinam, latrocinium & prædam, sic definitur à Silu. ver. furtum. initio. Est cõtractatio rei alienæ fraudulenta iniurto Domino, lucti faciendi gratia siue ipsius rei siue possessionis.

2 Rapina est ablatio rei alienæ iniusta, & violenta S. Tho. vbi supra art. 6.

3 Naufragium est Naufracta rerum, corporumq; submersio. Silu. est. ver. Naufragium.

4 Furti quantitas in se considerata, abstrahendo à damnis quæ sequuntur, Nau. c. 17 num. 4. in c. si: 14. q. 6. num. 11. vult esse dimidium argenteum. Tolet. lib. 5. c. 10. quatuor Iulios. Cordub. in sum. q. 29. Couar. 1. var. res. c. 3. num. 12. Vnum argenteum Sor. de iust. lib. 5. q. 3. art. 3. ad 3. Ang. ver. furtum parag. 34. & alij vnum, aut duos ducatos. Io. Med. de rest. q. 10. Silu. ver. furtum q. 2. P. Nau. lib. 3. c. 1. à num. 35. Sayt. cl. reg. lib. 9. c. 15. num. 9. Arag. 2. 2. q. 66. art. 6. Azor. p. 3. lib. 5. c. 13. q. 2. docent non posse in genere taxari, quæ quantitas sit notabilis in communi sine ordine ad personam, sed statuendam arbitrio boni viri habita ratione personarum, & locorum, quia quod vni est magnum detrimentum, alteri est parum. Igitur iuxta hæc opinionem respectu diuitis, & Principis furtum vnius aurei erit mortale A communibus personis, quatuor, aut quinque argenteorum. A pauperibus vnum, vel duo regalia. Hoc tamen non est intelligendum individualiter, ita vt vnus quadrans, vel dipondium variet P. Nau. vbi supra num. 63. Alij vt Greg. Val.

10. 3. disp. 5. q. 10. p. 5. docet attendendam esse quantitatem ex documento, quod moraliter loquendo res ablata affert vel secundum se, vel ratione detrimenti, quod ex rei ablatione obuenit huic personæ hic, & nunc; vt cum furaris a satore acum, quem non possit aliundè habere, & propterea operari non potest; vel si paupere quatuor obolos, quibus se vna die sustentat.

5 Excusatur à peccato, qui ob suam, suorumq; necessitatem extremam furatur. Silu. rest. 5. q. 1. Nau. c. 17. num. 60. Tolet. lib. 5. c. 15. Sor. de iust. lib. 4. q. 7. ar. 1. S. Tho. 2. 2. q. 66. ar. 7. Turreslem. in c. Discipulos de consecr. d. 5. Holt. in sum. de furt. num. 1. Suar. de poenit. disp. 3. sect. 9. num. 3. Excusat etiam grauis Roder. in sum. lib. 1. c. 147. num. 2. Nau. vbi supra num. 5. Silu. ver. furtum q. 2. Io. med. de elem. c. 7. Ang. vbi supra parag. 37. P. Nau. num. 374. & seq.

6 In extrema necessitate tua, vel alterius potes à quocunq; etiam per vim tollere S. Tho. vbi supra Sor. lib. 5. q. 3. ar. 4. concl. 3. Est autem extrema necessitas non modo cum imminet mors, sed etiam cum imminet periculum grauissimæ infirmitatis, aut miseræ, quæ moraliter loquendo soleat homines conficere; vt si aliqui excidendum tibi, tuisq; sit ex tua dignitatis, statutuè gradu aut incurrenda grauis calamitas, vt captiuitatis, aut diuturni carceris Valent. 10. 3. disp. 3. q. 9. p. 4. & disp. 5. q. 10. p. 5. Limitat, & rectè Less. lib. 2. c. 12. dub. 13. cum. Silu. ver. furtum q. 5. vers. 3. Nisi dominus sit in pari necessitate, cum in pari causa melior sit conditio possidentis. Extra quem casum, si te volentem occupare rem tibi adeò necessariam conetur dominus te impedire, potes te tueri, si scandalum absit, & si necesse sit. seruato iustæ defensionis moderamine, impediendam occidere, Less. vbi supra num. 6. & 75.

7 Furans rem paruum sciens, vel sciens re debens domino securam notabilem mole—

molestiā, vel quia ea valde delectatur, vel quia est pusilli animi, ita vt amissione cuius libet rei valde turbetur, peccat mort. Sor. lib. 5. q. 3. art. 3. ad 3. Nau. c. 17. num. 2. Silu. vbi supra Non est tamen furtum mortale; sed est mortale contra charitatem P. Nau. lib. 3. c. 1. num. 46.

8 Qui paulatim furatur modica, cum peruenerit ad quantitatem notabilem tenetur sub mortali restituere totam summam Cord. in sum. q. 70. Sor. vbi supra Io. Med. de rest. q. 10. dub. 2. B. medin. 1. 2. q. 88. ar. 4. ad 3. Salon. 2. 2. q. 96. ar. 6. contr. 3. concl. 1. Nau. autem c. 17. num. 139. & Less. vbi supra dub. 8 dicunt secluso animo perueniendi ad quantitatem notabilem, omnia illa furta esse venialia quidem, detentionem tamē voluntariam eius qua acquiratur esse mortalem, obligariq; ad restituendum sub mortali. An verò teneatur restituere omnia, v. g. si quantitas mortalis fit quatuor sine simul, sine paulatim acciperit. Io. Med. & Cord. vbi supra docent absolute teneri. At P. Nau. vbi supra dub. 9. Sayr. cla. reg. lib. 9. c. 15. num. 29. Azor. p. 3. lib. 5. c. 13. in fi. Sanchez in sum. lib. 7. c. 21. num. 9. docent teneri tantum ad vnum, non ratione vnius, quia hæc est materia leuis, sed ratione nocimenti, cuius fuerat causa, sicut tenetur restituere acum factori ratione nocimenti quod infert, quia non tenetur sub mortali remouere à proximo, nisi damnum notabile, quod facit reddendo vnum; tria enim non sunt notabilia, & peccauit mort. tantum accipiendo illud quantum, ergo liberatur à peccato iniustæ retentionis, & receptionis restituendo vnum. V. Reginald. vbi supra, & lib. 23. c. 1. q. 4.

9 Qui furatur plura à diuersis, quamuis modica, & paulatim, cum primum peruenerit ad quantitatem notabilem peccat mort. & tenetur restituere Sor. Med. Cord. Salon. vbi supra Valent. 10. 3. disp. 5. q. 10. p. 5. P. Nau. vbi supra dub. 7. Arag. 2. 2. q. 66. art. 6. dub. ult. At Tolet. lib. 5. c. 16. negat huiusmodi quantitatem facere mortale; nisi quando fur habebat animum omnia illa furta committendi, & fauet Sayr. cla. reg. lib. 9. c. 15. num. 27.

10 Excommunicatio lata ob furtum non comprehendit furtum ex natura sua veniale, licet forte ex parte damni, vel molestiæ sit mortale Nau. in man. c. 17. num. 4. & de sta. mon. concl. 3. dub. 5. & in c. Inter verba concl. 6. perfecta num. 84. P. Nau. vbi supra num. 64. Salon. contr. 3. cit. licet enim damnum datum sit iniustitia mortalis, non est tamen furtum mortale, Arag. ar. 6. cit. vers. supponimus tamq; certum.

11 Rem tuam iniusto titulo ab alio possessam, vel alias tibi iure debitam, potes clam accipere, si alias commode recuperare non potes, vt propter rei paruitatem, & magnitudinem sumptus in recuperatione: aut quia ex lite simulatas orientur: aut non sine gratiæ, & amicitiae ammissione: modo caueas, ne scandalum, vel periculum mortis, mutilationis, aut infamiae sequatur. S. Tho. vbi supra ar. 3. & ibi Ban. Arag. & Caiet. in resp. ad 3. & Salon. contr. 2. Sayr. vbi supra c. 14. à num. 3. P. Nau. lib. 3. c. 1. p. 4. dub. 8. Less. lib. 2. c. 12. dub. 10. Silu. ver. furtum q. 13. Nau. c. 17. num. 116. & seq. Cauere tamen debes, ne debitor rerum soluat, secundum Nau. num. 113. Et si à iudice interrogeris, iurare potes te non accepisse, intelligendo, iniuste. Nau. 6. num. 116. Less. vbi supra Et, si feratur excommunicatio, non teneris reuelare tu, neq; scientes Doct. cit. licet Prælatum dicat etiam in casu re compensationis licitæ, continet enim errorem intollerabilem. Silu. vbi supra q. 15.

12 Accipiens quod dubitat an suum sit, mortaliter peccat, & restituere tenetur: in dubio enim melior est conditio possidentis. c. Nau. 17. num. 117. Less. vbi supra Sor. lib. 5. q. 3. art. 3. contra Io. Med. de rest. q. 11.

13 Furans rem, qua Dominus nullo modo vtebatur, non tenetur restituere: damnum enim non dedit B. Med. in sum. lib. 1. c. 14. parag. 10. reg. 5. in fi.

14 Si fur rem alienam offerat domino, loco, & tempore, & ille non accipiet, liberatur, quia moram purgauit 1. In re furti ff. de furt. Et si perit sine culpa furis, domino perit, & deterioratur, l. ult. C. de cond. p. furt.

furt. Silu. vbi supra q. 16. & rest. 6. q. 7. vers. 1. Ang. ver. furtum parag. 44.

15 Potest pauper clam accipere à diuitem, qui eius necessitati subuenire tenetur, licet necessitas sit tantum magna Nau. c. 17. num. 5. Ang. vbi supra parag. 34. & 37. Silu. eo. q. 5. & 9. P. Nau. vbi supra num. 374. Less. dub. 10. Idem in alterius inopia fieri posse asserunt Ang. parag. 45. Armill. eo. parag. 10. Silu. loc. cit.

16 Furans fidelem ab infideli ad nihil tenetur c. Dominus 13. q. 2. & c. Ut pridem q. 8. Non hominem propter periculum animæ; non æstimationem, quia infidelis iniuste retinet Christianum captiuum Rubr. C. ne Christi. mancip. Si tamen id fiat tempore treuguarum, restituenda est tantum æstimatio, c. Noli 13. q. 1. Silu. vbi supra q. 6. Roder. in sum. lib. 1. c. 147. concl. 3. Armill. vbi supra parag. 12. Nisi Paganus compulsius Christianum ad aliquod mortale; tunc enim omnino efficitur liber. Silu. Ang. Armilla cit.

17 Filius accipiens aliquid notabile ex bonis parentum contra eorum voluntatem peccat mort. Maiorem tamen quantitas requiritur respectu filiorum, quam respectu extraneorum: habenda eam ratio conditionis, status personarum, locorum, & aliarum circumstantiarum, si Pater diues sit, &c. Less. vbi supra dub. 13. Silu. q. 11. Sot. lib. 5. q. 3. art. 1. Salon. 2. 2. q. 66. art. 3. & tenentur restituere Patri, vel coheredibus secundum eisdem. Fallit primo si Pater rogatus facile esset concessurus. Secundo vbi versatur in scholis, vt super uer. Donatio. Tertio cum accipit ad subueniendum graui necessitati proximi. Quarto si ex bonis castrensibus, vel quasi. Quinto cum gerit negotia Patris. quo casu accipere potest iustam sui laboris mercedem, si primo pro restans sit de lucro; aut non constet parentem per se, vel per alium sine mercede idem omnino facturum; & id non accipiat nisi vel mortuo Patre, aut se emancipato. Less. vbi supra Sexto quando parens crudelis est & cum possit, deficit in necessarijs: potest enim

tunc filius accipere, occultè tamen, sibi necessaria Salon. art. 3. cit. Idemq; dicendam de vxoribus docent Less. dub. 14. P. Nau. lib. 3. c. 1. à num. 65. & alij supra cit. An verò teneatur se releuare, si ad instantiam Patris, vel Mariti feratur excommunicatio ad finem reuelandi, vide ver. Excommunicatio c. 1. num. 59. Si Pater, aut maritus sciant de furtis filii, vel vxoris, dissimulent, ac tollent, aut verò remittunt, non tenentur restituere Silu. vbi supra.

18 Vxor habens virum prodigum, vel luxorem potest celare de bonis mariti contra eius voluntatem, & prohibicionem, vt sibi, & domui necessaria prouideat, nec tenetur obedire viro præcipienti, vt ei omnia tradat Ang. ver. furtum parag. 35. Silu. eo q. 10. Arag. 2. 2. q. 66. art. 3. Nau. c. 17. num. 154. Armill. ver. furtum parag. 13.

19 Si vxor dedit marito dorem sufficientem, quicquid propria industria acquirat ipsius est, nec tenetur marito reddere: modò communibus obsequijs, ac domus gubernationi non desit, aliaq; huiusmodi præster, quæ ipsius conditioni, & nobilitati non repugnet. Pan. in c. litteras de rest. spol. num. 21. & seq; Silu. ver. Vxor q. 6. Ang. eo parag. 21. Nau. vbi sup. Debet autem vxor marito operas obsequiales, & officiosas, & quod per eas querit, industriales verò & artificiales non ite, vt si sit medica, obstetrix, vel pollet alia arte lucrosa, modò non desit communibus obsequijs, &c. Nau. de elem. in c. Quiescamus dist. 42. num. 66. Dicitur verò dos sufficiens, quæ datur inspecta, qualitate, & dignitate natalium, facultatibus Patris, & qualitate mariti. Quæro ff. de iur. Thelaur. decis. 192. Et facultates Patris considerandæ, quæ erant tempore contracti matrimonij, non quæ postea aduenerint. Monach. de arbitr. lib. 2. centur. 2. casu 149. Vide Afflic. decis. 382. cum ibi not. per Visill. Secundom Sil. ver. elemosyna q. 5. in fi. dicitur dos sufficiens, quæ sufficit oneribus matrimonij sustentandis, quæ igitur huiusmodi dorem

non atulit, operatur verò vsque ad sup-
plementum, & quod superest cedit lu-
cro ipsius, non mariti.

20 Ligna sciendens in sylua communi
suz ciuitatis non tenetur restituere, nisi
grauè damnum intulerit. Sor. de iust.
lib. 4. q. 6. air. 4. Sayr. clar. reg. lib. 11.
c. 10. Arag. & Ban. 2. 2. q. 62. art. 3. Less.
lib. 2. c. 5. dub. 4. qui ampliatur etiam
extante prohibitione, quæ non potest in-
totum prohibere. Idem dicendum de
incolis duorum Oppidiorum habentium
sylas ceduas, si aliter in alterius sylua so-
lear ligna cedere. Doct. cit.

21 Famulus iustæ ætatis, qui ex neces-
sitate minoris se locat quàm valeant eius
operæ, potest aliquid vltra conuentum
clam surripere. Nau. de loea. conf. 1. num.
5. 5. Cord. in sum. q. 119. & lib. 2. qq. q.
34. quibus in locis vide varias limitationes.
Less. lib. 2. cap. 12. sium 63. & cap. 14. Azor.
p. lib. 2. c. 39. q. 10. Limite primo, vt non
possit clam accipere, quoties merces con-
uenta, licet minor respectu operarum, est
tamen consueta in eo loco, nec maior da-
ri solet, habita ratione seruitiorum, &c.
Silu. ver. familia q. 2. Limite secundo,
vt eitam id non possit, quando Dominus il-
lius op. r. non indigens, vel ex caritate, vel
aliorum rogatu, illum in famulorum nu-
mero adscribit vt de pueris nobilium,
qui in aula commorantur, docent Nau. c.
17. num. 109. Azor. vbi supra q. 7. P.
Nau. lib. 3. c. 1. p. 4. num. 409. & seq.

22 Rapiens vi non satisfacit in confes-
sione dicens se rem proximi iniuste occu-
passe, sed fateri debet se per vim rapuisse,
& pro iniura tenetur satisfacere; differun-
enim specie rapina, & furti s. Tho. 2. 2. q.
66. art. 4. & 9. & ibi Caiet. Sor. lib. 5. q. 3. art.
2. Couar. in reg. Peccatum p. 2. parag. 1.
num. 2. P. Nau. vbi supra num. 19.

23 Qui rem naufragam à domino om-
nino derelictam, aut desperatam saluauit
cum vitæ periculo, non tenetur restituere;
fit enim primò occupantis Nau. c. 17. nu.
93. Roder. in sum. lib. 2. c. 41. concl. 6. V.
Salon. 2. 2. q. 66. art. contr. 1. Silu. Ang.
& Summistas ver. Naufragium. P. Nau. lib.

lib. 4. c. 1. dub. 8. Molin. trac. 2. disp.
55. & infra ver. restit. vers. Quid resti-
tuendum num. 11. Quid dicendum de
alienis bello captis, vide eundem Molin.
disp. 18. Dicuntur autem habita pro de-
relictis primo quæ dominus abiecit ea-
mente, vt amplius esse nolit in numero
rerum suarum. Instit. de rer. diuis. parag.
pen. Ex quo sequitur, proiecta in mare
leuanda nauis causa, non haberi pro
derelictis, vt Inst. cit. parag. fi. Secundo
ea quæ fluctibus procul abiecta, si domi-
nus sciens ubi sint, ea recuperare non cu-
rat. Less. lib. 2. c. 5. dub. 18. Tertio quan-
do dominus ita ea proiecit, aut reliquit,
ut moraliter loquendo, sperare uerifimili-
ter non possit aliqua industria, uel casu ea
recuperare; quia tunc extraordinaria indu-
stria eripiens, & saluans efficit suam P. Nau.
lib. 4. c. 1. num. 58. quod Less. ubi supra
putat uerum, ubi dominus significauerit se
eam occupanti concedere, aut eius æstima-
tio sit ferè par illi rei.

De Excommunicatione Papali lata in-
rapientes bona naufragorum, uide uer. Ex-
com. Bullæ num. 9. Caiet. 2. 2. q. 66. art.
5. uerf. Nota tertio.

T H E S A U R V S

Inuenta.

V. Furtum.

Thesaurus est res pretiosa mobilis, co-
nstituta ab ignotis dominis tempore
uerultiori l. un. C. de thesaur. Vel est ue-
tus depositio pecunie, cuius non extat me-
morial. Numquam ff. de acquir. rer. dom.

2 Qui in alieno fundo thesaurum inue-
nit, si casu, dimidium erit domini & de
industria, domino ignorante, aut nescien-
te ibi latere thesaurum, aut contra-
dicente, totum est domini, alioqui in-
uentoris. Instit. de rer. diuis. parag. The-
sauros. Sed hoc casu in conscientia
P. 2. suffi.

fufficit dimidium dare domino quia lex pœnalis est *Less. lib. 2. c. 5. num. 59. Si reperit habens directum dominium debet dimidium domino vtiles, & è contra Nau. c. 17. à num. 172. Sor. de iust. lib. 4. q. 3. art. 3. Silu. ver. Inuentum q. 3. Couar in reg. Peccatum p. 3. parag. 1. Azon in sum. rubr. C. de thesaur. & Iust. de rer. diuis. num. 54. Contrarium tamen alios referens docet Gratian. discep. for. c. 453. totum scilicet esse Emphyteutæ, si ipse inueniat in fundo Emphyteotico. Idem de inuento in loco sacro, vel religioso *Less. vbi supra nom 64. Et tenetur inuentor in conscientia, etiam ante sententiam Cai. Arag. Ban. & Salon. 2. 2. q. 66. art. 5: Molin. disp. 56.**

3 Inuentus in fundo dotali pro parte quæ domino fundi debetur, licet constāte matrimonio pertineat ad maritum, quoad vsum, dissoluto tamen matrimonio, aut factō diuortio pertinet ad vxorem l. Deuortio parag. si fundum ff. sol. matr. Nau. Silu. & alij cit.

4 Inuentus in fundo Emphyteotico diuidendus inter Emphyteutam inuentorem, & dominum *Specul. lib. 4. cit. de Emphyt. num. 137. Ang. ver. inuenta. parag. 1. in fi. in te Sitertius inueniat, dimidium, quod ad dominium spectat, diuidendum inter proprietarium, & Emphyteutam Molin. vbi supra. Vide tamen Gratian. vbi supra.*

5 Si Licite quis emit domum, vbi scit esse thesaurum, & inuentum totum est suum, non venditur *S. Tho. 2. 2. q. 66. art. 5. ad 2. vbi Salon. concl. 5. Nau. c. 17. num. 175. & com. Sor. tamen lib. 5. q. 3. art. 3. videtur contradicere, & duo dicit Primo thesaurum inuentum in pariete domus, vel fundo depositum à priori domino, aut alio antiquiori, cuius ille prior dominus est successor, restituendum omnino esse priori venditori domino, quia hic non est proprie thesaurus. Secundo thesaurum inuentum in huiusmodi domo, vel agro hoc sine empto in visceribus terræ, cuius tamen nulla erat memoria, diuidendum, est enim thesaurus*

proprie. In primo dicto conueniunt reliqui Doct. cum Soro. In Secundo dissentiunt, & merito *V. Salon. cit. & Michaellem Ferrum quæst. mor. & Vicar. q. 170. Rebell. p. 2. lib. 9. p. 5.*

6 Si thesaurus inuentus sit in re mobili, v. g. in saccis lana plenis, qui efficitur dominus lanæ, non efficitur hoc ipso dominus thesauri, quia non intendit illum occupare, habet tamen ius occupandi ante alios. Quare miles, qui hosti saccos lana refertos excussit, in quibus erant laminæ auræ, & argentæ reconditæ, non fuit effectus illarum dominus, cum saccos vendiderit, antequam sciret, quid lateret *Less. lib. 2. c. 5. num. 36. in fi.*

7 Cum in parag. thesauros cit. dicitur inuentum in loco fisci, vel publico, vel Ciuitatis, dimidium esse fisci, &c. Per locū publicū non intelligitur forum, platea, & huiusmodi, qui proprie nullius est, sed de loco, quē Respublica specialis dominij iure possidet, vt Sylua, pascuum, domus. Quare in illis inueniens totum sibi retinet. *Less. vbi supra. nu. 64.*

8 Non potest Princeps quidquam exigere à reperiēte thesaurum, cum nullibi iure reperiat cautum *Farinac. pract. crim. q. 104. num. 1. asserens de com. & pater ex l. vn. C. de thesaur. vbi hæc habentur Ne vterius Dei beneficium inuidiosa calumnia prosequatur. & ex c. thesauros cit. vbi dicitur dimidium deberi Cæsari, vel fisco, aut Ciuitati, aut loco sacro, si in loco Cæsaris, aut Ciuitatis, vel fisci, &c. repertus fuerit. Nec contraria consuetudo obligat, vt potè introducta non per modum iustæ legis, sed per violentiam, nec ventium moribus approbata, nisi violenter. Silu. vbi supra num. 13. Sor. vbi supra Contrarium docent Palud. in 4. dist. 15. art. 5. concl. 1. Couar. in reg. Peccatum p. 2. parag. 9. Salon. vbi supra conclus. 6. Molin. disp. 56. Tolet. lib. 1. c. 18. Arag. & Ban. 2. 2. q. 66. ar. 5. Azor. p. 2. lib. 11. c. 4. q. 9. in fi. Et secundum Tolet. obligat ante sententiam. At secundum Ban non debetur, nisi petatur Vt verò totum applicetur, durum videtur, & iuri naturali dissonum. *Less. lib. c. 3. dub. 17. in fi.**

17. in fi. Mihi magis placet sententia Farinacij, vt potè, & iuri naturali, & ciuili conformis.

9 Quæ Domino carent, aut sunt omnino derelicta, sunt occupantis vbiq; Nau. c. 17. num. 170. Molin. disp. 75. Instit. de rer. diuis. parag. fera.

10 Inuenta, quorum post diligentem inquisitionem ignorantur dominus sunt inuentoris. Vbi tamen appareat dominus, tenetur in conscientia restituere P. Nau. lib. 4. c. 2. dub. 9. Salon. 2. 2. q. 66. ar. 5. contr. 1. & ibi Arag. vers. Superest ergo. Sot. vbi supra. Alij tamen docent restituenda esse pauperibus, nec posse sibi retinere inuentorem, nisi sit pauper sic Caiet. d. ar. 5. Couar. vbi supra p. 3. parag. 1. num. 2. Silu. ver. Inuentum num. 2. Nau. c. 17. num. 171. & communior, vt testatur Azor. p. 3. lib. 4. c. 27. ea enim bona non caret domino, licet ignoretur; Ergo furtum committit qui ea propria auctoritate sibi vsurpat, & retinet.

VENATIO

Piscatio. Columbarium.

1 **V**ENATIO, est exercitium ordinatum ad capienda animalia terrestria. Piscatio ad capiendos pisces. Silu. ver. Venatio.

2 Capta in alieno laqueo, aut rete sunt accipientis. In laqueum ff. de acquir. rer. dom. Nauar. c. 17. num. 176. Silu. ver. inuentum num. 5. Intelligi nisi alieno laqueo ita sint irretita; vt probabile sit ad eius manus peruentura, qui laqueum retendit. Molin. disp. 42. Less. lib. 3. c. 5. 11. Seruanda verò consuetudo, si quæ legitime introducta fuerit. Couar. in reg. Peccatum p. 2. parag. 8. num. 13. Nau. vbi supra.

3 Fera est capientis, aut sic vuluerantis, vt capi possit, modò eam persequatur Inst. de rer. diuis. parag. Illud quaesitum. Silu. vbi supra uers. 2. Less. c. 5. cit. dub. 10. Molin. vbi supra.

4 Anis, & fera est capientis etiam in

alieno loco, & domino prohibente ingressum; non enim sunt fructus agrorum, uel sylvarum. Quare licet ager ille, uel Sylualia sint, ut eius fructus in uenatione consistat, ipsaq; uenatio sit alteri locata non ideo illa animalia fiunt conductoris, uel Vsfufructuarij quoad naturali libertate fruuntur; sed Conductor, & Vsfufructuarius solum habent ius ibi uenandi P. Nau. lib. 3. c. 1. dub. 18. Couar. ubi supra num. 4. & 9. uers. 5. lo. med. de restit. q. 12. Less. ubi supra dub. 9. Azor. p. 3. lib. 1. c. 13. uers. si roges, docet quòd quado fructus fundi ex uenatione, aucupio, uel piscatione constat, capiens contra uoluntatem Domini suum non facit per l. Venationem, l. Item fundi ff. Aucupium, & l. Vsfufructuarius parag. si in uiuarijs ff. de Vsfufructu.

5 Fera facta domestica habens consuetudinem reuertendi ad certum locum possessoris non potest ab alio capi, quoad habet animum redeundi, quem deposuisse uidetur, cum bis aufugit, nec horis solitis non impedita reuertitur. Silu. ubi supra num. 6. Nau. c. 17. num. 128. Couar. ubi supra num. 14. Si tamen facile queri possit, & inueniri, non censetur amisisse consuetudinem reuertendi: sicut etiam cum uel in suburbanis commoratur, aut uagatur per alienas domos Less. ubi supra 6. Molin. disp. 41. Idem affirmans de falconibus, & huiusmodi V. Valent. to. 3. disp. 5. q. 6. p. 5.

6 Examen Apum etiam in alieno agro, siue arbore, etiam domino prohibente, & fauus mellis accipi possunt, nisi uenerint opera domini, aut nisi prior ipse occupauerit Inst. de rer. diuis. parag. Apum, Molin. & Nau. vbi supra Si uerò ex alio ita uolent, ut difficilis sit eius prosecutio, potest à quocumq; capi Less. ubi supra Silu. uer. Inuentum q. 2. uers. 3.

7 Fera egressa è loco appropriato domino dolo, aut fraude uenatoris, potest capi, efficiturq; capientis Ban. 2. 2. q. 61. ar. 1. dub. ult. concl. 3. Molin. disp. 51. Couar. ubi supra num. 15. Sayr. cla. reg. lib. 11 c. 9. num. 21.

8 Potest Princeps prohibere venationem in locis publicis ex libero consensu populi, siue gratis, siue per aliquem contractum. Item si iudicetur necessarium ad Republicæ onera sustinenda, scilicet ut inde conficiatur magna pecuniæ copia. Item ad honestam recreationem. *Sot. de iust. lib. 4. q. 6. act. 4. P. Nau. lib. 3. c. 1. num. 288. modò tamen* populum ab omnibus locis publicis non excludat, id enim esset tyrannis. *10. Me. din. de rest. q. 12. Less. vbi supra dub. 7.* Et modò priuatis hominibus, qui in locis publicis habent sua prædia, fiat aliqua compensatio pro quantitate damnorum, quæ sustinere coguntur vel propter multiplicatas feras, vel etiam ab ipsi venatoribus fegetes conculcanti- bus. *Caiet. opusc. 17. resp. 12. dub. 12. Couar. in reg. Peccatum p. 2. par. rag. 8. num. 11. Nisi fortè illa prædia à principe donata fiat cum eo onere* *Molin. disp. 46. Potest etiam prohibere,* ne venetur certis anni temporibus, ut cum animalia sunt grauida, vel foetus educant, & lepores, cuniculi, perdices capiuntur tempore niuium.

9 Domini superiorem agnoscentes minimè possunt prohibere venationem, nisi ex Principis priuilegio, vel consuetudine legitime præscripta, non malo titulo, aut tyrannide usurpata. *Less. & Molin. vbi supra, & consensu libero totius populi Nau. c. 12. num. 120.*

10 Prohibens venationem etiam in locis proprijs, quicumq; sit etiam Princeps, tenetur ad damna, quæ vicinis ab ipsi feris inferuntur, si ipsi vicini liberè non consentiant: peccant enim contra iustitiam. *Cai. vbi supra dub. 5. Couar. & Nau. loc. cit.*

11 Capiens feram in loco prohibito, modò non sit ita conclusus & circumseptus, ut egredi non possit, non tenetur restituere: peccat tamen ratione iniuriæ, & damni illati, quia venatur in alieno agro inuito domino, qui ius habet ut nemo se inuito ibi venetur. Et si damnum aliquod intulit, ut si fegetes conculcauit, aut si dominus feram illam

capere voluerat, aut ius venandi alteri locarit, tenetur restituere. *Less. dub. 9. Molin. Io. Med. & Couar. vbi supra.* Immo iocundum alios, etiam vbi locus circumseptus est, capiens non tenetur ad restitutionem rei captæ. *P. Nau. vbi supra. num. 293. Nisi dominus eas feras incluserit vbi nullæ erant, atq; ibi contineat: iure enim capiens tenetur restituere l. parag. Item feras ff. de acqu. rer. dom. salou. 22. q. 62. art. 2. contr. 3. Vide Couar. ubi supra num. 14. & seq.*

12 Prohibens ne feræ non incluse agros uastantes pellantur, aut occidantur, peccat mort. etiam si proponat restituere. *Nau. c. 17. num. 124. & seq. Alij tamen rectius docent, quòd si paratus est totum damnum restituere sine mora, & diligenter de eo inquirat, non peccat mort. cum non inferat notabilem iniuriam sic Caiet. & Couar. ubi supra. Less. dub. 7.*

13 Illicitum est imponere poenam, mortis, uel mutilationis, aut flagellorum ueniantibus in loco prohibito, Et exequentes, ubi fortè ad terrorem esset imponenda, peccant mortaliter, cum onere restituendi damna illata. Si quis tamen sæpius admonitus, & poenis leuioribus sæpius punitus desistere nollet, & graue damnum interret, flagellorum poena, si eius ferret conditio, puniri posset. *Molin. disp. 46. Less. dub. 9. num. 45. Certè peccant mort. mutilantes pro prima uice, licet statutum, aut loci consuetudo sit, quia iniqua sibi. rest. 3. q. 2. uers. 4. & uer. Venatio in fi. Sot. de iust. lib. 4. q. 6. ar. 4. Nau. ubi supra num. 121.*

14 Si columbæ uideantur profugæ à columbario, ut quia amiserunt consuetudinem redeundi, licet accipere, & sunt occupantis. *Tolet. lib. 5. c. 20. Less. vbi supra dub. 6.*

15 Licet habere columbaria, si est consuetudo, & populus non conqueritur, nec damnum notabile inferunt, & provideantur alimenta necessaria & proprie habeat dominus agros, ex quibus magna anni parte ali possunt, & paratus est, si, quæ inferunt damna resarcire. *Nau. c. 17. num. 176. Sot. ubi supra.*

Silu. rest. 3. q. 4. ver. 3. Caiet. in Sum. ver. Columbarium Arag. 2. 2. q. 63. art. 3. Immo secundum Alen. quem refert Silu. etiam in agro exiguo licet habere columbaria, quia tantum profunt, quantum nocent cum vermes, & mala semina consumant, & terra longo tempore sterco- rizen, modo sit paratus emendare notabilia damna, si confiterit.

16 Spargens semina, aut alia quavis arte vtens, qua columbas alienas ad suam columbarium pertrahat, si id principaliter intendat, peccat mort. & restituere tenetur: secus si intendat principaliter suas, pascere, & retinere ne aliud euocentur. licet per accidens alia inuidentur Couar. in reg. Peccatum p. 2. parag. 8. num. 10. Nau. vbi supra num. 127. Salon. 2. 2. q. 62. art. 3. cont. vlt. Molin. dyp. 50. Less. dub. 6.

17 Habens fata intra terminum à lege præscriptum, si inuenit columbas fata conculcantes licet eas capere, nec tenetur ad restitutionem Arag. vbi supra intellige si dominus alimenta non subministrat, ob idq; terras aliorum deuastant Tolet. vbi supra in fi. V. Sayr. cla. reg. lib. 11. c. 10.

18 Quando Principis edicto statutus est terminus intra quem columbas aucupare non licet, intra illum sumens peccat mort. & tenetur restituere. Extra verò capiens nec peccat, nec ad restitutionem tenetur. Doct. cit. & Ban. 2. 2. q. 62. art. vlt. concl. 5. Tolet. vbi supra, licet Cord. in sum. q. 21. vers. 3. & Lud. Lopez p. 1. instruc. c. 146. parag. Tertia propositio contrarium dicant.

C V S T O S . stabularius .

V. Culpa. Obligatio. Restitutio.

I C V S T O S est triplex. Quidam accipiens mercedem pro custodia specialiter Quidam accipiens quidem,

sed non specialiter pro custodia, sed forte pro suo opere. Quidam nullam omnino accipiens mercedem. Primus tenetur de leuissima, quando prius tenebatur de leui. Secundus tenetur de leui. Tertius tantum de lata culpa. Silu. ver. Custos in principio.

2 Custos potest dissimulare cum capitibus ex magna necessitate, si moderate se gerant Io. Med. de rest. q. 12. Nau. c. 17. num. 123. Sayr. cla. reg. lib. 11. c. 11. num. 6. Salon. 2. 2. q. 62. art. 7. contr. 4. concl. 3. licet iurauerit accusare Azor. p. 3. lib. 3. c. 17. initio. Et generaliter quouisleuq; accipiens non peccat: quo casu si custos accuset, restituere tenetur damnum quod is sine culpa incurrit P. Nau. lib. 3. c. 4. nu. 118.

3 Custos non impediens damnum cum possit, peccat mort. & tenetur restituere, si ad id tenebatur ex officio, vt quia mercedem accepit pro custodia l. Qui mercedem, & seq. ff. loca. Silu. vbi supra concl. 4. & 5. Less. lib. 2. c. 13. dub. 10. P. Nau. vbi supra num. 142. Si verò ex officio non tenetur, licet malitiose taceat, non tenetur restituere, peccat tamen mortaliter agens contra charitatem. Immo neq; peccaret, si non ex malitia, sed ex negligentia, aut modestia non se ingerendi negotijs alienis, non impediret. Nau. c. 17. num. 136. P. Nau. vbi supra num. 129. contra Ang. ver. furtum parag. 16. Caiet. in sum. ver. restitutio. V. Azor. p. lib. 4. c. 16.

4 Custos se abscondens, quò ingredientes in flagranti capiat peccat mort. Nau. vbi supra num. 123. Azor. vbi supra c. 16. q. 6. ac proinde, si poena contra fures apposita talis sit, quæ in domini commoditate cedat, tenebitur ad poenam ipsam, & ad damnum sua dissimulatione illatum. Iis verò, quos in delicto capiunt ad nihil teuetur. Sayr. vbi supra num. 9. Io. Med. q. 12. cit. Alij tamen docent non peccare, quia permittit ingredi, quò semel deprehensi iterum non ingrediantur, nec finit graue damnum inferret sic Nau. vbi supra. Cord. in sum. q. 66. P. Nau. vbi supra num. 116. dicens tunc esse non se abscondere, ne sua absconsione al-
terius

terius peccati occasio esse videatur. V. Sanchez. de matrim. lib. 10. disp. 12. num. 52

5 Custos non accusans quos reperit damnificantes, tenetur non solum ad damnum, sed etiam ad pœnam pecuniariam, ad quam ille iustè condemnaretur, si tamen delictum probare possit. Alon. vbi supra art. concl. 3. & 4. lo. Med. de rest. q. 15. B. Med. lib. 1. sum. cap. 14. parag. 30. P. Nau. vbi supra num. 141. Alij volunt teneri ad valorem rei acceptæ, & ad vectigal, quo iniuste priuatus est dominus: ad pœnam verò non teneri, cum non debeatur ante sententiam sic Iess. lib. 2. c. 13. dub. 30. c. 25. num. 34. Silu. rest. 4. q. 15. vers. 7. Cord. in sum. q. 66. Prima opinio, verior, si custos mercede, pacto, vel iuramento constitutus est ad denunciandum, quia hoc casu peccat contra iustitiam non denunciando. Secunda verò opinio vera est, cum nec pacto, nec iuramento se obligauit Azor. p. 3. lib. 4. c. 16. q. 5. Acceptum vt taceat, nec accuset, non tenetur restituere Nau. vbi supra licet lo. Med. de rest. q. 1. causa 10. Cord. vbi supra volunt restituenda est edanti. V. Restituito ver. Murus

6 Custos ex pacto, si finito tempore rem offerat domino, & hic nolit accipere, ad nihil tenetur, si res pereat. Silu. ver. Custos q. 5. vbi refert Bartol. & Imol. in l. Si mora ff. solut. mati. docentes ad nihil teneri etiam si non offerat.

7 **S**TABULARVIS est hospes recipiens etiam equos Silu. ver. Nauta initio.

8 Tenetur de damno dato à suo familiari in rebus, non autem de expensis, & interesse, si ille vulnerauit Silu. q. 5. cit. Idem dic de quocumq; familiari, quo dominus in aliquo ministerio vtiatur, annot. ad Cappell. Tholos. decis. 196.

9 Stabularius, qui semel id officium suscepit, cogi potest hospitem recipere Couar. 3. var. res c. 14. num. 1. Azor. p. 8. lib. c. 17. q. vers. 10. Idem de Nauclero, Caupone, & Aduocato docent alij Armill. ver. Aduocatus Molin d. 527.

10 Si à principio dediti hospiti clauis cubiculi, protestando se nolle teneri, non tenetur. Silu. vbi supra q. 3. Ang. eo parag. 2. Molin. vbi supra num. 6. l. vlt. parag. 1. iuncta glo. Nauta, cap.

11 Stabularius tenetur ex facto infirmis & præpositi sui circa id, ad quod est præpositus expressè, vel tacitè. & eo ipso quod quis exercet officium domino sciète, videtur illum præponere parag. vult. Inst. quod seum eo Azor. vbi supra c. 13. q. 9. de locato. Quare si hospes immitat equum in stabulum, præposito illum permittente, si postea furto sublatus sit, tenetur, licet nulla consignatio equi facta sit. eo enim ipso quòd patitur illum immittere in stabulum, videtur permittere equum saluum fore, quæ procedunt ratione custodia, ob quam teneretur dominus non solum de facto suo, & familiarium, sed etiam extraneorum. Sic plurimos referens, & Afferens de Grauian. discep. for. c. 678.

LVDVS Torneamenta Choreæ. V. Clericus Contractus

1 **L**V DVS est dictum, uel factum quo quaritur sola quies animalis S. Tho. 2. 2. q. 68. art. 2.

2 Torneamentum est, in quo aliqui ex condicito conuenire solent ad ostentationem uirium unde mortes hominum sæpè proueniunt. c. 1. de torneam.

3 Inspector ludij, qui sit cum peccato mortali peccat mortaliter, si ex hoc aspectu alij efficaciter inducuntur ad ludendum, uel ad ludum continuandum. Ang. ver. Ludus parag. 6. Aliter Silu. ver. ludus q. 8. relato S. Ant. Si ludus, inquit, est expressè prohibitus à iure, eius exercitium est mortale, non autem eius inspectio, licet ibi probabiliter immineat uitæ periculum: nisi ita esset affectus ut non abstineret, quamuis contrarium præcipere tur; aut nisi propter hoc committantur diuina in diebus festis: aut iuxta eundem Silu. ver. Curiositas q. 3. ludus fit

Nus fit de se malus mortaliter, vt in duello vel nisi placeret peccatum alterius, quia vult id fieri vi videat. Si verò non est expressè prohibitus, & tamen repræsentatur valdè turpia, mortale est videre, cum sit delectari de turpibus, & se tentationis periculo exponere, Si tamen casu videret, nesciens huiusmodi fieri non peccaret mortaliter, Si verò sunt ludi vani non in opprobrium Ecclesiæ, vel cleri, vt in choreis, hastiludijs, &c. non peccant mort. nisi ratione intentionis, periculi, aut scandali. Quod si huiusmodi inspector sit Clericus, aut Monachus, peccat mortaliter, si ludus sit mortaliter malus, & multo tempore spectet, aut eius præsentia sit causa ludendi. Laicus verò, si non sit causa, nec de eo delectatur quatenus mortale, sed tantum industria ludentium, non peccat mortaliter Nau. c. 20. num. 14. V. Azor. p. 3. lib. 5. c. 17. q. 7.

4 Ludus aleorum, & taxillorum prohibetur Clericis, religiosis, & Prælati ratione dignitatis personæ, & scandali, vt patet can. Episcopi dist. 35, & c. Clerici 2. de vit. & hon. cler. Et, si clerici sint in sacris, aut beneficiati, aut religiosi, peccant mort. cum iubeantur deponi c. Inter dilecto, de excess. Præl. Sor. de iust. lib. 4. q. 5. ar. 7. ante conclus. 4. Nau. c. 20. num. 9. Salon. 2. 2. q. 5. de dominio ar. 6. concl. 2. & fauet Conc. Trid. sess. 22. c. 1. de ref. vbi innouatis sacris can. de vita, & hon. cl. & poenis in eis contentis, præcipit ea omnia obseruari. quod Azor. vbi supra q. 2. intelligit de Clerico aleæ deferuente, idest frequenter alea ludente: secus si simul, aut etiam ter per annum luderet secreto, & absq; aliorum scandalo, & modo huiusmodi ludi fortuiti non sint prohibiti constitutione synodali sub excommunicatione,

5 Lucrifacta ludo illicito, & lege humana prohibito ab eo qui donare potest, non est de necessitate restituendum etiam pauperibus Nau. c. 20. num.

19. Couar. in reg. Peccatum p. 2. parag. 4. Io. Med. de rest. q. 12. Sol. vbi supra Valent. tom. 3. disp. 5. q. 6. p. 4. Less. lib. 2. c. 26. dub. 3. contra Silu. ver. ludus q. 13. & alios limitant Doct. cit. modo absit fraus, & dolus contra ipsius ludi leges, vis, & coactio alterius ad ludendum, & lex humana impediens dominij translationem. V. Mol. disp. 517. Limitant alij, vt Molin. disp. 88. & 514. num. 2. Couar. vbi supra num. 8. Io. med. vbi supra q. 22. vers. Neq; obstat, nisi interueniat Iudicis sententia, à quo tamen interrogatus negare potes debitum, secundum eisdem; nec sufficit extraiudicialis repetitio. Immo nisi sit semiplenè probatum, potes etiam iurare non esse lucratum: Nisi fortè, vt ait molin. iniuste prohiberes sententiam. Sed Salon. p. q. 5. de dominio ar. 6. parag. An per ludum pecunia præsentè, & conclus. vit. vers. quares hic duo, docet teneri lucrantem respondere Iudici, licet desint testes, maximè si sub iuramento interroget. Sed hoc non concedo, quia si desint testes, Iudex non iuridicè interrogat,

6 Si à minori, mentecapto, furdo, cæco, furioso, & huiusmodi lucratus es, teneris restituere, nisi modicum sit, de quo præsumitur quod Curator non curat, & acquisitum ludo licito. S. Tho. 2. 2. q. 32. ar. 7. ad 2. Silu. vbi supra q. 11 Nau. c. 20. num. 12. Non teneri ad restitutionem, nisi à Tutore, aut Curatore repetatur docet Molin. disp. 519. ad dens facta repetitione à Curatore, aut Patre, teneri filium, aut minorem de euictione ei, qui lucratus, est in foro conscientie. Nisi vi velit priuilegio legis concedentis sicut repetitionem soluti ita, & retentionem postq; recuperavit: aut, si minor, beneficium restitutionem in integrum. Sed contraria est com. & verior, quia contractus est nullus; cum huiusmodi minores, & multò magis filij fam. alienare non possint, nisi hi habeant bona castrensia, vel quasi. Si tamen minor sit pubes, & careat Curatore, qui lucratus est non teneretur restituere, nisi post Iudicis sententiam. sufficit

Q

verò

verò illum esse pubertati proximum, vt obligetur minor in foro conscientie, nec aliter tenetur nisi post sententiam, secundum vnam opinionem, quam refert Sanchez de matr. lib. 6. disp. 38. num. 30. Vide eundem in sum lib. 7. c. 19. num. 87.

7. Lucratum a filio fam. ei non est restituendum, si iterum sit lufurus. idem de minori, &c. Petr. Nau. lib. 4. c. 2. num. 35. Angelus q. Cui restituendum diff. 2.

8. Filius fam. ludens ex bonis aduentitijs, quorum administrationem habet Pater, non tenetur restituere Patri, aut fratribus Molin. disp. 519. Si tamen res esset alicuius momenti, & de Patris donatione saltem tacita non constaret, ego dicerem teneri saltem fratribus post mortem Patris: quia cum vsusfructus esset Patris priuavit fratres ea portione, quæ illis obuentura erat.

9. Qui vi, aut fraude, aut nimia importunitate alium ad ludendum induxit, tenetur acquisitum restituere. S. Tom. 2. 2. q. 32. ar. 1. ad 2. & ibi Caiet. Silu. ver. ludus q. 11. Io. Med. de rest. q. 2. 2. s. Bonau. in 4. dist. 15. p. 2. ar. 2. q. 3. Sor. de iust. lib. 4. q. 5. art. 2. Castr. de leg. poen. lib. 2. c. 2. Corol. 2. Cou. in reg. Peccati p. 2. parag. 4. num. 7. Garz. c. 43. num. 11. Nimia importunitas, nisi sit cum iniuria, non obligat ad restitutionem. Est verò cum iniuria, quando illa importunitas adhibetur, vt pudore aut conuijs, & huiusmodi quis omnino trahatur ad ludum. Caiet. Sor. Couar. vbi supra P. Nau. lib. 2. c. 3. num. 447. quibus tamen contradicit Garz. num. 11. cit. Attrahens inuoluntarium mixtè non tenetur totum restituere, quia alioqui, & attractus teneretur restituere Garz. ibid. Et vi tractus, si aliunde morus acceptat postea de nouo ludere, attrahens ex tunc ius lucrandi acquirit Lopez contract. lib. 2. c. 22. Garz. cit.

10. Vbi in ludo lex concedit repetitionem, potest quis non soltere quod promissit; Couar. vbi supra num. 4. Nau. c. 20. num. 17. Less. lib. 2. c. 26. dub. 4. Molin. disp. 515. num. 5. Alij tamen docent teneri ad solutionem, cum sit promissio de re licita, sic Io. Med. de rest. q. 22. Castr. de

leg. poen. lib. 2. c. 2. concl. 3. Salon. 2. 2. q. 5. de dominio ar. 6. vers. An quando luditur pecunia absente, Concl. vlt. Tu dic. posse sibi retinere beneficio legis concedentis repetitionem, sed implorata publica auctoritate, & obtemta iudicis sententia, quomodo intelligenda est prima opinio. Non posset autem sibi retinere propria auctoritate sine sententia, & sic vera est secunda opinio Valent. to. 3. disp. 5. q. 6. p. 5. In eodem casu non potest amittens facere occultam compensationem, licet pre verecundia, vel timore repetere non audeat, vt volunt Doct. cit. & Less. dub. 3. Molin. disp. 514. Quod Salon. vbi supra, ver. An per ludum pecunia præsentem, concl. vlt. intelligit, quando in ludo debita circumstantia reperiuntur. nec aliud est præter legis prohibitionem, alias si fraus, &c. potest occultè compensare, si alia via recuperare non potest V. Sor. de iust. lib. 4. q. 5. art. 2.

11. Si cum iuramento promissit se soluturum, nec legis beneficio vsurum, terneris soluere Nau. Less. Couar. vbi supra. nec potest relaxari iuramentum, quia est de re licita prohibita tantum iure humano ob priuatam vilitatem. Sanchez de matr. lib. 1. disp. 32. à num. 24. Si verò non iurasti, sed solum promissisti, non teneris secundum eosdem, & concedit Molin. disp. 515. num. 5. in ludo prohibito, in quo lex concedit repetitionem. Dicendum tamen, vt vers. superiore. Qui iurauit non vi legis beneficio potest petere a solutionem à iuramento, si magna rerum iactura facta est Sor. vbi supra: quod tamen relaxari non potest absq; consensu eius, cui factum est, qui iure iam acquisito iniurus spoliari non potest. Less. vbi supra. Quis autem possit relaxare iuramentum, vide iuramentum num. 80.

12. Potest, qui perdidit cominari repetitionem, ac pacificè cum lucrante, vt partem restituat, ne totum in iudicio repetat, etiam si non haberet animum repetendi, sed fingeret; accipit enim pro cessione iuris repetendi, quod habet Sor. p. 3. l. 5. c. 25. q. 8. Less. vbi supra. In hoc tamen postremo dissentit Molin. disp. 514. in fi.

13 Qui valde excedit peritia ludendi, ita vt certus sit, vel quasi certus se lucraturus, tenetur restituere, si alter huiusmodi excessum ignorabat, vel totum, si certus erat, vel partem si quasi certus pro quantitate certitudinis Molin. disp. 517. Less. dub. 5. Sed Azor. vbi supra c. 26. q. 4. vult quod si ille tantum probabiliter credit se victurum, aut si certus, alterum monet se illo in ludēdi peritia superiore, potest lucrifacere sibi retinere. Quod si vterq; ignorans alterius peritiam se periculo commisit, non tenetur Molin. cit. Roder. in sum. lib. 1. c. 189. concl. 8. Barr. Med. lib. 1. sum. sum. c. 14. parag. 28. Nauar. c. 20 num. 17.

14 Filij fam. possunt modicum ludere cum versantur in studijs, aut aula; videntur enim Patres consentire Sor de iust. lib. 4. q. 5. art. 2. Nau. vbi sup. nu. 2. Valent. to. 3. disp. 5. q. 6. q. 5. Silu. ver. 'Iudus' q. 11. Idēde Monacho, modō nō ludo prohibito docent Thol. lib. 1. c. 17. B. Med. vbi sup. concl. 3. Lopez. in struct. q. 1. c. 33. Sayr. clau. reg. lib. 11. c. 11. nu. 18. licet priorem opinione m probabilē dicant Huiusmodi, aliæq; personæ nō possunt plus lucrari, quān perdere Sor vbi sup. Sed intelligendus est in ea dē sponse & iactu; secus in diuersa. Nam si in primo iactu v. g. quinq; ducatorum iustē lucrati sunt alios quinq; iam habet decem, & sic in alio iactu lucrari possunt alios decem, & sic deinceps. Secundo intelligendus est etiā cum eo dem vro colludente; si enim sint plures, possūt à singulis totidē lucrari eodem iactu, quod perdere poterant Molin. disp. 514. Salon. q. 5. de domino ar. 16. vers. an filij fam. concl. 2. Garz. c. 42. nu. 6. Less. lib. 2. c. 11. nu. 11. & sic intellige Sor. & Nau. vbi supra Sanchez. in sum. lib. 7. c. 19 num. 83.

15 Mortale est subministrare domum, mensam, candelā ad ludū, qui fit cum peccato mortali, si absq; huiusmodi subministratiōe non luderetur Nau. c. 20. num. 15. Silu. vbi supra q. 9. Azor. p. 2. lib. 1. c. 18. q. 6.

Obūnes primas, & potiores ludi partes, ita vt certus sit de victoria potest augere sponsonem; idem etiam potest obtinere inferiores partes ludi, quō alter deterritus sponsonē concedat. Couar. in reg. Peccatū par. 7.

parag. 4. uum. 6. Sayr. vbi supra num. 21. Io. Med. de rest. q. 22. B. Med. vbi supra. reg. 3. Bonifing. de ludo c. 14. Garz. c. 43. num. 9.

17 Ludentes ludo prohibito, si pecuniarum summa magna est, vix à mortali excusatur. Toler. lib. 5. c. 27. Sal. vbi supra. cōc. 2.

18 Locosum dictum causa recreationis non est peccatum: & ludus etiā ad recreationem potest esse meritorius, & pertinere ad virtute meutropolis, modo nō miscantur turpia, & nociua, & non resoluatur totaliter grauitas animæ, & congruat personæ, loco, & tempori, & secundum alias circumstantias S. Tho. 2. 2. q. 168. art. 2. Silu. vbi sup. in principio, & com.

19 Bulla Pij V. prohibens agitationem taurorum non ligat quando ita moderate fit, vt probabiliter credi possint nō secutura notabilia nocumenta personarum; cessat enim eo casu ratio legis Nau. c. 15. num. 11. V. Quarant. ver. Torneamentum.

20 Ludus funambulorum licet, quando prudentis arbitrio sine periculo exerceri potest Nau. vbi supra nu. 8. Graff. decis. p. 1. lib. 2. c. 12. num. 3. At Silu. ver. Ars q. 8. simpliciter damnat, quōd vt plurimum morianitur.

21 Histriones, si modestē se gerāt. condemnandi non sunt Silu. ver. Ars. q. 7. Turrecr. Archid. & Glo. in c. Donare dist. 86. Ang. ver. Ars. parag. 1. Bonifign. de ludo c. 2. in fi.

22 Mortuus in torneamentis, etiam si pæniteat, priuatur Ecclesiastica sepultura c. 1. de torneam. Cai. ver. torneam. Ang. eo parag. 10. & ver. Sepultura q. 9. dicto 2.

23 Choreæ, si fiant ex causa alicuius honestæ lætitiæ à personis secularibus congruo loco, & tempore, & alijs debitis circumstantijs, licitæ sunt. S. Tho. Itai. 3. Turrecr. in c. Cohibeat de poenit. d. 5. Silu. & Ang. ver. Choreæ. Azor. p. 3. lib. 3. c. 26. Ecclesiasticis personis prohibetur choreæ c. Clericum dist. 46. c. Nullus presbyterorum de consecr. d. 5. & alibi sup. & Tidd. less. 24. c. 12. de refor. Quare Ang. Silu. putant esse mortale ratione prohibitionis, & scandali: Nisi forte qualitas, & modicitas operis excuset, vt si fiant in secreto, & parum, V. Nau. in man. c. 25. num. 120

TESTAMENTVM

V. Clericus. Contractus. Debitum. Episcopus. Excommunicatio. Filij. Hæreditas. Religio. Vñra.

TESTAMENTVM est voluntatis nostræ iusta sententia de eo, quod volumus post mortem fieri l. ff. de testam. cum hæredis institutione Pan. rub. de testam. intellige directa Molin. de iust. tract. 2. 124. vers. Testamentum.

2. Duæ sunt species Testamentorum. Aliud enim dicitur testamentum nuncupatum, & sine scriptis, idest testium subscriptione, & sine alijs solemnitatibus requisitis in testamento facto in scriptis: & quia etiam sine omni scriptura potest quis nuncupatiue testari, modò coram testibus, & conditione debitis nominet hæredem suamquem explicet voluntatem Inst. de testam. ord. parag. si. Aliud dicitur testamentum in scriptis, cum quis v. g. nolens alicui suam voluntatem notam esse, propria manu scribit testamentum, & coram Notario, & testibus dicit, Volo, vt hæres meus in in omnibus, & per omnia faciat prout in hac scriptura: aut prout in scriptura manu mea scripta, quæ est apud talem, &c. Com. vt testatur Silu testam. 1. q. 1. Iul. Clar. parag. testamentum addens debere Notarium à tergo ipsius cedulæ apponere nomina testium, tempus, & rogatum ne postea contingat dubitari circa identitatem scripturæ. Prædictæ solemnitates non requiruntur, si testamentum fiat coram Imperatore, Rege, aut alio Principe non recognoſcente superiore. Iul. Clar. vbi supra. num. 56. Molin. disp. 119.

3. Testari potest cœcus coram Notario, & septem testibus, aut No-

tario deficiente, coram octo testibus. Inter liberos sufficit solemnitas in aliorum testamentis requisita Molin. disp. 130.

4. Testari non potest de iure communi damnatus ad mortem naturalem, nec deportatus, nec damnatus ad metalla l. Eius qui parag. Sed. cuiff. de testam. cum alijs iuribus. Nec damnatus ad carcerem perpetuum Pan. rub. de testam. Sunt qui putent, præter damnatum ad mortem naturalem, alios si ingenui sit, posse de iuri communi testari per Auth. Sed hodie C. de danat. & Auth. de nupt. parag. Quod autem sic Couar. alios referens rubr. de testam. p. 3. num. 17. sed contrarium docent Pan. vbi supra Molin. alijs cit. trac. 2. disp. 9.

5. Religiosus professus tria vota testari non potest. c. Quia ingredienti- bus 19. q. 3. Nauar. de. regala. com- men. 2. à num. 44. S. Tho. 2. 2. q. 185. Art. 8. ad 3. Ang. ver. Testam. parag. 1. Less. lib. 2. c. 41. dub. 8. Nec ante factum reuocare Silu religio. 6. q. 3. & 4. Nau. ubi supra num. 53. Couar. in c. 2. de testam. num. 9. & alij quos refert, & sequitur Sanchez in sum. lib. 7. c. 11. num. 20. Potest tamen declarare cum de aliquo dubitatur. Roder. in sum. p. 2. c. 34. num. 1. modo declaratio verbis conueniar, eisque commòdè aptari possit Sanchez vbi supra. num. 19. Potest etiam, si ante non disposuit diuidere bona inter filios. Idem c. 9. à num. 1. per Auth. si qua mulier C. de sacrosan. Eccl. filios intelligens legitimos, vel saltem legitimatos non verò illegitimos, nisi in hijs locis in quibus hi succedunt deficientibus legitimis; hoc enim casu, si desint legitimi, potest professus inter eos bona diuidere. Potest etiam illis substituere vulgariter, & per fideicommissum, & substitutione compendiosa, & exemplari, non tamen pupillari, cum hæc patriam exigat potestatem, qua caret professus Sanchez alios referens vbi supra. c. 9. concl. 7.

6 Equites S. Io. Hierosol licet solēniter professi testari possunt de licentia sui superioris id enim sibi concedi per suas constitutiones docet Saach. ubi supra c. 8. num. 36. V. Azor. p. 1. lib. 12. c. 6. 4.

7 Ex Monaco factus Episcopus testari non potest, nisi de licentia Papæ quia sola rerum Ecclesiasticarum administratio ei committitur. S. Thom. ubi supra redd. testam. 1. q. 3. uers. 11. Nau. de S. ilu. Eccl. q. 1. Mon. 9. & q. 3. Mon. 11. num. 11.

8 Filius fam. prima tonsura initiatus testari potest inuito Patre, glo. in c. Quia ingredientibus 19. q. 3. Auth. de sanctiff. Episc. parag. Præbiteros. intellege de bonis castreatibus, vel quasi, c. licet de Sepult. in 6. & de bonis aduentiis post clericatum, quæ fortiantur eo casu naturam bonorum quasi castrensiū Silu. ubi supra q. 4. & clericus 4. q. 2. Nau. c. 17. num. 142. Less. lib. 2. c. 19. dub. 4. Anchar. in c. Quia nos, de Testam. & ibi Couar. num. 2. Secus de aduentiis ante Clericatum; esset enim in præiudicium Patris ad quem spectat Vsfusfructus Sanchez ubi supra c. 13. num. 31. Less. Couar. & alij quos referunt, contra Pan. in c. In præsentia de probat. num. 56. Clericum intelligit Molin. disp. 138. qui vel beneficium habet Ecclesiasticum, vel iuxta Trid. less. 23. c. 6. de refer. fori priuilegio gaudet, alias intelligendam esse Auth. cit. de clerico min. ord. Sed Sanchez. ubi supra docet non requiri eas condiciones

9 Filius fam. testari potest ad pia de aduentiis, quorum habet vsumfructum secundum Bart. in l. 1. C. de sacrosan. Eccl. sed eius opinionem communiter reprobari docet Couar. rubr. de testam. ubi Pan. & alij Silu. testam. 1. q. 4. Molin. ubi supra, & pater ex c. Licet. cit. ubi dicitur filium testari non posse etiam ad pia, nisi de castrensi, vel quasi inuito Patre. Ego Bart. opin. veram censeo, si huiusmodi bona relicta, vel donata sint sub ea conditione ut eorum Vsfusfructus non competat Patri, quo casu nec earum administratio illi competit, etiam si filius sit minor; sed dabi-

tur Curator, quia Pater suspectus habetur a lege Auth. ut liceat Matri in principio vers. Res autem In castrensi, uel quasi non requiritur solemnitas iuris, e. Cum. tibi de testam.

10 Nouitius religionis approbatus testari potest sine solemnitate iuris ciuiliū Molin. disp. 139. Silu. testam. 1. q. 10. vers. 4. Pan. in c. Quia non de testam. Contrarium docet Nau. de regul. com. 2. num. 52. Sanchez. in sum. Lib. 7. c. 3. num. 17. & seq. Prima tamen opinio uerior est, quam sequuntur Azor. p. 1. lib. 12. c. 2. q. 15. Roder. de regul. to. 3. q. 69. art. 11. in fi. Arg. ver. testamentum. Parag. 26. & alij plures, quos num. 16. cit. refert Sanchez. Bona uero de quibus disposuit per uoluntatem uoluntatem pertinent ad Monasterium usque ad mortem naturalem talis religiosi quoad usum, & vsumfructum, excepta legitima filiorum; neque interim admittitur institutus. Quare si dictus hæres præmoriatur, euanescit dispositio, & succedit monasterium pleno iure, si tamen monasterium sit capax Pan. in c. In præsentia num. 54. de probat. Nau. de regul. com. 2. nu. 54. & cō. ut testatur Molin. de iust. tract. 2. disp. 140. uers. quin. & bona, cum ibi cit. Nisi aliud in dicto testamento sit expressum Couar. c. 2. de testam. num. 8. in fi. Contrarium docet Nau. de testam. conf. 10. quando ille disposuit cogitans de ingressu, quo casu dicit non esse expectandam mortem naturalem. Sed prima opinio uerior, quia communis, ut testatur Sanchez in sum. lib. 7. c. 3. num. 55.

11 Minor, prodigus, cui bonorum administratio, est interdicta aut furiosus ingrediens religionem testari, legare, & disponere potest de rebus suis etiam sine auctoritate curatoris, modo tempore dispositionis non sit furiosus Pan. in c. in præsentia de probat. num. 54.

12 Beneficiarius quicumque; etiā Prælati & Commendatarius, testari non potest de ijs, quæ ad sacrum usum sunt destinata, ut sunt paramenta, ornamenta,

vasa, missalia, libri cantus, omniaque huiusmodi aurea, & argentea, sed ea omnia apud ipsos tempore mortis reperta spectant ad propriam beneficiarii Ecclesiam, solutis tamen prius debitis, si aliunde solui non possint. Bulla Pij V. anno 1567. relata à Roder. in sum. p. 2. c. 34. num. 4. quæ tamen, vt ex ipsius proemio constat, intelligitur de rebus huiusmodi acquisitis ex fructibus ecclesiasticis. Quare dicendum videtur, posse dictos beneficiarios testari, & disponere de aliunde acquisitis, puta ex fructibus patrimonij, donatione de quo etiam vide Molin. disp. 147.

13 In testamento ad pias causas non requiritur solemnitas iuris. Quare valet, licet non instituat ibi hæres, aut non adeatur hæreditas, aut solum interueniat Parochus, aut duo testes, aut loco Parochi alij duo, vel vbi deficit alia solemnitas iuris civilis, quæ quoad hoc censetur reuocata per c. Cum esses, de testam vbi Pan. Silu. testam. q. 5. vers. 3. Less. lib. 2. c. 19. dub. 2. Molin. de iust. trac. 2. disp. 134. Iul. Clar. parag. Testamentum q. 6. Couar. in c. cum tibi, & c. Relatum 1. num. 12. de testam Item valent legata pia, cum Testator morte præuentus perficere non potuit testamentum iam captum Couar. in d. c. Relatum num. 9. & 12. Molin. vbi supra c. 506. num. 24. c. legata extraneis facta.

14 Quando testamentum principaliter fit causa pietatis, sustinetur etiam quoad legata non pia, Couar. in c. Relatum de testam. & alij, quos refert. Idem in testamento militis, & inter liberos Iul. Clar. parag. Testamentum q. 6. 8. 15. & 89. Sed de testamento inter liberos contrarium docet Gratian. dicep. for.

15 Cum in testamento ad pia, in quo seruata non fuit solemnitas iuris civilis testator facultatem habebat testandi ad alia, valida sunt legata non pia in eo testamento relicta Iul. Clar. q. 6. cit. Nolin. disp. 134.

16 Vltima voluntas captatoria, idest quæ in alterius voluntatem confertur, valet fauore piae cause, c. Cum tibi de testam vbi Anchar. num. 15. Couar. num. 17. Pan. vol. 2. conf. 32. num. 3. Iul. Clar. 6. q. 6.

Silu. testam. 1. q. 9. vers. 4. Ias. in l. Captatorias C. de testam. Nau. de testam. cons. 16. num. 3. & com. In alijs vero valet cum datur facultas eligendi ex certis incertum, vt vnum ex tali familia Nau. vbi supra conf. 14.

17 Sitestator non expressè testetur ad pia: sed dicat, committo dispositioni Tuij omnia bona mea, sustinetur huiusmodi dispositio tamquam facta ad pia Silu. vbi supra vers. 5. Innoc. & Imol. in c. Cum tibi de testam. Clar. vbi supra.

18 Testamentum factum coram Parocho, & duobus testibus, vel loco Parochi, cum alijs duobus testibus, volunt valere etiam in terris Imperij, licet non sit ad pia Pan. in c. Cum esses, de testam. Silu. vbi supra p. 5. vers. 3. Alij tamen docent in terris Ecclesiæ valere in vtroque foro, alibi vero tantum in foro Ecclesiastico, Glo. in d. c. Cum esses, ver. imploramus. Clar. vbi supra q. 57. & alij, quos refert Silu.

19 Testamentum minus sollempne valet in foro conscientie; & institutus in huiusmodi testamento licet possidet, oritur enim ex eo naturalis obligatio, Pan. in c. quia plerique de immun. Eccl. num. 24. & in c. 1. de in integr. rest. Innoc. in c. Quod sicut de elect. Silu. hæred. 3. q. 7. & testam. 1. q. 5. vers. 4. Io. med. de restit. q. 23. ad fi. Nau. de testam. conf. 1. Ias. in l. Nemo potest ff. de lega 1. num. 72. Less. lib. 2. c. 19. dub. 3. Fachin. contr. iur. lib. 4. c. 5. Contrarium sententiam tuentur Couar. in c. Cum esses, de testam. num. 6. Arag. 2. 2. q. 62. de dominio, vers. Nunc disputandum est, concl. 2. Clar. vbi supra q. 89. Anchar. in d. c. Cum esses num. 4. Ban. vero 2. 2. in præamb. ab q. 62. disp. 5. & Sor. de iust. lib. 5. art. 3. mediam tenent sententiam, vt ille, in cuius fauorem lex irritum facit testamentum, possit ob defectum sollempnitatum agere in iudicio, & petere sibi adiudicari hæreditatem, eamque adiudicatam tuta conscientia retinere interim vero prior possidens possit adire, & celare defectum testamenti, & retinere. Idem docet Molin. disp. 80. addens adiudicata hæreditate in foro exteriori hæredi ab intestato

ab intestato, hæredem institutum in minus solemnî testamento, posse occultè facere compensationem cessante scandalo. Ego adhæreo primæ sententiæ tâquã probabiliori. Vide Lazar. prax can. kb. 1. sect. 3. q. 6.

20 Teneur quis instituere filios in quota voluerit parte etiam minima, & illis mortuis Nepotes Inst. de hæred. quæ ab intest. parag. Ita demum, nec idèd rumpitur testamentum, sed agitur ad supplementum legitimæ. Filiius dos sufficit, secundum quosdam: tutius tamen instituere in modico præter dotem Silu. testam. 1. q. 10. vers. 1. & 2.

21 Non valet prohibitio Testatoris. ne Episcopus executores compellat Pan. in c. Tua nobis de testam. Quoad deuolutionem verò executionis, si Testator prouidit de executore in casu negligentia primæ, ille exequitur, Si verò non prouidit, exequitur Episcopus in legatis ad pias causas Ang. ver. Executor parag. 14. Item etiam in legatis ad non pia Pan. in c. Si hæredes de testam. num. 7. Licet num. 3. asserat esse mixti fori, etiam in legatis ad pia. Item vbi executor indebitè administrat, quia non valet prohibitio, vt non reddat eo casu rationem administrationis Ordinario Silu. testam. 2. q. 8. V. Couar. in c. 3. & c. Tua nobis num. 6. de testam. Anchar. conf. 45. Pan. vbi supra.

22 Hæ conditiones si non nupseris, si non intrabis religionem, si sine liberis decesseris tamquam turpes reijciuntur, cum retrahant à matrimonio carnali, & spirituali Silu. hæred. 4. q. vlt. & legatum 1. q. 9. Condicio calibatus reijcitur in his, qui nunquam nupserunt Anth. Cui relictum, de indicta Vid. toll. fel. in c. In præsentia de probat. num. 63. Condicio non nubendi cum certa persona, aut nubendi cum tali, alijs exclusis, valida est, modò tamen cum illa persona possit licitè, & honestè contrahere Silu. legatum 1. q. 4. Ang. eo. Si tamen alij nupsit de consensu Patris, legatum non efficitur caducum Cou. in 4. decretal. p. 2. c. 3. parag. 8. num. 2. Molin. disp. 207. Valida item est conditio non

nubendi ad tempus, vt viduæ, quousq; filij prioris matrimonij ad annos discretionis peruenerint l. Sed si hoc parag. vlt. & l. eq. ff. de condit. appos.

23 Peccant mort. hæres, & executor notabiliter differentes executionem testamenti S. Tho. quol. 6. art. 13. Silu. testam. 2. q. 9. Nau. c. 25. num. 65. Et, si hæres sit extraneus, priuatur hæreditate; filio verò reseruaatur legitima Glo. in c. Licet, ver. priuandum, per Auth. Hoc amplius C. de fideic.

24 Solus Papa, aut supremus Princeps mutare possunt voluntatem Testatorum, nisi relictum sit ad certum vsum pium non ita necessarium quia tunc potest Episcopus conuertere in alium vsum pium Reip. Christianæ, ac religioni magis necessarium; cui necessitati aliudè subueniri non possit sine magna difficultate Couar. in c. Tua nobis num. 7. de testam. per tex. in l. pen. ff. de oper. publ. Et de Papa, ac supremo Principe seculari rectè intelligunt multi, quos refert, & lequitur Moneta de commut. vlt. vol. c. 6. q. 1. si ad sit iusta causa, alioqui malè, & nulliter agere nec præsumi causam. Nisi fiat commutatio motu proprio, ac præuia cognitione causæ & citatione partis, & aliqua iusta causa excogitari possit, quæ motus fuit Princeps. In foro tamen conscientia præsumendum est pro superiore, dum inferiori non constat de causæ defectu Monet. loco cit. num. 55.

25 Iurans non reuocare testamentum, si reuocet, est periurus Host. in sum. tit. de sepulturis parag. An licitum, Specul. de instrum. edit. parag. Compendiosè Molin. disp. 151. & 153. Less. lib. c. 19. dub. 8. Couar. Rubr. 2. de testam. à num. 19. quid. quid Bart. & alij Iurisp. à Couar. citati in contrarium dicant. Limita primo nisi prius obtinuerit relaxationem iuramenti Iul. Clar. parag. Testamentum q. 94. Secundo nisi superueniat noua, & legitima causa Salon. q. 5. de dominio art. 5. vers. An testamentum iur. Valet tamen reuocatio, si in Secundo testamento id expresse per clausulam derogatoriam, mentionem facientem priori testamento, & iuramenti Couar.

Couar. vbi supra, & alij plures relati in annot. ad Felin. in c. Nonnulli de rescrip. num. 5. Molin. loc. cit. qui cum Less. vbi supra docet teneri Testatorem, vel eius heredem adimplere prius testamentum, quod ex eo iam acquisitum sit ius institutio, ac legatarijs, non obstante reuocatione, modo tamen institutus in illo testamento sciuerit, & acceptauerit: Nam si ignorauit, cum ex eo oriatur tantum obligatio personalis, non transit ad heredes. Prima tamen opinio est tenenda; nulla enim reperiri potest via, per quam testamentum etiam iuratum sit irreuocabile, vt mulus citatis docet Monnet. de commut. vlt. vol. c. 9. c. 170. idem etiam tenet Sanchez in sum. lib. 3. c. 12. num. 31. Barbo. ad c. Vltima voluntas 13. q. 2. V. annot. ad Pan. in c. cum Marthæ de celebr. missi. num. 2.

26 Pupillo intestato, si non habeat fratres, succedit mater in totum, licet ad secundum vota transferit ante mortem filij. femina parag. Illud etiam C. de sec. nupt. Si verò pupillus habeat fratres, & illa secundum nupsit, succedit tantum quoad vilem partem in usufructu, reseruata proprietate fratribus pupilli. cit. & l. Matrem C. ad sen. cons. Terull. Azon. in sum. C. de sec. nupt. Pan. cons. 75. vol. 1. Afflic. decis. 38. 75. & 310. Boer. decis. 185.

27 Pupillaris substitutio euanescit, proficiente Patre in religione bonorum capace, quamuis testamentum principale Patris sit legitimum, nec rumpatur professione Couar. c. 2. de testam. num. 8. Nisi Pater in testamento suo disposuerit vt ad die professionis vim haberent contenta in suo testamento Sanchez lib. 7. sum. c. 3. à num. 42. ad 46.

28 Mater per expressam pupillarem substitutionem excluditur etiam à legitima filij. Si Pater de testam. in 6. Afflic. decis. 38. & 310. Ias. in l. Si seruus, & l. Si Titio parag. sicuti, de lega. 1.

29 Si ante annum luctus mater transeat ad secunda vota, amittit priuilegium. Auth. de nupt. coll. 4. Eadem omnia intellige de Patre respectu bonorum.

VXORIS.

30 Per secundum testamentum, in quo instituta fuit pia causa, nullus tamen fuit rogatus notarius, est omnino reuocatum primum solemnne, si secundum probetur per duos testes Anchar. cons. 337. Corn. cons. 300. lib. 3. & cons. 147. lib. 4. Regulariter autem vbi secundum testamentum fuit inualidum, vel quia coeptum, & non perfectum superueniente morte, vel quia non fuit facta heredis institutio; vel ex defectu solemnitatis, vel alia de causa, non reuocatur primum. Molin. de iust. trac. 2. disp. 153. & est causa in parag. Ex eo autem Inst. quib. mo. testam. infr. quæ enim à iure conficta sunt iure etiam tolli, ac periri debent. V. ibi Minsinger. & Gratian. discep. for. cap. 659.

31 Vltima voluntas propria manu testatoris scripta pietatis causa, & inter liberos, seruanda est, licet non sit coram testibus publicata Couar. in c. Relatum num. 12. de testam. & tenuit Rota in pluribus causis teste eadem Rota coram Buratto decis. 475 & licet in ea non adsint testes, neque dies, neque annus, si probetur schedulam scriptam fuisse propria manu Testatoris, vt plures referens docet Gratia. vbi supra c. 235. num. 54. asserens sic seruari de stylo Curia, & magis communiter teneri, & c. 895. & Rota coram Buratto vbi supra, quod sufficit schedulam recognosci per duos testes habentes notam manum, & scripturam Testatoris: Et per huiusmodi bonam voluntatem sufficienter derogatur primum testamentum solemnne, dicta decis. 475. V. Pan. p. 2. cons. 98. Marchin. de peste par. 8. vbi de testam. tempore pestis.

32 Per secundum testamentum, in quo apposta fuit clausula derogatoria prioris, hæctenus, quomodocumq; seu quibuscumq; verbis etiam derogatorijs factum, reuocatum censetur primum, licet in priori posita sint verba formalia Salue Regina, ac etiam non obstantibus quibuscumq; verbis generalibus, & derogatorijs, & nisi adessent illa verba alue Salue Regina, censetur reuocatum primum Rota apud Farin. p. 2. decis. 721. vbi licet in primo esset instituta

pia

pia causa V. Pañ. ubi supra, & Silu. testam.

1. q. 12.

33 Per secundum testamentum non reuocatur primum factum inter liberos, nisi expresse fuerit reuocatum, maxime quando secundum est inter extraneos, & reuocatio ita debet expresse apparere, ut nulla sit dubitatio Rota coram Buratto decis. 901.

34 Testamentum factum ante ingressum religionis, in quo non fuit institutum Monasterium, non rumpitur per professionem, siue ille cogitauerit de ingressu, siue non; nisi in ipso ingressu contulerit Monasterio omnia bona sua, modo id fiat ex in teruallo post conditum testamentum sic multos referens Sanchez in sum. lib. 7. c. 3. à num. 34. diluens contraria, idem asserens num. 4. de donatione caula mortis.

35 Prædictum testamentum non fortitur effectum nisi à die mortis naturali ipsius religiosi, interimq; ea bona efficiuntur Monasterij, nisi is in testamento aliter disposuisset. Et, si institutus, aut legatarius moriatur ante naturalem mortem ipsius Testatoris, non transmittitur hæreditas, aut legatum ad hæredes, sed pleno iure remanet penes monasterium, si capax sit succedendi, com. vt plurimos congerens testatur Sanchez ubi supra à num. 45. idem dicens num. 54. de hæreditate ipsi professo obueniente post professionem ab intestato iure agnationis: hæc enim debetur hæredi cum alijs bonis post naturalem mortem ipsius professi. Si verò ex testamento, efficitur, statim pleno iure monasterij capax. In dubio autem quando consecretur testator omnino velle, vt statim à professione deferatur hæreditas instituta, plures coniecturas asserit, & declarat idem Sanchez à num. 60. ad 67;

HAEREDITAS LEGATVM FIDEICOM- MISSVM.

V. Beneficium, Coniux. Debitum. Donatio. Dos. Filij. Restitutio. Sepultura. Testamentum V. fura.

1 **H**æreditas est successio in vniuersum ius defuncti Bart. rub. de acquir. hæred.

2 Legatum est donatio quædam à Testatore relicta, & ab hærede præstanda. Instit. de lega parag. 1.

3 Fideicommissum est legatum, quod fidei hæredis commissum est alteri ab eo dandum, Azor. in sum.

4 Hæres est, qui succedit in vniuersum ius defuncti l. Cum hæres, ff. de diuers. & temp. præscript. Vel est dominus hæreditatis, qui in voluntarijs fit aditione hæreditatis parag. fin. Instit. de hæred. qual. In necessarijs deseritur ipso iure.

5 Hæredum multiplex est differentia. Primus est testamentarius, qui ex testamento succedit; & est duplex, Vniuersalis, qui instituitur in totum, vel in quorundam hæreditatis; & particularis, qui instituitur in re certa, & proprie dicitur legatarius. Secundus est ab intestato, qui succedit in ius defuncti sine omni testamento Instit. de hæred. quæ ab intest. deseritur.

6 Hæres fideicommissarius est, cui ex fideicommissore relicta est hæreditas, illi danda, cui testator disposuit. Sed verè non est hæres, cum sit rogatus adire, & postea restituere.

7 Hæres legatarius est, cui legatum factum est. Quoties ff. de hæred. instit.

8 Hæres legitimus est, qui ex iuris dispositione, etiam sine testamento defuncto succedit, ut agnati proximi. Instit. de legitim. agnat. success. initio.

9 Hæres suus dicitur, qui est in potestate Patris tempore mortis ipsius Patris Instit. de hæred. qual. parag. sui autem Molja, disp. 177. Nec nomine suorum.

R

hæredum

hæredum veniunt extranei, in his scilicet, quæ non transeunt ad extraneos hæredes Silu. hæreditas 3. q. 1. Requiritur etiam, vt ius hæres quis dicatur, vt nullus alius in eadem l. ea sit interpositus. quare quandiu filius est hæres iuus, nepos ex ipso filio nondum mortuo, nec emancipato, non est hæres iuus, respectu Aui, sic de Promepote, &c. Inst. de hæred. qual. parag. sed & Nepos & de hæred. quæ ab intest. parag. Ita demum. Soli autem descendentes dicuntur hæredes sui respectu Ascendentium, non è contra. Descendentes tamen comparatione foeminae non sunt sui esto illa sit Mater, aut Aua, cum non habeat filios in potestate. Inst. de adopt. parag. Foemina, & de hæred. qual. parag. Cæteri. Et quamuis filia respectu Patris sit hæres iuus; eius tamen filij id privilegium non habent Molin. disp. 179. Religiosus, & episcopus licet desinant esse sub patria potestate, retinent tamen privilegium iuratus. las. in l. Gallus parag. Et quid si tantum ff. de liber. & posthum. nu. 5. Nau. de regul. com. 3. num. 47. item las. in l. sub. conduone de lib. &c. Itè adoptiuus, si adoptanti succedat ab intestato, qui dicitur hæres legitimus. Item Nepos ex filio exhereditato si ab Auo instituitur, vt non adita hæreditate eam ad Patrem suum transmittat Molin. vbi supra.

10 Hæres iuus, & legitimus appellatur, qui fuit in potestate morientis, vt filius, filia, nepos, neptis ex filio, vel filia natis qui eua dicuntur iui, & necessarii. Inst. de hæred. q. lit. parag. sunt autem, & necessarii.

11 Hæres domesticus est qui in potestate morientis est, dū eum aius non præcedit

12 Hæres necessarius est seruus institutus à domino, qui suspicatur bona sua creditoribus non sufficere, vt propterea alienus hæreditatem suam non sit aditurus, dicitur verò seruus hæres necessarius, quia vellet, nollet tenetur adire hæreditatem, vt satis faciat creditoribus Inst. de hæred. qual. parag. 1.

13 Hæres extraneus est, qui tempore mortis non est in potestate morientis, etiam

si sit filius emancipatus, Inst. vbi supra parag. Ceteri autem, & generaliter, qui nihil attineret, Silu. 3. q. filius tamen emancipatus in casu intestati, cum alijs suis hæredibus aequaliter succedit, sed aditione opus habet Mynsinger Inst. de exhered. liber. parag. sed hæc quidem, & de hæred. quæ ab intest. parag. Ita demum.

14 Hæres substitutus est, qui hæredi instituto substituitur. Host. in sum de testam.

15 Qui prohibeantur à iure, hæredes instituti Vide apud Silu. vbi supra q. 1.

16 Deficientibus Ascendentibus, & Descendentibus, potest quis instituire quæ vult l. fratres C. de inoff. testam. Silu. hæred. 1. num. 2. Mol. disp. 158. Inst. de inoffic. test. parag. foror autem. Habent tamen collaterales quærelam inofficiosi, si instituta sit turpis periona, vel infamia l. fratres cit. & l. fratris eo, intellige de fratre consanguineo, & uterino simul aut saltem consanguineo, non verò de uterino tantum Silu. & Mol. cit. & modo frater præteritus non laboret etiam infamia nec in Defunctum fuerit aliquid machinatus Molin. ibidem. vers. vlt.

17 Intestator non succeditur, nisi vsque ad decimum gradum iuxta ius civile glo. in l. Vacantia C. de bon. vacan. ver. linea c. Ad sedem 35. q. Couar Epit. de testam. num. 11. Molin. disp. 64. concl. 11. Decem verò gradus ciuiles faciunt quinq; in iure canonico d. c. Ad sedem Molin. disp. 161. V. infra Cognatio carnalis.

18 Legitima successione deficere, succedit consiux l. vn. C. vnde vir. Couar. vbi sup.

19 Occidens aliquem, vt ei succedat, potest nihilominus succedere, glo. in l. His conlequenter parag. 1. ver. pertinere ff. fam. euisc. l. l. Clar. parag. homicidium vers. priuatur Molin. disp. 178. & com. Si frater fratrem occidat succedet Fiscus post latam sententiam. Clar. ibidem si maritus occidat uxorem succedunt hæredes in lucro dotis, & è contra, non Fiscus. Dec. cons. 125. Couar. in 4. decretal. p. 2. c. 7. parag. 7. Clar. vbi supra

20 Clerico intestato, nec habenti consanguineos, succedit Ecclesia, cni seruic-

bat

bat Silu. Clericus 4. q. 17. & hæred. 1. q. 3. c. 1 de success. ab intest. iuncta glo. & ibi Pan. num. & c. vul. 12. q. 7. Intellige secundum Pan. de Ecclesia. cui actu iniebat tempore mortis: si enim prius interfuisset alteri Ecclesie, bona non diuiduntur. Si verò Ecclesiam non habet, succedit Episcopus, non vt sibi retineat, sed vt in pauperes distribuatur. quòd si ipse sit pauper potest sibi retinere Pan. in c. 1. de success. ab intest. num. 40. & in c. 2. num. 2. de poenis.

21 Filius infidelis Patre conuerso perditur hæreditatis: sed si conuertatur, restituitur. s. Tho. in 4. dist. 39. art. 5. ad. ult.

22 Impensa funeris deducenda àtè omne as alieni, si iam moderata sint, habita ratione personæ, filiorum, debitorum, &c. l. 1. parag. ult. ff. ad l. falcid. Molin. disp. 235. Couar. in c. Rainaldus de testam. parag. 3. & com. Item necessaria ad eundem hæreditati legatis exausta Sil. hæred. 3. q. 6.

23 Successor in beneficio soluit impensas factas circa corpus sui prædecessoris: vestes verò lugubres, & sepulchrum magnum soluit hæres Couar. vbi supra num. 2. Pan. disp. 3. quæ incip. Sempronius, post consilia dub. 1. & in c. vt præteritæ de elect. in fine.

24 Vestes lugubres, si sint viles, & quotidianæ, reuidentur à Vidua transeunte ad secundas nuptias, præteritæ verò restituntur Sanchez de matr. lib. 7. disp. 87. nu. 31 vbi recenset varias Doct. Sententias. Couar. tamen plurimos referens in 4. Decr. p. 2. c. parag. 9. & alij docent teneri hæredem ad huiusmodi vestes etiam prætiosas, attenta regionis, & personarum qualitate. Et, si dederit in casu, quo dare non tenetur (est autem casus, cum hæres illam alimentare tenetur) præsumitur donasse pro tempore viduitatis. Quòd si nubat intra annum luctus, restituere debet, etiam si viles sint.

25 Non potest Pater filiam hæredare eo quod ipso inuito nupsit Silu. hæred. 2. q. 8. Couar. vbi supra parag. 8. Sot. in 4. d. 19. art. 3. ad 4. Molin. disp. 176. & alij Potest verò, si elegit turpem vitam, non verò si aliquoties sit fornicata; requiritur enim, vt

luxoriosam vitam elegerit in lupanari idque ante 25. annum, vt in Auth. Vt cum de appell. cognos. vers. Aliud, quoque Couar. in c. Rainaldus de testam. parag. 8. num. 5. Iul. clar. parag. testam. q. 41. silu. ubi supra q. 2. & uerl. Dos q. 4. & est casus in l. si filiam C. de inoff. testam. Item si nupsit mancipio, etiam post 25. Annum Auth. cit. l. sed si potest C. eo uide Sanchez. de matr. lib. 4. disp. 25. Anchar. cons. 29. Rebell. de oblig. p. 2. lib. 2. sect. 14. q. ult. num. 29. defendit post ferri leges exhæredantes filias nubentes: etiam digno sine parentum consensu. De hac materia fusè Gratian. discep. for. toto. c. 213.

26 Filius exhæredatus, causa in testamento inserta, quam tamen, neq. Pater, neq. hæredes sufficienter probare possunt, licite intetare potest quærelam inofficiosa, & paternam hæreditatem sibi adiudicatam: tura conscientia retinere, Molin. disp. 175. idem dicens in præteritione. Si tamen in eo testamento legata, fideicommissa libertates, &c. relinquuntur, ea omnia debentur. sustinentur enim huiusmodi testamenta quoad omnia præter hæredis institutionem d. Auth. Vt cum parag. siue igitur omnes. Nisi Testator id circo præterisset, quia ignorabat se filium habere, ut quia natum post mortem Patris ignorantis uxorem esse grauidam, &c. tunc enim nulla sunt legata, &c. Molin. alios referens disp. cit. vbi intelligendum præterea est. Quibus uerò causis possit Pater filium exhæredare, uide glo. in c. Tua nos uer. exhæredaret, de iur. iur. Molin. disp. 176.

27 Illegitimus institutus cum conditione, si à Principe legitimer, capere potest hæreditatē, si legitiimi desint, interimq; administrare illa bona ex bonorum possessione secundum tabulas Iul. Clar. parag. Testamentum q. 31. Petenda tamen quæprimū legitimitas, quæ semel negata nulla redditur institutio Molin. disp. 269. in fi.

28 Excusantur Domini, qui de legitime præscripta consuetudine accipiunt bona defuncti absq; liberis Host. quem refert, Silu. hæred. 1. q. 2.

R 2

Hæres

29 Hæres non conficiens inuentarium non tenetur ad debita ultra vires hæreditatis, sine debita sint ex contractu, vel quasi siue ex maleficio, vel quasi p. Nau. lib. 3. c. 4. num. 171. Io. And. & Pan. in c. Quia pleriq; de immun. Eccl. las. rub. de acquir. hæred. num. 8. ilu. hæred. 3. q. 5. & alij, quos refert Couar. de testam. c. 2. num. 16. vbi num. 17. cum Clar. q. 46. & alijs docet teneri ad debita, non ad legata licet testator remisit confessionem in uerarij Sed prima opinio uerior, & æquior.

30 Legata in certum usum potest episcopus mutare in magis pium, & cum dubium est an causa sit legitima. Papa uero sua absoluta potestate potest mutare omnia legata etiam sine causa te tenente ex parte rei, si bono sine id faciat. Silu. legatum 4. q. 12. Couar. in c. Tua nos de testam. num. 7. & non sit alteri ius quasi certum: clausula enim sine præiudicio tertij, semper subintelligitur in literis Apostolicis. Monet. de commut. ult. vol. c. 9. num. 558. cum alijs ibi relatis, De Episcopo, uero Secus. Nam si uoluntas Testatoris adimpleri potest, nequit Episcopus etiam cum consensu executorum mutare etiam in magis pium Pan. in d. c. Tua num. 4. Molin. disp. 249. Clem. Quia contingit iuncta Glo. ver. non ad alium de relig. dom. V. Trid. sess. 22. c. 6. Ricc. p. 2. decis. 125. Vgol. de potest. ep. c. 61. Monet. c. 3. q. 3. Item potest Episcopus mutare, cum legatum ad certum usum adimpleri non potest Monet. vbi supra c. 5. num. 322. Vel si res legata non potest deferri pro usu designato, iuris, aut facti impedimento, aut cum est factum ad usum non ita necessarium Barbos. ad 6. Clem. Quia contingit num. 12. Ricc. p. 4. decis. 171.

31 Legatum creditori factum, si debitum sit ex contractu, aut quasi non computatur. Si uero sit ex legis præcepto ut in legato ei facto, cuius dos debetur, computatur, nisi de mente Testatoris aliud appareat. Quod si legatum sit factum creditori ea lege, ut illo sit contentus, si ille acceptet, non poterit petere incrementum, si legatum non æquet debitum,

nisi Testator fraudolenter id fecerit Molin. tract. 2. disp. 200. V. Pan. in c. officij de testam. num. 4.

32 Si res legata in specie sine culpa hæredis pereat, legatario perit. Tenetur autem hæres etiam de leui, ubi ipse ac legatarius, ac fideicommissarius æqualem ex testamento percipiunt utilitatem. De leuissima uero ubi ipse magnum, legatarius uero paruum commodum consequitur. Si autem hæres modicam utilitatem legatarius uero magnam ex testamento habeat, tenetur tantum de dolo & lata culpa Mynfinger. ad Instit. de lega. parag. Si res legata.

33 Legatum causa dotis aut donationis propter nuptias, cum condicione si nuptierit, aut filios procreauerit, habebit nihilominus, si religionem ingrediatur Auth. de sanctiss. Episc. parag. Sed, & hæc, & Auth. nisi rogati c. Ad Trebell. Pan. in c. In præsentia de probat. a num. 42. & in c. Ecclesia S. M. de constit. a num. 35. Silu. hæred. 4. q. ult. vers. 6. & legatum 1. q. 9. Felin. 6. c. In præsentia num. 67. Io. med. de rest. q. 23. Afflic. decis. 204. Boer. decis. 3. las. in Auth. Si quia mulier. C. de sacros. Eccl. ubi testatur de com. At Couar. 1. var. res. c. 119. a num. 7. Molin. disp. 207. dicunt quod si Testator ided re-liqua centum si religionem ingrediatur, ducentum uero si nubat, quia si aior dos ad matrimonium carnale, quam ad spirituale requiritur seruanda est, nec dicenda turpis. Idem tenet Gratian. dilcept. for. to. 3. c. 401. a num. 28. & uerum dicunt si legatum ita concipiatur. Secus si legatum sit simpliciter, & relictum solum sub conditione si nuptierit. Hoc enim casu tenenda est communis opinio, quam pluribus defendit Beia par. 2. casu 44. Vbi quod si legatum sit trium millium, totum debetur licet mille sufficiant pro dote ingredientis monasterium. Nec potest hæres illa duo millia sibi retinere. Si tertium Ordinem S. Francisci professus in domo maneat, debentur ducenta; immo rumpit testamentum tamq; instituta sub conditione las. in

1. Cōmodissime ff. de liber. & posthum. nu. 43.

34 Legatum vt nubas Francisco si uolueris; si primo noluerit postea velit, habebis etiam si alium ducas in l. si stipulatus fuero parag. Chylogonus ff. de verb. oblig. n. m. 18.

35 Legatum puella vt nubat, non amittit si ex libe vitam ducat præsertim accedente auctoritate Prælati Molin. disp. 208.

35 Non potest vxor sibi retinere legatum contra statutum sed restituere debet hæredibus Nau. de testam. conf. 7.

36 Falsa demonstratio, aut causa non vitiat legatum l. falsa demonstratio ff. de cond. & dem. Silu. lega. 1. q. 12. Nisi aliud de voluntate Testatoris appareat, vt si dicat lego Petro filio meo, aut confanguineo meo mille. Si enim Testator credebat filium suum esse, aut confanguineum, & non erat, nulla est dispositio Molin. disp. 211. V. Monetam de commut. ult. vol. c. 6. a num. 173. ad 196. & num. 371. & seq. Vitiat autem, si erretur in nomine debitoris, vt si dicat, lego centum quæ debet Petrus qui tamen nihil debet, non valet legatum quia si demonstratio est falsa non demonstrat, & non apparet de legato. Et si Petrus debeat tantum quinquaginta, ad hæc tantum tenetur hæres, l. si terius legatus parag. Qui quinq; i. l. si sic parag. 1. ff. de lega. 1. l. legauit de libera. lega. 1. parag. ult. vers. sed, & si dotem ff. de dot. prælega. Intellige vitari legatum, quando falsa demonstratio, & legatum continentur in eadem oratione; vt si dicatur lego centum, quæ sunt in talico, vt de com. Iurisp. testatur Lugo de iust. to. 2. disp. 24. sect. 9. parag. 1. num. 235. per l. Quidam ff. de lega. 1. & inomen debitoris parag. Vni ex hæredibus ff. de lega. 3. In foro tamen conscientia, vbi constat de re, & voluntate, falsa demonstratio nunquam vitiat legatum silu. ver. con. sitio q. 7. adde, & de persona, cui fit legatum. Molin. de iust. trac. 2. disp. 211. V. Sanchez lib. 4. consil. c. 2. dub. 17. num. 1.

37 Legata domo debetur hortus contiguus, nisi aliter constaret de voluntate Testatoris Pan. in c. Raimundus de testam. quod

Ang. lega. 1. parag. 25. limitat quando eadem ianua claudit domum, & hortum domus aut arcem omnibus, quæ in ea sunt nullo excepto, non comprehendit pecuniam ibi repositam non vt thesaurus, sed ad mercimonium, aut ad quotidianos sumptus l. Si mihi maria, iuncta Glo. ver. Excepto. item l. Sichorus parag. his verbis l. si ita legatum est ff. de lega. 3. Nec ea quæ ibi reposita est, cum ibi esse non solet l. Quasitum est, parag. Rebus, & l. Si ita cit. ff. eo quia nec quod calu abest minus legatum est nec quod casu ibi est magis legatum est.

38 Legatis vestibus vxori ueniunt accessoria pretiosa, ut ornamenta aurea, & argentea Ang. ubi supra parag. 39. Armilalega. 3. q. 3. Nisi huiusmodi ornamenta essent prohibita mulieribus Bart. relatus à Silu. lega. 1. uers. 2.

39 Legatum annuum, ut emas uestem, si per aliquot annos nõ emas, potens repetere pro præterito Armil ubi supra parag. 10 silu. q. 10. Ang. parag. 14.

40 Legare potest Pater filio spurio ratione alimentorum, & filia spuria dotem, cum dos accedat loco alimentorum Silu. lega. 2. q. 1. Ang. eo. parag. 3. Armil. uer. alimenta parag. 6. Nau. de spol. cler. parag. ult. num. 10. Molin. disp. 168.

41 Legatum mulieri quandiu erit uida, substituto illi altero post eius mortem, si nubat, ita perdit, & acquiritur substituto las. in l. Et quid si tantum ff. de liber. & posthum. à num. 33. Sanchez de matr. lib. 7. disp. 89. num. 9.

42 Legatarius in e possidet licet testamentum sit nullum ob defectum solemnitatum, de quo supra, uer. Testam. num. 19. & lul. Clar. parag. Testam. q. 90.

43 Conditio si fias præbyter, aut religiosus, ualida est Couar. 1. uar. resol. c. 19. Molin. disp. 207. las ubi supra nu. 47. & seq. si bona fide religionem ingrediatur, & tempore nouitatus ex iusta causa egrediatur, habebit legatum iubea conditione sibi relictum Azor. p. 1. lib. 11. c. 22. q. 6. & alij relati a Barbo ad c. super eo num. 3.

44 Legatario non accrescunt acquirita ex legato ante aditam hæreditatem nisi

nisi hæres sit in mora adeundi, tunc enim accrescunt a diè moræ Com. vt testatur Molin. trac. 1. disp. 194. rectè limitans Nisi legatum sit purum, rei certæ, ac de-terminaræ in singulari &c, hæreditas sit ad-ita, tunc enim debet à puñcto mortis Te-
statoris.

45 Hærede scripto non adeunte hære-
ditatem nulla sunt legata non pia, perti-
nentq; ad hæredem ab intestato l. Nemo ff.
de testam. tutel. Excipe primo Nisi in te-
stamento apposita sit clausula codicillaris,
aut alia æquipollens, vt multis probat Co-
uar. c. Rainaldus de testam. parag. 3. num.
8. Sitamen hæres ab intestato adeat hæ-
reditatem, & is sit, cui tempore testamen-
ti comperbat ius legitimæ successione ex
primo gradu, non autem alij, qui non cen-
sentur rogati per clausulam codicillarem,
vbi simpliciter non est adiecta. Excipe
Secundo si hæres nolit adire, quòd à Te-
statore prohibitus si detrahere falcidiam
Auth. de hæred. & Falcid. parag. Si verò
expressim Couar. vbi supra num. 9. Molin.
disp. cit. Est autem falcidia quarta pars to-
tius hæreditatis, quam retinet institutus ex-
traneus, cum supra tres partes hæreditas
grauata est legatis, aut fideicommissis.
Hæc porò non detrahitur de legatis ad pias
causas, nec de legitima filiorum, nec ex
legato dotis, aut pro Virginibus maritan-
dis, aut vbi Testator expresse prohibuerit.
Fusè Moneta de commut. vlt. vol. c. 3. à
num. 319. ad 348. Molin. trac. 2. disp. 187,
& 213. vbi quod detrahitur etiam ex do-
natione causa mortis.

46 Legatum mulieri, si castè vixerit,
habebit, si transeat ad secunda vota Pan.
in c. Vt clericorum, de vit. & hon. cler.
num. 5. Nau. in man. c. 13. num. 62. &
25. num. 65. Si legatum sit à marito, aut
filijs, negant Couar. in 4. p. 2. c. 3. parag.
9. num. 11. & seq. & c. 6. parag. 8. num.
17. Sanchez de matr. lib. 7. disp. 89. num.
9. Aret. Inst. de iust. & iur. parag. Iuris
præcepta num. 1. & alij; secus si à consan-
guineis viduæ, aut etiam ab extraneis San-
chez loc. cit. Molin. disp. 207. quitandem
cum Silu. lega. 1. q. 5. docet standum com-

muni intelligentiæ verborum iuxta patriæ
consuetudinem, & coniecturis quæ fuerit
meas testatoris. In dubio autem docet
Molin. non esse ab ea auferendum legatum,
Si nubat indigno, qui esset dedecori agna-
tioni suæ, & relinquenti, ammittit. Silu.
vbi supra. An huiusmodi legatum ammit-
tat mulier, si tactus, & oscula, & amplexus
impudicos admittat citra copulam, Negat
Nau. c. 23. num. 62. Alij tamen contra
sentiant vt Roder. in sum. lib. 1. c. 99. num.
1. Cyned. ad Decretal. collect. 154. num.
9. Alij verò docent tunc ammittere, cum
toties in eos actus labitur, vt arbitrio boni
viri dici possit impudica, & inhonesta; secus
si semel, aut iterum Lopez instr. p. 1. c. 293.
Sanchez de matr. lib. 7. disp. 91. num. 40.

47 Legatum sub dicta conditione
amittit mulier per vnicum actum fornicationis:
nomina. n. Verbalia, vt castè viuere,
importantia delictum, vnicò actu sunt
contenta Sanchez vbi supra num. 32. qui
num. 23. ita intelligit, si legatum sit à mari-
to, vel eius filijs, aut filijs ipsius vxoris, aut
alterius coniugis consanguineis, vel artifi-
sima familiaritate coniunctis, quorum in-
terest viduam illam omnimodam castita-
tem seruare; Secus si ab extraneo. Secus
item si vxor sub ea conditione marito le-
get: is enim vnà, aut altera fornicatione
non perdit num. 34.

48 Legatum relictum sub conditione
non transeundi ad secundas nuptias amittit
qui fornicatur Boer. decis. 338. Anchar.
in c. Vxoris de conuers. coniug. num. 1.
Verius tamen docent Nau. c. 25: num. 65.
Sanchez vbi supra num. 42. non ammittere,
licet à marito sit relictum nam sub con-
ditione secundarum nuptiarum non venit
fornicatio.

44 Legatum vxori relictum quando
cum filijs coniugis legantis commorata fue-
rit, amittit illa, si iterum nubat Sanchez
plures referens vbi supra num. 48. Idem
intellige de legato vsus domus, etiam sub
his verbis, dum iterum in domo ipsius ma-
riti: Si tamen filijs defunctis illa iterum
nubat, non amittet; Nam mors filiorum
impedit ne cum eis stare possit. V. Sanchez
vbi supra

vbi supra, Anchar. cons. 185.

45 Legatum puellis maritandis, conferron potest viduis Secundo nubentibus l. Boues parag. hoc sermone ff. de verb. oblig. Nec ingredientibus monasterium, si legatum sit indefinite puellis maritandis; secus si personæ determinatæ Sanchez alijs cit. lib. 1. de matrim. disp. 32. à num. 29.

46 Res legata vendita à Testatore debetur nihilominus ad hæredem; nisi testator vendendo habuerit annum adimendi legatum Inst. de lega parag. Si rem, Et in dubio probabit hæres voluatarem defuncti esse mutatam, Glo. in d. parag. si rem. Idem si testator pignori tradidit Silu. legatum 3. q. 15. Ang. legatum 1. parag. 26. Vide Manic. de coniect. ult. vol. lib. 5. tit. 6. num. 26. vbi docet quod ex alienatione sponte facta intelligitur reuocatum legatum per l. Rem legatam, & l. Si seruo cum libertate ff. de adim. lega.

47 Si Testator scienter legauerit rem alienam, tenetur hæres emere, & tradere, vel soluere æstimationem, si eam habere non possit Inst. de legat parag. non solum, & parag. non autem. Intellige si res omnino erat aliena: Nam si erat Testatori pignoratæ, aut in ea habebat aliquod ius, non præsumitur legasse nisi ius quod habebat Pan. in c. Pastoralis de donat. num. 2. aut si res illa erat illi cum altero communis, quia tunc intelligitur legasse partem suam, & prædicta vera sunt etiam in foro conscientie Silu. vbi supra q. 2. Ang. parag. 23. licet Pan. in c. filius noster, de testam. dicat id procedere tantum in foro exteriori. Ad legatarium verò spectat probare scientiam rei alienæ in testatore. Glo. in d. c. filius, ver. alieni. Nisi legatarius esset consanguineus Couar. in d. c. filius num. 4. contra Pan. loco cit. quod per accidens te habere docet Silu. q. 2. cit. cum etiam in consanguineo considerandum sit, an Testator alias esset relictorus. V. Molin. disp. 196.

48 Legatum pro puella maritanda, si illa ante euentum conditionis moriatur, non cedit hæredi, sed in aliud simile pium opus impendendum, Nisi Testator potius

habuent respectum ad fauorem puella, vt quia diu sibi seruierat, quia tunc cedit hæredibus puella Silu. lega 1. q. q. 10. Couar. c. 3. de testam. num. 11. Molin. disp. 249. Pan. in c. Nos quidem de testam. in fi. Idem si legetur Puella, vt possit nubere, quia, est legatum purum Couar. vbi supra vers. Secundo apparer.

49 Legatum duobus coniunctim, si alter repudiet, aut viuo Testatore moriatur, aut deperiret, alteri accrescit. l. Re coniuncti ff. de lega. 3. Silu. lega 2. q. 4. Angel. lega 1. parag. 9. Molin. disp. 199.

50 Si testator dicat, lego v. g. Seruum meum, & peculium, vtrumque venit principaliter; quare mortuo seruo debetur peculium. Secus si dicat lego seruum cum peculio quia peculium venit accessorie: dictio enim Cum, habet coniungere accessorie Pan. in c. Cum Martha num. 3. de celebr. miss. quare seruo alienato, vel manumisso, vel mortuo, extinguitur legatum, sic multis cit. Sanchez in lum. lib. 7. c. 1. num. 22. per l. Si cui fundum ff. de fund. instruc. Fallit tamen cum legatur homo cum filijs: tunc enim propter hominis dignitatem, ne homo homini accessorius sit, vtrumque venit æque principaliter, atque adeo mortuo Patre debentur filijs; & è contra, ibidem de quo Inst. de lega parag. si quis ancillam, vbi Mynsinger. docet peculium deberi, si seruus mortuus sit viuenti Testare, & dat regulam. Quando duæ res coniunctim legantur, & altera non accedit, si vtraque principalis est, vna perempta, reliqua debetur; & è contra, si altera sit accessoria, principali perempta, accessoria non debetur.

51 Ad legata, & debita tenentur hæredes pro rata hæreditatis, quæ ad eorum singulos peruenit, & si aliquis hæredum fiat impotens, non tenentur ceteri ad eius portionem l. Legatorum ff. de lega. 2. V. Mynsinger. Inst. de vulg. substit. parag. Et si ex disparibus: Gratian. discip. for. c. 150. num. 20 & seq. Rebell. p. 2. lib. 8. c. 16. sect. 2. Glo. & Pan. in c. Tua nos, de vfur. num. 6. & seq. Silu. Vtura 6. q. 10. & Hæreditas d. q. 11. vbi habes multas fallentias Molin.

Molin. de iust. trac. 7. disp. 55. parag. vt quæ.

52. Valet legatum, licet erratum sit in nomine, aut cognomine, si constet de quo legatario intendit Testator Inst. de lega. parag. si quidem. Vide infra dispensatio in lege. num. 84. & c. vt supra num. 36.

53. Legatum relictum Ecclesie alicuius Sancti, si in eo loco sint plures Ecclesie eiusdem Santi, nec constant de qua intellexit Testator, ei debetur in qua orare solitus erat, aut habet sepulchrum; alioqui debetur Parochie, de quo vide Pan. in c. indicante de Testam. num. 4. Couar. ibidem num. 2. Molin. de iust. trac. 2. disp. 197. vers. quando legatum est pium.

54. Legatum conditionale expirat, conditione purificata ante mortem Testatoris, nisi aliter constaret de ipsius testatoris voluntate, vt si legauit centum puellae maritandae, id est quando nubet, & illa nupsit ante mortem testatoris Silu. Legatum 4. q. 12.

55. In legato conditio, quod nubat ad arbitrium Petri v. g. habetur pro non adiecta. filiae suae ff. de cond. & dem.

56. Legatum in diem incertum non transmittitur, si legatarius ante eum diem moriatur, esto Testator ante eum diem mortuus fuerit, & hereditas adita: nisi dies in gratiam tantum legatarij esset apposta, vt si legatum sit mulieri centum cum nuberet, non ante ne dissiparet Molin. disp. 205. contra Sil. legatum 1. q. 1.

57. Legatum pro construendo Hospitali, vbi poneretur Rector ad arbitrium certi Praelati, possunt haeredes cum consensu Episcopi conuertere in aedificium monasterij Religiosorum, etiam contradicente illo Praelato Io. Andr. in c. Nos quidem de testam. quem refert, & sequitur Silu. lega. 1. q. 2.

58. In legato in diem, si dies apponatur in gratiam legatarij, vt quia puer, debentur fructus medij temporis Silu. lega. 1. q. 2.

59. Si legatarius moriatur defuncto Testatore, etiam ante aditam hereditatem, transiit legatum ad proprios haeredes l. vn. parag. sed vt manifestetur C. de caducitate

tollenda. Intellige si legatum, sit in diem certum: nam dies incertus facit conditionem Molin. disp. 205. Intellige Secundo, Nisi legatum factum sit alicui ratione dignitatis, non personae, tunc enim successor habebit Silu. lega. 2. q. 5. vers. 1.

60. Legatum, vt pium sit, conuerrere debet pietas personae, vt verè pauper sit, & causa pia, vt scilicet fiat intuitu, & amore Dei, quorum alterum si desit, non erit pium. Tiraquell. de priuil. pia. cause, in praefat. num. 3. Sanchez de matr. lib. 7. disp. 4. num. 9. Ad hoc autem non est necessaria iuris solemnitas, sed sufficiunt duo legitimi testes c. Relatum 1. de testam. & in foro conscientiae sufficit voluntas Testatoris Molin. disp. 134.

61. Legatum ad aliquod pium efficiendum, si illud iuxta Testatoris praescriptum fieri non potest, in aliud opus pium arbitrio Episcopi, & executorum est conuertendum; ita tamen, vt quoad fieri potest, voluntas testatoris seruetur Pan. c. 3. de testam. num. 5. & ibi Couar. num. 9. Anchar. num. 8. Molin. disp. 249. Ricc. p. 2. decil. 125. num. 8.

62. Legata pia facta ab existente in peccato mort. nisi post factam confessionem reualidentur, nil proderunt defuncto, ve ad meritum, vel ad satisfaciendum cum sint opera mortua Nau. c. 26. num. 50. in 4. dist. 8. q. 2. ar. 5. s. Bon. ibidem.

63. Legatum Vxori relictum a marito, siue donationem propter nuptias non perdit vxor, si intra annum lucretus transeat ad secundam vora, c. Cum secundum Apostolum de sec. nupt. & ibi Pan. & com. Quare correctae sunt leges civiles contrariae.

64. De conditione, modo, demonstratione latè Silu. ver. Conditio, & legatum 1. q. Molin. à disp. 206. Bart. in l. Terminus ff. de com. & dem. Vbi que modus appositus in fauorem legatarij videtur magis impulsuus, quam finalis. Et modus differt à conditione, quia ille impleri debet post, hæc verò ante V. c. Verum, & ibi glo. ver. conditione, de condit. Azor. p. 3. lib. 4. c. 24.

63. Legatum pro puellis dotandis con-

ter

fieri potest iam maritata sine dote, aut cum modica, quando vir propter paupertatem sustinere non potest onera matrimonij, adhuc enim subest piz causa, idq; verè est foeminas dotare; Secus si legatum sit pro puellis maritandis Sanchez alios referens lib. 7. de matr. disp. 91. num. 63. & seq. Si tamen legatum sit pro consanguineis maritandis, potest dari iam maritata post mortem Testatoris num. 66.

66 Legatarius non de manu hæredis, sed proptia auctoritate capiens rem legatam post aditam hæreditatem, perdit: Si verò ante, non tenetur restituere nisi quando detrahenda esset falcidia Tusc. ver. legatarius concl. 151. Vxor tamen, vel mater Vsufructuaria, Domina, &c. non perdit. Dec. cons. 607. Neq; legatarius, qui reperitur in possessione rei legatæ Castr. cons. 396. V. Tusc. vbi supra.

67 Legatum annui redditus factum fratribus minoribus, tamquam pro non scriptum posse hæredem tuta conscientia sibi retinere, quod huiusmodi fratres sint incapaces, censuit Anchar. alios referens cons. 199. Nau. verò de testam. cons. 8. & 9. contrarium docet, si relictum sit pro fabrica, candelis, &c. Si verò fratribus, est invalidum idem Pan. vol. 2. cons. 63. Item vbi legatum est modicæ quantitatis, & ad vitam alicuius fratris annosi Pan. vbi supra. Item vbi legatum factum est Ecclesiæ vel Sacrificiæ non ad fratrum victum, sed ad certam usum diuini cultus, vt ad frumentum, & vinum necessaria pro materia consecrationis, oleum pro lampade, ornamenta altarium, & calices. Rota in vna Romana computorum coram Merlino, & alij plures, quos congerit Ferentill. ad Burratum decis. 756. Nisi legatum sit tantæ quantitatis, quod præsumatur fieri in fraudem, idest relinqui hæreditatem sub nomine legati Clem. Exiui parag. Cupientes, vers. Nec liceat fratribus de

verb. sign. De quo tamen vide Sanchez in sum. lib. 7. c. 25. Regulariter autem fratres minores sunt incapaces legatorum annuorum perpetuorum, licet illis relinquatur cum onere perpetuo missarum, &c. computantur enim inter immobilia, & tamquam certa, & perpetua sapiunt proprietatem. V. Ferentill. vbi supra. Tenetur tamen hæres celebrari facere missas, aliaque diuina officia apud dictos fratres, dato stipendio ratione elemosynæ, non in vim legati. Quòd si aliquid ex legato supersit, hæres sibi retinet, quia legatum est eaducum; solumque tenetur hæres ad onera Sanchez vbi supra num. 50. & seq; Item valet huiusmodi legatum, si sit ad liberos, & alia studio necessaria emenda, modò administratio non sit penes fratres, sed penes seculares Barbos. ad cit. Clem. Exiui num. 21. vbi Glo. V. Gratian. dilcep. for. c. 1771. num. 49. & c. Exijt de verb. sign.

68 Si legeretur prædium fratribus min. debetur æstimatio, ideoq; debet per hæres vendi. Nec requiritur solemnitas in huiusmodi alienatione, cum ex legis necessitate fiat Sanchez alios referens in sum. lib. 17. c. 26. num. 30. & num. 38. idem dicit de legato annuo, quando non per modum annuorum reddituum relinquitur, vt si legatus sit census; hic enim vendi debet, & dari æstimatio, & num. 36. & quatuor seqq; quod dicti fratres sunt capaces annui redditus ad modicum tempus, vt infra decennium; secus si ad longum tempus vt ad decennium, & ultra. V. Pan. vol. 2. cons. 47. & Silu. legatum 2. q. 5.

69 Legatum annum restrictum ad certam quantitatem, si fructus non sufficiunt, debent bona vendi: secus si legatum sit simplex, & interminatum, quod liquidatione eget, quo casu restringitur ad quantitatem fructuum, quibus non extantibus, non debetur Rota apud Farin. p. 2. decis. 587.

70 Relictum pauperibus, aut ad alia opera pia, si testator non exprimat personas, aut loca, aut vbi, &c. distribui debet pauperibus loci, vbi Testator habebat domicilium, aut ubi mortuus est. si ignoratur domicilium, aut valde distat. Distributio verò fiat per Episcopum, si Testator alium non designauit Molin. de iust. tract. 2. disp. 157. vers. Quando Testator, per l. Nulli, & l. Si quis ad declinandum. C. de Episc. & Cler.

71 Legatum conditionale debetur si conditio adimpleri non potest culpa ipsius legantis, vt si legauit centum Ecclēsiæ, si in ea sepeliretur, & moritur excommunicatus Silu. lega. 1. q. 6. Ang. parag. 10. Idem dicitur si ex aliquo alio casu superueniente ibi non sepeliatur Pan. inc. In nostra num. 4. de sepult. V. Gratian. discep. for. c. 851. à num. 3. ad. 9. Molin. de iust. trac. 2. disp. 206. vers. Quando Legatum.

72 Legatum factum consanguineo pauperi in testamento minus solemni, est legatum piium, cum factum sit propter paupertatem; Secus si factum sit cum solemnitatibus requisitis; tunc enim præponderat ratio consanguinitatis, sic pluribus citatis Gratian. vbi supra c. 605. num. 28. & seq.

73 Si post testamentum graues inimicitie oriantur inter testatorem & legatarium, censentur ademptum legatum. Sunt autem graues, si legatarius occidit consanguineum Testatoris: Si ipsum accusauit de crimine capitali, aut quando esset questio omnium bonorum, aut maioris partis; si intulit miras mortis. Si legatarius post mortem Testatoris concubuit cum eius uxore, aut si cum ea turpiter lusit tangendo &c. Post infir. de adempt. lega. Vide c. fi. & ibi glo. ver. atroces de donat. Hoc tamen vltimum, cum sit in poenam, non ligat ante sententiam. Molin. disp. 272. V. sui Donatio num. 21.

74 Legatum relictum Vxori, vt sit Domina, & usufructuaria, sumitur pro legatos alimentorum, & moriente filio communis matrimonij hærede instituto, intelligitur

de integro usufructu. Quod si extraneus institutus sit hæres, ipsa habebit integrum usufructum, deducta falcidia. Capella. Tolos q. 463. quod si instituti sint filius, & extraneus, pro parte filii habebit alimentata; pro parte extranei integrum usufructum. Bart. in l. Titia. parag. Titia ff. de leg. & fideic. num. 9. Idem si legatum, dicat, quando cum filio meo steterit, qui eo mortuo habebit integrum usufructum Anchar. conf. 185. V. Benintend. concl. vlt. Marra p. 3. clausula 18. & Pan. vol. 2. conf. 4. num. 6.

75 Validum est legatum, & institutio cum conditione nubendi cum certa persona, aut cum aliquo de familia, sub poena amittendi legatum aut hereditatem, si tamen illa persona sit digna; conditio enim contrahendi cum indigno in nuptijs rejicitur. Intelligit tamen si ea foemina, cui hoc grauamen imponitur, nondum contraxit aliud matrimonium; si enim sit vidua, non cogitur quidem cum indigno contrahere, at tenetur ab alijs nuptijs abstinerere. Quod si legatum sit Virgini vt nubat Titio, & virginis Pater nolit, non amittit legatum, quia non potest illa honestè nubere, nisi de consensu Patris fuisse Sanchez de matr. lib. 1. disp. 33. vbi plura circa huiusmodi legata conditionalia.

76 Conditio non nubendi, nisi ex consensu alterius, rejicitur in ijs, qui nunquam nupserunt, vt aduersa libertati matrimonij. Quare, etsi legatum debitum non sit, si tamen fiat, conditiones à iure improbate ab ipso rejiciuntur. Sanchez vbi supra disp. 34. num. 19.

77 Legatis alimentis, nisi Testator dicat, in domo v. g. Petri potest legatarius percipere, & habitare vbi voluerit Anchar. in c. Si Pater de testam. in 6. num. 4. Nomine alimentorum venit etiam habitatio. legatis ff. de alim. & cibar. lega. habitatio enim dicitur pars alimentorum, Surd. de alim. tit. 4. q. 4. num. 1. Et vestitus, cum sine eo non possit alii corpus. Item lectus Surd. vbi supra q. 7. num. 1. & alij plures quos refert & sequitur Gratian. discep. for. c. 610. num. 10. & seq. Vbi autem

autem sint soluenda alimenta, vide eundem
c. 84. num. 62.

78 Legatum ei factum, cui debetur,
censetur institutio Thesaur. decis. 58.

79 Legatum mobilium, & immobi-
lium non comprehendit iura, & actiones, &
nomina debitorum; sunt enim hæc bona
tertiæ speciei, & verba proprie accipien-
da Suar. Silu. ver. alienatio q. 9. Molin.
disp. 202.

80 Legatum omnium bonorum quid
contineat, Vide Couar. 2. var. res c. 5.

81 Legato, donato, aut vendito vsu-
fructu Ancillæ, partus, ad proprietarium
pertinet, non ad Vsufructuarium l. Vetus
ff. de Vusu. & l. In pecudum ff. de Vusu.

82 Legatum factum puellæ, ita quod
non nubat v. g. militi, si huic nubat, perdit
Neque enim est poena, per quam aliud pro-
prium absit, vel abfuturum sit, sed est reli-
ctum sub lege, & sub spe cuiusdam lucri ad
certas honestas nuptias inuitare. Oldrad.
quæta refert, & sequitur Ancha. in c. Gem-
ma de sponsal. num. 9.

83 Fideicommissio subiecta alienari
possunt causa dotis, & donatio-
nis propter nuptias, etiam promissæ post fi-
deicommissum Auth. Res quæ C. comun.
de leg. vbi las. refert varias Doct. opinio-
nes. Iple tamen, & Thesaur. decis. 191. &
alijid concedant, nisi testator expressè pro-
hibuerit alienationem etiam ex causa dotis.
Si tamen filia aliunde dotari possit, cessat
privilegium Auth. cit. Monach. verò de
arbitr. Ind. lib. 2. centur. 2. casu 182. num.
68. & seq. docet alienari posse etiam pro
restituenda dote, vbi alia bona non suppe-
rant addæ, & pro dote ingredientis mona-
steriorum, vt multis relatis docet Less. lib.
4. c. 26. num. 7. Et pro necessarijs ali-
mentis, quando hæres est ex descendenti-
bus testatoris, non autem si extraneus Ro-
ta apud Seraph. decis. 925. V. Monetam
fusè de hoc tractantem de commut. vlt.
vol. cap. 9. num. 201. & seq. & Rotam
coram Card. Mantica decis. 152. & 130. vbi
quod si puella secundum eius conditionem
honestè nubere non possit, nisi omnia

subiecta fideicommissio in dotem dederit,
ea dare possit, etiam si ea bona expressè
prohibita sint alienari, Bald. Paul. Castr.
& las. ibi citati. Item pro impensis studio-
rum filii, quem Pater studijs destinauerat,
vt multis probat Monet. de commut. vlt.
vol. c. 6. num. 196. citato Menoch præsum-
pt. 191. num. 12. Et pro impensis funeris
ipsius fideicommissus Mon. num. 151.

84 Hærede grauato restituere hæredi-
tatem post mortem, si interim fideicom-
missarius moriatur, non transmittitur fidei-
commissum, sed manet penes grauatum,
nisi aliud de voluntate Testatoris appareat.
Nau. de testam. conf. 14. num. Vide Molin.
disp. 189.

85 Relicto fideicommissio cum conditio-
ne, si sine liberis decesseris, necesse est filiū
Patri superuiuere, vel breuissimo tempore l.
Ex facto parag. Si quis autem ff. ad Trebell.
Quod si filium superstitem relinquat potest
de illius bonis liberè disponere, etiam in ex-
traneū nō enim filius cõsetur vocatus Cor-
fett. relatus in repert. Panor. verl. substitutio
facta de Pare, & filio Trétacinq. de sub-
stit. p. 4. c. 10. à nu. 20. & alij plures quos re-
fert. Iul. Clar. Parag. Testamen. q. 77. Iple ta-
men cum alijs plurimis, & cõmunioni lentē-
tia, à qua in iudicando dicit recedendum nō
esse, docet filios positos in conditione esse
vocatōs, illiq; deberi hæreditatem, si sint
descendentes Testatoris, & subist aliqua cõ-
iectura, quod uoluerit eos uocare. Quæ sint
huiusmodi coniecturæ, vide apud eundem
Clar. q. 7. & Trentacinq. ubi sup. Et quod sa-
tis sit esse descendentes docet Rota coram
Seraph. decis. 1329. Mantica de coniect. ult.
uol. lib. 2. tit. 20. à num. 11.

86 Infideicommissio cuiumq; relicto sē-
per intelligitur, si sine liberis decesserit Boer.
decis. 202. Intellige si sit ex ascendētib; de
ascendētib; enim collateralibus id uerū
non est. Molin. alios referens disp. 190. Di-
citur autem sine liberis decedere, qui mo-
ritur relicto unico filio professo in religio-
ne incapaci, ut multis relatis docet Sanchez
in sum. lib. 7. c. 3. nu. 87. intelligitur enim ea
conditio, sine filijs hæredibus V. tunc An-
char. cons. 396.

87 Hæres siue ſuus, ſiue extraneus grauatũ reſtituere hæreditatem cum expreſſa, aut tacita conditione ſi ſine liberis, &c. ſi religione profiteatur expirat fideicommiſſum, tranſitq; in Monafterium Couar. 1. var. ref. c. 19. num. 11. niſi pia cauſa ſit ſubſtituta c. In præſentia, & ibi glo. ver inſtituit de probat. Auth. de ſanctis. Ep. parag. Sed & hoc præſenti. & l. niſi legati. C. ad Trebel. Pan. in Eccleſia S. M. de conſtit. num. 35. Anchar. conſ. 420. & in d. c. in præſentia, vbi Pan. alios referens, & Fel. num. 41. Limita primo ſi Monafterium ſit capax Couar. c. 2. teſtam. num. 6. Secundo niſi teſtator expreſſe, aut tacite excluſerit Monafterium Dec. conſ. 259. Nau. de teſtam. conſ. 23. Molin. diſp. 190. Couar. num. 11. cit. vbi cum com. docet Monafterium excludere ſubſtitutum, quamuis ſubſtitutio hiſ verbis concepta ſit, ſi deceſſeris ſine filijs legitimis, & naturalibus ex tuo corpore natiſuris. idem docet Dec. in d. c. In potentia num. 233. vbi id concedit, quando non conſtat Teſtatorẽ cogitaſſe de excluſione Monafterij ſas. ver. vol. 2. conſ. 210 Molin. alios referens. diſp. cit. docent Monafterium excludere ſubſtitutum extraneum non verò filium grauati V. M. Ant. Peregrin. de fideic. art. 18. à num. 58. & Sanchez fuſe tranſcẽtem in ſum. lib. 7. c. 16. & Molin. diſp. 172. verſ. Dubium propterea optimò Mant. de coniect. vlt. vol. lib. 11. tit. 7 & ſeq.

88 Si grauatũ ſimpliciter reſtituere hæreditatem poſt mortem, Religione profiteatur honorum capacem, ſubſtitutus non admittitur vſque ad mortem naturalem ipſius grauati Couar. num. 6. cit. & 1. var. ref. c. 19. num. 5. Molin. diſp. 86. Sanchez vbi ſupra, & c. 3. à num. 76. vbi num. 27. quod ſi huiuſmodi religioſus ſuperuixerit ſubſtituto, fideicommiſſum expirat, & remanet perpetuo apud Monafterium, vt multis probat Trentacinq. de ſubſtit. p. 4. c. 6. vbi quod ſi religioſus ſit incapax, interim ſuccedunt venientes ab inteſtato. Sed quid ſi huiuſmodi religioſus profectus in Monafterio incapaci, autem ingreſſu alienauerit ius, quod in ea hæreditate habe-

bat, numquid tenet huiuſmodi alienatio in præiudicium tertij: Duas opinionos refert Sanchez vbi ſupra num. 80. & ſeq. Ipſe tenet affirmatiuam cum Peregrino de fideic. art. 28. num. 63. & alijs, quia profectio in religione incapaci operatur ex proprietate eorum, quæ tunc profectus poſſedebat; non vero reſpectu iuris, quod in aliud tranſtulerat. Vide omnino Gratian. Diſcep. for. c. 815. Barboſ ad id. c. In præſentem. Grauatũ hæreditatem reſtituere, ſi ſine liberis deceſſerit, ſi ſit in ſacris, & efficiatur Clericus Eccl. ſecularis, & perpetuo in Clericatu præſeruaret: & in fine vitæ bona illa det Eccleſiæ, vel in alia opera pia expendat, euaneſcit ſubſtitutio: modò continuo habitet in domo ipſius Eccleſiæ, non autem in paterna. Sic Barboſ. ad c. In præſentia num. 29. de probat. relatis Abb. Butrio, Ferretto Mantua, Menoch. Sanchez. & alijs.

89 Hæres grauatũ reſtituere, ſi ex ijs ſit, quibus debetur legitima, & ſit grauatũ ſimpliciter, ita vt ſtatim facienda ſit reſtitutio, poteſt ſibi reuocare, vel legitimam, vel Trebellianicam, quæ eſt quarta pars hæreditatis, minime verò vtramque. Si verò ſit grauatũ ſub conditione, ſi ſine liberis, poteſt vtramque detrahere c. Rainutius de Teſtam. vbi glo. & Couar. parag. 2. num. 5. & alij quos refert. Amplia etiam in aſcendentibus rogatis ab eorum filijs Couar. vbi ſupra. Quoties tamen legitima ſemis eſſet, vtramque detrahere non poteſt, ne plus accipiat grauatũ, quam honoratus Couar. conſ. 50. p. 1. Couar. vbi ſupra parag. 11. num. 6. Contrarium tamen cum pleriq; alijs docet Molin. diſp. 187. verſ. quod. dictum eſt de detractatione, & c. V. glo. cit. & in c. Rainaldus eo.

90 Liberis primi gradus [hi ſunt quibus debetur legitima] non poteſt Pater nec directè nec indirecte prohibere deductionem Trebellianicæ, vt ſcilicet computentur fructus percepti à die agitur hæreditatis l. Tubemus C. ad

Trebell. Couar. alios referens parag. 11. cit. num. 9. licet alij præcipiunt Molin. ubi supra contrarium sentiant. Iul. Clar. parag. Testam. q. 63. docet prohiberi non posse quoties hæreditas restituenda esset extraneo: secus si descendentibus fauore conferuandæ agnationis. Tenetur computare fructus, si sit in mora restituendi à die mortæ: & si quid superfit, restituere Molin. ubi supra Castador. de testam. decis. 2.

91. Condicio si sine hærede decefferis intelligitur idest sine liberis. ex facto parag. ult. ff. ad. sen. con. Trebell. fusc. las. in l. Gallus parag. Et si parente ff. de lib. & posth.

92. Hæres institutus cum pacto, ut restituat hæreditatem filio, aut filie, cui testator relinquere non poterat, tenetur dare. Vict. in sum. num. 301. Sor. de iust. lib. 4. q. 5. ar. 1. Negant, alij cum illa promissio facta sit in fraudem sic Couar. Epit. ad 4. p. 2. c. 8. parag. 5. num. 9. Salon. 2. 2. de obiecto. do. minij q. 5. art. 5. dub. ult. Less. lib. 2. c. 19. dub. 6. Si defuit pactum, quamuis Testator eo animo dedisset, poterit huiusmodi retinere, Salon. ubi supra. concl. 2. Molin. disp. 169. quicquid Sol. in instituto à Clerico, uel religioso, uide c. prox. uers. Spiritus num. 32.

93. Fideicommissum simplex, perpetuum, & absolutum censetur inductum per prohibitionem alienationis, adiecta ratione, ut bona perpetuo maneat in familia. Gratian. discep. for. c. 774. num. 18. Rota apud Farin. p. 1. decis. 193. num. 6. & prohibetur deductio Trebellianicæ Rotæ apud eundem p. 2. decis. 155. & in alia coram Cantuccio relata à Cencio post tract. de censib. aliàs non extenditur ultra quartam generationem Couar. asterens de com. 3. nar. res. c. 5. num. 4. uers. 2. Vide eundem in c. Rainaldus de testam. initio, num. 9. & Barbos ad c. In presentia, d. probat.

94. Si testator prohibeat diuisionem inter hæredes, intelligitur quoad dominium, non quoad fructus Gratian. ubi supra

c. 917. Vide eundem c. 905. num. 18. & potest diuidi causa facilitioris culturæ. Idem c. 425. num. 28.

95. Fideicommissarius debet capere, de manu hæredis, si hæres possidet bona subiecta fideicommissio, aliàs secus Rota coram C. Coccino apud Farin. par. 2. de cis. 276.

96. Filia semel exclusa per masculum, an censetur perpetuo exclusa, an uero mortuo fratre sine liberis, admittenda. sit uide Afflic. decis. 148. cum ibi annot. Anchar. cons. 220. masculis deficientibus reintegatur, quia non est simpliciter exclusa, sed tantum extantibus masculis, quare illius exclusio est temporalis, ac tandium durat, quandium sunt masculi, Gratian. alios referens discep. for. c. 218. num. 85. Si statuto, aut consuetudine masculus excludat foeminam à successione parentum, non excludetur, masculo professo in religione capaci, Sanchez plures referens in sum. lib. 7. c. 3. num. 86.

97. Testatore filium instituentem hac forma, si filios non habebis, substituo Cauium, excluditur substitutus habitus liberis, qui uiuo Patre obiere Mantica de comest. ult. uol. lib. 6. tit. 11. num. 5. cum ibi ralatis.

98. Hæres grauatus potest ante casum fideicommissi restituere hæreditatem, etiam in creditorum præiudicium Peregr. de fideic. ar. 3. num. 127. Secus si fideicommissarius uocatus esset conditionaliter, aut in diem incertum Idem art. 4. num. 13. Mynsing. inst. de fideic. hæred. parag. restituta, docet eum, qui ex fideicommissio restituit, posse adhuc à creditoribus hæreditarijs conueniri, quia semel hæres hæredis nomen exuere non potest, l. Et si non solum ff. de hæred. inst. l. 2. C. de hæred. uel act. uend. repetit tamen solum à fideicommissario. In contrarium tamen facere uidetur l. 1. ff. ad Sen. cons. Trebell.

99. Vbi ad successione maioratus uocatur filius maior, primogenitus, uel proximior

de eo debet intelligi, qui tempore testamenti erat primogenitus, maior, aut proximior: non vero de illo, qui tempore mortis primogenitus, maior, aut primogenitus reperitur Menoch. conf. 97. num. 70. & 72. & conf. 106. num. 6. & seq. Barbos. ad c. Quan. num. 7. de decensib.

100 Filij politi in conditione an ceñseantur vocati, Vide Rotam coram Buratto decis. 383. cum ibi not. per Ferentill. vbi quindecim coniecturæ. Vide etiam Tract. D. Iosephi de rusticis An, & quando liberi in conditione positi vocentur, &c. Filia dotata à Patre, vel matre, vel fratribus, siue à quocumq; alto, non succedit Patri, matri, &c. vbi Statutum illam excludit Gratian. discip. for. c. 15. Quòd si statutum specificet tantum Patrem, illa succedit Matri, & fratribus, Statutum. n. non extenditur ad personas non specificatas. Thefaur. decis. 62. num. 1.

FILII. PARENTES. LEGITIMA. MINOR. TUTOR.

V. Charitas. Dispensatio. Dos.
Legatum. Obligatio. Religio. Contractus Restitutio.

¹ **F**ilij familias dicuntur, qui sunt in potestate Patris, aut Superioris, scilicet Aui, Proavi, qui etiam Patres dicuntur Inst. de patr. pot. Silu. ver. fil. fam. mater enim non habet filios in potestate. Inst. de adop. parag. foemina, & de hered. qual. parag. Coeteri. Nepos ex filia non est in potestate aui materni Inst. de patr. pot. in fi.

² Legitimi dicuntur qui lege probantur, vt adoptati; legitimi, & naturales, qui ex legitimo matrimonio; Naturales, qui ex coitu nec imprecato nec probato lege ciuili requiruntur autem vt nati sint ex concubina: re-
tò a in domo loco vxoris soluta, & vnica. Itè

nati ex consanguinea, altero ignorante consanguinitatem Couar. epit. ad 4. p. 2. c. 8. parag. 2. num. 17. Spurius, qui ex coitu lege ciuili damnato, vt ex consanguinea, vel adultera, aut qui vulgo concepti Patrem demonstrare non possunt Silu. ver. filij par. 1. Propriè verò dicuntur Spurius, qui nati sunt ex ijs inter quos matrimonium esse non potest. Turrec. rem. in c. liberi 32. q. 5. Afflic. decis. 96. num. 10. Vel qui è religioso, aut Clerico in sacris constituto Co-uar. vbi supra parag. 5.

³ An naturales filij veniant simplici filiorum appellatione in testamentis, & vltimis voluntatibus, vide Pan. in c. In praesentia de probat. & ibi Gjo. & Decium à num. 127. ad 135. Fel. num. 22. Card. Paleott. de noth. & spur. c. 29. Azor. p. 2. lib. 2. c. 6. q. 11. & trib. leqq. Mantu. de coniect. vlt. vol. lib. 11. tit. 8. num. 8.

⁴ Filius natus post solemne votum parentum, est spurius Panor. in c. Carissimus num. 7. de conuers. coniug. relato Innoc. in c. Dudum Zachar. ad Pan. loc. cit. ver. contra votum Azor. p. 2. lib. 2. c. 6. q. 8. ver. Si queras. quia non est amplius matrimonium quoad exercitum carnis Glo. in c. ministri dist. 81. Sayr. de censur. lib. 6. c. 10. num. 41. succedit tamen parentibus in hereditate, quia interdictum non illegitimam prolem, & sufficit ad legitimandam prolem substantia matrimonij Pan. in c. literas num. 4. de fil. presb. Maiol. de irregul. lib. 1. c. 4. num. 7. citans Archid. in d. c. ministri. Sed quoad ordines eger dispensatione secundum eosdem, & Sanchez de matr. lib. 9. disp. 38. Rebuff. prax. benef. tit. de dispensat. super defec. natal.

⁵ Naturalis legitimitas per subsequens matrimonium fitam poterat esse legitimum inter parentes vel tempore conceptionis, vt volunt Silu. ver. filij num. 20. Nau. de sec. nupt. conf. vlt. & est casus in c. 1. & c. Tanta, Qui fil. sint legit. vel saltem tempore natiuitatis, vt docent Couar. vbi supra parag. 2. num. 2. Molin. disp. 165. etiam si post natiuitatem intercesserit aliud matrimonium Couar. ibidem num. 15. Sayr. plures referens de censur. c. 10. cit. num.

num. 19. Panor. in d. c. Tanta num. 3.

5 Nati ex matrimonio nullo, contra-
tamen in facie Ecclesie bona alterius co-
nugis fide, sunt legitimi c. 2. & c. ex teno-
te Qui fil. sint legit. Nau. eo tit. cons. 2. Roder.
in sum. lib. 1. c. 132. num. 2. Couar. vbi
supra num. 16. Intellige respectu filij, &
eius parentis, qui fuit in bona fide: Nam
alter qui fuit in mala fide, non gaudet pri-
uilegio legitimi parentis, quare nec succe-
dere potest filio, nisi eo solo modo, quo
parens sparius potest proli succedere. filius
tamen tamq; legitimus succedit Patri San-
chez de matr. lib. 8. disp. 34. num. 46.
Item sunt legitimi nati non ex legitimo ma-
trimonio, sequenti ecclesie approbatione
c. Quod nobis, qui fil. sint legit. Couar. vbi
supra Silu. ver. filij num. 10. & concedit
Mol. disp. 272. si ea approbatio facta sit ante
Natiuitatem filij. Item ex matrimonio
contracto auctoritate ecclesie, c. Perlatum
eo. tit. licet postea deregatur error Anchar.
ibi. Item ex matrimonio putatio, etiam
si prius nati fuerint Couar. num. 17. sufficit
autem quod matrimonium tunc esse po-
tuerit secundum opinionem hominum Silu.
vbi supra; etiam si detecto impedimento
celebretur diuortium, non enim ideo tollit-
ur legitimitas

6 Legitimus non intelligitur quoad
preiudicantia, nisi exprimat Silu. vbi su-
pra q. 15. Immo etiam si exprimat, non
preiudicare in his, que ex contractu,
vel vltima voluntate expresse prohibentur,
docet Couar. alij cit. 3. var. res. c. 6. num.
7. Si tamen ius sit tertio iam acquisitum le-
gitimus non potest preiudicare, nisi bo-
num publicum aliud postulet Mol. disp. 174.
vbi preterea docet excludi legitimum,
licet in testamento, vel in contractu aga-
tur tantum de filiis legitimis. Idem si di-
catur, si sine liberis decesseris, si maiora-
tum instituens v.g. erat nobilis, cum hic aga-
tur de familia nobilitanda, aut si ex alijs co-
niecturis presumendum sit, eam esse Testa-
toris voluntatem. De effectu clausulae, sine
preiudicio venientium ab intestato vide
Gratian. discep. for. v. 3. c. 496. Tomasium
trac. 1. tit. 15. num. 1.

7 Filius naturalis mortuus non legiti-
matur per subsequens matrimonium: eius
tamen filij legitimantur Couar. in 4. p. 2. c.
8. parag. 2. num. 19. Molin. trac. 2. disp.
172. vers. Dubium est.

8 Per professionem in religione, legiti-
matur quis ad ordines, non vero quoad Di-
gnitates c. 1. & c. si. de fil. presb. Silu. ver.
legitimus q. 1. Molin. disp. 273. circa si. V.
infra Irregul. ex defectu corpor. num. 6.

9 Potest Rex, & Princeps non reco-
gnoscens Superiorem legitimare filium
suum, non tamquam Pater, sed tamq; Prin-
ceps c. Per venerabilem, qui fil. sint legiti-
mi, vbi Aug. Barbos. & alij ab eo cit. Pan.
in c. Nosum genus num. 6. de decim. Silu.
ver. legitimus q. 5. Molin. tamen disp. 173.
parag. Princeps, putat huiusmodi filios suc-
cedere non posse, quando institutio Regni
a Republica ipsa fuit, vt soli legitimi succe-
derent.

10 Episcopus legitimare potest subdi-
tum quoad ordines min. & beneficium
sine cura, & Dignitate c. 1. de fil. presb.
in 6.

11 Legitimus a Papa quoad spiritua-
lia est etiam quoad temporalia vbiq; vt pu-
tat Goffred. in sum. relatus a Silu. ver. legiti-
mus q. 4. Sed alij negant, vt Couar. Epit.
ad 4. p. 2. c. 8. num. 16. & 18. Ang. ver.
legitimitas num. 1. Molin. trac. 2. disp. 29.
Alij vero, quos refert, & sequitur Silu. vbi
supra dicunt posse quoad Dignitates, & of-
ficia publica alteri non preiudicantia. Item
respectu iuris succedendi viuente Patre, si id
Papa exprimat. Item quantum ad prolem
futuram, remouendo aliquem gradum pro-
hibitum, vel dispensando, vt contrahant in
gradu prohibito. Alij vt Pan. in c. Per ve-
nerabilem qui fil. sint leg. num. 1. & satis
constat ex c. cit. censent id posse Papam
pleno iure in terris temporaliter sibi subie-
ctis; in alijs vero non semper, Sed cum
bonum aliquod supernaturale id exposcit,
& in hoc consentiunt etiam Couar. num. 16.
cit. Molin. & Silu. vbi supra, & ver. Calus
q. 1. calu. 44. Sanchez vero alios referens
de matrim. lib. 8. disp. 2. num. 4. censet
Papam id posse dispensando in radice ma-
trimonij,

trimoniij, ex quo legitimantur filij prius nati. Vide Anchar. cons. 329.

12 Peccat mort. filius non obediens parentibus ex contemptu in rebus honestis, contemptum intellige obstinationem, & animi pertinaciam Silu. ver. filius q. 22. Ang. num. 30. Nau. c. 14. num. 11. & seq. Item defunctos maledicens, aut verbis contumeliosis afficiens, & convicijs lace-rans, eosq; ad notabilem iracundiam pro-nocans Sayr. cla. reg. lib. 7. c. 5. num. 3. Item eos ita despiciens, vt se inhonoratum putet, quod pro illorum filio habeatur, nisi id faceret non ex contemptu, ad evitan-dum aliquod damnum vitæ, honoris, aut rerum, paratus eos in necessarijs succurre-re num. 4. Reginald. lib. 20. num. 24. V. infra ver. maledicere. Item iniuens eos semper toruo aspectu, & raro amoris signa illis ostendens, & asperè alloquens. Silu. & alij cit. Et illos odio habere est circum-stantia necessariò confutenda Nau. num. 11. cit.

13 Peccant mort. filij contrahentes matrimonium contra parentum volunta-tem sine iusta causa, vt quia à parentibus plus iusto opprimuntur vel à Nonerca inde- center tractantur; vel nimis differunt eos matrimonio copulare, vel indignam aut infamam personam offerunt Nau. c. 14. num. 15. Molin. disp. 176. Salon. de dominio q. 5. ar. 5. vers. Possunt ne parentes, &c. & alij Tolet. verò lib. 5. c. 1. docet non pec-care mort. Nisi ducat indignam; aut nisi maximè expediat Patri id iure matrimo-nium, vt quia ex eo paternæ inimicitiz com-ponerentur. V. ver. matrimonium num. 39.

14 Urgente famæ potest Pater filium vendere, aut pignori dare l. 2. C. de patr. qui fil. distrax. Tiraquell. lib. 1. de retract. parag. 26. num. 14. Nau. in man. c. 17. num. 88. & c. 23. num. 95. Valent. to. 3. disp. 5. q. 20. p. 3. Intellige, nisi sit clericus in sacris Couar. 3. var. res. c. 14. num. 4. Molt. in sum. de contrah. empt. parag. & de quibus rebus. Molin. trac. 2. disp. 32. aut vxoratus, quia esset in præ-indicium vxoris Mol. cit. aut extra Patris potestatem Couar. vbi supra, & com. Qua-

re Mater non potest vendere, cum non habeat filios in potestate, Glo. in l. 2. cit. Silu. ver. Emptio q. 4. vers. 4. Cogitur au-tem Pater, si ad pinguiorem fortunam vene-rit, illum redimere, & redemptus etiam à quocumq; efficitur ingenuus, ac si num-quam in seruitutem incidisset Silu. Couar. & Mol. cit. Extra hunc casum non potest Pater filium vendere, vt ait Couar. cum alijs, quos refert; licet Molin. extendat per epicheiam ad casum æqualem, aut etiam maiorem nimia paupertatis, & egestatis, vt si Pater sit aliqui occidendus, vel in ser-uitutem redigendus. V. Azor. p. 2. lib. 2. c. 19. & c. 21. q. 7. & seq.

15 Potest Pater castigare filios suos in min. ord. constitutos Sayr. de censur. lib. 3. c. 27. à num. 11. Cai. in sum. ver. Excom. c. 10. not. 6. Pan. in c. Cum in voluntate de sent. exc. num. 8. Tolet. lib. c. 33. Alij vt Silu. excom. 6. num. 6. ver. 12. Nau. c. 27. num. 81. Ang. excom. 5. parag. 19. Arag. 2. 2. c. 65. ar. 1. Azor. vbi supra c. 21. q. 6. Anchar. & Glo. in d. c. Cum in voluntate num. 5. & seq. docent verberare posse etiam constitutos in sacris, cum non sint exempti à patria potestate quod Salon. ar. 4. cit. limitat ad solos subdiaconos, & Diaconos Alij tamen rectius docent ordi-nem sacrum eximere à patria potestate ad effectum vt filius puniri non possit paterna correctione, propter indecentiam. V. infra ver. Excom. Papæ refer. num. 8.

16 Potest Pater filium suum non modò verberare causa disciplinæ, & moderatè, sed etiam carcerare, & aliter punire citra mutilationem, & occisionem. cum habeat imperfectam potestatem coercendi secun-dum leuiiores poenas, qua non inferunt irre-parabile nocumentum S. Tho. 2. 2. q. 65. art. 2. & 3. Potest etiam eadem ratione in vincula conjicere, ne alijs sit exitiosus Azor. vbi supra q. 4. Felin. in c. Cum contingat de foro comp. in fi.

17 Debita contracta à Patre propter studia filij soluenda ex communi massa, Moh. & Nau. vbi supra.

18 Pater tenetur de filij dolo, quate-nus est in eius peculio Nau. de reg. com. 2. num. 61.

19 Teneatur Pater soluere quod eius mandato tacito, aut expresso filius expedit Afflic. decis. 308.

20 Filius debet Patri operas obsequiales, & reuerentiales non industriales Ias. in l. Illud. sine C. de collat. num. 7. Afflic. vbi sup. num. 3. Sanchez de matr. lib. 6. disp. 39. num. 5. & seq. Quare non tenetur ministrare Patri, nisi adeo inops esset, vt sine ipsius opera vita comode traducere non posset. Nec tenetur habitare cum patre ipsius opera non indigente, si à Patre nolit alimēta recipere Sanchez. num. 5. cit.

21 Filius, qui viuente Patre curam rei familiaris diu exercuit, si de salario cum Patre non conuenit, nec protestatus est se petiturum, mortuo Patre, à fratribus nihil perere potest; censetur enim fecisse amore filiali. Ias vbi supra Nau. c. 17. num. 148.

22 Filius Patris infidelis, si conuertatur, non ammittit ius succedendi Patri, & alijs agnatis Vgol. de potest. Ep. c. 23. parag. 7. Immo potest etiam viuente Patre, habere legitimam Paulus Tertius in Bulla quæ incip. Cupientes. Quam interpretatur Nau. de Iudæ. con. 2.

23 Puer perfectæ ætatis potest sequi quem voluerit parentem, idest fideliem, uel infidelem, nisi ipse sit fidelis, quia tunc ob periculum subuersionis tenetur sequi fideliem, S. Tho. in 4. dist. 39. art. 4. ad 4. Imo pubes vers. noadum doli capax adiudicandus est fideli c. Iudæi. 28. q. 1. & c. Ex litteris de conuers. infid. Sor. in 4. d. 39. q. vn. art. 3. Rocch. Anchar. & Pan. in d. c. Ex litteris Suar. to. 3. disp. 25. sect. 3.

24 Pater perpetuo exilii amittit patriam potestatem, si sit cum amissione omnium bonorum Inst. quib. mod. ius patr. pot. Silu. parag. Cum autem. Quod si Principis indulgentia restituatur, eo ipso filius in patriam regreditur potestatem. Instit. ibidem.

25 Patria potestas non tollitur per ordinem sacrum, nisi sit Episcopatus, aut Cardinalatus Comar. in c. Quia nos de testam. num. 5 Pan in c. Indecorum de æta. & qual. ord. num. vlt. Ang. ex com. 5 num. 10. Et de Episcopatu, est tex in c. Per ve-

nerabilem, qui fil. sint legit. Tolli etiam per Sacerdotium docent Silu. ver. Ep. copus q. 5. & ord. 1. q. 3. glo. in c. In uoluntate, de sent. exc. vbi Pan. num. 8 docet tolli tantum quoad specialia, & percussorem. Tollitur etiam per professionem patris, & filij Nau. de regul. comment. 3. num. 47. Silu. ver. patra pot. Couar. cap. 2. de testam. num. 8. Tollitur etiam cum pater contrahit incestas nuptias Auth. Incestas C. de in cost. nupt. parag. 1. Intellige post eas nuptias copula consumatas, Couar. epit. ad 4. p. 1. c. 6. parag. 8. num. 20. Tollitur etiam per hæresim patris, etiam ante sententiam c. 2. parag. vlt. de hæret. in 6. Item per emancipationem legitime factam idest coram Iudice, partibus liberè consentientibus filio pubertatem egresso Inst. vbi supra parag. preterea. Alios casus vide apud Molin. disp. 228. filia per matrimonium ab ipsa contractum non liberatur Anchar. conf. 176. Nam soluto matrimonio reincident, & dos ad patrem reuertitur, licet eam dimittere non possit Auth. Sed quamuis C. de rei vx. act. Gram. decis. 54.

26 In extrema necessitate tenetur quis potius subuenire patri, quàm filio S. Tho. 2. q. 26. art. 9. ad 3. & q. 31. art. 3. ad 3. Aragon. & Ban. d. art. 9 Valent. to. 3. disp. 3. q. 4. p. 5. Silu. uer. elemosina. q. 3. & uer. filij q. 22. Ang. uer. filius parag. 24. Tolet lib. 5. c. 1. & de sept. pecc. mort. c. 39. concl. 3. Extra uerò casum extremæ necessitatis, secunduū eosdem, potius succurrendum filio, quam patri.

27 Filia etiam coniugata tenetur alere parentes, qui aliunde commode alii non possunt Quare etiam inuito marito, & occultè, quando alias iurgia inter eos oriuntur, potest eiusmodi debitum soluere Molin. tract. 2. disp. 128. uers. quintus effectus. Rebell. lib. 5. q. 8. sect. 2. num. 9.

28 Filius tenetur alere matrem, non uerò dotare. Ias. in l. Res quæ Comune de lega. num. 9. & com. intelligi si alunde non habeat, etiam si secundo nupsit. Ad dotem uerò tenetur filius, quando in illa ratione ætatis, est continentia

periculum. Sic multi quos refert, & sequitur Sanchez de matr. lib. 7. dif. 88. num. 32.

29 Naturales succedunt Matri vna cū legitimis, l. si qua Illustris. C. ad sen. conf. Orfic. Silu. ver. filij q. 4. Couar de Matr. p. 2. c. 8. parag. 4. num. 15. quod tamen fallit si mater sit Illustris, & filius vulgò quaesitus secundum eundem, & Pan. in c. Tanta, qui fil. sine legit.

30 Alimenta debentur etiam suprijs, est enim hoc de iure naturali Salon. 2. 2. q. 5. de dominio ar. 5. vers. An liceat testatoribus concl. 4. Couar vbi supra c. 8. parag. 6. Silu. ver. alimenta q. 1. & ver. filij q. 2. 1. & est casus in c. Cum haberet de eo qui dux. quam poll. vbi Pan. num. 5. Nau. de spol. cler. parag. 8. num. 9. & de testam. conf. 5. Capic. decif. 164. & com. licet Couar. vbi supra parag. 6. num. 14. Azor. de liber. agnos. num. 7. dicant non deberi filijs natis ex incestuoso coitu. Debetur etiam dos filie illegitimæ iuxta quantitatem alimentis debitam Pan. vbi supra Couar num. 11. Intellige supradicta, si huiusmodi spurij aliunde non habeant: alimenta enim dantur tantum in subsidium Pan. cit. Quod si huiusmodi filia decedat sine filijs legitimis, statim dicta dos ad Patrem, aut dotantem reuertitur Pan. vol. 2. cons. 5. & latè per surd. de alim. tit. 5. q. 7. num. 5. Nec transmittit ad hæredes proprios, quando Pater inuitus ad mandatum Iudicis dictam dotem assignauit; secus si Pater voluntariè dedit, & voluit eam ad filie hæredes transmitti Benitend. concl. 22. num. 6. Rota tamen decif. 395. apud Farin. p. 2. declarauit, quòd si dos fuerit à Iudice constituta secundum taxationem, & valorem alimentorum, tunc transeat ad hæredes filie, quia taxatur id quod pro alimentis pro illis annis deberetur. Vnde sicut, si daretur pro alimentis, non deberet restituere, quia vna vice datur pro tanto tempore, ita nec debet restitui si datur pro dote: quia datur vnica vice id, quod debetur pro pluribus annis pro alimentis, licet detur in dotem. Cum autem dos ad dotantem debet reuerti, id fieri non potest, nisi mortuo marito, qui eam habet

titulo oneroso, & sine dote non contraxisset, & ideo decipi non debet Bart. & alij, quos sequitur surd. vbi supra num. 11. Quod secundum alios intelligitur quòd nihil datur ultra modum alimentorum, Nam quoad excessum, statim reuocatur. Ad prædicta tenentur hæredes viuente spurio Molin. disp. 268. et etiam Aui Couar. vbi supra.

31 In taxatione alimentorum attendenda est quantitas patrimonij eius qui ea præstare debet, Item dignitas, & qualitas personarum. Nam iuxta vires patrimonij, & redditus qui ex eo percipiuntur, debet ali. Dignitas autem, & qualitas personarum attendenda est in alendo; quibus, si augeatur familia, agenda etiam erunt alimenta; licet taxationi facta præstiterit consensus; non enim poterat renuntiare, quauis pactum fuerit iuratum: nec ex conventionione, seu præcepto Testatoris taxata fuerit certa quantitas pro alimentis auaracim præstandis, tunc enim non debetur augmentum, neq; diminutio, sic plurimos congerens Gratian. disp. for. c. 613. V. Azor. p. 3. lib. 5. c. 7. q. 7. & duabus seq. Rot. coram Mantic. decif. 33.

32 Ad alimenta præterita non tenetur Pater in foro conscientie; nisi filius debita contraxerit, vt se aleret Azor. asserens de com. p. 2. lib. 2. c. 4. q. 18.

33 Mater tenetur alere filium iatra triennium, si potest Silu. ver. alimenta q. 2. Nau. c. 14. num. 17. Couar. vbi supra num. 13. per l. Nec filium C. de patr. pot. Intellige tamen quoad lac dumtaxat. Quòd si ipsa lac non habeat, aut propter paupertatem, aut aliud iustum impedimentum lactare non possit, fiet expensis Patris. Nobilis si illi sit dedecori, aut secundum Patriæ consuetudinem lactare non soleat, non tenetur Azor. in sum C. de parr. pot. Molin. disp. 1. 68. Couar. num. 13. cit. qui negans nobili esse dedecori proprium lactare filium, consequenter docet non excusari. Potest triennium non tenetur, nisi Pater sit pauper, & ipsa diues. Silu. & Couar. vbi supra Pan. in c. si. de conuer. infid.

34 Pater non tenetur alere filium illegit.

gitimum quia non tenetur credere esse
tuum. Sor. de iust. lib. 4. q. 7. art. 2. circa
fi.

35 Facto diuortio causa Patris, eius ex-
pensis alendus filius apud Matrem.
Si verò causa Matris eius expensis, si lo-
cuples sit, apud Patrem, nisi Pater sit minus
idoneus Auth. Si Pater C. de diuort.
Intelligo de minori triennio Silu. ver filij
q. 21. Si verò alter eorum esset infidelis,
alendus apud fidelem c. iudæi, & seq. 28.
q. 1. Nisi sit doli capax; hic enim suo iu-
dicio relinquendus c. si. de conuers. infid.
vbi Anchar. in fi.

32 Lege definiente certam quantita-
tem, quam alimentorum locoliceat Patri
filio etiam spurio relinquere potest Pater
eandem quantitatem eidem filio legare, li-
cèt spurio aliunde habeat. Couar. vbi su-
pra num. 10.

33 Alimenta debentur filio, etiam si
ex doctoratu, & procura victum querere
possit. Nec enim attenditur industria, aut
operæ propter fragilitatem humanæ po-
tentia, quæ variatur ex tempore, sed an-
habeat vade ex redditibus viuere possit Ai-
mon. conf. 199. vers. tamen diligentius
Rota decis. 244. apud Farinac. p. 2.

34 Alimenta quæ spurio debentur, quæ
pro alimentis legantur, vel traduntur, non
transeunt in filios Spuriij Couar. vbi supra
num. 15. vbi alios refert contrarium do-
centes, quoties res ad alimenta spurio re-
licta, in æstimatione proprietatis non ex-
cedit quantitatem alimentis necessariam, vt
supradictum est de dote filia spuria. Et Mo-
lin. disp. 168. docet idem dicendum quando
filij spurij sunt nepotes eius, qui fundum
dedit, & ab ipso ob eorum inopiam alendi.
Item quando fundus traditur æstimatus, in-
terueniente pacto, vt illo esset contentus,
licet in futurum pluribus alimētis indigeret.

35 Tenetur Pater alere filium ducentem
uxorem sine sua licentia, modo hone-
sta sit, & ipsam etiam uxorem. Couar.
alios referens, Epit. ad 4. p. 2. c. 8. parag. 6.
num. 5.

36 Auius maternus tenetur alere ne-
potem, si linea paterna non potest, l. si quis

à liberis, & ibi Glo. ver. compellat ff. de
liber. agnos. Silu. ver. alimenta q. 1. Mo-
lin. disp. 228.

37 Alimentorum nomine veniunt ea,
sine quibus non possit honestè viuere, vt victus,
vestitus, lectus, habitatio, medicina, ex-
pense pro studio necessario, vt gram-
maticæ Silu. vbi supra in initio. Item impen-
sæ funeris, & competentes expensæ pro ani-
ma defuncti Molin. disp. 168. & dos filia-
bus Nau. de spol. cler. parag. 19. num. 10.
etiam de redditibus Ecclesiasticis, ibidem,
& de testam. cons. 4. Si alia bona non
habeat. Silu. ver. Dos q. 5. Habenda
tamen est ratio personæ cui alimenta præ-
standa sunt, & facultatum parentum, vt
tantum eis superfit, vt possint commodè vi-
uere, etiam secundum dignitatem Silu. vbi
supra q. vlt. Molin. vbi supra.

38 Spurius tenere potest sibi à Patre
relicta vsq; ad Iudicis cōdemnationem Sor.
de iust. lib. 4. q. 5. ar. 1. At Couar. vbi supra
num. 3. Iul. Clar. parag. Testamentum q.
31. Ban. 22. ad. q. 61. Less. lib. 2. c. 19. dub.
6. & alij docent retinere non posse siue ex
testamento siue ab intestato, siue ex contra-
ctu inter viuos cum leges illum faciant in-
capacem, vt l. licet C. de natur. liber. Et
accepta tenetur restituere, vel dati, vel hæ-
reditibus, vel Fisco post sententiam Less. vbi
supra Salon de dominio q. 5. ar. 5. vers. An
filij illegit. conc. 3. Ampliant Couar. &
Less. vt nec substitui possit à Patre vulgari,
aut fideicommissaria substitutione; Secus
de pupillari non circa bona paterna, sed
circa alia bona pupilli. Secundum Molin.
disp. 169. & Vict. in suar. num. 301. potest
retinere, si tertius, cui Pater etiã sub fide data
reliquerat, restituat quamuis Pater, & hæres
peccent mort. contraveniendo. Neq; te-
netur Fisco tradere, est enim hoc casu lex
pænalis V. Azor. p. 1. lib. 2. c. 9. & duob.
seqq. Quòd si delictum occultum sit, neq;
vlla infamia præcessit, aut semiplena pro-
batio, non tenetur dictus hæres interroga-
tus à iudice verum fateri Couar. in 4. p. 2. c.
7. parag. 5. num. 10.

11 **L**EGITTIMA est pars hæreditatis aliquibus à lege decreta. Silu. ver legitima.

2 Si sint plures, quàm quatuor, debetur dimidium bonorum, alioqui tertia pars Auth. Nouissima C. de inoff. testam. Reliquum est in parentum potestate, quibus licet, vel inter filios, vel inter extraneos largiri Auth. de trien. & semiss. parag. 1. Non computatur tamen in eo numero professus in religione incapaci, quia habetur tamquam mortuus naturaliter Sanchez alijs cit. lib. 7. sum. c. 3. num. 85. An autem possit filius in vna, vel pluribus rebus hæreditatis legitimam accipere, & an ad ipsum spectet electio, Vide Panor. in c. Rainaldus de testam. num. 28. Magn. decis. Florent. 35. Bertachin. ver legitima num. 81. vers. adde, docet posse filium in vna re, quam, vult, sibi eligere, quando hæres est extraneus. Si vero sit alter frater, eligit arbitrio Iudicis, de quo optimè Menoch. de arbit. Iud. casu 183. Fructus legitimæ taxandi sunt ad rationem, quinque procentum, pro vt regulariter taxantur fructus stabiliam, quod dicitur iustū interesse. Rota coram D. Pegna in vna Ascula, fideic. 26. oct. 1601. & in alia coram D. Buratto Ascul. fideic. Si tamen ad sint statuta taxantia ad rationem certæ quantitatis, sunt seruanda, quia valida. Surd. de alim. q. 42. num. 27. Molin. de iust. trac. 2. disp. 321. & alij plures, quos refert, & sequitur Gratia. discep. forens. c. 726. num. 14. & seq. Vbi quod etiam non extante statuto; seruanda est regionis consuetudo.

3 Legitima filiorum Patre bannito, & eius bonis confiscatis, est dimidia hæreditatis, etiam quod vnicus, aut duo sint filij Rota apud Farinac. p. 1. decis. 479. num. 2. 3. & 6. & debetur à die condemnationis & confiscationis, non à die mortis, ibidem num. 4. V. Gratian. discep. for. c. 135. num. 1. & seq. & Silu. ver. legitima. q. 7.

4 Si Filius viuente Patre habuit integram legitimam, morto Patre non petet

supplementum, si Patris facultates creuerint; sicut nec minueretur legitima, si Pater pauper fieret Naldus in sum. ver legitima num. 3. & ver. Tempus num. 16. vbi quod nec filia dotata eo casu potest petere supplementum, quia tempus constituitur dotis, non mortis Patris inspicitur, ad iudicandum an assignata sit dos congrua. In quam sententiam citat Bald. cons. 400. Idem sentit Gratian. discep. for. c. 148. num. 1. Rota apud. Farin. to. 1. decis. 10. & seq. V. Azor p. 2. lib. 2. c. 27. q. 8. & Couar. de pact. p. 3. parag. 1. num. 2. contrarium sentientes nempe posse petere supplementum.

5 Filijs debetur legitima, eiq; mortuis legitimis hæredibus per stirpes non per capita Silu. ver legitima q. 1. ver. 1. Molin. disp. 158.

6 Pater potest extra testamentum relinquere filijs illegitimis, modo non in præiudicium legitimorum, Sor. de iust. lib. 4. q. 5. ar. 1.

7 Legitimæ nullum potest imponi grauamen, nulla conditio, vel dilatio, aut modus, quod si apponantur, habentur pro non adiectis. Quoniam in prioribus C. de inoff. testam. Amplia, etiam si filius instituat in tota hæreditate, cum onere restituendi si sine liberis, &c. Molin. disp. 177. vers. vlt. adeo, & seq. Azor. p. 2. lib. 2. c. 29. q. 6. Couar. in c. Rainutius de testam. parag. 11. num. 9. Potest autem legitima filio assignari Patre viuente, si filius consenserit. Franc. p. 1. decis. 123. à num. 2.

8 Si Pater donet alicui ex filijs ob benemerita, non per hoc diminuitur legitima aliorum filiorum, sed deducenda etiam ex donatis Crauet. conf. 165. p. 1

9 Expensum inhonestè ex bonis Patris, nisi præsumatur donatum computandum est in legitima. Item solum à Patre pro filij delicto ex necessitate, statuto sic dictante; secus, si ex naturali pietate Silu. peculium 2. q. 9. & 14. Item consumpta in filij nuptijs animo computandi Nau. c. 17. à num. 164.

10 Non computantur in legitima quæ Pater insumpsit in studijs filij, Nisi haberet filius bona castrensia, vel quasi; tunc enim præsumitur eum aluisse tamq; eorum bonorum administrator Silu. vbi q. 8. Nau. c. 17. num. 166. Aut Pater procreatus fuerit fore computanda, aut aliunde saltem constaret, quia in libro rationum scribebat Molin. disp. 239. Nec etiam computanda sunt quæ Parentes ad maiorem, ac splendidiorem vnus filij sustentationem in vestitu, cibis, equitatu, &c. insumplerunt, modò metas rationis debitæ non excedant Nau. & Molin. vbi supra. Nec quod Pater soluit pro delicto filij, nisi expressè, aut tacite confensisset delicto: aut si soluisset, vt fideiussores aut ex aduentijs filij Gratian. discep. for. c. 50. num. 1. 4. & 5. Nec quæ assignata sunt filio pro patrimonio ad sacros ordines, secundum eundem c. 159. num. 40. & seqq. Contrarium tamen alios referens docet Couar. in c. Rainald de testam. parag. 2. num. 7. & Azor p. 2. lib. 2. c. 24. q. 2. per Auth. Ex testamento C. de collat. & Auth. de trien. & semis. parag. Eum quoq; Nisi Pater aliud expresserit V. & ver. Clericus num. 15. nam facultas, & abdicatio iuris, quod quis habet, facta ex causa, ea minime subsecuta, rata, & firma non est; & donatio causa professionis facta, ea non secuta rescinditur V. ver. Donatio num. 25. & infra Cui restituendum num. 15.

11 Libri si sint traditi, & donati, non computandi; nisi aliud in ipsa donatione fuerit expressum. Idem si studia litterarum absoluit, & iam doctorandus, alioquin sic, si non erant verè donati. Cum vero computandi sunt, attenditur valor temporis mortis Patris Silu. vbi supra q. 10. Molin. disp. 239. Nau. c. 17. num. 159. Quòd si studia non absoluit viuente Patre, non poterit perficere de communibus bonis Silu. q. 11.

12 Donatio Patris à principio valida non computatur in legitimam, nisi Pater id dixerit; secus de confirmata morte l. Si quando parag. & generaliter C. de inoff. testam. vbi las. & com. in c. Rainaldus de testam. parag. 2. num. 6. Silu. ver. legitima

parag. 2. V. ver. Donatio num. 17. Patre dissipante bona debetur legitima filijs etiam ipso viuente, siue culpa sua, siue in fraudem dissipet. Gratian alios referens discep. for. c. 44. num. 18. & seq.

13 Pater alienare non potest titulo donationis, aut per contractus simulatos in præiudicium filiorum. potest tamen per remunerationem, & opera pia C. de inoff. testam. per tot. las in l. Ex hoc iure ff. de iust. & iur. Ang. ver. legitima parag. 19. Silu. eo q. 5. Nau. c. 26. num. 39. Molin. disp. 478. Si alienet titulo oneroso, nulla reuocatoria competit filio in bonis Patris, nisi in quinque casibus, quos enumera: Couar. in c. Rainaldus de testam. parag. 10. num. 9. Primus est quando emptor est particeps fraudis. Secundo quando cessante fraude facta fuit venditio minori pretio, quam iusto; est enim donatio ex ea parte, quæ deest iusto pretio: quare quoad illam reuocatur, temq; inofficiosa. Tertio quando pretij solutio aliunde non constat, quam ex confessione Patris. Quarto si præter fraudem probata fuerit simulatio, & fictio aliquot coniecturis; vt si in morte fiat venditio suspectis personis. Quinto si parentes totum patrimonium alienauerunt, ita vt vt nulla bona supersint, ex quibus possint filij alimenta percipere; tunc enim reuocatur vsq; ad debita alimenta probandum tamen eo casu factam esse alienationem animo fraudandi; aut alia cauta adducenda, quæ ipsam alienationem suspectam reddat, vt si à matre facta sit alienatio dotis etiam cum iuramento.

14 Pater post disponere de legitima filij de eius libero consensu sine metu salutem reuerentiali extorto Nau. c. 17. num. 152. Roder. in sum. lib. 1. c. 132. concl. 2. Cou. in c. Rainaldus de testam. parag. 2. num. 2. requiritur autem expressus consensus, nec sufficit tacitus Molin. disp. 175. vers. secundum est, & disp. 177. vers. Quando filius V. Gomez in reg. Cancell. de impetr. ben. per. ob. fam. Card. q. 11. Mandos. ibi q. 26. Magon. decis. 31. Franc. p. 1. decis. 20.

15 Patre ingrediente religionem, quæ etiam

etiam in communi possidere non potest secuta professione legitima debetur filijs etiam ante mortem naturalem Patris. secus si religio sit capax, quia in communi possidet Silu. ver. legitima q. 5. Gratian. discip. for. c. 102. à num. 1. quod de rigore iuris in regularibus immobilia possidentibus negant Nau. de regul. coment. 2. num. 48. & 54. Less. lib. 2. c. 41. dub. 10. licet de equitate canonica contrarium probabilius esse dicant cum Couar. de testam. c. 2. num. 7. & alij ibi relatis, & Pan. in c. In presentia num. 58. de probat. vbi Fel. num. 55. & factis videtur probari per c. Cum simus, de regul. Immo deberi de iure docet Sanchez pluribus citatis in sum. lib. 7. c. 10. num. 3. contrarium dicens probabilissimum, sed interim deberi filio alimenta à monasterio: Eadem omnino dicenda esse de legitima debita ascendentibus in defectum descendendum docet Gratian. vbi supra c. 815. num. 3. & duob. seq. De quo videndi sunt Molin. de iust. tract. 2. disp. 140. vers. Dubium est. Sanchez vbi supra num. 10. & seq. Bart. in l. Si qua mulier, C. de sacro lan. Eccl. vbi num. 12. docet non deberi nisi post mortem naturalem. Idem docent Ang. ver. mors. parag. 5. Silu. eo q. 3. Rota in vna Ianuen. officiorum coram Coccino, apud Farin. p. 2. decis. 543. Sanchez de matr. lib. 6. disp. 17. à num. 7. Gratian. vbi supra c. 102. num. 8. & seq. Molin. de primog. lib. 1. c. 13. Alter Molin. vbi supra, & de maiorat. trac. 2. disp. 323. num. 2. Balthas. Tomas. de success. in maior. trac. 9. tit. 8. num. 25. & de legitima trac. 4. tit. 9. num. 2. Couar. vbi supra num. 6. & alij plures, quos plena manu congerit Sanchez in sum. lib. 7. c. 10. à num. 2. & Barbos. ad c. Susceptum num. 17. de rescrip. in 6. licet hi duo postremi contrariam amplectantur, & secuta est Rota coram Buratto decis. 461. post alios ibi relatos per Ferentil. Probatum. Nam monachus professus in religione capaci succedit in maioratu non habente iurisdictionem, & in fideicomisso eius vita naturali durante; nisi institutor expresse excluderit monasterium, & in omnia eius bona, de quibus

ante professionem non disposuit. Quod si per ultimam voluntatem alijs reliquit, succedit monasterium eius vita naturali durante, nisi ille aliter disposuerit Rota coram Buratto decis. 639. Molin. 6. disp. 140. quando enim religio est succedendi capax, professio non æquiparatur morti naturali, quia monasterium succedit loco monachi, cuius personam representat, dum ille naturaliter viuit Fel. c. In presentia de probat. num. 55. Sanchez de matr. lib. 6. disp. 17. num. 9. Et regulariter mors civilis non æquiparatur morti naturali nisi in casibus expressis iniure, Glo. in c. susceptum, ver. non morte de rescrip. in 6. Et quando in casu occurrenti tantum operatur mors civilis quantum mors naturalis Paris. de rescripta. bes. p. 1. lib. 1. q. 4. num. 6. Pan. in c. In presentia de probat. num. 58. & inc. Cum sis num. 8. de conuers. coniug. Et civilis non sufficit per professionem quando sumus in religione bonorum capace saltem in communi Bart. in l. Cum Pater parag. Hereditatem t. ff. de lega. 2. Mandos. ad reg. 30. q. 7. num. 24. Farinac. fragment. crim. litera M. num. 758. ad 386. Gratian. c. 815. num. 16. Mors enim civilis est mors ficta, in dubio autem intelligitur mors naturalis Idem c. 481. num. 36. per l. fi. C. de his qui ven. æta. impetr. Ang. ver. Mors. parag. 5. Silu. eo. q. 3. vbi quod si verbum mors proferatur à iure in materia stricta, & exorbitante à iure com. in dubio intelligitur de morte naturali: Si verò non sit in materia stricta, sed extendibili ex identitate rationis, si non habet per omnia eundem effectum mors civilis, & mors naturalis, non extenditur, neq; æquiparatur. Si verò proferatur ab homine intelligitur in dubio mors naturalis. Exempli gratia Clericus renuncians, quoad idem beneficium habetur pro mortuo c. In apibus parag. Ecce in quibus, vbi Glo. 7. q. 1. & tamen mortuus non est, quia ad eandem Ecclesiam assumi potest. Vir ab uxore separatus ab Ecclesia, quoad ipsam pro mortuo reputatur, & tamen reintegratur, &c. Et uir deportatus habetur pro mortuo, & tamen usq; ad eius naturalem mortem uxor non confes.

consequitur dotalitium. Item si statuto caueatur quod mortuo Patre filius eximatur à patris potestate, intelligitur de morte naturali. Gemini relatus à Glossatore ad Angel. vbi supra ver. à iure com. Item quando bona alicuius confiscantur, quorum dominium per illius mortem, aut sub aliqua conditione pendente in futurum deuenire debet ad alium; dum ita condemnatus viuuit, aut conditio illa impletur, commoditas, & Vlusfructus eorum bonorum pertinet ad fiscum, dum illi naturaliter viuuit, non ad alium Molin. de iust. trac. 2. disp. 9. parag. Quoad bona, vbi adducit alia exempla ad probandum mortem civilem non semper æquiparari morti naturali. Item professio non verificat casum mortis politæ in testamento, quando monasterium est capax, quia non est omnino similis morti naturali Bart. in l. Cum Pater parag. hereditatem ff. de lega. 2. quem sequitur Felin. in c. licet vndique num. 2. de off. deleg. Item Donatio causa mortis non confirmatur professione in monasterio capaci, sed expectanda est mors naturalis Sanchez de matr. lib. 6. disp. 17. num. vbi idem dicit in testamento facto ante ingressum & donationem causa mortis posse reuocari etiam post professionem, idq; ea vnica ratione communiter approbata, quia mors civilis non habet omnem effectum, quem mors naturalis. Item Vlusfructus tranfit in monasterium durante vita naturali ipsius ingressi Pan. in c. In præsentia de prebat. num. 72. & in c. Cum constet num. 2. de pignor. Sila hered. 1. q. 7. vers. 3. Barbos. plures referens ad c. si qua mulier 19. q. 3. num. 14. Sanchez in sum. lib. 7. q. 4. Felin. in d. c. In præsentia num. 58. Pan. vol. 1. cons. 65. ad si. Gratian. dilect. for. c. 815. à num. 1. ad 8. Item hærede grauato in diem mortis, si in insulam deportetur, & sic mortuus civiliter, non debetur fideicommissum ante naturalem mortem, sed interim pertinet ad fiscum; & si interim moriatur fideicommissarius extinguitur fideicommissum. l. Cum Pater cit. & l. Statius parag. Cornelio ff. de iure filii. Item si Pater ingre-

diatur monasterium, non amittit Vsumfructum quem habet in bonis filij quasi dicatur naturaliter viuere, Glo. in Auth. excipitur C. de bon. quæ lib. Gratian. vbi supra c. 19. num. 20. & seq. Azor. p. 2. lib. 2. c. 22. q. 4. Cum ergo militet eadem ratio in casu nostro, dicendum videtur non deberi legitimam Ascendentibus, cum filius nõ dicatur naturaliter mortuus. Gratian. vbi sup. c. 702. num. 7. & c. 815. vbi num. 18. & seqq. quod monasterium succedit in bonis fideicommissi durante vita naturali religionis, si monasterium sit capax, nec interim admittitur substitutus, hoc enim casu mors civilis non æquiparatur naturali, cum possit substitutus præmori. Nicas. ad Instit. Quib. mod. ius patr. pot. solui. num. 13. parag. Cum autem, & sic effici caducum fideicommissum. Rota coram Marco Montio in vna Assisen. hæreditatis 31. maij 1606. & in alia corâ eodem in eadem causa 1. Jun. 1607. & in alia Vrbeuetana fideic. 14. Apr. 1604. coram Manzanedo, etiam adiecta clauula, vt bona perpetuo maneant in agnatione, cum religiosus retineat iura sanguinis, nobilitatis, & fuitatis, vnde succedit tanquam suus hæres, perinde ac si religionem non fuisset ingressus, quare eius religiosi nomine succedit monasterium in hæreditate, donatione, &c. quod esse non posset si conferretur naturaliter mortuus: Nam hæreditas delata post mortem talis religiosi adiri non potest per monasterium. sic multi, quos refert, & sequitur Sanchez in sum. lib. 7. c. 12. num. 5. & 10. Vbi quòd Monachus præteritus in testamento patris rumpit ipsum testamentum. Item substitutio pupillaris non expirat per professionem factam in religione capaci, quia si decedat post pupillarem ætatem expirat statim substituto adueniente ætate, & succedit monasterium Sanchez vbi supra c. 3. num. 52. Plures casus adducunt Doct. cit. ad probandum profectum in religione capaci non ceteri mortuum naturaliter. Quare miror quomodo multi concedentes huiusmodi religiosum non ceteri mortuum naturaliter in successioneibus, &c. de quibus supra, vt negent circa legitimam debitam ascendentibus;

tibus; nec video convincentem rationem rationem in contrarium. Si enim ideò dicimus in omnibus supradictis casibus mortem civilem non æquiparari morti naturali quia non habet eundem effectum, cum in fideicommissio v. g. esse possit ut præmoriatur fideicommissarius, & consequenter fiat caducum fideicommissum; cur ob eandem rationem non idem affirmamus de legitima ascendendum; cum esse possit, ut præmoriatur, & sic tota hereditas remaneat penes monasterium? Vbi enim eadem ratio, eadem etiam debet esse dispositio. Inter eos, de hæret. c. Cum dilecta de confir. vul. c. Cum Marthæ parag. Tertio loco de celebr. missi. Adde quod licet res sit aliquo modo dubia propter varias Doct. opiniones; tamen cum agatur de favore Ecclesiæ, pro ipsa iudicandum est. Nam in conflictu opinionum illa magis amplectenda est quæ fauet Ecclesiæ, ut optimè docet Benintend. concl. 19 per tex. ia c. si. de re iud. V. Pan. in c. Cum sis num. 5. & seq. de conuers. coniug. Felin. late in c. Licet vndique num. 2. de potest. Deleg. Ias. in l. Si qua mulier à num. 50. C. de sacr. fan. Eccl. vbi approbat communem legistarum dicentium non deberi legitimam nisi post mortem naturalem; & num. 13. docet quòd quando sunt opiniones Doct. hinc inde, debet in iudicando, & consulendo teneri illa opinio, quæ fauet religioni per l. Sunt personæ ff. de relig. & sumpt. fun. Idem docet Diana p. 4. trac. 5. resol. 32 citato Valenzola in d. l. Sunt personæ Dec. in c. In præsentia de probat. num. 123. vbi quòd quando res est dubia, in fauorem Ecclesiæ pronuntiandum est.

15 Si filia renuntians legitimæ præmoriatur Patri, eius filij nihilominus illam habebunt, sicut enim nulla huiusmodi renunciatio per l. Pactum dotali C. de collat. nisi firmetur iuramento c. Quamuis pactum de pact. in d. iuramentum intellige non vi. aut dolo extortum Molin. trac. 2. de iust. disp. 149. Si Patris facultates creuerint, post petere supplementum Ias. in l. Si quando C. de iust. testam. V. supra num. 4.

16 Tenetur Mater relinquere filijs prioris matrimonij omnia ex illo lucra Auth. lucrum, & l. foemina C. de sec. nupt. Azoz. in sum. eo tit. Item acquisita ex donatione facta intuitu viri Auth. In donatione C. eo. Habebit tamen ipsa eorum omnium vsum fructum in vita sua; proprietates verò erit filij l. foemina, Auth. In donatione cit. Idem dicendum de viro transeunte ad secundas nuptias. Si tamen, vir, aut mulier in viduitate permaneant, non habet locum dispositio dictarum legum, quæ aperte de secundis nuptijs loquuntur V. mol. disp. 341.

17 Ius primogenituræ, quo alij filij priuantur legitima, licet; est enim bonum publicum Silu. ver. filij q. 15. Pan. in c. Licet de voto.

18 Primogenitus est, qui primò natus est legitimus. quare si frater prius natus ex concubina per subsequens matrimonium legitimetur, non præiudicat fratri nato ex legitimo matrimonio ante matrimonium contractum cum concubina Io. And. in c. sine culpa de reg. in 6. Theodolphus de specie post cons. 1. Felin. Sanchez dicens esse receptissimam sententiam lib. 7. sum. c. 3. num. 80. Silu. vbi supra Mol. disp. 172 & com. licet Ias. in l. Quoties C. de rei vindic. num. 40. & in l. Pomponius parag. Quasitum ff. de acquir. possess. num. 7. art. 2. & Couar. epit. ad 4. c. 3. parag. 2. num. 28. contrarium defendant in legitimo per subsequens matrimonium; id concedentes in legitimo rescripto Principis. Priorem sententiam defendunt Vasquez opusc. de testam. c. 5. parag. 4. dub. 1. Azor. alios referens p. 2. lib. 2. c. 13. Sayr. de censur. lib. 6. c. 11. num. 4. V. Anchar. in c. Tanta, qui fil. sint legit. & ibi Barbos, num. 23. Gratian. dilcep. for. c. 695. num. 4. & 13. & c. 976. Mantie de coniect. vl. vol. lib. 8. tit. 10. num. 6. cum ibi cit. Primogenitus propriè is est qui primò natus est inter fratres. Rota apud Farin. p. 1. decis. 566. num. 7. Quando vocatio est restricta ad eum, qui mortis tempore est primogenitus, vel maior natus nunquam filius assumit locum, & gradum Patris, quia tunc in filio deficit illa qualitas, quæ erat in Patre, & sine qua

non

non potest succedere. Regulariter autem filius Primogeniti dicitur Primogenitus Gratian. discip. forens c. 695. num. 4. & 13. V. Tomas. trac. 11. tit. 14. C. 15. num. 834.

19 Tutela est ius, & potestas in capite libero ad tuendum eum, qui propter aetatem se tueri nequit, à iure civili data, & permiffa Inst. de tutel. parag. Est autem. Et est triplex Testamentaria, quæ datur à Patre in testamento; Legitima, quæ defertur à lege, ut cum nullus est tutor testamentarius; quia tunc, qui primo loco succedere debet ab intestato, illius curam suscipere tenetur; Dativæ, quæ datur à Iudice, quando nullo testamento, nulloque existente consanguineo idoneo, Iudex ex officio dat tutorem. Silu. ver. tutela q. 1.

20 Tutor est qui pupillum, vel pupillam morte Patris, vel emancipatione sui iuris factum, vel factam tuetur, & est triplex Testamentarius, legitimus, & dativus

21 Curator est is, qui res adolescentis administrat. Differunt autem Tutor, & Curator. Primo quia Tutor datur personæ, secundo rebus Curator verò è contra. Secundo, quia ille datur impuberi. hic verò adulto, furioso, prodigo, surdo, muto, & huiusmodi. Tertio quia ille datur aliquando à Iudice, quandoque à Testatore, & datur etiam invito. hic verò minime. V. Pan. i. c. Ex parte 2. de appell. Est autem prodigus, qui neque tempus, neque finem expensarum habet, sed bona sua dilapidando profundit, & ei interdicitur bonorù administratio. Azor. in sum ad Inst. de Curat.

22 Minoris tutela durat viri quidè ad 14. formina ad 12. annua. Inde sequitur Cura usque ad 15. completum. Inst. quib. mo. tut. fin.

23 Mater minor excluditur à tutela filij si tamen interim efficiatur maior excludit dativum, & legitimum tutorem, non verò testamentarium. Sed ante omnia renuntiare debet secundis nuptijs, & beneficio Velleiani. Aut. ut liceat Matri, & Auiæ. Silu. ver. Tutela q. 2. V. Molin. disp. 221. vers. Vtrum vob.

24 Mater secundò nubens statim amittit tutelam filij etiam testamentariam, ut pluribus relatis docet Sanchez de matr. lib. 7. disp. 88. num. 8. De quo etiam vide Panor. in c. Ex parte 2. de appell. Vrsill. ad. Afflic. decis. 281. & aliquos relatos à Barbos. ad d. c. ex parte num. 3. Et nisi prius petat tutorè filijs, reddatq; rationem administrationis, iuste punitur pœnisl. 1. & Auth. eiusdem pœnis C. de fec. nupt. quæ cum in filiorum favorem edita sint minimè censentur iure canonico abrogata. Immo privatur successione filij intestati. sic de com. testator Couar. alios referens de matrim. p. 2. c. 3. parag. 9. num. 6. & sequitur Azor. p. 1. lib. 5. c. 20. parag. leges omnes, &c.

25 Tutor, & Curator tenetur ad damnum sua culpa accidens Nau. c. 25. num. 65. Intellige de culpa leui l. Quicquid. C. Arbitr. tut. Silu. vbi supra q. 4. & rest. 3. q. 8.

26 Si minor fiat religiosus, alienare potest bona sua Pan. c. In præsentia de probat. num. 10. & seq. fingitur enim mori l. Deo nobis C. de Episc. & cler.

27 Tutor bona immobilia minoris in solutum dare non potest sine Iudicis decreto secus in mobilibus Capella Tholos q. 404. & est text. in l. Vtere parag. Si minor C. de prædij minor. Molin. disp. 224. vers. Res immobiles min.

28 Quid possit, vel non possit Minor circa contractus, etiam obtema ætatis veniam à Principe, vide Azor. p. 3. lib. 6. C. 14.

29 Quando impuberi nullus à Patre datur, aut si datus, mortuus est ante Patrem, vel post, impubere nondum ad ætatem deueniente, tunc incipiunt tutores legitimi, inter quos primum locum obtinet, Mater, si tutrix esse velit (non enim cogitur) V. Molin disp. 220. vers. Quando impuberi, &c.

RESTITVTIO Cap. I.

V. Bellum. Conscientia dubia.
Debitum. Donatio. Dos. Electio.
Emphyteusis. Emptio. Excommunicatio.
Falsare. Furtum. Hæreditas. Infamatio.
Iudex. Irregularitas. Locatio.
Luxuria. Matrimonium. Beneficium.
Dominium. Obligatio.

1 **R**ESTITVTIO est actus commutatiuæ iustitiæ quo cuique redditur, quod ab eo ablatum, vel acceptum est. S. Tho. 2. 2. q. 62. art. 1. & com. Vel, Restitutio est in pristinum statum repositio. 1. Quia minor ff. de minor. Vel secundum alios. Restituere est aliquem iterato statuere in possessionem, & dominium rei suæ.

2 Oritur obligatio restitutionis vel ex iniusta acceptione, vel ex iniusta retentione. cum quis v. g. aliena rapuit, aut sic rapta scienter emit, vel dono accepit; aut si ignoraster à principio, postea cessante bona fide non restituit.

3 Nouem genera personarum ad restitutionem tenentur his versibus comprehensa.

Iussio, Consilium. Consensus, Palpo, Recursus.

Participans, Mutus non Obstant, non Manifestans.

Ex quibus quinque tantum ad restitutionem tenentur regulariter Iussio Consilium, Consensus, Recursus, Participans, non Obstant, cum ex officio tenentur. Aliæ verò non semper, nisi cum verè sunt causa vel iniusta acceptionis, vel iniusta retentionis.

4 Mandans, tenentur, si mandatum non reuocauerit saltem tacite, vt quia cum inimico pacem, vel parentelam fecit. Io. And. Innoc. Pan. in c. Ad audientiam de damno accidenti mandatario, etiam casu,

qui verisimiliter conringere potest, & cogitari Azor. p. 3. lib. 9. c. 6. q. 2. Etiam sine omni culpa ipsius mandantis, Glo. in c. si. de homic. in d. Silu. homicid. 1. q. 7. vers. 4. V. Irregularitas ex defec. non ergo tenetur, si à latronibus fuit spoliatus Azor. ibidem. Nisi mandatarius fecisset causa stipendij, vel ex debito aliquo, aut ratione pietatis, vel cognationis Silu. vers. Mandatum q. 6. Ang. eo. parag. 5. Immo tenetur ex iustitia etiam post reuocatum mandatum, ad impediendam v. g. mortem illius, eum saltem in communi admonendo parari ei insidias, quando constat mandatarium non obstante reuocatione mandati omnino velle illum occidere. Nam ex vi illius mandati is verè constitutus est in tali periculo Suar. de censur. disp. 44. sect. 3. num. 8. V. Pan. in c. Petrus de homicid. Tolet. lib. 1. c. 80. num. 5. Communis tamen, vt docet Sayr. de censur. lib. 7. c. 2. num. 14. docet id non esse necessarium. Quid si mandatarius à principio respuit mandatum, postea tamen occidit? mandans non tenetur de delicto parrato Azor. p. 3. lib. 4. c. 10. q. 6. in fi. citatis Bart. & Baldo.

5 Si mandatum non fuit causa efficax damni, vt quia mandatarius omnino paratus erat facere, mandans peccauit mortaliter, non tamen tenetur restituere. Sor. de iust. lib. 5. q. 7. ar. 3. post med. P. Nau. de rest. lib. 3. c. 4. num. 26. Ias. in l. Seruum fugitiuum C. de seru. fug. num. 22. Felin. in c. Sicut dignum de homic. num. 7. Nec talis, si ille occidat, erit irregularis Fel. ibidem num. 8. & in c. Nuper de sent. excom. num. 6. Glo. 1. Nau. de homic. cons. 15. Silu. vers. Consilium q. 6. & homicid. 3. q. 5. vers. 4. Nisi ille citius occiderit Couar. in Clem. si furiosus de homic. p. 2. parag. 2. num. 1. Sayr. vbi supra num. 11. Idem de consulente docent Doct. cit. Si is, qui iubetur, non est subditus, iubens non tenetur ratione mandati, & iussionis, sed mali consilij, si sit causa Alen. p. 4. q. 24. memb. 5. art. 3. Tenetur verò tamquam nõ obstant, si sit Superior Salon. 2. 2. q. 62. ar. 7. vers. De præcipiente. V. Azor. p. 3. lib. 4. c. 19. q. 3. reg. 4.

6 Consulentis nomine intelligitur hortans, dirgens, instruens Sayr. cla. reg. lib. 10. rrac. 2. c. 8. num. 17. Et qui proponit utilitatem, & honorem, qui ex iniquo opere consequetur, & qui occultam nocendi rationem aperit Less. lib. 2. c. 13. dub. 3. num. 16. Et qui alium presentem laudat de peccato commisso, vel vituperat, quia non peccauit. Illa enim laudatio, vel vituperatio aequiualeat consilio. Et tunc praeter peccatum scandali explicanda est species peccati; Lugo de Poenit. disp. 16. enim 274.

7 Consulentinon sufficit reuocare consilium, sed oportet, vt dissuadeat. Nau. c. 27. num. 233. Silu. homic. 1. q. 7. vers. 3. Tolet. lib. 1. c. 44. Nisi bona fide putaret sufficere simplicem reuocationem Sayr. de censur. lib. 7. c. 3. num. 6. At S. Ant. p. 2. tit. 1. c. 12. parag. 12. Io. Med. de reit. q. 7. ad 2. P. Nau. ubi supra num. 12. sic distinguunt Vel consilium datum est in delicto, vel in contractu. Si primum, vel consilium est causa delicti, & tunc tenetur consulens, sicut & agens, nisi excuset ignorantia inuincibilis. Si non est causa, ad nihil tenetur. Dicitur autem causa, quando ob consilium ipsum mouetur agens ad furandum, &c. Si secundum, vel consulens ex ijs est, quibus ex officio seu ratione eminentiae, aut stipendij incumbit alijs consulere, vt Aduocati, Theologi. item Confessarij docti, Medici, & huiusmodi; & tales, nisi prius dent opera, vt recte consulant, tenentur de damno ex eorum consilio, etiam secluso dolo. Immo qui stipendium accipit tenetur etiam de seui. Vel non tenetur ex officio, & hi, si se ingerant, ad dandum consilium, tenebuntur, etiam si sint idiotae, & mulieres, & bona fide id fecerint, sunt enim in culpa. Si vero rogati bona fide consilium dant, excusantur. Immo in vtroque casu eos excusat P. Nau. num. 25. cum non teneantur scire iura, imputandumque sit huiusmodi consilium querenti. V. Ang. ver. Consilium parag. 1. Silu. eo. q. 7. Pan. in c. Nuper de sent. excom. num. 7. Azor. p. 3. lib. 4. c. 6. q. 2. & c. 11. q. 4. Salon. 2. 2. q. 7. 1. ar. 2. contr. vlt. Arag. ibidem art. 3. & q. 62 art. 7. ad Nau. c. 25. num. 2. & alij.

8 Consiliarius vocatus, vt consulat, si taceat inuoluitur pena, & peccato cum his, qui delicto consenserunt, quia est in culpa tacendo Pan. in c. Aduersus de inamun. eccl. citato Innoc. in c. 1. de his quae fiunt a mai. parte &c.

9 Parato occidere possum consulere, vt tantum vulneret; licitum enim est consulere minus malum ad vitandum maius quando alia ratione retrahere non possum delinquentem ab eo malo patrando Valent. 10. 3. disp. 5. q. 21. p. 4. Arag. 2. 2. q. 61. ar. 7. & q. 78. ar. 4. & alij fuse Barbos. ad c. Duo mala, dist. 13. per vot. Caiet opusc. 17. resp. resp. 13. dub. 5. & in sum. ver. Tyrannus. Sor. de iust. lib. 4. q. 7. ar. 3. & lib. 6. q. 1. ar. 5. Nau. c. 14. num. 40. Contrarium docent Silu. matr. 7. q. 5. vers. 9. & Conrad. de contrac. q. 26. coroll. 1. quia est consulere peccatum, & in illud consentire. quare permitti quidem, & tolerari posse minora peccata, ad euitanda maiora vt idem concl. 6. Priorem sententiam limitant P. Nau. lib. 3. c. 4. num. 29. Less. lib. 2. c. 13. dub. 3. quando consulo minus malum ei, cui maius erat inferendum; secus si alteri, Non enim licet consulere minus malum fieri Petro, vt vitem maius faciendum Paulo; alioqui tenetur Petro, licet possit ex bonis Pauli soluere, quia vitet eius negotium gessit. Azor. p. 2. lib. 12. c. 17. q. 5. Idem dicendum, vbi v. g. fur omnino paratus malum facere, dubitat vtrum duorum faciat; non enim possum consulere, vt minus malum faciat vni, vt vitem maius alterius: Nisi forte damnum illius vnus esset magnum, alterius vero paruum, maxime si is sit diues, ille vero pauper. Secus est si fur omnino decreuit ab vtroque simul furari, tunc enim licet consulere minus malum. Nam minus est damnum vnus, quem duorum. Secus item, si furi de vtroque; damno cogitanti consulam in genere faciendum minus. Et cum fur in communi statuit malum facere, illi consulo, vt diuiti potius, quem pauperi faciat, neminem nominando Sanchez de matr. lib. 7. disp. 11. num. 24. Salon. 2. 2. q. 62. art. 7. contr. 7. Less. & P. Nau. ubi supra.

V. Arag. art. 7. cit. ad 2. Et volenti surripere bona mea possum consulere, vt ab alijs surripiat, non nominando certam personam Sanchez, vbi supra num. 25. contra Salon loc. cit.

10. Contentiens idest adiuuans fauens, approbans auxilians suffragium ferens.

11. Ratum habens suo nomine factum tenetur ad restitutionem §. Ant. p. 2. tit. 1. c. 12. parag. 12. Silu. rest. 3. q. 6. ver. 2. Azor. afferens de com. 7. 3. lib. 4. c. 12. q. 1. Quod Ang. ver. fartam parag. 10. & Nau. c. 17. num. 133. intelligunt, quando tale damnum non fuisset datum, si non præsumpsisset damnificans eum ratum habiturum; aut secundum Monald. relatum ab Ang. quando ex ratihabitione damnificati impediuntur damnum recuperare. Io. med. de rest. q. 7. ad 4. P. Nau. lib. 3. c. 4. num. 69. Less. dub. 3. cit. num. 13. docent peccare mortaliter propter complacentiam, sed non teneri ad restitutionem, cum hæc ratihabitione non sit causa damni prius perpetrati. Sic etiam Sayr. cla. reg. lib. 10. trac. 2. c. 9. num. 2. & de censur. lib. c. 4. num. 7. Monaldi sententiam approbat, & merito Med. loco cit. quia est causa iniuste retentionis. Quæ requirantur, vt ratihabitione confirmet actum præcedentem, vide Ang. ver. contentire parag. 4. Silu. eo. q. 5. Tolet. lib. 1. c. 83. Suar. de censur. disp. 44. sect. 3. num. 24. & infra lib. 7. ver. Ratihabitione.

12. In suffragijs ferendis, qui postremo suffragantur, si videant priorum suffragijs rem esse determinandam, suaq; vota in contrarium nihil prodesse: si iniusto actui aliquo modo, & humano respectu consentiant peccant mort. sed non tenentur ad restitutionem Cai. in sum. ver. restitutio c. 1. Nau. c. 17. num. 20. At med. vbi supra ad 5. Arag. 2. 1. q. 6. ar. 7. Cord. in sum. q. 191. docent teneri ad restitutionem, si de eorum voluntate ac suffragio decretum executioni mandatur. Secus, si de eorum votis priores nil curant, aut executor de posteriorum votis nullam habent rationem Salon. vbi supra vers. de Contentente Sayr. cla. reg. vbi supr. à num. 3. & alij affirmant teneri, primo si

necessarius est numerus omnium suffragiorum vt res executioni mandetur Secus do si suffragia secreto ferantur, & ignorat quisque, aut saltem dubitat, quid alij facturi sint. Tertio si vltima vota sunt causa, vt citius, & acrius iniusta executio effectum sortiat. Quarto si postrema tantæ sint auctoritatis, vt probabile sit posse præcedentium vota mutari. Quinto cum postremus habent confirmandi præcedentium vota Sexto si in aliorum partem inclinent quod eis placeat. idemq; sit animus. Sed hoc postremum non placet, quia solus animus non obligat ad restitutionem. Item non fit causa damni, vt de ratihabitione dictum est.

13. Palpo idest adulator. qui laudem sua, & applausu incitat, procurat, vel prouocat ad damnum proximi. Ad hoc genus etiam redacitur qui deridet, aut vituperat eum, qui non furatur, &c. Item si quis v. g. exprobraret marito adulterium vxoris, quo irritatus vxorem occidit Nau. c. 17. num. 132. Sayr. c. 10. Less. dub. 3. cit. num. 25. Item qui laudem sua aut etiam irrisione, causa est ne fur restituat. Et hi tenentur ad restitutionem cum sint causa damni. Item qui falsò iactat se bonum medicum, aduocatum, &c. vnde alijs damnum infert Nau. c. 12. num. 13. Sanch. in sum. lib. 1. c. 3. concl. 1. V. infra ver. Vanagloria.

14. Receptans est qui nutrit, aut conseruat malefactorem, vel audaciam illi præstat Cai. in sum. ver. restitutio c. 1. Et qui apud Iudicem intercedit, aut alio modo impedit, ne ablata restituatur. Io. Med. de rest. q. 2. dub. 6. in fi. & tales tenentur ad restitutionem. Excusatur autem qui ignorat se recipere malefactorem; aut res illas esse furtiuas: aut si non eo intuitu recipit, sed vel ratione amicitiae, aut confanguinitatis B. med. in sum. lib. c. 14. parag. 3. Arag. 2. 2. q. 6. ar. 7. Vel quia sibi est vile illum recipere, & alij parati sunt illum recipere vt Stabularij Salon. d. ar. 7. contr. 1. vers. De receptante Soc. de iust. lib. 4. q. 7. ar. 3. Vel quia metu mortis, aut alio iusto titulo id facit; tunc enim est propria vexationis redemptio P. Nau. lib. 3. c. 4. num. 119.

15 Participat, qui est socius criminis, vel mediator, vel explorator, aut quouis modo exequendo iuuat, aut de re furtiua aliqui habuit à fure, siue bona siue mala fide. Salon vbi supra vers. de participatio-
ne Cai. c. 1. cit. & com.

16 Concurrentes ad damnum tenentur in solidum, quando sunt causæ, siue qui-
bus damnum non fieret. Si uerò sint tan-
tum causa partis, ad eam tantummodo tenentur. Si uerò eorum consilium, uel operatio nihil contulit ad alterius actionem quod nihilominus sine ipsis eodem modo, & tempore facta fuisset, ad nihil tenentur. P. Nau. lib. 3. c. 4. à num. 47. Io. Med. de rest. q. 8. Azor. p. 3. lib. 4. c. 19. Less. lib. 2. c. 13. dub. 4. & alij. Et sic intelligendi sunt Ang. uer. furtum parag. 16. Silu. rest. 3. q. 6. uerf. 3. Nau. c. 17. num. 17. & 130. Hoff. in sum. de poenit. & rem. parag. Quid de rapina, qui dicunt non teneri, nisi quate-
nus sunt causa sine qua non; quicquid Cai. & Arag. 2.2. q. 62. art. 7. Sor. de iust. lib. 4. q. 7. ar. 3. in contrarium dicant V. Suar. cia reg. lib. 10. trac. 7. c. 12. dub. 1. Est autem causa sine qua non, qua po-
tèst aliud ponitur aliunde, & datur tan-
tum in uoluntarijs, quoniam scilicet causa uoluntaria determinat se ad pre-
sentiam alicuius, quod non est naturali-
ter productiuum certi effectus, produ-
cere talem effectum Lexic. Theol. uer. Causa sine qua non Vel secundum S. Tho. opusc. de prædest. c. 3. ad 1. Est, ad cuius esse sequitur aliud per modum consecu-
tionis.

17 Cum multi tenentur in solidum, uno restituente totum, alij tenentur ei pro rata; unoq; aut pluribus eorum restituere nolen-
tibus, relinqui tenentur pro omnibus Sayr. vbi supra num. 21. Azor. p. 3. lib. 4. c. 19. q. 4. s. Tho. 2.2. q. 62. art. 7. ad 2. vbi supra. Salon contr. 8. Silu. rest. 3. q. 6. uerf. 5. P. Nau. vbi supra num. 86. & com.

18 Si furtum inter socios diuidum sit ob laborem, & stipendium, tunc principali restituente, cæteri ad nihil tenentur, Arag. & Ban. q. 62. cit. ar. 7.

19 Principalis, qui alios iaduxit alio-

qui non facturos, tenetur ad totum dam-
num, eoq; soluente, socij nihil ei debent, nisi participauerint in re furtiua. Io. Med. de rest. q. 8. Cai. 2.2. q. 62. ar. 6. ad 2. Arag. ubi supra P. Nau. à num. 97. S. Ant. p. 2. tit. 1. c. 12. parag. 14. B. Med. lib. 1. sum. c. 14. parag. 30. reg. 5. Sor. ar. 3. cit. & com.

20 Si damnificatus remittat princi-
pali, qui minus principalis est liberatur, non è contra Doct. cit. Si autem remis-
sio sit tantum actionis contra damnifican-
tem, quia cum ab eo in utroq; foro pe-
tere possit totius damni refusionem, ratio-
ne amicitie non uult, sed tantum uultra ge-
re contra alios in solidum obligatos; tunc non liberatur is, cui sit remissio, sed tenetur ei qui soluit. Si uerò remissio sit debiti, liberatur, habetq; contra reliquos ius, & actionem pro ea parte sibi remissa; cum damnificatus in eam transulerit omnem suam actionem P. Nau. ubi supra num. 115. Salon 2.2. p. 62. ar. 7. contr. 11. Et ego id concedo, si remissio sit totius debiti, quia cum teneretur in solidum, damnificatus ei totum remittit: secus si remissio sit tan-
tum partis: tunc enim illa remissio id so-
lum operatur, ut damnificans possit sibi re-
tinere, quod restituere tenebatur, nec socij ei in aliquo tenentur. Immo socij, qui in solidum tenebantur, iam non tenentur pro parte remissa.

21 Si damnificantes fiat omnes in eo-
dem gradu, remissio uni facta non liberat reliquos quominus teneantur ad suam, & partium restitutionem Med. Cai. & alij supra cit. Immo uno, uel pluribus nolenti-
bus, aut non ualentibus restituere cæteri pro illis tenentur Azor. p. 3. lib. 4. c. 19. dub. 5. Less. lib. 2. c. c. 13. dub. 8.

22 Qui rem furtiuam sibi commissam bona fide de loco ad locum transfert, si in-
uia comperiat rem esse furtiuam, tenetur uero Domino restituere, si id facere possit sine suo detrimento; alioqui nec lege charitatis, nec iustitiae tenetur, sed potest in eo loco reponere, ubi iustus est Azor, ubi supra q. ult. Si uerò mala fide accepit, tenetur uerò domino restituere, quamuis

quamuis trāsportationis mercedem sit amifurus Sayr. cla. reg. lib. 10. trac. 5. c. 1. num. 22.

23 Consumens cum ipſo fure aliena, tenetur, niſi eſſent ſic mixta cum rebus furis, vt diſcerni non poſſint, & bona fide conſumpſerit, nec inde factus locupletior Salon. vbi ſupra art. 6. contr. 3. P. Nau. c. 4. cit. dub. 6. & com. Adde cum Silu. reſt. 3. q. 6. verſ. Et ſexto, vt non teneatur, etiam ſi conſumpſit mala fide, vbi fur eſt ſolueado V. P. Nau. num. 216.

24 Quis dicatur factus locupletior ex re aliena, vide Sanchez in ſum. lib. 2. c. 23. à num. 7. vbi num. 38. concludit non ſatis eſſe rem illam expenſam eſſe in poſſeſſoris vtilitatem, ſed oportet, vtilitatem illam in eius patrimonio permanere, ita vt tempore, quo ceſſat bona fides. inueniatur auctum patrimonium ratione illius rei alienæ. Azor. verſ. p. 3. lib. 4. c. 2 in fi. obſeruat id quod dicitur de poſſeſſore bonæ fidei teneri de conſumpſis, quatenus factus eſt locupletior, intelligi, quando rei dominus fuit in eo deterior effectus, & nihil referre ſi poſſeſſor bonæ fidei ſit factus diſtior, modò dominus rei non ſit factus pauperior, quia id lucrum non prouenit ex re aliena, ſiue ex fructibus, ſed caſu.

25 Si plures eandem vineam ingreſſi vnuiquifq; racemum capiat, licet omnes ſimul graue damnum inferant, non tenentur ad reſtitutionem, ſi alter alterius ſit ignarus Nau. c. 17. num. 130. Vera opinio durante illa ignorantia probabili. Nam illa ceſſante tenetur ſub mortali reſtituere quantum accepit; damnum enim graue eſt quod reſarciri non poſteſt, niſi vnoquoq; reſtituere partem ſuam Salon. vbi ſupra art. 7. verſ. De participante, & q. 66 art. 6. contr. 3. concl. 1. lo Med. de reſt. q. 10. dub. vlt. Cord. in ſum. q. 70. Azor. p. 3. lib. 5. c. 13. q. 5. Et ſi feratur excommunicatio, incident non reſtituentes Sayr. de cenſur. lib. 1. c. 9. num. 11. Tolet. lib. 1. c. 9. Azor. cit. Niſi tam paruum eſſet furtum, vt pro nihilo reputetur Sor. in 46. 22. q. 1. art. 2. caſu 3 in fi. V. Sanchez in ſum. lib. 7. c. 21. num. 26.

26 Mutus eſt, qui tenetur loqui præcipiendo, vel reprehendendo, vel diſſuadendo, aut conſulendo, & tacer Arag. 2. 5. q. 62. art. 7. V. ver. Cultos.

27 Qui tacuit, cum ex lege iuſtiæ, & ex officio non teneretur loqui, non tenetur ad reſtitutionem, licet peccet contra iuſtitiam Nau. c. 17. num. 18. Sor. de iuſt. lib. 4. q. 7. art. 3. & de teg. ſecr. memb. 2. q. 7. dub. 3. Arag. vbi ſupra Salon. contr. 2. Quare famulus videns furari res domini ſui, ſi earum cuſtodia ſibi non incumbit, non tenetur ad reſtitutionem Arag. ibidem Niſi aliqua ratione ſignificaret verbis, vel ſignis ſe taciturnum, & propterea furis animus firmatur, ac determinatur, qui alioqui auſus non eſſet damnum inferre P. Nau. lib. 3. c. 4. num. 132 Sayr. cla. reg. lib. 10. trac. 2. c. 14. num. 2. & 9. Salon. vbi ſupra verſ. De ijs qui tenentur ex officio obſtare. Aut niſi iuraſſet domino ſe reuelaturum, & dominus eſſet manſuetè, & rationabiliter proceſſurus. Secus ſi non iurauit, & res non eſt eius cuſtodie commiſſa. Ang. ver. familia parag. 8. Silu. eo. q. 8.

28 Qui aliquid accepit, ne aliquem accuſaret, quem iuſtè poterat, non tenetur reſtituere, niſi fortè ſit pars furis Nau. c. 17. num. 15. & 21. & c. 24. num. 34. Silu. reſt. 3. q. 5. verſ. 7. Sor. lib. 4. q. 7. art. 3. Azor. p. 3. lib. 4. c. 16. q. 3. & lib. 14. c. 20. dub. 1. Sanchez de mar. lib. 4. diſp. 9. num. 9. Ang. ver. metus parag. 10. Silu. eo. q. 6. quamuis ſine animo accuſandi minaretur accuſationem Sanchez loc. cit. contra Molin. de iuſt. trac. 2. diſp. 5. 14. in fi. Et, ſi aliquid ſibi furto ſublaturum ſit, potèſt accipere non ſolum quod ſibi datur, ne accuſet, ſed etiam damnum quod paſſus eſt Salon. q. 68. art. 1. contr. 2 in fi. Rebell. tamen lib. 2. q. 14. num. 64. ita diſtinguit Si pretium datur vt teſtis taceat, nec manifeſtetur etiam in iudicio interrogatus, reſtituendum danti, & manifeſtandum; niſi datum ſit liberaliter, & tamquam motiuum ad alligandum, tunc enim reſtiteri potèſt, & manifeſtandum delictum, ſi iuridicè interrogetur, & in hoc ſecundo dicto concordant Sor. vbi ſupra Molin. diſp. 755. num. 3.

At circa primum docet Molin. teneri ad restitutionem, quando nullum sibi imminet damnum; taciturnitas verò illa causa est, ne fur restituat, etiam si non adducatur in testimonium; quia ex lege charitatis sub peccato mortali teneur curare, vt fur damnum restituat. Sed contra, quia lex charitatis non obligat ad restitutionem Toler. lib. 5. c. 19. num. 3. Salon. verò vbi supra docet in causa propria partem lesam posse aliquid accipere ne accuset, quia ius habet ad accusandum ortum ex accepta iniuria; alios verò, qui tenentur siue ex officio, siue ex iniuria legali accusare, nihil posse accipere neq; vt accusent, neq; vt non accusent, sed teneri ex iniuria restituere.

29 Qui ex officio tenentur accusare, & non accusat tenentur restituere damnum passis Nau. c. 17. num. 21. Less. lib. 2. c. 13. num. 69. & alij supra cit. & com. Non tamen tenentur ad poenam, ad quam reus fuisse à Iudice multatus: hæc enim non debetur ante condemnationem Nau. cit. Nisi se se obligasset ad accusandum vel pacto, vel iuramento; tunc enim peccat mortalit. non accusando, & tenetur sisco, vel illi cui poena debetur vsq; ad complementum poenæ in civilibus Ang. & Silu. ver poenæ si Azor. vbi supra q. 5. & lib. 13. c. 20. dub. 4.

30 Qui pretium accipit ne accuset non tenentur ad damnum datum Sor. de iust. lib. 4. q. 7. art. 3. quod intelligunt Salon. q. 62. ar. 7. contr. 2. concl. 1. P. Nau. vbi supra Less. num. 68. post. damnum datum ante enim si accipiat, tenentur, & cooperatur, ipso enim loquente, & obstante furtum illud non lequeretur. Intellige autem de illo qui non tenentur ex officio accusare.

31 Inducens ad tacendum illum, qui clamare volebat ad impediendum damnum tenentur restituere Io med. de rest. q. 9. in si Nau. c. 17. num. 140. Azor. p. 3. lib. 4. c. 16. q. 3. & concedit sayr. cla. reg. lib. 10. trac. 2. c. 13. in si. Si is, qui disuasit, vel disuasus est, tenebatur ex officio impedire, alias ad nihil teneri, nisi inducens vsus sit fraude, & mendacijs Molin. disp. 735. num. 4. V. P. Nau. lib. 3. c. 4. à num. 136.

32 Non obstant est in duplici differentia. Aut enim est persona priuata cui ex officio non competit ob stare: aut est persona publica, ad quam id spectat ratione officij, vt sunt Imperator, Rex, Princeps Consiliarij, Aduocati, Procuratores, Ministri iustitiæ, Custodes montium, itinerum, &c. ceteriq; Officiales, & Medici.

33 Qui ex officio tenentur, si non obstant debent damnum restituere S. Tho. 2. 2. q. 62. ar. 7. vbi Arag. & Salon. Silu. rest. 3. q. 6. vers. 8. Nau. c. 17. à num. 21. Pan. in c. Tua de homic. Couar. in reg. Peccatum p. 2. parag. 3. & com. Non tamen ad id semper tenentur cum periculo vite, aut vulnere, sed tantum vbi agitur de bono publico totius Reipublicæ, vt in publicis latrocinijs, hæresibus, & huiusmodi Sor. art. 3. cit. in si. Salon. vbi supra contr. 2. in si. Less. lib. 2. c. 13. num. 30. Nau. loco cit.

34 Iudex per iniquitatem non ferens sententiam, nec reum condemnans ad soluendum poenas à lege impositas, & quas soluere debet, tenentur ad restitutionem S. Tho. vbi supra art. 4. Silu. Iudex 1. q. 11. vers. 5. Sor. lib. 5. q. 4. ar. 4. Arag. vbi supra. Et pronuntiata sententia, si Iudex poenam non applicet tenentur sisco, vel parti Sayr. c. 13. num. 13. Arag. vbi supra.

35 Confessarius non iubens restituere ex ignorantia crassa, aut affectata, tenentur ad restitutionem, si ideo poenitentis non restituit Nau. c. 17. num. 22. Ang. rest. vlt. parag. 5. Silu. rest. 1. q. 16. vers. Etdem de Rectore B. Med. in sum. lib. 2. c. 14. parag. 33. vers. 6. P. Nau. lib. 3. c. 4. num. 124. Ignorantiam affectatam hic intelligit Roder. in sum. p. 2. c. 49. num. 11: cum de ditijs opera non aduertit, nec curat iniungere poenitentem restitutionem, qui alioqui paratus est restituere, si sibi iniungatur: ideo verò non restituit, qui sibi non præcipitur Aljstamen, vt Greg. Val. to. 3. disp. 5. q. 6. p. 3. l. aff. vbi supra dub. 10. Azor. p. 3. lib. 4. c. 16. q. 7. ar. 10. 4. disp. 22. sect. 6. ad si. Sanchez in sum. lib. 1. c. 6. num. 1. in si. consent non teneri Confessarium ad restitutionem

tionem, cum nulla lege iustitiæ sit obligatus ad consulendum bono pœnitentis, aut Creditoris: Nisi Confessarius interrogatus respondeat, aut significet pœnitenti eum non esse obligatum cum re vera esset; tunc enim tenetur ad restitutionem ex malo consilio. Azor. cit. Arag. 2. 2. q. 62. ar. 7. in resp. ad 3. Less. vero loco cit. priorem sententiam concedit in habente curam animarum, cum ad id teneatur ex officio. Secundam verò in Confessore ordinario. Sed hanc distinctionem merito rejicit Suar. ubi supra disp. 33. sect. 6. docens etiam in priori casu non teneri Confessarium ad simplicitate restituendum, sed ad monendum pœnitentem, & tollendam deceptionem, modò id faciat opportuno tempore.

36 Non manifestans. dicitur, qui cum ex officio tenetur, omittit manifestare malefactorem, sine antefactum, cum damnum erat impediendum, siue post factum quando refarciendum, vt Custos, Testis, & huiusmodi. Sot. Silu. Med. Nau. & Azor. ubi supra.

37 Tenetur testis legitime interrogatus de furto respondere, & verum fateri, alioqui tenetur ad restitutionem damni, cuius tacendo fuit causa; nisi tacuisset timore periculi sui, aut rerum suarum. S. Ant. p. 2. tit. 2. c. 19. parag. 7. Silu. rest. 3. q. 6. Azor. ubi supra q. 8. Sot. lib. 4. q. 7. art. 3. & lib. 5. q. 6. ar. 1. Nau. c. 17 num. 134. & c. 25. num. 40. Salon. 2. 2. q. 70. art. 1. cont. 3. concl. 6. & ibi Arag. circa primam conclusionem. Tenetur etiam cum dolo se abscondit postquam est vocatus, ne testificetur Salon. concl. 1. Arag. ubi supra Rebell. lib. 2. q. 14. sect. 8. Sayr. clar. reg. lib. 12. c. 20. num. 24. & seq. Azor. ubi supra q. 8. in fi. Reginald. lib. 24. num. 147. & seqq. Item ubi alij desint, qui testificantur. ibidem non tamen tenetur ad poenam, ad quam reus fuisset condemnatus; est enim interesse remotum, & extra rem. Nau. c. 25. num. 34. & 51. Silu. rest. 3. q. 5. vers. 7. vt de reo, etiam affirmant Nau. c. 18 num. 49. Arag. q. 62. art. 3. Nisi testes vocentur ex parte accusatoris, aut alterius, cuius per leges applicata est pena, & vocetur super causa

de poena legis, in qua reus incidit datæ gen. da, & delicto, ob quod est debita poena, contra iustitiam Azor. q. 9. cit.

Custodes tacentes ad quid teneantur; Vide ver. Custos.

Quid restituendum Cap. 2.

Restituendum est primò omne alienum iniuste acceptum, vel retentum, vel iuste debitum. Secundo si exat restituenda res aliena in specie; nisi creditor sit alia re contentus. Tertio si res aliena est fructifera, reddenda cum fructibus, habitum ractione bonæ, vel malæ fidei. Quarto restituenda etiam omnia damna, quæ passus est rei dominus.

2 Fur tenetur ad impensas, quas dominus rei furatæ fecit in ea perquirenda, si tamen sint rationabiles; fuit enim earum causa Nau. c. 17. num. 140. Sayr. clar. reg. lib. 10. tract. 3. c. 1. num. 2. Azor. p. 3. lib. 4. c. 20.

3 Adulter non tenetur restituere ratione filij, nisi ei moraliter certum sit esse suum. Non videtur autem certum quandiu habet probabilem rationem dubitandi de contrario Nau. c. 15. num. 49. Arag. 2. 2. q. 72. ar. 6. & ibi Salon. in fi. Sot. de iust. lib. 4. q. 7. ar. 2. in fi. Less. lib. 2. c. 10. dub. 6. Ang. ver. Adulterium parag. 5. Silu. eo q. 5. & com. addita Sot. quod si adulter credit esse suum aut etiam constet, non tenetur ex iustitiâ de damno, sed ex sola honestate, si adultura libere consensit in peccatum. Sed contra ipsum est com. vt præter Doct. cit. asseruit S. Ant. p. 2. tit. 2. c. 7. parag. Caiet. in sum ver. adulterium Azor. ubi supra lib. 5. c. 6. Tenetur item quando consuluit alteri, vt illum spurium supponeret viro suo com.

4 Adultera dubitans an filius sit adulteri, an uiri sui, ad nihil tenetur Salon. ubi supra.

5 Adultera debet reuelare filio suo, si putet illum crediturum, & seruatorum ueros hæredes indennes, neq; ex reuelatione secutorum majus aliquod damnum, ut vitæ aut

aut famæ Arag. vbi supra in resp. ad vlt. Lefs. dub. 7. Salon. controu. 7. Silu. ver. Adulterium q. 2. Pan. in c. Per tuas, de probat. & com. filius tamen non tenetur credere Matri sine causa sufficienti Io. Med. de rest. causa 4. q. 3. Nau. c. 27. num. 201. & de fil. præsb. cons. 1. Azor. p. 3. lib. 5. c. 6. q. 4. & com. vt testatur Suar. de censur. disp. 10. sect. 4. etiam si ipsa iuret Sor. vbi supra Est autem iusta causa credendi si mater ipsum benigne tractet, sitq; moribus reformata, timorata conscientie, & propriæ famæ amica, nec mentiri solita, maxime si in articulo mortis sit, aut cum talibus coniecturis, vt si illa probet tempore conceptionis maritum fuisse absentem, & huiusmodi Med. vbi supra Tolet. lib. 5. c. 11. Con. in reg. Peccatum p. 1. num. 6. Arag. ar. 6. cit. Lefs. vbi supra B. Med. lib. 1. sum. c. 14. parag. c. 8. Roder. in sum. p. 1. c. 205. num. 8. & com. Quod si credat, tenetur renuntiare hæreditati Doct. cit. & Silu. vbi supra q. 2. Non tenetur autem mater reuelare si dubia sit, an filius sit crediturus; sed debet esse maxime certa, & tanta certitudine, quæ ferè faciat euidenciam Saloa. vbi supra concl. 1. V. infra Quæ excusent à restitutione num. 2. Consulendum tamen est adulteræ, vt non reuelet etiam in mortis periculo propter varia pericula Ayor. p. 3. lib. 5. c. 6. q. 2. vers. & est aduerendum.

6 Adulter, & adultera tenentur in solidum ad damni compensationem, vnoq; eorum totum restituente, alter tenetur ei pro rata, vt supra de concurrentibus ad idem factum Arag. vbi supra Sayr. cla. reg. lib. 8. c. 3. num. 21. Salon. ar. 6. cit. in fi. Ang. ver. Adulterium parag. 4. & alij supra cit. Quod si adultera vim passa fuit, tenebitur solus adulter, quia hic solus damnificauit.

7 Ad expensas educationis tenetur adulter, vbi adultera non possit S. Ant. p. 2. tit. 2. c. 7. in fi. adde, vel nolit Silu. ver. adulterium q. 5. Sayr. vbi supra.

8 Extorta per merum etiam non cadentem in constantem: Item accepta à

non audente negare ex reuerentia, vt si patronus à libero, maritus ab vxore, quæ consentit alienationi ex reuerentia: Item in Clerico renuntiante beneficio ex reuerentia Episcopi, sunt restituenda Silu. ver. Metus q. 12 & rest. 2. vers. 7. Ang. ver. Metus parag. 10. Nau. c. 17. num. 16. & c. 22. num. 51. vers. 7. & de elect. con. sil. 5. num. 3. Couar. in reg. Peccatum. p. 2. parag. 3. num. 7. Azor. p. 3. lib. 4. c. 23. q. 1. Intellige si metus sit iniustus, & ad id illatus, hic enim tollit liberum, & voluntarium Silu. q. 12. cit. Lefs. lib. 2. c. 17. num. 43. Sanchez de matr. lib. 4. disp. 9. num. 7.

9 Homicida, & mutilans tenetur etiam de iniuria. satisfacit autem signis doloris, & petitione veniæ Sor. de iust. lib. 4. q. 6. ar. 3. ad 3. Lefs. lib. 2. c. 9. num. 145. Hæredes tenentur tantum de damno, de deformitate, cicatrice, & c. Sor. cit. Immo etiam de iniuria, est enim, & ipsa comita iustitiam Azor. p. 3. lib. 5. c. 3. q. 3. V. Salon. q. 62. ar. 2. contr. 12. P. Nau. lib. 4. c. 2. à num. 65.

10 Acceptum in extrema necessitate numquam restituendum secundum communem opinionem Sor. vbi supra q. 7. ar. 1. Host. in sum. rubr. de furt. Glo. in c. Si quis propter de furt. & ibi Pan. Silu. ver. furtum q. 5. Ang. eo. parag. 37. Turrecr. in c. Nolite 14. q. 5. Roder. in sum. lib. 1. c. 151. concl. Arag. 2. 2. q. 62. de dominio dub. 2. ad vlt. & q. 66. ar. 7. P. Nau. lib. 4. c. 4. à num. 24, qui tamen ita distinguit, quod qui alienum accepit, siue ante necessitatem, siue post, vt sibi subueniret aut habuit per depositum, aut aliam contractum non transferentem dominium, & tunc non tenetur restituere, cum alienum sibi debitum iuste, ac licite consumpserit. Aut habuit ratione muni, aut alterius contractus transferentis dominium, & tunc tenetur restituere, consumpsit enim quod suum est, manente personali obligatione, quæ per huiusmodi necessitatem consumpfitur, non extinguitur. Couar. in reg. Peccatum p. 2. parag. 2. num. 4. Nau. in man. c. 17. num. 63. & in Apol. q. 21. mon. 4. Tolet. lib. 5. c. 24. & alij docent absolute huiusmodi acceptum esse restituendum,

cum ad pinguiorem fortunā ventum fuerit, siue ex furto, siue ex contractu habitum fuerit: Verior tamen prima opinio, cum aliquot limitationibus Prima est cum virtute contractus alienum habuit, vt docuit P. Nau. Secunda cum res consumpta est, & ille est simpliciter indigēs id est si neque hic, neq; alibi, neq; in proxima spe bona habet; neq; per se neq; per amicum se iuuare potest, murū petendo, & huiusmodi. Tertia si res nondum sit consumpta; si quid enim superst, est restituendum Sor. & Roder vbi supra Less. lib. 2. c. ab num. 3. P. Nau vbi supra qui tamen secundam limitationem non admittit. Tunc autem dicitur quis peruenisse ad pinguiorē fortunam, quando peruenit ad eum statum in quo potest de bonis se honeste sustentare. Nec tenetur solvere, nisi deducto, ne egeat, habitu respectu personæ, &c. Nau. de verb. sign. cons. 2. las. in l. Inter eos & l. Miles ff. de re iud. V. supra ver. furtum num. 6.

11 Qui cum periculo mortis saluauit merces alicuius perituras, non tenetur restituere, nisi dominus speraret se alio medio recuperaturum, aut alios inueniret, qui mercede illud periculum subirent; tunc enim tenetur restituere, soluta illi sui laboris mercede Nau. c. 17. à. num. 98. Roder lib. 2. c. 41. conc. 6. Si verò dominus habebat pro derelictis, possunt retineri: Si non, sed fuerunt proiecta, vt periculum euaderet, cum dominus non auiserit dominium, sunt restituenda. Inst. de rer. diuis. parag. vlt. l. Pomponius ff. de acq. rer. domin. S. Ant. p. 2. tit. 1. c. 15. parag. 2. Silu. ver. Naufragum q. 4. Ang. eo parag. 3. Pan. & Felin. 10 c. Cum dilectum de accus. Less. lib. 2. c. 5. dub. 18. Salon. 2. 2. q. 66. ar. 5. contr. 1. in fi. deductis tamen secundum eodem expensis, solutaque mercede, pro labore, & periculo. Quod si nullo modo appareat dominus, centet Less. posse eas sibi retinere tamquam tanto periculo emptas. secundum Nau. loco cit. potest sibi retinere tribus concurrentibus. Primo si illud fuisset omnino deperditum, si ipse non saluasset. Secundo si dominus ami-

sit spem recuperandi. adde ex Less. vbi supra. cum dominus sciens, ubi sit quærenda, non curat, vel ob rei paruitatem, vel ob magnas impensas. Tertio si saluans maximo vitæ periculo ea de causa se obiecit. V. Molin. disp. 118. P. Nau. lib. 4. c. 1. dub. 8. Duard. in Bull. Cœnæ can. 4. q. 15. De non restituente bona naufragorum, quomodo incidant in excommunicationem. Ver. Excom Bullæ can. 4.

12 Non tenetur restituere acceptum, quod si petijisses, dominus dedisset Nau. c. 17. num. 138. & regul. com. 2. 12. dub. 8. Cai. in sum. ver. furtum; nisi acciperis ad eum vsum ad quem ille nullo modo concederet, vt ad ludos, scortationes, &c. Less. cit. V. Sanchez lib. 4. sum. c. 1. num. 7.

13 Qui bona fide habet rem alienam, non tenetur restituere, si interim pereat etiam culpabiliter, si non est factus locupletior P. Nau. lib. 3. c. 4. num. 183. & lib. 3. c. 1. num. 10. Silu. rest. 3. q. 7. vers. 3. & vers. fructus q. 1. Pan. in c. Grauis de rest. spol. c. 16. num. 6. Tolet. lib. 5. c. 17. Quod P. nau. num. 20. cit. verum esse dicit quando res aliena perijt cum effectu aliena, vt si esset res non habens functionem, vel si habet, non est mixta, habet enim tunc realem actionem: si secus vbi est mixta, quia tunc non res, sed personas est obligata, & hoc casu tenetur, vt etiam docet Azor. p. lib. 4. c. 3. q. 4: Nec etiam tenetur restituere incrementum pretij, quo rem ipsam vendidit, si id proueniat ex industria, cura, & diligentia ipsius, non autem ex re ipsa Idem q. 2.

14 Violans promissionem tenetur de damno inde secuto P. in c. Accedens de præben. Si violatio promissionis sit tantum per omissionem, debet solum interesse intrinsecum, vt si frumentum non est datum in termino debetur illud, quod plus valuit, si verò sit per omissionem, & promissionem, venit etiam extrinsecum, vt quia promissit dare frumentum in tali termino, & creditor aliter sibi prouideret, nisi fuisset deceptus Silu. rest. 3. q. 9.

15 Non tenetur meretrix restituere extortum mendacis, quibus tales uti solent. *Sot. lib. 5. q. 7. ar. 1. Azor. vbi supra c. 21. q. 2. vers. tertio quæres. Sanchez de matr. lib. 4. disp. 11.*

16 Tenetur quis de damno dato ab eo, cuius opera vitur in aliquo officio. Item, si fuit in culpa non corrigendo cum ad id ex officio teneatur *Felin. in c. Petrus de homic. à num. 2. Nisi ille esset periona valde integra, aut datus esset ab alio Superiore, & ipse illum non elegit Ang. ver. dominus parag. 4. Silu. eo. q. 6. & reit. 3. q. 6. vers. Intellige in ciuilibus.*

17 Mercedem acceptam ob fornicationem non tenetur quis restituere, nec accipiens peccat. Si tamen meretrix plus debito extorserit, ut quia se finxit non nisi aliquoties, aut à Magnate cognitam, tunc tenetur restituere excessum vel quia non non fuit voluntaria donatio, aut saltem fuit excessiua, consideratis facultatibus, & familia, quam tenetur alere, & qualitate meretricis *Salon. 2. 2. q. 62. ar. 3. contr. 4. concl. 1. 2. & 3. & q. 78. ar. 3. contr. 1. num 7. Silu. rest. 2. parag. 2. Sot. de iust. lib. 4. q. 7. ar. 1. Nau. c. 17. à num. 32. P. Nau. lib. 4. c. 2. num. 214. Azor. vbi supra & com. contra Io. med. de rest. q. 19. & seq. Sanchez vbi supra. Et publicæ meretrici datur actio contra fornicarium ad pretium non solum promissum, sed etiam ad consumetum, vbi nullum fuit pretium constitutum *Molin. de iust. trac. 2. disp. 94. concl. 3.**

18 Assistens delicto causa pacificandi, si hoc aduersarijs non intimauit, tenetur ad damna: ideo enim non sunt ausi resistere propter eius presentiam, quia ignorant eius intentionem *Anchar. in c. Sicur dignum de homic. num. 21. & ibi Fel. Mol. disp. 736. num. 4. Silu. reg. 3. q. 6. vers. 2. Excusatur autem, si non potuit aduersarijs intimare *Salon. vbi supra ar. 7. contr. 1. ad ult.**

19 Acceptum ob causam debet restitui, si causa secuta non fuit, modò sit tota causa, ob quam datum est. ut v. g. licet beneficium detur, ut Clericus in sua Ecclesia resideat; hæc residentia non est tota causa

collationis beneficij, quia sunt aliæ causæ, ut scilicet habeat Clericus vnde viuat, ne mendicet, ut horas canonicas recitet. *Azor. p. 2. lib. 7. c. 6. in fi.*

QUANTVM. RESTITVENDVM. Cap. 3.

1 **T**ANTVM restituendum est, quantum satis est ad æqualitatem, vel debitum, vel damnificati *S. Tho. 2. 2. q. 62. art. 3. & com.*

2 Re furtiua deteriorata tenetur fur ad maiorem æstimationem à die furti. In re furtiua ff. de condict. furt. & ibi Glo. ver. plurimi *Silu. ver. furtum q. 16. Ang. eo. parag. 44 S. Tho. vbi supra art. 6. Nau. c. 17. num. 26. Couar. in reg. Peccatum p. 1. parag. 6. num. 1. P. Nau. lib. 4. c. 1. dub. 4. Less. lib. 1. c. 12. dub. 15. & seq. Medin. de rest. q. 6. rectè limitantes primo. Nisi res eodem modo fuisset apud dominum peritura, aut deterior futura. Secundo si dominus eo tempore quo res melior erat, illa vsurus non erat, siue consumendo, siue vendendo. Nisi fortè dominus ob carentiam rei suæ coactus fuerit aliam emere summo illo pretio, quia tunc tenetur ad illud damnum Tertio si fur obrulit rem suam domino oportuno loco, & tempore, & ille non acceptauit ut supra ver. furtum num. 14. Quarto Quando incertum est, quo pretio, aut in quo statu dominus erat venditurus, tunc enim in foro conscientie non debet restitui secundum optimum statum. Si ea res non fuit meliorata, & perijt, tenetur ad æstimationem. Si vero fuit meliorata, debetur cum melioramentis deductis expensis quas dominus in ea melioranda facere debuerat, etiam si res sic meliorata peruenit ad manus domini, *Less. Co. ar. P. Nau. & Med. vbi supra, quidquid Silu. q. 16. cit. in contrarium dicat. Quòd si rem illam vendidit fur tempore quo pluris valuit, vel eam consumendo factus est locupletior, tenetur ad restitutionem quatenus factus est locupletior, etiam si fuisset apud dominum peritura. Less. dub. 15. cit. in fi.**

X 2

3 Possessor

3 Possessor malæ fidei debet restituere fructus perceptos industria sua, licet dominus rei non fuerat percipiturus Azor. p. 3 lib. 4. c. 4. Less. vbi supra c. 17. Ang. ver. rest. 1. vers. Possessor malæ fidei Silur rest. 3. q. 9. P. Nau. lib. 4. c. 9. num. 44. docet non deberi fructus merè industriales, & quos æquitate verius esse docet Pan. in c. Grauis de rest. spol. num. 13. Si tamen non extet Couar vbi supra num. 4. Cum autem tenetur restituere fructus, potest ex eis deducere quantum alet eius industria, & repetere expensas viles, & necessarias Azor vbi supra c. 5. q. 4. P. Nau. num. 39. & alii cit. Et si rei dominus singulari industria sua plures fructus erat percipiturus, tenetur malæ fidei possessor ad totius damni compensationem. Cou. vbi supra Azor. c. 4. q. 4. Secus si nec dominus eos percipisset, vt quia agrum non coluisset Cou. Ang. & Slu vbi supra V. Sanchez fusè transtantem in sum. lib. 2. c. 23. q. 3.

4 Quantum sit restituendum v. g. pro vulnere, cicatrice, iniuria, arbitrabitur bonus v. r. Sot. de iust. lib. 4. q. 6. art. 3. Nau. c. 17. num. 27.

5 Potest ex causa pro re valor restitui, vt quando pro restitutione eiusdem rei man festaretur oculus peccator Nau. vbi supra num. 26. P. Nau. lib. 4. c. 1. dub. 2

6 Qui nocet alteri in re, ad quam erat solum in potentia, si casu id fecit satisfacere tenetur non integrum, sed arbitrio boni viri pensatis periculis, &c. S. Tho. 2. 2. q. 62. art. 4. & ibi Arag. Sot. vbi supra ar. 5. Si verò ex inentione, multo actori faciendū est æstimator Sot. ibid. Si omnino inuoluntariè nocuit, & sine vlla culpa, nihil tenetur restituere: si verò cum culpa, & voluntariè, si non directè, & per se, sed reductè, vt quia non adhibuit debitam diligentiam, dans operam rei illicitæ, tenetur restituere non quantum illa res valeret, si ad maturitatem, & perfectionem peruenisset. Si autem dampnum datum, sit

formaliter, & per se, tenetur tantum restituere, quantum res illa, in qua nocuit, valuisset perueniens ad perfectionem, deductis expensis in illa interim faciendis Salon. ar. 4. cit. In hoc tamen postremo aliter docet Sayr. cl. reg. lib. 10. tract. 4. c. 1. num. 6. Si dampnum inquit, cum culpa datum est in seminibus, & plantis, si sint in proxima dispositione restituendum, ac si essent matura, deductis expensis, secus si adhuc longè distabant Less. verò lib. 2. c. 12. dub. 19. absolute negans prædictas distinctiones docet huiusmodi inferentè dampnum siue ex malitia, siue ex negligentia teneri ad restitutionem, secundum æstimationem temporis præteriti. Sed verior; & æquior videtur prior sententia V. V. Ban. ar. 4. cit.

7 Possessor bonæ fidei, etiam si titulum non habeat, facit suos fructus industriales, vt multi citatis docet Sanchez in sum. lib. 2. c. 23. num. 69. at naturales suolum quando titulum habet. Bonæ fidei ff. de acqu. rer. dam. Pan. in c. Grauis de rest. spol. num. 4. Anchar ibi nom. 5. si tamen titulus est validus, nec à iure reprobatus Sanchez num. 69. & 72. docet etiam fructus extantes nec re suos, limitans num. 72. & seqq. nisi à vero domino petantur, quo casu reatur restituere naturales extantes, & consumptos, quatenus factus est locupletior. De industrialibus, vero alij negant esse restituendos, sed pleno iure effici possessoris. alij verò affirmant teneri quatenus factus est locupletior ex consumptis, & ad extantes, licet ad tertium possessorem transferint, deductis tamè expensis in ijs fructibus colligendis, & valore industriz, & laboris impensi de quo Silu. ver. fructus q. 1. Ang. eo par. 2. Molin. de iust. to. 3. disp. 719. num. 4. Si tamen triennio legitime vsu cepit, ad nihil tenetur, licet titulo careat; sufficit enim generalis pro suo, Sanchez pluribus relatis num. 83. q. 2. & num. 94. Quod verò dicitur, Quatenus factus est locupletior intelligit num. 147. vt si res non extet deducendæ sint expensæ qualescunque illæ sint. Si verò res extet apud ipsum possessorem bonæ fidei, deducendæ sint expen-

lae qualescunque, quæ seruatæ illæso pristino statu deduci possunt, quæ si auferri nequeant, tenetur dominus eas soluere, aut rem illam possessori vendere. V. Mynsinger. Inst. de rer. diuis. parag. Ex diuersio, & parag. si quis à non domino. Less. lib. 2. c. 12. dub. 17. Couar. 1. var. res. c. 3. Azor. p. lib. 4. c. 1.

C V I

RESTITVENDVM. Cap. 4.

I RES aliena siue male accepta, siue male retenta, siue bona fide accepta, & retenta, restituenda est vero domino S. Tho. 2. 2. q. 62. ar. 5. & com. Per dominum autem intellige eum, qui habet rei dominium, & proprietatem, vel quasi dominium, vel vsumfructum, vel vsum, vel possessionem, & qui est Dispensator, Custos, Depositarius, Commendatarius, Curator, Tutor, & omnis, qui iusto titulo est possessor alienæ rei, vt Sartor vestis conficiendæ Nau. c. 17. num. 28.

2. Acceptum à fure sufficit ei restituere, cui ipse mandauit Nau. c. 17. num. 29. Intellige si probabiliter credit, quod is cui mandatur restitui, illam domino reddet Cou. in reg. Peccatum p. 1. initio num. 3. P. Nau. lib. 4. c. 2. dub. 3. Sayr. clar. reg. lib. 10. trac. c. 1. num. 3. Sic missi à fure potes eidem restituere, vt pretium datum recuperes, illum tamen inducendo, vt domino restituat. Silu. rest. q. 7. vers. 4. Ang. rest. 1. vers. Emens num. 1. Nau. c. 17. num. 84. & aliorum, quia id non est alienare sed contractum pristinum resolvere, quod licet ad vitandum damnum pretij, si alia ratione cauere non potest, V. supra ver. emptio num. 47. Id concedunt alij si bona fide emisti, si enim mala fide volunt domino restituendum etiam amisso pretio, sic Azor. e. 3. lib. 5. c. 13. q. 3. Nau. libi contrarius vbi supra num. 9. Salon. 2. 2. q. 62. 25. 6.

vers. De emptore malæ fidei contr. 3. concl. 2. Et si furi reddas, illo non restituente, teneri te nihilominus domino restituere, docet Sayr. vbi supra, Vtramque opinionem probabilem putat Reginald. 10. 1. lib. 10. c. 5. q. 1. Ego tamen probabiliorrem censeo primam; nullo enim titulo teneor cum meo damno vtiliter agere negotium domini. Sans enim fecisse, puto reponendo rem in eo statu, in quo erat antequam ad manus meas peruenerit. Si emisti à fure, vt vero domino restituas, potes deducere pretium pro illa solutum, si tamen iustum sit, & dominus non esset sine expensis recuperaturus. Sic multi quos refert, & sequitur Diana p. 4. trac. 3. resol. 33. V. omnino. Azor. toto c. 3. cit. Rebell. p. 1. lib. 2. q. 8.

3. Quod restitui non potest Domino sine magno periculo, & scandalo, dandum pauperibus, alijs vè pijs operibus Nau. num. 29. cit. vers. 4. vel certe reseruandum hæredibus. S. Ant. p. 2. tit. 2. c. 8.

4. Turpiter accepta à turpiter dante, opere non securo restituenda sunt danti, aliter enim non est libera donatio, cum causa non extet. Opere verò securo, nemini restituenda, nisi de consilio pauperibus Nau. c. 17. num. 30. P. Nau. lib. 4. c. 2. num. 144. & seq. Io. Med. de rest. q. 20. Nisi recipiens sit inhabilis; vt in pecunia simoniace data: hæc enim antecedentiam danti restituenda Petr. Nau. loco cit. de quo infra ver. Simonia. Amplia etiam si id acceptum sit pro peccato contra iustitiam v. g. pro homicidio Nau. c. 17. num. 30. Ban. 2. 2. q. 62. ar. 5. dub. 3. Tol. lib. 5. c. 21. Ang. rest. 1. vers. Turpe lucrum Silu. rest. 2. parag. 1. & rest. 4. q. 1. Molin. de iust. trac. 2. disp. 94. Azor. p. 3. lib. 4. c. 21. q. 4. P. Nau. lib. 4. c. 2. num. 130. Less. lib. 2. c. 14. dub. 8. & leges contrarium disponentes, vt l. Multa C. de modo mulct. & l. Generaliter, ff. de verb. oblig. & l. In hæredem ff. de calumn. iurelligi debent vel ante rem turpè paratâ, vt docet Reginald. lib. 10. c. 13. sect. 4. præcipue num. 186. Azor. vbi supra vel vt procedant tantum in foro

in foro exteriori in quo negatur actio, & repentiō, vt præter Doct. cit. asserit Couar. in reg. Peccatum p. 2. parag. 2. num. 7. licet Sayr. cla. reg. lib. 10. trac. 5. c. 13. num. 12. Sor. de iust. lib. 4. q. 7. ar. 1. Arag. 2. 2. q. 62. ar. 5. & ibi Salon. contr. 3. in fi. Io. med. de rest. q. 10. Roder. in sum. lib. 2. c. 40. concl. 1. dicant teneri ad restitutionem nulla expectata sententia. Nec enim aliter probant, quem auctoritate legum cit. Immo deberi pretium opere secuto, & homicidam v. g. suum id efficere docet Mol. vbi supra disp. 38. & etiam petere tamq; sibi debitum ex iustitia. Idem disp. 94. concl. 2. Azor. vbi supra quaest. 4.

5 Dans beneficium, aut officium indigno, tenetur Reipublica, aut Ecclesia laicæ, non autem digno, aut digniori Nau. c. 17. num. 72. Fel in c. Si quando de rescrip. num. 12. Sor. lib. 4. q. 6. art. 3. in fi. Less. lib. 2. c. 12. num. 129. Secundum alios tenetur restituere digniori non solum officium, aut beneficium, sed etiam fructus, quos precepisset ex eo tempore, quo exclusus est, sic Salon. 2. 2. q. 63. ar. 2. contr. 3. p. 2. Cai. 2. 2. q. 62. art. dub. 3. P. Nau. lib. 2. c. 2. a. num. 134. V. Reginald. lib. 23. c. 3. Sect. 3. vbi docet Reipublica nihil esse restituendum, quando ipsa officium indigno scienter dedit: nisi per vim obtinuerit, aut malitiosè in aliquo læderet, quod ipsa non potuit probabiliter præuidere.

6 Nuncius, cui aliquid datur donandum alteri, si vel sibi vsurpet, vel iniuste differat manifestare donatario, vt accipiet, interim donans moriatur, tenetur ad duplicem restitutionem, alteram hæredibus donantis, cum mandatum morte donantis cessauerit, re integra; alteram ipsi donatario, cum iniuste fuerit causa, ne ille huiusmodi dorum consequeretur Sanchez de matr. lib. 1. disp. 6. num. 8. Molin. disp. 263. num. 7. Less. lib. 2. c. 18. dub. 9. in fi. Limitat Sanchez, & Couar. 1. var. resol. c. 14. num. 16. nisi mandatum sit ad pias causas, quod fauore piae causæ non expiret mandatum morte mandantis.

7 Quod prodigo debetur seruari peccati rest pro ipsius prodigine necessitate, aut pro filijs, & hæredibus eius Armill. ver. restitutio parag. 18. Differri etiam potest restitutio ad evitandum eius probabile damnum, vbi id commode fieri potest. Immo Nau. c. 17. num. 63. Less. lib. 2. c. 16. dub. 4. Sor. lib. 4. q. 7. art. 1. docent eo casu omnino differendam esse restitutionem ex præcepto caritatis, quo tenemur impedire malum spirituale proximi. Regulariter autem restituenda quando petitur: petit enim quod suum est Azor. p. 3. lib. 4. c. 39. causa 3. P. Nau. lib. 4. c. 2. num. 34. Salon. 2. 2. q. 62. ar. 5. contr. 1.

8 Si dominus vult re sua abuti cum alterius iniuria, non debes restituere, aliqui tenens ad omnia damna inde secuta Salon. vbi supra contr. 2. Arag. ibidem Sor. vbi supra ad prima, & videtur Cai. in sum. ver. restitutio c. 1. V. Perr. Nau. vbi supra.

9 Qui post diligentem inquisitionem, non reperit domino, rem pauperibus distribuit, non tenebitur amplius, etiam si eius dominus, vel eius hæres postea appareant. Ang. rest. 2. parag. 12. Silu. rest. 3. q. 7. & rest. 4. q. 4. & rest. 8. q. 4. Sor. vbi supra, & lib. 5. q. 3. ar. 3. Ban. 2. 2. q. 6. ar. 5. dub. 9. concl. 5. & ibi Arag. dub. vlt. Toler. lib. 5. c. 23. Sor. tamen ar. 1. citi docet restitutionem pauperibus faciendam auctoritate publica, vbi res huiusmodi sint alicuius ponderis.

10 Accepta per simulationem, vt cum quis v. g. fingit se bonum, pauperem, &c. debent restitui non danti, sed pauperibus. Si tamen sic acceptum sit beneficium Ecclesiasticum, aut officium non sunt in conscientia restituenda. Pan. in c. Quia plerique, de immun. Ecc. num. 36. Silu. ver. Simulatio q. 5. & rest. 3. q. 10. Ang. rest. 1. ver. Turpe lucrum, & com. vt testatur Nau. c. 17. num. 107. Quam tamen opinionem idem Nau. lococit. Io. med. de rest. q. 24. Azor. p. 5. lib. 4. c. 21. q. 8. Sic limitant Vt quando illa simulatio est causa finalis ad eleemosynam acquirendam, tunc teneatur restituere, cum sit inno-

fit inollunraria donatio. Si verò simulatio est causa impulsua, qua donans mouetur ad dandum saltem promptius, & facilius, tunc non tenetur restituere. Porro causa finalis in hac materia illa est, ex qua sequitur aliud, & quæ si adesset non tequeretur aliud. Causa verò impulsua ea dicitur, quæ tantum mouet ad agendum, vel dandum promptius, facilius, citius. Azor. loco. cit. Quod autem ait Sor. lib. q. 9. ad. 3. ad 4. teneri restituere, vbi ex simulatione acquisiuit quis magnas eleemosynas, verum habet, quando dans non tantum daret, si nosset petentem non esse pauperem. Regulam generalem assignat Azor. Si aliud est causa cur aliquid detur, & non subsistit, est obligatio restituendi: Si verò non mouet ad simpliciter dandum, sed ad facilius & promptius, non est obligatio restituendi. Et per hæc patet, qui dicendum de Hospitalibus, Collegijs ad certas personas recipiendas, de legatis pijs, montibus, &c. V. supra ver. Qui sub forma, &c. vers. donatio num. 31. Less. lib. 2. c. 18. sub. 17. in fi. Arag. 2. 2. q. 63. art. 6 S. Ant. p. 2. tit. 2. c. 8. in fi. Azor vbi supra. c. 2. Tu dic quòd simulans se pauperem, &c. vel non eget, vel saltem non ita vt fingit. In primo casu peccat mortaliter, & tenetur restituere, si à principio stauerat eam cor stare quantitate quæ sufficit ad peccatum mortale, quia est mendacium perniciosum contra iustitiam. In secundo casu nec peccat mort. nec tenetur restituere: verè enim adest paupertas, quam ideò finxit maiorem, vt facilius consequeretur, quod non est contra iustitiam. & in tali ita seruandum est cum in foro conscientie standum sit veritati, non præsumptioni. Nec in casu particulari recurrendi in est ad coniecturas alienæ mentis, & intentionis, id enim esset velle diuinare, & sic intelligenda regula Azorij V. Suar. de relig. trac. 6. lib. 4. c. 18.

11 Mulier se Virginem affirmans, & propterea dotata v. g. in mille ab eo, qui eam duxit; si sit corrupta, tenetur restituere, est enim donatio ob causam. Sitamen vir cognito vitio cum illa perseueret,

tenetur remittere. Et si cognito vitio, illam nihilominus duxisset, restituere illa tenetur id pluris quo dotata est, quod putaretur virgo Lopez instruc. p. 1. c. 76. Roder. in sum lib. 1. c. 109. Contrarium docet Sanchez de matr. lib. 6. discep. 27. tum 5. quod error ille non fit causa legitima, & substantialis; secus si in causa substantiali, vt quod ille sit senex, vel ignobilis, illa verò iuuenula, & nobilis.

12 Seruus furatus à Domino quinquaginta qui animo còputadi fecit, vt dominus qui ita uerat in testamèto illi relinquere ducenta relinquit tantum quinquaginta, secundum Nau. de testam. conf. vlt. non liberatur ab onere soluendi illa quinquaginta. Sed contrarium puto verius; Nam Testator omnino stauerat ita relinquere ducenta; relinquit autem tantum centum quinquaginta suauis famuli, qui aliàs habuisset ducenta V. Comitil. lib. 7. q. 13.

13 Accipiens alienum domino vidente, & non contradicente præ timore, verecundia, vel alia simili causa, quia scilicet non potest tunc commodè impedire, restituere tenetur, cum dominus coactè consenserit. Silu. uer. furtum num. 2. Ang. eo parag. 8. Pan. Nau. lib. 3; c. 1. num. 378. Armill. uer. furtum parag. 2.

14 Quod accepisti pro eo ad quod tenebaris ex iustitia v. g. ut desistas ab accusatione iniusta, ut retè iudices, ut uerum testimonium dicas, &c. teneris restituere danti Nau. c. 17. num. 33 & 96. Silu. reit. 2. num. 1. C. uir. in reg. Peccatum d. 2. parag. 3. Arag. 2. 2. q. 71. ar. 4. Tolet. lib. 1. c. 1. P. Nau. lib. 4. c. 2. num. 34. Rebell. lib. 2. q. 10. r. u. n. 8. & com. quorum sententiam sic intelligunt Sor. lib. 4. q. 7. ar. 1. ad primam, & Azor. p. 3. lib. 4. c. 21. q. 6. Si uidelicet accipias ab eodem contra quem eras peccatuus: Si uerò accipias ab alio, potes retinere, licet enim ex iustitia tenearis ad bonum Petri u. g. non teneris tamen ex iustitia id facere in gratiam Pauli. Sed id meritò impugnat Less. lib. 2. c. 14. dub. 9. quia quando opus, uel ommissio secundum se, est inuendibilis, etiam est inuendibile obsequium, quod fit in gratiam alterius

Si quid

Si quid tamen datum sit, non ad redimendam vexationem, sed ad allucendum, aut alias ex mera liberalitate donatum, potes retinere Less. vbi supra Molin. disp. 88. & com. Item quod accepisti pro eo, ad quod tenebaris ex alia virtute, quam iustitiæ, non est restituendum Nau. c. 24. num. 7. & de dat. & promiss. concl. 6. Tolet. vbi supra limitat Less. si opus illud sit laboriosum, vel sumptuosum, alioqui non posse pretium accipi, quod etiam docent Io. Med. de rest. q. 26. Couar. vbi supra.

15 Aduocatus debet restituere acceptum pro iniquo patrocinio S. Aug. Epist. 54. & refertur c. Non sane 14. q. 5.

16 Quod à Tutore, Curatore, Dispensatore, Procuratore, & huiusmodi acceptum, illis, non vero domino restituendum Io. med. vbi supra q. 2. p. 2. Cai in sum. ver. rest. c. 4. Silu. ver. restitutio 4. o. 1. P. Nau. lib. 4. c. 2. dub. 1. Sayr. cla. reg. lib. 10. trac. 5. c. 1. a num. 4. Nau. c. 17. num. 8. Salon. 2. 2. q. 6. art. 5. qui omnes docent, quòd si verò domino restituit, illos esse admonendos, ne iterum restituant, admonendum item dominum rem suam sibi esse restitutam. Excipe autem à regula prædicta, vbi acceptum est ab vxore, aut religioso, quia restitutio faciendâ est marito, & Prælato. Idem si à filiosam, aut habente Tutorem, aut à Seruo, vel famulo, &c. Item quod acceptum est à Clerico, quod erat Ecclesiæ, non illi, sed eius Prælato est restituendum Doct. cit. & Sor. ar. 1. cit. Quod verò de vxore, & filiosam. dictum est, intellige, si illa non habet aduentitia, vel alia, de quibus possit disponere; & ille castrensia, vel quasi; & de religioso, nisi sit procurator, & administrator.

17 Si dominus nimum distat, aut res modica est, danda pauperibus pro illius anima. bona enim creditoris longissimè absentis æquiparantur incertis Nau. c. 17. num. 29. Armill. ver. rest. parag. 16. Sayr. vbi supra c. 2. dub. 9. V. infra vbi rest.

18 Donans, aut alienans post commissum crimen, ob quod eius bona erant publicanda, si idè donauit, ac fiscus caperet,

ipsi tenetur Cast. de lege poen. lib. 2. c. 2. coroll. 2. Contraria sententia est com. Sor. lib. 1. q. 7. ar. 6. Nau. c. 23. num. 66. Azor. plures referens p. 1. lib. 5. c. 7. cum ante condemnationem nullum sit fisco acquiritum ius. V. ver. Contractus num. 18. Peccat tamen mort. si alienet cum onere, vel damno alterius, vt si alteri vendat, aut dotis, vel nuptiarum causa donet, non quidem peccato iniustitiæ contra fiscum, sed contra Emptorem, uel alium, cui damni verisimile periculum imminet Situ. hæresis 1. num. 14. Ang. ver. poena parag. 3. Azor. vbi supra q. 7. Nisi alienet ob alienata sui, & suorum vel nisi crimen ita sit occultum, vt ad forum iudiciale deferri nequeat. item vbi paratus est compensare damna, si quæ emptor sit perpeffurus; aut si emptorem moueat de vicio rei venditæ. Item nisi alienet gratis, & liberaliter donando, aut cum alijs bonis, pretio, & affirmatione æqualibus commutando. Ang. Silu. Azor. vbi supra.

19 Qui mandacijs; vi, aut dolo impedit habentem ius ad rem aliquam tenetur restituere impedito, & damnum passio, non tamen ad æquale, Sed arbitrio boni viri Nau. c. 17. num. 69. & seq. P. Nau. lib. 3. c. 5. num. 11. Azor. p. 2. lib. 4. c. 9 Less. lib. 2. c. 12. dub. 18. Sor. lib. 4. q. 6. ar. 3. V. Salon. 2. 2. q. 62. art. 2. contr. 25.

20 Impediens sine vi, & fraude liberam donationem, sed precibus, & blandicijs, etiam si animus donatoris esset firmatus, non tenetur restituere Nau. & Sor. vbi supra Less. num. 178. Item Nau. prælud. 6. num. 8. Azor. vbi supra Silu. rest. 3. q. 12. vers. 3. P. Nau. vbi supra num. 15. & c. 2. eodem lib. num. 114. Nisi visus sit dolo, metu, mendacijs Azor. vbi supra q. 1. aut nisi preces illæ, &c. essent importunæ B. Med. in sum. lib. 1. c. 14. parag. 31. Afflic. decis. 69. Molin. disp. 135. Quod tamen cessat, quando ille potest illam importunitatem alia ratione minore incommode repellere Less. vbi supra c. 17. num. 48.

21 De impediente ne beneficium detur dignori. V. ver. Beneficium num. 42. & Quar. in reg. Peccatum p. 2. parag. 7. concl. 3. & 4.

3. & 4. Arag. 2.2. q. 62. ar. 7 Salon. Azor. P. Nau. vbi supra Cord. in sum. q. 100. Calet. 2.2. q. 62. ar. 2 dub. 4.

22 Famulus ministri publici aliquid accipiens, vt alicui prims aditum ad Dominum prebeat aut eius negotium ante alios dicto ministro offerat cum damno eorum, quorum cause erant prius expedienda, peccat mort. & tenetur restituere: Nisi huiusmodi aditum in tempestiue daret, idq; in causa non esset, vñ alij remorerentur Molin. trac. 2. disp. 88.

23 Dubians vtri eorum debeat, certus se alteri eorum debere, tenetur debitum inter illos, eorumue heredes diuidere Sot. lib. 5 q. 7 ar. 1 in sol. 3. Et quidem, si dubium sit æquale, res est æqualiter inter eos restituenda: si verò sit inæquale, ei debetur maior pars, de quo minus est dubium. Quod si postea constiterit quis fuerit dominus, alter tenetur restituere quod accepit: eo verò nolente, tu liber eris. Less. lib. 2. c. 15. num. 59 Sot. lib. 4. q. 6 ar. 3. c. finem.

24 Auertere scholares à Doctoribus, mortale est, cum obligatione restituendi Nau. c. 15. num. 59. quod verum est, si iam intrabant scholas. Si verò tantum intrare disponebant, nec se adhuc dederant alicui Doctori, idq; fecit vt sibi preiuderet, quia erat Doctor sine fraude, ad nihil tenetur. Si verò id faciat in alterius vtilitatem, vt quando scholaris subtrahere conatur alterius Doctoris scholares, tinentur cum Doctore suo, si illi scholares iam intrabant, tenetur: Nisi forte insufficientia Doctoris, cui subtrahuntur, aut aliqua ipsius scholaris cura ipsum excuset S. Ant. p. 2. ut. 1. c. 2. par. 1.

25 Si quis falsò condemnatur pro crimine, quod tu perpetrasti nisi tu acculaueris, vel contra eum testificatus fueris, non teneris ipsum prodere, nec ei in aliquo satisfacere: cum non sis causa illius damni Sot. ar. 3 cit. ad 4. dub. 1. in fi. Sayr. cla. reg. lib. 11. c. 7. num. 4. V. infra rest. bon. corp. vers. Petrus,

26 Qui deceptus tuis ad alium litteris, etiam de industria proiectis vt deciperetur, damnum accepit, leuiter credidit, ideoq; non teneris ei aliquid restituere S. Ant. p. 2. ut. 1. c. 12. par. 8. Less. lib. 2. c. 12. num. 133. Armil. ver. Empio. par. 22. Silu. eo. q. 16. licet rest. 3 par. 10. contrarium asserat, nempe teneri in solidum mittentem, & exequentem, cum vterque dederit causam efficacem damni.

27 Si creditor est in eadem necessitate cum debitore, restituenda est ei res, cuius dominium non fuit translatum Nau. ar. cap. 17 num. 60. Alij verò vt Ang. rest. 3 par. 3 Silu. rest. 5 q. 2. dicunt quod si dominus rei venit prius in eam necessitatem, restituenda est ei res sua; si verò detentor prius venit ad eam necessitatem, non tenetur reddere. Alij, vt Cajet. 2.2. q. 62 ar. 5. ad 4 Sot. lib. 4. q. 7 ar. 1. ad 4. Salon. q. 62. cit. ar. 5. contr. 8 Arag. & Ban. ibid. P. Nau. lib. 4. c. 4. dub. 5 Azor. p. 3 lib. 4. c. 39. q. 1. Sayr. cla. reg. lib. 10. trac. 5. c. 6 dub. 1. Less. lib. 2. c. 16 num. 13. rectius docent in casu extremæ necessitatis posse sibi remanere, siue iusto, siue iniusto titulo apud se habeat. Nam in extrema necessitate cessat ius gentium, quo diuisa sunt rerum dominia. Ampliant primo Bac. vbi supra dub. 10. Less. num. 14. Salon. contr. 9. & alij etiam in casu, quo Pater, Mater, fratres, Vxor, filij, & amicus, à quo in extraordinario vitæ periculo liberatus est, extremè egent. Et de Patre idem affirmat S. Tho. 2.2. q. 62. ar. 5 ad 4. De Vxore filijs, fratribus, &c. eadem est ratio, sunt enim vna caro nobiscum. De amico affirmat Salon. vbi supra. Azor. verò cum Ledelma, & Tabien. ab ipso cit. docet potius præferendum esse creditorem Patri; cum creditori teneatur ratione iustitiæ, & misericordiæ, Patri verò tantum ex misericordiæ, præualet autem iustitia. Ampliat secundo Sot. etiam si iurasset ea die soluere, intelligitur enim excepta necessitate. Nisi iurasset eo etiam casu se soluturum, seruandum enim iuramentum Sayr. vbi supra num. 8.

28 Homicida si suspendatur, ad nihil aliud tenetur ratione iniuriæ Nau. c. 15. nu. 1
22. fusè P. Nau. lib. 4. c. 1. num. 8. & seq. Salon. 2. 2. q. 62. ar. 2. contr. 12. ad 2. Less. lib. 2. q. 23. Pro cicatrice nomen, &c. doct. faciendam esse compensationem arbitrio boni viri S. Tho. d. ar. 2. ad primum Cai. in sum. ver. rest. c. 2. Silu. rest. 3. q. 2. & alij V. infra Rest. bonor. corp. num. 2.

29 Auertens aduentum Tabellionis, ne Testator aliquid extraneo relinquat. peccat mort. & restituere tenetur quidquid sciebat relinquendum S. Ant. p. 3. tit. 10. c. 1. parag. 2. Et qui fraude, vel dolo vitur, ne inimicus testamentum condar, hereditatem amittit, quam ab intestato expectabat, & ad alios propinquos deuoluitur. l. 2. C. Si quis aliq. testari prohib. Quæ lex, cum iusta sit, obligat in conscientia. & ita impediens tenetur ad restitutionem Salon. de domini. q. 5. ar. 5. Idem cum reuelando crimen occultum legatarij causa fuit, ne testator illi aliquid legauerit, aut iam legatum ademerit, quàmuis ob proprium commodum, non malo animo id fecerit P. Nau. lib. 2. c. 4. p. 3. dub. 4. Sayr. cla. reg. lib. 11. c. 3. num. 21.

30 Filia, Coniugata, monialis, restituit Patri, marito, & Monasterio quod pro copula habuerunt, nisi sit modicum: cauendum tamen ne propterea infametur. 50t. lib. 4. q. 7. ar. 1. ad 2. Ban. 2. 2. q. 6. ar. 5. dub. 5. concl. 1. Roder. in sum. lib. 2. c. 40. concl. 5. Mol. trac. 2. disp. 94. Sayr. cla. reg. lib. 10. trac. 5. c. 3. num. 24. De moniali verissima est conclusio, quia est incapax domini Sanchez in sum. lib. 7. c. 12. num. 53. De coniugata negant P. Nau. lib. 3. c. 1. num. 137. Salon. 2. 2. q. 62. ar. 5. contr. 4. idem dicentes de filiafam. cum sit domina sui corporis quoad illius cultum, licet sit sub parentum custodia.

31 Tutor non conuertens pupilli pecunias in prædã aut honestas negotiationes, tenetur ei ad omnia damna Silu. ver. Tutela q. 4. Cord. in sum. q. 163. Mol. alios referens disp. 224.

32 Episcopus potest sibi reservare peccatum non restitutionis incertorum, non verò ipsam restitutionem; nam potest debitor per se restituere; licet consilius sit id facere saltem de consilio confessorij, Salon. vbi supra contr. 7. Nau. c. 17. num. 92. Sayr. vbi supra c. 2. num. 19. Azor. p. 3. lib. 4. c. 26. num. 2. Ang. rest. 2. parag. 14. Silu. rest. 8. q. 5. Molin. disp. 747. num. 3. Fallit primo cum mortuo debitore nullas relictus est hæres. Secundo, quando debitor restituere non vult, & contra eum agitur in iudicio. Tertio quando ille male distribueret. Quarto quando huiusmodi bona possidentur à manifesto Usurario. Quinto quando competuit est restitutionem non fieri, aut certe male Sexto quando certò, vel probabiliter putatur restitutionem per præbiteros male fieri. Nau. Azor. Sayr. Ang. &c. De hoc fusè Pan. in c. Cum sit de Iudæ.

V B I

RESTITVENDVM. Cap. 6.

1 **R**ESTITVTIO regulariter facienda est in loco, vbi res accepta fuit, vt in c. Episcopus, & c. Reintegranda 1. 3. q. 1.

2 Possessor bonæ fidei, qui tenetur tantum ratione rei alienæ restituere debet vbi res est. Si autem sit malæ fidei possessor, vt quia ex delicto, vel quasi, restituere debet sic, vt damnificatus in nullo damnum patiatur Nau. c. 17. num. 63. Quare tenetur rem illam mittere vbi est dominus, si eò transferenda erat, deductis expensis, quas dominus facturus erat, Azor. p. 3. lib. 4. c. 32. Si tamen dominus in dustria sua, aut alterius amicitia nullas expensas facturus erat, tenebitur debitor proprijs expensis eò transferre. Pan. in c. Cum tu, de vsur. num. 9. Silu. rest. 4. q. 4. Sayr. cla. reg. lib. 10. trac. 5. c. 4. num. 13. P. Nau. lib. 4. c. 3. num. 6. Cai. 2. 2. q. 68. ar. 5. ad 3. Valent. to. 3. disp. 5. q. 6. p. 8. Azor. vbi

vbi supra vers. Quare tertio dicimus. Couar. in reg. Peccatum p. 1. num. 7. Sor. lib. 4. q. 7. ar. 1. Hi omnes docent debitorē ex delicto, vel quali teneri ad omnes expensas, etiam vltra rei valorem, vt res vero domino restituatur. quod licet rigidius visum fuerit Salon. 2. 2. q. 62. ar. 5. contr. 4. Sayr. vbi supra num. 15. qui volunt, quod vbi res est modica vel respectu eius cui debetur, vel in ordine ad expensas, & dominus longē abest, satisfit eam pauperibus elargiri. Verior tamen prior opinio, cum fur fuerit in culpa, rem alienam surripiendo; nec dominus sine culpa sua teneatur vel rem suam amittere, vel magnas expensas facere pro ipsa recuperanda.

3. Debitor ex contractu, vel quasi restituere debet in loco expressē aut tacitē solutioni destinato. quod si non sit destinatus locus, soluendum vbi coram competenti Iudice petitur, ita tamen, vt ea solutio nec creditori, nec debitoridanno sit Nau. c. 17. num. 42. Aliter docet Azor. vbi supra c. 33. Si locus aut non est destinatus, siue contractus sit in gratiam, & bonum creditoris, siue debitoris, restitutio facienda est eius impensis, in cuius gratiam factus est. Si in gratiam vtriusq; communibus impensis facienda restituatur Azor. p. 3. lib. 7. c. 8. de commod. In alijs contractibus vera est Nau. opinio Less. lib. 2. c. 9. à num. 52.

Q V A N D O

RESTITVENDVM. Cap. 7.

TENETVR vnusquisq; restituere quam primum commodē potest, aut dilationem à creditore accipere S. Tho. 2. 2. q. 62. ar. 8 & ibi Caiet. Arag. Ban. Salon. Nau. c. 17. num. 54. Azor. p. 3. lib. 4. c. 34. Sayr. cla. reg. lib. 10. trac. 5. c. 5. dub. P. Nau. lib. 4. c. 4. num. 1 & 2. Intellige statim, non mathematicē, quasi in instanti, sed mora-

liter, idest consideratis circumstantijs omnibus. Neq; enim debet statim è ceto surgere, &c. vt restituatur. adde quod lesse potest aliquid periculum vel vitæ; vel famæ, &c. Quare ad vitandum peccatum satis est statim restituere in preparatione animi, vt docent Autor. cit & com.

2. Qui potest statim totum restituere, sed non vult nisi per partes ob aliquod emolumentum inde sibi proueniens potest absolui, si creditor nolit concedere dilationem parum sibi nocuam Nau. c. 17. num. 65. Ang. rest. vlt. parag. 5. S. Ant. p. 2. tit. 2. c. 8. P. Nau. lib. 4. c. 4. dub. 11. additq; vterq; Nau. Si Confessor probabiliter credit, quod negata absolutione, & dilatione nunquam vel non ita vtiliter restituat. Alij tamen rectius docent huiusmodi non esse absoluendum. Nec confessarium posse dilationem concedere. Sic Sor. de iust. lib. 4. q. 7. ar. 4. Io. Med. d. rest. q. 5. dub. 3. Cord. in sum. q. 68. puncto 2. Salon. vbi supra contr. 1. concl. 4. vers. Sed contra, in resp. arg. Arag. vbi supra Roder. in sum lib. 2. c. 44. num. 4. Sayr. vbi supra dub. 5. Molin. disp. 756. num. 1. Eo enim ipso, quod restituere non vult nisi per partes, cum teneatur, & possit totum restituere, varē consentit in detentionem rei alienæ inquam illius residui, ratione cuius manet in peccato, & consequenter est inculpax absolutionis, Adde quod si liceret creditori ob aliquod suum emolumentum differre solutionem, nunq; fieret, eadem enim ratione se semper excusaret. V. infra Quæ excusent num. 11.

3. Qui cum possit statim restituere, non restituit, sed mandat hæredibus non est absoluendus, nam & sanus eo casu absolui non possit S. Ant. p. 2. tit. 2. c. 1. parag. 25. Ang. rest. 3. parag. 2. Sor. vbi supra silu. rest. 5. q. 7. Nau. c. 17. num. 68. Salon. vbi supra ar. 8. contra 1. vers. sequitur tertio Azor. p. 3. lib. 4. c. 35. in fi. P. Nau. lib. 4. c. 4. dub. 12. Roder. in sum. lib. 2. c. 44. concl. 7. Tol. lib. 5. c. 24. Sayr. vbi supra dub. 12. Limitant tamen

primo quando, si ipse restitueret, manifestaretur aliquod eius peccatum. Secundo ex Nau Ang. P. Nau. Cord. vbi supra q. 68. p. 1. quando id facit, quia putat heredem, vel testamentarium melius esse facturum; quod nisi crederet, ipse per se restitueret. In hac tamen limitatione dicunt P. Nau & Cord. parum esse sciendum, cum experientia constet, vel nunquam, vel rarissime huiusmodi restitutionem ab heredibus fieri; Eadem ratione docent cit. Doct. non esse absolendum eum, quæ cum possit in vita restituere, non vult, nisi in articulo mortis.

4 Qui ter, aut quater promisit confessario se restitutum, & non restituit, cum commode posset, non est absolendus, nisi prius restituat. Doct. cit.

5 Potest creditor ante debitum tempus petere solutionem sibi fieri in tribus casibus. Primo in eo, qui vergit ad inopiam. Secundo in debitorem fugientem. Aut præter parag. Debitorem ff. de his quæ sunt in fraud. cred. Tertio in debitore, qui incipit esse suspectus post contractum; hic enim cogitur satisf. dare l. Si fideiussor parag. ff.

satisf. cong. Si enim ante contractum erat suspectus, sibi imputet, qui cum eo contraxit Silu. per. solutio in fi. Ang. eonũ.

25.

**

QVO ORDINE

RESTITVENDM.

Cap. 8.

1 IN debitis eiusdem ordinis, co-teris paribus, soluenda priora. Nam qui prior est tempore, potior est in iure de reg. in 6. Alioqui maiori damno occurrendum, ut si creditor posterior est longe pauperior, tunc enim posterior videtur præferendus Io. Med. de rest. q. 3. dub. 5. dicto. 5. S. Tho. opusc. 74. & 18. Salon. 2. 2. q. 2. art. 8. in fi. & probabile dicit Less. lib. 2. c. 15. At Nauar. c. 17. num. 91. S. Ant. p. 2. tit. 2. c. 7. parag. Arag. ar. 8. cit. dub. vlt. concl. 5. Silu. rest. 6. q. 5. Ang. rest. 3. parag. 16. Azor. p. lib. 4. c. 36. q. 5. Molin. disp. 536. & alij docent quod quando creditores sunt personales non privilegiati, non tenentur debitor alicui in solidum satisfacere, sed omnibus pro rata quod iure civili nullum ius prælationis habeant huiusmodi creditores; idem docet P. Nau. lib. 4. c. si. num. 30. vbi num. 36. cum citatis secunda opinione docet contra S. Tho. & alios pauperiam non esse sufficientem rationem præferendi; Nisi vel debita essent merè personalia; aut si realia, pari tamen privilegio, & anti-quitate.

2 Cum bona debitoris non sufficiunt omnibus debitis, restituendum primo certis dominis, quam incertis; & primo quod in sua specis adhuc extat. Secundo acceptum titulo oneroso, & nondum solutum, si manet penes debitorem, S. Ant. Silu. Ang. vbi supra Caiet. in sum. ver. rest. c. 8. Toler. lib. 5. c. 16. Ban. 2. 2. q. 62. ar. vlt. dub. penult. conc. 2. At Couar. 1. var. rest.

c. 7. num. 3. Arag. d. art. vlt. dub. vlt. Roder. in sum. p. 2. c. 46 num. 4. Aor. vbi supra q. 1. Less. c. 15. cir. dub. 2. P. Nau. vb. supra num. 12. Sayr. clau. reg. lib. lib. 10. tract. 5. c. 10. num. 9. Silon. art. 8. cit. docent rem ipsam non esse necessario restituendam, quia per contractum emptionis iam translatum est dominium, & consequenter nulla est obligatio realis; nam si alioqui posset alteri vendidit, prior venditor emper illam euincere. Sic etiam Nau. & alij dum dicunt vendita re pluris, quam sit empta, soluto pretio promisso, reliquum cedere alijs creditoribus. Tertio ijs quibus bona erant antea expressè hypothecata. Quarto per dote, & fisco. Præfertur autem dos posteriori creditori habenti expressam hypothecam, vt quia mutauit pecuniam ad emendam, vel rescindendam domum Couar. vbi supra per Auth. de equal. dor. parag. His consequens est, & ex Nouell. 54. lib. 2. quæ expressis verbis id statuunt. Molin. disp. 438. num. 12. Arag. vbi supra concl. 4. Sayr. cap. 10. cir. num. 18. Silu. ver. Dos. q. 13. & rest. 6. q. 5. vers. 2. & com. vt testatur. Couar. Quinto ijs, quibus bona sunt tacite hypothecata, vel Qui prior est tempore. Sexto Depositoribus rei non extantis. Septimo ceteris præstataj Doct. cir. & com. V. Molin. disp. 536. Si alicubi peculiari statuto aliter decretum sit circa ordinem restituendi, id seruandum, secundum eisdem.

2 Pius restituenda sunt debita ex delicto, quam ex licito contractu S. Tho. opusc. 73. c. 18. Salon. vbi supra concl. 1. Io. Med. de rest. q. 2. dub. 3. dicto 4. Secundum alios prius soluenda debita ex licito contractu iusto oseroso, non gratuito; Nisi forte res parva ex delicto extet in specie. Cai. in sum. ver. restitutio c. 8. Nau. c. 17 num. 53. Valent. to. 3. disp. 5. q. 6 p. vlt. vers. Quarto, &c. Alij

docent nullum esse ordinem seruandum, sed illa pari iure censerit, esseq. debita personalia, sine iure prælationis, & præsertim, si res ex contractu accepta apud debitorem non extet. Ita Silu. q. 5. cit. in fi. Ang. rest. 2. parag. 18. Arag. vbi supra P. Nau. lib. 4. c. si. num. num. 41. Azorij p. 3. lib. 4. c. 36. q. 6. Less. lib. 2. c. 15. dub. 2.

4 Usurarius prius soluere debet debita ex licito contractu, quo non est factus pauperior, vt emptione, mutuo, &c. quam viuas etiam priores. Si vero factus est pauperior, vt ex contractu gratuito dotis, donationis, &c. prius soluenda vltimæ Cai. & Nau. vbi supra. Tur. dic. in primo casu vt supra cum Silu. & alijs.

5 Pius soluenda debita certa, quam incerta Cai. vbi supra Io. Med. q. 2. art. 5. Silu. rest. 6. q. 5. Nau. c. num. 47. & com. vt testatur Molin. to. 2. disp. 760. qui tamen ab hac opinione, licet grauati discedit; asserens æqualem locum tribuendum esse incertis cum certis, attendendumque esse ius, quod habent creditores illi, ad quos ea bona spectant, quibusque restitutio fit in pauperibus, & alijs pijs operibus.

6 Qui mutauit, dedit, aut expendit aliquid pro moderata alicuius sepultura præfertur alijs creditoribus etiam habentibus expressam hypothecam in bonis defuncti Molin. tract. 2. disp. 235. 526. in fi. & 536. per l. pen. ff. de relig. & sumpt. fun. V. Azor. p. lib. 4. c. 73. vers. Sexto dispensa funeris, & c. 38. q. 6.

7 Is ex cuius pecunia emptum fuit prædium præfertur omnibus creditoribus etiam anterioribus modo adsit expressa conuentio de speciali obligatione sibi reuoluata, & pactum de huiusmodi obligatione facta in ipso actu Gratian. discep. for. c. 670. num. 1. Azor. vbi supra vers. Quinto, & c. 37. q. 7.

c. 670 num. 1 Azor. ubi supra vers. 5. & c. 37. q. 7.

8 Soluens posteriori in iudicio, vel extra ante alios non peccat. Immo tenetur primo petenti, & diligentiori prius solvere, si creditori huiusmodi sint omnes & quæ privilegii, aut habentes eandem actionem. Ang. rest. 2. parag. 18 Ban. 2. 2 q. 62 art. vlt. dub. pen. Roder. in sum. lib. 2 c. 62. concl. 6 Nau. num. 53 cit. Les. ubi supra. dub. 5 Azor. q. 6 P. Nau. d. fi. dub. vlt. Molin. verò disp. 536 nam. 34 affirmat posterio-rem, etiam non privilegiiatum, non peccare, si accipiat sibi debita, esto sciat id præiudicare alijs creditoribus, quia alia bona omnibus non sufficiunt, quamvis aliqui eorum gaudeat privilegio prælationis. Gratian. tamen discip. for. c. 37 num. 38 docet non liberari huiusmodi debitorem. idem enim esset, ac si soluisset ei, qui non est creditor V. Couar. pract. qq. c. 29 Azor. ubi supra q. 8 e. 36 Tho. Grammar. q. 1 quæ est post decisiones

9 Deponens pecuniam in sacculo obfignatam præfertur omnibus creditoribus etiam anterioribus, quia apud ipsum deponentem manet eius pecuniæ dominium, ideoque ei restituenda est: secus si non obfignatam quia eius dominium transit in depositarium. Azor. p. 3 lib. 4 c. 38 q. 5. Ang. ver. depositum. V. eundem rest. 2. parag. 16 ver. Idem etiam Silu. ver. depositum q. 10 & rest. 6 q. 5 Molin. disp. 526. num. 9 ubi concedit prælationem tantum in deponente apud nummularium publicum.

QVOMODO

RESTITVENDVM. Cap. 9.

1 **R**ESTITVTIO faciendâ est eo modo, quem causa cur debetur postulat, ut si v. g. delictum, ob quod faciendâ est restitutio, sit publicum, ut in Usurario manifesto, publicè faciendâ est.

Non est tamen necesse, ut restitutio fiat per ipsummet damnificantem, sed sufficit, si per alium. Si verò delictum est occultum & restitutio fieri non potest sine famæ detrimento, debet per alium fieri Nau. c. 17. num. 44. Azor. p. 3 lib. 4 c. 35. P. Nau. lib. 4. c. 5 num. 1

Quomodo restituendum sit depositum, pecuniæ, quando ipsa aucta, vel diminuta est, & generaliter de qualitate pecuniæ restituendæ, Vide ver. Debitum.

De restitutione faciendâ per Internuntium. V. Commodatum, Debitum.

RESTITVTIO

in bonis spiritualibus.

Cap. 10.

1 **N**OMINE bonorum spiritualium intelligitur primo gratia diuina, & virtutes, quibus ipsa augetur, nutritur, & conseruatur. Secundo scientiæ, artes, memoria, fides, doctrina, & omnis alia bona cognitio, & huiusmodi pertinentia ad naturalem, vel supernaturalem perfectionem intellectus.

2 Lædens malo exemplo tenetur ad bonum. non tamen ad aliquam publicam poenitentiam S. Ant. p. 2 tit. 2 parag. 1. vers. Quantum ad tertium Silu. rest. 3 q. 1. vers. 5 Ang. rest. 1. parag. 1. vers. Aniam lædens.

3 Quidolo, & vialium in peccatum induxit, tenetur ex iustitia ad restitutionem omni meliori modo quo potest. quare tenetur liberum relinquere, si per vim detinet in occasione peccandi: Si metu est oppressus, securum facere: si decipit, veritatem docere: quæ tamen quoniam magis videntur remedia ad cauenda futura peccata, quem ad delenda commissa, vl-

terius tenetur admonere, exhortari, preces ad Deum fundere, ac omni meliori modo dare operam, vt illum ad viam salutis reuocet Arag. 2. 2. q. 62. ar. 2. dub. 1. Salon. ibidem contr. 2. concl. 3. Nau in man. c. 14 num. 45 & in c. Noli purare de penit. d. num. 12: & de Simon conf. vlt. num. 4. Cord. in sum. q. 172 Sayr. cla. lib. 11 c. 1. num. 12 & com. Non tamen tenetur facere compensat ionem in temporalibus, nisi quando spiritali damno adiunctū est damnum temporale, aut cum vi, & fraude in eum peccati statum alium induxisti, à quo sine temporalis sumptu eripi non potest, vt si foemina alterius libidini ita sit expolita, vt reuocari non possit, nisi matrimonio copuletur (Arag. vbi supra num. 17 Si verò sine vi in peccatum induxit, tenetur tantum ex charitate monere: ille enim hoc casu voluntariè peccauit. Doct. cit.

4 Lædens in bonis secundi generis tenetur restituere omne damnum inde secutum; vt si quis ex officio v g. aut stipendio tenetur docere, & ex eius negligentia ignorantem discipulum paret; sedq; amplia in somnibus scientijs, & artibus Sayr vbi supra dub. 3 Qui verò errores disseminauit, tenetur errorem illum reuocare, verumq; docere idq; ex iustitia, si scienter id fecit: Lædens verò in naturalibus, vt memoria, cæterisq; potentijs, vt si quis potionem aliquam demētavit, restituere debet sicut in alijs corporalibus Ang. vbi supra Sayr dub. 3

4 Qui religionem spogliauit vi, aut fraude persona valde vtili, siquidem ingressurum, aut iam nouitium, tenetur primo ad dimitendum eum liberum, & ad suadendum ingressum. Sor de iust. lib. 4 q. 6 art. 3 Arag. 2. 2. q. 62 ar. 2 Secundo tenetur ad arbitrium boui viri restituere religioni quanti valebat spes illa temporalis commodi, quod ex ipsius hæreditate, donatione, vel industria expectabatur. Less. lib. 2 c. 8 num. 15 Arag. vbi supra ad 4 Salon. ibidem contr. 3 concl. 3 Azor. p. 3 lib. 5 c. 12. concl. 4. licet Sayr cla. reg. lib. 11 c. 1 num. 3 neget de ingressuro. Si verò illa persona erat professa, tenetur restituere quod

religio illa patitur tam in bonis industrialibus, quàm hæreditate, &c. Doct. cit. Non tamen tenetur, vel alium eius loco substituere, vel ipse intrare. Less. tamen dicit de æquitate tantum teneri alium inducere, ut sic quoquomodo illatum damnum compenset, & P. N. lib. 2 c. 2 docet quòd si ille in animo habet, & eius consilio efficaciter ingrediatur, tenetur ex iustitia inducere. Quare reicienda opinio Silu. rest. 3 q. 1 §. Ant. p. 2. tit. 2 c. 2. parag. 1 & aliorum affirmantium retrahentem professum teneri tradere seipsum, aut alium, & Nau. c. 12 num. 44. docentis teneri ad inducendum alium, nisi fortè iuxta opinionem P. Nau. & de æquitate quadam. De impediēte volentem ingredi Vide infra ex com. non refer. num. 27.

RESTITVTIO BONORVM CORPORIS.

Cap. II.

1 **I**n iustè hominem occidens, tenetur primo alere familiam occisi, quam ipse proprio labore sustentabat com. Nomine autem familie Arag. 2. 2. q. 62 ar. 2 ad primam Salon. ibidem contr. 7. concl. 1 Less. lib. 2 c. 9 num. 154. Sor. lib. 4. q. 6 ar. 3. intelligunt eos tantum, quos occisus ex iustitia alere tenebatur, ut Patrem, Matrem, filios, Vxorem, non autem eos, quos alebat ex liberalitate; si enim interfectus non tenebatur, ergo nec interfectori. Azor. p. 3 lib. 5 c. 3. q. 11 P. Nau. lib. 4 c. 1. dub. 10. M. Nau. c. 15. num. 74. censent hos etiam alendos, quod contra iustitiam impediti sint ab illis alimentis, licet ex sola liberalitate alerentur, Non tamen ijs faciendam esse restitutionem intotum, Quomodo autem sint taxanda, quæ occisus, vel mutilatus erat lucraturus, vide

vide apud Azor. in sum. Instit. de oblig. qua ex quasi del. Sayr. cla. reg. lib. 12. c. 2. num. 15. Non excusat autem à restitutione, quod damnificati aliunde habeant unde viuant, vt voluit Mai. in 4. d. 15. q. 19. id enim parum refert ad æqualitatem iustitiæ commutatiuæ, Sor. & Arag. vbi supra. Restitutio in prædictis casibus faciendâ est arbitrio boni viri, secundum diuersitatem damnorum, lucrorum, personarum, &c. P. Nau. vbi supra num. 72. etiam cum magno damno rerum ipsius homicidæ, qui tamen non est in extremam pauperiem redigendus Sor. vbi supra Salon. ar. 2. cit. contr. 6. Secundo tenetur etiam ad expensas in Chirurgis, medicis, medicinis, cibis carioribus, & alijs. quæ rationabiliter infra sunt a eius curatione, attentâ qualitate occisi, Sic præter Doct. cit. Silu. rel. 3. q. 2. Couar. 2. var. res. c. 10. num. 7. Detrahendæ tamen expensæ, quas occisus alijs fecisset in cibo, & potu. Less. & P. Nau. vbi supra Sayr. num. 4. Tertio tenetur ad lucrum cessans; quod tamen P. Nau. num. 98. ita limitat, quod si illud sitiam de præterito, totum debeatur, nec deducendi labores, vt voluit Mai. vbi supra, quem merito impugnant Sor. Arag. P. Nau. Beia p. 2. casa 43. & alij quia si occisus labore se, suamq; familiam sustentabat de præterito labore, nihil esset restituendum, quod est absurdum vers. sed secundum iam oritur; Si verò lucrum sit de futuro, faciendâ est restitutio, non in totum, sed arbitrio boni viri quanti spesilla valere potest, quidquid M. Nau. Couar. & alij in contrarium dicant Ad expensas funeris, licet Nau. num. 21. affirmer teneri; Verius tamen alij communiter docent non teneri nou enim est damnificatus, cum illæ omnino faciendæ essent, si ille naturaliter moreretur.

2. Punitus poena corporali pro homicidio, tenetur nihilominus hæredibus occisi ad damna, & interesse Arag. Nau. Couar. Less. Sayr. vbi supra Azor. verò q. 4. censet non teneri nisi ad expensas in curatione morbi iuxta supra dicta. Salon. vbi supra contr. 10. concl. 1. docet quod si homicida suspendatur parte læsa intantè,

nec volente remittere, non tenetur aliquid restituere, cum reddat æquiualens, id est vitam pro vita. P. Nau. lib. 4. c. 1. num. 83. & seq. docet huiusmodi homicidam ad nihil teneri ratione iniuriæ, sed tantum ad damnandum. Less. ubi supra dicit, quod si hæredes occisi præter poenam tallionis exigant aliam compensationem pro damnis, ad illam tenentur hæredes homicidæ; poena enim tallionis exigitur pro iniuria, damnatum autem datum per huiusmodi poenam non est reparatum. Supradicta intellige etiam de uulnerante, uel mutilante, eadem enim ratio. Et hæc uidetur uerior.

3. Vulnerans non tenetur de foeditate relicta ex citatrice l. fi. ff. de his qui deiec. uel effud. Nau. c. 15. num. 20. P. Nau. num. 80. & seq. Less. lib. 2. c. 9. dub. 23. Nisi ex ea nascatur damnnum temporale, ut si deformata sit femina, & propterea maiori dote indiget, tunc enim debet augmentum. Couar. 2. var. res. c. 10. num. 7. vers. 4. in fi. P. Nau. num. 90. Alij tamen vt Salon. 2. 2. q. 62. ar. 2. con. 12. Azor. p. 3. lib. 5. c. 3. q. 3. Arag. ar. 2. cit. vers. Superest ergo, docent aliquid esse pro iniuria restituendum; pulchritudo enim, & corporis decencia est quoddam bonum corporale.

4. Iniuste in carcerem conijciens tenetur etiam de iniuria; patitur enim iniuste maximam molestiam Nau. vbi supra num. 12. Salon. loco cit.

5. Petrus occultè occidens Antonium, ex cuius homicidij occasione Ioannes comicus est in carcerem, & condemnatus, ad nihil tenebitur Ioanni, nisi ea intentione occidisset, vt damnnum illi inferret Lopez p. 1. instruc. c. 63. Cord. in sum. q. 174. Quod si tibi bat ea de causa Ioannem condemnandum, etiam si absq; illa intentione occidisset, tenetur ad expensas curationis, & alia damna ad que Ioannes condemnatus est Azor. vbi supra dub. 10. Nau. c. 15. num. 17. Roder. in sum. p. 1. c. 139. num. 9. Salon. vbi supra contr. 6. concl. 3. P. Nau. lib. 2. c. 1. num. 79. Cordub. verò in sum. loc. cit. docet verum teneri ad omnes expensas curationis ad lucrum cessans, & iniuriam

iniuriã, siue præuiderit, siue nõ: fuit enim omnium horũ causa culpabilis, V. Less. vbi sup. dub. 16

6 Occidens in sui defensionem, sed causam dans aggressurũ, teneatur arbitrio boni viri Silu. rest. 3. q. 2. vers. 2. Alij tamen communiter docent ad nihil teneri. sic Ban. 2. 2. q. 64. art. 7. dub. 1. concl. 3. vbi dem contr. 1. concl. 2. P. Nau. lib. 2. c. 3. à num. 302. Sayr. cla. reg. lib. 2. c. 10. num. 24. Less. lib. 2. c. 19. dub. 15. Lim 1a primo nisi taliter dedisset causam, vel licitè impugnaretur, vt cum ob crimen capitur à minutis iustitiã. Secundo nisi sufficienter præuiderit securum huiusmodi mortem: cum enim posset, & teneatur non committere peccatum periculolum, id volendo, voluit & consequens, id est homicidium. Less. vult non peccare huiusmodi homicidam, si iam constitutus in tali periculo inuasorem occidit cum debito moderamine: quod verum esse potest circa restitutionem, non circa reatum homicidij. Nau. c. 15. num. 27 & Azor. vbi supra q. 8. volunt huiusmodi occidentem teneatur ad omnia damna, quia fuit in graui culpa. Sed id meritò ab alijs improbat.

7 Si tuo falso testimonio cum culpa alium coniecisti in vitæ periculum, teneris illum liberare, etiam cum tua vitæ periculo Cord. in sum. q. 17. & 174. Io. Med. de rest. q. 2. c. 4. ad 4. Sor. de iur. lib. 4. q. 6. ar. 3. dub. 3. P. Nau. vbi supra num. 252. Salon. vbi supra Less. lib. 2. c. 30. dub. 7. Azor. p. 3. lib. 5. c. 9. q. 12. lib. 13. c. 28. dub. 10. Sayr. cla. reg. lib. 12. c. 19. dub. 2. & com. Quare teneatur retractare dictum suum, etiam cum propria vitæ periculo, etiam vbi illa retractatio nihil esset profutura, vt quia per alios testes conuincitur: Nisi tamen id facere possis constituens te ipsum in loco turo, sic Salon. & Azor. cit. Sed melius Less. & Sayr. si iam aliorum testimonio reus erat conuictus, tuumq; dictum accedens nihil efficit, non teneris. Si verò fuisti causa falsi testimonij aliorum, illis notentibus se retractare, teneris eos mandata, etiam cum tua vitæ pericu-

lo. P. Nau. vbi supra num. 253. Cord. verò q. 174. cit. docet non teneri se retractare cum vitæ periculo, vbi alia quacunq; via possit innocentem liberare, & hoc verum est. Si caruisti culpa vt quia ex ignorantia non culpabili, vel obliuione fallum dixisti testimonium, teneris non ad damna, sed tantum retractare, siue tuo tamen magno periculo P. Nau. Sayr. Less. vbi supra Cai. 2. 2. q. 70. ar. 4. Reginal. lib. 21. num. 46.

8 Virginem volentem, ac vtrò consentientem violans ad nihil teneatur Nau. c. 16. num. 16. & de cland. desp. conf. 3. Vist. in lum. num. 168. Ban. 2. 2. q. 62. ar. 2. ad 2. & 3. Silu. ver. Luxuria q. 5. S. Anr. p. 2. tit. 5. c. 6. parag. 1. Azor. p. 3. lib. 5. c. 5. q. 9. Less. lib. 2. c. 10. dub. 11. Salon. 2. 2. q. 61. ar. 2. contr. 5. concl. 1. P. Nau. lib. 2. c. 3. num. 435. Sayr. cla. reg. lib. 11. c. 3. dub. 12. Suar. to. 4. disp. 22. sect. 4. circumst. 2. Nisi forte aliquid promiserit pro copula Sor. lib. 4. q. 7. art. 1. scienti enim, & liberè consentienti non fit iniuria, c. Scienti de reg. iur. in. 6.

9 Si autem vi, aut fraude, & dolo violauit, teneatur arbitrio boni viri Nauar. de consang. conf. 5. in fi. Satisfacit verò, si tantum det, quanto plaris eget corrupta ad inueniendum virum sibi æqualem, ac si esset virgo. satisfacit enim reparando damnum quod dedit, id autem est augmentum illud. sic Couar. in reg. peccatum p. 2. parag. 3. num. 7. Ban. vbi supra dub. 7. concl. vult. Sayr. & Less. vbi supr. Salon. concl. 5. Nau. in man. c. 16. num. 17. Sanchez de matr. lib. 1. disp. 10. nũ. 15. Cord in sum. q. 50.

10 Si importunis precibus, & blandicijs, aut etiam donis violetur, violans ad nihil teneatur, nisi preces illæ sint armatæ Roder. lib. 1. sum. c. 208. concl. 3. Azor. vbi supra q. 2. P. Nau. c. 3. c. 1. num. 445. Less. vbi supra dub. 2. num. 14. Sayr. vbi supra c. 2. num. 28. preces enim importunæ non æquiparantur metui, nisi in Tyranno, & in eo, qui semper solet minas suas executioni mandare Pan. in c. Cum inter de elect. & in c. 2. quod met. cau. Alter to. 1. lib. 5. de censur. disp. 17. c. 1. Igitur

reijcienda est opinio Nau. c. 16. num. 17. Cord. lib. 1. qq. q. 13. Sazon. vbi supra. concl. 3. affirmantium teneri ad restitutionem tum Virgini, tum parentibus. Vide Sanchez de matr. lib. 4. disp. 10. & seq. Molin. tract. 3. disp. 106. concl. 2.

11 Si fictè promissit se ducturum, vt extorqueret copulam, tenetur ducere. Nauar. c. 17. num. 18. Azor. Less. Sayr. vbi supra. Optimè Sanchez de matr. lib. 1. disp. 10 à num 3. vbi multis citatis, asserit huiusmodi decipientem non posse ingredi religionem. Excipe primo si sint valdè impares, idq; ipsa sciebat; quia facilè poterat suspicari ipsum simulatè agere; tenetur tamen ad damna. Si verò ignorabat, nec exterius habuit aliquam causam suspicandæ fraudis, tenetur eam ducere, si ipsa velit, P. Nau. Less. Sayr. & com. Secundo si ex alijs coniecturis facilè deprehendere poterat fictionem; quia potius dicendum est ipsam fingere se deceptam. An autem hoc casu teneatur ad dorem Cord. & Nau. affirmant, quod illa quidem consensisse videatur in fraudem de accipiendi in vxorem, non autem in neganda competentis dote. Less. verò, & alij negant, quia si facilè advertere potuit fictionem sibi imputet Tertio si ex huiusmodi matrimonio timeatur se-qui scandalum, inimicitia, &c. Quarto si sit legitimè impeditus, vt si sit sacris iniuriatus, aut cum alia contraxit de præsentibus, vel superuenerit affinitas; & in his casibus sufficit damnum resarcire. Quinto si velit ducere, & ipsa, eiuslè Pater recusauerit, nisi forte recusetur, quia sunt valdè impares, aut alia iusta causa Roder. in sum. lib. 1. c. 208. concl. 1. tunc enim tenetur ad dotis augmentum, vbi illa ignorabat simparitatem. Sanchez tamen vbi supra num. 15. Rebell. p. 1. lib. 5. q. 8. num. 16. docent ad nihil teneri, si absq; legitima causa recusatur; non enim tenetur nisi eam ducere, vt promissit. Sexto si putabat Virginem, & inuenit corruptam Azor. & Less. vbi supra. Rebell. num. 17. Nisi infamasset, cum repuraretur virgo, tunc enim tenetur ad damna arbitrio boni viri P. Nau. num. 449. Less. vbi supra Sanchez. num. 12. Azor. q. 11.

Nau. num. 19. Septimo si ea Virgo postea cum alio fornicetur, quia tunc nec ducere, nec dotare tenetur Less. vbi supra. Azor. q. 6. Nisi antea fuerit illa obligatio mutata in obligationem pecuniariam Less. vbi supra.

12 Violans Virginem vtrò consentientem non tenetur Patri aliquid restituere, pro iniuria Sanchez de matr. lib. 7. disp. 14. num. 11. & com. Si verò vi & c. ratione damni in temporalibus, tenetur ipsi virgini, & parentibus P. Nau. à 437. Sayr vbi supra, qui id ampliat vbi etiam illa æquè bene nupsit, quod re vera passa sit damnum, & periculum fuit aut non ita benè nubendi, aut patiendi molestiam à marito vitium deprehendente. Aut Nau. c. 16. num. 17. & 29. Azor. q. 10. Less. num. 15. P. Nau. à num. 430. docet nihil esse restituendum, si maritus non deprehendit aut non curauit. Verum est tamen, secundum eosdem, quod si postea maritus deprehensio vitio illam male tractaret, aut desereret, tenetur violator arbitrio prudentis.

13 Acceptum pro virginitate secundum Less. non est restituendum, quamuis periculum, quod timbatur non obueniatur, & nondum solum potest exigi. P. Nau. à num. 454. docet pretium acceptum retineri posse, & nondum solum exigi. Non promissum verò, aut nondum acceptum non teneri violatorem dare, postquam illa æquè bene nupsit, si aliud damnum non patiatur.

14 Quod c. 1. de adult. & ibi Pan. Host. in sum. eo tit. S. Tho. 2. 2. q. 154. arr. 6. ad 3. & alij docent violentam Virginem teneri ad dotandum, & ad ducendum, intelligendum esse in foro exteriori post sententiam, vt docent Silu. Less. & alij cit. Couar. de sponsal. p. 2. c. 6. parag. 8. num. 15.

DE RESTITVTIONE HONORVM EXTERNORVM

Cap. 12.

DE FAMA.

V. Iniuria.

FAMA est communis, & clara opinio, est estimatio bonæ, & inculpatæ vitæ quam de aliquo habent homines Arag. 2. 2. q. 62 ar. 2 Sot. lib. 5 q. 9. art. 1. Vel secundum communem. Est illæse dignitatis status, lege, & moribus comprobatus in nullo diminutus Silu. ver. fama num. 3.

2 Honor est reuerentia alicui propter aliquam excellentiam, ac potissimum propter virtutem exhibita. Sot. vbi supra.

3 Reuelans venialia non peccat mort. nec tenetur restituere, cum per huiusmodi non lædatur fama Silu. ver. detractio q. 1 Ang. eo parag. 2. & alij quos refert, & sequitur Sayr. cla. reg. lib. 11. c. 3. dub. 2. & c. 6 dub. 1. Nisi referantur venialia ex consuetudine facta ratione personæ, ut si de Episcopo, aut religioso, aut de alia graui persona, idemq; in mendacio ratione nocumenti. Arag. vbi supra q. 73 ar. 2 dub. 4. P. Nau. lib. 2. c. 4 dub. 5 Less. lib. 2. c. 11. dub. 3.

4 Narrans defectus, qui in bonam, & malam partem interpretari possunt non peccat, mort. Ang. Silu. vbi supra S. Ant. p. 2 tit. 8. c. 4. ante parag. P. Nauar. vbi supra dub. 6. Less. dub. 3. cit. in fi. herita. mentem potest mortale ratione dignitatis personæ, de qua dicuntur, aut cui dicuntur, quia scilicet in malum interpretantur, aut ratione damni P. Nau. & Less. cit. Arag. vbi supra dub. 6. Sayr. lib. 10. c. 6. num. 9 Nau. c. 18. num. 24.

5 Infamans seipsum peccat mort. & tenetur ad restitutionem etiam si id faciat vi tormentorum, secundum Caiet. 2. 2. q. 73. art. 3 & in sum. ver. Detractio, et

ratione, quod non sit dominus propriæ famæ. Communis tamen sententia contrarium docet, quod homo sit dominus propriæ famæ, nec teneatur cum tante cruciatu famam, aut vitam seruare. Silu. ver. detractio q. 3 P. Nau. vbi supra dub. 1. Less. c. 11. cit. dub. 6 & 7. Sot. lib. 5. q. 10. ar. 2. Couar. 1. var. res. c. 2. num. 8. Azor. vbi supra c. 6 dub. 3 Sayr. cla. reg. lib. 11. c. 3 dub. 7 qui tamen cum Arag. 2. 2. q. 62. de dominio, vers. De illo autem qui metu, & Sot. vbi supra docet peccare mort. si iurauit dicere veritatem, quia periurat. Item sit falsum crimen alijs impositum Sayr. P. Nau. Sot. Less. vbi supra Salon. 2. 2. q. 74 ar. 1. contr. 3. quo casu teneatur se retractare, etiam cum vita periculo, vbi alteri simile periculum imminet Azor. vbi supra q. 12. Non verò quando alteri tantum imminet periculum famæ, cum vita sit pretiosior fama Nau. c. 17 num. 8 & seq. & c. 18. num. 47. Cai. 2. 2. q. 62 ar. 2. Nisi infamia sit maxima, ut si propter hæresim, & crimen læsæ maiestatis alteri impositum maneat eius familia, vel posteritas infamis, cum aliqui sit illusteris. Sot. de iust. lib. 4 q. 6 ar. 3. Couar. in reg. Peccatum p. 1. num. 6 & seq. & alij quos refert Azor. vbi supra. Item si sibi imponat crimen grauissimum, ut hæresis, prodicionis, vitij nefandi: est enim hoc maxima occasio scandali, & iniuriæ vel fidei, vel suæ familiæ, in cuius famæ præiudicium non potest ob tormentum sibi falsum crimen imponere Nau. c. 18. num. 28. Sot. & Salon. vbi supra. Item quando cedit in scandalum proprium, vel alienum; vsq; si propterea sibi, alijue detur occasio liberus peccandi. Salon. vbidem. Aut nisi sit Prælatum, & cui incumbit aliorum salutem prouidere S. Tho. 2. 2. q. 72 ar. 2. Silu. ver. fama parag. 5. & com. Aut nisi eius infamia redundet in aliorum infamiam, ut est Religiosus Nau. vbi supra. P. Nau. num. 127. Et quando infamia præponderat tormentis, ut si inde bonum publicum notabiliter læderetur. Less. num. 50. Si extra torturam ratificet, ob quod damnatio ad mor.

ad mortem sequenda sit peccat mortaliter Arag. 2. 2. q. 62. de dominio. Azor. P. 3. lib. 5. c. 9. q. 11. Nisi prudenter meuat se ierum torquendum. Silu. Ang. vbi supra Less. dub. 7. cit. num. 44. P. Nau. num. 134. Nec tenetur retractare in extremo vt volunt Ang. & Silu. Pan. in c. Ex parte 2. de sepult. & c. 1. de test. cog. vbi Fel. Nisi pater se profuturum (quod tamen ordinariè nihil prodest) Less. vbi supra Azor. c. 6. cit. aut nisi alijs fallum crimen impoluit. Ang. & P. Nau. ubi supra.

6 Remittere famæ restitutionem non potestis, per cuius infamiam læditur Resp. Nau. vbi supra num. 43. Azor. q. 15. An verò valida sit remissio facta à persona publica, Sor. vbi supra, & P. Nau. num. 390. affirmant. Negat Arag. 2. 2. q. 62. ar. 2. dub. 5. dicto 3. Salon. verò ar. 2. cit. contr. 23. docet quod si Prælati, & persona publica velit perseverare in officio, peccabit contra iustitiam remittendo restitutionem famæ, & infamiam tenebitur nihilominus restituere; est enim fama illa subditorum, sibi; necessaria, cui iuri Superiori cedere non potest. qua ratione non potest Pater restituere restitutionem famæ, quando ipsa familie, ac filijs est necessaria. ibidem.

7 Subdito, aut alij infamato, si fama non proveniebat immediare ab ipso remittente, sed aliunde ex rebus à se gestis vel maiorum successione, inaliena est remissio: Nam filij, & familia ius perfectum habent in illam famam, quo per Superioris remissionem spoliari non possunt. Si verò proveniebat ab ipso mer remittente, valida est remissio, ipse enim solus est dominus P. Nau. vbi supra num. 393. Cord. ad Sor. de reg. sect. memb. 4. q. 3. concl. 14. dub. 1. & alij.

8 Falsò tibi crimen obicenti potes dicere esse mendacem, & calumniatorem. Silu. rest. 3 q. 3 Azor. p. 2. lib. 5. c. 9. q. 8. afferens de com. Immo si probare possis, potes prodere eius crimen licet occultum ad infirmandum eius testimonium, quamvis ille, verum dixerit, sed non fer-

uato iuris ordine Salon. 2. 2. q. 70. ar. 3. cont. 1. concl. 3. & 4. Less. lib. 2. c. 3. duq. 2; P. Nau. vbi supra num. 350. Ban. & Arag. art. 3. cit. Roder. in ord. iudic. c. 8. modò crimen verum obicias, quod etiam faretur Cai. in sum. ver. rest. c. vlti. calu. 2. & 2. 2. q. 63. art. 2. in resp. ad 4. vbi Arag. dub. 4. concl. 4. quidquid Ban. vbi supra, & aliqui ex recentioribus Thomistis, vt refert Salon. vbi supra dicant obijci posse testi falso crimen falsum: est enim mendacium perniciosum, & illicitum. Limitant Secundo Sor. de iust. lib. 4. q. 6. ar. 3. & lib. 5. q. 7. ar. 3. q. 9. ar. vlt. Tolet. lib. 5. c. 59. Salon. vbi supra, modò illa tantum crimina manifestentur, quæ faciunt ad invalidandum eius testimonium. Limitant Tertio Less. & Salon. modò id sit medium necessarium, nec possit alia commodiori via se defendere, alioquin non esset iusta defensio cum moderamine.

9 Quod autem appellas calumniatorem ad nihil tenetur, præter Doct. cit. asserit Pan. in c. 2. num. 5. de calumnia. quòd in iure accusator probare non valens dicatur calumniator glo. in d. c. 2. ver. calumniari. Folin. in 1. & 2. de calumnia. vtrobique num. 4. fallit tamen.

Primo quando quis accusat ex necessitate officij, vt in Tutore.

Secundo quando id facit, vt hæres vindicans necem defuncti.

Tertio quando propter immensitatem delicti, vt cum quis accusatur de crimine lese maiestatis.

Quarto quando accusatus iam laborabat infamia delicti.

Quinto Si audiuit à fide dignis.

Sexto si testes deceperunt accusatores nolentes restituti, cum prius promississent.

Septimo Quando accusator semiplene probavit. In his enim, & similibus casibus, licet quis deficiat in probatione, non præsumitur calumniator, nisi aliunde constet Pan. loco cit.

10 Non est mortale prodere alienum crimine uni, vel duobus quibus dicere perinde est, ac si nulli diceretur, si non est periculum

riculum emulgationis Nau. c. 18. num. 33 Ca. 2. 2. q. 73 ar. 2. P. Nau. lib. 2 c. 4. dub. 10. & num. 27. Alij tamen vt Arag. & Ban. ar. 2 cit. Less. lib. 2. c. 11 dub. 11. Azor. p. 3 lib. 5 c. 9 q. 2 & lib. 13. c. 6 dub. 5. Sor. de iust. lib. 5 p. 10 ar. 2 & de reg. fecr. memb. 3. q. 4. dub. 3. post 4. concl. Valent. to. 3 d' sp. 3. q. 10. p. 5. vers. tertio controuersū. Salon. ar. 2 cit. cent. 1. conclus. & alij communiter dicūt esse mortale: grauius enim quisque fert crimen suum detegi vni viro probō, quā quatuor plebis.

11 Historici non peccant narrando aliquid cuius mala non omnino occulta, nisi talia sint, quæ illi, eiusque posteris futura sint dedecori, & sit persona Illustris. Sor. de reg. fecr. memb. 2. q. 1. in fi. Sayr. cla. reg. lib. 11. c. 6. num. 19. Si tamen huiusmodi delicta publica erant cum scribebantur, & utilitas posterorum præponderat infamiae, &c. non peccat Salon. vbi supra contr. 3. concl. vlt. ad 4.

12 Infamanti alium si non resistas cum possis sine tuo magno damno, peccas mort. Nisi forte id facias ex negligentia, timore, aut verecundia; tunc enim plerumq; est veniale Mortale verò, cum ex eo quod non resistis sequitur maximum aliquod periculum, vel infamiae, vel rerum, &c. aut cum auditio est velut causa, vel concausa huiusmodi periculi; & hic tenetur ad restitutionem sicut de inducente: aut cum in animo tuo ita dominatur timor, vt charitatis fraternae præponas humana S. Tho. 2. 2. q. 73. art. vlt. vbi Cai. Arag. & Salon. P. Nau. lib. 2. c. 4. dub. 11. Less. lib. 2. 11. dub. 4 Ang. ver. detractio parag. 5 Silu. eo. q. 2. Nau. c. 18. num. 37. Cai. in sum. ver. detractio; Sayr. vbi supra c. 7. à num. 37.

14 Si sis superior, & persona publica, Prælati, Paterfam. siue dominus, non prohibendo cum possis, etiam cum aliquo tuo incomodo, si detractio sit mortalis, peccas mortaliter, siue alij tuum subditum infamant, siue subditus infamet alienum, ad id enim teneris ex officio Cai. Arag. Salon. P. Nau.

Sayr. vbi supra, licet Sor. lib. 5. q. 10. ar. 4. & Less. vbi supra dub. 24. dicant. Prælati non impediunt eum, qui subito suo detrahit, non peccare contra iustitiam; nisi illa fama necessaria sit bonæ vitæ, saluari spirituali.

14 Infamans, si potest famam læsam restituere sufficienter, tenetur in æquiualeu, Ang. ver. detractio parag. 3. & consequenter tenetur retractare, & si opus sit, iurare, testes adhibere, alijsq; vti remedijs, quò læsa fama reparatur. Salon. 2. 1. q. 62 ar. 2. contr. 3. Sor. lib. 4. q. 6 ar. 3. sufficit autem obtinere remissionem quā infamatus facere potest, vt præter auct. cit. docet Nau. c. Inter verba concl. 6. coroll. 72. Quod tamen limita ut supra uers. Remittere, &c.

15 Reuelare licet alterius crimen ad illius utilitatem c. Hoc uidetur 22. q. 5. ut cum v. g. quò frater corripitur, seruatur ordo euangelicus S. Tho. 2. 2. q. 73. ar. 2 & ibi Cai. & Salon. concl. 1. contr. 2 & q. 62. art. 2. contr. 12. Silu. ver. detractio q. 1. Ang. eo parag. 3. Sor. vbi supra. Item vt alij caueant, ut si sit fur, aut Medicus imperitus, ut amicum moneat, ut ab illis caueat, Less. lib. 2. c. 11 dub. 9. Sor. ubi supra Nau. concl. 6. coroll. 69 initio. Item ut alij pro illo orent Nau. ibidem num. 454. Reuelare ex inconsiderata loquacitate, aut in re leui, non est mortale; nisi fama inde notabiliter lædatur. præcipue in pertinentibus ad honestatem morum. S. Thom. Silu. Ang. vbi supra Sor. lib. 5. q. 10. ar. 2.

16 Infamans hic alibi infamatum non peccat mort. nec tenetur restituere, secundum Cai. opusc. 17. resp. 9. ad 3. Nau. c. 18 num. 26 & de temp. ord. cons. 23. in nou. cum ille amiserit ius ad famam. Alij contra sentiunt, inter quos Adr. quod lib. 21 q. 1 quia ubi ignoratur delictum habet illæsam famam. Alij, ut Sor. ubi supra Salon. q. 62 ar. 2. contr. 3 docent quod si delictum sit publicum cum auctoritate publica, & ille non est emendatus, reuelans non peccat mort. nisi malo animo id faciat; si uerò sit emendatus peccat mort. non

tamen tenetur ad reſtitutionem. Sed verius docet Tolet. lib. 5. c. 65. teneri reſtituere, quia per Iudicem ablata fuit fama antea- dens, non autem ſequens; vnde vere poſſidet bonam famam, quam qui auferit, contra iuſticiam facit. Ampliat Nau. in man. c. 18. num. 26. & c. Inter verba concl. 6. coroll. 68. vt etiam id liceat ci- tra peccatum, quando crimen eſt notorium ſive de iure, ſive de facto. Salon. vbi ſu- pra concl. 2. Silu. ver. Detraſtio q. 1. di- cunt peccare contra iuſticiam, niſi pro- babiliter credatur ſtatim eò peruenturam noticiam eorum, aut niſi ſint notoria ei, cui dicuntur, quod etiam docent P. Nau. lib. 2. c. 4 dub. 2. & Sayr. cla. reg. lib. 11. c. 6 dub. 10. num. 26. & addit Salon. eſſe peccatum mort. ſi ille iam ſit emendatus, & crimen non eſt ex atrocioribus, vt hæ- reſis, proditionis, & c. aut non eſt publi- cum auctoritate publica. Si verò eſt publi- cum ſolum per rumore vicinæ, & loci, peccat contra iuſticiam. Item vt ait P. Nau. cum damnum notabile iofertur, vt quia plus notabiliter peccatum publicatur, vel in alijs rebus V. Nau. coroll. cit. Salon. vbi ſupra contr. 18. Azor. p. 3. lib. 13 c. 6 dub. 8. Va- lent. to. 3 diſp. 5. q. 17 p. 3 dub. 2.

17 Audita referens non peccat mort. nec tenetur reſtituere, niſi referat au- gendo, vel affirmando, aut niſi au- thoritas perſonam cum additione ali- quorum rem certiore facientium, aut aliud huiusmodi, iuſtam credendi occaſio- nem præbeat. aut niſi credat audientes fa- cile credituros N. u. c. 18. num. 36 & 50. Cai. 2. 2. q. 73. ar. 2. S. Ant. p. 2 tit. 2 c. 2. parag. 3. P. Nau. vbi ſupra dub. 9 Azor. p. 3 lib. 5 c. 9 q. 10. Leſſ. lib. 2 c. 11. dub. 5. Silu. ver. detraſtio q. 1. Ang. eo parag. 2. & com. Non tenetur ad reſtitutionem, vt docent Cai. & Leſſ. quia non dedit iuſtam cauſam credendi. Niſi ea crimina eſſent grauissi- ma, vt hæreſis, & c. licet hæſitando, tunc enim cum noceat in re graui, peccat mort. & tenetur ad reſtitutionem Leſſ. & Salon. vbi ſupra, & q. 74 ar. 2 art. 2 contr. 2. concl. 3 Sayr. vbi ſupra dub. 7. P. Nau. dub. 2 cit. Alij vt Sor. lib. 4 q. 6. art. 3 & lib. 5. q.

10. ar. 2 & Salon. q. 62. ar. 2 contr. 22. concl. 4. volunt huiusmodi referentem occulta, crimina fratris, quamuis audita, ignorantibus illa, non ſolum peccare, ſed etiam tene- ri ad reſtitutionem quod ego concedo iuxta primam opinionem Nau.

18 Reuelans eius crimina, qui de eis Tolet. gloriari, non peccat mort. nec tene- tur reſtituere, quia non læditur fama Cai. vbi ſupra dub. 1. Arag. ibi dub. 5 & Salon. concl. 4 Tolet. lib. 5. c. 64 Sor. loc. cit. Nau. c. 18. num. 33. Sayr. cla. reg. lib. 11 c. 6 num. 6 P. Nau. num. 123.

19 Qui ad vitanda graua tormenta, alium inſamat, manifeſtando eius crimina occultum, non peccat; non enim vide- tur cauſæ ſufficiens inſamæ, niſi rati- ficet Silu. vbi ſupra q. 3 Ang. parag. 6. Etiam ſi reuelat, quod ſub ſigillo ſecre- ti acceperat; eadem enim ratio. Sor. ar. 2 cit. ar. q. 10. in ſi. Tolet. vbi ſupra P. Nau. c. 4 cit. num. 130 licet per iniu- riam illud extorſerit, modo tamen dam- num ſit reparabile, vt quia inſamato non imminet mors, mutilatio, & c. ſed tan- tum pœna pecuniaria, huiusmodi ſecundū Nau. c. 18 nu. 54. & ſic intelligenda opinio Sor. & P. Nau. vbi ſupra, & Sayr. c. 6. cit. num. 41 dicentium abſolute li- cere huiusmodi ſecretum prodere. Leſſ. tamen reſecta limitatione Nau. docet poſſe huiusmodi ſecretum reuelari ad vi- tandâ graua tormenta, licet imminet alteri vitæ periculum; non enim inſert damnum huiusmodi confeſſio, niſi po- ſtea ratiſicetur. Excipe ſecretum ſacra- mentale auditum in confeſſione, etiam ab eo, qui eſt interpres, etiam à laico, qui audit in neceſſitate; & à literato, qui conſulitur de remedio peccati; & ab eo qui aliqua via audit confeſſionem; Eſt enim ſecretum de iure diuino, quod nec metu mortis licet reuelare. Idem dic; quando ſecretum eſt Regis, Reipublicæ, vel exercitus Salon. 2. 2. q. 73 ar. 2. contr. 4

20 Si Illuſtris inſamauit priuatum, non tenetur famam reſtituere cum proprie- tate ſamæ iactura; ſed ſatisfacit ſi pecunia, aut

aut alia ratione compenſet Sot. lib. 4. q. 6
21.3 ad 4 Tolet. lit. 5 c. 70. Leſſ. lib. 2 c. 11
dub. 26. Nau. vbi ſupra num. 50

21 Cum duo ſeiuicem infamant, vno
non reſtituente, nec alter tenetur, atque
ſieri poteſt compenſatio. Vno verò reſti-
tuyente, alter cogi poteſt ad reſtituendum.
Sot vbi ſupra Salon. q. 62. art. 2. cont. 23
Sayr. cla. reg. lib. 11 c. 7. num. 22 Tolet.
vbi ſupra Leſſ. dub. 25 & alij. Vter au-
tem tenetur prior veniam petere? Qui
prior offedit, ſi cœtera ſint paria, alioqui, qui
gravius offendit; vel ſi offenſus ſit longe in-
ferioris conditionis. In dubio autem iudi-
cabi bonus vir. Azor. p. 2. lib. 12 c. 3 in-
fi. Limitat Tolet. modo infamia ſit æqua-
lis. Cum verò eſt inæqualis & fama abla-
ta non poteſt per partes reſtitui, vt quia
graviore crimine, alter infamatus eſt, po-
teſt illius fama loco pignoris detineri, vt il-
le ad reſtitutionem compellatur. Leſſ. vbi
ſupra. Limitat Secundo niſi alter ſit in-
extrema ſuæ famæ neceſſitate, quam alter
ſolus poteſt defendere Sayr. vbi ſupra. Li-
mitat Tertio niſi alterius fama alij ſit neceſ-
ſaria, vt de Prælato Patreſam. & c. dictum
eſt. Salon. vbi ſupra. Alii tamen, vt Caiet.
2.2. q. 62 ar. 2 ad. 2 dub. 1 Nau. c. 18 num.
47 Azor. p. 3 lib. 5 c. 6 dub. vlt. P. Nau.
lib. 2 c. 3 dub. 8 docent non dari compen-
ſationem in fama: Nam per reciprocam
famam non tollitur damnum illatum, ſi-
cut in alijs. Mihi magis placet prima ſen-
tentia iuxta primam limitationem.

22 Libellus famoſus eſt ſignum, vel
ſcriptura, quæ alicuius infamiam continet,
nondum antea publicam, vt publica fiat, &
in aliorum notitiam veniat ſtatim, aut pau-
latim ſilue ver libellus. Non ſunt verò di-
cendæ libellus, literæ priuatæ ad amicam,
in quibus continetur, alicuius vitium infa-
matorium, ſed eſt detractio. Nec ſcri-
ptura in qua continetur alterius vitium pu-
blicum Molin. de iuſt. trac. 4 diſp. 35 num.
39.

23 Libellum famoſum componēs alie-
na peccata falſa, vel vera occulta continen-
tem, & in publicum proiciens, vt legatur,
& inueniens, ſi non laceret, peccat mort.

Nau. c. 18 num. 45 & de poenit. diſt. 6 c.
penult. num. 5 & tenetur reſtituere, ille,
quia iniuſtè damnificauit; inueniens verò
vt cœperator, ſi manifeſtauerit. Salon. 2.2. q.
72. Arg. ver. libellus famoſus. Silu. eo q. 5

24 Pro reſtitutione famæ, tenetur ex-
ponere aliam ſcripturam reſtitutoiram
famæ, & ad omne damnum. Docet cit.
Sayr. reg. lib. 12 c. 4 num. 9 & ſeq. Niſi
probare poſſit, & hoc ſine confeſſione libel-
lum, vt huiusmodi delicta puniantur, Salon.
vbi ſupra concl. vlt.

25 Libellum famoſum conſiciens, vel
diuulgans Mediolani eſt ipſo facto excom-
municatus, nec abſolui poteſt, niſi reſtitu-
tione facta arbitrio Episcopii Concil. Prou.
4 tit. Quæ ad fidei ſeruandæ.

26 Libellum famoſum publicans, aut
conſiciens, quo infamatur perſona publica,
& in magno honore habita non tenetur
cum vitæ periculo famam reſtituere; eſt
enim vita alioris or'ialis: Niſi ex huiusmo-
di infamia alia graua diſſidia, & neceſ ori-
rentur, vt ſi Princeps, vel Reſpublica,
de proditiōne infamarentur P. Nau. vbi ſu-
pra num. 414.

27 Hæres infamatoris tenetur non
quidem reſtituere famam, cum ſit obliga-
tio perſonalis, ſed ad adimnæ ex illa infamia
ſecuta. quare infamato mor tuo reſtitutio faci-
ciēda hæredibus Salon. q. 61 ar. 6 contr. 21
Nau. c. 19 num. 56 Sayr. lib. 11 c. 7 num. 36
P. Nau. vbi ſuſa num. 425 Leſſ. dub. 21.
Et licet M. Nau. cit. & Salon. contr. 14
ſentiant hæredes infamatoris teneri infama-
to ad compenſationem pro fama; merito ta-
men contradicit alter Nau. quia hæ-
res retractare non poteſt. In pecunia ve-
rò nec laſor viuus tenetur ſilue ver detractio
q. 4. d. cto 2. Leſſ. vbi ſupra dub. 16.
Azor. p. 3. lib. 5 c. 9. q. 13. & co. Igitur
ex eodem N. N. c. 17. num. 9.

28 Omnes contumeliæ ſunt eiufdem ſpe-
ciei, omneſq; detractiōnes, ſed ſunt tan-
tum modi quidam accidentarij, magis,
minus uè augentes malitiam peccati Con-
ſiſtunt enim omnes in verbo contra hono-
rem debitum proximo. hic autem honor
non diſtinguitur in ſpecies. Conrumelia
eſt

est contra honorem, & palam; detractio contra famam occultè S. Tho. 2. 2. q. 72. ar. 1. & q. 73. art. 1. Silu. & Summistæ ver. Contumelia, & ver. Detractio Sot. lib. 5. q. 9. ar. 1. in fi. Azor. p. 3 lib. 13. c. 4. dub. 1.

29 Procurans sibi locum dignum, exclusio alio etiam possidente, sed indigno, prodendo eius crimen, quod testibus probari poterat, non peccat contra iustitiam, sed tantum contra charitatem, si malo animo id fecit Sot. lib. 4. q. 6 ar. 3 ad 4.

30 Amice conuersans videtur remisisse restitutionem iniuriæ, sed non famæ Nau. c. 18. num. 47. P. Nau. lib. 2. c. 4 num. 399. V. eundem num. 92. vbi fuse. & Sayr. vbi supra c. 8. num. 14.

31 Si famam à te laesam laesus iam recuperavit vel gratium virorum testimonio, vel probitate vitæ, non teneris restituere. Si tamen interea ratione infamæ aliquid damnatum passus est, teneris ad illius compensationem Sot. cit. Nau. c. 18. num. 43. Ban. 2. 2. q. 62. ar. 2 & ibi Arag. ver. Secundo aduertendum Less. lib. 2 c. 11. dub. 17. P. Nau. vbi supra dub. 3 & 4. Azor. p. 3. lib. 3 lib. 5. c. 9 q. 4. An autem tenearis ad integram restitutionem. Sot. vbi supra, & Armil. ver. rest. parag. 41. potant teneri tantum arbitrio boni viri rectius tamen vterq; Nau. doct. de bonis quaesitis teneri in integram, in quaerendis verò arbitrio boni viri, sicut de impediendo alium à consecutione &c. supra dictum est.

32 Infamans alium detegendo eius crimen verum, sed occultum, secundum communem, non debet famam restituere dicendo se esse mentitum, aliam mendacium committeret S. Tho. 2. 2. q. 62 ar. 2 ad 2. Nau. c. 18 num. 41. Silu. ver. detracto q. 4. Azor. p. 3 lib. 5 c. 9. q. 7. & alij quos refert. Sayr. cla. reg. lb. 11. c. 4. Quomodo autem facienda sit restitutio, non conuenit Doct. Nam Ang. Silu. & alij antiqui docent infamantem debere affirmare ipsam, apud quos infamavit, se malè, & perperam dixisse. Cai. 2. 2. q. 62 ar. 2. ad 2. Sot. lib. 4. q. 6 ar. 3 ad 4. vers. secundo modo, Arag. ar. 2. cit. Nau. c. 18. num. 45. dicunt silen-

dum de delicto, & laudandum infamatum coram iisdem, &c. narrando eius virtutes, ac familiariter, & amicè conuersando. Sed neuter modus restituendi satisfacit. Melius ergo P. Nau. lib. 1. c. 4 num. 380. Salon. 2. 2. q. 62 ar. 2. contr. 15. Valent. to. 3 disp. 5. q. 6 p. 5. prop. 2. B. med. lib. 1. sum. c. 14. parag. 34. dicunt posse huiusmodi infamatorum affirmare, se falsum, & mendacium dixisse: est enim hic restituendi modus conuenientissimus, Nec propterea interuenit in hoc mendacium. Nam licet re uera commissum sit delictum, quia tamen non est publicum, sed secretum, sensus est. quod non dixit verum publicè, quia rem carentem veritate publica publicè affirmavit. V. Sayr. vbi supra num. 21.

33 Si mea fraterna correptione sufficienter possum remedium adhibere, & corrigere, pecco mort. deferendo fratris delictum ad Superiorem siue vt Patrem, siue vt Iudicem. Nec superiori obediendum, cum præcipit reuelari occulta, ommissa correptione fraterna S. Tho. quod l. 7. ar. 16 & 2. 2. q. 32. ar. 7 & ibi Ban. dub. 6 ad 6. Sot. de reg. se memb. 2 q. 4. concl. 3. dub. 3 vbi Cord. Nau. c. 14 num. 14 B. med. vbi supra parag. 16. Limitant tamen primo nisi delictum sit insectium, vt hæresis, proditiōis, &c. quæ sunt in nocumentum proximi corporale, siue spirituale; tunc enim statim denunciandum; nisi firmiter crederet per secretam monitionem impedire posse S. Tho. ar. 7. cit. Limitant secundo. Nisi superior pius, & discretus notabiliter melius id esset præstiturus, à quo frater magis iuuaretur, & vix tandem per me fieret, aut notabiliter minus bene Sayr. vbi supra num. 14. quod tamen ego ita simpliciter non admitto vbi sufficienter possum per secretam monitionem prouidere, licet minus bene; seruanda enim fama proximi ex iustitia. Admitterem verò, ubi forte frater diutius esset in peccato perseveraturus, nisi denunciarem; tunc enim bonum spirituale, est proponendum famæ.

34 Supradicta obseruari debent etiam circa regulares, quibus ad bene, & quietè uiuendum necessaria est fama, bonaq; opinio

nio apud suos superiores. Nisi aliquo statuto aut regula à Sede Apostolica approbata, aliter statutum sit; proficendo enim scienter huiusmodi regulam, renuntiavit iuri suo, Sayr. ubi supra.

35 Iniuria læso potest aliter quam veniam petendo, satisfieri. restituit autem sufficienter exhibendo honorem, & reuerentiam Cai. 2. 2. q. 72. art. 3. P. Nau. lib. 2. c. 4. dub. 6. Item adhibendo ad mentam, dando locum, honorificum, & huiusmodi Less. lib. 11. c. 9. dub. 27. Alij tamen, vt Sor. lib. 4. ar. 3. ad 5. Couar. 2. var. res. c. 10. num. 7. Cai. opusc. 17. resp. resp. 13. dub. 5. Salon. 2. 2. q. 62. ar. 2. conu. 24. censent relinquendum esse viri prudentis arbitrio, qui omnibus consideratis iudicet, an sit necessaria veniæ petitio. Si tamen læsus aliter remittere non vult satisfactionem, tenetur lædens veniam petere; nec satisfacit compensando pecunia, etiam plusquam debet. Silu. ver. contumelia q. 4. Arag. 2. 2. q. 62. ar. 2. in solut. 3. Sayr. cla. reg. lib. 11. c. 8. num. 11. Excipiunt tamen Prælatum, & quemlibet superiorem; hi enim non tenentur à subdito veniam petere, vt ait. S. Aug. in reg. sic nec nobilis à plebeio, magister à discipulo, &c. satis enim est, si secundum illorum statum, & gradum illis debitum honorem exhibeant.

36 Infamans eum, qui fictis vitibus sibi famam parauit, nisi illa simulatio vergat in aliorum præiudicium, & perniciem (tunc enim reuelandum) peccat non solum contra charitatem, sed etiam contra iustitiam: quandiu enim eius malitia occulta est, ius habet saltem, vt non iudicetur malus Salon. 2. 2. q. 73. ar. 2. in fi. Sor. lib. 5. q. 10. ar. 2. P. Nau. lib. 2. c. 4. num. 347. Sayr. ubi supra cap. 6. num. 18. Less. dub. 10. Valent. 10. 3. disp. 5. q. 17. p. 3. lib. 13. c. 7. dub. 8. citato Adr. docet in vtroque casu non peccare contra iustitiam huiusmodi infamantem,

quia infamatus contra ius eam famam possidet. Verior est prior opinio.

QVAE EXCVSENT

A RESTITVTIONE

Cap. 13.

I **D**uodecim causas excusantes à restitutione enumerat Io. Med. de rest. q. 3. Prima est inopia debitoris. Secunda remissio creditoris. Tertia Cessio bonorum. Quarta Damnum, quod ex restitutione timetur verifimiliter euenturum: Quinta solutio facta creditori. Sexto rei debita interitus. Septima iuris, aut iudicis auctoritas. Octaua Religionis ingressus. Nona Excommunicatio creditoris. Decimo Incontinentia. Vndecimo Dispensatio, vel Compositio cum Papa Duodecimo Compositio.

2 Impotens dicitur esse qui malè potest, qui autem non potest, non est in mora, atque adeo non tenetur ad interesse ratione moræ Cai. 2. 2. q. 62. ar. 8. Arag. ibi ar. 4. Si impotentia sit simpliciter, & absoluta, semper excusat, non obitante quacumq; obligatione etiam in forma Camerae, & consequenter etiam ab excommunicatione, quæ si feratur non erit valida, cum cesserit contumacia: & impotentia eximat ab omni culpa, tollatq; vel saltem suspendat obligationem restituendi. Si verò impotentia non sit absoluta, licet per se suspendat obligationem naturalem restituendi; si quis tamen renuntiavit huic impotentia, vt quia posset quidem restituere simpliciter, sed cum diminutione status, & gradus: tunc ea impotentia non excusat à culpa, & à censurâ, quia non inclusit absolutum defectum potestatis ad soluendum, sed adiungit

tantum difficultatem moralem Alter, de censur. 10. 1. lib. 3. disp. 1. c. 7. ubi duo affert remedia, Primum, si debitor sit Clericus, & beneficius obtinere ab Auditore Camera, ut ex fructibus beneficij illi assignet congruam sustentationem ad decenniam status; Clericalis cæteris fructibus assignatis creditoribus. Secundum, & melius, Impetrare à Summo Pontifice priuilegium, ut non obitante quacumq; obligatione camerali possit coram quocumq; Ordinario uti priuilegio c. Odoardus de solut: Si huiusmodi debitor peruenerit ad pinguiorem fortunam, & non soluat, incidet in excommunicationem.

3 An accepta in extrema necessitate sint restituenda uide supra Quid restituendum num. 10. Creditore existente in pari necessitate cum debitore, quis potior. Vide Cui restituendum num. 27.

4 Remissio creditoris excusat à restitutione; est enim donatio Cai. ubi supra art. ult. & in sum. uer. rest. c. 7 Nau. c. 17 Silu. rest. 7 q. 1. & 2. Sot. lib. 4. q. 7 art. ult. & com. Oportet autem remissionem esse liberam. quare facta metu, ui, fraude, non tenet Sanch. de matr. lib. 4 disp. 9. num. 17. Item à potente donare. Vnde non potest filius fam. condonare paterna creditura. Item ut non fiat in casibus à iure exceptis, ut in Episcopo uisitante, & recipiente ultra sumptus necessarios; id enim retinere non potest, quamuis sibi remittatur c. Exigit de censib. in 6 Conc. Trid. sess. 4 c. 3. de refor. Et in Delegato accipiente à partibus præter exculenta modica, aut expensas iuineris c. Statutum parag. In super, iuncto parag. si quid, de rescrip. in 6. Item in Inquisitore prætextu officij pecunias extorquente Clem. Nolentes de hæret. Item in canonico accipiente distributiones cum officio non interest. Trid. ubi supra c. 12.

5 Cedens bonis non excusatur nisi pro ratione necessitatis, quæ aliàs sine cessatione eum à restitutione excusaret; ac propterea illi tantum conceduntur alimenta, & artis suæ instrumenta, Glo. in c. Odoardus de solut. Nau. c. 17. num. 86 Silu. rest. 7. q. 6. uerf. ult. Less. lib. 2. c. 16 dub. 3. qui

ampliant etiam in debitore ex maleficio; Alimenta intellige necessaria, ut non cogatur mendicare, sed retinere possit ea, quæ considerata conditione suæ personæ, & eorum, quos alere tenetur iudicio prudentis censetur necessaria quod Nau. c. 17 num. 86. & Molin. de contrac. disp. 572 num. 9. intelligunt de bonis post cessionem acquisitis; ex his enim non ex prioribus deduci debent alimenta. Alij tamen ut Couar. 2. uar. res. c. 1. num. 9 Salon. 2. 2 q. 62 ar. 2 contr. 3. Silu. sibi contrarius uer. Cedere bonis, Ang. eo. Sot. de iust. lib. 4 q. 7 ar. 4 in fi. P. Nau. lib. 4. c. 4 dub. 10. & com. distinguunt, quod si est debitor ex d. licito, non habetur respectus ne egeat, sed debet creditoribus omnia cedere. Si tamen habeat bona iuste quasita, uera est Nau. opinio. Item si bene possessa male expendit in usus illicitos, & prophanos, uel aliàs ex culpa graui sui infortunij soluere non potest, ut faciunt mercatores, qui mutuo, & credito magnam quantitatem congerunt, qua splendide uiuunt, postea fiunt non soluendo, uel se abstant, uel in Ecclesiam se recipiunt, ut creditores saltem partem debiti remittant, aut dilationem concedant, hi enim non gaudent beneficio legis sic, & Less. P. Nau. & Sot. ubi supra Cord. in sum. q. 68. puncto 3. Et remissio à creditoribus obtenta ualida non est, ut potè coacta, minimeq; spontanea, licet Sayr. cla. reg. lib. 10. trac. 5. c. 7 num. 3 contrarium sentiat.

6 Qui absq; culpa cogitur cedere bonis, quia debitor ex contractu licito, casu, aut alijs successibus in aduersam fortunam est coniectus; si per creditores fiat executio in eius bonis, potest abscondere quantum est necessarium ad suam sustentationem iuxta supradicta. Less. Salon. & P. Nau. ubi supra Silu. rest. 7 q. 6. Nihil tamen petere potest à Iudice pro alimentis. quòd si petat, & obtineat, restituenda quæ se cretò absconderat. Salon. ubi supra.

7 Cedens bonis restituere tenetur cum uenerit ad pinguiorem fortunam c. Odoardus de solut. non enim extinguitur debitum, sed consopitur ob instantem necessitatem; qua cessante reuiuiscit obligatio l. 1. c. qui bon.

Don. ced. poss. & Doct. cit. quod verum est, licet ignominiose cesserit, Less. & Covar. vbi supra.

8 Cui confiscata sunt bona non tenetur creditoribus nec ciuilibus, nec naturaliter, cum habeatur pro mortuo. hoc enim casu mors ciuilibis eundem effectum habet, quem mors naturalis. quare non poterit amplius à creditoribus conueniri, cum omnes actiones, & obligationes sint transfusæ in fiscum, ad quem ideo pertinet soluere debita Peregrin. de iure fisci lib. 5. tit. 1 num. 54. Intellige de debitis contractis ante sententiam, ibidem. Gratian. discip. for. c. 413. vbi num. 1. quod nec tenetur prior ille debitor, licet peruenerit ad pinguiorem fortunam. hæc enim bona non quaruntur per obligatum priuato, qui iam est exemptus, sed per hominem nouum, qui nihil amplius habet negotij cum creditoribus. Si bona confiscata essent insufficientia tenebitur pro illa parte quæ non sufficiunt. Farin. de Hæret. q. 190. parag. 1 in fi. si restituatur ad bona, tunc esset restitutus etiam ad obligationes. Quod si restituatur tantum ad partem, tenebitur ad debita pro rata bonorum, & pro residuo fiscus. Et si huiusmodi restitutus negligat recuperare bona à fisco, nihilominus tenebitur ad debita; cum enim habeat actionem, & ius recuperandi, dicitur habere rem ipsam. Hæc omnia, & legibus, & multorum Doct. auctoritatibus firmat Gratian. vbi supra, qui tamen fatetur sumpta intelligenda non esse de bonis ante delictum V. Bart. in l. Post contractum ff. de donat. & Azor. p. 1 lib. 5 c. 7 q. 8.

9 Intendens committere delictum, propter quod poterit deportari, vel bona publicari, potest donare Vxori, vel filijs sub conditione si contingat eum deportari, & tunc, si casus eueniat, fiscus auferre bona non poterit. Immo poterit huiusmodi donans donationem reuocare, & tunc bona erunt sua, & non fisci, quia non fuerunt inclusa in deportatione, & fiscus non potuit auferre. Ias. in l. Si qua mulier num. 30, & duob. seqq. C. de sacrosan. Eccl.

10 Credens probabiliter incendium, ad domum suam peruenturum, potest diruere domos, quæ sunt in medio, nec tenetur restituere, nisi de æquitate l. 2. ff. de incend. rui. & naufr. parag. quod ait Prætor. Silu. ver. Incendarius q. vlt. Ang. eo. parag. 4. Anchar. in c. Quanto num. 3. de consuet. V. Felin. in c. Tua nos, de sent. exc. vbi num. 3. in fi. quod non tenetur, si probetur, & quod omnino illa domus fuisset combusta, vt in l. Si alius parag. est & alia ff. quod vi, aut clam. Secus si domus fuisset destructa ad abundantem cautelam, quia tunc tenetur.

11 Excusatur à restitutione saltem statim faciendâ damnum quod creditori vel alteri obuenerit potest, de quo supra Cui rest. num. 7. & seq. Item si restitutio fieri non potest sine præiudicio famæ. Item maius damnum debitoris, quam creditoris, vt quia rem suam multo minoris vendere cogitur; aut quia oportet eum alienare instrumenta quibus viuuit, aut artem relinquere Io. med. de rest. q. 2. vers. Ad aliud quod quarto, & c. Silu. rest. parag. q. 3. vers. 4. P. Nau. lib. 4. c. 4. num. 40. S. Ant. p. 2 tit. 2 c. 8 Nau. c. 17 num. 58. Intellige de iactura notabili rerum propriarum, vel status iuste acquisiti. Nam si damnum ex eo resultat quod res restituenda est ingens, aut quia non lucratur ex alieno, non excusatur quia id non est vitare proprium damnum, sed dimittere alienum, Vterque Nau. vbi supra Arag. 2. 2. q. 62. ar. 8 ad 2 & ibi Caiet.

12 Excusatur à reddenda pecunia damnum vitæ, salutis, libertatis, famæ, & à reddenda re minoris ordinis, damnum maioris. Est autem ordo iste Anima, corpus, fama, honor, pecunia Cai vbi supra Nau. c. 17 num. 89. Ban. ar. 8 cit. Azor. p. 3 lib. 4 c. 39 q. 4 P. Nau. vbi supra dub. 3. At secundum Arag. 2. 2. q. 62. ar. 2. dub. 8. & Salon. ibi contr. 16. Sor. lib. 4. q. 6. ar. 3. Toler. lib. 5 c. 27. non excusatur aliquando, vt cum pecunia est in magna quantitate, fama verò non tanta: vel cum fama restituenda est maxima, vt cum illustrem hominem iniuste notauit

plæbeius de crimine hæresis, ex quo tota eius posteritas infamis manet: tunc enim dicuntur postponenda esse vitæ, & famam. Sod hæc opinio merito ab alijs rejicitur. Quare adultera non tenetur cum periculo magni damni vitæ, vel famæ reuelare filiū esse ex adulterio, ne hæreditas ad illum deueniat c. Officij de pœnit. & remiss. vbi Pan. & alij Caiet. opulc. 17. resp. resp. 14. S. Ant. p. 2. tit. 1. c. 8. parag. 8. in fi. Idem. Caiet. in sum. ver. adulterium P. Nau. lib. 2. c. 4. num. 408. Io. Med. vbi supra causa 4. Nau. c. 17. num. 89. & seqq. Azor. p. 3. lib. 5. c. 6. 2. & de periculo vitæ asserunt Couar. in reg. peccatum p. 1. num. 3. Innoc. Hoff. Pan. in ind. c. Officij Silu. ver. adulterium q. 1. Ang. eo parag. 4. De fama verò docent Couar. cit. Salon. contr. 16. cit. concl. vit. & ar. 6. contr. 2. concl. 1. Sot. lib. 4. q. 7. ar. 2. aliquando teneri cum eius dispendio reuelare, vtrum mulier est vilis conditionis, hæreditas verò pinguisissima, & cum alienum filium supposuit Regi, ex quo verus filius Regis priuatur Regno; quo casu Sot. & Salon. volunt non excusari, licet iniuriæ vitæ periculum. Sed non est a prima opinione recedendum. Nisi forte spurius ita esset malis moribus imbutus, & ad malum propensus, vt inde cædes bella, vexationes, & huiusmodi orirentur; tunc enim, cum agatur de communi bono, etiam spiritali totius Regni, tenetur adultera etiam cum vitæ periculo reuelare Sayr. cla. reg. lib. 8. c. 3. num. 12.

13 Debitor bonæ fidei, vt restituat tenetur mutare statum, si creditor ex tali mutatione cogatur statum mutare, alias potest differre solutionem, licet statum ex alieno conseruet, & siue ex infortunio, siue ex prodigalitate in eas deuenit angustias. tenetur tamen statum illum citra notam paupertatis minuere, vt paulatim restituat Ang. rest. 3. parag. 3. Alij tamen vt Nau. c. 16. num. 58. Salon. 2. 2. q. 62. ar. 5. contr. 8. & ar. 8. contr. 8. & ibi Caiet. contrarium docent, nempe non teneri mutare statum, licet debitum contractum sit cum iniuria, & creditor prius incidit in neces-

sitatem. Less. lib. 2. c. 16. num. 28. Sot. vbi supra ar. 4. P. Nau. lib. 4. c. 4. num. 44. Tolet. Lib. 5. 27. docent omnino teneri restituere, etiam cum mutatione status, nec mereri dilationem, qui ex culpa sua in eas angustias deuenit; vt qui lussibus luxurijs, & prophanitatibus expendit aliena; Statum illicitè acquisitum omnes docent eum teneri mutare etiam vbi creditor illa necessitate non laborat; est enim id non de suo statu cadere, sed in suum descendere ab illo qui non erat suus. Retinere tamen potest, vnde familia sua, ipsæque possint parce viuere iuxta statum, quem sanctè habebant.

14 Soluens creditori creditoris an excusetur, vide ver. Debitum num. 20.

15 Rei debita interitus quando liberet debitorem V. Debitum num. 11. & seq.

16 Iudicis sententia in duobus casibus liberat debitorem ob onere restituenti. Primò quando ius non est solum permissiuum, sed concessiuum, ex intento volens rem alicuius applicare. Secundo quando non est solum declaratoria iuris alterius, licet secundum iuris ordinem lata sit: potuit enim inniti falsis probationibus, aut præsumptionibus; secus si veritati, & ei constet pro qua lata est. Si verò est priuatiua ex causa, aut punitiua, tunc tuus erit, qui retinet huiusmodi rem ita sibi applicatam. Io. Med. de rest. q. 3. causa 7. Sayr. cla. reg. lib. 10. trac. 5. c. 8. num. 19.

17 Religionis ingressus an liberet à restitutione, vide ver. Religio num. 7.

18 Punitus poena corporali pro pecunia non tenebitur amplius restituere Felin. in c. Sicut dignum de homic. num. 15. Couar. 1. var. resol. c. 1. num. 6. Id tamen iuxta eundem Fel. in c. Ad liberandum de iud. Silu. rest. 7. q. 6. vers. 5. & ver. solutio q. 5. vers. 2. Ang. eo parag. 22. intelligendum est, quando est punitus pro debito, exigente id creditore, secus si pro maleficio. Idem docet Pan. in c. Statimus de maled. num. 2. V. supra rest. bon. corp. num. 2.

18 Creditoris excommunicatio excusat ad restitutionem faciendam donec absoluitur. Pan. in c. Inter alia de sent. ex c. glo. in c. Absolutos, ver. pacto de hered. Ang. ex com. 8 parag. 12 Sayr. de censur. lib. 2. c. 9 num. 21 Limitat Pan. in c. Vericaris de dol. num. 40 nisi excommunicatus multum indigeat. Alij vt Silu. ex com. 5 num. 21 P. Nau. lib. 4. c. 4 num. 84 Less. dub. 9 Couar in reg. Peccatum q. 1 num. vlt. docent non excusari quod hæc communicatio leuis sit, & nullo iure prohibita; nisi forte spes esset ex dilatione ipsius Ecclesie reconciliandum. Sayr. vbi supra num. 12. Io. Med. de rest. q. 3. causa 9 docet quod si debitum contractum sit verbis, vt stipulatione, promissione, aut iuramento suspenditur tale debitum, & sic vera est prima opinio. Si verò contractum est re ipsa, & per viam restitutionis soluendum, vt si alienum iuratus est, aut mutuum, commodatum, &c. accepit, tunc vera est secunda sententia præceptum enim non communicandi cum excommunicato est de iure humano; præceptum autem soluendi debitum de iure naturali, & diuino; & hoc etiam placet Anchar. in cit. c. Inter alia num. 6.

De restitutione incertorum vide supra Cui restit. in fi.

19 Super incertorum restitutione potest fieri compositio cum Episcopo ex causa de minori quantitate, quam sint incerta, vt quia residuum relinquit debitori, vt vere pauperi. Sine causa verò rationali, nec cum Papa fieri potest. 5. Ant. p. 2. tit. 2. c. 6. in fi. Silu. rest. 8. q. 8 Ang. rest. 4. parag. 6. Alij censent compositionem proprie fieri non posse nisi cum Papa, ad quem solum competit dispensatio eorum, quæ in pios Ecclesie, pauperumque usus eroganda sunt sic Io. Med. de rest. q. 3 causa 11. Less. dub. 11. Sayr. cla. reg. lib. 10. trac. 5. c. 8 num. 23 M. Nau. c. 17 num. 93. P. Nau. lib. 4. c. 5 dub. 6. In necessitate Reipublicæ potest fieri compositio etiam cum Principe Sot. lib. 4. q. 7 ar. 1 circa fi. Arag. 2. 2 q. 62 ar. 5. V. Ban. d. ar. 5 dub. 8. Si tamen componens habet alia debita, quibus

reliqua eius bona non sufficiunt, tenetur soluere ex ea summa, nec potest sibi retinere Idemque dicendum de hærede, aut alio, quoquoque executore testamenti, qui eo modo componendo agunt negotium, & partes hæreditatis, ac bonorum defuncti, ad proinde ea summa maiet pars bonorum defuncti, & ideo restituenda creditoribus. Molina de iust. trac. 2 disp. 760. num. 3.

20 Compensatio debiti pro debito omnino excusat debitorem ne cogatur soluere iuxta dicta supra furtum num. 11. Requiritur autem ad iuxtam compensationem primò, vt debitum sit certum, & liquidum & ex iustitia, non gratitudine. Secundo, vt non plus accipiat, quam sibi debetur, aliàs erit furtum quoad excessum. Tertio, vt nullum inde sequatur scandalum. Quarto, vt debita sint in omnibus paria, quare si tu nunc debes, ille verò post annum, nõ potes nunc compensare V. Iuram. num. 5. Item si habeam penes me rem tuam depositam; Nam in deposito non datur compensatio c. Bona fides de depos. de quo supra ver. Deposita num. 18. Vltimo, quod alter absolute non iurauerit soluere Io. Med. causa 12 Sayr. alios referens vbi supra c. 7 num. 10. & seq. V. Sanchez in sum. lib. 2. c. 11 a num. 10.

PRAESCRIPTIO. VSUCAPIO.

V. Emptio.

1 Praescriptio, vt comprehendit Vsucapionem, est continuatio dominij per continuationem possessionis per spacium, à lege definitum l. 1. ff. de Vsucap.

2 Praescriptio est immobilium. Vsucapio mobilium, & completur triennio. Inst. de Vsucap. parag. 1 Silu. præscrip. parag. 1. & ver. Vsucapio. Molin. tract. 2 disp. 68. Sed Couar in reg. Peccatum p. 1 initio, & parag. 1 docet vtramque locum habere tam in mobilibus, quam immobilibus. Ad hanc verò non satis est credere rem esse suam, nisi merito id sibi persuadeat non ex ignorantia affectata, vel crassa. sed probabiliter facti, non iuris minime dubij Mol. vbi sup. disp. 64. De quo fusè Couar. q. 2. parag. 7. a num. 5.

3 Ad præscriptionem requiritur possessio, vel quasi possessio non interrupta l. Vlu capio ff. de Vfu cap. Item bona fides c. vigilantij. c. Si diligenti, & c. fin. de præscript. & c. Possessor de reg. iur. in 6. Item titulus iustus saltem præsumptus d. c. Si diligenti, vbi agitur de amittendo rerum dominio, quia agitur de magno præiudicio. Secus in præscriptione iurium, & seruitutum, & seruitutorum extraordinariorum Pan. in c. De quarta eo tit. num. 25. Limitat tamen primo, vt hoc non procedat, quando præscriptio est contra ius resistens in specie non tantum in genere per. c. 1. eo tit. in 6 quo per Felin. in d. c. Si diligenti à num. 8. Secundo in præscriptione Vfusfructus Tertio quando agitur de obliganda persona ad aliquod seruitium; tunc enim propter grauitatem, saltem est necesse allegare titulum, & probare præsumptione per lapsum longitemporis. Quarto cum præscribitur contra Ecclesiam, nam tunc, licet non requiratur titulus, requiritur tamen tempus quadraginta annorum. Item requiritur ad præscriptionem quod res possit præscribi, & præscribens sit capax. Pan. in c. Quanto de consuet. num. 2. Laicus enim non præscribit Ecclesias, loca religiosa, ius decimarum, primitiarum, obligatorum, aut alia iura spiritualia c. Causam de præscript. glo. in c. fi. de consuet. ver. legitime præscripta, Nisi ex privilegio Sedis Apostolicæ Molin. vbi supra disp. 65. V. Silu. præscriptio 2. q. 4. Ang. eo Sayr. cla. reg. lru. 9. c. 12 & Azor. p. 1 lib. 5 c. 14. præscribit tamen contra libertatem soluendi decimas quoad quoriam; vel de hoc, aut illo prædio; dummodo Ecclesiæ ministris relinquatur ex alijs Ecclesiæ iuribus sufficientia alimenta Nau de decim. cons. 2 Immo præscribit etiam totam decimam. Moneta de decim. c. 5 num. 105 Suar. alios referens de relig. trac. 2 lib. 1 c. c. 12. num. 16 Azor. p. 1 lib. 7 c. 36 q. 4. requiruntur tamen secundum eosdem quadraginta anni. Item requiritur scientia aduersarij in præscriptione iurium, & seruitutum, non autem in præscriptione immobilium, quia iura, &c. non possunt verè

possideri, & ideo non potest acquiri eorum quasi possessio, nisi sciente aduersario qui rem possidet, & sine possessione non currit præscriptio c. Sine possessione de reg. iur. in 6. & ideo requiritur scientia Pan. in d. c. De quarta num. 29. & Felin. num. vlt.

4 Quando ad præscribendum sine titulo requiritur immemoralis possessio; cum titulo sufficit quadragenaria c. 1. de præscript. in 6.

5 Petens rem præscriptam, si fundat intentionem suam de iure communi, tenetur probare titulum, aliàs non; nisi esset præsumptio contra præscribentem, aut nisi præscriptio esset tanti temporis, cuius contrarij memoria non existat c. 1. de præscript. in 6 & ibi Glo. ver. titulum, & Aug. Barbos. Completa legitima præscriptione, præscribens non tenetur in conscientia restituere, etiam si superveniat scientia rei alienæ Silu. præscriptio 1 q. 13. Cai. in sum. ver. præscriptio Molin. alios referens de iust. trac. v disp. 61. Minoribus tamen, & Ecclesiæ conceditur restitutio in integrum contra præscriptionem iam completam, licet sit longissimi temporis, & licet nulla interuenerit eorum ignorantia, neq; impedimentum; extenditur autem solum ad quadriennium post completum 24. annum. Maiori non conceditur nisi ex legitima causa, vt plures commemorantur ff. Maiores 25. annis & C. Quibus non obijciatur longi temp. præscript. & alibi non conceditur tamen ultra quadriennium à tempore, quo cessant impedimenta, & ignorantia inuincibilis præscriptionis. Molin. vbi supra disp. 80. vbi supra q. 14. & alij.

6 Dubitatio adueniens bonæ fidei non eam tollit, Glo. Pan. & Fel. in c. fi. de præscript. c. Si virgo 34. q. 2. Ias. in l. 1. ff. de cond. indeb. l. Qui scit. parag. bonæ fidei ff. de vfur. Silu. præscriptio 1 q. 3. dicto 3 & rest. 3. q. 7. dicto 3. Cou. in reg. Pecuarum p. 2. parag. 7. Less. lib. 2 c. 6. dub. 3. contra Sot. de iust. lib. 4. q. 5 art. 4. Arag. 2.2. q. 62. de dominio, & alios quosdam. Dubijum intelligunt Salon. 2.2. q. 62. de dominio

dominio q. 5. ar. 7. concl. 1. quando est tantum quidam scrupulus, & hæsitatio: si enim iuste, & grauius dubitat, nec inquit quis sit verus dominus, mortaliter peccat, nec præscribit V. Molin. trac. 2. disp. 63. concl. 2. & supra ver. conscientia dubia.

7 Consuetudine immorabili, fama, & si nihil probabilitatis innotescit de contrario, præsumitur iustus titulus Silu. q. 4. cit. dicto 1.

8 Mala fides defuncti nocet hæredi vniuersali, non autem habenti ab hærede Silu. præscriptio 1 q. 8. & com. Si verò sit hæres particularis præscribit spatio triginta, vel quadraginta ann. Pan. in c. Nihil de præscrip. num. 8. Et de habente ab hærede affirmant Aret. in c. Si diligenti de præscrip. Molin. trac. 2. disp. 65. Ang. ver. præscripto parag. 44. De hærede vniuersali, præter Doct. cit. affirmant Pan. & Butrius in d. c. Si diligenti & d. c. Nihil. Item Pan. vol. 2. cons. 19. Couar. in reg. Possessor p. 2. parag. 8. Mol. cum alijs distinguit de hærede suo, & non suo quomodo præscribere possint. Si à seipso incipiat præscribere, & non utatur accessione actoris, præscribit spatio 30. vel 40. ann. Si tamen ignorauit malam fidem defuncti Barbos ad c. si. num. 10. de præscript.

9 Possessio centenaria non est eadem cum immemorabili. Illa enim probari potest per scripturam, & per testes. Immemorabilis verò per testes, qui testificantur se semper audisse, eamque semper fuisse opinionem, & famam suorum maiorum, nec extitisse aliquid in contrarium. In centenaria est necessarius titulus: in immemorabili verò non item. Et probata centenaria, non censetur probata immemorabilis. Molin. vbi supra disp. 76 vbi aduertit primò non tolli immemorabilem ex eo quod constet possessionem aliquam cepisse, etiã post mille annos, modo initium illius memoriam hominum, qui nunc sunt, etiam ex auditu, & traditione suorum antecessorum excedat. Secundo non esse necessarium, ut quãdo id accidit testes ad pubertatis an-

nos deuenierint, sed satis esse, si ea de re sufficienter recordentur, quando testificantur ex c. Cum olim. de præscrip.

10 De immemorabili quomodo probetur. vide Buratt. decis. 673.

11 Præscribi non possunt primo liber homo c. Placuit 2. parag. 16. q. 3. l. ult. de long. temp. præscrip. l. Vfuscaptionem par. sed aliquando ff. de Vfuscap. Secundo res publicæ, vt viæ, pontes d. l. Vfuscaptionem, l. Præsumptio C. de oder. publ. Tercio publicæ functiones, idest pensiones agrorum, siue canon debitus Reip. parag. Potest cit. Quarto possessiones agrorum à colono, l. malè agitur C. de præscrip. 30. ann. Idem de conductore, & depositario, & huiusmodi, & de Emphyteuta quoad proprietatem Molin. trac. 2. disp. 62. Quinto res vitiosæ, vt res furtiua, vel vi possessæ Inst. de Vfuscap. parag. Quod autem, & parag. Furtiua. Amplia etiam ad ementes bona fide à latrone; hi enim non præscribunt, nisi præscriptione longissimi temporis, vt 30. vel plurium annorum Pan. in c. Nihil num. 8 & c. si diligenti num. 39. & seq. de præscrip. Siul. præscriptio 2. num. 12. Si res immobilis, præscribitur ab emptore secundo bonæ fidei, quamuis in primo fuerit mala Pan. in d. c. nihil num. 7. Silu. præscriptio 1 q. 4. dicto 3. Quod si secundus possessor sit hæres vniuersalis primi non præscribit Silu. q. 8. Sexto res prohibita alienari, vt res sacræ, fundus dotalis; nisi præscriptio esset inchoata, antequàm esset dotalis, l. Si fundum ff. de fund. dot. Pan. in c. Cum non liceat de præscrip. Septimo res, quam testator ex causa prohibuit alienari l. 2. C. de Vfuscap. pro empt. Octauo res prohibita alienari per pactum l. si creditor parag. vlt. ff. de iust. trac. pig. Intellige non præscribi ab altero contrahentium, alius enim ab ipsis potest præscribere Silu. præscriptio 2. num. 15. Nono Obedientia d. c. Cum non liceat. Intellige de subdito, quia talia debet Prælato: alius enim potest præscribere, vt Abbas, vel alius Prælati contra Episcopum circa eius subditos Pan. in d. Cum non liceat si

Decimo res quæ tenetur precario nomine l. Certè parag. Is qui rogauit ff. de precar. Vndecimo res empta à prodigo, aut luxurioso, aut lusore, quibus prohibita est administratio Pan. in d. c. Si diligenti; vel si emens sciebat illos in malum usum conuersuros, l. Si quis cum sciret ff. pro empr. Duodecimo res excommunicati, qui non est in mora petendæ absolutionis, cum sit impeditus à lege l. si. de ann. except. Pan. in c. 1. de præscrip. Ang. ver. præscriptio parag. 28. Decimotertio Procuratio debita Episcopo, dum personaliter visitat c. Cum ex officij de præscrip. & c. Cum instantia de censib. Secus de ea, quæ debetur ratione institutionis cū fundata est Ecclesia, aut ratione pacti Capella, Tholos. q. 335. cum ibi adnot. Nec Cathedraliticum cum detur in signum subiectionis; in parte tamen præscribitur. Pan. in c. Cum venerabilis de censibus num. 5. Piaficc. prax. Episc. lib. 2. c. 2 num. 10 & Bott. de synodo d. 3 num. 81 Pan. in c. Cum olim de censib. num. 1. docent valere consuetudinem super diminutione, vel augmento cathedralitici. Si tamen aliqua Ecclesia legitima præscriptione se in totum exemerit à iurisdictione Episcopali, non tenetur ad cathedraliticum, sicut nec ad alia iura Episcopalia Anchar. & Pan. in d. c. Cum venerabilis V. Pan. in c. Audiis, & c. Cum olim. de præscrip. Alia multa, quæ præscribi non possunt. Item quando dormiat præscriptio siue tempore Sedis vacantis, siue tempore belli, siue tempore pestis, vide apud Molin. trac. 2 disp. 78. Ang. ver. præscriptio parag. 30.

12 Papalis constitutio per contrarium usum non præscribitur, nisi data certa positua, & expressa scientia, & consensu Papa, quia eius auctoritas non est ab homine, sed à Deo, & ideo sine eius consensu non potest ab homine aliquid fieri, quod sit firmum. Caputaqui, decis. 114. num. 2 p. 3. Rota in nouiss. decis. 220. apud Farin. p. 2. & decis. 221. apud eundem p. 1. & decis. 795. coram Buratto, cum ibi cit. per Feremull. littera B, & in alia cora D. Cocci no num. 88. & seqq. relata ad verbum à

Massubr. prax. benef. prælud. 3 V. Barbo. ad c. In istis dist. 4. à num. 15. Hoc tamen intelligendum puto de constitutione Papæ, vt Papa est, non de ea quam facit vt Princeps temporalis: Nam contra hanc datur consuetudo contraria; nec hac ratione habet immediatam auctoritatem à Deo.

13 Ad præscriptionem rei Ecclesiæ; aut religiosæ requiruntur quadraginta anni c. De quarta, c. Ad aures, & c. Illud, & seq. de præscrip. Contra Ecclesiam Romanam requiruntur centum anni c. Ad audientiam, & seq. eo. ut. Intellige de rebus primario, idest immediatè ad eam spectantibus Pan. in d. c. Ad audientiam à num. 12. A laicis non præscribuntur vlllo tempore Silu. præscriptio 1. q. 4. dicto 4 Ang. eo. parag. 33. Hodie per Bullam Coenæ interruptum præscriptio contra Ecclesiam Romanam Gratian: discip. for. c. 52. num. 6. cum ibi cit. Couar. in c. Possessor c. 2. parag. 12 num. 5. Mol. trac. 2 disp. 38. vers. filia.

14 In rebus alienari prohibitis sine certa solemnitate, si erratur in iure, non currit præscriptio, vt si putabam Capellum posse sine Prælato, aut è contra. Intellige de iure irritante, de quo latè Felin. in cit. c. De quarta num. 35. vers. Limita Quarto Ang. vbi supra parag. 2.

15 Clericorum bona patrimonialia præscribuntur vt laicorum Pan. in cap. sanctorum, de præscrip. num. 6 & ibi Felin. Host. in sum. eo tit. parag. quartum Silu. vbi supra q. 7 vers. 7 Ang. eo. parag. 38. Ang. p. 3 lib. 1 c. 22. q. 5 Felin. in c. Ecclesia S. Mariæ de constit. & alij plures. V. ver. Clericus num. 23.

16 Contra pia loca, & legata ad pias causas requiruntur 40. anni Auth. de Eccl. tit. parag. Pro temporalibus l. omnia priuilegia c. de Episc. & Cler. 10. And. in c. 2. de rest. in integr. in 6. Silu. vbi supra q. 6 Axor. q. 9. & com.

17 Contra laicos vbi concurrunt sola patientia, in actionibus personalibus requiruntur triginta anni Pan. in c. In causa, de caus. possess. num. 9. In rebus corporalibus immo-

imm
præ
titul
pora
hab
duct
anni
causa
seru
præ
aut v
tio n
utes
posse
cessi
titulu
requ
vigi
q. 7
ciliu
Able
tant
præ
c. De
18
tinua
De c
uitus
quasi
natur
test
quar
causa
est, l
non
seru
huius
qua
dura
Stilli
quia
tum
delic
Exen
aqua
eius
Molin
1. c. 3
rag. 4

immobilibus cum titulo decem anni inter presentes, viginti inter absentes. Sine titulo cum bona fide triginta anni. In incorporalibus verò, vt sunt iura, & seruitutes, si habent causam continuam, vt ius aquæ ductus, requiruntur inter presentes decem anni inter absentes viginti. Si verò habent causam discontinuam, vt seruitus viæ, & seruitorium extractinariorum, non potest præscribi l. seruitutes l. 4. ff. de seruit. nisi aut vltus fuerit tanto tempore, de cuius initio non extat memoria, glo. in d. l. Seruitutes, ver. certamen. las in l. 1. ff. de acqu. posses. num. 68. & 76, aut habuerit concessionis à Domino, aut habuerit vltimum titulum à domino, & in his duobus casibus requiruntur decem anni inter presentes, viginti inter absentes Silu. præscriptio t. q. 7 q. 7. Præsentes dicuntur, qui habent domicilium in eadem Ciuitate, aut Prouincia. Absentes verò qui extra Prouinciam habitant; nec requiritur presentia rei. l. si. C. de præscrip. long. temp. V. Pan. & Anchar. in c. De quarta de præscrip.

18 Quomodo cognoscatur seruitus continua, & discontinua, ponit Felin. in cit. c. De quarta num. 37. in fi. Vt illa seruitus habeat causam continuam, vel quasi, ex qua percipitur commodum naturæ; alia verò ex qua percipi non potest commodum nisi ex factio hominis, & quatenus homo vitur, dicatur habere causam discontinuam, quia natura semper est, seu esse potest in actu, & operatione, non sic homo Exemplum continuæ est seruitus aquæ ductus, igni luscipiendi, & huiusmodi, quia eius actus, seu vsus, quantum est ex se perpetuo, & continuo durat. Exemplum quasi continuæ est Stillicidium admittendi, seu auertendi, quia eius actus non semper est, sed tantum potentia, & in præparatione, si videlicet causæ naturales concurrerent. Exemplum discontinuæ est iter, actus, aquæ haustus, via, & his familia, quia eius vsus in actione hominum est positus Molin. trac. 2. disp. 11. V. Azor. p. 3. lib. 1. c. 36. & seq. Ang. ver. præscriptio p. rag. 42.

19 Contra Minorem non currit præscriptio temporalis, ea videlicet quæ non attingit 30. annos, & vltra Pan. in c. 1. de rest. in integr. num. 10.

20 Contra Pupillum non currit præscriptio in ijs, quæ seruando seruari possunt l. Sicut C. de præscrip. 30. ann. Est autem pupillus sub Tutore Minor sub Curatore. Quod si postquam ad debitam ætatem peruenerint, non petant, & præscriptio fortè capta sit contra defunctum coniungitur tempus præteritum cum futuro. Nam durante pupillari, & minori ætate, dicitur dormire præscriptio, quæ postea expurgiscitur, Glo. in d. l. Sicut, ver. seruanda sunt Molin. disp. 38. vers. Præscriptio cessat.

21 Si Ecclesia succedat laico, contra quem erat inchoata præscriptio, contra ipsam currit præscriptio sicut contra priuatum, sed alio modo, pro tempore præterito vitur Ecclesia iure priuati; sed pro futuro vitur priuilegio suo Et sic quando contra priuatum præscribitur spatio viginti annorum, & contra Ecclesiam quadraginta, si contra priuatum elapsi sunt decem anni, & sic medietas temporis, satis est contra Ecclesiam succedentem complere aliam medietatem. habito respectu ad priuilegium suum, & sic requiruntur ad complendam præscriptionem viginti anni, qui sunt medietas temporis respectu Ecclesiæ Pan. in c. De quarta de præscrip. num. 20. & vol. 1. cons. 14. num. 7.

22 Ad præscribendum contra contractum iuratum requiruntur 40. anni Brun. cons. 39.

23 Præscribi possunt annuæ præstationes debite spatio centum annorum, vt tollatur omne ius soluendi. Singulæ autem præstationes singulis annis præscribuntur Guid. Papæ decis. 306. cum alijs quos refert. Vtrumq; negat Io. Med. de rest. l. q. 16. quia debitor est in mala fide; nisi ex pacto non teneatur debitor pensum soluere etiam adueniente termino solutionis, nisi ad expressam petitionem creditoris; eo enim casu, ipso

Bb creditore

creditor non petente, cum bona fide potest debitor pensionem non solvere, & sic præscribere V. Pan. in c. fi. de præscript. num. 21.

24 Filius illegitimus putatus legitimus, si post completam præscriptionem sibi confiteri de sua illegitimitate, non tenetur restituere. Incipit autem præscriptio cum primum coepit nominari legitimus, aut pro tali reputari, præscribit enim bona fide, & titulo legitimo. Silu. ver. adulterium. q. 3. Ang. eo parag. 6. Pan. vbi supra num. 37.

25 Ad Viucapionem requiritur bona fides etiam in tradente rem Silu. ver. Viucapio q. 1. Ang. eo. parag. 2. Molin. disp. 68.

26 Ad fructus acquirendos sufficit abesse malam fidem, licet non adsit bona Co-

uar. 1. var. res. c. 3 num. 5. Rota coram Buratto decis. 188. num. 6. vbi Ferentil. alios referens.

27 Vſucapiuntur fructus, non ius ad fructus, quia ius cum immobilibus computatur Pan. in. c. De quarta de præscript. num. 27. Silu. præscriptio 1. q. 4. dicto 4.

28 Contra Ecclesiam Romanam non est Vſucapio. Pan. in c. Cum dilecto de confir. viil. num. 12. Ang. ver. præscriptio parag. 34. in fi. Azor. p. 3. lib. 1. c. 22. Secundum alios vſucapiuntur mobilia Romanæ Ecclesiæ sine titulo spatio triginta annorum; cum titulo autem quadriennio inter absentes, & inter præſentes triennio Less. lib. 2. c. 7 Sayr. cla. reg. lib. 9 c. 12. num. 25. V. Molin. trac. 2 disp. 68.

LIBER SECVNDVS

De Ecclesia, & quæ ad Ecclesiasticos pertinent.

ECCLESIA. ECCLESIASTICI.

V. *Consecratio. Gabella. Sacrilegium. Altare. Festum.*

ECCLESIA, vt hic, est locus publicus Episcopali auctoritate constitutus, & consecratus, in quo fideles conveniunt ad percipienda fidei sacramenta Silu. Ecclesia 2. num. 1.

2 Ecclesie nomine non venit Monasterium in materia odiosa secus in favorabili Felin. cons. 233. & 280. Gemi. in c. Sciant cuncti de elect. in 6. Silu. ver. Hospitale q. 3. Anchar. in c. fraternitatem de success. ab intest. num. 1.

3 Ecclesia potest quolibet die consecrari, c. Tua fraternitas, de consec. Eccl. Pan. in c. sane de temp. ord. num. 5. Silu. consecr. 2. q. 2.

4 Credendum est Ecclesiam esse consecratam, si vnus testis dicat se audivisse Innoc. rubr. de consecr. & Pan. in c. Proposuiti eo. tit. num. 6 & in c. Licet de testib. in fi. Glo. in c. Placuit de consecr. dist. 4. ver. testentur Silu. consecr. 2. q. 3. Si verò sit dubium consecranda, c. Ecclesia de consecr. d. 4 & dist. 68. parag. Quod ergo. Alter de interdicto disp. 3. c. 8. & d. c. Placuit.

5 Materia loci sacri diruti vendi potest de licentia Episcopi, & in proprios usus, non tamen sordidos conueri: pretium tamen in ipsius Ecclesie utilitatem conueri debet, Glo. in c. Quæ semel 19. q. 3. Cong. Concilij Azor. p. 3 c. 1 q. 11.

6 Manet locus acer etiam diruto ædi-

ficio Silu. vbi supra q. 5. Nisi diruatur præcepto superioris, quia tunc non grauet privilegio fori, Glo. in c. Et hoc diximus 16. q. 7.

7 In Ecclesia fieri possunt in necessitate, quæ alioqui sunt licita, vt comedere Silu. immunitas 1. num. 5 & 7. & honestæ representationes, & reponere suppellectilia Ang. ver. immunitas num. 8. Silu. num. 7. cit. Non autem publica parlamenta, Vniuersitatum conuocationes, negotiationes, & huiusmodi, c. Decet. de immun. Eccl. in 6. & ibi Glo. Anchar. in c. Cum in Ecclesia num. 8 eo. tit. in ant. Silu. vbi supra num. 4. Nec ludi theatrales. c. Cum decorem de vit. & hon. cler. Non est tamen mortale, etiã sine necessitate in Ecclesia cõsilia facere, hospitari, &c. secus idem Ang. vbi supra parag. 4. Nisi ea ibi fiant, quæ impediunt diuina officia, & orationem tempore debito Silu. vbi supra num. 7. Immo absolute prohibentur c. 1. de immu. Eccl.

8 Polluitur Ecclesia per effusionem iniuriosam sanguinis humani intra Ecclesiam c. ecclesijs dist. 68. & c. Ecclesijs de consecr. d. c. Proposuiti de consecr. Eccl. Secus si subius, aut supra Archid. & Turrecr. d. c. Ecclesijs de consecr. glo. in c. vn. de consecr. ecc. in 6. Requiritur autem copia sanguinis, per verbum (effusionis) quod abundantiam significat c. Reuertimini 16. q. 1. Glo. in c. Cum illorum ver. effusionis, de sent. excom. & com. Polluitur etiam per

vulnus factum in Ecclesia d. c. Proposuit, si tamen sit vulnus cum sanguine. Glo. & Pan. ibi, & vulnus sit mortiferum, & graue, idest constituens peccatum, si copiosa sanguinis effusio sequatur. Alter. de interd. disp. 3 c. 1. q. 1. & 4. si fiat ab ipso merente patiente q. 3. Suar. to 3 disp. 87. sect. 4. Etiam si vulneratus exeat ante effusionem, aut in catino recipiatur sanguis; immo etiam si ex vulnere non effluat, quia tamen opus est ferro aperiri, magna copia effluit; quia sufficit percussione iniuriosam factam esse in Ecclesia. Glo. in c. vn. de consecr. ecc. in 6. Nau. c. 27. num. 256. Toler. lib. 5. c. 8. Turrecrem. in c. Ecclesijs de consecr. num. 7. V. et. in sum. num. 99. Non tamen polluitur, si quis extra Ecclesiam percussus in eam sanguinem fundat. Silu. consecratio 2. q. 5. vers. 2. & com. Item polluitur si quis moriatur in Ecclesia sine effusione, vt quia ibi suffocatur. Silu. Pan. & Turrecr. vbi supra, non verò si per sententiam ibi latam condemnetur. Nau. vbi supra: Nisi per Iudicem ibi suffocetur. Glo. in d. c. vn. Non polluitur autem multa à naribus effusione, non enim percussio grauis, vt solet accidere in rixa puerorum. Sor. in 4. dist. 22. ar. 3. Viêt. vbi supra. Roder. in sum. lib. 1. c. 155. concl. 3. licet Gemin. in 6. c. vn. num. 11. contrarium asserat. Intellige autem Ecclesiam sacram, vbi solet fieri sacrum. Roder. concl. 2. quare non violatur percussione factam in Sacristia, aut campanili, aut Camera Ecclesiæ adiacente quia vnum corpus cum Ecclesia non constituunt. Sor. in 4 disp. 32 q. vn. art. 2. Sanchez de matr. lib. 9. disp. 15. num. 29. & seq.

9. Secundò polluitur effusione voluntaria feminis humani c. Ecclesijs dist. 68. etiam feminæ Nau. vbi supra etiam si sit per copulam coniugalem. Host. in sum. rubr. de consecr. Eccl. in 6. Gemin. & Turrecr. vbi supra. Io. Andr. in c. 1. de consecr. Eccl. Glo. in c. Is qui, de sent. exc. & in c. vn. de consecr. ecc. in 6. V. infra ver. Debitum coniug. vers. Copulari in loco sacro. Intelligit autem Silu. consecr. 2. q. 5. vers. tertius casus, magnam effusionem; Sed contrarium asserit, &

multis probat. Alter. de interd. disp. 3. c. 2. Si effusio sit occulta non polluitur Ecclesia. Silu. vbi supra, & confessio; parag. 18.

10. Tertio polluitur Ecclesia, sepulto ibi excommunicato c. Consultuisti, de consecr. Ecc. & c. Ecclesijs de consecr. dist. 1. Intellige de excommunicato denuntiato, aut notorio Clerico percussore; hos enim post Concil. Constant. vitare tenemur. Alter. vbi supra vers. Quæ conclusio.

11. Quarto polluitur Ecclesia sepulto ibi infideli, & tunc radendi parietes, & iterum benedicenda, vel consecranda. c. Ecclesiam, 2. de consecr. d. 1. Io. Andr. in c. Proposuit, de consecr. Ecc. Nau. & Silu. vbi supra. Doct. tamen Pan. in d. c. Consultuisti num. 4. non esse radendos parietes Ecclesiæ consecratæ, quia per hoc violaretur consecratio, & sic esset consecranda. In tertio & quarto casu prius exhumanda corpora, quam consecrentur, aut benedicatur Ecclesia d. c. Ecclesiam. Idem dicendum, si sepeliatur ibi infans non baptizatus docet Suar. to 3 disp. 81. sec. 4. parag. 5. Alter. vbi supra disp. 3 c. 1. Sed contrarium docent Vgol. de potest. Epil. p. 12. c. 29. parag. 5. in fi. Sayr. de censur. lib. 5. c. 16. num. 25. quia licet non sit fidelis, non est tamen propriè gentilis, aut infidelis. Idem si ibi sepeliatur catechumenus. Alter. vbi supra. Intellige autem si prædictorum corpora discerni possint, c. Sacris de sepult.

12. Quintò polluitur, si sit consecrata; aut benedicta ab Episcopo publicè excommunicato c. Consultuisti de consecr. Ecc. Nau. Pan. & Silu. vbi supra. Idem de altari, & Cemeterio, quare tunc nec celebrandum, nec sepeliendum.

13. Sextò polluitur si maior pars parietum simul corruat. c. lignis de consecr. Ecc. Nau. & Silu. vbi supra.

14. Non polluitur Ecclesia prædicta nisi factum sit publicum rei euidentiæ, aut confessione delinquentis c. significasti de adult. Pan. ibi & in c. vlt. de consecr. Ecc. Glo. in c. vn. vers. pollui eo. tit. in 6. Silu. consecratio 2. q. Nau. c. 27. num. 256. Intellige de confessione iuridica arg. c. si de cobab. cler. &

cler. & mul. & c. vlt. 15 q. 8 Sor. in 4. d. 13. q. 2 ar. 3 vers. & est hic norandum, & sufficit dictum alterius se delinquentibus, vt si mulier fateatur se cum alio in Ecclesia rem habuisse. d. c. Significasti. Host. tamen in sum. de consecr. Ecc. num. 6 & de poenit. & remiss. parag. In quo tenetur vers. quid si tibi quis confiteatur, quod dormiuit in Ecclesia, & Anchar. in d. c. significasti) voluit sufficere famam; Immo scientiam Episcopi à Confessario reuelante in genere. Sed contraria est con. & verior, quam præter Host. cit. sustinet etiam Sayr. alios referens num. 25. cit. Ecclesia enim non iudicat de occultis c. Erubescant dist. 13. Conc. Trid. sess. 24. c. 1. de refor. matr. Occulum verò est si duo sciunt, & tacent. Si verò factum occultum postea reueletur, opus est reconciliatione Pan. in d. c. Significasti num. 2. Nau. & Sayr. vbi supra. Secundum alios non tenentur abstinere à celebrando in Ecclesia polluta, licet factum sit notorium, nisi post iudicam declarationem, & hoc post Conc. Constant. restringens censuras, vt minime obligent ad abstinendum, nisi post iudicam denunciationem, nisi in casu publicæ percussione Clerici Suar. to. 3. disp. 11. lect. 4. dub. 2. Roder. in sum. p. 1. cap. 854. num. 13. citato Pegna, & probabile dicit Alter. vbi supra, licet ipse in contrarium magis inclinet V. infra. verò occultum.

15 Non polluit Ecclesia per factum extra clausuram portæ id est extra lineam, quæ attingunt valvæ in liminibus Gemin. in c. vn. de consec. Eccl. in 6. Silu. ver. Cæmeterium q. 3 Ang. consecratio 4 num. 3. Sanchez de mar. lib. 9. disp. 15. num. 28. Nec ob effusionem casualem, vt si lapis à tecto decidat, & occidat Silu. consecr. 3 q. 5. Nec ob homicidium factum in ecclesia ad necessarii sui defensionem. Silu. ibidem vers. 1. Nec si puer, aut infans seipsum, aut alium occidat, aut mutilet. Gemin. vbi supra Pan. in d. c. Proposuiſti Nau. c. 27. num. 256. Sayr. vbi supra num. 4. Silu. q. 5 cit.

16 Polluta Ecclesia polluit cœmeteriū coniunctum, non è contra; & illa recon-

ciliata, reconciliatur c. r. cr. & c. Si Ciuitas de sent. ex c. eo lib.

17 Polluto vno cœmeterio nõ polluitur alterū ei contiguū, etiā si vna sit amborum porta c. vn. cit. Quod si vna sit amborum porta, & in ea sit pollutio, illud polluitur, in cuius parte vicinior sit. Si vero in medio porta, id polluitur cuius gratia principali-ter est facta. In dubio autem vtrumque polluitur Silu. ver. Cœmeterium q. 1. Ang. eo parag. 2

18 Ecclesia consecrata reconcilianda ab Episcopo aqua ab ipso benedicta cap. Aqua de consecr. Ecc. aqua scilicet exorcizata cū vino, & cinere. c. Proposuiſti eo tit. A Præsbytero id fieri non potest, nisi de licentia Papæ Host. vbi sup. Ang. ver. consecratio Ecclesiæ parag. 1. Silu. consecr. 2. q. 8 Potest vero Episcopus dare licentiam celebrandi donec ipse reconuilet S. Tho. p. 3. q. 33 ar. 3 ad 1 Alter. vbi sup. c. 3. & eo absente eius Vicarius, non tamen faciendū ab aliquo graui necessitate Sor. in 4. disp. 13. q. 2 ar. 3. si post celebrationem publicaretur violentatio, non opus esset reconciliatione, præsentia enim corporis Christi reputanda est pro sufficienti reconciliatione Alter. vbi supra, relato Henriquez de sacrificio Missæ lib. 9 c. 27. num. 5 in glo. litera I Castr. de leg. poen. lib. 2. c. vlt. concl. in fi. qui loquitur per verbum Credo, & videtur, & hanc lectū sunt duo priores cit. Regulares Prælari reconciliare possunt suas Ecclesias aqua per ipsos benedicta benedictione Episcopali, si Episcopus distet ultra duas dietas, & propterea aquam ab ipso benedictam habere non possunt Leo Decimus vt refert Collector priuilegiorum, ver. benedicere vbi Sorb. & Consecr. sum. priuileg. tit. 18 c. 5 Alter. de interd. disp. 3 c. fi. Non consecratam reconciliat Præsbyter aqua à se benedicta, glo. in c. fi. de consecr. Eccles. vbi Io. And. & Pan. Nau. eo tit. con. 1 Nec requiritur Episcopi commissio Pan. vbi supra Silu loco cit. q. vlt. Alter. d. c. 5. Vide Riccium par. 3 decis. 190.

19 Amoto, vel fracto Altari, nõ id eo debet

bet Ecclesia iterum consecrari, c. 11 & c. Propoliisti de consec. ecc. nec è contra, c. De fabrica de consec. d. 1 Pan. in d. c. Propoliisti, glo. in c. Ecclesijs d. 1. Secus si Ecclesia polluitur, quia pollutio concernit totum corpus Ecclesiæ Silu. ver. Al-
tare q. 1

20 Episcopus potest delegare simplicem sacerdotem ad ponendum primarium lapidem in ædificatione Ecclesiæ Host. in sum. de Eccl. ædific. parag. 3. Turrecr. in c. Nemo de consec. d. 2 ad 3 V. Azor. p. 2 lib. 9. c. 7.

21 Ecclesia non ædificanda sine auctoritate Episcopi d. c. Nemo nisi locus sit exemptus, tunc enim requiritur licentia sum. Pont. c. Auctoritate de priuil. in 6. Azor. vbi supra c. 3 q. 2. Nec sine dote sufficienti d. c. Nemo, & c. Cum sicut de consec. Eccl. Regulares non possunt Ecclesias, & noua monasteria construere sine licentia Episcopi Conc. Trid. sess. 23. de regul. c. 3. & consensu aliorum regularium Mendicantium si nouum monasterium sit mendicantium Clem. 8. Paulus V. & Urbanus 8. Quorum Decretum, vt voluit Rota apud Farin. p. 4. decis. 745. considerauit tantummodo præiudicium, quod inferri potest Ecclesijs fratrum mendicantium, ne propter elemosynas erogandas in nouum Collegium mendicantium detrimentum patiantur, non autem alijs Ecclesijs. Igitur si nouo Collegio non mendicanti assignati sint sufficientes redditus, non possunt mendicantes impedire noui Collegij erectionem. v. Riccium p. 2 decis. 139. & p. 4. decis. 131.

22 Vbi locus à principio est deputatus ad diuinas laudes, non exigitur alia licentia Episcopi ad ibi celebrandum Pan. in c. fin. de consec. ecc. num. 3 Host. relatus à Silu. ver. loca religiosa num. 8. V. ver. Missa num. 16. Non sufficit tamen impositio primi lapidis benedicti, nisi simul detur licentia celebrandi nisi sit Ecclesia regularium; tunc enim satis est licentia construendi, ad hoc enim tantum obligantur per Trid. sess. 23. de regul. c. 3.

23 Ecclesiæ Oeconomus potest esse laicus in temporalibus Armill. ver. laicus parag. 4 Ang. eo. parag. 1. Oeconomus verò proprie, id est habens generalem administrationem esse non potest c. Quibusdam, c. Iudicium, & c. Quoniam in quibusdam, & seq. 16. q. 7.

24 Ecclesiæ de iure communi Collegiatae sunt Cathedralis, & regulares, quæ sufficienter dotatae ad Congregationem tenendam in communi viuunt Turrecr. in c. Si ex laicis 10. q. 1. V. Glo. in ver. Ecclesijs in extrau. vnde sed. vac. inter com. Rota coram Card. Manica decis. 107. num. 9. De Ecclesijs regularium contrarium docet Roder. de regul. 10. q. 43. ar. 12. inde inferens non teneri regulares ad dicendum diuinas missas in ferijs quadrag. & Vigilijs iuxta rub. missalis, quando in eis sit officium de Sancto. At P. Moneta de commut. vlt. vol. c. 11. r. 36 & trib. seqq. multis probat Ecclesias regulares esse proprie collegiatas. Vide Masub. de concur. ad benef. Prælu. 2. Deficientibus personis Collegij, definit esse Collegium, Glo. in c. Licet canon de elect. in 6. ver. parochialis Ecclesiæ.

25 Ecclesiasticae personæ dicuntur quæcunq; sunt fori Ecclesiastici, etiam si non sint Clerici Pan. in c. Nullus de for. comp. Silu. Ecclesiæ 1. q. 5 vbi quæ sit huiusmodi personæ

26 Ecclesiæ tenetur Rector instar Tutoris, si ei non acquisiuit Pan. in c. ex presentium, de pignor. Silu. immunitas 1. q. 13. vers. 8.

27 Potest Rector obligare res Ecclesiæ pro sua necessitate, vt si est infirmus, aut indiget vestimentis, & pro necessitate Ecclesiæ, & tenebitur successor. Innoc. in d. c. Ex presentium. Pan. ibi & in c. 1. de solut. Possit Rectorem obligare res Ecclesiæ pro sua necessitate vix sustineri potest. Primum quia id nullo iure cauetur. Secundo quia successor Prælati non tenetur ex contractu, vel facto prædecessoris, nisi probetur versus inutilitatem Ecclesiæ c. 1. cit. quia successor in beneficio non consequitur ius à defuncto, vt facit hæres, sed à superiore a quo

quo habuit institutionem. ita Ias. in l. Quæstum ff. de nou. oper. nunt. Nau. de solut. conf. 7 V. Ang. ver. immunitas par. 51.

28 Si Ecclesiam minantem populus instaurare nõ vult destruenda Cong. Concil. Nomine autem populi hic intellige quemcumque, ad quem perineat instauratio. Immo ad Clericos, non ad Parochianos pertinet Ecclesiæ instauratio c. Discernimus 10. q. 1 c. Quatuor 12 q. 2. glo. in c. Si Monachus 18 q. 1 & concurrere debent, qui in ea Ecclesia beneficia obtinent c. 1. de Eccl. ædific. Intellige vbi redditus non sunt deputati ad fabricam, aut non sufficiunt glo. in d. 1. Quod si Rector non potest, & redditus deputati non sufficiunt, cogedi Parochiani, omni appellatione. exceptione, & contradictione remota. Si verò omnes egestate laborent, ad matrices, seu viciniores Ecclesias transferendi Trid. sess. 21. c. 7 Si verò consuetudo transfert huiusmodi onus in populum, seruanda Pan. in d. c. 1 num. 4 Capell. Tholos. q. 500. cum ibi adnot. Nisi populus egeret, & Ecclesia abundaret Silu. Ecclesia 2 q. 4 in fi.

29 Potest quis cogi vendere domum, aut agrum ad Ecclesiæ, & Monasterij necessariam constructionem, & ampliacionem. Si verò non sit omnino necessaria, opus est auctoritate Principis Couar. 3. var. 163 c. 14 num. 8 vers. His tandem, & alij ibi relati. Ias. in l. 1 par. 1. Nunciatum num. 1 ff. de nou. oper. nuntiat Molin. tract. 2 disp. 34 1. V. ver. tempus num. 34

ECCLESIAE IMMUNITAS.

V. Clericus Gabella Iudex.

1 IMMUNITAS Ecclesiæ est libertas concessa Ecclesijs, vel Ecclesiasticis personis, & rebus ad eam pertinentibus Silu. eor. in principio. An hæc immunitas sit de iure diuino, latè Azor. p. 1 lib. 5 c. 12 vbi affirmatiuam tenet, & opti-

me probat.

2 Contra Ecclesiasticam libertatē fit, cum violantur concessa Ecclesiæ vniuersali; Secus si particulari Silu. immunitas 2 q. 2 Nau. c. 27 num. 119 & seq. Item cũ fit statutum, per quod Clerici efficiuntur timidiore Silu. cit. Item quories tollitur, vel minuitur libertas etiam Ecclesiæ particulari quando illa libertas non est particularis, sed generalis aliarum c. 1. de immun. Eccl. in 6. V. Pan. in c. Nouit de sent. ex c. & Anchar. cons. 21 Duard. in Bullæ cœnæ Can. 15 q. 18 vbi quinque præcipuas regulas ponit ad cogoscendū, quando statutum sit contra libertatem Ecclesiæ.

3 Gaudet immunitate Ecclesiastica Palatium Episcopi, c. Id constituimus 27 q. 4 Nisi distet ab Ecclesia per quadraginta passus, vt de consuetudine sic feruari docet Silu. Clar. prac. crim. q. 30 vers. scias etiam. Immo etiam si distet ultra 40. passus Barbos ad c. Quia plerique de manum. Eccl. vbi plurimos congerit, & ad c. Id constituimus 17. Diana p. 1 trac. 1 resol. 27. Item Hospitale, & Oratorium Episcopi auctoritate fundata, l. Omnia priuilegia C. de Episc. & Cler. Pan. in c. Ecclesia de immun. Eccl. Et Ecclesia destructa sine auctoritate Superioris, aut cum spe reedificationis Clar. vbi supra vers. Maius est Silu. Ecclesia 2. q. 5 & Monasterium c. Cum pro causa de sent. ex c. vbi Pan. num. 4. Roder. de regul. to. 2 q. 50 ar. 1. Silu. immunitas 3. q. 1. & Grangia Monasterij Roder. l. cit. q. 25. ar. ult. Et Corpus Christi obuium Couar. 2 var. res. c. 20. Host. in sum. de immun. Eccl. num. 12. & in c. Sane de celebr. miss. vbi Anchar. num. 5. Pan. num. 1. Ang. ver. immunitas num. 18 Et domus Clericorum Ecclesiæ contingua c. Quisquis 17 q. 4 Idem Anchar. in c. Immunitatem de immun. Eccl. num. 3. vbi tangit questionem An pœa insultantis ad domum, locum habeat in insultante ad porticum. Gaudet etiam locus in quo Episcopus posuit primarium lapidem, licet ibi nondum celebratum sit. Anchar. in c. Ecclesia eo tit. in fi. Boich. ibidem num. 12.

4 Gaudent Iudæus, Paganus, excommunicatus

municatus Silu. vbi supra q. 3 Felin. in c. Iudæi 2 de Iudæ. Imola in Clem. 1 de poenit. & rem. & alij & de Iudæo affirmant Host. vbi supra Ang. ver. immunitas parag. 3. si confugiat zelo fidei; nec tenetur Christiano, prins enim luenda debita. Sed Panor. in c. Inter alia de immun. eccl. num. 6 Couar. vbi supra num. 12. Nau. c. 25. num. 19 Alter. to 1 disp. 1 lib. 2 c. 6. circa fi. affirmant solis Christianis Catholicis esse concessam immunitatem. & de excommunicatis Alter. gaudere docet.

5 Manu apprehendens Ecclesiæ portam, aut vectes, auelli non potest. Couar. 2. res c. 20 num. 17

6 Gaudet damnatus ad mortem, si dum ducitur transit per locum sacrum Nau. vbi supra. Iul. Clar. pract. crim. q. 20. vers. Scias autem, qui de communi testatur, licet Couar. vbi supra num. 16. contrariū affirmet.

7 Non gaudent latrones publici, viarū grassatores qui itinera frequentata, vel publicas stratas obsident, ac viatores ex insidiis aggrediuntur. Depopulatores item agrogorum c. Inter alia, de immun. Eccl. quiue homicidia, & mutilationes membrorum in ipsis Ecclesijs eorumque cæmeterijs committere non verentur: aut qui proditorie proximum suum occiderit, aut assassini, vel hæresis, aut lætæ mai. in personam ipsius Principis rei Bulla Greg. XIV. in c. Cum alias. Nec enormia in Ecclesia committens spe quod ab Ecclesia defendatur, c. Immunitatem de immun. Eccl. Silu. vbi supra q. 2. vers. 3. Ang. parag. 17. Pan. in d. c. Inter alia. licet in c. Immunitatem cit. num. 8 extendat etiam ad eos, qui talia agunt sine spe, &c. V. Capell. Tholos cum ibi adonat. q. 423. vbi concluditur, quod si aliquis commisit sacrilegium in Ecclesia, & postea ob aliud delictum fugit ad Ecclesiam, non debet gaudere immunitate.

8 Non gaudentem immunitate etiam Iudex secularis potest auellere, quia Ecclesia eum non tuerur. prius tamen requirendus Episcopus, quo reculante, capi potest a laico, sed ad carceres curiæ Eccle-

siæ conducendus, nec inde abducendus, nisi prius per Episcopum cognito, an vere delictum commiserit: aliàs laicus contrafaciens ipso facto est excommunicatus Bull. Greg. XIV. cit. quæ tamen plerisq; in locis non est vsu recepta.

9 Ecclesia incastellata tempore belli ad offendendum non gaudet Silu. vbi supra q. 2. vers. 4. Nec hæreticus Coa. Nau. Alter. vbi supra quod Silu. loco cit. non concedit quoad alia maleficia præter hæresim, cui subscribit Azor. p. 2. lib. 9. c. 9. q. 9. vers. Quid de pagano.

10 Dimissus è carcere iureiurando promittens se redditurum, si iniuste detinebatur, & ad Ecclesiam confugiat, redire non cogitur, præsertim imminente periculo mortis, vel mutilationis. petenda tamen iuramenti relaxatio. Si verò iniuste detinebatur, redire cogitur, nõ tamen per vim extrahendus, nisi præstita cautione saltem iuratoria Azor vbi supra vers. quid dicendum, citato Io. And. ad Speculatorem, tit. de iureiur.

11 Seruus ad Ecclesiam confugiens, præstita a Domino cautione de impunitate ei redditur. c. Id constituimus 17. q. 4. & c. Inter alia cit. Quod si confugit quia timet per Iudicem puniri, quia forte commisit atroc delictum, idem dicendum quod de libero, quoad mitigationem poenæ. Anchar c. Inter alia cit. num. 4.

12 Clerici, & Religiosi non gaudent Pan. d. c. Inter alia num. 13. Angel. ver. immunitas num. 14. quod Couar. 2. var. res. c. 20 intelligi, si Iudex vult extrahere causa disciplinæ, aut si commisit crimen degradatione dignum. Vltus tamen teste Clar vbi supra q. 30. vers. Vltorius quorū obtinuit Clericum posse abduci ad criminis punitionem. Idem docet Azor. vbi supra vers. Quid de pagano Limitat Sayr. de relig. trac. 3 lib. 3 c. 10. num. 7. cum Nau. c. 23 num. 21 & seq. primo vt intelligatur de Clerico respectu Iudicis Ecclesiastici, quia si Clericus non beneficiatus, nec tonsuram, & habitum deferens ad Ecclesia confugiat, extrahi non potest à Iudice Laico, quia reputatur vt Laicus Secundo,

vt crimen degradatione dignum ex ijs sit, vt Ecclesia ad se confugiens: non defendat. Nam si non excipiat ab Ecclesie tutela, licet propter incorrigibilitatem tradi possit seculari brachio, extrahi non debet: nec enim esse debet peioris conditionis quam laicus. Et quod Clericus secularis gaudeat immunitate tenent Graff. de immun. Eccl. conf. vn. num. 5. Farinac. prac. crim. q. 28. de carcer. & carcerat. qui hanc opinionem, & communem, & veriore esse ostendit. Idem docent Ambrosin. ad Bull. Greg. 14. c. 12. num. 3. Duard. in Bull. Cænz can. 15. q. 16. num. 13. At Carolus Graff. de effec. Clericar. eff. 38. plurimis cit. asserit communem opinionem esse Clericum non gaudere, sed posse ab Ecclesiastico Iudice extrahi pro quocunq; delicto. Iul. Clar. q. 30. cit. dicit communem opinionem esse Clericum gaudere, licet contrarium de consuetudine seruetur. Ego venorem puto Farin. sententiam. V. Barbos. ad d. c. Inter alia à num. 16. ad 32.

13. Contagienti ad Ecclesiam, si aliunde non habet, nec proprijs manibus victum querere potest, Ecclesia ipsa de victu prouidere tenetur Panor. vbi supra num. 28. Silu. immunitas 3. q. 5.

14. Gaudenti immunitate potest Iudex secularis arma, & alia à lege prohibita auferre in Ecclesia Couar. vbi supra num. 34. & 36. Vide tamen Michaëlem ferrum, & ab ipso citatos quæst. moral. p. 1. q. 11. vbi Couar. sententiam interpretatur, & limitat.

15. Ecclesia non debet incastellari ad offensam: locus vt boni, & Christiani viri à malis defendantur. quare excusantur rusticici, qui tempore hostilitatis cum bonis suis ad Ecclesias confingunt, & ibi fortificantur. Panor. asserens de com. in c. Cum Ecclesia de immun. Eccl. num. 3. Silu. immun. 1. q. 2. vers. 3. Azor, vbi supra q. 6.

ALTARE CALIX.

V. Missa: Benedicto.

1. Altare extruendum non est in Ecclesia consecrata sine licentia Episcopi, c. Nullus de consecr. d. 1. Alia possunt præsbiteri instituere, & construere in Ecclesia non consecrata Silu. ver. altare q. 2.

2. Reliquiæ non sunt necessariae in altaris consecratione. Sot. in 4. dist. 13. q. 2. ar. 3. Turrecr. in c. Placuit de consecr. d. 1. num. 1. Suar. to. 3. disp. 81. sect. 5. Contrarium tamen habet vsus, & consuetudinatorius Ecclesie, & est casus in c. De fabrica, & c. Placuit de consecr. d. 1. & esse de substantia consecrationis docent Silu. vbi supra q. 1. Graff. dec. lib. 2. c. 14. num. 5. Azor. p. 1. lib. 10. c. 27. q. 8. Poni tamen non potest corpus Christi loco reliquiarum si desint Silu. vbi supra q. 4. Ang. co. parag. 5. V. Suar. vbi supra sect. 8.

3. Altare, in quo degradatus celebravit, non eget reconciliatione Silu. vbi supra q. 6. in fi. Armil. eo q. 11.

4. Altare debet esse lapideum, c. Altaria de consecr. d. 1. Host. in sum. eo tit. num. 10. S. Tho. p. 3. q. 83. ar. 3. ad 3.

5. Altaris portatilis lapidem oportet capere maiorem partem hostiæ, & calicis Silu. vbi supra num. 1. Armil. eo. parag. 4.

6. Execratur Altare stabile, primo mensa notabiliter fracta. Secundo remota ipsa mensa, aut iunctura, quæ stipiti adheret c. 1. de consecr. Eccl. Pan. in c. Propositi eo. tit. Tertio motis sic lapidibus vt formam amittat, Glo. in d. c. 1. ver. altare. quarto fracto, aut amoto sigillo sepulchri c. Motum de consecr. d. 1. & c. In dubijs de consecr. Eccl. Auchar. c. 1. eo. tit. & com. Quinto amissa Altaris forma, glo. cit.

7. Altare portatile execratur primo lapide notabiliter fracto c. lig. i. de consecr. Eccl. intellige quando fractura talis est, vt in neutra parte eius lapidis possit

commodè Calix, & Hostia collocari suar. sectio, § cir. Secundo modo sigillo sepulchri existeri in lapide c. 1 de consecr. ecc. vbi Pan. num. 4 Silu. vbi supra num. 6. Idem secundum Anchar. vbi supra in fi. si commoueatur hæc remotus non fit. Sed alij communiter docent id non sufficere, vtentes verbo auellantur, amoueat. Et apertè suar. sect. § vers. tertio additur, docet requiri separationem, remotionem, &c. *Præf. prax. Episc. p. 1. c. 5 num. 8. Azor. p. 1. lib. 10. c. 17 q. 12*

8 In Altari portauli potest in magna necessitate celebrari in Ecclesia non consecrata sine licentia Episcopi, cum haberi non potest Silu. vbi supra Armil. parag. 5. Alij tamen communiter docent, licere etiam extra necessitatem, modo locus sit saltem benedictus. quare Silu. intelligendus est, quando locus non est benedictus, suar. vbi supra circa fi.

9 Polluta Ecclesia polluitur Altare stabile, & c. contra non sic de execratione Pan. in c. Præposuisti de consec. Eccl. num. 10. Silu. vbi supra q. 11

10 In Altari, in quo celebravit Episcopus non celebrandum eadem die sine eius licentia. c. fi. de consecr. d. 2. Ang. ver. Altare parag. 6. Silu. eo q. 7. Intellige quando celebravit Pontificaliter Vgol. de pot. Ep. c. 2. parag. 2. num. 4. Graff. de celebr. Miss. conf. § num. 5 Azor. p. 1. lib. 10. c. 27. q. 10 & satis colligatur ex d. c. fi. vbi dicitur, Missam cantant.

11 Altare consecrari potest non consecrando Ecclesiam, non è contra S. Thom. vbi supra ad 2

12 Sicut Ecclesia, vel Altare sine licentia Episcopi consecrari non potest, ita nec exorari Azor. p. 1. lib. 10. c. 27. q. 6

13 Altaris vestes consumptæ incendendæ, & cineres in sacrarium reponendi c. Altaris palla de consecr. d. 1 S. Thom. p. 3. q. 83. ar. 3. ad 3

14 Calix tomatis diuisus non exoratur, si scyphus separatim sit consecratus Silu. ver. Calix q. 1. S. Ant. relato Palud. p. 3. tit. 13 c. 6. parag. 5. Alij vt Armill. ver. Calix num. 2 Azor. vbi supra

c. 28 q. 7 & q. 2 lib. 9 c. 7. q. 7 dicunt non amittere consecrationem, quando per artem sic fit, vt separari, & coniungi possit, & ita consecratur, vt multi faciunt, quod minorè locū occupent, & facilius portentur suar. to. 3. disp. 91. sect. 8. ver. rursus inquiri potest.

15 Si cadit Calicis deauratio, non perditur consecratio: perditur autem cum deauratur Ang. ver. Calix parag. 2, Silu: q. 1. Armill. parag. 3. Soler etiam execrari ab Episcopo claus perussione. Sed Vgol. de potest. Episc. c. 3 num. 4 censet id non sufficere, nisi interior superficies enormiter lædatur. Et de simplici Sacerdote docet illum de iure non posse, sed de consuetudine

CONSECRATIO.

BENEDICTIO. SACRA RES V. Altare. Ecclesia. Matrimonium. Missa.

1 **C**onsecrat Virgines solus Episcopus S. Thom. p. 3. q. 82. art. 2. ad 4 vbi dicit omnes consecrationes, præter Eucharistia ad solos Episcopos pertinere Pan. in c. 1 num. 1 de temp. ord. Silu. consec. Virg. q. 1. Et die Dominico, & festis solemnibus, nisi necessitas aliud suadeat c. Deuotis 20. q. 1. Velum autem continentia dat etiam præbyter, glo. in c. Vidua 26. q. 1

2 Corruptæ sola mente, etiam cum complacentia voluntariæ pollutionis possunt consecrari: dicuntur enim committere Virgines, satis enim est integras esse corpore Caiet. in sum. eo. tit.

3 Corruptæ corpore etiam sine peccato, vt quia vt benedicendæ nomine continentia Nau. c. 16 num. 3. Silu. vbi supra. Ang. eo parag. 2 Armill. parag. 2 S. Ant. p. 3 tit. 2 c. 2 parag. 1 & 2 Si sit occultè corrupta consecrandæ benedictione Virginum, accipiendò verba quæ virginitatē sonant in tra mentem pro verbis castitatis, ne, alioquin infametur mulier, Nau. de
Ra.

stat. mon. conf. 2. num. 6 & licet alij supra cit. velint mutanda esse verba Virginitatis in verba castitatis; id tamen non videtur tutum, cum astantes ex huiusmodi mutatione facile putare possint mulierem illam non esse Virginem. quare tutius est, quod ait Nau. conf. cit. præsertim quod huiusmodi consecrationes sunt de iure humano, quod probabile non est vel le obligare cum tanto periculo, & iactura propriæ famæ Roder. de regul. 10. 1 q. 02 ar. 3 Mihi magis placet distinctio Azor p. 3 lib. 3 c. 12 q. 1: quod illa Monialis vel permittit tantum se consecrari, & tunc non peccat, nec enim tenetur vitium suum superiori detegere, seq; infamare. Vel petit se consecrari, & tunc peccat, quia spontè velum sibi indubitum procurat. Sed quid si omnes moniales alicuius Monasterij certo tempore soleant petere velum consecrationis? Dicendum non peccare huiusmodi occultè corruptam petendo, quia alias possent alia facile malum suspicari, & sic infamaretur; lex autem humana etiam Ecclesiastica non obligat in casu infamæ, vt docet Nau c. 27. num. 339. Nec in casu scandali, c. Luper quodam de ita. Mon. Nam & communicatus oculus, vt famâ tueatur potest absq; irregularitate celebrare Vinct. in sum. num. 13 de excô. Silu. Euchar. 2 nu. 10 Nau loco cit.

4 Ecclesia consecranda ab Episcopo proprio, vel de eius licentia. c. Tua fraternitas de consecr. Eccl. Nec potest Episcopus non episcopo id muneris demandare c. Aqua. eo tit. sufficit autem si in ipsa consecratione Sacerdos Missam celebret Silu. consecr. 2 q. 1 Potest verò consecrari etiam die feriato d. c. Tua.

5 Non potest Episcopus consecrare, vel fundare Ecclesiam sine dote sufficiente, aloqui tenetur de suo dotare, si absq; detrimento propriæ Ecclesiæ id facere possit, nisi haberet proprium, c. Cum sicut, & ibi glo. ver. confesranda de consecr. Eccl. c. Nemo de consecr. id. 1.

6 Consecrandus Episcopus die dominico, & à tribus Episcopis. c. si Archiepiscopus, & c. Nec Episcopi de tempord.

Quòd si à paucioribus, nihil fit. dist. 66 per tot. glo. cit. communiter recepta, vt testatur Azor p. 1. lib. 3 c. 30 vers. postremo quaritur. Silu. consecr. 1 q. 1 id enim esse de substantia consecrationis docent glo. cit. & ibi l'an. num. 2 per textum in c. Porro dist. 66. vbi glo. ver. irrita, & Palud. relatus à silu. d. num. 1 dicunt validam esse consecrationem, & impediri tantum executionem Sed non est recedendum à prima sententia.

7 Calicem consecrat Episcopus de iure & Abbates de consuetudine, si vtrurque insignibus Episcopalibus, & Episcopalem iurisdictionem habeant, & consuetudo sit saltem Romani Pont. tacito consensu approbata, Silu. ver. Calix q. 1 Ang. eo q. 1. Azor. alios referens p. 1. lib. 9. c. 7. q. 2. Idem de corporalibus, & ceteris paramentis docent Silu. & Ang. loc. cit. & de paramentis altaris docet Nau de consecr. Ecc. cons. 2. in fi. posse benedici à Parocho, Sed contrarium verius docet Vgol. de potest. Ep. c. 31. num. 4.

8 Omnes Prælati regulares benedicunt corporalia, & alia Ecclesiastica paramenta, in quibus non interuenit Chrisma Leo x. Innoc. 8. & Iul. 2. vt refert Consect. sum. priuil. tit. 14. c. 4. & clarius Sorb. ad Collector. ver. benedicere. vbi dicit idem concessum esse Vicarijs dictorum Prælatorum in eorum absentia Innoc. 8. Congreg. S. Iustinae & Cosect. loco cit. affirmat etiam simplices Sacerdotes posse, exceptis corporalibus pro eorum vtu tantum ex priuilegio Sixti 4. Generales verò Ordinum eorumque Vicarios etiam ad vsum extraneorum, ex eodem priuilegio An possint suas Ecclesias polutas etiam consecratas reconciliare, Vide Ricc. p. 3. decil. 190

9 Aqua benedicta etiam poenam peccatorum venialium remittit non per se simpliciter, sed secundum modum feruoris in Deum, qui per prædicta exerceatur § Th. p. 3. q. 17. ar. 8. ad. 3 Potest ei addalia non benedicta in infinitum, dommodo semper minor 5. p. 3. q. 77. ar. 8. ad. 3. Silu. ver.

Aqua bened. q. 3. immo & maior addi potest secundum Ang. ver. eo. parag. 1. Idem de oleo sancto c. Quodd in dubijs de consecr. Eccl.

10 Nuptiæ secundæ non benedicendæ c. 1 & 3 de sec. nup. si alteriter fuit aliàs benedictus Pan. in c. Vir. eo. tit. Ang. Silu. Hoff. & alij eo. Secundum alios verò si mulier est Virgo, benedicitur, propter significationem, quia Christus habet plures sponfas, sed anima non habet nisi vnum sponsum, idest Christum S. Th. suppl. q. 63 ar. 2. ad 2 geruandus vsus Ang. & Silu. vbi supra Nau. c. 22. num. 83. Intelligere de vsu a Papa scito, & tollerato. Silu. vbi supra. V. infra suspensi ipso iure num. 6. & Alter. de suspens. disp. 1. c. 4

11 Vestis sacra polluta luxuria iterum benedicenda Sil. ver. Vestis.

12 Vestes cum quibus schismaticus celebrat, vel altare in quo celebravit, non sunt iterum benedicendæ: locus si ille benedixisset Silu. ver. benedictio q. 6 Idem de degradato affirmat ver. Altare q. 8. in fi.

13 Sacræ res venditæ ad vsus prophanos prius dissoluendæ sic vt formam amittant S. Th. 2. 1. q. 10. ar. 4 Sor. de iust. lib. 9 q. 7 ar. 1. ad 2. Silu. ver. Simonia q. 12. & ver. emptio q. 4. ver. 4 Valent. to. 3. disp. 6. q. 16. p. 2 q. 5. Tolet. lib. 5 c. 8. 9.

14 Laicis, & Clericis non sacris non licet sacra vasa tangere. c. Non oportet dist. 32 Nec Monialibus, c. Sacratas ea. dist. Si rament. tangant, non ex contemptu, non peccant saltem grauiser Sor. in 4 dist. 13 q. 1 ar. 3. ver. Sed circa hoc quaritur Suar. Io. 3. disp. 81. lect. 8

15 Ligna, & lapides loci sacri possunt seruire religiosis pro loco honesto, c. Ligna de consecr. dist. 1, Silu. ver. benedictio q. 7

COEMETERIUM. SEPVLTURA. HOSPITALE. V. Ecclesia. Hæreditas. Religio. Torneamentum.

1 COEmeterium est locus per Episcopum ritè, & Solemniter benedictus ad vsum sepulturæ Anchar. in c. 1. de sepulch. num. 4

2 Fieri potest ex sola Episcopi deputatione Silu. ver. sepultura q. 1 Ang. eo. parag. 1.

3 Ossa fidelium, si sint tradita perpetuæ sepulturæ, transferri non possunt sine licentiâ Episcopi Silu. ver. Coemeterium in fi. aliàs transferri possunt sine alicuius auctoritate, non quidem de loco proprio, sed de communi, puta de vno Coemeterio ad aliud, vt ibi.

4 Potest Episcopus ex causa in sepulchro vnus alterum ponere, etiam Domino reclamante Silu. ver. sepultura q. 2. id tamen negat Ang. citato Ludou. Rom. in suis notat. ver. sepultura.

5 Sepultura impediri non potest respectu debitorum, aut alterius cuiuscumque obligationis, nec debet interri molestia infra decem dies ab obitu, alias perditur debitum Silu. vbi supra q. 12 Ang. eo. parag. 34 Couar. 2 var. rel. c. 3 num. 10 per Auth. Qui domum. C. de sepulch. viol. Potest verò ex causa negari condemnatis Couar. vbi supra num. 11

6 Meretrix occisa in domo Amasij non priuanda sepultura, si communicauit in Palchate Roder. de regul. to. 3. q. 61. ar. 2. Nau. de sepulch. conf. 6. Nec reperitur suspensus in cubiculo, etiam clauso ostio, nisi constet quod se occiderit. Nau. conf. 7. Nec reperitur in puteo, non enim presumitur se occidisse Couar vbi supra. V. cap. 2 de Torneam., & ibi Panor.

7 Sepultus à Schismatico non exhumanus c. A nobis de sacram. non iter. Nec sepultus ab hæterico, aut infideli, aut excommunicato Silu. ver. coemet. q. 2

8 Vxor consumato matrimonio, aut

saltem

saltem ducta ad domum viri, si non eligat alibi sepeliri, sepelienda in sepulchro viri, c. Vnaquq; 13 q. 2. Si tamen propter adulterium sit à viro separata non sepelienda in sepulchro viri, nisi si reconciliata Ang. ver sepultura parag. 23. Vidua licet recesserit à domo mariti, sepelienda cum viro, vel saltem erit locus praeventioni Ang. num. 24. Quod si plures habuit, sepelienda cum ultimo: Ibidem V. Anchar. in c. Is, qui de sepult. in 6. num. 3 & 4 qui textus vers. Mulier cont. nec hunc postremum casum, nisi ipsa elegerit alibi sepeliri.

9. Filius impubes sepeliendus vbi elegerit Pater, nisi aliud habeat consuetudo c. de Vxor. parag. Vtrum au. em. de sepult. in ant. & c. licet eo. in 6. Pubes verò etiam sub patria potestate, potest sibi eligere, etiam contra voluntatem Patris, quod si non, eligat Pater non eligit, sed sepeliendus in sepulchro maiorum, si habet, aut in parochia Silu. ver. sepultura q. 7. Ang. eo parag. 5 & 11.

10. Ad sepultura expensas tenentur haeredes: Vxor. nihil habentis viri filij Pater: Serui Dominus. Quod si vir doctem habet, & alter bona, ut q. pro rata Silu. vbi supra q. 14. Ang. eo parag. 45.

11. Clerici sepeliendi in Ecclesia, cui inferiunt, aut in qua sunt beneficiarij. Et si fidus obtinet, datur locus praeventioni, aut sepeliendus in ea, in qua moritur Silu. vbi supra q. 8. vers. 6. Ang. eo parag. 22.

12. Peregrini, & Forenses sepeliendi in Cathedrali glo. in c. In nostra de sepul. ver. apud eos. Innoc. & Host. in c. 1. eo. tit. Alij vt Pan. in d. c. 1. num. 4 & in c. Ex parte eo. not. 2 & in c. 1. de celebr. Miss. num. 2. docent sepeliendos esse in Parochiali. S. Ant. relatus à Silu. q. 8. cit. vers. 2. docet sepeliendos esse in parochiali, si ibi moram traxerunt, aut venerunt animo trahendi, vt scholares: alijs sepeliendos in Cathedrali; nisi recepissent Sacramenta à Praebitero parochiali, quia tacite videntur eligere sepulturam, nisi aliud habeat consuetudo saltem 40. ann. Rota coram Manu-

ca dec. 366. Ang. vbi supra parag. 19. dicit vtramque Ecclesiam habere ius praeventionis: Silu. verò vbi supra concludit standum esse consuetudini; quae non apparet, standum distinctioni S. Ant.

13. Si quis sibi eligat sepulturam extra Parochiam, huic debetur quarta pars funeralium c. Cum super de sepult. Conc. Trid. sess. 25. c. 13. de refor. aut tertia, aut dimidia iuxta locorum consuetudines c. Certificari de sepult. Valer. tamen consuetudo etiam in maioribus, vel minoribus si sit legitime praescripta: secus de consuetudine nihil dandi. Anchar. alios referens in d. c. Certificari num. 11. & seq. Ego sentio standum omnino esse decisioni Trid. d. c. 13. vbi non obstantibus concessionibus, gratijs, privilegijs etiam Mari magno nuncupatis, aut alijs quibuscumq; vult quartam deberi parochiali, & c.

14. Ne Regularis cuiuscumq; ordinis; ac Congregationis vllò modo etiam praetextu alicuius specialis consuetudinis, parochias cum cruce processionaliter, aut alijs ad deferenda, & leuanda defunctorum funera inrent, velleuent, & auterant, nisi vocato, & expectato proprio defuncti Parocho, eoq; itidem praesente; Nisi aliter ipse fieri consentiat, & permittat vel nisi requisitus venire expressè omnino recuset. Sic Congreg. Card. super negotijs Episc. & regul. vt testatur Vgol. de potest. Ep. c. 17. num. 3. & ad verbum refert. Gratian. discip. for. c. 492. in fi.

15. Sepultura priuantur primo excommunicati maiori, & publicè Clem. 1. de sepult. c. Sane 14. q. 2. etiam iniuste Silu. ver. Sepultura q. 8. ver. 10. Glo. in c. Litteras ver. tollerare, de rest. spol. Nisi in articulo mortis sit absolutus à suo praebitero c. fi. de sepult. aut nisi saltem dederit signa contritionis B. Med. lib. 1. c. 21. parag. 3. in fi. Excommunicatum intellige publicè denuntiatum, aut notorium Clerici percussorem, ob Extrau. Ad evitandum Sayr.

de censur. lib. 3. c. 35. num. 9. Secundo Vfurarij manifesti, Clem. cit. Nisi saltem cauerit de restituendo, c. Quamquam de viur. in 6. Tertio Morientes in peccato mortali notorio Silu. ver. Sepultura q. 9. vers. 7. Pan. in c. Cum ad monasterium num. 14. de sta. mon. et qui contempserit confiteri per annum. & decessit sine signis contritionis Silu. ibidem vers. 4. Pan. in c. Ex parte num. 3. de sepult. & in 6. Audientiam de torneam oportet autem hoc esse certum, & manifestum Silu. q. 10. vers. 2. Et de moriente in peccato mortali notorio quod priueur Ecclesiastica sepultura, tenent etiam Pan. rubr. de sepult. num. 3. & Nau. c. 25. num. 132. per c. Quibus 13. q. 2. qui tamen tex. cum seq. non prohibent sepeliri in loco sacro, aut iam sepultos exhumari præcipiunt; sed tantum dicunt non prodesse huiusmodi defunctis Ecclesiasticam sepulturam. Quarto Qui se ipsos voluntarie occidunt, c. Placuit 2. q. 5. Glo. in c. Ex parte 2. de sepult. ver. non sponte Silu. vbi supra q. 9. vers. 3. Pan. in c. Tuos, parag. ult. num. 6. de homic. Quinto Decedentes in Torneamentis qui eo accesserunt animo pugnandi c. 1. de torneam; & eorum armigeri illis inferuientes in armis c. 2. de torneam. vbi Pan. Silu. vbi supra S. Ant. p. 2. tit. 10. c. 5. Sexto Interdicti nominatim ab ingressu Ecclesiæ, Clem. cit. Septimo Monachus inuentus proprietarius, c. Super quodam de sta. mon. Octauo Hæretici, Iudæi, &c. etiam si post mortem appareat de hæresi, cap. Ecclesiam de consecr. d. 1. & c. Sane 2. q. 1. Item fautores hæreticorum, receptatores, credentes, & defendentes, c. Excommunicamus 1. parag. Credentes, de hæret. Nisi proberur saltem per viuum testem, eos peccauisse c. Super eo, de hæret. in d. Qui autem eos scienter sepultura tradere præsumperit, ipso facto est excommunicatus, nec absolui potest, nisi prius proprijs manibus publice extumulet, & proiciat. c. Quicumq. eo tit. in 6. Predictorum corpora, si discerni possunt, exhumanda, & proicienda, Ecclesia, & Coemeterium reconcilianda. Circa hæc omnia videndi Host. in sum. tit. de sepult.

Silu. Ang. & alij Summistæ ver. Coemeterium, & ver. Sepultura. Couar. vbi supra.

16. Fuer de ventre matris extractus mortuus extra coemeterium sepeliendus Silu. ver. Sepultura q. 10.

17. Hospitalis cura regulariter pertinet ad Ordinarium simpliciter c. De xenodochijs, c. Ad hæc, & Clem. Quia contingit de relig. dom. Trid. sess. 2. c. 8. de retor. Silu. ver. Hospitalis q. 11. Et et reddenda ratio administrationis; nisi alter in eius institutione curam esset Trid. c. 9. Aut nisi sint sub immediata Regum protectione c. 8. cit. aut nisi sint pia loca Vniuersitatum Cong. Concil. Quod si ex consuetudine, aut privilegio, aut constitutione aliqua loci, alijs ad id deputatis ratio reddenda esset, cum ijs adhibendus Ordinarius, alioqui nullæ sunt liberationes dictis administratoribus factæ Trid. c. 9. cit. In casu negligentiae executorum, potest Episcopus se intromittere, & visitare Hospitalia erecta cum conditione ne Ordinarius se intromittat; & cognoscere vtrum pia instituentum voluntates executioni mandentur Congreg. Concil. facit Clem. Quia contingit cit. & expressè sic docent Pan. in quæst. incip. Sempronius num. 14. & in c. Ad hæc de relig. dom. & in c. Sopitæ de censib. & vbi Anchar. Felin. in c. De quarta de prescrip. Nau. de relig. dom. cons. 3. Si tamen huiusmodi Hospitalis sit prophanum, & viui fundator, secundum eisdem non debet Episcopus de eo se intromittere, nec visitare. Ipso verò mortuo, poterit visitare, & videre, an pia defuncti voluntas executioni mandetur, non obstantia contraria Testatoris voluntate, de quo vide Monestam de commur. ult. c. 10. num. 478. Addit tamen Nau. satisficere Rectores huiusmodi loci, reddendo rationem administrationis laicis personis, notificando Ordinatio, vt, si velit, adesse possit. Est verò locus pius ex Doct. cit. qui est fundatus auctoritate Episcopi, & constat ex d. c. Ad hæc, & ex Anchar. cons. 129. & Specul. ibi cit. in quo Senes, Infantes, & miserabiles personæ aluntur, & alia pietatis opera exercent;

centur: ex opere enim, & effectu, non ex nomine iudicandum an sit locus pius. Hoc tamen non sufficere, quia aliud est de loco, & aliud de operibus docent Franchini c. 1. de reb. Eccl. non alie In 6. Paris. cons. 34. vol. 4. Felin. & alij quos refert Quarant. ver. Alienatio num. 28. Azor. p. 2. lib. 3. c. 40. q. 12. V. eundem Anchar. in cit. cap. Sopitæ Pan. in c. Patenibus de priuil. & c. Inter dilectos de donat. Vgol. de pot. Ep. c. 24. Beni. terd. concl. 13. f. 5. Adnotator ad Capell. Tholos. q. 215. Adde ex Pan. in c. fi. de censib. Dec. in c. Pastoralis de priuil. num. 7. & Fel. in d. c. De quarta vers. tertia declaratio, Hospitale præsumi religiosum, si actus in eo celebrandus sit publicus, ad quem omnes indifferenter admittuntur; si habeat campanile, & campanam publicè, Rectorem perpetuum, dotem: Sunt enim hæc signa fundatum esse auctoritate Episcopi. V. Pan. in d. c. De xenodochijs & d. c. Inter dilectos, & vol. 1. cons. 31. Quæ Hospitalia dicantur esse sub immediata Regis protectione, vide Hieron. Gabriel. p. 2. cons. 195. ubi quod Hospitalia Ecclesiastica possunt nihilominus ab Episcopo visitari, & Decretum Concil. Iess. 22. c. 8. intelligitur de prophanis. Vbi quid significet immediata protectio. V. Barbosa. ad c. Ad hæc num. 3. de relig. dom.

18 Potest poni Rector in omni Hospitali sine Episcopi institutione, aut confirmatione, nisi aliud habeat consuetudo Silu. ver. Hospitale q. 2. quod Ang. eo. initio intelligit de Hospitali non religioso, idest fundato sine auctoritate Episcopi, quocirca non potest Episcopus illud iure proprio visitare sed auctoritate Apostolica delegata ex forma Concil. Trid. Fatim. p. 2. decis. 30. num. 8.

19 Hospitale, & eius familia, & pauperes ibi degentes pertinent ad matricem. Glo. in Clem. Quia contingit de rel. dom. ver. altare Nisi per antiquam consuetudinem haberent proprium Sacerdotem, & Ecclesiam vel Coemeterium, aut à Parocho in cuius parochia est Hospitale, sacramenta administrantur Clem. cit. parag. vi. Anti-

qua est consuetudo saltem 40. ann. Anchar. in d. Clem. num. 18.

20 Si Hospitale habeat curam animarum, potest ei præfici religiosus Pan. in d. c. De xenodochijs num. 4 Ang. ver. Hospitale parag. 1. possunt enim religiosi intulari in Ecclesia Curata Pan. in c. Super eo num. 3. de regul. & in c. Quod Dei num. 7. de ista. mon. vbi testatur de com.

P R E A L A T V S E L E C T I O .

V. Episcopus. Beneficium. Iuspatron. Papa. Potestas. Religio. Scandalum. Superior.

1 **P**rælari nomine, latè sumpto vocabolo, venit Clericus habens curam animarum. Minus latè veniunt alij habentes prærogatam maiorem sine iurisdictione, vt Plebanus, Decanus, Archipræsbyter, & huiusmodi. Strictè verò veniunt habentes iurisdictionem ordinariam, vt Episcopi, Abbates, & alij Ecclesiastici Iudices ordinarij Pan. in cap. Decernimus num. 16 de Iudic. & Generales, Prouinciales, & qui monasterij, & Coenobij totam curam, & administrant onem cum ordinaria iurisdictione habent Ang. ver. Prælatus initio Silu. eo. q. 2.

2 Prælationis officium indignè assumit, qui non est perfectus in virtutibus S. Tho. 2. 2. q. 185. ar. 1. & quol. 1. ar. 11. & quol. 3 ar. 9. & quol. 5. ar. 22 & quol. 12. art. 17. Et ulari autem obedientia, aut necessitas quando scilicet non inuenitur alius, qui vel illud onus sustinere S. Tho. q. 185. cit. 2. 2.

3 Prælationem appetere principaliter ob cupiditatem, aut ambitionem mortale est S. Tho. vbi supra Silu. ver. Episcopus q. 3. vers. 4. Ang. eo. parag. 2. & ver. Prælatus parag. 5. Som. de iust. lib. 10. q. 2 ar. 1. concl. 9.

4 Mortale

4 Mortale est non præficere in Episcopum digniorem, & viliores Ecclesiæ Trid. sess. 24 c. 1. de refor. Ang. ver. electio par. 21. qui ex S. Hieronymo intelligit de meliori tali prælationi.

5 Electio tenet, si seruetur ius ius naturale, id est si adsit intelligentium consensus, licet positum ius desit, si confirmetur; nec tenetur electus resignare Innoc. in c. Quod sicut, de electionibus. Silu. ver. alienatio num. 13. & electio 1. q. 10. in fi. Nau. de orat. miscell. 95. num. 2. & de spol. Cler. par. 2. num. 7. In electione tamen Episcoporum, & aliorum Prælatorum Ecclesiarum collegiatarum, seruanda omnino esse formam iuris, alioquin nullam ipso iure esse electionem docent Ang. ver. electio par. 29. V. duas decisiones coram D. Coccin. relatas ad verbum a Massubr. prax. consues. prælud. 8. à num. 31. vsq. ad fi. vbi num. 101. & seqq. impugnatur opinio Innoc. Pan. in c. Quia propter de elect. vbi num. 11. & seqq. ponit 13 substantia alia ad huiusmodi electionem. Idem dicit eo. cap. par. vel saltem, num. 5.

Contempti in elect. omnibus possunt opponere ipsi soli, non alij. Rota coram Buratto decis. 351. num. 4. Quod si non proferantur, eorum tamen vota debent numerari ad cognoscendum, an habito respectu ad illos, electio facta fuerit à maiori parte, alias enim remaneret nulla. Ferentill. multis cit. ad cit. decis.

7 Vbi vniuersitatis consilia fuerint conuocata de mandato superioris, tunc si omnes sunt vocati siue per Nuntium. siue per campanam, &c. licet omnes non veniant, illi tamen qui venerunt, poterunt negotia expedire, licet non faciant duas partes ex tribus. Mandatum enim Superioris constituit non venientes in contumacia, per quam priuantur facultate dandi suffragia, & non veniendo faciunt se alienos, ita vt ius vniuersitatis resideat penes illos, qui conparuerunt, licet non faciant duas partes sic de vetiori opinione Canonistarum astringit Gratian. discip. for. to. 5. c. 933. Pan. in c. Cum omnes de constit. num. 13. & c. Bonæ 1. de postul. num. 9.

8 Ad intelligentiam Extranei. In iunctæ de elect. inter com. Vide Rubicum in siegul. Rotæ p. 1. ad Accorambon. decis. 7. & ad Bubal. decis. 236. & Gratian. c. 127. à num. 41. Azor. p. 1. lib. 3. c. 10. q. 9. & lib. 6. c. 16. p. 5. vbi supra intelligitur de beneficijs à Rom. Pont. impetratis, non quæ ab Ordinario.

9 Electio fieri debet de gremio ipsius Ecclesiæ si in ea est dignus, nec admittendi extranei, nisi in defectum. Quod si maior pars eligat extraneum, minor pars potest contradicere Glo. in c. Nullus inuis dist. 61. & doct. cæterano non dioecæano præferendum esse docent Mandos. in reg. 16. fi. 3. Pialecc. prax. Ep. p. 2. c. 5. num. 19. in fi. citans Lambertin. de iure. lib. 2. p. 3. ar. 6. Zecch. c. 12. num. 36. V. Glo. in c. Ad decorem de instit. Et oriundus non oriundo præfertur, reg. 16. cit. quamvis inter alienigenas alij fuerint digniores Azor. p. 2. lib. 6. c. 15. q. 1. in fi. & Iustus c. 4. q. 25. V. Beneficium num. 27.

10 Eligens non dignorem, sed tamen idoneum, non tenetur restituere Sor. de iust. lib. 3. q. 6 ar. 2. concl. 7. Cai. in sum. ver. electio Couar. in reg. Peccatum p. 2. par. 7 num. 6. Peccatum tamen mort. S. Tho. 2. 2. q. 63. art. 2. Sor. lib. 4. q. 6 ar. 3. circa fi. Silu. supra q. 16. Pan. in c. Bonæ 2. num. 15. de postul. Præ. Couar. 1. um. 6. Arag. 2. 2. ar. 2. cit. Idem dic de præsentatore. Intellige dicta primo si excessus sit notabilis Sor. ar. 2. cit. Secundo si æque facile eligere potest meliorem, sed ideo non eligit, quia non vult. Secus si ex aliqua affectione, vt quia est sibi inimicus Ang. ver. electio par. 29. Sed vere non substat hęc limitatio, quia quotiescumq; alij aliquid debeo. non excusor à reddendo. & à peccato in ultz retentionis, quod ille sit mihi inimicus. Et Conc. Trid. aliq; sacri Can. & Doct. absolute dicunt eligendum meliorem & peccare mort. contrafacientem. V. Azor. p. 1. lib. 6. c. 15. q. 1. Excusatur tamen prætermittens dignorem, quando digni mores sunt magis noti, quam dignioris Cong. Conc. vt refert Pialecc. num. 19. cit. eoenim casu præferendus dignus.

gnus: Pius tamen 15. Kal. Apr. 1566. concessit appellationem magis digno, & coram Iudice ad quem iterum faciendus concursus, & magis idoneus præferendus. Interim vers. non suspenditur collatio facta ab Ordinario. V. Rotam apud Farin. p. 1. decis. 537. & apud Buratt. decis. 22. & Massubr. prax. concurs. requis. 5. dub. 1.

11 Electus, si non consentiat electioni cogente Superiore, peccat mort. c. nisi cum pridem de renunc. Nisi forte obstat aliquod impedimentum, quod nec per Superiorem, nec per se potest removeri. S. Tho. 2. 2. q. 185. ar. 2. in corp. & ad 2. Item peccat mort. si alioqui sit notabile Ecclesie detrimentum c. In scripturis, & c. Olim. 8. q. 1. Silu. electio c. q. 19. Sot. lib. 10. q. 2. art. 1.

12 Eligens Prælatum quem scit esse in peccato non ort. peccat mortaliter. Cai in sum. ver. electio Pan. in cap. vlt. de cler. excom. affirmant enim huiusmodi esse intelligibilem. Verum magis placet aliorum opinio dicentium peccare mort. qui eum eligit, qui est in peccato mortali notorio, aut depositione digno: aut si ex manifesta malitia, & inueterata quadam peccandi consuetudine peccator est, quod probabiliter iudicetur in peccato mansurus. Azor. p. 2. lib. 6. cap. 14. q. 25.

13 Confirmatori sufficit quod electus sit dignus Sot. de iust. lib. 3. q. 6. ar. 2. Arag. 2. 2. q. 62. art. 2. P. Nau lib. 2. c. 2. num. 149. & seq. Præsentare quidem debet patronus digniorem; at dignum præsentatum à maiori parte patronorum tenetur Episcopus instituire, etiam si præsentatus à minori parte sit dignior. Couar. in reg. Peccatum p. 2. parag. 7. num. 4. & com. Si Insuper patronatus sit ecclesiasticam cura animarum, is præsentare tenetur digniorem ex approbatione ab examinatore. Quod si institutio ad alium, quam ad Episcopum spectet, tunc solus Episcopus ex dignis eligit digniorem, quem patronus ei præsentat, ad quem spectat institutio. Si verò Insuper patronatus sit laicorum debet nihilominus præsentatus ab examinatore approbati Trid. sess. 24. c. 12. de refor.

14 Idoneus est, non qui maiorem charitatem habet, aut sanctior; sed qui ad tale officium hoc loco, tempore, &c. aptior huiusmodi ministerio videtur, S. Tho. 2. 2. q. 63. ar. 3. Cai. in sum. ver. electio. Azor. p. 2. lib. 6. c. 15. q. 1. in fi. Couar. & Sot. vbi supra. Massubr. vbi supra dub. 2. & alij ibi relati.

15 Eligendus maximè idoneus, licet timeatur futurum in periculum animæ suæ, non tamen consulendus, ut accipiat: Nam & ipse tunc nequit accipere, et retineat. quod verò sit eligendus, ideo est, quòd bonum vniuersale prælatius est particulari. Sot. lib. 10. de iust. q. 2. art. 2. in fi. Sed hæc ratio suadere videtur non peccare consulentem, ut accipiat, neque accipientem, & retinentem.

16 Confirmator ius habet examinandi mores, & vitam electi, & præsentati c. Nihil est de elect. Trid. vbi supra Azor. c. 16. q. 6. & c. 22. c. 16.

17 Duobus aut pluribus ab examinatore approbatis ut quæ dignis ad patronum spectat æterum eligere Azor. c. 22. cit. q. 15.

18 Inuitus nemo compelli potest, ut intersit in aliqua electione facienda, nisi multum intersit Ecclesie, c. Quia propter, & ibi Pan. num. 4. & glo. ver. volunt de elect. Cum nobis & c. Quod sicut eo potest enim electori iure suffragij se abdicare Azor. vbi supra c. 14. q. 7. in fi. quia quilibet potest iuri suo cedere Rod. de regul. to. 2. q. 53. art. 10. V. infra ver. Religio de voto obed. num. 43.

19 Electio. si coarctetur ad tres, vel quatuor personas nulla est, secus si restringatur ad certum collegium, vel certum genus personarum Roder. alios referens vbi supra q. 52. art. 11.

20 In electionibus, institutionibus, &c. vbi vora sunt paria, præferendus qui maioribus iuuatur meritis. Quod si magis idoneus post haberetur, posset appellare, quia committitur hoc iudicio Episcopi, tamquam bono viro: Nam dictio (iudicium) sapit discretionem, & arbitrium boni viri. Pan. in c. Cum autem de iurep. num. 5. & seq.

21 Electus debet esse idoneus in scientia,

D d arate,

ante, & ordine tempore electionis; aliàs electio est nulla; nec sufficit quòd superueniant istæ qualitates post electionem. Quod enim nullum est ab initio, tractu temporis non conualefcit, c. Non firmatur, de reg. iur. in 6. Pan. in c. Dudù de elect. num. 8. Barbos. ad c. ex literis num. 8. de transact. V. infra ver. Benef. num. 20. & seq.

PAPA. CONCILIVM. CARDINALIS.

V. Obedientia. Literæ. Lex.

1 PAPA peccat mort. non seruando legem humanam, aut in ea sine causa dispensando. Sot. de iust. lib. 1. q. 6. art. 7.

2 Papæ electio simoniaca nulla est. Concil. Later. nec conualefcit per sequentem adorationem. Bulla Iul. 2. Cum tam diuino, &c.

3 Contra Papam de hæresi suspectum potest Concilium providere, si nolit corrigi, c. Si Papa dist. 40. Silu. ver. Concilium num. 5. & seqq. & ver. Papa q. 4. Azor. p. 2. lib. 4. c. 7. q. 5.

5 Nulla excommunicatio, aut censura impedit Papæ electionem. Pius 4. Bulla In eligendis 1562.

5 Viuente Papa tractantes de eligendo successore excommunicati sunt ipso facto. Paulus 4. in Bulla, Cum secundum Apostolum 1558.

6 Papa peccat mort. dando bona Ecclesiæ consanguineis, vt præ alijs eos diuites faciat. Archid. in c. Non liceat Papæ 12. q. 2. quem securi fuit Pan. in c. Constitutus num. 16. de relig. dom. & Felin. in c. Quæ in Ecclesijs num. 44. de constit. & Dec. in Episcop. num. 15. de præben. inde inferentes posse Ecclesiæ Prælatum aliqua dare consanguineis ad sustentationem, vt in c. Monemus 12. q. 2. &c. Non satis dist. 86. Anchar. conf. 306. & nouissimè Conc. Trid. omnino ecclesiasticis interdicit, ne ex redditibus Ecclesiæ consanguineos fa-

miliæ sue suos augere studeant: cum & Apostolorum canones prohibeant, ne res Ecclesiasticas, quæ Dei sunt, consanguineis donent. Immo Sancta Synodus quam maxime potest eos monet, vt omnem humanum hunc erga fratres, nepotes, propinquosq; carnis affectum, vnde multorum malorum in Ecclesia seminarium extat, penitus deponant. quod non solum ad Episcopos, sed etiam ad S. R. E. Cardinales pertinere decernit.

7 Concilium Tridentinum cæpit obligare quoad ius positium à Cal. Maij 1564. Pius V. in Bulla quæ in c. Sicut ad sacrorum. eo. anno.

8 Concilium Prouinciale faciendum quolibet triennio: Diocesanim quotannis: Conc. Trid. sess. 24. c. 2. de resor. Sed Prouinciale publicari non potest, nisi prius Sedi Apost. præsentatum ab ea approbetur. Pia secc. prax. Ep. p. 2. c. 2. in fi. & statuit Sixtus V. in sua const. incip. Immensa 25. Martij 1584.

9 Concilium Synodale potest Episcopus celebrare sine auctoritate metropolitana. Silu. ver. Episcopus q. 8. ver. 7. & ad eius decreta non requiritur consensus, & approbatio Cleri, sed tantum consensus capituli, non tamen necessariò sequendus. Congreg. Concilij.

10 Ad Synodum Dioecesanam ire tenentur soli Curati. Anchar. & Io. And. in c. Quod super de mai. & obed. Piasce vbi supra num. 2. quia hi soli, cum habeant populum, teantur ad Cathedralicum. Pan. verò in d. c. Quod sicut num. 1. distinguit. Quia aut in Synodo ea sola agitari debent, quæ concernunt curam animarum et tunc soli Curati tenentur accedere: aut agendum est de morum reformatione, aut similibus, et tunc totus Clerus Dioecesis conuenire debet, ita tamen, quod Ecclesijs non subtrahatur diuinum officium; & sic dicit intelligendum Innoc. qui in c. Græue de præben. dicit totum Clerum venire debere ad Synodum. Certè præter Curatos, reliquus Clerus non tenetur ad Cathedralicum Host. quem refert, ac sequitur Anchar. vbi supra num. 4. & ad Panor. postea respon.

responderi Synodo satisfieri publicis ipsius Synodi Decretis, ad quorum obseruantiam tenetur vniuersus Clerus dioecesis V. Mas-
subr. de Synodo Dioeces. cap. 3. dub. 2. cum ibi cit.

11 Cardinalis Episcopus debet in sua Ecclesia residere Trid. sess. 13. c. 1. de refor.

12 Cardinali aliquid asserenti, an semper credendum, vide infra ver. Literz.

EPISCOPVS.

CAPITVLVM. ARCHIDIA- CONVS.

V. Beneficium. Confessor. Irregularitas. Legatum. Ordo. Scriptio. Religio. Statutum. Verberare. Vicarius.

1 Potest Papa præcipere alicui, vt Episcopatu accipiat S. Tho. 2. 2. q. 185. ar. 2. ad Roder. in sum. p. 2. c. 9. num. 6.

2 Episcopus potest duas Ecclesias vni-
re, c. Sicut de excess. Præl. Trid. sess. 21. c. 5. de refor. Nau. de reb. Eccl. non al. cons. 12. Et vnam diuidere, & vnam alteri subijcere, requisito assensu eorum, quorum interest Silu. ver. Episcopus q. 8. vers. 7. Nau. vbi supra c. 15. Pan. in c. Auaritia de præben. not. 3. Et, si subest causa, potest diuidere, etiam inuito Rectore, vt ob locorum distantiam, si se difficultatem Trid. vbi supra c. 4. c. Ad audientiam 1. de Eccl. adif. vbi Panor. & Ecclesie de nouo erectæ debet assignari congrua portio de redditibus matricis Trid. loco cit. Nouus autem Patronus matricem tamquam Patronam agnoscat, cum in patronatus in a consequatur, Glo. in d. c. Ad audientiam ver. præsentationem. Vgol. de potest. Episc. c. 35.

3 Episcopus non potest delegare simpliciter Sacerdoti ea, quæ sunt ordinis Episcopalis c. Aqua de consecr. Eccl. vt consecrare calices, vestes sacerdotales, aram,

vel Ecclesiam, & hanc pollutam reconciliare, c. Quamuis dist. 68. Silu. vbi supra. Castr. de iust. hæret. pun. lib. 2. c. 22.

4 Episcoporum appetere aliquando licet ob necessitatem, aut charitatem S. Tho. vbi supra ar. 1. Sor. de iust. lib. 10. q. 2. ar. 1. Appetere verò ob temporalia animo bene administrandi non est mortale Sor. ibidem.

5 Episcopus respondet se scire vtrunq; testamentum, idest quantum satis est ad suum officium Silu. ver. Episcopus q. 4.

6 Ob nullum periculum temporale potest deserere gregem sua præsentia indigentem c. Silitaris 7. q. 2. Silu. vbi supra q. 8. vers. 2. q. 64. ar. 7. dub. 1. ad 3. Ob pericula autem corporale, aut propter aliquod Ecclesie commodum licebit deserere, si possit per alium sufficienter providere S. Tho. vbi supra ar. 5. lib. 10. q. 3. art. vlt.

7 Potest tempore interdicti vbique celebrare, & celebrari facere c. si de priuil. in d. Non tamen alta voce, & admittit interdictis, & interdictum violando iuxta c. Quod nonnullos de priuil. in ant. glo. si. eo. in 6.

8 Non incurrit suspensionem, aut interdictum, nisi fiat expressa mentio, c. Quia periculosum de sent. exc. in d. Secus de excommunicatione, Glo. Gemin. & Doct. in d. c. Quia. Silu. vbi supra.

9 Potest eorum resignationes recipere, qui aut semo consecrati, aut valerudinarj, aut corpore impediti, vel vitia, aut crimini obnoxij, censurisue Ecclesiasticis irretiti, aut nequeunt, aut non debent Ecclesie, aut beneficio interire; seu qui vnum aliud, vel plura beneficia obtinuerint, vel quos contigerit ad aliud promoueri, Religionem quoque ingressuri aut matrimonium contracturi, si statim id exequantur; & in casibus Bullæ in noc. 3. de dimitt. Eccl. Cathed. Idem qui ob capitales inimicitias nequeunt, vel non audent in loco beneficij residere secus; modo huiusmodi resignantes aliunde habeant, vnde possint commodè sustentari. Item potest admittere commutationes beneficiorum, quæ canonicis, & apostolicis
D d 2 sanctioni-

sanctionibus permittuntur iuxta c. Quæ-
situm de rer. permur. & c. 1. eo. tit. in
in 6. Nau. de reb. Eccl. non al.
conf. 15. Sic statuit Pius V. in Bull. Quan-
ta Ecclesiæ Dei, relata à Sayro de cen-
sur. lib. 4. c. 12. num. 93. Non potest ta-
men de dictis beneficijs providere suis aut
dimittentium consanguineis, affinis, vel
familiaribus, sub poena nullitatis ipso fa-
cto. & suspensionis, donec a Papa
remissionem obtinerit. Et si interim
conferat, est excommunicatus, cum re-
servatione sum. Pont. Bulla cit. non ex-
tenditur autem hæc consanguinitas vltra
tamum gradum, nec affinitas ex co-
pula licita. Monaster. in praxi concurs.
requis. 7. dub. 25 & seq. & Episc. con-
ferre potest familiari sui Vicarij, sed Vi-
carij nequit conferre familiari Episco-
pi. Idem vbi supra dub. 30. Non pro-
hibetur tamen huiusmodi familiaris a con-
cursum vbi beneficium vacet per obi-
tum. Rota in vna Civitatis Castellæ cor-
am Orano. Non comprehenduntur ta-
men beneficia Iurispatronatus quoad con-
sanguineos Cong. concil. apud Quarant.
ver. Beneficiorum, resignat.

10. Potest esse Legatus Regius pro cau-
sa iuxta Pan. in c. Non est de vut. sot. lib.
20 q. 4. ar. 4.

11. Potest providere pauperibus con-
sanguineis, etiam in perpetuum mutato
statu, vt in posterum non egeant. Sot. vbi
supra Pan. in c. Inquirendum de pecul.
cler. S. Tho. 2. 2. q. 185. ar. ad 2. In-
tellige idem etiam in alijs Clericis. Molin.
trac. v. disp. 146.

12. Potest præcipere Clerico, vt Ro-
mam eat pro Ecclesiæ causa. Silu. ver. obe-
dientia q. 7. vers. 3.

13. De iure antiquo potest in aliena
Dioecesi existens suis conferre bene-
ficia; est enim id voluntariæ iurisdictionis
actus, c. Qua fronte. de appell. c. Po-
st electionem, de concess. præb. glo.
in c. Nouit. de off. lega. Couar. 3. var.
resol. c. 20. num. 8. Nau. de temp. ord.
cons. 41. Sed nunc repugnat Bulla

Clem. 8. de quo infra ver. Beneficium
num. 65.

14. Non potest in aliena Dioecesi
Pontificalia exercere sine Ordinarij lo-
ci expressa licentia, sub poena suspen-
sionis ipso facto. Trid. sess. 6. vt Nau.
de Cler. ex com. conf. 12. vbi ait Epi-
scopum consecrarem calicem, vel
corporalia in aliena Dioecesi sine licen-
tia, etiam credentem id sibi licere,
incurrere suspensionem, & celebrando
irregularitatem. V. glo. in Clem. Quam-
uis de fer. comp. & in Clem. 2. de
privil. Sanchez de matr. lib. 3. disp. 9.
tu si.

15. Potest testari de acquisitis pro-
pria industria. Pan. in c. Cum in of-
ficij de testam. num. 3. Silu. Clericus 4
q. 6 & de datis ab Ordinatis Couar. c.
1. de testam. num. 11. V. Molin. trac.
2. disp. 117.

16. Debet interesse diuinis officijs
saltem in dominicis. c. Episcopus de
consecr. d. 3. Host. in iur. de cler. non
resid. parag. 1. Et cessante infirmitate,
etiam alijs solemnibus diebus, glo.
in d. c. Episcopus Pan. in c. Magaræ de
vot. num. 11.

17. Qui non est idoneus ad Episcopa-
tum, aut ad curam, tenetur renunciare.
Sot. lib. 10. q. 2. art. vlt.

18. Ob senectutem, aut agridi-
nem, aut cum populus ita durus est,
vt nihil fiat, potest Episcopus renun-
ciare, retenta tamen sustentatione. Sot.
loco cit. Item ob conscientiam crimi-
nis, defectum scientiæ, graue scanda-
lum, & irregularitatem, requiritur ta-
men licentia Papæ. c. Cum pridem de
renunc. Crimen autem intellige, cum
per ipsum officij executionem impeditur An-
char. in d. c. Nisi num. 2.

19. Ex Monaco factus Episcopus ex-
ceptus est religionis institutis, præterquam
tribus votis, & habitus gestatione. Couar. c.
1. de testam. num. 11. Tenetur etiam ad ob-
servantias, quæ non impediunt Episcopale offi-
ciū. S. Tho. 2. 2. q. 185. ar. 8. Silu. religio 6 q. 12.
vt ieiunare die veneris; non comedere carnes
in die

ni diei Natiuitatis Domini, si occidat in fer.
Sextam quando ex regula tenebatur Cai.
d. ar. 18. quod tamen idem Cai. opusc. 25.
à prima opinione discedens Sor. lib. 10.
q. 5. ar. 7. Couar. vbi supra num. 18. Ang.
ver. monachus parag. 8. negant potest verò
secum dispensare. v. Prælaci religiosorum,
S. Tho. Couar. loc. cit. Mutat autem obe-
dientiam à Prælato in Papam. & est domi-
nus fructuum sicut alij Prælati seculares, &
potest sui paterna hereditate, sed non
potest testamentum condere sine licentia
Papæ Sor. vbi supra licet S. Tho. 2. 2. q.
88. ar. 11. ad 4. velit huiusmodi Episcopum
non esse dominum fructuum sed tantum dis-
pensatorem. Intestato nõ succedit monaste-
rium sed propria Ecclesia c. Statutũ 18. q. 1.

20 Episcopi possident sicut dispensato-
res pauperum, & non autem vt proprietarij
S. Aug. epist. 50. Nan. de redd. Eccl. & in
Apol. eisdem operis, & in man. sapè. Co-
uar. vbi supra Sor. ver. vbi supra q. 4. ar. 3. &
plures ex recentioribus contrariũ affirmant.

21 Qui ante Episcopatum tecit votum
religionis, tenetur ingredi c. Per tuas de vot.
vbi Anchar. Pan. Boich. & alij S. Tho. 1. 2. q.
189. ar. 3. ad 1. & alij quos refert, ac sequi-
Suar. de regul. to. 3. lib. 1. c. 19. num. 3.

22 Episcopus visitans per alium tene-
tur ei de omnibus, excepto victu c. Si Epi-
scopus de off. ord. in d. vbi glo. dicit Ho-
die Episcopus ex privilegio posse per alios
visitare, & integram procuracionem
recipere. Visitans per se ipsum omnia
potest accipere c. Cum Apostolus, c.
Sopite, & c. Nuper de censib. in ant. &
c. 1. & 2. eo. in 6. Et, volentibus visita-
tis, potest accipere procuracionem in
pecunia c. 3. eo. Vbi verò viget consue-
tudo, vt nihil omnino detur pro visitatione
seruanda est. Abstinentium verò à mu-
neribus in actu visitationis sub pena
dupli intra mentem restituendi, alioqui
interdicti d. c. 2. & extrau. vn. de censib.
quæ omnia innouauit Conc. Trid. sess. 24.
c. 3. de refor. V. Anchar. in c. 1. de censib.
in 6. not. 15. Si Ecclesia, quæ visitatur,
adeo sit pauper, vt soluere procuracionem
non possit, opem ferant vicinæ Ecclesiæ pro

rata. c. Cum instantia, & c. Procuratio-
nes de censib. Quod si vicinæ Ecclesiæ præ
paupertate id non possint, visitabit Episco-
pus proprijs sumptibus; Nec enim tenen-
tur Rectores Ecclesiæ paramenta ea de
causa distrahere Glo. in c. Cum Apostolus,
ver. graue de censib. Paul. Rom. de pens.
c. vlt. num. 8. Azor. p. 2. lib. 8. c. 41. q. 10.
Nomine procuracionis non veniunt vectu-
ræ equorum, auriumentorum sarcinas de-
ferentium, nec expensæ factæ in itineris
transitu. Glo. in c. Romana parag. procu-
raciones, de censib. in 6. Sed tantum quo-
tidiana victualia. Surd. de aliment. tit. 4.
q. 2. Azor. vbi supra q. 7. V. Anchar. in
c. 1. de cens. in 6. nu. 7. Si tamen Visi-
tator sic Delegatus Sum. Pont. omnia de-
bentur, Glo. in Clem. 1. ver. si voluerit, de
cens. non obstante contraria consuetudine,
cum circa hanc procuracionem non cetur
præscriptio, c. Cum instantia de cen-
sibus.

23 Laici visitati non solum tenentur
ad procuracionem, quando eorum Ecclesia
præ paupertate non potest, sed nomine
suo Io. And. Imol. & Anchar. not. 5. in c. 1.
de censib. in 6. Azor. vbi supra q. 3. & col-
ligitur ex eodem textu, vbi dicitur visitan-
dum esse Clericam, & populum, & subdit;
Ac procuraciones à locis tantum recipere
visitatis Sed tamen Glo. in d. c. 1. ver.
laicos Vgol. de potest. Ep. c. 49. parag. 4.
num. 3. Megil. instit. confess. lib. 2. c. 10.
q. 2. Marian. Socin. in trac. de visit. lib. 11.
q. 5. & 8. Aug. Barbos. ad c. Cum instan-
tia de censib. num. 5. & trib. seqq. & de
off. & pot. Ep. p. 3. aleg. 74. vbi alios refert
contrarium docent per d. c. Cum instantia,
& c. Procuraciones decens, & ego ex su-
pradictis id verum esse cenfeo. Si enim
cum Ecclesia visitata adeo est pauper, vt
procurare non possit vicinæ Ecclesiæ co-
guntur opem ferre, vt etiam concedit Azor.
vbi supra q. 10. & constat ex cit. c. Pro-
curaciones; ergo laici non tenentur, alio-
qui dixisset textus, procurarent laici Extante
consuetudine vt Episcopo visitante à laicis
victualia ministrarent, si laici sponte per-
seruant in hac consuetudine seruanda est,

quandiu ipsi non reclamant Quod si reculent, cogendi non sunt Cong. Concilij ad c. 3. sess. 24 de refor. De præscriptione circa procuracionem latæ Fel. in c. Cum ex officij de præserip. Et in eius Repert. ver. Procuratio illud aduertendū est, quod aduertit Surd. de alim. tit. 1 q. 64 num. 6 & tit. 4. q. 22. & constat ex d. c. procuraciones, habendam esse rationem, ne Rectores Ecclesiarum egeant, qui non debent quotidianis alimentis fraudare. Et c. Cum Apotolus, & c. Sopitæ cit. dicitur, quod Episcopi non laqueant Ecclesias ultra quam ferre possit earum facultates, Idem in c. Conquerente de off. Ord. & Belenzin. in trac. de charit. subsid. docet non esse exigendum huiusmodi charitativum subsidium à Clerico paupere, qui scilicet ex redditibus non percipit ultra decentem victum suum

24 Debet Episcopus propriam Diocesim per se, vel Visitatores totam biennio saltem visitare, Trid. sess. 24. cap. 3 de refor.

25 Pro Ecclesia recõcilianda nihil posse Episcopum accipere docent Fusc. de visit. lib. 2 c. 15 num. 16. Cined. ad Decretal. collect. 135. num. 2 Contrarium docet Azor. p. 2 lib. 3 c. 42 in fi.

26 Episcopus sola Dominica consecratur c. 1 & c. Quod. die dist. 75. eius ætas triginta anni completi, c. Cum in cunctis de elect.

27 Episcopus potest reducere numerū Missarum in beneficio, etiam absq; interuentu Synodi Nau. e. 25 num. 138. quod Cong. Concilij intelligit de missis ante Concilium Trid. Idemq; posse Generales Ordinum, notat Contact. sum. priuil. tit. 19. c. 3. Roier. de regul. to. 1 q. 43. ar. 13. Ricc. prax. Ep. resol. 341. Nisi huiusmodi Missæ impostæ sint in fundatione Cong. Conc. Nunc tamen per Decretum eiusdem Cong. de mandato Urbani 8. anno 1625. reuocatis quibuscumq; orisulegijs, & c. reserua est missarum reductio Sedi Apostolicæ, si huiusmodi onus impostum sit post Conc. l. Trid. vel in lumine fundacionis.

28 Potest commutare votum factum dandi aliqui alicui Ecclesiæ ex iura cau-

sa, etiam sine consensu illius Ecclesiæ Calet. to. 2 opus. tract. 11 q. 3 Nau. de redd. Eccl. q. 1. mon. 60. Silu. votum 4° num. 7. verli. 4.

29 Si beneficia vacant in Curia Romana, potest Episcopus conferre post mensem à die vacationis, si tamen sit in Diocesi. Ipso autem in remotis agente, potest eius Vicarius habens speciale mandatum conferendi beneficia c. Statutum, de præben. in 6 V. ver. Beneficium num. 84

30 Potest Episcopus visitare Congregationes laicorum exitentium in Ecclesijs & domibus regularium, & cogere administratores ad reddenda computa Congreg. Concil. Vide Marchiaum de bello diu. p. 4 c. 7 num. 8

31 Quid possit Episcopus circa restitutionem incertorum vide supra Cui restitua. num. 32.

32 Potest Episcopus, si subsit causa rationabilis, petere à Clero suæ Diocesis charitativum subsidium c. Cum Apostolus parag. Prohibemus, de censib. c. Conquerente de off. ord. in 6. Immo, & exigere, & compellere ad soluendum Innoc. Host. Io. And. Pan. Anchar. & alij in d. c. Cum Apostolus; & si soluere reculent, excommunicare. Ror. in nou. decil. 23. incip. Item extra Romam. Non potest tamen Episcopus loco pignoris accipere calices, libros, & alia ornamenta Ecclesiæ Clem. Si Beneficiorum de decim. Libros intelligendi in officijs detinatos, alij enim libri, & iocalia alijs vsibus deputata capi poterunt; & distrahi, glo. ibid. m. ver. deputata.

33 Dicitur autem charitativum subsidium, quia in principio ex charitate peti debet, non per vim extorqueri Host. in d. c. Conquerente

34 Cause legitimæ exigendi huiusmodi subsidium sunt. Prima cum redditus propriæ Ecclesiæ non sufficiant ad onera sustinenda Belenzin q. 14 Secunda solutio debitorum, quæ Episcopus pro Ecclesiæ sustentatione tuedo contraxit, & aliunde ex bonis Ecclesiæ solui commodè nequeunt Host. in sum. Vr Eccl. benef. parag. 7 & de censib. parag. ex quibus causis. Ter-

ria si rem aliquam magni momenti emerit ad suam Ecclesiam conferendam necessariam Host. vbi supra. Quarta si Episcopus in cōmuni negotijs totius Dioecesis pertractandis magnas impensas fecerit Innoc. in c. 1. de sta. mon. Quinta Si Episcopus sit iterfacturus ad Papam, vel Imperatorem, vel Regem ob suam Ecclesiam, vel totius Dioecesis, aut etiam totius vniuersalis Ecclesie bonum Innoc. & Host vbi supra. Sexta si visitaturus sit limina Apostolorum, vt iuramentum impleat, c. Ea quæ de censib. Septima si vocatus ad generale concilium iter suscepit Inn. & Io. And. in c. Graue de præben. Item si ad Concilium Prouinciale Inn. & Pan. in c. 1. de sta. mon. Octaua si impensas necessarias fecerit, & alicuius momenti in aduentu Imperatoris, Regis, aut Principis. præsertim si ab eo habet regalia non debet tamen in hoc casu Clericos, aut Ecclesias nimium grauare, vel ad hoc compellere Nona Si Episcopus impensas fecerit alicuius momenti ad soluendam annatam, quæ solui consuevit in promotione Episcopi. Item ad electionem suam in Curia prosequendam S. Ant. p. 3. tit. 20. c. 2. parag. 10. & alij Intelligit tamen si consuetudine recepta petat Remig. Gom. in suo trac. q. 5. num. 4. Nau. de censib. cons. 5. in nou.

35 Si petente Episcopo subsidium Clerus contradicat, contendens se non teneri, quod causa non sit rationabilis, eligendi arbitri, qui iudicent Inn. Io. And. & Butr. in c. Cum Apostolus de censib. Glo. in Extr. Bened. 12. de cens. vers. charitativum. Vel per Superiorem dirimenda lis Anchar. in d. c. Cum Apostolus num. 11. & in Clem. frequens de excess. Præl. num. 12.

36 Vicarius Episcopi generalis, non potest exigere nisi ex speciali mandato Episcopi Belenz. q. 11. Nec alij Prælati Episcopo inferiores, nisi ex privilegio, vel consuetudine Belenz. q. 4. & 5. Excipit tamen primo administratorem generale datum à Papa Ecclesie Cathedrali vacanti Belenz. q. 8. ex c. Is cui de elect. in 6. & c. vlt. de suppl. negl. Præl. eo. lib. vbi dicitur Adiuto

rem simpliciter datum Episcopo à Papa omnia posse, quæ Episcopus, præter alienationem immobilium: Secundo Commendatarium perpetuum, cui Ecclesia Cathedralis commendatur: habet enim legitimam administrationem, & exercere potest ea, quæ sunt iurisdictionis, quare exigere potest subsidium ab Ecclesijs sibi subiectis Belenz. q. 6. ex Archid. in c. Nemo deinceps, de elect. in 6. & alij. Tertia Episcopus tantum electum, & per Papam confirmatum Belenz. q. 9. Generales Ordinum pro sumptibus necessarijs ad totius Ordinis gubernationem Calder. cons. 3. de censib.

37 Exigere potest Episcopus huiusmodi subsidium à Clericis suæ Dioecesis, c. Conquerente de off. ord. non autem à laicis Archid. in c. Cauendum 10. q. 3. Nec à Monasterijs Inn. in c. 1. de sta. mon. Host. in sum. eo. tit. & de censib. parag. Ex quibus causis, & com. Licet Paror. in c. Dilectus de off. ord. dubitet, per Clem. 1. & 2. de censib. quæ intelligi debent de monasterijs habentibus Ecclesias sæculares sibi subiectas, & solitas prius huiusmodi subsidium proprio Episcopo soluere. Item nec ab Ecclesijs suæ dioecesis exemptis Anchar. in Clem. frequens de excess. Præl. num. 12. Item nec à Clerico non beneficiato, licet habeat amplum patrimonium Belenz. q. 11. Nec à Clericis inopia pressis, qui ex redditibus suorum beneficiorum nihil habent ultra commodum, & honestum victum. Idem. q. 30.

38 Non excusatur à solutione subsidij beneficiarius, qui excommunicatus fuit dum huiusmodi subsidium ab episcopo exigitur. Idem de Clerico suspensio à beneficio, nullus fructus beneficij percipiente durante suspensione Azor. p. 1. lib. 9. c. 14. q. 6. parag. Quid item dicendum.

39 Si Clericus ex beneficio nullos fructus percipit: aut si habet titulum, non autem possessionem, quia ab alio per vim possidetur, non tenetur ad subsidium sed possessor sue bonæ, sius malefidei. Quod si duo Clerici super eodem beneficio contendant, liberum est Episcopo à quo maluerit exigere, reuertente illi iure rep. tendi, & vincatur. Belenz. q. 14. 40 Ha.

40 Habens Ecclesiam in vna Dioecesi, in alia vero pradia tenetur subsidium soluere Episcopo, in cuius dioecesi sita est Ecclesia, quia est onus ecclesiarum. Belenz. q. 35. Vide ver. Tributum num. 16.

41 Pensionarius ex stylo Curie est immunis à subsidio, & alijs oneribus licet Belenz. & alij quidam dicant teneri cum pensio simpliciter assignatur: secus si cum clausula libera & immunis ab oneribus, &c. Azor. vbi supra.

42 Hospitalia, & alia pia loca, si habeant titulum beneficij, tenentur comm. ex Belenz. q. 38. Si vero beneficij rationem non habent, nec sunt fundata auctoritate Episcopi, non tenentur. Si autem fundata sunt auctoritate Episcopi, Card. Clem. Quia contingit de rel. dom. & alij dicunt non teneri; Belenz. vero vbi supra affirmat Episcopum posse exigere. Vtramq; opinionem dicit probabilem Azor. vbi supra.

43 Habens Ecclesiam in confinio duarum dioecesium non tenetur vtriq; sed Episcopi conveniant, ut alternis vicibus subsidium exigant: quibus discrepantibus, ad Metropolitanam recurrendum Belenz. q. 52.

44 Successor in beneficio non tenetur ad subsidium à predecessore non solutum, sed heredes, vel qui fructus perceperant, ut recte colligit Domin. in c. si. parag. Porro de off. ord. Belenz. tamen q. 51. docet teneri successorem, quia est onus impositum beneficio. Azor. vbi supra docet Episcopum à quo maluerit exigere posse.

45 Non potest Episcopus subsidium remittere, & Clericos, ac Ecclesias ab huiusmodi onere immunes reddere comm. testatur Belenz. q. 47. licet Innoc. in c. pastoralis de donat. doceat id posse. Tunc potest semel, aut iterum, non tamen perpetuo. Cauendum tamen, ne dum aliquem eximit, alios grauet Azor. vbi supra.

46 Potest Episcopus cum Clero convenire, ut subsidium alia re compenset Belenz. q. 48.

47 Si subsit causa rationabilis, potest

Episcopus saepius charitatis subsidium exigere Pan. in c. Cum Apostolus de censib.

48 Potest sibi reservare censum super beneficio Primo in fundatione Iurispatronatus de consensu patroni c. Eleutherius 18. q. 1. c. Scientes de censib. & ipsi etiam patrono siue prole, siue pro alio c. Graus, c. Quanto, & c. Præterea 1. de iurep. quando tamen illud impendi potest extra dotem necessariam, siue qua solummodo Ecclesia in statu debito commode sustentari non potest. Nec prodest Episcopi auctoritas cum sit contra ius. Pan. in c. 1. de censib. num. 1.

49 Secundo Quando concedit alteri Ecclesiam, cui etiam remittit iura Episcopalia. quo casu potest sibi reservare annuam pensionem, siue censum in signum subiectionis c. Constitutus de rel. dom. vbi Anchar. & Pan. Præter hæc non potest Episcopus aliquid sibi reservare cum præter iura Episcopalia in iure expressa non possit Episcopus aliud ab Ecclesijs sibi subiectis exigere c. Conquerente de off. iud. ord. Pan. num. 3. Sunt autem illi de iure reservata, primo charitativum subsidium de quo supra. Secundo Procuratio tempore visi aonis, de qua etiam supra dictum est & pro consecratione Ecclesie, c. Cum si de simon. Tertio Cathedraliticum, siue synodaticum id est duo solidi siue argentei, siue aurei monete vtilis. Et dicitur Cathedraliticum, quia solum in honorem Cathedralis, & in signum subiectionis. Et Synodaticum, quia soluitur in Synodo et vnum tantum ab vnaquaq; Ecclesia parochiali debetur Glo. in c. Conquerente cit. ver. duos solidos c. Placuit, & c. Cauendum est 10. q. 3. Pauli. de Visit. q. 1. p. 1. num. 12. Boich. de Synod. Ep. p. 3. Brocc. de Vic. lib. 2. q. 48. num. 1. Concil. Trou. mediol. 2. sub. S. Carolo decr. 41. Turrecr. ind. c. Placuit Pan. in d. c. Conquerente, & in c. Pastoralis de donat. num. 7. Quare habentes Ecclesias siue capellas sine populo episcopo subiecto, non tenentur ad cathedraliticum, cum iuxta communiorum sententiam nec teneantur ire ad synodum c. Quod

c. Quod super his, de mai. & obed. vbi Glo. ver. dioecetana. Anchar. 10. And. Felin. Boich. vbi supra q. 2. dicto 18. Glo. fin in c. Dilectus de off. ord. Piafccc. prax. Ep. lib. 2. c. 2. num. 10. V. ver. Concilium num. 10. & alia, quæ congerunt Anchar. & Pan. in d. c. Dilectus siue de lege dioecetana, siue de lege iurisdictionis, de quibus vide in d. c. Dilectus.

50 Non potest Episcopus de nouo censum imponere beneficio, nec veteres augere; quod si fiat, irritum est c. Prohibemus, de censibus. Nec valet pactum etiam iuratum de nouo censu soluendo, Lancelot. instit. can. lib. 2. tit. 21. parag. Sed nec Episcopus per tex. in c. Significauit, & c. Grauis de censib. V. ver. præscriptio num. 11.

51 Non potest ad suam Ecclesiam accedere, aut honorum Ecclesiasticorum administrationem accipere: nullusq. eum recipere, aut ei parere pot. et absq. Sedis Apost. iheris eius promotionem, & consecrationem continentibus. Contrafacientes Episcopi nihil de Ecclesie suæ prouentibus accipere possunt. Et, si interim aliquid actû fuerit, nullum, & irritum est. Extrau. Iniunctæ de elect. inrer com. vbi Glo. ver. consecrationis, dicit verbum (consecrationis) referri ad electos in Episcopos, & Superiores Prælatos. V. Quarant. ver. Capitulum sed vac. num. 13. Non igitur ali debet nouus Episcopus ex fructibus Ecclesie sibi collatæ, vbi Bullas prædictas non obtinuit, & possessionem non coepit, si per eum stetit Vbi autem electus necesse habet litigare pro consequenda Dignitate, alimenta, cum expensis ministranda sunt ab Ecclesia eligente c. vt Præterita de elect. & c. Cupientes in fi. eo. tit. in fi. & alijs relatis docet Surd. de alim. tit. 1. q. 84. num. 2. & seq. V. Suar. de censur. disp. 31. sect. 5. num. & licet Rebuff. prax. benef. de simon. in refig. num 31. doceat extrau. cit. intelligendam esse in casu resignationis: alij tamen communiter absolute intelligunt, vt præter cit. docet Azor. p. 2. lib. 3. c. 29. & lib. 5 c. 25. q. 11.

52 Ex concil. Trid. sess. 23. c. 7. de

refo. videtur posse colligi, Episcopum ante consecrationem & adeptam possessionem percipere posse fructus Episcopatus ibi enim Episcopus intra tres menses non suscipiens munus consecrationis iubetur fructus perceptos restituere, iuste igitur prius perceperat. Vide tamen Riccium in sua prax. Ep. resol. 500. vbi quod ante expeditionem Bullarum, & earum presentationem Capitulum Ecclesia dicitur vacare. Surd. de alim. ut 1. q. 84. num. 2. & seq. Azor. p. 2. lib. 3 c. 29. q. 9. & lib. 6. c. 25. q. 11. & vbi 7. c. 1. vbi licet Extr. cit. non sit vniuersalis de omnibus beneficijs tamè Iul. II. Paulus III. & Iul. III. ibi relati extendunt ad omnia, & quæcunq. beneficia à sede Ap. impetrata. Alter. de censur. lib. 5 disp. 17. c. 1. vers. solutio huius quest.

53 Episcopi donationes in vita factæ, reseruato sibi vñ fructu, nullæ sunt per Bullam Clem VIII. quæ Rota decis. 241. in fi. apud Farin. p. 2. intelligit de donationibus, quæ viuentibus donatorijs non sunt sortitæ effectum. Quia tamen hæc Bulla non est generalis sed directa cuidam Episcopo: Camera, secundum eam non iudicat, nisi circa spolia, quia præsumit fraudem. ibidem.

54 Episcopus in Dioecesi sua est maior quocunq. Principe seculari illius Dioecesis Pan in c. Omnes, & c. Solutæ num. 5. de mai. & obed. Immo absolute Episcopum maiorem esse quocunq. Principe seculari tradit Riccius p. 1. decis. 97. per tex. in c. Omnis anima de censib. & c. Duo sunt dist. 97.

55 Potest cum consensu Capituli Ecclesiam in Collegiatam erigere, & disponere, vt clerici, licet seculares, viuant in communi Pan. in c. Quoniam, de vit. & hon. cler. num. 2. Primum negat Rebuff. reg. 21. post Glo. vlt. vbi de erect. in Colleg. & Cong. Concil. in vna Conuersana 17. Iunii 1626. vt refert Lorar. de re benef. lib. 1. q. 14. num. 49 declarauit, sine auctoritate Sed Ap. erigi non posse Ecclesiam Collegiatam, & idem docent plures relati a Ferrentillo ad Burattum decis. 912. vbi licet alios referat contrarium sentientes, docet tamen à priori sententia non esse recedendum. Idem docet

E e Massubr.

Maffubr. prax. concurs. præud. 2. dub. 1. & quæ dicatur Ecclesia insignis, ibidem dub. 2. vbi habetur integra decisi. Rotæ coram D. Regia Ar Moneta de comut. vlt. vol. c. 11. num. 328. priorem sententiam vt communem multis probat, addens insuper posse in Collegiatis Ecclesia erigere nouas numero Dignitates, licet non specie distinctas ab ijs, quas ius, vel approbata consuetudo in Collegiatis Ecclesijs introduxit. quod etiam docuerunt Pan. in c. Cum accessissent de const. num. 4. & alij, quos refert ibidem Moneta exponens c. Cum olim de consuet. quod videtur innuere contrarium.

56 Qui possit Episcopus tamq. Delegatus Sed. Apost. Vide Azor. ex Conc. Trid. colligentem p. 2. lib. 3. c. 14.

57 An possit Episcopus denunciare regulares, si inciderint in aliquam excommunicationem Vide Dianam duas opiniones referentem p. 3. trac. 2. resol. 35 vbi Conciliat. V. Excommunicatio num. 13.

58 Capitulum sede vacante succedit Episcopo in iurisdictione Pan. in c. Illa deuotionis num. 3. & seq. Ne sed. vac. Itaque potest absolueri c. vn. de mai. & obed. in 6. Item dispensare Pan. in c. Cum olim tit. dub. 8. Interponere auctoritatem in alienatione bonorum Ecclesiæ Federcons 30. Visitare Dioecesim, non tamen moniales exemptas. quas visitat Episcopus auctoritate Apostolica Pan. in c. Cum olim cit. dub. 5. Item concedere statuta, Idem dub. 7. Et concedere indulgentias, dub. 13. contra. Fel. in tract. de indulg. num. 28. Et recipere resignationes beneficiorum Innoc. in c. Quod in dubijs deronunciat. Pan. dub. 6. allegans Rotam Et casus referuare Azor. ip. 2. lib. 5. c. 37. q. 16.

59 Non potest sede vacante intra annum à die vacationis, ordinandi licentiam aut literas dimissorias dare, nisi ei, qui Ecclesiastici beneficij obtenti, vel obtinendi occasione arctatus sit Trid. sess. 7. c. 10. de refor. de quo vide Monet. de commut. vlt. vol. c. 10. num. 164. & seqq. vbi num. 172. quod dicitur arctatus, qui præsentan-

us est a patrono, modò intra certum tempus recipiat al quem ordinem. licet non requisitum in iudicatione, alioqui amissurus beneficium Pan. vbi supra dat regulam Quod Capitulum Succedit Episcopo in his, quæ Episcopus facit iure suo, non autem iure delegati. sed ego dicerem Capitulum Succedere in ijs etiam, quæ Episcopus facit delegatione generali, vt visitare moniales exemptas & parochiales subiectas monasterijs nullius Dioecesis in casu negligentia Abbatum, & corrigere regulares extra monasteria degeneres; quia casus quotidiani sunt, & qui præsentem egent remedio. Et cum sede vacante multa accidere possint, pro quibus minimè expedit consulere Sedem Apostolicam; ideo videtur hæc auctoritas Capitulo competere. Item in his quæ pertinent ad Episcopi iure communi speciali, vt sunt casus à Conc. Trid. Episcopo referuati secus in his quæ Episcopo competunt iure communi speciali gratuito. Roder. alios referens de regul. to. 1. q. 6. ar. 9.

60 Potest Capitulum sede vac. constituere duos Vicarios etiam æquè principales. aut vnum generalem, & alterum particularem, & alium monialium, si viuens Episcopus ita faciebat Pauin. p. 2. q. 10. num. 6. relatus à Quaranta ver. Capitulum sede vac. num. 9. Azor. c. 17. cit. q. 18. Congregatio tamen Conc. statuit cessante consuetudine immemorabili, vnum tantum creandum esse V. Vgol. de potest. Ep. c. 4. parag. num. 4.

61 Non potest Capitulum sede vacante conferre beneficia spectantia ad collectionem Episcopi c. Illa deuotionis, ne sed vac. Limitat Pan. vbi num. 3. ex Io. And. in c. Quamq. de elect. in 6. Nisi sint deuoluta ad Episcopum propter negligentiam vel delictum inferioris Limitat secundo num. 4. vt licet non possit conferre, possit tamen commendare donec aliter per superiorem fuerit prouisum Limitat tertio Nisi beneficij collatio pertineat ad Episcopum, & Capitulum simul: tunc enim conferre potest sed. vac. Alia in quibus succedit Capitulum vide apud Pan. loc. cit. c. 39. q. 4. 62 Vo.

62 Vocem in Capitulo non habet, qui non est Subdiaconus Trid. less. 22. c. 4. de refer. Clem. 2 de ara. & qual.

63 Ad quem spectet Cura animarum annexa Capitulo Vide Ripam de rescript. resp. 6 & alios, quos refert, & sequitur Prob. ad Monac. in c. super eo. num. 19. de praben. in 6. Rota apud Farin p. 2. de cil. 349. tenent spectare ad omnes Canonicos vti Collegium.

4 An possit Sede vacante Confessarios ab Episcopo defuncto approbare reprobare Vide Marchin. de bello diu. p. 5. c. 4. num. 15.

65 Archidiaconus respondet, scio esse dignum, quia presentatur a bonis, & nihil scio de eo mali publicum c. vn de scrut. in ord. fac. vbi Pan. & alij Silu. ver. Archid. q. 7.

66 Maior est dignitate Archipresbyter secundum ius commune c. 1. de off. Archid. & c. 1 de off. Archipresb.

VICARIVS. PAROCHVS.

V. Excom. Confessor. Domicilium. Episcopus. Missa. Ordo.

1 Vicarius Episcopi non potest esse Laicus c. Quoniam, & c. In noua 16. q. 7 Pan. c. Quoniam de off. ord. num. 2. Nau. de off. iud. del. cons. 1. Co. uar. in c. Alma p. 1 parag. 11 num. 5 Silu. ver. laicus q. 3. Intellige in spiritualibus Pan. in c. Decernimus de iudic. num. 12. Nec etiã esse potest Vicarius coniugatus, Franc. in c. 1 de off. Vic. in 6 Anchar. ibi num. 3. Cessat mortuo Episcopo glo. in Clem. si de procur. Pan. in c. 1 Ne sed. vac. & in c. Tua nobis de off. Vic. Silu. ver. Vicarius q. 4 in fi. Idem de omni Vicario, mortuo illo, à quo est factus Pan. in d. c. Tu citaro Hoff. in c. Quoniam Abbas de off. deleg.

2 Vicariatus perpetuus est beneficium c. Postulasti de rescrip. glo. in c. 1 de off.

Vic. & c. si. eo. Clem. 1 eo. tit. Nau. c. 23. num. 111. ad 13 in fi. Et non datur nisi in beneficijs curatis iur. cit. Potest autem huiusmodi Vicarius sibi facere Vicarium temporalem. c. Illud. 7 q. 1. Silu. ver. vicarius q. 2 ver. 2.

3 Vicarius temporalis potest substituere Vicarium, si fit consuetudo, aut habeat speciale mandatum; aut si partem committat, non potens totum implere. Silu. q. 5.

4 Gesta per Vicarium excommunicati vices committentis valent, c. Romanus de Off. Vic. in 6 Intellige de excommunicato denunciato, aut notorio Clerici persecutore post extra. Ad euitanda. al. j enim in officio publico tolerantur, & eorum gesta tenent, de quo infra ver. Excom. num. 36.

5 Vicarij generalis, & Episcopi sui vnum est tribunal. quare à Vicario ad Episcopum non datur appellatio; nec valet contraria consuetudo, ne ab eodem ad seipsum appellatio interposita videatur, c. 2. de consuet. in d. 6 c. Romana de appell. eo lib. vbi Anchar. & alij. Intellige in ijs, in quibus est ordinarius, non in ijs, in quibus est delegatus Episcopi, vt multis cit. doceat Sanchez de matr. lib. 3 disp. 29. num. 9.

6 Potest audire confessiones omnium de Dioecesi, & alijs licentiam dare audiendi. Ang. confessio 3. parag. 3. Silu. confessor 1. q. 4. Anchar. in c. Omnis vtriusq; de poenit. & remiss. nu. m. 8. Pan. ibi num. 12. & alij multi, quos refert, & sequitur Sanchez vbi supra num. 15.

7 Parochus in foro interiori potest quicquid non est Episcopo reseruatum Nau de poenit. & remiss. cons. 24.

8 Tenetur subditum morientem, etiam peste, audire confitentem, & communicare Nau in man. c. 24. num. 10. & c. 25. num. 133. Nisi sufficienter supplere possit per Vicarium Idem de cons. cons. 1. Idem de baptismo affirmat Roder. in lum. lib. 1. cap. 26. num. 1. Tempore pestis tenetur quidem Parochus ad personalem residentiam: Sed sacramenta Baptismi, & Poenitentiae ministret infectis per alios; ne sani recitent conuersari, cum Curatis eundi.

bus ad infectos Cong. Concil. de mente Greg. XIII. ad S. Carolum.

9 Teneatur sub mortali docere subditos rudimenta fidei Sor. de iust. lib. 10. q. 1. ar. 3. Vide Concil. Trid. sess. 24. c. 4 de refor.

10 De Parochia efficitur quis acquisitione domicilij: Et quoad poenitentiam, & Eucharistiam habitatione plus sex mensium, licet domicilium illuc non transtulerit. Quoad decimas, sepulcrum, & huiusmodi vitia Parocho, requiritur animus habitandi quasi per annum Silu. ver. Parochia, ver. domicilium, & ver. Confessor, 1. q. 10. Quoad poenitentiam, & Eucharistiam in Paschate, sufficit cuiusvis etiam parvi temporis habitatio Eug. IV. vt refert Sorb. ver. Absolutio quoad seculares, & ver. communicare. Et satis est communicare, vbi eo die contingerit reperiri. ibidem V. Suar. to. 4. disp. 25. sect. 2. Nau. in c. Placuit de poenit. d. 6. num. 77. & seqq. Quare Vagabundi dicuntur habere proprium Sacerdotem vbi vagantur, cum in huiusmodi omnibus actualis habitatio succedat loco domicilij Silu. confessor q. 1. Io. Med. de Confess. q. 36.

11 Quantum ad matrimonium, sufficit parvi temporis habitatio, si non sunt vagabundi Congr. conc. Adde, si cum animo habitandi per maiorem anni partem; Secus si statim rediuri Sanchez de matr. lib. 3. disp. 33. à num. 10. V. Ricc. p. 2. decis. 108. V. ver. Matrimonium, in fine.

12 Quoties teneatur Parochus celebrare, res est controuersa. Nau. c. 25. num. 134. vult non teneri nisi in diebus festis, vbi consuetudo, aut institutio aliud non requirit. addit Cord. lib. 1. qq. q. 4 dub. 5. aut nisi lex diocesis aliud statuatur. Sor. de iust. lib. q. q. 3. ar. 1 docet teneri singulis diebus si habeat redditus ad sui sustentationem. Toler. lib. 5. c. 5. asseruit sufficere, si prater festa, aliquod etiam ex alijs diebus celebret.

13 Parochus nullo iure tenetur pro suis Parochianis sacrificia offerre, vt multis re-latis docent Ricc. p. 4. decis. 201. Suar. in 3 p. to. 3. disp. 88. sect. 1. ver. De

beneficijis igitur Curatis, & alij plures quos refert, & sequitur Bonac. de sacram. disp. 4. q. vlt. p. 7. num. 5. Nau. c. 25. num. 133. Cord. lib. 1. qq. q. 4.

14 Parochus in funeralibus debet precedere Canonicos, & beneficiatos capitulariter interuenientes: dicitur enim esse in proprio officio, cuius ratione datur prelatio etiam contra eos, quibus alias extra illud officium postponeretur Gratian. discip. for. c. 298. vbi à num. 17. ad verbum refert consilium D. Theodorsij Rubei. V. Barbos de off. Parochi cap. 9.

15 Cum in priuilegijs Religiosis mendicantibus concedi solitis dicitur (saluo iure Parochiali) intelligitur de decimis, primitijs, & alijs oblationibus iure communi Ecclesie parochiali debitis. Silu. ver. parochia, dicens sic declarasse Greg. IX. eo. parag. 1. in si. Azor. p. 2. lib. 3. c. 13. q. 8.

16 Parochus intra tempus, quo promouetur, legitime impeditus, cessante impedimento (quoad vtrumq; forum non alium annum integrum, sed tantum complementum partis anni, in qua legitime impeditus fuit, ad promouendum acquirit. Nau. de in integr. restit. conf. 1. in nou. Barbos. ad c. Comissa de elect. in 6. num. 7.

17 Teneatur suorum confessiones audire, quoties ipsi confiteri voluerint: modo per hoc à maioribus Curæ oneribus non auocetur Nau. in c. Placuit de poenit. dist. 6. num. 141. & in man. c. 25. num. 137. Suar. to. 4. disp. 32. sect. num. 4. V. ver. confessor. num. 4.

18 Potest Episcopus vti opera Parochi in visitatione per bimestre singulis annis, prouisa ipsa Parochia de idoneo Vicario Congreg. Concilij Quaranta ver. residentia.

19 Parochialis Ecclesia, si perpetuis vniatur Cathedralibus, Collegiatis, seu alijs Ecclesijs, vel Monasterijs beneficijis, seu Collegijs, aut pijs locis, potest in ea constitui Vicarius perpetuus, aut etiam temporalis, si Episcopus ita expedire iudicauerit cum idonea seu etiam assignatione Conci. Trid. sess. 7. c. 7.

10 Parochianus moritur in sua Ecclesia, quando moritur ubi secesserat animo redeundi c. Is qui, de sepult. in 6 Nau. de paroch. conf. 2. num. 3. Silu. Confessor 1. q. 6 Nisi sit Clericus Mercator, & huiusmodi: horum enim parochus est, in cuius parochia habitant de presenti, nec possunt commodè adire proprium. Pan. in c. Omnis vtr usq; de poenit. & rem. num. 23 glo. in Clem. 1. de priuil. ver. parochialis Nau. vb supra Suar. loc. cit. dub. 2. Non admittens limitationem illam, si non possit commodè, &c.

CLERICVS.

V. Benef. Domicilium. Excom. Bulla. Filij. Gabella. Iudicium. Ordo. Peculum.

1 **C**lericus ù nomine in materia fauorabili venit Religiosus, & Episcopus, non autem in odiosa, in qua, nec Canonicus Cathedralis, nec in Dignitate constitutus, arg. c. statutum de elect. & c. Quia periculosum de sent. excom. in 6. Sil. Clericus 1. parag. 1. Venit etiam Clericus primæ tonsuræ Pan. rubr. de vir. & hon. cler. num. 4. & alij quos refert, & sequitur Sanchez in sum lib. 7 c. 13 num. 33

2 Clerici in materia fauorabili veniunt nomine Monachorum, & populi Silu. vbi supra Pan. in c. Rodolphus de rescrip. vbi dicit, quod vbi vnum verbum, potest capi in suo genere, & in certa specie, si sumus in materia odiosa debet capi in sua specie, non in genere secus in materia fauorabili, seu indifferenti.

3 Clericorum suorum nomine veniunt tantum illi, qui recepti sine fraude, & fictione, verè sui Clerici familiares existunt, & in suis expensis continui commensales. c. vlt. de verb. sign. in 6. quod verum est in priuilegijs odiosis, aliàs enim appellatione Clericorum suorum veniunt omnes subditi glo. in d. c. vlt. per c. Cum tibi. c. in ant.

4 Clericali, priuilegio gaudent, etiam

Hæremita alicui regulæ, aut superiori subditi Silu. ver. Hæremita, & ver. Ecclesia 1. q. 6 Pan. in c. Nullus de for comp. Et iudicium ob deuotionem, mutato habitu Felin. in c. 1. de for. comp. Et fratres, & sorores tertij ord. S. Francisci, & S. Dominici Silu. excom. 6. parag. 3 Bulla Sixti IV. Fel. Quid sit. Ap. prauid. patr. Ecc. num. 24 Pan. in c. 9. de oblig. ad ratioc. num. 6. V. infra ver Religio num. 3 Anchar. in c. cum Ioannes, de fide instr. in fi.

5 Clericus primæ tonsuræ non solet esse exemptus in ciuilibus à potestate seculari Couar. prac. quæst. c. 31 Contrarium verius docet Pan. in c. Qualiter de iudic. Intellige, modo ex ijs sit, de quibus Trid. sess. 25 c. 6. de refor.

6 Qui est in sacris, si dimissa tonsura, & habitu, se multis enormibus immiscet, potest secundum communem opinionem, sine degradatione, & traditione, per iudicem secularem puniri, quod fortè verum est in aliquo casu Couar. vbi supra c. 32. Regulariter prærequiritur triena monitio, c. In audientia de sent. exc. Potest etiam quicumq; inueteratus in enormibus, vel incorrigibilis, si Prælati Ecclesiastici fuerint negligentes, vel periculum in mora non patitur eos adire, vel incorrigibilitas est notoria. Silu. excom. 6. num. 7. Tu die seruandum c. Cum non ab homine de iudic. vt prius ab Ecclesiastico Iudice deponatur, & incorrigibilis excommunicetur, & si non se corrigat, Curia seculari tradatur.

7 Clerici tenentur seruare leges ciuiles non impediens administrationem Ecclesiasticam Vic. de potest. Papæ relect. 1. Sor. in 4. dist. 25. q. 2. ar. 2. Molin. trac. 2. disp. 31. V. Host. in c. si. de solut. Anchar. in c. filius de testam. num. 2. Et canonnes antiquos de vit. & hon. cler. Trid. sess. 22. c. 1. de refor.

8 Clericus in sacris, vel beneficiatus aduocare potest coram Iudice seculari in causa propria, vel Ecclesie, vel coo sanguineorum, qui id commodè per alium non possunt; vel miserabilium personarum, toto, vt de postul. in ijsdem casu.

casibus possunt etiam Episcopi coram Iudice Ecclesiastico Silu. ver. Aduocatus q. 2. vers. 3. & q. 3. Clericus verò in minoribus non beneficiatus potest coram Iudice seculari, etiam in criminalibus Nau. c. 25. num. 110. modo non immineat poena sanguinis Pan. in c. fi. de postul. Nau. eo. tit. conf. 1. Glo. tamen in inc. 1. eo. tit. ver. stip. ndijs negat in criminalibus. Beneficiatus non potest, nisi in civilibus: & qui non est Sacerdos, aut si beneficiatus, non tamen sufficienter, potest ex tali aduocatione victum querere, si eger. Silu. vbi supra.

9 Clericus coniugatus ipso facto amittit priuilegium fori, non autem canonis si quis suadente, si cedat in habitu, & tonsura Silu. Clericus 3. q. 3. Falsa opinio de priuilegio fori, si contraxit cum vnica, & Virgine, & habitum, ac tonsuram deferens, alicui Ecclesie de mandato Episcopi seruiat c. vn. de cler. coniug. in 6. Trid. sess. 23. c. 6. de refor. In reliquis verò, vt circa debita, tributa, lites, &c. non gaudet, vt ex d. c. vn. rectè colligit post alios, & Glo. Couar. pract. seq. c. 31. num. 9. Mortua verò vxore omnia priuilegia consequitur, quæ Clericis non coniugatis sunt concessa Pan. in c. clericus 2. de vit. & hon. cler. num. 4. V. Riccium p. 7. decis. 169. & seq. vbi quòd gaudet etiam in civilibus.

10 Nullus Clericus primæ tonsuræ, aut quatuor min. ord. gaudet priuilegio fori nisi beneficium Ecclesiasticum habeat, aut Clericalem habitum, & tonsuram deferens alicui Ecclesie de mandato Episcopi seruiat, vel in Seminario, vel in aliqua Schola, aut vniuersitate de licentia Episcopi venietur. Trid. vbi supra De Stylo tamen Romanæ vniuersitatis non seruiatur hoc postremum, vt scilicet alicui Ecclesie, &c. Farinac. pract. crim.

11 Clerici familia Iesusdem fori priuilegio gaudet Pan. in c. Nullus de for. comp. glo. in c. Clericum 11. q. 2. l. 1. & 2. C. de Episc. & Cler. Bald. ibi, & in l. si non plures C. de Sacr. fan. Eccl. Silu. Cler. 1. q. 1. vers. 5. Intelligent autem Ca-

picc. decis. 12. de seruis perpetuis, non de conductitijs, & Bald. in l. 1. cit. de seruis necessarijs. Felu. vno in c. 1. de for. comp. dicit tunc familiam gaudere priuilegio Domini, quando Dominus non posset commode vti priuilegio suo, nisi includeretur familia De familia Episcopi omnes consentiunt illam omnino gaudere Pan. & Capic. vbi supra Iul. clar. prac. crim. q. 35. vers. Quæro nunquid familiares, &c.

12 Clericus vti potest Staturo, & consuetudine laicorum ad suum commodum Silu. Cler. 2. q. 8. Pan. in c. Ex literis de vit. & hon. Cler. & in c. Ad nostram, de probat. Seruanda tamè forma statuti, & consuetudinis Ias. in l. De quibus ff. de legib. num. 12. vbi ex Baldo in d. l. & in c. At si clerici de iudicijs decet clericum vti non posse huiusmodi staturo, quando statuentes à principio exceptarunt Clericos. Nec id esse contra libertatem Ecclesie, si nolo tibi dare priuilegium meum, & quo nihil de tuo aufero Azor. p. 1. lib. 5. c. 14. q. 4. Pan. in c. Ecclesia S. M. de const. num. 33. Sed contra Baldum pluribus agit Durard. in can. 15. Bull. Can. q. 19. à num. 31. V. infra excom. non reseru. num. 5. An verò Ecclesia tenetur vti eo statuto contra se, ex quo fruatur eius commodo? Pan. vbi supra, & in Noui de iudic. negat, quia posse vti est speciale fauore Ecclesie, quod in eius læsionem retorqueri non debet. de quod idem in c. Quod clericis de for. comp. Glo. in d. c. Ex literis ver. se tuentur, signat contrarium. Anchar. autem ibidem num. 4. citato Io. And. distinguit. Aut priuatus vti iure, de quo quaeritur de facto percipiendi vtilitatem, & sic tacite approbando, & tunc tenetur recipere contra se; vel de iure tantum in iudicio caute allegando, & tunc non tenetur contra se.

13 Si eger potest honesto labore manuum victum quaerere c. Clericus 1. & 2. dist. 91. S. Ant. p. 3. tit. 13. c. 2. parag. 3. Arg. clericus 9. parag. 2. Silu. cler. 3. p. 2. Potest etiam tutelam à lege positam suscipere, non autem datam à Iudice silu. im-

munitas.

munitas ¶ parag. 17. Potest etiam qui est in minoribus fieri laicus ex causa Silu. ver. Apostasia q. 2. Ang. eo. parag. 1. & aduocare coram Iudice ecclesiastico pro mercede, & etiam coram Iudice seculari pro negotijs ecclesiasticis & pro sua causa, & Ecclesiæ suæ, vel personarum coniunctarū, aut miserabilium secundū Pan. in c. 1. & c. si. de postul. silu. ver. Aduocatus q. 4. citato Host.

14 Clericus in sacris, aut beneficiatus peccat mort. negociando negotiatione illicita Pius IV. cont. incip. Deceus, relata ad verbum à Redoan. de spol. Ecce. q. 2. & docet Silu. ver. Apostasia q. 2. Nomine autem negotiationis illicitæ venit mercatura, qua aliquid emitur, vt immutatum carius vendatur c. eliciens, et c. Consequens est dist. 88. & c. Canonum 14 q. 4. Secus si aliquid emat, vt deinde arte industria, vel alio modo mutatum vendat, est enim artificium, non negotiatio Redoan. vbi supra num. 15. Secus item si negotietur propter curam pupillarum, & orphanorum, & viduarum; aut si proprius Episcopus Ecclesiasticarum rerum sollicitudinem habere præcipiat, c. Decreuit dist. 88. Potest verò negociari per alios Arag. 2. 2 q. 77 art. 4. concl. 4. Nau. in Man. c. 15 num. 11. ver. Clericus verò in si. glo. in Clem. 1. ver. publice, & personaliter de vit. & hon. cler. vbi Pan. docet, quod ad incurrendam poenam duo copulatiue requiruntur, quod publice, & personaliter. Si ergo occultè, vel per alium licet non excusetur à culpa, euitat tamen poenam: Nisi per alium negotietur pro sua, & suorum necessitate V. Azor. p. 2. lib. 7. c. 15. in fi. & lib. 8. c. 2. q. 4. Silu. Clericus 3. num. 4. Molin. disp. 342. num. 10. lo. Med. de reit. q. 20.

15 Quod Laico est aduentitium, Clerico est quasi castrense Pan in c. Quia nos de testam. & in c. Constitutus de in integr. rest. Auth. Præbyteros de Episc. & Cler. Intellige de acquisitis post Clericatum etiam primæ tonsuræ Couar. in d. c. Quia nos num. 3. Nau. c. 17. num. 142. Sanchez. lib. 7. sum. c. 13. num. 31 & 33

licet is Clericus eas condiciones non seruet, quas requirit Trid. sess. 23. c. 6. de refor. Est etiam quasi castrense, quod Clerico datur pro patrimonio, vt ad eius titulum ordinetur in sacris. Si tamen datum sit à parentibus, adducendum est ad partitionem cum ceteris fratribus Molin. disp. 138. vers. Dicendum tamen arbitror, iuncta disp. 23. 1. vers. Item quasi castrensis Sanchez vbi supra num. 29. Vide tamen supra ver. legitima uum. 10.

16 Clericus in sacris exercens iudicium sanguinis, peccat mort. cap. Nisi à quibus 23 q. 8. Sor. de iust. lib. 5. q. 5. ar. 1. Ang. Clericus 9 parag. 12.

17 Clericus in crimine fragranti capi potest à seculari, vt tradatur ecclesiastico c. Cum non ab homine, & ibi Pan. à num. 11. de iudice Intellige, si id faciat de mandato expresso Iudicis Ecclesiastici c. Vt famæ iuncta glo. de sent. exc. Nisi enim nobis se immisceat, c. Cum non ab homine eo. tit. V. Sayr. num. 6.

18 Clericus potest capi, & in carcerari ad impedienda mala Pan. vbi supra Silu. Clericus 2. parag. 2. Nau. de sent. exc. conf. 26. & 29. Iul. Clar. prac. crim. q. 77. vers. Sed hic quæro.

19 Cum in iure aliquid iubetur, aut prohibetur clericis, intelligitur de clericis in sacris, aut beneficiatis Nau. in man. c. 25. c. 111. & de regul. comment. 4. num. 28. Host. in c. 1. Ne cler. uel mor. Ban. ibidem, & in c. 1. de postul. num. 4. Toler. lib. 1. c. 47.

20 In prohibitis iure humano, vt gestare arma offensiuæ, interesse executioni sententiæ capitalis, vti officio medicis, nisi circa pauperes, & coniunctos, vbi non est periculum mortis, aut mutilationis, negotiari, &c. non peccat mortaliter clericus, si absit contemptus, aut scandalum, aut poena grauis Cai. in sum. ver. Clerici peccata. Cuius opinionem putat nimis laxam Nau. in man. c. 25. num. 110. vers. Adde quod Caiet. nisi limitetur, vt procedat in transgressione earum legum, quæ non vtuntur verbo præceptiuo, & quæ communiter nec à subditis inter magna peccata com.

computantur De interessente executioni sententiæ capitalis, licet id faciat ex curiositate, voluit esse mortale, cum faciat contra c. Sententiam sanguinis, Ne cler. vel mon. non tamen fieri irregularem, docent Glo. ibidem, & Pan. num. 4. & seq. Anchar. num. 10. Silu. homic. 3. q. 5. vers. 3. item Pan. in c. Ex literis de excess. Præl. num. 2. & alij, quos sequitur Sayr de censur. lib. 6. c. 18. num. 20. Id tamen limitat Nau. c. 17. num. 214. ad solos Clericos in sacris, & religiosos, ac beneficiarios, sed Roder. in sum p. 1. c. 170. num. 21. dicit consuetudinem contrariam eos omnes excolare à mortali.

21 Clericus relinquens habitum ad tempus ex causa, etiam si sit in sacris, non dicitur Apostata, Silu. ver. Apostasia q. 2.

22 Clericus suspectus de fuga p. test à creditore capi, & tradi iudici proprio lo. And in c. Si Clericus de tent. ex c. in 6. Couar. 1. var. res. c. 1. num. 9. las. nil. Vinum ff. si certum pet. Etiam in criminalibus; ut cum familia capit Clericum criminofum, ne fugiat. Pan. in c. Cum non ab homine de iudic. à num. 12. & in c. Ut famæ de tent. ex c. num. 6.

23 Bona patrimonialia Clericorum eodem privilegio gaudent cum bonis Ecclesiasticis Butr. & Imol. in c. 1. de consuet. & Speculator de cler. coniug. parag. fi. vers. Quid si Clericus. Innoc. in c. Coeterum de iudic. Dec. in c. Ecclesia S. M. de constit. num. 21. & seq. Glo. ibidem ver. personis, & in c. Quamquam de censib. in 6. ver. ipsarum, in c. Ex literis de vit. & hon. cler. Alij tamen docent id non esse vniuersaliter verum, sed tantum in casibus in iure expressis, sic Fel. in d. c. Ecclesia. Couar. vbi supra c. 4. Sor. lib. 9. q. 4. ar. 4. Pan. in d. c. ex literis, & d. c. Ecclesia in repet. num. 3. qui casus notantur à Io. And in c. 1. de cler. coniug. in 6. vbi refert Oldrad. dicentem huiusmodi bona esse de foro seculari. Idem tenet Anchar. in c. Non minus de immu. Eccl. num. 5. Vide Excom. Bullæ num. 45. Si Clericus sit coniugatus eius bona patrimonialia non gaudent privilegio c. Ex parte de cler. coniug. vbi Pan. num. 1.

24 Bona patrimonialia data in titulum sunt exempta etiam in casibus in iure non expressis Felin. vbi supra Ricc. p. 2. decis. 299. Nau. de immu. ecc. conf. 5. Glo. in c. Episcopus de præb. Contrarium docent Pan. & Couar. vbi supra Dicendum esse exempta quoad defensionem ratione possidentis, qui ad laicum forum trahi non debet. Ita Innoc. & alij quos refert Pan. in c. Cum sit generalis de for. comp. & in c. Si Clericus, & c. Si Episcopus de præben. & in c. Si diligenti de præscrip. num. 36. Ang. ver. præscriptio parag. 38. Certè si illa bona habebant prius onera perpetua, & inuariabilia, tenentur Clerici ea præstare. Secus si imponantur postquam in Clerici potestatem deueniunt, pro tempore, quo ipse possidet Pan. in d. c. Ex literis. Vide eundem in c. Dilectus filius de præb. num. 3. & conf. 13. uol. 2. Ricc. ubi supra Megall. 1. Secundæ par. lib. 2. c. 17. num. 114. Couar. 1. var. res. c. 4. num. 4.

25 Bona patrimonialia data in titulum alienari non possunt, donec beneficium Ecclesiasticum sufficiens sit adeptus, aut aliud habeat, unde uiuere possit; requiriturq; licentia Episcopi Trid. sess. 21. c. 2. de refor.

26 Clericus in minoribus non beneficiatus potest esse tabellio in foro seculari, beneficiatus uerò, si eget, in Ecclesiastico. Et in negotijs, quæ expediuntur extra forum, & etiam qui est in sacris. Couar. prac. qq. c. 9. num. 8. Ang. cler. 9. parag. 6. V. Pan. in c. Sicut, ne Cler. uel mon.

27 Clericus portans arma lege laicorum prohibita, & uetita, potest à seculari ministro iustitiæ spoliari sine restitutione, aut excommunicatione Couar. ubi supra c. 33. in fi. Iul. Clar. affirmans de com. prac. crim. q. 36. num. 27. Probabilius tamen est, id ad Ecclesiasticum spectare Azor. p. 1. lib. 5. c. 26. q. 1. Barbos. ad c. 2. de vit. & hon. cler. num. 6. & ad c. Nimum 23. q. 8.

28 Non potest esse procurator generalis laici, sed tantum in aliquo negotio Pan. in c. Per uenerabilem, Qui fil. sint legit.

git. quod intellige in causis secularibus in iudicio. Immo prohibentur Clerici esse ministri, aut procuratores laicorum, & si moniti non desistant, si deprehendantur in fraude, ab Ecclesia non defenduntur, c. Sacerdotibus Ne Cler. vel Mon. In euasis Ecclesiasticis potest esse ex charitate non ex cupiditate Pan. in d. c. Sacerdotibus Ang. Cler. 9. parag. 11.

29 Potest esse consiliarius Principis, non autem locumtenens Pan. in c. Sed nec, ne Cler. vel Mon. num. 7. & in c. Clericus eo. num. 10.

30 Potest deponi, & tradi Curie seculari. ob furtum, homicidium periurium si sit incorrigibilis c. Cum non ab homine de iudic. Intellige tamen, non pro simplici furto, &c. sed quando Ecclesia condignam poenitentiam imponere non potest, aut de iure non potest, quia grauissimum est delictum, quod non habet condignam poenam Pan. in d. Cum non ab homine nu. 6. & c. At si Clerici eo nu. 41

41 Utens in peccato mortali postulate accepta per ordinem, aut consecrationem peccat mort. Nau. c. 25. num. 31 Ang. Clericus 8. parag. 1. V. ver. 8. ordo num. 13 & seq.

32 Sacerdos etiam absens est subditus sui Episcopi Pan. in c. Meminimus num. 5. de appell. & in c. Licet num. 41. de for. comp.

33 Ecclesiastici possunt praesidere in ciuilibus ciuilitate, & in criminalibus extrajudicium sanguinis Pan. in c. Sed nec, Ne Cler. vel Mon.

34 Venatio sine strepitu feriam Praelatis est licita causa recreationis, etiam cum canibus modeste Pan. in c. 1. de cler. ven. Silu. & Ang. ver. Venatio Hoc dictum videtur contra c. 1. eo tit. Episcopus, praesbyteris, & diac. prohibitum est sub poena suspensionis, ne canes, aut accipitres ad venandum habeant. & c. 2. interduntur venationes. & siluaticae vagationes cum canibus, & accipitres. & falcones. Idem habetur c. 1. Ne cler. vel Mon.

35 Clerico aleatori conferri non potest beneficium. Et quidem si publicus sit, nulla est collatio; si vero occultus irri-

tanda. c. Inter dilectos de excess Prael. si tamen se libenter corrigat, in obtento potest Episcopus facere gratiam, glo. ibidem ver. aleatorem. Excipe ludentem modicum quid recreationis gratia Silu. ver. ludus q. 10. Ang. eo. parag. 4. hic enim non peccat mort. Nisi eius praesentia sit causa ludendi ludo mortali. Nau. c. 20. num. 14. Immo nullo modo peccat, etiam si sit religiosus, si ludat causa recreandi aegrotum, quia cessat ratio legis Nau. c. 23. num. 3.

36 Peccat mort. habitando cum femina suspecta, toto tit. de cohab. cler. & mul. Silu. Cler. 2. parag. 2. Ang. Cler. 5. parag. 2.

37 Non tenetur seruire Ecclesiae, in qua non habet beneficium, & cui ab Episcopo non fuit in ipsa ordinatione ascriptus Cong. Conc

38 Clericum incedere personatum, & ludum larnalem exercere mortale est illu. ver. ludus q. 2. vers. 4. Ang. eo. parag. 2. Salon. 2. 2. q. 5. de dominio art. 4. concl. 2.

39 Cognon potest Clericus ad hospitandum l. 1. C. de Episc. & Cler. ubi glo. & com. Pan. in c. de immun. Eccl. Quod priuilegium extenditur ad Patres, fratres, nepotes cum ipsis Clericis habitantes in diuiso Carol. de Grass. de effec. Cleric. off. 3. num. 122. cum alijs ab eo citatis, quicquid alij incontrarium dicant. Et sacra Congreg. Card. Episc. & Regul. in vna Nouar. 9. lu. iij. 1617. declarauit non posse Magistratus seculares hospitari facere in domibus Ecclesiasticorum, quamuis laicis locatis, cum per indirectum redundet in praedictum bonorum Ecclesiasticorum. Idem docet Barbos. ad c. 1. num. 3. de immun. Eccl.

40 Iudex ecclesiasticus potest per laicum torquere, & verberare etiam Sacerdotem, nec incidit in excommunicacionem, si ita est consuetudo; peccat tamen Nau. c. 26. num. 80. Quod si id fieri potest per Clericos non sunt admittendi laici, alias incidunt in excommunicacionem Iudex & ministri Pan. in c. Vr fama, & c. Vniuersitatis de sent. Exc. ubi Felin. num. 3.

41 Clericus laici hanc non potest propter

ea bona conueniri coram Iudice seculari: nisi his cum iplo Testatore iam intentata esset Couar. pract. qq. c. 8. num. 4. Ias in Auth. Quas actiones C. de. sacr. san. Eccl. Contrarium docet Pan. in c. Quia V. de iudic. num. 12. quia habet omnino suos Iudices separatos & alterius qualitatis, quam haberet defunctus. Eandem opinionem tamquam veriolem tenet Dec. in d. c. Quia V. & Philip; Simonera addit ad Felin. in d. c. Quia Vide ibi notata ad Pan. per Ant. Franc. & Alterium de censur. lib. 5. disp. 16. c. 1. ver. Tertius casus. Certè res est dubia propter multorum Doct. opiniones. V. Gratian. discep. for. to. 1. c. 16. num. 31. & seq.

42. Clericus etiam primæ tonsuræ beneficium, aut etiam pensionem obtinens, si habitum & tonsuram non deserat iugiter, beneficio, officio, & pensione eo ipso priuatus est sine alia citatione, aut monitione, aut Iudicis decreto, & beneficia, &c. sic vacantia alijs liberè conferri possunt. Sixt. V. in Bull. quæ in c. Cum sacrosanctum, &c.

BENEFICIUM.

V. Clericus. Debitum. Dispensatio. Electio. Episcopus. Honoræ canon. Irregularitas. Iudicium. Iurisdicctio. Iuspatr. Lex. Missa. Religio Residentia. Restitutio. Simonia.

1 **B**eneficium est ius perpetuum percipiendi fructus ex bonis Ecclesiasticis propter aliquod officium spirituale auctoritate Ecclesiæ constitutum, ex Host. & Innoc. in c. Relatum de præbendis.

2 Aliud est seculare, aliud regulare. Seclulare est, quod non est pro regularibus institutum, præsumitur autem esse seclulare, nisi contrarium probetur. Regulare est quod est pro regularibus institutum, vt Abbatia, Prio-

ratus, Canonicatus regularis, aut ita annexa, vt per eos debeant administrari, vt quædam parochiales; aut si per quadraginta annos possessum fuit à regularibus absq; dispensatione.

3 Rursum Aliud duplex, aliud simplex. Duplex est, quod habet administrationem, vt Episcopatus, Cardinalatus, Dignitates. Præposituræ Decanatus, Archidiaconatus, Personatus, Sacrista Thesaurarius, Parochialis, &c. Simplex est, quod neq; administrationem neq; eminentiam singularem habet; sed tantum institutum est ad preces Deo persoluedas, &c. vt Canonicatus etiam Cathedralis Nau. de præben. cons. 45. Canonicatus regulares, Capellæ, Sacella, Altaria, Præstimonium, quæ instituta sunt pro studiosis aut in subsidium contra Infideles cum paruo onere Reuß. præben. in intro, ver. seclulare beneficium quod duplex. Præstimonium quod datur in titulum perpetuum, & annexum habet aliquod onus spirituale est verè beneficium, quod verò non datur in titulum, vt potè quia in sola temporalitate consistit, cuius etiam laici sunt capaces, non venit nomine beneficij Mandos. in reg. 34. q. 12. num. 3. Cassador. decis. 3. num. 34. V. Azor p. 2. lib. 3. c. 8. Monet. de commut. ult. vol. c. 10. q. 2. Alter. de censur. to. 1. lib. 2. disp. 6. c. 4.

4 Est autem Dignitas Ecclesiastica administratio rerum Ecclesiasticarum cum iurisdictione etiam in modicis causis. Anchar. in Clem. Si dignitatem de præben. Et secundum Pan. in c. De multa eo. tit. Est habere iurisdictionem in foro contentioso. Personatus est prerogatiua in Ecclesia sine iurisdictione, vt habere stallum honorificum in Choro, in Capitulo, in optionibus, in processionibus, in vocibus dandis, & similibus. Anchar. in c. 1. de consuet. in 6. num. 6.

5 Rursum alia compatibilia, alia incompatibilia, & hæc sunt dupl. cis generis; primi sunt beneficia cum cura animarum, Dignitas, personatus, & huiusmodi quorum vnum alterum excludit, vt præben-

præbendæ vniiformes sub eodem tecto c. Literas de concess. præb. Secundi generis sunt, quæ simul quidem abiq; dispensatione licitè retineri non possunt, non tamen ira pugnant, vt alterum vacet, altero ob-
tento. V. Quarant. ver. Benef. resignat. concl. 3.

6 Beneficiarius potest disponere de redditibus, & de immobilibus ex illis, emptis nomine proprio Nau. de spol. Cler. parag. 6. num. 4. & de redd. Eccl. q. 1. mon. 47. V. Azor. p. 1. lib. 7. c. 7.

7 Clerico intestato decedenti sine hæreditibus succedit Ecclesia, cui præerat; si autem Ecclesiam non habebat, succedit Christus c. 1. de success. ab intest. c. Sicubi, & c. Quicumq; 12. q. 5. Pan. in c. Excommunicamus 1. de hæret. & in c. Præsbyteri de poen.

8 Debita contracta honesta causa ab habente administrationem soluet successor Armill. ver. beneficium parag. 3. Silu. ver. Solutio q. 3. per cap. 1. de solut. vbi Pan. num. 2. Non tenetur tamen ad contracta ratione Ecclesie, si hanc sustentare ad populum, aut alium pertinet; vel is habet ad id bona Nau. de spol. cler. parag. 10. num. 7. V. supra ver. Ecclesia num. 7.

9 Potest Episcopus ex causa dispensare cum hæredis consensu in casu, si detur beneficium non habenti omnia requisita à fundatore Nau. de orat. c. 2. num. 73. Felin. in c. Cum accessissent de cont. à num. 28. & clarius Pan. ibi V. Iuspatrum num. 12.

10 Dignitatem habet Rector Ecclesie Collegiate, Præor, Guardianus, &c. Panor. vbi supra & in c. Nisi essent. de o. rit. num. 6. Silu. ver. Dignitas num. 1. 2. & 3. Imol. in Clem. Quia regulares de suppl. negl. Præl. num. 30. V. eundem in Clem. Et si principalis de rescrip. & Alphons. Hoied. de incomparib. benef. p. 1. c. 7.

11 Ad Dignitates sine cura requiruntur 22 anni Trid. less. 24. c. 11. de refor. oportet autem esse completos Cong. Concil. Molin. de iust. tract. 2. d. 1p. 573. Less. lib. 2. c. 34. num. 108. Ad episcopatum requiruntur triginta completi c. Cum in

cunctis de elect. innouatum per Conc. Trid. less. 7. c. 1. Ad cœteras autem Dignitates cum cura requiruntur viginti quinque incepti Trid. less. 24. c. 12. de refor.

12 Beneficia promoti ad Episcopatum vacant ipso iure per intronizationem in sede Episcopali, idest per adeptionem possessionis, d. c. Cum in cunctis parag. Cum verò De quo plura Mandos in reg. 16. q. 4. Rota tamen coram Seraph. decis. 110. num. 2. tenuit non vacare ipso iure; nisi Papa in ipso actu promotionis vel translationis decernat vacare beneficia. Certè si Episcopatus sit Titularis, vt sunt Episcopatus in partibus Infidelium per huiusmodi promotionem, non vacant beneficia, vt multis relatis docet Ferentil. ad Buratt. decis. 464. Beneficia quot modis dicantur vacare latè Barbos. de auct. Episc. par. 3. alleg. 57. num. 197. Massubr. prax. concur. requis. 1. dub. 1. pertot.

13 Habens Dignitatem, Personatum, aut Curatum, si alterum tale accipiat vacat primum ipso iure. quòd si statim non resignet, sed retinere contenderit, priuator etiam secundo, c. De multa, de præb. Nau. eo. tit. cons. 12. 15. Et nisi infra sex menses alterum coram Ordinario realiter sub testimonio publico dimiserit, vtroq; ipso iure priuatus est. Extr. Extr. Execrabilis de præben. Trid. less. 24. c. 14. & huiusmodi beneficia sic vacantia, vel dimissa Sedi Apost. sunt referuata, estq; ad ordines sacros, & beneficia inhabilis, Extr. cit. Intelligitur secundum Silu. benef. 4. q. 4. Nau. Pan. vbi supra quoad Dignitates, quando sunt in eadem ecclesia. Secundo si habeat pacificam possessionem secundi; aut si per ipsum Itar, & non reuincat priori. Extr. cit. Silu. vbi supra, Et si fructus secundi beneficii potest percipere, c. Si tibi concessio de præben. in 6. Terrio intelligitur de Curato, nisi alterum sit Curatum tantum habitu, vt quia derelictus est locus, c. Licet canon de elect. in 6. Pan. in c. De multa de præben. num. 24. aut non per se, sed per vnionem Curati, c. Super eodem, de præb. in d. aut si sit Episcopatus, qui sine

licentia Papæ renunciari non potest
c. Inter incorporalia de translat. Episc.
Aut si reineatur primum ob expensas in
eo factas de patrimonio. c. Quicumq. 12.
q. 4. Aut non acceptum nomine per-
petui beneficij Anchar. in c. 1. de con-
suet. in 6.

14 Episcopus potest dispensare, vt
quæ præter canonicam obtineat sub
eodem tecto Capellaniam, quæ perso-
nalem residentiam non requirit Pan. in
c. Cum iam dudum num. 6. & in c.
Extripandæ parag. Quia verò in 2 lect. de
præben. num. 40. Contrarium tamen
declarauit Congreg. Concil non posse
videlicet, sed necessariam esse dispensa-
tionem Sed, Apost. Nisi alterum sit de lu
repar. V. Quarant ver. Benef. resign. cau-
sa 9. concl. 3. Nau. de præben. cons. 16. &
duob. seq. Ricc. p. 2. decis. 156. Azor. p.
a. lib. 6. c. 11 & seq.

15 Habens parochialem, aut huius
perpetuum Vicariatium, si intra annum à
die adeptæ possessionis non sit præsy-
ter ipso iure priuatur Trid. sess. 24. c. 12.
de refor. c. Licet canon. de elect. in
6. Nau. in man. c. 25. num. 118. Nisi sit
in Ecclesia Collegiata; si enim cura sit
annexa canonicatui, sufficit 22. an. c.
Statutum de elect. in 6. vbi Anchar.
Congreg. Concil. Aut si sit Plebania
habens sub se capellam, potest enim lup-
pleri per alios Silu. benef. 3. q. 3. Ex-
cusatur autem qui habet iustum impe-
dimentum Gemin. in c. Elapso de elect.
in 6. quale est morbus faciens ineptum
ad functiones Sacerdotis Congreg. Concil.
Item si intra annum petenti se promo-
ueri, offerens se paratum, sed Episcopus
nolit promouere. ibidem. Azor. p. 3. lib.
6. c. 5. q. 9.

16 Episcopus potest dispensare cum
Curato cauta studij per septem annos,
ne fiat præsyter, debet tamen fieri
subdiaconus, c. Cum ex eo, de elect. in
6. Nau. vbi supra, & de hor. can. c. 21.
num. 59. Silu. vbi supra. Ferunt tamen
Sacra Cong. Concil. declarasse, non
posse Episcopum nisi per quinquennium

Quòd si studijs non vacet, nullum est pri-
uilegium, Glo. in d. c. Cum ex eo, ver.
literatum, & c. Tua de Cler. non resid.
Ponendus tamen interim Vicarius, cum
congrua portione, vt ibi. Amplia etiam
ad Vicarium perpetuum, eadem enim
ratio Gemin. c. Elapso de elect. in 6. V.
Residentia num. 9. Interim autem non
percipit distributiones quotidianas, etiam
vbi nulli alij essent fructus, aut præbendæ,
sed solum distributiones. Nec excusatur si-
centia Papæ, nisi eas sufficienter lexprime-
ret, aut nisi ad sit consuetudo vt huiusmodi
absentibus causa studij, aut ob alias iustas
causas dentur. Moneta de distrib. quot. p.
2. q. 10. & 12. Azor. p. 3. lib. 7. c. 7. q. 7.
licet Ricc. prax. Ep. decis. 220. num. 14.
contrarium doceat.

17 Habens beneficium curatum tene-
tur per seipsum residere Trid. sess. 7. c. 3.
Gemin. in c. Is etiam, & c. Porro de
elect. in d. Cyned. ad sextum collect. 30.
num. 2. Silu. ver. residentia q. 2. Nisi in
casibus à iure permissis, de quibus infra ver.
residentia num. 12.

18 Fructus perceptos sine animo
clericandi non tenetur restituere qui
non est Curatus, tenetur tamen sub
mortali recipere ordinem ad serui-
tium necessarium Duard. in can. 18.
Bull. Coenæ q. 7. num. 3. Sanchez alios
referens de matr. lib. 7. disp. 45. num.
13. Curatus verò, præter peccatum
mort. tenetur restituere fructus c. Com-
missa de elect. in 6. Intellige fructus
illius temporis, quo non intendit cle-
ricari Sor. de iust. lib. 10. q. 5. ar. 6. Nisi
postea intentionem mutasset, d. c. Com-
missa Nau. c. 25. num. 118. & de orat. c.
21. à num. 45. Glo. in d. c. Commissa, vbi
ver. (Non mutata) dicit mutata volun-
tate fraudem purgari. Hoc vltimum
intelligit Sor. de retentione beneficij;
nam de fructibus docet esse restituendos
pre eo tempore, quo non intendebat
clericari, Verior tamen est opinio Nau.
quam etiam docet Ang. cleric. 7. parag.
5. text. in d. c. Commissa id aperte
statuit, ibi, Nisi voluntate mutata
proma.

promotus fueris, ad restitutionem fructum teneberis. Vnde inferitur voluntate mutata, & assumpto Sacerdotio nullos esse fructus restituendos. Et de non Curato docet Duard. vbi supra non teneri ad restitutionem, si eo animo accipiat, & retineat, vt velit beneficio sufficienter inferuire donec illud relinquat. Fructus perceptos cum animo retrocedendi tenetur restituere etiam non Curatus, Glo. in Clem. I. de ara. & qual. V. Anchar. in d. c. Commissa Azor. p. 2. lib. 6. c. 9. q. 5.

19 Beneficium curatum collocatum non attingenti 25. annum ipso iure vacat c. Cum in cunctis parag. Inferiora de elect. in ant. & c. Licet canon. eo. in 6. Trid. sess. 7. c. 3. & sess. 22. c. 4. & sess. 24. c. 12. Nau. de ara. & qual. cons. 1. & 3. & in man. c. 25. num. 115. Cyned. ad Decretal. collect. 30. ad 6. Silu. Ecclesia 2. q. 7. Nec potest Episcopus dispensare in aetate c. vn. de ara. & qual. in 6. & ibi Glo. ver. imminet, c. Nihil, iuncta Glo. ver. aetatis de elect. V. Glo. in c. Dilectus cor. tit. ver. in aetate. Nec vt retineat adueniente aetate, si beneficij possessionem seienter cepit, est enim intrusus Nau. vbi supra, & c. 17. num. 194. cum sine legitimo titulo se intruserit Idem de rescrip. cons. 12. num. 3. & seq. & consequenter inhabilis ad illud Felin. c. In nostra de recrip. coroll. 2. Secus si a principio iusto titulo acceptam possessionem continuauit; vt qui v. g. adepta possessione in aetate legitima, postea titulum amisit, quia non se fecit intra annum promoueri Nauar. 6. cons. 12. Non tamen poterit Episcopus idem beneficium illi conferre in illa vacatione, sed in alia c. Comissa de elect. in 6.

20 Quod verò iniure cauetur, vt prouisus de beneficio Curato teneatur intra annum sacerdotium suscipere; intelligitur de prouiso in aetate legitima, sed nondum ordinato: quia aetas requiritur tempore collationis, alias collatio est nulla d. c. Licet ea-

non. & c. Si eo tempore de rescrip. in 6. & c. Ei cui de ipraben. eo. lib. Pan. in d. parag. Inferiora num. 1. & in c. 2. de ara. & qual. num. 5. 6. & 9. Glo. in c. Si pro clericis de praben. in 6. & in c. 2. de instit. eo. lib. & Trid. sess. 22. c. 4. & com. V. Nau. in c. Si quando de rescrip. excep. 10. Azor. vbi supra c. 5. q. 3.

21 Nec sufficit si ante adeptam possessionem aetas legitima superueniat. Quoties enim habilitas a principio requiritur, non sufficit, si postea superueniat, Flam. Paris. de resign. benef. lib. 4. q. 1. num. 14. Glo. in c. Ex literis, ver. tonfuratum, de transact. Vnde inferit Glo. ibidem, quod ad beneficia iudicandum est habilis, qui talis reputatur tempore praesentationis, & non prodest, si habilitas superueniat. Rota diuers. p. 3. lib. 1. decis. 63. & 1234. coram Seraph. & alij, quos refert, & sequitur Barbos. ad cit. c. Ex literis, & ad c. Si eo tempore de rescrip. in 6. & ad Clem. II. de ara. & qual. Ricc. p. 4. decis. 115. & 343. & Gratian. discep. for. c. 508. num. 9. & seq. alios referens docet quod reseruatio pensionis facta Clerico erit inualida, si tempore reseruationis non erat Clericus, adeo vt neq; Clericatus superueniens validat gratiam, cum habilitas requiratur tempore datae c. Si eo tempore de rescrip. in 6. & c. Non firmatur de reg. iur. in d. Et collatio facta laico, quamuis haberet propositum ordinandi, & esset destinatus ad clericatum, non valet Gratian. vbi supra num. 12. Pan. in c. Cum adeo num. 3. & Dec. ibi num. 11. fuse Fel. a num. 2. cum ibi not. vers. 4. de rescrip. Item professus in religione incapax tempore delatae hereditatis succedere non potest, licet ex post facto auctoritate Apostolica ad religionem capacem transferatur. Rota coram Buratto decis. 576. num. 3. & declarauit Congreg. Concil. 7. Iunij 1617. Vide Erennill. ad d. decis. 576. & decis. 756. Sanchez in sum. lib. c. 14. num. 1. & lib. 7. c. 3. num. 42. & c. 23. q. 1. Azor. p. 2. lib. 8. c. 28. q. 7. Barbos.

Barbos. ad c. Ei. cui, de præben. in 6. Felin. in c. Cum dilectus de accus. & Mastubr. in prax. conuers. requis. 9. dub. 1.

22 Possessor triennialis beneficij non simoniacè obtenti, & pacifice possessi toto eo tempore, non est molestandus: modo in beneficio dispositioni Sed. Apott. ex aliqua reservatione in corporis iure claua reservato se non intruserit. Regul. Cancell. 35. Ampliant alij licet beneficium illi collatum sit tempore, quo erat excommunicatus Barbos ad c. ostulasti de cler. exc. num. 22. Garz. de benef. p. 7 c. 13 num. 7. Contrarium tamen merito docent Cour. in c. Possessor p. 2. parag. 10. num. 10. Sayr. de censur. lib. 2. c. 5. num. 7. Azor. p. 2. lib. 7. c. 35 q. 1. Nau. in man. c. 27. num. 72. in si. requiritur enim capacitas in possessore: exomunicatus autem est incapax d. c. Postulasti. et c. cum bona de æta. & qual. Silu. excō n. 3. num. 1. vers. 9 Angel. ex c. vlt. num. 8. Couar. 3. var. res. c. 16. num. 14. de quo infra num. 60. & ver. ex. con. 1. vers. collocatio beneficij num. 34. Eadem capacitas requiritur in quocumque trienniali possessore per reg. cit. vt multis probat Azor. vbi supra. Tribuit autem hæc regula possessori ius & titulum, adeo quod nec ordinarius in eum inquirere, nec ex eo iuris, & tituli, quod in beneficio habet, rationem exigere possit Azor. q. 9. & 10. citato Rebuff. & satis constat ex regula cit.

23 Intrusus verò dicitur, qui sine auctoritate eius, cuius est beneficium conferre, se in beneficium immitit, & intrudit c. Ad aures, de excess. Præl. E qui sine titulo se in beneficij administrationem infert. Pan. in c. Cum iam dudam, de præben. Et qui sine canonico titulo, vel per vim beneficium occupat. c. Eum qui de præb. in 6. Et litigantes, si postea beneficium impetrarit, nulla facta mentione suæ intrusionis, non valet impetratio. Intrusus etiam dicitur, qui post electionem ante confirmationem beneficium administrat, quia ipso iure acquisitum ius amittit, c. Auaritæ de elect. in 6. Et quod beneficium adhuc retinet, postquã per iudicis sententiam ab eo est amotus; Nisi ab ea senten-

tia ad superiorem iure appellauerit Innoc. in c. Qualiter 2. de accus. Item qui beneficium alteri inique ademptum, & omisso iuris ordine detinet, c. Tanta de excess. Præl. Et qui à Superiore vinculo excommunicationis, suspensionis ab officio, vel interdicti obstricto beneficium adeptus est, vel ab eo, qui conferendi potestatem non habet, c. Tanta cit. Item latè intrusus vocatur, qui crimen admisit, quo meretur à beneficio amoueri, vel ob quod est ipso iure priuatus beneficio d. c. Tanta. Item, qui possessionem cepit sine literis Pontificis, licet per impetrationem à Sum. Pont. simpliciter signatam. Et hic non facit fructus suos, sed in conscientia tenetur ad eorum restitutionem, nec inuatur regula de trienniali ipsoque iure priuatus beneficio sic obtento, & ad alia obtinenda inhabilis redditur. Extrau. Iniunctæ inter com. iunctis constit. Pauli III. Cum nobis & Iulij II. Romani, & Iulij III. Sanctissimus Felin. & alij relati ab Azor. p. 1. lib. 5. c. 2. q. 5. contra Nauar. in c. Accepta de rest. spol. opposit. 8. num. 24. Secus dicendum in prouisis auctoritate Ordinariorum. Hænim si ante literarum expeditione beneficij possessionem adepti fuerint, nullis poenis afficiuntur: quia supradictæ constitutiones de solis prouisis auctoritate Apostolica loquatur Azor. loco cit. vers. Tertio animaduertendum &c. Item qui absq; legitima institutione beneficij fructus percepit; quia ipso facto iure, quod habet in beneficio, priuatur. c. Auaritæ de elect. in 6. Vltimò qui simpliciter nominatus, vel præsentatus, sed canonicè non institutus beneficium administrat, & ipso facto est priuatus. Item institutus dicitur, qui litigante imperat commissionem se per priuationem alterius fuisse prouisum. Rota coram Mantica decis. 310.

24 Beneficium curatum non conferendum nisi saltem Subdiacono potest tamen dispensari, vt etiam in minoribus, c. Præterea de æta & qual. Intellige modò aliàs sit idoneus ætate iuxta supradicta. Dispensat Episcopus glo. fin. ibidem.

25 Beneficiorum multitudo prohibita iure

iure diuino, sed possessio tenet Arag. 2. 2. q. 63 ar. 3 Communior tamen opinio est, prohibitam tantum esse iure naturali, canonico S. Th. quodl. 9 ar. 15 Silu. beneficium 4 parag. 1 Sor. de iust. lib. 3. q. 6 ar. 3 & fusè Azor. p. 2 lib. 3 c. 10. & dub. seq. & c. 12. q. 7. docet possessionem tenere, quoad forum exterius, non tamen in conscientia, sin absque iusta causa sit dispensatum. Quæ autem sint iustæ causæ vide apud Rebuff. de dispens. ad plura benef. à num. 43 vbi num. 55 seqq. quod Papa sine causa dispensans & sic dispensatus nõ sunt tuti in conscientia; peccat enim mort. sic dispensatus Silu. vbi supra q. 2 Pan. in c. Dudum 2 de elect. Ang. ver. beneficium prag. 25 & alij supra cit. Et de Curatis quidem certissimum est, sicut de aliis incompatilibus, quæ assiduum beneficiarii residentiam requirunt. De simplicibus communis est sententiã non posse duo retineri sine dispensatione Apostolica Congreg. Conc. Nisi quando vnum non sufficit honestæ sustentationi ipsius beneficiarii; tunc vnum potest Episcopus aliud simile conferre, modo vtrumque personalem residentiam non requirat Trid. sess. 24. c. 17 de refor. Immo si duo non sufficiunt, potest ab Episcopo conferri tertium, & quartum, quousq; ille possit sufficienter viuere, habitata ratione status, & Azor. vbi supra c. 11. q. 8 Verum est, quod si conferatur vnum sufficiens, omnia priora insufficientia vacat ipso iure Congr. Concil. Non est tamen facile neganda absolutio habenti plura incompatibilia ex dispensatione sine causa rationabili, si per Vicarios bene prouideatur Cai. in sum. ver. beneficium. V. Azor. vbi supra, Pan. in c. Conquerente de Cler. non resid. & in c. non est deuot. num. 8. vbi quod dispensatus à Papa super pluralitate beneficiorum non est totus apud Deum. Quod autem beneficium censeatur sufficiens vitæ Clerici sustentandæ, & quæ in eo consideranda sint, vide apud Azor. & ab eo cit. p. 2. lib. 6. c. 20. q. 8. & seq. & c. 11. vbi ex multorum sententiã docet pluralitatem beneficiorum esse non tantum iure canonico, sed etiam iure naturali

damnatã quæ opinio semper mihi placuit. Quis enim non miretur, videns aliquos ita Ecclesiasticis beneficiis abundare ad luxum, ad pompas, ad proprios consanguineos diandos, &c. & pauperes Clericos Ecclesiæ inferuentes adeo inopes, vt nec necessaria alimenta illis subministrantur? vt re- & dicitur Cai. Vnus ebrius est, & infirmitur suriunt. V. c. Quia intantum de præben. & Massobr. in praxi concursus requis. 7. dub. 14.

26 Beneficii collocatio facta habili tenet si superueniat excommunicatio, ideoque potest acceptare, com. vt docet Barbosa. ad c. Postulasti de cler. exco. num. 2. contra Silu. excomm. 3. num. 1. vers. 9. Eandem sententiã tenet Couar. in c. Alma mater p. 1 parag. 7. num. 4. vbi alios refert. Idem Azor. p. 2 lib. 6 q. 9. vbi q. 17. idem dicit de apprehensione possessionis, cum hoc sit quid facti, non iuris V. Couar. var. res. c. 16. num. 4. Alter de centur. to. 1. lib. 2. disp. 6. c. 5. Capellania erecta sine auctoritate Episcopi, aut Pape non est beneficium ecclesiasticum Nau. de hor. can. c. 20. num. 17 Azor. p. 1. Lib. 10. c. 3. q. 5 vbi quod si testator certos annuos redditus nomine Capellanæ relinquit, & expressè ait se nolle, vt in eiusmodi Capellania Episcopus se inferat: aut si nominet, aut eligat certum clericum, ita tuens, vt sui posterius, vel sibi genere proximiores absolute per se ius, & auctoritatem habeant sine Episcopo nominandi, & eligendi clericum ad Capellaniam, non erit beneficium. Quod si spatio quadraginta annorum quater, teruè, aut etiam bis Episcopus contulerit, aut in ea instituerit clericum oblatum à laico, haberi debet pro beneficio Ecclesiastico. Contuetudinem enim potest contra laicum præscribi Quare licet Capella prima sui institutione beneficium non fuerit, progressu tamen temporis in beneficium Ecclesiasticum transire potest.

27 In beneficiis conferendis, cæteris paribus, oriundus non oriundo, Dioecesanus non Dioecesano præferendus est. Item graduatus non graduato, & inter gradua-

tos magis graduatus. Sic. reg. Cancell. 16. Barbosa. ad c. Si proponente num. 7. de rescrip. vbi quod si fortè vel alienigena impetrat beneficium, falsò dicens se esse clericum talis Dioecesis, vel non facta mentione suæ originis, seu de sua dioecesi, gratia est subrepticia; quia in dubio intendit quilibet prouidere in dioecesi sua, & beneficia oriundis priusquam exteris conferre Flam. Paris. de resign. lib. 4. q. 7. Quod si in supplicatione dicat se esse clericum talis dioecesis, cum re uera non sit ex oriundis, sed domicilium, vel beneficium in ea habeat, gratia non erit subrepticia sic Rota in vna Placentina canonicatus coram Orano 26. febr. 1596. & alij plures, quos refert Barbosa, vbi supra in fi. Electio num. 9.

28. Potest Episcopus ex rationabili causa vnam præbendam in duas diuidere modo vtrique sufficiant illius prouentus, c. 1. Vt Ecc. ben. si re dim. &c. Vnde si postea reperiat quod non sufficiant duobus, teneatur Episcopus reintegrare de his quæ vacare contigerit, c. Vacante eo, tit.

29. Beneficia resignari possunt à damnatis ad priuationem beneficij, & possunt resignari ad fauorem alterius pendente appellatione, etiam si habeat notitiam collationis factæ per Papam in casu priuationis, sic allegans plures decisiones Rotæ Ricc. p. 2. decis. 213. dicens hoc esse indubitatum in Curia Romana V. Azor. p. 2. lib. 2. c. 3. p. 13.

30. Prouisio Apostolica non mutat statum beneficij. Rota apud Farin. p. 1. decis. 163. & p. 2. decis. 235. num. 2.

31. Potest Episcopus compellere promouendos ad beneficia præferim Curata; vt sub iuramento promittant, se in Ecclesijs, ad quas promouentur, perpetuò commoraturus, neq; citra ipsius, vel successorum suorum consensum non dimissuros, vel cum alijs commutaturus, vel aliorum gratia deposituros, nisi superueniat iusta causa Azor. p. 2. lib. 6. c. 9. q. vlt.

32. Resignatio, siue permutatio parochialium, aliorumq; beneficiorum personalem residentiam requirentium, præsertim cum pensione, non admittitur in Cu-

ria, nisi exprimatur à quo tempore resignans vel permutans illud possederit, vel obtinuerit: Si enim est tempus breue, resignatio, & permutatio non admittitur in Curia. Paris. de resign. lib. 3. q. 2. num. 22. Idem in permutantibus beneficiorum personalem residentiam non requirentium docet Garz. de benef. lib. 3. c. 4. num. 46. vbi dicit sic seruari in Dataria à tempore Greg. XIV. ideoq; hodie requiri quod illud possederit per quinque aut saltem per tres annos; Sicque refert Ricc. p. 2. decis. 327. Et de beneficijs curatis, & similibus prius statuit Innoc. IX. renuntiare non posse ante triennium, vt testatur Quarant. sum. Bull. ver. Benefic. reser. in fi.

33. In concursu beneficij Curati ille dignior simpliciter est, qui iuxta munus, cui ille præficiendus est, aprior eius ministerio apparet, non qui doctior, vel sanctior. Præferendus etiam est is, cuius mores noti, probatiq; sunt, ei cuius vita ignoratur, licet doctiori. Ordinarius enim præsumitur instructus de vita & moribus concurrentium, & alijs vltra doctrinam requisitis, tamquam eius dioecesanorum. Rota coram Buratto decis. 22. num. 29. & seq. Glo. in c. Neminem, ver. Ciuitatis, dist. 70. De concursu ad benef. curata, latè Masob. in suo tract. eiusdem tit. vbi prælud. 3. dub. 3. in quibus casibus ommittatur concursus.

Vacante Ecclesia Parochiali fieri debet examen per concursum, præmissis edictis. Examen autem fieri debet per examinatores in Dioecesana Synodo electos, iuxta Trid. sess. 24. c. 18. de resor.

An deficientibus examinatoribus synodalibus, vel ipsis impeditis, possit Episcopus, aut capitulum Sede vac. alios creare donec synodus habeatur. Congreg. Concil. respondit non posse.

Quid si tempore quo facienda est prouisio per concursum non adsint examinatores, vt quia absentes, vel mortui, vel impediti? Docet Riccius, & alij ab eo cit. in sua praxi relol. 355. posse Episcopum deputare alios examinatores. Vbi enim forma à lege inducta nõ potest præcite seruari, remittit-

remittitur. Et propterea quia quando constitutio inducit nouam formam, & illa de facto seruari non potest, vt quia non adfunt personæ, vel qualitates requisitæ sufficere auctori fieri eo modo, quo prius poterat. c. Quia propter vbi Pan. num. 1. de elect. Quare in hoc casu potest Episcopus per se ipsum examinatores deputare, vt in c. Accepimus vbi glo. ver. examinari de eta. & qual. Et sic tenit Rota in vna Placentina coram Litta. Adde quod si expectanda esset noua examinatorum deputatio in Synodo facienda, seruari non posset Decretum Concilij hoc cap. vt Concurfus fiat infra decem dies. posset enim Synodi celebranda tempus per plures menses distare, & ita frustraretur intentio Concilij. De hac materia fusè tractat Massubr. in sua praxi concurfus ad benef. requis. 12. vbi dub. 2. refert declaratione Congregationis in hæc verba. Si ex sex examinadoribus aliqui intra annum suæ electionis mortui fuerint, tota facultas examinandi vna cum Vicario ad superstitēs, etiam si vnus tantum superesset, spectabit eo anno durante. In vna Tolet. 3577. & dub. 3. refert Decretum Clem. VIII. in hæc verba.

S. D. N. Clemens VIII. hoc in futurum seruari decreuit, quando omnes examinadores Synodales intra annum suæ deputatio nis mortui fuerint: Nempe, vt Episcopus ex antiquis examinadoribus, si fuerint, subroget alios non pauciores numero sex. Et si non steterint tot examinadores antiqui Synodales, qui ad hunc numerum ascendant; tunc Episcopus eligat illos, qui fuerint, & alios suppleat de nouo, approbatos tamen à Capitulo vsq; ad prædicti numeri complementum. Verum si nulli antiqui Synodales examinadores superstitēs fuerint; Episcopus omnes nouos examinadores probitate, ac sciencia qui à Capitulo probati sint, non pauciores prædico numero substituat; & veniente vacatione cuius liber parochialis Ecclesie Episcopus debeat ex præfatis examinadoribus eligere tres, qui cum eo exament iuxta Trid. perficiant. Officium autem omnium prædictorum examinatorum Syndodalium subrogatorum expirabit cum primum aduenerit tempus nouam syno-

dum iuxta c. 12. sess. 24. celebrandi, Vide Rotam coram Burati decis. 479.

34 Fructus ciuiles vt census, pensiones domorum, responsiones, &c. quorum tempore resignationis beneficii nondum venerat dies solutionis, ad successorem pertinent, ad quem etiam spectant fructus pendentes, Glo. in c. Presenti, de off. ord. in 6. Couar. 1. var. res. c. 15. num. 2. Fructus verò naturales, & industriales si ante resignationem erant à solo separati, sunt resignantis, etiam si erant locati, & dies solutionis affectus venient post resignationem, quia affectus subrogatur loco fructuum, & attenditur tempus perceptionis fructuum, Rota coram Cavalerio apud Farin. p. 1. decis. 240. Vide Barbos. fusè tractantem ad c. vlt. de confir. vtil. num. 26. in ant. & ad c. Si propter num. 6. & seq. de relcrip. in 6. & ad c. In presentia num. 26. de probat. in ant.

35 Episcopi auctoritate possunt fieri permutationes præbendarum, & beneficiorum si causa sit iusta, & non interueniat pactum, cum ipse simoniam purificare non possit, c. Quæstionem de rer. permut. & ibi Pan. Nau. de reb. Eccl. non al. cons. 15. etiam si sint Dignitates, modò diuersæ Pan. in c. Cum olim de rer. permut. Possunt autem fieri ex intervallo, vt quando beneficia sunt in diuersis dioecesibus Azor. alijs relatis p. 2. lib. 9. c. 29. q. 28. & c. 30. q. 1. Cum autem commutantur beneficia, quæ sunt in diuersis dioecesibus requiritur vtriusq; Episcopi consensus Azor. c. 29. cit. q. 8. afferens de com.

36 Qui potest conferre beneficium, potest concedere vt permuteur situ. permutatio 2. q. 2. Arthill. eo. parag. 71. seruat tamen forma const. Pij V. Quanta.

37 Papæ auctoritate fieri potest in commutatione compensatio pro fructibus maioribus per pensionem aut pecuniam c. Ad quæstionem de rer. permut. Sor. de iust. lib. 9. q. 7. ar. 2. Silu. vbi supra q. 6. Immo etiã auctoritate Episcopi ad virã tantum ipsius grauati Nau. de Simon. cons. 43. num. 4. V. infra ver. Resio nũ. 19. & Azor. c. 29. cit. q. 17.

38 Fructus nondum percepti sunt success-

foris, sedis soluet debita prioris, & legati ad prius cautat pro parte debita mortuo, quia eo viuentie dies solationis adueniat Bulla Iul. 3. incip. Cum sicut. & est nona in or. i. Bullar. non. Nunc tamen in multis regionalibus pertinent ad Cam. Apoll. vt ex varijs bullis sum. Pont. præsertim Pauli III. probat Azor. p. 2. lib. 7. c. 9. q. 9.

39. Obtinens beneficium simulata ad id sanctitate, non tenetur restituere. Sot. vbi supra ar. vi. Pan. in c. Quia plerique de Immun. Eccl. num. 36. Azor. p. 1. lib. 1. c. 28. in fi.

40. Beneficia obtenta auctoritate Episcopi per cessionem, aut permutationem vacant ipso iure. & nulla est promissio, nisi cessiones, & permutationes huiusmodi publicentur in Ecclesia ipsius beneficij, & in Cathedrali, & possessio capiatur intra tres menses à die collationis. Item nisi collatio fiat intra mensem à die tractatus. Eadem poena imponitur non publicanti bullas Papæ in casibus prædictis intra sex menses à die datæ. Greg. 13. in Bulla quæ in c. Humani V. Nau. c. 23. num. 100. vers. 3. Quærant. ver. Benef. permutatio. De beneficiorum permutatione V. Azor. p. 1. lib. 7. c. 29 & seq.

41. Beneficia minoræ concistorialia, si in concistorio conferantur, nulla indigent promulgatione Paris. de resign. lib. 11. q. 3. num. 27.

42. Impediens vi. fraude, dolo, mendacijs, ne aliquis beneficium consequeretur quo dignus erat, si electorum animus iam erat firmatus, præter peccatum mortale, tenetur damnum compensare ad æquale. idem enim est, ac si iam habitum auferret. Si verò electorum animus non erat firmatus, peccauit; sed non tenetur compensare, nisi arbitrio boni viri S. Tho. 2. 2. q. 62. ar. 2. ad 4. Quod si solis precibus efficiat, vt illo exclusio, alius dignor, aut æquè dignus obtineat, nil restituere tenetur, non enim contra iustitiam facit, cum sic exclusio nullum ius sit accipiendum ante electionem. Scilicet alios referens Azor. p. 1. lib. 6. c. 15. q. 16.

43. Si parochialis Ecclesia vniatur canonicatui tamquam principali accessorium, attendenda est natura canonicatus, vt is, cui collatio facta est, in ea sit ætate, quæ ad Canonicatum requiritur Congreg. Concilij.

44. Nulla est collatio beneficij facta habenti aliud licet modicum, si de hoc non sit expressa mentio in collatione secundi, c. Si proponente, & Cum adeo, iuncta Glo. ver. de præbenda, de rescrip. & c. Non potest, de præben. in 6. Mandos. in reg. 16. q. 37. Nihil illi collatio fiat motu proprio sanctissimi, c. Si motu proprio de præben. in 6. vel si non excedit 24. duc. de cam. tunc enim licet plura sint, quorum vnumquodq; eam summam non excedit, & dicatur illa plura non excedere, valet gratia Nau. de rescrip. cons. 10. huiusmodi enim beneficij valor non necessario exprimendus, teste Gomez. in reg. de valore beneficiorum, vt refert Nau. loc. cit. quando scilicet beneficium conferunt motu proprio Sanctissimi. Quando verò ad alterius instantiam oratione facienda est mentio prioris beneficij quantumvis minimi, vt habetur expresse c. Non potest, & c. Si motu proprio cit. Idem tamen pluribus cit intelligit Monet. de commut. vl. vol. c. 6. num. 250. ad 263. Si velit primum retinere, aut si primum pacifice possidet, vel per eum fiat, aut si secundum est incompatible, quia ex quo primum vacabit, cessat ratio expressionis. Idem in collatione facta a legato Papæ c. si de off. lega. vbi Glo. ver. mentio. Secus in collatione ordinarij in qua taciturnitas prioris beneficij non vniat gratiam secundi Clem. II. & ibi Glo. de off. ord. Azor. p. 2. lib. 6. c. 10. q. 4. Felin. c. Ad aures de rescript. num. 15. Sanchez de matr. lib. 8. disp. 21. num. 4. Nisi ambo essent dignitates in eadem, aut diuersa Ecclesia comm. residentia, aut Curara, Trid. sess. 7. cap. 2. & 4. & sess. 24. c. 17. de rescrip. refer.

45. Resignatio, siue renunciatio beneficii facta in manibus Papæ nuda est, donec præiterur consensus expeditioni litterarum, vt in reg. 44. Cancell. Nau. de renunciati. conf. 12.

46. Episcopus validè confert beneficium in locis manibus resignatum. Nau. cit. Potest autem beneficiorum resignaciones admittre in casibus enumeratis supra, ver. Episcopus num. 9. & quos refert Quarant. ver. Benef. resignat.

47. Beneficium curatum sibi procurare, illicitum est S. Th. 2. 2. q. 100. ar. 5. ad 3. Silu. benef. 3. q. 13. Intelligi si faciat principaliter causa honoris, aut temporalis vilitatis, quia tunc peccat mort. S. Ant. p. 2. tit. 3. c. 5. parag. 4. Nau. c. 23. num. 15. Secus si procurer, non vt habeat beneficium, sed vt alijs prodesse possit Ang. ver. beneficium parag. 32. sed hoc non concedit Silu. benef. 3. q. 17. quia inquit, potest etiam principaliter querere beneficium ad sustentationem sui pauperis, quia non debet fame tabescere.

48. Filius legitimus potest habere beneficium in Ecclesia, in qua Pater, etiam viuente Patre, c. Ad hæc de fil. præsb. diuimodo ad illas præbendas, & beneficium non promoueat, quæ immediatè Pater habuit, c. Constitutus, c. Ex tua, c. Quoniam, & seq. co. tit.

49. Illegitimus non potest habere beneficium vbi Pater habuit, aut habet, nec ministrare, c. Cum decorem de fil. præsb. Nec pensionem habere super beneficio Patris nec quodcumq; aliud etiam dissimile beneficium obtinere in eadem Ecclesia Trid. sess. 25. c. 15. de refor. etiam mortuo Patre Cong. Concil.

50. Cum illegitimo potest Episcopus dispensare ad vnum beneficium simplex modò non paternum c. 1. de fil. præsb. in 6.

51. Qui est in sacris, si contrahat matrimonium, non perdit beneficium, nec qui in minoribus, si sponsa de futuro. Secus si matrimonium licet invalidum, modò a sit consensus Nau. c. 23. num. 120. Silu. benef. 3. q. 22. Et de minoribus asserunt etiam Couar. Epit. ad

4. p. 2. c. 6. parag. 3. num. 5. & Glorin c. 2. ver. relinquendum, de cler. coniug. Ar. tex. in c. Quod vt et, & c. Diuersis eo tr. dicit esse p. uandos. De constituto in facris Couar. num. 4. alios referens, & Pan. in c. 1. cit. Azor. p. 2. lib. 7. c. 16. q. 5. affirmant amittere beneficium ipso iure; de quo etiam dabitur Sanchez de matr. lib. 3. disp. 2. in fine Dispensat Episcopus cum Clerico, si matrimonium fuit invalidum, et cum eo, qui est in sacris post longam poenitentiam & laudabilem vitam, cap. sane. de Cler. excom. V. Azor. p. 2. lib. 7. c. 16.

52. Dare beneficium simplex digno, relicto digniore, non est mortale Sor. de iur. lib. 3. q. 6. ar. 2. circa fi. Esse mortale docent Couar. in Reg. Peccatum p. 2. parag. 7. num. Azor. p. 2. lib. 6. c. 26. q. 12. vbi notat esse mortale, quando occurrunt duo vobis dignior, alter minus dignus, aut competiores appareant, vel faciliè reperiri possunt. Limitat Tolet. lib. 5. c. 78. vt non sit mortale in beneficijs patrimo. ualibus & in ijs, quæ ipse ex p. oprijs instituit, & modò non habeant cu. ara annuarum. V. Salon. & Arag. 2. 2. q. 63. ar. 1.

53. Dare beneficium indigno non tenetur digniori, sed Ecclesie damnificæ secundum Nau. c. 17. num. 71. & 96. Couar. vbi supra. Secundum alios tenetur etiam digniori, sic Caiet. in lum. ver. acceptio personarum & 2. 2. q. 62. ar. 2. vers. Ad confirmationem. In foro exteriori sufficit ligere dignum Couar. & Sor. vbi supra V. ver. restitutio c. 4. num. 5. & ver. Electio num. 10. Salon. 2. 2. q. 62. ar. 2. contr. 15. Arag. q. 63. ar. 2.

54. Beneficiati sunt domini portionis sibi assignatæ pro stipendio S. Tho. 2. 2. q. 185. ar. 8. Sor. lib. 10. q. 4. ar. 3. Nec tenetur restituere, si non det pauperibus Sor. ibidem Non enim tenetur lege iustitiæ, vt voluit Nau. de redd. Eccl. & in Apolog. post Pan. reper. c. Cum esses de restam. a num. 21. & in c. si. de pecul. cler. in fi. Peccant tamen mort. si quod honoræ sustentationi superent, in alios vlt. præterquam in communes vilitates pauperum

vel Eccleſiarum egenorum infumant. Idem Nau. loco cit. Couar. vbi ſupra, & in c. Cum in officio de reſtar. & alii quos refert Azor. p. 2. lib. 7. c. 8. q. 2. vbi ſupra. Plures opiniones circa quaſt. An Clericus ſi dominus fructuum beneficii; an ſi vſufructuarius tantum vide apud Azor. loco cit.

55 Inſtitutio prohibens dari beneficium Curatum meliori, ſi ſit extra familiam, iniqua eſt, necteruanda Sor. lib. 3. ar. 2. vltra med. Contrarium docet Azor. p. 2. lib. 6. c. 4. q. 35.

56 Poſt ſex meſes ab obtento beneficio non legitime impeditis, ſi non recitat diuinum officium, non facit fructuſuos. Concil. Later. 7. ſeſſ. 6. parag. Statutum. Si omittat totius diei officium, omnes diei illius fructus perdit. Si matutinum, dimidium, ſi aliquam ex cæteris horis, ſextam partem, etiam habens præſtitimonium. Qui autem habet penſionem, vt clericus tenetur ſub eadem poena ad officium B. M. Reſtitutio autem fieri debet fabricæ Eccleſiæ beneficii, vel pauperibus Pius V. in Bull. inc. Ex primo Later. in ordine 138. in nouo Bullar. Si fecit alia, ad qua ex beneficio tenebatur, poteſt retinere quantum illa merentur, Arag. 2. 2. q. 82. ar. 13. Tolet. lib. 2. c. 12. dicto 2. Roder. in ſum. lib. 1. c. 146. Lopez. inſtr. p. 2. c. 95. B. Med. in ſum. lib. 1. c. 14. parag. 11. De Canonicis Henr. lib. 13. c. 13. parag. 2. dicit quod ſi omittat, ſufficit, quod reſtituat quartam partem, ſicut Curatus quintam, reliqui beneficia-rij tertiam; & cum hac limitatione dicit receptam eſſe in praxi Bullam Pij V. & eam ſic explicat B. Med. vbi ſupra. At P. Nau. lib. 2. c. 2. num. 198. dicit teneri ad reſtitutionem omnium fructuum, quia præter officium, vix eſt aliud, in quo Eccleſiæ deſeruiant. Valent. to. 3. q. 2. p. 10. parag. 8. & fuſe Suar. de relig. to. 2. lib. 4. c. 3. a num. 6. Azor. p. 1. lib. 10. e. 14. q. 2. dicunt quod licet de iure naturæ aliqua tantum pars foret reſtituenda, tamen ob poenam canonis ſtatutam, eſſe integros reſtituendos. idq; ampliat Azor. ad quocunq; beneficiarios. B. Med. vbi

ſupra docet, quod ſi beneficiarius omittat horas per octo dies, non eſt illi imponenda aliqua reſtitutio, id tamen fallum eſt. Nam in Bulla cit. dicitur, Qui vxo vel pluribus diebus &c. V. Nau. c. 25. num. 122. Fructus illorum ſex meſium non eſſe reſtituendos voluit Leſſ. lib. 2. c. 34. num. 176. Azor vbi ſupra q. 3. Nau. loco cit. num. 123. in ſi. Secundum alios, quos refert, & ſequitur Suar. vbi ſupra num. 7. ſunt reſtituendi, quando obligatio ex beneficio oritur, non tamen omnes, ſi beneficiarius ad alia munera teneatur, vt ſi beneficium ſit curatum. Poteſt verò fieri reſtitutio etiam in alijs ſpiritalibus, vt ſi per alios ſex meſes officium ſuppleat recitando quotidie duplicatum officium, aut etiam integrum Roſſarium, vel permiſſæ Sacrificium. Idem num. 12. & ſeq. Sed de veritate huius ſententiæ ego ſatis dubito, cum Bulla iubeat reſtitui fructus, at duplicatum officium, &c. non computatur inter fructus, &c. Reſtitutio faciendæ eſt ante Iudicis ſententiam Idem Suar. vbi ſupra c. 36. De diſtributionibus quotidianis, vide infra ver. Reſidentia.

57 Renunciantem beneficium in manibus Prælati poteſt poenitere antiquam alteri detur c. In cauſis, de elect. Glo. in c. Lectæ de renunc. ver. promiſerunt Silu. ver. renunc. q. 1. Niſi Prælatuſ acceptauerit renunciationem Nau. de renunc. cons. 4. num. 2. Idem ſi renuntiet per Procuratorem, cuius acta tenent, etiam ſi reuocatum fuerit mandatum, modo ante reuocationis intimationem renuntiauerit Silu. loco cit. c. Ex inſinuatione, & ſeq. de procur.

58 Collatio beneficii ſacta omnino illiterato non valet Innoc. in c. In noſtris de conſuet. Rebuff. de paciſ. poſſeſſ. num. 113. Hoſt. c. 2. de inſtit. Nec poteſt Episcopuſ diſpenſare, eſt enim irregularis Azor. alios referens p. 2. lib. 6. c. 6. q. 5. Habens verò aliquam litteraturam, ſi didicit quantum ſatis eſt, & collator manet in priori voluntate, renuntiat collatio Nau. in c. Si quando

quando de rescript. except. 8. num. 6. Illiteratus est, qui nescit construere quae legit Clem. 1. iuncta glo. ver. reputamus, de concess. prae. & qui cantare nescit Card. in 6. Clem. In die sufficere literaturam quam in ordinandis requirit Conc. Trid. sess. 23. c. 4. 5. 11. & legq. Nau. ubi supra excep. 13. Nisi beneficium sit Curatum V. Azor. fusè transtantem toto c. 16.

59. Iudex delicti potest priuare beneficio, quod delinquens alibi habet c. Postulasti, ubi tan. num. 7. de for. comp. V. infra ver. Iudicium. num. 4.

60. Collatio facta excommunicato non valet, c. Postulasti, de Cler. excomm. etiam si excommunicatus sit minore, & ignoranter, & occultus, nec denuntiat Pan. in c. Si celebrat de cler. exc. & com. vt docet Couar. in cap. Alma mater, de sent. exc. p. 1. parag. 7. num. 3 Azor. ubi supra c. 7. q. 7. Nec facta irregulari, suspensio, interdicto Nau. de temp. ord. conf. 10.

61. Regularis beneficiatus potest disponere de redditibus, vt secularibus Nau. de regul. com. 2. num. 3.

62. Nullus ante 14. annum beneficium potest obtinere Trid. sess. 23. c. 6. sufficit vero annus captus Cong. Concil.

63. Renuntians beneficium habet titulum, donec sit admissa renunciatio Couar. 1. var. res. c. 5. num. 6. Nau. in c. Acceptam de rest. spol. oppos. 7. num. 26.

64. Sufficit dicere Papae valorem beneficii sine distributionibus quotidianis. Neque enim hæc comprehenduntur in gratia percipiendi fructus in absentia Couar. 3. var. res. c. 3. num. 1. & 2. Sufficit etiam dicere valorem beneficii deductis oneribus Gomez. de valore exprimendo, &c. q. vlt. Mandos, in reg. 21 q. 5. num. 3. Rota coram Card. Mantica decis. 220 num. 5.

65. Beneficiorum collatio est voluntaria iurisdictionis Pan. c. Nouit de off. leg. Couar. Nau. &c. Et id. Episcopus de iure potest conferre beneficia existens extra Diocesim: Sed hodie

per regul. 8. Cancell. Clem. VIII. Episcopus personaliter non residens in sua Diocesi non potest beneficia conferre V. Mandos, in reg. 27. q. 2.

66. Docens publicè scripturam, ciuibus, scholares capiunt fructus beneficii Trid. sess. 5. c. 1. de ref.

67. Beneficium non perditur ipso iure per officium Tabellionis, c. Sicut te ne. Cler. vel Mon. Nec per ingressum religionis durante probatione. c. Beneficium de regul. in 6. etiam si contingat professionem differri Sanchez alios referens lib. 7. sum. c. 4. num. 6.

68. Beneficiatum insufficienter non esse proprie beneficiatum putat Silu. ver. Tabellio q. 3. vers. 3. Sed contrarium docent Mandos in reg. 16 q. 37. num. 4. Reginald. alios referens lib. 30. à num. 33.

69. Beneficiatus tenetur intra annum suscipere ordinem ad beneficium requisitum Trid. sess. 22. ar. q. alioqui ipso iure vacat beneficium c. Licet canon de elect. in 6. Congreg. Concil. V. ver. Parochus num. 16.

70. Collatio beneficii, aut c. lesiastica iurisdictionis facta non habet primam tonsuram, est nulla c. 2. de instit. Nau. de hor. can. c. 11 num. 23. Non habet verò primam tonsuram, qui eam accipit sine dimissionis proprii, et p. aut ob haeretico, scismatico, interdicto, limonico in ordine, vel beneficio, excommunicato, &c. Rebuff. de lit. dimiss. num. 13.

71. Conferens beneficium absentis non potest alteri conferre, donec ille regulat. c. Sitibi absentis, de prae. in 6. intelligitur quando confert iure non proprio, sed delegato. Nam Papapotest alteri conferre ante acceptationem Pan. in c. Postulationem de postul. Præl. num. 6. & in c. Accedens de prae. num. 3. Couar. var. res. c. 16.

72. Beneficium non perditur ipso iure per homicidium innoc. in c. Cleric. Ne Cler. vel Mon. Nau. de homic. con. 43. Pan. in c. Querelam de iureiur. num. 3. & com. vt docet Fel. in c. inquisitionis de accus. num. 3. fallit in quatuor casibus, quos

quos vide infra ver. Irregularitas num. 3. Perditur autem per condemnationem ad perpetuos irremes, si beneficium requirat residentiam, etiam si in sententia nulla fiat mentio de ipsa priuatione. Ricc. p. 2. decis. 97. quia residere non potest, cum nulla sit spes reuersionis Io: M. de Nauar. post d. decis.

73 Beneficij collatio tenet, etiam si conferens moriatur ante adeptam possessionem; nec expirat potestas executorum, quia cum hæc sit accessoria, sequitur naturam sui principalis. c. Si super gratia de off. deleg. in 6. Vbi glo. ver. si super, dicit non spirare auctoritatem executorum per mortem Papæ, etiam re integra. Sic etiam Pan. cons. 34 num. 6. vol. 2. V. eundem in c. litens de recrip. Fol. in c. Sciscitatus, eo num. 37. & in rubr. de const. Nau. de off. deleg. cons. 2. & in parag. in leuico not. 21. num. 26. & de redd. Eccl. q. 3. mon. 3. num. 7. & in. man. c. 7. num. 253. Silu. ver. gratia q. 2. Boer decis. 346. Idem de quacumq; gratia facta à quouis alio superiore, propter prauitatem rationis, docent Anchar. & Archid. ind. c. Si super gratia.

80 Priuandus beneficio facit fructus suos dum tolleratur; secus si priuatus est ipso iure Fol. in c. De quarta de præscript. num. 36. & alij ibi citi. Alij docent requiri sententiam declaratoriam etiam quoad priuationem ipso iure glo. in c. Licet Episcopus de præben. in 6. Nisi in lege dicatur teneri in conscientia dimittere; vel absolui non posse nisi, &c. vel eo ipso vacare, com. vt refert Quartan. vec. Benefic. resign. causa 5. V. Reginald. lib. 3. num. 91.

81 Beneficium datum ob causam, resignandi in silu. rest. q. 20 dicto in fi. sot l b 9. q. 7. ar. 3. Nagar. Io med. de rest. q. 24 in fi. Si Clericus alias sit idoneus.

82 Si beneficiatus propter infirmitatē teneatur ponere vicarium ad Episcopum, vel populum pertinere prouidere de alimentis ipsi Vicario, vbi beneficii redditus vtrique non sufficiunt Pan. cons. 70. ol. 1. Quid si Episcopus, & populus pre paupertate

non possunt huiusmodi Vicarium alimentare? Putarem eo casu ad matrices, seu viciniores Ecclesias pro eo tempore transferendam esse huiusmodi parochialem iuxta Trid. sess. 21. c. 7. de refor.

83 Empta ex fructibus beneficij nomine proprio sunt beneficiarii secus si nomine Ecclesiæ, aut ex bonis Ecclesiæ, fusc Azor. p. 2. lib. 7. c. 10. q. 1.

84 Beneficia in Curia vacantia spectant ad Papam c. Præsentis de præben. in 6. & extrau. Ex debito, de elect. inter com. Si tamen sint Curata, potest Episcopus etiam si viuo Pontifice vacauerint, si Papa ante obitum non prouiderit c. Si Apostolica de præben. in 7. V. Massobr. in prax. concurs. requis. 1. dub. 10. a num. 32. & requis. 7. dub. 43.

Quomodo ante dicantur vacare in Curia, & qui dicantur Curiales vide glo. ad d. cap. Præsentis Mandos. ia teg 5 Azor. p. 2. lib. 6. c. 34. & quando dicantur vacare apud Sedē Apostolicæ Massobr. vbi supra prælud. 3. dub. 3 in fin.

85 Habens beneficium Curatum tenetur ad minus intra duos menses à die adeptæ possessionis in manibus Episcopi, aut eo impedito coram generali eius Vicario publicam fidei professionem facere. Provisi de Canonicis & Dignitatibus in Ecclesijs Cathedralibus non solum coram Episcopo seu eius Vicario, sed etiam in Capitulo idē facere tenentur, alioquin non faciunt fructus suos, nec illis possessio suffragatur Trid. sess. 24. c. 12. de refor. V. Ricc. p. 1. decis. 220. Azor. p. 2. lib. 7. d. 1. q. 4. & Bullam Pij III. 48. in ord. Bullar. nouo.

86 Beneficia siue generaliter, siue in specie referuata Sedē Apostolicæ non possunt per Episcopum, quæ autem sint huiusmodi beneficia vide apud Paris. de resign. lib. 2. q. 16.

87 In collatione beneficij non potest Episcopus partē prouentuum sibi retinere c. 1. Vt Eccl. benef. siue din. in. & c. c. Prohibemus de censib. & c. si quis præbendas 1. q. 3.

88 Collator si intra sex menses à die scientiæ vacationis non conferat collatio de-

PENSIO

V. Beneficium.

1 EST ius percipiendi fructus ex alieno beneficio solet. lib. 5. cap. 82.

2 Duobus modis solet dari, Vel ex causa lucrativa, vel ex causa onerosa Ex causa lucrativa, cum vacante beneficio, vni illud conferatur, & alteri pensio referatur, vt illi commodius sustentari valeat. Mandos, de signat. gratia, tit. Pensio aut conceditur, que clautula operatur vt pensio censeatur apposta ex causa alimentorum. Ex causa onerosa datur pensio, vel propter extinctionem litis, vel propter resignationem beneficij in alterius fauorem.

3 Ad hanc autem cognoscendam, attendendum est, an renuncians dimiserit possessionem beneficij resignati Datur vero hæc ex stylo, ne resignans ex renuntiatione nimium dispendium patiar. Hæc autem pensio succedit loco beneficij, & ideo de illa facienda mentio in impetratione beneficij. Gigas de pension. q. 56.

4 Pensionario moriente ante diem solutioni præfixum, si fructus omnes erant percepti, debetur hæreditarius integra pensio, vt si illi debetur pensio in Natiuitate Domini, & tamen decedat de mense Octobris. termini enim solutioni præfixi sunt tantum causa commodioris solutionis. Si verò paritatum erat collecta, debetur prorata fructuum collectorum. Si verò adhuc pendebant, remanent apud Ecclesiam grauatam Caccialup. de pension. q. 35. Gigas q. 53. quicquid dicat Nau. de redd. Eccl. q. 2. mon. 16. V. Couar. 1. var. r. s. c. 15. num. 13. Molin. de iur. trac. 2. disp. 635. num. 8.

5 Pensiones titulo seculari concessæ, vt Regibus, & militibus possunt redimi, vendi, & constitui cum pacto redimendi. Sor. lib. 9. q. 7. ar. 1. & 2. Item que in commutationibus, & renuntiationibus interueniunt, si eodem titulo concedantur, ar. 2. cit. Vtrumq; negat Azor. p. 2. lib. 8.

c. 10.

deuoluitur ad Superiorem c. 2. de concess. Præb. vbi Pan. num. 12 & Achar. num. 13. Azor. p. 2. lib. 6. num. 6. q. 9. & seq.

89 Promissio facta a Papa nulla facta mentione decreti, cui derogandum erat, vt pote irritantis nulla est. Licet enim Papa præsumatur habere omnia iura in peccatore, seuque subici eius voluntati; immo licet habeat notam alicuius decreti, ea notitia non sufficit, nisi adit clautula derogatoria Rota diuers. decis. 48.

90 Excommunicatus, & suspensus ob contumaciam non potest percipere fructus sui beneficij. in c. Pastora 3. par. de appell. vbi Pan. num. 16. Victor. de excom. num. 15. Nau. in man. c. 25. num. 124. Intellige, si sit in mora petendi absolutio nem illi. Jer. 4. q. 24. P. Nau. lib. 2. c. 2. num. 237. Si tamen exequatur officia beneficij debita, potest participare P. Nau. num. 236. Sed hoc intellige, nisi delictum impediatur delinquentem ipso iure ministrare Couar. in 4. p. 2. c. 6. par. 8. num. 7. S. spentus in poenam potest percipere fructus sufficientes ad se, & suos modeste sustentandos Nau. vbi supra.

91 Capellani beneficiati, non manuales, id est qui habent Capellanias in titulum, non tenentur in tempore infirmitatis etiam diuturnissimæ per alium supplere, nisi aliud cautum esset in fundatione: secus non essent sufficienter prouisi ad honestam sustentationem iuxta Trid. sess. 21. cap. 2. de refor.

92 Nec obiciat hanc doctrinam procedere, quando Capellanus aliunde non habet, vnde viuat: Nam respondemus, beneficia non mutare naturam, quando dantur Clerico pauperi, vel diuiti, sed absolute dari, vt Clericus, qui assumptus est in sortem Domini, viuat de patrimonio Christi, Cap. Cum secundum, de Præb. & Dignit. Panor. cap. penult. de cler. non resid. in Glo. ult. Tab. de benef. 3. num. 1. circa medium, & num. 11. Fauet etiam Cap. significati, eodem titulo.

c. 10. q. 10. quia est ius, quoddam spirituale, & stylus Curia contrarium seruat, vt non nisi auctoritate Sum. Pont. redimantur. & idem docet Nau in man. c. 23. num. 111. & de simon. cons. 63. num. 4 & 5. Roder. in sum. lib. 2. c. 21. num. 8.

6 Pensio non obligat ad habitum clericalem, quia non est proprie beneficium Pan. & Fel. in c. Ad audientiam. de rescrip. Sot. lib. 10. q. 5. ar. 4. Azor. p. 2. lib. 3. c. 5. q. 2. Intellige de illa, quæ non datur Clerico, vt Clerico, & quæ non datur in titulum beneficij, ad hanc enim non requiritur habitus, & tonsura Nau. de orat. c. 21. num. 53. Censetur autem data Clerico, vt Clerico, nisi Papa aliud exprimat. Idem miscell. 50. & hæc obligat ad habitum, & tonsuram Idem de præbend. cons. 54. num. 3. si tamen excedat sum. duc. 60. Sixtus V. 1. febr. 1589. Azor. p. 2. lib. 7. c. 17. vers. 17. Nec Episcopus potest concedere laico Nau. de simon. cons. 63. Perditur autem ipso iure, si Clericus non deferat habitum, & tonsuram; aut alius pensionarius non incedat in habitu militari regulari, aut militia approbata conuenienti, Bulla cit. licet Nau. d. num. 53. & de præben. cons. 53. velit non extinguui eo ipso quod Clericus clericaliter non viuat. Nisi fortè intelligat non de habitu, & tonsura, sed de moribus.

7 Pensio extinguatur ipso iure per matrimonium etiam nullum Azor. alios referens p. 2. lib. 8. c. 10. q. 1. etiam si sponsa ante matrimonij consumationem religionem ingrediarur, ibidem, si tamen sit data vt Clerico, seu titulo clericali, Couar. in 4 p. 2. c. 6. parag. 3. Potest enim à Papadari coniugato ad honestam sustentationem Nau. de orat. miscell. 50. & in man. c. 25. num. 115. Item extinguatur per ingressum pensionarij in religionem, secuta solemnī professione. Item per militiam, si motus non deserit Azor. vbi supra q. 3. & 4.

8 Non peccat pensionem, aut beneficium simplex accipiens an mo transeundi ad statum conjugalem: modo eo animo accipiat, & retineat, vt velit interim suffi-

cienter inferuire, viuendo clericaliter Nau. de orat. c. 21. num. 52.

9 Potest Episcopus constituere pensionem in collatione beneficij ad vitam beneficiati Nau. de iurep. cons. 8. num. 19. id enim non est pensionem beneficio imponere quod nullus potest citra Papam, sed ipsi beneficiario, ad cuius successorem non transit, cum sit onus personale Azor. p. 2. lib. 8. c. 6. q. 1. Idem tenet Nau de simon. cons. 43. num. 1 Caccialup. de pens. q. 4. Rota decis. 166. apud Farin. p. 2. voluit imponi posse etiam ad vitam pensionarij renuntiantis, si tamen adsit iusta causa, qualis etiam est amor, qua Nepotem suum prosequitur. Ante collationem beneficij potest subtrahere de eius fructibus ad pios vsus S. Tho. 2. 2. q. 100. ar. 4. ad 3. Item imponere pensionem super Ecclesijs ditioribus, vt Clericis egentibus subueniat. Pan. in c. Expositi de præben. quod iam non esse in vsu restantur Nau. de reb. Ecc. non al. cons. 15. Arag. 2. 2. q. 63. ar. 2. Item potest imponere pensionem in permutatione, vt adqueantur fructus ad vitam tantum eius, qui beneficium grauarum retinebit Nau. d. cons. 43. Sed hoc etiam ad Papam pertinere docet Sot. lib. 9. q. 7. ar. 2. & sic de stylo Curia seruari asserit Less. lib. 2. c. 34. num. 206. Potest etiam imponere perpetuas pro bono pacis ex causa concordia, & ad lites dirimendas Mando. in reg. 33. q. 14. num. 11. & sic conciliat prædictas opiniones, vt Papa pro solito libito possit pensiones imponere, Episcopus verò cum causæ cognitione, ex iusta causa concernente utilitatem Ecclesie, vt docent Anchar. consil. 274. Caccialup. de pensio. q. 5. Cum autem Episcopus imponit pensionem, requiritur consensus beneficiarij, alias nulla est impositio Gigas de pens. q. 10. num. 1. Caccialup. q. 5. Azor. vbi supra c. 8. q. 6. qui etiam asserunt vacante beneficio non posse Episcopum pensionem imponere nisi dato legitimum defensore, qui consentiat Pan. in c. Auaritia in fi. de præben.

10 Vicarius Episcopi non potest imponere pensionem super beneficio, nisi hoc sibi

fibi fuerit ab Episcopa specialiter concessum Sbroc. de off. Vic. lib. 2. q. 71. num. 14 & alij quos refert, & sequitur Monet. de com. mot. ult. vol. 5. num. 698.

11 Excommunicatio lata in non soluentem pensionem tempore præfixo, non ligat, secundum stylum Curia, vsq; dum pensionarius declaret ligasse. Nau. in man. c. 23. num. 104. Tolet. lib. 1. c. 9. Quod idem Nau. c. 17. num. 274. Cassador. de pens. decil. 2. Gomez. in reg. de infr. resign. in si. Mandos. in reg. 27. q. 7. Couar in c. Alma mater p. 1. parag. 10. num. 7. intelligunt quâdo consensus in pensionem per procuratorem: secus si per seipsum: tunc enim ligatur etiam sine declaratione.

12 Pensionarius tenetur recitare horas B.V. sub poena amissionis pro rata, ut de beneficiario dictum est, Bulla Pij Ex primo Lateran. Conc. Nau. de hor. can. c. 21. num. 10. Equites tamen religiosorum ordinum non tenentur ad horas canonicas, licet percipiant annuos redditus ex comendis; & licet non militent, sed domi luxuosi manent: quia licet dicti redditus similibus assignati causa militia, non tamen ea lege, & conditione, ut militent; dantur enim militi, quia miles est, non tamen, ut actu militet. Tenetur tamen ad alias preces iuxta regulâ præscriptam Azor p. 1. lib. 13. c. 4. q. 5.

13 Alii pensionarii, ut laici, quibus pensio datur pro aliquo ministerio temporali extra Ecclesiam exhibito: Vel ecclesiastici, quibus ob officium aliquod spirituale erga Ecclesiam, datur pensio, ut cõcionatori propter concionem, Sacrista, &c. non tenentur ad aliquod recitandum: Tolet. lib. 5. c. 82.

14 Peccat mortaliter pensionarius, qui canonicè obtinuit pensionem animo non viuendi clericaliter, non tamen tenetur ad restitutionem si recitat officium B. V. Nau. de orat. miscell. 45. num. 6.

15 Cathedrales, quorum redditus summam ducatorum mille Parochiales, quæ ducata centum non excedunt, pensionibus grauari non possunt Trid. sess. 24. c. 13. de refor. & pro quantitate, quæ superest, solet imponi pensio Azor. p. 2.

lib. 8. c. 8. q. 5. Hæc ducata intellige libera; id est deductis oneribus: ita ut centum absque diminutione remaneat. Ricc. prax. Epif. resol. 428. num. 1: Tenetur autem beneficiarius ad pensionem, licet possessionem non coeperit de stylo Curia; sed id non operatur ultra duos, vel tres annos ex benignitate Rotæ, ubi iuxta fuit causa non adipiscendi possessionem. Ricc. ubi supra resol. 429. Rotæ coram Seraph. decil. 66.

16 Claustrula quod remaneant centum pro Rectore apposita in pensionibus, verificanda est, non solum tempore gratiæ, sed etiam requiritur, ut continuè duret, & ad hoc vsi pensio sustineatur, alioqui ex pensione detrahendum, & supplendum quod Rectori deest. Serap. decil. 951. num. 4. V. Rotam coram Baratto decil. 418. & 468. Ricc. p. 3. dec. 274.

17 Beneficiario non solvente pensionem, datur pensionario regressus ad beneficium, quod per resignationem dimisit. Sic enim loquitur literæ Pontificiæ, ubi pensio reseruatur Azor. ubi supra c. 9. q. 4. Cassador. & Mandos. ubi supra.

18 Si beneficii fructus in toto, vel in parte perirent, ut in bello, incendio, sterilitate, &c. pensio non remittitur, quando fructus assignantur gratia demonstrationis, non taxationis Felin. in c. Ad audientiam 2. de rescrip. vers. 6. Nau. de præben. conf. 49. Dicuntur autem fructus assignati gratia demonstrationis cum dicitur soluendam esse pensionem centum aureorum ex fructibus beneficii, gratia verò taxationis, cum vnica oratione dicitur soluendam esse pensionem ex fructibus talis beneficii. De stylo tamen Curia debetur nihilominus pensio, sed ex fructibus alterius anni Gigas de pens. q. 62. num. 10. Azor. p. 2. num. 8. c. 13. q. 3. Nau. de præben. conf. 49. numero. 7. afferentes id valde pium, ut potè reseruatum Clerico pro alimentis) Ego verò (saluo stylo Curia si est

dicere non debent, quando fructus percipiunt, ita ut beneficiario nihil omnino remaneat ultra congruam sui sustentationem. Quid enim, si beneficiarius aliud non habeat unde viuat? cogendusne erit beneficium gratis seruire, & pensionem soluere, & mendicare? præterea si beneficium vix ferre potest annuam pensionem, si sequenti anno cogitur beneficiarius soluere pensionem præcedentis anni sterilis, duas cogetur pensiones, præteriti scilicet, & præsentis anni, & sic integros beneficij fructus pensionario dare, quod à recta ratione, & omni æquitate videtur alienum. Qui enim altari seruit, de altari viuere debet, 1. ad Corint. 9. c. Ex his 12. q. 1. c. Cum secundum Apostolum, & c. Extirpandæ, de præben. quibus in locis dicitur id esse de iure diuino. Et in d. c. Extirpandæ condemnatur consuetudo, qua beneficiario adeo exigua portio relinquitur, ut ex ea nequeat congruè sustentari. V. Conc. Trid. sess. 24. c. 13. de refor. Et certè ratio illa, quod causa alimentorum sit pia, & fauorabilis, magis fauere debet beneficiario, cui potius debentur alimenta, cum sustinere debeat onera beneficij, & ideo duæ causæ in ipso concurrunt, scilicet alimentorum, & seruitij: in pensionario autem sola causa alimentorum. Fañer Barbos. ad c. De monachis num. 3. & 5. de præb. vbi pluribus cit. & in specie decis. Rotæ docet, quod Ecclesia non debet ita grauari, ut illius Rector non possit ex eius redditibus viuere, & iura Episcopalia persoluere; de quo etiam Flamin. de resign. lib. 6. q. 2. num. 22. & Glo. in cit. cap. De monachis. V. Pan. ibidem, & Felin in c. Ad audientiam de rescip. num. 17.

19 Pensio soluenda à Successore in beneficio, non ab hæredibus defuncti, licet defunctus habuerit integros fructus totius anni; nisi ex Pontificijs literis aliud colligatur. Pensionem autem intellige, non solum præsentem, sed etiam præteritam, quia est onus reale, Michael Nizol. alleg. 39. Nau. de solut. cons. 2. Azor. p. 2. lib. 8. c. 8. q. 14. Limita hoc postremum, ut teneatur quidem sol-

uere præteritam, si ab eo petatur; quia pensionarius potest vel contra hæredes, vel contra beneficij possessorem, agere atramen beneficiarius potest ab hæredibus solutam pensionem repetere. Nau. consil. cit. Gigas q. 39. num. 11. & q. 43. cum alijs ibi relatis. Consultius tamen est ut pensionarius agat contra possessorem beneficij; Nam contra eum, cui literæ reservationis beneficij intimatæ sunt, procedi potest executiue, at contra hæredes defuncti necesse habet iuris ordinem seruare. Quod si pensionarius debitis adhibitis diligentijs, à prædecesore pensionem exigere non potuit, tenetur successor Seraph. decis. 352. V. Ricc. in sua praxi resol. 372. Gratian. discip. for. c. 94. num. 51. 52. 58. & seq. Rotam in vna Cæsaraugust. pens. coram Pamphil. Cassador. decis. 3 & 4.

20 Vbi soluenda sit pensio, Vide Gratian. vbi supra c. 55. num. 34. & seq. & c. 94. num. 6. Soluenda in auro potest solui in argento iuxta estimationem auri, quando aurum difficilè reperitur. Idem num. 34. cit. & c. 94. num. 65.

21 Pensio soluenda in festo S. Io. Baptiste. licet eo tempore nondum sint collecti fructus, soluenda nihilominus Seraph. decis. 24.

22 Si pensio aliusuè census Ecclesie impositus Ecclesiam adeo grauat, ut non possit Ecclesie, ac præbyteri necessitatibus subueniri diminui debet, & reduci ad mensuram moderatam; & restrictam iuxta facultates Ecclesie iuxta c. 1. de consuet. vbi dicitur tolli debere, & moderati consuetudines Ecclesijs grauamen imponentes Pau. Rom. de pens. c. vlt. per cons. 369. q. 5. Lud. Rom.

23 In beneficij simplicibus non solet imponi pensio quæ excedat dimidiam partem fructuum. Quòd si non excedat viginti quatuor ducata nulla imponi solet pensio. Mandos. de signat. grat. tit. Pensiones. Si beneficium resignatum sit Canonicatus, aut Dignitas, non solet onerari pensione, nisi excedat centum ducata & tunc non nisi pro quantitate, quæ superest. soler

solent imponi pensio. Azor. p. 2. lib. 8. c. 8. q. 7. Vide Flamin. de resignat. lib. 9. quest. 17. num. 53.

24. Non potest Episcopus, vel Archiepiscopus ab initio vni beneficium conferre, & sibi, vel nepoti, vel famulo, vel alteri ex eo reservare pensionem, quia beneficia sunt sine diminutione conferenda. I. vt Rec. ben. &c. Barbos. ibi, & in c. Extirpanda de preb. num. 6. & c. Prohibemus de censib. Azor. p. 2. lib. 6. c. 26. q. 2. vers. sine diminutione.

25. Accipiens primam tonsuram ab alieno Episcopo sine licentia proprii est ipso iure suspensus, & pensionis incapax. Azor. vbi supra c. 10. q. 7. & apud ipsum Gigas de pens. q. 49. De suspensione contrarium docent Suar. de censur. disp. 31. sect. 1. num. 19. Quaranta ver. Ordo, vers. Secundo limita.

26. Inhabilis ad beneficia, vt sunt filij, & Nepotes, heretici post parentum heresim concepti, sunt etiam incapaces pensionis. Nau. de temp. ord. conf. 11. num. 2. In Nou. Gigas de pens. q. 94. num. 7. & alij relati a Sanchez in sum. lib. 2. c. 28. num. 36.

27. Pensio redimi non potest sine auctoritate Sum. Pone. Gigas q. 87. num. 5. & seq. Gambar. & Paulus Rom. ab eo citati.

28. Pensio reservata resignanti cum clausula (Non alias, nec alio modo) si beneficium illam pati non potest, reduci non debet, aut nulla declarari, sed resignanti datur regressus ad beneficium. Rota decis. 286 apud Farin. p. 2.

29. Solutiones metu censurarum factae non constituunt in quasi possessione Rotorum Seraphino decis. 1. 7. Nisi solvens acq. uerit compulsioni, & protestatus non fuerit in actu solutionis. Idem decis. 147.

30. Nulla est pensio cum detractis oneribus ordinarijs, non potest aequalis summa remanere pro Rectore. Rota diuers. p. 1. de cis. 298.

31. Dux pensiones obtineri non possunt sub eodem recto sine dispensatione.

Rebuff. de dispens. ratione ata. ver. Etiam si sunt sub eodem recto.

32. Excommunicatus non est capax pensionis (super beneficio Ecclesiastico. Say. de censur. lib. 2. c. 5. num. 11. licet enim pensio beneficium non sit, sunt tamen fructus Ecclesiastici. Alter. de censur. to. 1. lib. 2. dif. 6. c. 4.)

33. Milites Sacrorum Ordinum pensionem habentes super beneficijs Ecclesiasticis, non tenentur ad Horas paruas Beate M. Virg. Quia tales pensiones donantur illis vt Clericis iuxta Bullam Pij V. & c. Homob. de Priuil. Cleri. sect. 1. quest. 14. Azor. p. 1. lib. 10. c. 14. quest. 3. Suar. de Relig. to. 2. traq. 4. cap. 22. tit. 6. & alij.

IVSPATRONATVS

V. Electio.

1. **I**vspatronatus est ius, & potestas presentandi instituendum ad beneficium Ecclesiasticum. Host. in sum. de iurepatr. Vel est ius honorificum, onerosum, & vile alicui comperens in Ecclesia ex eius vel donatione, vel fundatione, vel constructione. Silu. cor. tit.

2. Est quid spirituale secundum Sot. de iust. lib. 7. q. 7. ar. 1. Tolet. lib. 3. c. 90. quia vendi non potest sine simonia. Verius tamen est, non esse simpliciter spirituale, sed secundum quid, quia est spirituali annexum c. De iure cor. tit. Non tamen vendi potest, nisi cum vniuersitate bonorum, cum qua ius ipsum transit, pro quo nihil plus accipi potest. Sed nec illa bona principaliter emi debent ad id ius consequendum; nec in contrarium venditione exprimum distanti ius: esset enim tunc simonia. Pan. in c. Quia Clerici, & c. Ex literis de iurep. s. Thb. 2. 2. q. 100. ar. 4. ad vlt. & ibi Arag. Fimens

H h 2 autem

autem, aut vendens, licet committat simoniam, non tamen incidit in excommunicationem. Nau. in man. c. 23. num. 111. Transit etiam cum ipsa vniuersitate honorum, licet ea bona transeat tantum quoad vtile dominium, nisi aliter cautum sit. c. Ex literis cit.

3 Insitruens præbendam de bonis suis referuat sibi potest de consensu Episcopi iuspatronatum, c. Quicumque fidelium, c. Filijs & c. Monasterium. 16. q. 7. Etiam meretrix de lucro meretricio, Gratian. discep. for. c. 202. num. 5. & seq. Item qui fundum dedit ad ædificandum c. Pie mentis 16. q. 7. Pan. rub. de iurepat. & in c. Proposuit de fil. præsb. & vol. 1. cons. 54. Item qui Ecclesiam ædificauit. c. Nullus de iurep. & ita esse possunt tres patroni in vno beneficio, si vnus dotet, secundus det fundum, tertius ædificet. Doct. cit. Quod si Ecclesiam penitus collapsam, quis in totum reædificet, acquirit iuspatronatum. Rota coram Seraphino decis. 555. quem ipso iure amisit prior patronus, etiam si ex prioris materia reædificetur, Glo. alios referens in c. Quoniam de iurepat. Azor. p. 2. lib. 6. c. 19. q. 16. intellige autem supradicta, modo adfit consensus Episcopi. Pan. in c. Nobis de iurepat. Si fundus eius sit, qui primò ædificauit, ambo erunt Patroni. Viuian. de iurep. lib. 15. c. 1. num. 2. Acquirunt etiam, qui auget dotem, vltra medietatem valoris fructuum, vt pluries censuit Rota, teste Ferentillo ad Burat. decis. 931. num. 10. Nunc tamen vt docet Monet. de commut. vlt. vol. c. 10. à num. 204. iure nouo. Concil. Trid. sess. 14. c. 12. c. 12. & sess. 14. c. 12. & sess. 25. c. 9. de refor. duo tantum sunt tituli acquirendi iuspatronatum. Nempe fundatio simul, & constructio, & dotatio. Quare fundans, & construens non prius acquirit iuspatronatum, quam ipse, vel alius de eius licentia de proprio dotet. Monet. num. 209.

4 In plures hæredes vnus, & plures patronos transit iuspatronatus per stir-

pes, non per capita. Clem. Plures eo. tit. V. Anchar. cons. 335. Quod si succedant alio iure, quam hæreditario, vt legatis, aut donationis, vt si doneatur familia, omnes de familia succedunt per capita. Ricc. p. 1. decis. 118.

5 Iuspatronatus transit in quoscunque hæredes etiam extraneos, etiam foeminas, & transit cum re data in feudum. c. Cum saculum de iurep. Non tamen transit ad extraneos, si adsint hæredes sanguinis. Alex. Trentacina. de substir. p. 4. c. 8. num. 17. Nec in illegitimos, si adsint legitimi. Rota. decis. 126. apud Farin. p. 1. Gratian. discep. for. c. 218. præcipue in iurepatronatus de familia, cum illegitimus non dicatur de familia, nisi legitimitur cum expressione qualitatibus. Ric. in sua prax. p. 1. resol. 185. Azor. vbi supra q. 15. Regulariter autem Spurius succedit, & est capax iurispatronatus, vt cum illi legatur, vel venditur vniuersitas, in qua est iuspatronatus, aut cum ab extraneo hæres instituitur, in cuius hæreditate est iuspatronatus: aut cum ipse de suo fundat, constituit, dotat, &c. sic multi, quos refert Azor. vbi supra.

6 Non transit in maritum cum vniuersitate dotis, sed ad vxorem pertinet nominatio, & præsentatio. Pan. in c. fin. num. 8. de concess. præb. Azor. vbi supra q. 6. relato Io: And. in d. c. fi. Non desunt tamen alij contrarium sentientes, inter quos Card. in Clem. 2. de iurep. Viuian. eo. tit. p. 1. lib. 1. c. 1. num. 70. Sed lib. 4. c. 7. num. 4 & 7. citato Mantica decis. 141. priorem sententiam amplectitur, & lib. 12. c. 15. num. 6. docet in casu occurrenti vocationis dari locum præuentioni inter virum, & vxorem in præsentatione, & Gratia. discep. for. c. 521. num. 21. & Rota decis. 10. de iurep. in nou. docent valere consuetudinem, vt præferatur maritus.

7 Possunt patroni inter se conuenire de Rectore ab eis alternis vicibus præsentando. Clem. II. cit.

8 Præsentatus si non est malus, non potest ab Episcopo repelli. c. Monasterium 16. q. 7. Adde Et si idoneus Trid. sess.

fell. 2. c. 9. de refor. Quidam repellat,
 & patronus laicus alium presentet, & Epi-
 scopus instituat, tenet institutio, non ob-
 stante appellatione per patronum prius fa-
 cta. Episcopus autem compellitur com-
 petens beneficium primo conferre, si ma-
 litiose repulit. c. Pastoralis de iurep. Eui-
 tar autem poenas, si probet illum non esse
 dignum. Glo. ibidem ver. malitiose. V. Ricc.
 par. 3. decis. 265.

9. Presentatus debet exhiberi perso-
 naliter coram Ordinario, nec sufficit mirt-
 tere instrumentum presentationis. Nisi
 presentatus sit persona nota, & valde quali-
 ficata. Ricc. plures referens. p. 1. decis. 13.
 Viuian. vbi supra c. 11. Nunc tamen vsum
 esse in contrarium docet Azor. p. 2. lib. 6.
 c. 16. q. 6.

10. Patronus non potest se presenta-
 re. c. Per vestras de iurep. Nec ius pre-
 sentandi in alium transferre, quod ab illo
 presentetur, quia esset presentare se ip-
 sum, cum procurator eius vicem gerat.
 Anchar. in c. Consuluit, casu 2. num. 5.
 & in c. Ex insinuatione num. 8. & in c. fi.
 de instit. vbi Pan. num. 6. & facit. c. Qui
 per alium de reg. iur. in 6. Si procurator
 constitutus sit a multis patronis ad presen-
 tandum, & vnum ex dictis constituenti-
 bus presentet, modo comparuerit nomine
 omnium, valet actus Campanil. in diuer-
 for. iur. canon. rubr. 1. c. 13. num. 399.
 quem refert, & sequitur Barbos. ad cit. c.
 Per vestras num. 3. Potest etiam patro-
 nus preces emittere coram Episcopo, vt si-
 bi provideatur de beneficio. Pan. in d. c. Per
 vestras. Immo possunt copatroni vnum
 ex se ipsis presentare. Azor. p. 2. lib. 6. c. 2.
 q. 3. Barbos. ad. c. Consuluit, & de iurep.
 relatis (Vgol. Anton. Lambertino,
 Rocco, Viuiano, & alijs. Potest tamen
 Episcopus conferre motu proprio. Pan. in d.
 c. Per vestras Silu. ver. Iuspat. q. 7. Po-
 test presentare filium c. Quia Clericis, &
 ibi Glo. ver. filij de iurep. Pan. in d. c. Con-
 suluit. Host. in sum. eo. tit. parag. In qui-
 bus Silu. & alij.

11. Patronus in fundacione potest de
 consensu Episcopi sibi referuare penho-

nem in recognitionem, c. Præterea in d. c.
 Iurepat. modo presentatus remaneat ius-
 ficiens stipendium. Pan. in d. c. Præterea
 Ang. ver. Iuspat. parag. 23. Silu. co. i. q. 3.
 item Pan. in c. 1. de censib. non. 1. Potest
 verò patronus vendere huiusmodi penho-
 nem, titulo apud ipsum remanente, secun-
 dum eosdem, & Anch. in d. c. Præterea.

12. Iuspatronatus institutus cum clau-
 sula, vt deitur Sacerdoti, dari non potest
 non habenti ætatem ad Sacerdotium re-
 quisitam, alias nominatio, & collatio est
 nulla. Rota coram Seraph. decis. 1328.
 Nau. de preben. cons. 5. 7. & 8. Roder.
 in sum. lib. 1. c. 30. conc. 1. per c. Ei-
 cui de preben. in 6. & fuit Trid. sess.
 25. c. 5. de refor. V. Anchar. in c. Si pro-
 Clericis de preben. in 6. Quod si in-
 stituens requiratur Sacerdotem de familia,
 & non reperitur, potest nominari Cle-
 ricus. Nau. c. 5. cit. Potest etiam Episco-
 pus cum consensu fundatoris, aut eius
 hæredis instituire nominatum, licet
 non habeat omnia requisita, pro illa
 vice tantum. Fel. in c. Cum accessissent de
 constit. a num. 28. & clarissime Pan. vbi
 num. 7. dicit beneficium conferendum
 presbytero posse de consensu patroni dari
 non presbytero. idem Sapp. ad d. num. 7.
 Nau. de orat. c. 3. num. 73. Item po-
 test pro magna utilitate Ecclesie, etiam re-
 nuente patroao, Pan. loco cit. Congre-
 gatio tamen Concilij declarauit etiam de
 consensu patroni derogari non posse quali-
 tatibus in fundacionem requisitis: & per
 Conc. Trid. sublatam esse facultatem, de
 qua Doct. in d. c. Cum accessissent. V.
 Moet. de com. mut. 1. 1. vol. 2. c. 20. a
 num. 348. Si tamen hic patronus esset
 ipse fundator, non verò hæres, veram
 putarem Pan. & Felin. sententiam: quia
 sicut in limine fundacionis poterat eas con-
 ditiones non apponere: sic potest eas
 dem tollere, si tamen non sint præiudi-
 cium Ecclesie. Vide tamen Massobrium in
 praxi concus. præud. 6. dub. 9. Licet
 fundator ius patronatus in ipsa fundacione
 dixerit, quod ad ipsum beneficium pre-
 sententur prælati, non erit tamen bene-
 ficium

ficiam sacerdotale, si ex obseruantia subsecuta; aliquando, & sæpe admissi fuerunt simplices Clerici. Sic decisum in Rota in vna Pannilonen. benef. 12. Febr. 1591. coram Mantica testator. Gonzab. ad regul. 8. Cancell. glor. s. in unum. 85. & seqq. Licet enim nomine presbyteri propria veniat Sacerdotes; id tamen etiam alijs Clericis conuenienter colligitur ex c. Vestra de eohab. Cler. & mul. Obseruantia enim est optima cuiuslibet dispensationis interpres. Idem dicendum, si in fundatione dictum sit quod presentetur Sacerdos, si postea ex obseruantia subsequente presentati sunt minores Clerici, quia & in his inuatur præscriptio. Sic Modeta de commut. vol. vlt. c. 19. num. 142. Viuius de iurep. lib. 6. c. 16. casu. 2.

13. Potest in alium transferri donatione, venditione, permutatione, & testamento; sed requiritur Episcopi consensus. Quod autem, c. Illud. & c. fin. de iurep. & potest transferri in laicum, aut etiam Clericum, quando huic non datur causa Ecclesie, sed simpliciter Azor. plurib. cit. par. 2. lib. 6. c. 29. q. 4. & seqq. Non sufficit verò licentia Vicarij, nisi habeat speciale mandatum. Rota dec. 3. 11. apud Farin. p. 1. Quod si donatio fiat alteri Compatrono, non requiritur consensus Episcopi. c. Ex insinuatione de iurep. vbi glo. ver. liberaliter. Nec quando transfertur ex testamento, siue per viam legati in aliam Ecclesiam; aut locum pium Modet. vbi supra c. 11. num. 214.

14. Patrono laico non presentante intra quatuor menses, Episcopus per se ipsum prouidere potest; Ecclesiastico dantur sex menses, c. Si verò. c. Eam te decet. & c. Cum propter de iurep. in aut. & c. vi. eo in 6. Non currit autem dictum tempus nisi à die scilicet vacationis. Rota coram Seraph. dec. 380. num. 1. Nec iuste impedito c. Quia diuersitate de concess. præb. Nec orta lite inter patronum, & Episcopum, qui præteritus Ecclesiam esse liberam, mandata patronis, ne presentent. Lambert. de iurep. lib. 2. p. 2. q. 1. ar. 1. 12. Nec patronus ligantibus super facta presentatio, ne quod non fuerit seruatus modus, & c.

Causis Clem. Plures paræ vlt. num. 1. de iurep. Possunt verò patroni in limine fundationis cum Episcopi consensu prorogare; vel abbreviare tempus à iure statutum ad presentandum. Viua de iurep. lib. 7. c. 3. num. 8. Potest etiam Episcopus per se ipsum prouidere si patroni non concordant in presentando cap. Quoniam de iurep. Pan. in c. Cum autem eo iur. Aut ligant super iure patronatus, & infra quatuor menses, si fuerit laicum, aut sex, si fuerit Ecclesiasticum, à die vacationis, non fuerit contrahens terminatus, c. Cum to. & c. Cum propter de iurep. Ideo verò laico dantur quatuor menses, & Ecclesiastico sex, quia hic facta nominatione variare non potest, ille verò sic, c. Pastoralis in acta glo. verborum. & c. Cum autem de iurep. Notat autem, & rectè Anchar. in d. c. Postulatum. 3. non posse dici variationem, sed accumulationem, quia potest secundum accumulare primo, vt Episcopus alterum instituat. Potest autem Episcopus prorogare dictum terminum Ricc. in sua prax. p. 1. resol. 195. & instituere presentatum in tempore, etiam post sex menses & c. quia Episcopo nullum est à iure præscriptum tempus, intra quod instituere debet sed tantum rationis ad patronos Azor. p. 2. lib. 6. c. 21. q. 13. & c. 25. q. 11. Viuius de iurep. lib. 7. c. 5. num. 9. & lib. 12. c. 6. Cum propter, vbi dicitur, quod contententibus patronis super iure patronatus, si intra debitum tempus non fuerit definitum, Episcopus Ecclesiam de persona idonea non differat ordinare. Pan. tamen in c. 2. de concess. præb. num. 12. citat Rotam dec. 210 tenentem respectu institutionis nullum esse tempus à iure limitatum, sicut in collatione, ideo in casu negligentie Episcopi recurrendum esse ad superiorem, idem docet

in c. Pastoralis num. 3. de iurep. & Viua. c. 6. cit

15 Si laicus habet iuspatronatus cum ecclesia, habet sex menses ad præsentandum Vgol. de pot. Ep. c. 51. num. 5. glo. fi. in c. vii. de iurep. in 6. vbi Anchar. num. 5. in fi. Quoad derogationem autem censetur laicum, ita vt in dubio non censetur: Papa velle ei derogare, neque illud comprehendere sub quibusuis reservationibus, nisi id exprimat Monet. de commut. vlt. vol. c. 10. num. 284. & seq. & num. 395. & seq.

16 Præsentatus à Clerico acquirit ius ad rem fixam, & irreuocabile, cum Clericus variare non possit, nisi fundauerit ex patrimonio, vt infra num. 5. q. Secus si à laico, qui variare potest Gomez. alios referens. q. 1. in reg. De iure alt. quas. uon toll.

17 Fundatum à Clerico ex patrimonio censetur laicale glo. in c. Clem. Plures vtr. præsentare de iurep. Pan. in c. Eam te. c. Cum autem. & c. Cum dilectus eo. tit.

18 Patronus in fundatione, potest de consensu Episcopi, aut eius Vicarij Episcopo extra Prouinciã absente c. Ex frequentibus de instit. conditions apponere, etiam contra ius, quæ omnino seruandæ sunt. Monet. de commut. vlt. vol. c. 11. num. 274. Nau. de iurep. concil. 7. c. Cum dilectus iuncta gol. ver. constitutum de consuet. Maslobr. prax. concurs. prælud. 7. dub. 8. citato Lambert. modo tamen non sint contra iura, in quibus non licet Episcopus dispensare. vt quod possit præsentare Rectorem in Ecclesia Collegiata Azor. p. 2. lib. 6. c. 24. q. 1. & 5. Nec alius à Pontifice potest eas tollere, Clem. Quia contingit de relig. dom. quod tamen facere non præsumitur, nisi expresse caveat q. 1. cit. Si tamen patronus consentiat, potest Episcopus. Monet vbi supra num. 188. & seqq. Nisi illæ conditiones essent viles, quia tunc etiam cum patroni consensu nequit Episcopus sine causa derogare. Idem num. 160. & latius num. 204. & seqq. Derogatur autem consuetudine contraria per

40. annos sine titulo: cum titulo autem, quia fuit dispensatum, aut aliter sufficiunt viginti inter absentes Nau. de iuris. cons. 1.

19 Iuspatronatus laicale donatum Ecclesie efficitur Ecclesiasticum Pan. in c. De Monachis num. 14. de præben. Rota coram Seraph. decis. 1420. & in alia Valent. benef. coram Orano. Limitat nisi trãsferantur cum conditione vt retineat naturam laicalis iuris patr. Maslob. vbi supra requis. 8. dub. 1. in fi. Idem si patronus ex fundatione efficitur religiosus Lambert. de iurepatr. lib. 2. p. 2. q. 1. art. 11. num.

12 Limitat tunc Garz. de benef. p. 5. c. 1. num. 555. ac vitam Episcopus Monach. iuspatron. iure sanguinis desertur in posteros, & illi adant.

20 Patrono egentia danda alimenta ab Ecclesia patronata c. Quicumque c. 16. q. 7. & c. Nobis de iurep. Intellige quando superest Ecclesie. Nam primo subueniendum est seruitoribus, & cultui diuino, & pro reparatione Ecclesie Pan. in d. Nabis num. 6. Rota plurimos referens decis. 454. apud Farin. p. 2.

21 Per patroni præsentationem in tempore factam acquiritur ius ad beneficium, quod censetur præseruatum per clausulam, Dum modo tempore data præsentium non sit alteri ius questum Pan in c. Bertoldus num. 9. de re iud. Rota de præben. decis. 17. in nou. & decis. 11238. coram Seraph. V. decis. 1153. 1274. & 1498. coram eo. dem Suspendit enim gratiam dicta clausula quare si tempore data vel gratiæ concessa aliquis habeat ius in re, vel ad rem, gratia huiusmodi est resoluta ac si non fuisset concessa: Si enim de eo constet, gratia pro non facta habetur, Rota decis. 1484. coram eodem. Habetur autem hæc clausula semper pro apposta. Vnde hæc conditio tacita, & subintellecta impedit ortum & suspendit Mandos. in reg. 17. q. 1.

22 Iuris autem questus appellatione venit non solum ius in re, sed etiam ius ad rem, & quodcumq; ius super quibuscumq; & quomodocumq; aliter quacumq; occasione vere, & ceruudialiter questum Mandos.

vbi supra. & ius quæsitum post spem firmam à praterito originem habentem. Idē q. 3. num. 3. acquiparatur enim effectui de cō praterito Idem q. 9. num. 6. Nisi sit quæsitum in perexpectantiam; quia expectanti, quod solum acceptatur non præiudicatur cōsiderabiliter, cum nil maneat ius utendi sua gratia in alia vacatione Monet. de commut. vlt. vol. c. 10. num. 465. Sed contrarium docet Gomez. in reg. de iur. alt. quæsi. &c. q. 1. vers. Tertio modo in fi. si ius est quæsitum per acceptionem vigore gratiæ expectantur.

23. Huic iurilicet Papa derogare possit ipsumq; tollere cum in beneficialibus plenam habeat potestatem Clem. 1. Ut lite pendente; & c. 2. de præb. in 6. non tamen vbi iurilicet competit ex collatione etiam absentis facta, iuxta c. Si tibi absentis, de præben. in 6. Vel ex electione, aut præsentatione, etiam ante acceptionem Rebuff. prax. benef. De iur. alt. quæsi, &c. glo. 6. num. 37. & seq. Gomez. ibidem q. 1. vers. secundus modus. Acquiritur etiam per præsentationem factā à patrono coram Ordinario ipsi præsentato ius ad rem considerabile, cui non censetur derogatum, nisi cum expressa derogatione regula: Si cui etiam acquiritur per deductionem iuris ad rem, validi in iudicium ante gratiam ab alio obtentam Rota decis. 253. apud Farin. p. 2. & decis. 7. de iurep. apud Crescen. V. Gratian. discip. for. to. 3. c. 458. Rotam diuersi. p. 3. lib. 3. decis. 492. & to. 4. c. 624. num. 16. Quomodo autem intelligendum sit, Papam habere plenitudinem potestatis, & esse dominum in beneficialibus, vide Monet. de commut. vlt. vol. c. 5. num. 99.

24. Immodò numquam intendit Papa derogare iuri alteri quæsitum, quibuscumq; vitatur verbis, & clausulis, etiam si addat, Ex certa scientia, motu proprio, & de plenitudine potestatis; non enim id potest facere sine peccato Rebuff. glo. 6. cit. Mandos. vbi supra q. 8. Limitat tamen primò Nisi Papa expressè derogat huic regula De iure alt. quæsi. &c. quæ habet locum in iure quomodolibet quæsitio, etiam ex priuile-

gio. Et dicto (quomodo libet) includit etiā ius minimum. Rota decis. 1082. coram Seraph. Limitat Secundo Nisi gratia sit natura sua præiudicialis, vel sunt exemptiones, & similia; tunc enim non requiritur expressa derogatio; quia sublato præiudicio cessaret gratia Rota decis. 174. apud Farin. p. 1.

25. Præsentatus in tempore præferendus est prouiso Apostolico. Vade si ante prouisionem, cum qua concurrat data institutionis, initi utas fuisset per diem ante præsentatus à patronis, per talem præsentationem fuit ei tale ius quæsitum ad rem, vt præferri debeat prouiso Apostolico, licet in gratia adesse derogatio in totum in r. sparronatus: quia cum huiusmodi gratia sit post præsentationem patronorum, nihil operatur Rota coram Seraph. decis. 1263. Vide decis. 574. par. 1. diuersi Mallobr. in sua Praxi concursus, prælud. 7. dub. 2. Ampliat Selua de benef. p. 3. q. 41. num. 90. Etiam si adsit clausula Anteferri, &c. quia hæc non præiudicat habentibus ius ad rem per electionem, aut præsentationem. Hi enim præferuntur prouisis à Papa Monet. vbi supra num. 457. & seqq. Ricc. i. sua praxi p. 1. resol. 177. De hac clausula Anteferri, vide Felin. in cap. Capitulum de rescript. num. 6.

26. Vbi post Concilium Trid. Ordinarius causa cognita approbavit Ius patronatum, non tenetur patronus amplius docere de titulo Ricc. vbi supra decis. 21. & Cong. Concilij apud Gonzales glo. 18 num. 26. quam ad verbum refert Mallobr. prax. concurs. requis. 1. dnb. 26. num. 12.

27. Si Papa conferat beneficium Iuris patronatus Ecclesiastici nulla illius facta mentione, tenet collatio. Immodò patronus non præsentauerit: tunc enim ad collationis validitatem requiritur specialis derogatio ipsius præsentationis Selua vbi supra. Si verò Ius patronatus sit laici, licet nondum præsentauerit, literæ Papæ non nocent. Felin. in c. Causam quæ de rescript. num. 26. relato Egidio conclus. 168. Nam iuripatronatus laicorum, aut etiam mixto, numquam præiudicat Papa, nisi id fuerit verbis expressum Felin. tract. Quando lit. Apoll.

Ap. noc. patr. Eccl. initio, & num. 6. & seqq. Pan. de off. lega c. Cum dilectus num. 4. Mantio. dec. 292. V. c. Cum dilectus, & ibi Glo. de iurep. Quarant. de benef. perimur. Nisi cum clausula motus proprii simul addatur Non obstantibus quibuscunq; per quæ gratia nostra possit quomodolibet impediri, vel differri Monet. vbi supra c. 10. num. 173. Felin. in c. Ad aures num. 8. de rescrip. & in d. trac. quando literæ Ap. &c. ampl. 2. V. Maffubr. in Prax. concurfus præclud. dub. 2.

28 Literarum Apostolicarum executio impediri potest per alterius possessionem, quando impediens est legitimus contradictor: vt quando clarum non est, beneficium esse Papæ reseruatum; & alius est à Patrono, vel Episcopo prouisus, & possidet. Rota dec. 523. apud Farin. p. 2. Impediri etiam potest, donec iustificentur in eis narrata, cum alias censentur sub repositæ Rota apud eundem dec. 251. Non enim danda executio, nisi literis iustificatis dec. 57. & 605. ibidem, & quoties adest legitima causa c. Si quando, de rescrip. vbi Felin. num. 2.

29 Institutus permutare non potest sine consensu patroni, qui cogi potest ad consentiendum, & illo prorsus recusante approbari potest permutatio per Superiorem Rebuff. prax. ben. tit. de permut. num. 12. & seq. & de signat. p. 3. num. 40. & trib. seq. vbi quod audiendus est patronus, & recusationis causa examinanda. Sed num. 40. docet ex generali Ecclesiæ consuetudine, omnes serè Episcopos huiusmodi permutationes expedire inconsultis patronis precipuè cum ea permutatio est Ecclesiæ necessaria Mandos. in reg. 32. q. 9. num. 4.

30 Non potest Episcopus Ecclesiam patronatâ in Collegiatâ erigere sine consensu patroni, Glo. in c. Nobis, de iurep. ver. in capella; quia sic patronus amitteret ius nominandi, cum in Ecclesia Collegiatâ Praefectum nominare non possit. Pan. in c. Suggestum num. 2. de iurep. Azor. p. 2. lib. 6. c. 22. q. 11. Intelligit nisi proponat sitabês, aut contradixerit, aut consenserit reuertendo iure suo, glo. in c. nobis, & ibi Pan. in si. de iurep.

31 Nulla est Episcopi institutio, etiam si presentatio facta sit, à ledis Ap. Nuntijs, nisi presentatus fuerit per ab Ordinario examinatus, & idoneus reprobatus, Nisi presentatus sit, vel nominatus ab Vniuersitate, seu collegio generalium studiorum Conc. Trid. sess. 7. c. 13. de refor. etiam si beneficium sit simplex Cong. Conc. Et satis patet ex textu, qui generaliter loquitur Ad quæ vis beneficia.

32 Institutio ex vi fundationis obligatus in certo loco, vel altari celebrare, si legitime impediatur, debet id alibi præstare, ne fundator debitis suffragijs fraudetur. Azor. vbi supra c. 23. q. 7.

33 Vbi sunt plures patroni, debet presentatus nisi maiori patronorum suffragio c. Quoniam de iurep. Quod Io. And. quem sequitur Pan. ibi num. 13. & Anchar. num. 8. ita intelligit, vt si conueniant patroni vt Collegium, non vt singuli, requiratur maior pars. Si verò vt singuli, sufficiat maior pars respectu aliarum partium; vt si sunt quatuor patroni, duo nomine Ioannem, tertius Petrum, quartus Franciscum, Ioannes est institucadus Azor. vbi supra c. 20. q. 20.

34 Renunciari non potest in alterius favorem citra patroni consentum, renunciatio tamen tenet, sed veni irritanda, si patronus contradixerit intra id tempus, quo Clericum nominare potest Azor. p. 2. lib. 7. c. 25. q. 4. citato Lambert. lib. 3. q. 5. principali ar. 2. num. 2. V. eundem Azor. c. 23. q. 11. lib. 6.

35 Potest pensione grauari in scio patrono, cum iuri suo nihil propterea derogetur. Gigas de pens. q. 24. Rebuff. de signat. p. 3. num. 28. Quod si postea patronus alimentis indigeat, & patrono, ac pensionario satisfieri non possit, patrono prius subueniendum. Azor. p. 2. lib. 8. c. 8. q. 11.

36 Potest Vicarius generalis instituire presentatum, Glo. in c. Ex frequentibus ver. officiali, de instit. vbi Pan. num. 5. Anchar. n. 5. Azor. lib. 6. c. 22. q. 3. Sbrozz. de off. Vic. lib. 2. q. 11. Itè Capitulum sed. vac. c. C. ō olim. de mai. & obed. c. 1. de instit. in 6. Glo. in c. si.

ver non possunt de off. Vicar. eo. lib. & in c. Cum in illis, ver. noscatur de præben. eo. lib. Azor. p. 2. lib. 3. c. 38. q. 2. & lib. 6. c. 35. q. 13. Intellige nisi habeat mandatum limitatum Cong. Concil. apud Garziam de benef. p. 5. c. 8. num. 83. & seqq.

37 Episcopus instituere aliquem non potest sine contenta patroni alias irrita est institutio, c. Decernimus 16. q. 7. Pan. in c. Illud de iurep. Azor. p. 1. lib. 6. c. 2. q. 1. Nec officit d. c. Illud, ubi dicitur institutionem esse irritandam; quia idem est ac irritam declarandam. Vel est irritanda quoad factum, sicut Episcopus de facto processit Pan. loco cit. num. 2. & apud ipsum Io. And. in c. 2. de off. Vic. in 6. Intellige autem nisi patronus sit negligens, aut præsentauerit indignum. quo casu patronus scienter præsentauerit indignum, priuatus est ipso iure pro ea vice potestatis præsentandi. Si ignoranter, laicus potest intra quatuor menses alterum præsentare, cum ipse variare possit. Non hic patronus Ecclesiasticus Anchar. in c. Cum vos. d. off. ord. & ibi Pan. alios referens num. 2. Azor. vbi supra q. 6.

38 Pluribus a patronis præsentatis tenetur Episcopus digniorem instituere Ricc. in sua praxito. 1. resol. 206. vbi alios refert addeas num. 3. ex multorum sententia peccare mort. Episcopum influentem minus dignum, non tamen teneri ad restitutionem, nisi beneficium deberetur digniori ex aliquo statuto, vel lege reperto in consensu: Glo. tamen in c. 3. de iurep. docet illum esse instituendum; qui maioris patronorum suffragio nititur, si dignus sit. Si tamen plures a quibusdones ab examinantibus pronuntientur, locus erit gratificationi, si præsentatio fiat a laicis: Secus si ab Ecclesiasticis, tunc enim primus præferendus c. Cum autem de iurep. V. Conc. Trid. sess. 24. c. 18. de refor.

39 Episcopus instituere non potest præsentatam absq. affixione edictorum, alias institutio nulla est ipso iure, vt pluribus cit. præcipue Rota Rom. docet Ricc. resol. 143. Sicut nullam esse factam intra terminum edicti docet resol. 144.

40 Patronus laicus potest quotiescung;

præsentare Episcopo, sine simul, sine successu, vt vnum ex eis eligat Episcopus. Clem. Plures inacta Glo. ver. præsentare, de iurepatr.

41 Quoties Ius patronatus transit in monasterium, Solus Superior præsentare non potest, nisi hoc habeat ex privilegio aut consuetudine præscripta, sed id spectat ad totum Collegium, c. Nouit, c. Quanto, & clarius c. Ea noscitur, de his, quæ fiunt à Præl. alias præsentatio est irrita d. c. Nouit.

42 Pupillus septennio maior præsentare potest sine auctoritate Tutoris aut Curatoris Io. And. Anchar. & alij quos refert, & sequitur Rochus de iurepatr. ver. competens q. 2. Pan. in c. Cum dilecta in n. de concess. præb.

43 Legatus de latere patronatam Ecclesiam concedere non potest, si patronus est laicus, aut clericus ratione patrimonij, c. Cum dilectus de iurepatr. aut cum est commune laico cum Clerico. Azor. p. 2. lib. 5. c. 28. q. 2.

44 Ius patronatus confiscari non potest, nec transit in fiscum, sed Ecclesia libertatem consequitur. Rota decis. 53. num. 5. apud Farin. p. 1. Monet. de commut. vlt. vol. c. 11. num. 164. Nisi patronus delinquens haberet copatronos: tunc enim ius præsentandi apud illos remaneret Sanchez in sum. lib. 2. c. 19. num. 3. Alij tamen quos refert, & sequitur Surd. de alimen. lit. 9. q. 22. num. 28. Pan. in c. Cuius laici num. 3. & c. Nobis num. 3. de iurep. docet transire cum vniuersitate bonorum, si tamen eius sit natura. vt transire possit in extraneos, vt docet Sanchez vbi supra num. 10. vbi num. 5. plures refert in contrarium, & Monet. num. 167. id etiam intelligit, quando Ius patronatus est hæreditarium, & transitorium in extraneos, & vltimus possessor sine hærede legitimo, aut honorario, si sit bonorum possessore iusq; ad decimum gradum; vel sine vxore intestatus de cedu. v. Imol. in Clem. Plures à num. 70. de iurep. Felin. in c. Quarto de iudic. num. 3. Azor. p. 1. lib. 6. c. 20. q. 14.

45 Præscribi potest aduersus patronum priuatum spatium decem annorum inter præsentantes,

centes, viginti inter absentes cum titulo, & triginta sine titulo. Mol. de iust. trac. 2. disp. 70. Verum Couar. in reg. Possessor p. 2. parag. 10. num. 8. censet omnino requiri quadraginta annorum quasi possessio- nem absq; titulo. Contra Ecclesiam libe- ram laicus non praescribit, cum sit incapax: nisi ex privilegio, aut iuris communis ti- tulo Molin. disp. 75. Excipit Couar. num. 2. cum alijs. quando non esset omnino cer- tum Ecclesiam fuisse liberam, & praescri- bentes sunt parochiani.

DECIMAE OBLATIO- NES. PRIMITIAE.

V. Praescriptio.

I Decima est omnium bonorum mobilium sicut acquiritorum pars decima Deo data, constitutione diuina Deo debita Host. in sum. de de decim. Et est triplex, personalis, praedialis, mixta ex vtraq; Silu. ver. decima. Personalis est, quae provenit ex lucro industriae. Praedialis, quae debetur ex ijs, quae nascuntur, vel quasi nascuntur ex praedijs, vt sunt fructus agrorum, domorum, molendino- rum, pistrinorum: Mixta, quae debetur ex ijs, quae partim ex praedijs, partim ex industria hominum provenit, vt ex ani- malibus, & eorum foetu, lana, &c. De decimis P. Moneta in suo trac. de decim. Reginald. lib. 19. c. 3. sect. 3. Suar. de relig. trac. 2. lib. 1. c. 9. & seqq. Less. de iust. lib. 2. c. 39. dub. 1. & 2. S. Tho. 2. 2. q. 87. Sor. de iust. lib. 9. q. 4. Silu. & Summistae ver. Decima. Pa- nor. & Canon. in tit. de decim. & alij plures.

2 Oblatio idem est, quod decima. dif- fert tantum, quod decima offertur ministris Ecclesiae: oblatio vero immediate ipsi Deo.

3 Primitia est prima pars fructuum, vel frugum Deo offerenda Silu. vbi supra.

4 Decimas non debet Clericus ex fru- ctibus Ecclesiae, c. Nouum genus, & ibi

Pan. de decim S. Tho. vbi supra ar. 4. Host. in sum. de decim. Sor. vbi supra ar. 4. Nec de patrimonio, si seruit illi Ecclesiae, Silu. ver. Decima q. 13. Ang eo. parag. 7. Con- traria est com. Host. Pan. S. Tho. Sor. loc. cit. Azor. p. 1. lib. 7. c. 35. q. 5. Nec agricola de eo, quod perit sine culpa graui Sorus vbi supra ar. 8. ad 2.

5 Decimae personales nullibi ferè sunt in vtu. vbi verò viget consuetudo, soluenda deductis impensis, iuxta. c. Pastoralis de decim. Nau. c. 21. num. 31. Et debentur Ecclesiae, vbi recipit sacramenta c. Ad Apostolicam, de decim.

6 Decimae non debentur, vbi non est mos. Host. eo. tit. parag. Cui danda Nau. vbi supra. Colonus praedij regularium, qui ex privilegio exempti sunt à decimis, si priuilegium sit personale quia personae sunt exemptae, vt non teneatur ad decimas: tunc colonus tenetur pro parte, secus si priuilegium sit reale, quia agri, & praedia à deci- ma eximuntur, ideo eorum conductor ad decimam non tenetur. Azor. p. 1. lib. 7. c. 26. q. 7. per Glo. in Clem. I. de decim. ver. Exclendas, & Anchar. Imol. & Cardin. ibidem Pan. in c. Ex parte 1. num. 4. de decim. quia fructus capiuntur ex terra priuilegiata.

7 Non obstante Conc. Trid. sess. 23. de ref. c. 12. potest absolui, qui iuste impeditus non soluit decimas Nau. vbi supra, & de decim. conf. 2. sed cum Trid. non excommu- nicet ipso facto; ideo intelligendus est Nau. post latam excommunicationem.

8 Si res aliqua ferat duplices, aut tri- plices fructus, ex omnibus soluenda deci- ma Azor. vbi supra q. 12.

9 Si praedia, quae prius soluebant deci- mas, donentur Ecclesiae, ex eaquè dona- tione propria Ecclesia magnum damnum recipiat, transeunt cum onere cap. sugge- rum de decim. Caiet. & Arag. 2. 2. q. 87. ar. 4. Regulares de bonis emptis non tenentur ad decimas Congreg. Conc.

10 In decimis praedialibus non dedu- cuntur impensa, neq; fementis. c. ex parte, & seq. c. Tua nobis, & c. Pastoralis de decim.

11 Decimae praediales an debeantur

sacramentali, aut prædiali, attenditur con-
suetudo Rota dec. 279 apud Farin. P. 2. c.
cum contingat, & c. cum in tua de deci-
mis. De iure tamen, com. debentur Ec-
clesiæ parochiali c. si. de paroch. in 6. &
d. c. Cum. in tua. excipe Colonum, qui te-
neatur solvere Ecclesiæ ubi sunt prædia, non
Ecclesiæ sui domicilij Anchar. in c. Cum sit
homines, de decimis; sed hic textus dicit,
Etiã in hoc casu seruandam esse consuetu-
dinem legitimè tamen præscriptam, vt do-
cet ibi glo:

12 Decimæ ex fructibus animalium
debentur propriæ parochiæ, si in ea com-
morentur, & pascant. Si verò alibi pas-
cantur, illi parochiæ debentur pro rata
temporis, quo ibi pascuntur Suar. vbi supra
c. 21. num. 8.

13 Decimæ Papales soluendæ etiam ex
fructibus prædiorum, quæ sunt in alia Dio-
cesi, cui non sunt impostæ, quia non est
onus prædialæ, sed ecclesiæ, Moneta alios
referens, de decim. c. 9. num. 68. & seq.

14 Si laicus per plures annos deci-
mas non soluit, & prædium vendidit, in
electione Rectoris Ecclesiæ est, vel contra
prium, vel contra secundum possessio-
nem agere Feder. cons. 54. & com. vt ta-
stator Anchar. in c. Cum sint homines, de
decim. & in c. si. eo in 6. vers. Duodecimo
nota.

15 Oblationes notoriè dissidentium, &
opprimentium pauperes, non recipiantur
c. Oblationes dist. 90. Nec r. proru Ecce-
siarum, qui sani non restituentes cum pos-
sint, in morte impotentis reperiuntur, c.
Super eo de rapt. Nec Vsurariorum, c.
Quia in omnibus de vltur. Nec meretri-
cum Host. vbi supra Silu. ver. Decimæ
q. 9 glo. in c. Ex transmissa de decim.
Ne videatur fauere peccato S. Tho. 2. 2.
q. 86. ar. 3. ad 1. Nec violentis immu-
nitatem Ecclesiasticam, qui non vult
emendari c. Miror. 17. q. 4. Nec sacrile-
gorum quousq; ad communionem reci-
piantur c. De viro, 12. q. 2.

16 Offerre aliquid tenebris in Ecclesia,
si est consuetudo obtinens vim le-
gis, vt cum decimæ in vltu non sunt, &

ministri aliunde non habent, vnde vi-
uant. Aut si sit consuetudo immemora-
bilis offerendi certum quid statis solem-
nitatibus: secus si per modum liberæ do-
nationis Sor. de iust. lib. 9 q. 3. art. 1
Ang. ver. oblatio num. 1. Sufficit ve-
rò maiorem populi partem, etiam cum
consuetudo obligat Silu. vbi supra num.
4.

17 Oblationes, quæ fiunt sacris Ima-
ginibus, spectant ad Parochum intra li-
mites suæ parochiæ Barbos. plurimos refe-
rens ad c. Quia Sacerdotes 10. q. 1. Pa-
nor. in c. Pastoralis num. 2. de his quæ fi.
al. mai. par. cap. Item si fiant Cappellæ
vel Altari fundato intra parochiam: Pan.
in rubr. de paroch. num. 3. Et licet pictu-
ra sit in domo alicuius priuati. Idem in c.
Quoniam num. 1. de decim. V. tamen Fe-
lia. in cap. Bilectus, de off. ord. Limitat
Pan. in c. Theodosius num. 4. de sta. mon.
Nisi huiusmodi oblationes fiant in locis
religiosis, quia hæc non cedunt Epi-
scopo, nec parochiæ, sed ipsis locis re-
ligiosis.

18 Primitiæ soluendæ ubi est mos. Nau.
c. 21. num. 31. Quantitas pendet ex dan-
tis voluntate S. Tho. vbi supra ar. 4. ad 3.
Silu. vbi supra num. 3. Ang. ver. primitiæ
Innoc. in c. 1. de decim. vbi Pan. num. 8.

RESIDENTIA

V. Beneficium

1 **R**esidentia est personalis solutio
proprij officij in proprio bene-
ficio Silu. ver. residentia. Residere, & in-
teresse differunt: Non enim omnis residens
in Ecclesia interest diuinis. Cassadr. de cler.
non resid. decis. 22. Angel. clericus 2. pa-
rag. 2. Silu. ver. resid. q. 7.

2 Omne beneficium requirit residen-
tiam de iure antiquo Inn. in c. Clericos

de cler. non resid. Host. in sum. eo. tit. num. 1. Nau. co. conf. 4. num. 3. dicens contrarium esse probabile. Armill. ver. resid. parag. 2. Alij vt Panor. in c. fi. de cler. non resid. vbi supra q. 4. dicunt non omnia requirere, nisi ex privilegio, statuto, aut consuetudine, Ang. cler. 9. parag. 1. docet omne beneficium etiam simplex requirere residentiam, nisi consuetudo, vel dispensatio ex legitima, & rationabili causa excuset. Sor. de iust. lib. 10. q. 3. ar. 1. docet beneficia, quibus annexa est cura animarum, vt Episcopatus, Parochiale, Abbatia, & huiusmodi, requirere residentiam. Azor. p. 2. lib. 7. c. 3. q. 1. vult teneri etiam habentes Dignitatem, vel administrationem, vel officium, vt Praepositi, Personatus, Decani, Archidiaconi, Thesaurarii, Praeceptores, & huiusmodi, per c. Ad hac de praben. §. c. Ex parte nostra, c. Inter quatuor, & c. Ex parte tua, de cler. non resid. quae iura innouat, & confirmat Conc. Trid. sess. 14. c. 12. de refor. Item habentes canonicatum, portionem, suae praebendam in Cathedralibus, suae collegiatis. Trid. vbi supra. Alij, vt Host. vbi supra, & Io. And. in c. fi. de cler. non resid. censent illa tantum beneficia residentiam requirere, quae dantur in titulum, suae sint Vicariae, sine modica estimationis. Verum de beneficijs simplicibus dicendum, quod licet de iure canonicis teneantur beneficiariae residentiam: consuetudine tamen, privilegio, aut statuto introduci potest, vt ad eam non teneantur. Et Cor. Greg. Concil. declarant beneficium simplex, etiam in titulum collatum ad residentiam non obligare, nec ad eam posse Episcopum cogere Mandos. in reg. 1. q. 14. num. 8. Teneatur tamen sufficienter prouidere, ne Ecclesia sua debitis seruicijs fraudetur, Azor. vbi supra, vers. Quares item,

3 Non dicitur residere, qui licet praesens sit, non tamen seruit Host. vbi supra Silu. ver. residentia parag. 1.

4 Episcopus, & Cardinalis residere tenentur etiam in Ecclesia commendata

Trid. vbi sup. Pius IV. in Bulla, quae incip. In Suprema. Et Cardinalem Episcopum non excusari a residentia esse in Curia, Cai. 2. 2. q. 185. ar. 5. Sor. de iust. lib. 9. q. 3. ar. 1.

5 Curatorum residentia est de iure diuino, nec suppleri potest per Vicarium Sor. vbi supra Nau. c. 23. num. 121. Silu. ver. residentia q. 2. Roder. in sum. p. 2. c. 23. Dec. repet. c. Cum omnes, de const. num. 3. & fauet Trid. sess. 7. c. 3. de refor. & sess. 23. c. 1. Caiet. vbi supra Coar. 3. var. res. c. 13. Azor. p. 2. lib. 7. c. 4. q. 1.

6 Potest Episcopus ex causa abesse tres menses, & Curatus duos, sed hic non nisi causa per Episcopum cognita, & licentia in scriptis obtenta, prouisa Ecclesia de idoneo, & ab Episcopo approbato Vicario. Trid. c. 1. cit.

7 Non residens in beneficio sine iusta causa peccat mort. & tenetur fructus restituere ante condemnationem aut fabricae Ecclesiarum, aut pijs operibus Trid. vbi supra.

8 Habentes beneficium Curatum in Cathedrali, aut collegiata non possunt abesse quotannis plus tribus mensibus Trid. d. c. 1. & sess. 24. c. 12. de refor.

9 Obtinens beneficium Curatum post Trid. non potest abesse causa studiorum Quod si licentiam obtineat, exprimens aetas. Nam sit est 30. annor. non conceditur, nisi iam studia incepisset Cong. Conc. De iure abesse potest per septennium. c. Cum ex eo, de elect. quod intelligit ibi Glo. ver. Septennio, a die commissi regiminis. Interim vero ponendus Vicarius in Ecclesia, cum congrua fructum portione Cong. Conc.

10 Potest quis abesse animi gratia, sed non diu Sor. de iust. lib. 9. q. 3. ar. 4.

11 Non residentes tenentur Missas per Vicarium dicere, quot tenebantur residentes. Sor. vbi supra ar. 1.

12 Excusatur a residentia auditio Theologiae per quinquennium, docere, semper, c. Licet, iuncto c. fi. de magist. Idem de praedicatione, & auditione iuris canon. Pan. & Felin. d. c. fi. Archid. in c. 2. de priuil. in 6. Ad alias scientias requiritur Episcopi licentia c. Relatum,

& c. Tua de Cler. non resid. c. Cum ex eo, de elect. in 6. & Pius IV. in^o const. quæ incipit Sanctissimus V Ancar. in d. c. 2. de priuil. Non valet dispensatio cum his qui doctiles non sunt, cessat enim ratio priuilegij, sicut etiam cessat, cum dispensatus studijs non vacat. quare perdit priuilegium glo. in d. c. Cum ex eo, ver literaturam. Excusat etiam seruire Papæ, aut Episcopo in utilitatem Ecclesie c. De cœtero c. ad Audientiam, & c. dilectus de cler. non resid. De Parocho statuit Congreg. Concil. Episcopum non posse illum extra Curâ ad certa negotia adhibere, etiam constituto Vicario, nisi causam visitationis per bimestre. De Episcopo censent Cai 2. 2. p. 185. ar. 5. Sot lib. 10. q. 3. ar. 4. non excusari, si seruiat in Curia in officio Camerarij, Pœnitentiarij, Thesaurarij & huiusmodi; quod ea officia ab alijs commodè obiri queant, & concedit Azor: p. 2 lib. 7. c. 4 q. 5 quando absunt alij ad ea munera satis idonei. Excusant etiam licentia legitima; glo. in c. Inter quatuor de Cler. non resid. Item honesta consuetudo cum causa legitima Innoc. in c. Tux eo tit. quæ tamen duæ causæ non videntur legitime in Curato, qui ex Trid. c. 1. cit. abesse non potest, nisi ex quatuor causis.

Prima Christiana charitas, vt ad dirimendas lites, controversias, simultates, odia, & dissidia inter aliquos orta.

Secunda, Euidens utilitas, vt cum ad tempus abest ad morbum curandum, ob bellum, hostium incursum, pellem seruientem, æris intemperiem, vel ob inimicitias, odium, vel offensionem Principis, vel Domini loci, vel etiam populi declinandam, & ob vitæ salutis, vel libertatis periculum ad tempus deuitandum. Odium, & offensionem Principis, & c. Intellige, si Episcopus eos reconciliare non potest, nec aliud beneficium illi conferat. Et si inimicitie non sunt exortæ culpa sua, & post obtentum beneficium. Nam alias non excusatur nisi per annum de licentia Episcopi.

Tertia, Obedientia, vt scilicet Papæ, vel Legato, vel Episcopo officium iustam, ac edditum imperanti pareat c. Cum dilecti,

& seq. de Cler. non resid. qui textus cum loquatur tantum de Canonici non habet locum in alijs curam, aut administrationem habentibus lo: Med. & Pan. in c. ad Audientiam de Cler. non resid. licet Silu. ver residentia q. 6. vers. 2. extendat ad omnes. sed non rectè Azor. vbi supra q. 3. vers. quinta causa.

Quarta Euidens utilitas, vel necessitas Ecclesie cui præest, vt cum ad Synodum generale, siue provinciale rite. & legitime vocatus proficiscitur: Item negotia Cleri legitime demandata Congreg. Concil. In omnibus tamen supradictis casibus Ecclesia fraudari non debet debitis obsequijs, sed supplendum per idoneum Vicarium Trid. c. 1. cit. Nau. c. 25. num. 121. vers. Quinta.

13 Obtinens Parochialem. & Canonicatum, qui consistit solum in distributionibus sine præbenda, eas lucratur absens causa parochia, si vtrique seruire non potest Congreg. Concil. Idem cum abest causa studiorum dempta tertis parte, quæ inseruientibus accreuit, & distributionibus Missis, aut defunctorum anniuersarijs applicatis. ibidem referent Quaranta ver. residentia in addit. Idem de Lectore publico ex gratia, vt declarauit Greg. XIII, referentem eadem Quaranta.

14 Excusæ à residentia in Collegiatis non insignibus consuetudo immemorabilis, & redditus tenuis, qui canonicos alere non potest Congreg. Concil.

15 Causa præbendatus non excusatur à residentia, nisi aliud obtinet; ad id enim tenetur ex vi beneficij. Sicut eadem ratione non excusatur ab assistentia in Choro, & recitatione officij in quantum potest cū alijs, si memoriam tenet Nau. de hor. can. c. 1. num. 13 quem sequatur Suar. de rel. g. to 2. lib. 4. c. 27. num. 4. tract. 4

15 Dispensationes de non residendo. & beneficiorum fructus recipiendo ratione studij etiam concessæ à Sede Apostolica, non valent sine consensu Ordinarij Pius IV. in const. quæ in c. incipit Sanctissimus 24 Nau. 1564.

17 Distributiones quotidianæ debeo-

tur impedito infirmitate c. vn. de cler. non resid. in 6. Et detento iniuste in carcere, iniuste excommunicato; non potenti adesse sine corporali lesione: in exitum iniuste missio: timenti vim sibi inferendam Nau. de Cler. non resid. conf. 10. & seq. & de hor. can. c. 1. num. 10. Silu. benef. ult. q. 3. Intelligi si dum non impediuntur sicut litunt adesse diuinis officijs in choro. Pan. in c. 1. de Cler. agror. & in c. Ad audientiam de Cler. non resid. num. 5. & vol. 1. conf. 70. Felu. in c. Apollol. ex de except. num. 12. Nau. de hor. canon. c. 10. num. 11. Azor p. 2. lib. 7. c. 7. q. 11. Couar. 3. var. resol. c. 13. num. 8. Debenur etiã Senio confectis, qui ad Ecclesiam ire commodè non possunt, si prius erant soliti residere Congreg. Concil. Azor. vbi supra. q. 12. Et absentibus ad euentem Ecclesiam vilitatem c. vn. cit. Silu. & alij cit. Et celebranti tempore diuinarum officiorum de præcepto Superioris Pan. in c. Cum olim de re iud. num. 4. & 6. V. Barbos. de Episcopo p. 3. allegat. 53. à num. 155.

17. Distributiones quotidianæ duplices debentur ei qui habet in Ecclesia duo beneficia Cong. Concil. Panor. & Felu. in d. c. Cum olim. Cou. vbi supra num. 6. quia eas obrinet diuerso iure. V. Azor. p. 2. lib. 7. c. 7. q. 13. Barbos. ad c. Eam te num. 7. de resorp. & ad c. Cui olim. num. 2. de re iud.

18. Distributiones quotidianæ secundum Nau. de hor. can. c. 22. num. 50 sunt in duplici differentia. quedam enim sunt extraordinariæ, quæ de redditibus particularibus dignitatum, personatum, & officiorum constituantur, lucri faciendæ ab eis solis, qui eas habent, impendendo officia diuina eis ab Episcopo designata, vt v. g. cantantes missam solemnem certis diebus & hæc in detectu, fabricæ applicantur Congreg. Concil. Quædam sunt ordinariæ, quæ constituuntur de fructibus communibus, lucificandæ à facientibus communiter officia diuina, & hæc alijs inferuentibus accercentur. Et per hæc conciliantur c. 3. de resor. less. 21. Conc. Trid. & less. 22. c. 3. In illo enim de ordinarijs; in hoc verò de

extraordinarijs distributionibus agitur.

19. Canonicus non legitime impeditus non accedens ad chorum, præter distributionum amissionem, peccat venialiter. nisi si talis esset eius consuetudo: vel propter eius absentiam officia in Ecclesia minime dicerentur, quæ eo præsentem recitarentur: Vel Ecclesia notabile damnum in diuino cultu pateret; tunc enim peccat mortaliter Silu. ver. hora q. 10. Nau. de hor. can. c. 35. num. 18. Ang. ver. hora parag. 26. Cai. in fam. ver. hora, & alij, id rectè intelligentes etiam de alijs Ecclesijs Collegiatis, & regularibus iuxta Cl. Lde celebr. miss.

21. Canonici non possunt remittere distributiones quotidianas non intercessitibus absq; legitima causa, non obstante statuto aut consuetudine in contrarium. c. Licet, & c. Extirpanda parag. Quia nonnulli de cler. non resid. in ant. & c. Consuetudm. eo. in 6. Trid. less. 24. c. 12. de res. & accersunt alijs inferuentibus, huiusmodi remissioni non assentientibus. Quòd si omnes assenserint, debentur vsibus Ecclesie Cong. Conc. sæpe. Si post eorum restitutionem, ab ijs, ad quos pertinent, liberè, & sine coactione donentur, possunt retinere Nau. de orat. miscell. 14. Arg. clericus 7. parag. 8. Azor. p. 2. lib. 7. c. 7. q. 9.

22. Canonici Ecclesie collegiatæ compellendi sunt ad residendum, atq; ad horas canonicas statis horis recitandas Cong. Conc. vt refert Quarant. ver. Horæ canon.

23. Canonicus absens pro defensione iurium sui beneficij, cum licentia sui Episcopi non amittit distributiones quotidianas, quia censetur præsens c. Ex parte 2. de cler. non resid. Rotam vna Alten. fructuuarum coram Manzenedo 15. maij. 1613.

24. Cum redditus beneficij consistunt in solis distributionibus quotidianis, eas lucratur residens in loco beneficij, licet non inter sit horis canonicis, Glo. in c. vn. de cler. non resid. in 6. ver. receperis, quia potius sunt præbendæ quam distributiones. Moneata de distrib. quot. p. 1. q. 7. num. 14. & p. 2. q. 10. num. 24. Azor vbi supra q. 7. Profper de August. ad Quarant. ver. residentia.

HORAE CANONICAE.

V. Beneficium. Oratio.

HORA Canonica est officium divinum dicendum certa hora ex institutione sacrorum Canonum. Silu. ver. hora.

2 Beneficij omnes quaecumque habeant beneficium à die adaptæ possessionis licet non sit in Sacris Paris. de relig. lib. 1. q. 9. num. 13. Less. lib. 2. c. 34. num. 87. in fi. Aut si per ipsum steterit quo minus illam habuerit: ut quia malitiosè, aut negligenter se gessit Suar. alios referens de relig. tract. 4. lib. 4. c. 14. num. 6. & seq. Aut cum sua culpa non admittitur in possessionem, Valquez. opusc. de benef. c. 4. parag. 3. art. 1. dib. 6. Item qui beneficium Ecclesiasticum habet non in titulum, sed in comendam, siue ad tempus, siue in perpetuum: habet enim veram beneficij administrationem spiritualem, & temporalem, & fructus percipit, sicut beneficij administratione tituli. Io. Med. de orat. q. 1. glo in c. Nemo de elect. in 6. Nauar. de orat. c. 20. num. 16. Azor p. 1. lib. 10. c. 3. q. 6. Item in sacris constituti, Concil. Basilien. sess. 21. Qualiter extra choram, & constat de antiquitate consuetudinis quæ vim præcepti obtinet de quo Marchin. de ordi. tract. 2. p. 5. c. 12. difficul. 1. & alij ab ipso relati. Sanchez de matr. lib. 9. disp. 15. num. 6. Suar. de relig. to. 2. lib. 4. c. 16. Monachi, & Moniales professi ad Choram deputati tenentur sub mortali ad recitationem horarum canonicarum. Est com. Ang. ver. hora can. parag. 3. Silu. eo Nau. c. 25. num. 97. & de orat. c. 7. à num. 4. Cai. in sum. ver. horæ can. Sor. de iust. lib. 10. q. 3. ar. 3. Valent. to. 3. q. 2. p. 10. parag. 2. Arag. 2. q. 83. art. 12. B. Med. in sum. lib. 1. c. 14. parag. 1. S. Ant. p. 3. tit. 13. c. 4. parag. 1. Pan. & Canonistæ in c. 1. de celeb. Miss. Azor p. 1. lib. 10. c. 5. Et licet quoad regulares neget ratione status obligari, nisi sint in sacris Cai.

vbi supra. Io. Med. de orat. q. 7. & Suar. de relig. to. 2. tract. 4. lib. 4. c. 16. Verius tamen alij docent omnino teneri. Converteri non tenentur sub mortali ad recitandas orationes illis à regula pericriptas: Nisi aliud in ipsa regula statuatur. Cai. Arag. Nau. loco cit. Silu. vbi supra q. 2. vers. 2.

3 Habens Præbendam, seu præbendiales portiones tenetur ad horas canonicas; est enim verè beneficium Ecclesiasticum, cum sit perpetuum, nec conferri potest, nisi ab Episcopo, vel alio superiore Ecclesiastico; & non nisi Clerico, & in titulum, nec obitu Clerici extinguatur, sed vacet, & alteri conferatur. Pan. p. 2. consil. 47. num. 1. & Pius V. const. incip. Ex primo Lateran. Concil. id aperre statuit. Est autem Præbendam beneficium institutum ad subsidium adolescentum, qui in studia literarum incumbunt; Vel eorum, qui contra Christianæ religionis hostes bellum gerunt: aut Canonicorum, qui ex Canonicatu sufficientes ad victum redditus non habent. Ex Azor. p. 1. lib. 10. c. 3. q. 4. V. Beneficium num. 3.

4 Ad officium non tenetur, qui habet beneficium ad officium non ecclesiasticum, ut pullandi organa, docere Theologiam, Silu. vbi supra Nau. de hor. can. c. 7. num. 26. Nec Religiosus dispensatus in castitate Nau. vbi supra num. 26. Azor vbi supra c. 6. in fi.

5 Excommunicatus, & suspectus tenetur ad horas, sed privatim, & sine Dominus vobiscum Silu. vbi supra q. 3. Nau. num. 6. Couar. var. res. lib. 3. c. 13. num. 8. Sor. art. 1. cit. Item degradatus Silu. vbi supra Nau. num. 17.

7 Infirmus, & cæcus, si possint habere socium, cum quo recitent, tenentur si viuant ex redditibus Ecclesiasticis, aut præbendam in titulum; aliter non tenentur quære socium Nau. de hor. c. 12. num. 12. ad 18. Azor p. 1. lib. 10. c. 13. q. 3. & 6. At Suar. vbi supra c. 27. num. 14. docet quod licet non viuant ex redditibus ecclesiasticis, &c. tenentur aut quære socium, si sine magna difficultate, aut sumptu possint illum habere; aut si memoria teneant officium,

ista, aut aliquam partem totalem, vt horam integram, illam recitare. V. infra num. 40.

8 Habentes solos minores ordines nec Episcopus potest cogere ad aliquid Sor. vbi supra 10. Med. de orat. q. 7. Azor. p. 1. lib. 10. cap. 15. q. 2.

9 Capellania instituta sine auctoritate Episcopi, aut Papæ non obligat ad officium Nau. de hor. c. 10. num. 17.

10 Ordo horarum non est in precepto Silu. vbi supra q. 9. vers. 4. Arg. eo. parag. 18. 15. Ant. p. 3. tit. 13. c. 4. parag. 4. & ideo potest ex causa mutari Nau. vbi supra c. 3. num. 66. Sor. ar. 4.

11 Vesperas ante prandium in quadragesima dicere oportet in publico officio, non autem in priuato Nau. vbi supra num. 41. & miscell. 70. Silu. vbi supra vers. 5.

12 Possunt manè dici horæ vsq; ad vespervas inclusiue Cai. in sum. ver. hora parag. quoad quartum si tamen ad sit iusta causa Azor. vbi supra c. 9. q. 8. in fi. vt ob futuras occupationes, c. presbyter dist. 91. & c. presbyter de celebr. miss. vbi Pan. num. 3.

13 Recitare matutinum vespere vt manè voluptuosus quis dormiat, non est mortale. S. Tho. quol. 5. ar. 18. Nau. in man. c. 25. num. 97. & de hor. c. 3. num. 54. S. Ant. vbi supra Silu. ver. hora q. 9. vers. 3.

14 Post mediam noctem transit obligatio officij illius diei Nau. c. 3. cit. num. 50. Armill. ver. hora num. 17. Silu. eo. q. 9. vers. 6. in fi. Azor. vbi supra e. q. 9. q. 6.

15 Tempus recitandi officium est post exactam horam completorij diei precedentis, attendita diuersitate dierum, & temporum Caiet. vbi supra Bellarm. to. 3. controu. 3. lib. 2. c. 18. S. Tho. quol. 5. ar. 11. & duabus, tribusue horis post meridiem. Azor. vbi supra q. 5. Suar. de relig. to. 2. trac. 4. lib. 4. c. 26. num. 14.

16 Officium B. V. vbi est consuetudo apud omnes, vt etiam dicatur extra chorum obligat sub mortali ad illius recitationem: Secus vbi non est huiusmodi consuetudo Silu. vbi supra q. 5. & com. apud Summistas. Quæ obligatio licet vere sublata sit à Pio V. per constitutionem quæ initio Brauarij ponitur, non fuit tamen laudabilem consuetudinem Ecclesiarum illud officium in choro

canentium, ut ex ipsius verbis constat. Sic Azor. p. 1. lib. 10. c. 16. q. 2. Hæc porro obligationis abrogatio illis tantum conceditur, qui Romano breuiario videntur: alij uero non possunt hac remissione. Idè intellige de psalmis gradualibus. Septè psalmis poenit. ac officio Defunctorum. Et generaliter in his Ecclesijs quæ Romano breuiario non utuntur, consuetudo est consuetudo uel formula recitandi, aut specialia statuta Suar. vbi supra c. 23. nu. 3. & seq. V. Nau. de orat. c. 10. nu. 3. & 4. & Suar. lib. 4. cit. c. 25. nu. 7. Obligatus autè ea recitare in choro, non tenetur extra illud, idè ubi supra nu. 8. & Nau. de celebr. miss. conf. 12. Arag. 2. 1. q. 83. art. 13.

17 Officiū defunctorū, quod recitari solet post diei festi Omnium sanctorum obligat omnes sub peccato mortali, cū si officij illius diei propriū Sor. lib. 10. q. 5. ar. 4. Ad officij uero defunctorū, quod dicitur in iuu. cuiusq; mensis ex prescripto rubricæ, non est obligatio sub mortali Bulla Pij V. cit.

18 Ordinatu ad titulū patrimonij, posse dicere quoduis officij purat Silu. vbi supra q. 1. vers. 4. & concedit Nau. c. 25. nu. 107. ad 3. si non habet beneficiū sed id meritò negat Sor. vbi supra Nam & Bulla Pij, & sacri Canonis iubent constitutū in sacris teneri ad officium iuxta laudabilem, & approbatam consuetudinem Ecclesie propriæ Nau. de hor. c. 19. num. 211. & c. 22. num. 23.

19 Ex causa dicere semel aut iterū aliud officij non est peccatū, & si abest contemptus, non est mortale id facere sine causa Nau. vbi supra c. 21. num. 23. Nec mutare qualitatem officij ex inaduententia, uel ignorantia u. g. dicerè de Sancto, cū sit dicendū de feria: aut secundū vnū ritū, &c. Caiet. uer. Hora, parag. Quoad secundū Silu. eo. nu. 15. Sor. vbi supra Valent. to. 3. q. 2. de orat. p. 2. parag. 7. B. Med. instruc. lib. 1. c. 14. parag. 11. S. uero fiat in fraudè, ut breuius recitetur, licet Silu. uelit esse ueniale; uerius tamè Philib. de offic. Sacerd. lib. 1. c. 6. Suar. vbi supra c. 23. a nu. 12 docet esse mortale post cōst. Pij

20 Qui calet plures linguas dicere potest priuatim horas canonicas eo idiomate quod sibi magis placuerit, etiam partem uno, partem altero, modo sine contemp-

kk id fiat,

id fiat, & aliquo bono fine Nau. de hor. c. 13. num. 7. & de celebr. miss. cons. 12.

21 Recitans sine attentione tenetur repetere Nau. c. 13. cit. num. 46. Sufficit vero attentio virtualis saltem ad verba, vel ad sensum, ad Deum, vel ad rem petitam S. Tho. 2. 2. q. 83. ar. 13. & ibi Arag. Sor. de iust. lib. 10. q. 5. ar. 5. quilibet enim harum attentionum sufficit Cai. in sum. ver. Hora, vers. quoad 3. Si vagetur ex proposito, aut crassa negligentia, tenetur repetere Sor. vbi supra conclus. 7. Quod si vagetur cum animo repetendi, non peccat mort. Arag. vbi supra P. Nau. de rest. lib. 2. c. 1. num. 202. Valent. to. 3. q. 2. de orat. p. 10. vers. licet. Item si studeat se reducere S. Tho. vbi supra ad 3.

22 Ecclesia non obligat ad attentionem interiorum S. Ant. p. 3. tit. 13. c. 4. parag. 7. Silu. ver. Hora q. 11. vers. 2. Arag. vbi supra: quia lex humana non potest cohibere, nec ordinare actus interiores, qui latent. Potest tamen indirectè, quatenus actus interiores sunt conditiones, & forma actus exterioris, à quibus accipiunt bonitatem. quoniam præcipit recitationem officij ex consequenti præcipit attentionem, ut conditionem necessariam ad debitam recitationem. Colligitur aperte ex Clem. I. de sta. mon. vbi prohibentur Monachi sub poena excommunicationis accedere ad Curiam animo nocendi, & Clem. Multorum de hæret. excommunicantur Inquisitores odio, vel amore contra aliquem procedentes. Sic Caiet. 1. 2. q. 91. ar. 4. Suar. to. 4. disp. 36. sect. 7. Et quod orans teneatur esse attentus, aperte asserunt S. Tho. 2. 2. q. 83. ar. 13. & ibi Caiet. Nau. de orat. c. 43. num. 19. Sor. lib. 10. q. 9. ar. 5. concl. 7. Azor. p. 1. lib. 10. c. 12. q. 6. Anchar. in Clem. I. de celebr. miss. num. 4. & com. V. Azor. p. 1. lib. 5. c. 10. & lib. 7. c. 5. q. 2. & 3. Glo. in d. Clem. Multorum parag. Verum, ver. eo ipso. Valquez opusc. de benef. c. 4. parag. 1. ar. 3. dub. 5. Suar. de relig. trac. 4. lib. 4. num. 25. c. Dolentes vbi Barbos. & alios ibi relatos, de celebr. miss.

23. Vagari inuoluntariè non est pec-

tum Cai. in sum. ver. hora parag. Quoad tertium Quod si ex negligentia, est veniale Ang. ver. Hora parag. 28.

24 Omisio omnium horarum vnum est peccatum Silu. vbi supra q. 12. Nau. de hor. c. 7. num. 6. Azor. vbi supra c. 7. q. 4. S. Ant. p. 3. tit. 12. c. 4. parag. 5. quia vnum tantum integrum quotidianum officium negligitur.

25 Solus primus psalmus integer vnum cum Hymno præcedente est pars notabilis, atq; ideo eam omittens peccat mortaliter Nau. vbi supra c. 10. num. 44. quia, inquit, est omisio circiter tertiæ partis, refertq; S. Ant. ita sententiam, & consentit Azor. vbi supra q. 3. licet dicat eam regulam non esse vniuersaliter veram. Nam cum tertia pars diei naturalis sit octo horarum, non excusatur à mortali qui in die festo opus seruile fecit etiam per quatuor horas. Intellegendum igitur est, etiam partem minoris tertia esse notabilem, quando totum aliquid est magnum. Omisio vnius horæ integræ est peccatum mortale Nau. vbi supra c. 7. num. 1. Azor. q. 2. & com. Negat Marchin. de ord. trac. 2. p. 6. c. 12. diffi. 3. quia singulis diebus vnicum tamen vrget præceptum: omisio verò vnius horæ est parua materia comparata ad integrum diuinum officium.

26 Recitans horas sine animo, & intentione soluedi debitum officium, non satisfacit lo. med. de orat. q. 16. ar. 3. Nau. in man. c. 25. num. 106. vbi etiam explicat, quæ intentio sufficiat, & de hor. can. c. 20. num. 20. & c. 13. num. 15. & duob. seq. Azor. vbi supra c. 12. q. 8. Alij verò vt Arag. 2. 2. q. 83. ad 12. Valent. to. 3. disp. 6. q. 6. in fi. Sanchez in sum. lib. 1. c. 13. num. 116. & lib. 4. c. 14. num. 16. Less. lib. 2. c. 37. dub. 10. num. 9. & alij plures relati à Barbos. ad c. Dilectos de celebr. miss. num. 10. docent satisfacere: Nam præceptum solum obligat ad recitandum officium, non autem ad hoc, ut quis peculiari alio actu voluntatis, & in actu signato velit etiam præcepto satisfacere. Sed quid, si recitat cum animo non satisfaciendi? Azor loco cit. docet minime satisfacere. Contrarium tamen.

men veritas docet Suar. de relig. tract. 4. lib. 4. c. 28. num. 8.

27 Qui cantare nescientes tam notabiliter male cantant ea, ad quæ tenentur, vt alijs ritum, fastidium, vel perturbationem generent, grauius peccant, Nau. de hor. c. 16. num. 30.

28 Domestici Cardinalium, & Episcoporum dicere possunt idem officium, quod ipsi dicunt Clem. II. de celebr. miss. Turrecr. in c. 1. dist. 91. q. 19.

29 Canonicus tantam habere debet scientiam cantus, vt ea ad quæ tenetur, canere valeat, & discere recusans non est absolendus Nau. in cap. si quando de re- scrip. excapt. 18. & de hor. c. 12. num. 41.

30 Qui dicendo officium cum socio, vel in Choro alternatim nimis anticipat verbum, ita vt non audiat finis alterius partem, peccat quantitate defectus Nau. de hor. c. 16. num. 25. & in man. c. 25. num. 99.

31 Canonicus, & quilibet alius recitans in Choro alternatim, satisfacit audiendo capitulum, antiphonas, lectiones, & alia, quæ ab vno tantum, vel duobus recitantur, absq; eo, quod ipse repetat Nau. de hor. c. 10. num. 17. Silu. est ver. hora. q. 7. Azor. p. 1. lib. 10. c. 7. q. 8. S. Ant. parag. 5. cit.

32 Qui verba, & syllabas deglutendo, sincopando, & corrupendo horas recitant, si illud totum constituit partem notabilem horæ, peccant mort. Nau. vbi supra num. 9. Certè grauius reprehenduntur huiusmodi in Clem. I. de celebr. miss. & in Concil. Basil. sess. 25. parag. Qualliter horæ canonice sint dicendæ. Et negandum non est nonnullum peccatum esse admittere sic recitantiem, non tamen mortale. Nec huiusmodi horæ sunt repetendæ. Immo si id vitio linguæ, vel consuetudine quadam ingenta, & quodammodo in naturam conuerla id faciunt, nullum est peccatum Azor. vbi supra q. 11. Suar. de relig. lib. 4. c. 25. num. 6. & c. 13. num. 10. & socius, qui cum huiusmodi impedito recitat, satisfacit, nec tenetur repetere Roder. in sum. p. 1. c. 143. num. 1.

33 Qui solus recitando horas canoni-

cas oculis tantum officium percurrit nulla formando verba non satisfacit Io. med. de orat. q. 7. S. Ant. vbi supra parag. 7. in fi. Item cum labia mouet, vt nec seipsum percipiat, vel intelligat Io. med. cit. Nau. de orat. c. 10. num. 15. Azor. c. 11. q. 4. Non requiritur tanta vox, vt seipsum recitando audiat Caiet. 2. 1. q. 83. ar. 12. Sed sufficit formare verba intra labia, ita vt ipse ea intelligere valeat. Sic Doct. supra cit.

34 Qui inter recitandum horas confabulantur, vel polixè rident, vel vaniloquia immiscunt, si sit excessus notabilis, peccant mort. nec satisfaciunt Nau. de hor. c. 16. num. 75. Suar. vbi supra c. 24. num. 11.

35 Qui dicendo horam ea nondum completa, aliquid interponit, v. g. locutionem, vel aliud opus sine causa necessaria per notabile tempus, ita vt meritò dicta, & dicenda non facerent quid vnum, tenetur repetere Nau. vbi supra Io. med. de orat. q. 16. in fi. Azor. vbi supra c. 8. q. 5. Contrarium docet 2. 2. q. 83. ar. 17. in fi. Quæ autem sint causa iustæ vide apud Nau. & Azor. Interrumpens ex causa non tenetur repetere Nau. vbi supra num. 65. Azor. q. 9. & Io. med. q. 19. ad fi. Immo nec interrumpens sine causa Roder. in sum. p. 1. c. 143. num. 3. V. Suar. vbi supra 2. num. 9. Quanta verò esse debeat interruptio, vt non teneatur quis repetere, Less. lib. 52. c. 37. num. 57. putat in officio priuato esse duas horas, etiam in medio vnius horæ canonice, citatq; alios. V. Marchin. & ab eo cit. de ord. trac. 2. p. 6. c. 12. diff. 5.

36 Qui Choro ceteris canonicis, partem suam submisit dicere, non satisfacit Caiet. opusc. 17. resp. 8. & in sum. ver. Horæ parag. quoad secundum Nau. de hor. c. 10. num. 47. & miscell. 79. Et nisi causa legitima eum excuset, non acquirit distributiones, & perceptas tenetur restituere, etiam si officium prius recitauerit domi Sot. de iust. lib. 10. q. 5. ar. 4. Nau. d. num. 47. & de celebr. miss. cons. 13. Lopex instruc. p. 2. c. 96. Concil. mediol. IV. tit. de minor. Eccl. & colligitur ex Trid. sess. 24. c. 12. de refor. Intellige, nisi vigeat consuetudo vt laus sit interesse choro B. Med. lib. 1. c. 143.

parag. 1. Tabien. ver. Hora q. 36. Arag. vbi supra art. 13. & non canasat, nisi per Cappellanos, si ea consuetudo sit recepta, tollerata, & approbata P. Nau. lib. 2. c. 2. num. 217. Leil. lib. 2. c. 34. dub. 33. Azor. p. 1. lib. 10. c. 11. q. 6. non obstante Trid. loco cit. & const. Pij V. quibus huiusmodi consuetudini derogari potest Suar. vbi supra c. 12. num. 12. & seq.

37 Non tenetur supplere, quod iuste impeditus, v. g. occupatus in quærendis psalmis, in transferendis libris, in adferendo prunas ad thurificandam, in refarendis nuntijs, in egrediendi paulisper animigratia, non potuit audire, vel dicere, modo omnia sint pauca, & non plus temporis, quam sit necesse, in eis consumat Nau. de hor. c. 10. num. 36. & 37. & c. 21. num. 15. Sot. l. b. 10. q. 5. art. 3. Arag. vbi supra ar. 12.

38 Ingressus in Chorum serius continet cum alijs officium, postea omnia suppleat Nau. c. 10. cit. num. 11. & c. 6. Idem cum ex aliqua necessitate psallum intermisit. S. Ant. p. 3. tit. 19. c. 4. parag. 6.

39 Respondens organo, ipsum pulsando, satisfacit Arag. & Sot. vbi supra Nau. d. c. 21. num. 15.

40 Obligatus ad dicendum officium, satisfacit adhibendo sibi socium, ita ut ambo altera os psalmos, & responsoria, versus, & lectiones recitent com. ut testatur Nau. de orat. c. 10. num. 16. S. Ant. p. 1. tit. 9. c. 12. parag. 3. vers. secunda negligentia in si. Azor vbi supra c. 7. q. 5. Silu. ver. Hora q. 7. V. supra num. 7.

41 Non est mortale in publico dicere officium in peccato, nisi sit in actu peccandi, vel actu proponendo peccare. Io: Med. vbi supra q. 12. parag. De oratione tamen publica.

42 Excusat à recitatione officij carentia breuiarij, quod eo tempore, quo dicendum est officium nullo modo haberi potest, siue culpa tamen Silu. ver. hora q. 4. Sot. vbi supra ar. 3. Nau. de hor. c. 11. num. 38. Roder. in sum. lib. 2. c. 185. num. 3. Quod si ex culpa sua omisit, tunc imputatur illi carentia, non vero cum non

recitat, cum iam fiat illi impossibile Nau. in man. c. 17. num. 10. Valento. 3. q. 2. de orat. p. 10. parag. 7. Potest vero eo casu recitare secundum alium ritum, & Breuiarium Suar. vbi supra c. 23. num. 15. V. eandem c. 27. per totum. Si forte proiecit Breuiarium peccat toties, quoties, nisi illum poenituerit Tolet. lib. 2. c. 14. Arag. vbi supra. Tenetur tamen eam partem recitare, quam comode potest, ut si aliqua memoria teneat Philarc. lib. 1. c. 20. Valent. dicens id esse securius parag. 7. cit. Et certe de cæco affirmat Nau. de hor. c. 11. num. 34. Sot. licet. dubius art. 3. cit. Azor. p. 1. lib. 10. c. 13. q. 5. is enim licet legere non possit, si maiorem officij partem memoria teneat, non excusatur quando tamen pars illa est totalis, ut hora integra, alioqui non tenetur Sanchez in sum. lib. 1. c. 19. num. 9. etiam in matutino, quando ob carentiam Breuiarij non possunt dici lectiones, quando officium est nouem lectionum. In officio enim ferie, vel Sancti simplicis non excusatur, quia omisio trium lectionum est pars minima.

43 Excusat etiam urgens necessitas, cum aliqua occupatio absq; aliorum offensione prætermitti, aut in alius tempus commodè differri nequit, nec potuit præuideri, ut si ad populum turulantem sedandum, conciones habendum, Confessiones tempore necessitatis, aut lubilzi audiendas, cum alius ea præstare, vel non potest, vel recusat nec tempus suppetit recitandi horas. Nau. de hor. c. 11. num. 34. Silu. ver. hor. q. ult. Azor. vbi supra q. 15. Excusat etiam damnatum notabile corporis, Innoc. & Host. in c. 1. de celebr. miss. Nau. vbi supra c. 11. & dub. seq. & in man. c. 25. num. 100. Item Pa. pæ dispensatio Turrecr. in c. Eleutherius dist. 91. Nau. c. 11. cit. num. 24. Item nullos fructus recipere, nec sperare Nau. d. c. 25. num. 103. Valent. vbi supra. Nisi sit in sacris com. Item secundum Sot. lib. 10. q. 5. ar. 3. beneficij tenuitas, vt octo ducator. sed contraria est com. Glo. in c. Clericus victum dist. 91. Nau. d. c. 25. num. 102. & de hor. c. 7. num. 26. & c. 21. num. 11.

Tutrec. in c. Qui autem dist. 91. ad 6. S. Ant. p. 3. tit. 13. c. 4. parag. 1. Silu. ver. hora q. 2. vers. 2. V. Azor. p. 1. lib. 10. c. 3. q. 3. Regiaal lib. 3. a num. 33. Limitat Less. lib. 2. c. 34. num. 169. in fi. vt non teneatur ad quotidianam penam horarum canon. qui habet beneficium non suppeditans bonam partem tenuis sustentationis vt quindecim, vel Sexdecim ducatorum! sed tenetur tantum aliquoties per annum, vt festis, & dominicis diebus, & probabilem dicit Azor. opinionem Socii. Item litigare super suo beneficio, pendente lite per appellacionem, si ipsi nondum est acquisitum ius in ipso beneficio. nec fructus percipit. Nau. de celebr. miss. cons. 17

44 Excusatus ab officij recitatione non tenetur aliquid aliud recitare: non enim tenetur, nisi ad officium Nau. vbi supra num. 18. S. Ant. p. 3. tit. 13. c. 4. parag. 6. quicquid Armill. ver. Hora parag. 16 in contrarium dicit

45 Canonicus accedens ad chorum principaliter propter distributiones peccat morte, & simoniam committit; secus si principali intentione propter Deum, secundaria propter distributiones S. Tho. quol 8. art. 11. Silu. ver simonia q. 9. Pan. in c. Significatum de prab. num. 8. & in c. Conlulisti, de celeb. miss. num. 9. glo. inc. 1. de cler. non resid. in 6. Nau. in man. c. 23 num. 101.

46 Habens titulum reueratis fructibus primo beneficiario, secundum Sor lib 10 q. 5. ar. 3. non tenetur recitare officium. Sed eius opinio sustineti non potest, nisi cum renuntianti reuerati sunt non modo fructus, sed etiam seruitium, & administratio beneficii, vt bene Nau. in man. c. 25 num. 104. Tolet. lib. 2. c. 14. alioqui daretur beneficium sine obligatione recitandi horas. Pensionarius enim non tenetur nisi ad horas B. V. habens titulum tantum ex Sor. non tenetur ad horas ergo, &c. Si fructus non percipit sua sola voluntate, vt quia alteri gratis cōcedit, nō excusatur Cai. in sum. ver. Hora Arag. vbi supra dub. 3. V. Azor. p. 1. lib. 10. c. 4. q. 5

47 Beneficiarius in misoribus iusta de

causa absens nihilq; de fructibus accipiens, & per alium idoneum recitans officium, forte non tenetur recitare Ang. ver. hora parag. 4. Silu. eo q. 2. ver. 3. Verius tamen docent Io. And. & Panor. in c. Præsbiter de celebr. miss. Nau. de hor. c. 11 num. 33 Azor vbi supra q. 11. illum tene-ri, quia est ionus personale

48 Canonicus si dum recitat in Choro, non attendit saltem ad verba, vt recte pronunciet; Si desit etiam attentio externa, item compositio, modestia, & recollectio exterior, qua saltem videatur attentus, confabulationes vitando, &c. non satisfacit, & tenetur restituere distributio-nes P. Nau. c. 22 num. 203 & seq. & num. 231. & seq.

49 Subdiaconus tenetur ad officium ab hora suæ ordinationis. Quæ si promoueatur post Nonam, tenebitur ad Vesperas Azor. vbi supra c. 13 q. 17. Suarez de relig. trac. 4 lib. 4 c. 27 num. 8

50 Dum diuina officia celebrantur, sacri inter Clericos stare, vel sedere non debent, c. 1. de vit. & hon. Cler. Concl. pro uinc. Mediol. I. Cōmunia de rat. diuin. offic.

51 Regularis choro addictus, si ad sacros non sit promotus, & ad statum conuersorum cum sui Superioris licentia se transferat, non tenetur ad horas canonicas Sor. lib. 10. q. 5 art. 3. Azor. vbi supra c. 6 q. 7. Arag. 2. 2. q. 83. ar. 12. dub. 4. Sanchez in suan. lib. 6. c. 7. num. 80.

52 Sacri milites Religiosorum Ordinis non tenetur ad horas canonicas, licet percipiant annuos redditus ex Comendis, & licet non militent, sed domi suæ otiosi maneant: quia licet dicti redditus sint illis assignati causa militiæ; non tamen ea lege, & conditione, vt militent: dantur enim militi, quia miles est, non autem vt actu militet. Tenetur tamen ad alias preces iuxta regulæ propriæ præscriptum, Azor. p. 1. lib. 13. c. 4 q. 5 contra alios, quos q. 7. tacite nomine refert.

SIMONIA

V. Beneficium Suspendio.

1 **S**imoniam est studiola voluntas emendi, aut vendendi spirituale, aut spirituali annexu. Vel Est dare spirituale aut spirituali annexu pro re æstimabili pecunia. S. Tho. 2. 2. q. 100. ar. 1. Silu. & Ang. ver. Simoniam Sot. lib. 9. q. 5. ar. 1. & com. Nomine emptionis, & venditionis ex S. Tho. loco cit. veniunt omnes contractus non gratuiti, vt transactio, rei unciatio, permutatio, quando debitum est liquidum, & ex remissione commodum applicatur parti, & redemptio ab eo, qui iuste possidebat: Spirituale vero dicitur primo essentialiter, vt gratia & virtutes, & alia supernaturalia dona: & causaliter, vt sacramenta, quæ sunt causa gratiæ, & virtutum. Et effectiue, vt est actus ex gratia, & sacro officio, vel quouis spirituali dono procedens. vt baptizare, &c. Spirituali autem annexu dicitur, primo ordinatum ad spirituale, vt Ius patronatus & vasa sacra, sacra vestis, Ecclesia, Cæmeterium reliquæ iacæ. Secundo sicut dependens ex spiritualibus, vt Ecclesiastica beneficia, ius precipiendi decimas, oblationes, & ius sepulcræ. Nomine pecuniæ intelligitur omne, cuius pretium potest pecunia æstimari. Ex S. Tho. Ang. & Silu. vbi supra Pan. in c. Consulere de sim. & alij com.

2 Vbi non est obligatio civilis, seu ex contractu, non est simonia, licet sit obligatio naturalis, v. g. dicendo te intendere, & sperare sed non obligare Nau. in man. c. 23. num. 106. Item si quis seruiat propter beneficium, sed non expectando vt premium Sot. lib. 9. q. 7. ar. 4. V. Suar. de relig. trac. 3. lib. 4. c. 46. Regulam generalem assignat Tolet. lib. 5. c. 87. Numquam simoniam committi, nisi cum temporale datur tamquam pretium pro spirituali. Quare semper auertendum, an intercedat ratio pretij. Crm enim datur temporale vere non vt pretium, tunc ibi non esse simoniam V. Suar. vbi supra c. 45. vbi de obligatione agudorali.

3 Simoniam est triplex, realis mentalis & conuentionalis. Realis est, cum ex parte dantis, & accipientis re ipsa completur, id est cum datum est, & acceptum ex pacto tum spirituale, tum temporale commodum, & emolumentum. Mentalis est cum temporale commodum datur, vel accipitur, spe, vel cupiditate aliquid spirituale consequendi sine vilo pacto tacito, vel expresso. Conuentionalis est, cum quis dat vel accipit aliquid spirituale, pacto expresso, aut tacito vt det, vel accipiat aliquid spirituale. quare si quod spirituale est fuerit datum vel acceptum ex conuentione & nondum redditum temporale lucrum, & è contra, tunc est simonia conuentionalis.

4 Contrahitur autem tribus modis, vt constat ex c. Sunt nonnulli 1. q. 1. Datur enim spirituale ab aliquo, vt ipse recipiat vel munus ab obsequio, vel munus à manu vel munus à lingua. Munus ab obsequio est ministerium quo quis inseruit alicui. Munus à manu dicitur pecunia, vel quouis alia res pecunia æstimabilis, & quæ manu apprehendi potest. Munus à lingua est fauor, & patrocinium vel preces hominum, vel laudes S. Tho. vbi supra ar. 5. Hæc vero si non intendantur vt pretium, sed sub alia ratione vt stipendij, modo sit vera, & possibilis, non est simonia, quamuis intendantur principaliter per ministerium spirituale, vt finis operantis Suar. alios referens vbi supra c. 44. num. 11. V. eadem c. 30. num. 1. & c. 54.

5 Simoniam est in re supernaturali, qualis non est docere Theologiam Sot. lib. 9. q. 5. ar. 1. Cai. in sum. ver. simonia.

6 Simoniacus non est in foro conscientie scilicet promittens, quia non habet voluntatem emendi, sed tantum decipiendi, quare beneficium sibi à Superiore ira collatum retinere potest. peccat tamen, quia alterum ad simoniam inducit Cai. to 1. opusc. 9. q. 2. Sot. lib. 9. q. 8. ar. 1. Tolet. lib. 5. c. 90. in fi. Lessi. lib. 2. c. 35. num. 11. Suar. vbi supra lib. 4. c. 42.

7 Non est simonia renuntiare in fauorem alterius Sot. vbi supra q. 7. ar. 2. Nec dare

date aliquid ad redimendam iniustam vexationem, si est iam acquisitum ius, S. Tho. vbi supra ar. 2. ad 5. silu. ver. Simonia q. 13. c. Dilectus, & ibi Glo. de sim. Pan. in c. Mathæus eo. tit. Ang. ver. Simonia 2. parag. 11. Nau. in man. c. 23. num. 102. Nec dare aliquid impediendi possessionem & electionem, si quis solus dignus est eligi Sor. vbi supra q. 6. ar. 1. & q. 7. ar. 1. De possessione est com. De electione au em verificatur in casu, quo impediens non est elector, sed alius, qui potest tantum obesse Arag. 2. 2. q. 100. ar. 3. Et de possessione vide plenus Pan. n. d. c. Dilectus num. 4. Innoc. in c. Ad aures eo. tit. Azor. p. 3. lib. 11. c. 11. q. 4.

8 Non est simonia soluere promissum pro se ignorante, aut contradicente ad ordines silu. ver. simonia q. 8. vers. 5. peccat tamen grauiter, sed dispensat Episcopus, si an. in c. De simoniacis eo. tit. Immo potest soluere ei, qui pro se soluit, modò non eo sine vt ratificet simoniam Nau. eo. tit. conf. 10. & in man. conf. 25. num. 68. in fi. quod tamen aperte videtur contra c. Sicut 2. de sim. ibi Nisi postea consensu pecuniam soluendo promissam, aut reddendo solutam.

9 Cum recideris pro tuo beneficio ab alio datam pecuniam, teneris renuntiare, cum fructibus extantibus, non verò consumptis bona fide silu. vbi supra q. 13. vers. 8. Couar. in reg. Peccatum p. 2. parag. 8. à num. 7. Nau. de simon. cons. 74. & 97. ad q. 1. & vlt. & cons. 99. S. Tho. 2. 2. q. 100. ar. 6. ad 3. Secus est, si sciisti, & ne fieret contradixisti: aut si post electionem data est pro confirmatione, aut consecratione, te contradicente, aut ignorante, nisi postea à contradicendo deliteris voluntate mutata iuxta c. Sicut supra cit. S. Tho. vbi supra Aut si quis, vt beneficium perdes, tuo nomine dedit c. Noli eo. tit. Silu. q. 12. vers. 1. S. Tho. vbi supra.

10 Non est simonia dare spirituale pro spirituali, vt missam pro missa, nisi daretur tamquam pretium silu. vbi supra q. 16. Sor. lib. 9. q. 5. ar. 2. in fi. Tolet. lib. 5. c. 88. Neq. ire ad Ecclesiam sola causa distribu-

tionum si aliis non teneretur Sor. vbi supra. Nec dare beneficium secundario ob finem temporalem Sor. loc. cit. ad 3.

11 Possunt vendi sacra ratione matris, si plura vident de temporali, quam spirituali S. Thom. vbi supra ar. 4. ad 2. Silu. q. 12. cit. Cai. in sum. ver. Simonia; reg. 2. Nau. in man. c. 23. num. 108. Hanc tamen distinctionem pluribus impugnat Suar. de relig. trac. 3. lib. 4. c. 14. à num. 9. Eam tamen merito defendit, Less. lib. 2. c. 35. dub. 11. Potest item vendi locus sepulture honorator, & pompa funebris non necessaria Sor. vbi supra q. 7. ar. 1. Arag. 2. 2. q. 100. ar. 4. De loco honoratorio & c. negat Suar. vbi supra num. 22. contrarium docet Azor. p. 3. lib. 12. c. 11. q. 3. in fi. & Gratian. discep. for. c. 116. docet vendi posse sepulchra etiam fundata auctoritate Episcopi quia venditur solum in quo est ius sepulture, non verò ius sepulture.

12 Dare alicui, vt suadeat collaturo, Simonia est Azor. p. 3. lib. 12. c. 19. in fi. Suar. to. 4. disp. 52. Sect. 6. num. 1. Item dare patrono, vt presentee Nau. de Simon. conf. 42. 54. 61. & 67. & in man. c. 23. 106. Idem dare pro dimissionis, examine, approbatione ad ordines; conseruat enim ius quoddam petendi, & accipiendi ordines à quo maluerit Antistite, id autem est quid spirituale: Nau. conf. 67. cit. Azor. vbi supra c. 5. q. 1. & 3. Silu. ver. simonia q. 8. vers. 5. Item pro concessione potestatis absoluiendi Nau. de pœnit. & rem. cons. 18. num. 5. Et pro licentia celebrandi Concil. Later. sub Alex. 3. can. 3. de simon. Et pro licentia docendi, c. 1. 2. & 3. magistr. & Glo. in d. c. 1. ver. consuetudinis. De mediatore, vide in fi. huius cap.

13 Pacisci de sustentatione ingredientis monasterium non est simonia, Silu. q. 15. Sor. vbi supra q. 6. ar. 2. in fi. Arag. 2. 2. q. 100. ar. 3. in fi. etiam si monasterium sit locuples Azor. vbi supra c. 16. q. 3. & alij cit. cuius contrarium docet Less. lib. 2. c. 35. dub. 12. & videtur S. Tho. vbi supra ar. 3. ad 4. Silu. q. 15. cit. vlt. 1. Nau. vers. de redd.

redd. Fecl. q. 1. mon. 62. docet monasterium illicitè recipere, & simoniam committere, si aliquid accipiat ex pacto præter id, quod alimentæ moniali sit necessarium. Item si dorem exegerit quando monasterium posset eam alere. Sed hoc vltimum meritò imprecatur Suar. vbi supra c. 17. num. 9. V. Felin. in c. De simoniacè, de simon. vbi dicit Urbanus IV. in sua extran. de simon. de monialibus pauperibus, quæ vigore consuetudinis aliquid accipiunt pro ingressu, non esse loquutum.

14 Soluere aliquid annuatim ingrediendo sodalitatem, quæ non est religio, non est simonia Silu. vbi supra vers. 7. Neq; quod clericator accipiat pro sustentatione, pro victu, libris Sor. vbi sup. 2. Secus si pro prædicatione Cai. in sum. ver. Simonia regula 2. Less. vbi supra dub. 6. Immo potest in pactam deducere Arag. vbi supra ar. 2. quod negat Sor. lib. 9. q. 5. ar. 1. Aut Capellanus pro seruitio, & labore in sacramentorum administratione; idem Sor. ar. 1. Nisi sit labor necessariò coniunctus cum ipsa administratione Arag. vbi supra dub. 1. concl. 1. Aut pro missa ad sustentationem Nau. in man. c. 21. num. 20. & com. Aut pro obligatione obeundi minus spirituale, vt pro exercendo officio Capellani, Concinatoris per annum, & huiusmodi Nau. vbi supra vers. 10. B. med. in sum. lib. 1. e. 14. parag. 10. In usù excommunicatus si dat pecuniam, aut alud temporale pro absolutione, non committit simoniam, quia nullum ius spirituale acquirit, c. Quæsum 1. q. 3. & c. 1. de viur. Immo quod dedit repetere potest Glo. in c. Nullus Episcopus, ver. restituat 1. q. 1. Si verò excommunicatio erat iusta, si interueniat pretium, incurrit Simonia ex vtraque parte, quia datur pretium pro re spirituali, c. Nemo de simon. & c. Nullus Episcopus cit. Alter. de censur. to. 1. lib. 4. disp. 6. c. 3.

15 Poena non reuelantium simoniacos iam non ligat Silu. vbi supra q. 19. vers. 4. poena Nau. de sent. excom. conf. 10. num. 5. & conf. 40. num. 4. Couar. in reg. Peccatum p. 2. parag. 8.

16 Simonia quædam est iuris positiuæ,

vt vendere officium Oeconomi, aut Sacristæ Sor. vbi supra in sol. 2. Si tamen habeat spirituali annexam, Pan in c. 1. Ne Prævic. suas, & c. Silu. num. 9.

17 Simoniacus est qui dicit Impetræ mihi beneficium, & ego consentiam in pensionem Nau. c. 23. num. 107. & de simon. cons. 67. Item qui aliquid accipit à publicè peccante, ne illius peccatum Episcopo reueler. Et qui poenitentem, vel minus dignè poenitentem ad reconciliationem adducit, ac test monium reconciliationis eidem ferens. Et qui quocunq; liuore dignè poenitentem à reconciliatione remouet, c. Nemo de simon. de quo vide Suar. de relig. trac. 3. lib. 4. c. 22. à num. 12. Et qui aliquid accipit vt desistat à beneficij concursu, vt dans, vel alius illud obtineat Nau. de simon. conf. 40. & duob. seqq. Vide Suar. vbi supra num. 16. & seq.

18 Bullæ Pij IV. & Pij V. de confidentijs. intelliguntur, si fiant pacto saltem tacito Nau. in man. c. 23. à num. 110. & de simon. conf. 17. & 76.

19 Permutatio beneficiorum est simoniaca, nisi intelligatur saluo beneplacito Superiorum Num. c. 23. num. 108. modò antea non sequatur effectus Idem de simon. conf. 48. & 76.

20 Extran. Cum detestabile de simon. procedit in simonia reali, non in conventionali Rota diuersi. decis. 405. num. 2. Casador. de rescrip. decis. 5.

21 Electio simoniaca ad Dignitates nulla est c. penul. de elect. aut saltem casanda c. Nobis eo. tit. Circa Regulares Pius V. in Bulla quæ incipit Pastoralis 1571. statuit subornantes in electionibus, vel ante eas per sex menses pro se, vel pro alio incurrere ipso facto excommunicationis sententiam, ac voce aetna, & passua perpetuò carere. Quod Roder. de regul. to. 2. q. 56. ar. 1. intelligit de subornatione mala, qua ambiuntur officia pecunia, & alijs donis. Et obtinens per simoniam huiusmodi Dignitates, absolui non potest, nisi post renunciationem, iuxta c. penul. cit. V. eundem Roder. to. 3. q. 63. ar. 5. Absoluunt Superiores per Gregor. XIV.

22 Prælati pauper per substitutionem, vel subuentionem, potest citra simoniam labem pro facris dandi, siue ministrandi accipere non solum à sponte dantibus, sed etiam ab inuitis. Mades in reg. 29 q. 6. nu. 9.

23 Seruire Episcopo in spiritualibus, & temporalibus, cum promissione de certo annuo salario, donec sibi de beneficio prouideatur, non est illicitum secundum Hostiensem in c. Cum esset de simon. Nec simonia committitur remittendo postea, salarium, nisi eius promissio fuerit pura, & perpetua; quia salarium erat sub conditione, quæ expirat collato beneficio. Quod concedit Pan. in d. c. Cum esset num. 5. quando Prælati non inducitur ad conferendum principaliter propter seruitium, sed quia ille meretur, & præstatio seruitij fuit tantum causa impulsiva, non finalis.

24 Renunciatio simoniacè non perdit ipso iure ius, aut titulum, quia renunciatio non tenet in c. Cum vniuersorum, de ver. permut. Nauar. de simon. conf. 21. & 48.

25 In simonia mentali non est obligatio restituendi, sicut est in usura mentali; quia usura bene soluitur, & male accipitur. Nam usuram soluere non est peccatum. c. Debitorum de iureiur. recipere autem sic. Quoniam de usur. qui autem male recipit ab eo, qui bene dat, tenentur id danti restituere. Qui autem per simoniam mentalem bene accipit ob ignorantiam male intentionis, aut saltem accipit à male dante, & consequenter nemini tenetur restituere, saltem si præsterit id, propter quod datum est Nau. de usur. c. vlt. à num. 12. & in man. c. 23. num. 113. vers. 5. & conf. 23. c. tit. Pan. in c. fi. de simon. num. 6. Aug. Barbo. ad c. mandato de simon. vbi plurimos refert asserentes simoniacum mentalem non teneri ad restitutionem, quicquid in contrarium dicat B. Med. in sum. lib. 1. c. 14. parag. 2. l. v. S. Tho. 2. 1. q. 100. ar. 6. Sil. ver. simonia q. 20. ver. 1. & ver. Adulatio q. 4. & Azor. p. 3. lib. 12. c. 20. q. 2.

26 Simoniacæ collatio beneficii nulla est extr. 2. de simon. Pius. V. in const. quæ incip. Cum primum, dandaque pecunia

Ecclesiæ in cuius iniuriam facta est c. De hoc simon. vbi glo. ver. restituant & Pan. num. 11. S. Th. ar. 5. cit. ad. 4. Sor. lib. 9. q. 8. ar. 1. Nau. de usur. conf. 70. Aut si non potest commodè restituendum pauperibus Silu. vbi supra aut ei qui dedit, si pauper est, aut ignoranter dedit Silu. & Pan. cit. Et si ipsa Ecclesia est in culpa, vt si totum Collegium consentit, debetur pauperibus Host. in sum. de simon. parag. vlt. Pan. & Sil. vbi supra. Restitutio verò faciendâ est ei, qui dedit, ante sententiam Sor. & B. Med. vbi supra. Contrariū docet Azor. vbi supra q. 11. quia turpiter dedit, & Canones præcipiunt restitutionem esse faciendam Ecclesiæ idem ante beneficii collationem. ibidem V. glo. in c. De hoc de simon. Idem dicendum de simonia conuentionali statuit Pius V. ut refert Azor. vbi supra q. 3.

27 Non est simonia conferre beneficium cum onere docendi, aut soluendi certum quid, si illud onus erat illi beneficio annexum c. Significauit de præben. Nau. c. 13. num. 100. ver. 2. & c. 25. num. 58.

28 Fructus restituere tenetur beneficiarius, & in huius defectum participans Nau. de simon. conf. 70. De iure referuatur successori legitime electo; si tamen beneficium de iure vacet, non de facto; & modo non sint conuersi in utilitatem Ecclesiæ, uel pauperum. ibidem De consuetudine aëro referuatur Papæ. Quare ab eo obtineri potest remissio Sor. vbi supra.

29 Bulla Pij V. contra simoniacos confidentiales, intelligitur pro foro tantum exteriori Nau. c. 23. num. 110. & de simon. conf. 15. Nec comprehendit renunciacionem factâ intentione, ut alteri conferatur, nisi tacite, uel expresse sit in pactum deductum Na. de simon. conf. 17. num. 4.

30 In simonia non datur paruitas materię, si agatur de re spirituali; quantumuis enim modica res spiritualis vendatur, & quantumuis modicum sit pretium, est morale propter maximam irreuerentiam, quæ rei spirituali irrogatur Sanchez alios referens, in sum. lib. 1. c. 3. nu. 1. Contrariū docet Reginald. lib. 23. nu.

166. Barbos. in prohem. Decretal. num. 47. cum alijs ibi relatis. Suar. de relig. 10. 1. trac. de simon. lib. 4. c. 3. num. 4. & seqq. vbi c. 38. num. 2. per c. Esi quæstiones, de simon. aduertit in eo textu non dici paruum pecuniam non sufficere ad simoniam, si pro pretio datur, sed probari quando datur paruum munus, & non consistat datum esse pro pretio. tunc non præsumi tali intentione datum præsertim quando alia circumstantiæ non iuuant ad præsumptionem. V. Glo. in c. Statutum parag. Insuper de rescrip. in 6. ver. consumi. & in c. Reuera de consecr. d. 2. ver. mortui.

31 Sacerdoti nolenti baptizare etiam adultum, aut ministrare Sacramentum poenitentiae in extrema necessitate, licet offerre pecuniam, vbi alius non est, qui id præstare sciat, aut velit: non enim emittitur Sacramentum, quod est intrinsecè malum, & simoniacum, sed tantum pecunia obtinere, & mouere animum ministri, vt per sacramentum succurrat necessitatem patienti. Neq; propterea peccatur peccato scandalizatiui, sed solum datur occasio minoris peccati, vt vitetur maius. Magis enim peccat faciens contra virtutem misericordiae, quæ nos obligat, vt curam habeamus salutis spiritualis proximi, quam faciens contra virtutem religionis, iuxta illud misericordiam volo, &c. sic Vasquez opusc. de scandalo ar. 6. dub. vlt. Suar. vbi supra c. 12. id ex c. Baptizandis 1. q. 1. contra Azor. p. 3. lib. 12. c. 3. q. 4. At Roder. in sum. p. 2. c. 58. num. 8. concedit tantum in adulto qui licet saluari possit per baptismum in uoto, tamen cum certus esse non possit de contritione ad baptismum necessaria, iuste petit baptismum in re, vt saluetur (iuxta tamen Silu. baptism. 1. q. 2. sufficit attritio) De parvulo non concedit, quia petens pro eo baptismum, potest illum baptizare, quare cessat ratio necessitatis. Ego verò id concederem, vbi petens nesciret baptizare, aut non posset, quia minus, vel carens manibus V. Azor. vbi supra q. 4. Silu. baptism. 3. q. 6.

32 Simonia quomodo probanda V. Rotam coram Baratto decisi. 445. cum ibi notatis per Ferentillum.

33 Socius criminis in Simonia probat Simoniam, si tantum sit socius criminis. Secus si sit etiam socius muneris, hæ enim non probat c. Vesiens de testib. in aar. & c. 1. eo. tit. in 6.

34 Suspendio simoniaci occulti tollitur per poenitentiam, & renunciationem beneficii simoniacè habitii. Manifesti vero per Episcopum, non cum tamen, cum quo comissa est simonia Silu. ver. Suspendio q. 7. Melius Pan. in c. Post translatio. nem de renunc. num. 21. & in c. De simoniacè, de simon. num. 4. Siloquamur de simoniacè ordinato, sed ignoranter, dispensat Episcopus etiam vt ascendat; si vero scienrer, solus Papa, si de beneficio, si sciens, & sponte renunniat non expectata sententia, dispensat Episcopus, alioqui solus Papa, quia per sententiam effectus est infamis, cum quo non dispensat Episcopus. Quòd si commissa est Simonia eo ignorante, dispensat Episcopus vt retineat, si beneficium est simplex. Ad Dignitates verò, & parochiales non item. Congregatio tamen Concilij declarauit Episcopum posse absoluerè Sacerdotem sibi subditum in simonia occulta, & rehabilitare ad ordines, & beneficia, non tamen illa, quæ simoniacè obtinuit. V. g. o. in d. c. Post translationem, ver. acquisiuit. Sed nunc per Bullam Sixti V. quam confirmauit Clemens VIII. vt refert Quaranta ver. ordo nullus præter Papam, nec Sacra Poenitentaria absoluerè potest Simoniam cum quantumus occultum, si sit in ordine: Si tamen ratione impedimenti non sit recurus ad Papam, absoluit Episcopus Sanchez in sum. lib. 2. c. 40. num. 3.

35 Simoniacus occultus in beneficio non est ipso iure suspendus, sed est tantum suspendendus Suar. de relig. trac. 3. lib. 4. c. 56. num. 19. Nau. c. 23. num. 111. vers. 3. ex Ina. sententia, vbi dicit non esse suspendum, ac posse sacra ministrare dimisso beneficio, & peracta poenitentia Azor. p. 3. lib. 12. c. 21. q. 9. At Pan. in c. Per lite.

125 22. de simon. num. 8. & in c. Tua, eo. & S. Tho. 2.2. q. 100. ar. 6. ad 2. docent ipso iure suspensum esse quoad se, non quoad alios V. infra Suspendi ipso iure num. 11.

36 Vt Ecclesiastica poenae incurran-
tur, non sufficit solamentalis simonia c. Mandato de sim. nec sola conuentionalis, sed requiritur realis saltem ex vna parte, vt docent Cai. in sum. ver. simonia Sot. lib. 9 q. 8. art. 1. Tolet. lib. 5. vlt. & de iuris rigore verius esse docet Less. lib. 2. c. 35. dub. 23. Alij tamen verius asserunt requiri realem ex vtraque parte. Sic Couar. in reg. Peccatum p. 2. parag. 8. num. 7. Roder. in sum. lib. 2. c. 56. concls. 6. Armill. ver. Simonia parag. 4. Nau. in c. Si quando de rescrip. excep. 4. num. 6. & de simon. conf. 32. & in man. c. 23. num. 104. Suar. vbi supra num. 32. Valent. to. 3. disp. 6. q. 16. p. 5. & 6. & de stylo Curiae concedit Less. cit. Quare rejicitur opinio Pan. in c. Veniens de simon. num. 2. & Toletii vbi supra affirmantium ligari huiusmodi poenis, quidam rem spirituales, licet temporales sit tantum promissum. V. Gomez. in reg. de trien. q. 12. Cassador. de rescrip. decis. 5. Celebrans igitur post completam ex vna parte simonia non efficitur irregularis Nau. nam. 104. cit.

37 Poenae simoniacorum precipuae sunt duae: Prima excommunicationis Pa-
palis ipso iure. Extr. 2. de simon. Secunda priuationis beneficij simoniace statu, vel accepti, & obligatio restituendi fructus. Nisi excuset ignorantia vt quia simonia ab alio se ignorante commissa fuit, tenetur tamen restituere extantes. S. Tho. 2.2. q. 100. ar. 6. ad 3. Nau. de simon. conf. 93. num. 5. ver. 3. & conf. 97. num. 15. Et quibus factus est locupletior Idem conf. 99. num. 12. & seq. V. Pan. in c. de hoc. de simon. Adde tertiam suspensionis in ordine quare simoniacus in ordine eget absolutione ab Excommunicatione, & suspensione Extr. cit.

38 Excommunicationem incurrit tantum simoniaci reales in ordine, & beneficio Suar. vbi supra num. 33. & in religionis ingressu ibidem num. 2. Et per simoniacum intellige etiam mediatorem extr.

cit. Mediator autem est, qui suam operam interponit, vt simonia committatur ibidem Less. lib. 2. c. 35. num. 14. Et qui pecuniam dat, vel accipit pro favore, intercessione, &c. vt danti beneficium, aut dispensatione aliamve gratiam obtineat: licet mediator nil Praelato det, sed tantum gratiam, & amicitiam ab illo postulet gratia sui Nau. de simon. conf. 54. & 61. num. 2. sufficit enim ex S. Tho. vbi supra ar. 2. ad 5. & com. vt testatur Suar. vbi supra c. 33. a num. 14. ante ius acquisitum viam sibi pecunia sterne-
re ad illud acquirendum. Et hic incidit in poenas, siue ipse pecuniam accipiat, vt ipse opera ordo, vel beneficium accipiat, ignorante ipso ordinante, &c. vt docent Azor. p. 2. lib. 12. c. 5. Nau. in man. c. 23. num. 106. & de sim. conf. 16. & 21. Siue ipse nihil accipiat; sed tamen ipse opera inter ipsos principales commissa fuit Suar. vbi supra c. 53. num. 14. Azor. c. 24. q. 4. Excusatur tamen quando nil accipit vt praetium, sed tantum stipendium debitum suorum laborum: modo inter principales simonia commissa non fuerit eius opera Nau. de simon. cons. 98. Ant si principaliter datum sit amicitia, ob quam deinde suadeat electori, &c. Nau. d. num. 106. & cons. 16. & 22. cit. Appellatione autem ordinaum, veniunt etiam quatuor minores, & prima tonsura c. Cum contingat, de aet. & qual. vbi Pan. num. 1. Azor. c. 5. cit. initio Suar. vbi supra c. 13. in fi. & c. 53. Alter de suspens. disp. 5. c. 4. in fi. Sed cum Theologi communiter, vt testantur Silu. ver. ordo 1. q. 1. Nau. c. 22. num. 18. velint primam tonsuram non esse ordinem, consequenter dicendum, poenas constitutas contra Simoniacos in ordine, non afficere dantes pro prima tonsura.

LIBER TERTIVS IN QVO

De Voto. Religione. Iuramento.

VOTVM

V. Contractus. Debitum coniug. Festum. Ieiunium. Iuramentum. Obligatio. Restitutio.

VOTVM est promissio Deo facta de meliori bono, S. Tho. 2. 2. q. 88. ar. 1. & 2. Dicitur autem, de meliori bono, non quia id quod vouetur, debeat semper esse optimum, aut debeat esse opus consilij (nam etiam de rebus praeceptis potest fieri votum, non quatenus praecepta sunt, sed quatenus liberè fiunt, & non nos religionis vinculo adstringimus Sot. lib. 7. q. 1. ar. 3.) sed quia maioris virtutis officium est, quod in uotum cadit, quam eius contrarium Suar. de relig. trac. 6. lib. 4. c. 1. num. 7. Azor. p. 11. lib. 11. c. 13. q. 1. Propriè autem uotum fit de opere consiliorum. S. Tho. ubi supra, quae comparatione eorum, de quibus sunt data praecepta, haud dubie meliora sunt bona: Quare non est improbabilis opinio Tabienae Votum 1. parag. Notandum, Quod materia voti propriè accepti non fit de rebus aliis praeceptis.

2. Ad votum tria necessario requiruntur, de liberatio, propositum voluntatis, & promissio facta Deo de meliori bono S. Tho. ar. 1. cit.

3. Ea deliberatio requiritur, & sufficit ad votum, quae requiritur, & sufficit ad iudicium rationis, & consensum voluntatis ad merendum apud Deum, vel ad peccandum mortaliter. Sot. ubi supra ar. 2. Cai. in sum. de condit. ex parte vouentis, & 2. 2. q. 88. ar. 1. & ibi Arag. & Ban. Silu. vo-

tum 2. num. 13. Pan. in c. Veniens, & seq. de voto Nau. in man. c. 12. num. 24. & de voto conf. 1. 2. 4. & 5. & facit c. Sic nobis, de regul. & c. Sunt qui opes 17. q. 4. quare puer ante pubertatis annos non obligatur, nisi habeat usum rationis S. Tho. ubi supra ar. 8.

4. Potest quis vouere sine intentione tripliciter, Primò quando non est intentio vouendi, & tunc nullum est votum, nec vlloritur obligatio Com. Secundo quando est intentio vouendi, & tamen simul adest intentio non se obligandi: & tunc ex Cai. d. ar. 1. Sot. Arag. ubi supra Cord. in sum. q. 118. Vasq. 1. 2. disp. 148. c. 4. num. 34 obligatur sic vouens. Alij tamen, vt Pan. in c. Literaturam de vot. Silu. ver. metus num. 8. & votum 1. num. 2. Ang. votum 1. parag. 7. dicunt non obligari, quia tota voti obligatio nascitur ex intentione vouentis. Sic etiam Nau. in man. c. 12. num. 38. Suar. de relig. trac. 6. lib. 4. c. 4. num. 4. quare infert intendentem se obligare solum ad veniale, non peccare nisi venialiter, si faciat contra votum, quamuis sit in materia graui Sanchez de matr. lib. 7. disp. 9. num. 6 & 10. idem lib. 4. c. 1. num. 30. Si tamen adest intentio vouendi, licet vouens non habuerit expressam intentionem se obligandi obligatur, quia eo ipso tacite se obligat cum uouit. Tertio potest esse intentio se obligandi, non tamen faciendi quod uouit, & tunc secundum omnes, verè obligatur.

5. *Votum de re indifferente, vtalis est, aut inuili, aut maioris boni impeditum, non obligat* S. Tho. ar. 2. & 10. *Sot. vbi supra ar. 3. Nau. c. 12. num. 28. Tolet. lib. 4. c. 17. Arag. q. 88. cit. ar. 2. Quoad materiam indifferenter, intellige quandiu indifferens est: Nam si propter circumstantiam non sit amplius indifferens, obligat, vt cum v. g. voues non ludere, non transire illac, quia est occasio peccati, sic prater cit. Doct. Silu. votum 1. num. 4. Cai. in sum. ver. votum parag. materia voti in fi. Quod si tempore voti nulla ibi erat occasio peccandi, votum est irritum, licet occasio postea superueniat, quia fuit de re indifferente, nec aliqua honesta causa honestarum Sanchez l. b. 4. sum. c. 7. num. 19. Contra Nau. c. 12. in fi.*

6. *Qui non est certus se uouisse, sed dubitat, non obligatur ad votum* B. Med. in sum. lib. 1. c. 14. *parag. 7. Sot. lib. 7. q. 3. ar. 2. Suar. vbi supra c. 5. Lopez instr. p. 1. c. 45. Roder. in sum. lib. 1. c. 99. concl. 5. Sanchez vbi supra dub. 3. & alij ibi relati. Limitant hi duo postremi, modo sufficientem ad hibeant diligentiam ad ueritatem assequendam, etiam si dubius postea nihilominus maneat. Alij vero, vt Ang. votum 3. parag. 12. Silu. religio 2. q. & seq. Nau. de uoto cons. 26. docent obligari, quia tenetur eligere partem tutiorem. Sed prima opinio uerior.*

6. *Certus se uouisse, dubius autem qualitatis, seu modi uouendi, uel uoluntatis se obligandi, vt si uouit religionem, dubitet uero an in communi, an hac in specie: aut uouit se ad nullam feminam accessuram, dubitet autem an intellexerit etiam de copula licita. Item dubitat, an uouerit castitatem, uel se non ducturum uxorem. Vel uouit castitatem, & religionem, dubitat tamen an castitatem uouerit independentem a religione, tenetur ad id, quod minus est, non uero ad id, quod tutius licet* Nau. de uoto cons. 13. alij contrarium doceant de quo uide Sanchez in sum. lib. 4. c. 16. num. 113. *Quod enim ius est de toto ad totum, est de parte ad partem: at quando quis dubitat de tota uoti obligatione, ad nihil tenetur, ut supra dictum est, ergo idem di-*

cendum est de parte obligationis quando de ipsa dubitatur. Conclusio est Glo. fia in c. Ex parte de censib. ubi Pan. num. 3. & 4. ait presumi uouentem se minus grauare, quam possit. V. Suar. de relig. trac. 6. lib. 4. c. 7. & Dianam p. 4. trac. 3. regul. 48.

7. *Dubitans an uotum obliget, ratione debite materiae, aut finis, aut alicuius circumstantiae, certus autem de ualore uoti ex parte suae libertatis, tenetur uoto, quia uoluntas non possidet cum certus sit sua se libertate priuasse* Nau. c. 12. num. 54. *uers. 26. Arag. 2. 2. q. 88. ar. 2. dicto 3. Sot. lib. 7. q. 1. ar. 3. circa secundam concl. in fi. Sanchez de matr. lib. 2. disp. 47. num. 35. Dubitans uero an tempore uoti habuerit usum rationis, ut quia ante ueritatem, non tenetur secundum Sot. ubi supra q. 3. ar. 2. quia debet esse ita certus, ut nihil dubitationis de contrario relinquatur. At secundum alios, nulla sunt uota emissa ante septennium: nisi ex coniecturis appareat uere tunc fuisse usum rationis. Emissa uero post septennium regulariter tenent, nisi ex coniecturis appareat de fuisse usum rationis, aut certe si at es uere dubia* Suar. ubi supra c. 6. num. 7. *De illo autem, quicquid per accidens usu rationis tempore uoti, ut quia ebrius, furiosus, dormiens, &c. dicendum, quod si uerum sit dubium de tali impedimento, uotum non obligat* Suar. ubi supra num. 8. & seq. ubi nu. 10. *cum alijs docet uotum factum ex subita passione ut iracundia, &c. si non constet abtulisse usum rationis, esse ualidum* Sanchez in sum. lib. 4. c. 1. num. 2.

8. *Votum de peccato mortali, est mortale, de ueniali, ueniale* Sot. d. ar. 3. *Nau. n. 12. num. 34. Valent. to. 3. disp. 6. q. 6. p. 2. Arag. uero ubi supra Sanchez de matr. lib. 1. disp. 9. num. 6. Suar. de relig. trac. 6. lib. 4. a. num. 4. contra Cai. in sum. uer. uotum Cord. in sum. q. 188. puncto 1. Valquez 1. 2. q. 158. c. 4.*

9. *Ligatus uoto simplici paupertatis est capax dominij, sed peccat possidendo* Nau. de regul. com. 1. num. 19. & 22. & de uoti. cons. 9. & de red. eccl. q. 1. mon. 55. num. 20. *Suar. de relig. to. 3. lib. 8. c. 5. num. 17.*

10 Ratificans votum, quia putat se teneri, cum non teneatur, non obligatur Silu. marr. 4. q. 9. Nau. in man. c. 12. num. 71 errans enim non contentit. l. Si per errorem ff. de iurisdi. omnia iud.

11 Votum non tenet, si ipsum, aut rem quam voues in malum finem ordines Nau. vbi supra num. 30 Secus si votum ordines non ad malum finem, sed ad aliquod bonum, aut commodum ex malo conueniendum, ut cum vouis, aut iuraste aliquid facturum, si ex bello iniusto incolumis euaseris: si prolem ex adulterio suscepis, &c. quia nec votum, nec iurandum est in malum finem ordinatum: Nam proles ex adulterio suscepta malum non est Azor. p. 1. lib. 1. c. 3. q. 2. Cum verò malum est finis obiecti voti, aut iuramenti, non tenet. Sicut nec votum factum, ut malum consequaris, aut in gratiarum actionem pro malo. Secus si sit finis ipsius actus vouendi, ut si voueas religionem ut pecces Nau. & Sor. vbi supra. Optime Cai. 2. 2. q. 88. ar. 1. Sanchez alios referens p. 1. 1. sum. lib. 4. c. 6. à num. 11.

12 Vouens sine animo implendi, item sciens, & aduertens se non posse illud adimplere, peccat moraliter Ang. votum 2. parag. 9. Cai. vbi supra ar. 2. Nauar. num. 38. V. ver. Iuramentum num. 23.

13 In Baptismo non fit propriè votum: neque est alia obligatio, quam præcepti, quod est in ipso baptismo Cai. & Arag. ar. 2. c. Sor. vbi supra in resp. ad 1. Nau. num. 31. Vnde Christianus furando non peccat contra votum. Qui verò docent esse votum ut Mag. & alij in 4. sent. dist. 38. improprie loquuntur.

14 Contrahens matrimonium post votum castitatis, an teneatur ante consumationem ingredi religionem, vide Matrimonium, ver. votum.

15 Vouens religionem laxiorem si propria auctoritate iustitriorem commutet, & hanc ingressus exeat ex iusta causa, quia eius austeritates ferre non potest, non tenetur ad laxiorem. Si verò exeat, quia expulsus, quod eius religionis capax non sit, ut quia Neophitus, qui ex regula non

admittitur, tenetur ad laxiorem Sanchez to. 1. sum. lib. 4. c. 16. num. 95. & 98.

16 Votum de religione, vbi regula non seruatur, non tenet. Neque, qui religione non vouet, debet ingredi, vbi quit; pro libito viuit Nau. c. 12. num. 46. Sanchez vbi supra num. 14. Inimò peccas tibi ingrediens aut filios offerens Nau. num. 51. Cai. 2. 2. q. 189 ar. 5.

17 Vouens religionem simpliciter satisfacit querendo quinque, aut sex monasteria diuersarum religionum in eadè Prouincia, nisi aliter intendisset. Sor. lib. 7. p. 2. ar. 1. Similiter quinque, aut sex monasteria ordinis, si vnum ordinem vouit Toller. lib. 4. c. 17. Quòd si dubium sit, verum etiam ad distantes extra Prouinciam, tenetur tantum finitimas querere quia; probabiliter ita praesumitur, si memoria occurrisset. & quia mes non est, vouere religionem extra Prouinciam suam. Silu. religio 2. q. 15. Ang. votum 3. parag. 10. Si autem vouit sine expressa, vel tacita limitatione, tenetur ire ad remotas, si sit spes de recipiendum iuxta Nau. c. 12. num. 48. & de voto conf. 28. At verioreme puro sententiam. Silu. quam etiam docuerunt Sor. vbi supra p. 1. lib. 12. c. 22. de voto q. 1. Forminx non tenentur extra patriam querere monasterium; nisi in loco distante aequè illi commodus sit ingressus, quia illic sunt consanguinei necessaria subministraturi Sanchez in sum. lib. 4. c. 16. num. 45.

18 Vouens religionem non satisfacit ingrediens, vbi regula non seruatur Nau. num. 45. Intellige de religione plenè collapsa, nisi spes sit reformationis. Nam si professores obseruent substantialia, quamuis a prima obseruantia defecerint, satisfacit Sanchez c. 16. cit. num. 13. Quòd si vouit religionem in genere, tenetur aliam ingredi. Nau. cont. 20. cit. Et si certam vouit, & in ea nullum monasterium obseruantur repperitur, nec vlla est spes breui reformationis non tenetur illam, aut aliam ingredi Nau. locis cit. Nec tenetur dominè regularem vitam agere, si intendit tantum id in religione praestare quia si exculatur à voti impleto, quod erat primarium multo

magis ab eo quod est secundaria n. 1.
 19 Vouens religionem in genere si in vna non admittatur, tenetur aliam quærere. S. Th. 2. 2. q. 88. ar. 2. & q. 189. ar. 3. ad. 2. Silu. relig. 2. q. 16. Ang. votum 3. parag. 10. Nau. in man. c. 12. num. 46. & de vot. conf. 11. Si vero certam vouit, illam solam quærere tenetur, in qua si non admittatur, est liber. Item si certum conuentum vouit, & non admittatur, Doct. cit. Quod si definire non potest, an religionem in communi, an talem in particulari promiserit, tenetur ad votum, sed potest eligere laxiorem, non tamen satisfacit petendo in vna religione, licet ibi repudietur Suar. de relig. tract. 6. lib. 4. c. 8. num. si tamen repudietur propter impedimentum temporale, eo cessante tenetur, lecus si nihil impediēbat Azor. p. 1. lib. 11. c. 22. q. 5.

20 Vouens absolutè religionem satisfacit assumendo ordinem S. Iohannis Hierosol. Arag. 2. 2. q. 88 ar. 11. vers. tertio aduertendum in resp. ad vlt. Cord. in sum. q. 178. Negat Sanchez alios referens to. 1. sum. lib. 4. c. 16. num. 12. Nisi ingrediatur religionem clericorum militarium in communi viuendum:

21 Vouens in religionem ingredi, si anno probationis displicet, potest exire. Nau. c. 12. num. 47. Sor. lib. 7. q. 2. ar. 1 Caiet. 2. 2. q. 189. ar. 4. Ang. votum 3. parag. 18. Silu. relig. 2. q. 19. Non tenetur aliam ingredi Nau. de vot. cons. 21. num. 8. Idem de eo, qui non cogitauit de perseverando: sufficit enim si probet secundum formam iuris. S. Th. 2. 2. q. vlt. ar. 4. Sanchez de matr. lib. 1. disp. 34. num. 17. Couar. rubr. cap. Quamuis pactum p. 1. parag. 3. num. 12. Item si iurēdebat perleuerare, sed id non vouit: potest enim, si displicet, exire, lecus si vouit esse religiosus Ang. & Silu. vbi supra Caiet. loco cit. videtur exigere aliam causam rationabilem, vt possit exire, nec sufficere quod vouenti modus illius vitæ non placeat. Sed id non placet Azor. c. 22. cit. q. 6. De illo autem qui vouit se professurum Nau. vbi supra docet non posse exire. At Sor. vbi supra Azor. q. 6.

cit. Sait. clau. reg. lib. 6. c. 9. dub. 9 Arag. vbi supra ar. 3. docet posse exire si bona fide ingressus, experimento dicat sibi non conuenire, absolutumque: proinde esse ob obligatione voti. V. Suar vbi supra c. 8. num. 7.

22 Votum ingrediendi religionem, & statim exeundi, non tenet, quia est de re mala. Idem de voto ingrediendi, & exeundi simpliciter Sanchez vbi supra num. 77. & seq.

23 Vouens religionem strictiorem potest in laxiori profiteri, & professus non tenetur ad strictiorem, quam vouit c. Quia post votum (de regul. in 6. S. Th. vbi supra ar. pen. ad 3. Silu. vbi supra q. 18. Pan. in c. Pertuas de uot. Nau. c. 12. num. 43. peccat tamen mort. ingrediendo laxiorem, quia minus dat, quem promiserit Sanchez alios referens c. 16. cit. num. 16. cit. Suar. de relig. to. 3. lib. 6. c. 14. num. 15. Nisi votum ingrediendi strictiorem commutetur in votum profitendi in laxiori, & sic laxiorem proficitur Sanchez vbi supra num. 18. Si tamen non proficitur in laxiori tenetur ad strictiorem, vt de com. testatur Nau. in man. c. 12. num. 48. Archid. in d. c. Quæ post votum Azor vbi supra q. 12.

24 Votum factum metu graui ad id incusso, non valet c. 1. de his que vi & ibi Pan. Nau. vbi supra num. 52. & de his que vi, cons. 7. Sor. vbi supra Etiam si interuenit iuramentum Pan. in c. significauit, de eo qui dux. quam poll. Nisi postea ratificet Doct. cit. Aut nisi incussus sit ex iusta causa Nau. vbi supra cons. 8.

25 Non tenetur filius implere votum pro se factum a parentibus, vel alijs, nisi ratificet animo se obligandi Pan. in c. Olim de rest. spol. num. 4. Nau. c. 12. num. 74. citans pro se c. Licet. de vot. quod tunc non videtur ad hunc calum posse adaptari: cum agat de votis parentum exequendis per filios hæredes, &c.

26 Non est mortale poenitere voti, sed animo implendi Nau. c. 12. num. 54. Ang. votum 3. parag. 13. Silu. votum 2. num. 20. Et, si poenitentia est rationabilis, nullum est peccatum Sil. ibidem.

Poenitere

27 Poenitere operis factis ex uoto, mortale est, quia est poenitere quod uotum implerit. Sor. ubi supra ar. 4. Nau. d. num. 54. Arag. 2. 2. q. 88. ar. 5. ad. 2. dicto ult.

28 Votum non faciendi aliquid opus supererogationis, seu consilij non licet, quia uotum cum fiat Deo, esse debet de rebus illi gratis Nau. ubi supra nu. 12. Arag. ubi supra ar. 2. circa 4. conclus. regulariter tamen non peccat nisi uenialiter. V. Sanchez. in sum. lib. 8. c. 8. num. 5.

29 Mulier uouens ad honorem Dei in sabbato non filare, si habet animum faciendi alia opera seruilia, nullum est uotum Nam positò quod uelit ab alijs operibus abstineret, nihil interest an filet, nec ne, Sor. lib. 7. q. 4. art. 3. Arag. ubi supra Valent. to. 3. disp. 6. q. 6. p. 2. B. Med. in sum. lib. 1. c. 14. parag. 6.

30 Violans uotum uirginitatis tenetur ad castitatem S. Th. 2. 2. q. 88. ar. 3. ad 2. nisi intendisset se obligare ad solam uirginitatem Arag. d. ar. 3. Nau. ubi supra num. 44. uers. 14. Quòd si intendat perpetuam castitatem peccat toties, quoties contra uotum. Si uerò dubia est intentio, tutior pars est seruanda, & interpretandum uotum de castitate perpetua Sanchez de matr. lib. 9. disp. 33. num. 7. Sayr. cla. reg. lib. 6. c. 7. num. 4. V. Azor. p. 1. lib. 11. c. 21. q. 11.

31 Votum religiosi de re non prohibita seruanda est donec Superior irritet. Sor. lib. 7. q. 2. ar. 1. Silu. uotum 3. parag. 3. & alij quos refert. Et, si Superior in genere prohibeat huiusmodi opus post uotum, non tenetur uouens indicare Superiori, aut petere licentiam illud adimplendi Arag. 2. 2. q. 83. art. 3. Roder. in sum. p. 2. c. 98. conc. 2. Sayr. ubi supra c. 5. num. 21. De prohibita uerò non est seruandū ante Superioris approbationē saltem tacitam, ideoque et indicandum Sor. Arag. ubi sup. Nau. c. 12. num. 69. uerò septimo supponimus Valent. ubi supra puncto 6. dub. 1. Sayr. nu. 20. si tamen sit de re non praudivicante ipsi Pralato, ualeat uotum, donec ipse irritet Sor. & Silu. loc. cit. Nau. num.

67. Cai. in sum. ver. Vouentis conditiones, Et per hæc intellige Ang. uotum 2. parag. 3. & alios immo, & S. Tho. 2. 2. q. 88. art. 8. ad 3. & 4. affirmantes nullum Monachi uotum firmum esse nisi sit de consensu Pralati.

32 Puella uouens religionem metu parentum reuerentiali, non tenetur. glo. in c. Prælens 20. q. 3. Nau. c. 22. num. 51. uers. 8. & de regul. com. 22. num. 31. & de his, quæ vi consil. 9. & de conuers. coniug. consil. 3. Intellige de metu cadente in constantem puellam; nempe quia alioqui eam parentes, & uerbis, & re nimiam tractarent asperius Pan. in c. Cum uirum, de regul. num. 8. Sotus ar. 1. cit. Sayr. alios referens Cla. regi lib. 6. c. 4. num. 18. Nau. ubi supra.

34 Votum numquam peccandi in certa materia, aut mortaliter, auctiam uenialiter, obligat, quia adimpleri potest, Sor. lib. 7. q. 1. art. 3. Nau. c. 12. num. 66.

34 Votum numquam peccandi mortaliter obligat, quia potest vitari omne mortale, gratia Dei S. Tho. 2. 2. q. 47. ar. 1. ad primum & 1. 2. q. 109. ar. 8. Nemo tamen consulendus, ut sic uoueat. Quod si factum est, peti potest commutatio, vel dispensatio: quia peccata interna cogitationis, vel delectationis difficile cognoscuntur, & vitantur Sor. ubi supra Suar. de relig. tract. 6. lig. 1. c. 3. & alij quos refert Sayr. ubi supra c. 3. num. 9. Arag. 2. 2. q. 88. ar. 2. uer. circa eandem rationem V. Sanchez. in sum. lib. c. 5. q. 2.

35 Non ideo uotum non tenet, quia accidit aliquid, quod si praudivisses non uouisses: sed sic, si aliquid accidat, quod si fuisset tempore uoti, impedisset eius obligationem, ut si materia non fiat impossibilis, aut illicita; aut maioris boni impeditiua Sor. lib. 7. q. 2. ar. 1. uers. tertium Arag. Pan. in c. 1. de uot. num. 4. Cai. in sum. ver. veterum omissio. Sanchez de matr. lib. 10. disp. 9. num. 14. quod tamen nu. seq. intelligit, ut tunc etiam uotum non teneat, quando aliquid accidit, quod si praudivisses, non te obligasset, ut etiam docuerunt Silu. uer. ieiunium num. 17. & iuram.

juram. 3. q. 13. Vers. 3. & juram. 4. q. 17. & votum 2. num. 17. in fi. & alij plures: si videlicet illa conditio erat in virtute voluntatis vouendi, vt si quis voueat dare eleemosynam Petro pauperi, ex qua voluntate vouendi sequitur, vt nolit dare eleemosynam Petro diuiti effecto, quia ea non est eleemosyna; & idem is euentus non includitur in obiecto voluto: secus si illa conditio solu includitur in virtute aliorum actuum, vel habituum vouentis, vt si quando vult dare eleemosynam Petro, actu, vel habitu odio habebat fures, decernens nunquam se illis benefacturum: tunc enim si contingat Petrum, vel esse, vel postea effici furem, nihilominus obligatur: quamuis si prænouisset illum excepisset; quia cum Petrus fit pauper, comprehenditur sub obiecto eleemosynæ voluto. V. Sanchez de matrim. disp. 33. num. 30. Item quando mutatio rei promissæ est notabilis Sanchez in sum. lib. 4. c. 2. num. 21. sic intellige Doct. quos num. 18. refert, afferentes neminem per votum obligari vltra id, ad quod se obligare voluisset, si id aduerteret dum promissit. V. factum legitime de reg. iur. in 6. Mynsing. Instit. de lega. parag. si quis debitori ex com. dat regulam. Quæ semel vtiliter, & legitime constituta sunt durant; licet superueniat casus, à quo initium habere nõ possunt.

36 Si omnes condiciones voti non implentur, & de intentione dubitatur, seruandum est Silu. votum 2. num. 2. vers. 4.

37 Non peccat mort. quia violat uotum de seruanda lege non obligante sub mortali Sot. vbi sup. vers. Per hæc ad id, &c. Nõ enim videtur vouens aliter se obligasse.

38 Metus excusans violationem præcepti ieiunij, excusat etiam violationem voti de ieiunio, quia obligat votum ad instar legis Sot. ar. 1. cit. Sanchez in sum. lib. 4. c. 3. num. 38. Et quæuis occasio iudicio prudentis excusat à praecepto ieiunij, excusat etiam à voto. Nisi conuouens habens huiusmodi causam, nihilominus voueat, quia tunc testatur, vt sexagenarius, & minor vigintiuno annis Sanchez vbi supra c. 11. num. 74. & seq.

39 Qui vouit non nubere, non tenetur ex utroque ad castitatem, nisi aliud in-

tendisset Sot. ubi supra, Silu. uotum 4. q. 7. Nau. c. 12. num. 43. Arag. 2. 1. q. 88. ar. 3. Et in hoc dispensat Episcopus Arg. uotum 4. parag. 9. Silu. & Arag. cit. Nau. num. 76. contra Caiet. to. 1. opus. 1. q. 1.

40 Vouens se aliquid facturum, si incidat in certum peccatum, intelligitur solum de prima uice, si aliud non cogitauit. Quare dispensatus super uoto ex uice, non tenetur amplius, etiam si reincidat. Nau. c. 12. num. 43. & de uot. conf. 13. Et in eo dispensat Episcopus, etiam post commissum peccatum, quia nou est uotum absolute, quamuis sit de reueruatis Papæ, ut religionis, castitatis, &c. B. Med. in sum. lib. 11. parag. 6. c. 14. Arag. ubi supra ar. 12. Sayr. cla. reg. lib. 6. c. 11. num. 72. Sanchez de matr. lib. 8. disp. 10. num. 8. & in sum. lib. 4. c. 40. num. 91 & 99. Roder. de regul. to. 1. q. 63. ar. 7. licet in Bull. cruc. parag. 9. num. 121. contrarium docuisset. Valent. to. 3. disp. 6. q. 6. p. 7. In uoto uero conditionali, Sot. lib. 7. q. 4. ar. 3. Nau. ubi supra Azor. p. 1. lib. 11. c. 19. q. 13. Cord. in sum. q. 152. & alij docent nec ante, nec post impletam conditionem posse Episcopum, sed pertinere ad Papam, sit sit ex reueruatis Azor. tamen & Sayr. ubi supra putant probabile posse Episcopum ante conditionis euentum. Alij ut Tolet. lib. 4. c. 18. in fi. Ledes. in sum. p. 2. tract. 10. c. 8. Sanchez disp. 10. cit. num. 13. docent, in utroque casu posse Episcopum; quando tamen, ut ait Sanchez uorum uere est conditionale, non uero quando apparenter, ut cū particula, si, æquualet conditioni Quando. Item si conditio sit de futuro, nec tacite inest: secus si sit de præterito, aut præfenti. Idem possunt regulares uirtute priuilegiorum, ut docet Idem Sanchez disp. 16. ubi num. 2. addit, non posse regulares in casu, quo Episcopus ratione necessitatis tantum potest dispensare. Verum Couar. c. Quamuis pactum p. 1. parag. 3. num. 12. Roder. in sum. p. 2. c. 19. num. 2. Suar. de relig. to. 2. trac. 6. lib. 6. c. 22. nu. 3. Sot. ar. 3. c. cit. negant posse Episcopum dispensare post factum, si uotum sit de reueruatis Papæ, quia iam

contracta est obligatio. Et hæc mihi videtur verior. V. Nau. de vot. cons. 15.

41 An coniux possit sine alterius consensu vouere non petere debitum v. voti irritatio num. 48.

42 Vouens abstinere ab ouis, non tenetur abstinere à carnibus; nisi id etiam intellexerit, si menti occurrisset Silu. ver. Ieiunium num. 28.

43 Votum factum de re aliqua probabiliter licita, & probabiliter illicita vt agerandi tauros in festo alicuius Sancti, quæ agitatio stat in opinione an sit licita, non obligat: quia votum esse debet de eo, quod constat esse bonum Suar. vbi supra lib. 2. c. 4. num. 7. Sanchez to. 1. sum. lib. 4. c. 7. num. 13.

44 Votum contrahendi matrimonium absolute non obligat, quia est de re impeditiva boni, com. vt testatur Sanchez de matr. lib. 1. disp. 4. num. 1. limitans Primo, nisi matrimonium esset in præcepto, ut si vouens deslorauit Virginem fide data de matrimonio. Secundo nisi ex eo matrimonio pereat utilitas maxima totius Reip. christianæ, ut pax inter Principes Christianos. Tertio nisi votum sit de ducenda paupere, aut meretrice ex pietate quæ autem sit causa pia vide ibi, & Suar. ubi supra c. 9. num. 17. Quarto nisi uouerit causa uitandæ fornicationis, & carnis tentationes, quia se nimis fragilem experitur. Nam respectu huius maius bonum est uxorem ducere sic Cai. 2. 2. q. 88. ar. 2. Nau. c. 12. num.

43. Valent. to. 3. disp. 6. q. 6. p. 2. Tolet. lib. 4. c. 17. & alij, quos refert, & sequitur Sanchez num. 7. At Sor. lib. 7. q. 1. ar. 3. Arag. q. 88. cit. ar. 2. id negant, quia, inquit, licet matrimonium sit remedium ad libidinem refranandam, ipsum tamen uotum non est, quia est impeditiuum maioris boni, id est religionis. Prima opinio uerior, quam Suar. ubi supra num. 13. ita intelligit quando scilicet talis est personæ conditio, ut moraliter loquendo prudenter iudicetur melius, & securius illi esse nubere, quem religionem ingredi, uel alter conari ad castitatem. V. Sanchez in sum. lib. 4. c. 8. num. 8. & seq.

45 Heres tenetur adimplere uota realia defuncti c. Licet de uot. ut elemosinas dare, extruere monasterium. Personalia uero ut ieiunare peregrinari, & c. non tenetur. Nisi Testator ipse grauasset heredem suum ad uota sua licet personalia. Mone. de commut. ult. uol. c. 7. num. 41. Mixta tenetur implere, jex parte, qua sunt realia ut si uouit adificare monasterium, & ingredi. tenetur tantum adificare. Personalia principaliter, & accessorie realia non tenetur; non enim tenetur ad personale, & sublato principali, auferitur accessorium u. g. uouit peregrinationem, non tenetur ad expensas, quas fecisset eundo, & redeundo, nisi hæres acceptasset Silu. uotum 2. num. 11. Couar. in c. Si hæres de testam. num. 9. Nau. c. 12. num. 53. & 56. Sor. l. b. 7. q. 2. ar. 1. Ang. uotum 3. parag. 8. Intellige de quo cumq; hærede etiam extraneo, & de executore Silu. hæreditas 3. q. 12. Item si hæres adiut hæreditatem, quia aduendo quasi contraxit Silu. num. 11. cit. Item si vires hæreditatis sufficiunt. Silu. ibidem V. Pan. in d. c. licet in si vbi quod si non se obligauit ad voti executionem, potest compelli per priuationem hæreditatis, & per excommunicationem, non autem per coactionem personalem. Potest tamen petere commutationem, licet sit alteri ius quaesitum Mone. vbi supra num. 401. & seq. contra Sanchez in sum. lib. 4. c. 14. num. 57. & seq. Immo secundum eundem Mone. num. 414. Si in hærede sit eadem, aut alia subiectio similis potestatis dominatiuæ eius, qui irritare potest uota sibi subordinata, cum ea, quæ erant in defuncto, potest etiam ea voti obligatio irritari. V. Sanchez in sum. lib. 4. c. 15. q. vii.

46 Vouens non potest per alium adimplere uota personalia, secus de reali & mixto, qua parte reale est. Sanchez alios referens c. 15. cit. num. 3. & seqq. Pan. tamen in c. Licet de uot. dicit quod si vouens tempore voti certus erat quod impedimentum esset perpetuum, tenetur implere per alium, ne uotum sit desorium, & idem tenet Silu. uotum 2. q. 10.

47 In voto conditionali non satis est partem conditionis implere, licet materia sit natura sua diuidua: vt si vouisti religionem, si frater tuus sanus ex India redierit, & redeat infirmus Sanchez vbi supra c. 23. num. 6. Oportet autem conditionem apponi in ipso vouendi actu, non autem post, etiam ex modico, & imperceptibili intervallo, num. 7.

48 Quando de voto constat, excusatio verò est dubia presumendum pro voto Sanchez vbi supra c. 1. num. 4.

49 Ad vota populi ex publica causa emissa cum consensu Episcopi, tenentur etiam regulares exempti Vasquez 1. 2. disp. 167. num. 33. quem sequitur Sanchez in sum. lib. 4. c. 15. num. 21. & Azor. p. 1. lib. 7. c. 3. q. 2. Sed contrarium docent Palud. in 4. d. 15. q. 4. ar. 3. S. Ant. p. 2. lib. 6. c. 2. parag. 2. Rosell. ver. ieiunium num. 8. Silu. eo. q. 2. quia consuetudo laicorum non ligat Clericos seculares, nec clericorum secularium regulares, quia sunt varij modi abstinentiæ inter eos tres status personarum. Excipe tamen festa ex Trid. sess. 25. de regul. c. 12. V. ver. ieiunium, num. 25.

50 Vouens castitatem, & religionem, si virumq; principaliter vouit, tenetur in seculo ad castitatem. Si verò vouit religionem principaliter, & castitatem accessorie, non tenetur ante religionis ingressum Sanchez vbi supra c. 16. num. 113. In dubio autem censetur vouisse principaliter. Nau. de vot. cons. 13. num. 2.

51 In dubio an emissum sit votum elemosynæ, si quis putans te teneri, soluat, non potest vii occulta compensatione; cum dux sit circa hoc opinio, & pauper habeat pro se probabilem: compensatio autem requirit inuitiam certam possidentis. Sanchez vbi supra c. 11. num. 17.

52 Condicio impossibilis siue de presentio, siue de futuro non rejicitur in voto Sanchez vbi supra c. 23. num. 8. alios referens contra Azor. p. 1. lib. 11. c. 15. q. 9. docentem id verum esse tantum in foro conscientiæ.

53 De vouente sub conditione, & ex

eius culpa conditio non adimpletur; vt se hoc facturum, si Deus illum ab vno peccato praeseruet, & in illud incidit. Silu. votum 2. num. 2. dicit non obligari, quando, vt communiter fit, eius intentio fuit, vt praeseruetur per gratiam maiorem ordinaria. Sed Ang. votum 1. parag. 10. Nau. c. 12. num. 43. & de vot. cons. 9 & seq. Azor. vbi supra c. 20. q. 9. & Sayr. plures referens cl. reg. lib. 6. c. 8. dub. 1. voluit obligari, si postea non faciat, quod fecisset ad se praeseruandum, etiam si non promississet; vel si in illud peccatum se praecipit. De vouente religionem, si sanus fuerit, & per propriam intemperantiam fuit infirmus, Et similiter de vouente religionem si Doctor, fuerit, & ex negligentia non fit. Nau. cons. 29. & 30. cit. cum alijs docet non obligari, si ordinariam curam adhibuit, vt sanus, aut Doctor euaderet. Secus si se praecipitem dedit in intemperantiam, vel inicitiam. Suar. de relig. 10. 2. trac. 6. lib. 4. c. 17.

54 Votum simplex ex talia causa emissum, si illa sit causa finalis voti, non verò impulsiva, non tenet. Vt putans filium in extremo vita periculo constitutum, vouet Romam peregrinari, quò filij incolumitatem consequeretur. Nam vouens non absolute eam rem pomisit, sed per modum vnus cum illo fine. quare si finis ille non erat, quia falsum erat id periculum, aut iam obierat tempore voti, non obligat, quia non est voluntarium Sanchez de matrim. lib. 10. disp. 9. num. 16. Error enim causa, quæ promittentem induxit, regulariter annullat promissionem Nau. c. 18. num. 17. Molin. de iust. trac. 2. disp. 209. secus in voto solemn. c. fin. 20. q. 3. c. Ex parte 2. de conuers. coniug. Nihil error sit circa substantialia: licet enim is status peccetior sit liberam tamen electionem requirit. In dubio autem dicendum causam esse impulsivam, & tenere votum. In omni enim voto causa finalis videtur esse Dei cultus, media illa re promissa, ceteræ verò videtur impulsivæ Sanchez vbi supra num. 17. V. Suar. c. 8. cit. num. 6. Anchar. in c. Magnæ de voto num. 13. distinguit, quò defectus causæ vel fuit

principio, uel superuenit: primo casu dis-
soluta obligationem, in secundo uerò mi-
nimè.

56 Vouens peregrinationem, uel ieiunium, licet ea faciat non cogitans de uoto satisfaci, si postea ratum habeat quod ieiunauerit, &c. Quod si ea fecerit ut, uel intentione expressa non implendi uotum, non satisfacit. Vide supra Horæ can. num. 54. Et si illic postea accedat causa alicuius negotij aut stipendio conductus, aut uinctus à ministris iustitiæ; si obiectum uoti fuit sola inuisio templi, satisfacit si illic se inueniens templum liberè inuisat. Secus si obiectum uoti fuit etiam labor itineris. Sanchez in sum. lib. 4. c. 11. num. 68.

57 Vouens se ieiunaturum tali die, si non potest, aut etiam ex negligentia non ieiunat, si uotum fuit in cultum illius diei, non tenetur alio die ieiunare, si uerò illa dies assignata est pro termino, ultra quem noluit differre ieiunium, tenetur Silu. uotum 2. q. 4. Ang. uotum 4. par. 3. Cai. 2. 2. q. 88. ar. 12. & in sum. ver. Votum, ver. Voti dispensatio. Sor. lib. 7. q. 2. ar. 1. Nau. c. 12. num. 41.

58 Si præfixisti tempus uoto, eo adueniente, teneris: commodius uerò relinquenda arbitrio pij, & docti viri Silu. ubi supra q. 2. Ang. par. 2. S. Tho. 2. 2. q. 88. ar. 3. ad 3. & q. 189. ar. 3. Arag. q. 88. cit. ar. 3. Sor. & Nau. ubi supra V. Sayr. cla. reg. lib. 6. c. 8. num. 8.

58 Si uouisti religionem, & commodè potes nunc intrare, si sit periculum impedimenti perpetui, peccas mortaliter differendo etiam ex negligentia. Ang. & Silu. ubi supra Nisi differas, ut commodius postea intres, quia v. g. vis prius addiscere quod in religione nequibus, Suar. de relig. trac. 6. lib. 6. c. 6. num. 9. quia causa dilationis est utilis religioni: modo tamen in sæculo uiuere possis sine periculo salutis Mai. in 4. d. 38. q. 3.

59 Proponens uouere non obligatur c. Literaturam de vot. & ibi Pan. S. Tho. ubi supra ar. 1. Couar. in c. Quamuis pactum p. 1. par. 3. num. 12. & com.

60 Grauiter deceptus uouens religionem, quod si sciuisset non uouisset, non tenetur: quia fraus, & ignorantia tollunt voluntarium requisitum ad uotum. Arag. q. 88. cit. ar. 1. dub. 2. concl. 2. in fi. Roder. in sum. p. 2. c. 92. concl. 4. Sayr. cla. Reg. lib. 6. c. 4. num. 14.

61 Votum absolutè non ludendi non comprehendit ludum, qui ratione honestæ recreationis exercetur, cum ludus honestus sit actus uirtutis eutropelice. Nisi uouens aliud intendisset: uel ratione periculi limites honesti ludi transgrediendi. Mens enim uouentis ea uideatur esse, ut à solo ludo illicito, quo dilapidantur bona, abstineat. Sanchez de matr. lib. 1. disp. 4. num. 5. Nau. de vot. cons. 36. Sanchez in sum. lib. 3. c. 14.

62 Vota maiorum non ligant successores, nisi hi acceptent, aut interueniat auctoritas Episcopi, eiusuè approbatio. quare necesse est, ut Episcopus præcepto suo omnes cogat ad uoti acceptationem, uel saltem ad obseruantiam actus promissi: & tunc obligabuntur qui non uouerunt, non in vi uoti, sed in ui Ecclesiastici præcepti Suar. de relig. trac. 6. lib. 4. c. 9. num. 10. & seq. & licet Nau. in man. c. 12. num. 74. putet obligari ratione uoti, aut saltem uoti pacti, & promissionis; utrumq; tamen optimè impugnat Suar. ubi supra num. 6. 7.

63 Vouens generaliter ieiunare omnibus festis ferijs, an obligetur ex uoto ad ieiunandum si dies Natalis Domini incidat in feriam sextam; Palud. in 4. 6. 38. q. 4. num. 36. Silu. ver. ieiunium in fi. Vasquez 1. 2. disp. 30. c. 4. absolute docent teneri, quod illa circumstantia omnino sit accidentaria respectu talis uoti. Molin. de iust. trac. 2. disp. 272. post lo. And. in c. si. de obser. ieiun. uult non teneri: quia in generali promissione non ueniunt illa, quæ uerissimè liter non essent intenta, si specialiter essent proposita, cuiusmodi est ieiunium Natalis Domini, cum sit præter generalera

Ecclesie consuetudinem. Suar. lib. 4. cit. c. 20. num. 7. dicit rem esse dubiam, ideoque cum votum sit certum, & ius commune magis illi faueat, tutiorem partem esse sequendam Ego vero cenfeo rem esse certam. Nam in c. si. cit. Expressè habetur, voto astrictum non posse velci carnibus sexta feria, quando in eam incidit festum Natiuitatis Domini. Nam, & hoc est contra generalem Ecclesie consuetudinem; ergo etiam qui vouit ieiunare, &c. tenetur, eadem enim ratio. idem alios referens docet Sanchez in sum. lib. 4. c. 11. num. 59. & seq. V. Glo. in d. c. si. & ver. Ieiunium num. 3. Quid, si frater minorita aut S. Francisci de Paula fiat Episcopus? Barbosa. plures referens ad d. si. docet posse velci carnibus, si dies Natalis incidat in d. feriam, quia non tenetur amplius, nisi ad subitaneaalia religionis. In reliquis enim est solutus.

65 Vouens ieiunare vigiliam alicuius Sancti, si ea incidat in diem dominicam, satisfacit ieiunando in Sabbato, nisi aliud intendisset cum vouit. Sayr. cla. reg. lib. 6. c. 8. dub. 5. Azor. p. lib. 11. c. 20. q. 4. S. Ant. p. 2. tit. 11. c. 2. parag. fi. Quod si si vouit ieiunare per totum mensem, nec expressit dominicos dies, potest quidem non ieiunare, sed velci non potest cibis prohibitis Sayr. vbi supra V. ver. Ieiunium num. 9.

66 Votum de re leui, licet sit totalis materia voti, aut de vitando aliquo peccato veniali, v. g. mendacium, otiosum, obligat tantum ad veniale. quare illud transgrediendo non peccat mort. S. Ant. p. 2. tit. 10. c. 4. parag. 1. Silu. iuram. 3. q. 7. Arag. 2. 2. q. 88. ar. 3. Sor. lib. 7. q. 1. ar. 1. Nau. c. 12. num. 40. Suar. de relig. trac. 6. lib. 5. c. 4. Azor. vbi supra c. 5. q. 3. Sanchez in sum. lib. 4. c. 12. num. 5. licet de matr. lib. 1. disp. 5. num. 25. prius contrarium tenuerit, & com. contra Caiet. 2. 2. q. 89. ar. 3. Cou. 1. var. res. c. 22. initio. Sayr. alios referentem cla. reg. lib. 5. c. 4. a. num. 18. Tolet in sum. lib. 4. c. 17. asserentes peccare mort. quando res illa leuis est & totalis materia voti,

67 Quando vero sit mortalis transgressio voti quæ sit per plures actus leues ex parte materiae, vt si vouisti per annum quotidie dare aelem pauperi, aut recitare semel orationem dominicam Azor. vbi supra, Sanchez in sum. lib. 1. c. 4. num. 14. docent quod si id fiat in honorem diei, vel temporis, cum huiusmodi obligationes cum tempore extinguantur, non peccat mort. licet per annum omittas. Si vero votum sit tantum, ne ultra eum diem differatur, peccas quotidie uenialiter omittendo; mortaliter uero ad finem anni, cum iam res magna euaserit. Arag. docet in uoto personali, ut de dicendo orat. dominicam, numquam peccari mortaliter; Secus in voto reali, quod in illo semper frangatur fidelitas in re leui, in hoc autem secus ratione nocumenti, uel grauitatis materiae, quæ auferitur, sicut in furante quotidie aelem. Sed hoc rectè impugnat Suar. c. 5. quia ad culpam contra uotum non rectè consideratur proximi nocumentum, cum in voto reali non fiat iniuria proximo, cuius respectu nulla orta est obligatio, licet materia uoti sit illi utilis. Eandem distinctionem improbat Valquez 1. 2. disp. 146. c. 2. in fi. quia utrumque uotum fieri potest pro tali die, in specialem deuotionem, & cultum illius diei, & e contra pro singulis diebus, ut non differatur obligatio. Valent. 10. 3. disp. 6. q. 6. p. 4. q. 2. Sayr. cla. reg. lib. 6. c. 6. num. 6. Sentunt in utroque uoto omissionem in graui parte esse mortalem, licet si onus diei, ut proprium eius, & semel omisso, nulla maneat obligatio. quod licet probabile, scrupulosum tamen asserit Suar. ubi supra. Tu dic cum Suar. c. 5. cit. in huiusmodi leuibus transgressionibus diuersis temporibus factis, considerandum esse, an ex his componatur unus actus mortalis, uel non. Si enim non componatur, licet multa leuia multiplicentur, numquam fiet peccatum mortale. secus ergo si plures illi actus tendant ad unum componendum. Sub actu uero etiam omissionem contraria intellige. Perficitur autem unus actus grauis per plures leues, uel quædo ex prioribus actibus leuibus relin-

relinquitur obligatio, quæ præfenti obligationi coniungitur, & ex utraque fit vna grauis, quod læpe in votis realibus contingit, & aliquando etiam in personalibus inueniri potest, vt supra dictum est. Vel quando secundum moralem vsum, & æstimationem censetur vnus actus moraliter ex multis componi vel successione quadam actuum, vel omissorum. Sicut ex horis canonicis vnus diei censetur componi vna integra recitatio, quæ tamen non componit vnum actum moralem cum officio alterius diei. quare ex leui omissione vnus psalmi in Matutino, & alterius in Prima, & alterius in Vesperis intra eundem diem, potest esse grauis transgressio. In diuersis verò diebus aliquando inueniri potest huiusmodi actus moraliter vnus: vt si voueas Rosarium integrum tribus diebus recitandum, singulam tertiam partem singulis diebus attribuens tamquam onus illius diei, si singulis diebus aliquid leui omittas, omnique illæ leues omissiones aliquid graue constituunt respectu Rosarij, erit mortale.

58 Quoties igitur votum est de pluribus actibus leuibus, quorum singuli totales sunt, & diuisi, ac singulati præstandi siue in distinctis diebus, siue diuersis horis eisdem diei, ex multiplicitate transgressionum venialium, non peruenitur ad morale. Et sic vouens quotidie per annum recitare orationem dominicam, licet toto anno non recitet, non ideo peccat mortaliter, quia nulla est ibi vnio.

69 Votum ieiunandi ordinariè diebus dominicis nullum est & illicitum can. 65. Apóst. nec transferendum Suar. vbi supra c. 6. num. 27. Necus de voto ieiunandi aliquibus diebus ob beneficium, seclulo scandalo, & vniu. singularitatis studio Sanchez in lum. lib. 2. c. 37. num. 16

70 Vouens non vouere nisi scripto, aut coram aliquibus personis, aut de consilio Confessarij, ad vitandam vouendi facilitatem, & scrupulos inde contingentes: si maior prioris voti aliud votum emittat non seruatis illis circumstantijs, grauitè peccat, non tamen mortaliter: Nisi ma-

ximè expediret saluti vouentis non aliter vouere. Si autem voueat immemor prioris voti, valet secundum. nisi vouens in priori voto expressam intentionem habuisset nullo alio voto se in posterum obligandi, nisi illis circumstantijs adhibitis; ita vt nulla tenus valeat votum à se aliter emissum. S. c. in illis cirarits Sanchez in lum. lib. 4. c. 8. à num. 14. ad 18

71 Vouens abstinere ab vsu Foeminae, si solum intendit se obligare ad abstinendū actus externi, non peccat contra votum, si interius morosè delectetur; secus si absolute vouit continentiam Less. lib. 4. c. 3. num. 15. in fi.

72 Vouens excusatur, si superior etiam votum ignorans, non permittit adimplere Nau. c. 12. num. 69. Nec tenetur subditus aperire votum, sed sufficit petere licentiam v. g. ieiunandi Suar. de relig. tract. 6. lib. 3. c. 6. num. 6

73 Votum ex subita animi perturbatione emissum, si iudicium rationis non tollit, validum est, & ratum. Sicut enim ad meritum, vel peccatum sufficit ea mentis deliberatio qua quis dicitur mensuræ compos, vt scienter, & spontè faciat, sic etiam ad votum. Est autem iusta causa facile relaxandi, aut commutandi, &c. Si verò omne iudicium rationis peruerterent huiusmodi affectiones, irritum est votum.

VOTI IRRITATIO.

Commutatio. Dispensatio.

V. Debitum conjugale. Dispensatio in matrimonio, in lege. Gratia. Iuramentum. Religio.

1 Irritatio est annullatio obligationis voti, ex solo beneplacito voluntatis, nec aliam causam requirit. Est autem duplex irritatio directa, indirecta. Illa se tenet ex parte voluntatis vouentis, reuocando, & quasi dissoluenso ipsum actum vouendi

vouendi, cadit enim immediatè in votum ipsum, habetq; specialem, & propriam rationem illud auferendi. Posterior verò se tenet tantum ex parte materiae, & dicitur irritatio secundum quid, quia non cadit in votum ipsum, sed fit per subtractionem materiae: & scilicet est quasi suspensio voti, sed per accidens, cum scilicet votum est tantum pro definito tempore, pro quo eius materia prohibetur. hoc potest votum, cessante prohibitione, vel impedimento reuiuiscit: quando scilicet votum est indefinitè, vel perpetuum. Caiet 2. 2. q. 88. ar. 8. suar. de relig. tract. 6. lib. 6. c. 1.

2 Commutatio est annullatio obligationis voti, cum ligamine ad aliquid aliud faciendum.

3 Dispensatio est annullatio obligationis voti ex rationabili causa.

4 Irritate possunt, Pater, Mater, si sit Tutor, Curator, Dominus, Praelatus religionis, etiam Abbatisa suar. vbi supra c. 7. num. 19. Roder. de regularibus to. 1. q. 25. ar. 7. & in sum. p. 2. c. 61. num. Et quidem illi possunt omnia impuberis vota, & realia puberum, nisi essent adiuncta voto religionis, aut facta de bonis castrensibus, vel quasi; non autem personalia non praedictantia Nau. c. 17. num. 142. Silu. peculium 1. par. 3. & votum 3. q. 6. Azor. p. 1. lib. 11. c. 17. q. 7. Arag. 2. 2. q. 88. art. 9. vers. circa 4. concl. Sayr. alios referens cla. reg. Less. 6. c. 10. num. 15. At Superior religionis potest omnia, etiam votum non mentiendi Nau. vbi supra à num. 72. Sayr. c. 11. à num. 7. Sanchez in sum. lib. 5. c. 33. à num. 4. Nec requiritur aliqua causa. quare non peccat Superior pro sua sola voluntate irritans S. Ant. p. 2. m. 11. c. 2. par. 6 in fi. Azor. vbi supra c. 7. q. 5. & alij: licet Sor. lib. 7. q. 3. B. Med. lib. 1. sum. c. 14. par. 7. Valent. to. 5. disp. 6. q. 6. p. 6. dicant peccare venialiter, & Sayr. num. 14. dicat id esse probabilius. Et Sanchez in sum. lib. 4. c. 24. num. 8. & 13. dicit idè non vacare culpa, quia omnis actus humanus ad suam honestatem, & vt vitio otiosus liberetur potest aliquid honestum finem. Possunt praedicti etiam in vota

emissa antequam tales essent sub sua potestate c. Noli 33. q. 5. Silu. loco cit. Non tamen votum transeundi ad strictiorem, de quo infra num. 10.

6 Dominus, & coniux non possunt irritare vota sibi non praedictantia s. Thom. 2. 2. q. 88. ar. Silu. votum 5. num. 1. Nau. d. num. 64.

6 Cum vterque coniux non possunt communi consensu vouet continentiam, neuter potest irritare. c. Quod Deo 33. q. 5. Sor. q. 3. cit. ar. vlt. Cai. 2. 2. q. 88. art. 8. & ibi Arag. matr. 3. imped. 5. par. 5. Silu. votum 5. q. 2. in fi. Panor in c. Carissimus de conuers. coniug. num. 6. Nau. c. 12. num. 59. Limitat Sanchez ubi supra c. 34. num. 17. Nisi dent sibi iterum mutua corporum potestate quo casu poterit vtr irritare votum uxoris ualde, licet cum pacto, sine causa licet uero cum causa; quia matrimonium est plenè restitutum ad priorem statum. V. eundem de matr. lib. 9. disp. 40. num. 22. & infra Debitum conjug. num. 9.

7 Votum impuberis de faciendò aliquid tempore, quo erit liber non tenet. si semel irritetur: Secus si fit puberis: Nisi is vouisset vota explenda durante subiectione tantum, aut eadurante, & postea Silu. votum 1. q. 2. vers. 5. Idem uero est de Religioso, ac de impubere. ibidem V. Azor. p. 1. lib. 11. c. 17. q. 10. & 14. Sanchez in sum. lib. 4. c. 23. q. 1.

8 Irritans votum, si postea consentiat, non ideo reuiuiscit, nisi ille iterum uoueat Silu. ubi supra vers. 3. & religio 2. q. 15. Sayr. cla. reg. lib. 6. c. 10. num. 30.

9 Irritari possunt uota inuito uouente; dispensari uero non iure nisi ex urgentissima causa, & bono publico id exposcente; commutari uero numquam Sanchez ubi supra c. 24. num. 25.

10 Votum impuberis de religione potest Pater, & Tutor, etiam potest pubertatem irritare, si ille pubes factus de nouo se non obligauit Nau. c. 12. num. 7. Caiet. 2. 2. q. 89. ar. 5. modò non fuerit tolerante, id enim irrita non possunt post Pubertatem c. Puella 20. q. 2. Circa primum

ambulant Sot. lib. 7. q. 3. art. ult. licet in contrarium magis inclin. & Sayr. ubi supra num. 183. cum Philarco de off. Sacer. p. 2. lib. 3. c. 18. sic conciliat, ut uera sit Sot. opinio, quando Pater prius sciebat uotum filij, & tacuit, tunc enim adueniente pubertate, illud irritare non potest, eò quod sciendo, & tacèdo uideatur illud confirmasse. Nau. uerò sententia uera sit, si prius ignorauit, &c. quia uotum fuit de re, quæ à Patris uoluntate pendeat: taciurnitas uerò filij, non potest, aut debet, ei in aliquo præiudicare. Ampliant Doct. cit. ad omnia uota personalia filij, ut castitatis, orationis, & huiusmodi. Sayr. plures referens ubi supra num. 23. Azor. ubi supra q. 7. & 8. Suar. de relig. tract. 6. lib. 6. c. 6. Item ad uota relicta etiam de peculio castrensi, uel quasi Sanchez in tum. lib. 4. c. 35. num. 10. & seq. cum ibi cit.

11 Papa potest irritare uota Religiosorum tamquam Prælatus sed non laicorum: quia laici quoad bona temporalia, & obligationes personales, non subduntur absolute Papæ, sicut religiosus sub Prælato, quorum primus est Papa. & quia super eos non habet potestatem dominatiuam, sed solum spiritualem Sayr. ubi supra c. 10. dub. 1. Cai. 2. 2. q. 88. ar. 12. Nau. c. 12. num. 73. Sot. lib. 7. q. 4. ar. 1. dub. 1. At Roder. de regul. to. 1. q. 25. ar. 5. referens pro sua opinione Mich. Med. de sacr. ord. contip. c. 44. & seq. contrarium docet, quia per baptismum fit Papa dominus uoluntatis Christiani hominis in ordine ad finem spiritualem. Priorem tamen sententiam tamquam probabiliorum plurimis citatis uetur Sanchez in sum. lib. 4. c. 24. num. 18.

12 Coniux potest irritare uotum continentis alterius coniugis, in quod consenserat, licet peccet Pan. in c. Scripturæ de uot. num. 8. Sayr. ubi supra lib. 6. c. 10. dub. 4. & est casus in c. Noluit, & c. Manifestum 33. q. 5. Idque etiam affirmant Sot. lib. 7. q. 3. ar. 1. uers. An uerò possit alteruter Sanchez de matrim. lib. 9. disp. 41. num. 17. Qui omnes id maiori ratione affirmant de Prælato religiosorum, ut

possit omnia subditi uota facta de sui licentia irritare. Si tamen id faciant sine iusta causa, peccabunt mort. uoti coniugati, tum Prælati: immo & petens dispensationem, quod alieno peccato cooperetur: tenet tamen dispensatio Cai. 2. 2. q. 88. ar. 8. Silu. uotum 4. q. 2. Nau. c. 12. num. 73. Sanchez in sum. lib. 4. c. 27. num. 32. Successor tamen, qui uoto non consensit, non peccat irritando sine causa, Sanchez q. 3. Nequit uerò directe irritare successor, cuius potestas est moraliter diuersa à potestate prioris, ut si prior erat Tutor, alter uerò Curator, sed potest tantum suspendere executionem pro tempore subiectionis; & hoc in uotis personalibus: In realibus uerò eadè est utriusque potestas Sanchez ubi supra c. 28. num. 5. Moha. de iust. tract. 2. disp. 224. uers. Curator.

13 Potest uir irritare omnia uota uxoris ante matrimonium emissa, quatenus sibi præiudicant Pan. ubi supra Nau. num. 61. Arag. ar. 8. cit. uers. Simile dubium Suar. de relig. to. 2. lib. 6. c. 4. At Sanchez de matr. lib. 9. disp. 39. num. 25. pluribus absolute docet posse omnia illa uota irritare Excipit tamen primo uota realia ut si uouisset dare elemosynam, cum esset sui iuris, &c. indicandum eum est de his uotis, ac de alijs debitis, ad quæ uxor antea tenebatur. Item si uxor habebat aliqua de quibus disponere possit sine licentia mariti Abb. in c. Scripturæ de uot. Suar. ubi supra num. 4. Excipit secundo uotum castitatis ante matrimonium emissum, quod licet quoad redhibitionem non egeat irritatione, cum fortiori uinculo matrimonij constringatur reddere; ualet tamen quoad petitionem, quia petere prohibetur gratia sui cum in hoc non sit uiro subiecta. Excipit tertio uotum religionis ante emissum, si matrimonium non sit consummatum, tunc enim tenetur implere, nec poterit irritari Si uerò sit consummatum, non indiget pro tunc alia irritatione, cum impleri nequeat. Notat autem irritationem hoc loco à Doctoribus usurpari pro suspensione pro tempore matrimonij, & ita eo soluto re-

miniscere. V. Suar. de relig. trac. 6. lib. 6. c. 14. Excipe Quarto votum tempore diuortij, aut tempore integri matrimonij, sed post diuortium confirmatum: Nisi enim reintegratur matrimonium reconciliatione, eiusue institutione per simile alterius delictū, irritari non potest Sanchez in sum. lib. 4. c. 30. num. 18. & seq. Vxor tamen irritare non potest vota mariti, nisi ea sola, que sibi præiudicant quoad moderatam debiti redditionem, & mutuam cohabitationem. Sanchez vbi supra c. 24. num. 20.

14. Commutatio sine causa faciendi in melius, cum causa in æquale Sor. lib. 7. q. 4. art. 3. Caiet. 2. 2. q. 88. art. 12. Potest etiam in minus, si subest causa. Sor. loc. cit. Arag. d. ar. 12. V. Suar. vbi supra e. 17. Valet tamen commutatio facta à superiore sine causa in æquale Sanchez vbi supra c. 15. Suar. vbi supra c. 20. num. 7. Immo etiam facta in minus, sed remanet obligatio supplendi quod defuit ad æqualitatem materiæ subrogatæ cum promissa Sanchez vbi supra num. 8. contra Suar. loc. cit. Etiam si commutatio facta sit propria auctoritate, aut alterius carentis iurisdictione in bonum æquale, aut minus; nam sufficit eo casu supplere, vt sit in euidenter melius: defuit enim domini voluntas quoad modum Idem num. 11. Nominè maioris, vel æqualis boni, in quod votum commutatur, intelligitur non id quod est Deo gratius, & magis acceptum per se, & ex natura operis quod fit; sed id quod ei qui vouit est melius, commodius, & aptius ad Dei gratiam, & charitatem assequendā, & ad votum quod fit implendum. Quare in votis commutandis perpendenda est vuentis utilitas, potiusque materiæ magnitudo. Æqualitas verò non scrupulosè accipienda est; sed sufficit arbitrium boni viri; cessante fraude, & lata culpa Silu. votum 4. q. 8. in si quem sequitur Azor. p. 1. lib. 11. c. 18. q. 13. Et quæ sint causæ iustæ relaxandi vota, Vide apud eundem c. 14. q. 17.

15. Causæ commutandi sunt incommo-
ditas exequendi, maior utilitas Silu. vo-
tum 4. q. 6. Arg. eo parag. 10.

16. Cum Papa dat auctoritatem commutandi, intelligitur in aliquid minus: Nam ad apertè æquale non est opus auctoritate B. Med. instr. lib. 1. c. 14. parag. 7. Cord. in sum. q. 188. & seq. Roderig. lib. 2. sum. c. 100. num. 4. Potest autem minorum suum commutare in apertè melius c. Peruenit 2. de iureiur. & c. Scripturæ de uor. & ibi glo. ot. lib. 7. q. 4. art. ult. Caiet. q. 88. cit. ar. 10. & fortè etiam in apertè æquale Sor. ibidem:

17. Omnia vota personalia per professionem extinguantur, c. Scripturæ, de uor. S. Th. 2. 2. q. 88. ar. 12. ad S. Realia uerò, & debita in Monasterium transeunt ut hæredem iuxta vires hæreditatis. Nouitius excusatur à uoto personali, non uerò à reali Silu. uotum 4. q. 7. S. Ant. p. 2. tit. 11. c. 2. parag. 8. Si tamen quamdiu Nouitius est, impleri possunt sine damno, & incommodo religionis impleri debent, ut sunt uota realia; Si uerò non possunt, ut sunt personalia ieiuniorum, peregrinationum, & huiusmodi, differuntur ad tempus, quia si non profiteatur, reuocantur; si uerò profiteatur, extinguuntur. Potest tamen Superior ex priuilegio illi absoluerè, sicut & ceteros laicos Azor. ubi supra q. 17. Alij uerò ut Arag. 2. 2. q. 88. ar. 12. in solut. ad 1. Sanchez alios referens in sum. lib. 5. c. 5. num. 43. & 45. Suar. de relig. to. 3. lib. 6. c. 14. num. 6. docent omnia uota realia per professionem extingui, nisi per uotum reale acquisitum sit ius alicui tertio, ut si promisit, aut iurauit dare alicui centum, & hic acceptauit, tenebitur dare, si sit soluendo. V. Sayr. cla. reg. lib. 6. c. 12. num. 11. Vota personalia, si non sint religioni impossibilia, ut uota ieiunandi orandi, &c. implenda sunt, nisi uouens habuerit animum ea commutandi in ipsum ingressum religionis Suar. ubi supra num. 10. ubi num. 8. idem docet de ijs uotis, quæ implenda erant ante ingressum, iamque tempus obligationis aduenierat; ut si nodie illi ieiunandum erat, & eras ingredienda religio; modo tempore ipsius obligationis habeat animum ad religionis ingressum, & in eam obligationem commutandi ieiunium,

vel aliud votum? Si tamen volens profiteri actualiter vult manere obligatus ad vota in sæculo facta, non commutabuntur in votum religionis. irritari tamen poterunt facta professione à Prælato religionis. Idem num. 14.

18. Potest commutare votum suum, qui vult se daturum aliquis alicui, si huic non promisit, quia ex voto nulli acquiritur est ius reale Ang. votum 3. parag. 26. Silu. votum 4. q. 7.

19. Qui potest commutare vota, potest etiam cum sunt iurata Sor. lib. 8. q. 1. ar. 9. Arag. 2. 2. q. 88. ar. 12. vers. Si quis quarat. Sayr. vbi supra c. 11. num. 103. Et iuramenta de eadem re, & etiam dispensare Sor. ibidem Roder. lib. 1. sum. c. 194. concl. 10. Suar. fute de religto. 3. lib. 6. c. 14. Non tamen iuramenta in præiudicium tertij Sor. & Arag. cit. Silu. iuram 5 q. 6. Sayr. vbi supra & com. Alij tamen, vt Sanchez de matr. l. b. 8. disp. 2. num. 25. sic distinguunt. Vel iuramentum est de re diuersa ab ea, quæ est voto promissa, vel si fit de eadem re, iuramentum tamen est tantum ad voti confirmationem, & sic vera opinio Soti. Vel iuramentum est independentè à voto, & tunc potestas relaxandi votum, non extenditur ad iuramentum, quia sunt duo vincula diuersæ speciei, nec vnum pender ab alio. In dubio autem iuramentum censetur accessorium, quod semper solet sic voueri. V. eundem lib. 8. cit. disp. 15. num. 11. & tota disp. 13. Azor. p. 1. lib. 11. c. 10. q. 2. & c. 18. q. 16. vbi præiudicium sententiam concedit in ijs qui hanc auctoritatem habent à iure; tunc in ijs, qui ex privilegio.

20. Votum factum alicui Ecclesiæ, si sit reale, potest voti in melius commutare, in æquale verò de consensu Episcopi, quia illi Ecclesiæ nullum est acquiritur ius Silu. votum 4. q. 7. vers. 4. Ang. votum 3. parag. 26. Nau. c. 13. num. 78. & de redd. Eccl. q. 1. mon. 60. Couar. in c. Quamuis pactum p. 1. parag. 3. num. 4. Less. lib. 2. c. 49. num. 90. Cai. 2. 2. q. 88. ar. 12. Immo ex Less. cit. iustic. t. auctoritas præiudicis confessarij, & ex Arag. d. ar. 12.

nulla requiritur auctoritas. Nisi in testamento, testamento, promissione coram rebus, vel acceptatione facta ab Ecclesiâ, aut aliâ auctoritate habente eius nomine; tunc enim commutari non potest si auctoritate Episcopi Roder. in sum. p. 2. c. 109. num. 6. 8. Ant. p. 2. tit. 11. c. 2. parag. 8. & illius Ecclesiæ consensu, cui acquisitum est ius Sanchez in sum. lib. 4. c. 41. num. 13. Suar. de relig. trac. 6. lib. 6. c. 15. Azor. vbi supra cap. 19. q. 12.

21. Promittens alicui se votum eius impleturum, potest mutare in ingressum religionis Silu. vbi sup. vers. 5. Ang. eo. parag. 4.

22. Id in quod votum commutatum est tamq; votum ieritandum est Com. ex Sayr. vbi supra c. 12. num. 2. & 23. Et si votum sit ex reseruatis Papæ, & commutetur, poterit postea Episcopus, aut alius confessarius virtute privilegij, aut iubilæi, vel relaxare, vel commutare id, in quod votum commutatum est Cord. in sum. q. 150. Silu. votum 4. q. 7. in fi. Sayr. num. 23. cit. Suar. vbi suprac. 20. num. 14. Arag. vbi supra ver. Quando votum Sanchez de matr. lib. 8. disp. 9. num. 20. & in sum. lib. 4. c. 40. num. 46. Nisi id in quod commutatum est sit etiam ex reseruatis Papæ Azor. p. 11. c. 18. q. 11. relato Rom. cons. 460. Glo. in c. Tempora poenitudinis 26. q. 7.

23. Si voti commutatio fiat ab homine & non impleatur, non ideo reuincit votum: tunc si à iure: Vt si commutes votum vltamarinum in religionem, & ex tua culpa redeas ad sæculum, tenentis ad votum Sayr. & alij ab eo relati vbi supra num. 24. Suar. vbi supra c. 2. in fi. V. eundem lib. cit. c. 20. num. 11. & to 3. lib. 6. c. 14. num. 21. & seq. & Sanchez in sum. lib. 4. c. 5. q. 2. nu. 16.

24. Vouens religionem aliquam potest auctoritate propria ingredi sicciorem Cai. 2. 2. q. 88. ar. 12. ad æqualem verò requiritur licentia Papæ Nauar. de regul. com. 4. num. 11. Alij tamen verius docent, sufficere licentiam Episcopi, quia non dispensatur in substantia voti religionis, sed tantum in excessu vnus religionis ad aliam Silu. votum 4. q. 3. dicto 6. S. Ant. p. 2. tit. 11. c. 2. parag. 9. Sanchez plu-

res referens, de matr. lib. 3. disp. 9. num. 17.

25 Qui potest dispensare, potest etiam commutare S. Tho. 2. 2. 88. ar. 10. Sot. lib. 7. q. 4. ar. 3. Silu. vbi supra vers. 2. Arag. q. 88. cit. ar. 12. Tolet. lib. 4. c. 18. in h. Sayr. c. jr. dub. 20. quod Nau. in man. c. 12. num. 79. & de Iubil. not. 27. Azor. p. 1. lib. 21. c. 18. q. 7. dicunt veram esse in his, qui auctoritatem habent a iure, non vero in his qui habent ex privilegio; aut per iubilæa. Sanchez vbi supra disp. 2. num. 15. id negat tantum in iurisdictione delegata, concedit vero in potestate ex privilegio. Sed prima opinio verior. Cæterum cui conceditur potestas commutandi, non ideo potest dispensare, vt volunt Arag. Sayr. Azor. vbi supra, licet Silu. contrarium sentiat, quia magis requiritur ad dispensationem, quam ad commutationem, qui enim dispensat, ex toto obligationem tolli. in commutatione vero in aliam materiam conuertit.

26 Confessarij ord. min. & participantis possunt in votis commutandis, & dispensandis quod Episcopi, vt Congreg. Cassin. concessit Mart. 5. vt refert Sorb. ad Collector. ver. absolutio quas ad saculares, Et deinde Pius V. in Bulla qua iudic. Ex supernæ dispositionis, & alij Sum. Pont. vt refert Sayr. vbi supra c. 12. dub. 17. Roder. de regul. to. 1. q. 63. ar. 3. Quare secundum Pan. in c. Nullus de paroch. Silu. ver. domicilium num. 3. non possunt commutare vota forensium. Sed melius Sanchez de matr. lib. 8. disp. 16. num. 10. docet id posse, quia illa restrictio dispensandi in votis, in quibus possunt Episcopi sic intelligenda, vt non possint dispensare in votis Sum. Pont. referuatis. Cum enim hanc dispensandi potestatem habeant à Papa, nulla est iusticiens ratio restringendi ad solus subditos illius Dioecesis, in qua religiosi inueniuntur. Verum est tamen quod Arag. vbi supra Sanchez lib. 2. disp. 40. num. 9. & lib. 16. num. 10. Roder. in Bull. Conc. parag. 9. num. 118. docent nihil posse regulares in casu, quo Episcopus potest dispensare tantum ex necessitate, aut in alijs, qua Conc. Trid. sunt spe-

cialiter concessa Episcopis, tamquam Apolonica sedis delegatis. Si tamen vota illa quantumcumq; Sum. Pont. referuata ratione alicuius circumstantiæ currentis, deficiant à vera ratione voti, & materia, possunt etiam regulares dispensare Sanchez in sum. lib. 4. c. 34. num. 7. Quando vero id verificetur, notat idem eo. lib. c. 40. a num. 26. & c. 54.

27 Quod autem Nau. c. 12. num. 79. Sorb. vbi supra post alios docent, regulares dispensare non posse in voto peregrinationis ultra duas dietas, non videtur habere fundamentum: quia si possunt quod Episcopi: hi autem possunt in omnibus (quin que illis Sum. Pont. referuatis exceptis) cur circa regulares restringenda est hæc facultas ad duas dietas; Et certè Mart. V. in privilegio cõcesso Cong. Cassin. & Paulus III. Soc. Iesu huius restrictionis mentionem non faciunt; sed absolute loquuntur. Potest vero hæc dispensatio, vel commutatio fieri etiam extra sacramentum pœnitentiæ, vt asserit Sanchez num. 9. & 10. cit. licet contradicat Sayr. lib. 6. c. 11. num. 105. V. Roder. de regul. 10. 1. q. 63.

28 Si Papa concedat omnia vota præter votum castitatis, & religionis, censetur concessa vota triplicis peregrinationis. Et si excipiat votum v. g. Hierosolymitanum, censentur concessa alia duæ Sanchez c. 40. cit. a num. 12. per tex. in c. Dominus 32. q. 7. & c. 2. de coniug. lepros, vbi Glo. & Pan. num. 2.

29 Confessarius approbatus transacto tempore Iubilæi commutare potest votum, cuius quous in iplo tempore Iubilæi inculpa-biliter immemor fuit Sayr. ubi supra c. 12. num. 17. Immo ut docet Sanchez lib. 8. de matr. disp. 15. num. 18. potest commutare votum, & dispensare in irregularitate, licet pœnitens memor noluerit eo tempore petere commutationem, &c. quia licet semel noluerit, eo privilegio vti cum tamen perpetuum sit, nec temporis alligatum pro casibus ante iubilæum admissis, potest, mutata sententia, eo uti; & idem docet eodem libro disp. 31. num. 2. Contrarium ta-

men pluribus cit. docet Suar. de relig. trac. 6. lib. 6. c. 16. num. 14. & hæc mihi placet.

30 Commutans votum rationem habeat experiarum, quas vouens fecisset in eundo, commorando, & redeundo, c. Magna de vot. Immo, & laborum ipsius vouentis Ancha. ibidem num. 10. & expeniarum, quas vouens iuxta status sui decentiam facturus erat. deducenda tamen quas domi fecisset vt multos referens docet Sanchez in sum. lib. 4. c. 56. num. 12. & 14. vbi num. 19. quod consideranda sunt itineris pericula, & damnum rerum suarum ex eius absentia, & tributa, quæ soluturus erat infidelibus, vt transitum ad loca sancta concederent.

31 Facultas commutandi vota virtute Iubilæi, aut aliarum indulgentiarum extenditur etiam ad vota post concessionem emissa Nau. c. 12. num. 96. in fi. & de indulg. not. 34. num. 4. Cord. in sum. q. 37. propos. 2. Azor. p. 1. lib. 11. c. 18. q. 9. Suar. ubi supra c. 13.

32 Facta voti commutatione, licet vouenti, omiſſa commutatione, redire ad priorem voti materiam Sanchez de matrimonio lib. 9. disp. 9. num. 21. Azor. vbi supra c. 18. q. 12. Suar. verò vbi supra c. 20. id concedit, si commutatio facta sit in æquale, aut in minus; secus si in melius: quia commutatio postquam est acceptata ab ipſo vouente, habet vim noui voti, & num. 13. eo. cap. docet, quod vbi commutatio facta fuit in minus, si renuntiata commutatione, redierit ad prioris voti materiam, animo firmiter manendi in priori obligatione, non poterit ad commutationem redire. Idem si in æquale, si vouentis intentio fuit quasi de nouo vouere, dum commutationi renunciauit. Hanc Suar. opinionem pluribus refellit Sanchez in sum. lib. 4. c. 55. q. vlt.

33 Votum cadens in promissionem factam alicui tertio, commutari non potest sine eius consensu, si promissio sit acceptata, vt cum promissioni facta pauperi puellæ de ea dotanda, & ab ea acceptatæ adiungitur votum ad robur, &

confirmationem. Secus si votum fiat Deo de dotanda &c. Quare vt voto adiungatur promissio humana, oportet vt directè fiat aliqua promissio homini & quod ab illo acceptetur aliàs nõ obligabit Suar. ubi f. c. 15.

34 Quomodo faciendâ sit votorum commutatio V. Sanchez in sum. lib. 4. c. vlt.

35 Perpetuò impedito exequi votum indicitur redemptio c. Quod iuper his de vot. Si est verum impedimentum perpetuum, non tenetur vel redimere, vel implere per alium Pan. in c. 1. num. 4. & c. Licet num. 14. de vot. Silu. votum 2. q. 6. & 10. Ang. votum 3. num. 7. Si tamen non fuit in mora; aut nisi tempore voti certus fuerit se perpetuò impeditum exequi; tunc enim tenetur redimere, vel per alium implere, nisi aliud intendisset Pan. d. num. 14. Sanchez alios referens in sum. lib. 4. c. 2. num. 25. vbi num. 26. idem dicit, etiam cum vouens fuit in mora, & culpa, non teneri ad redemptionem, &c. Quod super his cit. intelligendum esse quando impedimentum non fuit verum reddens impossibilem executionem voti Axor. p. 1. lib. 11. c. 14. q. 12. dicit in eo textu sermonem esse de eo, qui vouit in subsidium Terræ sanctæ, qui non potens per se, tenetur per alium In alijs verò casibus ad nihil teneri.

36 Dispensatus etiam à Papa sine iusta causa non est tutus in conscientia Sor. lib. 7. q. 4. art. vlt. circa fi. Nau. c. 11. num. 76. V. Suar. de relig. trac. 6. lib. 6. c. 17. Sanchez de matr. lib. 8. disp. 17. num. 3.

37 Causæ dispensandi sunt, inutilitas, maioris boni impedimentum S. Tho. 2. 2. q. 88. ar. 10. Silu. votum 4. q. 6. Nau. c. 12. num. 76. facilitas in vouendo, debilitas ad implendum, necessitas, vitæ Nau. num. 77. Item habere numerosam familiam, quæ absq; notabili damno patroni absentiam ferre non potest Nau. ubi supra Ang. votum 4. parag. 10. Item difficultas magna superveniens casu quo non sit talis, ut voti obligationem extinguat Pan. in c. non est de uot. num. 6. Item cum vouens ratione voti nimis conscientia scriptulis vexatur, ita ut voti impletio eius conscientia quiete valde noceat Sanchez ubi supra disp.

no. num. 33. & in sum. lib. 4. c. 46. num. 3. ubi num. 4. docet laicum consilium esse admiscere aliquam commutationem, quod causa ad omnino dispensandum rarae sint.

38 In dubio excusat Prælati auctoritas, & dispensatio S. Tho. ubi supra ar. 2. ad 2. Silu. uotum 4. q. 6. Sanchez de matr. lib. 8. disp. 18. num. 9.

39 Non est sufficiens causa dispensandi in voto continentiae periculum vitae, melior est enim continentia quam vita S. Tho. ubi supra ar. 11. ad 3. & ibi Caiet. S. Ant. p. 2. tit. 11. c. 2. parag. 9. ad si. quod tamen in voto simplici negat Sanchez ubi supra disp. 20. num. 26. Est tamen sufficiens magna fragilitas, quam uouens in se experitur ad obseruandum uotum, & ob quam credit se non adimpleturum Nau. c. 11. num. 78. & de uot. conf. 36. num. 5. Sanchez ubi supra.

40 Exceptis uotis castitatis perpetuae, Religionis liminum Apostolorum Hierosol. & Compostellae; in alijs dispensare possunt habentes iurisdictionem Episcopalem adeoq; etiam Prælati religionis exemptus silu. uotum 4. q. 3. vers. Nau. c. 12. num. 75. Licet sint uota perpetua, ut uotum assumendi ordinem sacrum, aut obedientiae, & paupertatis extra statum religionis suar. ubi supra c. 21. Quomodo etiam in prædictis uotis, cum sunt poenalia possit dispensari uide uer. Uotum num. 40. Prædictis quinque uotis referunt Nau. de regul. com. 1. num. 2. & Græff. decal. referu. de uot. comut. Greg. XIII. addidisse peregrinationem ad S. Mariam laurentianam. sed id non esse in usu asserit Azor. p. 1. lib. 12. c. 18. q. 4. & Nau. assertioni credendum non esse docent Suar. ubi supra num. 14. Sanch. in sum. lib. 4. c. 40. num. 10. Et certè plerique, qui post Greg. de uoto scribere, nullam eius faciunt mentionem.

41 Qui uouit religionem strictiorem, potest dispensante Episcopo ingredi laxiorem; id enim non est dispensare in religione Pan. in c. Non est, & c. Significatum de regul. Sor. lib. 7. q. 4. ar. 3. Nau. de regul. com. 4. num. 11. & de uot. consil. 40. &

seq. Silu. uotum 4. q. 3. dicto 6. S. Ant. p. 2. tit. 11. c. 2. parag. 9. Sanchez alios referens lib. 8. de matr. disp. 9. num. 17. Intellige

42 In uoto religionis, & perseverantiae, potest Episcopus dispensare circa perseverantiam tum ante, tum post ingressum si adsit iusta causa Immo post exitum, ut non teneatur iterum ingredi, si eadem causa perlerueret: quia uotum perseverandi est uirtute diuersum à uoto religionis, & dispensando in illo dispensat tantum in illa qualitate adiuncta, quæ nullibi referuatur Sanchez ubi supra num. 18.

43 Archiepiscopus dum uisitat non potest dispensare erga subditos suffraganeorum. Sor. & Silu. ubi supra Arag. 2. 2. q. 88. ar. 12. concl. 3. S. Ant. ubi supra Sanchez in sum. lib. 4. c. 38. num. 14. Nisi Episcopus denegat petitam dispensationem, cum dispensare tenetur, uel adest iusta causa dispensandi, tunc enim potest Archiepiscopus per appellationem aditus, uel officio eius implorato dispensare, Sanchez in sum. lib. 4. c. 38. num. 12. Potest tamen dispensare cum Episcopo suffraganeis Sayr. cla. reg. lib. 6. c. 11. num. 79. & alij, quos refert Sanchez in sum. lib. 4. c. 38. num. 16. qui licet dicat rem esse dubiam, concludit tamen posse eam opinionem tuto sequi: cum in contrarium non sit ratio, uel auctoritas conuincens, & hoc etiam extra actum uisitationis.

44 In uoto solemnii castitatis potest Papa dispensare, si sit solemnizatum per sumpcionem Sacri ord. com. ex Silu. ubi supra q. 5. In solemnizato uerò per professionem affirmant Couar. de testam. c. 2. num. 10. Cord. lib. 1. qq. 4. S. Ant. ubi supra, Nau. c. 12. num. 75. & de uot. conf. 37. num. 9. & conf. 38. Caiet. 2. 2. q. 88. ar. 11. & to. 2. opusc. 27. Sayr. plures referens cla. reg. lib. 6. c. 11. num. 17. Azor. p. 1. lib. 12. c. 7. Suar. de relig. 10. 3. lib. 6. c. 16. à num. 5. & c. 17. Negant uerò S. Tho. 2. 2. q. 88. ar. 11. & ibi Arag. Sor. lib. 7. q. 4. far. 2. S. Bon. in 4. d. 38. q. 3. Almain. de potest. Papæ c. 3. & alij plures, & facit c. Cum ad monasterium de ita. mon. ubi sic habes, Abdicatio pro prie.

prieras, sicut etiam custodia castitatis adeo est annexa regulæ Monachali, ut contra eam nec Sum. Pont. possit licentiam indulgere. Tu sic concilia. Non potest Papa dispensare, ut manente viuulo voti, seu manente tali Monacho, non sit obligatus ad castitatem propriam, cum de essentia Monacatus sit castitas; & sic vera est secunda opinio. At verò potest Papa ex sua potestatis plenitudine, de Monacho facere non Monachum, & tunc licitum illi erit matrimonium. Et sic verum dicunt Doct. primæ sententia. Et sic fecisse censetur varijs Sum. Pont. qui cum mulieres profectis dispensarunt, quos ex varijs historijs colligit Sayr. vbi supra.

45 In voto Hierosolymitano causa deuotionis non subsidij dispensare potest Episcopus, glo. in c. Ex multa, de uot. & ibi Pan. Fel. in c. Quod, super de fid. instrum. num. 1. Nau. c. 12. num. 75. Negat Sot. vbi supra Arag. 2. q. 88. art. 12. Azor. p. 1. lib. 11. c. 19. q. 4. Sayr. vbi supra num. 36. Silu. votum 4. q. 3. vers. 5. Et ita seruat stylos Curia, cui standum est. Nec valeret absolutio data ab Episcopo, ut voluit Ang. alios referens votum 4. parag. 6. In voto facto dandi bona incerta in subsidium Terræ sanctæ dispensat Episcopus suar. de relig. tract. 6. lib. 6. c. 21. nom. 13.

49 Dispensatio in voto perpetuo ad solum Papam pertinet: nisi ex ijs sit quæ frequentius indigent dispensatione, ut ieiunandi, peregrinandi, &c. S. Tho. 2. 2. q. 88. art. 12. ad 3. Intellige de votis, quæ ex natura sua habent perpetuitatem ut votum castitatis, & religionis. hæc enim ad solum Papam pertinent, non autem quæ habent perpetuitatem ex intentione vouentis, ut orandi, ieiunandi, &c. Caiet. & Arag. d. ar. 12. Azor. vbi supra c. 18. q. 4. Sayr. cla. reg. lib. 6. c. 11. num. 44. Et generaliter nullum votum negatiuum est Papæ reseruum, præter id, quod est de tota materia castitatis suar. vbi supra c. 21. num. 9. Excipe in voto perpetuo castitatis, vbi in graue periculum incontinentiæ, & non sit facilis recursus ad Papam, de quo infra dispens. in matr. num. 1. Quod Sanchez.

lib. 8. de matr. disp. 9. num. 22. extendit ad calum, in quo adiri quidem possit Papa, at ex mora graue periculum incontinentiæ imminet. Secundo, vbi intercessit aliquis metus in vouendo, & est periculum incontinentiæ Pan. in c. Veniens; Qui cler. vel vou. Armill. ver. dispensatio parag. 17. Tercio vbi imminet periculum scandali, vel magni damni alterius, sicut non adit periculum incontinentiæ; ut cum voto ligatus deflorauit Virginem Sanchez vbi supra in fi. addens non esse necesse adire legatum Apost. nisi is haberet in hoc peculiare priuilegium. Votum coniugum de continentiâ communi consensu emissum, est votum absolutum, & perpetuum Arag. vbi supra ar. 8. Silu. votum 5. q. 2. & ver. dispensatio q. 9. Nau. c. 12. num. 59. Sayr. vbi supra c. 5. num. 16.

47 Episcopus dispensare potest in voto simplici Virginitatis, si vouens intendit solum de primo actu libidinoso; cum tale votum differat a voto castitatis; secus si intendit simpliciter castitatem seruare, aut si vult simpliciter, & absolute Virginitatem, nil cogitans, vel de primo concubitu, vel an id votum differat à voto castitatis, tunc enim ad solum Papam pertinet Sayr. cla. reg. lib. 6. c. 11. dub. 6.

48 Episcopus dispensare potest in voto non vouendi Nau. c. 12. num. 76. Ang. votum 4. parag. 9. Silu. eo q. 4. Sanchez de matr. lib. 8. disp. 9. num. 11. Et in voto non petendi debitum Silu. votum 5. num. 5. Nau. vbi supra num. 60. Immo secundum eundem Silu. loc. cit. alter coniugum potest irritare, quia coniux in vouendo non potest alteri præiudicare. Subdit tamen validum esse votum non petendi ratione sui tantum, sed non ratione socij. secus fuisse de non petendo absolute, quia locio præiudicat. Sic etiam Sanchez de matr. lib. 9. disp. 35. num. 21. An verò alter possit sine alterius consensu vouere non petere debitum, S. Tho. in 4. diff. 32. q. vn. ar. 4. ad 3. Turrecr. in c. si dicat 33. q. 5. ar. 1. num. 1. ad 4. Armill. ver. Debitum num. 19. Roder. in sum. p. 2. c. 90. num. 3. absolute negant Viçt. in sum. de matr.

mate. num. 189. Sor. lib. 7. q. 3. ar. 1. uerf. An uero possit alteruter, docent ual dum esse in femina, non autem in uiro, quia uxori onerolum est præ pudore se nuper petere: uiro autem secus. Silu. uotum 5. q. 2. Nau. ubi supra. Sanchez num. 21. cit. docent ualidum esse uotum non petendi gratia sui tantum.

49 Cum Religioso, qui uouit transire ad arctiorem, potest superior dispensare, ut maneat, non tamen uotum irritare. Sor. ubi supra dub. 2. & q. 4. art. ult. coroll. 2. Arag. 2. r. q. 88. ar. 8. concl. 5. Cai. ibi ar. 12. resp. ad 3. Azor. p. 1. lib. 11. c. 17. num. 18. Sanchez ubi supra disp. 39. num. 9. Less. lib. 2. c. 40. num. 75. Silu. uotum 4. q. 3. uerf. 6. Nau. de uot. conf. 41.

50 Uouens non petere uoti dispensationem, potest nihilominus ex noua causa petere Sor. ubi supra Felin. conf. 26. num. 10. Oportet tamen eandem causam in uoto: uoto reperiri, ut si ex metu uouit castitatem, & ex metu uouit non petere dispensationem Sanchez ubi supra disp. 20. num. 31. Immo huiusmodi uotum non esse obligatorium docent 8. Ant. p. 2. tit. 11. c. 2. parag. 9. Sayr. cla. reg. lib. 6. c. 11. num. 10. Felin. c. Constitutus de rescrip. num. 9. cum aliquando expediat petere dispensationem ob maius bonum uel ipsius uouentis, uel ipsius Reipub.

51 In uotis alternatiuis, si alterum tantum sit reseruatum Papæ, potest Episcopus, & priuilegiati dispensare in non reseruat, si uouentis animus non sit determinatus ad reseruatum Suar. ubi supra c. 24. ubi nu. 2. docet idè dicendū in uoto religionis, uel clericatus in sacris, etiam si dicat promitto castitatem, uel ordinari in sacris; Nā hoc postremū non est reseruatū, nec quoad clericatum: nec obligatio est ad castitatem donec effectu ordinatio fiat.

52 In huiusmodi alternatiuis, si pars non reseruata fiat uouenti impossibilis, ut si uouit religionem, uel talem eleemosynam facere; si postea factus est impotens ad eleemosynam, durante obligatione alternatiua, implenda est obligatio in altera parte: non est tamen reseruata, cum

non sit uotum determinatum tali materiæ; & obligatio illa proueniat tantum ex solo facto, & impossibilitate materiæ, non ex tunc uinculi Suar. ubi supra num. 4. Si uero antequam altera pars fiat impossibilis, alteram eligat, hæcque postea fiat impossibilis, absque uouentis culpa, non tenetur ad alteram. Et si ante uotum res altera perierat, uotum non obligaret. At si non perierat, sed amissa erat; aut furto sublata, suspenditur uotum donec inueniatur, & tunc dabitur electio Sanchez. in sum. lib. 4. c. 13. num. 24. & seq.

53 In uoto faciendi aliquid certo die, si fiat commutatio materiæ uoti remanet obligatio illius diei, quia sunt duæ obligationes non connexæ. Nisi commutans explicet se utrumque commutare; aut ex materiæ subrogatæ qualitate, & circumstantijs adiunctis colligatur utriusque; commutatio Sanchez. in sum. lib. 4. c. 56. num. 29. Moneta de commut. uol. ult. c. 7. num. 422. & seq.

54 In dubio an uotum sit reseruatum, dispensare possunt habentes iurisdictionem etiam solam delegatam; siue dubium sit iuris, siue facti, siue utrisque censendum enim est non esse reseruatum Sanchez. ubi supra c. 44. a num. 1. ad 5.

55 Dispensatio, Commutatio, & irritatio uoti extorta metu cadente in constantem uirum, ualida sunt, si superior non fide consentit, & adfuit iusta causa dispensandi Suar. de relig. lib. 6. c. ult. num. 17. & seq. Idem docet de subdito Sanchez. in sum. lib. 4. c. 47. num. 8. Is enim, si uerè consentit, ualidæ sunt irritatio, & dispensatio, licet graui metu extorqueantur, sed commutatio non tenet.

56 Qui potest dispensare in uotis potest etiam remittere poenam debitam ex uoti uiolatione. Ut si uouenti non ludere sub poena decem auroorum, pro qualibet uiolatione, & pluries lussit. Item in uoto eleemosynæ debitæ ex uoto absoluto Sanchez. ubi supra c. 22. num. 10. & de matr. lib. 8. disp. 15. num. 14. Suar. de relig. trac. de uoto c. 20. num. 19.

RELIGIO.

V. Baptismus Contractus. Debitum Electio. Excomm. Fidei iussio. Filij. Iudicium. Obedientia. Restitutio. Sepultura. Testam. Votum.

RELIGIO, vt hic, est Collegium, & Vniuersitas hominum, consentientium Deum Silueff. religio 1. initio.

2 Nomine religiosi in odiosis non venit frater, aut soror Tertij ordinis, nec Mulier mantellata Pan. rubr. de regul. Felin. in c. Ecclesia S. Mariæ de consut. num. 1.

3 Religiosi tertij Ordinis S. Francisci non sunt verè religiosi Pan. in c. Causam, quæ 1 de iudic. num. 1. Nau. de regul. conf. 35. Ang. ver. religiosus parag. 1. Nisi uiuant in Congregatione Nau. conf. 54. & declararunt Pius V. & Greg. XIII. vt refert Sorb. ver. Tertiarij not. 2. V. Apostil. ad Pan. loco cit. De uiuentibus in Congregatione affirmat Concil. Later. sub Leon. X. esse religiosos, & gaudere priuilegio Clericali, sed posse sibi eligere sepulturam & in Paschate teneri Sumere Eucharistiã in propria Parochia, & extremam unctiõnem. Viuentes autem in domibus suis gaudent priuilegio canonis. Consect. sum. Priuil. tit. 14. c. 16. V. ver. Clericus num. 4.

4 Religiones ducentium vxores non sunt simpliciter religiones, nec dissolunt matrimonium ratum S. Th. 2. 2. q. 186. ar. 3. ad 3. Huiusmodi sunt in Hispania S. Iacobi, Alcantaræ. Calatrauz, & in Sabaudia SS. Mauritiij, & Lazari, & in Tuscia S. Stephani; licet Nau. de red. Eccl. mon. 55. a num. 3. Couar. in 4. p. 2. c. 3. parag. 1. num. 18. Sanchez alijs cirto 1. sum. lib. 4. 16. multis probare conentur esse verè religiones, earumque subditos esse vere religiosos. Dicendum tamen cum Sor. lib. 7. q. 5. ar. 3. ad 3. Azor. p. 1. lib. 13. c. 3. dub. 2. Aug. vbi supra Cord. in sum. q. 149

Pan. rub. de regul. Clericos, & Sacerdotes dictorum Ordinum Militarium esse propriè religiosos, quia simpliciter vouent castitatem. Milites verò, qui de licentia Magistri ordinis vxorem ducunt, non esse propriè religiosos: gaudere tamen priuilegio Ecclesiastico ex peculiari Sum. Pont. priuilegio. Quare habens votum religionis, non satisfacit assumendo eorum habitum. V. Alter. de centur. to. 1. lib. 5. disp. 16. c. 1.

5 Ingressus religionis purgat omnem ingratiudinem, ita vt filius exheredari non possit Pan. vol. 1. conf. 27. num. 2. Sanchez plurimos referens lib. 5. sum. c. 5. num. 33.

6 Ante ingressum succurrendum est magna parentum necessitati c. 1. dist. 30. S. Tho. vbi supra q. vlt. ar. 6. Professus faciat quod potest salua obedientia Idem q. 101 art. vlti. ad 4. Silu. religio 6. q. 9. In graui necessitate Nouitius tenetur exire. Professus autem ad subueniendum extremæ, si potest S. Th. loc. cit. Silu. religio 2. q. 7. Nau. c. 14. num. 4. & de sta. mon. conf. 4. & de regul. conf. 3. Tolet. lib. 5. c. 1. Si necessitas grauis præcessit professionem, tenetur etiam professus exire Nau. loco cit. & de reg. com. 3. num. 48. Silu. religio. 6. q. 7. Eadem obligatio est in Patre respectu filij etiam emancipati, & in fratre erga fratrem viuentem Patre, aut Matre si non habeant necessaria ad conuenientem educationem, & ad filias in decenti statu collocandas Suar. de relig. to. 3. lib. 5. c. 6. num. 2. & 3. V. Azor. p. 2. lib. 2. c. 3. q. 4. & 5. Ampliaz Sanchez in sum. lib. 4. c. 20. num. 5. non solum ad necessitatem presentem, sed etiam ad eam, quæ probabiliter futura creditur.

7 Obligatus debitis etiam iuramento, potest ex seruo cantans ingredi religionem. soluet autem Monasterium, ex illius bonis, si habet: non tenetur in religione laborare, vt soluat: profitendo enim cedit bonis Ang. ver. religionis num. 6. 7. & 8. Silu. religio 2. num. 2. At Nau. de regul. com. 2. num. 8. vult prius solui debita potest, differendo aliquandiu ingressu; alio-

qui

qui det quod habet creditoribus: quod si ingrediatur, tenetur laborare manibus, vt soluet, etiam renitente superiore, modò à diuinis non retrahatur. S. Th. 2. 2. q. vlt. ar. 6. ad 3. dicit quod soluat quod potest, & ingrediatur. Hodie per Bullam Sixti V. incip. Cum de omnibus 1587. grauatns ingenti are alieno supra facultates tuas, neque ad religionem admitti, neque in ea validè promereri potest; & ita professus expellendus. Hæc tamen constitutio per aliam Clem. VIII. 622. incip. In suprema ita moderata est, vt professio quidem teneat; superiores autem admittentes sint ipso facto priuati voce actiua, & passiuâ, & Officijs, ac Dignitatibus & ad obtinenda perpetuo inhabiles. Vide Sanchez in sum. lib. 4. c. 19. Quòd si postea monasterium ratione huiusmodi personæ, suæ hereditario iure, aut donatione, aut legato, aut ipsius opera, & industria acquisiuit, tenetur creditoribus satisfacere Sanchez lib. 7. sum. c. 31. num. 4.

8 Non comprehenduntur supradictio Breui Moniales; eas enim alio Breui exemit Sixtus. Nec Religiosi Militares, & Clerici in communi viuentes, si hi non adeo strictam paupertatem voueant, quin habeant bonorum administrationem; Nec per illam professionem reddantur impotentes ad soluendum. Nec qui sine graui culpa impotentes facti sunt, si in sæculo permanentes non fuerint soluendo. Immo etiam si in sæculo manentes possent artificio lucrari bona, quibus soluerent, quando absque graui culpa decederunt. Nec qui culpa sua in gentem aeris alieni vim contraxerunt, si bona omnia creditoribus relinquunt, nullaque sit spes, vt in sæculo manentes fiant soluendo. Nec qui debitores sunt ex sola liberali professione. Nec quando creditores consentiunt. Sic ex Breui cit. colligit Sanchez d. c. 19. à num. 22 ad 28.

9 Iurans cum aliqua contrahere. si uult in religionem ingredi, tenetur prius contrahere, vt seruet iuramentum, & ante copulam ingredi poterit, c. Commis-

sum de sponsal. Hunc tamen textum interpretantur multi quos refert, & sequitur ibi Barbos. vt id sit consilium, non præceptum; & sic posse, non obstante iuramento, ingredi religionem. Non enim infringit iuramentum, quillud in melius commutat c. Peruenit. de iureiur. c. Scripturæ de vot. & idem tenet Pan. in d. Commissum. Sed hoc est intelligendum, nisi iuramentum tangat præiudicium tertij; tunc enim absq; eius consensu saltem tacito commutari non potest Barbos. ad d. c. Peruenit.

10 Hermaphroditus, si in eo præualet sexus virilis, non potest fieri religiosus in monasterio mulierum, & è contra, nec tenet professio. Quòd si profiteatur in Religione virorum, ubi præualet sexus virilis, tenet quidem professio, & è contra, sed expellendus. Immo fortè non tenet professio, cum tacuerit vitium, quo detecto, non fuisset admissus, & ideo deficiente consensu, non tenet professio. Si uterque sexus sit æqualis, omnino inualida est professio, De quo Sanchez in sum. lib. 5. c. 4. num. 41. V. Silu. & alios ibi cit.

11 Obligatus ad ratiocina, siue publica, siue priuata, ingredi non potest, si propterea lis, vel molestia iam illata est, vel àmetur inferenda, Bull. Sixti V. supra cit. Barbos ad c. dist. 53.

12 Criminosi, qui scilicet de aliquo crimine graui, vt homicidio, furto, & alijs similibus, aut grauioribus accusati, vel inquisiti fuerint, admittit non possunt Bulla Sixti V. Hoc tamen impedimentum non esse perpetuum docet uar. de regul. co. 3. lib. 5. c. 7. num. 18. sed solum quandiu durat status pro quo merito dicitur aliquis criminosus. Quare si res iudicialiter absoluat, licet res ipsa delictum perpetrauerit, potest ingredi. Immo etiam sit conuictus, & condemnatus, si poenam impositam impleuerit, & parti læsæ satisfecerit, non arceat Peccat uerò contra uoluntatem, qui eius consiliiuonis conficius ea crimina perpetrat, vt sit probabile periculum,

ne coram seculari Iudice accusetur, aduertens religionis ingressum propterea impedit, sicut etiam peccat qui a re alieno grauat ad splendide viuendum, ad ludos, &c. quando non est soluendo. Immo etiam si contrahat ob vgentem vitæ necessitatem si tunc tenetur ingredi & possit, & eo ingressu cessabit necessitas. Idem dicendum quando etsi nondum aduenit tempus obligationis, videt tamen sibi pareri impedimentum pro debito tempore, quia tunc tenetur prouenire. Sanchez in sam lib. 4. c. 16. num. 40

13 Seducens virginem cum promissione illam ducendi, etiam si fidei promiserit non potest ingredi religionem. Idem copula non secuta; si nihilominus illa notabilem tamæ iacturam patiatur; etiam si ille postea religionis voto se astringat; quia tenetur illam ducere, & consummare: quia moraliter loquendo, aliter iniuriam resarcire non potest, ad quod iustitiæ lege tenetur. Sanchez de matr. lib. 1. disp. 44. Azor. p. 3. lib. 5. c. 14. q. 15. Quod si profiteatur in religione, aut cum alia matrimonium contrahat. vtrumque validum erit; sed tenetur aliter satisfacere honori puellæ seductæ Cord. in lum. q. 152.

14 Episcopus sine licentia Papæ non potest fieri religiosus. c. Nisi cum pridem de renunc. Episcopum intellige consecratum, aut saltem electum, & confirmatum, actualiter habentem suam Ecclesiam. c. Inter corporalia de translat. Ep. licet forte tota illa Ecclesia, vel in rouincia a fidei defecerit cuiusmodi sunt hodie Episcopi titulares Suar vbi supra libi 6. c. 8. num. 5. Quare Episcopus tantum electus: aut si consecratus, tamen caret Ecclesia, quia renunciauit, &c. non prohibetur fieri religiosus c. 8. citat. num. 4.

15 Seruus, cum sui iuris non sit, ingredi non potest, nisi consentiente domino, à quo intra triennium à diæ scientiæ reperi potest. Sanchez ubi supra à num. 43. per c. Si quis incognitus 17. q. 2. Quod si intra triennium profiteatur ualida non erit professio Azor. p. 1. lib. 12. c. 1. q. 3. Sanchez ubi supra num. 49. At Suar. lib. 6. c. 6.

alijs cit. docet ualere professionem, sed domino petenti restituendum seruum; qui nihilominus manet uerus religiosus, teneturq; ad castitatem, & pauperiarem, & ubi aliqua uia liber efficiatur, tenetur ad religionem redire. Post triennium uero licet reuocari non possit, faciendam tamen domino iustam compensationem docet Glo. in d. c. Si quis uer. intra triennium, &c. Comperimus 14. q. 6. Sed contrarium uerius docet Sanchez ubi supra num. 45. per d. c. Si quis, ubi iubentur tantum restitui quæ seruus attulit monasterio.

16 Si annus Nouitatus interruptur, v. g. Nouitio egresso, opus est postea toto anno integro, ut ualeat professio. Pan in c. Ad Apostolicam, de regul. num. 9. Silu. relig. 5. q. 4. Nau. de regul. conf. 41. V. Roder. de reg. to. 3. q. 15. ar. 3. Nisi egressus sit cum habitu de Superiorum consensu Azor. p. 1. lib. 11. c. 3. q. 7. Silu. religio 3. q. 19. Nau. in c. Statuimus 19. q. 3. num. 7. Gratian. discop. for. cap. 166. num. 14. & seq. Item si Nouitatus licet integer, non tamen suo tempore factus, idest anno 12. in Fœmina, 14. in Viro: aut non in habitu illius religionis Sanchez alijs cit. lib. 5. sum. c. 14. num. 22. Suar. de relig. 3. to. 3. lib. 5. c. 1. Neq; id est contra cœ. Trident. sess. 25. de regul. c. 16. quod uideatur requirere annum probationis immediatum ante professionem, ibi finito tempore nouitatus, superiores Nouitios, quos habiles inuenerint, ad profitendum admittant, aut eijciant. quia qui 16. annum non expleuit, licet per plures annos habitum gestauerit, nondum inuenitur habilis Suar. vbi sup. nu. 6.

17 Si Nouitius finito probationis anno egrediatur, & postea reueriatur, non requiritur nouus annus probationis, sed potest statim profiteri: nisi conditio personæ, aut religionis irâ sit mutata, ut non censeatur eius difficultates moraliter explorata. Sanchez alios referens lib. 5. lum. c. 4. nu. 34. Ang. ver. Nouitius num. 15. Silu. religio 5. q. 4. in fi. hoc tamen non probat Suar. vbi supra c. 15. num. 8. & dub. seq.

18 Si ante legitimam ætatem filius ingreditur inuito Patre, potest ab eo intra an;

annum reuocari. c. 2. 20. q. 2. c. 2. de regul. Nisi intra dictum annum expleatur aetas debita, quia tunc reuocari postea non poterit. Suar. vbi supra num. 8.

18. Nouitius egressus non tenetur ad expensas Silu. religio 5. q. 8. Sanchez in sum. lib. 7. c. 31. num. 95. Suar. vbi supra c. 19. num. 5. Azor. vbi supra c. 3. q. 6.

20. Interrogatus tacens v. g. morbum contagiosum, aut aliud notabile impedimentum, quo cognitio non admitteretur: si quidem est nouitius expellendus, etiam si scienter admisit. si vero tempore professionis, & vitium huiusmodi est circa substantialem iuxta statuta religionis, nulla est professio: si vero non sit substantiale iuxta statuta à Sede Apostolica confirmata irritantia professionem, ut si quis morbo gallico laboraret, valeret professio Sanchez alios referens lib. 5. sum. c. 4. à num. 56.

21. Etiam post Concil. Trid. ex causa potest aliqua fieri religiosa, manendo domi suae, & habendo peculium, vnde sustentetur iuxta c. Insinuante. Qui cler. vel. vou. Nau. de regul. com. 2. num. 14. Sed circa peculium contradicunt Azor. vbi supra c. 9. q. 4. Grass. de cas. refer. lib. 3. c. 4. num. 46. sed intelligendi sunt de peculio à superiore non reuocabili Sanch. vbi supra num. 102. Ang. ver. religiosus num. 19.

22. Filius fam. intrans religionem potest disponere de aduentitijs Pan. in c. In praesentia de probat. Pater in men non amittit vsum fructum dum vivit Nau. de regul. com. 2. num. 55. Dec. in d. c. In praesentia num. 71. Molin. de iust. tract. 2. disp. 138. & alij plures.

23. Nouitij renunciatio nulla est, nisi fiat cum licentia Episcopi, vel eius Vicarij intra quos menses ante professionem: ante quam nullum fortiaur effectum. Trid. sess. 25. c. 16. de reg. il. Nec sufficit decessisse in religione ante professionem; quia per Trid. requiritur actualis professio Sanch. lib. 7. sum. c. 1. num. 55. cuiusmodi non est facta ante legitimam aetatem: etiam obtemporata veniat: aut si intra quinquennium non reclamauit; aut si ratiuicauit. requiritur eum renunciatio facta bimestri pro-

ximo professioni, & in aetate apta ad proficendum num. 56. si tamen professio sit nulla, quia facta ante integrum annum probationis, si finito anno ratiuicetur professio, valer renunciatio. ibidem. Intelligitur autem duos menses proximos temporis, quo regulariter professio fieri debet. licet enim differatur professio, non ideo inualida renunciatio Sanchez vbi supra num. 82. & declarauit S. Cong. Concil. in vna Mediolanen. Non prohibetur autem eo loco testamentum, sed solum dispositio inter vivos Nau. vbi supra num. 15. Nec habet locum in donationibus, & renunciationibus factis ante ingressum hoc est ante susceptionem habitus Congreg. Concil. V. Sanchez vbi supra num. 4.

24. Nouitius Religionis approbatae potest eligere sepulturam. quod si non eligat; & ante professionem monatur, sepeliendus in Ecclesijs sui ordinis Roder. de regul. to. 3. q. 60. ar. 2. Henric. Boich. c. De his, de sepult. num. 16. Anchar. ibi num. 3. Sanchez in sum. lib. c. 14. num. 11. V. Bull. 2. Sixti IV. apud Confest.

25. Nouitius potest in votis dispensari à Praelato religionis, aut ab Episcopo eius Dioecesis in qua est in probatione Sanch. in sum. lib. 4. c. 39. num. 17. 18. & 20. Et potest etiam confiteri Sacerdoti saeculari, & ab eo absolui à reservatis in religione. Diana alios referens par. 4. trac. 4. resol. 5.

26. Si Nouitius ante professionem mortatur intestatus, nec expressè bona sua monasterio contulit, succedunt necessarij haeredes. Si vero bona sua monasterio donauit, nec postea reuocauit, succedit monasterium Pan. c. In praesentia, de probat. vbi Dec. & alij relati ab Azor. p. 1. lib. 17. c. 3. q. 3. Nau. de regul. comment. 2. num. 49. Quid, si Nouitius omnia bona sua monasterio absolute donauit, & ante professio. i. e. emissit ad saeculum reuertatur, an ius habeat reperendi, & recuperandi donata; Si expressum inter vivos donata non sunt, in dubio praesumitur donasse causa mortis; ac proinde, non secuta professione recuperat. Secus vero, si non omnia, sed aliqua tantum expressè donauit Pan. vbi supra V. Donatum num. 34.

DE PROFESSIONE

1 **D**uplex est professio regularium, Expressa, & tacita. Prima fit per expressa, & publica vota, quæ obligat in utroque foro: Nisi emittens in ipsa emissionem habuerit animum non proficendi, nec se obligandi Nau. de regul. conf. 15. num. 2.

2 Secunda fit multipliciter. Primo per spontaneum exercitium actus, qui ad solos professos pertinet cum habitu professorum à Nouitiorum habitu distincto c. Vidua de regul. etiam sine perseverantia tridui Pan. in d. c. Vidua. Nau. d. c. regul. conf. 19. num. 3. & actus professorum faciat, & habitum professorum suscipiat de consensu eius, qui potest religioni incorporare Nau. de regul. com. 4. num. 74. & eo. r. cons. 24. 25. & 40. Roder. de regul. to. 3. q. 11. ar. 2. & q. 15. ar. 12. & q. 17. ar. 1. & 7. Intelligitur si post annum integrum probationis, & an. 16. ætatis iuxta Trid. Nec validatur professio ex eo, quod à Conuentu admittatur ad actus professorum, nisi eo animo admittatur. Nec per susceptionem sacrorum ordinum de licentia solus Superioris, cum ad totum Conuentum spectet admittere ad professionem Nau. conf. 24. cit. & conf. 29. & tit. Secundo per solam gestationem habitus professorum distincti patenter in colore, scissura, vel forma ab habitu Nouitiorum c. 1. de regul. in 6. Clem. Eos qui, eo tit. modo spontè scienter, & cum consensu potentis incorporare, & secundum Innoc. in d. c. Vidua, & cum perseverantia tridui Pan. in c. Ad nostram de regul. num. 5. Tertio per delationem habitus annalem, ubi non sit patenter distinctus ab habitu professorum c. Ex parte de regul. Distinguitur autem etiam sola benedictione c. statuimus de regul. in aut. & c. 1. parag. Distinctos eo in 6. Glo. in d. Clem. eos qui De hac materia fusè Suar. de relig. to. 3. lib. 6. c. 19. & 20. Sanchez in sum. lib. 5. c. 3.

3 Hæc tacita professio non est sublata per Conc. Trid. vt declarauit sacra Cõgregatio eiusdem Conc. & docet Nau. de regul. cons. 26. num. 5. modo fiat post 16 annum ætatis, & transacto integro probationis anno Sanchez in sum. lib. 5. c. 3. num. 36. & seq. Suar. vbi supra c. 20. Prima, & tertia obligant religioni in specie. Secunda in genere, quia potest transire etiam ad laxiorem, ex Panor. in d. c. Ad nostram, Si tamen perseveret per annum, obligat in specie Clem. cit. Immo non est propriè professio, sed habet tantum vim simplicis voti. Sanchez vbi supra c. 4. num. 18. & 86.

4 Si huiusmodi tacitè professus vere coram Deo semper fuit contrario animo requisito ad proficendum, & se obligandum, non erit coram Deo professus, nec regularis, & consequenter poterit relicto habitu fugere sine periculo Apostasie, & excommunicationis cum ea professio sit tantum in foro exteriori, & præsumptiua. Immo etiam si se habeat merè negatiuè; vt docet Suar. vbi supra lib. 6. c. 20. num. 3. Peccat tamen mortaliter faciendo propriè professus, & accipiendo alimenta ex bonis monasterij, cum obligatione restituendi; nisi eius obsequia alia ratione ea mereantur Nau. de regul. com. 4. num. 74. & seq. Vide eundem de reg. consil. 13. 20. 21. 26. & 27. Et de expressè professio ibidem docet Sanchez de matr. lib. 7. disp. 37. num. 11. V. Roder. de regul. to. 3. q. 17. ar. 16. & 17. ad intelligentiam Conc. Trid. sess. 25. c. 19. de regul. Quod si in aliqua religione sit statutum excludens tacitam professionem, nulla erit huiusmodi tacita professio ex defectu consensus Sanchez in sum. lib. 5. c. 3. in fi.

5 Ratificatio professionis nullæ requirit scientiam nullitatis, & causæ ipsius; nec sufficit exercuisse actus professorum; aut in religione mansisse per plures annos. Ricc. pluribus cit. p. 1. de cis. 187. Suar. vbi supra lib. 7. c. 1. num. 5.

6 Professio non tenet, si desit consensus potestus incorporare Ang. vcr. professio

10. *Professio ante 16. annum exple-*
tum, & ante integrum annum probatio-
nis post susceptum habitum, nullam in-
ducit obligationem Trid. *less. 25. de*
regul. sufficit verò vltima dies incæpta se-
cundum aliquos relatus à Sanchez de
mar. lib. 1. disp. 24. num. 22. & in sum.
lib. 5. c. 4. seqq. Ipse tamen docet requiri
tempus completum de momento in mo-
mentum V. etiam Roder. *de reg. tom. 3.*
q. 15. ar. 4. Quare secundum Nau de reg.
conf. 16. & 87. non valet statutum, vt
non recipiatur, nisi post 18. an. aliàs pro-
fessio sit nulla; nisi huiusmodi statutum
approbatum fuerit à Papa. Non tamen
tenet professio secundum eum, non ratio-
ne statuti, sed quia de fuit consensus reli-
gionis. Quòd si statutum non sit irritans,
valet professio Sanchez c. 4. cit. num. 6.
Potest enim Capitulum generale statutum
edere irritans professionem, protestatione
præmissa, non esse animum illum admit-
tendi, si eo impedimento laboret; aut re-
stringere facultatem admittendi habentem
tale impedimentum. In primo enim casu
non valeret professio ex defectu consensus,
& intentionis admittendi. In secundo ve-
rò ex defectu iurisdictionis in admittente
cap. 4. cit. num. 73.

11. *Potest Episcopus recipere professio-*
nem nomine Superioris religiosi Silu religio
6. q. 9. Non tamen valet professio ante
ratificationem ipsius Superioris Ang. verè
professio num. 1. Ego adderem, nisi antea
Episcopus haberet mandatum à Superiore,
quia tunc statim valeret.

12. *Tacitè professus eligere potest, non*
eligi in Prælatum c. Nullus de elect. vbi
Glo. ver. eo ipso irritum, c. Ex eo. parag.
vlt. & c. Indemnitatibus eo.

13. *Professio affert plenariam indulgen-*
tiam S. Tho. 2. 2. q. vlt ar. 3. ad 3. Ang. verè reli-
gio parag 46. Nau. de regul. com. 1. num.
60. Less lib. 2. c. 41. nu. 72. Si tamen ipsa pro-
fessio fiat in statu gratiæ Caiet. ar. 3. cit. Suar.
de relig. lib. 5. c. 5. Azor. p. 1. lib. 12. c. 5. q. 11.

14. *Professus religionem etiam emissis*
tribus votis in manu Episcopi, non est verè

professus, sunt enim vota simplicia Nau. de regul. com. 2. num. 5. & consil. 4. ed. 11. Nisi ea religio sit sub Episcopi iurisdictione. Suar. ubi supra c. 12. num. 5.

15 Professio coniugis de licentia alterius, in quo est periculum incontinentiæ, tenet: sed restituitur alteri petenti: nisi, & ipse fiat religiosus, aut continentiam voueat, aut saltem per artem non sit suspectus, c. 1. c. Cum sis, c. Ad Apostolicam, & c. Significauit de conuers. coniug. Coniux tamen qui reuocari potest nequit propria auctoritate exire, quia verè professus est, tenetur ad obedientiam. Barbos. ad cit. c. Vxoratus in fi. & ad c. Placet eo. 17 num. 4.

16 Professus inuita vxore, illa mortua contrahere non potest c. Quidam de conuers. coniug. Non tamen tenerur ingredi monasterium, sed tantum ad castitatem Suar. ubi supra num. 6. seq. per c. Placet de conuers. coniug.

17 Monialis nouitia, si tempore nouitatus moriatur, potest prius ad professionem admitti ad effectum consequendi indulgentias, & gratias professis decedentibus concessas modò sit legitime ætatis. Pius V. 1570. vt refert Roder. de regul. to. 3. q. 15. ar. 6. Vbi notat primo huiusmodi privilegium non censeri reuocatum per Bullam Greg XIII. quam refert Nau. in fi. man. & hoc in foro conscientiæ. Secundo per dictam professionem nullum fieri præiudicium venientibus ab intestato circa bona monialis sic professe. Tertio si dicta monialis non decesserit, & postea completo anno probationis professionem ratificauerit, succedere monasterium sed Sanchez in sum. lib. 5. c. 4. num. 16. docet per illam professionem succedere monasterium, cum illa fuerit vera professio.

18 Nulla est professio facta cum conditione contraria eius substantiæ vt quod profertens proprium retineat, aut nuu, & arbitrio suo viuat; & c. Pan. in c. fi. de cond. appos. & in c. fi. Qui cler. vel vou. num. 6. Azor. p. 1. lib. 21. c. 5. q. 2. Ang. ver. religiosus num. 19. Silu. religio 3. q. 6.

& duab. seq. Intellige modò ea conditio in ipso profertendi actu apponatur, non verò si ex interuallo, licet modico: & sit cum retinendi, & liberè acquirendi facultate etiam quoad dominium independentè à Superiore. In dubio autem interpretandum, vt reueruatio facta sit tantum quoad vsum de licentia. Sanchez in sum. lib. 5. c. 4. à num. 42.

19 Receptus simoniacè indiget Apostolica dispensatione ad illic manendum, & est excommunicatus Papaliter Extr. 1. de simon. Professus verò, vt ius habeat ad victum indeterminatum, aut portiones privilegiatas Nau. de regul. com. 4. num. 25. Sed hoc impugnat Sanchez ubi supra num. 38. & seq.

20 Professus incorrigibilis eijs potest Congreg. Conc. de mandato Urbani VIII. 25. sept. 1624. Quando autem dicitur vere incorrigibilis, & que præmittenda, vide ibi, & Roder. à Chuna in Bull. contra sollicitantes q. 24. num. 28. Barbos. plurimos referentem ad c. Ne religiosi num. 5. de regul.

21 Religiosus prætendens per vim, & metum ingressum esse religionem, potest intra quinquennium reclamare Conc. Trid. sess. 25. de regul. c. 19. Ex quo septem conditiones colliguntur vt huiusmodi religiosus intra quinquennium reclamare possit. prima, ne antea habitum dimittat. Secunda ne sine voluntate Superioris ob id à monasterio, etiam cum habitu recedat. Tertia, vt causas, quas obtendit, prius coram Superiore & Ordinario deferat. Quarta, vt si habitum antea exuerit, nullatenus ad allegandum causas admitatur. Quinta vt redire ad monasterium compellatur, si contra fecerit. Sexta vt tamquam Apostata puniatur. Septima Ne villo religionis privilegio iuuetur. Quas conditiones putat Nau. de regul. coment. 4. num. 77. & seq. cessante scandalo, & aliorum damno, non semper locum habere. Si quis enim bona fide cederet ob vim, & metum sibi contrarias illatum professionem irritam fuisse, ob idq. vt reclamet, è carcere fugiens habitum deposuerit, & iudicem adierit,

adierit, nec aliter facere nequiverit, poenas apostatae non incurrit. Adde quod si vi, vel metus, vel reclamandi impedimentum plulquam quinquennium duraverit, iure potest audiri, & in integrum restitui. Immo idem dicendum, vbi religiosus per multos annos impediatur, ne reclamet. licet vi, & metus desierint Azor. p. 1. lib. 12. c. 4. q. 10. Incipit autem quinquennium in professione expressa, die qua facta est professio. In tacita vero die, in quo religiosus tacite est professus per delationem habitus novitiorum, & professorum communis, scienter, & sponte, & per annum integrum. Azor. vbi supra in fi.

DE VOTO

OBEDIENTIAE

1 **O**bedientia est virtus inclinans subditum ad exequenda Superiorum praecipia, vt praecipia sunt, id est quando ratio inclinans ad obediendum est, eo quod id superior praecipiat Sanchez in sum. lib. 6. c. 1. initio,

2 Sub voto obedientiae à religioso promissae comprehenditur solum praecipium siue ore tenus. siue aliter à Superiore impositum, siue in regula expressum S. Tho. 2. 2. q. 186. art. 9. Id autem non obligat ad obediendum formaliter, & vt est virtus specialis, sed ad materialem executionem praecipitum Superioris, & regulae Sanchez vbi supra num. 6.

3 Obligat votum obedientiae ad obediendum non solum regularibus Praelatis, sed etiam Romano Pontifici, tamquam supremo omnium religiosorum Praelato Sanchez lib. 6. sum. c. 1. num. 8. Quare Pontifice, & Praelato regulari contraria praecipitibus potius obediendum Pontifici Idem num. 10. S. Tho. in 4. dist. 44. in expositione literae, & 2. 2. q. 104. ar. 5. & q. 105. ar. 2.

4 Non tenetur religiosus ex vi voti obedire, licet norit Praelatum ita velle, nisi

ad sit illius praecipium voce expressum Silu. ver. obedientia in fi. & ver. praecipitum q. 2. & alij, quos sequitur Sanchez num. 5.

5 Tenetur religiosus iudicium, & voluntatem suam conformare cum Superioris praecipitibus iudicio, & voluntate quantum commode potest. Defectus tamen huius conformitatis non est mortalis, cum haec repugnantia non tollat praecipii executionem Sanchez num. 7.

6 Non tenetur religiosus obedire, nisi in ijs, quae sunt secundum regulam, vel expresse, quae scilicet in regula statutis expresse continentur: aut indirecte, & implicite, vt sunt ea, quae in regula saltem virtualiter continentur tamquam necessaria ad regulae obseruantiam, vt mutua obsequia, corporis afflictiones in cautelam recidui, aut in iustam poenam transgressionis regulae, aut alterius delicti; non vero si ad magis merendum Sanchez lib. 6. sum. c. 2. num. 45. Less lib. 2. c. 41. dub. 9. Suarez de relig. to. 3. lib. 3. c. 8. & vt comprehendit omnia quae ad praefectam regulam obseruantiam vel necessaria, vel conuenientia, aut vtilia esse possunt Suarez loc. cit. num. 4. & seq. Neque enim potest Praelatus religionis etiam cum Generali Capitulo, nec Sum. Pont. aliud praecipere, aut religiosos obligare ad aperiorem, & altiore vitam, quam quae in regula continentur Sanchez vbi supra c. 15. 17. & 22. Azor p. 1. lib. 13. c. 11. q. 19. & com. Si tamen Capitulum, aut Sum. Pont. aliquid tale statuat obligabuntur illi de capitulo, qui consenserunt, & in posterum proficentes. Idem Sanchez num. 20. Suarez c. 8. cit. num. 11.

7 Abbatissa, & huiusmodi monialium Praefectae ratione officij potestatem non habent ponendi praecipia spiritualia, sicut religiosorum Praelati, vt scilicet eo ipso, quod in scriptis dantur, intelligantur obligare ad morale, sed tantum ciuilia, vt quod literas non scribat, nec recipiat. Haec autem praecipia ex natura rei aestimanda sunt: ad o enim ad religiosae disciplinae custodiae conferre

possunt,

possant, ut eorum transgressio sit mortalis Sot in 4. d. 20. q. 1. ar. 4. Sanchez in sum. lib. 6. c. 1. a num. 17. Roder. de regul. to. 1. q. 12. ar. 2. & q. 15. ar. 1. Mulier enim est incapax Dignitatis, cui spiritualis iurisdictionis annexa est secundum eundem Roder. At secundum Pan. in c. Dilecta, de mai. & obed. Abbatisa non est capax iurisdictionis, quæ a potestate clauium pendet, ut absolueret, excommunicare, interdicere, & in alijs verò fecus, cum possit beneficia conferre, & instituere, iuxta d. c. Dilecta sic etiam docent Anchar. ibidem Azor. vbi supra c. 10. q. 5. & 6. V. Silu. ver. Abbatisa, initio, & Alter. de censur. to. 1. disp. 7. de excom. lib. 3. c. 5. Peccant tamen mortalia, quæ absolute volunt obedire Abbatisæ, cum ei teneatur obedire in spectantibus ad domesticam gubernationem. Et in his potest Abbatisa præcipere sub pœna vou obedientiæ sibi præstitæ, vel obedientiæ sibi debiti Sanchez vbi supra num. 18. 22.

8 Professus in religione relaxata, si a maiori parte capitali regula sic collapsa ad statum pristinum restituitur, tenetur eam seruare Anchar. in c. Super eo, de regul. num. 4. Pan. ibidem num. 6. Azor. vbi supra q. 17. Nisi vel esset ita delicatus, ut eam austeriorem obseruantiam ferre non possit. quo casu dispensari potest, ut ad aliam laxiorem illi collapsæ similem transeat. Anchar. vbi supra. Vel nisi tempore professionis limitata fuisset eius intentio ad regulam sic relaxatam Azor. loco cit. Vel nisi a tempore immemorabili regula collapsa sit: tunc enim non tenetur huiusmodi professus eam reformatam seruare: præsumitur enim ob temporis diuturnitatem legitima relaxatio Silu. religio 3. q. 12. Nau. de regul. cons. 43. Immo satis esse tempus ad alias ecclesiasticas leges abrogandas requisitum docet Probus ad Monac. c. 1. de regul. in 9. quem refert Sanchez vbi supra num. 41. Si tamen illa relaxatio sit circa substantialia, nulla valet contraria consuetudo, cum sit contra ius diuinum Guar. c. 8. cit. num. 20 & seq.

9 In dubijs quomodo teneatur subdi-

tus obedire, vide ver. Conscientia erronea num. 13. & Conscientia probabilis num. 5.

10 Cum regula prima sui institutione non obligat ad culpam, sed ad solam pœnam, non potest superior in vniuersum ad illius obseruantiam obligare sub mortali Potest tamen priuatum, qui minus parere consuevit, præcipue ad aliorum exemplum Sanchez vbi supra num. 46.

11 An religiosus obediens Superioris præcepto obliganti sub mortali, peccet duplex peccatum, V. Sanchez in sum. lib. 4. c. 11. num. 25.

12 Non omnia contenta in regula obligant sub mortali: nisi vel alio præcepto ad mortale obligante præcepta sint, aut pertineant ad substantialia vota religionis. Ad alia enim quæ vel continent consilia Euangelica, vel alias regulares externas obseruantias, quas institutor expressit ad culpam non obligare, non tenentur sub mortali Sanchez in sum. lib. 6. c. 4. per totum, præcipue num. 11. vbi plurimos refert. Si tamen transgrediat ex animi torpore, ac negligentia, vel ex nimia cupiditate circa aliquid, erit culpa venialis si verò ex contemptu mortalis S. Tho. 2. 2. q. 186. ar. 9. ad 1. & ibi Caiet.

13 Quomodo cognoscatur an regula obliget ad mortale, vel veniale V. infra ver. lex à num. 8. Eadem enim regulas afferunt Doct. que communiter afferuntur ad cognoscendum, an leges Ecclesiasticæ obligent, &c.

14 Tempore pestis tenetur Religiosus iubente superiore ministrare infirmis sui ordinis eo morbo laborantibus, etiam cum vitæ periculo: nec potest fugere: Secus si iubeatur laicis ministrare Cai. to. 3. opusc. trac. 9. q. vn. Roder. de regul. to. 3. q. 31. ar. 3. Nisi cum ob multitudinem infirmorum, parochi supplere non possunt: tunc enim tenetur eorum confessiones audire sub peccato mortali Roder. vbi supra ar. 4. Intellige, de religiosis, quorum institutum est spirituali salutem proximo rum incumbere; & vbi desunt alij Sacerdotes, qui Episcopi sumptibus velint Parochis auxilio esse Sanchez lib. 6. sum. c. 2. a num. 60.

15 Tenetur Religiosus sub mortali ex professione sua se disponere ad exercenda potissima sui Ordinis munera. quare peculiari obligatione tenetur ad studia literarum Et Superiores tenentur sub praecepto specialiter curare, vt religiosi se exercent in his operibus misericordiae, quae sunt secundum regulam Ban. 2. 2. q. 33. ar. 3. dub. 5. Contrarium tamen docet Sanchez in sum. lib. 6. c. 5. num. 11

16 Cum dicitur Religiosus aliquid facere de superiorum consensu, intelligitur non solum de expresso, sed etiam tacito Azor. p. 5. lib. 12. c. 1. & com. vt pluribus cit. testatur Sanchez lib. 7. sum. c. 19. num. 4.

17 Regularis frangens regulam in minimis non peccat mort. Nam, & promissio licet iurata de re leui etiam totali, non obligat sub mortali Silu. iuram. 2. par. 2. vers. 7. Sor. de iust. lib. 7. q. 2. ar. 1. & com. Nisi adfit contemptus Silu. ver. obedientia q. 1. Azor p. lib. 4. c. 9. q. 5. &. & Silu. ver. contemptus.

18 Non licet recedere à Cōuentu prae-textu Superioris conueniendi, nisi ab ipso obteno in scriptis mandato. Contrauenientes puniri possunt ab Episcopo. vt apostata Trid. sess. 25. de regul. c. 4. Aut nisi immediatus superior nimis leuiat: tunc enim recedens non est apostata Dec. in c. Ad nostram de appell. num. 1. Nau. de regul. com. 3. num. 51. Roder. de regul. to. 2. q. 53. ar. 10. Aut nisi ad Superiorem recurrat. quia correctio non est moderata. c. Licet de off. ord. c. De Priore de appell. & c. Vniuersitatis de sent. excom. Pan. in d. c. Licet. num. 11. Nau. de appell. conf. 4. V. Sanch. lib. 4. sum. cap. 8. num. 17. Azor. p. 1. lib. 12. c. 11. q. 7. Ric. decis. 215. num. 1. & seq. qui decretum Trid. ita intelligit, quando regularis cum scandalo pergit ad Superiorem sine licentia; non verò quando ad illum accedit, vt est à grauiamine liberet de quo etiam Barbo. ad d. c. Licet & c. De Priore, vbi alios refert.

19 An Religiosus appellare possit à madaus Superiorum, & quo ordine, vide Say. cla. reg. lib. 12. c. 17. num. 39. Azor. p. 1. lib. 12. c. 11. q. 8. Roder. de regul. to. 2. q. 9. ar. 1. Sa. cra Cong. decreuit hanc ordinem seruandum

videlicet à Guardiano ad Prouinciale à Prouinciali ad Generale, à Generali, ad Protectorem. ab hoc ad Sacram congregationem referunt. Sayr. & Roder. cit.

20 Potest Superior aperire literas, etià legitime scriptas ad Papam à suis subditis, nec vllam incurrit excommunicationem, etiam si propterea incarceret scribeantem, aut deferentem sine licentia Nau. de sta. mon. conf. 26. Vide tamē eundem de regul. com. 1. nu. 13.

21 Peccat mort. professus contemnens perfectionem S. Tho. 2. 2. q. 186. ar. 2. & ibi Caiet. Nau. de regul. com. 1. num. 10. V. Sanchez in sum. lib. 6. c. 5.

22 Apostata est, qui ex contemptu ab obedientia recedit Silu. ver. apostata num. 3. Nisi transeat ad aliud Monasterium, etiam laxius Silu. eo num. 9. Pan. in c. Cum ad Monasterium de sta. mon. Nau. de apost. conf. ult.

23 Habitum ex causa occultare, aut dimittere licet c. Pen. de vit. & honest. cler. glo. in c. Deus qui, eo Nau. de regul. conf. 70. Silu. ver. habitus. q. 4. Plures causas dimittendi habitum ponit S. An. p. 3. tit. 24. c. 53

24 Professus in habitum personarum indignus ad malum finem est excommunicatus. c. Vt periculosa Ne Cler. uel Mon. in 6.

25 Professus apostata dimisso habitu est excommunicatus, cit. c. Vt periculosa. Non dicitur autem dimittere, qui dimittit ad currendum, vel iaculandum lapidem: Immo neq; ut expeditius fornicetur: Nisi relinquit, vt dissimulatus eat ad fornicandum, aut ad utendum alio ad scelus atque mortiferum: ut in tantum tempus, aut ob talem causam, ut iudicio boni viri dicatur habitum dimittere. Silu. excom. 9. casu. 9. not. 2. Nau. in man. c. 27. num. 131. Sed contrarium multis cit. probat Sanchez ubi supra c. 8. nm. 54. si dimissio aut occultatio sit ad breue tempus. Si uerò assumat alterius religionis habitum ad quam se putat licite transire, non dicitur apostata. Silu. ubi sup. num. 58. & religio 4. q. 4. Quot modis dicitur religiosus Apostata, uide Ric. p. 3. de cis 176. Et quae causa illum excuset uede ibid. decis. 177. & p. 4. decis. 214.

26 Religiosus an teneatur singulis mensibus confiteri per Clem. Ne in agro, vide ver. Confessio num. 31.

27 Carthusianus, si alioqui fame moriendum sit, tenetur carnis vesci. Pan. in c. Si verò de iureiur. num. 2. Fel. ibi num. 3. Potest, sed non tenetur Less. lib. 4. c. 3. num. 12. Sanchez in sum. lib. c. 15. num. 39. Intelligit non teneri, quando id facit ad vitandum scandalum. & c.

28 Regularis extra monasterium degenere, ad conseruandum religiosæ disciplinae consuetudinem, institutum, & regulam, ne relaxetur. Si verò nullum sit huiusmodi virtutis opus, vt si solus sit in deserta solitudine, nec alius cibus suppetit, & fame laboret, ac pereat, tenetur carnes edere Azor. p. 1. lib. 5. c. 6. in fi.

28 Regularis extra monasterium degenere, etiam sui ordinis prætextu si delinquit, ab Ordinario loci vt sedis. Apost. Delegato, inquiri, puniri, & corrigi potest Trid. sess. 6. c. 3. de reform. Ampliat Rubens decis. 14. ad regularem existentem, in aliqua domo ad erectionem monasterij destinata, si ibi non habet Superiorem, nec viuit iuxta regulam. Nec in casu delicti sufficit licentia superioris manendi extra claustrum. V. de Ricc. p. 1. de cis. 223. Barbos. de auct. Episc. p. 3. alleg. 105.

29 Religiosus alloquens moniales sine licentia sum. Pont. peccat mort. Cóg. Card. super reg. 1. lul. 1606. vt ad verbum refert Duard in Bullam Coenæ parag. 9. q. 2. in fi. Nunc verò alloqui possunt consanguineas in primo, & secundo gradu de licentia Episcopi seruatis quibusdam conditionibus, de quibus in Decreto eiusdem Congreg. de mandato V. bani VIII. 1623.

30 Etiam post Conc. Trid. qui iuste credit se non esse professum, potest fugere, etiam relicto habitu Nau. de regul. com. 4. num. 27.

31 Licet transire ad laxiorem religionem, si non est spes reformationis; aut si dispenset Superior exemptus ex causa Silu. religio 4. parag. 1. Sunt autem iustæ causæ, prima, si religiosus infirma aut incommoda valetudine vitatur. Secunda si in fragili corporis natura, vt religionis stri-

ctioris austeritates ferre nequeat. Tertia si is religiosus odio habeatur ad cœteris fratribus; aut indignè, & malè tractetur. Quarta necessitas magna parentum, cui in ea religione nequit commodè subuenire Eman. Rodrig. to. 3. q. 52. par. 9. Azor. p. 1. lib. 12. c. 14. q. 8. Barbos. ad c. Licet de regul. num. 3. & ad c. Virgines 20. q. 4.

32 Professus in strictiori non potest à suo superiore dispensari, vt ad laxiorem transeat sine graui, & iusta causa. A Papa potest cum causa. Dispensatus autem à Papa sine causa non est tutus in conscientia, nec valet dispensatio in foro conscientie Nau. de regul. consil. 56. & 58. & com. 4. num. 3. & 10. Ang. ver. religiosus num. 35. Silu. religio 4. q. 2. Glo. in c. Non est, ver. permissis de regul. Sanchez lib. 6. sum. c. 7. à num. 67. vbi num. 72. enumerantur plures legitime causæ huius transitus ad laxiorem.

33 Ad strictiorem sufficit petere licentiã licet Superior nolit concedere; expectandum tamen congruo tempore, quod verum est, licet prior religio gaudeat priuilegio, vt sui religiosi transire non possint ad strictiorem præsumitur enim concessum, ne transitus fiat timere, leuiter, aut cum prioris ordinis detrimento, c. Licet de regul. vbi Anchar. Azor. p. 1. lib. 12. c. 14. q. 4. Si tamen dubitatur, an is transitus fiat leuiter, &c. Superior iudicabit, c. Licet cit. parag. Si verò Eodem etiam priuilegio gaudet Moniales de licentia Episcopi, aut sui Prelati si sint exemptæ, docet alijs cit. Sanchez vbi supra num. 61. Nunc verò hæc translatio fieri non potest sine licentiã S. Cong. regul. quæ id concedere non solet, nisi adiectis quibusdam conditionibus, quas refert Barbos. ad c. Virgines 20. q. 4. An verò si fiat transitus ad strictiorem licentia non petita, possit à priore religione reuocari; Glo. in d. c. licet, ver. conuenit Goffred. in c. Sanè eo. Nau. de regul. consil. 45. num. 4. Silu. religio 4. q. 1. ver. 4. & alij negant Anchar. & Pan. post Io. And. in d. c. Licet Azor. vbi supra q. 6. Sanchez num. 45. Transiens admitti non debet sine dimissionis superioris prioris religio. li.

ligionis, c. Statuimus 19. q. 3. alios referens docent reuocari posse, & esse tutius dicit Host. V. decis. Rotæ in vna Bonon. profess. coram D. Merlino 14. martij 1622. Quis vero dicatur superior, à quo licentia pendenda sit, variant Doct. relati à Sanchez c. 7. cit. à num. 51. ad 58. Ipse vero num. 59. & seq. docet Prælatum immediatum ipsius Conuentus posse dare licentiam transeundi ad strictiorem; si transitus fiat ex zelo melioris frugis, alioqui spectare ad Sum. Pont. Ad æquè verò strictam sine causa, & ad laxiorem cum causa, ad solum Generalem, aut Prouincialem. Transiens admitti non debet sine dimissionis superioris prioris religionis c. Statuimus 19. q. 3.

34. Arctior religio habenda est, quæ sanctior, aut fructuosior Silu. religio 1. q. 4. Ant. p. 3. tit. 16. c. 4. fi. Alij tamen vt Io. And. & Canonista in d. c. Licet vbi supra q. 2. docent arctiorem esse, quæ arctius, & durius habet institutum. Pan. verò, & Anchar. in d. c. Licet, & in d. c. Sanè Item Pan. vol. 1. conf. 91. Ang. ver. religiosus parag. 35. docent eam esse strictiorem, in qua, licet laxior sit regula, melius tamen seruatur, quare habendam non esse rationem antiquitatis, aut regulæ strictioris, sed modi viuendi de præfenti, & hanc multis tueret Sanchez vbi supra num. 24. asserens tamen num. 11. illam simpliciter esse arctiorem religionem, quæ asperior, & durior. Idem docent Less. lib. 2. c. 41. num. 101. Azor. vbi supra q. 3. & 8. & alij plures, & satis constat ex d. c. Sane. V. Silu. religio 4. q. 1. Ad iustificandum verò hunc transitum à religione ex suo instituto strictiorem ad arctiorem iuxta solum præsentem viuendi modum, requiritur, vt nullum sit in eâ Prouincia Coenobium, in quo sit perfecta instituti obseruantia, nec subsit probabilis spes reformationis Anchar. in d. c. Sane num. 4. Pan. num. 7.

35. Religiosus Choro addictus, si non sit in sacris, post de licentia Superioris ad Conuersorum statum transire Sor. de iust. lib. 10. q. 5. ar. 3. Azor. p. 1. lib. 10. c. 6. q. 7. Arag. 2. 2. q. 83. ar. 12. dub. 4. Sanchez. lib. 6. sum. c. 7. num. 80.

36. Dispensatio transeundi ad aliam religionem est subrepticia, tacito animo, quo deposuit habitum, vt facilius obtineret dispensationem: eo quod nosset Pontificem non dispensare, nisi habitu prius dimissis Nau. c. 21. num. 86. [Roder. de regul. to. 1. q. 46. ar. 6. Sanch. de matr. lib. 8. disp. 25. num. 28.

37. Religiosus assumi potest ad Ecclesiam parochialem de licentia sui Prælati c. Quod Dei de sta. mon. & Clem. 1. de elect. Couar. de testam. c. 1. num. 3. & de iure antiquo concedit Barbos ad cit. c. Quod Dei. At de stylo Curie contrarium seruari, & sic declarasse sacram Cong. Conc. Transtarus de vno ordine ad alium, etiam Canonic. regul. est omnino inhabilis ad beneficia secularia & curata Trid. sess. 14. c. 11. de refor. Immo etiam Canonici regulares sine assensu Apostolico assumi non possunt Ricc. p. 1. decis. 159. Contrarium tamen docet Nau. de sta. mon. consil. 11. & seq. & de regul. com. 4. num. 12. modò adlit licentia Generalis. V. Sanchez in sum. lib. 6. c. 7. num. 82. & duob. seqq. & lib. 7. c. 29. q. 8. num. 75. & Bull. Greg. XIII. Assumptus autè absolutus est ab obseruantijs, quas commodè obseruare non potest. In alijs verò dispensabit Superior, vel ipse secum, sit Ecclesia si exempta Silu. religio 7. q. 11. & seq. Potest etiam assumi ad officium Vicarij generalis Episcopi de licentia Prouincialis, aut Generalis Roder. de regul. to. 3. q. 76. ar. 3.

38. Professus obedientiam secundum aliquam regulam approbatam, censetur etiam profiteri paupertatem, & castitatem S. Tho. 2. 2. q. 186. ar. 8. Innoc. in cap. consilij de regul. Nau. de regul. consil. 10. num. 9. & coment. 1. num. 18. & de redd. Ecc. q. 3. mon. 27.

39. Professus eiectus non tenetur ad vota paupertatis, & obedientiæ, nec ad officium diuinum, si non est in sacris, nec ad ieiunia, aliæ annexa religioni, Quod si antea vouerat religionem in genere, potest dici iam sanctificasse per illam professionem Sor. lib. 7. q. 2. ar. 1. Arag. 2. 2. q. 88. ar. 3. Licet

N n 2 dicat

dicat contrarium esse Probabilius. Nec tenetur ad vota sub obedientia Episcopi Molin. de iust. tract. 2. disp. 40. Roder. de regul. to. 1. q. 30 ar. 20. Sayr. cla. reg. lib. 6. c. 19. dub. 14. Less. lib. 1. c. 41. num. 114. Azor p. 1. lib. 12. c. 17. q. 11. quid dicat Nau. de regl. conf. 77. num. 3. & cons. 79. num. 1. & in c. Non dicitis num. 35. & seq. & de regul. com. 2. num. 46.

40 Legitimè eiectus non potest compelli redire Nau. d. cōl. 77. & 79. & cons. 78. & 80. & eo. tit. com. 2. num. 36. cuius opinionem esse minus tutam docet additiorator ad d. cons. 77. & Sanchez lib. 6. sum. c. 9. num. 30. docet quantumcumque per diffinitivam sententiam eiectam, teneri vbi Superior volet eum admittere, ad religionem redire, posseque ad id cogi. Immo teneri ipsos eiectos mores corrigere, & quandiū non corriguntur nec perunt iterum admitti esse in malo statu docet idem Sanchez loco cit. vbi alios refert. contra alios priorem sententiam tenentes. Potest autem in sæculo cum Clericali habitu sub obedientia Episcopi manere, cum correctus ad monasterium rediens non recipitur Sor ar. 1. cit. circa fi. Arag. vbi supra circa secundum Sanchez. vbi supra num. 26. & seq. Non tamen tenetur ad strictiorem obedientiam Episcopo quam alij Clerici sæculares Molin. vbi supra disp. 140. Sanchez num. 29. Acquirat autem Ecclesiæ, ad quam est legitimè translatus; alioqui Episcopo sub cuius obedientia viuit Nau. de reg. com. 2. num. 33. Idem dic. de ijs, quorum religio extinguitur Nau ibidem num. 34. Pan. tamen. in c. fi. de regul. docet quòd si statutum non mutauit ingrediendo aliam religionem, aut per legitimam translationem ad Ecclesiam sæcularem, acquirat Monasterio, à quo fuit eiectus. Hodie tamen per Bullam Greg. XIII inc. Officij 1572. 21. Ian. pertinent huiusmodi acquisita ad Camerā Apost. sicut etiā bona acquisita ab Apostata; sed post mortem. de quo Nau. de sta. mon. conf. 17. in nou. & Sanchez in sum. tit. 7. tor. c. vlt.

41 An autem huiusmodi eiectus teneatur

ingredi aliam religionem Negatiuè verior, quia non vult religionem in genere, sed hanc Nau. de regul. com. 2. num. 76. Less. in Roder. relati a Barbos. ad c. fi. de rrgul. num. 9. Ipse tamen eiectus potest aliam ingredi etiam laxiore sine licentia, si in perpetuum eiectus est, si nulla sit spes, vt quamuis correctus in priori religione admittatur Barbos. vbi supra alios referens Sanchez in sum. lib. 6. c. 9. num. 36. Nau. de regul. conf. 36.

42 Regularis esse non potest Tutor, aut Curator Auth. de Sacr. Episc. parag. Deo aeternum, & Auth. Præsbyteros 3. C. de Episc. & Cler. Molin. de iust. tract. 2. disp. 221. Nisi interueniat licentia Superioris, quo casu potest etiam suscipere legitimam, aut nisi sit miserabilium personarum, quo casu tenetur Ang. ver. tutela parag. 1. Silu. eo q. 2. c. fi. dist. 86. & ibi glo.

43 Religiosus potest vocari actiua, etiam in casu particulari renunciare; nisi huiusmodi renunciatio sit persona sapiens, & erudita eiusque suffragium vtilis sit communitati ad alios erudiendos Ric. p. 3. decis. 226. & constat ex. c. Quia propter, & ibi glo. ver. voluerunt, & c. Quod sicut, & ibi glo. ver. voluerunt, & c. Cum nobis de elect. & c. Ecclesia vestra 2. eo. & cap. Prudentiam parag. Adijcimus de potest. Deleg. Barbos ad d. c. Quia propter num. 11. Azor. p. 2. num. 6. c. 14. q. 7. in fi.

44 Translatus ad aliud Monasterium non habet amplius vocem in Capitulo prioris Monasterij etiam si Monaci expressè consentiant, Constitutus de elect. & c. vlt. in fi. de relig. dom. Nisi secundum Monasterium dependeret à primo Pan. in d. c. vlt. num. 5. & seq. Anchar. num. 4. & 5. quia vnus Monachus non potest esse in duobus Monasterijs, vt in d. c. vlt. Nec potest sibi ex pacto reseruare, vt in d. c. Constitutus sub Anchar. num. 2. fusè Pan. num. 3.

45 Regulares omnes, Franciscanis exceptis, possunt de licentia sui Superioris esse testamentorum executores c. 2. de

De testam. in 6. Clem. vn. eo. tit. sufficit. autem tacita licentia Silu. testam. 2. q. 3. dicto 3. Sanchez vbi supra c. 11. num. 11. Sed glo. Glo. in d. Clem. ver. obienta dicit requiri expressam, & idem videtur docere ibi Anchar. num. 1. dum dicit, quod non sufficit petere: rata tamen est executio facta sine licentia Azor. p. 1. lib. 12. c. 11. q. 1. Ius enim prohibet, ne religiosus id muneris recipiat, non tamen irritat factum. Si tamen is religiosus extra Claustra alicui Beneficio perpetuo praesit: aut si Superior, cui aut religionis statuto, vel consuetudine, aut Superioris praescepto interdictum non sit, potest abique alia licentia id munus obire Molin. vbi supra disp. 247. Sanchez num. 5. Datam vero licentiam si Superior re non integra sine iusta causa reuocare vellet, cogi posset non reuocare Sanchez num. 2. Peccat enim Superior reuocans; sed reuocatio tenet, & inferior non poterit amplius exequi Azor. vbi supra c. 11. q. 1. Perficiet autem vel Collega, si habet, vel is, de quo prouidit Testator, vel Episcopus, glos. cit.

46 Vbi ille Religiosus solus est executor, potest relictum in pauperes distribuendum proprio Monasterio applicare Anchar. cons. 38. Immo etiam sibi, si eger, & a Monasterio sibi necessaria non suppeditentur Sanchez vbi supra num. 61. Et in casu etiam, quo illi traditur pecunia in pauperes distribuenda gratia exonerandi conscientiam ob incerta debita, potest Religiosus sibi applicare. Idem num. 63.

48 Professus non potest sibi eligere sepulturam: nisi ita remotus sit a proprio Monasterio, ut commodè illuc deferri non possit c. Nimis iniqua de excess. Præl. vbi Pan. & clarius c. si de sepult. in 6. vbi glo. & Anchar. citans Archid. & Innoc. Quod si eo casu decedat non electa sepultura, sepeliendus in parochiali Anchar. vbidem. Nisi ibi sit aliud Monasterium sui Ordinis. Sanchez lib. 6. sum. o. 14. num. 4.

48 Professus non potest sine Superioris licentia esse testis iudicialis id est, ut tamquam testis in iudicio deponat. sic multos referens Sanchez vbi supra c. 13. num. 103. Valet tamen eius testimonium datum sine licentia Pan. in c. Cum nuntius, de testib. num. 4. Guid. Pap. decis. 517. Farin. de testib. 9. 61. num. 134. Hæc verò licentia non requiritur, ut sit testis instrumentarius Farin. num. 128.

49 Religiosus potest alium etiam extraneum accusare, si inter sit Monasterij, & habeat licentiam Abbatis, glo. in c. Ex parte, & ibi Pan. num. 7. de accus.

50 Pro iniuria sibi illata non potest religiosus agere, nisi absente Superiore, non relicto procuratore, sed ad Superiorem spectat Pan. in c. Parochianos de sent. exe. Sayr. alios referens cla. reg. lib. 11. c. 7. num. 15. Farin. verò alijs cit. prac. crim. to. 1. de accus. q. 13. num. 26. docet ad Superiorem, & Monasterium coniunctim pertinere. Ipse tamen iniuriarius remittere non potest, nisi cum absens est, aut moratur in scholis de licentia, Pan. vbi supra Sanchez in sum. lib. 6. c. 12. num. 5. & Potest. verò Superior remittere etiam inuito iniuriato Nau. de regul. com. 2. num. 64. V. ver. iniuria num. 8.

51 Monachus accusans Abbatem pro vilitate Monasterij, si non habet proprium, nec administrationem, habebit expensas à monasterio, c. Ex parte, & c. Olim de accus. Secus si accuset ob propriam causam Rota de regul. decis. 6. in ant. Sanchez vbi supra c. 12. num. 20. & seq. Potest tamen supplicare Papæ quod sibi prouideatur circa expensas Rot. cit. Tenetur tamen pendente lite, Abbati obedire, excepto litis articulo, quia ad praesceptum Abbatis non tenetur desistere Pan. in c. Ex parte de accus. nu. 4. per. c. Nonne 8. q. 4.

52 Tenetur religiosus ad id quod iurauit ante ingressum, nisi sit incompatible religioni glo. in c. Præterea dist. 51. Nau. in c. Non dicatis num. 42.

53 Prælati qui potest cum subditis in regula dispensare potest cum se ipso 5. Th. 2. 2. q. 185. ar. 8.

ar. 8. Cordub. ad Collector. tit. Accedere ad Monasteria. V. infra ver. dispensatio in lege num. 85. Sanchez de matr. lib. 8. disp. 3. num. 6. & in sum. lib. 4. c. 24. num. 59. Molin. de iust. trac. 2. disp. 247. vers. Religiosus.

54 Religiosus sine causa dispensatus in præceptis Regulæ, etiam à Papa, non potest ea dispensatione uti sine peccato, glo. in c. Non est de vot. Casin. sum. ver. Dispensatione Sor. de iust. lib. 1. q. 1. art. vlt. ad 2. Nau. c. 12. num. 76. Alij tamen, ut Couar. in 4. decretal. p. 2. c. 6. parag. 9. & Roder. alios referens de Regul. to. 1. q. 26. art. 27. docent validam esse dispensationem, si fiat à Superiore, non verò si ab inferiore. fufe Sanchez de matr. lib. 8. disp. 17. q. 1.

55 Abbatissa eligi non debet nisi quadraginta annorum, & octavo post professionem anno; alias ex alio eiu dem ordinis monasterio eligenda; aut si id commodè fieri non potest, ex monialibus eiusdem Monasterij eligatur, quæ triginta annos excesserit, & quinque saltem annis post professionem, de consensu Episcopi, aut alterius Superioris Trid. sess. 25. de regul. c. 7. Debet autem esse expressè professa, & idè de omnibus regul. c. Indemnitatibus, initio, de elect. in 6 & Clem. 1. parag. de regul. Eius autem electio pertinet ad Monasterium Roder. de regul. tom. 2. q. 54. ar. 11. per. Trid. loco cit. Cum verò eligitur Monialis ex alio monasterio, id fieri non debet sine consensu saltem medietatis Monialium ipsius Monasterij Roder. ar. 2. In Italia esse non potest, nisi triennis, quo elapso, ipso facto cessat autoritas; Nec iterum eligi potest, nisi post triennium; alias, & ipsa electio, & omnia inde secuta irrita sunt, & nulla Greg. XIII. & Bulla 80. in nouo Bullar. V. Roder. vbi supra q. 16. ar. 2. & 3.

DE VOTO PAUPER TATIS.

V. Testamentum.

1 **V**otum solemne paupertatis est non habendi proprium. Nominè autem proprii intelligitur non solum dominium, & rei proprietates, sed etiam usus iuris, usufructus, possessio, & administratio, prout sunt quid iuris non facti Sanchez lib. 7. sum. c. 18. num. 25.

2 Ad euitandum vitium proprietatis requiritur licentia saltem tacita Superioris, quæ scilicet in actu aliquo expresso iuxta legalem, & rationabilem interpretationem virtute continetur Azor. p. 1. lib. 12. c. 12. q. 2. & duob. seqq. S. Tho. 2. 2. q. 32. ar. 8. ad 1. Nau. c. 17. num. 205. & de regul. com. 2. num. 200. Sanchez vbi supra c. 19. num. Intellige in eo casu, quo vel id commodè differri non potest, quia periculum in mora, nec Superior adiri Less. lib. 2. c. 41. num. 19. Suar. de relig. to. 3. lib. 8. c. 11. num. 3. vbi num. 9. quod etiam sufficit licentia præsumpta, quæ scilicet ob aliquas coniecturas, vel rationes probabiles creditur futura fuisse, si Superior conueniretur; quia tunc res non accipitur nomine proprio, quod sufficit ad tollendam proprietatem. Excusatur etiam consuetudo aliquid dandi, vel recipiendi sine licentia, presumitur enim hoc casu tacita. In priori tamen casu, quando scilicet non potest Superior adiri, si res nondum est consumpta, nec alienata, tenetur Religiosus id Superiori indicare. non sic in posteriori Sanchez vbi supra, num. 7. & duob. seq. V. Suar. c. 1. cit.

3 Relictum religioso ea lege, ut ad eum non ad monasterium pertineat, intelligi debet de usufructu, concedente Superiore: dominium verò pertinet ad monasterium Pan. inc. 2. de ita. mon. num. 8. & vol. 2. conf. 44. num. 4. & consil. 63. num. 8. Anchar. in c. Nemo de reg. iur. in 6. q. 7. in fi. & alij plures Etiam si Testator addat, & non

& non aliter, nec alio modo: non enim per ea verba resoluitur legatum, vt voluit Mantio. de coniect. vlt. vol. lib. 3. tit. 6. num. 9. sed valet Sanchez vbi supra c. 17. num. 6. Quòd si Superior non consentiat, legatum fit caducum; hærediq; acquiritur Pan. num. 8. cit. Silu. ver. Monasterium. num. 3. & alij. Intellige tamen vt religiosus possit habere quoad vsus tantum honestos, & religiosos Pan. & Silu. vbi supra, Sanchez num. 8. V. Suar. vbi supra num. 34. & supra ver. donatio num. 36

4 Licentia Superioris quantumcumq; iniusta excusat à vitio proprietatis etiam si fit iniusta ex parte materiæ, vt ad furandum, aut quia est accipiendi ab eo, qui vel donare non potest, aut saltem donat propter iniustitiam, & turpem causam; quia non accipit aliquid nomine proprio: aut quia datur sine necessitate, vel utilitate rationabili Suar. vbi supra à num. 12. & c. 12. num. 11. Si autem si iniusta tantum ex parte petentis, vt quia per vim, dolum fraudem, aut subreptionem, non excusat Suar. c. 11. cit. num. 14. V. eundem c. 15. num. 3. & 4.

5 Religiosus accipiens aliquid sine Superioris licentia saltem tacita apud se retinendum, siue curans vt deponatur apud alios, vt eo pro libito suo vtaturq; facit contra votum; etiam si solum rei vsus absq; licentia accipiat, manente dominio apud dantem, quia is vsus est pecunia æstimabilis Sanchez vbi supra c. 19. num. 48. & seq.

6 Non facit contra votum, & qui ab aliquo petit, vt pecuniam apud alium deponat, nolens tamen eius dominium, aut administrationem, vsuque acquirere. sed tantum volens habere opportunas pecunias, ex quibus, cum indigerit, accipiat necessaria ex Superioris licentia Sanchez vbi supra num. 50. per cap. Exiuit de verb. sign.

7 Peccat mort. professus, qui obtemperata licentia expendendi pecuniam in aliquam rem, expendit in aliam Roder. de reg. 10. 3. q. 29. ar. 10. concl. 4. Sanchez c. 19. cit. num. 681

8 Posse religiosum dare aliquid con sanguineis diuibus ratione gratitudinis ob consanguinitatem docent Lud. Lopez lib. 2. de contrac. c. 40. & lib. p. 1. inluc. c. 156. Roder. in sum. p. 2. c. 31. num. 5. Sed id meritò non concedit Sanchez vbi supra num. 98. Nisi ea remuneratio iustè petat hanc quantitatem ob alia ab eis accepta: alioqui illicitam esse: cum nec Superior ipse possit eam facultatem concedere.

9 Concilium Trid. sess. 25. c. 2. de regul. intelligitur de peculio cum potestate dispensandi etiam in prophanos vsus: secus si solum in pios ex causa Nau. de regul. com. 2. num. 15. Sanch. lib. 7. sum. c. 12. à num. 11. Sed Azor. p. 1. lib. 12. c. 9. q. 2. & 3. ex concilio contrarium docet V. Suar. de relig. to. 3. lib. 8. c. 15. num. 5. Less. lib. 2. c. 4. dub. 5. Debet autem huiusmodi peculium esse moderatum quia Concilium interdicat mobilia superflua. nec Superioris licentia ad plura se potest extendere. Habenda verò ratio status, & gradus personarum, locorum, & varietatis temporum Sanchez num. 17. Potest autem religiosus excusari à vitio superfluitatis, vel quando regula ita est relaxata, paupertatq; eo modo intellecta, praua luitq; consuetudo: vel quia pars illorum reddituum expenditur in bonum monasterij, aut in elemosynas, aut Cappellanas. Vel quia ille monasterio arte sua multa comparauit, aut multa bona in illud attulit, vt propterea dignus sit, vt plura illi concedantur, modo in his omnibus accedat Superioris licentia Idem num. 18.

10 Peccat mortaliter Prælati dans causam, vt religiosus permittatur peculium, vt quia non subministrat necessaria cum commodè posset Sanchez vbi supra num. 26. Peccat etiam mort. subactus dans causam, resistendo vitæ communi, cum illi necessaria ministrantur. Silu. relig. 6 q. 7.

11 Non fuit intentio Concilij Trid. sess. 25. c. 1. & 2. de regul. vt legitime relaxata, aut mutata non liceant Nau. de regul. com. 3. num. 24.

12 Professi bona intelliguntur esse monasterij, nisi die aliter disposuerit Auct. Ingressi.

Ingressi, C. de Sacr. fan. Ecc. c. Quia ingredientibus 19. q. 3. Silu. religio 3. q. vlt. Ang. ea parag. 51.

13 Religiosus institutus hæres acquirit monasterio: & in bonis etiam professi intestati, accepta legitima filiorum eius, nisi religio sit incapax Nau. de regul. com. 2. num. 50.

14 Profitente Patre filius habebit legitimam c. Cum simus de regul. Nau. eo. tit. com. 2. num. 38. Couar. in c. 2. de testam. num. 8. Sanchez plurimos referens in sum. lib. 7. c. 10. num. 3. Molin. de iust. trac. 2. disp. 140. vers. An verò statim; licet Bart. & alij quos refert Couar. id non concedant vsque ad mortem naturalem. Patris sic etiam Pan. c. In præsentia de probat. num. 8. addens petenda alimentata à monasterio, Medietas vsufructus peculij aduentitij erit Patris, quare dimidium erit filij secundum Bart. in Auth. Idem est C. de bor. qua lib. Pan. vbi supra, quia eo casu Patria potestas extinguitur factò Patris. Contra verò Couar vbi supra docet totum vsufructum esse filij, quia cum possit viuente Patre petere legitimam, multò magis vsufructum bonorum, quorum habet dominium. V. supra ver. legitima num. 14.

15 Regularis Beneficiarius habet dominium, & proprietatem, vt secularis: & sic potest de fructibus disponere Nau. vbi supra num. 10. & de redd. ecc. q. 1. mon. 51. num. 1. & q. 3. mon. 23. & de sta. mon. cons. 13. num. 4. Less. lib. 12. c. 4. num. 29. & c. 41. num. 93. Molin. vbi supra disp. 277. vers. Religiosus in Conuentu, in si. Idem de Episcopo, etiam ex ordine Minorum, est enim absolutus à voto paupertatis, vt docet Diana referens p. 3. trac. 2. resol. 50. Vide eiusdem resol. 61. Et Sanchez in sum. lib. 6. c. 6. num. 14. vbi num. 8. contrarium docet cum Soro de iust. lib. 7. q. 4. ar. 2. ad vlt. & lib. 10. q. vlt. art. vlt. & alij. & c. 6. cit. num. 5. vbi num. 36. in si. quod huiusmodi beneficiarius tenetur ad monasterium redire, si beneficium renunciet.

16 Abbates, & Priores nunc dispone-

re non possunt de fructibus plus quam regula permitat Clemens VIII. in Bull. 1594. quam refert Quaranta ver. Munerum largitio.

17 Potest Superior concedere subdito, vt donet ad vsus, ad quos ipse potest Nau. de regul. com. 2. num. 23. & 26. Et, si talem dederit licentiam conuertendi aliunde acquisita in suos vsus honestos, poterit etiam conuertere in opera pia num. 41. & de sta. mon. cons. 3. num. 46. & 48. Potest etiam concedere vt maneat extra claustrum ex causa. Idem de regul. cons. 63. 69. & 70. & in c. Non dicatis num. 40.

18 Licita est consuetudo, & statutum dandi certum quid religioso quotannis pro necessarijs, vt pro vestitu, &c. quid quid labore acquirit Nau. de regul. com. 2. num. 14. & de sta. mon. cons. 14. num. 5. Pan. in c. Cum ad monasterium eo. tit. num. 8. Azor. p. 1. lib. 12. c. 9. q. 7. Cord. in sum. q. 54.

19 Si religiosus moriatur ante aditam hæreditatem Patris, succedit monasterium Couar. in c. 1. de testam. Molin. vbi supra disp. 140. Sanchez in sum. lib. 7. c. 12. à num. 44. Anchar. c. In præsentia de probat. num. 18. citato Io. And. Et eo viuente potest monasterium adire hæreditatem monacho delatam etiam ipso inuito Sanchez vbi supra num. 35. Quod si monasterium repudiet, succedent hæredes ab intestato, vsq; ad naturalem mortem ipsius monaci, nec interim admittitur substitutus. Idem c. 16. num. 25. citato Pergrino de fideic. ar. 28. num. 64. contra Pancirol. cons. 114. lib. 1.

20 Religiosus obesse potest monasterio in iure querendo, non in quæstio Nau. de regul. com. 2. num. 32. Felin. in c. Contingit 1. de lent. ex c. num. 5. Feder. de sen. & Doct. in c. Tua. de his quæ fiunt à Præl. quia antequam acceptetur non est questum ius in re, glo. in parag. si vero 16. q. 3. Nec facit contra votum paupertatis si rem sibi donatam nolit acceptare, sed donatam roget, vt v.g. donet consanguineo, quia tunc nisi ipse donat, sed tantum pro alio intercedit, nec dici potest donare aliquid monasterij, cum ipsi nullum sit quæstuum ius. Nam donatio religio.

religioso facta ad sui perfectionem requirit acceptationem saltem nomine proprio. Peccabit tamen contra charitatem, si absq; legitimum causa non acceptet, quia impedit bonum monasterij. Sanchez de matr. lib. 6. disp. 4. num. 7. V. Capell. Tholos. q. 150.

21 An solus Superior possit repudiare legatum V. Felin. vbi supra Silu. ver. alienatio q. 19.

22 Religiosus abiens pro negotio monasterij, vel cui aliquid conceditur ad vsum, vel ad victum, non potest aliquid donare sine Superioris licentia, licet parcissime viuendo sibi aliquid de necessarijs subtrahat. Nisi ea quantitas religioso assignata sit ad sustentationem ea lege, vt ad nihil aliud teneatur monasterium; nec ille rationem reddere teneatur Nau. com. 2. de regul. num. 8. concl. 1. Arag. 2. q. 30. ar. 8. Molin. iust. trac. 2. disp. 276. Etiam si is religiosus commoretur intra claustra Sanchez in sum. lib. 7. c. 19. num. 101. Potest autem in elemosynam, aut pios vsus conuertere quicquid a Superiore conceditur cum plena facultate expendendi in quocumq; vsus Salon. 2. 2. trac. de domino q. 1. ar. 2. concl. 1.

23 Accipiens pecunias promissis confessionibus, prädicationibus, nisi statim Superiori deferat, facit contra votum; & peccat mort. Est enim actus domini de dicta pecunia disponere. Idem dicendum, cum sit pactum, Dicam tot missas, tu contanguineo meo eleemosynam dabis. P. Nau. de rest. lib. 3. cap. 1. num. 184. Item accipiens sine licentia pecuniam pro rebus sibi necessarijs, vt pro vestitu, &c. quæ illi danda erant à monasterio, idem num. 185. Less. lib. 2. c. 141. num. 79. ver. 6. Etiam si ex causa extra monasterium commoretur de Superiorum licentia, ibidem, Roder. de regul. to. 3. q. 29. ar. 13. Quod ego limito nisi vere egeret, nec aliunde haberet; & propter absentiam non haberet copiam superioris à quo licentiam petere posset, aut nisi monasterium de-

necessarijs non prouideret iuxta religionis statuta, & laudabiles consuetudines, vt etiam declarauit Congreg. Concil. De quo vide Sanchez in sum. lib. 7. c. 31. num. 15.

24 Celans aliquid Superiori, vt illius libertate dispositioni subducatur; peccat mort. Pan. in c. Cum ad monasterium, de sta. mon. num. 8. Felin. in c. cum M. Ferrar. de constit. num. 26 in fi. Etiam si id habeat de ipsius Superioris licentia Silu. religio 6. q. 7. dicto 1. & alij plures. De quo plenius Suar. de relig. to. 3. c. 2. à num. 5.

25 Expensens concessa à superiore in res illicitas, aut vanas, facit contra votum. Nam iura, & Canones administrationem regularibus non concedunt nisi ad vtilia, necessaria, & honesta. Nec superior potest aliquid contra iura cōcedere P. Nau. & Less. vbi supra. Non tamen incidit in pœnas contra proprietarios, quia ea statuta sunt contra retinentes peculium absq; licentia Nau. de regul. com. 2. num. 21. Sanchez in sum. lib. 7. c. 9. à num. 21. Accipiens autem tenetur restituere Sanchez ibidem num. 31. cum ibi relatis licet dans sit Prelatus num. 32. Molin. vbi supra disp. 94. ver. Si quid fornicariæ.

26 Peccat item mort. cum culpa leui res sibi ad vsum concessæ pereunt, vel deteriorantur: aut si non ad vsum, sed ad custodiam datæ sunt, & ipsius lata culpa pereunt P. Nau. vbi supra. In primo tamen casu docet Less. num. 79. cit. & Sanchez vbi supra. c. 19. num. vlt. non teneri nisi de culpa lata.

27 Item proprietarius est qui sine superioris consensu aliquid sibi usurpat ex am elegantia, libros, &c. Doct. tit. Quæ autem quantitas requiratur ad constituendum peccatum mortale contra votum pauperatis: Communis tenentia est eam quantitatem sufficere quæ in homin. saeculari sufficit ad materiam peccati mort. furti; iuratur enim res inuito superiore. De quo vide ver. Furtum num. 4.

28 Religiosus donans aliquid sine licentia duplex peccatum committit. alterum sacrilegij contra votum paupertatis: alterum furti, donando quod suum

non est Vasquez 1. 2. q. 73. disp. 99. c. 4. num. 10. Sanchez in sum. lib. 4. c. 11. num. 27. & lib. 7. c. 20. num. 7.

29 Qui ex ijs quæ sibi ad vsum concessa sunt aliquid mutuo, vel commodato alteri dat absq; licentia facit contra votum, quia est solum Viuaris, habens nulum vsum facti: Viuaris non potest vsum alteri concedere quod intellige etiam si concedat alteri religioso eiusdem monasterij. Non erit tamen peccatum mortale: Nisi ob aliquam circumstantiam credatur Superiore esse notabiliter iniurum Sanchez lib. 7. circ. 19. num. 66. Nec accipiens, si huiusmodi vsum tacite saltem Superioris voluntati subijcit Azor. p. 1. lib. 12. c. 12. q. 7.

30 Cum religiosus donat alteri religioso siue eiusdem, siue alterius Conuentus requiritur licentia tam in dare, quam in recipiente, nec altera sufficit Sanchez vbi num. 71. & seq. Et quoad alterius Conuentus puto rem esse certam. Sed quoad religiosum eiusdem Conuentus ego dubito, & contrarium puto verius: quia dare, & recipere sunt correlatiua; si igitur huic datur licentia dandi, ergo, & alteri recipiendi. quod enim in vno correlatiuorum statuitur, & in reliquo locum habet l. 1. C. de cupress. lib. 11. Panor. in proha. Decretal. num. 20. cum ibi annot. Corsett ad Report. Pan. ver. Correlatiua. Sicut cum datur licentia subdito recipiendi ord. ab alieno, eo ipso, ratione connexionis, videtur data facultas alieno conferendi, vt docet Rebuff. de for. lit. dimiss. num. 9. per tex. in c. 2. de temp. ord. in 6.

31 Cui commissæ est aliquarum rerum dispensatio, si aliter, quam à Superiore sibi præscribitur, dispense, facit contra votum, quia dispensat eo casu vt dominus independenter à Superiore Pau. vbi supra.

32 Obtinens licentiam precibus importunis accipiendi, vel retinendi aliquid, quando reuera Superior inuoluntarie consentit, vt importunitatem repellat, aliàs omnino re pugnaturus, non excusatur à vitio proprietatis, quia non est licentia, sed violentia Sanchez de matr. lib. 4. disp. 10. num. 9, & in sum. lib. 7. c. 19. num. 16. Item

cum religiosus licet dicat se paratum relinquere quæ possidet: at fundendo querelas, murmuraciones, & huiusmodi, causa est vt Superior contradicere non audeat taceat, vt maius malum euitet, non est tunc in conscientia, tum ob scandalum, tum ob votum paupertatis, quia illa licentia non est voluntaria, sed coacta permissio ad vitandum maius malum. Dion. Carthus de profess. mon. lib. 11. ar. 11. P. Nau. lib. 1. c. 1. p. 3. dub. 1. vers. Vnde infero. Quare infert Nau. de regul. com. 2. num. 22. citurnitatem Prælati non excusare à vitio proprietatis, si sit taciturnitas permissiua tantum, aut verò approbatiua tantum, sed iniusta, vt quia nulla adest honesta causa in id consentendi. Sed in hoc postremo merito contradicit Suar. de relig. to. 3. lib. 8. c. 11. §. num. 12. de quo supra. Preces importunæ sunt, quæ instantissimæ, & sepius repetitæ, & inculcate Sanch. vbi supra disp. 7. num. 8. V. eundem in sum. lib. 7. c. 19. num. 12. 16. & trib. seqq. Rodrig. de regul. to. 3. q. 29. ar. 1.

33 Superior concedens multa superflua, & non faciens quod in se est, vt viuatur in communi, est in malo statu Siltæ religio 6. q. 7. vers. 4. V. Cōcil. Trid. sess. 25. de regul. c. 1. Sanchez in sum. lib. 7. c. 19. num. 27.

34 Inferior de licentia sui Superioris habens multa superflua, etiam in notabili quantitate, non peccat mort. si paratus est ad nutum Superioris omnia relinquere, quia tunc non est censendus proprietarius Siltæ vbi supra Azor. p. 1. lib. 12. c. 12. q. 5.

35 Vfus facti, religiosus vitur re aliqua absq; Superioris consensu saltem tacito, pugnat cum voto paupertatis. Azor. vbi supra q. 2.

36 Quid exteris donare possit religiosus priuatus; quid Superior; quæ forma seruanda in huiusmodi donationibus, vide in Const. Clem. 8. quæ ad verbum referunt Azor. vbi supra c. 9. q. 5. & Quarant. ver. munerum largitio, & declarat Sorb. ver. Donat. o.

37 Non est proprietarius religiosus (intellige hic de religioso, qui nulla regula, aut constitutione prohibetur pecuniam per

per se, vel per aliam accipere) emens libros ex pecunia sibi donata incito Superiore, si illos penes se retineat tantum ad vsum, idq; palam inter ceteros libros, quos habet de Superioris licentia, quod quid enim eo modo habet huiusmodi religiosus, Superiorum voluntati, & dispositioni subijcit Azor. vbi supra c. 11. q. 3.

38 Scribens litteras sine licentia peccat contra votum obedientie non paupertatis. Nisi scriberet vana, & superflua accipiens verò litteras peccat tantum contra obedientiam Sanchez c. 19 cit. num. 47. V. Nau. de regul. com. 2. num. 13.

39 Religiosus etiam ex ordine Minorum factus Episcopus recuperat ius succedendi parentibus, & agnatis, & administrandi bona vndeque acquisitum uixerit. Sanchez lib. 7. sum. c. 32. à nom. 26. Intellige si ea capacitas præcedat parentum mortem. Idem num. 33. alius enim succedere non potest in eorum præiudicium, quibus ius in re iam est acquisitum. Et c. 3. num. 47. & seq. idem dicit de religioso ordinis incapacis transato ad ordinem capacem.

40 Bona professi transeuntis ad aliam religionem, siue ad aliud monasterium, aut ad Prælaturam, an pertineant ad priorem religionem, uel sequantur personam: late Pan. in c. Quod à te, de cler. coniug. & in c. In præsentia de probat. Silu. uer. Apostasia q. 9. & religio q. 10. Ang. uer. Monasterium par. 5. Nau. de regul. com. 4. num. 24. Couar. c. 1. de testam. num. 10. & 21. Azor. p. 1. lib. 12. c. 15. Roder. de regul. to. 2. q. 70. ar. 2. Sanchez ubi supra num. 9. Qui omnes (excepto Pan. qui uult bona patrimonialia sequi personam, si donatio facta sit intuitu ingressus, &c.) docent omnia bona professi acquisita siue in sacro, siue in posteriori religione, uel ad professionem pertinere ad prius monasterium, quoad proprietatem ad secundum uerf. quoad vsum fructum durante uita ipsius religiosi V. c. Statutum 78. q. 1. Idem docet Anchar. in d. c. Quod à te nu. 8. Immo etiam

acquisita post professionem in secunda religione, si translatio non sit legitime facta Molin. de iust. trac. 2. disp. 140. uerf. Quando religiosus. Quod si secunda religio sit incapax, & translatio fuit legitima bona post secundam professionem acquisita, pertinent ad eos, ad quos peruenit, feat si huiusmodi religiosus mortuus esset naturaliter. Item uerf. Contra uero V. Rotam coram Burato decis. 510. 576. & 756. cum ibi notatis per Pereantill. Barbos. ad c. Licet num. 24. de regul. cum ibi cit.

41 De peculio religioso concessio non ex bonis monasterij, sed à cognatis, vel extraneis, seu tempore professionis reseruato, docet Sanchez ubi supra num. 74. quod si illa concessio fuit absoluta, manebit apud prius monasterium. Si uero concessum sit ea lege, ut monasterium non se intromittat, alioqui perdat, eo casu tranfit in secundum monasterium.

42 Religiosus relinquere debet monasterio acquisita in Episcopatu titulari Sor. lib. 10. in fi. Sed Azor. p. 1. lib. 2. c. 10. q. 7. Sanchez in sum. lib. 7. c. 32. num. 68. docent debere sum. 1. ont. quia omnino solutus est à religionis obedientia.

43 Accipiens pecunias in pauperes distribuendas sine superioris licentia, licet dans non designet pauperes, nec quantitatē elemosinæ unicuique pauperi eligendam, sed utramque religioso committat, non peccat contra votum quia non accipit, nec retinet nomine proprio, sed alieno, & alieno nomine eas distribuit. Sanchez ubi supra dub. 1. dicens hanc sententiam à plerisque uiris doctissimis suæ religionis, & externis approbatam peccat tamen contra votum obedientie Idem lib. 4. c. 11. num. 34. De hac tamen licentia non meminit suar. de relig. to. 3. lib. 8. c. 15. nu. 15.

44 Petens elemosinam siue pro pauperibus in genere, siue pro certo paupere non nominando personam, potest sibi retinere si pauper sit, vel alteri pauperi applicare: secus si pro paupere aliquo determinato, siue petatur nomine proprio siue ad ipsius pauperis instantiam. Si tamen eam in hoc casu sibi applicet, vel alteri

Qq 2 det.

det. erit reus furti, non voti violati; quia nihil sibi acquirit, nec acquiritur monasterio detrahit Sanchez, ubi supra a num. 6. ad fi.

45 Religiosus habens licentiam expendendi aliquam pecuniam in usus, qui sibi placuerint, aut in suas honestas recreationes, si in vulturpes expendat, non peccat contra votum paupertatis, nec accipiens tenetur restituere, secundum Ban. 2. q. 62. ar. 5. Lud. Lopez de contrac. lib. 2. c. 40. vers. An autem religiosus. Rebell. p. 2. lib. 12. q. 4. sect. 2. num. 6. Contrarium verius docent S. Anr. p. 1. tit. 16. c. 1, parag. 11. not. 4. Silu. religio 6. q. 7. not. 2. Azor. p. 3. lib. 4. c. 21. q. 2. vers. Vtius quæro Molin. de iust. trac. 2. disp. 140. vers. Si aliquid testamento in fi. & disp. 94. vers. Si quid fornicariæ, & disp. 276. in fi. Sanchez lib. 7. sum. c. 19. num. 30. Sayr. cla. reg. lib. 9. c. 16. Roder. de regul. 10. 2. q. 129. ar. 2. in y. & in sum. p. 2. c. 40. num. 4. Suar. de relig. c. 13. cit. num. 11.

46 Translatus auctoritate Apostolica de religione incapaci bonorum in communi ad capacem recuperat annum legatum sibi antea factum; quia non est vnum legatum sed plura, & tot sunt legata, quot anni. In singulos, & l. Cum in annos ff. de lega. Et in principio cuiuslibet anni dicitur novum legatum, & nova oritur obligatio. Et cum sit legatum conditionale, attenditur capacitas de tempore purificatiæ conditionis, sic multis relatis Rota coram Buratto deci. 643. & 756. num. 11.

47 Religiosus de licentia sui superioris potest bona ad usum proprium retinere, & voto paupertatis non contravenire Rota ubi supra ubi refert alias decisiones, & dec. 584. in Romana Saluiani, & in alia Caputaquen. pensionis coram Andrea Silu. & alij ibi relati Silu. religio 6. q. 7. V. Sanchez in sum. lib. 5. c. 4. a num. 92. ad 102.

DE VOTO CASTITATIS

1 **V**otum castitatis solemne in religiosa professione, recte docet Sanchez in sum. lib. 5. c. 16. num. 9. nil habere proprium, sed omnia illi esse communia cum voto simplici castitatis.

2 Ad duo potissimum obligat votum castitatis. Primum ad abstinendum a coniugio. Secundum ad abstinendum ab omni actu venereo siue interno, siue externo aduerso castitati, vt a turpibus cogitationibus, delectatione morosa, a pollutione, a turpi contractu, impudico aspectu, & a quocumq; coitu Sanchez de matr. lib. 7. disp. 27. a num. 19. Suar. de relig. 10. 3. lib. 3. c. 4.

3 Quidquid in secularibus extra coniugium est aliqua ratione peccatum contra castitatem, est etiam in habente votum castitatis, sacrilegium Silu. religio 6. q. 8. mortale quidem in ijs solis actibus, in quibus huiusmodi luxuria est in secularibus, mortalis: Venialis autem, in quibus illa est venialis Less. lib. 2. c. 51. num. 78. Est autem mortalis delectatio, licet sit mortalis, si deliberate capiatur ex obiecto graui, licet non sit periculum pollutionis; non enim datur paruitas materiz in venereis. Rebell. p. 2. lib. 3. q. 19. sect. 3. Sanchez in sum. lib. 5. c. 6. num. 12. corrigens quod prius dixerat lib. 9. de matrim. disp. 46. nu. 7.

IURAMENTVM

V. Confessor. Contractus. Iudicium. Mendacium. Pactum. Promissio Testamentum. Votum.

1 **I**uramentum est inuocatio diuini nominis in testimonium S. Tho. 2. 2. q. 89. art. 1.

2 Potest diuina testimonium esse in iuramento, vel explicitè, vt dicendo per Deum, vel implicitè iurando per Crucem, per Euangelia, per Sanctos quatenus in illis diuinan

na veritas manifestatur S. Tho vbi sup. ar. 6.

3. Iuramentum habet tres comites, primò iudicium scilicet discretionis, vt non leuiter sed ex necessaria causa, & pro re graui & seria, & discretè iuretur. secundò veritatem, vt id quod iuratur, falsum non sit, & verum esse sciatur, quæ dicitur veritas rei, & conscientia. Tertio iustitiam, vt quod iuratur non sit illicitum S. Tho. vbi supra ar. 1. glo. in c. Et si Christus de iure iur. c. 2. iuncta Glo. 22. q. 1. per tot. V. Azor. p. 1. lib. 11. c. 1. vsq; ad 6. Conrad. de contrac. q. 3. circa med.

4. Defectus primi comitis tunc est peccatum mort. cum interuenit contemptus & cum quis se exponit periculo peierandi: vel cum dubitatur vtrũ verum sit, quod pro verò iuratur maximè in præiudicium tertij.

5. Defectus secundi est mortalis, primò quando scienter iuratur falsum in iudicio. Secundò extra iudicium, quando quis aduertit de falsitate, & iuramento simul. Vnde excusantur à mortali iurantes ex iracundiæ impetu, si non aduertant S. Tho. vbi supra q. 98. ar. 3. ad 2. Tertio quando aliter est in re, quam in conscientia, vt cum quis iurat verum, putans falsum: vel quando iurat falsum putatũ verum, si diligentia non adhibuit; vel quando est dubius tamen iurat certũ.

6. Defectus tertij est mortalis, primò cum quis iurat se facturum, aut omisurum aliquid, quod faciendo, aut omitendo peccat mort. Neque enim satis est verum iurare, ut iuramentum sit licitum, sed cum iustitia iurare, id est non debet quis iurare illud verum, quod reuelare peccatum est, ut cum quis occultum fratris crimen, licet verum, reuelaret ipsum infamando, quia contra iustitiam facit Tolet. lib. 4. c. 2. 1. vers. circa iustitiã. Et si iuramentum adiungat, ut probabilius fiat infamia, est peccatum mortale, quia augetur malitia contra religionem, & irreuerentia in Deum, & propterea est circumstantia necessariò in confessione explicanda Suar. de relig. trac. 5. lib. 3. c. 12. num. 8. Secundò, cum quis iurat aliquid quod potest esse bonum, & malum, vt cum quis voluntatem alterius se facturum in genere pollicetur sub iureiurando, animò ab-

solute implendi quicquid ille peierit, vt fecit Herodes. S. Anr. p. 2. tit. 10. c. 4. parag. 1. Sor. de iust. lib. 8. q. 2. ar. 2. Addunt Silu. iuram. 2. q. 7. Ang. iuram. 5. parag. 3. esse mort. cum quis iurat se non facturum opus conflij Euangelici, vt non intrare religionem; nisi res sit modica, quia præcluditur via Spiritui sancto. Sed de hoc infra num. 39.

7. Triplex est iuramentum, Assertorium, quo iuratur de præterito, aut præfenti sic esse, vel non esse. Promissorium de futuro, quo quis iurat se facturum, aut daturum Execratorium, cum aliquis se, aut aliquid ad se pertinens ad poenam obligat, nisi verum sit, quod dicit S. Tho. vbi supra ar. ad 3.

8. Assertorium etiam in materia leui etiã si sit iocosum, aut officiosum, est peccatum mortale, quia adducitur Deus in testè mendacij, quod fieri nequit sine graui iniuria. S. Th. 2. 2. q. 88. ar. 3. ad 1. Arag. ibi ar. 2. Cai. in sum. ver. periurium, & 2. 2. q. 89. ar. 7. Couar. in c. Quamuis peccatum p. 1. parag. 1. num. 4. & 1. var. res c. 1. num. 2. Sor. de iust. lib. 8. q. 2. ar. 3. & de reg. secret. memb. 2. q. 7. concl. in fi. Nau. in Man. c. 18. num. 7. In promissorio leuitas materiæ excusat à mortali Arag. Sor. Nau. loco cit. Nisi iurans in actu iurandi intendisset velle seruire Azor. dicit esse cõmunem p. 1. lib. 11. c. 4. q. 1. Et generaliter ob defectum veritatis de futuro, quæcumque sit materia promissionis, etiã si parua sit, & partialis Valent. to. 3. disp. 6. q. 7. p. 3. vers. sit tertia conclusio. & sic intelligendi Caiet. & Couar. vbi sup. qui absolute dicunt periurium in iuramento promissorio esse peccatum mort. In execratorio tunc est peccatum mortale, quando iurans credit punitionem, quam assumit, non afficituram. d. q. 89. ar. 8: Sunt verò hæc iuramenta eiusdem speciei; quia in omnibus est eadem ratio formalis, scilicet inuocatio diuini testimonij; quia Deus, qui in omni iuramento testis adhibetur, vnus est.

9. Formulæ iurandi sunt, quæ simpliciter ab omnibus pro iuramento habentur. Aliæ de quibus dubitatur Aliæ quibus ad diur

ditur maledictū in Deum. i. cū blasphemia.

10 Primi generis sunt quibus aliquid asserimus, negamus, promittimus, Deum expresse, vel tacite in testem adducendo: vt Deum testor, testem adduco. Per Deum iuro; testis sit mihi Deus. Viuit Deus vel Viuit anima mea, vel tua Per euangelia, per Crucem, per Sanctos, per Coelum, per animam, vitam, vel salutem meā, vel Patris mei. Iuro per S. Petri caput, vestem, vel templum. Hæc vel illæ mala mihi, vel meis contingant. Ita me Deus amet, iuuert, seruet, liberet & alia huiusmodi.

11 Secundi generis sunt, Deus scit, Deus vider, vel audit, testor, vel dico coram Deo. In anima mea, in vita, salute, conscientia mea, & huiusmodi, quæ tamen si alicubi accipiuntur pro iuramento, vim habent iurandi. Item si ea quæ his formulis nominantur adducantur in testimonium tamq; ea in quibus Deus colitur, vel veneratur vt aucto. omnis veritatis.

12 Dubiæ etiam, & ambiguae iurandi formulæ sunt, sicut Deus est veritas aut sicut est filius B. V. sicut Euangelia sunt verba, sic verum est quod dico: aut sicut B. Franciscus est innocens, sic ego sum mundus. hæc enim si significant tantam esse veritatem in dictis nostris, quanta est in Deo, aut in Euangelij: aut tantam esse nostram innocentiam, quanta est in B. Francisco, sunt blasphemæ iuramento coniunctæ. Si verò tantum similitudinem quandam contineat, vt hoc quod dico modo quodam verum est, sicut Deus natura sua est verus tunc non est manifestè blasphemia quia diuinæ veritatis notam non æquamus Azor. vbi supra c. 2. q. 2.

13 Tertij generis sunt, in quibus verbum profertur, quo aliquid Deo denegatur, quod ipsi conuenit; aut affirmatur aliquid, quod in ipsum non cadit. quare blasphemus est qui iurat per creaturam tantquam diuinitatis aliquid habentem, vt per Iouem, &c. Item si aliquid dicatur, quo quis Christi fidem abneget, aut à Christiani religione recedat. Item cum aliquid dicitur, quo Deus vel Sancti poenis masculinè subiunguntur. Item si per Dei, San-

ctorumue membra obscena. Sunt verò huiusmodi tertij generis iuramenta, Renego Deum, non credo Deum, vel in Deum, Abnego fidem, Ch. isma, quo sum per Baptistum imbutus, quæ significant defectionem a fide. Alia sunt, quæ contumeliosam execrationem continent, vt per vitam Dei: execror, Jac detestor Deum, Deum tædeat, doleat Deus. male Deus se habeat, nihil potest Deus: Al dispetto &c. & huiusmodi alia, quibus quæ Dei sunt, contumeliosè, inhonestè, ac turpiter nominantur; aut impie Deo detrahunt quod illi conuenit. Azor. vbi supra, & hæc sunt blasphemæ hæreticales; pertinentq; ad officium Inquisitionis; quamuis non animo discordandi a fide, sed iræ impetu proferantur Sot. de iust. lib. 8. q. 2. art. 3. vers. Tertio ordine.

14 Hæ locutiones, Testis est mihi Deus Deus scit quæ dico, si enunciativè tantum dicantur, vt si intendam tantum narrare veritatem, & simpliciter asseuerare Deum videre, non sunt iuramenta. Si verò inuocatiuè, ita vt intendam Deum in testem inuocare, sine dubio sunt iuramenta Ca. 1. 2. q. 89. ar. 1. & ibi Arag. Sot. vbi supra ar. 1. q. 1. Quare respiciendum est ad intentionem iurantis. attendenda tamen proprietate sermonis & communi acceptione, omnes illæ locutiones inuocatiuè iuramenta dicuntur à Mag. sent. in 3. div. 39. S. Tho. 2. 2. q. 88. ar. 1. ad 3.

15 Per fidem meam esse iuramentum affirmant Silu. iuram. num. 7. Sot. vbi supra Negam. Caiet. vbi supra. Couar. in c. Quamuis pactum p. parag. 2. num. 2. Nau. in man. c. 1. num. 5. intelligitur enim de fide humana, si intentio iurantis non sit intelligere de diuina.

16 In veritate ita est, volunt esse iuramentum, Pan. in c. Et si Christus, de iureiur. Tabien. ver. iurare dum 32. quia adducitur prima veritas Deus in testem. In eota men, quid non intendit, absolūtè, & ex vi sermonis non est iuramentum Ang. iuram. 1. parag. 4. & ver. Per iuramentum in princ. silu. iuram. 1. num. 4. Caiet. vbi supra ar. 6. Arag. ibi ar. 1. ad 3.

17 Per fidem Christianam, est iuramentum. idem enim est, ac per fidem Christi, & diuinam Couar. vbi supra Contrarium docent alij, quos refert, & sequitur Azor. p. 1. lib. 11. c. 2. parag. De ijs verò, nisi fides Christi intelligatur Senfus enim est hoc dico, vel refero ea fide quæ haberi solet homini Christiano Idè cū dicitur in fide boni Christiani aut in bona fide, in fide religiosi Sor. vbi supra Valent. to 3. disp. 6. q. 7. q. 2.

18 In conscientia, per conscientiam putant esse iuramentum Silu. iuram. 1. q. 5. Arag. vbi supra. Primum negat Sor. lib. 8. q. p. ar. 1. Posterius dicunt esse iuramentum Nau. in man. in c. 12. num. 6. Graff. decis. p. 1. lib. 1. c. 4. num. 7. Alij verius negat utrumque esse iuramentum, quia conscientia proprie loquendo, non est idem cum anima, sed est testimonium synderesis. quare idem erit, ac dicere, Ita mihi sum concius: Id dico quod sentio Arag. vbi supra ante solertij Sayr. cla. reg. lib. 5. c. 1. num. 13.

19 Iuramentum est dicere Deus scit me dicere verū Nau. vbi supra num. 2. Negat Cai. vbi sup. ar. 2. Consultèda iurantis intentione, an inuocauit, uel enunciatiuè dixerit, iuxta superius notata Sayr. vbi sup. nu. 5.

20 Dicere per Deum, per nram meam, &c. sine animo iurandi, non est iuramentum seruandum tamen propter scandalum Couar. vbi supra parag. 5. num. 2. Arag. ar. 7. ad concl. 6. Graff. vbi sup. nu. 10.

21 Iurare per creaturam non referèdo in Deum, sed ex ipsa quantum potest, ueritatem confirmando, nec iuramentum est, nec peccatū Nau. c. 12. nu. 4. Arag. 2. 2. q. 89. ar. 1. Suar. de relig. to. 2. trac. 5. lib. 1. c. 5. nu. 8.

22 Non est necesse exprimere in confessione an iuramentum falsum fuerit executorium Couar. de pact. in principio Nec an fuerit per Deum, uel per creaturas quauis grauius sit per Deum, quem per creaturas, ut docet S. Tho. 2. 2. q. 89. ar. 10. ad 2. & q. 98. ar. 3. ad 2. & grauius sit per Sanctos maiores tot. lib. 8. q. 1. ar. 6. quæ intelligenda sunt ceteris paribus: Nam solemnitè peierare per Euangelia, grauius est, quem per Deum sine solemnitè tam propter scandalum, tum propter maiorem deliberationem S. Tho. d. ar. 2. V. Suar. vbi sup. nu. 12. &

c. d. 9. Cai. q. 89. ar. 1. Azor. p. 1. lib. 11. c. 1. & seqq. Sayr. cla. reg. lib. 5. c. 2. Sanchez in sum. lib. 2. c. 31. num. 39.

23 Iuramentum minus obligat, quàm votum, obligatio enim voti causetur ex fidelitate, quam Deo debemus, vt ei promissum soluamus: obligatio verò iuramenti ex reuerentia, quam ei debemus, quia tenemur id verificare, quod propter nomen eius promittimus, at infidelitas peior est: quem irreuerentia S. Th. q. 89. cit. art. 8. & ibi Caiet. & Arag. Silu. iuram. 4. q. 5. Azor. vbi supra c. 15. q. 1. Quod secundum Nau. c. 12. num. 3. verum est quando votum principaliter fit in honorem Dei; iuramentum autem principaliter fit in utilitatem proximi: secus verò quando vtrumque principaliter fit in honorem Dei, vel principaliter in utilitè proximi. Greg. Valent. to. 3. disp. 6. q. 7. p. 4. quoad primum Less. lib. 2. c. 12. num. 11. alij cit. docent contrarium: nempe iuramentum magis obligare, quàm votum, qui enim non implet quod promissit cum iuramento, facit Deum testem falsum: hoc autem grauius est, quem ei non seruare fidem, in promissis per votum: eo enim ipso proficitur, vel Deum nescire quod verum est: vel, si sciat, posse induci, vt mendacium patrociniū ferat Adde quod iuramentum habet duplicem obligationem, scilicet religionis erga Deum quæ per se est firmior, & iustitiæ erga hominem, cui fit iniuria, si violetur iuramentum: votum verò solo obligat Deo Melius Suar. de relig. to. 2. trac. 4. lib. 2. c. 5. & lib. 5. c. 4. num. 2. vbi sententiam D. Th. veram dicit in iuramento promissorio, secus in assertorio. V. Sanchez in sum. lib. 3. c. 9. num. 4.

24 Assuetus siue verè, siue falsò iurate, etiam cum non aduertit, peccat mort. Caiet. 2. q. 89. ar. 2. B. Med. c. 14. parag. 4. Nec est absolueudus, nisi habeat animum restituendi, & extirpandi, &c. cum sit in statu peccati mort. Arag. vbi supra ar. 4. Secundum Nau. vbi supra num. 6. peccat mort. si sic falsum iurat vt, etiam si aduertit iurare, sed id merito improbant Sanchez alios referens in lib. 3. c. 5. num. 23. & Suar. de relig. trac. 5. lib. 3. c. 7. num.

7. num. 5. Illa enim conditionalis nihil refert ad actualia peccatum, ad quod requiritur plena aduertentia, ut actus sit voluntarius. Sor. verò de iust. lib. 8. q. 2. ar. 1. & clarius ar. 3. concl. 7. docet non peccare mort. nisi negligentia aduertendi sit mortalis, neque huiusmodi esse in statu peccati mort. Hic enim non censetur nisi ubi illum peccati non pœnitet, vel habet animum delinquendi, vel occasionem nõ amouet, ut si domo non pellat amicum; aut si artem exerceat sibi periculofam, & quæ illum in peccatum inducit. quare in casu nostro, modo fugiat familiaritatem illius, qui est causa iurandi, vel alias qualibet, non dicitur esse in statu peccati. Azor. vbi supra c. 3. q. 3. & 4. docet iuramentum ex consuetudine, & prauo habitu si nullam rationem habeat eius quod iurat sit nõ verum, vel falsum peccare in re si ex plena deliberatione iurat: toties enim se peierandi periculo exponit V. S. ar. vbi supra lib. 3. c. 5. 6. 7. & 8. & Sanchez c. 5. cit.

25. Mortale est iurare falsum, quod crassa ignorantia credis esse verum Ang. & Silu. ver perurium. Nauar. vbi supra num. 7.

26. Iudici non competentis, aut non seruanti iuris ordinem, potest quis iurare se non fuisse, aut dixisse aliquid, quod tamen fecit, intelligendo eo modo, aut animo, quo iudex putat. Item cogenti facere, quod licite non potest iurare potest se facturum, intelligendo, si tenebitur. Sicut mulier habens impedimentum, excommunicata, quia non potest probare, cum in articulo mortis eam iurare oportet de stando cum viro Silu. iuram. 3. q. 2. Ang. eo. inuo. et vi extorquenti iuramentum potest iurare te nescire. scilicet sic, ut dicere teneris sufficere enim si habeas intentionem seruandi in aliquo sensu vero. Neque enim iurare teneris ad intentionem illius, qui perperam te ad iurandum cogit Nau. c. 12. num. 7. Silu. vbi supra Denique cum non teneris respondere ad intentionem petentis, potes iurare secundum tuam Nau. num. 8. & in c. Humanæ aures q. 2. a num. 10. Suar. c. 10.

21. Tenens respondere ad intentionem

petentis. Primò cum vtrò teipsum offers ad iurandum. Tolet. lib. 4. c. 21. not. 2. Secundo interrogatus à iudice competente secundum ordinem iuris, ut infra ver. Iudicium num. 50. Tertio quando persona priuata petit iuramentum sine violentia, & cum iustitia: ut si emens interrogetur sub iuramento vendentem de vitio occulto, aut iusto pretio rei venditæ. Et quoties petitur iuramentum ob bonum finem, ut ad ledendam controuersiam: ut sibi satisfiat, aut si commodato petitur res ipsi petenti aliquo modo debita Tolet. vbi supra. fuse Sayr. cla. reg. lib. 5. c. 4. V. etiam Nau. in man. c. 12. num. 8. 18. 19. & iu c. Humanæ aures q. 3. num. 10. & seq. Silu. q. 2. cit. Ang. iuram. 4. parag. 1. Sor. de iust. lib. 8. q. 5. as. 7. in quarto arg. Azor. vbi supra c. 4.

22. Iuras dolose aliter intelligedo, ac ille cui iuratur, nulla intercedere legitima causa peccat mort. licet desit animus iurandi. Si tamè verba illa sophistica plus patientur sensus, & in vno vera sint, in alio falsa, iurante verò intelligantur in sensu verò, extra iudicium, & in non præiudicantibus, quomus fallere intendat, non peccat mort. ad sunt enim veritas, & iustitia licet desit iudicium Caiet. 2. q. 89. ar. 7. in resp. ad 4. Quod si iuramentum sit promissorium, seruandum est, continetur enim sub eo futura executio Cai. loco cit. Et quando iurans vitur dolo, alter verò minime, debet promissum adimpleri secundum sanam, & communem intelligentiam illius, cui iuratur c. Quæcumq; 2. q. 5. Nau. c. 1. num. 13. V. ver. Promissio num. 13. & Suar. de de relig. trac. 5. lib. 2. c. 7. & lib. 3. c. 9. & duob; seq. Sanchez vbi supra c. 10. num. 13. docet huiusmodi dolum non obligari in vim iuramenti, sed tantum ratione scandalosi, & peccare mort. Et num. 14. teneri ad damna inde subsecuta etiam cessante scandalo.

23. Iurans sine animo iurandi non obligatur coram Deo, quia reuera non iurat, nec iurare intendit, sed simulat, & fingit se iurare, nisi fortan ex tali iuramento non seruato scandalum, vel iniuria requeretur; quia tunc ratione scandalosi, & multi-

tiæ seruandum est Cou. de pact. p. 1. parag. 5. num. 2. Arag. 2. 2. q. 89. ar. 7. in fol. ad 4. conclus. 6. Suar. vbi supra c. 8. & 9. Est tamen mortale peccatum, quia magna irriuerentia est Dei, illius nomine abuti ad decipiendum alios Suar. c. 17. num. 2. V. Sanch. in lum. lib. 3. c. 6. num. 8. & seqq.

30 De illo autem qui iurauit, animo quidem iurandi, sed non se obligandi Silu. iuram. 4. q. 7. vers. 7. Ang. iuram. 5. parag. 38. Less. lib. 2. c. 42. dub. 8. Sanchez vbi supra c. 10. num. 8. docent non teneri apponitur enim hic clausula contra substantiam iuramenti. Rectius tamen Caiet. vbi supra Sor. ar. 7. cit. Sayr. cla. reg. lib. 1. c. 16. dub. 1. Suar. alios referens d. c. 7. num. 30. contrarium docent. Obligatio enim est effectus naturalis iuramenti, & ideo non potest illam à iuramento remouere. Azor. vbi supra q. 2. docet vtramq; opinionem esse probabilem.

31 Mulier confessa adulterium sacerdoti iurare non potest se illo crimine carere quia non est certa sibi esse dimissum c. fi. de purg. can. S. Ant. p. 2. tit. 10. c. 4. parag. 1. Silu. iuram. 2. q. 8. Potest tamen iurare secundum propriam intentionem, quia, iniuste cogitur à marito ad iurandum Azor. vbi supra q. 5. Tolet. lib. 4. c. 21. Silu. iuram. 3. q. 2. Ang. iuram. 4. initio. Nau. in c. Humanæ aures q. 2. & ideo potest vti amphibologia Nau. cit. Azor. vbi supra reg. 3. cōtra Sor. de iust. lib. 5. q. 6. art. 1.

32 Non est mortale iurare falsum quantum ad verba, sed verum quantum ad intentionem remotam exigentis iuramentum; vt non venio ex tali loco, scilicet, peste infecto, vt tu suspicaris: etiam si locus ille peste infectus sit, tamen cerò scis te infectum non esse Suar. vbi supra lib. 3. c. 9. num. 7. Tolet. vbi supra Non sum loquutus cum illa, scilicet quod putas Silu. q. 2. cit. Nau. d. num. 9. & in man. c. 12. num. 19. Et generaliter quoties officiales huiusmodi concederent, aut concedere deberent ingressum si scirent veritatem Silu. ibide

33 Cum credis te facere non posse quod iuras, peccas mort. Idem si non habes probabilem causam credendi; quia in pri-

mo deest veritas, in secundo iudicium Silu. iuram. 4. q. 45. Nau. c. 12. num. 21.

34 Mortale est inducere ad iurandum, quem credis falsò iuraturum c. Ille 22. q. 5. Nisi facias ordine iuris, vt persona publica S. Tho. 2. 2. q. 98. art. 4. Sor. lib. 8. q. 2. ar. 4. Silu. iuram. 2. q. 9. Nau. c. 12. num. 20 & com. Ex causa rationabil potest admitti iuramentum parati iurare, quia se offert. Doct. cit. & aij plures, quos refert, & sequitur vbi supra c. 5. duò 1. Si huiusmodi inducens est Iudex, non peccat, cum ex officio, & lege ad id obligante teneatur Secus si nulla necessitate cogatur Sanchez in lum. lib. 3. c. 8. num. 2. & duob. seqq. Persona verò priuata peccat mort. petens extra iudiciū etiam à parato: nisi ad sit iusta causa petendi Idem num. 5. & seqq. V. Barbos. ad d. c. Ille Suar. de relig. trac. 5. lib. 3. c. 4. à num. 10. Azor. p. 2. lib. 2. c. 16. q. 6. vers. quarta regula. & Silu. iuram. 2. q. 9. Pan. in c. Pastoralis num. 61. de except. & in c. Qua fronte in fi. de appellat. Inducens ad iurandum pro tuendo iure proprio, quem scit falsum reip̄a iuraturum, sed bona fide deceptum, putans esse verum, non excusatur à crimine periurij, Sanchez vbi supra c. 28. num. 30.

35 Iuramentum metu extortum obligat, etiam si metus sit cadens in constantē, si seruari potest sine dispendio salutis æternæ, sed Ecclesia facile absoluit, c. Si verò de iureiur. cum metus non excludat voluntarium, est consensus c. Merito 5. q. 1. Molina. de iust. trac. 2. disp. 579. num. 28. Non tamen peccat mort. non seruando c. Verum de iureiur. Pan. vers. in d. c. Si verò num. 10. dicit, quòd metum passus aut habuit animum se obligandi, & tunc contraveniendo peccat mort. quia afficit consensum, sed ratione metus non punietur ita acriter, sicut si venisset contra iuramentum libere præstitum. Aut non habuit animum se obligandi, & non indiget quoad Deum absolutione: quia Deus recipit iuramentum, prout ex corde procedit, vt in c. Humanæ aures 22. q. 5. peccauit tamen venialiter iurando, quia assumpsit nomen Dei sine effectu, quòd dicit procedere in homine

perfecto: in alijs enim] vult nullum esse peccatum ratione metus. Aut sumus in dubio an habuerit animum se obligandi, & tunc presumendum est, quod non habuerit, &c. licet in foro exteriori Ecclesia velichuiusmodi iuramentum seruari, ne sic daretur materia peierandi. Quod autem dicitur, salutis, &c. intelligit glo. in d. c. Si vero etiam si sit salus temporis per c. Innocens parag. vlt. vers. Quilibet ergo 2. 2. q. 4. Intelligit Secundo si directè vergat in interitum salutis temporalis; secus si occasionaliter, vt si quis aduena iurasset non discedere Roma mente Augusto. Idem docet Pan. in d. c. Si vero num. 2.

30 Excipe primo iuramentum de non denunciando Ecclesiæ, quia est contra bonum commune S. Tho. 2. 2. q. 89. ar. 7. vbi Cai. dub. vlt. Ang. iuram. 5. q. 14. & aliquid limitant Arag. ar. 7. cit. circa sol. ad 3. Sot. lib. 8. q. 1. ar. 7. ad 3. in 3. memb. Sanchez in sum. lib. 3. c. 27. num. 12. vt non obliget, quando occurrit casus, in quo ex præcepto tenemur ad denunciandum, vt cum crimen est atrox contra bonum commune, aut cum à Iudice interrogatum; aut cum crimen est committendum: tunc enim iuramentum de non denunciando est turpe & contra bonos mores naturales, propter licentiam peccandi; & ideo non obligat Suar. de regul. to. 2. trac. 5. lib. 2. c. 25. in fi. & generaliter cum iuramentum est de materia incapaci, & quæ honestè impleri non potest. Idem c. 10. num. 4.

31 Excipe secundo iuramentum adhibitum matrimonio, quod ex metu contractum nullum est c. Veniens de sponsal. Arag. vbi supra Couar. in 4. p. 2. c. 3. parag. 5. num. 3. & com. vt testatur Sanchez de matr. lib. 4. disp. 20. num. 15. Alij tamen, vt S. Bon. in 3. disp. 39. q. 3. num. 55. & Pan. in c. 2. de ijs quæ vi num. 8. docent valere iuramentum donec à Superiore relaxetur: Non firmatur quidem matrimonium metu contractum, quia non restituit libertatem ad matrimonium requisitam, at obligat, vt contraheatur, seu non veniat contra, nisi absolute obtenta Pan. vbi supra, & in c. 2. de eo, qui duxit quam poll. quod Arag. vbi sup.

ita intelligit valere, vt non possit cum alia contrahere: nam potest cælibem vitam ducere, aut religionem profiteri, sic etiam Caiet. in sum. ver. periurium, quidquid dicat Molin. de iust. trac. 2. disp. 149.

32 Non seruare iuramentum promissorium in re leui non est mortale S. Ant. p. 2. tit. 10. c. 4. parag. vers. 3. Silu. iuram. 2. q. 11. Sot. lib. 7. q. 2. ar. 1. Nau. c. 12. num. 10. etiam si res illa sit totalis materia iuramenti Arag. vbi supra ar. 3. Sot. ar. 1. cit. Azor. p. 1. lib. 11. c. 5. q. 3. Suar. de relig. trac. 5. lib. 3. cap. 16. à num. 15. Nau. vbi supra contra Cai. 2. 2. q. 89. ar. 7. & in sum. ver. Periurium Couar. 1. var. res. c. 22. initio Tolet. lib. 4. c. 22. in principio, & Sayr. alios referentem cla. reg. lib. 5. cap. 4. à num. 28. V. Votum num. 66.

33 Iurare sine animo implendi mortale est, c. 22. q. 2. Arag. vbi supra ar. 7. Nau. c. 12. num. 13. Defectus enim animi ad obseruandū nõ excludit vinculum iuramenti, sed tantū rectitudinē intencionis Cai. ar. 7. cit. ad 4.

34 Iurans se aliquem puni iurum non tenetur, si postea videat non expedire Caiet. in sum. ver. periurium parag. iuram. cominat. & 2. 2. ar. 7. cit. Sot. lib. 8. q. 1. ar. 7. vt cū mulier prius cominata punire filium, postea id non facit, quia commutat in melius, ne scilicet fletus conturbet domum; Idem vbi quis v. g. iurat non procedere: intelligitur enim secundum sanum, & commune sensum, quantum est ex se; neque enim de est veritas, cum in actu iurandi habuerit animum implendi iam Cai. in sum. ver. Iuram. promissor. Azor vbi supra c. 4. q. 4. Sot. vbi supra excusat ob leuitatem materiæ.

35 Iurans in alterius fauorem, eo relaxante non tenetur c. primo de iureiur. & c. 2. de sponsal. S. Tho. 2. 2. q. 89. ar. 9. ad 2. Nisi ad honorem Dei spectaret: tunc enim induit rationem voti Sot. vbi supra ar. 9. Intellige quando iurās principaliter cultum Dei respexit. Nam si non eo intuitu principaliter iurauit, sed animo fidē suam alteri attringendi ratione amicitiae, potest alter remittere Sanchez in sum. lib. 3. c. 20. num. 6. Non cessat verò huiusmodi iuramenti obligatio, si prorogetur terminus ad soluendum, aut si eius materia in aliam commutetur San.

Sanchez alijs relatis in sum. lib. 4. c. 55. num. 4. & 6. Cum verò tenetur relaxare potest ad id compelli per Iudicem Ecclesiasticum immo etiam per laicum, si is sit laicus, & res promissa pertineat ad laicum forum. Molin. de iust. trac. 2. disp. 149. vers. Aliud accipe. Et in casu, quo adest turpitudine in recipiente Felin. in c. num. 22. de iureiur. Pan. in c. 2. num. 3. & tit.

36 An possit relaxari iuramentum per te non citata, & sine causae cognitione. Vide Riccius to. 2. dec. 87. & to. 4. dec. 30. Duas opiniones refert Sanchez in sum. lib. 3. c. 21. num. 28. Vna negat, quando petitur relaxatio ad effectum agendi, & excipiendi, non autem, si ad tollendam omnino obligationem iuramenti, & hanc ipse amplectitur. Altera verò affirmat semper requiri, de quo latè Felin. vbi supra, vbi ponit multas limitationes. Regulam ponit Pan. in c. 1. cit. num. 28. vbi post multa tandem concludit, quod vbi cunctum iuramentum est obligatorium ex parte iurantis, si aliquam utilitatem continet ex parte recipientis, numquam debet relaxari, nisi vocata parte: & si aliter fiat, nulla est relaxatio. Nisi notoriè contet iuramentum continere turpitudinem ex parte recipientis, ita vt certum sit parti absentem nullam in hoc defensionem competere.

37 Fraude inductus ad iurandum, quò si sciisset, non iurasset, non tenetur. Cum contingat de iureiur. in ant. & c. Licet eo. in 6. Silu. iuram. 4. q. 1. & 30. Couar. vbi supra primo 3. parag. 4. num. 2. Nau. vbi supra fuscè, & optimè Suar. vbi supra lib. 2. c. 11.

38 Iurans facere peccatum veniale peccat venialiter. Silu. q. 2. cit. Cai. in sù. ver. periurium, & 2. 2. q. 89. ar. 7 ad 2. Intellige si omnino intendebat facere; si enim intendebat non peccare, est mortale, quia sine veritate iuravit Tolet. lib. 4. c. 21. Azor. p. 1. lib. 11. c. 31. q. 1. Suar. vbi supra c. 14.

39 Iurare se non facturum quod melius est, vt non seruare consilia Evangelica, volunt non esse mortale Cai. vbi supra Sor. de iust. lib. 2. q. 4. ar. 2. Arag. 2. 2. q. 89. ar. 3. Nau. c. 12. num. 26. Alij verò, vt Ang. iuram. 5. parag. 3. Silu. iuram. 2. q. 7. volunt

esse mortale, & concedit Azor. vbi supra q. 1. quando adest contemptus, aut cum iurans habet in animo se non facturum, etiam cum præcepti vim habuerint, alias non peccare mort.

40 Iuramentum sequitur naturam primordiale contractus, cui adijcitur: atq; iuxta eius naturam, & cum eisdem conditionibus, quas ille iuratas in se habet, interpretandum est. Iuramentum enim non auget obligationem nec consensum, sed tantum addit religionis vinculum. Vt iuramentum factum foemina de ea ducenda, tacitam habet conditionem, nisi illa postea fornicetur, aut notabiliter deformis fiat Couar. de pact. p. 1. parag. 4. num. 1. Sanchez in sum. lib. 3. c. 17. num. 13. Vide tamen Molin. de iust. trac. 2. disp. 151. ad 4. Est casus in c. Quemadmodum de iureiur.

41 Non obligat iuramentum de re inepta: indifferenti, aut maioris boni impeditiva Silu. iuram. 4. q. 1. Caiet. vbi supra Tolet. lib. 4. c. 22. Arag. vbi supra ar. 4. De indifferenti intellige quamdiù indifferens est vt si quis iurasset non transire per talem domum; quamdiù transitus ille indifferens est, non obligat. Si verò sit ad vitandam occasionem peccati, tunc obligaret, quia non est de re indifferenti, sed de re bona Doct. cit. Ang. iuram. parag. 5. Nau. c. 12. num. 12. & 17. Azor. p. lib. 11. c. 5. q. 1. vers. Si quis præterea, V. ver. Voiù nu. 5.

42 Iurans redire ad carcerem etiam iniuste occidendus, tenetur redire, quia est de re licita; velle enim pati etiam iniustum sanctum est; materia verò existente iusta iuramentum non perdit vim suam obligatoriam. Si tamen sit Iudicis incompetentis, aut non legitime procedentis, non tenetur Cai. q. 89. cit. ar. 7. ad 4. vers. Ex his aurem Nau. c. 12. num. 18. Neq. si carcer est iniustus, Glo. in c. Pastoralis de re iud. vers. violentam Pan. in c. si verò de iureiur. num. 8. vt quia priuatus alicuius latronis, vel Tyranni. Neq. si iurat finem eo ad obligandū, sed sicte tantum animo euadendi Nau. vbi supra Ang. iuram. 5. parag. 37. Silu. eo q. 16. licet Cai. vbi supra contrarium doceat. V. Couar. 1. var. res. c. 2. Suar. de relig. trac. 2. p. 2. 5. lib.

5. lib. 2. c. 12. à num. 10. & Sanchez ubi supra c. 11. num. 34. docent teneri seruare iuramentum si prauiderit periculum mortis etiam in iustis, alias non teneri. Relaxat autem Episcopus etiam si iuramentum fit redeundi, ad carcerem iniustum, aut ubi poena est Sanchez num. 35. Suar. num. 16. Immo etiam ubi carcer, & poenae mortis iustae sunt, ob naturale ius conseruandae vitae Lopez instruc. p. 1. c. 46. Roder. in sum. p. 1. c. 40. num. 3.

43 Ciuitas mutatis ciuibus non tenetur iuramento maiorum, nisi ex quadam æquitate, quia obligatio iuramenti est personalis, & ex parte iurantis non transit ad successores S. Tho. 2. 2. q. 98. ar. 6. ad 4. Silu. iuram. 4. q. 2. ver. 1. Ang. iuram. 5. parag. 40. Suar. ubi supra c. 31. num. 11. Azor. p. 1. lib. 11. c. 8. q. 5. Tenetur tamen vi pacti, non iuramenti Couar. de pact. p. 1. parag. 5. num. 4. Pan. c. Veritas num. 3. de iureiur.

44 Iurans factum alterius tenetur dare operam vt fiat Silu. ubi supra q. 22. & iuram. 3. q. 3. Pan. in c. Ex rescripto de iureiur. num. 10. Couar. ubi supra p. 2. parag. 5. per tot. S. Ant. p. 2. tit. 10. c. 4. parag. 1. in fi. V. ver. promissio num. 16.

45 Iurans parere mandatis, si graueatur, potest appellare, glo. in c. Prout nobis, & ibi Pan. num. 11. de dol. & cont. Silu. iuram. 3. q. 2. & 3. & iuram. 5. q. 6.

46 Iuramentum ad malum finem an obliget V. Votum num. 11.

47 Qui iurauit ducere uxorem potest ingredi religionem Silu. iuram. 3. q. 5. Ang. iuram. 4. parag. 3. aut fieri sacerdos: tunc enim ista de iure excepta Sor. de iust. lib. 7. q. 1. ar. 3. circa fi. de quo pluro Sanchez de matr. lib. 1. disp. 43. num. 2. & duob. & seq. V. Votum num. 49. Intelligit nisi alicui mulieri promiserit in particulari sub iureiurando, quia tenetur illam ducere, nec potest manere in coelibatu Molin. de iust. trac. 2. disp. 149. ver. Hinc oritur. Contracto vero matrimonio potest ante consumationem ingredi religionem, c. Commisum de sponsal. quod glo. & Pan. ibi dicunt esse de consilio, ne vulgò reputetur periurus. nam alioqui potest ante matrimonium ingredi, quia

in omni voto semper intelligitur, si res in eodem statu permanerint. V. Sanch. in sum. lib. 3. c. 11. num. 10. & seq.

48 Iuramentum non extenditur ultra verisimiliter cogitata Silu. ubi supra q. 2. Ang. verb. Casus fortuitus parag. 5. Nec obligat, si aliquid accidat, quod si fuisset à principio, iuramentum fuisset temerarium Ang. iuram. 5. parag. 12.

49 Iuramentum, seruandi statuta Reip. Communitatis, &c. non extenditur ad futura, nisi id expresse voluerit iurans Silu. iuram. 4. q. 23. Armil. ver. Iuram. num. 37. Ang. iuram. 5. parag. 25. Azor. p. 1. lib. 11. c. 8. q. 7. & alij quos referi, & sequitur Sanchez in sum. lib. 3. c. 14. num. 1. Intelligit secundum eundem, & alios ibi cit. nisi nouum illud statutum ad veteris declarationem edereur. Si huiusmodi statuta à maiori parte Reip. vel Communitatis non seruuantur, reliqui minimè tenentur Azor. ubi supra q. 8. V. Silu. iuram. 4. q. 2. dicto 2.

50 Potest peti à pagano vt iuret Sor. lib. 8. q. 2. ar. 3. & recipi eius iuramentum per falsos Deos: non tamen licet illum ad hoc inducere S. Th. 2. 2. q. 78. ar. 4. q. 98. ar. 4. ad 4. Silu. iuram. 4. q. 4. Arag. 2. 2. q. 89. ar. 6. Nau. in man. c. 14. num. 39. & alij.

51 Iurans soluere debent totidem, potest compensare, nisi aliud intendisset: vel nisi quod sibi debetur non esset liquidum Silu. ubi supra q. 27. Couar. de pact. p. 2. parag. 4. num. 9. Sor. ubi supra q. 1. ar. 7. Azor. ubi supra q. 10. cõtra Pan. & alios ab eo relatos in c. Ad nostrã de iureiur. nu. 3. Adderẽ ego, vel nisi debita non sint in omnibus paria, quare si vnus non debet, alteri verò post annum, non potest ille nunc compensare.

52 Iurans facere certo tempore, si tunc non potest, tenetur facere postea Silu. ubi supra q. 25. quia lapsus termini non sustulit obligationem c. Cum dilecti parag. Præterea de dol. & cont.

53 Secundum iuramentum non obligat contra primum c. Intellecto de iureiur. in ant. & glo. fi. c. Licet eo. in 6. Sanchez in sum. lib. 3. c. 17. nu. 18. Ang. iurã. parag. 6. Silu. iuram. 4. q. 12. Azor. ubi supra c. 6. q. 2. V. omnino Pan. in d. c. Intellecto num. 8.

74 Iuramentum de celando secreto in telligitur de honesto alteri non nociuo glo. in c. Ego. de iureiur. & ibi Pan. num. 7. Silu. vbi supra. q. 18. Si tamen alia via non potest nocumentum impediri, reuelandum, id tamen solummodo, quod est necessarium ad remedium Nau. in man. c. 18. num. 60. & in c. Inter verba concl. 6. num. 21. & in c. Sacerdos de poenit. d. 6. num. 24. s. Ant. p. 3. tit. 17. c. 21. parag. 2. in fi. Immo si producat in testem cogitur reuelare, & vbi id respicit vtilitatem publicam Capell. Tholof. q. 241. cum ibi not. Pan. in c. Dilectus nu. 5. de excef. Præl.

55 Iurata promissio, si sit mutua, altero nõ implente, alter non tenetur c. Peruenit 2. & c. Sicut 3. parag. iuramentum, de iureiur. etiam si ille non seruet ex necessitate Pan. in d. c. Sicut num. 6. Ang. iuram. 5. parag. 18. contra Silu. iuram. 4. q. 13. & veriorum dicit Sanchez in lum. lib. 13. c. 13. c. 17. num. 16. non admittens doctrinam illam pan. in d. c. Peruenit num. 4. & Sayr. clar. lib. 5. c. 5. num. 17. vt teneatur si illæ obligationis non sit murò referatur ad inuicem, sed ad diuersa etiam altero deficiente. V. ver. Promissio num. 27.

56 Tenetur quis iurare etiam nõ requiritus, si agitur de magno bono publico, aut de seruanda vita innocetis Sot. lib. 8. q. 3. ar. 3.

57 Quod per alium fecisti iurare non potes te non fecisse Azor. p. 1. lib. 11. c. 8. q. 2. per l. 1. par. de iecisse ff. de vi. & vi armata. & l. ite apud labeonè par. fecisse ff. de iniurijs.

58 Iurans per membra Dei, quasi Deus, vt Deus habet membra, est blasphemus Silu. iuram. 2. q. 10. Arag. 2. 2. q. 89. ar. 5. & colligitur ex S. Tho. 2. 2. q. 13. ar. 1. & ex c. Si quis capillum 21. q. 1. vt illud intelligunt S. Bon. in 3. d. 39. Arag. & Silu. cit.

59 Iurans per membra obscena Christi & Sanctorum peccat mort. obijcit enim illis ea membra, tamquam turpia, & ignominiosa Cai. 2. 2. q. 13. ar. 1. & in lum. ver. Blasphemia Castr. de iust. haret. pun. p. 1. c. 12. s. Ant. p. 2. tit. 10 c. 4. Sot. lib. 8. q. 2. ar. 3. concl. 1. Couar. de pact. p. 1. parag. 1. num. 6. Ang. iuram. 3. parag. 11. Arag. vbi supra Says. lib. 5. cit. c. 3. num. 15. Ab hac sententia discordat Silu. q. 10. cit. quia, inquit, huiusmodi membra sunt in Christo, & sanctis, nec est

blasphemia, vt patet ex eius definitione: Sed concordat, vt prima opinio vera sit quoad peccatũ mortale ratione maxima iur. reuerentiæ, non verò quoad blasphemiam, quia reuera nihil Deo, vel Sanctis tribuitur, quod in illis non sit:

60 Episcopi, & sacerdotes non iurant super Euangelia, sed super pectus Silu. ver. Testis q. 6. vers. 3. Ang. eo. parag. 25. vers. 3. quod an semper sit verum, & qui casus excipiatur, V. Pan. in c. fi. de iuram. cl. alnu. 6. glo. in cl. Vt circa. ver. corporali de elect. in 6. & in Clem. 1. parag. Porro ver. tacta de haret.

61 Qui iuravit se nulli communicaturum experimentum, seu medicinam, non tenetur seruare, nisi quando docens est præseas, & vult vti. S. Tho. quol. 11. art. 2. 1. Silu. iuram. 4. q. 6. vers. 6. Immo secundum S. Tho. peccauit iurando, quia iuramentum Interposuit, & animum obfirmavit ad aliquod bonum non faciendum, quod est illicitum.

62 In omni iuramento semper intelligitur excepta auctoritas Superioris c. Venientes, vbi Barbo. alios referens num. 5. de iureiur. Pan. in c. significasti num. 1. de elect.

63 Cum in iuramento requiritur tactus sine illo nihil fit. Pan. in c. laudabilem de frigid. & malef. num. 3. & in c. 1. de regul. num. 2. quia quando dispositio pro forma exigit tacturam, non valet actus, si iuramentum non fuit corporaliter præstitum, glo. in c. Vt circa, & Clem. 1. supra cit.

64 Iuramentum super actu infirmato præstitum principaliter fauore iurantis licet secundario in fauorem publicum, est seruandum, si nec vi, nec dolo præstitum fuit, & principaliter in alterius præiudicium non redundat c. Cum contingat de iureiur. Vt si mulier iuravit non venire contra factum alienationis rerum dotalium ab alio factæ ipsa consentiente. Licet enim casus non obliget secundum leges, tamen tenetur seruare iuramentum est casus d. c. Cum contingat.

65 Iurans non fideiubere non tenetur seruare, licet enim fideiussor nõ sit de precepto, est tamè de consilio, & opus ex pietate faciendũ propter Deũ, & amorè proximi. Nec potest quis se obligare, vt à talibus abstinat; nec huiusmodi obligatio acceptatur à Deo Pan. in c. si verò de iureiur. num. 5.

Felin: ibi

num. 5. Silu. iuram. 4. q. 29 p. 1. lib. 11. c. 5. q. 1. Idem dic de voto nou fidei u- bendi, & huiusmodi Azor c. 14. q. 6.

66 Iurans non venire contra contra- ctum, si sit læsus ultra dimidium, & pe- rat supplementum iusti pretij, non est per- iurus; nisi expressè renunciauerit huic pri- uilegio Silu. iuram. 5. q. 5. Couar. de pact. p. 3. parag. 4. num. 9.

67 Iuramentum non obligat ultra in- tentionem iurantis Couar. de testam. p. 2. rub. num. 12. nisi interueniat dolus ex parte ipsius iurantis S. Th. 2. 2. q. 89. ar. 7. ad 4. Silu. iuram. 7. q. 2.

68 Admissus ad certum Collegium, ut in eo alatur ob- stadia literarum, si iureiu- rando promittat non ingressurum religio- num in consulto Collegij Rectore, potest ingredi, petita, licet non obtenta licentia. Idem possunt Alumni Collegij Anglici in Vrbe, licet iurent absolutis literarum studijs se in Angliam profecturos ad fidem Catho- licam defendendam qui enim iusiurandum in melius commutat periurus non est c. Peruenit. 2. de iureiur. & clarius cap Scri- ptura de voto Azor. ubi supra c. 5. q. 4. vers. Ex his liquet, & seq. licet Nau. conf. 1. de regul. contrarium sentiat in hoc postremo.

69 Mores casus in quibus iuramentum non firmat contractum irrevocabiliter vide apud Anchar. in c. Accessorium de reg. iur. in 6. Duas regulas assignant Doct.

70 Prima est. Quoties actus in fau- rem publicum principaliter prohibetur, non confirmatur iuramento: secus quando prin- cipaliter in priuatâ utilitatem contineat. Pan- in c. Cum contingat de iureiur. num. 21. vers. Octauus casus, Couar. de pacto p. 2. parag. 1. num. 1 & 5. & alij plures. Ex- emplum primi est c. Si diligenti de for. cõ. ubi deciditur irritum esse pactum, quo Cle- ricus fori privilegio renunciat: quia id pri- uilegium in fauorem totius clericalis status concessum est. Exemplum secundi est in c. de pact. in 6. ubi contractus nulli fau- re minorum confirmatur iuramento. Di- citur verò actus principaliter prohibitus ob bonum publicum, quando ipsum prin-

cipaliter læditur, ut cum prohibetur, ne equi, arma, aut pecunie regno extrahantur: secus verò quando lex primariò, & prin- cipaliter dirigitur in executione ad priua- tam utilitatem, & bonum comunè im- mediatè non læditur, ut in alienatione fundi dotalis.

71 Secunda regula est. Quando con- tractus primò, & principaliter prohibetur propter priuatam utilitatem semper firma- tur iuramento: nisi reprobetur odio credi- toris, in cuius fauorem iuratur; quia est turpitu- do in ipso, licet iuramentum ob re- uerentiâ diuini nominis seruandum sit, do- nec relaxetur, ut in receptio- ne usurarum; & iuramento iniquo metu extorto Pan. & Couar. ubi supra Molin de iust. tract. 2. disp. 5. 15. Debet autem esse turpitu- do de iure naturali, & diuino, ut volunt Couar. ubi supra parag. 2. & alij, & patet, & Ex c. Quamuis pactum de pact. in 6. Plura vide apud Sanchez de matrim. lib. 3. c. 12. ubi hanc regulam assignat. Quoties iuramen- tum absq; peccato seruari potest, nec tur- pitudò reperitur in creditore, in cuius fa- uorem præstita ur, & non solâ faciendi pro- missionem continet, sed eâ quæ formalitèr, aut æquipollenter est non reuocandi con- tractum, firmat contractum, cui adijcitur.

72 In iuramento promissio factò ho- mini dispensat etiam potestas laica Molin. de iust. tract. 2. disp. 149. quando scilicet ille laicus est, idque postulat ciuile, ac po- liticum bonum; quo casu docet causam iuramenti esse mixti fori, & quando materia iuramenti est ipsi potestati laicæ subiecta Sanchez lib. 3. sum. c. 22. num. 2. & 15.

73 In dubio de validitate iuramenti interpretabitur habens Episcopi auctorita- tem Silu. iuram. 3. q. 7. intellige ex causa recipientis Aug. iuram. 6. initio.

74 Iuramentu aliquid faciendi, aut omit- tendi, intelligitur ex causa subintrate tẽpore, legitima, ut quia est turpitu- do ex parte, quo præstitum est: secus si noua super en at c. 2. de renunciat. ubi Pan. num. 9. Anchar. num. 1. & 2. Etiam si renunciatio fit iu- ris futuri; intelligitur enim de iure, & ipse ex causa de present.

75 Impuberum iuramenta irrita sunt Patre contradicente S. Tho. 2. 2. q. 89. ar. 9. ad 3. Silu. iuram. 5. q. 7. c. Mulier. 32. q. 2.

76 Pater potest in filij iuramenta, quæ habent speciem voti, vt in vota; secus si fiant contractu quem ille irritare non potest Sor. lib. 8. q. 1. ar. 9. Et generaliter omnis ille, qui dominium, & potestatem habet in rem promissam vt maritus in iuramenta vxoris, & dominus in iuramenta seruorum S. Tho. vbi supra ar. 9. ad 2. Silu. q. 7. cit. Sayr. cla. reg. lib. 5. c. 6. num. 5. & alij ibi citati Quod de Patre dictum est, sic intellige, vt iuramentum irritare debeat statim, vt cognouerit d. c. mulier. Votum verò secus, sed expectare possit tempus pubertatis. Quod verò de vxore dicitur, intelligendum in his, quæ fieri non possunt sine scandalo. & præiudicio virorum, vt docent Silu. Sayr. cum alijs ab eo citatis V. Pan. in c. Constitutus de rescrip. num. 8. Sanch. in sum. lib. 3. c. 19. num. 2.

77 Iuramenta ei subsuã, cui subessent, si vota essent Cai. & Arag. q. 89. cit. art. 7. Sor. vbi supra Silu. iuram. 5. q. 3. & 4. Si tamen ille habeat ordinariam potestatem, Com. vt testatur Azor. vbi supra c. 10. q. 2.

78 In iuramento omni ex parte licito solus Papa dispensat S. Tho. vbi supra Quod Sanchez in sum. lib. 3. c. 19. num. 5. post Sot. ar. 9. cit. intelligit tantum de æquitate. V. Pan. in c. Quanto num. 8. de iureiur. Si verò sit dubium, an illicitum, vel nociuum; aut extortum sit vi, dolo, metu, Episcopus dispensat Silu. d. q. 3. Sor. vbi supra, etiam si metus sit leuis, non enim confirmat contractum, cum a se turpitudine in recipiente. Sanchez de matr. lib. 4. disp. 20. num. 9. & alij eo vitati.

79 Potest Episcopus dispensare in iuramentis non expressè, aut consuetudine Papæ referuatis Sot. vbi supra. At secundum Cai. Silu. Arag. vbi supra Toler. lib. 4. c. 23. potest tantum in illis iuramentis, in quibus posset, si vota essent. Sic etiam Pan. in c. Quanto de iureiur. num. 8. Azor. vbi supra c. 9. q. 6. Sayr. c. 8. num. 9.

80 Iuramentum ad Dei gloriam po-

rest quisque in apertè melius commutare, cap. Peruenit 2. de iureiur. Silu. Arag. Tolet. vbi supra Sayr. c. 8. num. 15. in fi. Cai. 2. q. 88. ar. 12. & q. 89. ar. 9. dicto 5. Couar. de pact. p. 1. parag. 2. num. 4. verl. 6. Pan. tamen in d. c. Peruenit num. 1. & in c. Scripturæ de vot. num. 1. id non concedit, nisi quando commutatur temporale obsequium in perpetuum ingrediendo religionem. Prior tamen sententia magis placet. V. Voti irritatio num. 16.

81 Iuramentum in alterius utilitatem non potest sine eius consensu etiam in melius commutari, nec eius relaxatio obtineri potest, quia acquisitum est ius Sanch. in sum. lib. 3. c. 12. num. 63. & quia debitor vnã rem etiam meliorem pro alia iniuncto creditore soluere non potest Inst. quib. mo. toll. oblig. Silu. iuram. 5. q. 6. Couar. vbi supra Nec dispensari potest etiam à Papa Sayr. vbi supra c. 8. & 15. in fi. Nisi ex causa rationabili Pan. vbi supra Quod si impetrans relaxationem ad effectum agendi, nouit eum, cui iuratum est, iustè possidere, nulla est relaxatio; quia ex falsa causa; & proinde peccat contra iustitiam, & tenetur ad damna.

82 Iuramentum non petendi dispensationem voti, vel iuramenti, non valet, quia illicitum Nau. in c. Accepta de rest. spol. oppos. 6. num. 9. & Confil. vn. Vt Eccl. ben. sine dim. conf. Fel. in c. Constitutus de rescrip. num. 14. Couar. de pact. p. 2. parag. 3. num. Azor. p. 1. lib. 11. c. 7. q. 6. Tutius tamen secundum eisdem petere absolutionem. Quod si iurasti non vti dispensatione, potes, si ratio postulat, rem Prælato indicare, & si dispenser, vt dispensatione Sor. lib. 8. q. 1. art. 7. V. Felin. in c. Debitores de iureiur. num. 10. Monet. de com. ut vlt. vol. c. 6. num. 306. & c. 9. num. 666.

83 Dispensatio iuramenti sine causa non valet. Sor. vbi supra Couar. de pact. p. 2. parag. 3. num. 4. Tolet. lib. 4. c. 23. Arag. 6. q. 89. cit. ar. 9. Silu. iuram. 5. q. 2. Azor. vbi supra q. 3.

84 Vigniti condiciones, quæ in iuramento subintelliguntur, vide apud Silu. iuram. 3. q. 1.

85 Iuramentum non tenet contra simplicem & nudam promissionem; hæc enim seruanda, non obstante iuramento; ut si pro-

promissisti dare Petro centum, & postea cum iuramento promissisti eadem Iacobo. Commun. ut pluribus citatis docet Azor. p. 1. lib. 11. c. 6. q. 1. Excipe uotum castitatis, religionis, aut sacri ordinis; hæc enim in omni promissione censetur excepta. Idem c. 14. q. 8.

MENDACIUM.

FICTIO. FALSARE

V. EXCOM. BVLLÆ.

Mendacium est falsa uocis significatio cum intentione fallendi. S. Aug. contra mendacium c. 12. & habetur c. Illo ergo 22. q. 2.

12. Triplex est mendacium Perniciosum, Officiosum, Iocosum. Perniciosum est, quo proximo damnum inferitur. Officiosum, quod potius alteri prodest Iocosum quod nec prodest, nec obest. Primum semper est mortale, nisi excusetur vel leuitate materię, uel indeliberatione. secundum, & tertium est ueniale, nisi interueniat iuramentum.

3. Mendacium officiosum in iudicio non est mortale. Sor. de reg. fecr. memb. 2. q. 2. concl. 2. S. Tho. 2. 2. q. 10. ar. 4. Nau. c. 18. num. 3. Suar. to. 4. disp. 22. sect. 16. Toler. de pecc. mort. c. 54. Arag. 2. 2. q. 69. ar. 2. vers. Hucusq; diximus Silu. Confessio 1. q. 8. Ang. eo. parag. 7. Nau. in c. Fratres de pœnit. dist. 5. num. 20. Sor. de iust. lib. 5. q. 6. ar. 1. Valent. to. 3. disp. 6. q. 13. p. 1. Nec in re parui momenti, etiam in confessione. Nisi huiusmodi res parua esset toralis materia sacramenti tunc enim peccaret mortaliter non quia in re minima peccat; sed quia scienter suscipit absolutionem a peccatis, cum nullam sacramenti materiam præstet. Nauar. ubi supra num. 27. Tolet. lib. 3. c. 9. Azor. p. 1. lib. 5. c. 28. vers. Ex his perspicitur. Adde nisi interueniat iuramentum cum genim adducitur in eo. Deus in testem, mendacium etiam in re leuissima,

est mortale. Doct. cit. Cai. 2. 2. q. 69. ar. 1. & in sum. ver. mendacium, docet omne mendacium etiam in re leuissima in iudicio esse mortale. siue iudicium sit sacramentale, siue forense. Sed non concedo. in sacramentali quidem, nisi cum supraddicta limitatione. In forensi uero, nisi interueniat iuramentum in pertinentibus ad iudicium, ut docent Ang. ver. mendacium parag. Silu. eo. q. 3. vers. Et septimò.

4. Mentiri in concione in pertinentibus ad doctrinam est mortale si scienter id fiat. S. Tho. 2. 2. q. 110. & ar. 4. Mentitur autem qui scienter prædicat miracula falsa, quia mentitur contra ueritatem Christianæ doctrinæ; & quantum in se est, euacuat ueritatem miraculorum Christi, & Sanctorum; Item cum Sanctorum uitas aliter fingit, quam sint Caiet. d. ar. 4. Sayr. cla. reg. lib. 11. c. 2. dub. 3. Item cum mentitur circa res diuinas, & mores Silu. ubi supra q. 4. Et circa quodcumq; aliud, quod ad docendum, instituendum, persuadendum, mouendumq; Auditorem tamquam uerbum Dei prædicatur Caiet. in sum. ver. Prædicatorum peccata, & 2. 2. ar. 4. cit. Nauar. man. c. 28. num. 141. Contra Ang. ver. mendacium parag. 4. & Rosell. ab ipso cit. docentes non esse mortale mentiri in huiusmodi pertinentibus ad doctrinam, nisi ratione scandalii, uel contemptus doctrinæ annexi, uel nisi in his, quæ de necessitate faciendæ, uel omittendæ sunt secus autem si ex consilio V. Sayr. & Silu. loc. cit.

5. Petenti quæ reddidisti potes negare te accepisse, scilicet, ut petit, quasi adhuc sis obligatus Conar. 1. var. res. c. 2. num. 3. & 4. Azor. ubi supra lib. 11. c. q. 5. reg. 2. & p. 3. lib. 13. c. 25. dub. ult. Sayr. cla. reg. lib. 12. c. 2. dub. 4. licet enim utriusque ambiguitas sola mente concepta, si adfit iusta causa, ut multis probant Nau. in c. Inter uerba concl. 6. corol. 65. num. 399. & Suar. de relig. to. 2. lib. 3. c. 10. & sequ. trac. 5.

6. Petenti totum potes negare quod debes, si tantum partem debes. nec mendacium committis. Nam alioqui mendacium committit.

committeres fatendo totū cū tantum partē debeas Roder. in sum. lib. c. 247, num. 3. Hieron. a Laurentio decis. Auen. 35. num. 5. Sanchez in sum. lib. 3. c. 6. num. 33. quia propositio affirmatiua est falsa, nempe debeat centum, ergo negatiua eius contradictoria est vera, Azor. vbi supra, & alij quos refert Couar. vbi supra num. 5. & in simili defendit Nau. in c. Humanæ aures q. 2. & in man. c. 12. num. 8. & 18. num. 61. Ipse tamen Couar. cum alijs ibidem citatis contrarium docet. Placet tamen prior sententia V. Anchar. in c. Possessor de reg. iur. in 6. num. 25. vers. iuxta prædicta, & Capell. Tholos cum ibi adnot. q. 209.

7 Non licet mentiri etiam pro defensione alterius viæ etiam spiritualis, cap. Super eo, de viur. & ibi Pan. num. 3. c. 1. & seq. 2. q. 2. 8. Tho. 2. 2. q. 110. ar. 3. ad 4. Silu. ver. mendacium q. 2. Adsempiter nam enim salutem nemo ducendus est opitulante mendacio S. Aug. contra mendacium c. 14. & habetur c. Primum 27. q. 2. vbi loquitur de mendacio officioso, Adde ex Silu. loc. cit. & Ang. eo. parag. 3. aut si interueniat scandalum, quod aduertens non curat.

8 Fingens sanctitatem, si bono fine id faciat, vt ad honorem Dei, & proximorum ædificationem, non peccat Silu. ver. simulatio q. 4. si tamen non contemnat vitam Ang. eo. parag. 4. quod intelligunt Cai. in sum. ver. Hypochrisis, & Nau. in man. c. 18. num. 8. quando ille non intendit per illa opera ostendere se bonam; aut cum quis occultat peccatum suum, ne alios scandalizet, vt vult Silu. vbi supra q. 3. alioqui est veniale etiam si ad aliorum ædificationem id fiat, quia non sunt faciendæ mala; & c. Peccat vero mort. primo cum illi fictio est in damnum notabile spirituale, vel temporale proximi; vt cum ordinat illam fictionem ad finem facilius seminandi hæreses, vel corumpendi bonos mores, aut assequendi Ecclesiasticam Dignitatem, qua indignus est; aut etiam bona temporalia, in quibus finem constituit. Secundò cum vult sanctitatem prætere, & non curat eam adipisci Ang. Silu. Cai. & Nau. vbi supra Azor. p. 3. lib. 13. c. 4.

9 Falsarius monetæ non est qui tonder exuperantem, peccat tamen mortaliter, & tenetur restituere Principi, vel Communitati materiam ablatam, aut ei, qui monetam cudit, si eius intersit. P. Nau. de rest. lib. 3. c. 1. num. 325. Silu. ver. falsarij q. 8. Nau. in man. c. 17. num. 168. contra Ang. ver. falsarius parag. 9. qui concedens huiusmodi non esse falsarium, dicit quod si nollet abstinerè, non credit eum esse extrastatum salutis; ergo consequenter secundo eum non peccat mort nec tenetur restituere, & licet hæc opinio sit contra communem, maxime si materia ablata sit notabilis, cum ipse tondens nullum ius habere videatur id faciendæ tamen ratione fortè sustineri potest, quia vbi Princeps, aut eudens alienauit monetam, iam non est sua, sed ementis, & sic eudens nullam patitur detrimentum. Emens vero cum factus sit dominus illius monetæ, sicut potest ex ea sic exuperante constare vasa, eaque vendere abiq; eo quod eudenti, aut Principi in aliquo teneatur, ita potest tondere quia sufficit si illam expendat in iusto pondere.

10 Qui tondens non exuperantem, aut quouis modo minuunt à iusto pondere, tenentur damnificari, aut, si illos ignorent, pauperibus, Ang. Silu. & Nau. vbi supra P. Nau. num. 238. Limitat Conrad. de contrac. q. 56. coroll. 3. vt radens non exuperantem ad nihil teneatur, quando eius generis pecunia, quæ communi ter solet expendi, est valde diminuta, & suam integram expendere non potest nisi vt diminutam. Si tamen propter huiusmodi radendum Resp. interdiceret pecuniam sic diminutam, radens tenetur damnificari.

11 Ignoranter accipiens falsam monetam, & scienter expendens, tenetur damnificari ad restitutionem Silu. vbi supra q. 6. Ang. eo. parag. 4. Igitur ex eorum sententia, si eadem bona fide in alium transfuit, non tenetur. Sed contrarium docent P. Nau. num. 312. M. Nau. in man. c. 17. num. 167. Error enim meus nullum nocere debet, sed error suos tenere debet

auctores. Excusatur certè à peccato ignorantè expendens huiusmodi monetam, sed non idèò liberatur ab obligatione restituendi cessante bona fide. V. ver. pecunia num. 16.

12. Falsa moneta est, quæ nõ sit legitima materia, pondere, signo, aut publica auctoritate Silu. Ang. P. Nau. vbi supra Coar. coll. vet. numis. c. 8. num. 1.

13. Princeps, si indiget, potest monetæ pondus paulum immuere, modò sine præiudicio non subditorum, & etiam multum cum consensu saltem maioris partis Magnatum Silu. vbi supra q. 7. Hoc vltimum non concedit sic absolute Pan. in c. Quanto de iureiur. num. 11. cum tractetur de præiudicio singulorum, Priorem sententiam concedit Innoc. relatus à Pan. modò non spargatur extra Regnum; quia licet

cum consensu sui populi id possit, quia qui libet potest renunciare iuri suo; id tamen non potest cum damno non subditorum. Ang. vbi supra parag. 6. dicit requiri consensum populi; nec sufficere Magnatum: Nisi populus ex alia causa alleuiaretur ab angarijs. At P. Nau. num. 333. Innoc. secutus docet nullam extraneorum habendam esse rationem quia exteri nõ tenentur recipere illam monetam in eo valore, quo vtuntur qui percuterunt, cum subditi non sint, sed aliam æstimationem imponere possunt pro ratione veri valoris illius numismatis à vero pondere, & hoc placet.

14. Conuento super mutuo à se soluto non licet falsum solutionis instrumentum, producere Couar. 1. var. res. c. 2. num. 3. parag. Coeterum,

LIBER QVARTVS

Dominium. Subiectio. Tyrannus.

*V. Bellum. Iudaeium. Locatio. Obedientia. Officium. Pactum.
Respublica.*

DOMINIVM est ius habendi, possidendi, fruendi, & vtendi aliqua re prohibito volūtatis, simpliciter, vel secundū aliquem determinatum modū, ex quadam Superioritate illo. ver. dominium, initio Vel est in perfecte disponendi de re corporali, nisi lege prohibeatur Bart. in l. Si quis vi parag. differentia ff. de acqu. poss.

2. Dominium acquiritur etiam sine apprehensione per solam traditionem veram, vel fictam, l. Traditionibus C. de pact. Excipitur primò Ecclesia, quæ etiam sine traditione acquirit dominium. sic rel. qua pia, l. Vt inter diuinum C. de sac. san. Ecc. Secundò Hæres adita hæreditate, cum videlicet hæres eam acceptat, & proficetur se velle hæredem esse Inst. de hæred. qual. parag. si. Tertio legatum in singulari Couar. in c. Rainaldus de restam. parag. 1. num. 1. Ficta traditio fit multis modis Primò per visum. l. Quod meo parag. Si venditore ff. de acq. poss. Secundò per traditionem scripturæ, qua constat de titulo, & iure primi possessoris l. 1. C. de donat. non tamen per scripturam de nouo confectam, qua venditor dicat se tradere venditori Molin. disp. 13. citan. Tertio per traditionem clauis eius domus, in qua res vendita continetur. l. Clauibus ff. de contrah. empr. modò sit præfens dicta domus, Molin. de iust. trac. 2. disp. 13. vers. Tertius casus, & modò ex iusta causa tradatur, vt emptionis, donationis, & simili, quæ apta sit dominium transferre. Secus si ex causa custodiæ Mynsinger Inst. de rer. diuis. parag. Si quis merces. Quarto si venditor reseruet

sibi Vsumfructum rei venditæ l. Quisquis, & l. Si quis argentum parag. sed si quidam C. de donat. Quinto cum venditor constituit se eius rei conductorem ab emptore Sexto quando res vendita reperitur penes emptorem l. Siue autem, vers. Si quis ff. de public. in rem act. Septimo, quando rei venditæ apponitur custodia ex parte emptoris. l. Quarundam rerum ff. de acqu. posses. Octauo quando in instrumento alienationis venditor constituit se possessorem nomine ementis l. Quod meo cit. las. in l. Quoties C. de rei vendic. num. 14. Pan. in c. Cum venissent de rest. spol. num. 12. Couar. 3. var. res. c. 6. à num. 7. Nono, quando de voluntate alienantis emptor per se, vel per alium signat rem empratā: vt si quis emeret duas oues ex grege, easque signaret, l. Quarundam cit. Varios modos acquirendi dominium ponit Inst. de rer. diuis. ad fi. tit. & ibi Mynsinger.

3. Homo est dominus propriæ famæ, & honoris, non tamen potest sine causa negligere S. Tho. 2. 2. q. 73. ar. 4. ad 1. Sor. de iust. lib. 5. q. 10. ar. 2. & de reg. secl. memb. 1. q. 3. Turrecr. 10 c. Non sunt. 10. q. 3. Nau. c. Inter verba concl. 2. num. 10. & 15. & in man. c. 18 num. 28. Couar. 1. var. res. c. 2. num. 8. V. Rest. c. 12. num. 5.

4. Persona publica non est domina famæ, quia eius famia vergit in aliorum perniciem V. vbi supra.

5. Princeps potest compellere bonos ad suscipienda officia publica S. Tho. opusc. 21. ad Ducif. Brabant.

6 Princeps potest exigere à populo vltra solitum ob Reip. utilitatem S. Tho. vbi supra Silu. ver. dominium q. 5.

7 Potest ex causa iusta resistere electioni factæ per Papam, vt si eligatur Episcopus suspectus. &c. Pan. in c. Quod sicut de lect. num. 7. & in c. Super his de accus. num. 13. Aut si beneficia simoniaci conferantur Molin. de iust. tract. 2. disp. 31. concl. 2. Potest etiam secundum Couar. pract. qq. c. 35. num. 6. Cened. ad Decretal. collect. 5. num. 3. & alios ibi relatores populos sibi subiectos, & oppressos à iudicibus Ecclesiasticis defendere, & obuiare abutui notorio ecclesiastica potestatis. de quo vide Nau. in c. Cum contingat de rescript. remed. 1. per tot. Molin. vbi supra disp. 103. Verum Couar. sententiam falsam omnino esse nullus probat Azor. p. 1. lib. 3. c. 12. & 14. & Alter. de censur. to. 1. lib. 5. disp. 15. c. 3. & Barros. ad c. Ecclesia S. M. de constit. contrari. diluens per c. Qualiter de iudic. quod abrogatum fuit ius antiquum, sine civile, siue canonicum, quatenus concedebat iudicibus secularibus defendendas esse causas Clericorum in casu negligentie Episcopi. Idem sentit Pan. in d. c. Qualiter num. 7. Quoad priorem partem quam defendit Salon. 2. 2. q. 67. ar. 1. contr. 1. in fi. quando subditis, licet Clerici sint, alia non suppetit via se eximendi ab iniustavexatione. quo casu etiam Clerico licet appellare ad iudicem secularè, exemplo S. Pauli appellantis ad Cælarem. Sed hanc etiam opinionem pluribus refellit Alter. vbi supra.

8 Princeps exigens pedagia tenetur facere itinera secura; alioqui si ex eius negligentia committantur furta, tenetur ad restitutionem, aut saltem malefactorem exhibere Ang. ver. Pedagium parag. 8. per c. Dominus 23. q. 2. & c. Administratores q. 5. eadem causa Azor p. 3. lib. 5. c. 23. q. 4.

9 Non potest aliquid agere in praiudicium populi, ipsius consentu non requisito c. Quanto de iureiur. vbi Pan. num. 1. Host. in sum. de poen. parag. su. vbi

quod Princeps per se non potest componere de damnis populo datis ratione belli. de quo Molin. vbi supra disp. 123. Item non potest sine populi consensu mutare monetam nisi id conuenisset facere tanto tempore, cuius initij memoria non existat. Mart. de laude de augm. mon. q. 8. Item non potest ad libitum dispensare de substantia lubdiorum Pan. vbi supra Arag. 2. 2. q. 62. ar. 3. Molin. vbi supra disp. 15. Principem enim non posse sine rationabili causa tollere à subditis ius questuum, pluribus docet Marchin. de pette p. 7. c. 10. dicens contrariam sententiam a recta, & sana Theologia esse prorsus alienam. Principatus enim est de solo iure gentium, quæ Principes ad bonorum suorum defensionem non verò ad destructionem, aut iniustam obligationem elegerunt, & contraria argumenta optime confutat. Cum autem ex causa id facit, retribuere debet possessori ætimationem Monet. de cõp. mut. vt. vol. c. 9. num. 563. & duob. seqq.

10 Potest princeps ex causa rem vnius alteri dare Capic. dec. 5. 41. num. 13. Felin. c. Quæ in Ecclesiis de constit. num. 28. & seqq. Nau. de censib. confi. 6. Ang. ver. Princeps a. m. 1. Intellige pretio, & ætimatione possessori retributa; alias minime potest, etiam de plenitudine potestatis, vt de communi testatur Monet. vbi supra num. 562. & seqq. Molin. de iust. tract. 6. disp. 174. vers. Illud etiam Fel. loc. cit. & ibi Pan. num. 1. & alij relatores d. num. 563. si tamen causa illa cessat, debet res ipsa restitui Fel. num. 29. Est autem causa legitima fauor publicus. Potest etiam aliquem locum communem Republicæ proprio vlti dedicare Sor. de iust. lib. 4. q. 6. ar. 4. Et ex causa rationabili re Ecclesiæ immobilem cum alia immobili permutare, modo saltem sit æqualis cap. Si Princeps de rer. permut.

11 Non potest Princeps venire contra contractum suum Ang. & Silu. ver. Princeps. Grâmat. dec. 651. num. 27. Pan. in c. 1. de probat. num. 1. Felin. ibi, & in d. cap. Quæ in Ecclesiis vers. limita.

secundo Azor. p. 1. lib. 5. c. 11. q. 1. vers. In hac itaq. nec reuocare priuilegium remuneratorium, nisi adsit iusta causa Gram. loc. cit. Felin. in c. Nouit, de iudic. num. 12. Nec Priuilegium gratis concessum ubi per illud acquisitum est dominium alicuius rei Fel. ibidem num. 8. Nec priuilegium, quod transit in vim contractus. Nisi concessisset suam iurisdictionem: quia in huiusmodi concessione semper intelligitur excepta auctoritas superioris Fel. num. 5. & 6.

12 Rex tenetur pro populo vitam ponere Sor de iust. lib. 5. q. 1. ar. 8. & lib. 10. q. 3. ar. 4.

13 Domini tenentur de damno ab Officiariis dato, si, cum possint sine suo, & Reip. periculo, ea non impediunt Silu. rest. 3. q. 5. vers. 5. V. Annot. ad Capell. Thol. 196. De damno verò dato à Mancipio non tenetur Dominus in foro conscientie ante condemnationem, nisi inde factus sit locupletior, aut iusserit, consuluerit, aut sciuerit, & cum posset, non impederit. quo casu tenetur ad damna, & poenas, licet Mancipium alienauerit, aut manumiserit post delictum. Potest tamen Dominus adiuuare fugientem post delictum, occultareq. ac in locum tutum transferre, ubi delictum meretur poenam mortis, mutilationis, aut flagellorum. Quòd si alienauit titulo oneroso, tenetur posteriori domino tanquam de re vitiosa Molin. de iust. trac. 2. disp. 711. & 713. Rebell. de rest. lib. 2. q. 10. in fi. Azor. p. 2. lib. 2. c. 38. q. 10. in fi. Azor. p. 2. lib. 2. c. 38. q. 10. V. l. 2. ff. de noxal. act. & l. Si seruum C. eo.

14 Gubernare principaliter ob diuitias, aut gloriam mortale non est Nau. c. 25. num. 1. V. S. Tho. de regim. Princ. lib. 1. c. 17. & seq.

15 Domini tenentur corrigere mala publica si possunt sine scandalo, aut damno Reipublice Ang. ver. Iudex parag 7. Nau. c. 25. num. 8.

16 Possessio est corporalis rei detentio corporis, & animi, & iuris adminiculo concurrente. Et est duplex Naturalis, cum quis est in re sua, vel eius parte: vel saltem videt

rem, vel eius partem in conspectu verbis, vel factis eam defensusus. Civilis, cum quis, nec est in re, nec res in conspectu eius, sed possessionem solo animo tenet: & rem retinet de iure vero, vel præsumpto Est, etiã possessio mixta quam quis, & corpore & animo iuste & conuenienter iuri civili habet. Quasi possessio est incorporalium, vt iurium, & seruitutum, quæ corporaliter apprehendi non possunt Silu. ver. possessio. Hæc autem quasi possessio incorporalium, vt iuris eligendi, præsentandi, vel conferendi, acquiritur per vnicū actum, vt plurimos congerens, & contraria diluens docet Barbos. ad c. Quærelam de elect. à num. 10. ad 14. Ad hoc autem requiritur Primo quod Electio sit confirmata & plerumq. suum effectum fuerit sortita factū enim non reputatur id quod non habuit effectū. Secundo, quod vsus iste, quo acquiritur huiusmodi quasi possessio exerceatur iure proprio. Tertio, vt acquiratur sciētibz ijs, quibus præ iudicatur. Est enim generaliter receptū, iurium incorporalium quasi possessionē minime acquiri posse, nisi sciente & patiente aduersario. Rot. corā Card. Lancell. apud Farin. to. 1. dec. 110. num. 6. & dec. 547. coram Damasc. & quia huiusmodi quasi possessio, traditionem, vel patientiam requirit, & in ea formaliter consistit. Quarto quòd adsit bona fides ventis, vt de com. testatur Barbos ubi supra num. 18. Quinto, quòd talis actus ex quo præten ditur acquisita possessio, sit clarus, & certus, non verò turbidus dubius. & obscurus Rota in vna Tarufana plebis, 5. Iunij 1587. coram Babulo. Hæc omnia colligit Barbos. loc. cit. quem etiam vide ad c. Consultationibus num. 6. de Iurepatr.

17 Possessio rei, quæ in nullius est bonis, requirit apprehensionem Molin. tract. 2. disp. 12.

18 Possessor non tenetur relinquere ius suum ad dictum executoris. eius enim potestas procedit tantum contra restitutionem de facto, non autem de iure Rota diuersi. 204.

18 Possessio posterior præsumitur vitiosa, & clandestina, & consequenter non manutentibilis Rota apud Farin p. 1. decis. 366. num. 2. & decis. 658. num. 4 & decis. 555. & p. 2. decis. 147. num. 2. & decis. 658. num. 1. & decis. 761. num. 4. Brat. decis. 355. num. 4. Gratian dilcep for. to 3. c. 533. num. 40. & c. 526. num. 43. & seq. & 652. num. 2. p. 2. coram Verosp. Nisi iunior habeat iustum titulum, quo casu præferatur antiquiori, c. Licet causam de probat per scripturas publicas. vbi Barbos alios referens. Non habet autem iustum titulum, qui non probat per scripturas publicas. Nam scriptura priuata non probat in præiudicium tertij Couar. 2. var. res. c. 11. num. 4. Barbos. ad c. scripta de fid. instrum. num. 1. vbi alij cit. docet quod etiã mille scripturæ priuatæ, nõ probant. Et quod illa dicitur scriptura priuata, quæ à priuatis personis, idest nõ publicis cõfecta est. Et scripturam priuatã admittere in fauorem scribentis calumniotum esse docet Rota, apud Farin. p. 2. decis. 139. Neque enim maior fides habenda est scripturæ priuatæ, quam voci scribentis Rota diuers. decis. 751. Gratian c. 527. num. 10. & recens. possessio, & ad modicum tempus habitã, non adducit iustum titulũ in iudicio. Azor. alios referens p. 2. lib. 8. c. 13. q. 2.

19 Famulo operas locanti, si ægroret, non debetur expensæ magnæ Silu. ver familia q. 2. sed cibaria, & expensæ modicæ Couar. 3. var. res. c. 13. num. 8. Pan. in c. 1. de Cler. ægrot. num. 8. Si tamen aliunde habere non possit, tenetur Dominus etiam ad magnas, non quidem ratione famulatus, sed ex charitate, si dominus est diues Couar. & Pan. vbi supra, & potest eo casu ad hospitalia loca illum mittere Azor. vbi supra lib. 2. c. 39. q. 4. Ad salarium non tenetur Couar. loco cit. Azor. q. 5. nisi aliter habeat consuetudo Ang. ver. familia num. 2. Silu. eo. q. 2.

20 Famulus est liber homo, qui seipsum locat ad ministrandum, & seruiendum a heri, cui vi famulatus debet honorem, reuerentiam, obsequium, & operas suas,

dum inter eius familiares habetur. Sicut Dominus debet famuli salutem, & vitam corporis, tum animæ prospicere, dum eius famulatu, & opera vitur Com. vt testatur Azor. vbi supra q. 1. & 2. V. Sayr. clar. reg. lib. 7. c. 7. num. 11. Nau. c. 142. num. 21. & seq.

21 Famuli, quibus non est taxata portio victus, non possunt inde sumere aliquid vendendum, aut donandum, quia habent solum vsum facti Salon. 2. tract. de dominio q. 1. ar. 2. concl.

22 Licita est consuetudo nobilium dandi pueris seruientibus solum victum, & vestitum, quia nihil conuenitum est, sed recepti precibus parentum Nau. c. 17. num. 109. vers. sequitur tertio Azor. p. 2. lib. 2. c. 39. q. 9.

23 Domini non tenentur domo pellere famulos concubenarios, aut aliter peccantes, si credat eos pulsos fore deteriores Silu. ver. familia q. 1. Nau. c. 14. num. 27. & secundum Sor. de reg. secr. memb. 2. q. 3. conclus. 4. non tenetur domo pellere, nisi propter scandalum V. Sayr. vbi supra Azor. p. 13.

24 Seruus iusto bello captus potest ad suos fugere Sor. de iust. lib. 4. q. 2. ar. 2. Couar. 2. var. res. c. 2. num. 10. & in reg. Peccatum p. 1. parag. 19. num. 10. quod licet Silu. ver. seruitus, intelligat tantum de seruo christiano. Alij tamen etiam de infideli intelligunt, nisi fidem dedisset de non fugiendo Sor. vbi supra tunc enim nec Christianus potest fugere Salon. vbi supra q. 3. ar. 1. concl. 4. si. V. ver. Bellum num. 17.

25 Bona Christiani bello capti à Christianis non sunt Domini, nisi quæ tunc in bello deueniunt, nec tales tenentur seruire more seruorum Nec infideli bello capti à Christianis bona dono, hæreditate, aut ludo acquisita sunt Domini Sor. vbi supra sed hoc vltimum esse contra communem, & contra leges probat Azor. p. 2. lib. 2. c. 35. per parag. 2. Inst. de ijs qui sui vel alie. iur. & clarus parag. Item nobis Inst. per quas pers. nob. acquir. & ibi Arer. Molin. de iust. trac. 2. disp. 38 quia huiusmodi infideles licet bello capti sunt vt re serui, & propte-

rea quidquid, & quouis modo acquirunt. dominio acquirunt. Acquirunt nobis parag. 1. ff. de acquir. rer. dom. cum nihil proprium habere possint. Ias. in l. Qui in aliena ff. de acqu. hæred. Molin. vbi supra. Limita primo, nisi interueniat pactum inter ipsum, & Dominum, vt ce tum quid singulis mensibus ei soluat, & reliquum si referuet. Secundo si quid Dominus tacite, vel expresse donet seruo, aut velit suum esse quidquid quocumque modo acquirat. Tertio quando ipse seruo vel a Domino, vel ab alio aliquid restituitur pro iniuria, aut damno sibi illato in ijs, quæ Domini potestati non subiacent. Quarto si quid ei doneatur ea conditione, vt sit serui, non Domini. Quinto si bonis suis quorum est dominus, aliquid ludo, aut negotiatio- ne lucretur, sine præiudicio tamen seru- tiorum, quæ Domino debet. Molin. vbi supra Azor. c. 35. cit. licet Salon. de domin. q. 3. art. 1. in fi. & alij id intelligant de seruis emptijs, qui se, operas, & iura vendi- derunt.

26 Seruus simul ac habetur pro dereli- cto, aut illi denegatur alimenta cum lan- guet, sit liber c. vn. de infant. expos. & ibi Pan. Silu. ver. seruitus q. 5. Ang. ver. Ex- positus, initio V. Azor. p. 1. lib. 2. c. 36 q. 9.

27 Licet tempore persecutionis dare se in seruum infideli cum pacto non re- linquendi ritus Christianos Silu. vbi supra q. 8. Ang. eo parag. 8.

28 Natus ex ancilla, licet Pater sit li- ber, sit seruus, quia partus sequitur ven- trem c. vlt. de seru. non ord. c. vn. de nat. ex lib. ventr. l. Partum C. de rei vendic. Nisi aliud habeat consuetudo c. licet de coniu. seru. Est verò liber, si ex libera na- scatur: sufficit autem matrem esse liberam siue tempore conceptionis siue Naturatis, siue medio tempore. Inst. de ingen. parag. sed & si quis l. & seruorum parag. ingenui ff. de ita. hom. Præter seruitutem, aut li- bertatem, in alijs sequitur conditionem Pa- tris l. Cum legitime ff. de ita. hom. V. San- chez de matr. lib. 7. disp. 24.

29 Ancilla, quam Dominus vult co- gere ad fornicandum, potest fugere, & sit

libera, potestq; dominus Episcopi auctori- tate compelli ad manumittendum l. Si le- nones C. de Episc. aud. Ang. ver. seruitus parag. 2. Silu. eo. e. 5. Molin. trac. 7. disp. 39. quod Azor. vbi supra c. 38. q. 3. ita intelligit quando seipsam sine peccato in- columem seruare non potest.

30 Serui de domini voluntate contra- hentes matrimonium non possunt sic diltra- hi, vt impediatur reddito debiti Pan. in c. Dignum de coniug. Seru. Nau. c. 22. num. 34. Roder. in sum. lib. 1. c. 223. concl. 3. V Sanchez de matr. lib. 7. disp. 22. vbi refert plures Doct. leuanti as.

31 Emens bona fide seruum siue à mer- catoribus illos ex India asportantibus, siue ab ijs, qui iam bona fide possidere cape- runt, licet illum retinet; nec restituere tenetur, esto dubitare incipiat, num iusto titulo sit seruicium subiectus Molin. disp. 36. sed eo casu tenetur moralem facere dili- gentiam ad sciendam veritatem.

32 Papæ dissipanti bona Ecclesiastica in perniciem Ecclesiæ potest restituere Silu. ver. Papa q. 4. in fi. Victor de potest. Papæ, & Concil. num. 23. Caiet. opusc. eo c. 27. ad 2.

33 Aedificatum in solo alieno, si bona fide, est quidem Domini soli, sed is soluet materiam, & mercedem fabricorum, l. Ad eo quidem parag. Ex diuerso ff. de acqu. rer. dom. Si mala fide, omnia perdit: fuit enim in culpa, edificans temere in solo quod sciebat alienum esse Inst. de rer. diuis. pa- rag. Ex diuerso V. Ias. in l. 1. parag. Nua- ciatio ff. de nou. oper. nunc. Melioramen- ta necessaria, quæ nisi fierent, res interiret; aut quæ ex consuetudine sine dedecore omitti non possunt, debentur etiam malæ fidei possessori, si tamen perpetuam rei vti- litatem respiciunt. Rota apud Farm. p. 2. decis. 601. num. 5. Vtilia verò, quæ con- ferunt quidem, & meliorant, non tamen necesse erat, vt fierent bonæ fidei possessor deducit, quatenus rei Dominus factus est locupletior si tamen Dominus ipse non erat illa facturus, vt quia pauper; vel quia non curaret pretiosorem facere, permitte- tur possessori de impensis ea tollere, quæ sine domini detrimento potest, sibi; vtile futurum

futurum sit. Idem malæ fidei possessori conceditur. Si tamen ædificium non à fundamentis extruxit, sed tantum antiquum reparauit, aut ampliavit, sciens se in alieno ædificare nihil repetit, cum videatur donare. Nisi fecerit tamquam negotiorum gestor, vel Dominus is sit, qui donare non potest, ut cum vir in hereditario vxoris fundo ædificat. Voluptuaria, si Dominus aliàs erat facturus, bonæ fidei possessor deducit. Sinon erat facturus, nec Dominus soluere velit, abradere potest sine Domini detrimento. Malæ fidei possessor omnino, perdit, nisi habuerit causam à Domino, ut quia Inquilinus, Colonus, Emphyteuta; quia dabitur illi vindicatio materiæ diruto ædificio, nisi Dominus probet donandi animo factum esse; aut nisi separari non possint sine damno Mynsing in d. parag. Ex aduerso.

34 Si ædificatum sit in solo proprio ex bonis Ecclesiæ, cedit solum, sed Ecclesiæ soluet primum soli Silu. ver. ædificium parag. 1. Nisi ædificatum sit post nuntiationem noui operis. Si verò in alieno solo in scio domino, cedit ædificium solo, nec Ecclesia destruetur c. Intelleximus de nou. oper. nunt.

35 Quod per alluuiationem agro tuo flumen adijcit, tuum est. Quod si impetus fluminis aliquam partem magnam ex tuo prædio detraxit, eamque vicini prædio appulerit, tua permanet; nisi longo tempore fundo vicini adhæserit, ita ut arbores quas secum traxit in eum fundum radices egerint. Nam ex eo tempore vicini acquiruntur. Est vero alluuius incrementum latens, quod videlicet ita paulatim adijcitur, ut intelligi non possit quantum quolibet momento temporis adijciatur Inst. de rer. diuis. parag. præterea. V. Glo. si. ibi.

TYRANNVS est cuius regimen non ordinatur ad bonum commune sed ad priuatum regentis, & est duplex. Quidam enim iuste possidet, sed tyrannicè administrat. Quidam verò iniuste possidet per vim acquisitæ, ego nolens ut, & iniuste subditis Cai. in sum. ver. tyrannus. Primus totò publico iudicio spoliari potest Sor. de

inst. lib. 5. q. 1. ar. 3. Boer. decis. 69. num. 31. & seq. Couar in 4. p. 2. c. 3. parag. 4. num. 6. Lata autem sententia quilibet de populo potest fieri executor Sor. ubi supra. Secundus verò potest à quocumque de populo occidi, si non sit aliud remedium. Silu. ver. Tyrannus Sor. & Couar. l. cit. Caiet. & Arag. 2. 2. q. 64. ar. 3. Est enim communis Reipublicæ hostis Salon. ar. 3. cit. contr. 1. Less. lib. 2. c. 10. dub. 4.

2 Ad Tyrannum, qui non legitime retinet dominium licet recurrere pro iniuria Cai. in sum. ver. Tyrannus Nau. in man. c. 24. num. 41. Azor. p. 2. lib. 12. c. 17. q. 6:

P O T E S T A S.

Jurisdicctio. Superior.

Obedientia

V. Lex.

1 **I**urisdicctio est potestas de publico introducta cum necessitate iudicandi, vel æquitatis statuendæ Azon. ex Silu. ver. Iurisdicctio, initio.

2 Jurisdictionum alia contentiosa, & necessaria, alia voluntaria. Contentiosa est, quæ habet contradictorem, & inter contententes exercetur, & redditur in iniuros l. Inter stipulantem parag. 1. ff. de verb. oblig. Et dicitur contentiosa, quia actor contra reum contendit. Necessaria verò, quia reus in iudicium vocatus tenetur ibi respondere, & redditur in iniurum. Voluntaria in solos subditos volentes exercetur; ut sunt adoptio, emancipatio, manumissio, & huiusmodi, Glo. in l. 2. initio ff. de off. Frocons. Hæc porro aliquando assumit naturam contentiosæ, & ad ipsam reducitur: quando nimirum sine causæ cognitione exerceri non potest. Maria Soc. in c. Licet ratione num. 91. de for. comp.

3 Contentiosa exerceri nequit extra proprium Iudicis territorium l. 1. cit. quia nequit de causâ cognoscere, nisi sedens pro tribunali, quod in alieno territorio facere non

non potest, nisi de licentia Iudicis illius territorij. Pan. in c. Nouit num. 4. de off. leg. Ang. absolutio 2. parag. 5. Silu. absolutio 1. num. 11. vers. secundo adde, & de verisq; litigantis consensu, qui inuiti extra proprium territorium trahi non possunt. Voluntaria vero potest vbique, & semper exerceri, quia non requirit Iudicem pro tribunali sedentem l. Emancipari fi. de adept. Silu. ver. Iurisdictiono parag. 1. Nau. de temp. ord. conf. 4. num. 3. Couar. 3. var. res. c. 20. num. 8.

4 Rursus alia est Ordinaria; Alia Delegata. Ordinaria est, quæ alicui in hærens, nomine proprio ab eo exercetur. Delegata verò est, quam quis ab Ordinario Iudice delegandi facultatem, tempore delegationis non impeditam habente accipit Sayr. de censur. lib. 1. c. 6. num. 2. & 26.

5 Ordinariam dant Lex principes, Conseruado. Pan. in c. Duo simul num. 2. de off. ord. addit Silu. vbi supra num. 2. & vniuersitas approbata, vt Mercatorum, & aliorum artificum; & vniuersitas facultatum Artium, vel Legatarum. hi enim omnes possunt de suo corpore creare, & eligere Iudicem ordinarium.

6 Rursus alia plena, alia templa. Illa est solius Principis, hæc inferiorum Silu. vbi supra.

7 Qui potest maiora, potest etiam minora, cum eadem est, aut maior ratio. Cui licet de reg. iur. in 6. Idem verò quomodo aliquando non verificetur in dispensationibus, vide Sanchez. de matr. lib. 8. tota disp. 1.

8 Concessa iurisdictione, intelliguntur etiam concessa illa, sine quibus expedit non potest l. 2. ff. de iurisd. omn. iud. Silu. vbi supra Panor in c. si. num. 5. de except.

9 Concessio Iurisdictionis est fauorabilis Cou. prac. qq. c. 1. in fi.

10 Iurisdictione non censetur reuocata donec sciat qui eam habet. licet reuocetur propter delictum sic multis cit. Sanchez de matr. lib. 3. dispe. 3. à num. 11. Alij tamen quos refert, & sequitur Felin in c. Coeterum de rescrip. num. 24. docet cen-

si reuocatam, quoties reuocetur per sententiam priuantem ipso iure non generaliter, sed specialiter, & certitudinaliter, nec sufficere sententiam super crimine. Vide locum.

11 Ad intelligentia reg. Quod communis error tribuit iurisdictionem fule Sanchez de matr. lib. 3. tota disput. 22.

12 Quis Superior potest facere præceptum obligans ad mortale Arag. 1. 2. q. 62. ar. 3. dub. 1. ad 2.

13 Obedientia excusat in dubio credentem licere quod iubetur Silu. ver. Obedientia parag. 2 & religio 6. num. 6. Tolet. de pec. mor. c. 15.

14 Non potest præcipi, vt quis propter sanitatem permittat sibi membrum abscindi, aut ferat grauissimum dolorem Sor de iust. lib. 5. q. 2. ar. 1. conct. 3.

15 Non potest præcipi reuelatio peccati omnino occulti c. Erubescant dicitur 32. aut iteratio confessionis Nau. c. 23. num. 38. V. ver. Confessio num. 24.

16 Nolle aliquid facere eo ipso, quia iubetur, mortale est, etiam in re leui est enim contemnere, seu nolle subdi Nau. vbi supra num. 36. Item nolle obedire in re notabili scienter sine causa, etiam sine contemptu Silu. ver. obedientia q. 1.

17 Papa debent saculares obedientiam in spiritualibus, non in temporalibus Silu. vbi supra q. 6. Pan. in c. Veniens de vet. num. 4.

18 Nolle obedire ex indignatione, id est non ex eo, quòd Superiori subdi renuat, ne ipsum ea re solatio afficiat, nisi indignatio ipsa sit mortalis, non est peccatum mortale. Sanchez in sum. lib. 1. c. 5. num. 12.

Sicut nec mortale est contemnere Prælatum, quia imprudens est, aut infirma fortis, aut quòd eius auctoritas est exigua, aut circa res leues. Cast de leg. poen. lib. 1. c. 5. conc. 2 Sanchez num. 13.

19 Non est obediendum superiori, cum præsumitur malum inde oriturum Pan. in c. Quando de rescrip. num. 2. Silu. vbi supra V. ver. Lex num. 49.

20. Credens Superiorem non fuisse præcepturum; si veritatem sciret. potest non obedire Nau. vbi supra num. 139.

21. Nec Prælatus tempore pestis, nec Princeps tempore belli potest populum de serere Sor. de iust. lib. 5. q. 1. ar. 8. Arag. 2. q. 64. ar. 7. dub. 1. ad 3.

22. Non est obediendum cum proximi scandalo Silu. vbi supra q. 5. vers. Nec secundo Cou. in reg. Peccatum p. 1. num. 3. aut cum præcipitur aliquid contra legem Dei, aut in dispensum salutis, aut contra præceptum Superioris S. Tho. relatus à Silu. vbi supra q. 1. & ver. adulterium num. 3.

23. Subditus an teneatur obedire contra propriam conscientiam, V. supra pag. 12. num. 29.

24. Non volo denotat præcisè resistantiam, & contemptum. Nolo verò non semper Pan. in c. finem de dol. & cont. num. 4. Immo nolo importat præcisè resistantiam, & non volo simplicem impotentiam. Ias. in l. Quise Patris C. vnde liberi Dec. in c. Prudentiam parag. Sexta num. 19. de ff. deleg.

25. In dubio etiam practico, accedente Superioris præcepto, tenetur Subditus obedire Molin. de iust. trac. 2. disp. 13. vers. Illud circa rem. de quo Sanchez in sum. lib. 6. c. 3.

PECULIUM.

V. Clericus.

1. **P**eculium castrense, aut quasi castrense est. quod acquiritur ratione militiæ aut Officij publici, & potest acquirere de eo liberè disponere. Profectum est quod filius acquirit ratione Patris, nec in eo quicquam iuris habet, sed totum est Patris. Aduentitium, quod industria, donatione, successione, aut fortuna acquisitum; in quo proprietatis quidem est filij, vsusfructus verò Patris dum vivit: sed filius emancipatus habet dimidium Silu. peculium 1. q. 3. Castrense item est, quod ea

Acquisitum ex rebus Patris propria industria, partim est profectum, partim aduentitium, itaque dimidium erit filij. Nau. in man. c. 17. num. 144. Ang. ver. peculium parag. 11. relato Barr. in trac. de duob. frat. & in l. Cum oportet C. de bo. quæ lib. Silu. verò vbi supra q. 12. vult ita acquisitum totum esse Patris, nisi filius sit emancipatus, quo casu vera est opinio Nau. fusè Molin. de iust. trac. 2. disp. 25. 1. & seq. Paschas. de iurib. patr. pot. p. 1. c. 3. Azor. p. 2. lib. 2. c. 22. & seq. Anchar. in c. Licet de sepul. in 6.

2. Quod laicis est aduentitium, Clericis est Castrense, vel quasi Silu. vbi supra q. 2. Pan. c. In præsentia de probat. num. 56. v. Sanchez in sum. lib. 7. c. 13. num. 30. & seq. & supra ver. Clericus num. 15. Est etiam quasi castrense quod à Patre datur filio intuitu Clericatus, & ab eo donatum, ut esset patrimonium, ad cuius titulum ad ordines promoueretur, quando causa subsecuta est. Si enim receptio ordinum non subsequatur, non esset peculium quasi castrense, sed redit ad Patrem, vbi supra num. 29. & cum alijs fratribus adducendum. Molin. de iust. trac. 2. disp. 13. 1. vers. Item quasi castrensis, & c. V. Donatio num. 258.

OFFICIUM.

DELEGATIO.

V. Dominium. Gratia. Venditio.

1. **D**omini tenentur sub mortali datura officia vtilioribus Reipublicæ Arag. & Ban. 2. 1. q. 63. ar. 2. præsertim si habeant iustitiæ administrationem Sor. de iust. lib. 3. q. 6. ar. 4.

2. Neophiti ad publica Officia promoueri non possunt Glo. in c. Constituit 17. q. 4. vbi Barbos. plurimos congregans. V. tamen Couar. in Clem. si furiosus de homic. p. 1. parag. 2. concl. 5. & seq.

3. Quis Ordinarius potest delegare, cum potestate subdelegandi Com. ex Silu.

VCL.

ver. Delegatus num. 10. & 12. Non potest tamen is delegatus subdelegare nomine proprio, quia neque Ordinarius ei potest eam facultatem concedere Fel. in c. Super quaestionem num. 18. de off. deleg. Sanchez de matr. lib. 8. disp. 31. num. 8.

4 Delegatus à Principe potest delegare, nisi detur ei nudum ministerium, sed non potest delegare cum potestate subdelegandi d. c. Super quaestionem, c. Pastoralis, c. Quoniam eo. tit. Pan. in d. c. Super, parag. si verò num. 6. & c. Cum causam de appellat. num. 4.

5 Potest etiam delegare Vicarius generalis Episcopi, habet enim ordinariam iurisdictionem Pan. in d. c. Quoniam num. 11. Couar. 3. var. res. c. 10. num. 11. Item Parochus, eiusque Vicarius, siue perpetuus, siue ab Episcopo datus loco Parochi, siue ab ipso Parocho constitutus cum huiusmodi facultate Suar. alij cit. to. 4. disp. 26. sect. 1. num. 4. & qui ex privilegio perpetuatione Dignitatis, aut Officij potest absolueri Nau. c. 27. num. 45. & de priuil. cons. 9. num. 1.

6 Potest Prelatus delegare privilegium absolvendi subditos, vel cum eis dispensandi, si non sit concessum respectu certæ personæ, sed in genere Silu. vbi supra num. 112.

7 Delegatus cum nudo ministerio habet iurisdictionem coercendi impediens res Glo. in c. si. parag. Coeterum, ibi Pan. num. 3. de off. deleg. Sed annot. marg. ad d. Glo. id negat, nisi in ipsa delegatione apposita sit clausula Contradictores, &c. Vel secundum Rom. 462. & Rebuff. prax. benef. de for. nou. prouis verus Contradictores, nisi illi se opponant de facto, non de iure V. Pan. in c. Ex literis de off. deleg. num. 4. Ego teneo veriolem Glo. sententiam per d. c. Ex literis, ibi, Cum huiusmodi demandata iurisdictione delusoria videretur, si subdelegatus huiusmodi coercionem aliquam non haberet. Et glo. ibi, ver. subdelegatus dicit, etiam merum executorem habere coercionem. Quando dicitur electa industria personæ, & quibus verbis, vide Monetam, solum tractantem de

commut. ult. vol. c. 5. num. 549. ad 566. 8 Delegatio spirat mortuo delegante re integra, c. Relatum, & seq. & c. licet vndique de off. deleg. Si tamen communitate ignoratur mors, tenent gesta per Delegatum, vt multis relatis docet Sanchez de matr. lib. 3. disp. 22. à num. 55. Item, spirat morte eius contra quem mandatur, c. Significauit de rescrip. Item excommunicato, aut suspenso delegante re integra, Glo. in d. c. licet, ver. re integra. Nisi illa priuatio, & amotio hominis sit occultata; tunc enim tenent gesta, concurrente communi errore Sanchez vbi supra num. 58. In utroque tamen dicto alij multi contrarium docent. Spiratitem finito officio delegantis re integra, etiam si sit delegatus Principis, & ad vniuersitatem causarum, glo. in d. c. Licet in fi. & ibi Pan. num. 7. Sanchez. num. 32.

9 Potest delegari simplex ministerium absolvendi etiam à Delegato ordinarij, & à Subdelegato Delegati Papæ, non verò eorum in iurisdictione Nau. c. 27. num. 45.

10 Delegato etiam Principis non creditur, nisi de ipsa delegatione constet per authentica scripta Extrau. i. inter com. parag. 1. de elect. l. vn. C. de mand. Princip. V. ver. Cardinalis, & ver. Litteræ num. 2.

11 Delegatio realis, id est quæ fit Dignitati vel Officio non extinguitur morte Delegati, sed transit in successorem: secus si personalis. Item realis transit in successorem, amoto Delegato ab Officio; personalis verò secus; Nam potest adhuc cognoscere, etiam re integra, cum non expiret eius delegatio finita dignitate: nisi ea persona sit priuata dignitate in peccatum delicti; vel nisi translata sit ad statum incompatibilem, ita vt factus sit iurisdictionis Ecclesiasticæ incapax.

12 Sufficit autem Dignitatem, aut Canonatum obtineri tempore impetrationis rescripti, licet tempore præsentationis cessarit Dignitas Sanchez. de matrim. lib. 8. disp. 17. q. 1. & 3. Vbi etiam vide, vtrum delegatio sit personalis, aut realis, quando commissio sit expresso nomine Dignitatis, & personæ. In quo cum

res sit controuersa, alijs dicentibus esse realem, alijs esse personalem, si precedat nomen proprium. Ipse docet semper esse personalem, quia nomen proprium restringit nomen Dignitatis, quod est generale ad omnes ea fulgentes. V. Pan. in c. mandatum de præsumpt.

13 Subdelegatio non spirat re integra quoad ipsum delegatum, mortuo subdelegante, sed superiute primo delegante, quando delegatus subdelegauit ex speciali potestate sibi à delegante tradita, secus delegato subdelegante iure proprio in casu, quo subdelegare potest. Item mortuo delegante re integra quoad delegatum, sed non quoad subdelegatum, qui iurisdictione vii capit: quia cum subdelegatus vlt fuerit iurisdictione, ipsa radicata in eo est: ac proinde eius duratio iam non pendet à primo delegante, aut subdelegante c. penul. de off. deleg. in 6. Idem dic mortuo primo delegante, re non integra quoad delegatum. Dicitur autem res non integra in huiusmodi gratijs, in quibus non est citatio partis, quando delegatus primo actum exercere coepit corresponsentem citationi partis, vt si coepit vocare ad cognoscendum de veritate precum. In alijs vers. causis dicitur res non integra quando facta est citatio partis c. vlt. de off. lega. c. Relatum, & c. Gratium de off. deleg. aut alius actus citationi æquiualeus Monet. alios referens de commut. vlt. vol. c. 8. num. 17. V. Couar. 3. var. res. c. 15.

14 Delegatus dicitur functus officio suo, eiusq. iurisdictione cessat, cum per se, vel per alium executus est sententiam suam, c. In literis de off. deleg. & Ideo non potest amplius se intromittere in cognitione causæ Pan. in d. c. In literis num. 2.

15 Delegatus renuntians suæ delegationi, potest nihilominus penitere, eaq. vt, si delegans nondum acceptauit renunciationem Monet. vbi supra num. 845. per c. Licet, & ibi glo. de procur. in 6. & si remisit causam ad Superiorem, desinit esse Iudex illius c. Licet, de off. lega Sanchez de matr. lib. 8. disp. 14. num. 8.

TRIBVTVM GABELLA

V. Excom. Bullæ. Officiũ. Clericus.

1 **T**ributum est census, qui præstatur de proprio solo Principi, vel Communitati.

2 Gabella genericum nomen est, exactiõnem publicam importans, sub se continens Tributum, pensionem, censum, pedagium, guidagium, vectigal, Collectam, tallias, præstantias, & huiusmodi Silu. gabella 1. in princ.

3 Princeps imponens noua tributa sine Reipublicæ necessitate, tenetur restituere Nau. in man. c. 23. num. 6. vers. 16. Arag. 2. 2. q. 62. ar. 3.

4 Potest ex consuetudine immemorabili gabella exigi etiam de rebus ad sustentationem allatis S. Ant. p. 2. tit. 1. c. 13. par. 8. Nau. c. 17. num. 203. vers. An autem Silu. gabella 3. num. 6. Azor. p. 3. lib. 5. c. 21. Beia p. 1. casu 13. vers. Tum demum. Less. lib. 2. c. 33. dub. 7. Salon. 2. 2. 10. 2. de vectig. art. 3. contr. 6. à num. 12. Arag. 2. 2. q. 62. ar. 3. qui etiam docent id licere in casu urgente, & necessario Reipublicæ. Alij tamen, quos S. Ant. loc. cit. refert, contrarium docent. Potest etiam vi præscriptionis legitimæ exigi causa cessante. Silu. gabella 2. q. 6. sed hoc merito negat Azor. vbi supra.

5 Subditus nimium grauatus alijs impositionibus potest fraudare gabellas iustas, S. Ant. vbi supra in si. Silu. gabella 3. num. 17. etiam si per id damnificentur gabellas ementes: quia Princeps non potest illis vendere, quod est alienum. est autem tunc subditus illud sibi retinendi Silu. vbi supra num. 24. Beia p. 2. casu 13. P. Nau. c. 1. p. 3. dub. 10. Less. lib. 2. c. 33. dub. 10. V. Salon. ar. 3. cit. contr. 8. in si, vbi alijs cit. docet id illicitum, quando illæ gabellæ ad diuersos exactores pertinet sed Molin. de iust.

tract. 2. disp. 64. num. 10. pluribus cit. absolute docent dari compensationem non solum in dicto casu; sed etiam cum Princeps debet aliquid alicui, quod hic alia via recuperare non potest, & num. 8. & seq. docet defraudantem cogendum non esse ad restituendum.

6 Res emptæ transeunt cum onere gabellæ nondum solutæ Silu. gabella 2. q. 9. & gabella 4. q. 4. & immunitas 1. q. 6.

7 Clericus non tenetur soluere gabellam pro grano, vino, &c. quæ habita ex præbenda vendit. glo. in c. si. de vit. & hon. cler. vbi Pan. num. 10. Silu. q. 6. cit. Nec pro vena ferri, ex qua facit ferrum, vt vendat, & lucretur. Anchar. in c. Ex literis de colab. cler. & mul. Nec de rebus delatis non causa negotiandi Silu. gabella num. 9. & gabella 3. num. 10. Immo nec pro rebus delatis causa negotiationis, & mercimonij nisi tertio monitus per Episcopum, ab huiusmodi negotiationibus secularibus non desistat. Pan. vol. 1. conf. 13. per c. si. cit. & exigens est ipso facto excommunicatus, c. Quamquam de cens. in 6. Nec pro bonis patrimonialibus assignatis in titulum, vt ad sacros ordines promoueat Martha deiurisd. p. 4. cent. 1. casu 12. num. 45. quem sequitur Ricc. alios referens p. 2. dec. f. 298. Nec. pro pane, vino, carni- bus, panis, & alijs ad victum & vestitum necessarijs; & exigentes incidunt in excomm. Bullæ Cœnæ can. 18. per illa verba Quiuê Collectas & alia onera clericis imponunt Alter vbi supra c. 6. dub. 3. Silu. immun. 1. parag. 22. Pan. in d. c. Non minus. Nau. c. 27. num. 128. Sperell. dec. decis. 13. à num. 18. Tolet. lib. 5. c. 24. num. 2. V. eundem Sperell. dec. 94. Nec excusantur qui exigunt, vel mandant exequi à Clericis huiusmodi gabellas: animo restituendi in fine anni, licet protestentur se id facere ad vitandas fraudes publicanorum. Nam præterquam quod numquam tantundem restitunt, cogunt ad soluendū, quod Clericis est magnum onus. & incommodum, & verè exigunt ab iniuris Alter. c. 3. cit. vers. Sexto not. Pro bonis patrimonialibus, an teneantur Clerici ad tributa,

vide supra ver. Clericus num. Azor. p. 3. lib. 5. c. 18. q. 7. Sayr. & plures ab eo citatos pro negotiata Alter. c. 6. cit. dub. 7. An teneatur soluere pro alijs bonis patrimonialibus, Vide ver. Clericus num. 23. Quæ sint ea, quæ negotiationis causa dicuntur; optimè Magal. 1. 2. p. lib. 2. c. 17. q. 5. num. 65. & seq.

8 Sufficit gabellam soluere cum petitur, si res parui pretij vendatur, Item cum tributum magno rigore exigitur. Sor. de iust. lib. 3. q. 6. ar. 7. Immo ex Tabien. ver. pedagium parag. 8. siue res sit parui pretij, siue magni, modò publicè vendatur, & dolus non interueniat, non tenetur soluere, nisi petatur, vbi est consuetudo, vt non soluatur nisi petita Courr. in reg. Peccatum. p. 2. parag. 5. num. 5. vers. Quod si Vbi verò est consuetudo, vt vendentes quarant exactores, seruanda est in gabella iusta, Tolet. lib. 5. c. 75. Courra Sor. scribit Arag. 2. 2. q. 62. ar. 3.

9 In dubio seruandæ leges tributorum, & vectigalium Sor. de iust. lib. 3. q. 6. ar. 7. intellige de antiquis Castr. de leg. poen. lib. 1. c. 11. Nam nouè impositum non tenetur Ciues soluere, vbi de eius iustitia dubitatur Gabr. in 4. dist. 15. q. 5. ar. 2. Io. Med. de restit. q. 13. Arag. vbi supra: quare si non apparet de iusta, non cogendi fraudantes ad restitutionem Cai. in sum. ver. Vectigalia. Non videntur autem iusta quæ imponuntur ijs, qui nullam habent vilitatem. Med. vbi supra q. 15. ad 3. & secundum Cai. vbi supra, vix vlla gabella iusta est. Nouæ non obligant, nisi constet iustè impositas Silu. gabella 3. q. 3. Arag. vbi supra. In qua verò est, quæ pro rebus ad vsum proprium allatis exigitur. las. in l. Cœteræ parag. sed si quis ff. de lega. 1. num. 8. Cai. & Sor. vbi sup. Et exigentes sunt excommunicati per Bullâ Cœnæ, vbi excommunicatur exigentes vectigalia prohibita hæc autem prohibita sunt l. Vniuersi C. de vectigalibus. Tolet. lib. 5. c. 73. Possunt tamen reddi iusta, si alia onera imposita sint, ciuibus, quibus magis gra;

graentur diuites quã pauperes Graff decif. p. 1. lib. 2. 125. num. 25. Iniqua etiam est, quæ pro vtilitate propria Principis exigitur Silu. gabella 3. num. 19. Ban. 2. 2. q. 62. art. 3. dub. 3. & com. aut causa cessante Hofst. in sum. de censib. parag. Ex quibus, vers. Sed quid si mercatores. Zachar. ad Pan. in c. 1. de constit. Azor. p. 3. lib. 5. c. 23. lib. 5. Nisi causa similis in genere, vel in specie superueniat Roder in sm. lib. 2. c. 72. in fi. Sayr. clar. reg. lib. 3. c. 7. nu. 12. Iniqua etiam est, quæ maior est, quàm causa postulet, aut imponitur non pro ratione bonorum Arag. vbi supra Silu. gabella 3. num. 3. vers. 4. Item iniqua est, cum vna parte Ciuium exempta, reliqui totum soluunt. Silu. gabella 4. q. 9. Sor. lib. 3. q. 6. ar. 7. in fi. Tolet. lib. 5. c. 24.

10 Si Itaruo cauetur, vt ex quacumq; hereditate, quæ alicui obueniat, soluat certum tributum; non tenetur hæres suus. Molin. alios referens de iust. tract. 2. disp. 180. vers. Ex hoc eodem;

11 Gabellas iustas defraudans peccat mort. & tenetur restituere Cou. Sor. Silu. Tolet. vbi supra contra Ang. ver. Pedagogium parag. 6. V. Cordub. de cas. q. 95. Non verò si dubias, &c. vt supra,

12 Gabellas imponere possunt, qui superiorem in temporalibus non agnoscunt Silu. gabella 3. num. 1. & com. & consuetudo immemorabilis communiter approbata c. Super quibusdam de verb. sign. S. Ant. p. 2. tit. 11. c. 13. parag. 8 Arag. ar. 3. c. cit. & com. de quo Alier. de censur. to. 1. disp. 6. lib. 5. c. 4. Azor. p. 3. lib. 5. c. 18.

13 Ecclesiastici tenentur ad collectas pro refectioe pontium, murorum Ciuitatis, viarum, &c. aut pro communi bono totius Republicæ impostas secundum Inn. in c. Non minus de immun. Eccl. Contra-ria est communis Canonistarum, vt refert Hofst. in sum. de immun. Eccl. parag. A quibus Pan. in d. c. Non minus dicens se ita obtinuisse in Ciuitate Senarum, & vol. 2. conf. 3. & 9. Silu. immunitas 1. q. 5. Ang. eo. parag. 37. Franc. Leo. in Thel. for. Eccl. ver. immunitas Eccl. Regulares exempti

Pius V. per Bull. quæ inc. Duo vbera. Tenentur Ecclesia ad munera realia de prædio habente tale onus perpetuò annexum, glo. in c. 1. ver. bonorum de immn. Eccl. in 6. de quo iterum, ver. Excom. Bullæ nu. 45. & supra ver. Clericus num. 24. Item in concernentibus directè vtilitatem Ecclesiæ, & laicorum, vt si flumen inundet, &c. Si hostilis exercitus, aut prædonum incurtus territorium Ciuitatis inuadit, prædia deuastat, vbi Ecclesia habet suas possessiones; & pro fonte, vnde etiam Clerici hauriunt aquas Azor. vbi supra c. 19. q. 11. Non tamen cogi possunt per Laicos Pan. & alij cit. Felin. in c. Ecclesia S. M. de const. num. 441 & seq. & in c. Verum, de for. in fi. Anchar. in d. c. Non in fi. Vide 23. q. 8. per tot. & las. in l. Placet rationabilis, prima lectura C. de sacr. san. Eccl. Et generaliter, vbi publica versatur vtilitas, vel necessitas potest Ecclesia contribuere, iuxta c. Aduersus de immun. Eccl. Anchar. vbi supra num. 2. fusè Carol. Graff. de eff. cler. effec. 3. & infra excom. Bull. num. 45.

14 Vsufructuarius tenetur ad onera Collectarum, gabellarum censuum, pensionum, tributorum, & simulum, cum possideat, & fructus percipiat ex re possessa Gratian. discep. for. c. 611. num. 4: Intellige quando Vsufructus ferre potest illud onus, aliàs si remaneret inutilis, soluet hæres, vt quando his solutis nihil commodi ex vusufructu remaneret Vsufructuario. Surdus pluribus cit. decif. 38. num. 6. & seq. Silu. Vfus q. 9. ver. 2. Ang. eo. parag. 9. Azor. p. 3. lib. 1. c. 19. parag. 20. quaritur. Regulariter autem Vsufructuarius tenetur ad collectas. 1. Si pendentes parag. Si quid ff. de Vsufruc. V. ver. Debitum num. 25.

15 Ad Gabellam contractuum non tenentur Clerici, neque Ecclesia Felin. in c. Ecclesiæ S. M. de const. num. 142. Archid. in c. Sancimus 23. q. 8. Nisi Clericus negotiorum, tunc enim soluit Dec. in d. c. c. Ecclesia num. 77. de quo tamen dic, vt supra ver. Clericus num. 14.

16 Forenses contrahentes in loco Hospitij tenentur ad gabellas illius; sunt enim

onus consecutiuum contractus Cai. in sum. ver. Vectigalia iniqua. Io. Med. de rest. q. 15. vers. Per hæc patet. Sanchez de matr. lib. 3. disp. 18. num. 2.

16 Ecclesia tenetur ad onera iustè imposita, etiam pro bonis suis in alio territorio, si onera sint realia Ecclesiarum, vel personalia, vt procuraciones decimæ Papales, & c. secus si onera illa sint realia prædiorum, vt in tributis, quæ soluuntur vbi sita sunt prædia Anchar in c. 1. de immun. Eccl. in 6. q. vlt. & ibi Franch.

17 Pauperes, qui nihil præter quotidiana victum habent, vel elemosynis, vel diurna mercede acquisitum, non tenentur ad gabellas. Salon. 10. 2. de vectigal. ar. 5. controu. 1.

LEX. PRAECEPTVM. STATVTVM.

V. Actus. Clericus. Interpretatio. Iudicium. Oratio. Poena. Priuilegium.

1 **L**EX est ordinatio actiua rationis practicæ ad bonum commune ab eo, qui curam habet communitatis, de iure, non de factò promulgata silu. ver lex initio.

2 Præceptum est motio superioris, aut legis interpretatiua aliquid faciendi, vel omittendi ex debito, idest ex necessitate salutis, ex S. Tho. c. 2. q. 16. ar. 1. & q. 100. ar. 9.

3 Statutum est ius ab homine positum vel est dispositio, ex qua ius producit. Inst. de iur. natur.

4 Legem generalem facere possunt, Primò Papa in omnibus spiritalibus, & Ecclesiasticis c. si de const. & in ciuilibus ex causa silu. vbi supra q. 4. in fi. Secundo Generale Concilium Papæ auctoritate auctoritate factum c. Regula dist. 3. Tertio Legatus in Prouincia sua, c. si de off. lega Quarto Concilium Prouinciale c. Si quis

Episcopus 1. dist. 92. Sed non ligat extra Prouinciam silu. vbi supra Quinto Episcopus in sua Dioecesi, c. si quis de mat. & obed.

5 In ciuilibus generalem faciunt Imperator, & quibus ipse hoc mandat: Particularem verò omnis Ciuitas, & populus. Inst. de iure nat. parag. 2.

6 Archiepiscopus, & Episcopi Prouinciales tenentur legibus Concilij Prouincialis, etià quoad vim coactiuâ, ita vt in eis dispensare non possint, nisi in casu necessitatis, cum non est recurus ad Papam Sanchez pluribus relatis de matr. lib. 8. disp. 17. num. 38. & seq. Nau. de off. ord. cons. 7. Vide silu. absolutione num. 2. in fi.

7 Lex non obligat in conscientia, quâdo constat eius rationem cessare Nau. de sent. exc. cons. 20. num. 5. silu. ver. lex q. 9. ver. 8. Pan. in c. Quia plerique de immun. Eccl. num. 30. Ang. ver. lex num. 4. Intelligitur quando ratio illa expressa est in ipsa lege Caltr. de iust. hæret. pun. lib. 2. c. 26. ar. 2. concl. 1. V. Glo. in c. Neophiti ver. causa, dist. 61. Aut saltem si inde colligatur Ang. vbi supra vers. 7. silu. eo. q. 9. vers. 8. & alij, quos refert, & sequitur Sayr. cla. reg. lib. 3. c. 7. num. 11. Intelligitur secundò, si ratio illa legis omnino cesset. Non enim sufficit, si cesset in casu particulari Sor. de iust. lib. 1. q. 6. ar. 8. Arag. 2. 2. de domin. vers. sed restat nunc respondere, & q. 67. ar. 2. Azor. p. 1. lib. 5. c. 16. q. 15. Sanch. de matr. lib. 2. disp. 37. num. 3. Sayr. vbi supra cap. 1. num. 6. Nisi ille casus particularis ex illis sit, quem si legislator cogitasset excepisset: tunc enim lex illum non comprehendit S. Tho. 1. 2. q. 56. ar. 6. & alij cit. Cessantibus inconuenientibus, ad quæ vitanda facta est lex, cessat ipsa lex Pan. in c. Quoniam contra de prob. num. 6. Nau. c. 16. num. 37. Caiet. 10. 1. opusc. 12. q. 2. V. Roder. in Bull. Cruc. trac. de censib. condit. 4. dub. 1. dicto 3. Monet. de commut. vlt. vol. c. 8. num. 438. qui num. 457. cum seq. de legib. lib. 6. c. 9. num. 2. 3. 10. & seq. docet cessare legem, cessante contraria eius causa, seu ratione, idest quando eius vsus propter mutationem.

rationem materiae, vel circumstantiarum factus est iniustus, vel iniuus. Secus si cesset tantum negatiue, vt quia ratio, que mouit Principem, iam non subsistit; eius tamen vsus non est iniustus, nec per se contra aliquam virtutem, vt si monasterio concessum sit non soluere decimas propter eius indigentiam, & solum cesset eius indigentia. & num. 468. in primo casu cessare ipso iure: in secundo post sententiam. V. Michaelem Ferrum qq. moral. & Vicar. P¹². q. 105.

8 An lex obliget ad mortale, in dubio conijciendum ex verbo præceptiuo, materia grauī, & poena lo. med. de ieiunio q. 7. Tolet de pecc. mort. cap. 20. Arag. 2. 2. q. 6. ar. 3. Et quoad poenam affirmat etiam S. J. lib. 1. q. 6. ar. 5. sed Nau. de const. consil. 3. & in man. c. 23. num. 54. negat, nisi id quod prohibet, vel iubet, sit per aliam legem diuinam, naturalem, vel humanam prohibitum. Alij vt Silu. ver. præceptum q. 3. & Salon. 2. 2. q. 76. ar. 6. docent esse mortale, si poena sit corporalis, vt mortis, aut mutilationis, excommunicationis, suspensionis, depositionis, aut interdicti, &c. & hæc verior. V. Duard. in Bull. Coenæ lib. 3. par. 8. q. 2. & Sanchez in sum. lib. 3. c. 9. à num. 31. & lib. 6. c. 4. num. 49. & Azor. p. 1. lib. 5. c. 5. q. 4.

9 Quantum, & quomodo lex obliget, conijciendū ex communi interpretatione, ac vsu præsertim doctorum, bonorum. Tolet. vbi supra c. 19. vers. quintum, & com.

10 Obligant ad mortale in lege Ecclesiastica verba teneantur, sint obligati, Præcipimus, & æquipollentia Nau. in man. c. 23. num. 52. sic etiam Iubeo debet. Silu. ver. præceptum q. 2. Secus de faciant, dicat Nau. nu. 49. Mandatum obligat tantum ad veniale Nau. de lobel. not. 32. num. 52. Franch. decis. 639. num. 6. nisi sit in materia consilij Silu. q. 1. cit. aut de honestate tantum c. 1. de test. cog. Glo. si. in c. 1. de despons. impub. Oportet dicit præceptum lo. Med. de ieiunio q. 9. Nau. vbi supra num. 53: in dubio interpretandum, pro consilio Castr. de leg. poen. lib. 1. c. 6. docum. 4. Præcipimus, Iubeo, dicunt præ-

ceptum n. Glo. in Clem. Pastoralis, ver. de mora, de re iud. sic etiam Impero medico Azor. p. 1. lib. 5. c. 6. q. 5. Item Iniungimus, glo. in Clem. Quia contingit, ver. iniungimus, de rel. dom. Item Prohibeo, Inhibeo, Veto, Interdico. Pan. & Fel. in c. Nam concupiscentiam de const. num. 5. Item Mando, quando ponitur in constitutione aliqua statuente Fel. vbi supra Silu. ver. præceptum q. 2. Castr. de leg. poen. lib. 1. c. 5. Item Necessariò, Necessè est, que imponant necessitatem, vt etiam verbum Non potest, Non licet. Sanch. de mar. lib. 6. disp. 38. num. 20. & in sum. lib. 6. c. 2. num. 38. Pleniorem de hac materia tractationem vide apud Sayr. clar. rag. lib. 3. c. 8. & lib. 7. c. 7. & 8. Felyn. in c. Rodolphus de rescrip. par. 6. si supra Suar. de legib. lib. 3. c. 26. Sanch. vbi supra.

11 Lex sub poenâ excommunicationis tantum lata obligat ad mortale Cai. in sum. ver. peccatum Valent. 1. 2. de leg. hum. p. 6. Castr. de leg. poen. lib. 1. c. 5. Alii contra sentiunt obligare etiam si sit terenda, sic Silu. vbi supra q. 3. Nau. in man. c. 23. num. 53. Cai. 2. 2. q. 196. ar. 8. & Tol. vt tunc comminatoria nõ obliget ad mortale, quando eius transgressio non peruenit ad hoc, quòd ille sit dignus excommunicari; tunc enim non peccat mort. nisi post legitimam monitionem V. Saachez in sum. lib. 9. c. 4. à num. 47.

12 Omnis Lex, nisi aliud dicat, ad culpam obligat Sor. de iur. lib. 1. q. 5. ar. 4. circa si. Excusat autem à mortali defectus deliberationis, & materiae exiguas Com. Nau. autem c. 22. num. 49. putat nullam legem humanam obligare ad mortale, nisi legislator id intenderit. Sed melius alij docent præceptum etiam non intendens, obligare ad mortale, si res sit grauissima; secus si leuissima, etiam si obligare intendat. V. Sanchez vbi à num. 3. & num. 67.

13 Ecclesiæ lex non obligare cum periculo mortis Cai. 1. 2. q. 96. ar. Nisi interueniat Ecclesiæ, aut fidei contemptus Sor. vbi supra Nau. in c. Inter verba præl. 3. num. 3. Aut nisi periculum mortis intrinsecè coniun.

coniungatur cum obseruantia legis; vt si tempore pestis Episcopus præcipiat Parochis, vt in suis parochijs resident. huiusmodi enim præcepta talis naturæ sunt, vt ad eorum obseruantiam intrinsecè sequatur periculum mortis à legislatore præsumitur, Arag. vbi supra, vers. In quarto argumento, V. Azor. p. 1. lib. 1. c. 11. & lib. 5. c. 8. q. 6.

14 Ecclesia non potest præcipere, nec punire actus interiores S. Tho. 2. 2. q. 91. ar. 4. & ibi Caiet Nau de poenit. dist. 5. in princ. num. 23. Couar. in reg. Peccatum initio p. 2. num. 7. & com. Intellige directè, & per se, nam indirectè potest Arag. 2. 2. q. 83. ar. 13. V. [Supra Horæ canonice num. 22.]

15 Lex non obligat in casu, quo pater locum non habere Nau. rubr. de iudic. nu. 75. & seq. Item quando est inutilis, Vict. de potest. ciu. num. 22.

16 Lex prohibens quædam exportari à Prouincia, non obligat ad mort. nisi ea vi, vel armis defendere velis contra custodes. Nau. in man. c. 23. num. 60. & seq. Beia Congreg. 5. casu 1. aut tempore famis exportes frumentum ventum, & idem dic de cæteris, si magni referant Sor. lib. 1. q. 6. ar. 4. Arag. vbi supra V. Azor. p. 1. lib. 5. c. 26. q. 1.

17 Lex à maiori partè non recepta, sciente Superiore, & cum possit, non contradicente non obligat Silu. ver. Lex q. 6. sufficit autem binus, aut trinus actus. Idem ver. consuetudo q. 6. in fi. Pan. in c. 1. de treug. num. 4. cum lapsu decennij las. in l. De quibus num. pen. ff. de legib.

18 Lex etiam Papæ obligat post duos menses à publicatione in Prouincia Com. De lege Papæ verum est de iure scripto; sed stylus Curæ contrarium seruat, qui tamen restringi potest ad forum exterius, & Romæ incolæ. Nau. de constit. cons. 1. num. 18. & seq. Si est inferiorum Papæ, & Imperatore, ligat statim à promulgatione scientes. Pan. in c. 2. de constit. & ibi Felin. & Dec. Nau. loc. cit. Et, si lex dicat statim ligare, intelligitur quoad annul-

lationem actus; non quoad peccatum, & poenam: ad hæc enim ignorantia iusta excusat Pan. & Nau. vbi supra V. Azor. p. 1. lib. 5. c. 3. q. 8.

19 Leges Præuilegiorum reuocatoria vim non habent vsq. ad publicationem non solum in Prouincia, sed etiam in Diocesi Cai. 2. 2. q. 90. ar. 4. Sor. vbi supra q. 1. ar. 4. Molin. de contrac. d. sp. 395. num. 3. Sayr. cla. reg. lib. 3. c. 5. num. 13. Val. 1. 2. disp. 7. q. 5. p. 6. & videtur Ang. ver. Lex num. 13 sufficit, iero abrogationem esse illi notam, cuius est præuilegium Azor. vbi supra q. 6.

20 Lex humana non obligat in casu metus cadentis in constantem Sor. vbi supra Sayr. de censur. lib. 7. c. 8. num. 18. asserens de con. addo, Nec cum infamitate Nau. c. 27. num. 239. Azor. p. 1. lib. 1. c. 11. q. 1. Nec in casu scandalosi, c. Super quodam de ista. mon. Pan. in c. 5. quando de referip. num. 1.

21 Lex, & Præceptum fundata super præsumptione non obligat, si constet contrarium Felin. in c. 1. de constit. vers. Felicit. 6. Silu. ver. Lex q. 9. vers. 2. Pan. in c. Quia pierisque, de immun. Eccl. in fi. Item si sit non ad bonum commune Reip. sed ad Principis utilitatem S. Tho. 1. 2. q. 96. ar. 4. Silu. ubi supra vers. 3. Sor. lib. 1. q. 6. ar. 4. & com. Si tamen lex illa fraudem præsumendo statum ret, obligat. Pan. c. Inter alia, de immun. Eccl. num. 6. & seq.

22 Lex non obligat, quando eius verba ad eam non adaptantur, Silu. vbi supra vers. 9. Felin. in c. Nonnulli de referip. num. 101. & seq. Item quando eius poena non potest casui adaptari, Anchar. in c. Vt hi, de eta. & qual. initio Item cum in lege multe sunt poenæ, nec possunt in casu omnes verificari Silu. ver. Interpretatio q. 5. vers. 6. Immo secundum Hostien sequitur Pan. in c. Si quisquam de cohab. cler. & mul. in fi. quando iura varias poenas imponunt, opus erit iusticiis, &c. Imposita tamen vna poena, non potest iudex ad aliam transire.

23 Paruitas materiæ excusat à mortali in omni materia S. Tho. 1. q. 18. ar. 5. Nau. in man. pralud. 9. num. 12. & alibi sæpè, & com. etiam in veneris Nau. in c. ficu de pœna dilt. 1. num. 17. Sanch. de matr. lib. 9. disp. 46 num. 9. qui in sum. lib. 5. c. 6 le correxit.

24 Legem ignorâs sine culpa excusatur à pœna Sot. vbi supra Silu. ver. lex q. 6. Intellige de pœna extrinseca. nam afficit quoad intrinsecam annullationis actus Imol in Clem. 1. de elect. num. 54. Dec. repet. 6. 3. de consil. num. 31. Nau. c. 23. num. 40. Sanchez alios referens lib. 3. de matr. disp. 25. num. re Azor. p. 1. lib. c. 3. q. vlt.

25 Cum ob periculum in mora non potest adiri Princeps, excusatur qui facit contra legem, purans sibi licere; etiam si haberet dubium de opposito, sed nõ æquale S. Tho. 1. 2. 90. ar. 6.

26 Cum in lege excipiuntur aliqui casus, intelliguntur etiam alij alias iure excepti, & in materia favorabili omnes similes Nau. de sta. mon. com. 5. num. 4. & in rubr. de iudic. num. 73. vers. 3. & videtur Silu. vbi supra q. 18. & 21.

27 In his, quæ concernunt fornam actus, vel inducuntur ad iuris rigorem consequendum, non excusantur mulier, & rusticus, sed forma generaliter data servari debet las. in i. Cum dubitatur C. de iur. emphyt. num. 119.

28 Quando aliquid requiritur pro forma, omisso formæ etiam in minima parte, vitiat actum Bur. & Pan. in c. Pitanis. de rest. spol. licet ex necessitate servari non possit, l. Cum hiparag. si præter ff. de transact. vbi Bart. Pan. in c. Debitum num. 2. de bapt. & in c. Publicato num. 9. de elect. V. Felin. in c. Quoniam frequenter in princ. vers. Tu vero attende, vilit. non contest. Pan. in c. Cum olim num. 6. de arbit. & c. Cum post num. 1. de elect. Barbosa. ad c. Quia propter num. 13. de elect. Nec quicquam addi, aut detrahi potest de forma, minusq; adimpleri per æquipollens Hoied de incompat. benef. p. 2. c. 1. num. 26. & seq. Silu. ver. alienatio q. 13.

19 Licet ex causa potestati seculari statuere, ne pareatur literis Apostolicis si-

ne examine; & beneplacito suo, putat Coluat. pract. qq. c. 35. num. 4. citato Driedone de libertate Christ. Ego vero censo id sine Sum. Pont. privilegio fieri non posse: Nisi fortè suspendendo executionem, donec Papa certior fiat de falsa supplicatione, aut alijs inconuenientibus idq; per iudices ecclesiasticos, iuxta Bullam Pij V. anni 1560 Azor. citan. q. 4. & contra Couar. pluribus agit Azor. vbi supra c. 14. q. 5. & 6. V. infra Excom. Bullæ claus. 12.

30 Licitum est facere contra Ecclesiæ legem ob subitam lucri occasione non præmittendam Caiet. in sum. ver. in festo licita c. Licet de fer. quia ut ait Silu. ver. dominica q. 4. vilitas acquirendi, quod alio tempore acquiri non potest, excusat à violatione festorum.

31 Standum est legis menti apertæ etiam contra verba Silu. ver. lex q. 17. & seq. Intelligitur autem mens legis ex ratione expressa. Idemq; 20. Azor. vbi sup. cap. 16. q. 9. Rota coram Buratto decis. 22. a nu. 19.

32 Perius nouum non receditur ab antiquo nisi quatenus exprimitur l. Præcipimus in fi. C. de appell. Nau. de priuil. consil. 24. num. 1.

33 Vbi eadem ratio indubitatè præsumpta, ibidem ius, nisi legislator aliud disponat, quod tamen sequi non tenemur, nisi exprimat S. Tho. de virt. q. 23. ar. 1. Silu. vbi supra q. 18. Intellige quando casus sunt similes re ipsa, non tantum iuris fictione Azor. vbi supra q. 10. Suar. de legib. lib. 6. c. 3. Alia enim est paritas rationis, alias identitas. In illa enim non valet conclusio. In hac verò sic num. 13.

34 Non seruans legem ob magnam difficultatem, aut ne rideatur a prudentibus excusatur Nau. c. 27. num. 223 S. Ant. p. 1. tit. 3. c. 10. parag. 18. rog. 7. Silu. ver. scrupulus q. 4. vers. 2. & 3.

35 Lex Papæ non tollitur per non vltim neq; per contrarium vltim, nisi data scientia Papæ, & illius tollerantia, & acquiescentia, & cursu quadraginta annorum Rota, apud Farin. p. 1. decis. 197. & 223. & 223. V. supra Præscriptio num.

36 Rex obligatur lege sua, si est in ipsa & in

& in alijs par ratio Sor. de iust. lib. 1. q. 6: ar. 7. prope. fin. V. Couar. c. Alma mater p. 1. parag. 1. num. 3. Cum autem dicitur Principem solum esse legibus, intelligitur de potestate absoluta. Nam de potestate ordinaria subiectus est. iuxta l. Digaa vox. C. de legib. Moner. de commut. ult. vol. c. 5. num. 83. V. Azor. p. 1. lib. 5. c. 11. q. 1. & S. Th. 1. 2. q. 96 ar. 5. ad 3. ubi quod Princeps solutus est legibus quo ad vim coactiuam non quoad directiuam.

37 Femina prohibentibus maritis non tenetur obedire Episcopo præcipienti, ne se ornent, si ornatus sit licitus Silu. ver. Ornatus q. 10.

38 Lex puniens delictum intelligitur de perfectol. 1. parag. Hæc verba si. Quod quisq; iuris, & ibi las. Nau. de sent. exc. cons. 10. num. 3. Sayr. de censur. lib. 1. c. 20. num. 7. Nec sufficit peruenisse ad actum principum Pan. in c. 1. de eo qui mitt. in possess. causa rei fer. num. 13. Et contra leges punientes solum conatum derogatum est consuetudine las. loco cit. Speculat. de accus. parag. 1. vers. Quid si primo, saltem quoad poenam ordinariam; Nisi crimen sit atrocissimum c. Si quis cum militibus 6. q. 1. Regula verò illa, Verba cum effectu sunt accipienda, intelligenda est, non de quocumq; effectu extrinseco; sed de illo solo, quem verba propriè significant: Nisi Legislator tacitè vel expresse aliud requirat Sanchez in sum. lib. 6. c. 16. num. 117. V. Felin. in trac. Quando conatus, &c. in fi. tertij tomii Couar. in Clem. Si furiosus de homic. p. 2. initio Iul. Clar. prac. crim. q. 9. & supra ver. Poena num. 10. Fallit quòd delictum non perficitur in fraudem; ut quando quis peregit opus fornicarium, vltq; ad consumationem, quod præuidens fraudolenter extra semen effundit Iul. Clar. parag. sodomia, vers. Quarto quæro Graff. de cas. rel. lib. 11. num. 15. Fallit seuando, quando quis affectat facere quantum potest, & impediatur propter impotentiam faciendi; tunc enim punitur, ac si ad effectum plenarie perduxisset, & hoc verum præcipuè in censuris Bellam. cr. conf. 40. num. 4. V. Riccium p. 2. decis. 41. contra iura afferentes,

39 Ex prohemio colligenda est intentio disponentis Nau. in c. Si quando de rescrip. except. 8. num. 1. Sanchez alios referens de matr. lib. 2. disp. 37 num. 4. & à quibus mens dispositionis declaratur, restringitur, & extenditur Mandos. in reg. 24. q. 1. nu. 9. Sanchez in sum. lib. 7. c. 19. nu. 49.

40 Leges veteres per nouas mutari possunt, & debere aliquando, & conuenienter docent Couar. in c. Alma mater p. 12. initio num. 1. S. Ant. p. 1. tit. 18. c. 1. parag. 3. Snt. lib. 1. q. 7. ar. 1.

41 Lex noua veteris declaratoria non extenditur ad præterita. Glo. in c. 1. de postul. Præl. in 6. ver. de ecetero, nisi lex ipsa aliud dicat Anchar. ibi. Alij contra sentiunt, quos refert, & sequitur Azor. p. 1. lib. 6. e. 16. q. 13. Certe quoad poenas non extenditur Rodrig. à Chuna in Bulla contra sollicitantes q. 3. num. 8.

42 Lex respicit futura non præterita: nisi in ea de præteritis caueatur c. Cognoscentes, &c. Quoniam de constit.

43 Peregrini, & forenses an teneantur ad leges, & consuetudines patriæ, quando extra illam sunt: an verò ad loci, per quem transeunt: in vtramq; partem rationes, & Doctores afferit Sanchez de matr. lib. 3. disp. 18. & latius in sum. lib. 1. c. 12. à num. 19. ubi num. 38. docet non teneri ad leges, & consuetudines loci transitis, & hospitij ad breue tempus quando ea non vigent in proprio domicilio V. Azor. p. 1. lib. 5. c. 11. q. 3.

44 An lex aliqua dicatur fauorabilis, vel odiosa attenditur id, super quo principaliter constitutio intendit providere. Si enim primum interum eius sit statuerè in fauorem alicuius est fauorabilis, licet redderet in damnum, & odium alterius. Si verò principaliter sit in alicuius poenam, si licet cedat in fauorem alterius, est odiosa Felin. in c. 1. de sponsal. num. 24. Sap. ad Pau. in c. Non dubium, ver. fauor. de sent. exc. & alij quos refert Sanchez 2 de matr. lib. 1. disp. 1. num. 4. qui cum Couar. 1. var. res. c. 11. num. 5. id intelligit, quodies odium a fauore distingui nequit. at si odium, & fauor commodè distingui possunt; fauor, vt fauor, odium vt odium adiudicandum est; &

ideo ex edêda lex qua parte est favorabilis: restringenda verò quatenus odiosa. sic etiã Pan in c. 1. de loca num. 10.

43 Quando lex dat certam formam super eo quod alicui conuenit ex officio, factum tenet, etiã non seruãra forma. scilicet quando forma præscribitur habenti tantum potestatem delegatam. Vt si Episcopo mandetur absolutio ab excommunicatione iuris non reseruata sub aliqua forma, illa non seruata tenet absolutio qua illa ex officio conuenit Ang. ver. lex num. 18 Silu. eo. q. 18. Pan in c. Ex parte de cons. num. 6. Anchar. in Clem. 1. de iure iur. nu. 4. Aut nisi formæ communi addatur aliquis modus limitatus; vt Coniunge, si per solentem indaginem inueneris non esse impedimentum; id enim importat conditionem, quæ iure non inest Tolet lib. 1. c. 15 num. 7. Nau. in man. c. 26. num. 37. Sanchez de matr. lib. 3. disp. 33. Aut nisi lex habeat clausulam annullatiuam Barbo. ad Clem. 1. de iure patr. num. 9 Quando dicitur lex aliquid tradere pro forma vide decem signa cum suis ampliatis. & limitatis apud Foelin. in c. Cum dilecta de rescrip. num. 6.

44 Faciens contra Ecclesiæ præcepta ex causa, quam putant rationabilem, non peccat Nau. c. 21. num. 20. & de iniur. cons. 12. num. 2. & de alien. rer. Eccl. num. 9. & 16. P. Sor de dist. pecc. lect. 10. in. fi.

45 Præceptum Regis non induendi clericis non ferendi arma. non equitandi mulas. si parui re ferant nõ obligat ad mort. Sor. ubi supra Sayr. clar. reg. lib. 5. c. 9. num. 15.

46 Non discere præcepta Ecclesiæ, & Decalogi, cum possis, est mortale. Tolet. lib. 1. c. 17. & Articulos fidei Nau. pœnit. & rem. cons. 10. num. 0.

47 Præcepta Ecclesiæ si non in totum, seruanda tamen secundum eam partem, quæ seruari potest Cai. 2. 2. q. 147. art. 7. Nau. c. 21. num. 22. quod verum est, quando præceptum est de re diuidua; non indiuidua. de quo vide Sanchezia sum lib. 2. c. 19. num. 4. & lib. 4. c. 10. q. 1.

48 Finis præcepti non cadit sub præcep-

to, nisi sit etiã materia præcepti Suar. to. 4. disp. 15. lect. 6. 12. in man. c. 13. num. 1. & de red. Eccl. q. 7. mon. 6. num. 3. S. Tho. 1. 2. q. 100. art. 9. & 10.

45 Excusor excusatur, si non obtemperat Superioris mandato, quando ex eo sequitur absurditas, scandalum, vel inconueniens Couar. in reg. Peccatum p. 1. initio num. 5. & alij relati à Cyned ad Decretal. collect. 3. Etiã si Superior mandet sub poena excommunicationis ipso facto. Pan in c. si quando, de rescrip. num. 2. Excusatur etiã, si addit causa rationabilis non parendi d. c. Si quando, & c. Cnm teneamur, de præben. Factum contra legem prohibentem non tenet licet non sit adiecta clausula irritans l. Non dubium C. de legib. nisi ex alia lege, aut ratione certa, & manifesta constet illud ratum, & firmitura esse Azor q. 1. lib. 5. c. 16. q. vlt. ad intelligentiam reg. Quæ contra legem, & c. de reg. iur. in 6. & c. Imperiali 25. q. 2.

50 Episcopi statutum non obligat subditos delinquentes extra Diocesim, c. A nobis de sent. excom. in ant. & c. si. de constit. 6. Fallit primò quando statutum originat causam in territorio proprio ex facto negativo in limitibus alterius territorij commisso; cuius contrarium affirmatiuum in proprio territorio faciendum erat: vt si caueretur quod quicumque fecerit, vbicumque illud fecerit, nisi infra mensem à die commissi criminis coram Iudice comparuerit, sit excommunicatus, talis delinquens ligatur ex ea parte quia non comparuerit, quod faciendum erat in territorio statuentis Fallit secundò quando statutum respicit principaliter rem subiectam statueti, vt cum excommunicatur Clerici non residentes. Fallit tertio, quando quis tenetur ad aliquid faciendum, & illud non facit, vt cum mandat Clericis, vt Synodo interfint. Fallit quarto, quando factum incoatum est in territorio, & alibi cõsumatur Silu. excom. 2. num. 8. Sayr. de censur. lib. 1. c. 6. à num. 39. V. Azor. p. 1. lib. 5. c. 25. p. 2. & infra Excom. num. 18. An autem delinqueas intra Diocesim, sed in loco exempto, V. Anchar. in repetit. c. Possulast. q. 4.

de. for. comp. & in c. fi. de const. in 6. num. 20. Alter. de censur. lib. 3. disp. 9. c. 5. propof. 4. V. Nald. in sum. ver. Monialis num. 17.

51 Statutum continens prohibitionem odiosam non porrigitur in dubio extra territorium statuentis, iuxta Anchar. in c. Canonum statuta, vers. Venio ad aliud membrum, de const. Et ideo filia, quæ ex statuto non succedit, cum tale statutum sit odiosum, potest nihilominus succedere in bonis alibi sitis Pan. in d. c. Postulati num. 10. & seq. Ang. ver. poera num. 23. Silu. eo. num. 11. & ver. statutum. 295. p. 1. ubi afferuntur sex casus, in quibus forensis subijcitur statutis. vide etiam decis. 304. & Anchar. in c. Cum olim. de cler. coniug. num. 10.

52 Statuta generalia laicorum ad Ecclesias vel Ecclesiasticas personas, vel earum bona in earum præiudicium non extenduntur. Nec statutum speciale, etiam si earum commodum, & fauorem concernat, nisi fuerit à Papa confirmatum c. Ecclesia S. M. de const. ubi Pan. & Felin. Item Pan. vol. cons. 83. num. 2. Deest enim in laicis potestas statuendi circa Ecclesias, & earum bona d. c. Ecclesia, & c. Quæ in Ecclesiarum de const. Nec apponere possunt modum, aut conditionem, aliamuè solemnitate in dispositionibus ad pia Silu. immunitas 1. num. 10. Molin. de iust. trac. 2. disp. 134. Azor. p. 3. lib. 8. c. 4. q. 9. Vt quod mulier donare non possit sine consensu duorum agnatorum facta enim donatio sine dicta solemnitate valet ad pia Pan. repet. d. c. Ecclesia num. 34. Si tamen dicta statuta faueant, aut saltem non noceant, possunt Clerici ea seruare, si velint Azor. ubi supra q. 8. de emphyt. Pan. ubi supra num. 25. Vbi num. 26. quod valet statutum inducens merum fauorem Clericis, si dispositio non præcipiendo: vt quod de bonis defuncti construatur Hospitalis: vel Clerici habeant certam partem quia laicus potest privilegiare Ecclesiam c. Nouit de iudic. Vide eundem in d. repet. num. 1. 14. 17. & 37. & Fel. ubi supra num. 78. & seq. cum alijs ibi cit.

53 Stante statuto quod extantibus masculis foemina non succedat, si tempore

statuti foemina erat monialis excluditur à successione: secus si erat secularis, licet post fiat religiosa, vt voluit I an. alios referens in d. c. Ecclesia num. 25. & Ant. Zacchar. in annot. ad d. locum litera K. dicit communiter per scribentes reprobari dictam distinctionem; nec valere huiusmodi statutum excludens fæminas siue iam ingressas siue quæ post ingrediantur monasterium, & multos refert idem sentientes. V. Felin. in d. c. Ecclesia num. 78.

54 Statutum excludens sorores dotatas à successione fratrum, intelligitur etiam si ab extraneo sint dotata Rota coram Seraphino decis. 1291.

55 Statutum laicorum, quod non vendantur immobilia non subditis, non extenditur ad Clericos, propter generale priuilegium, quod habent in acquirendo, de quo in c. fi. de imm. un. Eccl. in 6. Pan. in c. A nobis 1. de sen. exc. num. 5. V. Ex. lom. Bull. l. x. num. 45.

56 Statutum nõ ligat extraneos, & peregrinos nisi ratione rei sitæ in loco ubi conditum est statutum, vel ratione contractus in eo loco inito, vel ratione delicti ibidem perpetrati. c. fi. de for. comp. V. Conuetudo num. 8.

INTERPRETATIO.

DISPENSATIO.

V. Affinitas. Beneficium. Confessor. Gratia. Iuramentum. Lex. Matrimonium. Ordo. Pactum. Votum.

1 Interpretatio legis est, cum declaratur casus dubium, ob cuium & aliqua ratione incertum non esse legem compræhensum; aut cum verba legis ambigua, & obscura expl. cantur.

2 Dispensatio, aliàs relaxatio est rigoris iuris per eum ad quem spectat, misericors, & canonicè facta relaxatio vt ex Host. refert Silu. ver. dispensatio initio.

3 Derogatio legis est cum ex parte lex tollitur l. Derogatur ff. de verb. sign.

4 Abrogatio legis est, cum Princeps qui lit.

legem tulit, eam in totum abolet, & tollit. 1. cit. Aliquando tamen idem est derogatio, & abrogatio, & aliquando derogare indifferenter, & genericè sumitur. De quo late Mon. de commut. ult. vol. 1. c. 5. q. 7.

5 Irritatio legis est cum lex inferioris Magistratus à Superiore rescinditur, & infirma ut, ac inanis fit. in quo sufficit sola superioris potestas, & auctoritas Azor. p. 2. lib. 5. e. 15.

6 In subita necessitate, in qua superior adiri non potest, quisque potest legem interpretari, & dispensare, sequendo manifestam legislatoris intentionem; quia necessitas non subditur legi 8. Tho. 1. 2. q. 96. ar. 6. Et in omni casu emergente in quo si Papa adesset, deberet dispensare, poterit Episcopus Silu. ver. dispensatio num. 15. Regulariter autem eius est legem interpretari, cuius est condere c. Inter alia de sent. ex c.

7 Ampliatio legis fieri debet inter ea, quæ sunt eiusdem speciei Din. in c. Cui licet de reg. iur. in 6. quem refert, & sequitur Peregrin. de duel. q. 18. num. 10.

8 Constitutio facta ad roborandam, & interpretandam aliam, intellegenda est secundum eam, & concludenda terminis eius, glo. in Clem. Statutum, ver. consuetudo, de elect. Et easdem intentiones, & limitationes recipit interpretans, quas interpretata Felin. in c. 1. de iureiur. num. 1. Nau. de orat. Miscel. 70. num. 4. & extenditur ad præterita, etiam si contra se habeat consuetudinem, modo declaret illam non valere, glo. marg. ad c. 1. de consuet. in 6. alias si consuetudo, & communis opinio prudentum sit in contrarium, non extenditur glo. in e. vn. de postul. in 6.

9 In poenalibus mitior interpretatio est faciendi, c. In poenis de reg. iur. in 6. Pan. in c. Effote de reg. iur. in ant.

20 Mixta veniat sub simplici in materia larga itaque qui potest in causa adulterij, aut inceitus, poterit etiam si simul sint adulterium, & inceitus Pan. vbi supra num. 5. & in c. At sit Clerici parag. adulterijs, de iudic. num. 10. & seq. & ibi Felin. num. 11. Sanchez de matr. lib. 8. disp. 2. num. 28. Et ibi agitur de foro animæ, Pan. in c. Ex

tenore, qui fil. sinr. legit. num. 6. Et qui potest in secundo consanguinitatis, & affinitatis, potest, cum ambo in eodem concurrunt Sanchez vbi supra disp. 24. num. 10. V. annot. ad Pan. in c. Cum nuntius de testib.

11 Dictio (nullatenus) importat nullitatem actus ipso iure, si secus fiat: & tantum importat, quantum clausula decreti irritantis Gigas alios referens de pens. q. 10. & seq. Fel. in c. Cum accessissent num. 8. & in c. Ex parte num. 7. de const.

12 Dictio (seu) quando ponitur inter duo omnino similia, non est disunctiva, sed præsentis declaratiua, glo. fin. in c. Bonæ postul. vbi Pan. num. 17. In vltimis voluntatibus est augmentatio, vt si dicat relinquo fundum meum suburbanum, seu ædes meas, quæ sunt in via, &c. Couar. 2. var. res. c. 15. num. 10.

13 Dictio (ad instar) licet indicet similitudinem, non tamen per omnia assimilat Zabarell. in Clem. Dudum, de iudic. Paul. Rom. de pensione c. 2.

14 Verbum (volo) quid importet, fuisse Anchar. in c. Ex literis de sponsal. num. 4. & 5. & infra num. 45.

15 Verba alicuius dispositionis, quando sunt obscura, vel ambigua, interpretari debent secundum communem intelligentiam d. e. Ex literis, vbi Anchar. num. 3.

16 Per clausulam generalem (quidam alij, & res alia) multitudo effrenata non includitur, nec personæ, nec res maiores expressis, c. Sedes de rescript. Silu. doct. natio 1. q. 10. quod. Socin. p. 2. conf. 197 ita intelligit, vt quando post specialem promissionem adijcitur clausula generalis, restringatur, quatenus fieri possit ad similia expressis, non ad diuersas. Vide eundem conf. 200. & 300. & Pan. in c. vn. de com. mod. num. 18. & Silu. ver. clausula.

17 Alius, & aliud, significat similia Fas. in l. Si filium ff. de liber. & posthum. num. 1. Fel. in d. c. Sedes Gram. dec. 39. num. 32. Intellige quando ponuntur inter ea, quæ sunt eiusdem rationis, vt si dicat, Testamentum, vel aliam vltimam voluntatem Pan. in d. c. Sedes num. 13. V. Azor. p. 2. lib. c. c. 28. q. 2.

28 Par.

18 Particula, *si*, quando æquivaler in animo v. g. vouentis dictioni (quando) ut sensus sit, quando hoc venerit v. g. in grediar religionē si Pater meus obierit, tunc non facit propriè conditionem, sed est determinatio temporis ad faciendum. Quando verò affectus non fertur directè in rem promissam, sed in aliud, quod optat consequi, aut vitare, aut quando ea particula retinet suam naturam, quæ est suspendere consentum, tunc facit conditionem Sanchez de matr. lib. 8. disp. 10. num. 4. & seq.

19 Dictiones implicatiuæ, ut sunt (maximè, etiam) implicat idem esse in casu contrario, licet in illo fortior militet ratio Sanchez de matr. lib. 2. disp. 32. num. 6. Contrarium docet Pan. in c. Damnamus, de Sum. Trin. num. 3. & in c. directe num. 5. de appell. nempe idem importare in casu contrario secundum propriam significationem.

20 Dictio (omnino) excludit omnem gratiã, & dispensationem, quia est dictio præcisa Ias. iul. 1. num. 3. ff. de iurisd. num. iud. Pan. in c. Non magno num. 5. Nec Cleric. vel Monach. Tiraquell. in l. Si vnamquam C. de reuoc. con. 178. & seq. vbi multis relatis, ait significare sine vlla exceptione, sine remedio, & ad vnguem, & num. 81. excludere omnem gratiam. V. Sanchez de matr. lib. 2. disp. 32. num. 6. & lib. 3. disp. 17. a num. 4.

21 Masculinum in fauorabilibus concipit foemininum, non è contra l. Sit scriptum ff. de lega. 2. Glo. in c. Generale ver. vniuersos de elect. Etiam in rescriptis ad lites Pan. in c. Significauit de rescript. Exeipe masculinum prolatum à Canone; tunc enim concipit foemininum, etiam in odiosis Glo. cit. illu. ver. masculinum, ut in c. Si quis suadente 17. q. 4. & in crimine l. ex maiestat. Si quid id ff. de iur. omn. Indic. Si quis dicat, filios meos ex heredo, filie non comprehenduntur l. ff. de vent. in post. mit. V. Ias. in d. l. Si quis. Et multas limitationes vide apud Arer. Inst. Qui test. tut. dat. poss. parag. si quis filiabus. Iul. Clar. parag. Emphyteusis q. 32. & Henr.

Boich. in c. Mulieres de sent. exc. à num. 7. 22 Masculinum adiectiuum, ut (Quisquis, Quicumque) & huiusmodi, concipit foemininum in omni materia in qua ratione, vel lege, aut statuto, vel vbi non est differentia inter vitum, aut mulierem, ut Qui noctu proiecerit de fenestra, soluat decem, &c. Silu. ver. masculinum. Et vbi lex dirigit verbum ad masculinum, si materia est proportionabilis, comprehendit etiam foeminam Felin. in c. De monialibus de sent. exc. ver. tercio inferitur. Sanchez in sum. lib. 6. c. 16. num. 89.

23 Motus proprius cum clausula Non obstantibus statutis, tollit omnia impedimenta, & obstacula à statutis, Ecclesia inducitur, sed non tollit impedimenta iuris communis I mol. in c. 1. de fil. præsb. in 6. V. ibi Anchar. num. 2. Sanchez de matr. lib. 8. disp. 21. num. 47. Nec tollit ius tertij, nisi adsit certioratio de iure illius, Gratian. discip. for. to. 4. c. 624. num. 32. Azor. p. 2. lib. 7. c. 24. q. 10. Nec firmat gratiam contra intentionem concedentis Io. And. in c. si motu proprio de præben. in 6. quem refert, & sequitur Pan. in c. Quia circa nu. 7. de consang. & in c. Cum olim num. 15. de re iud. V. Barbo. ad d. c. si motu proprio, & ad Clem. si Romanus. Varios effectus clausule motus propij congerit Moner. de commut. vlt. vol. q. 7. à num. 77. ad 93.

24 Stante statuto quod extraneis masculis, foemine non succedant; si testator simpliciter instituat filios suos, non censetur instituisse foeminas à statuto exclusas Com. apud Iul. Clar. parag. Testamentum q. 76. vers. scire tamen.

25 Verba (moneas, & in ducas) non inducunt præcisam coactionem Pan. in c. Præterea 1. de sponsal. num. 2. & ibi late Felin. num. 8. vbi per hunc textum, & alios plures probat, quod quando Papa intendit coactionem addit, & compellas. Debent tamen intelligi cum effectu, nec sufficit modicum monere, nisi effectualiter inducant Pan. in c. Cum infirmitas de poenit. & reat. num. 1.

26 Clausula vltima generalis refertur ad omnia præcedentia, nisi sit ratio diuersa Pan.

Pan. in c. Secundò requirit de appell. num. 4. Nau. de spol. cler. parag. 10. num. 3; V. Ang. & Silu. ver. Casus fortuitus, & ver. Clausula generalis.

27 Indefinita æquipollet vniuersali, præsertim in fauorabilibus, & vbi non est ratio determinandi vnum potius, quem aliud suar. to. 4. disp. 19. sect. 1. num. 20. Vbi verò ad personam dirigitur, in odiosis non æquipollet l. 1. & 2. ff. de liber. & postum.

28 Clausula generalis post specialia in mandato expressa includit consimilia, non autem maiora Soa. cons. 95. num. 10. vol. 1. & cons. 23. ad ff. relatus à Sanchez. in sum. lib. 7. c. 29. num. 154.

29 Clausula, Ac si dictæ literæ non emanassent, reducit negotium ad statum pristinum, idest ad ius, in quo erat antea prædictas literas Rota diuers. decis. 333. Paris. cons. 44. num. 6. & seq. lib. 4.

30 Clausula, Non retardata executione, sine alia clausula, licet apponatur in rescriptis, tamen denegatur executio quantum constat de non iure Rota vbi supra. decis. 349. in fi.

31 Clausula, Non obstante, non reddit gratiam validam, neque illam auget, superans qualitatem necessariam expiendam, sed tantum reddit validam, & confirmat expressam Sanchez de matr. lib. 8. disp. 14. num. 6. Monet. de commut. vol. 2. c. 6. num. 297.

32 Clausula, ex certa scientia, operatur tantum in ijs, quæ Princeps præsumitur scire, vt sunt ea quæ consistunt in iure: non verò in ijs quæ præsumitur ignorare, vt sunt ea, quæ consistunt in facto Molin. de iust. trac. 7. disp. 124. vers. Addidi citato Felino, & alijs. V. Mandos. in reg. 16. q. 5. & 6. Pan. in c. De coetere num. 8. de re iud. Glo. in c. Ad hæc, ver. elegerint de rescrip. Monet. de commut. vlt. vol. c. 7. à num. 95. ad 109. vbi de effectibus dictæ clausulæ.

33 Cum in lege dicitur, Nec in iudicio, nec extra suffragetur, intelligitur tantum in foro externo, & ad alios effectus extra forum conscientie. Quare, illa clausula non obstante, valent dispensationes, & gra-

tia in foro conscientie Sanchez vbi supra disp. in fi. V. infra Dispensatio in matr. num. 108.

34 Cum dicitur, fiat cum consilio, sufficit petere; expectandum tamen congruo tempore c. Cum in veteri de elect. & ibi Glo. ver. in tractatu, & in c. Cum consuetudinibus, ver. consensu, de consuet. Si verò dicitur, Secundum consilium, oportet secundum id facere Silu. ver. consilium q. 2. Nisi aliter constet de mandantis intentione, Ang. ver. consilium parag. 4.

35 Cum dicitur bonus vir, intelligitur in foro exteriori Index in interiori, prudens, & timoratus Silu. ver. Arbitr. q. 12.

36 Lex priuans ob peccatum re iure possessa, intelligitur in foro exteriori post condemnationem Sor. de iust. lib. 1. q. 6. ar. 6. concl. 1. contra Pan. in c. Canonum de consil. & in c. De lectis de arbitr. & Cast. de leg. poen. lib. 2. c. 6. & 7. Vide ver. Poena num. 2.

37 Verbum vniuersale, quamuis non includat singulos de ipsa vniuersitate: quia aliud est ius vniuersitatis, aliud ius singulorum: vbi tamen materia, de qua loquitur lex, non potest comprehendere vniuersos, vt sic, sed vt singulos, quia vniuersitas est persona ficta, & representata, tunc verbum illud intelligendum est de singulis Anchar. in Clem. ne in agro de sta. mon. num. 5. Vt cum text. dicit Omnes monachi singulis mensibus communicent, &c. Idem dicitur in interpretatione dispositionum vbi quando dictio vniuersalis stare non potest in sua vniuersitate, resoluitur in particularem. Panor. in c. Nemo de simon.

38 Cum lex prohibet aliquid fieri directe, fieri non potest indirecte. c. Cum quid vna via de reg. iur. in 6. Menoch. de præsump. lib. 4. præsump. 189. num. 82. Surd. decis. 21. num. 4. & alij. quos refert, & sequitur Barbo. ad cir. c. Cum quid Vendens enim rem cum pacto, vt emptor illam alienare non possit, non potest emptor illam obligare, quia tunc res illa in directe alienaretur facit l. vlt. C. si mancipium ita ven. vt non possit. Cum enim quid prohibetur, prohibentur omnia, quæ sequuntur ex illo

ex illo, & per quæ perueniri potest ad illud
Cum quid 32. de reg. iur. in 6. V. gio. ad
vtrumq; cap. Cum quid Azor p. 3. lib. 8.
c. 4. de empt. q. 1.

39 Accessorium non semper sequitur
naturam principalis, quando potest diui-
di, & separari: tunc enim translato, seu
finito principali, numquam finitur, aut
transfertur accessorium Sard. cons. 27.
num. 37. lib. 1. præsertim vbi in accessorio
reperitur promissio specialis Gratian.
discep. for. to. 5. c. 987. num. 23. & seq.
Et quia in accessorii concessione exigitur
aliquis concedendi modus Sanchez in
sum. lib. 6. c. 16. num. 13. Item quan-
do accessorium per se obligat, vt in iura-
mento, quod accedit promissioni de sol-
uendis vltis: licet enim promissio non
teneat iuramentum tamen per se obligat
ex virtute religionis, & seruari potest absq;
dissendio salutis, &c. Azor. p. 3. lib. 11. c.
16. q. 2. V. Sanchez matr. lib. 7. disp. 29.
num. 11.

40 Declarans non disponit; sed quid
in præteritum actum sit, ostendit, & de-
claratio retrahitur ad tempus dispositio-
nis Rota plures referens apud Farinac. p.
1. decis. 502. num. 15.

41 Vile per inutile non vitiatur in
separabilibus, c. Si confirmationem de
elect. in 6. vbi Barbos. contraria diluens.
& c. Dilecti filij & ibi Glo. fi. de mai. &
obed. Nec in Emphyteusi Gratia. c. 624.
num. 32. Inutiliter adiectum vitiatur Ro-
ta coram Orano per l. 1. parag. Sed & si
ff. de verb. oblig. apud Cencium post tract.
de censib. decis. 117. Nec valet regula,
quando aliquid requiritur pro forma sub-
stantiali, quia forma est indiuidua Barbos.
ad c. Quia propter num. 15. de elect.

42 Qui vult antecedens, non neces-
sario vult consequens: nisi consequens
ordinetur per se tamquam medium quod-
dam ad antecedens, vel è contra. Vt rectè
sequitur, Iudas ponitur in inferno, ergo
peccauit mortaliter: & tamen Deus vult
antecedens, non autem consequens V. Va-
lent. to. 4. disp. 7. q. 8. p. 4. vers. minor.
probatum.

43 Cum agitur de fauore animæ, &
ad tollendum peccatum, fit extensio legis
pœnalis Peregrin. de duello q. 21. num. 3.
vbi alios refert. Item vbi ratio expressa
in textu omnino militat: vel saltem ratio
est indubitatè præsumpta, etiam in
pœnalibus fit extensio Silu. ver. Lex q. 8.
& ver. Pana q. 4. Ang. ver. lex parag. 4.
Pan. in c. 1. de iuram. cal. num. 4. Glo. in
Clem. 1. ver. eligatur, de elect. Sanchez
de matr. lib. 3. disp. 42. num. 4. asse-
rens de com. & in sum. lib. 6. c. 16. num. 77.
Alij tamen quos refert, & sequitur Bar-
bos. ad c. Odiā, de reg. iur. in 6. negant
etiam ex identitate rationis fieri posse
extensionem in pœnalibus, & probabili-
ter dicit idem Sanchez de matr. lib. 10.
disp. 4. num. 5. & in sum. loco cit. num. 79.
Nisi quando aliās sententia esset frustrato-
ria, & nullū consequeretur effectum; tunc
enim lata fit interpretatio. Sayr. de censur.
lib. 1. c. 8. num. 1. in fine, & Suar. de cen-
sur. lib. 5. c. 3. num. 1. in fi.

44 Stante iuramento exclusio femina-
rum propter masculos, excluditur femi-
na extantibus masculis; licet v. g. emphy-
teutis data sit pro masculis, & feminis.
Rota coram Burato decis. 838, cum ibi
not. per Ferentill.

45 Quando verbo futuri temporis
iungitur particula suapte natura importans
latam sententiam, non est sententia fe-
renda, sed continet latam Tiraquell. in
l. Si vniquam, ver. reuertatur C. de re-
uoc. donat. quem refert, & sequitur San-
chez de matr. lib. 3. disp. 53. num. 8. Vt
in Conc. Trid. s. fl. 25. de refor. c. 68. c. vn.
de cler. coniug. in 6. & c. vlt. parag. Si
quis verò de clandest. desp. in aut. vbi verbo,
censetur, quod est futuri temporis adij-
citur dictio, prioris, quæ latam senten-
tiam importat. Item quando verbo futuri
temporis adiungitur participium præteri-
ti, sonat præteritum, Et eo magis, quan-
do verbum sonat & præteritum, & futu-
rum Barb. in l. Verbum oportet ff. de verb.
oblig. num. 2. Alciat. in l. Verbum erit ff.
eo. extr. au. 1. de regul. ibi. In monalle-
rio in quo receptus fuerit.

46 In legis relaxatione non valet argumentum à pari, vel simili, vel etiam à maiori sumptum Azor. p. 2. lib. 6. c. 3. q. 10. Barbos. ad c. ult. de fil. præsb. in 6. Silu. beneficium 3. q. 12. citatio Gemini. in d. c. ult. Ang. ver. beneficium num. 25.

47 Dicitio, Prasertim, exprimit casum minus dubitabilem, & continet casus magis dubitabiles, & in eis iudicat idem iuris esse Azor. vbi supra lib. 7. c. 32. q. 3. per l. 1. parag. Pater verè, vel maximè ff. de collat. bonor. V. Gratium de dict. dict. 180.

48 Dicitio (dumtaxat) limitationem, & taxationem denotat, Glo. in extrau. Suscepti lo. 2. ver. dumtaxat, de electio, & est exclusiua omnium aliorum casuum, præter eos, quos includit Clem. Exiit de parasito, vers. Cum autem natura, de verb. sign. Et habet vim non solum tacite prohibitionis, sed etiam expressæ Grat. vbi supra num. 2. dict. dumtaxat. vbi alios refert.

49 Verbum (volo) in vltimis voluntatibus plenam dispositionem significat, l. Pamphilo parag. Propositionem ff. de lega. 3. In contractibus verò secus Non enim qui vult religionem ingredi, aut vouere, hoc ipso pronteretur, aut vouet Azor. p. 3. lib. 8. c. 25. q. 5. de empr. V. Barbos. de dict. ver. volo, vbi plenius.

50 Dicitio (Omnis) in singulari stat distributiue. Omnes verò in plurali collectiue Bald. in c. Quia propter de elect. num. 7.

51 Dictiones A, vel Ab, sunt exclusiue, & denotant separationem, & regulariter huiusmodi dictiones, sicut etiam Ex, & similes denotantes terminum, sunt separatiue, & exclusiue termini: vbi enim dies termini adiungitur numero dierum, vel mensium, cum huiusmodi dictionibus, puta infra triginta dies à die præsentationis l. terrarum, tunc non fit computatio temporis de momento ad momentum. proprie enim istæ dictiones ponuntur pro Post. Gratian. discip. for. c. 161. vbi num. 21. limitat dummodo

materia subiecta, fauor, odium, mens disponentium aliud non suadeat, quia tunc stat inclusiue.

52 Dies cœpta non habetur pro completa in odiosis Rora diuers. lib. 2. decif. 77. q. 18. & alij quos refert, & sequitur Gratian. d. c. 161. in fi.

53 Dicitio (Insuper) idè significat quod vltra, & diuersitatem à præcedentibus denotat; & de sui natura venit consecutiue, addendo ad superiora, retenta eadem materia. Et, si priuilegium contineat plura capitula, illud dicitur diuersum ab alijs quod incipit per istam dictionem Et insuper. Barbos. de dict. vlu frequ. dict. 146. Gratus de dict. ver. Et insuper. Dicitio Vique, stat inclusiue Gratian. discip. for. c. 181. & alij plures, quos refert, & sequitur Barbos. ad c. Cum dilecti num. 3. de dol. & cont.

54 Verba generalia omnia comprehendunt glo. in c. Si Romanorum dist. 19. Intelligenda tamen sunt secundum ea, quæ præcedunt, & ideo restringenda secundum subiectam materiam Rora decif. 140. apud Farin. p. 1. & ad habilia, quando dicta verba proferuntur à lege, vel statuto: secus si ab homine. Gratian. vbi supra c. 74. num. 18. Debent autem intelligi ciuiler, & licet amplient præcedentia, tamen referuntur ad ea, quæ sunt eiusdem generis, & ad suam causam. Idem c. 57. num. 44. & non includunt casus insolitos, de quibus non est verisimiliter cogitatum Barbos. ad d. c. Si Romanorum num. 6. Item restringuntur, ne absurdi, aut iniqui quidquam sequatur Felin. in c. In omni num. 2. de testib.

55 Cum in lege dicitur, quod aliquid liberè fieri possit, per (liberè) intelligitur, quando nec contradictio, nec difficultas ingeritur. Bellamer. conf. 40. num. 7. per c. Si beneficia, de præben. in 6. Nec mora Anehar. in c. Cum liberum de sepult. num. 7. Et quando non requiritur alterius consensus Bero. in c. Illud, de Iurep. glo. in c. Ordinarij parag. 1. ver. liberè de off.

ord. Pan. in c. Statuimus de regul. num. 12. Nec licentia Zabarell in Clem. Dudum. de sepult. num. 20. Nec dispensatio, glo. in Clem. 1. de ara. & qual. Nec metus concurrens Bonif. Vitalia. in d. Clem. Dudum parag. Ad honorem num. 50. Et quod non indiget alterius auxilio Pan. in. c. Lator de homic. num. 4. Et quod ab omni solemnitate, & necessitate obseruantiæ abstractum est Mandos. in reg. 19 q. 15. num. 3. adde, & quod fieri potest præscriptione, vel appellatione non obstante, glo. in c. Romana var. liberè de censu. in 6. Item quod excludit omne onus, & conditionem Rota coram Buratto decis. 354. num. 6. Plura vide apud Rebuff super concord. sub. rubr. de reg. ad præl. nom. parag. 1. var. liberè, & latius rubr. de collat. parag. Præfatque omnes ver. liberè, ubi probat quattuordecim modis accipi. Barbos, de dictionibus, dist. 164.

56 Careat, est verbum late sententiæ Felin. in c. Rodolphus de rescrip. num. 51. Gemir in c. 1. de cler. coaug. in 6.

57 Verba futuri temporis de sui natura importantia priuationem, de iotant ipso iure Felin. in c. Ex tenore de rescrip. num. 29.

58 Verba imperatiui modi quandoque important consilium, quandoque necessitatem. Quare debent intelligi iuxta subiectam materiam, etiam in eadem oratione. Pan. in c. Magnæ num. 4. de voto. Vt cum dicitur Vouere, & Reddite, Ptal. 75. Vouere enim est consilij: Reddite verò præcepti, & obligant sicut præceptiua, ex quo subiecta materia non suadet oppositum. Idem Pan. in c. Nouit, de iudic. num. 36. & satis constat ex Clem. xiiii de verb. sign.

59 Lex poenalis extenditur per eandem, vel ipsam rationem viginti, & vno modis quos vide apud Nau. in c. poenæ de poe. ut d. 1.

60 Cum in Bulla datur facultas absoluedi in articulo mortis, intelligitur etiam de præsumpto. Secus cum dicitur in

vero articulo Roder. in sum. p. 1. c. 89. num. 2.

61 Articulus mortis dicitur, cum non est probabilis spes vitæ. Periculum verò mortis, cum de morte timeatur, siue id proueniat ex infirmitate, siue ex navigatione, siue ex bello; siue ex commoratione in loco peste infecto, siue ex partu difficili; siue quia hostem timeat, aut potentis crudelitatem, aut per loca periculosa est transiturus; silu. absolutio 1. num. 8. Roder. in sum. vbi supra num. 1. V. ver. confessor. num. 3.

62 Dictiones Donec Quandiu, Quoad, vel Quousque, non dicunt perpetuam exclusionem, sed tantum ad tempus impediunt. Quare statutum excludens filias à successione, donec, &c. aliqui de descendentibus ex masculis supererint, ad tempus tantum suspendit, non verò perpetuò priuat. Anchar. cons. 220.

63 Constitutio loquens de Abbate comprehendit Priorem, seu Præpositum non habentem Abbatiæ: adeo quòd in omnibus fungatur loco Abbatis Pan. in c. Cum illorum de sent. exc. nu. 12. Et constituto loquens de Præbitero comprehendit Diaconos, & Subdiaconos c. 2. de cohab. Cler. & mul. Pan. in c. Clericus Ne Cler. vel mon. num. 8.

64 Verbum (exercere) significat frequentiam ex diuersis actibus diuerso tempore factis. Et dicuntur exercitores, qui quasi ex usu continuo aliquid ex habitu, & consuetudine exercent Nau. in man. c. 27. num. 249. sayr. de censur. lib. 7. c. 12. num. 24. vbi dicit hoc relinquendum arbitrio boni viri. Limita nisi coactè exercent in delictis Graff. de cas. refer. lib. 1. c. 11. num. 27. Alter tamen de suspens. disp. 15. c. 3. multis probat sufficere vnicum actum consummatum ad hoc vt subijciatur poenis legis contra exercentes. Rigidior certe sententia.

65 Cum dicitur, Sodomita, proprie intelligitur agens: Nam patiens dicitur mollis. Quare cum Episcopus sibi retinet casum Sodomix, non comprehendit

Menditur patiens Graff. vbi supra nu. 67. & 26. Marchin. de ord. trac. 1. par. 8. c. 4. nu. 9. Idem cum peccatur cum muliere contra ibidem. Cai. in sum. ver. mollities.

66 Corruptores monialium dicuntur non solum qui frangunt claustra virginalia, vel inueniendi fracta, cum ipsis coeferint; sed etiam si foedarunt absque fractione, siue per concubitum, siue per complexum, confabulationem osculum, sic Graff. vbi supra lib. 2. c. 14. num. 13. per tex. in c. Nec Aliqua 27. q. 1.

67 Si Papa conferat beneficium cum clausula non obstante quacumque collatione, intelligitur de inualida: ita vt nec videatur tollere possessionem, sicut nec ius quaesitum, cum possessio iuris sit Rebuff. de iur. alt. quas. 9. glo. 3. Gomez ibidem q. 50.

68 Dispensatio sine causa facta ab habente facultatem à Principe, non valet. Couar. in 4. p. 2. c. 6. parag. 9. num. 11. Silu. ver. Dispensatio q. 3.

69 Dispensandi facultas non extenditur ad alium casum, in quo est eadem ratio Pan. in c. Ad si Clerici parag. De adulterijs num. 8. de iudic. Felu. in c. Postulasti de rescrip. à num. 41.

70 Scilicet iubens aut concedens id, in quo opus est dispensatione, censetur dispensare Pan. in c. Veniens de fili. præs. num. 3. Silu. ver. irregularitas in fi. & ver. dispensatio q. 15. Item Pan. in c. fi. de schismat. Quare si Papa dispensat cum Spurio, sciens illum esse spurium, censetur cum illo dispensare in illa qualitate. Sufficit enim si Princeps sciat, licet illa scientia non exprimat in literis Paris. lib. 4. conf. 44. num. 45. & seq. & alij ibi cit. Vnde inferitur, quod si Papa det regulari facultatem testandi, sciens illum esse regularem, licet de hoc mentionem non faciat, tenet priuilegium, sicut etiam tenet collatio facta inhabili Papa sciente inhabilitatem, Mandos. in reg. 10. q. 5. Et vera est regula, si disp-

pensatio fiat ab ipso legislatore, aut eius superiore. Inferior enim non censetur dispensare, nisi id exprimat Nau. de simon. cons. 4. num. 2. & in man. prælud. 9. num. 15. & in c. Si quando de rescrip. except. 10. num. 4. In foro tamen conscientie teneri dispensatio Roder. de regul. to. 1. q. 13. art. 16. Nau. in man. c. 25. num. 74. Inferior censetur dispensare in his quæ sibi de iure competunt, aliàs non, nisi expressa causa Nau. ibidem Sanch. de matr. lib. 8. tota disp. 4. vbi num. vlt. idem dicit, cum Superior videt aliquem contra legem agere, & cum facile posset, non contradicit, sed tacet. Illa enim taciturnitas est rati habitio de præsent. S. Ant. p. 2. tit. 11. c. 2. parag. 9. V. Azor. p. 1. lib. 5. c. 15. q. 10.

71 Dispensatio in iure Superioris, etiam in casu, quo inferior relaxare potest, nisi fiat cum causæ cognitione, non tenet Azor. vbi supra s. c. 5. q. vlt. Nisi causa sit notoria Sanchez vbi supra num. 22.

72 Dispensatio sine causa in iure diuino non tenet Silu. ver. dispensatio q. 3. Nau. c. 12. num. 36. Sot. de iust. lib. 1. q. 7. ar. 3. Pan. in c. Non est de vot. Potest quidem superior interpretari ius diuinum, non vero dispensare S. Tho. 1. 2. q. 97. ar. 4. ad 3. Couar. in 4. p. 2. c. 6. parag. 9. num. 4. Aliquando tamen tenet dispensatio, vt in beneficio dato indigno Suar. to. 4. disp. 54. sect. 2. num. 2. Secus in voto, aut iuramento Sot. vbi supra.

73 Qui vitur dispensatione sine causa in iure humano, peccat, non tamen mort. nisi sit scandalum, aut alterius damnum notabile Sot. vbi supra Nau. in man. prælud. 9. num. 14. Couar. vbi supra num. 7. Et qui petit dispensationem putans bona fide causas esse veras, non peccat, licet illæ sint minus bonæ Nau. vbi supra num. 13. Sanchez vbi supra disp. 18. num. 9. V. Azor. p. 1. lib. 5. c. 15.

74 Peccat Prælati non dispensans, cum

cum est causa dispensandi Host. in sum. de dispens. c. 1. Silu. ver. Dispensatio q. 3. Pan. in c. Pastoralis de appel. & in c. pen. de obler. ieiun. num. 4. Glo. in c. Domino sancto, ver. necesse dist. 50. & in c. Exigunt. ver. causa 1 q. 7. licet peti non possit iure actionis, sed tantum implorari officium superioris, vt dispensetur, ibidem.

75 Potestas dispensandi latè interpretanda Pan. in c. si. de simon. num. 3. Nau. num. 4. Quare potestas dispensandi in aliquo gradu coniunctionis, extenditur ad eum gradum, licet duplicatum Sanchez vbi supra disp. 24. num. 9. Non tamen extendenda a casu etiam maiori ad minorem Fel. in c. Postulasti de rescrip. à num. 41.

76 Episcopus dispensare potest in lege Papæ, si sit materia leuis, aut casus frequens, aut respicit lex proprium eius Dioecesis bonum Sor. de iust. lib. 1. q. 7. art. 3.

77 Illegitimus dispensatus ad ordines, non ideo dispensatur ad Sacros. & si ad sacros, non ideo ad beneficium curatum. Host. in sum. de fil. præs. num. 9. Silu. Clericus 1. q. 4. Nau. de fil. præs. conf. 6.

78 Data facultate dispensandi, intelligitur, si fuerit causa legitima Nau. in man. prælud. 9. num. 19. Silu. ver. dispensatio q. 3. Suar. to. 4. disp. 54. sect. 2. Et dubitans an sit legitima, potest dispensare, Silu. vbi supra num. 2.

79 Non valent Papæ dispensationes, quæ gratiosæ dicuntur, vsq; ad notitiam Ordinarij Conc. Trid. sess. 22. c. 5. Intellige de concessis in foro exteriori Cong. Concil.

80 Litteræ Pœnitentiariæ, licet non lacerentur, aut si parti reddantur non ideo frustantur suo valore in foro conscientie. Nam illa verba, Nil illi suffragetur, intelliguntur in foro exteriori. id enim importat verbum, suffragetur, Gomez. de non iud. iux. for. suppl. q. 14. Pan. in c. Illud, de iurep. num. 15. Sanchez de matr. lib. 8. disp. 35. num. 42. Et cum ibidem dicitur, Absolutas in foro conscientie, intelligitur etiam extra sacramentum,

id enim ea verba significat, vt illa absolutio nil suffragetur in foro exteriori. Secus si dicat, in foro pœnitentiæ; tunc enim dari debet in sacramento pœnitentiæ Roder. de regul. to. 1. q. 20. ar. 7. Sanchez. de matr. lib. 8. disp. 34. num. 29.

81 Dispensatio est nulla, & subreptitia, cum taceatur veritas, quæ est causa non tantum finalis, sed etiam impulsiva concessionis; quia nimirum ea veritas declarata retraheret Principem à concessione, vel saltem difficiliter notabiliter eam concessisset Pan. in c. Constitutus num. 5. de rel. dom. Molin. de iust. to. 3. disp. 591. num. 5. & 6. & disp. 650. num. 2. per c. Postulasti de rescrip. Sed contra, quia alias non valeret concessio beneficij facta criminoso, qui tamen nullo canonico impedimento affectus sit: cum tamen verè præsumi posset, Pontificem, si sciret, non concessurum. Alij, vt Couar. 1. ver. ref. c. 20. Silu. ver. rescriptum q. 6. & alij multi docent solum vitari gratiam, & dispensationem tacita veritate, quæ est causa finalis, idest qua cognita, Princeps minime concessisset: secus quando solum est causa impulsiva, per c. Dudum vers. Non igitur de præben. in 6. & c. si. de fil. præb. eo lib. Alij, vt Nau. in man. c. 22. num. 86. & de const. cont. 1. num. 48. & de consang. conf. 7. 8. & 9. & in c. Si quando de rescrip. excep. 3. num. 3. & de dat. & prom. not. 32. num. 48. corol. 4. vers. Non obitar Roder. in sum. p. 1. c. 238. num. 1. & c. 179. num. 10. & de regul. to. 2. q. 46. ar. 6. docent non ex omni taciturnitate veritatis gratiam vitari, sed tunc solum, quando taceatur veritas, quam iura iubent exprimi: Nam voluntas Principis præsumitur talis, qualis esset intentio legis l. ex facto in principio ff. de vulgar. Alij plerique quos refert, & sequitur Sanchez vbi supra disp. 21. dicunt.

82 Primum tunc esse gratiam subreptitiam, siue rescripta sint gratia, siue iustitia, quando taceatur veritas, quæ iura iubent exprimi,

primi, vt docent Nau. & Rota de præben. decis. 27. num. 7. in nou. Vel. est talis, quæ intrinsecè attinet ad dispensationem, estq; causa finalis illius, Et hoc intelligitur etiam de qualitatibus, quæ ex stylo Curie Romanæ in rescriptis exprimendæ sunt; quia stylus Curie facit ius, c. Quam graui, de crim. fal. Item quando ex consuetudine Principis qualitas aliqua narranda est.

83 Secundo subreptitium similiter esse, quando contingit falsi expressio circa causam finalem; ita vt falsitate expressa denegarentur literæ, aut saltem illis esset aliud quod moderamen adhiberetur. Secus si plures causæ narrantur, & finalis est veritas. Nam si vna sola narretur, ea; falsa sit, qualiscumq; sit illa, non valebit rescriptum.

84 Tertio si literæ motu proprio concedantur, valent, non obitante subreptione ex tacita veritate: Secus si ex falsitate narrata.

85 Quarto, quando veri taciturnitas, aut expressio falsi contingit solum circa causam impulsuam, in nullo foro vitatur rescriptum. Si verò circa causam finalem, & est causa totius rescripti, totum vitabitur, etiam si ignoranter contingat; aut ea subreptio commissa sit ab eo, cui rescriptum impetratur, siue ab alio, vt à Curiali, vel à sollicitatore, quia defuit intentio concedentis. Si verò causa sit solus partis, & altera pars est omnino separata: vt si in eodem rescripto impetret quis dispensationem voti, & peregrinationis Hierosol. allegata scienter falsa causa circa alterum, illa sola pars vitabitur, in qua est subreptio dolosa, iuxta c. Vile per in vile de reg. iur. in 6. vbi glo. & Pan. in c. Dilectus de præb. Si autem partes conjunctionem quandam habeant, separabilem tamen quoad valorem, vt si dispensatum sit in duplici impedimento ad matrimonium, vt voti castitatis, & consanguinitatis: tunc, si ignoranter, non per fraudem, & malitiam admissa sit subreptio, validum erit rescriptum in vtroque foro, quoad eam solam partem, in qua non fuit subreptio. Si verò per fraudem, & malitiam, totum vitabitur. Sed quo ad eam partem,

in qua non fuit subreptio, non ipso iure, sed post Iudicis sententiam.

86 Vltimò, subreptitia est, cum taceatur fraus facta, ad gratiam facilius impetrandam Sanchez vbi supra disp. 25. in fi. At Nau. de consang. eons. 8. nu. 5. cum alijs, id non concedit nisi in matrimonio. Sed fallitur Nau. Nā ipsemet in man. c. 22. nu. 86. cum alijs docet idem diceadum in religioso, qui obtinuit dispensationem transiendi ad aliam religionem tacito animo, quo dimisit habitum, quo faciliù; obtineret. V. Sanchez in sum. lib. 4. c. 47.

87 Limita quartum dictum, primò, vt huiusmodi taciturnitas non vitiet, quando causa finalis est de futuris, quæ contingere possunt: secus quando est de præsentibus, aut præteritis, remouens Principem à gratia concedenda Felin. in c. In nostra de rescrip. num. 15. coroll. 7. Flamin. de resig. lib. 6. q. 1. num. 86. Limita secundò, nisi taceatur veritas notoria, & quam creditur Principem nosse, quia ea taciturnitas non inducit ignorantiam ac defectum intentionis Felin. vbi supra coroll. 5. Nau. de feud. cons. 1. num. 2. & 3. Limita tertio, nisi qualitas tacita de iure insit de ipsa etiam non oportet facere mentionem Felin. num. 14. Nau. num. 3. cit. Mandos in reg. 32. q. 9. num. 9. & seq. docet mentione non facta omnium, quæ Principem retardare possent ad concedendum rescriptum, nullum, & inuidium reddi, nisi difficultas proueniat ex affectu, vel alia causa exorbitante, odiosa, & minimè considerabili.

88 Subreptio est, cum veritas taceatur, vel per consulam, vel perplexam eius narrationem occultatur. Obreptio, quando falsum narratur. Dec. tamen in c. Super litteris de rescrip. num. 4. & in c. 3. eodem num. 29. Menoch. de arb. Iud. lib. 1. cent. 3. casu. 201. num. 10. & seq. docent esse synonyma, nec inter se differre.

89 In dubio præsumendum est causam esse impulsuam, cum iura maximè taceant valori actus, & in dubio eum præsumant Sanchez de matr. lib. 8. disp. 11. num. 20.

90 Mandata dispensandi in impedimentis matrimonij, alijſue rebus, quæ in foro externo Ordinarijs in interiori verò Confefſarijs committuntur, non expirant morte concedentis, etiam re integra. quia quando executor eſt neceſſarius, vt qui exequi iubetur, ſi preces veritate nitantur, tunc eſt gratia facta; ac proinde acquiſitū eſt ius ad rem, ſolaque executio deſideratur. Suar. de cenſu. diſp. 41. ſect. 2. in ſi. Couar. pract. qq. c. 11. nu. 2. verſ. quinta ratio Roder. de regul. 10. 2. q. 46. ar. 7. Sanch. alios referēs lib. 8. cit. diſp. 2. 8. nu. 87. vbi nu. 86. plures refert cōtrariū ſentiētes. Secus ſi gratia ſit faciēda, quia eius miniſter eſt voluntarius, vt potē cui non præcipitur vt exequatur ſed ſola facultas exequendi conceditur fauore tantum eius, cui gratia eſt concedenda. Secus item ſi literæ ſint iuſtitiz, quia pereunt morte concedentis re integra, id eſt antequam Delegatus cœperit vti iuriſdictione c. Quamuis, de off. deleg. in 6. Idem dic finito officio delegantis re integra, etiam ſi ſit Delegatus Principis, & ad vniuerſitatem cauſarum vt ſupra, ver. Delegatio num. 8. Niſi gratia ſit faciēda perſonis indeterminatis, quia tunc, cum ſit in fauorem diſpenſaturi, non expirat ſic mul- ti, quos refert Sanchez num. 86. cit.

91 Ad cognoscendum quando potestas dispensandi ſit odioſa, vel fauorabiliſ; dic cum Felin. in c. At ſiclerici parag. De adulterijs, de iudic quod vel agitur de præiudicio tertij, & ſic eſt odioſa, & conſequenter non potē extendi. Vel nulli præiudicat, & ſic eſt fauorabilis, & extenditur.

92 Mandatum diſpenſandi non habet vim diſpenſationis. Quare mandato diſpenſandi in aliquo impedimento matrimonij, non potēſt matrimonium contrahi, nec valet contractum antequam mandarius diſpenſauerit Couar. in 4. p. 2. c. 6. parag. 9. num. 11.

93 Valet diſpenſatio, licet erratum ſit in nomine eius, cui impetratur, vel petentis. Error enim nominis proprij, quando conſtat de corpore, non vitiat ſcriptum vt multis probat Sanchez lib. 8. cit. diſp. 21. num. 37. & ſeq. Bellamor. conſ. 642.

Caſador. de præb. dec. 11. num. 3. fuſe Monet. de commut. vlt. vol. c. 6. q. 5. qui tamen num. 345. ſecus dicit quando erratur in nomine petentis, aut ſi ex alijs circumſtantijs conſtaret, à concedente ſpectatum eſſe perſonam nominatam, vt potē ſibi notam. Idem c. 10. num. 499. V. c. Si- gnificante, & ibi Glo. de reſcrip. Rotam apud Farin. p. 2. dec. 254.

94 Episcopii, & reliqui Prælati etiam regulares ſecum diſpenſare poſſunt in ijs omnibus, in quibus poſſunt cum ſubditis Sanchez vbi ſupra diſp. 3. à num. 4. Item habentes delegatam poteſtatem diſpenſandi cum aliqua Communitate, cuius ipſe eſt pars. Secus ſi limitatam cum certis perſonis, vel certo perſonarum numero. Idem num. 10. & ſeq. V. Azor. lib. 5. c. 15. q. 6.

95 Diſpenſare de plenitudine poteſtatis, vel de poteſtate ordinaria, quid ſit, fuſe Monet vbi ſupra c. 5. q. 2. præmiſſ. vn. vbi quod abſoluta Papæ poteſtas ſit, qua derogare potēſt, & derogat iuri poſitiuo humano. Ordinaria verò, qua ei non derogat, ſed ſecundum vel præter illud duntaxat, agit; vel in ea iuris humani parte diſpenſat, in qua poſſunt ordinarij Iudices diſpenſare. Alios modos huius poteſtatis vide ibi.

CONSVETVDO

V. Clericus.

1 **C**onſuetudo eſt ius moribus vrentium introductum, & approbatum quod pro lege habetur, vbi lex deſideratur, ac deſicit. c. Conſuetudo diſt. 1.

2 Triplex eſt conſuetudo, Contra legem, Præter legē, & Secundum legem. Contra legem eſt, quæ vim habet corrigendi legem, vel abrogandi, derogandi; legis auctoritatem, id eſt abrogandi, vel ex parte tollendi legem vſu receptam. Præter legem ea eſt, quæ moribus vrentium inducitur, vbi nulla eſt, quæ contrarium impeteret, aut veter. Secundum legem eſt, quæ legem

legem interpretatur, & declarat; ipsamque confirmat. Legem in primo casu intellige humanam. Nam contra diuinam, vel naturalem, vel gentium, nulla potest induci consuetudo; Sed neque contra humanam, cum agitur contra libertatem Ecclesie, vel contra bonum publicum. Silu. ver. Consuetudo q. 6. & 9. Azor. p. 1. lib. 5. c. 17.

q. 3.

3 Consuetudinē inducere possunt, qui etiam statuta condere, quare nec pueri, nec amentes, nec foeminae id possunt. Clerici licet nequeant statuta condere, tamen possunt contra canones consuetudinem inducere Azor. q. 11.

4 Ut consuetudo sit legitima, requiritur, ut sit rationalis, & legitime prescripta c. Cum tanto, extra de consuet. & c. 2. co. in 6. Rationalis est, quæ est sine peccato. Quare irrationalis est, quæ nutrit peccatum, & quæ sine peccato seruari nequit, Silu. & alii quos refert ubi supra q. 1. Plures theoricas refert Pan. in c. si. de consuet. num. 5. eandem concludens relinquendum esse Iudicis arbitrio, habito tamen respectu ad dictas theoricas. V. Mirand. in manual. Prælat. p. 2. q. 28.

5 Ut verò valida sit consuetudo iure prescriptionis, si quidem contra ius, & legem receptam; requiritur primò, ut ex certa scientia, & cum animo, & voluntate obligandi, non per errorem, & ignorantiam inducatur: quoniam actus, ex quibus inducitur consuetudo, debent esse voluntarij: ubi verò error, & ignorantia est, ibi voluntarium esse non potest. Secundò, ut inducatur ab ijs, qui sunt iure habiles, quare ratione excluduntur pueri, amentes, exteri, peregrini, foeminae, quando lege tenentur soli viri. Tertio, ut saltem maior pars communitatis eam consuetudinem inducat Silu. ubi supra. Quarto, ut legitimo tempore sit prescripta, Prescribitur autem lex civilis spatio decem annorum, quia iura ad consuetudinem requirunt longam tempus; id autem est decem annorum, ius verò canonicum ex Panor. ubi supra prescribitur spatio decem annorum sapiente; alioquin spatio quadraginta

ann. Sic etiam Felin. in c. Cum accessissent de consuet. Silu. ubi supra q. 4. vers. 2. Ang. eo. parag. 8. Incipit autem prescriptio non ab ijs, qui contra legem receptam consuetudinem inducere incipiunt, quia peccant contra legem facientes; & ideo prescriptionis tempus computare nequeunt. Azor. p. 1. lib. 5. c. 17. q. 6. Sufficit autem in utroque iure generalis Principis consensus, quo tacite vult, ut vim habeat consuetudo, si fuerit rationalis, & legitime prescripta Pan. in d. c. si. Azor. alios referens p. 1. lib. 5. c. 18. q. 6. & 7. V. ver. Prescriptio.

6 Non sufficit autem vnus actus ad inducendam consuetudinem, etiam cum scientia Principis, licet si actus sit insignis, incipiat gigni, & introduci. Nisi forte maior populi pars, sciens illum vnum actum, expresse, vel tacite velit, ut pro consuetudine habeatur. Sed verè, ac proprie non est consuetudo. Requiritur igitur saltem tres actus Azor. ubi supra q. 15. licet Vasquez. 2. 2. q. 177. c. 8. num. 69. dicat sufficere vnum actum, quod ex Pan. in d. c. si. num. 17. conceditur solum ubi ille actus habet causam successiuam continuam, & habuit continuationem toto tempore ad legitimam prescriptionem requisitam, ut si edificaretur pons in publico. Io. de Selua de benef. p. 3. q. 11. num. 124. V. Mandos. reg. 3. q. 2. num. 4.

7 In consuetudine præter legem nulla requiritur quasi prescriptio, quia non est lex, contra quam sit opus prescriptione Felin. in c. si. de consuet. Nec etiam requiritur scientia Principis: Nam ipso ignorante introduci potest huiusmodi consuetudo, cum in iure non reperitur aliquid in contrarium.

8 Consuetudine non ligantur exteri, & peregrini, si ibi sint animo non commorandi: sed redeundi: nisi vel ratione domicilij, vel contractus, vel rei in loco sitæ, vel delicti ibi commissi, aut scandali. Et consuetudine laicorum non ligantur Clerici, nec Ecclesie in ijs, quæ libertati, & immunitati Ecclesie nocent, vel incommo-
dant Azor. ubi supra q. 12. asserens

de Rom. Anchar. cons. 258. Capell. Tholos. q. 153. cum ibi not. Adde ex Pan. in c. Cum causam de sent. & re iud. num. 4. Nisi ea consuetudo sit communis laicorum, & Clericorum: dummodo aliàs sit rationalis: vel nisi Clericus liget in foro seculari, aliàs consuetudo laicorum non comprehendit Clericos in foro Ecclesiastico ligantes, quantumcumq; indeterminatè, & generaliter loquatur, Idem in cap. Quod clericis, de for. comp. num. 2. fusc. fel. in c. Ecclesia S. M. de constit.

9 Inijs quæ sunt meræ facultatis, non potest induci consuetudo. Quare si quis ierit ad alicuius molendinum, etiam per mille annos; non per hoc tenetur perseuerare Pan. in c. Quod translatio nem de off. lega. num. 4. & in c. Ad no. stram de constit. vtil. num. 10. & in c. Quoniam num. 5. de vit. & hon. cler. Silu. vbi supra q. 14. Mandos, reg. 34. q. 11. num. 4. Nec valet statutum Ciuitatis, per quod directè, vel indirectè ciues coguntur ire ad molendinum Ciuitatis, relicti alijs particularium personarum Anchar. cons. 298. Sicut neq; statui potest per Dominos, ne subditi possint alibi molere, quam in molendinis ipsorum, quando ordinatio respicit proprium eorum commodum Gratian. discip. for. c. 89. num. 14. & seq. per l. Ambitiosa de decret. ab ord. facien. Nisi simus in Principe Superiore qui potest cogere ibidem num. 17. Item si quis alteri liberaliter donet, licet per multos annos, non inducitur consuetudo. Quare si diues quotannis certam elemosynam certo religiosorum collegio sponte sua, gratis, & liberaliter erogat, non possunt dicti religiosi vi consuetudinis dictam elemosynam postulare. Azor. alios referens p. 1. lib. 5. c. 18. q. 5. Fallit tamen aliquando, Nam indigenæ, & incolæ alicuius loci, possunt consuetudine ius acquirere cædendi ligna, venandi in prædijs, & piscandi in fluuijs alterius populi; dummodo consuetudo non sit per vim introducta Pan. in c. Dilecti filij num. 7. de arbit. Fallit secundò, quando iuit ad molendinum ex necessitate Pan. in c. Abbate num. 10. & seq. de

verb. sign. vt quia cum nolles ire, ille iussit, & tu obtemperasti. Sed hoc ego non facile admitto, cum ille coactus, non voluntariè obtemperauerit, non ausus resistere; fortè ob præcipientis potentiam; ne haberet, ad quem pro iustitia confugeret. Fallit Tertio quando aliquid sit ex aliqua causa prætexta, vt si rusticus soluat annuatim par caponum, quia tenet aliquid à Domino Pan. in c. Quod translationem de off. lega. num. 4. & in c. Querelam de elect. num. 14.

10 Consuetudo aliquo die ieiunandi, aut festum celebrandi, si à Ciuitate vel populo seruetur pietatis studio, affectuq; spontaneo, & voluntario, non obligat; licet huiusmodi obseruatio sit sæpius reperita. Secus si seruetur animo, & voluntate consuetudinem inducendi Sor. de iust. lib. 1. q. 7. ar. 2. Obligat verò ex Azor. vbi supra c. 18. q. 5. Primò, quando cumq; populus dies festos colit, & obseruat, vlti à maiori bus accepto. Sed hoc simpliciter non concedo: quia si maiores illi ex deuotione solum obseruabant, & ex eodem pietatis, & deuotionis affectu filios idem seruare docuerunt; quis velit sub præcepto hos obligare? Secundò obligat, si iam memoria non extet quando consuetudo introduci cœperit; Tertio, quando dubium est, an consuetudine nec ne, res obseruetur, tunc enim tutius est eligendum. Sed in hoc Tertio dicto contrarium docet Diana to. 4. trac. 3. resol. 8. post Suar. de legib. lib. 7. c. 15. num. 16. & de relig. to. 1. trac. 2. lib. 2. c. 12. num. 5.

11 Interrumpitur consuetudo vnicò actu, quando ipsa nondum erat completa, & tunc oportet de nouo incipere; Si verò erat completa, tollitur eo modo, & tempore, quo fuit introducta. Sufficit verò tempus decem aon. Pan. in c. si. de consuet. num. 19. Silu. ver. consuetudo q. 5. Ang. eo. parag. 11.

12 Legen tollitur consuetudo, & statuta particularia, nisi de eis fiat expressa mentio c. Licet, de constit. in 6. Silu. ver. lex q. 27. Item statuta particularia non continentia solum ius communi. ne Silu. ibidem. Azor. p. 1. lib. 5. c. 16. q. 4. 5. & 7.

12. Contra legem derogantem futuræ consuetudini, potest ex causa derogari consuetudine Nau. de spol. cler. parag. 14. num. 8. contra Sot. lib. 1. q. 7. ar. 2. Sitamen illa causa noua sit, quæ non aderat tempore legis derogantis Pan. in d. c. fi. q. vlt. & in c. Sicut consuetudo de probat. num. 7. & seq. Silu. ver. consuetudo num. 10. Nisi lex irritet consuetudinem, tamquam irrationabilem, & corruptelam Couar. 3. var. res. c. 13. num. 4. Valquez 1. 2. disp. 117. c. 8. num. 69. Azor. vbi supra c. 17. q. 10. vt quia cum ratione, & iure diuino, aut bonis moribus dissidet. V. Moneram, & ab eo cit. de distrib. quot. p. 2. q. 12. num. 20. & seq. V. Azor. vbi supra c. 12. q. 1.

14. Consuetudo non obligat, nisi id intendat, qui potuit legem condere Sot. vbi supra Silu. ver. consuetudo num. 7. uerf. 4. Alij tamen, vt Couar. in 4. p. 2. c. 6. parag. 10. num. 19. Pan. in c. Cum ex officijs de præscrip. num. 13. & in c. fi. de consuet. num. 13. docent non esse necessariam scientiam Principis, si tamen conuetudo sit rationalis, adde cum Silu. vbi supra num. 10. & legitime præscripta; & sit tale ius, quod possit præscribi, si inducatur contra ius canonicum, id enim requiritur per cit. c. fi. & c. 3. eo. in 6. Si uerò inducatur contra ius civile, non est necessaria præscriptio; quia sufficit populi consensus, quia sæculares habent ius condendi leges, etiam contrarias legibus Imperatoris, iuxta l. Omnes populi ff. de iust. & iur. Ang. uer. consuetudo parag. 9. Verius tamen est requiri præscriptionem iuxta superius dicta. Vide uer. Præscriptio.

15. Consuetudo non uniuersalis, nec uniformis, non est attendenda Mohed. decis. 3. de decim. Rota in una Mediol. decim. cora Melin. & in alia Mediol. decim. coram Liuouoo decis. 474. apud Farin. p. 1. & in alia decim. coram Pamphil. decis. 441. apud eundem p. 2. Gratian. discep. for. cap. 679. num. 12.

16. An ualeat consuetudo, ut mors Prælati nuntiatur Principi ab eoquæ uenia petatur ad nouam electionem faciendam, ita vt alter facta electio nulla sit,

plures Doctores affirmantes refert Aug. Barbos. ad c. Messana de elect. V. tamen Azor. p. 2. lib. 6. c. 14. q. 6. & lib. 10. c. 7. q. 7. citato Innoc. in c. Quod sicut, de elect. Silu. electio 1. q. 23. Pan. in c. Cum terra num. 2. de elect.

17. Ad probandam consuetudinem, de tribus copulatiuè deponere debent testes. De visu actus, cuius consuetudo allegatur. De eius frequentia, & De temporis diuturnitate; ex quibus elicitur consensus totius, vel maioris partis populi. Ferentil. plurimos referens ad Buratt. decis. 450. & 498. Consuetudo differt à præscriptione in septem casibus, quos refert Barbos. ad c. fi. de consuet. in fi. Azor. p. 1. lib. 5. c. 18. q. 16.

PRIVILEGIUM GRATIA

V. Beneficium. Confessio De- legatio. Dispensatio Potestas.

1. Privilegium dicitur quasi priuata lex, & sic definitur à Silu. uer. privilegium initio. Est priuatum indultum à Principe contra ius commune, c. Abbate de verb. sign. & ibi Pan. num. 7. Si uerò aliquid conceditur, quod sit præter ius commune sine præiudicio alicuius, non dicitur proprie privilegium, sed beneficium, seu gratia. Pan. in c. Olim num. 7. de verb. sign.

2. Privilegium est duplex, personale, quod alicui personæ priuatae, aut certo personarum generi conceditur. & hoc extinguitur cum ipsa persona, nec extenditur ad posterum. Reale, quod loco, aut Ciuitati, Collegio, vel Vniuersitati conceditur, & hoc est perpetuum, & ad posterum in perpetuum transfertur. Sanchez in sum. lib. 6. c. 16. num. 16. V. Silu. vbi supra q. 1. V. Monet. de commur. vlt. vol. c. 8. à nu. 235.

3. Per vnum privilegium non censetur reuocatum alterum eidem concessum Fel. in c. nonnulli de rescrip. Nisi secundum fa-

ciat

ciat plenam mentionem primi c. Veniens de præscrip. Silu. vbi supra q. 10. vers. 6. Sed quid si in primo priuilegio adsit clausula, quod non censetur reuocatum per aliud. nisi in hoc Secundo fiat expressio primi de verbo ad verbum; nunquid censetur reuocatum primum, si in Secundo adsit eadem clausula reuocans omnia priuilegia, etiam si de illis, &c. Respondet Panor. in c. Cum instantia num. 5. de censib. quem sequuntur Silu. vers. 6. cit. & ver. Exemptio q. 11. & Azor. p. 1. lib. 5. c. 22. q. 12. per secundum priuilegium omnino esse reuocatum primum, eò quod secundum contineat plenissima verba reuocantia omnia priuilegia antecedentia.

Si reuocatio fiat per viam leg's, non est necessaria dicta expressio Fel. num. 4. & 5. Fall. 1. nec vbi secundum est speciale, primum generale Host. quem refert Silu. loc. cit. V. Anchar. in c. Cum instantia de censib. num. 7. Sicut Romana de rescrip. vbi Pan. & Dec.

4 Priuilegio alicui concessio gaudet etiam eius locius, si alioqui illi esset inutile c. licet de priuil. in 6. & ibi Glo. ver. non debent Pan. & Fel. in c. Quam sit de Iude Silu. vbi supra q. 6. V. Anchar. in c. Licet, &c. Magnæ de vot. num. 9.

5 Cessante causa finali priuilegij cessat ipsum priuilegium Glo. in d. c. Magnæ ver. causa Silu. vbi supra q. 10. vers. 4. & ver. dispensatio q. 6. Ang. eo. parag. 14. Intellege, si sit alteri damnosus, c. generaliter 16. q. 1. aut si habeat causam successiuam vt in solutionibus decimarum, non ieiunandi, edendi carnes: secus si iam habuit suam perfectionem, & non continet actum successiuum Pan. in c. Suggestum de decim. Sanchez de matr. lib. 8. disp. 30. num. 14. alios referens. Item si sit spes in futurum, eo quod non in totum cessauerit causa, nisi de præfenti Pan. in c. Abbate de verb. signif.

6 Priuilegium à Papa certæ personæ concessum, quod excommunicari aut interdici non possit, non extenditur ad sententias Ordinario: nisi concessum sit Regibus, Regina, eorumuè filijs; aut religioso loco, vel Ordini, c. Ne aliqui de priuil.

7 Per priuilegium, quo conceduntur priuilegia alteri concessa, non veniunt concedenda Pan. c. Super specula anm. 4. Ne cler. vel mon. Roder. alios referens de regul. to. 3. q. 51. ar. 1.

8 Participantes priuilegia possunt illis vti contra illos, quorum contemplatione participant; si communicantur, ac si ipsis specialiter fuissent concessa, vt sunt omnes mendicantes, &c. quia iam facta sunt sibi propria, & independenter ab alijs Cordub. ad Collectorem ver. Commun. priuil. Roder. de regul. to. 1. q. 55. art. 21. Vbi tamen in eadem causa, & respectu eiusdem duo sunt pariter priuilegiati, cessant priuilegia, & videntur dispositione iuris com. Pan. in c. Cum pro causa num. 2. de sent. exc.

9 Confirmatio priuilegiorum facta à Greg. XIII. & Sixto V. quatenus decretis Conc. Trid. non aduersantur sic intelligenda, quatenus scilicet decretis expressè irritantibus dicta priuilegia, per clausulam, Non obstantibus priuilegijs, &c. non sunt contraria Roder. vbi supra q. 8. ar. 6. vbi infert Regulares per eorum priuilegia, etiam post Conc. Trid. ordinari posse extra tempora, cum sess. 23. c. 8. de refor. vbi de tempor. ordin. nulla priuilegiorum mentio, aut reuocatio fiat. Sicq. plures Episcopos Hispaniæ, consultos à Theologis & alijs doctissimis viris Salmant. plures ordinasse. idem habent to. 3. q. 23. ar. 5. In materia priuilegiorum plura vide apud Azor. p. 1. lib. 5. c. 22. & seq. & quomodo priuilegia concessa alicui religioni aliqua limitatione, aut restrictione ab alijs cū religionibus absolute participantur vide Roder. de regul. to. 1. q. 55. art. 17. & q. 61. ar. 2.

10 Priuilegium ad instar idem importat, ac Communicatio priuilegij. In vtroque enim casu reperitur similitudo, & identitas specifica Suar. de leg. lib. 8. c. 15. & seq. V. Moner. de commut. vlt. vol. c. 8. num. 357. & duob. seq.

11 Papæ beneplacitum vbi adesset, supplet quocumq; defectus, & solemnitates aliàs requisitas Redoan. de reb. Ecc. non al. c. 25. rub. 1. De his qui consentiant

num. 12. Genzal. ad reg. 8. Cancell. Glo. 12. in princ. num. 75. Barbos. ad c. Ad audientiam 2. de eccl. ædific. num. 3. Rota. apud Farin. p. 1. decis. 461. num. 13. per l. Omnium C. de testam. & plures conuulentes ibi cit. & p. 2. decis. 473. Granan. discip. for. c. 473. num. 19. Non tamen supplet defectum causa Farin. p. 2. dec. 96.

12 Priuilegium concessum alicui personæ, vel loco Ecclesiastico, vel seculari ab vno Episcopo, & respectiue à quocumque Principe dispensandi in aliquo particulari iure sui territorij, vel Regni, non valet ad operandum in alieno aliquid in eo prohibitum per simile speciale statutum illius loci. vt de facultate eligendi liberos prohibitos concessa ab Inquisitore vnus Regni, quia non prodest in alio Regno, vbi adfit similis prohibitio Suar. de legib. lib. 8. c. 26. num. 7. & seq. V. Azor. p. 1. lib. 5. c. 23. q. 5.

13 Priuilegium concessum Ecclesiæ, vel personæ Ecclesiasticæ a Principe seculari reuocari non potest, quia concessum est non subditio: Scilicet est Priuilegio ab Ecclesia concessio etiam Imperatori cum sit subditus Pan. in c. nouit de iudic. num. 23. & in c. Inter alia de immun. Eccl. num. 19. Felin. in d. c. Nouit num. 9. Suar. de legib. lib. 8. c. 36. num. 2. Azor. p. 3. ib. 5. c. 19. q. 3. & com. vt testatur Diana P. 4. trac. 1. reiol. 82.

14 Priuilegium strictè interpretandum licet concessum sit à Principe, qui potest legem condere, etiam concessum toti Ordini religiosorum c. Porro de priuilegijs, vbi Glo. & Barbos. alios referens num. 11. & seq. Quod tamen non procedit quando per dictum priuilegium derogatur alteri priuilegio, vel consuetudini; tunc enim latissime interpretandum Barbos. num. 13.

15 Priuilegium Regularibus concessum, vt possint tempore interdicti celebrare, & admittere laicos ad diuina, reuocatum est per Conc. Trid. sess. 25. de regul. c. 12. Nau. c. 27. num. 90. & latius de priuileg. conf. 7.

16 Priuilegium audiendi diuina tem-

pore interdicti ad illos tantum familiares extenditur, qui priuilegium solent commitari Barbos. ad c. licet de priuileg. in 6. num. 5.

17 Priuilegium concessum loco, vt Ecclesiæ, & monasterio, si locus destruitur auctoritate Superioris, sine animo, & spe reficiendi, amittitur. neque recuperatur. Si verò destruitur ab hostibus, aut casu, recuperat, si reedificetur. Si tamen sit priuilegium ipsi soli concessum, non perditur Pan. in c. Abbate de verb. sign. num. 16. Glo. in c. Priuilegium de reg. iur. in 6. Suar. de legib. lib. 8. c. 5. fuisse Monet. de commut. ult. vol. c. 8. q. 4. præmissio 21.

18 An si locus, vel Ecclesia alteri vniatur, veniant etiam priuilegia Vide glo. in c. 1. Ne sed vac. ver. vniendi.

19 Priuilegium, gratia, dispensatio, & huiusmodi alicui impetrata sine eius mandato valent Monet. vbi supra c. 6. q. vlt. concl. 2. Sed ei non prodest, nisi post eius scientiam, & acceptationem vel ab eodem, vel ab alio, cum speciali mandato faciendam. Idem loco cit. concl. 3. per c. t. vers. Ex parte, de concess. præb. in 6. & plures Doct. ibi relatos. V. Pan. in c. Nonnulli de rescrip. vers. sunt, & alij.

20 Innouatio priuilegiorum nouum ius non tribuit, sed antiquum conseruat. c. Ex parte Abbatissæ, & c. Quia intentionis de priuileg. & c. Cum dilecta, de confir. vtil. intel. ligitur si extabat primū priuilegiū secus si fuisset sublatum, & reuocatum: tunc enim si reuocetur à Papa, confertur nouum ius Pan. in d. c. Quib. intentionis.

21 Priuilegium perditur, si fiat contra id, quod in priuilegio exprimitur concessum Felin. in c. Cum accessissent, de constit. à num. 36. Silu. ver. priuilegium q. 10. vers. 3. Arg. eo. parag. 5. Si priuilegium fuit concessum priuato, perditur vnicò actu directè obuiante d. c. Cum accessissent, & ibi Pan. Varios modos perdendi priuilegium vide apud eosdem. & las. in l. ff. de const. Prin. à num. 53. glo. in d. c. cum accessissent, ver. contra venerit, & in c. Suggestum ver. priuilegia de decimis. Roder. de regul.

de regul. to. 7. q. 8. ar. 2. & to. 3. q. 5. 1. ar. 5. & Monet. de commut. [vlt. vol. c. 8. q. vlt.]

22 Privilegia tolluntur per non vsum spatio sexaginta annorum legitime prescripto. Quando igitur Papa confirmat privilegia, quatenus luntio vsu, intelligitur, quod non confirmet illa, quæ per contrarium vsum toto illo spatio sunt sublata, Roder. vbi supra ex Privilegio Eugenij 4. facto Be nedictinis. Nec si vnus non vtitur, vtenti præiudicat Pan. vbi supra Silu. q. 11. Cord. ad Collect. ver. absolutio quoad seculares primo Nec officit ignorantia, etiam in contrario vsu Roder. vbi supra to. 3. q. 9. ar. 4. De hæc materia fuse Monet. q. vlt. cit. Barbos. ad c. Si de terra, de priuil. Quando cumq; tamen casus non accidit, non censetur non vsus, siue desuetudo, l. 1. ff. de nundinis etiam si per centum, & mille annos lex non feruetur. Quare desuetudo, siue nõ vsus is accipitur, quo casus legis accidit, & tamen lex non feruetur à tota Communitate, vel maiori parte Azor. p. 1. lib. 5. c. 4. q. 7. & seq. relato Nau. cons. 1. de constit. q. 6. num. 25. adde, etiam si oblata occasione vtendi non est vsus propter impedimentum Azor. lib. 5. cit. c. 22. q. 8. Idem de priuilegijs.

23 Privilegium simpliciter concessum hominibus alicuius loci, comprehendit Clericos eiusdem loci, si eo vti velint. Barbos. plures referens ad c. Dilecti num. 5. de for. comp.

24 Mulier etiam post mortem mariti retinet eandem Dignitatem, honores, nobilitatem, ius, privilegia, dnmicium, & forum, donec in viduitate permanferit, & castè ac honestè vixerit, & quousq; nupta fuerit viro inferioris ordinis. Sic plurimos referens Barbos. ad c. Ex parte B. num. 2. de for. comp.

25 Rei, quæ non est, non datur privilegium c. Ad audientiam 2. de Eccl. nou. edific. & c. Abbate, de re iud. in 6.

26 Privilegiatus non vtitur suo privilegio contra alium privilegiatum concurrentibus pariter privilegijs vtriusq; Sanch. in sum. lib. 7. c. 16. num. 34. De quo tamen vide, Barbos. & ab eo citatos ad c. Audiens num. 6. de integr. rest.

27 Ad evitandam pœnam annullationis gratiæ, sufficit quod in potestate obtinentis non fuerit implere formam datam à Superiore concedente Rota apud Farin. p. 1. decis. 567.

28 Gratia impetrata ex falsa causa nulla est, c. Super literis de rescrip. Nau. de præben. cons. 33. & de cognat. spir. cons. 8. siue impetrata sit à Papa, siue ab Ordinario: nisi sit ad beneficia, de quo supra ver. beneficium Sanchez de matr. lib. 8: disp. 21. num. 4.

29 Habens gratiam motu proprio, cæteris paribus præferatur omnibus alijs quantumq; signaturam habentibus, adeo vt reddatur gratia fauorabilis quoad prærogatiuam, & plenissimam interpretationem recipiat Gratian. plures referens discep. for. c. 981. num. 7.

30 In gratijs quæ conceduntur contra decreta Concil. Trid. non est necessaria specialis, & expressa derogatio, sed sufficit generalis, quando apparet de voluntate Papæ, cum in fine eiusdem Concilij expressè disponatur omnia eius Decreta esse facta Salua auctoritate Sed. Ap. Sic sapius Rota, vt testatur Gratian. vbi supra c. 911. num. 15.

31 Viuæ vocis oracula omnia reuocauit Urbanus VII. 20. Decemb. 1631.

32 Rescriptum, vel Privilegium, aut constitutio, an, & quando debeant mentionem facere de iure, contra quod emanat. Et quando rescriptum ex certa scientia non valeat, & ex quibus presumatur scientia Principis, latè Pan. in c. Nonnulli de rescrip. num. 8. & duob. seq.

33 Privilegium debet aliquid operari vltra ius commune c. In his, de priuil. & c. Si Papa eo in 6. Pan. in c. Abbate num. 8. de verb. sign. Felin. in c. 1. de rescrip. à num. 4. Silu. ver. privilegium q. 3. Dato tamen aliquo effectu, quem operetur, non debet ad alium extendi, in quo non inuenitur eadem ratio. Dec. in c. Ex parte 2. de off. deleg. num. 34. & c. Eum plantare de priuil. num. 34.

34 Nulla gratia, aut concessio fauorabilis expirat morte concedentis Nau de off. de leg. consil. 2. & de redd. Eccl. q. 3. mon. 8. num. 1. & in c. Placuit de poenit. d. 6. num. 161. & seq. & alij inulti relati a Cyned. collect. 1. ad Sextum num. 1. Quare facultas audiendi confessiones, suscipiendi ordines, eligendi Confessariorum, non cessat per mortem concedentis. Nau. de iubil. not. 31. num. 26. & in d. c. Placuit num. 34. & 163. Roder. de regul. to. 2. q. 47. ar. 8. Suar. de poenit. disp. 27. lect. 4. num. 8. & seq. Sanchez de matr. lib. 8. disp. 28 num. 75. Nec finitur vnico actu, sed potest toties, quoties Nau. in d. c. Placuit. num. 169.

35 Gratia concessa auctoritate Papæ durat eo mortuo, vel illo, qui concessit Silu. ver. gratia q. 6. in fi. Ang. eo. parag. 2.

36 Papæ beneplacitum cessat eius morte; non autem beneplacitum Sed. Apostol. c. si. gratiose de rescrip. in 6. Nauar. de præb. conf. 31. num. 2. & de iubil. not. 28. num. 7.

37 Cum dicit quis, Donec aliter ordinauero, durat gratia etiam eo mortuo: secus si dicat, Donec voluero; quia licet per mortem desinat, velle: non tamen videtur aliud decernere Nau. de priuil. conf. 3. Glo. in d. c. Si gratiose. Et cum in priuilegio dicitur, per nos, significatur persona, non dignitas, glo. cit. Pan. in c. Literis de rescrip. num. 6. Secus si sub expresso nomine dignitatis c. Quoniam de offic. deleg. Sanchez vbi supra disp. 28. num. 46.

38 Beneficium Principis latissime interpretandum, l. Beneficium ff. de const. Princ. c. Cum dilecti de donat. & c. Olim de verb. signifi. Nisi alteri præiudicet l. 2. & l. Nec filio, & seq. ff. de natal. rest. glo. in Auth. de æqual. docet. coll. 7. Silu. ver. priuilegium, q. 3. Nau de mai. & obed. cons. 5. num. 12. Vel nisi præiudicet iuri communi, quibus casibus debet strictè interpretari, vt minus deroget, quam sit possibile Silu. vbi supra an. in d. c. Olim. num. 7. Nisi præ-

iudicet tantum ipsi concedenti, tunc enim latissime interpretandum Pan. in c. Quia circa de priuil. not. 3. Aut nisi in specie impetrauerit. l. 2. parag. Si quis à Principe ff. Ne quid in loco pub. fiat. Priuilegium concessum contra consuetudinem iuri communi derogantem latissime interpretandum c. Cum tibi, & ibi Pan. de verb. signi. Quòd si enormiter lædat ius tertij non valet; nisi fiat mentio de hac enormi læsione Pan. in c. Cum ad hæc de cler. non resid. Silu. vbi supra. Et cum Papa concedit iura vniuersi Ecclesiæ alteri, debet intelligi, vt non vltra quàm facere possit illa Ecclesiæ, exigatur, id est deducto ne egeat Anchar. in c. si. de decim. not. 9.

39 Gratia non cessat ante reuocationis certificationem. Nisi quando Princeps vellet statim non valere Gemin. in c. 1. de concess. præb. in 6. Siluest. ver. gratia num. 4.

40 Concessio aliquo intelliguntur etiã preparatoria, & necessaria cap. Præterea de off. del. & sine quibus non potest commodè fieri Nau. de elect. conf. 17. num. 3. & in c. Nouit de iudic. not. 3. num. 18. & accessoria, & necessariò consequentia Silu. ver. concessum num. 2.

41 In concessione generali non veniunt ea, quæ quis in specie verisimiliter non esset concessurus. c. In generali de reg. iur. in 6 c. si de off. Vic. & c. Si Episcopus de poenit. & remiss. eo. lib.

42 In gratia de sui natura præiudiciali, vt sunt exemptiones, & huiusmodi, non requiritur specialis derogatio, quia sublato præiudicio, cessaret gratia Rota decis. 174 apud Farin. p. 1.

44 Gratia dicitur perfecta etiam per solam signaturam Cassad. decis. 4 de causa possess. Mandosia reg. 12. q. 5. num. 2. Ricc. decis. 206. num. 2. p. 2 præcipue quando quis vti vult gratia absq. literis expeditis, in foro conscientie Gomez de noniudic. iuxta formam suppl. q. 14. & de infir. refiq. q. 18. Molin. de maiore tract. 2. disp. 549. num. 1.

44 Quàdo taciurnitas veri, aut expressio falsi viciet gratiã, vide supra Interpretatio num. 75. MANI.

MANIFESTVM.

NOTORIVM. OCCVLTVM.

MANIFESTVM dicitur id, quod constat per confessionē, aut legiti-
mam probationem, vel facti eui-
dentiam, aut quod saltem probari potest,
c. Cum olim, de verb. sign. vbi Pan. num.
2. Sed tale manifestum potius dicitur no-
torium c. si. de cohob. cler. & mul. Manife-
stum igitur dicitur, quod ex scientia, & cer-
to auctore procedit, & probari potest, glo.
c. Vestra, ver. Notorium eo tit. Manife-
stum, & Euidens sunt synonyma, c. 2. de
verb. sig. in 6. V. latius per Pan. vol. 2. Con-
silio 2.

2 Manifestum in dubio, maxime in
pœnalibus, proprie accipiendum, non
pro notorio Silu. & Ang. ver. Manifestum.
Pan. vbi supra.

3 Notorium factū dicitur, quod ita est
euidens, vt negari nequeat. Notorium
autem iuris, quod est notum in iudicio cō-
fessione spontanea, aut clara probatione,
aut sententia c. si. & c. Cum olim. cit. Hoff.
in sum. de cohabit. cler. & mul. num. 6.

4 Notorium facti, aliud est facti per
manētis actū; ut cū quis publicē tenet adul-
teram in domo. aliud facti transeuntis
actū, vt cum quis publicē hominem in-
terfecit. aliud facti præsumpti; vt si quis
publicē habitus est pro filio, glo. in Clem.
Pastoralis de sent. & re iud.

5 Notorium facti requirit maiorem
partem loci, seu Collegij, vbi saltem sint
decem. quare, si pauciores sint, non
dicitur Notorium. Silu. ver. Notorium.
Cord. in sum. q. 187. puncto 5. Nau. verò
in man. c. 25. num. 73. docet etiā sex si
sint maior pars, facere notorium. Sed
dicendum maiorem partem Collegij face-
re notorium in Collegio, non verò in Ciui-
tate. aut parochia. Lex 5. lib. 2. c. 11. dub.
13. Sanchez de matr. lib. 8. disp. 34.
num. 55. V. Sayr, de censur. lib. 2. c. 12.
num. 19.

6 Quod fit coram duobus, vel tribus,
non dicitur publicē fieri Pan. in c. Si quis
de purg. can. num. 2.

7 Occultum dicitur, quod potest ce-
lari tergiversando, licet aliqui sciant; &
quod probari non potest. Penè occul-
tum verò, quod difficulter probari po-
test P. n. in c. Ex literarum de temp.
ord. & in c. Vestra de cohob. Cler. &
mul. Silu. ver. Occultum. Et quod tol-
leratur, etiā si ab aliquibus sciatur. d.
c. Vestra, parag. Caterum. Et quod non
est publicum, nec publica laborat in-
fama Sanchez vbi supra Suar. de cen-
sur. disp. 41. sect. 3. num. 6. Sayr. vbi su-
pra lib. 4. c. 17. num. 25.

8 Occultum dicitur etiā id, quod
est penè occultum, & quod non est no-
torium Nau. c. 27. num. 255. Et quod
licet publicē sciatur, ignoratur tamen
qualitas facti. vt in impedimento ma-
trimonij, licet sciatur u. g. copula, ex qua
orta est affinitas, ignoratur tamen id esse
impedimentum Sanchez vbi supra num.
56. Nau. vbi supra num. 242. & 255.
vers. 12. dicens sic esse definitum in sa-
cra Pœnitentiaria Roder. in sum. p. 1. c.
166. num. 3. Item cum Reus absoluitur
in foro exteriori, licet falsis testibus id
obtinuerit Sanchez vbi supra num. 57. &
lib. 2. disp. 37. num. 12. Sayr. vbi su-
pra num. 23. Quod limitat Suar. num. 6.
cit. modò non remaneat in foro exte-
riori aliqua semiplena probatio, quia ex
huiusmodi probatione in iudicio genera-
tur publica fama, ac publica noti-
tia, quæ sufficit, ne delictum di-
catur occultum. Sed hanc
limitationem merito
reijcit Sanchez
num. 6. cit.
per rationes ibi ad-
ductas

I V D I C I V M

V. Clericus. Confessor. Iuram.
Matrim. Potestas. Restitutio.
Secretum Tyrannus.

1 **P**rinces non recognoscens Superiorem potest esse Iudex in causa propria, quæ concernit utilitatem, vel dignitatem officij, & status. Si verò concernat utilitatem priuatam, æquius est ut eligantur arbitri, aut delegetur causa. Alter. citatis Gemina. Franc. Anchar. in c. 1. de panit. in 6. de censur. to. 1. lib. 5. disp. 12. c. 7. vers. Sed clarius. Si tamen subditus agat contra Dominum, potest convenire coram Papa Pan. in c. Ex Epistola de probat. num. 5. De quo vide eundem in c. Cum venissent, & c. Nouit, de iudic. & in vtroque loco annot. in contrarium. Inferior verò Superiorem recognoscens non potest, nisi in notorijs non requirentibus causæ cognitionem, & concernentibus Ecclesiam, aut dignitatem secundum eundem. V. c. 1. de maled. & ibi Pan.

2 An iuramentum liget, ad solum Superiorem Ecclesiasticum spectat iudicare c. Cum laicus de lit. cont. Pan. in c. Venerabilem de elect. num. 13. & 24. & in c. licet de vot. Nau. rubr. de iudic. num. 12. & in c. Nouiteo. not. 6. num. 11. & coroll. 12. las. vol. 4. cons. 113. num. 3. Cyne d. ad Decretal. collect. 30. num. 2. Iul. Cler. pract. crim. q. 33. vers. quarto igitur. Silu. Iudex 1. q. 6. licet Couar. 4. var. res. c. 3. dicat posse etiam Iudicem sæcularem inter sæculares iudicare tam de iure, quam de facto: est enim contra communem V. ver. Viura num. 52. Item cum laicus convenitur coram laico ob iuramentum, quando non vertitur in dubium an iuramentum obliget Sanchez in sum. lib. 3. c. 13. num. 13. Quæ sint causæ mere Ecclesiasticæ quæ mere sæculares, & quæ mixti fori, Azor. p. 2. lib. 3. c. 54. & p. 3. lib. 13. vers. Secundo notandum.

3 Causæ matrimoniales sunt fori ec-

clesiastici Trid. sess. 24. can. 12. c. 1. & ibi Glo. ver. occasione Qui fil. sint legit. & c. Tuam de ord. cognit. & ad solos Episcopos pertinet c. Multorum 31. q. 6. & c. Accedentibus de excess. Præl. Intellige vbi quæstio est de iure. Quando enim est quæstio facti, est mixti fori, & datur locus præventioni: quare potest tunc Iudex sæcularis iudicare, & punire sic contrahentes Sanchez de matr. lib. 3. disp. ult. Molin. de iust. trac. 2. disp. 176. vers. Tertio causæ matrimoniales. Salon. de dominio q. 4. ar. 5. vers. An filij legitimi V. Afflic. decis. 138. cum ibi not.

4 Iudex delicti potest priuare beneficio, quod reus alibi habet; sed Iudex loci, vbi est beneficium, exequitur, c. Postulasti de for. comp. vbi felin. num. 8. Pan. vol. 1. cons. 103. num. 2. & cons. 108. num. 3.

5 Iudex Ecclesiasticus potest sibi retinere poenam pecuniariam à se impostam. Couar. 2. var. res. c. 9. num. 9. Silu. ver. poena q. 26. sbroz. de Vic. Ep. lib. 2. q. 160. Nafec. prax. Ep. p. 2. c. 4. num. 10. dicens tamen cautius facturum, si in pios vius erogat. Ricc. prax. Ep. resol. 479. Dicendum tamen pijs locis esse applicandas statim ac exactas fuerint, ut præcipit Trid. sess. 25. c. 3. de refor. Et de poena imposta infordescenti in censuris, idem docet Alter. to. 1. lib. 2. disp. 8. c. 9. vers. possunt eam. Si Episcopus esset admodum pauper, eas sibi sumere posset Cong. Concil. Barbos. ad c. Irrefragabili num. 15. de off. ord. Potest etiam ex causa moderari poenas Ecclesiasticas in ipsa sententia Silu. vbi supra q. 8.

6 Potest Iudex poenam imponere, quando non est imposta à iure Silu. vbi supra, & ver. Iudex 1. q. 11. vers. 2. Quisq. Iudex etiam supremus allegari potest suspectus, ut de Card. legato à latere docet Rolandus consil. 19. num. 17. lib. 3. Immo, & totum collegium, ut per scribentes in c. 1. de iudic. & ut de com. testatur Rota. vbi supra num. 12. & seqq. Et secundum ius com. Iudex suspectus allegatus, in causa, & causis, in quibus suspectus allegatur, se

tur, se amplius ingerere, nec potest, nec debet, & per ipsum gesta de iure ciuili, & canonico absq; aliqua appellatione, seu probatione, sunt nulla ipso iure. Sufficit autem ad Iudicem suspectum, allegandum quælibet causa etiam leuis Dec. in c. Postremo num. 12. & in c. specialij num. 22. de appellat. Rota diuersi p. 2. decis. 2. num. 13. cum alijs relatis per Farinac. cons. crim. 95. Intellige tamen si causa sit iusta, legitima, & rationabilis Barbos. ad cit. c. Postremo num. 8. & 11. Prælati tamen regulares recusari non possunt, quando per hoc impediretur eorum correctio; nisi credantur excessuri ob passionem. Idem num. 16. Et cum appellatio conceditur, hunc ordinem seruandum esse statuit Sacra Cong. à Guardiano ad Prouincialem, à Prouinciali ad Generalem, à Generali ad Protectorem, à Protectore à Sacram Cong. Hinc referunt Sayr. clau. reg. lib. 12. c. 17. Rodrig. de regul. to. 1. q. 29. præcipue ar. 2. Potest autem recusari Iudex, si fuit Aduocatus in eadem causa contra recusantem: aut si sit consanguineus partis aduersæ d. c. Postremo Consanguinitas uero non extenditur ultra quartum gradum, glo. ibi, ver. consanguineus, licet honestius dicat quod usq; ad Septimum gradum, quia prima affectio remanet. Potest etiam recusari, si est Dominus aduersarij cap. Causam quæ, de off. Deleg. aut si est eius suffraganeus c. Accedens, Vt ltr. non contest. aut si est eius Vassallus glo. in d. c. causam, ver. Dominus. Item si est inimicus, c. Secundo requiris in fi. de appell. si tamen inimicitia nõ sit læuissima Baldus, ibidem num. 4. Aut si sit eius comenialis Insinuante de off. deleg. V. Marian. Socin. in d. c. Accedens num. 3. Vide d. c. Secundo requiris, & c. Vt debitus honor. de appell. & c. Ab arbitris de off. deleg. in 6.

7 In crimine merè laico potest Ecclesiasticus Iudex procedere etiam ad effectum puniendi, quando Iudex laicus est negligens Silu. Iudex 1. q. 3. Nau. in c. Nouit de iudic. not. 6. num. 2. Potest enim ecclesiasticus Iudex supplere negligentiam Iudicis secularis, c. licet ex suscepto, & c. Ex tenore de for. comp. non è contra;

quia ecclesia habet iurisdictionem in temporalibus saltem in habitu, quam non habet secularis in Clericis Pan. in d. c. Nouit num. 11. & seq. & in c. Qualiter eo num. 7. V. eundem in d. c. Licet num. 9. Nisi ecclesiasticus sit negligens in his, quæ ad fidem pertinent Gabr. in can. missa lect. 75. V. Alter. de censur. to. 1. lib. 5. disp. 15. cap. 3. Duard. in c. 14. Bulla coen. q. 8.

8 Non valet Iudicis secularis sententia data in Ecclesia c. Docet parag Ordinarij de imm. Eccl. in d. Pau. in c. Qua fronte de appell. num. 2. & 13.

9 Non potest Iudex mutare sententiam diffinitiuam nisi sit nulla, aut annullada propter errorem facti, aut ratione publica utilitatis. Princeps tamen potest semper Silu. ver. sententia q. 4. vers. 5. Ang. eo. parag 1.

10 Peccat mortaliter non visitando carceres, nec curando, prouidere pauperibus Nau. c. 25. num. 24.

11 Si vluras repetenti non cogit restituere, de suo tenetur Nau. c. 17. num. 257. Ang. restitutio 1. ver. Vlurarius num. 9. & Vlura 1. parag. 14.

12 Iudex potest aliquid accipere pro sigillo, si est consuetudo Nau. c. 25. nu. 25. & munera sponte oblata animo disponendi ad iustitiam faciendam Io. Med. de rest. q. 27. dub. 4. Nau. de dat. & prom. not. 21. num. 26. Corol. lib. 2. qq. q. 32. Sayr. clau. reg. lib. 10. trac. 5. c. 3. dub. 2. Et pro eo, ad quod non tenetur ex iustitia, sed est in eius potestate facere, aut non facere Arag. 2. q. 62. ar. 1. vers. tertio est aduertendum.

13 Iudex inferior non potest absoluerè à poena legis nisi exigatur pro bono priuato, & pars consentiat c. Tho. 2. 2. q. 67. ar. 4. Silu. Iudex 1. q. 12. Nec tunc debet cum damno reipublica Cai. in sum. ver. Iudicis peccata Nau. c. 25. num. 13. Tolet. lib. 5. c. 56. Princeps autem iure potest parte non consentiente ob bonum commune Silu. ubi supra Ban. 2. 2. q. 67. ar. 4. atioqui peccat mort. remittens sine causa rationabili, quia nocet Reip. for. de iust. lib. 5. q. 4. ar. 1. ltr. in fi. Salon. arr. 4. Cit.

14 Iudex alij; ministri plus accipientes pro munere sine exequendo, quam sit stipendium à lege taxatum peccant

mort: & tenetur restituere danti. Quæ verò liberè, ac liberaliter dantur, licet sit contra leges prohibentes huiusmodi donationes: peccant qui lem mort. accipientes sed retineris possunt. Molin. de iust. tract. 2. disp. 88. In hoc tamen postremo dissentit Salon. 2. 2. q. 71. ar. 4.

15 Iudex non condemnans in expensis parte instare tenetur ei. Silu. vbi sup. q. 12. Arag. eo parag. fi. Guid. Pap. decis. 36. Nisi reus iusta causa litigasset. Pan. in c. Finem de dol. & cont. num. 22.

16 Iudex, qui est in peccato mortis graui, sed occulto non peccat mort: condemnando reum: secus si in peccato publico, propter scandalum. S. Tho. 2. 2. q. 60. ar. 2. ad 3. Sor. de iust. lib. 3. q. 4. ar. 2.

17 Clerico respondere non licet coram Iudice seculari. Silu. Clericus 3. q. 10. nisi in quibuldã casibus quos refert Grass. decis. p. 1. lib. 4. c. 18. num. 128. Eius tamen dictum, si respondeat, facit iudicium, licet coactus, & sine Superioris licentia testificetur Azor. p. 3. lib. 13. c. 26. q. 1. Pan. in c. Cum nuntius, de testib. num. 3. In criminalibus autem non facit iudicium Farin. prac. crim. q. 61. num. 67. vbi alios refert.

18 In causis Viduarum, & miserabilium personarum non potest Iudex Ecclesiasticus se intromittere, nisi in defectum Iudicis secularis c. Ex tenore for. comp. Potest verò vbi agitur de iniuria, & violentia eis illata, glo. in d. c. Ex tenore, ver. iniuria, & c. Si quis de potentibus 24. q. 3. Et vbi agitur possessorio, c. Ex parte de for. comp. V. infra num. 139.

19 In lite longa, & intricata potest Iudex partes cogere ad compositionem, Silu. Iudex 1. q. 7. vers. 3. Pan. in Rubr. de treug. & pace num. 2. & in fi. de l. mai. & obed. nu. 2. Angel. ver. Iudex parag. 4.

20 Etiam Iudex Ecclesiasticus potest recipere oblata esculenta modica. Siu. vbi supra q. 8. vers. 3. Ang. parag. 8. Molin. de iust. tract. 2. disp. 84. perc. Statutum parag. Insuper. de rescrip. in 6.

21 Iudex debet secundum allegata, & probata iudicare, licet sciat reum innocen-

tẽ S. Tho. 2. 2. q. 61. ar. 2. & ibi Cai. Arag. Ban. & alij Iul. Clar. prac. cim. q. 8. vers. vlt. & q. 67. Scias autem Couar. 1. var. ref. c. 1. Nec tenetur iudiciũ relinquere, aut remittere ad Superiorem. glo. in c. 1. de off. Ord. ver. secundum quod canones. Sor. de iust. lib. 5. c. 4. ar. 2. licet Roder. in sum. in ord. iudic. c. 12. num. 9. dicat. teneri iudicium relinquere sub mortali. & Pan. in c. Pastoralis parag. quia verò de off. deleg. & Ang. ver. iudicare num. 7. velit numquam licere condemnare, quem Iudex scit innocentẽ Si delegatus remisit causam ad Superiorem desinit esse Iudex illius c. licet de off. lega. Sanch. de matrim. lib. 8. disp. 14. num. 8. Opinio. S. Tho. seruanda est etiã in ciuilibus Sor. vbi supra; Potest tamen Iudex confisus innocentie rei occultam illi fugiendi copiam facere Sor. ibidem concl. 2. Sanch. 2. de matr. lib. 7. disp. 37. num. 1. Santarel. var. resol. p. 1. q. 48. num. 2. cũ alijs ibi cit.

22 Iudex alibi notoriè excommunicatus denuntians, validè iudicat, vbi id est occultum de quo infra ver. excommunicatio nu. 36.

23 Clericus comprehensus à Iudice laico antequam restituatur, potest cognosci an sit Clericus, cognitio tamen spectat ad Ecclesiasticum, cum sit spiritualis, vocato seculari, aut alio, cuius interest: nisi in Clericalibus inuentus sit, aut manifestè conuenit esse Clericum: aut si communiter pro Clerico habebatur; tunc enim Ecclesiastico restituendus est ante cognitionem de clericatu c. Si Iudex de sent. exc. in 6. Nau. c. 27. num. 24. V. Capell. Tholos. q. 52. & Alter de censur. to. 1. lib. 5. disp. 16. vers. Non est tamen praterendum. Gratian. disp. for. to. c. 95. Couar. prac. qq. c. 33. Farin. prac. crim. q. 8. num. 17.

24 Factus Clericus post delictum in fraudem puniri potest à seculari Iudice. Silu. Iudex 1. q. 2. ver. 6. Sayr. cla. reg. hb. 12. c. 7. num. 9. Et è contra, si tempore delicti erat Clericus, licet efficiatur laicus, ab Ecclesiastico Iudice cognosci. Sayr. ibidem Ricc. p. 1. decis. 115. quod Pan. vol. 1. cons. 85. & seq. intelligit quando prateruentus erat ab illo Iudice, & pendere lite mutauit forum, & dicit, esse communem.

V. Anchar. in c. vn de oblig. ad ratioc. & in Clem. 1. de censib. num. 5. & in c. Ea quæ de reg. iur. in 6. Is enim citato Io: And. docet huiusmodi Clericum non posse personaliter distingui; nisi ordinatus sit existens in carceribus laici Iudicis: secus quoad processum, & instantiam finiendam, & realiter exequendam. Et idem dicit de clerico obligato ex contractu V. Capell. Tholos. decis. 143. & 149. Couar. prac. qq. c. 31 num. 4. Duard. in Bull. Coen. can. 15. q. 11. vbi plenè. &c.

25 Iudex Ecclesiasticus non potest sibi assumere laicum in assessorem, vbi eius consiliū sequendum esset ex necessitate, vt quia Iudex illud requirit ob imperitiam, aut cum in rescripto id mandatur: aut cum Assessor assumitur loco Arbitrorum iuris (Hi iunt qui eliguntur a partibus ex reuocatione Iudicis ordinarij, vel delegati, qui in executione iustitiæ debent seruare formam iuris, & ab eis appellatur) vbi Iudex tamquam suspectus habetur c. 2. de iudic. c. Cū olim de arbit. Bulla Leonis X. in Concil. Later. sess. 10. cum alijs adductis per Moner. de commut. vlt. volum. c. 8. num. 160. Iudex, qui iudicauit ita in prima instantia dicitur suspectus in causa appellationis: nec potest esse aduocatus in secunda instantia Gratian. discep. forens. c. 4. num. 1.

26 An vi consuetudinis possint laici cognoscere causas Clericorum Vide Azor p. 1. lib. 5. c. 12. vbi fasè de immun. cler. &c. Barbos c. Ecclesiæ s. M. de constit.

DE MODO PROCEDENDI

27 **P**otest Iudex contra aliquem procedere vel per viam accusationis, vel denunciationis, vel inquisitionis Sayr. cla. reg. lib. 11. c. 10. num. 1. Accusatio est delatio criminis cum actione, qua Iudex peritur. & compellitur reum punire. Denunciatio iudicialis est mera criminis manifestatio sine aliqua actione, qua crimen Prælaro denuntiatur, vt ipse ex officio faciat, quod secundum ius sibi videtur.

Inquisitio est inuestigatio criminis, vel occulti peccatoris.

28 Possè lex causa Papam, vel Imperatorem secundum conscientiam in aliquibus casibus iudicare omisso iuris ordine docent Felin. in c. Pastoralis parag. Quia verò de off. deleg. num. 23. & in c. in causis de re iud. num. 2. Tolet. lib. 5. c. 56. Sed contrarium verius docent Cai. in sum. ver. homicidium. Sor. lib. 4. q. 1. art. 3. ad 1. & q. 4. ar. 3. S. Ant. p. 3. tit. 9. c. 15. parag. 3. Silu. Index 1. q. 5. ver. Nau. c. 25. num. 9. & seq. Arag. 2. 2. q. 67. ar. 2. dub. 1. concl. 2. Coua. 1. var. res. c. 1. num. 7. Sayr. cla. reg. lib. 12. c. 8. num. 2. 2. quando crimen est omnino secretum, vel improbabile.

28 Papa, vel Imperator, & supremus Iudex possunt ex causa facere, vt procedatur in aliquibus sine accusatione, vel æquivalente Couar. vbi sup. S. Ant. loco cit. parag. 1. Item. in crimine hæresis, vel læsæ maiestatis & ad impedienda mala futura Nau. rubr. de iudic. num. 9. Sayr. vbi sup. nu. 20. Non tamen sine sufficientibus testibus loco defensionis dato, citando, & audiendo partem: hæc enim, cum sint de iure naturali, & diuino prætermitti non possunt, Cai. Sor. S. Ant. Silu. vbi sup. P. Nau. de rest. lib. 2. c. num. 121.

30 Non potest quis hic puniri pro delicto alibi commisso Silu. ver. poena q. 22. & com. vt testatur Gram. decis. 26. num. 20. Intellige si non est subditus. Couar. prac. qq. c. 11. num. 6. Ang. ver. poena parag. 24 Pan in c. Licet. de for. comp. Clem. pastoralis de re iud. Vel nisi aliud habeat consuetudo lul. Clar. prac. crim. q. 39. ver. Sed quero, vbi multos pro vtraq. parte citat.

31 Rem perniciosam Reip. si non potes aliter impedire, teneris accusare, aut denunciare Nau. in man. c. 25. num. 33. Silu. ver. accusatio p. 2. intellige si possis probare S. Thom. 2. 2. q. 68. ar. 1. Nau. de off. ord. conf. 11. num. 4. Amplia etiam si sit Clericus protestando tamen se non intendere poenam sanguinis. quod licet etiam in alijs criminibus c. 2. de homic. in 6. Couar. in Clem. Si furiosus, de homic. p. 2.

parag. 1. Nau. c. 27. num. 213. Caiet. 2. 2. q. 33. ar. 7. Arag. q. 68. ar. 1. in fi.

32. Accusandi ius habens, non tenetur pnis fraternè corripere, Arag. vbi supra. Sor. de teg. secr. memb. 2. q. 5. concl. 4. Intellige in criminalibus contra bonum publicum, quando per secretam correptionè facile occurri non potest. Nam in crimine contra ipsum accusantem pra mittenda correptio Arag. loco cit.

33. Accusator si expedit bono publico reū puniri, non debet causa desittere Arag. vbi supra ar. 3. dub. vlt. Tolet. lib. 5. dub. 57.

34. Qui non fit legitimus accusator, V. Anchar. in c. 1. de accus. num. 3. & ibi glo.

45. Denunciationem iudicalem, siue publica sit, quæ videlicet fit coram iudice in publico ob publicam delinquentis peccitentiam: siue priuata, quæ coram iudice ob priuatam vilitatem fit non necessario procedere debet admonitio Sayr. cla. reg. lib. 12. c. 10. dub. cum ibi cit.

36. Hæreticum, etiam si Pater tuus sit, fialiter emendari non potest, teneris denunciare, & testificari, si alij desint, qui testificetur Caiet. de iust. hæret. pun. lib. 2. c. 26. Nau. in man. c. 45. num. 50. & in c. Inter verba concl. 6. à num. 410. Salon. 2. 2. q. 70. ar. 1. contr. 2. concl. 3. Azor. p. 2. lib. 2. c. 3. q. 13. Pegna ad Director, commen. 15.

37. Iustus iudicialiter denunciare, intelligitur si possit probare S. Tho. 2. 2. q. 68. ar. 1. Arag. q. 70. ar. 1. Nau. de off. ord. conf. 11. num. 4. & de hæret. conf. 11. num. 3. Non est autem opus, thabeat denunciaor duos testes, vt dicatur posse probare, quando agitur solum ad emédationem; tunc enim sufficit si vnum habeat, cum eo casu ipse denunciaor sit etiam testis Nau. c. Inter verba concl. 6. num. 81. Id tamen non videtur admittendum, nisi cum ipsa principalis persona probat præmississe correctionem fraternam, c. In omni negotio de test. iuncta glo. Est enim eo casu denunciao Evangelica, ad quam necessario prærequiritur secreta admonitio, vt docet S. Tho. 2. 2. q. 3. ar. 7. & com.

38. In delictis, quæ sunt in proprium

damnum, & in causa propria non obligatur quis per edictum denunciare. potest enim iuxta Evangelicum consilium proprias iniurias condonare Salon. 2. 2. 68. ar. 1. in fi.

39. Potest sine infamia, aut denunciacione procedi, inquirendo in genere, an fiant adulteria, homicidia, &c. & contra sic cogitur procedi; sic enim solere docent Pan. in c. 1. de off. ord. num. 16. Nau. de vsur. cons. 20. num. 7. Salon. 2. 2. q. 69. ar. 2. contr. 5. Non tamen iudicialiter. Sor. de teg. secr. memb. 2. q. 6. concl. 3. vers. quintus casus. Item in casu magni scandali, vel periculi Silu. inquisit. o. 1. q. 9. & ad evitandum damnum; & in crimine publico, vel atroci, aut nocenti tertio. Sor. vbi supra.

40. Sufficit crimen esse notorium, vt quæri possit quis fecerit: non tamen si quærat de certa persona in particulari non infamata, nec inditiata; nisi necesse sit ad bonum publicum, aut ad tollendum scandalum Salon. vbi supra Sor. concl. 3. cit. & de iust. lib. 5. q. 6. ar. 2. Arag. 2. 2. q. 69. ar. 1. & 2. Si tamen Iudex casu incidere in ipsum meæ delinquentem, non tenetur hic le manifestare, siue agatur inquisitione generali, siue speciali Sor. de teg. secr. memb. 2. c. 7. Nau. c. Inter verba concl. 7. perfecta num. 333. alás. 731.

41. Infamia nata post capturam non sufficit ad inquirendum Nau. rubr. de iudic. num. 91 in fi. Nec etiam quæ ante, nisi sit à personis honestis Idem in c. Inter verba concl. 6. perfecta num. 293 aliás 651

42. Fama ex certo autore, & suspicione nihil probat Host. in sum. de coh. cler. & mul. num. 5. Non orta à vilibus, & amulis, glo. in c. Cum dilecti de purg. can. ver. apud bonos. Silu. inquisitio 1. q. 8

43. Quæra infamia sufficit ad inquirendum, relinquitur arbitrio. Iudicis Nau. vbi supra num. 8

44. Testis deponens de fama non probat, nisi dicat se auduisse à maiori parte hominū talis loci. Nec sufficit dicere, quod est publica vox, aut quod audiuit publice

dici; cum esse possit quod vnus publicè dixerit. *Cassad. de probat. decis. 3.* fama propriè est quando tota Ciuitas, aut vicinia, aut maior pars reclamatur. Rumor quando aliqua pars, puta tertia, vel quarta Pan. in c. Super eo, de eo, qui cogn. conf. vxor. V. eundem in c. Vestra de cohob. cler. & mul. & Capell. & Tholos. decis. 180 cū ibi not.

45 Inquirens principaliter de vno, si incidenter aliud conuocatur, potest contra id procedere *Sot. de iust. lib. 5. q. 6. ar. 2.* Nau. rubr. de iudic. à num. 86. Quando tamen illud contingens est causa principalis, vt si reperitur concubinatus cum moniali c. 1. de except. & ibi glo. ver. conringere, & in c. 2. de confessis, ver. confessus: *Sot. de reg. secr. memb. 2. q. 6. concl. 6. Salon. 2. 2. c. 69. ar. 2. contr. 7.* sed hanc limitationem rejicit Nau. loco cit. num. 96. Communis opinio est posse procedi, sed non in eadem tela iudicij Pan. in d. c. 2. de confess.

46 Cum requiritur infamia, non tenentur procedere etiam si simplenè probatū Nau. de accus. conf. 4. num. 3. & conf. 5. num. 1. & in man. c. 18. num. 38. requiritur autem cum proceditur via inquisitionis ibidem.

47 Cartula peccatorum reperta penes delinquentem non facit iudicium contra ipsum ad poenam, cum scripta fuerit in ordine ad confessionem sacramentalem *Ricc. pluribus cit. p. 1. decis. 172.*

48 Sacerdos quocumq; modo reuelans audita in confessione non facit iudicium: nec aliud operatur in foro fori. com. vt pluribus relatis testatur *Pegna ad Direct. Inquis. p. 2. coment. 5.*

49 Infamatus de vno crimine, interrogari non potest de alijs de quibus non est infamatus: nisi sint ita coniuncta priori vt efficiant iustam sui suspicionem vel sint circumstantia prioris *Sot. de iust. lib. 5. q. 6. ar. 2. & de reg. secr. memb. 2. q. 6. Cai. 2. 2. q. 69. ar. 2. & ibi Salon. contr. 8. Ang. ver. inquisitio parag. 11. quicquid in contrarium dicat Silu. inquisitio 1. q. 3. vers. 4.*

50 Confessio proprium crimen in iudicio, cum sit infamis, non est credendum

contra focium c. 1. de confess. c. veniens 1. de testib. Nau. de accus. conf. 3. fallit in crimine simoniae, quando est focus criminis, & muneris, & agitur ciuilitate, c. 1. de testib. in 6. & in crimine Læte maiestatis d. c. 1. de confess. Nec eius dictū facit indicium, ad formandam, & transmittendam inquisitionem, nisi in casibus exceptis; aut vbi focus criminis ita confessus, esset per iurus: c. Testimonium de testis Iul. Clar. prac. crim. q. 25. sufficit tamen ad inquirendum, vbi non superiurus, ibidem vers. Scias tamen V. Pan. in d. c. 1. de confess.

DE TESTE.

51 NON tenetur quis testificari in occultis *S. Tho. 2. 2. q. 70. ar.*

1. Et cum sit inquisitio generalis de criminibus debet quis indicare notorium, & quorum est infamia, non autem occulta: nisi sint contra bonum commune, aut in damnum proximi; quod aliter impediri non possit. Et in crimine Reipublice pernicioso possunt testes sine infamia, & indicij interrogari *Sot. de reg. secr. memb. 2. q. 6. Non autem reus Idem q. 7. Salon. 2. 2. q. 69. ar. 2. contr. 5. & 6. Idem cum per Inquisitionem generalè proceditur. ibidem & com. Si leis quis occiderit iacentem in platea, docet Arag. q. 69. cit. ar. 1. & 2. teneri prodere Iudici cum iuramento interroganti, licet infamia, aut indicia sufficiencia non præcesserint. Sed id merito non approbat Salon. loco cit. cont. 7.*

52 Secretum tibi commissum, quod alias nesciebas, non debes prodere Iudici, nisi vergat in damnum alterius, quod aliter vitari nequeat, tunc enim prodendum *Sot. de iust. lib. 5. q. 7. ar. 1. in fi. Nau. c. 18. num. 60. Etiam si iurasses celaturum. Idem Nau. num. 54. & c. 26. num. 41. Silu. ver. secretum & ver. Testis, q. 8. vers. 25. Ant. p. 2. tit. 1. c. 22. parag. 5. Pan. in c. Sacerdos de off. ord.*

ord. num. 7. Nisi maius sit damnum hu-
ius, quam illius si reueles. Ban. 2. 2. q.
70. ar. 7. Alij tamen, vt B. Med. in sum.
lib. 1. parag. 36. c. 14. reg. 1. docent om-
nino reuelandum Iudici iuridice interro-
gantis, nisi commissum fuisset petendo con-
siliū, aut remedium t. Nisi forte, vt do-
cent Ban. vbi supra, & Nau. c. 25. num. 41.
& 46. ad euitandū notabile damnu Reipub-
licæ V. infra ver. Excommunicatio nu. 59.
& Sanchez de matr. lib. 3. disp. 13. Azor.
p. 3. lib. 13. c. 18. dub. 2. Vbi quod non
teneatur reuelare huiusmodi secretum, cum
damnum non pender in futurum, & lu-
dex inquirat tantum ad punitionem: Secus
si pender in futurum, & directè tendit con-
tra bonum commune vel contra vitam
innocentis, vt crimen hæresis, patriæ pro-
dicio, crimen latronum, & piratarum.
Idem docet Sayr. cla. reg. lib. 11. c. 20.
num. 14. V. Less. de iust. lib. 2. c. 30. dub. 6.

53 Qui est de familia non tenetur re-
uelare Domini delictum procedenti crimi-
naliter: Secus si ciuilitur, & ex eo sibi
damnum non imminet Silu. ver. famili-
q. 7. & ver. testis q. 1. vers. 9. Ang. ver. fa-
milia parag. 7. In crimine tamen hæresis,
& læsæ maiestatis prodendus est Domi-
nus Ban. vbi supra.

54 Non tenetur respondere testis, aut
Reus, nisi sciant se teneri Sot. lib. 5. q. 6.
ar. 1. med. Arag. 2. 2. q. 69. ar. 2. & q. 70.
ar. 1. In dubio autem secundum Silu. ver.
Inquisitio num. 7. præsumendum est pro
Iudice, & dicenda veritas. Verius tamen
docent alij reo potius fauendum, per c.
Cum sunt partium de reg. iur. in 6. Sor.
de reg. iur. memb. 2. q. 7. concl. 3. Nau.
c. Inter verba concl. 6. perfecta num. 101.
Roder. de regul. to. 2. q. 9. ar. 5. Nisi
crimen sit imminens, & in damnum pu-
blicum, tunc enim tenetur respondere cum
legitimè interrogetur Salon. 2. 2. q. 70. ar.
1. contr. 2. & ibi Arag. ante sol. arg. Secus
si præteritum; aut si reus vult abstinere Sa-
lon. ibidem

55 Non tenetur testis ad testifican-
dum, si probabiliter timeat damnum ali-
quod notabile vel in vita, vel in fama, uel

in bonis temporalibus suis, vel suorum.
Quare poterit eo casu veritatem occulta-
re verbis ambiguis: quòd si occultet per
mendacium, erit peccatum mortale Azor.
p. 3. lib. 13. c. 27. dub. 6. Sor. concl. 3.
cit. & de iust. lib. 5. q. 6. ar. 2. Nau. c. 25.
num. 50.

56 Vbi alij sunt, qui testificari possunt;
in criminalibus cogi non possunt ad testi-
ficandum reascendentes, aut descendentes,
tes, aut coniux, focer, gener, vitricus,
priuignus, cognatus intra quartum gra-
dum, libertus, aut patronus Nau. vbi su-
pra num. 47. & seq. Silu. ver. testis q. 1.
vers. 8. Et de Patre, quod non teneatur
contra filium, & è contra, etiam in cri-
mine læsæ maiestatis docet Dec. in c. 1. de
probat. num. 7. in fi. In ciuilibus, quando ob
defectum aliorum testium res aliter sciri
non potest, cogi possunt supradicti Ang.
ver. denunciatio parag. 13. latè Nau. c.
Inter verba concl. 6. à num. 410. V. infra
ver. Excommunicatio c. 1. circa fi. Lazar,
prac. qq. lect. 3. q. 11. Annor. ad dec. 3.
4. & 41. Capell. Tholos. An testes in cri-
minalibus cogi possint, Vide glo. in c. Di-
lectorum de testib. cog.

57 Tenetur quis testificari etiam non
requisitus ad liberandum innocentem à
morte, damno, vel infamia S. Tho. 2. 2.
q. 70. ar. 1. & ibi Ban. & Arag. Silu. ver.
testis q. 8. Sot. de iust. lib. 5. q. 7. ar. 1. concl.
3. Nau. c. 15. num. 17. & c. 18. num. 32.
Nisi sciat in confessione Com. Regulariter
aurem Testis Iuro se offerens præsumitur
inimicus, & repellitur. Secus si ad man-
datum Iudicis. Felin. in c. meminimus de
actus Miranda in ord. iudic. q. 17. ar. 3.
concl. 9. in fi. Farinac. de testib. q. 80. nu. 1.

58 Cogi potest frater contra fratrem in
ciuilibus verò, vbi agitur de magno crimi-
ne, & veritas aliter haberi non potest, Glo.
in c. Statutum 2. q. 6. & in c. Quisquis me-
tu 11. q. 3. l. Si quando inuitos C. de testib.
Host. in sum. de test. cog. parag. Iul. Clar.
prac. crim. q. 25.

59 Clericus, licet regulariter cogi non
possit, quando tamen veritas aliter haberi
non potest, cogendus est c. Quamquam

14. q. 2. Non tamen in criminalibus Clar. vbi supra q. 14. vers. Scias tamen.

60 Clericus testificari potest pro sua Ecclesia, modò causam Ecclesie non procurer c. super prudentia 14. q. 6. c. In super, & c. Cum nuntius, de testib. Regulariter autem domestici non admittuntur in testes pro domino, nisi ad probandam consanguinitatem c. 1. 35. q. 6. V. Glo. in d. c. In super. Regulares, & qui sunt de aliquo collegio sunt testes idonei pro monasterio, & collegio, c. Tuis de testib. & c. Et si Christus, de iureiur. Latè Ricc. prax. Ep. p. 2. decis. 196. quia damnum, aut lucrum non pertinet ad eos proprio nomine; & sic non potest dici causa singulorum. id tamen procedit in defectum aliorum testimonium c. Et si Christus in fi. Pan. in d. c. In super num. 2. Anchar. num. 3. & Felin. afferens multas fallentias, & in c. Tertio loco de probat. num. 3. Vrsill. ad Afflic. decis. 400. glo. in c. In litteris, ver. de familia, de testib. Familiars dicuntur consanguinei, colonus, adscriptitius, mercenarius, filius in potestate, libertus, & seruus, & omnes habitantes in domo. Domestici verò dicuntur, quibus imperari potest ratione patriæ, aut dominicæ potestatis. Et hi nullo modo admittuntur in testes pro Domino. Illi verò cum distinctione affectionis, vt propterea contra eos præsumatur, vel non, glo. cit.

61 Rarò accidit, vt quis teneatur offere se in testem in civilibus aut enim non est tanta necessitas proximi, vt id postulet: aut non potest sine suo damno, Nau. c. Inter verba concl. 6. num. 3. 18.

62 Quod audisti, & non vidisti potest testificari te nescire Sor. de iust. lib. 5. q. 6. ar. 1. & de reg. secr. memb. 3. q. 3. concl. 4. & in 4. sent. dist. 18. q. 4. ar. 5. circa solut. 4. quando scilicet agitur de delicto, aut actu, qui non consistit in voce, sed in eo quod videtur Sanchez in sum. lib. 3. c. 7. num. 5. Ea enim censentur testes scire, quæ in eorum præsentia gesta sunt, c. Testis 3. q. 9. V. c. Hoc quidam 22. q. 5. Intellige nisi iuste interrogaris, an audieris Sor. lib. 5. cit. q. 7. ar. 1. in fi. Sanchez vbi supra.

63 Testimonium de auditu proprio valet, c. 2. de confit. quodcumque actus subijcitur sensui auditus, fecus de auditu alieno Pan. in c. Tam litteris num. 5. de testib. V. Farinac. de testib. q. 69 per tot.

64 Testis potest interrogari super occultis circumstantijs criminis non occultis Sor. vbi supra Iul. Clar. prac. crim. q. 45. vers. Sed pone Pan. in c. Qualiter, 1. de actus num. 7. & ibi Anchar. num. 8.

65 Non licet testi aliquid accipere pro dicenda veritate c. Non sane 14. q. 5. Secus pro interesse, aut testimonio, quod dare non teneatur Silu. ver. testis q. 8. vers. 5. Couar. in reg. Peccatum p. 2. parag. 3. num. 2. Rebell. lib. 18. q. 20. V. supra ver. restitutio c. 4. num. 14. Idem de Aduocato docet Silu. loc. cit.

66 Testis legitime interrogatus super crimine, ob quod bona erant publicanda & negans, non teneatur fisco, cum sit poena: Secus si super alterius furto, cum illud sit damnum Nau. c. 25. num. 51. P. Nau. lib. 3. c. 4. num. 123. Hoc tamen vltimum intelligunt, quando manifestare potest abfq; honoris, vitæ, aut rei suæ detrimento V; restitutio c. 1. num. 37.

67 Legitime productus in testem teneatur testificari de re, quam prius iurauit nemini dicere Pan. in c. 2. de off. ord. num. 7. & quoties iuridice interrogatur, vel saltem intimatur illi per ministrum iustitiæ mandatum Iud. cis, teneatur ex iustitia vera dicere Reginald. lib. 25. num. 163.

68 Testis non teneatur respondere Iudici iuridice interroganti, quando accusator non habet nisi vnum testem Ban. 2. 2. q. 70. ar. 1. p. 2. in resp. ad 4. Less. lib. 2. c. 15. num. 44. Nau. c. Inter verba concl. 6. num. 310. Communis tamen sententia contrarium docet, teneri scilicet, etiam si solus viderit, si adducatur in testem. sic Sor. de iust. lib. 5. q. 7. ar. 1. in fi. Salon. 2. 2. q. 60. art. 1. contr. 1. Silu. ver. testis q. 8. initio Azor. p. 3. lib. 13. c. 27. dub. 2. Host. in sum. de testib. num. 4. dicens oppositam sententiam esse temerariam. Intellige, si sit testis omni exceptione maior, cuius dictum facit iudicium sufficiens ad torturam.

Excepe

Excipe quando Index per inquisitionem generalem procedit: nisi certò sciat esse alios, qui sciant delinquentem. Nam Index tunc solum ius habet interrogandi, ita ut ille veritatem fateri teneatur, cum duo, vel tres nouerunt crimen Sayr. cl. reg. lib. 12. c. 30. num. 26. Sitamen non timeatur malum in futurum: aut si priuatis monitis speretur emendatio, non teneatur huiusmodi testis denunciare, neq; testificari, licet duo, vel tres alij sciant. Less. vbi supra num. 46.

69. Qui reppellantur à testificando, notat Azor. vbi supra c. 28. V. c. forus de verb. signif.

70. Testes singulares probant in qua draginta sex casibus, quos enumerat Aug. Barbo. ad c. In omni negotio, de testib.

71. Testis iuratus qui in secundo examine contraria dixit ipsi, quæ in priori dixerat, est periurus, c. Sicut nobis de testib. Couar. var. res. c. 13. num. 1. & eius testimonium non valet, si ex intervallo se corrigat: nisi ostendat causam, tunc enim admittendus est, ibidem num. 8. V. Farin. de testib. q. 56. a. num. 186. Mirandam prax. crim. q. 17. ar. 3. num. 124. & seqq. vbi num. 125. Farin. cit. & Gratian. dilcep. for. to. 1. c. 192. num. 8. quod Periurium, & infamia testis non purgatur per torturam in causa criminali.

73. Testes de credulitate non probant, nec etiam præsumptionem faciunt, licet dicant se pro certo credere, nisi causam suæ credulitatis ostendant, c. literis, & seq. de præsumpt. Barbo. alios referens ad c. Quoties num. 6. de testib. Rota apud Farin. p. 1. decis. 245. num. 5. & p. 2. decis. 358. num. 6. & decis. 299. num. 3. & decis. 611. V. c. Inquisitionis parag. Quæsiisti, de accus. Probat verò contra producentem Gratian. dilcep. for. c. 469. nu. 10. V. etiam eundem c. 105. num. 5. & c. 109. num. 9. Ias. rubr. ff. de iureiur. vbi ponit plures casus, in quibus statur dicto testium deponentium de credulitate: Item probat in his casibus, in quibus probant testes de auditu Farin. prax. crim. p. 2. q. 68. num. 106. Item ad Rei innocentiam pro-

bandam ibidem num. 77. Item in probatione ætatis num. 94. Item in probatione filiationis num. 88. Et in probatione æstimationis, vel valoris num. 98. Et in factis antiquis num. 95. & seq. Et in his quæ constituunt in peritia, vt sunt medici, obstetrices, & similes, &c. num. 95. & q. 127. num. 109. Gratian. c. 151. num. 20. Et in his, quæ directò probari non possunt Farin. d. q. 168. num. 81. V. Pan. in d. c. Quoties, & c. 1. de serutin. in ord. fac.

73. In criminalibus familiares non admittuntur in testes, c. Super eo, & c. In literis de testib. Nec criminiosi, qui in crimine perseverant. Nec emandati, si nihilominus remanent infamia. Nec periuri etiam post pœnitentiam, c. Testimonium, & c. super, & vtrobiq. glo. de testib.

74. Testis dubitans an Index legitime procedat, si causa est criminalis, capitalis, inclinare debet in fauorem rei Azor. p. 3. lib. 13. c. 27. dub. 1.

75. Sola paupertas non repellit à testimonio in ciuilibus, si alias sit persona honesta & non suspecta propter paupertatem, c. Si qui testium, iuncta Glo. ver. paupertate de testib. Scibi Pan. vbi de qualitatibus testium Gratia. vbi supra c. 277. num. 4. Si tamen alias careat suspitione, Glo. in c. Si testis 4. q. 2. & 3. ver. locuples, lul. Clar. prac. crim. q. 24. num. 11. Scriptura, vel instrumentum ex publico Archiuo prolatum testimonium publicum habet Barbo. ad c. Ex epistolam 1. de probat. num. 11. & ad c. Ad audientiam num. 5. de præscript. & alij plures ibi relati: & concedit Pan. ibidem num. 11. si Tabellio, aut alius super Archiuo deputatus testetur illud de Archiuo esse, & Rom. conf. 316. quod scriptura Archiuij publici facit notorium.

76. Libris mercatorum quando fides adhibenda sit. Vide Rotam coram Burat. to. decis. 34. cum ibi cit. per Ferenull. in c. c. Bonæ el. 1. de postul. Præl. num. 30. & seq. Felin. in c. 1. de fid. instrum. Gratian. dilcep. for. c. 171.

77. In delictis occultis dictum socij facit indictum ad torturam Ricc. alios referens

rens decis. 236. à num. 10. Dicitur Sodo-
mirati an faciat iudicium ad torturam V.
Riccap. 7. collat. 525. Farin. cons. crim. 216.

78. Testis deponens super immemorabi-
bili, debet deponere de visu per annos quatuor-
draginta. quare opus est vt habeat ætatem
congruam, qualis est annorum quinquaginta
quatuor Farin. alios referenz p. 2.
decis. 248. num. 3.

79. Laicus non potest testificari con-
tra Clericum in criminalibus c. De ca-
teris de testib. c. Cum P. Manconella
de accus. Admittitur autem laicus, etiam
foemina ad probanda impedimenta electi
ad beneficium, & in civilibus c. Tam-
litis vestris de testib. vbi Glo. ver. for-
mias. Item ad accusandum pro sua,
suorumue injuria d. c. De coetere. Item
in crimine Simonie, hæresis, læsæ maie-
statis & similibus, si tamen ex bono ze-
lo, & non ex odio procedant: aliàs nec
ad accusandum, nec ad testificandum ad-
mittuntur. Item cum Clericus est de
aliquo crimine infamatus, quocasa ad-
mittuntur laici, & viles personæ. Glo. in
d. c. Cum P. ver. laicus. In crimine
Simonie admittitur etiam meretrix c. Tan-
ta de simon. & alij criminali, præfer-
tim emendari c. Per tuas eo. vbi Pan. num.
13. ad instructionem Iudicum ponit mul-
tas confiderationes V. etiam Indicem
Felin. ver. laici.

80. In crimine graui seruanda omnia
supradicta etiam circa regulares, siue
agantur via accusationis, siue denuncia-
tionis, siue inquisitionis, docet Salon.
2. 2. q. 69. ar. 2. contr. 7. Sed Io. And.
in c. Qualiter 2. & c. Olim de accus. do-
cet seruandum esse iuris ordinem tan-
tum quoad veritatem, & legitimam
defensionem, & verum dicit, Nam
in cit. cap. Qualiter in fi. sic habe-
tur. Hunc tamen ordinem circa regu-
lares non credimus viquequa; se uan-
dam, & in d. c. Olim, mandat Papa
Iudicibus vt procedant de plano, &
abique iudiciorum strepitu. Secus
in Inquisitionibus hæret. prauit: hi
eum tenentur iuris ordinem seruare.

81. Liber mortuorum bonæ vitæ, &
famæ, concurrente consuetudine, præsti-
to iuramento heredi in supplementum
facit fidem Ricca decis. 106. cum ibi cit.
& saltem facit semiplenam probationem
nem Capell. Tholos. concl. 497. cum ibi
ibi not. V. afflic. decis. 40. cum notatis
per Vrfill. & Rotam coram Burat-
to decis. 39. cum notatis per Feren-
till.

DE REO

82. **A**ccusatus tenetur verum fa-
teri, si est probata infamia,
aut indicia expressa probata, aut crimen
semiplenè probatum, sique confitetur, alio-
qui non tenetur S. Tho. 1. 2. q. 69. ar. 2.
vbi Arag. De infamia negant Pan. c. 2.
de confess. num. 19. Reginald. lib. 1. c. 9.
dub. 15. & c. 31. num. 16. cum infamia
sæpè sit fallax.

83. Reus iuridicè interrogatus de
crimine, ob quod insisteretur illi poe-
na sanguinis, potest subicere veritatem,
vtendo æquiuocatione, non tamen mentiri.
P. Nau. de rest. lib. 5. p. 1. dub. 2. Roder. in
sum. de ord. iudic. c. 51. concl. 1. & de regul.
10. 2. q. 19. ar. 4. Salzed. prac. crim. c. 129.
Panor. vbi supra Silu. ver. accusatio q. 43. &
ver. confessio non sacr. q. 1. Ang. confessio
delicti num. 1. Armil. ver. accusatio. Less. lib.
2. c. 31. num. 16. & probabile dicit Arag. vbi
supra, & consentit Reginald. lib. 4. num. 37.
quando crimen non est plene probatum.
Contraria tamen est con. S. Tho. vbi supra
ar. 1. vbi Cai. Ban. Arag. & alij. Soc. vbi supra
Azor. p. 3. lib. 13. c. 25. dub. 3. Salon. 2. 2. q. 69.
ar. 2. contr. 10. Nau. in man. c. 18. num. 57.
& c. 25. num. 36 & c. Inter verba concl. 6.
188. & latius coroll. 65. Sayr. cla. reg. lib. 12.
c. 6. dub. 1. Ego puto vtramque probabile.

84. Semiplene probat vnus testis om-
ni exceptione maior qui directè testatur,
v. g. de visu Cai. vbi supra ar. 2. Silu. ver.
iudicium num. 3. Nau. c. 25. num. 36. Pan.
in c. 1. de confess. num. 3. Iul. Clar. prac.
crim. q. 21. vers. Testis.

85. Cum dubitatur an Iudex legitime

procedat, non est illi obediendum in re alicui damnosa, nisi damnum publicum præponderet, Sor. de teg. secr. memb. 2. q. 7. concl. 7. Intellige si intra se statuit in illa dubitatione se nõ teneri respondere quod scit Nau. c. Inter verba concl. 6. nu. 20. 86 Accusatus de aliquo crimine, & absolutus non potest de eo amplius accusari c. De his de accus. c. si. de collus. deteg. vbi glo ver. nouis, dicit delicto vnus hominis læpius quari non debere, per l. licet in ff. ff. Nautæ caup. &c. Fallit primo si secundus accusator doceat primum fuisse præuicatum. Secundo si tuum dolorem prosequatur, ignorans accusatione ab alio institutam. tractum est in forma iudicij, glo. in d. c. De his, ver. replicari V. Anchar. & Pan. ibidem.

87 Negare veritatem in iudicio in re leri veniale est; nisi interueniat iuramentum Sor. vbi supra, & com. contra Cai. 2. 2. q. 69. ar. 1. V. Iuram. num. 8.

88 Crimen censetur probatum, probatis violentis suspitionibus Direct. Inquis. p. 2. q. 46. num. 6. Silu. ver. indicium q. 3.

89 Confessus id, de quo erant indicia, non potest de alijs interrogari; nisi in quibusdam casibus, vt in crimine assassini, facti, &c. & vbi huiusmodi esset bannitus Iul. clar. vbi, sup. q. 64. ver. successiue quæro.

90 Vbi reus est suspectus de fuga, potest iudex habita aliqua informatione delicti reum capere, & incarcerare, & postea pleniores informationes sumere Iul. Clar. q. 28. ver. scas autem Villagor. spec. crim. p. 2. c. 20. sufficit verò vulneratum v. g. manifesta Villagut. cap. 4. Extra hunc casum non est locus captura ante indicia sufficientia, iurisque ordine seruato. etiam inter regulares Nauar. rub. de iudic. 91.

91 Non legitime interrogatus potest negare subintelligendo sic, vt dicere teneatur Ban. 2. 2. q. 69. ar. 2. p. 3. & q. 70. ar. 1. p. 3. dub. 2. Sor. de teg. secr. memb. 3. q. 3. concl. 4. Nau. c. Inter. verba concl. 6. num. 368. Silu. ver. Mendacium, q. 6. etiam si in particulari interrogetur, fecisti? audisti? vidisti? Salon. q. 69. cit. ar. 2. contr. 11

Contrarium, sed minus verè docent Sor. sibi contrarius de iust. lib. 5. q. 6. ar. 2, in si Arag. q. 69. cit. ar. 2. in si.

92 Cui reus non tenetur respondere, nec teneri iurare de dicenda veritate S. Tho. q. 69. cit. art. 1. & ibi Arag. Nau. vbi supra num. 188. coroll. 65.

93 Reus interrogari non potest de socijs occultis Nau. vbi supra num. 15. Nisi in crimine contra aliquem, quod aliter impediri non potest, aut hæresis, aut læsæ maiestatis, aut quod sine socijs committi non potest Roder. in ord. iudic. c. 10. num. 9. Nau. vbi supra coroll. 67.

Aut si crimen sit nimis perniciosum, & atrox Sor. de teg. secr. memb. 2. q. 6. Aut cum id vult lex, aut consuetudo Nau. vbi supra num. 91. quod tamen negat

Arag. vbi supra ver. Dico secundo, cum de iure naturali requiratur infamia ante inquisitionem. V. Clarum ptac. crim. q. 21. vers. dictum socij. Cum autem licet interrogare de socijs, non est quærendum de aliquo in particulari, nisi sit infamatus Roder. vbi supra c. 6. concl. 9. etiam si sciant tres testes occulti Cord. ad Sor. de teg. secr. memb. 2. q. 7.

94 Non tenetur reus illa fateri, quibus proditis iniuste comdemnaretur, Sor. vbi supra dub. 2. Roder. concl. 7. Salon. vbi supra ar. 2. contr. 11. vers. Hinc colligo 2.

95 Reus interrogatus de crimine proprio, sed occulto. probato tamen per falsos testes, potest subicere, etiam si iubeatur sub excõmunicatione, quam propterea non incurrit Sor. vbi supra memb. 3. q. 1. concl. 4.

96 Non tenetur manifestare complices, nisi ad obtinendũ malis futuris in damnum Reipublicæ, vt tertiæ personæ, non autem ad vindicandum præterita Sor. de iust. lib. 5. q. 6. ar. 2.

97 Confessarius non debet reum cogere, vt fateatur, nisi clarissimum sit eum teneri; præsertim in re graui, & vnde non tantum periculi alteri imminet Sor. vbi supra.

98 Quando crimen tuum alterius falso imponitur, non teneris te ipsum prodere Sor. de iust. lib. 4. q. 6. ar. 3. post. med. Potest tamen si velis idem de teg. secr. memb. 2. q. 3.

99 Vnum indicium probabile sufficit ad torturam Silu. ver. indicium nm. 1. Ang. eo parag. 2. Debet tamen probari ad minus per duos testes, vt ex Bart. & Iul. Clar. probat Roder de regul. to. 2. q. 21. ar. 2.

100 Dicitum stupratae facit indicium ad torturam, si illa erat bonae famae, ille verò male, quia in delictis, quae occulte fiunt, socius criminis admittitur Ricc. p. 2. decis. 237. nu. 9V. Farinac. conf. crim. 216

101 Dicitum vulnerati morientis non sufficit ad torturam, sed tantum ad inquirendum, & ad capturam Clar. prac. crim. q. 21. vers. Assertio vulnerati.

102 Nisi quis legitime praesumitur habere nocios, non debet torqueri, vt reuellet Nau. in man. ci. 8. num. 59.

103 Reo non est danda tortura ante indicia sufficientia arbitrio Iudicis; alioqui tenetur Iudex de damno; neque ea confessio valet Pan. in c. Cum contemplatione de reg. iur. Sor. de reg. sec. memb. 2. q. 2. concl. 5. Ban. 2. q. 70 art. 1. p. 4. adub. vn. concl. 3. Silu. ver. tortura. & ver. indicium num. 3. V. Felin. in c. Qualiter a. de accus. num. 1. Nec etiam danda tortura pro delicto, quod non meretur poenam corporalem ibidem vers. debet etiam Pan. & Silu. vbi supra.

104 Crimen tuum occultum dignum morte reuelare non potes ne patiaris torturam, nisi certus sis te ad mortem esse torquendum Nau. c. 18. num. 19. Contrarium docet Sor. vbi sup. memb. 3. q. 4. concl. 11. in primo casu, quia non tenetur cum praesidio cruciatu vitam seruare

105 Iuste tortus vt crimen alterius sibi secreto commissum reuellet, non tenetur cum tanto suo damno celare. Nisi esset Regis, Reipublicae, magnique momenti; aut ratione publici officij ad id teneretur; aut ab alio per vim, aut fraudem extorsisset, eiq; magnum damnum ex reuelatione sequatur Sor. vbi sup. concl. 6. 7. & 8.

106 In criminalibus debent esse probationes luce clariores l. fi. C. de probat. Pan. in c. Veniens de testib. num. 8. & in c. At si Clerici de Iudic. num. 39. & testes omnine exceptione maiores Clar. vbi supra q.

66. vers. Debent autem.

107 Citatio non valet facta intra tempora angusta; aut causa non expressa, aut tempore feriato, aut à Iudice non suo; aut si in ipsa non inferatur rescriptum in causa delegationis; aut si fiat loco inhonesto. Glo. in c. Si Episcopus, 2. q. 3. Silu. ver. citatio q. 2. aut si fiat loco periculoso, c. Ex parte de appell. Clem. Pastoralis de re iud.

108 Reum, qui ordinario modo puniri non potest, potest Iudex curare occidendum etiam in alieno territorio, de voluntate tamen saltem praesumpta Domini loci; modò is Iudex auctoritatem habeat puniendi iuris ordine non seruato. Silu. homicid. 1. q. 2. vers. 3. & q. 3. Quòd si trahatur in futurum, vbique occidi potest, etiam sine consensu domini loci; quia est defensio iure naturali concessa, licet enim vbique vim vi repellere. Nec potest Princeps esse rationabiliter iniustus, cum is non sit actus iurisdictionis, sed necessariae defensionis: tunc si ad vindictam P. Nau. lib. 2. c. 3. nu. 231

109 Ad supplicium ductus non tenetur fateri, quod male negauit; nisi alioqui gaudeat damnum sit securum Nau. c. 25. num. 38. Roder. in ord. iudic. c. 10. num. 1. B. Med. in sum lib. 1. c. 14. parag. 35.

110 Crimen laesae maiestatis per nò libellum non committitur Clem. Pastoralis cit.

111 Furtum, quis fortitur vel ractione delicti, vel contractus, aut domicilij sine rei, de qua agitur possessorio. Et nomine contractus intelligitur etià quasi contractus, & id omne vnde oritur obligatio c. si. de for. comp. iuncta glo. ver. seu contractus.

112 Non potest is puniri à quo extracta est confessio contra ordinem iuris, Silu. ver. Tortura Ban. 2. q. 70. ar. 1. p. 2. concl. 3. Sor. de iust. lib. 5. q. 6. ar. 2. Clar. vbi sup. q. 35. vers. si verò confessio. Dubita. tamè idè Sor. de reg. sec. memb. 2. q. 1. concl. 5. Nisi post expressè ratificet Grammar. decis. 34. num. 35. & 58. Aut nisi delictum sit contra bonum communem, & in fieri; aut nisi eius puniitio sit necessaria bono communi; aut ad tollendum scandalum. Salo. contra. 7. cit. q. 1. A. 2. 7. 113. C. 11.

113 Condemnatus legitime, sed innocens potest se defendere circa vulnera. Or. q. 6. cit. ar. 4. licet dubius; & expreſſe Ban. 2. q. 69. ar. 4. dub. 1. docet poſſe etiam iudicem; & miniſtros iuſtitie occidere, ſi aliter euadere non poſſit, ſeclulo tamen ſcandalo. Sed id merito negant alij Salon. ar. 4. cit. contr. 1. Arag. ibi in princ. & q. 67. ar. 2. in fi. Couar. 1. var. res. c. 2. num. 13. Roder. in Sum. lib. 1. c. 136. concl. 9. Sayr. cla. reg. lib. 12. c. 18. num. 3. Ex quorū ſententia poteſt reus, vel fugiendo vel recipiendo ſe in locum munitū, vel dum capitur eripere ſe à ſatellitibus circa vulnera Et ſecondū Nau. c. 17. num. 102. licet iuuare fugientē ſatellites volentes comprehendere, non tamen illis reſiſtendo. Non reſiſtit verò, qui à tergo ſe præhendentem trahit Sor. vbi ſupra.

114 Damnatuſ ad mortē poteſt fugere fractis vinculis, & carcere, licet iudex id prohibuerit, ſed non reſiſtendo miniſtris iuſtitie S. Th. 2. 2. q. 69. ar. 4. ad 2. & ibi Cai. ad 3. Nau. vbi ſupra nu. 101. Etiam ſi ſciat alioſ vincōſoſ fugituroſ; teneatur tamē de damno rei fractæ. Or. vbi ſup. & ad debita, ſi pro illis detinebatur: niſi adeò eſſent pauperes vt neq; per ſe neq; per alioſ ſoluere poſſent Graſſ. deci. p. 1. lib. 3. c. 7. nu. 1. Verius tamen docet Salon. q. 69. cit. ar. 3. contr. 2. concl. 4. ad 4. nō teneri ad debita; niſi fugā conſulerit nolentibus fugere: nec ad damnū rei fractæ. Sayr. alioſ referēs vbi ſup. nu. 22. An verò liceat iuuare frāgentē carcerē. Sor. vbi ſup. Card. ar. 4. negant. Arag. & Bā. ar. 4. cit. Couar. 1. var. res. c. 2. nu. 13. dicunt quòd vbi licita eſt fuga, non peccant coooperantes, niſi ratione itaturi aut officij. Caiet. loco cit. ad 5. Sayr. dub. 9. Arag. vbi ſup. docent licere præbere limā clauem ad uerina, & huiuſmodi, non tamen ab extra eſfringere carceres, aut vincula rumpere. Poteſt talis fugere, ſed non tenetur Couar. & Graſſ. vbi ſu. nu. 5. ſi tamen licite detineatur non ad mortem, aut mutilationem, fugere non poteſt ſecondū Silu. ver. fugere nu. 1. ſed cōrariū docet Azor. p. 3. lib. 13. c. 14. q. 2.

115 Condemnatus ad carceres non poteſt fugere, etiam ſi poſſet ſine eſfractione Couar. & Graſſ. vbi ſup. Caiet. ar. 4. cit. dub.

5. Ang. ver. fugere num. 1. Silu. eo. Nau. c. 17. nu. 101. & ſeq. limitat Sor. vbi ſup. niſi immineat ei vita, aut corporalis ſuppleij periculū. Limitant etiam, ſed minus verē Ban. 2. q. 69. ar. 4. dub. 2. conc. 5. & ibi Salon. controu. 2. concl. 4. Niſi ſit condemnatus ad perpetuoſ carceres hoc enim negant alij communiter, vt docent Azor. vbi ſup. ſiue carcere ſit ad cuſtodiam, ſiue ad poenam, ſiue ad tempus, ſiue in perpetuum.

216 Iuſtē damnatus, vt fame pereat, ſi cibis offeratur poteſt comedere, com. vt teſtatur Sayr. vbi ſup. dub. 17. Et ſecondū alioſ tenetur: quia non comedendo, ſeſſet ſeipſum occidere S. Th. vbi ſup. & ibi Cai. Arag. dub. pen. Ban. dub. pen. & q. 31. ar. 2. dub. 3. Couar. vbi ſupra num. 10. At ſecondū alioſ licet poſſit comedere, non tamen tenetur. ſic. Sor. de iuſt. lib. 5. q. 6. ar. 4. Salon. vbi ſup. contr. 4. dub. vlt. Sayr. vbi ſup. quia & feris obiectuſ non tenetur ſe defendere: poteſt enim licite ſuſtinere poenam, & pati ſententiam iuſtam, qua damnatus eſt Azor. p. 3. libi. 2. c. 3. q. 6. Poſſunt verò qui non tunc cuſtodes cibos offerre, ſed non tenentur. S. Th. & alij cit.

117 Damnatuſ ad veneni hauſtum poteſt bibere: ſicut licet damnato ad mortem aſcendere ſcalam, præbere iugulū Viſt. reſec. de homic. num. 31. Arag. 2. 2. q. 61. ar. 3. & 69. ar. 4. Tolet. lib. 5. c. 6. Roder. in ord. iudic. c. 14. concl. 2. Negant alij, cum ſit actus proximus, & immediatuſ, ex quo efficienter ſequitur mort. ſic Ban. vbi ſup. P. Nau. lib. 2. c. 3. num. 81. Salon. vbi ſup. ar. 3. contr. 4. initio Sayr. cla. reg. lib. 7. c. 99. dub. 7. Cai. vbi ſu. ad 7. Azor. verò vbi ſu. q. docet non poſſe ſibi miniſtrare, & parare venenum ad bibendum, vel edendum, poſſe tamen ſumere ab alijſ miniſtratu. Ego probabilioſem puto ſententiam Ban. & c.

118 Dimittenda eſt aliquando puniō delinquentium, ne ſequantur maiora mala Silu. ver. ſcandalū q. 3. verſ. 3. Tabien. eo. q. 8.

119 Condemnatus poteſt ex cauſa priuari cōmunionē Nau. de poenit. & rem. conf. 10. Et confeſſione, ſi credatur id facere ſpe euadendi Silu. Iudex. 1. q. 11. Roder. in ſum. lib. 1. c. 135. num. 7.

110 Executor sententiæ Principis in-
bentis suspendere abiq; processu non excu-
satur; nisi crimen sit notorium Cai. in sum.
ver. Homicidium

111 Executor merus non debet ex pen-
dere iniquitatem sententiæ Iudicis, sed re-
mittere debet ad Superiorem, vbi de nullitate
excipiatur Pa. c. De cetero, de re iud. nu.
3. Potest autem exequi sententiã superioris,
quã scit esse iniustã sed validã si nõ potest
detestare executionem; nisi esset notoria ini-
quitas, aut error intollerabilis Sil. iudex 2 q. 6

112 Exemplus delinquens in loco non
exempto incidit in poenas, nisi delinquat
in re exempta S. Tho. 2. 2. q. 67. ar. 5. ad
3. de quo vide Anchar. in c. 1. de excess.
Præl. in 6. not. 12. Quare religiosus exem-
pus incidit in poenas ab Episcopo statutas
contra accedentes ad monasteria mona-
chium Gemin. in c. 1. parag. Numquid de
priuil. in 6. Nam ratione delicti efficitur de
foro, c. 1. de for. comp. Glo. in c. Nuper,
ver. tunc, & in c. A nobis 1. de sent. exc.
non nisi subditi. & declarauit S. Congreg.
Conc. Trid. interpretum. Nisi regularis ha-
beret priuilegium, vt non possit excommu-
nicari Sayr. de centur. lib. 1. c. 6. num. 36.
& multa huiusmodi refert Roder. de regul.
to. 2. q. 63. ar. 3. & 7. Et optime Sorb. ver.
Conuenit in iudicio, & ver. Exemptio. &
licet addat Roder. excommunicari posse à
Legato de latere, referuntur tamen alia pri-
uilegia comp. priuil. Cler. reg. ver. Exem-
ptio, quibus nec à legato excommunicari
possunt. V. Rotam coram Card. Mantic.
decis. 237. c. 1. de priuil. in 6. vbi Barbos.
plures referens.

113 Qui appellando impedit iustæ sen-
tentiæ executionem, tenetur ad damna, &
interesse Arag. 2. q. 69. ar. 2. Nau. c. 25.
num. 39. Ang. ver. appellatio parag. 15. Silu.
eo. q. 6. Sayr. alios referens cla. reg. lib.
12. c. 17. num. 34.

114 Appellationem prohibens etiam
Princeps intelligit friuolam, non autem ius-
tam Pan. in c. super de appell. num. 10. An-
char. in c. Licet de regul. num. 4. Silu. ver.
appellatio num. 7. Intelligitur autem pro-
hibita omnis appellatio, quæ in iure expref-
se non conceditur c. Pastoralis de appell.

Vbi in glo. vide quibus in casibus concedi-
tur. Fallit cum Papa committit causam su-
per priuilegijs regularium, cum clausula,
Omni appellacione remota, tunc enim pro-
hibetur etiam iusta Roder. de regul. to. 1
q. 8. art. 13.

115 Qui appellauit potest interim offi-
cium suum facere; non enim censetur con-
demnatus. Nam appellatio, legitimè intro-
ducta suspendit, & extinguit pronuncia-
um Holt. in sum. de appell. parag. Quis sit ef-
fectus. Nisi appellasset post sententiã cõsuræ
ecclesiasticæ Pastoralis par. Verũ, de appell.

116 Regula illa, Actor sequitur forum
Rei, quomodo intelligenda, V. Pan. in c. Si
quis contra, cū ibi not. de for. comp. Et in
quibus non procedat, Vide glo. ad Inst. Lan-
cell. lib. 1. tit. 1. par. Quod si inter. ver. sequitur

117 Qui compromisit potest pro eno-
mi læsione petere reductionem ad arbitri-
um boni viri, etiam si cum iuramento com-
promississet, & etiam si renunciaffet petiti-
oni reductionis, si deceptio sit dolose facta.
Silu. ver. arbiter q. 17. & 8.

118 Litigans tenetur ad expensas, si
sciebat, se iniustam causam fouere Ang. ver.
litigiosa res. parag. 2. Silu. ver. lis. q. 10.

119 Reus, & Aduocatus, si iustam cau-
sam foueant, possunt arte aliqua aduersa-
rium decipere, si id ad victoriam sit neces-
sarium, non tamen mentiri, aut dolo, &
fallacijs vt S. Tho. 2. 2. q. 71. ar. 3. Couar.
1. var. res. c. 2. num. 1. glo. in c. Cupien-
tes, ver. malignantium, de elect. in 6.

120 Ordinatus ab Episcopo non suo;
sine licentia proprii, vel cum dimissorijs fal-
sis, non gaudet priuilegio fori, ex Decre-
to Urbani VIII. 11. Det. 16. 24.

121 Familia Episcopi, Notarius, Scripto-
res, familia armata, licet viuat proprijs ex-
pensis, gaudent priuilegio fori Gratian. c.
340. & seq. Barbos. ac c. vlt. de off. Archid.
num. 2. Diana multos referens p. 4. resol.
30. trac. 5.

122 Filioliganti ad bona paternã,
etiam ad partem, debentur à possessore
colligante expensæ litis, & alimenta à lu-
dice taxanda, vbi constat de pleno iure
Rota apud Farinac. p. 2. decis. 749.

DE ADVOCATO

133 Accusatione inimici nemo condemnandus, licet manifesta sint crimina accusati c. Quod suspecti 3. q. 5. Et citatus, qui non potest secure ad Iudicis præsentiam accedere, non tenetur, & potest liberè appellare, licet in commissione dicatur Appellatione remota c. Ex parte de appel. Clem. Patioralis de iud. De timore autem tenetur fidem facere, saltem per proprium iuramentum c. Statutum parag. Cum verò de rescrip. in 6.

134 Clericus laicum pro rebus suis, vel Ecclesiæ ad Ecclesiasticum forum trahere potest. Nisi laicus res ipsas nõ Ecclesiæ aut Clerici, sed suas proprias esse dixerit, quo casu debet ad forensem Iudicem trahi c. Si clericus laicum de for. comp.

135 Contra infordescentes per annum in excommunicatione, quando procedi possit, & quomodo, v. Barbos. & ab eo cit. ad c. Excommunicamus 1. de hæret. num. 10. & seqq. Farinat. de hæresi q. 92. parag. 2. num. 24. Monet. de commur. vlt. vol. c. 11. num. 160.

136 Torqueri potest Clericus etiam ministerio laici, de mandato Episcopi Azor. p. 3. lib. 13. c. 26. dub. 11. vers. Si quæras an Clerici. V. ver. Clericus num. 40. Contra exercentes viium nefandum quomodo procedendum, & qua pœna sint afficiendi. Vide Bullam Pij V. 1568. & Roder. de regul. to. 1. q. 30. art. 19 & quæ requirantur in socio criminis ad hoc quod faciat inditium vide Farin. consil. c. im. 216.

137 Actore non probante id quod est fundamentum suæ intentionis, reus, etiam si nihil præstiterit, debet absolui, c. Cum Ecclesia Sutrina in fi. de causa possess. c. vlt. parag. Sanè de iure iur. c. 1. Vt Eccles. benef.

138 Viduæ spoliatores, seu violenti inuafores rerum suarum, possunt ad Ecclesiasticum Iudicem trahi Pan. in c. Ex parte B. Pan. in c. Ex parte num. 11. de for. comp. Couar. pract. quasi c. 6. num. 1. vers. Immo; Est enim miserabilis persona, simul, & oppressa Couar. loc. cit. & Menoch. quem refert, & approbat Barbos. ad d. c. Ex parte num. 7.

139 **A** Duocatus, quamdiu causata est dubia, ut utraq; pars sit æquè probabilis, aut saltem sua sit valdè probabilis, potest patrocinari Cyned ad Decretum collect. 28. num. 17. Limitat Sanchez in sum. lib. 1. c. 9. num. 51. cum alijs ibi relatis, modo Aduocatus clienti veritatem iuris suæ causæ aperiat, nec certius illi sententiam promittat, quam debeat. Addunt Silu. ver. Aduocatus q. 10 Ang. eo parag. 13. Aduocarum scienter asseuerantem causam omnino esse iustam, teneri clienti ad omnia damna; si Clientis aliàs non esset litigaturus. Cum autè scire debet causam esse iniustam, tenetur de damno aduersario, & clienti, si hanc non monuit Arag & Ban. 2. 1. q. 71. ar. 4. Nau. c. 25. nu. 28. In causa mortis, & infamiz licet defendere minus probabilem in fauorem rei Sor. de iust lib. 5. q. 8. ar. 3. V. Sanchez vbi supra num. 53.

140 Aduocatus, qui se clienti obtulit ut doctum, tenetur de damno ex ignorantia, si hanc negligenter abarbar; alioqui solum de dolo, & lata culpa; Silu. ver. aduocatus q. 24. Immo tenetur de leui, si cliens ignorabat eius insufficientiam Salon. 2. 2. q. 71. ar. 2. contr. vn. concl. 2. Sayr. cla. reg lib. 12. c. 2. num. 10.

141 Aduocatus plures causas suscipiens, quam quibus potest commodè patrocinari, peccat mort. Et qui habet animum suscipiendi omnes causas sibi oblatas, est in statu peccati mort. Salon. vbi supra concl. 3.

142 Si in principio putauit causam esse iustam, quæ postea in processu apparet iniusta, tenetur causam deserere, aut clientem ad cedendam inducere, siue ad componendum sine aduersarij damno. Non tamen debet causæ iniustitiam, eiusuè secreta aduersario reuelare S. Tho. 2. 2. q. 71. ar. 3. ad 2. Hoc postremū limitant Arag. & Salon. ibidem contr. 1. concl. vlt. Nisi aduersario imminet periculum capitis, aut alicuius membri, vel maximi dedecoris, vel

vel alterius rei grauiffimæ; vt fi ageretur de ftatu alicuius Ducis: tunc enim teneretur reuelare; Iudicemq; ac clientem de iniuftitia caufæ monere. Debet tamen eſſe certiffimus de iniuftitia; & quod non fit inde oriturum aliquo ſcandalum. Ad compromittendum verò inducere non poteſt, niſi cum caufa eſt dubia.

143 Peccat mort, defendens minus iuſtam cauſam contra reum, ſi caufa ſit vel mortis, vel ſa-gamis, vel famæ, vel honoris, vel bonorum. In dubio enim melior eſt conditio poſſidentis. In alijs verò cauſis minoris momenti non eſt peccatum, Sor. de iuſt. lib. 5. q. 8. art. 2. Sayr. cl. reg. lib. 1. c. 11. num. 20. Hoc tamen vltimum merito non concedit Azor. p. 3. lib. 13. c. 29. dub. 3. q. 2.

144 Non poteſt Aduocatus pacifici de quota litis loco ſalarij. Nec de certo quid ſibi ſoluendo victa lite. Poteſt verò conuenire de certo ſalario, ſue vincat, ſue non Nau. c. 25. num. 3. verſ. 7. Ang. ver. aduocatus parag. 15. Silu. eo. q. 19.

145 Tenetur Aduocatus gratis defendere cauſam pauperis non habentis vnde ſoluat mercedem, nec alius eſt in promptu, qui id faciat, nec habet propinquos, qui poſſint in promptu ſubuenire. Item ſi pauperis indigentia prius illi occurrit, quam alteri; hoc enim eſt plures eſſe obligatos in ſolidum, & æquè principaliter S. Tho. 2. 2. q. 71. ar. 1. Azor. vbi ſupra dub. 6. Quod ſi neceſſitas pauperis ſit grauiffima, tenetur ſub mortali cum graui ſuo incommodo patrocinari, id eſt cum aliquali bonorum ſuorum iactura. Si verò neceſſitas ſit communis, tenetur cum leui ſuo incommodo Arag. q. 71. cit. ar. 1. Ban. ibidem, idem aſſerentes de Procuratore, Tabellione, & huiusmodi officialibus.

146 Litigatore cum ſuo aduerſario tranſigente, debetur Aduocato ſalarium pro rata laboris, ſi aliud inter eos conuentum non ſit. Quòd ſi tranſactio ſit cum dolo, debetur integrum ſalarium Silu. vbi ſupra q. 20.

147 Aduocato caſu impedito in cauſa patrocinari, non debetur ſalarium à clien-

te, niſi pro rata temporis. Salarium verò à publico promiſſum totum habebit Silu. vbi ſupra q. 21. citato Bart. in l. Diem. ſancto ff. de off. aſſeſſ. qui per eam diſtinctionem concordat leges, quæ ipſi Aduocato integrum ſalarium concedunt.

148 Aduocatus non poteſt eſſe Iudex in eadem cauſa, in qua aduocatus fuit: & recuſari poteſt ab eo tantum, contra quem fuit aduocatus. Nec poteſt eſſe aſſeſſor Iudicis in cauſa clientuli, nec in cauſa, in qua filius, vel Pater eſt Iudex Barboſ. ad c. Poſtremo num. 3. & duob. ſeqq. de appellat. Nec eſſe teſtis in eadem cauſa, c. Ex litteris, de tranſacti, vb. Barboſ. cum alijs pluribus ibi cit. Nec eſſe Aduocatus Rei in Secunda iſtantiã, ſi fuit Aduocatus actiſ in prima.

DE TABELLIONE

149 **T**abellio tenetur de damno ſua ex ignorantia Pan. in c. Sicut te de cler. vel mon. num. 21. Ang. ver. Tabellio parag. 6. Silu. eo num. 8. Nauar. c. 25. num. 53. Eſt autem Tabellio perſona habens publicum officium ſcribendi inſtrumenta ad faciendam fidem; aliàs dictus notarius, Silu. ver. Tabellio initio.

150 Laicus poteſt eſſe procurator in cauſis ſpiritualibus c. 1. de procur. in 6. & aſſeſſor Iudicis eccleſiaſtici Pan. in c. Determinimus, de iudic. num. 13. vide tamen ſupra num. 25. Non tamen Vicarius Episcopici c. In noua 16. q. 7. Couar. in c. Alma mater parag. 11. num. 3. Nec arbiter in ſpiritualibus c. Contingit, de arbitr. Pan. in c. Cauſam quæ, de elect. num. 5. Etiam incidenter, c. Lator, qui fil. ſint legit. Niſi compromittatur in Clericum, & laicum auctoritate Episcopici, c. Pertuas de arbitr.

151 Notarius poſt datam copiam authenticam inſtrumenti parti, nihil poteſt addere, vel minuere, etiã punctum, vel ſyllabam; nec clauſulas ceteratas extendere præcipuè poſt motam litem. Ferentill. alios referens ad Burattum decis. 932. Quòd ſi erratum ſit circa ſubſtantialia, corrigendus

rigendus error auctoritate Iudicis. cum
causa cognitione, & citatis citandis, & pro-
bato errore Gratia. dilcep. for. to. 5. c. 889.
asserens de com. Pan. vol. 1. conl. 99.
num. 4.

152. Falsum præsumitur instrumentum,
ex quo originale non reperitur Menoch.
remed. 4. adipisc. num. 745. q. 86. & de
arbitr. casu 87. num. 3. Gratia c. 187. num.
21. vbi num. 15. & seqq. limitat nisi exem-
plar sit authenticum cum manu Notarij, &
alijs requisitis, quia tunc habetur pro ori-

ginali de quo omnino vide c. Cum olim: r. 10.
de priuil. & ibi Pan. & Rotam coram Man-
tic. dec. 32. num. 10. Præsumitur etia
falsum in totum quando falsitas respicit so-
lemniam; seu substantialia; id est quando ea
respicit, in quibus est vis totius instrumenti,
& de quibus Notarius facit fidem de visu,
ut est in loco, & tempore, rogitu, testibus,
& huiusmodi Barbos. alios referens ad c. Si
ad scripturas dist. 9. Vbi quando falsitas in
vna parte vitiet totum. Pan. cons. 99. cit.
num. 5. V. Farin. cons. crimin. 227. & seqq.

LIBER

LIBER QUINTVS DE SACRAMENTIS

De Sacramentis in genere

V. Confessor

1 **S**acramentum ex S. Tho. p. 3. q. 60. per tot. & Nau. c. 20. num. 1. & alijs Est reilacræ, quæ homini sanctitatem affert, sensui expositum signum, quod & Christi memoriam renouat, & futuræ beatitudinis gloriam prænuñciat. A Mag. vero in 4. sic definitur. Est inuisibilis gratiæ visibilis forma, ita vt eius similitudinem gerat, & causa existat. Causam intellige instrumentariam.

2 Sacramenta conferunt gratiam ex opere operato, id est vi sua ex Christi passione accepta S. Tho. vbi supra q. 62. ar. 5. Non quidem vt causæ principales, sed vt diuinæ misericordiæ instrumenta, ar. 1. & 4. (quod facere non poterant sacramenta veteris legis, cum præcesserint Christi passionem, a qua virtute in & causalitatem accipiunt sacramenta: sed solum significabant fidem, per quam homines iustificabantur, & gratiam per Christum dandam, quia crant figuræ sacramentorum nouæ legis, ar. 6.) Et præter virtutes, & dona, conferunt etiam quoddam diuinum auxilium ad sacramenti finem facilius consequendum ar. 2. Et Baptismus quidem, ac Poenitentia non ponenti obicem conferunt primam gratiam reliqua vero aliquando. Semper autem conferunt augmentum gratiæ existenti in gratia Suar. to. 3. disp. 7. sect. 2.

3 Septem sunt Ecclesiæ sacramenta, Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Poenitentia, Extrema vñctio, Ordo, & Matri-

monium Conc. Trid. sess. 7. can. 1. Quorum sufficientia sumi potest ex perfectione vitæ corporalis, in qua dupliciter quis perficitur. Primò per se, vt est particularis persona, vel in ordine ad alios. Respectu sui ipsius, vel per se acquirendo aliquam vitæ perfectionem, vel per accidens remouendo impedimenta vitæ, vt agritudines. Per se perficitur vita corporalis, primo per generationem, per quam incipit homo esse, & viuere. & huic in vita spirituali respondet Baptismus, qui est spiritualis regeneratio. Secundò per augmentum, quo aliquis ad debitam quantitatem perducitur, & huic respondet Confirmatio, in qua datur Spiritus sanctus ad robur. Tertio per nutrimentum, quo vita, & virtus homine conseruatur, qui respondet Eucharistia, Nisi manducaueritis, &c. Io. 6. Et quia homo interdum corporalem infirmitatem, & spiritualem, scilicet peccatum incurrit, duplex remedium adhibetur, Primum est sanatio, quæ sanitatem constituit, cuius loco ponitur Poenitentia. Secundum est pristinae valetudinis restitutio per dietam, & exercitium, cuius loco ponitur Extrema vñctio, peccatorum reliquias remouens, & hominem ad gloriam paratum reddens.

4 In ordine ad communitatem perficitur homo, vel per hoc, quòd potestatem accipit regendi multitudinem, actusq; publicos exercendi. & huius loco in vita spirituali ponitur Ordo. Vel per naturalem propagationem, quòd fit per ma-

matrimonium tam in corporali, quem in
spirituali vita. Secundum igitur quod sa-
cramenta instituta sunt contra effectum
peccati, patet ipsorum numerus. Nam
Baptismus ordinarur contra carentiam vi-
tæ spiritualis. Confirmatio contra infirmi-
tatem animi, quæ in nuper natis inuenitur.
Eucharistia contra labilitatem animi ad
peccandum. Pœnitentia contra actuale
peccatum post baptismum commissum. Ex-
trema vnctio contra reliquias peccatorum,
quæ non sunt per poenitentiam sufficienter
sublata, aut ex ignorantia, aut ex negligen-
tia. Ordo contra dissolutionem multitu-
dinis. Matrimonium contra concupiscen-
tiam personalem, & contra defectum mul-
titudinis, qui per mortem accidit S. Tho. p.
3. q. 65. art. 1.

5. Et quamquam ordine quodam natu-
rali, tertium inter sacramenta locum Eu-
charistia teneat: dignitate tamen, & ma-
iestate cæteris omnibus antecellit Conc.
Trid. sess. 13. c. 3. quia in ipsa continetur
substantialiter Christus: in alijs verò sacra-
mentis continetur tantum quædam virtus
instrumentalis ab ipso Christo participata.

6. Ex septem sacramentis, tria tantum,
Baptismus scilicet, Confirmatio, & Or-
do imprimunt characterem in anima; hoc
est signum quoddam indelebile; & spiri-
tuale, unde iterari non possunt Trid. sess.
7. can. 9. Et conferunt gratiam receden-
te fictione S. Tho. in 4. dist. 4. q. 3. ar. 2.
questiuncula 3. ad 3. Idem de matrimo-
nio, extrema vnctio, & Pœnitentia do-
cet Suarez to. 3. disp. 28. sect. 6. Sed to. 4.
disp. 52. sect. 2. num. 25. docet ea tan-
tum sacramenta conferre gratiam rece-
dente fictione, quæ aliqua ratione iterari
non possunt. Est autem character in intel-
lectu sicut in subiecto S. Tho. 2. 2. q. 63.
ar. 4. & ibi Cai. Valent. to. 4. disp. 4. q. 4.
p. 4. Et secundum Suarez to. 3. disp. 11. sect.
4. proprie, & immediate est in ipsa essen-
tia animæ est enim habitus formaliter perfici-
ens animam Bellarm. lib. 2. de sacram. c. 19.

7. Baptismus est necessarius simplici-
ter saltem in voto, vt in adulto non ha-
bente copiam Baptizantis: Eucharistia

est necessaria saltem in voto quoad rem
sacramenti; idest vnitatem corporis my-
stici Pœnitentia est necessaria lapsis. Ordo
est necessarius Ecclesiæ in communi. Alia
sunt voluntaria, nec peccat abstinens, ces-
sante contemptu S. Tho. vbi supra q. 65. ar. 4.

8. Tria sunt in vnoquoque sacramento.
Primo sacramentum tantum, idest ipsum
signum exterius, vt in baptismo aqua.
Secundo Res tantum, idest effectus interior
vltimus, vt gratia, vel aliud ipsam signi-
ficans, vt ablutio animæ in baptismo. vni-
tas Ecclesiæ in Eucharistia. Tertio res, &
sacramentum simul, quæ est interior cau-
sa gratiæ, vt character vel ornatus animæ,
vel corpus Christi in Eucharistia Suar. vbi
supra disp. 1. sect. 2. & com. Silu. ver. sa-
cramentum, initio.

9. Ad necessitatem sacramenti tria re-
quiruntur, materia, forma S. Tho. vbi su-
pra q. 60. ar. 5. & 6. & recta intentio con-
ferentis respectu ipsius sacramenti. Idem
q. 64. art. 8. & 10. Addunt alij vt Toler. in
sum. lib. 2. c. 16. Et intentio suscipientis.
Sed hoc non est verum in omnibus: Nam
in Eucharistia non requiritur intentio susci-
pientis ad veritatem sacramenti, sed tan-
tum ad effectum vt illa sumptio sit sacra-
mentalis. De quo plenius Suarez to. 3. disp.
14. sect. 2. concl. 1.

10. Est verò duplex materia, Proxi-
ma, & remota Proxima est actio aliqua
humana, in quam forma proximè cadit:
sicut proxima materia sacramenti Pœ-
nitentiæ est confessio, & Baptismi ablutio;
quia forma sacramenti immediatè cadit
in illam, vel quia proximè constituit sa-
cramentum. Remota verò materia est
omne id, quod mediante proxima ma-
teria attingitur, vt ordinatur ad cultum
Dei, & sic aqua, vel peccatum sunt mate-
ria remota sacramenti. Suar. de relig. trac.
6. lib. 2. c. 1. initio.

11. Est autem minister sacramen-
torum solus homo, non Angelus, aut Ani-
ma separata S. Tho. p. 3. q. 64. ar. 7.
hæc tamen, si iterum vnatur corpori etiam
gloriosa, ita vt illud viuificet, poterit hu-
iusmodi resuscitatus verè conficere.

centia peccati venialis, non est obex gratiæ: cum peccatum veniale non habeat repugnantiam formale cum ipsa gratia, id enim solum habet peccatum mortale S. Tho. vbi supra q. 70. art. 8. Suar. sect. 4. cit. & to. 4. disp. 35. sect. 4.

21 Formæ Sacramentorum possunt ex causa iterari, v. g. in dubio an sint dictæ: & ad evitandam calumniam in matrimonio Io. Med. de Confess. q. 25. Optimè Suar. to. 3. disp. 13. sect. 3. dicto. Quæ autem sit forma sacramenti matr. Vide infra ver. matrim. num. 4.

22 In solo Baptismo. & Confirmatione, est de essentia dicere In nomine Patris, & Filij & Spiritus sancti De Baptismo habetur Matr. 28. & c. muli de consecr. dist. 4. De Confirmatione asserunt S. Tho. vbi supra q. 72. ar. 4. Sor. in 4. dist. 7. q. vn. ar. 4. Silu. ver. Confirmatio q. 1. Valent. vbi supra disp. 5. q. 1. p. 3. & com. & patet per formam, quæ ab Ecclesia adhibetur.

23 Sacramenta data ab hæretico, Schismatico infideli valent, si intendant facere quod facit Ecclesia c. Romanus Pontifex, & c. A quodam, & c. Sicut hæreticus de consecr. dist. 4. Trid. sess. 7. de baptis. can. 4. S. Tho. p. 3. q. 64. ar. 9. & q. 81. ar. 7. & 8. Sor. in 4. dist. 1. q. 1. ar. 8. etiam si minister putet nihil valere, & nihil esse S. Tho. in 4. d. 6. q. 1. ar. 3. questiuncula 2. Toler. lib. 2. c. 218. Ang. baptismus 5. parag. 7. Pan. in c. Licet de bapt. num. 5. Vt cum ad petitionem alicuius intendiretur baptizare eodem modo, quo Ecclesia baptizat, quantum ad exteriora, scilicet materiam, & formam, licet credat Ecclesiam decipi, quantum ad interiora. Aut cum nihil cogitat immediate de faciendo quod facit Ecclesia, immo potius contrarium faceret, si sciret: ad petitionem tamen alicuius intendit ei conferre quod ille petit, & consequenter implicitè, & mediate intendit facere quod facit Ecclesia, quia hoc intendit petens, cui ille complacet Silu. baptismus 3. q. 1.

24 Potest quis accipere sacramenta omnia in Cathedrali, si sit eius Dioecesis Glo. in c. 3. de off. Archid. 2. er. foris veniant, & in c. Spiscopus, ver. suo subdito

de poenit. & remiss. in 6. Pan. in c. Vt dominicis, de paroch. num. 1. An autem possit Archipræsbyter, vel Curatus cathedralis assistere matrimonio in tota Dioecesi, Negat Sanchez alijs relatis, de matrim. lib. 3. disp. 27. in fi.

25 Addens, minuens, transportans, vel interrumpens formas sacramentorum perficit sacramentum, nisi intendat contra ritum Ecclesiæ: vel nisi mutetur principalis sententia S. Tho. p. 3. q. 60. ar. 8. Sor. vbi supra Silu. baptismus 1. q. 5. ad 11.

26 Sacramenta data à Curato communi errore valiter exstimato, si habeat titulum putatiuum à legitimo Superiore, valent, quare confessio facta huiusmodi Curato non est iteranda, detecta nullitate iurisdictionis ex defectu tituli Ang. confessio 4. num. 2. Silu. confessor 1. q. 19. Pan. in c. Nihil de elect. Idem quando legitime electus, & confirmatus per Superiorem, ex aliqua superueniente causa priuatur ipso iure, si priuatio est occulta, secundum eisdem, & Nau. in cap. Placuit de poenit. dist. 6. num. 179. & seq. & in man. c. 9. num. 11. Arag. 2. q. 60. ar. 6. parag. Est aliud dubium. Causum. ver. confessionis iheratio c. Confessio Sacramentalis, quare. & c. Sufficit verò esse occultum, ac communem errorem esse in eo loco, quamuis alibi sit notoria Nau. c. Inter verba de rescrip. num. 448 Pan. in c. Sciscitatus de rescrip. num. 13. V. infra ver. confessor. num. 64 & Mandos. in reg. 249. nu. 4.

BAPTISMVS

V. Sacrament.

1 **B**aptismus est ablutio corporis exterior facta sub forma verborum præscripta Mag. in 4. dist. 8. S. Tho. p. 3. q. 66. ar. 1.

2 Sacramentum tantum est ipsa ablutio exterior corporis. Res tantum est ipsa hominis iustificatio. Res, & Sacramentum simul est character S. Tho. vbi supra.

3 Tres sunt baptismi species, fluminis, flaminis, & sanguinis, c. Baptismi vicem de consecr. d. 4. S. Tho. vbi supra ar. 11. fluminis

minis est baptismus aquæ, quo vitur Ecclesia ex Christi præcepto. flaminis est propositum suscipiendi baptismum proprie dictum modo debito, si dabitur facultas, & per hanc non imprimitur character; & priuatur Ecclesiastica sepultura, quamuis pro eo oret Ecclesia; & in eo requiritur contritio ad salutem. Sanguinis idem est, quod martyrium Silu. Baptismus in initio, & com.

4 Materia propria baptisati est aqua simplex, elem. entaris, etiam qualitercumq; transmutata, dummodo non soluatur. Species aquæ, quare baptizari potest in lixiuio, & æquis sulphureis, & in aqua expressa ex luto S. Tho. vbi supra ar. 4. Silu. baptismus 2. num. 1. Sor. in 4. dist. 3. q. vn. ar. 4. & com.

5 In dubio an sit vera aqua, non baptizandum. Quod si sit baptizatus, iterum baptizandus sub conditione Silu. vbi supra.

6 Forma Baptismi est, Ego te baptizo in nomine Patris, & filij, & Spiritus sancti Amen. Matt. 28. Potest autem in quouis idionate Host. in sum. de bapt. parag. Quæ sit eius forma. Debet tamen esse vltus vocabulorum, quæ magis proprie sunt in vltu ad significandas personas, & alia, quæ sunt de essentia formæ Silu. baptismus 1. q. 10.

7 Non est mortale omittere, Ego, S. Tho. vbi supra ar. 5. ad 1. Sor. vbi supra ar. 1. Silu. bapt. 1. q. 3. & 11. Nec omittere Amen, Silu. ibidem Turrecr. in c. Multi dist. 4. Toler. lib. 2. c. 19. licet secundum Nau. c. 22. num. 1. & 5. Vigner & alios, sit de præcepto Ecclesiæ, alijs id negantibus, præcipue de Amen, vt Silu. loco cit.

8 Dicere, Nos baptizamus Vos, est mortale, tenet tamen baptismus, si fiat ad significandum personarum dignitatem Silu. q. 10. cit. Ang. bapt. 2. parag. 4. Sor. in 4. d. 1. q. 1. ar. 8. Si verò dicatur in nominibus, nihil fit; quia de formæ essentia est vnitas essentialis personarum S. Tho. vbi supra ad d. Silu. d. q. 11. Ang. parag. 7. Turrecr. in c. Si non de consecr. d. 4. num. 10. Sor. ar. 5. cit.

9 Vbi mutatio vocum non est tanta, quin maneat eadem significatio secundum

vltus accommodationem, est verus baptismus, si fiat ex simplicitate; non verò ex intentione alium ritum inducendi ab Ecclesia non approbaturum S. Tho. vbi supra q. 60. ar. 7.

10 Non est mortale pro baptizo, dicere Abluo Sor. in 4. dist. 3. q. 10. ar. 4. Ang. vbi supra parag. 3. Vict. in sum. de bapt. nu. 18. Sor. vbi supra ar. 5. Sicutiam non peccat dicens mergo te, Aqua infundo, vel aspergo, vel lauo, quia sunt synonima, & denotant ablutionem Toler. lib. 2. c. 19. Sor. ar. 5. cit.

11 Baptismus in nomine Patriæ, & filia, & Spiritus sancta, tenet, si non fiat ex malignitate c. Retulerunt de consecr. dist. 4.

12 Tenet baptismus per locum collatus, si ad sit intentio baptizandi c. Spiritus sanctus parag. Ecce 1. q. 1. Idem cum ex baptismis non intenditur nisi sanitas corporalis aut huiusmodi temporalia. c. Non illud de consecr. d. 4.

13 Infantes Infidelium à parentibus oblatis, vt fit à Turcis in Ilirico, ob sanitatē aut alium finem temporalem baptizari possunt etiam cum parentibus mansuri Nau. de bapt. cons. 5. & satis colligitur ex d. c. Non illud Contrarium docet Azor. p. 1. lib. 8. c. 25. q. 6. Nisi quando commoda occasio se obtulerit eos à patria potestate liberandi.

14 Baptismus in nomine Trinitatis valet, c. A quodam de consecr. d. 4. vbi statuitur rebaptizandos, non esse baptizatos in nomine Trinitatis. Idem tenuit Cai. p. 3. q. 66. ar. 6. Contrarium expresse statuitur in c. In synodo, ead. d. 4. & docent S. Tho. d. ar. 6. Ang. baptis. 2. parag. 9. Silu. bapt. 1. q. 10. Sor. in 4. d. q. vn. ar. 6. Valent. to. 4. disp. 4. q. 1. p. 3. & alij communiter, qui d. c. A quodam recte intelligunt de explicita inuocatione personarum; & idē docet glo. ibidē.

15 In nomine Genitoris, Geniti, & procedentis ab utroq; non valet: quia ea verba non significant personas principaliter, sed actus earum notionales, seu secundum originis ordinem, qui est inter personas: quod non sufficit S. Tho. vbi supra ar. 7. ad 7. Silu. Ang. vbi supra Valent. p. 3. cit. S. Ant. p. 3. tit. 145. c. 13.

c. 13. parag. 1. & com. Cai tamen ubi supra Vict. in sum. de bap. num. 14. post. Inn. & Goff. citatos à Silu. contrarium docent: quia illa verba ex vsu accommodationis significant personas saltem materialiter. Suar. to 5. disp. 21. sect. 4. docet peccare mort. veniem huiusmodi fornicia, & rebaptizandum saltem sub conditione, & probabile dicit Valent. cit.

16 In nomine Christi valet, d. c. A quodam Mag. in 4 d. 3. Glo. in c. 7. de bap. Contraria est com. S. Tho. Silu. Ang. Valent. Sor. S. Ant. & aliorum quos refert. & add. c. A quodam, respondet ibi glo. id concessum fuisse Apostolis propter nomen Christi ampliandum, dicit tamen quod si baptizatur in nomine Christi, quod valet baptismus. V. Barbos. ad cit. c. A quodam ubi quodidem sit baptizare in nomine Christi, ac baptizare baptismo Christi.

17 In necessitate non peccat baptizans sine solemnitate, etiam si sit præcitus S. Tho. p. 3. q. 64 ar. 6. ad 3. S. Ant. ubi supra parag. 5. Silu. bap. 3. q. 4. Tolet. lib. 2. c. 20. & alij relati à Sayro de censur. lib. 2. c. 2. num. 12. & seq.

18 Sacerdos extra casum necessitatis baptizans sine solemnitate, peccat mort. Valent. ubi supra q. 2. p. 1. & colligitur ex Clem. vn. de bap.

19 Non potest solemniter baptizare, nisi Parochus, vel habens ab eo licentiam c. Interdicimus 26. q. 1. c. Constat de consecr. d. 4. S. Tho. p. 3. q. 67. ar. 4. ad 2. Sor. in 4. d. 4. q. vn. ar. 1. Valent. ubi supra Silu. bap. 3. num. 1.

20 Baptizato domi adhibendæ postea solemnitates in Ecclesia, vt catechismus, exorcismus, & c. c. Spiritus sanctus 1. q. 1. S. Tho. q. 71. ar. 3. ad 3. Angel. bap. 4. q. 6. Tolet. lib. 2. c. 23. Sor. in 4. dist. 3. q. vn. ar. 9.

21 Nemo potest seipsum baptizare, etiam in articulo mortis, cum inter baptizandum, & baptizantem debeat esse discretio. Si tamen quis in eo articulo seipsum baptizaret Saluaretur propter fidem Sacramenti. c. Deb. tum de bap.

22 In necessitate, in qua omnes ba-

puzate possunt, hic ordo seruandus, quod ubi plures reperiuntur, minor cedat maiori, quare laicus præente clerico, & non Sacerdos præente Sacerdote, vel mulier præente viro c. Mulier de cons. dist. 4. Baptizare non debet, alioqui peccant. Nisi inferior sit magis peritus Sor. in 4. d. 4. q. vn. ar. 2. Tolet. lib. 2. c. 20. S. Ant. p. 3. tit. 14. c. 13. parag. 4. Nau. c. 22. num. 7. Vel nisi maior esset ab Ecclesia præcitus Silu. ubi supra. An verò peccent mort. non seruantes dictum ordinem? Sor. ubi supra. Suar. to 3. disp. 31. sect. 4. Negant, si sermo sit de ministris inferioribus. At de laico Baptizante præente Sacerdote, docent esse mortale nisi excuset ignorantia facti putando periculum instans, cum non sit; vel iuris, quod licet diuinum sit, non tamen adeo clarum. Sor. ubi supra. At Valent. ubi supra q. 2. p. 1. docet huiusmodi laicum peccare tantum venialiter; nisi faceret in contemptum aut renuentem Sacerdote, cui ministerium illud ex officio incumbit. idemq; docet de Sacerdote, præente Episcopo.

23 Sacerdos non proprius solemniter Baptizans extra necessitatem sine licentia proprii quamuis peccet, iniuste usurpando alterius officium. c. Interdicimus 26. q. 1. non tamen sit irregularis Silu. & Suar. ubi supra. At Clericus non Sacerdos solemniter Baptizans etiam in necessitate sit irregularis. Sic multi, quos refert Sayr. de censur. lib. 7. c. 1. num. 4. Idem de laico solemniter Baptizante, præter cit. Doct. docent Valent. to 4. disp. 4. q. 2. p. 1. in c. si. Nau. c. 27. num. 242. Silu. ubi supra. & ver. irregularitas q. 12 & 27. Tolet. lib. 2. c. 20. Alij tamen contrarium docent, vt. Couar. in Clem. si furiosus de homic. p. 1. parag. 1. nu. 1. Ang. ver. irregularitas parag. 38. Say. alios referens loco cit. nu. 61. quia lex loquitur de Clerico non ord. min. laicus verò non est Clericus, & poenæ tunc restringendæ. Diaconus solemniter Baptizans, nõ vt Sacerdos, maxime si putat id sibi licere de licentia Parochi, non sit irregularis secundum Nau. de Cler. nõ ord. cõs. & alios ibi relatos, qui idem insinuat in man. c. 27. nu. p.

242. vers. 7. Ex commissione tamen Episcopi, vel Parochi potest solemniter Baptizare. Immo in casu vrgentis necessitatis, cum Parochus abest, potest iure suo solemniter Baptizare. Suar. to. disp. 23. sect. 2. per glo. in c. Diaconus. ver. necessitas d. 93. Valent. vbi supra. Caiet. p. 3. 67. ar. 1.

24 Baptizans vnum putans alium; aut foeminam, putans esse marem. si aliud non intendit, verè Baptizat. S. Th. in 4. d. 30. q. 1. ar. 1. ad 3. & ibi Sor. Ang. Bapt. 5. par. 13. Silu. Bapt. 3. q. 15. Host. in sum. de Bapt. par. 3. Quæ sit eius forma num. 20. Nau. de eo, qui furt. ord. fusc. conf. 1. nu. 4. Tolet. lib. 2. c. 20. in fi. Val. vbi su. q. 1. p. 2.

25 Pueri periclitante sufficit Baptizare quamuis corporis partem. Nau. in c. Vulgaris de pœnit. d. 1. num. 30. & de Bapt. conf. 2. & in Man. c. 22. num. 7. glo. in c. Pro-prie, ver. trium millium de consecr. d. 4. Capell. Tholos. dec. 156. S. Th. p. 3. q. 68. ar. 11. ad 4. & com. Sitamen euadat, & perfectè nascatur; iterum Baptizandus sub cõditione si pars illa sit minima, vt manus, pes, &c. S. Th. Valent. vbi supra, & alij, quos refert, Silu. Bapt. 4. q. 1. licet Nau. d. conf. 2. & Tolet. lib. 2. c. 18. & alij dicant id non esse necessarium. Ego tamen puro id esse tutius. An sufficiat digitum Baptizare non est cerium. Sor. in q. d. 3. q. 1. ar. 7. Sufficit verò secūdū eundē, & Tolet. si aqua cadat super capillos, licet ad curē non perueniat: sunt. n. capilli suo modo pars capitis.

26 Si puer totus sit in ventre matris, nec appareat aliqua eius pars, si manu obstetricis potest immitti aqua, quæ vsq; ad infantem pertingat, validus erit Baptismus: quoniam nihil tunc deest ad essentiam Sacramenti, si forma adhibeatur; est enim alterum suppositū à Matre, per se capax baptismi, habens distinctam animam, distinctam subsistentiā, & natiuitate prima, & cõceptio-ne in vtero iam natus in Adam: ideo per Baptismū renascitur Christo. Vict. in sum. de Bapt. num. 31. Valent. vbi sup. Suar. to. 3. in q. 63. ar. 11. vbi docent quod quocumq; modo fieri potest, vt puer abluatur, satis est ad valorem Baptismi. Nec dissentit S. Th. d. ar. 11. vbi idē negat id fieri posse, quia

oportet abluī ipsam personā; si ergo id fieri potest etiā in vtero validus erit Baptismus. Validus est Baptismus datus ab infideli, modo intendat facere, quod facit Ecclesia. c. Romanus c. A quodā Iudæo de consecr. dist. 4. Suar. in 3. p. 10. 3. disp. 23. sect. 1. Peccant tamen admittentes infidelem præter-misso fideli, etiā in necessitate. Idem disp. 31. sect. 6.

26 Teneris etiam cum tuæ vitæ periculo baptizare puerum alioqui sine baptismo moriturum. Silu. bellum 2. q. 4. Cord. lib. 1. qq. q. 26. Ban. 2. 2. q. 26. ar. 5. & q. 33. ar. 3. Suar. to 3. disp. 3. 1. sect. 4. P. Nau. lib. 2. c. 3. num. 145. Nec fugere potes ab alio inuafus. Sanchez. de matr. lib. 9. disp. 20. num. 17. Sil. loco cit.

27 Nisi certissimū sit puerum esse baptizatum, omnino baptizandus. c. Placuit 1. de consecr. d. 4. Quare in dubio an aliquis sit baptizatus, debet iterum sub cõditione baptizari. c. 2. de bapt.

28 Validus est baptismus datus dormienti, vel amenti, vel furioso, si ante baptizari voluerunt c. Maiores par. Item quaeritur, ibi Pan. num. 1. 6. 7. de baptis. Si tamen habent lucida interualla, expectandum, nisi periculum immineat. Datus autem amenti à natiuitate, valet; idem enim videtur de illis iudicium, ac de pueris, qui baptizantur in fide Ecclesiæ. S. Th. p. 3. q. 68. ar. 12. Suar. disp. 14. sect. 1. Valent. disp. 4. q. 3. p. 2. Sor. in 4. d. 5. q. 1. ar. 12. Silu. bapt. 4. q. 2.

29 Filij Iudæorum, aut infidelium non sūt inuitis parentibus baptizandi ante vsum rationis. S. Th. vbi supra ar. 10. Suar. Val. cit. & com. Sufficit verò alterius parentis consensus, etiam solius Matris infidelis: & parentibus mortuis, consensus tutoris, aut alterius curam illius legitime habentis. Suar. disp. 25. sect. 3. V. Nau. de cõuers. infid. cõf. 9. 9. Quod si de facto baptizentur, sunt nihilominus apud parentes educandi, præstata cautione, quod eos in libertate constituent, cum rationis vsum adepti fuerint, eosq; præstantibus, nec eis interim detestabuntur fidem. Felin. in c. Sicut Iudæi de Iudæ. Valent. to 4. disp. 4. q. 3. p. 3. ver.

tertio dico Vgol. de pot. Episc. c. 23. num. 4. vbi docet fauore religionis apud Christianos alendos. & idem docet Anan. in d. c. Sicut, quem refert, & sequitur Afflic. decis. 151. num. 10. per tex. in c. 2. de conuers. in fid. Limita primo nisi sint filij eorum, qui post baptismum in iudaismum, aut infidelitatem lapsi sunt Suar. disp. 25. sect. 3. Limita secundo Nisi filij sint eorum infidelium, qui sunt mancipia Christianorum. Valent. vbi supra p. 3. dicto 5. Durand. & alij ibi cit. Tolet. lib. 7. c. 21. Suar. vbi supra lect. 4. concl. 2. Hoc tamen impugnat a Silu. bap. 4. q. 6. ex doctina S. Tho. quia Dominus non plus potest super filio, quem super Patre, at Patrem non potest ad baptismum cogere. Sed prima sententia verior est, si tamen prius separetur filius à Patre, vt docet Suar. loc. cit. Limita tertio Nisi ita sint à parentibus distracti, vt periculum non sit, ne ad eos redeant, aut ab eis peruertantur, vt sunt filij Aethyopum, & Indorum Suar. vbi supra Limita quarto Nisi iamiam sint morituri Asten. lib. 2. de Infidel. tit. 56. ar. 6. Sot. & Val. vbi supra Suar. loco cit. concl. 1. Limita quinto nisi filij sint eorum infidelium, contra quos suppetit Christianis ius belli iusti Valent. & Dur. vbi supra. Limita ultimo Pan. in d. c. Sicut, nisi sint filij eorum infidelium, qui non vtuntur legibus Romanorum; his enim cum non habeant filios in potestate, non est necessarium requirendus eorum consensus.

30 Mater alioqui moritura non incidenda, vt puer extrahatur, & baptizetur S. Th. vbi supra ar. 11. ad 3. Silu. bap. 4. q. 1. Vict. num. 32. Quod si mater iuste sit ad mortem damnata, & de morte pueri timeatur, si expectetur partus iuxta legem præscriptum, potest auicipari supplicium. Suar. to 3. q. 68. ar. 12. in coment.

31 Baptizans extra Ecclesiam sine necessitate peccat mor. Nisi sit Principis filius Clem. 1. de bap. Nau. c. 22. nu. 7.

32 Qui falsò putans puerum baptizatum, adhibet ceremonias, tenetur postea omnia repetere Vict. de bap. num. 38. Videtur tamen sufficere simplex baptismus

Sicut in matrimonio, si aliqui nulliter contraxerunt in facie ecclesie postea sufficit clam inter eos matrimonium ratificare. Suar. vbi supra disp. 31. sect. 6. dub. 2. & in c. 1. & 2. de fact. non iter. dicitur. Non esse aliquid iterandum, sed cauè à supplendum, quod incautè fuerat prætermisum.

33 Si fune deponatur puer per canistrum in puteum, & eleuetur tenet baptismus Sot. Valent. Suar. & alij cit. Silu. bap. 5. q. 1. Et cum possit puer in flumen, etiam si puer non euadat. immo si simul etiam adesset animus illum ita occidere, modo integra forma proferatur ante mortem pueri, cum intentione baptizandi, validus erit baptismus. Neq; enim necessaria omnino est immersio cum non constet id esse de diuina institutione Valent. to. 4. disp. 4. q. 1. p. 2. Vict. de bap. num. 21. Suar. to. 3. disp. 20. sect. 3. Pan. in c. Non vt apponeres de bap. in fi. Licet Silu. bap. 4. q. 10. & bap. 5. q. 1. Ang. bap. 4. in princ. Sot. in 4. d. 3. q. vn. ar. 8. & alij, quos refert Valent. contrarium afferant.

44 Sufficit statim ante, vel post abolutionem proferre formam. Sot. vbi supra Suar. disp. 2. sect. 2. Vict. num. 38 & alij quos refert Suar. licet Nau. c. 22. num. 7. & 12. & alij contrarium sent. ant.

35 Oblitrix ignorans formam Baptismi peccat mort. secundum Nau. vbi supra num. 6. S. Ant. p. 3. tit. 14. c. 13. parag. 4. & pium dicit Suar. disp. 31. sect. 5. licet de rigore afferat nullum extare tale præceptum; cum nullus teneatur esse paratus aut instructus ad dandum Baptismum, nisi quibus ex officio competit, vt Parochi, &c.

39 Mortuus ante completam formam Baptismi, sepeliendus in sacro, pie enim creditur Deum supplere Ang. Bap. 7. parag. 8. Silu. Bap. 1. q. 5. V. sepultura num. 16.

37 Potest quis filium suum ex vxore suscipere in baptismo, si desit alius. Immo & Baptizare in necessitate; nec ideo impeditur exactio, aut redditiu debiti conjugalis. c. Ad limina 30. q. 1. c. Si vir, de cogn. sp. Nau. c. 16. num. 30. & c. 22. num. 40. Silu. matr. 8. 7. & alij plures, quos refert

refert, & sequitur Sanchez de matrim. lib. 9 disp. 26. nu. 3. vbi subdit, quod existente puero in presentissimo mortis periculo, si parens miseratione commotus, penè in deliberatione baptizet, quamuis alij adessent, non impediri ab exactione debiti. Idem dicendum, si parens leuet in eadem necessitate docent alij quos refert, & sequitur Barbo. ad d. c. Ad limina num. 9.

38 Patrimi tenentur docere susceptos rudimenta Christianæ fidei, nisi credant alios id facere. habet enim se tamq. nutritij pedagogi, & fidei iutores eorum, quos suscipiunt S. Tho. p. 3. q. 67. ar. 8. Sot in 4. d. 4. q. vn. ar. 5. Sil. bapt. 5. in fi & com. Itē tenentur curare diligenter, vt boni sint, si parentes eorum curam negligenter Doct. cit. & Mag. in 4. d. 4. c. 3. Debent autem in ea esse ætate, vt naturaliter esse possint patrones carnales Pan. in c. Debitum de bapt. vbi Anchar. num. 7. quod quis 20. ann. esse non potest Pater spiritalis iudzi baptizari volentis, si sit eiusdem, vel minoris ætatis V. Sanchez de matr. lib. 7. disp. 61. vbi quod nulla requiritur certa ætas.

39 In necessitate idem esse potest patrinus in Baptismo, & confirmatione c. In Baptismate de consec. d. 4.

40 Si patrimi certi non designantur ad formam Conc. Trid. sess. 24. c. 2. de reform. matr. omnes tangentes contrahunt a finitatem iuxta c. Quamuis de cogn. spir. in 6. Et sic declarauit Congreg. Conc. & docet Nau. c. 22. num. 39. & valde probabile dicit Sanch. alijs relatis lib. 7. de matr. disp. 57. num. 11. & seq. si non constet quis prin. detigerit Contrarium tamen videtur dicendum per illa verba Concilij, Nullo pacto quæ denotant nullitatem ipso iure, vt docent Pan. in c. Non magno, Ne Cler. vel mon. num. 5. & in c. Qualiter, & quando de accus. num. 18. Fel. in c. Ex parte de const. num. 7. Quare immerito Nau. de cogn. spir. cons. 2. dicit non esse contra Conciliū. Et idem docent Sanchez vbi supra. Si vero designentur plures, siue viri, siue foeminae, & à Parocho, vel expressè admittantur, aut certè non excludantur omnes contrahunt. Si autem à

parentibus plures designentur; sed à Parocho vnus tantum admittatur ad formam Concilij, ille solus contrahit, idem num. 14. & trib. seq. Suar. to. 3. disp. 67. ar. 8. Si verò nullus ex designatis tetigerit, sed alius non designatus, hic non contrahit, vt ex Trid. optinè colligit Sanchez num. 20. Episcopus dispensare non potest, vt duo viri loco viri, & mulieris suscipiant, Cong. Concil. Parochus non potest patrinos designare, nisi cum parentes non designauerint. Sanchez vbi su. num. 17. & 19.

41 Patrimi esse nõ possunt primo religiosus c. Non licet, & seq. de consec. d. 4. & c. Peruenit s. 18. q. 2. Nau. de sta. mon. cons. 10. quod intelligit tenendo: secus baptizando, glo. in di. c. Non licet, & d. c. Peruenit si rāmen suscipiat, Contrahit. Si u. bapt. 5. q. vlt. Ang. bapt. 8. in principio Ego tamen dubito de opinione glo. quia canones cit. absolute prohibent religiosi sibi compadres, vel commatres facere. at ita baptizando, ac leuando id faciunt. Secundo non baptizatus in baptismo, & non confirmatus in confirmatione c. In Baptismate de consec. d. 4.

CONFIRMATIO.

1 EST Sacramentū pugnantium Host. in sum. de sacr. non iter. num. 3. Describitur autem à Nau. c. 22. num. 8. sic est Sacramentum vñctionis Chr. smati consecrati, quo Episcopus fontem baptizati inungit sub certa forma verborum.

2 Sacramentum tantum est ipsa vñctio exterior: restantum est plenitudo spiritus sancti: res, & sacramentum simul, est character.

3 Materia remota confirmationis est Chrisma ex oleo, & balsamo confectum: proxima vero est ipsa vñctio Suar. to. 3. disp. 33. sectio 1.

4 Forma est configno te signo Crucis, & confirmo te Chrismo salutis In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Pontific. Rom. Suntque omnia de essentia formæ

Valent. to. 4. disp. 5. q. 1. p. 2. Sot. in 4. dist. 7. q. 1. art. 2. & com.

5 Balsamum est tantum de necessitate præcepti. 1. de sacro non iter. Cai. p. 3. q. 72. ar. 1. & 2. Sot. & Val. vbi supra Couar. 1. var. res. c. 10. num. 4. Nauar. vbi supra, & de sacra. nct. conf. va. Vict. in sum. de confirm. concl. 2. Alij tamen contrarium docent, esse videlicet de essentia sacramenti sic Silu. ver. confirmatio q. 1. & tutiorem dicit Tolet. lib. 2. c. 25. & multis probare nititur Suar. sect. 1. cit. præcipue ex vsu rotius Ecclesiæ. Ego tamen puto veriozem esse priorem sententiã Nam in c. 1. citato dicitur nihil esse iterandũ, sed caute suppleendum. Si autem fuisset balsamum de essentia, nullum fuisset ibi sacramentum, & consequenter omnino iterandum, non verò suppleendum V. Pan. in d. c. 1. & Barbosa. ibidem dicit balsamum esse accidentarium.

6 Si huiusmodi non sit ab Episcopo consecratum, non confertur sacramentum. S. Tho. p. 3. q. 72. ar. 3. Silu. & Tolet. vbi supra, & probat Suar. sect. 1. cit. ex Concilio Florent. sub Eugenio. & in Ep. 1. ad Decennium c. 9. Sot. vbi supra art. 3.

7 Proprius minister huius sacramenti est Episcopus. c. Manus. c. Nouissimè, & c. Vt ieiuni, de consecr. d. 5. Trid. sess. 7. can. 3. de confir. Poteest tamen etiam simplex Sacerdos ex Papæ dispensatione Silu. ver. Confirm. q. 1. Cai. vbi supra art. 3. Vict. num. 43. Nau. de priuil. cons. 14. Couar. 1. var. res. c. 10. num. 6. & seq. Suar. vbi supra, & disp. 36. q. 2. Pan. in c. Quanto, de consuet. num. . Valent. to. 4. disp. 5. q. 2. p. 1. & communem esse asserit Barbosa. ad c. Peruenit dist. 95. & ad c. vlt. de consecra. V. nct. num. 12. & probant auctoritate S. Greg. lib. 3. registr. ep. 36. & conc. Flor. in decr. vnionis. Ex quo hanc tenentiam adeo certam esse asserit Valent. vt dicat haberiã tamq; de fide.

8 Episcopus degradatus, hæreticus non confert hoc sacramentum Cattr. de iust. hæret. pun. c. 21. Couar. vbi supra ex Glo. in c. Accedens, dist. 50. & in c. Degradatus de poen. in 6. Verius tamen do-

cent Suar. disp. 36. sect. 3. & Sayr. de censur. lib. 2. c. 1. num. 5. huiusmodi Episcopum peccare quidem ministrando, verum tamen conferre sacramentum: est enim verè Episcopus, & consequenter verus, & sufficiens minister. Auctoritates vero S. Patrum, quibus nititur contraria opinio, non agunt de hoc sacramento, sed de manus impositione reconciliatiua, quæ erat per modum cuiusdam publicæ poenitentiz, & absolutionis, qua scilicet ab hæresi conuersi ad communionem laicam admittebantur. Et contrariam sententiam tamquam erroneam improbat Alter de censur. to. 1. disp. 8. lib. 1. c. 3.

9 Archiepiscopus visitans confirmare nequit subditos suffraganeorum c. Interdicimus 16. q. 1. Confirmando tamen, licet peccet, non efficitur irregularis, & confert verum sacramentum Silu. vbi supra q. 4. vers. 5. Tolet. lib. 2. c. 24. & com.

10 Christina debet esse eiusdem anni, & nouo consecrato, verus comburitur c. Literis de consecr. d. 3. c. Si quis de alio, eo. d. 4. glo. in c. Quoniam de sent. exc. in 6. In vrgenti tamen necessitate, si nonum desit, licet vti veteri Suar. disp. 38. sect. vlt.

11 Confirmandi morituri S. Tho. vbi supra art. 8. Silu. ver. confirmatio q. 4. Catechis. Rom. de sac. confir. Suar. disp. 35. sect. 2. in fi. Item surdi, & muti, Silu. cit. Item pueri etiam ante vsu rationis S. Bon. in 4. d. 7. art. 3. q. 1. & probabile dicit Suar. vbi supra. Et si causa subsistat, concedit Conc. Prou. Mediol. 5. de sac. confir. vt si puer statim sit moriturus: quia etsi non ad pugnam, prodet tamen ad gloriam S. Tho. vbi supra ad 4. Sot. in 4. d. 7. q. vn. ar. 8. Addit Suar. non videri in hoc tantum, tamq; vrgentem Ecclesiæ consuetudinem, vt præceptum inducat: Quare non peccare Episcopum, si ex sola beneuolentia, vel alia simili causa infantem confirmet, modò sine scandalo. Eteçertè Catechis. Rom. vbi supra, Archid. quem refert, & sequitur Silu. & alij communiter, tantum dicunt non expedire confirmare puerum ante septennium.

Perpetuo

12 Perpetuo amentibus non est confectendum hoc sacramentum, cum in capaces sint militia spiritualis Sor. vbi supra. Contrarium tamen dicendum cum Suar. sect. 2. cit. Valen. vbi sup. p. 2. quia cum sint capaces effectus huius sacramenti, non sunt priuandi tanta perfectione gratia.

13 Quamuis antiquitus toleret à ieiunis dari, & accipi, vt c. Ieiuni, & seq. de consec. d. 5. id tamen iam non seruatur Sor. vbi supra ar. vlt. Silu. ver. Confirm. q. 5. Vbi tamen congruè seruari potest mos antiquus conuenientius est, vt à ieiunis detur, & accipiatur, S. Th. ar. 2. ad. 2.

14 Dubitans rationabiliter an sit confirmatus, debet iterum sub conditione confirmari Sor. in 4. d. 1. q. 1. ar. 8. vers. contra hæc. Silu. vbi supra q. 3. & ver. sacramentum vers. 5.

15 Potest dari hoc Sacramentum tempore interdicii c. Quoniam de sent. exc. in 6 Nau. c. 2. n. 9. Silu. & Couar. vbi sup.

16 Non est necesse præmittere Confirmationem, sed sufficit attritio purata contritio S. Th. vbi sup. ar. 7. ad. 2. & ibi Cai. Suar. disp. 34. sect. 2. Sor. dist. 7. ar. 8. Valen. disp. 5. q. 1. p. 4. Silu. vbi supra.

17 Post vñctionem iam non est in vsu, vt per septem dies ligetur frons, donec exfricetur: sed vbique propria consuetudo seruanda est, vt ex Rom. 1. o. ius docent Suar. disp. 37. sect. 2.

18 Non est mortale omittere Confirmationem, si desit contemptus S. Th. vbi supra ar. 8. ad. 4. Sor. vbi sup. Suar. disp. 38. sect. 1. Silu. ver. Confirmatio q. 2. Cai. in sum. ver. confirm. Contemnere autem videtur, secundum Tolet. lib. 2. c. 24. qui occurrente tempore confirmationis apto, & suscipiendi commoditate oblata, non suscipit: maxime si probabile sit non futuram commoditatem. Sed verius id negat Val. vbi sup. q. 2. in fi. nisi ideo non suscipiat, quia paruifacit. Item peccat mort. omitterens ratione scandali, si publicè speciè scandali alijs præbeat. Item ratione conscientia, & charitatis propria: vt si quis practice sibi persuadeat non posse sine hoc medio tentaciones contra fidem vincere.

Item ratione extrinsecæ necessitatis ad remissionem peccati, vt si habens conscientiam peccati mort. & in periculo mortis existens, non possit aliud Sacramentum accipere, timeretq. de perfectione, suæ contritionis, quia fortè est solum attritus, & virtute sacramenti possit fieri contritus, Suar. vbi supra. Item quando instat occasio publicè confitendi fidem coram Tyranno. Tutecr. in c. 1. de consecr. d. 5.

19 Ordinare in sacris nondum confirmatum non videtur mortale S. Th. ad. dit. ad. 3. p. q. 35. ar. 4. Sor. in 4. d. 14. q. 1. ar. 4. in fi. Nau. vbi sup. Valen. disp. 5. q. 2. p. 2.

20 Patrinus est necessarius tantum necessitate præcepti non sacramenti S. Th. ar. 10. Sor. dist. 7. q. vn. ar. 10. Silu. ver. Confirmatio q. 4. vers. 6. Nau. c. 22. num. 9.

21 Non debet quis in confirmatione tenere filium; coniugem, aut fratrem Silu. & Tolet. vbi supra.

22 Qui possint esse patrimi, & quomodo contrahant affinitatem, iuxta Trid. sess. 24. c. 2. de refor. matr. idem dicendum, quod superius de Baptismo V. etiam infra Matrim. ver. cognatio spiritualis.

EVCARISTIA.

V. Confessor. Extrema vñctio. Sacramenta.

1 Eucharistia est Sacramentum corporis, & sanguinis Christi Mag. in 4. dist. 8.

2 Sacramentum tantum est panis, & vinum. res tantum est vitas, c. Cum Marthæ de celebr. Miss. vel gratia quæ summentibus confertur, est enim res significata non significans Sor. in 4. d. 8. q. vn. ar. 1. dub. 2. Res, & sacramentum est corpus Christi. d. c. Cum Marthæ.

3 Materia Eucharistia est panis, & vinum. Panis debet esse triticus Catechis. Rom. & Conc. Flor. sub. Eug. & com. At circa speciè tritici dissentiunt Doct. S. Tho. p. 3. q. 74. ar. 3. & ibi Caiet. Silu. Euch. ch. 1. q. 1. Tolet. lib. 2. c. 25. Ang. Euch.

1. parag. 2. admittunt tantum verum triticum, & quæ ex tritico generantur, vt filigo. Gabr. lect. 3. in can. & alij, quos Suar. disp. 44. sect. 1. refert pro prima sententia, docent sufficere quemcumq; panem frumenti, siue triticeus sit, siue hordeaceus. Sot. in 4. dist. 9. q. vn. ar. 1. ex aliorum sententia docet speltam, & far esse species tritici, & ideo posse in huiusmodi consecrari. In alijs autem, leguminibus præsertim, omnes docent consecrari non posse. De farre, & spelta, cum res sit dubia, propter varias Doct. opiniones, peccatum esset in huiusmodi consecrare. Viêt. de Euchar. num. 55. P. Sot. lect. 2. V. Suar. vbi supra.

4. Si in triticea farina fiat modica permixtio alterius ad multo maiorem triticeæ, potest exinde confici vera materia huius sacramenti S. Tho. vbi supra ad 3. Suar. Sot. Silu. loc. cit.

5. Potest consecrari panis factus cum aqua non naturali Caiet. p. 3. q. 74. ar. 7. Aften. & Dur. relati à Silu. vbi supra q. 2. Contrarium tamen verius docent S. Tho. d. ar. 7. ad 3. Sot. vbi supra ar. 6. ad 3. Silu. d. q. 1. Suar. sect. 2. quia aqua ponitur tanquam pars substantialis panis.

6. Si tanta fiat specierum mutatio, quod si panis esset, corrupta fuisset eius substantia: idemq; de vino, non remaneret corpus, & sanguis Christi sub hoc sacramento, & hoc siue mutatio fiat circa qualitates, vt colorem, saporem, quod nullo modo compati possunt naturam panis, & vini: siue ex parte quantitatis, vt si puluerizetur panis; aut si vinum in tam minutas partes diuidatur, vt iam non remaneant species panis, & vini S. Tho. p. 3. q. 77. ar. 4. Sot. dist. 10. q. 2. ar. 4.

7. In necessitate licet consecrare in musto recentier ex vis expresso; est enim verum vinum, c. Cum omne de consecr. d. 2. S. Tho. q. 74. ar. 5. ad 3. Sot. d. 9. q. 1. ar. 5. Silu. Euchar. 1. q. 3. & com. In aceto autem, uel agreste non licet. Si tamen acetum sit tantum in uia aciscendi, cum nondum amiserit naturam uini, erit quidem materia suf-

ficiens, peccabit tamen Sacerdos. S. Tho. & alij cit.

8. Vinum vitis est propria materia huius sacramenti S. Tho. ar. 5. cit.

9. Vinum congelatum est sufficiens materia, quare in eo facta consecratio tenet Sot. vbi supra Silu. Euchar. 1. q. 10. vers. 5. Ang. ver. missa parag. 23. Suar. disp. 45. sect. 1.

10. Potest admisceri ad vinum aqua non naturalis; cum aqua non sit de necessitate sacramenti. Peccat tamen mortaliter Sacerdos faciens contra vsu Ecclesie S. Tho. Sot. vbi supra Silu. Euchar. 1. q. 3.

11. Si in magno dolio vini non consecrati misceatur parua quantitas specierum consecratarum, licet Sot. dist. 10. q. 2. ar. 8. Ad hæc, & Palud. dicunt posse bibi; melius tamen Suar. disp. 57. lect. 4. in fi. exstimat id fieri non posse sine irreuerentia sacrarum specierum. quare separandum, & ad sacros vsus referendum, cum ratione contactus totum remaneat quodammodo benedictum.

12. Ad consecrationem calicis necessaria omnino sunt, & de substantia formæ omnia illa verba Hic est calix sanguinis mei, noui, & æterni, &c. S. Tho. q. 78. ar. 3. Silu. Euchar. 1. q. 6. vers. 4. S. Apr. p. 3. tit. 13. c. 15. parag. 4. & Alij. At Mag. in 4. d. 11. S. Bon. ibi p. 2. q. 2. ar. 1. ad 1. Caiet. in d. ar. 3. Viêt. num. 74. Tolet. lib. 2. c. 26. Suar. alios referens disp. 60. sect. 1. docent de necessitate sacramenti sufficere illa verba. Hic est calix sanguinis mei. Vel, Hic est sanguis meus. V. c. Cum Marthæ de celebr. miss.

13. Si Sacerdos putans se habere præmanibus vnã hostiam, post consecrationem inueniat duas; vtraq; est consecrata; nisi expressè intendisset vnã tantum consecrare; quod tamen faciendum non est. Item si plures hostias ad altare detulerit consecrandas, & in actuali consecratione, vnus tantu recordetur, omnes sunt consecratæ. Quid si eius intentio sit determinata ad decem,

decem, & sint vndecim, nulla est consecrata Silu. Euchar. 2. q. 6. Ang. eo par. rag. 26. & seq. quia effectus consecrationis sequitur intentionem consecratis. cum autem in hoc calu nulla sit determinata intentio nulla etiam est consecratio.

14. Peracta consecratione saltem corporis, si Sacerdos morte, aut graui infirmitate occupetur, debet per alium suppleri, c. Nihil 7. q. 1. S. Tho. p. 83. ar. 6. ad 1. etiam si non sit ieiunus, vbi ieiunus haberi non potest Nau. c. 25. num. 86. Suar. disp. 85. sect. 1. Sot. dist. 13. q. 2. ar. 6. Quomodo autem id fieri debeat, v. S. Tho. & Suar. loc. cit. Silu. Euchar. 2. q. 8. Si huiusmodi Sacerdos habeat conscientiam peccati mort. non tenetur supplere, nisi ob scandalum Tol. lib. 2. c. 9. ego puro sufficere, si præmittat actum contritionis vbi copiam confessoris habere non possit, & tunc teneri supplere.

15. Si Sacerdos peracta consecratione recordetur se non esse ieiunum, aut se commississe aliquod mortale nondum confessum, aut se esse excommunicatum, tenetur dolere, proponere confessi, & missam prosequi S. Tho. vbi supra ad 2. Silu. Euchar. 2. q. 7. Sot. vbi supra Nau. de hor. can. c. 16. num. 57. qui in man. c. 25. num. 75. docet idem faciendum cœpta missa, si absq; scâdalo eâ imperfectâ relinquere nō potest.

16. Si post consecrationem depræhenderit venenum in calice, aut in hostia, debet in vasculo cum reliquijs conseruari, non verò sumi, aut alteri tradi, Deinde sumendum aliud vinum, aut hostia, & iterum consecrandum S. Tho. vbi supra ad 3. Silu. Euchar. 2. q. 9. vers. 2. Sot. vbi supra Suar. disp. cit. sect. 1. & com. Quod si forte animal in calicem cadat, & absq; vasculo vomitus, sumi non potest, extrahendum animal, & sumendus sanguinis, nisi sacerdos horrorem sentiat, & vomitum; tunc enim propter reuerentiam sacramenti ab ipso sumi non debet, sed ab alio Sacerdote, iuxta superius dicta: vel consecrandus alius sanguis, & ab eo sumendus; ne sacrificium maneat imperfectum, & alter calix conseruandus Doct. cit.

17. Peccata venialia actualia, idest quæ quis actu committit, vel quibus distractus est, cum actu communicat, impediunt tantum actualem refectionem spiritualis dulcedinis S. Tho. q. 79. ar. 8. Sot. dist. 11. q. 2. ar. 8. Suar. disp. 63. sect. 3.

18. Per hoc Sacramentum dolenter peccata venialia, & mortalia oblita S. Tho. vbi supra ar. 4. Sot. q. 2. cit. ar. 3. Suar. sect. 1. Valent. disp. 6. q. 7. p. 1. Silu. Euchar. 4. inf. & com.

19. Accedenti cū peccato veniali forte nec veniale, committit nisi quis accederet ob vanam gloriam Sot. dist. 12. q. 1. ar. 4.

20. Non dicitur quis accedere cum conscientia peccati mort. qui tantum dubitat non assentiens, neq; dissentiens; est enim scrupulus Sot. vbi supra.

21. Effectus huius sacramenti non recipitur recedente fictione, si præsentia Christi definat in fumento Valent. vbi supra Silu. bapt. 4. q. 17. Sot. vbi supra ar. 6. Suar. alios referens vbi supra sect. 8.

22. Vt hoc sacramentum conferat primam gratiam, necessaria est vera, ac supernaturalis attritio cum bona fide, idest vbi quis ignoret statum suum, existimans se in gratia accedere, non habens conscientiam peccati mort. de quo non poenituerit. Sot. dist. 12. q. vn. ar. 4. Suar. disp. 63. sect. 2. & com. Potest tamen secundum S. Bonau. Cai. & alios, quos refert Suar. dari medius status, in quo quis non peccet mort. nec tamen consequatur effectum sacramenti, si quis v. g. inculpabiliter accedat sine vera attritione; vt qui putat se contritum, cum neq; sit supernaturaliter attritus.

23. Ad suscipiendum verò gratiæ augmentum requiritur Primò dispositio habitualis gratiæ. Secundò dispositio positiva actualis deuotionis, quæ simul adfit cum ipsa sumptione: non verò dispositio priuatiua, idest carentia peccati venialis, nisi prout actuali deuotionem impedire potest Cai. p. 3. q. 79. ar. 1. Silu. Euchar. 4. in fin. & alij. Contra-rium tamen sequuntur S. Tho. d. q. 79.

ar. 8. Sor. d. ii. q. 2. ar. 8. Viç. num. 66. Suar. vbi supra sect. 3. & alij. nempe neurtam earum dispositionum esse necessariam, quia peccatum veniale non ponit obicem, nec impedit effectum sacramenti, cum dignè accedat.

24 Vrgente necessitate, ac deficiente copia confessoris, potest quis communicare, & celebrare, tenetur tamen postea quam primum confiteri Trid. sess. 13. c. 7. can. & 11. Necessitatem intelligi, primò periculum mortis communicantur. Secundo, si non possit quis communionem ommittere sine graui infamia, quam alia via vitare non possit. Tertio si sequatur scandalum. Quarto necessitas absoluedi sacrificium, de quo supra. Quinto, quando quis iam altari ad motus recordatur mortalis peccati non confessi Viç. num. 79. Cord. in sum. q. 143. Silu. Euchar. 2. num. 10. Nau. c. 21. num. 49. Etia praxi tutò seruari possit docet Suar. disp. 66. sect. 4. licet Armill. ver. Communio parag. 28. & Rosell. relatus à Suar. dicant id non licere, nisi quando scandalum oriretur, si retrocederet. Sexto causa necessitatis, vt quando Sacerdos tenetur ex officio celebrare, vt frequenter accidit in paruis plebiculis, Suar. vbi supra Silu. & alij. Adde cum Silu. Cum nuper decessit anima probabiliter indigens sacrificio: aut si imminet solemnitas magna, in qua valde vile fit celebrare: aut si tantus sit seruor in peccatore quod ex huiusmodi sumptione speret se maximè adiuuari contra peccatum,

25 Confessor deesse dicitur Primò cum quis loqui non potest, aut eo saltem idiomate, quò à Confessario saltem aliquo signo intelligatur. Secundo cum quis timet, eum Sacerdotem, qui solus adest, non seruaturum sigillum; aut audita confessione grauem iniuriam sibi olaturum Silu. confessio 1. parag. 27. & com. Aduertendum tamen, quod si huiusmodi poenitens id solum peccatum mortale habet, adestq; probabile periculum vel reuelationis, vel damni, tunc absolutè

potest sine praua confessione celebrare. Si verò habet alia mortalia, tunc tenetur confiteri, illud subicendo, quod sine periculo confiteri. Nau. c. 7. num. 6. Tertio cum quis habet peccatum reseruatum Superiori, quem adire non potest, nec facultatem petere: tenetur tamen reseruatam cum non reseruatam confiteri, V. Suar. vbi supra Sanchez lib. 2. sum. c. 13. num. 14. docet non teneri huiusmodi poenitentem alium mittere pro absolutione; nec per literas facultatem petere; nec Bullam accipere. Sed nec Superiorem accersere, quando vel illum commodè accersere nequit, aut magna erit nota, si veniat. Quarto quando adest Sacerdos non approbatus, aut excommunicatus, aut alijs similibus poenis minimè liber. Azor. p. 1. lib. 10. c. 31. q. 7.

26 Pollutio inuoluntaria, & copula coniugalis causa prolis, nisi reddant hominem ineptum ad res diuinas, & spirituales, aut magnam mentis distractionem, variasq; cogitationes pariant non impediunt etiã de consilio. Immo neq; copula coniugalis causa reddendi debitum Suar. disp. 68. sect. 2. V. ver. Debitum coniug. nu. 24.

27 Pollutio cum negligentia venialis, & vxorem cognoscens causa voluptatis, prohiberi debet, ne accedat ad sacramentum, vtdicit S. Greg. relatus à S. Tho p. 3. q. 80. art. 7. ad 2. Nau. vbi supra nu. 51.

28 In articulo mortis, aut alia extrema necessitate, absente Parocho, aut ipso presente, ac iubente, potest Diaconus communicare; c. Diaconos, & c. Præsente dist. 93. S. Tho. q. 82. ar. 3. Viç. nu. 90. Silu. ver. Diaconus q. 2. dicto 2. Et Euchar. 4. q. 4. Tolet. lib. 2. c. 28. Immo, & ipso presente, & reclamante, quando is iniquè negaret Eucharistiam indigenti or. dist. 13. q. 7. ar. 3. Valent. disp. 6. q. 10. p. 1. Suar. vbi supra sect. 2. Item cum præsbyter est fessus, vel aliàs ad hoc impotens, Silu. q. 3. cit. An Subdiacono, & alijs Clericis inferioribus id liceat, V. Marchin. de peste par. 3. c. 8.

39 Præbyter in necessitate potest seipsum communicare Cai. in sum. ver. Com. min. Suar. disp. 72. sect. 3. Immo etiam laicus potest in articulo mortis Caiet. Math. 28. Suar. cit.

30 Non potest Sacerdos sine mortali extra missam consecrare in quavis necessitate, etiam ad communicandum infirmum Sot. dist. 12. q. 1. ar. 8. Vict. num. 83. Valent. disp. 6. q. 8. p. 3.

31 Non licet ministrare Eucharistiam non subdito. Quare simplex Sacerdos non potest hoc sacramentum ministrare sine licentia Suar. sect. 2. & ministrans peccat mort. sufficit verò bona fides & tacita licentia, idest si credatur approbaturus Parochus quod gestum fuerit Nau. in man. c. 21. num. 52. Suar. disp. 52. sect. 2. Tol. lib. 2. c. 28. Regulares ministrare possunt quibuscumque ad le. accedentibus extra diem Paschæ c. Religioso de priuileg. Nau. & com. de quo infra ver. Excom. referu. num. 21. Per diem Paschæ intelligunt Nau. vbi supra Azor. p. 1. lib. 8. c. 41. q. 7. præcisè diem Paschæ, siue communio fiat ad satisfaciendum Ecclesiæ præcepto, siue non. At Roder. de regul. to. 1. q. 56. ar. 3. & 10. & Suar. to. 3. disp. 72. sect. 3. docent intelligendum non esse materialiter, sed in hoc sensu, scilicet, quo communio Paschalis obligat, idest à Dominica Palmarum ad Dominicam in albis iuxta Eug. 4. apud Nau. vbi supra Quare nisi Communio diei Paschæ sit pro implendo præcepto, vt quia prius sit impletum est, vel postea implèdum possunt Regulares in die Paschatis ministrare fidelibus Eucharistiam sine pena excommunicationis. V. eundem Roder. ar. 3. cit. vers. Quoad 2. & Sorb. ad collectorem ver. Communicare. Riccium p. 4. de cis. 127. Dianam p. 4. trac. 4. resol. 81.

32 Non potest Sacerdos negare communionem ei, quem sola confessione scit esse in peccato mortali: præcipue verò in Paschate, & in periculo mortis. Sitamen petat ab eo, quin non tenetur ei dare, vel in casu, quo tenetur, occultè petenti, occultè denegare potest Silu. Euchar. 3. pag. 20. Vict. q. 86. & alij, quos refert, &

sequitur Suar. disp. 67. sect. 3. docent non solum posse, sed etiam debere negare. addit tamen Suar. cerro constare debere apud Sacerdotem de malo statu poenitentis: quod non esset, si inter ipsos esset opinio diuersitas. Vitandum etiam omne scandalum, infamiam, criminis, seu reuelationis suspicio. Vide Sanchez de matr. lib. 3. disp. 161.

33 Occulto peccatori occultè petenti neganda communio etiam à Parocho S. Tho. p. 3. q. 80. ar. 6. Vict. q. 80. Suar. vbi supra, & com. quicquid Sot. vbi supra distinguit de Sacerdote Curato, vel non curato, vt hic negare possit, ille verò minime. Nam eadem ratio in vtroque. Si verò in publico petat, & per occultam monitionem, aut publicam generaliter, persuaderi non potest vt abstineat, negari non potest c. si Sacerdos de offord. S. Tho. vbi supra, & com.

34 Publico peccatori publicè petenti neganda communio licet occultam poenitentiam egerit: necesse est enim, vt publicè satisficiat ad vitandum scandalum. Nisi fortè sit in periculo mortis: tunc enim pro temporis opportunitate, & necessitate, satis est, si confiteatur, vel signa contritionis exhibuerit. Si verò occultè petat, sufficit secreta emendatio Nau. c. 21. num. 55. & in c. Sacerdos de poenit. dist. 6. à num. 101. V. lent. disp. 6. q. 8. p. 3. Sot. vbi supra Silu. Euchar. 3. q. 5. vers. 2. & alij. Addit Suar. vbi supra sect. 2. in hoc ultimo casu, communionem adeo debere esse occultam, vt non sit postea divulganda. Ampliat Sot. vt idem dicendum sit, quando quis in vno loco est notorius peccator, etiam notorietate iuris, & sententiam, & aliò migrat, vbi Christianè viuit, huic enim conferendam est sacramentum.

35 Non licet deferre Eucharistiam infirmo, quicquam sumere non potest vt eam veneretur, aut deosculetur Pius V. & Congreg. Concil.

36 Morte plectendis negari non debet communio, si sint poenitentes, & confessi c. Quæritum 13. q. 2. Sot. vbi supra ar. 11. Silu. vbi supra vers. 8. Exculat tamen Iudices

Judices contraria consuetudo **Conar. 2. var.** res. c. 1. num. 11. quæ licet mala, non videtur tamen mortalis **Vict. num. 86. Sorar. 6. cit. Nau. in man. c. 25. num. 23. & de orar. miscell. 49.** qui magis approbat Urbis consuetudinem, qua huiusmodi damnata sacra communicatio datur ante quatuor horas, quam ducatur ad mortem. Potest verò dari etiam post cibum, quando nec anticipari potest ipsa communicatio, nec differri supplicium **Suar. disp. 66. sect. 5. & videtur com. dum dicitur, licere in periculo mortis non in unum communicare.** Nihil enim refert quod ab intrinseco, vel ab extrinseco proveniat. Verum enim est semper dicere, huiusmodi esse in periculo mortis.

37 Danda Eucharistia in fine vitæ per peccata amantibus, quando sui compotius desiderium habuerunt, nec extra gratiam esse putantur. **Qui recedunt 16: q. 6. Conc. Carthag. 4. can. 76. S. Th. p. 3. q. 80. ar. 9.** Si tamen esset periculum expunctionis, aut vomitus, abstinendum **Silu. Euchar. 3. q. 5. vers. 9. Sor. vbi supra ar. 9. & com.**

38 Dæmoniis non est neganda Eucharistia. **S. Th. vbi supra ad 2. Nisi constet eos pro crimine torqueri, quia tunc pro excommunicatis habendi sunt Silu. vbi supra ar. 10. Tolet. lib. 2. c. 28.**

39 Regulariter non licet plusquam semel communicare in eadem infirmitate per modum viatici **Nau. de pœnit. & rem. conf. 41. & com. Fallit primo cū variatur status egritudinis, ut quia infirmus evasit periculum mortis & non nihil convaluit, postea verò in simile periculum iterum incidit. Fallit secundo si infirmitas perseveret, vel augeatur, & periculum durescit aut decem diebus **Suar. vbi supra.** Et quoties prudentis iudicio tam fere tenetur de consilio & honestate communicare secunda vice, ac prima **Nau. vbi supra. Ministrari autem non debet infirmo non ieiuno, nisi cum iudicio medici dubitatur, ne alioqui decedat sine huiusmodi Sacramento **Suar. to. 3. disp. 68. sect. 4. Bonac. to. 2. disp. 53. q. 6. num. 21. & Reginald.******

lib. 2. q. nu. 120. & alij afferentes de com. & cum infirmus expectare non potest mane sequenti **Nau. de pœnit. & remis. conf. 14. 40. Quodcumque, & quotiescumque potest dari pœnitentia, potest etiã dari Viaticum; **c. Quod in te, de pœnit. & rem. Cai. in sum. ver. commun. min. & è contra **Suar. to. 4. disp. 51. sect. 3. num. 16.******

41 Non peccat mort. qui non communicat in mortis art. cessante contempniti Paschalè communionem accepit **Cai. in sum. ver. Communio Sac. Siluest. Euchar. 2. parag. 1. Sor. in 4. d. 2. q. 1. ar. 11. Vbi etiam addit, renuentem tunc communicare peccare mort. si adsit scandalum, sic etiam **Ang. Euchar. 3. parag. 1. B. Med. lib. 2. sum. c. 14. parag. 4. vers. 14. quarta, & alij Addunt **Vict. q. 86. Suar. to. 3. disp. 69. sect. 3. Sor. vbi supra, si paulo ante mortem sanus non communicavit.******

42 Si Sacerdos aliam hostiam consecratam non habet, dare debet infirmo partem suæ, quod etiam facere potest ex alia qualibet rationabili causa, puta alicuius magna devotione ad communicandum **Silu. Euchar. 2. q. vlt. vers. 2. & Euchar. 3. q. 15. vers. 1. Ang. ver. Missa.**

43 Pueri postquam communicare cum incipiunt vltimæ rationis, & concipiunt devotionem huius sacramenti **S. Tho. vbi supra ar. 9. ad. 3. quod ordinariè contingere solet circa decimum, vel undecimum annum **Sor. vbi supra ar. 9. in fi. Suar. disp. 70. sect. 1. Valent. disp. 6. q. 8. p. 2. Silu. Euchar. 3. q. 5. vers. 7. Ante verò vltimæ rationis illicitum est. **Trid. sess. 21. c. 4. Exculantur autem, cum secundum honestam patriæ consuetudinem tardius communicant, auctoritate eorum monitione expectant, quorum cura gubernantur **Cai. & Suar. vbi supra.** Idem dicitur etiam in articulo mortis, **Secundum **Nau. vbi supra num. 57. & de pœnit. & rem. conf. 40. num. 8. Peccant verò mort. Pater, Dominus, Tutor, Curator, qui ex culpabili negligentia non curant, vt filij, &c. communicent tempore debito; maxime si fiant illos alioqui non communicaturos, nisi moneantur **Nau. num. 57. cit. V. Roder. in sum. p. 288.************

c. 73. cōcl. 3. Sayri clā. reg. lib. 7. c. 7. 2
num. 1. Azor. p. 2. lib. 2. c. 21. quest. 14.

44. Paschalis communio differri potest
de consilio proprii Sacerdotis c. Omnis vtri-
usq; de poenit. & remiss. vt rectē notauit ibi
Pan. num. 3. & constat ex verbis Can.

45. Post communionem non oportet
diū stare ante sumpcionem cibi, aut potus
S. Tho. vbi vbi supra ar. 8. Silu. Euchar. 3.
q. 7. Et quantum ad præceptum attinet, po-
test præbyter à Sacristia ad prandium ire
Sor. vbi supra ar. 8. Expedit tamen aliquan-
tulum abstinere ob maiorē reuerentiā Pan.
in c. 33 parte num. 5. de celebr. miss. Suar.
disp. 66. sect. 4. in fi. v. c. Tribus, de cōsecr. d. 2

46. Communicans in peccato mortali
satisfacit præcepto Ecclesiæ, sed peccat
mort. indignè recipiendō sacramentum,
com. vt testatur Azor. p. 1. lib. 7. c.
vlt. q. 12.

47. Qui non communicauit, aut non
est confessus in Pascha, teneri cum pri-
mum potest Suar. disp. 70. sect. 2. & to. 4.
disp. 36. sect. 4. Nau. c. 21. num. 45. Roder.
in sum. p. 1. c. 64. num. 2. Et quoad com-
munionem docent, & Io. Med. C. de poe-
nit. q. 1. ar. 4. Viêt. num. 147. & alij Ar S.
Ant. p. 3. tit. 14. c. 19. parag. 4. docet præ-
cepto Ecclesiæ non teneri aliquem confite-
ri nisi semel in anno: quo elapso, ex vi
illius præcepti non teneri amplius confi-
teri, aut communicare. Sor. verò d. 18. q.
1. ar. 4. concedens de Eucharistia, om-
nino negat de confessione: nam alias pos-
set quis per totam vitam sine confessione
in re gratiam recuperare. Silu. vbi supra
q. 15. vers. 3. Valent. disp. 6. q. 8. p. 4. af-
firmant neutrum teneri V. infra ver. con-
fessio num. 4.

48. Iniuste, aut nulliter excommuni-
catus potest secretò communicare, cessan-
te scandalo; Nau. c. 21. aum. 48. Immo
secundum eundem, & Suar. de censur. lib.
v. c. 17. à num. 16. etiam publice, vbi gno-
ratur excommunicatio. Nam in foro con-
scientiæ ille excommunicatus non est.

49. In die Parasceues licitum est com-
municare communionē laica Suar. disp.
80. sect. 2. Nec contradicit Innoc. in c.

Sabbato de consecr. d. 3. Ibi enim ma-
nifestè loquitur de sacrificio quod solum
eo die prohibetur. Contrarium statuit
sacra Ritum congreg. 19. Feb. 1622. ser-
uandam videlicet esse vniuersalis Ecclesiæ
consuetudinem, quæ iam diū obtinuit, vt
eo die non nisi in sacris Eucharistia mini-
stretur. Est autem communio laica
illa, quæ communiter omnibus fide-
libus conceditur. Suar. to. 3. q. 73.
art. 4.

50. Quavis hora diei potest quis com-
municare, modò sit ieiunus, hora tamen
matutina videtur congruentior Silu. Eu-
char. 3. q. 15. vers. 5.

51. Non est necesse pixidem esse
consecratam, aut benedictam Silu. vbi
supra q. 4. Sor. dist. 13. q. 1. ar. 3. Tu-
us tamen est consecrari Suar. disp. 81.
sect. 7.

52. Propter nimiam ægroti siccitatem
potest Eucharistia in vino ministrari, nec
refert, & si prius aliquid vini descendit
Suar. disp. 66. sect. 6.

53. Potest Sacerdos sumere reliquias
Eucharistiæ post sumpcionem calicis ablu-
tionem Silu. vbi supra q. 5. Sor. dist. 12.
q. 1. ar. 8. in fi. Cai. to. 2. opusc. tract.
3. q. 1. Nau. c. 25. 89. Valent. disp. 6. q.
8. p. 3. Suar. vbi supra qui cum Nau. &
Azor. p. 1. lib. 10. c. 23. in fi. ampliatur,
etiam si reliquæ illæ sint magnæ, modò
sint pars illius sacrificij, & non interce-
dat multa mora. Nisi fortè ait Suar. mul-
to tempore fuerit ad altare ministrando
hoc sacramentum, quia tunc potest sa-
cra vasa purificare, & reliquias tunc
consecratas, & ad præsens sacrificium per-
tinentes sumere.

54. In necessitate, vt si in terram ca-
dat, potest laicus etiam in mortali hosti-
am tangere S. Tho. p. 3. q. 82. ar. 3. Silu.
Euchar. 3. q. 4. Sor. dist. 13. q. 1. ar. 3. Ad-
dit Suar. disp. 69. sect. 1. in fi. licere laico
in casu necessitatis extremæ mini-
strare, ne proximus sine viatico mori-
riatur.

55. Reliquiæ traieciunt, siue sint vini,

sive aquæ, cum lauatur os, non impediunt communionem, nisi traiciantur in magna quantitate: nec percussio salis, & aceti ad lauandos dentes, si non glutiantur. Nec degustatio cibi, aut potus, si præter intentionem aliquid descenderet. Nec reliquæ cibi, aut cœnæ præteritæ, si casualiter transglutiantur 2 Tho. p. 3. q. 80. ar. 9. ad 4. Silu. Euchar. 3. q. 6. Cai. in sum. ver. Commun. Sacr. Sot. vbi supra. Suar. disp. 66. cit. sect. 4. Valent. vbi supra. Ang. ver. missa parag. 4. & 5. V. Barbos. & ab eo cit. ad c. Ex parte num. 3. de celebr. miss. & Azor. p. 1. lib. 10. c. 30. q. 2. vbi fusè de ieiunio requisito ad Eucharistiæ summptionem.

56 In dubio an transactum fuerit medium noctis, non licet vel edere, vel bibere alioqui non potest communicari; nisi probabiliter opinetur non esse transactum, licet cum formidine alterius partis: tunc enim potest communicare Sanch. de matr. lib. 8. disp. 41. num. 40.

57 Vbi non est nisi vnum horologii minutum sonato primo pulsu horæ dimidiæ noctis, non potest aliquid edere crastino communicaturus Sanch. vbi supra.

58 Grauius tentatus, si ad vincendas tentationes prudentis iudicio necessaria videtur communicatio, peccat mort. non communicans. Valent. to. 4. disp. 6. q. 8. p. 4.

M I S S A.

V. Benedictio. Calix. Eucharistia. Excommunicatio. Irregularitas. Interd. viol. Parochus. Sacramentum.

1 **E**ST oblatio corporis, & sanguinis Domini in sub aliis speciebus facta; sacrificij ab ipso semel exhibiti expressiua Tolet. lib. 2. c. 4.

2 Habet effectum solum iuxta quantitatem deuotionis offerentis, & eorum, pro quibus offertur S. Tho. p. 3. q. 79. ar. 3. Cai. ibi, & to. 1. opusc. trac. 3. q. 2.

Silu. missa 1. q. 9. Sot. in 4. d. 13. q. 3. ar. 1. & com. Sunt verò offerentes circumstantes, & qui dant eleemosynam Sot. & alij cit. & eorum quò maior numerus, eò magis multiplicatur, & augetur valor sacrificij.

3 Plus prodest illis, pro quibus singulariter offertur Sot. vbi supra Arag. 2. 2. q. 85. ar. 3. S. Tho. suppl. q. 71. ar. 12. & seq. Suar. to. 2. disp. 79. sect. 9.

4 Missa pro pluribus oblatæ tantum valet singulis, ac si pro singulis offeratur, c. Non mediocriter de consecr. d. 5. Intellige, si & ipsi quoque sint offerentes: vt quia missæ sacrificio intersunt, vel inseruiunt, vel aliquo modo sunt causa, vt ipsù sacrificiũ offertur, & fiat. Ita Cai. loco cit. & Can. de loc. Theol. lib. 12. c. 13. ad 10. Arag. vbi sup. Silu. q. 9. cit. uerl. quantum ad 2. Sot. ar. 1. cit. Ang. uer. missa parag. 52. P. Nau. de rest. lib. 2. c. 2. a num. 268. Cord. lib. 1. qq. q. 3. Petr. Sot. de Euchar. lect. 7. Viguer. inst. theolog. c. 16. parag. 2. Contrarium docent S. Bon. in 4. d. 45. ar. 2. q. 3. Palud. q. ult. Pan. in c. Fraternalitatem, & de sepult. num. 4. Nau. in man. c. 25. num. 92. & de orat. c. 29. num. 48. & de celebr. miss. conf. 9. Tolet. lib. 2. c. 8. dub. 3. Valent. to. 4. disp. 6. q. 11. p. 1. in fi. Azor. dicens esse com. antiquorum Theol. p. 1. lib. 10. c. 20. & seq. Sot. de iust. lib. 9. q. 2. ar. 2. Et pro eadem sententia in numeros refert Fraxinell. de oblig. Sacerd. sect. 3. prænot. 4. parag. 1. V. Suar. to. 3. disp. 79. lect. 12.

5 Sacerdos, & alij priuati offerentes possunt sacrificij sui fructum, quem vocant specialissimum, applicare cui uoluerint; sicut possunt alias satisfactiones Mirend. man. Præl. 10. 1. q. 41. ar. 17. V. Suar. vbi supra sect. 9. & to. 4. disp. 38. sect. num. 3. & Fraxinell. vbi supra a num. 41.

6 Missa de Sancto ita prodest defuncto quoad sacrificium, ac si de mortuis diceretur. quoad orationes verò magis prodest ea, quæ pro defuncto. Est Tolet. lib. 2. c. 8. dub. 2. Huic tamen

defun.

defuncto facti maior deuotio celebratis de Sancto, & intercessio eius Sancti. S. Tho. suppl. q. 71. art. 9. ad 5. Silu. Missa. 1. q. 8. vers. 5. Ang. ver. Missa. parag. 24.

7 Qui promisit tribus Missam celebrare satisfaciit vna pro omnibus celebrando P. Nau. vbi supra num. 320. Silu. Missa 1. q. 11. Caiet. opusc. cit. Arag. vbi supra. Quod P. Nau. Silu. & Arag. concedunt, etiam si a celebrante petatur sine aliorum participatione: cum ex fructu operis operati nullus aliorum participatione fraudetur. Secus dicendum est, post decretum de Celebratione Missarum de mandato Urbani VIII. quo precipitur totam pro vno celebrandam, licet Eleemosina sit insufficientis. De quo iterum num. 64.

8 Missa offerri non potest pro infidelibus, aut excommunicatis denunciatis Nau. de orat. c. 19. num. 76. Sayr. de censur. lib. 2. c. 4. num. 4. Et contrafaciens peccat mort. cum faciat contra preceptum Ecclesie in re graui Nau. in Man. c. 27. num. 36. ad 5. vbi supra num. 5. Potest tamen pro eis orari specialiter in. Memen. o. quia est Oratio priuata Host. in sum. de sent. excom. num. 17. Silu. Missa 1. q. 8. vers. 4. & excom. 1. num. 2. Nau. de orat. c. 19. num. 74. & alij quos sequitur Sayr. vbi supra num.

9 Et inter collectas pro eis orare, vt persona priuata Silu. vbi supra. Sot. licet dubius in 4. d. 22. q. 1. art. 1. Quod si huiusmodi excommunicatus sit contritus licet etiam pro eo Missam celebrare, cum sit membrum viuum, ac filius Ecclesie obediens Nau. vbi supra num. 68. Coar. in c. Alma mater p. 1. parag. 6. concl. 9. h. si. Excommunicatio sit inualida, & pro eo, qui creditur contritus, saltem sub conditione, si dolet Nau. num. 18. Et licet Sayr. vbi supra num. 6. id intelligat de excommunicato non denunciato; verius tamen est quod docet Nau. eadem enim in vtraque ratio. Pro infidelibus non excommunicatis licet celebrare, & offerre sacrificium,

quatenus impetratorium est. Suar. to 3. disp. 71. sect. 2. dicto 3.

9 Institutus ad dicendum quotidie Missam pro defunctis, aut certam aliam, potest dicere de die curren. c. Quidam de celeb. Miss. Silu. Missa 1. q. 7. Roder. de regul. to. 1. q. 43. art. 10.

10 Non licet Sacerdoti plus quam semel in die celebrare, c. sufficit de consecr. d. 1. c. Consuluiti. & c. Tereferente de celeb. Miss. Fallit primo in die Natiuitatis Domini, In quo ter celebrare licet & in d. c. Consuluiti. & c. Nocet sancta de consecr. d. 1. Secundo cum post celebratam Missa de die, contingit aliquem mori, tunc enim licitum est pro defuncto celebrare. tertio causa necessitatis, vt si dicta Missa superueniat magna persona, quae vult Missam audire, glo. in d. c. Consuluiti, ver. necessitatis: aut si occurrat necessitas communicandi infirmum; vel Nuptias benedicendi, vbi consuetudo sit sine sacro non benedicere: vel vbi officium duplex officium. scilicet de festo & de vigilia: vel cum Sacerdos habet duas parochiales: vel propter paupertatem Ecclesie, & Sacerdotis id consecrari necessarium. Alios casus vide apud Silu. Missa 1. q. 7. & alios Summistas eo. tit. Nau. c. 25. num. 87. & de celeb. Miss. cons. 2. S. Ant. p. 3. tit. 13. c. 6. parag. 4. Soti in 4. dist. 13. q. 1. ar. 2. Vult in sum num. 96. Cyned. ad Decretal. collect. 175. Tolet. lib. 3. c. 73. Verum imoraliter loquendo praeter casum illum, quo quis obinet duas parochiales, vix alius occurrere potest, in quo liceat plures celebrare. Cum enim id non liceat nisi ieiuno. c. Ex parte de celeb. Miss. c. Nihil 7. q. 3. c. Vt ieiunio de consecr. d. 5. & c. sacramenta altaris de consecr. d. 1. si prauidit causam, differtur tenetur: si non prauidit, cum ex ritu sumplerit purificationem, iam non est ieiunus. Et in casu a luentus magis persona non licet nec est inconueniens, si deficiente Sacerdote ille missam non audiatur, etiam in die festo. In casu

defuncti aliquando licebit, ut si sit aliqua
solemnis feſtitas, dicereq; oporteat Miſſam
pro defuncto, nulluq; alius adſit Sa-
cerdos, modò in prima Miſſam non ſum-
pſerit purificationem. Obtinens verò
plures parochiales, ſi per alios ſupplere
non poteſt, non tantum bis, ſed etiam
pluries celebrare poteſt, ſi eadem ſit pro-
portionalis neceſſitas, quod amplia etiam
in diebus feſtivalibus, ſi in vtraque ſit ſuf-
ficiens populi multitudo. Et genera-
liter quòties grauis cauſa, vel neceſ-
ſitas occurrat tertio ſacrificandi. Suar.
to. 3. diſp. 80. ſect. 3. qui propterea
docet habentem plures Parochias non
poſſe ſer. 6. paraſceues, niſi ſemel com-
municare, cum non ſit ſeuuus ſu-
mens partem culam hoſtie cum vinctò non
conſecraro. quare debere in vna tan-
tum parochia principali monumentum
engere. In caſu autem duplicis of-
ficij cum ex rubrica Miſſalis & ritibus
Eccleſiaſticis non dicantur duæ Miſſæ, niſi
in Eccleſijs Collegiatis, vbi plures ſunt
Sacerdotes, iam caſus non eſt poſſibilis.
Qua verò poena puniendus ſit Sacer-
dos, qui extra caſum neceſſitatis, & ex-
tra prædictos caſus eadem die plures Miſ-
ſas celebrat. Vide Ant. Genuer. in prax.
Neapol. c. 64. Ric. in prax. decis. 25. Menoc.
de arbit. caſu 407. Farinac. fragment. crim.
p. 1. l. 1. c. num. 309. & ſeqq. qui omnes
reſoluunt puniendum eſſe poena arbitraria.
14. In die Coenæ poteſt quilibet Sa-
cerdos celebrare, ſeclulo ſcandalo, ſi ali-
cubi forte ſit, vel propter puſillorum igno-
rantiam, vel propter aliquam conſuetu-
dinem rectius tamen ſecreto, & abſque
populi concurſu. Suar. diſp. 8. ſect. 2. &
tantquam Miſſa ſolemnis ſit finita, & Cor-
pus Chriſti in locum ſignatum recon-
datur. Barboſ. de offic. Paroch. c. 11. num.
49.

12. In feria ſexta Paraſceues omnino
celebrare non licet. eſt enim prohibi-
tum decereto Innoc. 1. ut habeatur e. Sab-
bato de conſecr. d. 3. & probant S. Th.
p. 3. q. 83. art. 2. Sor. in 4. d. 13. q.
2. ar. 2. Tolet. lib. 2. c. 3. in ſ. Nau.

c. 23. num. 28. & com. Licet tamen eo
die communicare cõmunione laica, ut ha-
batur in ord. Romano antiquo, & S. Greg.
in lib. Sacram. Suar. to. 3. diſp. 80. ſect. 1.
V. Euchar. num. 49.

13. In die Sabbati ſancti Nau. vbi ſe-
pra. Azor. p. 1. lib. 1. c. 24. q. 4. docent
eſſe mortale celebrare præter vnam publi-
cam, & ſolemne in ſingulis Eccleſijs, Alij
tamen recentiores cum voto ar. 2. cit. cen-
ſent licere ſalem de licentia Prælati,
quæ opinio ſatis probabilis, & praticè ſe-
cura. Non tamen conſulenda, niſi in
aliquo caſu, cum cauſa vel occasione
rationabili, & ſeclulo ſcandalo. Suar. &
Azor. vbi ſupra. Miſſa priuata Sabbati
ſancti dicitur introitus diei ſequentis. Ita
moſine periculo ſaltem mortis probabi-
libus eſt dicit Barboſ. alios referes de offic.
Paroch. c. 11. num. 50. licere eò die pri-
uatim celebrare, maxime vbi eſt conſue-
tudo qua prohibitiõ, de qua in c. Sabbato
de conſecr. d. 3. abrogata eſt.

14. Peccant mort. Prælati, ſi non curant
in Collegiatis, & Conuentibus quotidie
Celebrari. Niſi Conuentus eſſent valde
exigui. Suar. vbi ſupra. Sor. in 2. cit. ſideo
tenim à fidelibus aluntur.

15. Celebrare licet ab aurora, nec ante
illam regulariter licet S. Tho. p. 3. q. 38.
art. 2. S. Ant. p. 3. tit. 13. c. 6. parag. 4. Sor.
vbi ſupra. Armill. ver. Miſſa parag. 20. Et
in neceſſitate communicandi infirmum
morti proximum licet aliquanto citius ſi-
ne licentia Episcopii abſentis Nau. c. 25.
num. 85. vel ob neceſſitatem itineris Sor.
loco cit. Graff. p. 1. lib. 2. c. 40. num. 3.
Immo nullum eſt peccatum celebrare
hora, & dimidia ante crepuſculum, ita ut
ſinis Miſſa ſit ſub initium crepuſculi plus,
minus. Suar. diſp. 80. ſect. 4. Poſt me-
ridiem communiter non licet celebrare. i
ſufficit verò ante meridiem inchoaſſe.
In aliquo tamen caſu, ut ſi feſtum ſit ſo-
lemne, & Miſſa publica, & concio non
ſintantur vique ad duas horas poſt me-
ridiem, tunc poſſet miſſa priuata inchoa-
ri poſt finitum ſolemne officium, ma-

maxime de aliqua pars populi Missa priue-
tur: Idemque permitti posset, si ratione
iuneris occurrat necessitas celebrandi in
die festo, modo non ultra horam vnam
post meridiem differatur. Suar. vbi supra,
vbi etiam docet Episcopum ex causa
rationabili dispensare posse aliquando, &
circa anticipationem, & circa postposi-
tionem; non tamen posse concedere ge-
nerale priuilegium: Idem ad solum
Papam spectat. Nau. vbi supra, & de
orat. c. 25. num. 31. docet ex causa
licere usque ad horam tertiam post me-
ridiem, vt cum iter faciens celebrare
non potest in loco discessus: nec ante
meridiem peruenire ad locum prandio
destinatum. Immo etiam sine causa
licere ieiunio cessante scandalo: quod tra-
men censet Suar. tamen non esse. Ser-
uandam esse consuetudinem non inhi-
bitam, neque contra diuinam reue-
rentiam docet Silu. missa. 2. q. 6.

16. Celebrare regulariter non licet,
nisi in domibus consecratis, e. Nullus, &
c. Missarum de consecr. d. 1. S. Tho.
p. 3. q. 83. ar. 3. ad 2. Id tamen
tam non seruatur quare sufficit locum
esse benedictum Episcopi auctoritate
fundatum glo. & Doct. in c. vlt.
de consecr. Ecc. Sufficit etiam lo-
cum a principio esse destinatum ad di-
uina, vt non exigatur alia licentia.
Pan. in d. c. vlt. num. 3. V. Sanchez de
marr. lib. 9. disp. 15. num. 35. Azor
p. 1. lib. 9. c. 3. Silu. ver. loca religio-
sa num. 8. Vgol. de pot. Ep. c. 16. pa-
rag. num. 8. Immo ex d. c. Missarum,
& clarius ex Conc. Trid. sess. 12. in
decreto de celebr. miss. Licet sacrifi-
care in loco non benedicto, in priuata
domo seu Oratorio de licentia Episco-
pi modo locus ille sit tantum ad religio-
sa munera deputatus, non itatum in com-
munes vsus conuertendus. quod Suar.
disp. 81. sect. 3. verum esse affirmat de
absoluta Episcopi auctoritate etiam absque
vlla necessitate, sed tantum ex quoddam
liberalitate: Quare tunc non posset Epi-
scopus liberam facultatem concedere ali-

cui sacerdoti celebrandi vbi uoluerit, etiã
in loco decenti, sed ad id non destinato:
nisi occurrat aliquis casus necessitatis, quo
casu non videtur ablati a facultate Episcopis
dispensandi. Addunt alij vt S. Tho. vbi
supra ad Silu. vbi supra Sorin 4. d. 13. q.
2. art. 2. Nau. c. 25. nu. n. 83. Suar. vbi su-
pra sect. 4. licere in casu necessitatis Mis-
sam dicere extra Ecclesiam, & Oratorium;
immo etiam extra domum in quocumque
terra loco decenti, vt tempore belli sub
tentorijs, & ratione iuneris. quando Ec-
clesia deest. S. Tho. vbi supra. Et quando
magna multitudo confluat, & Ecclesia
illos capere non potest Suar. & Sor. vbi su-
pra. In his tamen casibus intellige si Alta-
re portabile consecratum, & etraque ne-
cessaria non desint iuxta c. Statuimus de
consecr. d. 1. Nau. vbi sup. num. 83. & de
celeb. Miss. conf. 7. num. 5. & de priuil. cõf.
5. Tolet. lib. 2. c. 2. Celebrans in Ecclesia
non benedicta sine licentia, aut necessitate
peccat mort. Suar. vbi supra. In Oratorijs pri-
uatis celebrare iam non licet sine licentia
Papæ Cong. Conc. I. Quarant. ver. Miss. In
Altari, in quo Episcopus Missam cantauit,
non debet Presbyter eodem die celebrare,
c. In Altari de consecr. d. 1. quod Barbossi
intelligit de Missa solemni, & Pontificali.
Non potest Regularis in canone Missæ pro
nomine Episcopi ponere nomen Genera-
lis sui Religionis, & contrafacientes pec-
care mort. respondit Congreg. Rituum.
Nuntio Hispan.

17. Generales Ordinũ possunt Oratoria
in proprijs eorũ sedibus, & Collegijs desi-
gnare, Episcopi assensu non requisito Azor.
p. 1. lib. 10. c. 26. q. 9. Est priuilegiũ concessũ
Patribus Iesuitis à Greg. XIII. & assertũ
Suar. to. 3. disp. 81. sect. 3. in fi. & Roder.
de regul. to. 1. q. 43. art. 4.

18. Vbi lectus, & mensa sternitur cele-
brare non licet, nisi ad communicandum
infirmum Sor. vbi supra art. 3. Tolet. c. 2.
cit. Graff. p. 1. lib. 2. c. 42. num. 8.

19. In Ecclesia violata celebrare ante-
quam purificetur, mortale est: nisi de
licentia Episcopi S. Tho. p. 3. q. 83. ar.
3. ad 2. addit Sor. vbi supra, causam
dispens.

dispensandi esse debere grauem, cum sit dispensatio in lege Ecclesiastica, & graui.

20 Celebrare non licet super mare, aut flumen etiam in necessitate propter periculum effusionis sanguinis Sot. ar. 3. cit. Nau. 35. num. 82. Silu. missa 1. q. 5. S. Ant. p. 3. tit. 13. c. 6. parag. 4. Azor. vbi supra q. 6. Tolet. vbi supra. Nec tecto capite, c. nullus Episcopus de consecr. dist.

21 Promittens dicere missam de Spiritu sancto, aut in aliqua Ecclesia, non satisfacit dicendo aliam, aut in alio loco Silu. vbi supra q. 10. in fi. Ang. ver. missa parag. 34. Non est tamen mortale contra face- re; Peccaret tamen venialiter, si specia- liter promississet, ratione promissionis, & veracitatis P. Nau. de rest. lib. 2. c. 2. num. 48. V. Roder. de regul. to. 1. q. 43. ar. 10. & to. 3. q. 4. ar. 1.

22 Institutus ad quotidie celebrandum in aliqua Capella, si non potest per se, debet per alium licet in eius fundatione disponatur, quod cappellani celebrent: nam istis oneribus missarum recte per substitutum satisfiit. Cong. Concil. vt refert, Gozal. ad reg. 8. Cancell. Gló. 5. num. 84. Silu. missa 1. q. 7. Nau. de præben. conf. 25. Azor. vbi supra c. 24. q. 7. ad- dens id verum esse, quando in ipsa institu- tione id expressum est. Colligitur autem, cum dicitur, Volo vt quotidie fiat sacrum, in dicta Capella. Cum vero dici non potest missa in loco constituto, debet dici in alio Azor. q. 8. Et secundum Nau. c. 25. num. 135, & de orat. c. 5. num. 12. qui cum possit, non celebrat in loco constituto, pec- cat mort. & consentit Azor. loco cit. Nec dispensat Episcopus Vgol. de potest. Episc. c. 61. V. c. Significatum de præben.

23 Mortale esse celebrare ante dictum matutinum sine graui causa, vt quia scanda- lum imminet, aut aliquid huiusmodi perit Nau. in man. c. 25. num. 83. & de orat. c. 21. num. 30. Silu. licet dubius, missa 1. q. 6. Armill. eo. parag. 3. Ang. eo. parag. 41. S. Ant. p. 3. tit. 13. c. 4. parag. 1. Sed magis placet contraria sententia affirmans esse veniale id facere sine causa: cum causa ve- ro nullum esse peccatum. Sic Sot. in 4. d.

13. q. 2. ar. 2. & de iust. lib. 10. q. 1. ar. 4. cir- ca fi. B. med. instt. lib. 1. c. 16. parag. 2. Less. lib. 2. c. 37. dub. 12. in fi. Suar. to. 3. disp. 87. sect. 1. & de relig. to. 2. trac. 4. lib. 4. c. 24. num. 6. Vgol. de pot. Ep. c. 16. parag. 2. num. 1. Tolet. lib. 2. c. 1. Arag. 2. 2. q. 83. ar. 12. vers. De ordine Roder. in sum. lib. 2. c. 299. num. 22. & de regul. to. 1. q. 43. ar. 3. in fi.

24 Qui propter morbum aliquem im- peditur dicere officium, potest celebrare, quamuis neque dixerit, neque dicturus sit officium Sot. de iust. ar. 4. cit. Arag. & Suar. vbi supra. Azor. ubi supra c. 28. q. 10. Tolet. lib. 2. c. 14.

25 Vbi est obligatio, & recepta con- fectio dicendi in Choro publicum offi- cium, peccant mort. dicentes Missam so- lemniem diei ante recitatam in Choro mar- tinum, immo, & ante primam. Si vero vi- detur scandalum, & ad sit grauis, & publica cau- sa, id licebit aliquando sine culpa Suar. vbi sup. Cano. relatus ab Arag. loco cit.

26 Celebrare non potest de monia- cus nisi plene liberatus: neq; laborans mor- bo caduco: neque amens, neque lunaticus, aut furiosus. Nau. c. 17. num. 203. V. infra Irregul. ex defectu corp. num. 3.

27 Mortale est omittere aliquam ex vestibus sacris. Sunt autem sex. Amictus; Alba; Cingulum; Manipulus; Stola; & Casula Sot. ar. 4. cit. Tolet. vbi supra Silu. Missa 1. q. 2. & com. Excusat autem inad- uertentia prorsus naturalis, & negligen- tia non culpabilis: leuiter tamen, ab- sique plena deliberatione, à mortali; Su- p.ina vero, & crassa non excusat Sot. vbi supra Silu. q. 2. cit. vers. 3. Cai. in sum. ver. Missa Necessarium item est, eas vestes esse benedictas Silu. ver. benedi- ctio q. 5.

28 Neque ob mortis periculum licet fi- ne vestibus sacris celebrare: immo, & sine Calice, Corporali; altari; lumine; & alijs iure humano requisitis Cai. 2. 2. q. 69. ar. 4. opinio licet Nau. c. 25. num. 84. & de celebr. miss. conf. 2. dura videat- ur; eamque minime approbent Sot. de iust. lib. 1. q. 6. ar. 4. Valent. to. 2. disp.

disp. 7. q. 5. p. 6. quòd nulla lex humana per se censetur tam strictè obligare: putat tamen Suar. vbi supra sustineri posse, si intelligatur de omnibus vestimentis simul, quòd sine scandalo id esse non possit.

29 Linteolum, alij Palla, alij filiola, quo calix cooperitur, non est de essentia ornamentorum altaris: quare nil refert sine sericum, vel aureum Sor. in 4. d. 13. q. 2. ar. 3. relatus à Suar. to. 3. disp. 81. sect. 6. Roder. in sum: p. 1. c. 249. concl. 18. Rectius tamen docet Suar. esse de essentia, & consequenter esse debere ex lino, & benedictum, cum pertineat ad integrum vsum corporalium, quibus antiquitus cooperiebatur calix qui mos si jalicubi seruetur, non erit necessarium huiusmodi linteolum.

30 Præter corporale requiruntur linteata duo, aut vnum plicatum Silu. missa 1. q. 2. vers. 2. Suar. vbi supra Tolet. lib. 2. c. 2. & sic intelligendus Ang. qui ver. Missa parag. 37. dicit sufficere vnum, si plura non habentur. Non est tamen necessesse benedicta Silu. ver. benedictio q. 5. Roder. in sum. p. 1. c. 249. num. 17. Suar. vbi supra concl. 1. Et in necessitate, quando vnum solum linteum adesset, sufficit: Azor. p. 1. lib. 10. c. 28. q. 8. parag. Quæres.

31 Possunt laici in necessitate dare sua linteata, quibus deinde ipsi vti possunt, quia non sunt ad diuinum cultum deputata. Silu. & Azor. vbi supra.

32 Calix, & patena debent esse ex auro, vel argento, aut saltem ex stamno, non ex ære c. Vt calix de consecr. d. 1. Silu. & Ang. ver. Calix. initio.

33 Potest Stola seruire pro cingulo, & manipulus pro stola Nau. in man. c. 25. num. 84. & ex stola fieri manipulus, & è contra sine alia benedictione; & ex duplicata stola, & casula fieri duæ Silu. ver. benedictio q. 6.

34 Potest quis vti cingulo non benedicto Ricard. in d. 13. q. 4. ar. 3. Sed contrarium omnino est tenendum; cum eius benedictio in Romano Pontificali repetitur, & ita etiam docent Nau. c. 25. num. 84. Suar. disp. 82. sect. 3. Tolet. vbi

supra Azor. p. 1. lib. 10. c. 28. q. 9. 35 Cingulum fractum potest neci, vel altera tantum pars seruire, si sufficiat Silu. q. 6. cit. Armill. eo. parag. 3. si videlicet antequam omnino frangatur, non do forificetur. Suar. disp. 43. sect. 2. in fi. Sed hoc est contra Silu. quia si altera pars potest seruire, ergo supponit omnino fractum.

36 Missa sicca celebratur sine casula, cum reliquis vestibus, vel cum superpelliceo, & stola in modum crucis, cum candelis, sine conuersione ad populum fusè Nau. de orat. miscell. 54. 55. & 56.

37 Prima corporalium ablutio mittenda in sacrarium, c. Nemo, de consecr. d. 1. Silu. ver. Corporalia q. 1.

38 Corporalia semel lora possunt Moniales iterum lauare, & reficere Silu. vbi supra Armill. eo. parag. 2: Idem de purificatoribus asserit Silu. cit.

39 Corporalia habere valde immunda mortale est, c. 2. de custod. Euchar. Cai. in sum. ver. missa Silu. missa 1. q. 2. vers. 3. & ver. Vasa. Armill. vbi supra Ang. ver. Vasa. Roder. in sum. p. 1. c. 249. num. 20. Idem intellige de alijs factis vestibus; oratorijs, vasis, & pallis altaris; hæc enim omnia comprehendit c. 2. cit. de quo etiam in c. Vestimenta de consecr. d. 1.

40 Celebrare sine aqua, aut lumine mortale est, c. si de celebr. miss: aut super ara enormiter fracta c. 1. & 3. de consecr. Eccl. Tolet. vbi supra; aut sine missali in quo saltem sit canon Silu. missa 1. q. 2. vers. 3. Ang. ver. missa parag. 7. Si tamen Sacerdos optimè memoria teneat, quæ dicenda sunt, & non adest scandalum, non peccat celebrans sine missali. Suar. disp. 81. sect. 6. Roder. vbi supra num. 19.

41 Celebrare sine calceamentis, si absit contemptus, non est mortale, Armill. ver. missa parag. 6. Suar. disp. 82. sect. 3.

42 Non peccat mort. Sacerdos non dicens orationes præscriptas dum sacris se vestibus induit Roder. vbi concl. 12. Nisi dimitteret ex contemptu: aut nisi omitat omnes scienter, deliberatè, sine causa, & cum aduertentia Nau. de celebr. miss. conf. 3. num.

3. num. 4. Azor. p. 1. lib. 10. c. 29. q. 5. V. Suar. de relig. 10. 2. tract. 4. lib. 4. c. 24. num. 6.

43 Qui Missam cantat tenetur legere quæ ipse non cantat. Rubr. missal. Roder. c. 249. cit. num. 9. contra Nau. c. 22. num. 109.

44 Dicto Evangelio, si superueniat Princeps, aut alia Illustris persona, aut Negotiatores, qui aliam expectare non possunt, docet Nau. de orat. miscel. 87. posse celebrantem redire ad introitum. sed Roder. ubi supra num. 7. putat esse mortale. quod ego non credo, magis assensuens Nau.

45 Nulla pollutio inuoluntaria impedit celebrationem. Immo nec voluntaria, modo prius confiteatur. Silu. Euchar. 3. q. 10. in fi. Nau. c. 21. num. 51. At secundum S. Tho. q. 3. q. 80. ar. 7. Pollutio voluntaria saltem in causa, quæ sit peccatum mortale, necessario impedit. Inuoluntaria verò tantum de honestate. Suar. in coment. d. ar. 7. docet pollutionem voluntariam impedire nisi præmittatur confessio, & poenitentia, ut etiam innuit S. Tho. ubi supra ad 4.

46 Obligatus quotidie celebrare intelligitur salua honestate, & religione, c. significatum de præb. Silu. missa 1. q. 7. vers. 5. Toler. lib. 2. c. 3. & ideo potest semel, & bis in hebdomada omittere, modo non causa voluptatis Nau. de præben. conf. 6. At verò si commodè quotidie celebrare possit, & absq; iusta causa id non facit, non satisfacit Azor. p. 1. lib. 10. c. 27. q. 7. Si infirmetur, tenetur per alium celebrare. Ricc. p. 1. decis. 219.

47 Omittenda est potius missa etiam in necessitate, quem aliquid de eius ritibus, si modo ceremonia illa grauis sit, & antea cognoscatur; ut sunt mixtio aquæ, panis azimus, fractio sacramenti: aut cum sunt adeo publicæ, ut sine scandalo omitti non possint, ut eleuatio sacramenti, &c. Excusatur verò à mortali exiguitas materia, vel inaduertentia Silu. missa 1. q. 2. vers. 3. S. Ant. p. 3. tit. 13. c. 6. parag. 6. Suar. disp. 84. sect. 2.

48 Missam ita dicens, ut circumstantiæ res audire non possint, peccat Nau. de orat. c. 16. num. 54. & c. 17. num. 38. Cai. 2. 2. q. 83. ar. 13.

49 Cum in Canone oratur pro Episcopo, intelligitur de Episcopo domicilij Nau. in man. c. 25. num. 122.

50 Celebrans in publico, si, sumpto corpore, deprehendat esse aquam in calice debet vinum infundere quasi ad ablutio- nem, & clam consecrare; & sumere Nau. c. 25. num. 91. In priuato tenetur etiam aliam hostiam consecrare secundum Sor. in 4. d. 13. q. 2. ar. 6. Azor. p. 1. lib. 10. c. 35. q. 5. Sed hanc distinctionem non docuit S. Tho. p. 3. q. 83. ar. 6. ar. 4. Sed absolute dicit aliam etiam hostiam consecrandam quod etiam postea docuit Silu. Euchar. 2. q. 10. At Toler. lib. 2. c. 9. dicit sufficere nouum vinum consecrare. Et Suar. disp. 85. sect. 1. negat nouam hostiam consecrandam, quando defectus non fuit in pane, ut quia hordeaceus. Si quis ex ignorantia, aut inaduertentia omitteret nouum vinum consecrare, non peccaret mort. Nau. & Suar. ubi supra.

51 Si sanguis cadat super tabulam, lambendus est, & radenda tabula. quòd si super mappas, lauanda diligentèr tribus vicibus, & rasura, siue ablutio mittenda in sacarium c. Si per negligentiam de consecr. d. 2.

52 Aqua pro vino consecrata antequàm deglutatur, expuenda in calicem, & in sacarium reponenda, extracta prius hostiæ particula Armill. ver. Missa parag. 16. Immo potest eo casu deglutire, & postea vinum consecrare, ut perficiatur sacrificium Bonac. de sacram. disp. 4. q. vlt. puncto 10. num. 7. relato Ang. ver. missa parag. 17. Suar. disp. 85. sect. 1. Ego verò putotius esse expuendam aquam, deinde nouum vinum consecrandum, & sumendum, postea vero sumendam aquam cum particula ubi sine vomitu id fieri possit iuxta Silu. ubi supra q. vlt. vers. 4.

53 Si hostia hæret palato toties sumi potest ablutio donec deglutatur. Si verò hæret calicis, digito ori calicis adiuuanda

aut vinum infundendum Nau. c. 25. num. 90. Ang. ver. missa parag. 10. Silu. Euchar. 1. q. 9. ver. 8.

54 Aduertens hostiam consecratam esse corruptam, debet aliam consecrare, incipiendo, Qui pridie, &c. usq; ad simili modo, &c. deinde transire ad locum quo peruenerat Armil. vbi supra parag. 17. Toler lib. 2. c. 1. Ang. vbi supra parag. 14. Hostiam verò corruptam sumere debet, aut alteri tradere, aut reuerenter seruare ad cautelam Silu. Euchar. 2. q. 10. ver. 2.

55 Particulæ acceptæ ad consecrationem sunt verè consecratæ, licet in ipso actu consecrationis nil de eis cogitur, ob virtuales intentionem Ang. Euchar. 1. parag. 27. Silu. Euchar. 2. q. 6. in fi. Nau. c. 25. num. 91. & com.

56 Dubitans an dixerit verba consecrationis, iterum dicat. S. Tho. p. 3. q. 83. ar. 6. ad 5. Negligendum, vel potius deponendum dubium, Armil. ver. missa parag. 20. V. Suar. 10. 3. disp. 85. sect. 1. ver. 6.

17 Hostia ab animali comesta, capiendum animal si potest, & exenterandum, ac comburendum, ac cineres in sacramentum reponendi: species verò extrahenda, ac seruanda, donec corrumpantur, aut sumenda nisi impediatur abhominatio Silu. Euchar. 2. q. 2. ver. 2.

58 Irregularis, & non ieiunus celebrare possunt ob iustum timorem. Item excommunicatus, nec ideo fit irregularis Silu. vbi supra q. 7. Ang. Euchar. 2. q. 5. & 6. Et ad vitandam infamiam, modo non fit in mora petendi abolutionem Nau. c. 27. num. 239. contra B. Med. in lum. c. 11. parag. in fi. V. ver. Excom. num. 25. De non ieiuno Azor. p. 1. lib. 10. c. 30. q. 2. probat multorum Concil. & Patrum auctoritate.

59 Magis peccat Sacerdos non consecrando cum cecebrat, quam consecrando in peccato mortali, c. De homine, de celebr. miss.

60 Sacerdos celebrans, si absq; legitima causa præsumpserit sacramentum non perficere, peccat mort. cum veniat excommunicandus c. Nobis parag. ne tamen

7. q. 1. & c. Nullus Episcopus, de consecr. d. 1.

61 Si ante coeptum canonem ingressus excommunicatus denunciatus nolit exire, omittendum Sacrum docet Nau. c. 27. num. 33. Clem. Grauis, & ibi Glo. ver. publice, & Pan. num. 9. & 12. de sent. exc. Item si est positum interdictum Nau. de orat. c. 26. num. 60.

62 Celebrandum potius est sine ministro, quem cum foemina ministrante, id enim expresse prohibetur c. 1. de cohab. cler. & mul. Sor. in 4. d. 13. q. 2. ar. 5. ad 12. Suar. disp. 87. sect. 1.

63 Deficiente ministro, potest Sacerdos solus celebrare in die festo Roder. in lum. lib. 1. c. 249. num. 1. Suar. Sor. vbi supra. Consulendum tamen, ne id faciat, nisi in aliqua magna necessitate Sor. ibidem Suar. dicens non esse inconueniens, nec sic condemnandum qui celebraret quolibet festo. Et de eremita incluso id concedunt in huiusmodi necessitate, & cum aliter missam audire non potest glo. in c. Hoc quoque de consecr. d. 1. Sor. & Suar. loc. cit. & alij. Necessitatem intellige etiam ob viaticum sibi, aut alijs ministrandum, Suar. cit. Surdo concedit Nau. de corp. vici. cons. 6. & 7. Ar. 5. Ant. p. 3. tit. 13. c. 6. parag. 5. Ang. ver. missa parag. 38. Silu. missa ideit q. 2. ver. 2. docent de necessitate præcepti debere in missa priuata interuenire saltem vnus, qui seruiat, iuxta c. Proposuit in fi. de fil. præb. In missa verò solemnī saltem duo, & sic intelligunt c. Hoc quoque Priorum sententiam tenet Azor, dicens esse communem p. 1. lib. 10. c. 29. q. 3.

64 An possit Sacerdos pro vna missa duas, pluresue pirantias accipere usq; ad congruam sustentationem, variæ sunt Doct. sententiæ. Verum sacra Cong. Concil. Interpretum 21. Iun. 1615. statuit, & præcepit, vt absolute tot missæ dicantur, quot ad rationem attributæ elemosynæ, quantumq; exiguæ, & incongruæ præscriptæ fuerint, alioqui grauitè peccati, & ad restitutionem teneri, & obligationi non satisfieri.

65 In die Natalis Domini potest Sacerdos tria stipendia accipere, etiam si excedat

E e e congruam

congruam sustentationem. id enim accipitur iure taxatione, & consuetudinis, non iure victus necessarii. P. Nau. de rest. lib. 2. c. 2. num. 323. & quocumque; sacerdos plures missas dicit, Suar. sect. 2. cit.

66 Si plures missas tibi commissas stipendiario sacerdoti celebrandas commendas an possis ex accepto stipendio aliquid retinere; quicquid dicant Suar. disp. 86. sect. 3. Sot. de iust. lib. 9. q. 3. art. 1. Nau. in man. c. 25. num. 91. Arag. 2. 2. q. 85. ar. 3. dub. ult. Roder. in sum. lib. 1. c. 251. concl. 9. Nunc S. Cong. Conc. prohibet, ne sacerdos, qui missam suscepit celebrandam, eam alteri committat, parte eiusmodi elemosynæ sibi retenta ut in eius decreto anno 1625. 21. Junij, ubi huiusmodi lucrum dicit damnabile. Et hoc verum, quando sacerdos ille, cui missa celebranda committitur, id præstat in alia Ecclesia. Si autem in propria Ecclesia ipsius committentis, æquum non est, ut tota elemosynæ celebranti erogata, ipse de suo subministret paramenta, candelas, vinum, & clericum. Quare non videtur facere contra Decretum, si propterea partem aliquam ipsius stipendij sibi retineat.

67 Sacerdos non curatus, nec ad id stipendiatius non peccat mort. nunquam celebrando vict. de Euchar. num. 94. S. Bonau. & alij, quos pro prima sententia, refert Suar. disp. 80. sect. 1. Alj censent teneri aliquando celebrare, nisi rationabilis causa excuset, sic Ang. ver. missa parag. 44. Silu. missa 1. q. 7. ver. 4. Tolet. lib. 2. c. 4. Nau. in man. c. 25. num. 88. Sot. in 4. d. 13. q. 1. ar. 10. & alij. Dubia, & incertæ res est, cum nullum videatur præceptum obligans ad mortale. Quare prima opinio probabilis est: securior tamen, & magis pia est secunda, cum sine scandalo vix possit contrarium fieri Suar. ubi supra. V. Azor. p. 1. lib. 10. c. 24. Quoties verò teneatur celebrare, nihil certum dici potest. S. Tho. p. 3. q. 82. ar. 10. Silu. & Sot. ubi supra affirmant teneri in præcipuis festis, & maxime illis diebus, quibus fideles communicare consueverunt. Nauar. ubi supra docet satisfacere celebrando ter, aut qua-

ter in anno. Sicut dicit moraliter loquendo, consideranda esse principia extrinseca, ut aliorum scandalum, proprium spirituale detrimentum, periculum liberius peccandi, aut si ideo omittat, ut peccandi licentia non impediatur V. C. Deleres de celebr. miss.

68 Non potest sacerdos missas anticipare cum virtuali saltem intentione vel applicandi illarum valorem statim pro illis, quos Deus scit primo elemosynam duros: vel referuandi applicationem in tempore, &c. Vtrumque enim negat Congreg. Concil. 15. Nou. 1605. scribens Nuncio Ap. in Hisp. Refert hoc Decretum Barbos. de off. Episc. p. 2. alleg. 24 num. 12. V. Fraxinell. de oblig. sacer. sect. 3. prænot. 5. parag. 5.

69 Teneretur sacerdos, qui est pars aliquius collegij celebrare ad intentionem Præfidentis, & Prælati, qui hoc præcipere potest. Roder. in sum. lib. 1. c. 251. concl. 10. quod Silu. missa 1. in fi. intelligi de missis, quæ imponuntur in recompensationem beneficiorum, quæ redundant in Collegium; in alijs verò secus. An verò superior annullare possit intentionem subditi propriæ contrariam. Cord. lib. 1. qq. q. 4. dub. 9. affirmat. Doct. Vniuersitatis Salmant. ut refert Roder. negant, cum factus personalis sacerdotis celebrantis, qui ab alio præstari non potest. Idem docet Suar. ubi supra, & Lugo de poenit. disp. 27. sect. 8. & de Euchar. disp. 19. num. 210. & seqq. V. Cord. lib. 5. de Indulg. q. 24. p. 3. ubi de operib. satisfactorijs ad quorum communicationem, & participationem Prælati admittunt sæculares, quia huiusmodi satisfactiones communicari non possunt, nisi ab ipso operante.

70 Missæ votiue priuatæ dici non possunt, etiam pro defunctis, cum officium est duplex rubr. missal. Missa verò minus principalis in Ecclesijs collegiatis dici potest etiam cum officium est duplex Roder. de regul. to. 1. q. 43. ar. 8. & 11. Et præsentem corpore potest dici missa solemnis, etiam in die festo; nisi obstat magna solemnitas. Ritual. Rom.

MISSAE AVDITIO.

V. Scandalum.

1 Episcopo præcipienti etiam sub excommunicatione, vt quisque Missam vel concionem audiat in propria parochia non necessariò obediendum Silu. missa 2. q. 5. vers. 2. Nau. in man. c. 21. nu. 5. Non enim potest cogere, Cong. Concil.

2 Non satisfaci qui omittit tertiam, vel quartam missam S. Ant. p. 2. tit. 9 c. 10 parag. 1. Silu. vbi supra num. 1. vers. 1. Satisfaci autem qui audit ab Epistola exclusiue vsq. ad communionem B. Med. in sum. lib. 1. c. 14. darag. Sed Tolet. lib. 6. c. 8. non videtur tutum, nisi adsit iusta causa. Et Nau. de hor. can. c. 10. num. 43. dicit ab introitu ad Collectam Exclusiue esse partem notabilem missæ. At in man. c. 21. nu. 2. docet satisfacere, qui post Epistolam venit, non audita legendo, aut legentem audiendo, cui contradicit Suar. 10. disp. 83. sect. 2. & Azor. p. 1. lib. 7. c. 3. q. 2.

3 Nemo tenetur in die Natalis Domini audire tres missas, aut sacerdos celebrare. Nau. de celebr. miss. cons. 1. & in man. c. 21. num. 1. Azor. vbi supra.

4 Satisfaci qui audit partem vnus missæ, & reliquum alterius Sot. in 4. dist. 13. q. 2. ar. 1. Nau. c. 21. num. 2. & de orat. c. 10. num. 43. Tolet. lib. 6. c. 7. Azor. q. 7. V. Suar. 10. 3. disp. 88. q. 2. vers. Sed nunc inquiri potest, Lugo de Euchar. disp. 22. sect. 1. q. 5. qui tenet partem negatiuam, licet aliam probabilem dicat.

5 Melius est non valde illustrem personam carere missa, etiam in die festo, quam domi audire Sot. in 4. dist. 13. q. 2. ar. 3. Sed id ego non probō.

6 Sufficit esse præsentem missæ, etiam si non audias Silu. vbi supra q. 6. Nau. c. 11. nu. 8. Cai. in sum. ver. festor. viol. Tolet. lib. 6. c. 6. B. Med. vbi supra Azor. q. 4. Sot. vbi supr.

7 Potest quis simul audire sacrum, & recitare preces horarias, aut prænitentiam iniunctam; sufficit enim si ad Deum, vel res diuinas mentem, & animam intendat, Cai.

vbi supra, & 10. 1. opusc. trac. 4. q. vn. Tolet. vbi supra B. Med. in sum. lib. 1. c. 13. parag. 9. Nau. in man. c. 21. num. 8 & de orat. c. 19. nu. 178. Cyned. ad Decretal. collect. 51. Sot. ar. 1. cit. Azor. q. 3. c. 6. Sanchez in sum. lib. 1. c. 14. num. 11. Alij tamen, vt Silu. missa 2. in fi. Ang. ver. feria parag. 46. Armil. ver. festum num. 11. & ver. missa num. 39. contrarium docent, quod ibi sint duæ obligationes, quarum qualibet deuotionem exteriore requirit, sed verior prima opinio; Si tamen non adedò vni intendat, vt alteri deuotionem adimat necessariam, vt volunt Cai. Nau. Cyned. & certè melius est id non facere.

8 Tempore inierdicti habens priuilegium tenetur audire sacrum Nau. c. 21. nu. 3. B. Med. vbi supra c. 11. parag. 13. Suar. disp. 88. sect. 6. Azor. p. 1. lib. 7. c. 2. q. 3.

9 Excusat à missa legitimum impedimentum, vt si hærus in alijs occupat, nec idedò ab eo discedendum, nisi iuberet in Ecclesiæ contemptum. Si tamen leuia præcipiat, non curans spiritualem famulorum salutem, peccat mort. hærus. Azor. vbi supra c. 7. q. 1. in fi. Nau. c. 21. num. 3. & 4. Excusat etiam quauis rationabilis causa, vt familiaris turbatio, vitatio damni spiritualis, aut corporalis proprij, vel alieni, & honoris, &c. Tolet. lib. 6. c. 9. Silu. missa 3. q. 1. vers. 6. Excusat etiam vxorem, mariti præceptum peccat tamen Maritus impediens sine causa Sanchez in sum. lib. 4. c. 17. num. 31. in fi. Excusantur etiam iter facientes, qui audiendo missam socios necessarios amitterent Nau. c. 21. num. 3. Suar. vbi supra Silu. missa 2. q. 2. Tolet. loc. cit. Item infirmus, qui vel è lecto surgere, aut domo exire sine periculo non potest nec obligatur domi audire, licet ibi habeat Capellam priuilegiatam, præcipue si oporteat stipendiarium quærere sacerdotem Suar. lect. 6. cit.

10 Excusantur puella ob consuetudinem non exeundi in publico; modò non exeant ad choreas, & fenestras, ac ostia non permittantur S. Ant. p. 2. tit. 9 c. 10 parag. 2. Silu. q. 2. cit. Ang. ver. feria parag. 47. Excusantur etiam parentes non mitentes ad

E e e 2 sacrum;

sacrum; & Mater domi manens ad filie custodiam Sor. de iust. lib. 2. q. 4. ar. 4. Azor. p. 1. lib. 7. c. 7. q. 3. In Festis tamen solemnioribus non videntur excusari parentes, si ei missam domi, vel foris non permittunt Nau. vbi supra num. 9.

11 Excusantur ministri infirmorum; Matres, vel nutrices puerorum, quos sine periculo dimittere non possunt, cum aliquem non habent, cui eos committere possint. Item Viduæ, quæ post mortem mariti iuxta regionum consuetudinem domi se continent nec missam audiunt per dimidium, vel integrum mensem: non autem ad plures menses, vel ad annum iuxta S. Ant. Silu. Ang. vbi supra Verius tamen Nau. c. 21. num. 4. Azor. vbi supra q. 2. docent consuetudinem non exeundi etiam ad annum excusare, quæ enim ratio illas excusat ab audienda Missa per mensem excusat etiam per annum: cum lex obliget ad audiendam Missam, singulis festis diebus

12 Excusat pauperem pudor de nuditate, aut veste Silu. q. 2. cit. in fi. Nau. num. 7. Et Matrem fam. custodia domus Armil. ver. Missam parag. 30. Et nobiles carentia debiti comitatus iuxta Patriæ consuetudinem. Suar. disp. 88. sect. 6.

13 Qui longe ab Ecclesia distat, & quia multæ decidunt pluviæ, vel niues, vel tempestates oriuntur, abiq; magno, & notabili detrimento Ecclesiam adire non potest, excusatur si pluviæ magnæ sint, & insolitæ, ac diurnæ Azor. vbi supra q. 5. Ego tamen puto satis esse pluuias tamdiu durare, donec omnes Missæ dictæ sunt.

14 Excusat Pastorem custodia gregis, quando nullum famulum, aut locum adiutorem habet, qui gregem custodiat, dum ipse ad rem sacram audiendam accedit Azor. vbi supra q. 17.

15 Navigantes non tenentur audire missam siccam; nullum enim extat huiusmodi præceptum Azor. q. 6.

16 Non relinquenda Missa ob prædicationem Silu. ver. dominica. q. 6. vers. 3. Suar. vbi supra Azor. q. 10. quicquid Ang. ver. fer. parag. 45. incontrarium dicat.

17 Tenetur Pater fam. curare, ut sui

omnes Missam audiant Nau. c. 11. num. 9. S. Ant. c. 10. cit. parag. 1. Silu. Missa 2. q. 1. initio. Azor. p. 1. lib. 7. c. 7. q. 2. parag. Rursus.

18 Discurrentes pro ritibus Missæ necessarijs habentur, ac si interessent Silu. vbi supra vers. 5. S. Ant. dub. 7. Tolet lib. 6. c. 7. Azor. vbi supra q. 1.

19 Qui tempore Missæ suæ peccata confitetur, sciens nullum aliud sacrificium eo die celebrandum excusatur, si confessio illa sit de præcepto, & in aliud tempus commodè prorogari nequit, Azor. vbi supra q. 8. Ego verò etiam excusarem licet confessio non esset de præcepto, esset tamen de peccato mort. & probabiliter timeret non ita facile se peccata habiurum copiam idonei Confessarij, aut aliter postea timeret de carentia spiritus contritionis.

20 Attentio Missæ est de præcepto Nau. c. 21. num. 6. Quare non satisfacit, qui corporaliter rei diuinæ præsens est, nisi etiã attentum se præbeat auditorem. Qui igitur ita confabulatur, nugatur, ludit, vel ridet cum alio, ut prorsus impediatur à re diuina audienda, præceptum non implet. S. Ant. vbi supra Cai. in sum. ver. fest. viol. Sor. in 4. d. 13. q. 2. ar. 1. Silu. Miss. 2. q. 6. Azor. vbi supra c. 6. q. 1. Item qui animo sponte sua alijs rebus intendit, etiam si nihil aliud agat, non satisfacit, secundum communem, quam tenuerunt Ang. ver. fer. parag. 43. Cai. vbi supra Rosel. ver. dominica num. 7. Nau. c. 13. num. 17. B. Med. in sum. lib. 1. c. 14. parag. 9. Sor. vbi supra Silu. q. 6. cit. & Io. Med. de confess. q. de poenit. temper. in Missa. impl. contra tentant. An audiens Missam animo non satisfaciendi præcepto, satisfaciatur. Vide Horæ can. num. 26. & Azor. p. 1. lib. 7. c. 2. q. 6.

21 Cathecumeni possunt, licet non teneantur interesse Missæ vtiq; ad offertorium Concil. Carrag. 4. c. 84. Suar. de Euchar. disp. 88. sect. 4. concl. 1.

22 Agalones eligentes diuersoria, vbi minus impendunt propter eorum paupertatem, si inde sequatur, ut Missam audire non possint excusantur Nau. de fer. coal. 4.

23 In die Parasceues, si incidat festum

B. M. nemo tenetur interesse diuinis Officijs, qui loco Missæ celebrantur Congreg. Rituum 19. Feb. 1622.

24 Transies per locum, vbi celebratur festum, non tenetur ad Missam; secus si eo accedat, non statim in patriam reuerturus Nau. c. 13. num. 5. in fi. Azor. p. 2. lib. 1. c. 26. q. & alij quos refert, aut si moratus in eo loco toto tempore matutino; nisi in. indigeat toto illo tempore ad necessariam actionem pro itinere: aut si toto matutino tempore facturus est iter per territorium, vbi festu seruatur. Suar. de relig. to. tract. 2. lib. 2. c. 26. num. 22. & seq.

25 Discedens à loco vbi celebratur festum, vt ear vbi laboratur non violat festum, modo Missam audiat, si ipso die discedat à patria Nau. vbi supra Azor. q. 9. cit. Sayr. clar. reg. lib. 2. c. 3. dub. 6. Sua. vbi supra c. 16. Sanchez de mar. lib. 3. disp. 18. num. 2. licet aliam probabilem dicat, & tutiorem dicit Lefl. lib. 4. c. 2. dub. 8. putat tamen valde probabile illum non teneri ad Missam.

26 Audiens Missam notorij Concubinarij, & fornicarij non peccat nisi per sententiam suspensio fuerit contra eum specialiter, & nominatim publicata, & denunciata: nec sufficit illum esse confessum, vel contra eum probatum. quare ius antiquum, quo talis suspensus erat, vsu, ac consuetudine, ac iure nouo Concl. Constant. abrogatum est Sayr. multos referens, de censur. libi 2. c. 12. num. 20. Azor. p. 1. lib. 7. c. 7. q. vlt. si tamen audiat voluntarie nulla existente necessitate, peccat. mort. Alter de censur. lib. 1. disp. 7. c. 2. to. 1. Idem dicendum cum Sacerdos celebras est notorius Clerici percussor, aut excommunicatus, interdictus aut suspensus denunciatus. quo casu, si alius non sit, qui licite celebrare possit, excusantur populi ab auditione Missæ, etiam in die festo, & peccati mort. interessentes. præponderat enim præceptum de vitando excommunicato, præcepto audiendi Missam Azor. p. 1. lib. 7. c. 7. q. 15. & seq.

27 Audiens Missam e fenestra domus non satisfacit, quia non dicitur moraliter

præsens. Diana p. 4. tract. 4. resol. 154. Filicruc. to. 1. tract. 5. c. 7. num. 209. Aliter tamen videtur dicendum est ex. Suar. to. 3. disp. 38. sect. 2. initio Dicit enim satisfieri præcepto, si secundum moralem, & corporalem præsentiam Missæ quis assistat, & quantum in ipso est, audire, & videre possit, seu percipere aliquo modo Sacerdotis ministerium. hæc autem sufficienter præstari possunt audiendo missam, e fenestra domus Idem docet Lugo de sacram. disp. 8. 22. num. 21. modo non intercedat platea, aut via nimis lata.

28 Tempore missæ non licet laicis in eo loco esse, vbi sacerdotes, & reliqui Clerici consistunt. c. Sacerdotum de consecr. d. 2. & c. 1. de vit. & hon. cler. Non peccant tamen laici contrasacientes, quia canon loquitur tantum de honestate,

POENITENTIA CONTRITIO.

V. Confessio. Eucharistia.

1 Poenitentia est poena, qua aliquis in se punit, quod peccando commisit: vt sicut voluntarie peccauit, ita voluntarie se affligat S. Aug. de ver. & fal. poen. c. 19. vel, Est libera, & voluntaria detestatio peccati commissi S. Tho. p. 3. q. 85. ar. 1. Vt verò est sacramentum, sic definitur à Nau. c. 22. num. 11. Est sacramentum absolutionis, quo Sacerdos sibi subditum, & legitime consentientem peccata sua, cum iusto dolore, & proposito satisfaciendi ab eis absoluit, A Suar. to. 4. disp. 17. sect. 2. num. 9. sic, Est compositum morale, seu artificiale consistans ex actibus poenitentis, & verbis sacerdotis; institutum ad significandam, & conferendam gratiam remissionis peccati post baptismum commissi vel, Est confessio legitime in foro poenitentia facta & iudicis absolutione firmata.

2 Triplex est poenitentia. Prima poenitentia virtus, quæ iuxta S. Tho. q. cit. per tot. Est dolor voluntarius de peccato cum electio.

electione recta, respicitq; peccatum sub
ratione emendabilis, complectiturq; omnia
peccata etiam ante Baptismum commissa.
Secunda Pœnitentia Sacramentum
cuius materia proxima sunt actus pœni-
tentis remora vero, vel materia ipsorum
actuum, ut docent S. Th. p. 3. q. 84. ar.
2. sunt ipsa peccata; forma, est absolutio:
Sacramentum tantum est actus exercitus
tam per peccatorem penitentē, quam etiā
per Sacerdotem absoluentem. res tantum
est peccati remissio; res & Sacramentum
simul est pœnitentia interior peccatoris, S.
Th. vbi supra ar. 1. ad 3. Vel. Est recon-
ciliatio cum Deo Trid. sess. 4. c. 3. de
pœnit. Et complectitur sola peccata post
Baptismum commissa. Tertia v; vulgò di-
citur, est satisfactio à sacerdote inuncta.

3 Prima est secunda differunt, primò
quia pœnitentia virtus constituitur in ge-
nere actus, vel habitus; quia est libera, &
voluntaria detestatio peccati commissi: sic
enim est actus humanus recte rationi cõ-
sentaneus; ideoq; est actus virtutis, & ha-
bitus illi respondens est virtus. At pœnitentia
Sacramentum est in genere signi; est
enim signum quoddam sensibile interioris
satisfactionis. Secundò illa est actus in-
terior; quia virtus in interiori acti animæ
potissimum consistit: hæc verò est a-
ctus exterior: non quòd illa non po-
sit in actum exteriorē prodire, illu-
imperando; sed quòd in solo actu interio-
ri saluatur perfecta ratio huius virtutis, &
quòd bonitas virtutis diminat ab actu in-
teriori in exteriorē; ita vt hic non habe-
at rationem virtutis, nisi vt ab illo infor-
matur. Tertio, prima se habet vt dispo-
sitio ad remissionem peccati, & gratiam:
hæc verò vt causa efficiens. Quarto pri-
ma ortum habuit à natura. Secunda ab in-
stitutione diuina post Christi mortem.
Quinto, ex S. Th. vbi supra ar. 8. & 9. Pri-
ma exerceri debet vique ad finem vitæ: se-
per enim displicere debet homini, quòd
peccauit: sufficit autem virtualis perseue-
rantia, & quasi negatiua, idest nunquam
retractare illam per contrarium actum.
Secunda verò, idest pœnitentia exterior, &

Sacramentalis non semper; nisi quatenus
peccata vique ad finem vitæ iterantur V.
Suar. to 4. disp. 1. sectio 2.

4 Est necessaria pœnitentia; non ab-
solutè vt baptizatis, sed ex suppositione
peccati S. Th. vbi supra ar. 5.

5 Per eam remittuntur opera in Cha-
ritate facta, sed per peccatum mortificata
S. Tho. q. 89. ar. 5. restituntur virtutes;
quia per pœnitentiam infunditur gratia,
ex qua consequuntur omnes virtutes gra-
tuita art. 12. Et aliquando restituntur in
minori, aliquando in maiori, aliquando in
æquali gradu, quàm antea essent pro ra-
tione motus liberi arbitrij, qui est vltimè
dispositio ad gratiam. Formæ enim, quæ
possunt recipere magis, & minus, inten-
duntur, & remittuntur secundum diuersã
dispositionem subiecti art. 3.

6 Partes integrales pœnitentiæ sunt
Contritio, Confessio, & satisfactio Concil.
Trid. sess. 14. c. 3. S. Tho. p. 3. q. 90. ar.
2. & 3. At Suar. vbi supra c. 4. sp. 18. sect.
3. num. 5. docet Contritionem, & Con-
fessionem esse partes essentielles quia re-
quiruntur ad substantiam iudicij, & neces-
sariò supponuntur ad sacramentalem for-
mam.

7 CONTRITIO est dolor ob Dei
offensam Vult. in lum. num. 1. 9. Est nol-
le peccasse Nau. c. 1. num. 2. Definuitur
à Conc. Trid. vbi supra c. 4. sic. Est ani-
mi dolor ac detestatio de peccato commi-
so cum proposito non peccandi de cõte-
ro, & Sacramenti pœnitentiæ voto quod
in illa includitur. Et paulò post de eodem
contritionis motu subiicitur. Ita demum
præparat ad remissionem peccatorum, si
cum fiducia diuinæ misericordiæ, & vo-
to præstandi reliqua coniunctus sit, quæ ad
rite suscipiendum hoc sacramentum re-
quiruntur.

8 Qui mallet mortuus esse quam De-
um offendisse, videtur contritus. Silu. ver.
contritio q. 1. annot. ad Arg. ver. Contri-
tio, vers. 7. de in casu, in fi.

9 Requiritur displicentia formalis pec-
catorum, idest formalis auersio, ac de-
testatio peccati, quæ est formalis actus
pœni-

poenitentia, sine quo amor non sufficit. Sor. in 4. d. 15. q. 1. ar. 2. Nau. verò in man. ci. 1. num. 5. Valent. to. 4. disp. 7. q. 8. p. 3. & alij, quos refer. docent sufficere actum virtualem poenitentia, qualis est in subeunte martyrium, & in actu dilectionis Dei super omnia. Suar. to. 4. disp. 4. sect. 1. docet peccatorem posse quidem interdum iustificari per solum actum amoris Dei super omnia, & absque actu formalis poenitentia, vt vult. Nau. at solum amorem à formali poenitentia separatum, dicendum non esse propriam, & formalem contritionem. hæc enim significat aut perfectum dolorem de peccato, aut perfectam detestationem de peccato cum dolore, iuxta Trid.

10 Sufficit vnica contritioe ferri in omnia peccata in memoriam reuocata. Catechis. Rom. p. 2. c. 20. num. 31. Cai. p. 3. q. 87. ar. 5. & to. 1. opusc. 1. q. 2. & in sum. ver. Contritio Vict. in sum. num. 113. Nau. c. 1. num. 22. Tolet. lib. 3. c. 5. Alij volunt requiri specialem contritionem singulorum peccatorum sic S. Tho. 12. q. 113. ar. 5. ad 3. & p. 3. q. 83. ar. 1. Ang. ver. Contritio parag. 4. & ver. poenitentia parag. 8. Silu. ver. contritio q. 5. Suar. verò vbi supra sect. 6. docet priorem sententiam absolutè veriorē esse; & secundam intelligendam esse in ordine ad confessionem sacramentalem.

11 De quo semel es contritus, non teneris iterum conteri Nau. de poenit. dist. 5. in 3. p. glo. num. 10. Quia tamen nunquam certi sumus habuisse veram contritionem, ideo laudabile est sepius conteri, & dolere Vict. num. 122. Tol. vbi supra.

12 Tantus esse potest animi feruor, & conatus, vt vnico actu contritionis tollatur cum culpa totus reatus poenæ S. Tho. in 4. d. 14. q. 2. ar. 1. quasiuicula 2. in corp. & in sol. 1. & 2. Sor. d. 15. q. 1. ar. 4. Suar. disp. 10. sect. 3. dub. vlt.

13 ATTRITIO est imperfecta contritio, quæ vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ, & poenarum metu commuiter concipitur, & hominem ad gratiam suscipiendam dispo-

nit sufficienter in sacramento poenitentia; si tamen excludat voluntatem peccandi cum spe veniæ Trid. sess. 14. c. 4. & can. 5.

14 Etiam detestatio ob metum poenarum huius vitæ est attritio sufficiens Veg. in Conc. Trid. lib. 14. c. 14. Sor. in 4. d. 18. q. 3. ar. 3. vers. scio quosdam, & continetur sub metu gehennæ, & poenarum de quibus Trid. & concedit Suar. disp. 85. sectio 2. in fi. si dicamus timorem illum non esse merè humanum, & naturalem, sed diuinum, & supernaturalem, & illæ poenæ considerentur, vt inflictæ à Deo, & vt nobis indicant iram eius, & quodammodo inchoant diuinum iudicium, nisi emendentur Valent. to. 4. disp. 7. q. 8. p. 4 id intelligit de dolore, qui actu quodam sit propter solum huiusmodi metum sed virtute tamen sit etiam de peccato, vt est Dei offensæ. Potest verò haberi attritio solis naturæ viribus, vt ex Soto in 4. d. 17. q. 2. ar. 5. docent. Valent. loco cit. V. Dianam p. 4. tract. 4. resol. 193.

15 Attritio cogita sufficit in sacramento Baptismi, & Poenitentia, quæ dicuntur sacramenta mortuorum, & ad veritatem, & ad effectum sacramenti, modo attritio illa sit vera, ac supernaturalis Suar. to. 3. disp. 7. sect. 4. & to. 4. disp. 20. sect. 1. conc. 1. & 3. sectio 4. Valent. to. 4. disp. 7. q. 8. p. 4. B. Med. 1. 2. q. 100. ar. 6. deb. 3. ad 4. Lopez p. 1. instr. c. 9. modo etiã includat expressam, & absolutam voluntatem non peccandi de cœtero sect. 4. cit. num. 6. ex Trid. vbi supra. Tol. lib. 5. c. 10.

16 De attritione ad valorem sacramenti alij volunt sufficere quancumque displicentiam, cum velleitate non peccandi, sic Caiet. to. 1. opusc. 5. q. 5. Silu. confessio 1. q. 32. Vict. in sum. num. 144. Alij docent; requiri efficacem detestationem peccati; sufficere tamen naturalem, & ex motiuo humano, talis enim dolor sufficit ad veram attritionem, sic Sor. vbi supra Nau. in man. c. 9. num. 13. & in c. Frater de poenit. d. 5. nbm. 34. Sed eam meritò, vt falsam impugnat Valent. vbi supra p. 2. & 4. Can. relect. de poenit. p. 3. q. 3. Suar. vbi supra, quia ad gratiam requiritur dispositio.

spofitio fupernaturalis, & Trid. definit attritionem, quæ difponit ad gratiam in hoc Sacramento recipiendam effe donum Dei, & Spiritus fancti impulſum, V. B. Med vbi ſupra.

17 In alijs ſacramentis viuorum non ſufficit ſola attritio, niſi recipiens inculpabiliter putet ſe eſſe in gratia ſuar. ſect. 4. cit. Alij tamen vt S. Tho. ſuppl. q. 30. ar. 1. Valent. to. 4. diſp. 8. q. 1. p. 3. B. Med. in ſum. lib. 1. c. 12. parag. 2. docent etiam in Confirmatione, Euchariftia, & Extrema vnctione ſufficere attritionem Dolor exiſtimatus non eſt verus dolor, nec materia ſufficiens ſacramenti Pœnitentiæ. Excufatur tamen à noua culpa ob ignorantiam inuincibilem. Lugo de poenit. diſp. 14. ſect. 6. n. 71. & diſp. 15. n. 62.

18 Peccata venialia remittuntur etiam ſine pœnitentia interiori formali, ſed ſufficit virtualis, ſcilicet talis affectus ad diuina, vt quicquid occurreret retardans diſpliceret, S. Tho. p. 3. q. 87. ar. 1. Remittuntur etiam per opera charitatis, per Sacramentalia Sor. in 4. d. 14. q. 1. ar. 2. in fi. An verò ex opere operato, vel opere operantis S. Tho. vbi ſupra ar. 3. Suar. alijs relatiſto. 3. diſp. 5. ſect. 4. & to. 4. diſp. 87. ſect. 2. affirmant ex opere operantis tantum, Azor. p. 1. lib. 4. c. 11. q. 5. Sor. diſt. 5. q. 1. ar. 3. & alij docent remitti ex opere operato, quod ego non admitto. Item remittuntur per quemlibet bonum actum hominis iuſti. Io. med. de poenit. q. 3. Et per ſolam attritionem, immo, & per contrarium propoſitum; vel per actum virtutis repugnantem aliquo modo peccato veniali, & excludentem illius complacentiam Suar. to. 4. diſp. 11. ſect. 3. aſſert. 3. Et per actum amoris Dei ſuper omnia, Idem aſſert. 2. & com. requiritur tamen propoſitum abſtinentiæ à ſingulis, non tamen ab omnibus, & ſe præparandi ad peccata venialia minuenda S. Tho. vbi ſupra ad 1. quod Suar. ibi citum. 6. intelligit, de futuris, quatenus per modum vnus obiecti voluntati propoſuitur vt reſutanda: quomodo propoſitum vitandi ſingula, includit etiam propoſitum vitandi omnia,

19 Qui non poteſt confiteri in morte, aut ſemel in anno, tenetur conteri Sor. in 4. d. 17. q. 3. ar. 6. concl. 5.

20 Damnato ad mortem non eſt negandum ſacramentum pœnitentiæ, nec valer contraria conſuetudo Clem. 1. de pœnit. remiſſ.

21 Tenetur quis conteri cum eſt in periculo mortis corporalis, vel ſpiritualis: & cum inſtar grauis aliqua populi neceſſitas, quæ peculiarem orationem ad Deum requirit Valent. in 3. p. diſp. 7. q. 8. p. 4. aſſert. 6. Addit Suar. to. 4. diſp. 5. ſect. 6. nu. 5. quando neceſſe eſt exercere aliquam actionem, quæ propter ſanctitatem ſuam requirit ſtatum gratiæ; nec ſine nouo peccato exerceri poteſt in ſtatu peccati mort. vt eſt miniſtrare ex officio aliquod ſacramentum; vel recipere Euchariftiam vbi non eſt copia confeſſoris; vel aliud ſacramentum viuorum ſecluſa confeſſione quam tamen obligationem dicit non oriri ex præcepto contritionis, ſed ex præcepto ritè tractandi res ſacras. Primum concedunt omnes relati à Val. loc. cit. Secundum, & tertium, non ita abſolutè concedit Suar. propter rationes ibi adductas. de quo etiam agit ibidem num. 16.

C O N F E S S I O .

V. Confefſor. Euchariftia. Filij.
Infamia. Luxuria. Mendacium. Parochus. Peccatum.

1 C onfeſſio eſt legitima coram Sacerdote peccati declaratio ſilicet Confefſio 1. initio, vel eſt peccatorum accusatio eò ſuſcepta, vt virtute clauium veniam impetremus Catechis. Rom. p. 2. c. 5. num. 59. vel, Eſt per quam vnus latens ſpe veniæ aperitur S. Aug. de ver. & fal. pœnit. c. 20. vel eſt legitima, & ſacramentalis accusatio de proprijs peccatis ad eorum veniam virtute clauium obtinendam coram Sacerdote facta Suar. to. 4.

diſp.

disp. 21. sect. 1. Est autem clavis ex S. Tho. opusc. 23. circa si auctoritas discernendi, & potestas iudicandi: vel Est spiritualis potestas ligandi, atq; soluendi, qua Iudex Ecclesiasticus dignos recipere, & indignos excludere debet à regno Extrau. Quia quorundam, de verb. signif.

2 Tenetur quisque confiteri saltem semel in anno, nisi differat de sententia confessorij, aut alia iusta causa, c. Omnis veri. usq; de poenit. & remiss. Computatur autem annus à quadragesima in quadragesimam: sic enim interpretatur communis usus: & computantur omnes illi dies, in quibus potest præceptum cõmunionis impleri Suar vbi supra disp. 36. sect. 2. & fauet Trid. sess. 14. c. 5.

3 Tenetur confiteri, qui potest peccare mortaliter Nau. c. 21. num. 23. Silu. confessio 2. q. 3. Glo. in d. c. Omnis. ver. de cõfessionis. Dicitur autem quis esse discretus sex c. Pueris, de delic. puer. cum puer est doli capax, vt in septennio, & aliquando etiam ante, vt docet ibi Pan. Item cum de malo verum datur, & bonum à malo discernit Nau. vbi supra. Ecclesia tamen non punit ante duodecimum annum Sot. in 4. d. 18. q. 1. art. 3. in fi. Suar. vbi supra sect. 8. Roder. in sum. p. 1. c. 57. num. 2.

4 Non confessus intra annum, & qui non communicauit in Paschate potest differre in annum sequentem S. Ant. p. 2. tit. 9. c. 9. parag. 3. Silu. Euchar. 3. q. 15. Et de Eucharistia affirmant Tolet. lib. 6. c. 18 Sot. in 4. d. 18. q. 1. ar. 4. in fi. Io. med. de confess. q. 14. De confessione verò Tol. Sot. Io. Med. loc. cit. Suar. sect. 4. negant differri posse; & consentit Azor. p. 1. lib. 7. c. 39. q. 8. post Nau. c. 21. num. 45. qui idem docet de Euchar. V. ver. Euchar. num. 47.

5 Non satisfacit præcepto confessionis, qui verè non absoluitur siue ex culpa poenitentis, siue ex malitia confessorij Nau vbi supra num. 4. & in c. Placuit de poenit. d. 6. num. 183. Sot. vbi supra q. 3. ar. 3 Io med. de confess. q. 24. Suar. vbi supra sect. 2. B. Med. in sum. lib. 1. c. 13. parag. 41. reg. 1. tenetur enim peccator de iure diuino, &

humano sibi procurare veram absolutio- nem sacramentalem, quam obtinere non potest, nisi præuia confessione sacramentali. V. Suar disp. 32. sect. 6. num. 1. si absolutio obtineri non potest culpa sacerdotis, siue quia differunt in aliud tempus Sacerdotis consilio, præcepto satisfit. Satis enim est, si ex culpa nostra absolutio- nem non impediamus. Azor. p. 1. lib. 7. c. 28. q. 4. Non satisfacit etiam, qui nulliter est absolutus ob culpam propriam Cai. in sum. ver. absol. imped. Suar. vbi supra sect. 7. Valent. to. 4. disp. 7. q. 11. p. 1. Cord. lib. 1. qq. q. 2. Roder. in sum. p. 1. c. 57. num. 6. contra Silu. confessor 4. q. 2. in fi. Vict. num. 164. & alios quare non euadit poenas Ecclesiasticas Suar. vbi supra sect. 8. dub. 2. Cord. in sum. q. 15.

6 Tenetur quis confiteri quando credit toto anno defuturam copiam confessoris Silu. confessio 1. q. 2. vers. 4. Nau. c. 2. num. 10. Io. med. de confess. q. 14. Suar. sect. 5. Azor. p. 4. lib. 7. c. 40. in fi. alioqui enim se exponit periculo omittendi, quod suo tempore facere tenetur. Item in loco peste infecto commorantes, & in periculo mortis constituti Marchia. alios referens de bell. diu. p. 2. c. 1: & 2.

7 Valet absolutio recedente fictione, scilicet cum quis confessus est sine dolore, aut saltem insufficiente, aut non proponendo cauere, idq; non confitendo, quia non occurrebat: vel confitendo quidem, sed per errorem absolutus; solumque eam fictionem tenetur postea confiteri Silu. confessio 1. q. 22. & seq. Cuius opinionem veram esse dicit de confessione valida, sed informi Cai. to. 1. opusc. 5. q. 5. S. Tho. in 4. dist. 17. q. 3. ar. 4. questiuncula 1. Suar. disp. 20. sect. 1. in fi. & sect. 5. Est autem valida, sed informis quoad effectum ex defectu attritionis extensiuo, non intensiuo, seu ex defectu integritatis, non qualitatis ipsius attritionis etiam proueniente ex inculpabili inadvertentia, vel ignorantia Suarez vbi supra

V. Sor. in 4. d. 18. q. 3. ar. 3. Nau. c. 9. nu. 13. Et per hanc sufficienter impleri præceptum confessionis, non autem per illam, quæ nulla est, quia fit cum actuali peccato mortali: docet idem Suarez disp. 35. in fi.

8 Habens sola venialia non tenetur ex præcepto Ecclesiæ confiteri Sor. vbi supra q. 1. ar. 3. Silu. confessio 1. q. 3. Nau. c. 21. nu. 34. Suar. disp. 36. sect. 2. Tolet. lib. 3. c. 5. Azor. p. 1. lib. 7. c. 39. q. 3. Concil. Trid. sess. 14. c. 5.

9 Qui celebravit non præmissa confessione, ut quia non erat copia confessoris, vel urgente necessitate, tenetur quamprimum confiteri Trid. sess. 3. c. 7.

10 Nemo tenetur confiteri audiente tertio, vel per scripturam, vel per interpretem Vict. num. 173. & seq. Nau. in c. Fratres de poenit. d. 5. a. num. 85. & in man. c. 2. num. 7. Qui tamen aliter confiteri non posset, deberet nutu, vel scripto, & in morte per interpretem Silu. vbi supra q. 15. Hoc tamen vltimum impugnat Suar. vbi supra sect. 6. asserens de commun. licet aliam probabilem, & speculatiuè veriore dicat, maxime in casu. quo probabiliter timeret, vel esset dubius poenitens de sua contritione. Posset tamen eo casu ea sola peccata confiteri, quæ cum minori infamia explicare posset: nec teneretur ad confessionem materialiter integram. Mutus debet confiteri nutibus, si potest Couar. 2. var. res. c. 13. num. 6. Vict. num. 176. Roder. in sum. lib. 1. c. 51. Nau. in d. c. Fratres nu. 89. Ang. confessio 1. num. 31. & seq. 7. Lugo de poenit. disp. 15. sect. 5.

11 Non licet absenti per scriptum confiteri, c. Quem poenitet, de poenit. dist. 1. Catechis. Rom. p. 2. c. 5. num. 53. & Clem. VIII damnauit contrarium asserentes vt tenerarios, & scandalosos. quare reijcendi sunt Nau. in man. c. 21. num. 36. & alij plures, quos refert Suar. disp. 19. sect. 3. contrarium docentes. V. Excom. refer. num. 35.

12 Licet tradere schedulam peccatorum Sacerdoti, qui legat, & abiciat, Vict. num. 174. Roder. vbi supra num. 2. quod verum esse potest, si poenitens saltem nutu legenti dicat, se ea peccata commisisse, alio-

qui inualida absolutio Sor. vbi supra q. 2. ar. 6. Tolet. lib. 3. c. 6. num. 5.

13 Iteranda est confessio si omnino imperito facta est ab imperito Vict. num. 169. Silu. confessio 1. q. 3. vers. 3. S. Ant. p. 3. tit. 14. c. 19. parag. 4. Intellige si huiusmodi defectus redundat in præuam dispositionem poeni entis, vt quia sciens, & prudens talem sibi elegit Confessarium Suar. disp. 12. sect. 6. Aut quando poenitens in ipsa confessione intellexit Confessorem non percipere grauitatem delicti, & tamen sine ampliori instructione confessus est Suar. disp. 18. sect. 2. in fi. Intellige quando poenitens ex industria aliquid ita diceret, vt Confessarius non perciperet. secus si bona fide: tunc enim detecto illo defectu, sufficit illud peccatum non auditum confiteri Idem vbi supra q. 6. num. 4. Item iteranda, si quod probabiliter dubitabas esse mortale, sine causa tacuisti Nau. c. 9. num. 14. Tolet. lib. 6. c. 7. aut si Confessarius te non intellexit B. Med. in sum. lib. 1. c. 12. parag. 1. Vict. num. 170. Silu. vbi supra. Aut si defuit intentio absoluendi Com. At cum crassa ignorantia aut obliuione mortale dimissisti Nau. vbi supra num. 16. & in d. c. Fratres a. num. 66. Silu. vbi supra. Intellige de ignorantia, aut obliuione, quæ sit peccatum mortale Tol. lib. 2. c. 19. Quare audiendus non est B. Med. qui. 12. q. 109. ar. 4. concl. 2. dub. 2. docet iterandam non esse confessionem informem, in qua confitens peccauit mort. Notat autem, & rectè P. Lugo de poenit. disp. 16. sect. 15. num. 599. quod si aliquis v. g. ante decem annos tacuit culpabiliter peccatum mort. cuius in intermedijs confessionibus oblitus est: nunc cum perito vicio illius præteritæ confessionis, non debet Confessarius obligare ad repetendas illas priores intermedias confessiones bona fide factas, sed illam solam, in qua fuit defectus; cum alix omnes potuerint esse validæ & fructuosæ.

14 Qui eidem Confessori, etiam alia peccata confessa oblitio, confessionem iterat, sufficit quod confiteatur tantum omnia. Io. med. de confess. q. 2. Silu. confessio 1. q. 22. in fi. Si tamen Sacerdos.

dos recordetur saltem poenitentia Nau. c. 9. num. 19. Ang. confessio 1. parag. 12. Et in priori confessione fuit imposita poenitentia Ang. parag. 14. Silu. vbi supra q. 3. vers. 2. Et prior illa confessio non fuit inualida ex defectu doloris, integritatis, aut iurisdictionis: alias enim esset iteranda; non enim fuisset materia confessionis, nec vera accusatio sacramentalis Suar. vbi supra num. 9. Vbi cum Med. docet validam esse confessionem secundam, licet Sacerdos non recordaretur poenitentia; neq; si non imposuisset, neq; si non iteraretur prior confessio. V. Valent. to. disp. 7. q. 11. p. 3. vers. Alterum est P. Lugo. de poenit. disp. 16. sect. 15. parag. 3. vbi ex disp. professio tractat de trac. quat.

15 Possunt in confessione subtrahi omnia venialia, aut aliqua. Trid. sess. 14. c. 5. Nau. c. 21. num. 34. his enim non excludimur a gratia Dei Trid. cit.

16 Mentiri de venialibus in confessione, aut de mortalibus aliis confessis, non est mortale; licet antea proposuisses ea confiteri: quia propositum cum non inducat obligationem, potest pro libito mutari; & eo ipso quod non confiteris, diceris mutasse. Nau. in d. c. Fratres num. 18. & seq. & in man. c. 21. num. 37. Silu. confessio 1. q. 8. & 15. Sot. in 4. d. 18. q. 2. ar. 4. & de iust. lib. 5. q. 6. ar. 1. Ang. confessio 1. parag. 3. V. ver. mendacium num. 3.

17 Qui nihil vult confiteri, nisi interrogetur, peccat mort. Ang. vbi supra parag. 34. Silu. q. 17. Nau. c. 21. num. 39.

18 Confiteri ob finem veniale, mortale est si tibi ita constituatur finis, vt nisi v. g. de infamia timeretur, non confiteretur Ang. vbi supra parag. 24. & concedit Silu. vbi supra q. 7. si fiat tantum ob illum finem, sine spe venia V. Valent. to. 4. disp. 7. q. 11. p. 1. Suar. de poenit. disp. 10. sect. 3. Sot. dist. 18. cit. q. 3. circa fi. Nau. c. 21. num. 40.

19 Facultas eligendi confessorem non expirat morte concedentis Nau. d. redd. Eccl. mon. 8. q. 3. num. 1. & in c. Placuit de poenit. d. 6. num. 3. Intellige si

fit data simpliciter, vel ad beneplacitum Sedis; non vero, si ad beneplacitum nostrum Suar. disp. 22. sect. 4. dub. 3. & facit c. Si gratiose de rescript. in 6. licet Silu. confessio 1. q. 7. concedat solum, vbi exprimitur ad beneplacitum sedis, V. ver. Gratia num. 28. & Suar. disp. 25. sect. 3. & disp. 28. sect. 4.

20 Potest reuelari alienum peccatum in confessione ad declarandam speciem proprii peccati Pan. in c. Omnis vtriusq; de poenit. & remiss. num. 2. Vt quando aliter exprimi non potest primum peccatum, vt si peccauit cum matre Cai. opusc. 17. resp. resp. 5. In hoc tamen casu sufficit dicere, peccauit cum consanguinea in primo gradu in linea recta Suar. to. 4. disp. 22. sect. 4. num. 7. alias non est nominanda persona Nau. in man. c. 7. num. 2. Valent. vbi supra qui id simpliciter, & lempor faciendum esse docet. Verius tamen est, posse in casu Caiet. & cum vile poenitentia est ad emendationem Silu. vbi supra q. 24. Sot. in 4. d. 18. q. 2. ar. 5. etiam si ex eo aliena fama apud Confessorem laedatur Vist. num. 175. Item vt Confessor complicitatem adiuet Nau. c. 17. num. 7. & hac intentione potest Confessor interrogare quis ille sit Silu. vbi supra. Extra hos casus tacendam potius esse illam circumstantiam, ne aliquis infametur docent Nau. Silu. Vist. loc. cit. & com. maxime vbi timetur scandalum, vt volunt Tolet. lib. 3. c. 8. Graff. decis. p. 1. lib. 1. c. 16. num. 13. & c. 20. num. 36. Mihi verius videtur, quod Suar. disp. 34. sect. 2. Less. de iust. lib. 2. c. 11. dub. 1. Sot. vbi supra, & alij docent teneri omnino ad manifestandum complicitatem, si aliter occurri non potest, vt quia non habet copiam Confessorij, qui complicitatem ignoret; aut per occultationem propriae personae, aut alia ratione: & ideo non excusatur ab omnimoda integritate confessionis ob solam infamiam complicitatis, cum non sit vera infamia apud solum Confessorem. Secus dicendum esset, si ex huiusmodi manifestatione mors &c. immineret: aut cum Sacerdos ex confessione cui peccati reuelaret sigillum confessionis Sot. de teg. secr. memb. 3. q. 4. concl. 5. dub. 2

dicens esse communem. Intellige dicta non solum de confessione necessaria, sed etiam de voluntaria. Vbi supra num. 12. V. Bui. 2. q. 3. in tract. post ar. 8. p. 1.

21. Dimidiata confessionem ex iusta causa non tenetur iam confessam iterum confiteri. Nau. c. 6. num. 20. & c. 9. num. 15. Suar. disp. 32. sect. 7. num. 3. Est autem iusta causa, Primo necessitas articuli mortis. Instante enim morte, vel defectu vite propriæ, vel est consortio aliorum in simili periculo existentium, v. g. in naufragio; vel ex parte Sacerdotis quia vel eius mors etiam imminet, & non est alius minister, vel quia timet graue contagium, & mortis periculum, si longo tempore huiusmodi agrotum audiat. Si verò necessitas intercedat, post dati absolutio ante integram consumatamque confessionem materialiter. Tempore naufragij, aut incendij, quando tempus non est audiendi singulos integrè potest, & debet Confessarius à singulis id solum audire, quod potest sine aliorum præiudicio. Possunt etiam tunc, quando imminens periculum aliud non permitteret, omnes simul aliqua peccata confiteri, & ostendere dolorem, & omnes simul eadem forma absolutionis absolui. Coninch. & Facundez, quos refert, & sequitur P. Lugo de poenit. disp. 17. num. 19. Si tamen non statim sequatur mors, continuari debet confessio, donec integrè fiat, si potest. Danda verò, quoad fieri potest, materia certa, non dubia, & necessaria, vt peccatum mortale, si adest, non verò voluntaria, vt peccatum veniale. Suar. disp. 22. sect. 1.

Secundo necessitas seruandi præceptum annuæ confessionis, vel suscipiendi Eucharistiam, vel faciendi sacrum, quando sine grauis scandalo, aut alio incommodo præmitti non potest; si ex confessione aliquis peccati mortalis timeat poenitens mortale periculum alicuius grauis nocu- menti proprii, vt si timeret scandalum in propria salute spiritali, aut probabile periculum mortis corporalis, sicut ex parte ipsius Confessoris, si uel alterius tertie personæ. Terrio necessitas vitandi aliquam

infamiam propriam, vel aliud simile nocuumentum, quod quis timeret, nisi ita confiteatur: quam vis hoc casu non teneatur ita confiteri, cum sit damnum temporale, cui potest cedere. Quartò utilitas magna, quæ per se affert Sacramentum, augeturque ex eius frequentia, quare si propter occasionem in secundo puncto tactam, multo tempore differendū sit, consultus erit ita confiteri: licet non sit sub obligatione. Suar. vbi supra, disp. 23. sect. 2.

22. Inuictè occidens uocatu sagitta, aut bellici tormenti tres, quatuorue tenetur cum numerum occisorum confiteri: sunt enim plura homicidia Azor. p. 3. lib. 2. c. 18. ver. secundò Noian. Item occidens cognatos, vt Fratrem, Sororem, Nepotem, Socrum, &c. tenetur confiteri se non solum occidisse Cognatum, vel affinem, sed etiam tenetur exprimere gradus cognationis. Azor. loco cit. noct. 1. V. Suar. 10. 5. disp. 22. sect. 5. à num. 35. Itè qui in peccato mollicitiæ habet respectum ad plures personas specie distinctas, plura peccata specie distincta committit: & si ad plures numero tantum plura numero distincta committit, vt si cogitet plures foeminas coniugatas; sunt enim plura adulteria Azor. p. 1. lib. 4. c. 4. q. 6. Minuè trans pluribus sacram Eucharistiam, vel plures successiue absoluens in peccato mort. pluries peccat mort. pro numero obiectorum. Marchin. de Ord. tract. 2. p. 8. c. 8. q. 2. vbi alios refert. Contrarium docet P. Lugo de poenit. disp. 16. sect. 14. num. 558. & sect. 3. num. 135. ea ratione, quod actio illa audiendi confessiones in tribunali sacramentali accipit unitatem moralem ex fine, & inentione agentis.

23. Nec Papa præcipere potest, vt quis eadem peccata legitimè confessam, & absolutam iterum confiteatur. Silu. confessio 1. q. 3. Nau. c. 9. num. 1. Sor. in 4. d. 18. q. 1. art. 3. Nec confessionem venialium Silu. cit. q. 13. Ang. confessio 1. parag. 28. Sor. ar. 3. cit. circa fi. Primum concedit Suar. disp. 22. sect. 7. in fi. si loquamur præcisè ob integritatem, & perfectionem sacramenti: at de consensu voluntario, aut quasi pacto inito ipsius poenitentis, vt per votum: aut ratione, status voluntariè assumpti, quasi

sub

sub hac conditione, vt inter Clistercienles præcipi potest iteratio confessionis. Circa Venialia etiam docet posse Ecclesiam absolue præcipere vltimum Sacramenti poenitentia, ita vt indifferenter omnes obliget, siue habentes mortalia, siue non.

24. Eadem iterum confiteri valet ad gratia augmentum, & poene remissionem Silu. q. 3. cit. Sor. vbi sup. q. 3. ar. 3. in fi.

25. Meretrici secundum aliquos sufficit dicere se fuisse per tot annos omnibus expositam. sic Nau. c. 6. num. 15. Vict. num. 179. Volet. lib. 3. c. 7. Graff. p. 1. lib. 1. c. 20. num. 21. Secundum alios, & verius, non satisfacit; quia vna peccati quater in hebdomada, alia quater quotidie: sic Sor. vbi sup. q. 2. ar. 4. Viuald. de confess. num. 38. Reginal. lib. 6. num. 123. Tenetur verò confessor descendere ad alia particularia huiusmodi mulierum, vt abortum, sodomiam, homicidia, furta, & alia enormia de quibus apud Viualdū, & Graff.

26. Toties peccat peccato interiori, quoties animus renouatur: exteriori autem semel tantum in omnibus, quæ ad illud perficiendū pertinent, vt in homicidio armorum preparatio, &c. Nau. vbi sup. & com. moraliter enim omnes hæ actiones participant eandem malitiam illius intentionis, & finis ad quem ordinantur Suar. to. 4. disp. 22. sect. 5. num. 22. vbi num. 14. de peccatis internis docet multiplicari, quoties interruptio illa actus, licet naturali modo, & absq; speciali aduertentia, & libertate inchoata fuerit, vt per somnum, vel naturalem distractionem; tamen per longum tempus durauit; & postea homo cum sufficienti aduertentia, & deliberatione, ad peccandum, similem actum inchoat. Alij tamen censent, etiam minimam interruptionem sufficere etiam ex quacumq; distractione, vel somno: cum nihil sit, in quo illi duo actus continentur ad constituendum vnum peccatum. V. Can. relect. de poenit. p. 5. Cai. 2. q. 66. ar. 3. Azor. p. 1. lib. 4. c. 4. q. 4. & p. 3. lib. 4. c. 34. Val. to. 4. disp. 22. p. 5. Nau. in c. Consideret de poenit. d. 5. a. num. 41.

27. In fornicatione oscula, tactus, &c. post consumatum peccatum, sunt vnum numero peccatum cum fornicatione, secundum Nau. c. 16. num. 17. & de poenit. & rem. conf. 7. num. 3. Graff. vbi supra, Sed magis placet sententia Suar. disp. 22. cit. sect. 5. num. 26. esse videlicet distinctum peccatum. Nam alioqui duæ fornicationes coniungerentur, essentq; vnum numero peccatum. oscula enim, & tactus præambula sunt vnum peccatum cum fornicatione sequente; sed possunt etiam esse sequentia aliam fornicationem, Lugo de Poenit. disp. 16. sect. 4. parag. 2. & seq. & sect. 5. n. 241.

28. Præsumens rationabiliter, quod proprius sit contentus, potest alteri confiteri. Silu. confessor 1. q. 6. Nau. c. 9. num. 8.

29. Annalis confessio nullo præcedente examine facta, iteranda Vict. num. 165. Roder. in sum. p. 1. c. 58. num. 3.

30. Tenentur religiosi secundum aliquos ad confitendum singulis mensibus. sic Glo. in Clem. Ne in agro parag. Sane de sta. mon. ver. mensibus Nau. in man. c. 21. num. 58. & in c. Placuit, de poenit. d. 6. num. 110. Graff. p. 1. lib. 1. c. 9. num. 14. & seq. qui cum Viualdo de confess. num. 52. id intelligit, si habeant conscientiam peccati mortis, per Glo. cit. Suar. verò disp. 36. sect. 5. vers. circa tertiam, docet teneri, etiam si habeant sola venialia, vt etiam vult Nau. num. 110. cit. An verò teneantur sub mortali. Nau. & Graff. vbi sup. & Azor. p. 1. lib. 7. c. 40. dub. 1. affirmant Roder. de regul. to. 1. q. 62. ar. 1. Valent. to. 4. disp. 7. q. 9. p. 3. Miranda Man. Præl. p. 2. q. 33. ar. 3. Reginald. lib. 29. q. 73. negant, & merito. Nam. Trid. sess. 25. c. 10. de regul. renouans. Clem. cit. dicit admoneantur. Suar. vbi supra, & to. 3. disp. 70. sect. 2. docet id pendere ex statuto, & consuetudine talis religionis. Ego verò cum Silu. loco cit. censeo Clem. cit. non obligare nisi Monachos S. Benedicti, quia vt docent Silu. ver. lex. q. 10. & Pan. in c. Ex parte de postul. num. 2. licet lex, in qua est expressio ratio, extendatur ad omnes calus similes: fallit tamen quando lex qualificatiuè loquitur, vt si dicat Monachus niger. Et vt notat glo. in Clé. cit. parag. Siquis.

Si quis autem ver. nigrorum, d. Clem. quæ loquitur de Monacis nigris, non extenditur ad Cistercienses, qui solam vestem superiorem nigram habent, inferiorem verò albam. Et ex Nau. de Iubil. not. 28. num. 23. & glo. in c. Quæ à iure de reg. iur. in 6. Clem. Dudum. de sepult. in qua exprimuntur solum Prædicatores, & Minores, non extenditur ad alios regulares. & glo. in Clem. Cupientes de poenit. & rem. dicit, Constitutionem, quæ de Mendicantibus loquitur, non esse ad non Mendicantes extendendam. glo. item. in d. c. Quæ à iure ver. singuli, & ibi Anchar. & Roder. ar. 1. cit. docent extendi tantum de honestate; nec teneri sub mortali, nisi Eucharistiam sumpturi habeat cōscientiam peccati mortalis, sed tantum illis consulendum iuxta Trid. Idem docet Nau c. 2. num. 9.

31 Retinen s rem alienā tenetur confiteri numerum interruptionum, & volitionum; sunt enim per se distincti actus Less. lib. 2. c. 10. dub. 4. in fi. Secundum alios verò ibi relatos sufficit explicare. Primò quandiu rem detinuerit. Secundo quoties occasione restituendi habuerit. & neglexerit. Tertio an interim Dominus graue damnum, aut afflictionem magnam tenuerit.

32 Exprimendus numerus peccatorū, etiam indiuiduo Conc. Trid. sect. 24. c. 5. vbi can. 7. id statuitur tamq. de fide. S. Tho. p. 3. q. 40. ar. 2. Sor. in 4. d. 18. q. 2. ar. 4. Ang. confessio 1. parag. 11. Silu. eo q. 11. vers. 11. in fi. Pan. in c. Maiores parag. sed adhuc num. 1. & in c. Omnis viri usq. num. 10. de poenit. & remiss. Quòd si facta morali diligentia prudentis arbitrio, non occurrit numerus certus, declarandus numerus, qui plus minusue parum creditur à vero distare. & post, licet aliqua in particulari occurrant, non sunt confitenda; Suar. de Poenit. disp. 22. sect. 5. num. 38. Vasquez, Coninch. & alij quos refer P. Lugo de Poenit. disp. 16. num. 78. Ipse tamen in contrariam magis inclinat. Et parag. 5. eiusdem sect. vbi Ad quæ se extendat illa verba Plus, minusue, nisi notabiliter excedant numerum expressum; aut

particularis aliqua, & necessaria circumstantia occurrat, quæ nullo modo declarata fuit. ea enim sunt confitenda. Facta verò morali diligentia, si neutro modo potest probabiliter affirmari certus numerus; sufficit declarare, vel consuetudinem peccandi, & tempus, quo in illa perdurauit, & modum frequentiæ per dies, vel hebdomadas Suar. disp. 22. sect. 5. num. 38. Roder. in sum. p. 1. c. 51. num. 4. Reginald. vbi supra.

33 Confitens venialia tantum proprio, & ordinario Confessori, & mortalia alteri, facit indirectè contra integritatem confessionis, & peccat mort. ob hypocrisis, & virtuale mendacium. Silu. confessi 1. q. 6. Vict. num. 197. At Nau. c. 21. num. 40. & Suar. vbi supra sect. 1. num. 13. docent non esse mortale, nisi ob eam causam maneret in aliquam occasione mortali peccandi mortaliter.

34 Obligar ad cōfessionem instans periculi mortis Sor. in 4. d. 18. q. 5. ar. 3. Nau. c. 2. num. 9. Roder. in sum. p. 1. c. 57. num. 5. si habeat mortale.

35 Ob defectum memoriæ nemo tenetur scribere peccata Nau. in c. Fratres de poenit. d. 5. num. 85. Vict. num. 149. Silu. confessio 1. q. 2. vers. 5. quia obliuisci peccati mortalis non est mortale. vnde iste non se exponit periculo peccati mortis: sed sufficit, quòd velit recordari, & proponat confiteri quanto tenebitur. Immo non consulendam huiusmodi extraordinariam diligentiam docet Sor. vbi supra q. 2. ar. 4. V. Suar. tom. 4. disp. 22. sect. 10.

36 Mulier non tenetur dicere Confessori se fuisse virginem, cum primò confitetur se fuisse corruptam Suar. vbi supra sect. 4. circumlit. 2. Roder. vbi supra c. 208. num. 1. P. Nau. de rest. lib. 2. c. 3. num. 433. Contrarium docet Sor. vbi supra. Nau. c. 6. num. 7. Sayr: cla. reg. lib. 8. c. 4. num. 9. Immo teneri etiam ad cogitationes volunt. Nau. cit. num. 8. B. Med. lib. 1. c. 9. ante parag. Azor. p. 3. lib. 3. c. 11. q. 8. Nisi esset rapta, & præ timore confensisset suæ deflorationi Sanchez de matr. lib. 7. disp. 14. num. 13.

37 Cohabitanter, si raro, ut ter, aut quater in anno peccant repentina libidine, possunt absolui, si eos verè poeniteat, & proponant de cætero abstinere. Sitamen, cum pluries promississet, relapsi sunt, debent sperari, si nulla secuta sit emendatio Nau. c. 3. num. 21. Graff. p. 1. lib. 1. c. 24. num. 13.

38 Recidivās debet id dicere, ut possit ei remedium adhiberi Silu. Confessor 3. q. 3. B. Med. vbi supra in si. Suar. disp. 22. cit. sect. 4. num. 15.

39 Confessori, qui aliās scit peccata tua, ut quia te peccantem vidit: aut quia extra confessionem verbo, vel scripto illi detexisti, sufficit dicere, accuso me de his omnibus peccatis, quæ tu nosti. Unde & mulier, quæ cum suo Confessore peccavit, satisfacit dicendo, fateor me peccasse in illis, quæ nosti me tecum commississe lo. Med. de confess. q. 8. in si. Graff. vbi supra c. 20. num. 30. & sic intelligendi S. Th. in 4. dist. 17 q. 3. ar. 2. quæstiu. 1. ad 1. Ang. confessio 1. parag. 27. Silu. confessio 2. q. 3. Nau. in c. Consideret de poenit. d. 5. num. 61. Suar. vbi supra sect. 1. num. 10. dum dicitur esse confitenda peccata licet manifesta, & confessori nota. supponunt enim poenitentem subterre, nec velle confiteri, quia confessori nota.

40 Copula cum Iudæa, aut alia infidelis soluta. est tantum simplex fornicatio, grauior tamen quam si cum Christiana soluta Azor. p. 3. lib. 3. c. 29. q. 3.

41 Confitendæ illæ circumstantiæ, quæ mutant speciem Trid. sect. 14. c. 5. Couar. in 4. p. 1. c. 1. num. 14. Nau. vbi supra num. 6. & in Man. c. 6. num. 6. Item illæ, quæ multum aggrauant Ca. echism. Rom. de confess. num. 48. Cai. in sum. ver. confessio. condit. 15. Viçt. num. 177. Suar. vbi supra. sect. 3. vbi plures in contrarium citat. Itaq; confitendum peccatum cum Patre, aut Fratere; licet incestus non differat specie Sor. in 4. d. 18. q. 2. ar. 4. concl. 6. & de reg. secr. memb. 3. q. 4. concl. 3. vbi Cord. B. Med. vbi supra parag. 1. sufficit verò si dicatur in primo gradu, vbi adsint alij con-

sanguinei, secundum Ang. confessio 1. p. 1. r. 3. Immo si timeatur de infamia, non exponendus gradus Roder. in sum lib. 1. c. 208. num. 3. De quo tamen dic. ut supra num. 21. Confitenda item in peccato continuatio, Viçt. vbi supra Roder. c. 54. num. 3. & 7. Et quantitas furti Viçt. & Med. vbi supra. Sor. q. 4. cit. concl. 7. Roder. c. 209. num. 3. S. Ant. p. 3. tit. 17. c. 17. parag. 5. & blasphemix diuersitas, si v. g. in Deum, vel in sanctos: si per modum maledictionis, aut ex odio, &c. licet non differant specie, quia multum aggrauant. Cai. 2. q. 13. ar. 1. ad 3. Ban. ibidem. Vide circumst. hum. act.

42 Diuinare per aquam, aerem, &c. non differunt in specie moris: Ideoq; sufficit discere; peccati superitione mortali Viçt. & Med. vbi supra Reginald. lib. 6. num. 114. & 139.

43 Circumstantia temporis non mutat speciem; deoq; nõ necessario confitenda Sor. de iust. lib. 2. q. 4. ar. 4. Cai. 2. 2. q. 112. ar. 4. Couar. in 4. Alma mater. p. 1. parag. 1. num. 3. Nau. in c. Consideret de poenit. d. 5. num. 21. Silu. confessio 1. q. 10. Nec verum est quod Ang. ver. feriaz parag. 36. citans Liran. & Alex. dicit, fornicantem in die festo facere duo peccata, necessario confitenda: nisi forte intelligat, quando ideo committitur peccatum, ut violetur festum, tunc enim mutat speciem; aut quando fit opus seruale Nau. c. 6. num. 10. & seq. V. Suar. disp. 22. sect. 4. num. 21.

44 Gradus consanguinitatis mutat speciem secundum Nau. c. 7. num. 4. c. 16. num. 3. & in dicto c. Consideret. num. 13: secundum alios, quos refert, & sequitur Suar. vbi supra sect. 3. num. 12. sect. 4. num. 7. Est quidem circumstantia aggrauans, & confitenda sed non mutat speciem Roder. in sum. p. 1. c. 209. num. 3. Secundum Azor. p. 3. lib. 3. c. 4. q. 1. Primus, & Secundus gradus differunt specie in linea recta ascendenti, & descendenti. Gradus verò affinitatis specie differunt à gradibus consanguinitatis, non verò inter se.

45 In homicidio furto, luxuria, confitenda circumſtantia loci ſacri Silu. confefſio 1. q. 10. Nau. in d. c. Conſideret num. 19. Vict. num. 195. Excipe aſpectum, & ſermonem laſcium: niſi ea mente eſſet; vt data opportunitate, peccatum in Eccleſia perpetraret Nau. vbi ſupra num. 20. Azor. p. 1. lib. 9. c. 27. q. 7. & p. 3. lib. 3. c. 27. q. 3. Excipe item furtum rei laicorum in loco ſacro non aſſeruata, non depoſita, non commendata Eccleſiæ, ſed per acciſſens ſibi poſita Leſſ. lib. 2. c. 45. dub. 3. Azor. lib. 9. cit. c. 27. q. 6. Sor. in 4. d. 22. q. 1. ar. 3. vert. vbi adnotandum: vbi docet furantem crumenam in Eccleſia ab audiente miſſam non committere ſacrilegium Conſitenda item circumſtantia mentalis, vt ſi in Eccleſia, aut extra cogitaſti aliquod homicidium in Eccleſia perpetrare Nau. vbi ſupra num. 21. Azor. lib. 7. cit. c. 27. q. 7. Suar. tom. 4. diſp. 2. ſect. 4. num. 20. Et cum moroſè delectaris v. g. de concubitu cum Virgine, moniali, &c. Sanchez in ſum. lib. 1. c. 2. num. 11. quando ſcilicet delectatio fertur in id obiectũ ſecundũ totã ſuã malitiam, vt ſi delectetur de concubitu cogitato cũ moniali, &c. ſecus ſi feratur in partem tantum illius obiecti, vt in faminam apprehenſam, vt non luam, Azor. p. 1. lib. 4. c. 6. q. 3. Vide Lugo de pœnit. diſp. 16. ſec. 6. parag. 4. n. 383. & ſeqq. Vbi quod poterit illa delectatio habere malitiam ſpecie diſtinctam ex parte ſubiecti, vt ſi ſit Religioſus, aut Coniungatus, &c.

46 Conſitendum eſt ſcandalum, quod dedit occaſionem peccati mort. aut fatalum eo animo inducendi ad mortale Nau. vbi ſupra num. 16. & in parag. Animaduertere eo. cap. num. 5. & in man. c. 6. num. 19. Intellige, quando directe, & formaliter intendo ruinam ſpiritualem proximi, aut quando volo quod proximus v. g. violet caſtitem, non quia malum illius eſt, ſed quia aliquid lucrum ex eo ſpero. Et conſitenda ſpecies peccati, ad quod proximus induci poterat. P. Lugo alios referens de pœnit. diſp. 16. num. 159. Itaq; conſitendum eſt publice peccaſſe Silu. ver. ſcandalum q. 2. Et alium non

paratum ad peccatum induxiſſe, ut qui foeminam non paratam ad ſecum fornicandum induxit Azor. p. 2. lib. 12. c. 61. q. 5 Sanchez in ſum. lib. 1. c. 6.

47 Si coniugatus peccet cum coniu-gata, utrumq; exprimendum Nau. c. 6. nu. 4. Item ſecundum eundem, ſi peccatum ſit contra duplicem obligationem v. g. ieiunij, aut miſſæ cum duplex eſt vigilia, aut feſtum. Sed verius contrarium docent alij Suar. diſp. 22. ſect. 4. in ſi. Vaquez 1. 2. diſp. 98. num. 8. Azor. p. 1. lib. 7. c. 2. q. 6. De quo vide ſupra De peccati natura, num. 3. & 4. Ratio eſt quia præceptum tendit ad eandem bonitatem formalem: & quia diuerſitas præceptorum quoad efficientes cauſas non variat ſpecies peccati, quando in materia eiſdem rationis verſantur, & eandem virtutis rationem reſpiciunt, Suar. de Relig. to. 1. lib. 4. de Simon. c. 7. n. 13. Secus quando diuerſitas præceptorum reſpicit diuerſas virtutes, vt v. g. votum tendit formaliter in Dei cultum, ieiunium verò indirectè. V. Lugo de Pœnit. diſp. 16. n. 257. & 307.

48 Si peccatum ſit cum filia ſpirituale, exprimendum, c. Omnes, & ſeqq. 30. q. 1. vbi ſic dicitur Omnes quos in pœnitentia ſuſcipimus, ita ſunt noſtri filij, vt & ipſi, quos vel nobis ſuſcipientibus, vel trina merſionis vocabulo mergentibus vmbra lacri baptiſmatis regenerant ſic pluri mi quos refert, & ſequitur Sanchez de matrim. lib. 7. diſp. 55. & alij multi relati à Diana to. 1. de circumſtantia aggrau. reſol. 12. Non deſunt tamen alij contrarium ſentientes, quos refert, & ſequitur Diana loco cit. & tenet etiam P. Lugo de pœnit. diſp. 16. ſec. 6. parag. 3. ſi loquamur de iure humano, vt expreſſè cauit Bonif. VIII. in cap. ſi. in ſi. de cognat. ſpir. in 6. vbi decernitur in alijs ſacramentis præter Baptiſmũ, & Confirmationẽ, cognatione ſpirituale nequaquam oriri, & ita docent Gloſ. ibi, & Azor. p. 3. lib. 3. not. 4. & q. 5. & 9. Niſi fortè ex eo conu aliquid damnũ vel ſcandalum pœnitentiæ ſacramentum patiat V. Bullam. Greg. XV. contra ſolicitantes.

49 Exprimendum est, factum contra conscientiam Nau. in d. c. Consideret. num. 60. & seq. in manu. c. 8. num. 20. Suar. vbi supra num. 14. in his scilicet, quæ non alia de causa sint peccata, nisi quia contra conscientiam, aut dubietatem erroneam facta sunt Nau. in d. c. Considerat num. 70. Iugo de poenit. disp. 16 sec. 12. n. 50. contrarium docet propter censuram, quæ non incurritur, si solum sit peccatum contra conscientiam, vel propter reservationem, quæ non incurritur. Vel etiam quando materia ipsa talis est, vt nisi explicetur illa circumstantia, non intelligatur illud peccatum, sed aliud, vel nullum: vt si puerj se accuset de violatione ieiunij, & non dicat contra conscientiam erroneam.

50 Qui oblitus circumstantiam dicit solum peccatum, sufficit postea, si dicat solam circumstantiam Nau. in d. c. Consideret num. 165. & in man. c. 6 num. 20. & de poenit. & remiss. conf. 2. intellige si circumstantia possit sufficienter declarari, non facta mentione peccati. Suar. vbi supra sect. 3. assert. 2.

51 Confitens mortale quod non fecit, peccat mort. Secus in veniali; nisi esset totalis materia confessionis: tunc enim sacrilegium mortale, quia nullum fit Sacramentum Suar. vbi supra sect. 10. num. 6. Peccat etiam mortaliter, qui vt certum confitetur, quod est dubium, nisi bona fides, & simplicitas excuset Suar. ibidem num. 2. Vict. num. 130. Nau. c. 21. num. 37. Et dubium secundum eodem intellige quando homo habet probabiles rationes dubitandi nec potest determinari ad ferendum iudicium probabile pro altera parte.

52 Confessus de omnibus sufficienter iudicio docti Confessoris, non debet amplius confiteri quod certus non est se nunquam fuisse confessum Armil. ver. confessio parag. 7.

53 Circumstantia quando trahat peccatum in aliud genus, ideoq; sit necessario consistenda; vide supra de circum. & human. act. num. 7.

54 Dicens alicui plura iniuriosa verba diuersæ speciei, licet eodem impetu variè peccat, & tenetur confiteri Nau. c. 6. num. 18. Azor. p. 3. lib. 23. c. 5. dub. 1.

55 Numquam confessus numerum peccatorum, quod à Confessore non fuerit interrogatus, si id malitiosè non fecit, satisfacit nunc explicando numerum & negligentiam in præteritis confessionibus. tutius tamen facere generalem confessionem B. Med. in sum. lib. 2. c. 8. Ego tamen puto non modo tutius, sed etiam necessarium. quando enim potest explicare solum numerum, non manifestando peccatum. V. Nau. de poenit. & rem. conf. 11.

56 Cognoscens carnaliter alterius spõsam de futuro, non tenetur eam circumstantiam confiteri. tenetur tamen restituere iniuriam passis Couar. in 4. par. 2. c. 1. num. 14. V. ver. Luxuria num. 2.

57 Cocubens cum muliere integra, sed polluta per molliem, aut sodomiam peccat peccato stupri Cai. 22. q. 154. ar. 6. dub. 4. Tolet. lib. 5. c. 11. initio Azor. p. 3. lib. 3. c. 11. q. 4. & seq.

58 Violans virginem sine dolo, vi &c. sed vltro consentientem non tenetur eam circumstantiam confiteri, nec propriè est stuprum, idest violenta Virginis corruptio P. Nau. de rest. lib. 2. c. 3. num. 433. Sor. in 4. d. 18. q. 2. ar. 4. vers. De simplici verò stupro. Suar. vbi supra sect. 4. circumst. 2. d. cens tamen securius esse tum in viro, tum in foemina id explicare. Hinc inferunt Less. lib. 2. c. 10. dub. 1. & Sanchez lib. 7. de matr. disp. 14. num. 6. cogitationes morosas in Virgine, & adolecente circa Virginem, licet sint peccatum mortale; non habere tamen specialem malitiam moralem; ni adiuuctam habeant voluntatem inferendæ violentiæ. Et idem dicendum est de culpa secundum eodem V. Azor. vbi supra q. 5.

59 Sufficit mulieri dicere se cognitam à constituto in sacris, etia si is simul sit regularis: vtriusque enim votum est eiusdem speciei in genere moris Cord. de

caſ. q. 3. Leſſ. lib. 4. c. 3. num. 87. Azor. vbi ſupra c. 27. q. 9. Sanchez vbi ſupra diſp. 27. num. 28. & in ſum. lib. 5. c. 6. in fi. vbi etiam docet Sacerdotem, & profeſſum, ſatufacere dicendose eſſe Sacerdotem; & probabile dicit Suar. vbi ſupra initio.

60 Tranſgrediens votum, vel iuramentum in re graui. ſatisfacit confeſſendo ſeorſim peccata, & poſtea dicendo ſe fregiſſe votum, vel iuramentum in re graui Nau. in c. Conſideret, de poenit. d. 5. in principio num. 104 & ſeq. Sanchez in ſum. lib. 4. c. 11. num. 24.

61 Puer, de quo dubitatur, an habeat uſum rationis ſi confeſſetur aliquid veniale. abſoluendus eſt ſub conditione non ſolum in mortis articulo ſed etiam extra illum. Et cum inſtar præceptum Eccleſiæ de confeſſione, ſi aliquid mortale dubium confeſſus eſt, abſoluendus omnino eſt, ne forte capax ſit, & non ſatisfaciat præcepto diuino, & Eccleſiæ. Lugo de poenit. diſp. 17. ſec. 1. in fi.

62 In reſequentiam hoſtium aſſeſſione ſi milites ſpatium confeſſendi non habent dicantque ex corde, ſe deſiderare confeſſionem, & ex tunc petere abſolutionem ſacramentalem, ſi in mortis periculo ſint. poſſunt virtute illius voluntatis iam manifeſtate abſolui à Confeſſario, qui illos ſine ſenſu morientes inuenit, quia iam pro temporis anguſtia petierunt Confeſſionem, oſtenderuntque deſiderium confeſſendi meliori modo quo poterant. Lugo vbi ſupra ſec. 3. n. 40. vbi in fi. docet, admonendos eſſe milites, vt ante prælij initium doleant de peccatis, quoſe ad effectum abſolutionis diſponant.

CONFESSOR ABSOLV- TIO. CASVS.

V. Charitas. Confeſſio. Delegatione. Excommunicatio. Ieiunium. Interpretatio. Matrimonium. Reſtitutio. Sacramenta.

Cvratus excommunicatus poteſt dare ſubdito licentiam alteri confeſſendi lo. med. de confeſſ. q. 31. & dare alteri licentiam adminiſtrandi ſacramentum poenitentiae S. Ant. p. 3. tit. 17. c. 9. Negant, & merito Viſt. num. 153. Alter de cenſur. 10. 1. lib. 1. diſp. 8. c. 6. ad 2. & c. 7. in fi. Suar. de cenſur. diſp. 11. ſect. 2. in fi. & 10. 4. diſp. 17. ſect. 1. num. 4. Silu. abſolutio 2. q. 6. quia excommunicatus eſt priuatus actu iuriſdictionis. Intelligunt tamen de excommunicato denuntiato non tolerato. Nam qui non eſt denuntiatuſ valide abſoluit, & curam animarum exercet, quæ iuriſdictionem ſuſcipiunt. Exceptionem de except. Sayr. de cenſur. lib. 2. c. 12. num. 13. & lib. 4. c. 11. num. 3. Nau. c. 27. num. 7. Pan. in c. Ab excommunicato de reſcrip. num. 5. Couar. in c. Alma p. 1. par. 7. num. 9. Silu. excommunicatio 3. num. 1. verſ. 10. & com. V. ver. excommunicatio num. 36.

2 In articulo mortis quilibet Sacerdos poteſt abſoluere etiam à cenſuris. Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 7. de ſacram. poenit. Etiam excommunicatus denuntiatuſ Nau. c. 26. num. 26. & c. 27. num. 272. & de poenit. d. 6. c. 1. in principio, & de poenit. & rem. conf. 23. etiam hæreticuſ Silu. confeſſor 1. q. 10. Viſt. de clau. num. 14. Nec peccat huiuſmodi infirmuſ confeſſendo tali miniſtro immo tenetur confeſſeri, niſi ſit periculum ſubuerſionis Ang. confeſſio 3. par. 2. Suar. 10. 4. diſp. 6. ſect. 4. Tolet. lib. 1. c. 16. num. 7. contra Nau. c. 26. cit. & in c. Laborer de poenit. diſt. 6. num. 7. & ſeq. Si tamen propriuſ adest, non poteſt alienuſ Viſt. num. 157. Nec præſente approbato non approbatus, vt declarauit Cong. Concil. & docent

cent Vict. cit. Sanch. plures referens in sum. p. 1. lib. 2. c. 13. num. 7. quia, inquit, Trid. dicit id esse indultum ratione necessitatis, ne ager sine confessione decedat hæc autem necessitas deest præsentè Parocho, aut alio habente auctoritatem. Alij tamen, vt Nau. cons. 23. cñ. Roder. in sum. 10. 1. c. 59. concl. 3. & de regul. to. 1. c. 53. ar. 4. in fi. & alij plures centent absolute, & indistinctè omnes Sacerdotes ea potestate gaudere in eo articulo. probant auctoritate Concilij hic. In articulo mortis nullam esse reservationem. & paulò inferius. Ideoque omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes à quibusvis peccatis, & censuris absoluerè possint. quæ verba non solum sunt generalia, sed etiam vniuersalia, & ita generaliter, & vniuersaliter sunt intelligenda. Suar. ver. to. 4. disp. 30. sect. 3. num. 4. & 5. distinguit inter Sacerdotem proprium, vel habentem communem iurisdictionem delegatam, & simplices Sacerdotes non habentes iurisdictionem; quòd illi possint absoluerè à peccatis reservatis summo Pont. nullo seruatò ordine inter illos. id est non esse necessarium prius adire Episcopum, aut facultatem ab illo petere etiam si commode fieri posset; nec prius vocare Parochum, quam alium Sacerdotem expositum habentem iurisdictionem delegatam, quia in illo articulo nulla est reservatio: ergo eadem ratio est de his peccatis, quæ de alijs. Sicut ergo ab alijs potest absoluerè quilibet Sacerdos habens iurisdictionem, nullo spectato ordine inter illos, ita, & ab his. Si verò hi omnes comparentur ad simplices Sacerdotes non habentes iurisdictionem; tunc seruandus est ordo, vt præferatur habens iurisdictionem non habenti. Opinio Nau. videtur textui magis accommodata. Absolutus ab his ab excommunicatione, si conualueris, tenetur se præsentare superiori, alioqui reincident, c. Eos qui, de sent. exc. in 6.

3. Articulus mortis dicitur etiam, cum quis se exponit periculo mortis, vt cum prælium, vel mare est ingressurus Silu. confessor 1. q. 6. vers. 7. Intellige quando cogitur subire id periculum; tecus si vo-

luntarie Daard. in Bull. Coen. lib. 3. parag. 2. q. 2. num. 15. Et qui est in obsidione latronum, vel hostium, vel in febris acuta, & mulier iam paritura, vbi verisimiliter timetur de morte Pan. in c. Quod in te; de poenit. & rem. num. 8. Roder. de regul. to. 1. q. 62. art. 7. Verum Scot. in 4. d. 18. q. 4. ar. 4. vers. quæris autem, id vocat periculum mortis; articulum verò cum morsiam in fieri per causam naturalem, vel violentam, & in his casibus, non verò in periculo mortis, licere cuiilibet Sacerdoti absoluerè, & huic sententiæ subscribunt etiam Couar. in c. Alma, p. 1. parag. 11. num. 8. & Can. relect. de poenit. p. 5. Sed verior prima sententia, quam etiam sustinent Nau. c. 26. num. 31. & c. 27. num. 271. Io. Med. de confess. q. 16. Suar. sect. 4. cit. cum sape in iure canonico articulus mortis, & periculum mortis pro eodem vsurpentur, vt in d. c. Eos qui V. Sanchez in sum. lib. 2. c. 13.

4. Curatus non tenetur audire, nisi cum Subditus tenetur confiteri, secundum Silu. confessor 1. q. 18. Io. med. vbi supra q. 4. At secundum Nau. c. 25. num. 137. & in c. Placuit, de poenit. d. 6. à num. 151. semper tenetur, nisi iusta causa excuset. Et contraria parum pia, & in praxi minimè iura sententia Suar. disp. 32. sec. 1. V. Parochus num. 17.

5. Confessor compulsus potest iurare se nescire, intelligendo sic, vt possit dicere Vict. nu. 165. Nau. in c. Sacerdos de poenit. d. 6. num. 141. & h. q. Arg. confessio vlt. parag. 4. Silu. confessio 3. q. 11. & com.

6. Confessor Episcopi, aut Superioris exempti, vt Abbatis, Guardiani, & potest cum ipso dispensare, vt ipse cum subditis, itemq; absoluerè S. Ant. p. 3. tit. 2. c. 2. parag. 2. Silu. confessor 1. q. 9. Sanchez de mar. lib. 8. disp. 3. num. 3.

7. Archiepiscopus dum visitat potest per se, vel per alium audire subditos suffraganeorù cōsilières, c. Perpetuo de cõsis in 6.

8. Archiepiscopus Cathedralis potest audire omnes Dioecesanos c. 3. de off. Archiepiscopi vbi glo. ver. à foris veniunt, & Pan. Silu. ver. Archiepiscopi q. 1.

9 Familia Episcopi ei confiteri debet, quem Episcopus specialiter deputauerit, aut proprio Parocho. Silu. confessor 1. q. 2. Viñt. num: 105. Possunt enim Episcopi Eximere familiam à parochia Sot. in 4. d. 18. q. 4. ar. 2. Suar. to. 4. disp. 25. sect. vlt. num. 12. Intellige secundum eosdem in propria dioecesi. Quod si sint alterius dioecesis, & cum Episcopo commorentur, docet Silu. vbi supra q. 11. in fi. pertinere ad Cathedralē.

10 Cardinalium familia, de eorum licentia potest sibi eligere Confessorē, Doct. cit. & Caiet. in sum. ver. absolutio 2. in fi.

11 Potest eligere Confessorem Episcopus, & Prælatus exemptus, vt Abbas, &c. c. fin de pœnit. & rem. Nau. in c. Placuit de pœnit. d. 6. num. 128 si habeat curam animarum Silu. vbi supra q. 8. vers. 5. Ex consuetudine possunt etiam Curati Viñt vbi supra Suar. to. 4. disp. 27. sect. 3. vbi supra nu. 30. & seqq. Immo nomine Prælati veniunt etiam Rectores animarum c. Tua nos de cler. 2gr. In foro tamen poenitentia, & largo modo Pan. in d. c. Tua num. 2. quod negat Suar. vbi supra sect. 2. nu. 7. Veniunt etiam Priores, & Guardiani. Fel. in c. 2. de iudic. num. 15. Non possunt tamen dicti Prælati eligere non approbatum ab Episcopo Confessoris, etiam si sit Episcopus, qui eligendo sibi non subditum, debet eligere approbatum ab Episcopo cuius est subditus extra propriam dioecesim Congreg. Concilij de mente Greg. XIII. quod durum videtur Suar. disp. 28. sect. 4. nu. 8. quia si potest non subditum approbare, vt proprias oves absoluat; cur non idem potest circa seipsum; tandem sect. 6. num. 13. responderi posse episcopū illum sacerdotem approbare, qui licet alienus, ei tamē aliquo modo subditur vel adexamē, vel administratū, & tūc potest illū eligere. Amplia, etiā si sit data facultas per Bullam, aut subilatum: semper enim eligi debet approbatus ab Ordinario loci, vbi ministratur Sacramentum. Vgol. de potest episc. c. 7. parag. 2. num. 8. Roder. in Bull. Cruciatæ parag. 9. dub. 3.

12 Quilibet de episcopatu potest accipere sacramenta in Cathedrali Silu. ver. Archipræsb. q. 1.

13 Non tenetur Confessor interrogare quem probabiliter putat se bene examinasse licet putet habere alia peccata Sot. vbi supra ar. 4. Viñt. num. 194. Contrarium docent, & merito, Nau. c. 5. num. 2. Ang. ver: interrogationes in principio Suar. disp. 32. sect. 3.

14 Si Confessor aduertit poenitentem aliquid dimittere, quod probabiliter putat non esse peccatum, tenetur admonere, si probabiliter putat se profuturum sine scādalo, aut graui incommodo Nau. in c. Si quis autem de pœnit. d. 7. à num. 71. Couar. in 4. p. l. c. 6. parag. 10. nu. 15. var. vbi sup. sect. 4.

15 Quantum ad vtilia sibi, vt communiticare, confiteri, &c. cuiusq; proprius Parochus est, vbi de presenti habitat, nec potest commodē a lire proprium Pan. in c. Omnis vtriusq; de pœnit. & remis. nu. 23. Silu. Confessor 1. q. 10.

16 Qui dubitat an sit idoneus ad confessiones audiendas, excusatur præcepto Superioris Silu. confessor 3. num. 1. modo deponat dubium credens Superiori Nau. c. 4. num. 9. Suar. disp. 28. sect. 5. nu. 7. At Sanchez in tam. lib. 6. c. 3. num. 17. docet non minorem scientiam requiri in audiente confessionem ex præcepto Superioris, quam in sponte audiente. Nec excusare obedientiam superioris, cum hæc efficere non possit, vt sufficienti scientia destitutus id minus licitè obeat. Idem tenetur Nau. num. 9. cit. & seq.

17 Tenetur Confessor siue proprius, siue delegatus, etiam contra propriam opinionem absolueri poenitentem, qui habet contrariam opinionem probabilem, cum eam sequendo sit rectè dispositus, & negans absolutionem peccat mortaliter nisi excuset paruitas materiae, vt si confessio sit venialium. Sanchez alios referens in sum. lib. 1. c. 9. num. 29. & seq. vbi cum Soto, & Valenz. idem docet, licet Confessor falsam esse poenitentis opinionem existimaret, si apud graues Doctores probabilis reputetur. Quæ tamen locum habent, quando poenitens est doctus, vel ab alijs instructus de probabilitate suæ opinionis; alioqui infortunandum esse. tenetur enim

enim Confessor ex officio bonum poenitentis procurare, illiq; consulere, illum instruendo. ibidem num. 31.

18 Exculatur imperitus Confessor necessitate, vt si audiat poenitentem in articulo mortis, aut inter infideles, vbi alterius copia haberi non potest. Item si audiat virum doctum, qui supplere possit Nau. vbi supra num. 13. & com.

19 Nullus potest secularium etiam Sacerdotum confessiones audire, nisi ab Episcopo approbatus, aut parochiale beneficium obtineat Conc. Trid. sess. 23. c. 15. de ref. V. Suar. disp. 28. sect. 4. Nau. c. 4. num. 7. qui volunt Concilium nihil circa regularium poenitentium confessiones disposuisse. quare posse Clericis secularibus etiam non approbatis confiteri. quod intelligo quando confessorium suæ religionis habere non possunt; vt quia itinerantur, &c. V. infra num. 88.

20 Regulares semel approbati per examen ad confessiones audiendas, non possunt ab eodem Episcopo iterum examinari. A successore vero sic; si is aliter pro suæ conscientie quiete iudicet Pius V. in Bulla quæ inc. Ad Romanum 1570. quæ licet quoad alia reducta sit ad ius antiquum, & terminos Concilij Trid. per Greg. XIII. in Bull. in c. In tanta 1. martij 1572. In hoc tamen sacra Congreg. Conc. vt refert Quaranta ver. Confessor, declarauit non esse restrictam. Admissi sine præiudicio examine ad formam Trid. possunt ad libitum Episcopi examinari, & eorum facultas reuocari Suar. vbi supra sect. 8. num. 5. Ex verbis tamen Concilij id colligi posse non video.

21 Confessores regulares habent iurisdictionem immediate à Papa. Episcopi autem habent nudum ministerium examinandi, & approbandi Sorbus Collect. ver. Absolutio quoad fratres, & secul. c. 4. in fi. Silu. confessor 2. q. 5. Confess. sum. priuul. tit. 17. c. 5. vbi vers 7. docet Episcopum reprobare non posse à se approbarum, licet is in officio Confessoris delinquat; sed id ad proprium superiorem spectare. V. Roder. de regul. to. 3. §. 31. ar. 4. in fi. & infra num. 25.

22 Confessores regulares ad audiendas confessiones generaliter ab Ordinarijs eorumque examinatoribus idonei reperti, & approbati: generaliter quoque, & indistinctè absque alia limitatione temporis, certorumque locorum, aut generis personarum admitendi sunt in propria dioecesi. Alij verò, qui non adeò idonei reperiuntur, si peierint se admitti, liberum est Episcopis limitatam concedere facultatem Congreg. Concil. sæpè, & postremò approbantibus Greg. XV. & Urbano VIII. iterum declarauit De quo etiam Roder. de regul. to. 1. q. 59. ar. 8. Suar. vbi supra sect. 7. dub. 6. Quod si Episcopus sine causa, & ex malo animo regularibus limitatam concedat facultatem (quod tunc facere deprehenditur, quando cum omnibus indifferenter id facit) possunt regulares virtute priuilegiorum nihilominus audire confessiones. Roder. in Bull. cruc. parag. 9. num. 33. & de regul. ar. 8. cit. Sorb. vbi supra, vers. Et pro maiori declaratione. Idem dicendum, cum Episcopus siue iusta causa non vult admittere, quia sic reiectus haberetur pro admissio Leo X. in Concilio Lateran. 1516. 19. Dec. ibi, Admissis, aut etiam indebitè reiectis confitentes, constitutioni, quæ in c. Omnis vtriusque sexus, quoad confessionem dumtaxat satisfecisse censeantur. Hanc ad verbum refert Pias ec. in sua prax. episc. p. 1. c. 3. num. 40. Huius sententia sunt Nau. in man. c. 27. num. 264. Sorb. ver. absolutio quoad seculares, vers. Circa ea quæ supra V. Confess. vbi supra, & Roder. de regul. to. 1. q. 57. ar. 1. Contrarium tamen docent Suar. vbi supra sect. 5. Reginald. to. 1. lib. 6. nu. 182. & fauet Conc. Trid. sess. 23. c. 15. ibi, Et approbationem, quæ gratis detur, obtineant præsertim, cum ibi reuocentur priuilegia per clausulam Non obitantibus priuilegijs. V. Sanchez in sum. lib. 6. c. 11. num. 10 & seq. & Bullam Urbani VIII. reuocantis omnia priuilegia, quam ad verbum refert Barbosa ad Clem. Dudum de sepult. num. 25.

23 Potest Episcopus certum numerum Confessorum regularium assumere, prout vniuersitas Cleri, & populi, ac multumodo, vel paucitas eorumdem exigat. Clem.

Clem. Dudum, vers. Numerus de sepult. Extrau. Super Cathedram eo. tit. vbi glo. ver. exigit, dicit quod si Episcopus, & Regulares discordat, assumet Episcopus quos voluerit, & pro reliquis recuratur ad Superiorem. Caute tamen facturum Episcopum, si à principio laxaret numerum. V. Pan. in Clem. cit. num. 27.

24 Confessus Religioso approbato nõ tenetur iterum confiteri proprio Sacerdori. quare per huiusmodi confessione satisficit præcepto c. Omnis vtriusque. Extrau. 2. de heret. in gr. com. Extrau. Inter cunctas de priuill. Fr. contraria opinio damnata est, vt erronea in d. Estrau. 2. V. Azor. p. 1. lib. 13. c. 1. & 2. Valent. to. 4. disp. 7. q. 10. p. 2. Et eam docentes denunciandi sunt Inquisitoribus, vt multis relatis docet Diana p. 4. tract. 8. resol. 107.

25 Generales Ordinum non possunt Confessores pro secularibus approbare, aut reprobare, id enim ex Trid. pertinet ad Episcopum. Nomine autem Episcopi nõ veniunt generales, quia non habent iurisdictionem Episcopalem, & ordinariam in populum fidelium Suar, vbi supra sect. 1. num. 4. Possunt tamen ex iusta causa, & in aliquibus casibus particularibus suis subditis prohibere ne secularium confessiones audiant, licet eligantur virtute Iubilæi, & si audierint, tamquam inobedientes punire: vera tamen ac valida est absolutio Sor. in 4. disp. 14. q. 2. ar. 3. vers. Ad glo. Secus post inhibitione, vel suspensionem iudicalem per Prælatum legitime factam in iudicio, quia tunc inualida est absolutio, vt citatis Silu. & Pan. docet Roder. de regul. to. 1. q. 60. ar. 1. & 2. Secus item si approbatus sit ab Episcopo sine licentia suorum superiorum d. c. 1. & 3. per Bullam Iulij III. reuocantis, & annullantis licentias da Confessiones audiendas, quas Generales Ordinum annullandas iudicauerint, & quæcumque gratiæ sine licentia Superiorum concedende V. Confess. vbi supra vers. 7.

26 Regulares participantes priuilegia Mendicantium, licet nullo calu insigniti, aperire possunt literas sacre Pœnitentiariæ

Doctoribus, & Magistris destinatas, modo sit Confessarij ab Episcopo approbati, & à suis Generalibus, vel de eorum licentia ab alis Superioribus designati Gr. XIII. Societatis Iesu, vt notat ad verbum Roder. in collect. priuill. & regul. to. 1. q. 63. ar. 8. Sanch. de matr. lib. 8. disp. 34. nu. 11. vbi nu. 30. docet necessarium non esse præmittere confessionem sacramentalem, vbi de dispensationibus agit; neq; vbi de excommunicatione V. eundem disp. 16. eo. lib. & Roder. in Bull. cruc. parag. 9. num 54. & 94. qui de excommunicatione contrarium dicit.

27 Approbatus ab vno Episcopo non potest vbiq; confessiones audire: quare si Confessor mutet Episcopatum, denuo excommunicandus Suar, vbi supra sect. 7. Roder. de regul. to. 1. q. 50. ar. 5. Habens tamen actu parochiale beneficium, potest in alio Episcopatu in Confessorem eligi Suar, vbi supra num. 18. & huiusmodi approbatus potest approbantis in aliena diocesi absoluere Sanch. alios referens de matr. lib. 3. disp. 34. num. 2. Quare non est admittenda eorum Doct. opinio, quod Sacerdos à duobus saltem Episcopis ad Confessiones per examen approbati possint de iure vbiq; locorum abiq; alio examinare confessiones audire, ex Trid. sess. 23. de refor. c. 15.

28 Potest quis non proprio confiteri, quando proprius est ignorans. c. Placuit de pœnit. de 6. vt illud intelligunt Naui ibi num. 150. c. Omnis vtriusq; de pœnit. & rem. S. Ant. p. 3. tit. 17. c. 4. Io. Med. de confess. q. 37. Valent. to. 4. disp. 7. q. 10. p. 2. vers. 3. & alij. Putat autem Naui petendam esse licentiam à proprio, nec adendum esse Episcopatum, etiam si facile adiri possit. Sed Suar. disp. 27. sect. 2. relatus Ant. & Host. docet eo casu ab Episcopo petendam esse facultatem confitendi non proprio. Ego tamen putò veriorẽ Naui. sententiam. Nam vt initio huius cap. dictum est. Curatus etiam excommunicatus, modo non sit denunciatus, potest dare licentiam subdito alteri confitendi. Est autem ignorans, qui pœnitentis conscientiam

tiam diiudicare nescit. Valdè tamen absoluit ignorans, si habet iurisdictionem, & intentionem; & alioqui poenitens est dignus absolutione: concurrit enim omnia necessaria ad essentiam sacramenti, & sentia non continet errorem intollerabilem in eo, quod primum est, scilicet absolutione. Suar. disp. 22. sect. 6. num. 4. Et cum poenitens est doctus, qui potest suorum peccatorum grauita e, & circumstantias aperire Suar. disp. 28. sect. 2. num. 12.

29. Tenetur Confessor credere poenitenti affirmanti se habere licentiam à superiori confitendi non proprio glo. in c. Placuit de poenit. d. 6. ver. ignorantia Ang. confessio 3. parag. 32.

30. Peregrini, & vagabundi confiteri debent Parochis Suar. disp. 25. sect. 2. auct. alishabentibus iurisdictionem. Sor. in 4. d. 18. q. 4. ar. 2. Itemq; Mercatores vagantes. Vict. num. 156. Cai. in sum. ver. absolutio 2.

31. Parochus confiteri potest subditum suum vbiicumque inuentum. Secus autem regularis Silu. confessor 1. q. 14. Sed de regularibus contrarium docent alii, vt Sanchez de matr. lib. 3. disp. 34. num. 2. Sor. vbi supra ar. 3. ver. Aliud dubium Nau in c. Plecuit de poenit. d. 6. num. 85. Confessio. priuileg. p. 2. tit. 17. c. 5. vers. 5. Suar. to 4. disp. 28. sect. 6. num. 4. Roder in Bull. cruc. parag. 9. num. 7. & concessit Xistus IV. vt refert Vict. in sum. num. 152.

32. Regularis ad confessiones audiendas ab Episcopo approbatus, potest dum itineratur, siue in mari, siue in terra, non reclamantibus Curatis quorumcumq; confessiones audire: dummodo non in Oppidis, aut locis, in quibus Ordinarij existunt, nisi de eorum licentia Greg. XIII. facit. Iesu, quod priuilegium, vt testatur. Roder. de regul. to. 1. q. 59. ar. 5. & Miranda manual. Præl. to. 1. q. 45. participatur ab omnibus Mendicantibus, eorumq; participantibus, Et Mendicantibus concessit etiam Eugenius IV.

33. SIGILLVM est obligatio occultandi aliquid in sacramentali confessione

aut jrum Nau. in c. Sacerdos, de poenit. d. 6. num. 36.

34. Cadunt sub sigillo peccata omnia etiam venialia, & peccatum circumstantia etiam voluntaria, & illa omnia que licet peccata non sint, per ea tamen aliquo modo potest detegi peccator, & peccatum. c. Omnes vniuersq; de poenit. & rem. S. Th. sup. q. 11. ar. 2. Nau. c. 8. num. 30. Silu. confessio. vlt. q. 2. Suar. disp. 27. q. 3. concl. 2. Et illa etiam, que possunt infamiam, & confusionem ipsi poenitenti generare, vt quod sit vilissimè natus Tolet lib. 3. c. 26. Sor. vbi supra ar. 5. ant. 2. concl. Suar. disp. 33. sect. 3. num. 5. Et peccata aliena audita in confessione Sor. de teg. secr. memb. 3. q. 4. concl. 3.

35. Ad sigillum tenetur non modo confessor, sed etiam Interpreter, S. Th. in 4. d. 21. 1. questiu. 3. Io. Med. de confessio. q. 50. Nau. in d. c. Sacerdos num. 41. Et laicus cui facta est confessio in necessitate. S. Th. suppl. q. 11. ar. 3. Nau. loco cit. Et Consiliarius confessoris Nau. in man. c. 8. num. 7. Sor. vbi supra conc. 4. Et illi omnes, qui quouis modo sunt confesij confessionis, siue licite, siue illicitè, vt qui futurè confessionem audit, aut quia finxit se Sacerdotem, alio bona fide confitente Suar. vbi supra sect. 2. num. 3. Eris, cui confessor, vel inique reuelauit, vel de licentia poenitenti pro consilio Silu. confessor 3. q. 1. Nau. in d. c. Sacerdos num. 43. Suar. vbi supra sect. 4. & 5. Et Prælatus à quo petitur casus referuatus Sor. concl. 4. cit. De laico verius docet Suar. sect. 2. cit. non obligari nisi ad secretum naturale, quia ibi non est confessio sacramentalis.

36. Prælatus potest amouere subditum ab officio propter audita in confessione: ita tamen vt omnis suspicio de reuelatione confessionis apud alios euitetur S. Tho. quol. 5. q. 7. Silu. confessio 3. q. 14. Intelligit si officium sit ad nutum eius amouibile, alioqui non licet: cum non possit poenitens, ob audita in confessione his priuari, ad que ius habet; secus in grauioribus Sor. in 4. e. 22. q. 1. ar. 5. & de teg. secr. memb. 3. q. 4. concl. 5. dub. 1. Te-

36 Prælatus potest amouere subditum ob officio propter audita in confessione: ita tamen, vt omnis suspicio de reuelatione confessionis apud alios euitetur S. Tho. quol. 5. q. 7. Silu. confessio 3. q. 14. Intellige si officium sit ad nutum eius amouibile, alioquin non licet: cum non possit poenitens ob audita in confessione his priuari, ad quæ ius habet: secus in gratiosis Sot. in 4. d. 22. q. 1. ar. 5. & de teg. secr. memb. q. 4. couc. 5. dub. 1.

37 Tenetur poenitens celare consilium poenitentia, & alia sibi à Confessore iniuncta, si talia sint, quibus Confessor ridiculus haberi possit. Nau. in d. cap. Sacerdos nu. 115. Ad hoc tamen non tenetur ratione sigilli confessionis, sed tantum, ne detrahat Sacerdoti Suar. sect. 4. cit. Nisi forte ad capiendū consiliū cum se sentit. Cōfessoris imprudentia nimis grauatur: tunc enim nō peccat Sot. de teg. secr. q. 4. cit. concl. 4.

38 Cognito magno periculo Reipublicæ per confessionem, sufficit in genere monere, vt caueatur. Quòd si est alicui paratum malum, potest Confessor illum monere, vt caueat tali loco, & tempore, &c. modò non sit periculum reuelationis personæ confessæ Sot. in 4. d. 18 q. 4. ar. 3. & de teg. secr. memb. 3. q. 4. concl. 2. Couar. in 4. p. 2. c. 8. parag. 12. num. 10. Nau. vbi sup. num. 117. Pan. in c. Omnis vtriusque de poenit. & rem. num. 24. Et ad impediendum peccatum, quod in aliquo Monasterio perpetratur, tacitis nominibus, potest Superiori dicere, vt caueat, quia sic in Monasterio peccatur Nau. de poenit. & rem. consi. 27. Consultius tamen est tacere, Azor. p. 2. lib. 12. c. 15. q. 6.

39 Tenetur Episcopus ordinare quem sola confessione scit esse irregularem, si ipse petat, nec ipse aliam iustam causam negandi habet Sot. vbi supra.

40 Non reuelat confessionem, qui dicit. Iste mihi confessus est tua peccata, vel peccata venialia Silu. confessio vlt. q. 10. Nau. c. 8. num. 11.

41 Vbi non est confessio sacramentalis non est obligatio sigilli Sot. locis supra cit. Silu. vbi supra q. 4. Nau. c. 8. num. 7.

quamuis dicatur, Committo tibi in confessione S. Ant. p. 3. tit. 17. c. 22. parag. 2. si. Nau. in c. sacerdos de poenit. d. 6. nuq. 39. Silu. confessio 3. q. 5. Cai. 2. 2. q. 70. ar. 1. ad 2. Arag. ibidem, & com. & licet genuflexo, factoque signo Crucis, & confessione dicta, si non dicatur animo confitendi, sed gratia dandi, aut petendi consilium Sot. Cai. Nau. in man. loco cit. Oportet enim, vt confessio fiat ob habendam absolutionem Nau. c. 18. num. 55. aut secundum Pan. in c. 2. de off. ord. num. 7. saltem causa salutis animæ: aut secundum Innoc. in c. Omnis vtriusque relatus a Silu. q. 4. cit. pro bono corporis, quod non repugnet bono animæ. Sed certè eius, & Pan. sententia sustineri non potest, cū huiusmodi confessio non sit sacramentalis. Dicendum igitur, necessariam esse intentionem se accusandi coram Iudice à Christo constituto, vt ab illo absoluaatur, vel curatur, iuuetur Suar. disp. 33. sect. 2. num. 7.

42 Propositum alicui nocendi non cadit sub sigillo, quare reuelandum est Silu. vbi supra q. 5. Ang. confessio 8. num. 7. Anchar. in d. c. Omnis vtriusque num. 14. vbi Boich. num. 47. & alij Contrariam sententiam docent Cai. 10. opusc. 21. Sot. in 4. d. 18. q. 4. ar. 5. ad 2. & de teg. secr. memb. 3. q. 4. 10. med. de confess. q. 47. Nau. in d. c. Sacerdos num. 20. Suar. vbi supra sect. 3. num. 4. cum peccatum illud futurum, vt futurum reuelari non possit sine præsentis voluntate.

43 Accedens animo peruertendi aliquo peccato Confessorem, aut querendi auxilium ad peccatum, potest prodi Silu. confessio vlt. q. 4. Sot. vbi supra vers. Verum tamen, B. Med. in sum lib. 2. c. 4. vers. Altro sarebbe. Immo tenetur prodere, si crimina hoc modo patefacta sunt grauissima, vt prodiciones, hæreses, &c. Sot. & Med. cit.

44 Contra reum violato sigillo confessionis proditum non potest Iudex procedere Sot. de teg. secr. memb. 3. q. 4. concl. 2. Nau. de hæret. conf. 2. num. 9. Couar. de sponfal. p. 2. c. 8. parag. 12. num. 10. Felin. in c. 1. de except. num. 3. & alij ibi rela-

ibi relati: Et processus factus est nullus B. Med. lib. 1. c. 16. parag. 3. Testimonium enim Confessoris ex scientia Confessionis nullam fidem facit in foro exteriori, vt ex c. 2. de off. ord. & c. Dilectus de excess. Præl. notat Straz vbi supra sect. 1. num. 17.

45 Si duo Confessores simul audiant penitentem, non poterunt postea de eius peccatis inter se loqui Suar. vbi supra sect. 5. num. 3. quia illa locutio ex le est extra confessionem, & ideo prohibita.

46 Extra Confessionem non potest Confessor cum penitente loqui de eius peccatis sibi confessis. Quod si in ipsa confessione defectum commisit, de quo penitens sit monendus, petenda ab ipso licentia; quam si dare nolit dicat nihilominus, si commode potest: non enim dicitur loqui extra confessionem, sed supplere, & perficere Suar. vbi supra.

47 Si Confessor audito publico peccatore, dicit, sibi fuisse confessum illud peccatum, frangit sigillum Nau. c. 8 nu. 10. Viét. nu. 187. Cai in sum. ver. Confessor. Item Nau. in c. Sacerdos de penit. d. 6 nu. 138. Contrarium docent Armill. ver. Confessor parag. 15. Io. med. de confess. trac. 1. q. 47. dub. 2. Verior prima sententia, quam etiam docet Suar. dicens, contrariam esse falsam, disp. 33. sect. 3. num. 6 Valent. 10. 4. disp. 7. q. 13. punct. 4. vers. Notandum est autem.

48 Reuelator est, qui dicit, se non absoluisse penitentem Nau. num. 10. cit Valent. vbi supra p. 3. vers. 3. Negant Cai. vbi supra Armill. parag. 14. quia illa negatio nullum manifestat peccatum penitentis; id enim ex pluribus causis prouenire potest, vt quia confessio non est completa, vel ex duritia Confessoris. Priorem sententiam vt verior, & in praxi tenendam tuentur etiam Sot. in 4. d. 18. q. 4. art. 5. concl. 2. Suar. vbi supra sect. 6. initio. Contrariam verò saluari posse docet Valent. vbi supra, si confessor addat ideo, se non absoluisse, quia nondum est completa confessio, aut quid simile.

49 Licet quis negat suffragium ei, quem sola confessione scit, non esse dignum, siue suffragia sint secreta, siue publica, modò non sit periculum reuelationis Silu. confes-

sio 3. q. 24. Sot. de teg. secr. memb. 3. q. 4. concl. 5. dub. 1. S. Tho. in 4. d. 21. q. 3. art. 1. quæstiunc. 1. ad 3. & quol. 5. art. 13. S. Bonau. ea dist. p. 2. ar. 2. q. 1. Nau. in cit. c. Sacerdos, nu. 147. & in man. c. 8 nu. 18. & in c. Humanæ aures, 2. q. 1. nu. 6. S. Ant. p. 3. tit. 14. c. 12. parag. 2. & tit. 17. c. 22. parag. 1. Io. med. de confess. q. 47. vers. Corollariè sequitur in fi: Suar. vbi supra sect. 7. num. 12. quicquid Armil. vbi supra num. 7. Ban. 2. 2. q. 33. ar. 8. ad fi. Sanch. de matr. lib. 3. disp. 16. num. 3. in contrarium dicant. Addunt S. Tho. & Silu. vbi supra posse etiam huiusmodi confessorem reclamare electioni, modo caueatur reuelationis suspicio. Addunt alij, non solum posse, sed etiam teneri negare suffragium huiusmodi indigno, quando id absque sigilli fractione fieri potest, sic S. Tho. S. Ant. vbi supra Silu. Euchar. 3. q. 5. dicto 1. Nau. in d. c. Sacerdos, & qui docent, negandam esse Eucharistiam, & c. V. infra suspens. ipso iure num. 25. Optimè Sanch. de matr. disp. 16. cit.

50 Ad vitandum peccatum potes, & debes negare penitenti ea etiam, ad quæ petenda ius habet, si absit reuelationis suspicio Sot. de teg. secr. memb. 3. q. 4. concl. 5.

51 Potest confessor fugere, qui in ingressu Syluæ ab vno è furibus in confessione audiuit, se in sylua occidendum Silu. confessio 3. q. 19. Sot. vbi supra Arg. confessor vlt. parag. 7. vers. 5. Armill. vbi supra nu. 12. Negant Nau. in d. c. Sacerdos nu. 135. Suar. vbi supra sect. 7. num. 5. quod verum, est si necessitas daretur, aut reuelandi confessionem, aut moriendi Sot. in 4. d. 18. q. 4. ar. 5.

52 Quod Confessor aliter scit, quam per confessionem, siue ante, siue post, reuelare potest quantum ad id, quod scit, vt homo, dicendo scio illud, quia vidi, & c. Com. vt docet S. Tho. p. 3. q. 24. art. vlt. Boich. in c. Omnis vtriusq. de poen. & rem. num. 45.

53 Tegenda omnia, quorum reuelatione redderetur onerosa confessio B. med. in sum. lib. 2. c. 4.

54 Etiam in occulto vitare non potes, quem sola confessione scis, esse excommunicatum Silu. confessio 3. q. 17. Suar. disp. 33. sect. 6. num. 3.

55 Inueniens scripta alterius peccata sub titulo confessionis, & reuelans non est fractor sigilli, sed secreti naturalis Nau. in d. c. Sacerdos num. 8. & seq. Sor. vbi supra concl. 4. Suar. sect. 4. num. 5. contra B. Med. c. 4. cit.

56 Reuelans audita in confessione, etiam si sit veniale, peccat mortaliter, est enim præceptum in re graui, & fit odio. fa confessio Suar. vbi supra sect. vbi 3. a. fert. i. sine.

57 Reuelator confessionis deponitur, & recluditur in monasterio. non est tamen lata sententiæ c. Omnis vtriusq. de poenit. & rem. Quod si confessor dicat se reuelasse de licentia poenitentis, secundum aliquos, illi credatur, & euitat poenas. V. tamen Felin. in c. 1. de except. num. 3. in fi. vbi refert Lap. alleg. 94. Pan. in d. c. Omnis num. vlt. Suar. disp. 33. in fi. & ibi relati Silu. confessio 3. q. 9. Nau. vbi supra num. 150.

58 Sufficit dicere ego te absoluo cum intentione absoluendi a peccatis, & a censuris Sor. in 4. d. 22. q. 1. ar. 1.

59 Qui absoluit quem non potuit, aut oblitus est absolueri, non debet illum admonere, si timeret scandalum V. c. num. 386.

60 Potest confessor absolueri ab Excommunicatione absentem, & a peccatis, si putat illum esse in gratia, secundum Nau. c. 26. num. 14. Sed hoc vltimum meritò impugnat Suar. disp. 32. sect. 6. quia nec præfuit sed ignoranti, nec virtualiter consentienti potest conferri absolutio a peccatis Idem docet Iugo de poenit. disp. 22. num. 54. addens quòd si poenitens ipse de se veniat ad confitendum iterum, illum interroget confessor, an doleat de omnibus etiam ante confessis in præcedenti confessione, & an te iterum de illis accuset: & tunc absolutio directè terminabitur ad illa omnia. An vero teneatur confessor ad monere poenitentem de errore, vide eundem à num. 55.

61 Quisvis Sacerdos potest absolueri a venialibus, & a mortalibus aliis confessis Suar. disp. 26. sect. 5. & com.

62 Elqui ante amentiam ostendit signa contritionis, potest in amentia dari communicatio, extrema vinctio, & absolutio a censuris, non autem a peccatis Nau. c. 26. num. 27.

63 Bulla dans auctoritatem absoluendi ab excommunicatione, intelligitur in confessione Nau. vbi supra num. 31. Secus si dicat in vtroq; forò Cord. in sum. q. 19. Couar. in c. Alma mater p. 1. parag. 11. num. 16. Et, si dicat in mortis articulo, intelligitur in vno solo; nisi aliud in ipsa Bulla exprimat Nau. vbi supra, & de iubil. not. 30. num. 16.

64 Absolutio valet data ab habente titulum à Superiore legitimo, & possessionem, licet inualida: communis enim existimatio, seu opinio, quod quis sit in aliquo officio, seu facultatem habeat, & auctoritatem, operatur, quod gesta per talem valeant Mandos. in regul. 24. q. 4. nu. 4. Ca. in sum. ver. absolutiois impedimenta. Nisi data sit aliqua forma contraria. tunc enim illa quasi possessio, vel reputatio nihil operatur Bald. in l. 2. c. de testam. q. 6. Item licet titulum amiserit, sed non notorie Nau. in c. Hæcuit, de poenit. d. 6. num. 177. & seqq. Silu. Confessor 1. q. 19. Pan. in c. Nihil de elect. num. 11 & seq. Arag. 2. q. 6. ar. 6. vers. Est aliud dubium Sanchez de matr. lib. 3. disp. 22. q. 6. Item licet nullam iurisdictionem habuerit circa mortalia, si poenitens bona fide confiteatur: satis enim est interuenire ibi aliquam materiam, circa quam Confessor habeat iurisdictionem, id est peccata venialia Suar. disp. 26. sect. 6. disp. 31. sect. 2. Nau. in man. c. 9. num. 7. Tolet. lib. 3. c. 8. num. 1. Item licet sic excommunicatus, & suspensus, modo non denunciatus, nec notorius percussor Clerici Mirand. man. Præl. p. 1. q. 45. ar. 13. Alter to. 1. disp. 8. lib. 1. c. 8. etiam si poenitens sciat illum esse excommunicatum, modo in eo loco communiter ignoretur, & sit expositus ad confessiones audiendas, ac compellatur, sibiq; sit necessarium confiteri, nec alium habeat, illeq; sit suus Parochus Sanch. vbi supra nu. 46. V. eundem disp. cit. q. 5. & supra ver. sacramenta in fi.

65 Absolutio cum conditione de præterito licet; secus cum conditione de futuro, aut etiam de præfenti, nisi in quibusdam casibus, quos ex Caiet. refert Roder. in sum. p. 1. c. 54. num. 2. & seq.

66 Infirmus, qui præ lassitudine confessionem perficere non potest, absolvens est, ne dum absolutio differtur, sensum amittat: curandum tamen prius ut generaliter conteratur B. med. in sum. lib. 2. c. 8. Tolet. lib. 3. c. 8. casu 2.

67 Confitens generaliter aliàs cōfessa potest per partes absolui, & potest partem uni, & partem alteri Sacerdoti Graff. p. 1. lib. 1. c. 16. num. 14. & seq.

68 Petens Confessorem, & ostendens signa contritionis, si interim sensum amittat absolui debet sub fide astantium, Silu. confessore 3 q. 13. S. Ant. p. 3. tit. 10. c. 2. Io: med. de confess. q. de pecc. oblit Ang. confessio 4. num. 8. Suar. to. 4. disp. 27. sect. 4. num. 5. & seq. id probans ex varijs Concilij, & Doct. allatis etiam à P. lugo de pœnit. disp. 17. sect. 4. & in specie responsio Illustr. Archiep. Armacani asserens id approbasse Clē. VIII. Secus si rātū ostēderit signa contritionis non in ordine ad claus Suar. disp. 23. sect. 1. ver. Atq; Tolet. vbi sup. Cōtrarium expressè docet Nau. c. 26. ou. 27. & c. 26. num. 268. nisi verbis, vel nutibus fuerit aliqua peccata confessus; nec sufficere vocasse prius Confessorem, cum voluntate confitendi cum signis contritionis. Idem Sot. in 4. d. 18. q. 2. ar. 5. & alij plures, quos refert Suar. sect. 1. cit. num. 3. Sed prima opinio probabilior, & practice secura. Idem num. 10. Roder. in Bull. Cruc. par. 9. num. 41. & videtur casus in c. Is qui pœnitentiam, & c. Qui recedunt, & c. Hi qui 26. q. 6. & c. Aegrotantes de consecr. d. 4. V. S. Tho. opusc. 65. c. de sacra vinct. Marchin. de peste p. 3. c. 13. Et potest absolui sub conditione quantum possum; vel si materia est sufficiens Suar. num. 14. & disp. 26. sect. 6. num. 2.

69 Absolutio facta excommunicato tenet, si talis bona fide confessus est saltem sine peccato mortali Caiet. in sum. ver. absol. impedit. Nan. in man. c. 9. nu. 4. & in c.

fratres de pœnit. d. 5. num. 50. Roder. de regul. to. 1. q. 60. ar. 2. B. Med. in sum. lib. 1. p. 1. par. 1. De effectu excom. Negant Silu. confessio 1. q. 3. ver. 5. Sot. in 4. d. 21. q. 1. ar. 1. Sed verior prima opinio. Nam sola recipientis censura non irritat sacramentum, per se loquendo, sed tantum prohibet usum eius Suar. disp. 21. sect. 7. num. 1. Sayr. de censur. lib. 2. c. 3. num. 3.

70 Absolutio sub rati habitatione præterita, aut præterita valet Silu. confessor 1. q. 6. ver. 6. Nau. in c. Ilacuit de pœnit. d. 6. num. 105. & in man. c. 9. num. 8. Contrarium tamen alijs citatis docet Suar. to. 4. disp. 26. sect. 1. à num. 13. Lugo de Pœnit. disp. 19. sec. 2. q. 3. Vel enim superioris voluntas est conditionata, ut v. g. daret, si ego peterem; Et hæc non sufficit, quia absolutio debet absolute dari, & per voluntatem absolutam, & actu existentem, non quæ esset. Si verò voluntas sit in superiore existens, si sit merè interna, nihil operatur, quia iurisdicctio humano modo non datur, nisi per signa. Si verò illa voluntas aliquo exteriori signo manifestetur, licet non omnino explicita, valida erit absolutio. Sustinetur tamen Silu. opinio, si ex coniecturis rationalibus putatur, proprium Sacerdotis esse contentū, ut quando nouit, & non conqueritur.

71 Absoluendus est, qui se credit iterum peccaturum, si proponat abstinere. Vicit num. 198. V. Suar. disp. 32. sect. num. 2. Nau. in man. c. 3. num. 16.

72 Potest absolui ex causa, etiam qui non relinquit occasionem peccandi, si verè pœnitet, etiam si credatur peccaturus Nau. c. 13. num. 25. & seq. De hoc tamen vide Roder. in sum. p. 1. c. 49. Suar. vbi supra num. 4. Est autem duplex occasio peccati, proxima, & remota. Illa est, quæ vel ex suo genere talis est, quæ frequenter inducit homines talis conditionis ad tale peccatum: vel quæ experimento constat in hoc homine habere tale effectum. Necessè est autem, ut sit voluntaria, aliter quod illa nascitur, ut sic, non erit voluntarium. quare quando moraliter vitari non potest, non erit voluntaria

taria, neque assumpta; sed illata, vel potius necessitas quædam, vel impotentia, porpter quam non fit homo absolute indignus Suar. vbi supra. Quare excusantur, qui non sunt sui iuris, vt serui, ancillæ, filij, & filia sub patria potestate, sub quorum electione non est vitare huiusmodi occasiones, & ideo absolui possunt concurrentibus quatuor conditionibus, quas ponit Nau. in man: c. 3. num. 15. Prima vera peccatio præteritorum. Secunda verum propositum non peccandi, cum se inuenerit in ea. Tertia credulitas, quod Deo iuuante, non peccabit cum in ea se inuenerit. Quarta quod subsit aliqua rationalis causa non se sepelandi. Remota verò occasio est illa generalis, quam præbent officia, & artes, in quibus potest quis viuere absque peccato: ali quando tamen exercitium culpa in peccatum labuntur multi.

73 Absolui potest concubiniarius non dimissa concubina, si non est scandalum, nec periculum recidui Silu. ver. concubiniarius q. 2. Nau. vbi supra num. 19. V. Azor. p. 3. lib. 3. c. 6. q. 5.

74 Si alter negat peccatum, quod solcius confessus est prius, potest absolui: nõ enim plus credendum est locio Armil. ver. confessio parag. 2. Ang confessio vlt. parag. 9. Potest tamen interrogare etiam inspicie, quando non insurgit probabilis suspicio de confessione alterius Silu. confessio 3. q. 16.

75 Vfurarius publicus non prius absoluentus, quam satisfaciat, saltem dando cautionem iuratoriam c. Quamquam de vfur. in 6. Silu. rest. 6. q. 1. & vltra 9. q. 4. vers. 5.

76 Ad validitatem absolutionis venialium, sufficit, si vnus dispiciat, vt ibi fit vera sacramenti materia, supra quam cadat absolutio Roder. in sum. p. 1. c. 54. num. 5. Suar. disp. 31. sect. 6.

77 Peccans ex confidentia priuilegij, vel Bullæ, potest nihilominus virtute eiusdem priuilegij absolui Viuald. de confess. num. 42. nisi de mente concedentis aliud appareat Cord. lib. 5. q. 37. Nau. de

Iobel. not. 34. num. 6. & de poenit. & remis. cons. 36. Silu. ver. Indulgentia nu. 28. Roder. in Bull. cruc. parag. 19. d. 6. & probabile dicit idem Roder. de regul. t. 1. q. 20. ar. 16. licet dicat, contrarium esse tutius; quia sic interpretanda rationalis mens concedentis, ne ex illa concessione videatur fauere peccato, præbendo ansam delinquendi. V. Suar. de relig. to. 2. lib. 6. c. 13. tract. 6. qui priorem sententiam tutetur: & c. Quia circa de priuil. vbi Panor. & Anchar. V. Monet. de commut. vlt. vol. c. 8. in fi. Ricc. d. 372. p. 4. vbi plurimos refert.

78 Peccat mort. Confessarius, siue sit proprius, siue delegatus, non absoluens poenitentem, ritè dispositum: fit enim ipsi poenitenti grauis iniuria, cum sine causa priuetur sacramento, & cogatur iterum confiteri: idque verum est etiam in confessione venialium. Si tamen nullum adsit scandalum, & poenitens possit facile illud incommodum resarcire, non semper erit mort. Suar. disp. 32. sect. 5. num. 2.

79 Cum in Bulla dicatur, vt absolutus in foro poenitentia quoad aliquem effectum, postea in excommunicationem reincidentat, intelligitur quoad forum exterius, cum res est manifesta: alioqui potest se in omnibus gerere, vt absolutus Greg. XIII. vide Suar. de censur. disp. 7. sect. 8. Nau. de iudic. cons. 4. num. 8. Connch. de censur. disp. 14. dub. 16. num. 215.

80 Qui dubitat se absoluisse, potest iterum absolue Sot. in 4. d. 1. q. 1. ar. 8. vers. circa hoc tamen, cum conditione etiam sola mente retenta, scilicet, si te non absoluit Polanch. direct. c. 4.

81 Potes, & debes absolue notentem abstinere ab eo, quod non clare iudicas esse mortale Ang. confessor 4. parag. 13. Silu. confessor 3. q. 7. Nsi conscientia sibi dictaret, esse mortale sic absolue secundum eisdem.

82 Nomine casuum non veniunt irregularitates Nau. c. 17. num. 194. & 264. Nec censuræ. Idem num. 261. Silu. vorum 4. q. 3. vers. 10. & ver. casus, in principio. Oportet autem causam esse moraliter certam

rum : alioqui non est referuatus Suar. de
ralig. tract. 6. lib. 4. c. 5. num. 15. & seq.

83 Vigente schismate in capite vni-
uersalis Ecclesie, Ordinarij habent iurisdic-
tionem in casibus, alias Sedi Ap. referuatis
Anchar. cons. 409. num. 5.

84 Concedens casus, si concedat ali-
quam voti commutationem, intelligitur
concedere omnia eiusdem generis : & qui
vnum excipit cetera eiusdem generis vi-
detur concedere Nau. d. num. 161. Silu.
ver. Casus initio. Si tamen casus sint Pape-
les, illis concessis, intelliguntur etiam cen-
suræ Nau. vbi supra V. Pan. & Felin. in c.
Sedes de rescrip. Silu. confessor 3. q. 2. Su-
ar. to. 4. disp. 30. sect. 1. Mandos. in reg.
22. q. 23. num. 5.

85 In potestate alicui data confitendi,
non intelliguntur referuata c. 2. de poenit. &
rem. in 6. Clem. 1. de priuil. & Extrau. In-
ter cunctas co. Silu. confessor 1. q. 6. in fi.
Suar. disp. 28. sect. 4.

86 Mortuo Episcopo casus ab eo re-
feruati B. Med. in sum. lib. 1. c. 10. Excipe
casus in iure expressos, vel ipsius statuto
speciali, & constitutione perpetua Qua-
rant. ver. casus refer. in fi. Grass. de cas. re-
fer. lib. 1. c. 2. num. 59. & c. 4. reg. 11. Vgol.
de pot. Ep. c. 36. parag. 1.

87 Omne sacrilegium est casus Episo-
palis de consuetudine Silu. ver. casus q. 4.
Nau. vbi supra num. 262. Si Episcopus si-
bi referuet peccatum sacrilegij, non intel-
ligitur, sibi referuare copulam cum Moniali,
aut religioso, aut sacris initiato Lopez in tr.
p. 1. c. 75. Sayr. clar. reg. lib. 8. c. 5. num.
21. De iure, nullum casum referuari Epis-
copo docet Suar. disp. 29. sect. 3.

88 Regularis iter faciens, si non habet
socium eiusdem religionis, potest sæculari
Sacerdoti confiteri, & ab eo ab omnibus
peccatis absolui, præterquam ab ijs, pro
quibus esset Sedes Apost. consulenda In-
noc. VII. ord. Prædic. & Sixtus III. ord.
Min. vt referunt ad verbum Confess. &
Roder. in collect. priuil. Nec est necesse
huiusmodi confessorum esse ab Episcopo
approbatu Suar. disp. 28. sect. 4. num. 5. Et te-
pore Inhibiti potest absolute alteri Con-

fessori approbato, siue regulari, siue sæcu-
lari, & c. Roder. in sum. p. 1. c. 184. num.
6. Nau. de priuil. cons. 23. V. Vgol. de
pot. Ep. p. 1. c. 7. parag. 2. num. 8. Id ta-
men non procedere quoad illas Religio-
nes, quibus Apostolicum priuilegio conces-
sum est, ne earum Religiosi ijs grauijs vt pos-
sint sine suorum Superiorum licentia, do-
cet Additionator ad d. cons. Nauar.

89 Per c. Liceat Conc. Trid. sess. 24.
de refor. possunt Episcopi absoluerè a ca-
sibus, sed Ap. referuatis, & dispensare etiam
cum vagabundis, aduenis, inter agentibus,
etiam si facile sint in patriam redi-
ruri, & cum religiosis, qui cum à suis Su-
perioribus in aliquo casu absolui non pos-
sunt, de eorum licentia ad Episcopum ac-
cedunt Suar. disp. 30. sect. 2.

90 Absolutus à referuatis ab eo, qui
non potuit, sed bona fide, cum recie-
rit, tenetur eadem peccata iterum confi-
teri Cai. in sum. ver. Confessio, c. vlt.
Arag. confessio 4. parag. 12. Si tamen
huiusmodi confessor potest absoluerè ab
aliquibus, licet non ab omnibus, sufficit
postea illa tantum confiteri, à quibus il-
le non poterat absoluerè Ang. confessio
6. parag. vlt. Silu. confessor. 3. num. 17.
in fi. si tamen huiusmodi Confessor po-
tuit ab aliquibus absoluerè, licet non
ab omnibus, sufficit posteam illa sola
confiteri, à quibus ille non potuit ab-
soluerè. Idem Confessio 5. parag. vlt.
Silu. Confessor. 3. num. 1. in fi.

91 Qui potest absoluerè à casibus
suis Episcopi, potest etiam absoluerè
à casibus aliorum Episcoporum eos et-
iam, qui sunt alienæ Diocesis. Cai.
in sum. ver. absolutio 2. S. Ant. p. 3.
tit. 17. c. 4. Suar. vbi supra Nau. c.
27. num. 261. B. Med. lib. 1. sum.
c. 10. parag. 3. contra Sot. in 4. d. 18.
q. 2. ar. 4. Nisi illi forenses idem ad
talem Confessorem accederent, vt libe-
rius peccarent Vivald. de absol. num. 58.
Sed hi absolui non possunt, non ex de-
fectu iurisdictionis, sed ex praua disposi-
tione ipsorum poenitentium, Causa tamen

scandali, aut satisfactionis, quando scilicet adiuncta est excommunicatio, vel crimen est notorium, remittendi sunt ad proprium pastorem Silu. confessor 1. q. 13. De alijs verò confessoribus communibus non habentibus facultatem circa reservata, dicendum, quod vel poenitens habet casus in vitroque Episcopatu reservatos, vel saltem in Episcopatu confessoris, & tunc absolvere non potest: Si verò casus sit reservatus in Episcopatu poenitentis, tunc absolvi potest: quia huiusmodi poenitens indicandus est, vt incola loci illius, & iuxta forum eius Diocesis Suar. & Caiet. vbi supra Lugo de poenit. disp. 20. num. 68. & seqq. sect. 5.

92 Si quis etiam hæreticus ratione ignorantia excommunicationis eam non incurrit, eius peccatum potest à quocumque Confessore absolui Sanchez in sum. lib. 1. c. 8. num. 5.

93 Delegatus ad absolueudum à reservatis tenetur aut sacramentaliter absolvere, aut rem integram relinquere: nec potest reservationem tollere, nisi sacramentaliter absolueudo Suar. vbi supra sect. 4. num. 3.

94 Qui habet casus reservatos absolutus ab alijs mitti solet ad Superiorem pro reservatis Sor. in 4. d. 18. q. 2. ar. 5. Nau. in man. c. 26. num. 6. & in c. Consideret parag. Cautus de poenit. d. 5. num. 12. Silu. confessio 1. q. 19. Inno. ex Suar. disp. 31. sect. 3. In casum necessitatis in quo oportet, vel adimplere præceptum annuæ confessionis, aut communicare, aut celebrare, potest inferior absolvi à reservatis non directè, & per se, licet habeant annexam excommunicationem cum onere tamen se presentandi superiori, vt ab illis directè absoluantur. Valent. to. 4. disp. 7. q. 1. p. 1. v. s. fe. xus casus. vbi negat absolui posse huiusmodi poenitentem, si casus habeat annexam excommunicationem: Episcopus potest à solis reservatis absolvi: pro alijs verò mittere ad inferiorem, cui omnia etiam reservata confitentia sunt Nau. in d. parag. Cautus num. 12. id tamen Episco-

pus facere non potest absque necessitate Suar. disp. 31. lect. 1. dicto 2. vbi num. 10. contra Nau. docet absolutum à Superiore à solis reservatis sacramentaliter, non teneri eadem inferiori confiteri: Melius tamen facturum Episcopum, si audito peccato reservato auferat reservationem, & ad inferiorem remittat, cui integre confiteatur, vt cum Suar. docent communiter recentiores teste Lugo de poenit. disp. 17. num. 4. Vist. in sum. num. 163. putat Episcopi absolutionem esse tantum à censuris, sed fallitur: Neque enim omnes casus Episcopo reservati habent annexam excommunicationem. Inferior habens auctoritatem absolueudi à reservatis, si aliqua specialis necessitas, aut causa rationalis ad sit potest à solis reservatis absolvi, non tamen delegare Suar. vbi supra num. 8.

95 Absolutus ab eo, qui intendebat, & poterat ab omnibus absolvi, non tenetur postea superiori reservata oblita, etiam culpabiliter, confiteri, sed potest cuius Silu. confessio. q. 4. Couar. in c. Alma p. 1. parag. 1. num. 12. Nau. in d. parag. Cautus num. 32. & in Man. c. 36. num. 13. Suar. vbi supra num. 17. Intendit autem saltem virtualiter ab omnibus absolvi etiam à censuris in quantum potest, qui solum dicit Absolui Nau. in d. parag. Cautus num. 33. Sor. in 4. d. 22. q. 1. ar. 1.

96 Etiam qui sic confessus est, & absolutus à reservatis, non tenetur amplius ad illa, vt reservata Silu. vbi supra q. 39. Intellige si sit absolutus à reservante: quia satisfit superiori, & impletur totum id, quod per reservationem intenditur: & ita quasi ordinario iure finitur reservatio: quod cessat, si huiusmodi absolutio nulla fiat ab inferiore Suar. lect. 4. cit. num. 9. & 22. 5. Ant. p. 3. tit. 14. c. 19. parag. 17. Roder. de regul. to. 1. q. 21. ar. 7. licet in Bull. Cruc. parag. 9. dub. 4. contrarium afferat.

97 Absolutus à reservatis animo faciendi omnia ad iubilæum requisita, licet postea illa non faciat, absolutio tamen

tenet

tenet Nauar de orat. Miscell. 93. & de poenit. & remiss. cons. 19. Cord. in sum. q. 21. Suar. vbi supra num. 23. dicem contrarium esse improbabile.

98 Ablata censura nihil restat in peccato reseruatam Cai. in sum. ver. Casus. Nau. c. 27. num. 261. & sublata reseruatione Papæ, etiam Episcopi intelligitur sublata Nau. loc. cit. & in c. Quorundam, de iudæ. noct. 11. glo. fi. num. 35. Confess. in Sumar. tit. 17. c. 6. hoc enim ipso quod. Pastor supremus, seu altior sibi referat casum, extrahit illum à iurisdictione omnium inferiorum Suar. to. 4. disp. 3. sect. 4. num. 26. & probabile dicit, & in praxi securum Tolet. lib. 3. c. 14. num. 4.

99 Qui habet facultatem à Papa absoluenti ab omnibus, si Episcopus particulari decreto reseruat aliquos casus, non poterit ille absolvere Greg. XIII. vt asserit Graff. p. 1. lib. 1. c. 13. num. 57. Si verò daretur facultas per Iubilæum, potest ab omnibus. Idem nu. 58. In primò casu contrariū rectius docet Suar. disp. 7. sect. 1. de censur. quia huiusmodi confessor est Delegatus Papæ, & ideo potest ab omnibus à quibus potest Papa. & de Papæ declaratione non constat, nec cogimur credere Graffio. V. Alter de censur. to. 1. lib. 4. disp. 4. c. 2. dub. 2.

100 In magno abusu reseruationis casuum potest Curatus absolvere sine licentia Episcopi: habet enim potestatem iure diuino, quæ non est temerè restringenda Sor. in 4. d. 18. q. 2. ar. 5. circa 2. arg. & probabile putat Suar. disp. 29. sect. 4. licet ipse in contrariam magis inclinēt. Ang. ver. casus, docet absolui potest aliquem à casu reseruato, quando videt Confessor in aliquo particulari non expedire eius salutem, immo obesse, si remittatur. Sed contrarium docet Silu. confessor 3. q. 1. V. Nau. de poenit. & remiss. cons. 24.

101 Peccatum mentis posset reseruari, sed malè fieret Cai. 2. 2. q. 11. ar. 4. Suar. sect. 4. cit. Sor. d. 5. V. Sanch. in sum. lib. 2. c. 8. num. 5.

102 Absolutus à reseruationis virtute Iubilæi prima eiusdem hebdomada, si reinci-

dat, potest iterum absolui Reginald. lib. 8. num. 64.

103 Valida est absolutio à peccatis reseruatatis, & ab excommunicatione virtute Indulgentiarum reuocatarum, si renuntiatio invincibiliter ignoratur Suar. disp. 57. sect. 2. modo 2. num. 9.

104 Confitens virtute Iubilæi, aut alterius privilegij, sed culpabiliter oblitus peccati reseruati, aut cui annexa est excommunicatio; si culpa talis sit, quæ reddat sacramentum nullum, non tollitur reseruatatio etiam quoad expressa in confessione; quia illa neque est confessio, neque absolutio, & ita nil est operata: quare transacto tempore Iubilæi non poterit ab inferiore absolui Suar. disp. 32. sect. 4. num. 22. Nau. de orat. miscell. 59. num. 131. Roder. in sum. lib. 1. c. 55. num. 6. Etsatis colligitur ex eodem Nau. in c. Consideret, & parag. Cautus de poenit. d. 5. & c. 1. dist. 6. supponit enim in his locis confessionem integram, qualis non est cū interuenit culpa reddens sacramentum nullum.

105 Non semper tenetur Superior concedere subdito facultatē, vt possit à reseruatatis ab alio absolui, vt cum peccatum vergit in detrimentum communitatis, aut tertie personæ, aut cum timet ex veniæ facilitate, facilitatem peccandi S. Th. opsc. 19. Ang. ver. confessio num. 31. Armill. ver. confessio num. 35. Sor. in 4. dist. 18. q. 2. ar. 5. Si tamen poenitens meritò timet aliquò graue damnum extrinsecū ab ipso Confessore, aut si superior sit ignorans, aut improbus, &c. tenetur ex iustitia hanc facultatem concedere. Regularitè autem debet se faciliè potius, quam difficilem præbere, maximè quando videt ex negatione graue damnum spirituale poenitentis, nisi sit in alterius damnum: Suar. disp. 30. sect. 4.

106 Valdè dubium est apud non nullos neotericos, Vtrum pro puellis, quæ rationes scandali non possunt se Superiori præsentare; nec Confessarius vult onus peccandi facultatem subire dentur casus reseruati, ita vt semper illis maneat obligatio

tio peccata, si quando habuerint referuata, illa de nouo confitendi. Tu tene partem affirmatiuam

107 Cœpta confessione intra tempus Iubilæi, si non poterit perfici, eo transacto abolui; poterit à commissis vsq; ad tempus finiti Iubilæi, & in votis dispensari. Lugo de pœnit. disp. 20. num. 133. & seqq.

SATISFACTIO

1 **S**atisfactio est pro illata iniuria, voluntaria recompensatio secundum æqualitatem iustitiæ, cum proposito eam iterum non commitendi Silu. ver. Satisfactio, initio.

2 Tenetur Confessor imponere satisfactionem: nõ tamen semper per modũ præcepti, sed vel illam applicare, si pœnitens velit illam assumere, vel solum consulere, vt faciat. Potest etiam imponere sine obligatione, sub conditione; si hoc feceris, tibi seruiat in satisfactionem; potest autem Confessor satisfactionem præcipere Suar. to. 4. disp. 38. sect. 3. addens obligationem imponendi satisfactionem, ex genere uo grauem esse, cum pertineat ad integritatem sacramenti. Aliquando tamen posse nullam imponere, vt quanda pœnitens est impotens, vt si sit morti propinquus præcipue si nihil percipere possit. V. Lugo de pœnit. disp. 25. sect. 4.

3 Tenetur pœnitens acceptare pœnitentiam, & implere Vict. num. 22. Tolet. lib. 3. c. 9. Primum negant 10; med. de confess. q. 41. Nau. c. 26. num. 20. Vtrumq; negat Caiet. to. 1. opusc. tract. 6. q. 2. ad 2. & in sum. ver. satisfactio obligare ad mortale, si absit contemptus. Communior tamen, vt testantur S. Ant. p. 3. tit. 14. c. 19. parag. 19. Suar. vbi supra sect. 7. Vict. & Tolet. vbi supra docet, teneri sub mortali adimplere non est tamen iteranda confessio, si non impleatur etiam ex proposito, & contemptu Nau. alijs cit. c. 9. num. 17. Ni-

si ante confessionem habuisset animum non implendi, & iusto Confessoris præcepto non obediendi Tolet. lib. 3. c. 10. num. 6. Et Nau. vbi supra, Silu. confessio 1. q. 25. docent esse mortale non acceptare, quando non vult à Deo puniri, neq; hic, neq; in purgatorio. Non est tamen mortale non acceptare, si imponatur indiscreta, quia Sacerdos abutitur clauibus. Medicinalem pœnitentiam, vt quæ præseruat à reciduo, omnes docent, recusari non posse Nau. in c. Ponat, de pœnit. d. 5. num. 13.

4 Pœnitentiam pro veniali impositam non tenetur quis sub mortali adimplere Ang. confessio 1. num. 13. Nec impositam pro mortali, si leuis sit: aut si pro mortali, iam confessio Suar. vbi supra: aut si partem tantum omitas; aut si Confessor noloit sub mortali obligare Med. & Suar. loc. cit.

5 Secundus: Confessor potest prioris pœnitentiam mutare, etiam non reiterata confessione Vict. num. 213. Nau. num. 46: num. 22. & de pœnit. & remis. cons. 26. etiam si sit inferior Dec. in c. At si Clerici parag. De adulterijs, de iudic. num. 4. glo. in c. Tempora pœnitentis, ver. tuo iudicio 26. q. 7. Silu. confessio 3. q. 27. Ang. confessio 6. num. 4. modo adfit iusta causa Nau. num. 22. cit. & de voto cons. 3. & de pœnit. & remis. cons. 25. Et modo imposita a sit pro ijs peccatis, à quibus inferior posset absoluere Silu. Ang. Nau. cit. Snar. vbi supra sect. 10. Quare si pœnitentia iniuncta sit à Superiore pro reseruatis, nequit inferior iure suo commutare; nisi ex moraliter præsumpta Superioris voluntate, vt cum facile adiri nequit: aut utilitate ipsius pœnitentis Nau. num. 22. cit. Suar. Ang. § lu. ubi supra. An autem ea commutatio fieri possit extra confessionem Vict. & Nau. affirmant. Contraria tamen opinio communis est Silu. Ang. Suar. loc. cit. & aliorum, quia cum in hoc foro eodem sit potestas ligandi, & soluendi, sicut extra confessionem ligare non potest, ita nec soluere.

6 Accipiens Indulgentiam plenariam non tenetur ad pœnitentias, impositas, S. Tho.

S. Th. suppl. q. 26. ar. 1. Silu. ver. Indulgentia q. 9. Cai. opusc. de Indulgentijs. Nau. de Iubil. not. 31. num. 53. Suar. disp. 50. sect. 2. dicto 3. Et si est 40. ann. liberatur à tot dierum poenitentia Suar. sect. 5. num. 14. Et si in Indulgentia dicatur: De iniunctis sibi poenitentijs, de illis tantum intelligitur, non autem de alijs ad condignam satisfactionem: secus si dicatur simpliciter, 40. ann. aut dierum, tunc enim, de omnibus intelligitur Nau. vbi supra. Quod si poenitens nolit liberari ab obligatione implendi poenitentias, iniunctas, sed pro alijs lucrari indulgentias, id obtinebit Suar. vbi supra sect. 3.

7 Existens in peccato mortali, secundum Molin. de confess. q. de poenit. iniunt. extra grat. implet. potest satisfacere pro peccatis remissis. Negant S. Tho. vbi supra q. 14. ar. 2. Silu. ver. Satisfactio q. 7. Couar. in. c. Alma p. 1. parag. 4. num. 8. & seq. Alij docent, eam satisfactionem habere effectum, recedente fictione. sic Caiet. to. 2. opusc. 6. q. vi. & in sum. ver. satisfactio, Nau. in c. 1. de poenit. d. 6. num. 46. & seq. & in man. c. 3. num. 6. Suar. disp. 36. sect. 8. afferet. 3. Vict. num. 203. Toler lib. 3. c. 11. num. 4. Doctores. tamen prioris sententiæ id non concedunt, affirmantes satisfieri quidem præcepto Ecclesiæ, & Confessoris, non Dei nisi satisfactio relinquat effectum in satisfactione, vt ex ieiunio debilitatem; & ex elemosyna diminutionem substantiæ: tunc enim persequentem poenitentiam acceptæ sunt secundum illud, quod de his remanet S. Tho. vbi supra art. 3. Silu. q. 7. cit. Suar. disp. 37. sect. 2. dub. 2. Valent. to. 4. disp. 7. q. 14. p. 3.

8 Pro iniuncta elemosyna satisfacit etiam, qui dat extremè egeni, licet aliàs ad id ex charitatis præcepto teneretur Sor. in 4. d. 19. q. 2. ar. 1. Vict. num. 205.

9 Qui non potest perse, potest per alium satisfacere S. Tho. 4. contra Gent. c. 55. Vict. num. 208. intelligitur, si satisfaciens sit in gratia, idem de satisfactione, vt est poena pro peccatis præteritis, non verò, vt est medicinalis S. Tho.

supp. q. 13. num. 2. Sor. vbi supra ar. 5. Suar. disp. 38. sect. 9. Valent. vbi supra, vers. pertinet etiam S. Ant. p. 3. tit. 15. c. 20. parag. 1. & com. Eaque satisfactio per alium impleta sufficit ad satisfaciendum, ex opere operato Suar, vbi supra num. 3.

10 Satisfaciens pro alio, non potest simul pro se satisfacere Silu. vbi supra q. 5. & ver. suffragium q. 3. Nisi fortè per diuinam misericordiam, non ex debito Ang. ver. satisfactio parag. 5. aut per modum, meriti de congruo tantum, non quoad solutionem poenæ. S. Bon. in 4. d. 20. p. 2. in fi. Suarez disp. 48. sect. 2. in fi.

11 Potest Confessor impositam à se poenitentiam ex causa minuere Nau. c. 16. num. 2.

12 Canones poenitentiales intelliguntur pro foro exteriori Nau. c. 8. num. 22. Suar. disp. 38. sect. 4.

13 Quod Concilium Trid. sess. 24. c. 8. de refor. dicit, imponentam publicam poenitentiam scandaloso Nau. vbi supra putat non intelligi de Confessarijs. Sed contrariam sententiam tuetur Suar. vbi supra sect. 6. dub. 3. asserens de communiquando huiusmodi poenitentia est necessaria ad tollendum scandalum; vel ad satisfaciendum Ecclesiæ in crimine publico, & notorio, alias non esse obligandum poenitentem ad acceptandum huiusmodi poenitentiam, præcipuè si habeat rationabilem causam non accipiendi.

13 Per illam clausulam generalem, Quicquid bonifeceris, &c. eleuantur bona opera ad satisfaciendum ex opere operato S. Th. quol. 3. ar. 28. P. Sor. de satisfact. sect. 2. Nau. vbi supra num. 24. Et de poenit. dist. 6. in principio num. 36. & concedit Ang. confessio 5. parag. 3. modo ita iniungatur, vt poenitens intelligat: alias non valet, nisi, ex vi operis. Intellige quoad satisfactionem pro peccatis confessis in illa confessione Suar. vbi supra sect. in fi.

14 Possunt imponi in poenitentiam satisfactoriam actus interni, quod laudabiliter fit cum agrotis Suar. vbi supra dub. 1. in fi.

enim actus interni satisfactorij Sor. in 3. d. 19. q. 2. ar. 1.

15 Potest imponi in poenitentiam opus aliàs debitum Sor. loc. cit. dub. ult. Nau. in c. 1. de poenit. d. 6. num. 4. & in man. c. 3. num. 4. & c. 26. num. 25. Viçt. num. 205. Suar. vbi supra lect. 6. dub. 5. Tolet. lib. 3. c. 11. Si tamen ira expresse intendit Confessor Sor. & alij cit. Viçt. num. 207.

16 Qui non imponit parem poenitentiam peccato, monere debet poenitentem S. Tho. vbi supra Nau. num. 22. cit.

17 In satisfactione primum locum obtinet elemosyna. Secundum oratio. Tertium ieiunium Silu. vbi supra q. 9. At secundum Sor. vbi supra ar. 3. in executione primum est ieiunium, postea oratio, tertio est elemosynam.

17 Satisfacit qui poenitentiam implet tempore Missæ de præcepto Ang. ver. ferrix parag. 5. Suar. vbi supra Sor ar. 1. cit.

19 Qui impostam poenitentiam non facit tempore præscripto, debet facere alio Armill. ver. satisfactio parag. 3. B. Med. in sum. lib. 2. c. 6. vers. la quarta dimanda. quòd si nullum præscriptum est tempus, quamprimum commodè potest. Si verò nimium differat, peccat mortaliter Suar. vbi supra lect. 7. num. 6.

20 Non potest imponi pro poenitentia ingressus religionis Silu. confessio 1. q. 28.

21 Satisfacienti per indulgentias potest non imponi poenitentia, nisi sit præseruatiua. sic colligitur aperte ex doctrina Suar. disp. 33. sect. 3. dub. 3. Consultius tamen est aliquam imponere Tolet. lib. 2. c. 12.

22 Satisfactiones religiosorum communicari non possunt alijs nisi ab ipso operante. Valet tamen illa applicatio, & applicatio Prælati ad quandam impetrationem temporalem, & indirectam. Lugo de poenit. disp. 27. sect. 8. num. 136.

INDVLGENCIA.

SVFFRAGIVM.

Indulgentia est absolutio ab iniuncta poenitentia in foro poenitentiali Cai. to. 1. opusc. 15. c. 2. vel Est donatio alicuius sumpti de thesauro Ecclesiæ spirituali, facta peccatori, vt inde satisfaciatur Deo poenitentiam creditori Silu. ver. indulgentia num. 3. in fi.

2 Suffragium est auxilium quoddam, quod vnus fidelis alteri præbet, ad obrinendam à Deo remissionem poenitentiam, vel aliquid huiusmodi Suar. de poenit. disp. 48. initio.

3 Per Indulgentiam per modum suffragij, significatur non fieri per proprium actum iurisdictionis, & absolutionis iudicialis, sed per modum amicalis communicationis, seu elemosynæ quæ à viuentibus fit animabus Purgatorij. Per eam tamen ad æqualitatem, & ex iustitia solvunt debita earum Suar. to. 4. disp. 48. sect. 6. num. 5. Vide eundem disp. 53. sect. 3. num. 15.

4 Non acquirit indulgentiam pro peccatis, aliàs remissis, qui est in peccato mortali Nau. de iubil. not. 12. num. 3. Silu. ver. indulg. num. 20. Suar. disp. 52. sect. 2. num. 6. Pium tamen putat Silu. dicere recipi effectum, recedente fictione ex præsumpta concedentis voluntate.

5 Ad indulgentiam requiritur causa quæ, si non sit proportionata, valebit pro rata Felin. trac. de Indulg. num. 21. Nau. vbi supra not. 15. num. 3. Suar. disput. 54. sect. 3. num. 9.

6 Qui melius facit opus, plus lucratur indulgentiæ Nau. not. 19. num. 17. Cord. lib. 1. qq. q. 33. vers. ult. Si opus illud iniunctum compleat sufficientem causam ad totam illam indulgentiam concedendam, qui illud melius, & deuotius facit, nihil plus consequitur. Si autem non compleat, &c. tunc fieri potest, vt qui deuotius facit opus, maiorem indulgentiam

conle.

consequatur: ac deniq; vt augendo boni-
bonitatem, seu circumstantias operi, tan-
dem obineat totum indulgentiæ effectum
Suar. disp. 52. sect. 8. num. 4.

7 Oportet esse in gratia tempore ope-
ris, quo quis acquirit indulgentiam Cai vbi
supra. Sufficit verò, secundum Nau. vbi
supra esse in gratia, cum facit opus prin-
cipale, & proximum. Secundum alios suf-
ficit esse in gratia tempore consecutionis
indulgentiæ. Sic S. Ant. p. 3. tit. 10. c. 3.
parag. 5. dub. 6. Silu. ver. Indulgent. num.
32. Fel. vbi supra num. 4. Suar vbi supra
sect. 5. num. 8.

8 Indulgentiam non potest dare capi-
tulum sede Ep. vacante: Nec Vicarius ge-
neralis Episcopi Felin. vbi supra num. 28.
licet Panor. in c. Cum olim, de mai. & obed:
dub. 13. contrarium sentiat. Potest vero
Episcopus, licet non Sacerdos S. Tho.
suppl. q. 26. ar. 2. Silu. vbi supra num. 13.
Item Abbas excomissione, vel priuilegio,
vel consuetud ne præscripta c. Acceden-
tibus de excess. Præf. V. Nau. not. 31.

9 Cum duo Episcopi subordinati con-
cedunt 40. dies visitanti Ecclesiam, qui fa-
cit habebit octuaginta Suar. disp. 55. sect. 1.

10 Episcopus potest dare 40. dies in-
dulgentiæ: & in Ecclesiæ dedicatione
vnum annum non plus, licet sint plu-
res Episcopi, c. Cum ex eo, de poenit. &
rem. in ant. & c. si. eo. tit. in 6. Intel-
lige non plus pro eadem causa. Quod si
Episcopus det annum, & Archiepiscopus
etiam annum, subditi Episcopi habebunt
vtrumque Silu. vbi supra num. 15. Ne-
gant Suar. disp. 53. sect. 2. modo 4. An-
har. in d. c. Cum ex eo. num. 9. relato Io.
Andr.

11 Cardinales concedere possunt in-
dulgentias, vt Episcopi Tolet. lib. 6. c. 25.
Immo Cardinales, & Sum. Poeniten-
tarius concedunt centum dies vt de con-
suetudine testantur Nau. not. 31. num.
17. Suar. vbi supra. Legatus potest
quod Episcopus com. V. Felin. vbi su-
pra.

12 Episcopus potest dare indulgen-
tiam etiam non subditis de consensu suo

rum Episcoporum Pan. in c. Quod au-
tem, de poenit. & rem. num. 7. Pifa-
nel. ver. Indulgentia num. 2. Silu. eo.
num. 14. Felin. num. 25. Nau. not. 31. num.
12. & seq.

13 Episcopus non potest dare indul-
gentias pro defunctis Nauar. not. 22. num:
5. Suar. alios referens disp. 55. sect. 3. num.
9. quia non sunt eius subditi.

14 Dies indulgentiarum sunt vtilis,
anni verò continui idest indulgentia v.g. 40.
dierum tollitur poenitentia 40. dierum,
etiam si implenda esset biennio; at per in-
dulgentiam vnus anni tollitur poeniten-
tia, vno anno implenda Pan. in c. Cum ex
eo, de poenit. & rem. num. 6. Nau. not.
31. num. 33.

15 Anni, & dies indulgentiarum in-
telliguntur de illis, qui in poenitentiam
iuste iniungerentur Silu. vbi supra num.
18. Sot. in 4. d. 21. q. 2. ar. 1. Remitti-
tur autem tanta poenitentia purgatorij, quan-
ta per poenitentiam vniuersi diei, vel an-
ni remitteretur Suar. disp. 50. sect. 5.
num. 11.

16 Cum il Billa dicitur: contritis, &
confessis, requiritur actualis confessio S.
Ant. p. 3. tit. 20. c. 3. parag. 5. dub. 5.
Etiam si non habeat nisi venialia Röder. in
sum. p. 1. c. 184. num. 12. quo & si tutius;
non videtur; tamen necessarium. Sufficit
enim contritio, cum proposito confitendi in
quadagesima Pan. in c. Omnis vtriusque
de poenit. & rem. num. 21. Silu. ver. indul-
gentia num. 20. Ang. eo. parag. 17. Nau. not.
18. num. 6. Suar. disp. 50. sect. 5. & disp. 51.
sect. 3. Requiritur enim confessio solum,
quatenus necessaria ad tollendum obi-
cem; id autem sufficienter facit contritio.
Cum autem requiritur confessio, qui con-
fiteri non potest non, priuatur indul-
gentia, si habeat contritionem Nau. vbi
supra num. 14. V. Suar. sect. 3. cit. vbi
num. 5. cum communi docet, habentem
tantum venialia, non teneri ad confessio-
nem, nisi id in indulgentia specificè decla-
retur. De mortalibus verò, docet neces-
sariam esse confessionem, quando id ex-
presse postulatur in concessione indul-
gentiæ,

gentiæ, tamquam conditio necessaria. de quoidem num. 16. adde, vel nisi ad indulgentiam requiratur Eucharistiæ sumptio.

17 Indulgentia data pro articulo mortis, semel excepta expirat, nisi aliud sit expressum in concessione; aut nisi sint plures concessiones Nau. not. 30. a num. 3.

18 Quando conceditur indulgentia pro tempore mortis, sufficit articulus praesumptus; nisi aliud exprimat Fel. de indulg. num. 7. S. Ant. vbi supra parag. 5. initio Nau. not. 30. num. 3. Silu. vbi supra num. 25. V. supra ver. Interpretatio num. 61.

19 Etiam Cæcumenus acquirit indulgentiam in qua non necessario requiritur confessio Nau. not. 31. num. 48 & not. 32. num. 9.

20 Cum non taxatur elemosinæ summa, intelligitur danda pro ratione status. Itaq; diues, qui parum dat, parū lucratur S. Tho. suppl. q. 25. ar. 2. ad 3. Silu. vbi supra Ang. ver. indulgentia parag. 2. Suar. verò disp. 5. sect. 5. num. 6. docet sufficere etiam minimam quantitatem Religiosus licet nihil habeat in particulari, si tamen habeat in communi, quatenus quæ habet Conuentus, habent singuli partialiter: quod dat Conuentus, omnes specialiter dant, idq; sufficit ad veram elemosinam. Requiritur tamen, vt omnes Religiosi Conuentus id sciant, aut si item intra hebdomadam, scientes raram habeant à Superiore factam, satisfaciunt etiam dando per alium vt per amicum, vt si hic pro eo det. P. Iugo de panit. disp. 27. num. 115. & seq.

21 Cum datur indulgentia visitanti Ecclesiam certo die, intelligitur semel. Si verò sit perpetua, toties, quoties Sil. vbi supra Nau. not. 1. num. 37. Fel. num. 23. Suar. disp. 57. sect. 1. num. 6. Intelligitur cum Fel. & Nau. modò non fraudulenter, Sed causa deuotionis ad Ecclesiam accedat. Quòd si concedatur ad aliquot dies, licet suar. vbi supra num. 8. vel si lucrari non posse nisi semel, quòd longius illud tempus concessum videatur pro necessitate populi: Cordi tamen de indulg. q. 32.

docet, singulis diebus lucrari posse, & sic communiter praticari & Anchar. in c. Cum ex eo, de poenit. & rem. num. 9. & Ang. vbi supra parag. 4. docent etiam indulgentiam vnus diei acquiri posse toties, quoties.

22 Prædicans indulgentias indilcretas, idest non iuridicans, nec verisimiles, peccat mort. Clem. 1. parag. 2. de priuileg. Silu. vbi supra, Nau. not. 31. num. 5.

23 Concedens indulgentias potest illis vii S. Tho. suppl. q. 27. ar. 4. Ang. vbi supra parag. 23. Fel. num. 21. Suar. disp. 52. sect. 1. a num. 14. vbi etiam docet concedentem posse sibi directè dare indulgentiam, contra S. Tho. Silu. vbi supra q. 7. ver. 4. & alios cit.

24 Indulgentia perit, destructo proprio loco Silu. vbi supra num. 7. Nau. not. 31. num. 27. Suar. vbi supra dub. 3. num. 9. Nisi ex verbis privilegij constaret non limitari ad hunc certum locum quasi materialem; sed concedi Ecclesiæ, quam v. g. talis religio habet in tali loco Suar. ibidem. Adde ex eodem, & Imola cons. 44. aut nisi statim reedificetur in eodem Situ. Sunt qui dicant non perire indulgentiam, si illa Ecclesia alibi transferatur auctoritate superioris. Sed id non admittit Suar. loco cit. V. eundem de legib. lib. 8. c. 5. num. 8. Monet. de commut. vlt. vol. c. 8. num. 332.

25 Indulgentia durat etiam post mortem concedentis Silu. vbi supra num. 6. Nau. not. 31. num. 25. Suar. vbi supra modo 1.

26 Indulgentiæ reuocatio, aut suspensio ante notitiam non nocet Nau. vbi supra num. 28. Silu. num. 7. Suar. modo 2. Valent. 1. 2. disp. 7. q. 5. p. 1. dub. 2. Intellige autem etiam de notitia particularis personæ.

27 Per iubilæum anni sancti non suspenduntur Indulgentiæ concessæ particularibus personis; neq; concessæ ab alio, quam à Papa, Nau. not. 28. num. 12. & seq. Nisi exprimat idem not. 33. num. 3. vt expressit Clem. VIII. & Urbanus VIII. de concessis singularibus personis V. Sanchez de mat. lib. 8. disp. 33. num. 60. Nec indulgentiæ pro defunctis Zecch. de indulg. c. 4. num. 5. ver. Vnde cum ex, &c. in fi. Neo indul.

indulgentiæ non plenariæ Nau. not. 28. nu. 1. F. Hier. Gratia de iubil. c. 3. Nec priuilegia, concessa non ratione indulgentiæ plenariæ Zecch. vbi supra.

28 Cum in Bulla dicitur, quod absolui possint ab omnibus censuris, & pœnis, non intelliguntur irregularitates. Nomine vero pœnæ intelliguntur illa, quæ impediunt absolutionem à peccatis, quia ad illum finem datur Nauar. in man. cap. 27. nu. 254.

29 Indulgentiam concessam certum quid facienti non lucratur, qui tale opus non exequitur, licet per impotentiam, aut naturalem obliuionem, aut quamlibet aliam causam, quantumuis inuoluntariam, opus committatur S. Tho. quol. 2. art. 16. Suar. disp. 52. sect. 5. num. 1. Cord. lib. 1. qq. q. 23. requiritur enim tale opus, ut conditio necessaria ad indulgentiam Nau. not. 19. num. 4. Quod si ad tale opus perficiendum tempus iniunctum iam præteritum sit, permutari potest in aliud pium opus, si ea permutatio sit in Bulla concessa, Vgol. de pot. Episc. c. 41. parag. 3. num. 5. vers. quoad 3. quæst. Roder. in sum. p. 1. c. 184. num. 12. Fieri, & adolentes tenentur ad ieiunia indicta per iubilæum, alioqui non lucrantur. Azor. p. 1. lib. 7. c. 17. q. 3. Potest tamen ieiunium in alia opera pia commutari, id enim conceditur in Bulla Iubilæi P. lugo de pœnit. disp. 27. num. 218. vbi de confessionem, & communionem docet commutari non posse, nisi Bulla id exprimat.

30 Concesso aliquo priuilegio, ut dicta vna missa liberetur anima à Purgatorio, sufficit qualibet missa, siue de Sancto, siue de feria. Si autem requiratur missa de Requiem, hæc necessarîo dicenda est; alioqui quoad indulgentiam nihil defuncto prodest. Roder. de regul. to. 2. q. 86. ar. 4. Nau. de pœnit. & remis. cons. 39. Indulgentiæ enim sunt stricti iuris saltem quoad tenorem, modum, & personam, quia standum est proprietati verborum Cord. vbi supra q. 10. ad primum Nau. not. 8. & tantum valent quantum sonant, & non plus Cord. q. 22. & com.

31 Iubilæum, quod ita conceditur, ut intra duas hebdomadas obtineatur, con-

siderata ordinaria forma, sub qua concedi solet, videlicet, qui prima, vel secunda hebdomada post publicationem, &c. non potest nisi semel obtineri, prima videlicet, vel secunda hebdomada Suar. de relig. to. 2. trac. 6. lib. 6. c. 16. in fi. Lugo de pœn. t. disp. 27. sect. 7. num. 121. contra Henric. de pœnit. lib. 3. c. 16. num. 3. & de indulg. lib. 7. c. 11. initio cuius opinionem tenuerunt etiam Roder. in sum. lib. 1. c. 184. nu. 12. Molfesius in sum. trac. 7. c. 16. nu. 46. Immo, qui prima hebdomada ieiunat, & in secunda reliquar præstat nihil facit: omnia enim requisita præstata sunt eadem hebdomada, & communio omnino facienda die Dominico, iuxta tenorem Bullæ; nisi in Bulla dicatur, saltem die Dominico; tunc enim satisfacit communicando qualibet die eius hebdomadæ Lugo de pœnit. disp. 27. nu. 105. Contrariū docet Sanch. in sum. lib. 4. c. 5. nu. 29. totū videlicet tēpus quindecim dierū esse vtile, & Nald. in sum. ver. Indulgentia docet posse diuidi opera partem in prima hebdomada, & partem in secunda absq; confessarij concessione, & sic respondisse Patres Pœnitentiarij Rom. & Illustriss. Urbis Gubernatorem. Si quis tamen in propria parochia indulgentiam nō sumpsit infra illas duas hebdomadas, potest illis elapsis, in aliena parochia, vbi tempus nondum elapsum fuit, illa suscipere Vgol. de pot. Ep. c. 41. parag. 4. num. 3. & seq.

32 Tempore Iubilæi non possunt moniales sibi eligere quemcunq; Confessorem etiam ex approbatis, nisi ex licentia Superiorum, quibus notificandi sunt huiusmodi Confessores Molfes. vbi supra num. 31.

33 Indulgentiam concessam visitanti certam Ecclesiam, lucratur, etiam qui extra illam, vel in Cæmeterio contiguo orant, quādo præ multitudine populi illam ingredi nō potest. Suar. disp. 52. sect. 1. num. 7.

34 An indulgentia plenaria, aut missa pro vna anima Purgatorij oblata, illa infalibiliter liberetur Roder. de regul. to. 2. q. 80. ar. 8. Cord. lib. 5. q. 12. asserunt eū qui vitæ neglexit pro suis peccatis satisfacere, & immemor fuit Defunctorū, & sic vult viuere, vix cū gratia decederet, partem, vel minimam partem.

partem fructuum eorum participare. Hęc rament distinctionem ex doctrina S. Aug. impugnat Suar. de poenit. disp. 48. sect. 6. num. 7. afferens ad participationem suffragiorum, nullum aliud meritum requiri in animabus Purgatorij, præter illud, quod sufficit ad hunionem charitatis.

35 Non oportet, facientem opus Indulgentiæ, concessisse pro defunctis esse in gratia Nau. noct. 17. num. 4. & noct. 22. num. 30 & de ponit. & rem. conf. 36. quia status gratiæ est solum dispositio necessaria, in recepturo indulgentiam Suar. disp. 53. sect. 4. num. 5.

36 Suffragia nomine Ecclesiæ, oblatas per malos ministros valent, quoad vim impetrandi, non verò quoad vim satisfaciendi, & quoad modum suffragij per modum solutionis: quia opus est satisfactorium, quatenus pœnale: atque aded quatenus personale, & proprium talis personæ, quæ per illud patitur. opus autem quod à ministris Ecclesiæ fit, relatum ad ipsam Ecclesiam, non habet rationem pœnalis operis. Suar. disp. 48. sect. 8. Et sic intelligi debent Ang. ver. suffragium parat. 1. Silu. eo. q. 2. qui contrarium innuere videntur V. Valent. to. 4. disp. 11. q. 1. p. 2. vbi vers. Notan. docet, vt suffragia defunctis proficiunt, oportere esse in gratia eum, quitamquam principalis causa ea exerce; vt quiv. g. elemosynam per seruum facit, &c.

EXTREMA VNCTIO.

1 **E**ST Sacramentum ex sacra vñctione Olei, & præces Sacerdotis confectum, & ad salutem mentis, & corporis ægrotantis hominis diuina institutione ordinatum Suar. to. 4. disp. 40. sect. 4.

2 Sacramentum est ipsa vñctio; res sacramenti est gratia, sanctificans, & remissio peccatorum: res, & sacramentum simul est ipsa hilaritas, & confectio Suar. disp. 41. lect. lt. in fi. vel corporis sanitas Trid. sess. 14. c. 2. di. exis. vñct.

3 Materia necessaria est oleum ab Episcopo consecratum Trid. vbi supra c. 1. & debet esse oliuarum. Conc. Florent. in Decreto Eugenij S. Th. supp. q. 29. ar. 6. S. Ant. p. 3. tit. 14 c. 15. parag. 1. Sufficit verò oleum rosaceum, & etiam mixtum, modo non sit tanta mixtio, vt corrumpatur olei natura: aut cõmunem vsum, & appellationem olei amittat, vt si vnguentum conferetur Suar. vbi supra lect. 1. Vict. num. 218. S. Ant. vbi supra.

4 Potest simplex Sacerdos ex Papæ facultate oleum benedicere Vict. loco cit. & probabile dicit Sot. in 4 d. 23. q. 1. ar. 3. dñb. vlt. Contrarium tamen docet Suar. vbi supra, quia, inquit, in substantiali materia non cadit dispensatio, & Christus ex vi institutionis determinauit oleum, ab Episcopo consecratum, quod innuit Concilia cit. dum dicunt, oleum ab Episcopo consecratum esse materiam, ergo totum hoc est de substantia sacramenti, & talis materia.

5 Si adhibetur oleum nõ benedictum, Vict. num. 219. vult tenere Sacramentum, licet peccet mort. Sacerdos. Co. nmunis tamen contrarium docent S. Th. vbi supra ar. 6. & alij relati, & probati à Suar. vbi supra, & satis apertè colligitur ex Trid. vbi supra.

6 Seclusa Ecclesiæ prohibitione, posset adhiberi Chrisma ad vngendum infirmum Suar. & S. Ant. vbi supra.

7 Formam necesse est esse deprecatiuam. S. Th. vbi supra ar. 8. & illam sufficere est de fide, Trid. & Florent. vbi supra. Quidam tamen vñctur indicatiua, vt Ambrosiani, & Veneti, Suar. vbi supra lect. 3. num. 4. & sufficere pium dicit Vict. 220. Sed certè solum indicatiuum verbum sine formali deprecatione non sufficit S. Th. vbi supra S. Bona. in 4. dist. 23. ar. 1. q. 4. Suar. vbi supra num. 7.

8 Sufficit verba, & vñctionem simul esse moraliter, sicut in Baptismo Vict. num. 38. Sed Nau. c. 22. num. 12. docet verba proferenda dum vngitur.

9 Proprius Minister huius sacramenti est Sacerdos. Sic esse de fide statuit Concil. Trid. vbi supra c. 3. & can. 5.

10 Forest vnus Præbyter vnam partem

tem vngere, & alius aliam; non tamen ambo circa vnam sensum. Immo in necessitate, cum timeatur mors infirmi, sic debet fieri. Suar. disp. 43. sect. ult. Non tamen esset ualidum sacramentum, si vnus vngeret, & alter verba proferret. Idem sect. 2. In eodem casu necessitatis validè etiam, ac licitè administratur hoc sacramentum, prolata vna totali forma super omnes vnctiones: seruantur enim omnia essentialia, cum ibi sint vnctiones quinque sensuum, & forma illa sit æquiuualens in sensu, & expressa significatione alijs quinque partibus. Idem disp. 41. sect. 3. num. 7. & seq. sufficit etiam eo casu vngere vnū oculum, vnam manum, &c. Idem disp. 4. sect. 2. à num. 3.

11 Sacerdote deficiente, per alium supplenda ommissa Sor. in 4. d. 23. q. 1. ar. 3. concl. 2. Silu. ver. vnctio parag. 4. Ang. eo. parag. 3.

12 Deficiente proprio sacerdote, debet quisquæ Religioso excepto, ministrare Vict. nu. 202. Religioso sufficit rati habitio proprii, vt in viatico Silu. vbi sup. Caiet. ver. Excom. c. 64. Sor. vbi supra q. 2. ar. 1. Immo in casu necessitatis, quando scilicet, vel Parochus abest, vel omnino recusat hoc sacramentum ministrare; debet Religiosus id muneris præstare Sor. vbi supra Suar. disp. 44. sectio 2. num. 4. Potest autem dare licentiam ministrandi Parochus excommunicatus, & suspensus Silu. vbi supra Suar. loco cit. num. 6. & de censur. disp. 11 sect. 2. num. 13 quia inquit, est tutius permittere, vt alter ministret, nec requiritur iurisdictio in Ministro, sed tantum quod sit Sacerdos. Quod autem de censur. disp. 14. sect. 1. num. 7. dicit, Paro. h. in excommunicatum non posse, vel ministrare, vel alteri licentiam dare, quia est actus iurisdictionis, quam cum sit priuatus, alteri communicare non potest, intelligi debet de excommunicato denunciato, non tollerato V. infra Excom. refer. ver. Clem. Religiosi.

13 Dandum hoc Sacramentum post Eucharistiam Catechis. Rom. p. 2. c. 6. Non est tamen id necessarium Suar. sect. 1. cit. num. 8.

14 Ministrandum solum morti dropin- quis ex morbo vel senectute Silu. vbi sup. q. 5. S. Ant. p. tut. 14. c. 15. parag. 6. Nau. c. 22. num. 14. Et vulneratis, quia sunt vere infirmi Tolet. de extr. vnct. c. 3. Suar. disp. 42. sect. 2. num. 6. Sor. vbi supra q. 2. ar. 2. Nau. num. 13. Roder. de regul. 10. 3. q. 79. ar. 2. Non tamen expectandum, vt infirmus sentiat, & cogitatione careat; esset enim irreuerentia Sor. vbi supra vers. Nihilominus Suar. num. 5.

15 Dandum amentibus, si præcesserunt signa deuotionis Nau. num. 13. cit. & c. 26. num. 27. Silu. vbi supra: aut si fuerunt petitori, si meminissent S. Ant. vbi supra. Si tamen esset periculum irreuerentia, abstinentium Silu. & Nau. cit. Idem de delirante phrenetico Sor. vbi supra. Perpetuo amentibus non datur Valent. to. 4. disp. 8. q. 2. p. essent enim mendacium in forma cum dicitur, Quicquid deliquisti, &c. cum non deliquerit Silu. ver. Vnctio q. 5. Nau. vbi supra num. 13. Tolet. c. 3. cit. num. 1.

16 Pueris non dandum, nisi ab eo tempore, quo eis datur Eucharistia. S. Tho. suppl. q. 32. ar. 4. Sor. ar. 2. cit. Secundum alios uerius, sufficit ætas, qua possunt peccare mort. Catechis. Rom. p. 2. c. 6. num. 9. Conc. Prou. Mediol. 4. tit. de extr. vnct. Nau. c. 22. num. 13.

17 Mulieri in partu deficienti ministrandum Viuald. de extr. vnct. num. 24. Tolet. & Roder. vbi supra, licet Conc. prou. Mediol. vbi supra, contradicat.

18 Non datur damnatis ad mortem Vict. num. 124. Silu. vbi supra uerl. 1. Suar. disp. 41. sect. 2. num. 6. Nec bellaturis, aut nauigaturis. Est enim hoc sacramentum specialiter institutum ad roborandum hominem ob ægritudinem corporis deficientem contra tentationes: qui uerò damnatus est, &c. non ægrotat, sed habet uires naturales integras.

19 Vnctio pedum, & renum non est de essentia S. Ant. vbi supra Sor. q. 2. cit. art. 3. Suar. d. sect. 2. & com. Renes non un- gendi mulieribus Vict. num. 225. Ang. uer. Vnctio parag. 5. Nec Religiosis Sor. vbi supra, Mutilati un- gendi in partibus proxi- mis.

mis S. Ant. vbi supra Silu. q. 6. Ang. Viç. Sor. vbi supra.

20 Manus præbyteri vngendæ exterius, iam enim vnctæ sunt interius Viuald. vbi supra num. 32.

21 In dubio, an viuatur ægrotus, ministrandum est sub conditione, si non es mortuus Nau. num. 13. cit. Silu. q. 5, in fi. Viç. num. 223.

22 Omittens hoc sacramentum ex contemptu, mortaliter peccat Silu. q. 1. Cai. in sum ver. Vnctio Viç. num. 221. Nau. c. 22. num. 6.

23 Sufficit sola attritio ad effectum huius sacramenti S. Tho. suppl. q. 30 ar. 1. ad 2. Nau. vbi supra Valent. to. 4. disp. 8. q. 1. p. 3. Confert autem gratiam, saltem habitalem, recedente fictione Suar. disp. 41. sect. 1.

24 Effectus proprius huius sacramenti est remissio peccatorum venialium S. Bon. in 4. dist. 23. q. 1. ar. 1. & alij, quos pro prima sententia citat Suar. vbi supra. Ipse autem cum Nau. num. 13. cit. Ang. parag. 6. in fi. Silu. q. 3. S. Tho. ar. 1. cit. Val. vbi supra extendit etiam ad mortalia. Sed: or. ar. 3. cit. S. Ant. vbi supra c. 8. & alij docent per hoc sacramentum sanari, & abstergeri tantum reliquias peccatorum, & cicatrices, et pronitas ad malum, ineptitudo, & debilitas ad operandum bonum. Ex S. Tho. vbi supra, Viç. num. 216. Primus effectus est sanatio debilitatis, & ineptitudinis, in nobis relicta ex peccato actuali, vel originali. Secundario vero remissio peccatorum, etiam mortalium. Ex Suar. vbi supra primo institutum est ad sanandam, & confortandam animam ægroti pro difficultatibus, occurrentibus in articulo mortis. Secundario vero ad preparandam animam ad introitum gloriæ, per remotionem culpæ. Aliquando etiam confert sanitatem corporalem Viç. vbi supra.

25 Effectus datur, vltima vnctione peracta, non prius, S. Tho. vbi supra ar. 3. Sor. vbi supra q. 1. ar. 1. & q. 2. art. 3. Suar. disp. 41. sect. 2. Viç. num. 227. quia non confertur gratia ante sacramenti perfectionem; non perficitur autem hoc sacramentum,

nisi cum primum quinq; vnctiones cum quinque formalis perficiuntur. Quare non bene asserit S. Ant. p. 3. tit. 14. c. 15. parag. 6. recipi effectum, etiam vnicam vnctione perfecta.

26 In necessitate sufficit adesse vnum Clericum, qui respondeat Silu. ver. Vnctio q. 4. Immo etiam solus potest ministrare c. Quæstius de verb. sign.

27 Iterari potest etiam in eadem infirmitate, quotiescumque homo deducitur ad periculum mortis, vt cum morbus est diuturnus, & prius hominem constituit in mortis periculo, postea remittitur morbi vis, ita vt extra periculum constituat, & iterum incidit Trid. sect. 14. c. 3. de ex. vnct. S. Tho. suppl. q. 33. ar. 2. Sor. ar. 3. cit. Silu. vbi supra q. 8. Viç. 216. Suar. disp. 40. sect. 4. num. 4.

O R D O

V. Confirmatio. Matrimonium. Priuilegium. Suspendi ipso iure.

1 **O**RDO est signaculum quodam exieris per quod spiritualis potestas traditur ordinato Mag. in 4. d. 24.

2 Septem sunt ordines: quatuor minores, Ostiarius, Lectoratus, Exorcistatus, & Accolytatus: Et tres maiores, Subdiaconatus, Diaconatus, & Præbyteratus; Concil. Trid. sect. 23. c. 2. Et imprimunt characterem; ibidem c. 4. can. 4. Est tamen vnum sacramentum S. Ant. p. 3. tit. 14. c. 16. parag. 1.

3 Quatuor minores sunt proprie sacramenta Trid. c. 2. cit. vbi enumerantur septem Ordines, tres maiores, quatuor minores & c. 4. & can. 4. imprimere characterem; & can. 2. esset in Ecclesia Ordines maio-

res, & miores. Idem docent S. Tho. suppl. q. 35. ar. 2. & q. 37. art. 3. Pan. in c. Coniugatus num. 3. de conuers. coniug. Silu. Ordo 1. q. 2. vers. quoad 2. & Ordo 2. q. 4. Ang. ordo 1. parag. 2. S. Ant. vbi supra Vict. nu. 2. 28. & com. contra Sor. in d. 24. q. 1. ar. 4. Nau. c. 22. num. 18. & de sent. exc. cons. 44. num. 14. Suar. tom. 3. disp. 16. sect. 3. dub. 3. & alios, docentes, esse sacramentalia, nec imprimere characterem.

4 Prima tonsura, & Episcopatus secundum Canonistas, sunt Ordines Nau. nu. 18. cit. secundum Theologos sunt Officia Sor. vbi supra q. 2. ar. 3. Mag. in d. 26. S. Tho. suppl. q. 40. ar. 5. Prima tonsura est dispositio ad ordines S. Ant. p. 3. tit. 14. c. 16. parag. 6. Silu. ordo 1. q. 1. Episcopatus item non est ordo, sed gradus sacerdotij S. Ant. parag. 8. Sor. vbi supra Alter. de suspens. disp. 10. c. 5. est nomen dignitatis, & officij S. Bon. in Centiloq. sp. 53. sect. 53. in fi.

5 Materia illa est, per cuius traditionem confertur ordo, vt in presbyteratu calix cum vino, & patena cum pane. In Diaconatu liber Euangeliorum, & c. Valer. to. 4. disp. 9. q. 1. p. 5.

6 Contractus materiae est de essentia ordinis S. Tho. suppl. q. 35. art. 5. ad 3. Silu. ordo 2. q. 5. dub. 3. S. Ant. vbi supra. Ang. ordo 1. parag. 3. Nau. c. 22. nu. 17. & de sacram. non iter. conf. 3. Sor. in d. 24. q. 1. ar. 2. licet Cai in sum. ver. ordinandi contrarium asserat, & Vict. num. 232. dicat, certum esse in min. ord. non requiri contactum, & probabile esse nec in maiorib. Quod si per incuriam tradatur calix cum altera tantum specierum, iteranda ordinatio. De quo vide Dianam, & ab eo citatos p. 4. trac. 4. relol. 119.

7 In minoribus ordin. sufficit si Archidiaconus de mandato Episcopi tradat materiam, Episcopo proferente formam Silu. vbi supra dub. 1. Ang. parag. 1. & 11.

8 Sufficit verba, & contactum esse simul moraliter, id est quod post verba sine multa mora fiat contactus Sor. vbi supra in fi. Vict. vbi supra Vnde valida est ordinatio, cum multum simul ordinantur, & Episcopus temel prolata forma in plurali, tradit materiam, tangendam, & ordinandi binij, vel

terni, & sic deinceps alij tangunt, interiecto aliquo repons. spatio sic Romae dictum esse, testatur forniarius in trac. de Ordine c. 7. num. 5. ad sum. Tolet.

9 Subdiaconus sic, cum accipit calicem cum patena. Diaconus per traditionem libri Euang. nec manus impositio est de essentia. Presbyter cum accipit materiam consecrandam. Acolytus cum accipit vrceolos, & candelabrum. Exorcista cum accipit librum exorcismorum. Lector cum accipit librum lectionum diuinarum. Ostiarius cum accipit clauis Silu. ordo 2. q. 4. vers. Secundum nec in ordinatione Diaconi necessaria est manus impositio. Episcopatus datur manuum impositione Ang. ordo 1. parag. 7. Silu. vbi supra vers. 4. Non est autem de essentia vnctio capitis: quia c. vn. de sacr. non iter. dicit, non iterandum ordinationem, sed supplendam omissa. V. Marchin. de ord. trac. 2. par. 7. c. 2.

10 Sacerdos, qui non habuit manuum impositionem non potest audire confessiones Silu. vbi supra vers. 3. Contrarium verius docent Sor. in d. 24. q. 1. ar. 4. vers. His non obstantibus. Valent. to. 4. disp. 9. q. 1. p. 4. & 5.

11 Illa verba: Accipe potestatem remittendi peccata, non sunt de essentia sacramenti Sor. vbi supra, ar. 4. ad arg. Valer. loco cit.

12 Diaconus potest per modum Catechismi exponere articulos fidei, & alia necessaria S. Tho. p. 3. q. 67. ar. 1. ad 1. Et praedicare de licentia Episcopi Silu. ver. Diaconus num. 3. & 4. Nau. de off. delegati c. 5. nu. 3. Sor. vbi supra. ar. 3. Et solemniter baptizare ex commissio. ne Episcopi, vel Parochi Cai. q. 67. cit. ar. 1. V. ver. Baptismus nu. 23.

13 Subdiaconus, & Diaconus peccant mortaliter inuitantes solemniter in peccato mortali S. Tho. suppl. q. 36. ar. 5. S. Ant. vbi supra parag. 4. Ang. clericus 8. parag. 1. Silu. Clericus parag. 1. in fi. Nau. de poenit. d. 6. c. 1. parag. Sacerdos nu. 15. & de orat. c. 6. nu. 41. Alij tamen contrahunt vt Sor. vbi supra. ar. 4. Valent. to. 4. disp. 3. q. 5. p. 3. & concedit suar. to. 3. disp. 16. sect. 3. Nisi habeant animum diu. & frequenter ministrare, vel talem conuersionem habeant,

habeant. vt moraliter censentur huiusmodi animum habere; aut si adfit contemptus. In primo tamen dicto non consentio Suar. quia si semel aut bis ministrare est tantum veniale, ergo, & plureis. peccata enim venialia multiplicata, & in consuetudinem deducta disponunt quidem ad mortale, & nunquam tamen constituunt mortale, & velle peccare venialiter, non est mortale V. Nau. c. 25. num. 72.

14 Episcopus, & Sacerdotes exercentes actum sui ordinis in peccato mortali, nisi sit circa administrationem sacramentorum, non peccant mort. secluso contemptu Suar. vbi supra ex doctrina S. Tho. p. 3. q. 64. ar. 6. Contrarium docent S. Ant. Ang. & alij supra cit.

15 Verus est ordo datus non confirmato S. Tho. suppl. q. 35. ar. 4. Silu. ordo 2. q. 1. & validum Sacerdotium datum inferioribus ordinibus S. Tho. ar. 5. Silu. ibidem.

16 Consecratio in Episcopum eius, qui presbyter non est, non valet Silu. ordo 2. q. 1. S. Ant. p. 3. tit. 14. c. 16. parag. 17. in fi. glo. in c. vn. de cler. per salt. prom. ver. ex misericordia, & in c. Ex litteris, de excess. Prxl. ver. ministerio. Contrarium docet Pan. in c. vn. cit. quia vnus character non supponit de necessitate alium. Non potest quidem exercere Pontificalia sine Sacerdotio, vt in d. c. Ex litteris, tenet tamen consecratio Ang. irregul. 1. parag. 37. Prima tamen opinio verior, quam etiam docet Alter. de susp. disp. 10. c. 5. alios referens, quia fundamentum talis consecrationis est Sacerdotium.

17 Ex commissione Papæ potest presbyter dare ord. min. S. Tho. vbi supra q. 38. ar. 1. ad 3. & com. Immo, & sacros secundum Pan. Innoc. & alios in c. Quanto de consuetud. Ang. ordo 2. parag. 2. Roder. in sum. p. 2. c. 13. num. 9. Negant alij vt S. Tho. loc. cit. Nau. de priuil. cons. 24. Sor. in 4. d. 25. q. 1. ar. 1. ad 2. Vict. num. 237. asserit se vidisse Bullam ad Abbates Cistercienses. vt possint conferre Subdiaconatum: negat tamen posse committi collationem Sacerdotij. De Bulla prædicta memi-

nit Nau. cons. cit. initio. Reuocata tamen censetur per Trid. & Greg. XIII.

18 Minores ordines dant Abbates ministrati de iure. De consuetudine verò Cardinales presbyteri. De Abbatibus est casus in c. Quoniam dist. 19. & c. Cum contingat de æta. & qual. De Cardinalibus asserunt Sor. ar. 1. cit. ver. Abbatibus, Silu. ordo 3. q. 2. Abbas iure suo conferre potest suis subditis c. Psalmista dist. 23. Glo. in d. c. Cum contingat, ver. Abbate.

19 Hermaphroditus, si præualeat sexus virilis, recipit characterem, non tamen executionem. Si verò æquè incalecat, non recipit characterem S. Ant. p. 3. tit. 28. c. 6. parag. 5. Silu. ver. hermaphrod. Nau. in man. c. 27. num. 203. & de regular. consil. 47.

20 Pueri ordinatio, etiam ante vsum rationis, tenet S. Tho. vbi supra q. 39. ar. 2. Sor. in 4. d. 25. q. 1. ar. 2. Vict. num. 239. ætatis enim defectus characterem non impedit Pan. in c. Vel non est compos, de temp. ord. Silu. ver. ætas. q. 1. ver. 3. & ordo 4. q. 1. Non tamen tenetur ad castitatem Pisanæ. ordo 1. parag. 9. Imol. in Clem. Generalem de æta. & qual. & ibi Anchar. in fi. Sor. vbi supra Tolet. Iverò lib. 1. c. 55. docet teneri, si pubes factus non reclamet. & Glo. in c. 1. de cler. per salt. prom. absolutè dicit teneri, Sanchez de matr. lib. 7. disp. 30. multis relatis docet ordinarum ad sacros, siue ante vsum rationis, siue post ante pubertatem, posse resiliere, & matrimonium legitime contrahere, si ordine vti nolit: quia sola castitas ordini annexa poterat impedire, at nulla ratione tenetur ad castitatem cum absque omni prorsus voluntate sit sacris initiatus. Dandam verò huiusmodi infanti, cum fuerit sui compos, optionem velit nē resiliere, an in ordine permanere. Quòd si post legitimam ætatem verbo vel facto ratificet vtendo ordine sacro, non poterit amplius resiliere.

21 Ordinatio per vim non tenet, secus si per metum Ang. ordo 3. num. 25. Silu. ordo 4. q. 1. Quod si per metum cadentem

in constantem, non tenebitur ad castitatem, cum continentia non debeatur, nisi voluntariè assumpta c. Ante trimum dist. 31. & c. Præfens 29. q. 5. & votum non solum tacitum, sed etiam expressum per huiusmodi metum emissum irritum est, c. Prælatum de his, quæ vi Ang. loc. cit. Nau. c. 22. num. 51. & de his, quæ vi conf. 3. & dub. seq. licet Silu. vbi supra, & Pifanel. ver. ordinatus 1. parag. 6. limitent ad vxoratum, non autem ad solum. Et potest sine vlla dispensatione ad nuptias transire; nisi vel semel vltus fuerit ordine sacro Sanch. in sum. lib. 4. c. 3. & de matr. lib. 7. disp. 29. a. num. 5. ad 10. Quod si cessante metu vel semel exercuerit, non poterit resiliere Sanchez lib. 4. sum. c. 3. num. 19. alioqui potest sine dispensatione vxorem ducere, ibidem.

22. Coniugatus potest ordinari vxore consentiente, facta thori separatione, & continentiam vouente, aut si iuuenis, & suspecta, proficiente religionem, cap. coniugatus de conuers. coniug. vbi Pan. num. 5. Silu. ver. diuortium q. 17. requiritur autem in muliere ætas sexaginta annorum ad hoc vt vir ordinari possit, vtroque in hoc loco remanente Ricc. p. 2. decis. 234.

23. Ad primam tonsuram requiritur vt fidei rudimenta, legere, & scribere nouerint Trid. sess. 23. c. 4. Ad minores vt saltem latinam linguam intelligant c. 11. Ad subdiaconatum, & Diaconatum, quæ ad ordinem exercendum pertinent. c. 13. Ad Præbyteratum posse docere ad salutem necessaria, & ad ministranda sacramenta c. 4.

24. Ad primam Tonsuram, & quatuor minores ordines requiruntur Septem anni completi glo. in c. De ijs dist. 25. Ad Acolyratum 12. c. In singulis dist. 27. Silu. ver. Aetas parag. 2. Nec potest Episcopus circa ætatem dispensare c. Nullus de temp. ord. in 6. Ad subdiaconatū requiruntur 22. Ad Diaconatū 23. Ad Præbyteratum 25. Trid. vbi supra c. 12. sufficit autem annus in ceptus, Glo. in Clem. generalem, de æta. & qual. Pan. in c. Cum in cunctis, de

elect. num. 5. Felin. in c. Cum vigesimum de off. deleg. num. 7. Silu. vbi supra num. 4. In episcopo requiruntur triginta annorum compleri c. Cum in cunctis elect.

25. Episcopus conferre non potest ordinem, quem non habet: vt si ordinatus sit præbyter omisso diaconatu conferre non potest Diaconatum Silu. Ordo 2. q. 1.

26. Exorcistæ munus est manus imponere super energumenos c. In singulis d. 77.

27. Actus minorum ord. potest facere carens ordine, ex generali vsu Ecclesie Silu. ordo 5. q. 8. S. Tho. suppl. q. 37. art. 4 ad 9. S. Ant. p. 3. tit. 14. c. 16. parag. 9. De quarto

28. Acolytus potest cantare Epistolam, sed sine solemnitate. Idem sine vestibus c. Vt quisque de vit. & hon. cler.

29. Datur prima Tonsura quouis die. Minores Dominicis, & Festis diebus, modo non sint tot ordinandi, vt videatur ordinatio generalis, c. De eo. de temp. ord. silu. Ordo 2. q. 6. Ang. ordo 4. initio. Episcopus Dominicis diebus c. Quod die dist. 75. Quinimo de rigore iuris non videtur prohibitum quacunq; die minores ordines conferre c. Quando dist. 75. Ita Marchin. de ord. trac. 1. p. 7. c. 5. num. 6.

30. Ordines non possunt dari à prandio. Si tamen conferantur, teneant Ang. vbi supra parag. 5. Silu. vbi supra q. 4. Possunt verò dari eodem die omnes minores, sed non cum subdiaconatu, nisi sit consuetudo Ang. ordo 6. parag. 2. Silu. vbi supra q. 7. vers. 3. V. glo. in c. Cum sit de eo, qui furt ord. susc.

31. Concilium Trid. non tollit consuetudinem, si alicubi est, accipiendi eodem die minores ordines, & Subdiaconatum. Nau. c. 25. nu. 71. & c. 27. num. 241. Sayr. de censur. lib. 7. c. 10. num. 26. Roder. in sum. lib. 1. c. 16. num. 3.

32. Missam in minor. ord. volunt esse de substantia consecrationis Ang. & Silu. vbi supra Negant verò glo. in c. Quod sicut parag. super eo, de elect. ver. diuidatur vbi Pan. num. 12. & in c. Literas de temp. ord. num. 3. vers. Quæro

33. In dubio aq. omissum sit aliquid de substantia, totum iterandum Innoc. in c. Præbyter de sacr. non iter. Ang. ordo 2.

parag. 10. S. Ant. vbi supra parag. 5. Silu. ord. 2. q. 10.

34 Si Episcopus ordinans deficit, pergat alter ab eo loco, vbi desijt: nisi sit aliquam coherentiam, vt vnctio, & oratio; tunc enim vtrumq; supplendum, aut nisi actus sit vnus, vt in forma Eucharistia, & Baptismi, cum vtraque integra ab vno proferenda, fit Silu. vbi supra q. vlt. Ang. parag. 11. S. Ant. vbi supra.

35 Potest Episcopus ordinare, non subditum de licentia eius Episcopi, aut Vicarij generalis eo absente; aut Capituli Sede vac. c. Cum nullus de temp. ord. in 6. Nō potest tamen Capitulum concedere dimissiones infra annum à die vacationis; nisi ratione beneficij, recepti, siue recipiendi articulus fuerit: tenet tamen ordinatio. Sed sic ordinati in maioribus, & sacris, suspensi sunt ab beneficio futuri Episcopi: in minoribus verò non gaudent privilegio Clericali; & Capitulum interdicitur Trid. sess. 7. c. 10. de refor. Quis autem dicatur articulus, Vide Monet. de commut. vlt. vol. c. 10. à num. 164. ad 184.

36 Stola vititur Sacerdos in omni oratione solemnī, & sacramentorum administratione: & Episcopus dum confer primam tonsuram S. Ant. vbi supra parag. 10. Silu. ver. Sacerdos vers. 4. Ang. eo. parag. 4.

37 Ordinatus in sacris tenetur ad continentiam c. 1. de Cler. coniug. & c. 1. c. Si quis eorum, & c. erubescant dist. 32. Nisi ordinatus sit metu iusto, vt supra num. 21. Si huiusmodi ordinatus in ipsa promotione habuit expressam intentionem non se obligandi ad continentiam; peccauit mort. contra præceptum Ecclesie in re graui; non tamen tenetur continere ex vi voti, ad quod requiritur consensus ipsius uentis. Sic pluribus citatis docet Sanchez de matr. lib. 7. disp. 27. num. 18. asserens contrariam sententiam pertinere ad forum exterius.

38 Ordinatus, non consentiente Vxore caret executione Silu. vbi supra vers. 3. Nau. c. 22. num. 52.

39 Episcopus eiusdem minister nihil accipere possunt, etiam sponte oblatum

pro ordinatione, aut literis dimissorijs; aut sigillo. Notarius verò carens stipendio, potest, vbi non est consuetudo nihil recipiendi, accipere decimam partem aurej: modo Episcopo ex hoc Notarij commodo nihil emolumenti directè, vel indirectè proueniat. Conc. Trid. sess. 21. c. 1. de refor.

40 Potest Episcopus ordinare suum per triennium familiarem, non subditum; statim ei beneficium conferat Trid. sess. 23. c. 9. de refor. Collatio verò beneficij concurrere debet cum ipsa collatione ordinis. Quaranta ver. Ordo, vers. limita. Paris de resign. ben. lib. 4. q. 2. num. 94. Ricc. p. 2. decis. 182. Non potest tamen cum eo dispensare, si sit illegitimus Nau. de temp. ord. cons. 28. Nec super interstitijs. Idem cons. 27. eor. tit. Quis dicatur familiaris, vide c. finale verb. sign. in 6. & ibi Anchar.

41 In materia favorabili nomine Sacerdotis venit etiam Subdiaconus, Ang. ver. Sacerdos parag. 1. Silu. eo. in princ. Pan. in c. Si quisquam, de cohob. cler. & mul.

42 Subditos Episcopi manifestè suspensi ab ordinatione, quia alienos ordinauit, ordinare poterunt vicini Episcopi c. Eos de temp. ord. in 6.

43 Episcopus ordinare non potest eodie, quo consecratur c. Quod sicut, parag. super eo, de elect. factum tamen tenet Pan. ibi.

44 Non est quis ordinandus ad sacros sine sufficienti, beneficio, aut pensione, aut patrimonio, quod alienare non possit, nisi de licentia Episcopi, cum aliunde habuerit, vendè vivat. Nec beneficium resignare, nisi facta mentione, quod ad illius titulum sit ordinatus; alioqui resignatio nulla sit. Concil. Trid. sess. 21. c. 2. de refor. de quo Sanchez de matr. lib. 6. disp. 32. num. 7. & seq. Anchar. in c. Tuus de braben. in fi. Si tamen notorium esset beneficium postea adeptum esse sufficiens, posset sine licentia Episcopi alienare patrimonium Vgol. de pot. Ep. c. 26. parag. 13. Idem ego dicerè de resignatione beneficij.

si hereditas illi postea delata esset sufficiens. Falsò autem asserit Nau. de hor. can. c. 21. num. 11. habentem beneficium licet modicum, posse sine alio patrimonio ad Sacros promoveri.

45 Donatio ad suscipiendos ordines sacros, mortuo donatario ante susceptionem, transmittitur ad heredes Ricc. p. 3. decis. 80. nisi aliud in ipsa donatione dictum sit. V. ver. Donatio num. 25. & ver. Peculium.

46 Potest quis ordinari ad titulum perpetui seruitij in aliqua Ecclesia, ex cuius Masse communis fructibus participat Si-xtus V. vt testatur Quaranta ver. Ordo, vers. Accepi. V. 7gol. vbi supra par. 8. num. 6. Nicol. Garzia de benef. p. 2. c. 5. num. 73. & seqq. Marchin. de ordin. trac. 2. p. 6. c. 5.

47 Episcopus ordinans sine titulo, aut minus sufficienti, aut nullo, tenetur de suo alimentare, c. Non licet de præb. in ant. & c. Si Episcopus eo. in 6. & ad item tenetur Successor. c. Accepimus de rta. & qual. Nisi ille habeat sufficienti patrimonium, c. Tuis. & c. Episcopus de præben. Quarant. vbi supra. vers. Quia hæc constitutio: Vide ibi. Nempe hoc ipso videtur tacite ordinatus ad patrimonium, ita vt illi deficiat actio contra Episcopum glo. in d. c. Si Episcopus Alter de suspens. q. 10. c. 3. vers. Queret aliquis. Vbi autem tenetur Episcopus præstare alimenta, an teneatur sic ordinatus illa recipere in domo Episcopi, an in propria V. Anchor. in d. c. Si Episcopus num. 3.

48 Episcopus ordinans eum, qui factè patrimonium recepit, vt ad ordines promoueretur data fide statim restituendi, si bona fide ordinauit, non tenetur ad alimenta, licet taliter promotus teneatur patrimonium illud restituere, cum ea non fuerit vera donatio Sanch. de matr. lib. 6. disp. 32. num. 8. contra Roder. in sum. 16. 2. c. 15. num. 5 & alios tenentes, huiusmodi patrimonium non esse restituendum.

49 Ordinans cum intentione dispen-

sandi eo ipso dispensat. Immo si sciens ordinat indigentem dispensatione, eo ipso censetur dispensare Silu. ver. Dispensatio q. vlt. Ang. eo. parag. 12. V. ver. dispensatio in lege num. 70.

50 Mortaliter peccat ordinans energumenum, aut comitiali morbo laborantem; aut paralyticum, aut deformi vultu notabiliter Nau. c. 25. num. 72.

51 Illegitimus est prohibitus etiam à primatonsura, quia secundum canones est ordo Sayr. de censur. lib. 6. c. 1. num. 19. Sed contrarium puto verius, quia c. 1. de fil. præb. in ant. & c. 1. eo. in 6. loquuntur tantum de minoribus. Sic etiam docent Silu. ver. irregularitas q. 20. Ang. eo. parag. 52. Nau. c. 27. num. 201. & quia secundum Theologos, prima tonsura non est ordo. Fauet etiam Trid. sess. 23. c. 4. de refor. vbi requisitis in initiando prima tonsura, nihil de nralibus dicit: quod tamen c. 5. omnino requirit in promouendo ad min. ord.

52 Excommunicatus, aut ab excommunicato ordinatus cum probabili ignorantia excommunicationis, non impeditur ab executione, c. Ad Apostolicæ de cler. excom. min. Pzn. in c. Veritatis de dol. & cont. num. 46. & in c. Ad probandum de re iud. num. 15. vbi Fel. num. 3. Sayr. de censur. lib. 2. c. 1. num. 13. Silu. vbi supra q. 13. Sanch. de matr. lib. 3. disp. 12. nu. 35.

53 Qui gradum Doctoratus habet, vel probationes facit, vt consequatur, non habens patrimonium, vel beneficium, potest ordinari ad sacros, nequid videtur contra Conc. Trid. sess. 21. c. 2, habebit enim vnde viuat: quare ratio Concilij, ne cogatur mendicare cessat Cord. in lum. q. 36. & alijquos refert. & in iam graduato concedit etiam Roder. in lum. p. 2. c. 15. num. 13. At Cong. Trid. statuit omnino requiri beneficium, aut patrimonium; & satis colligitur ex Trid. ibi. Quamuis aliàs sit idoneus moribus, sciencia, &c. Nec attenditur industria; & operæ, propter fragilitatem humanæ potentie, quæ variatur ex tempore, sed an habeat unde ex redditibus viuere possit Rota decis.

dicis 244. apud Farin. p. 2. Non est tamen examinandus, quâdo ordinandus est persona pura, & qualificata, & approbata ab Vniuersitate, c. Fraternalitatis, vbi Pan. de Cler. non resid. Nisi quando examen requiritur pro forma, vt in promouendo ad curam animarum. glo in c. De Petro, ver. ignota dist. 47. Pan. in c. Constitutus 2. de appell. num. 4. vbi Dec. num. 7. Vgol. de pot. Ep. c. 56. num. 6. & in promouendo ad Doctoratum Mandos. in reg. 24. q. 7. Dicitur autem examen esse de forma, quâdo appositum est decretum irritans siue clausula annullaria, vt in Conc. Trid. sess. 24. c. 18. de refor. C. Parochiales, & c. 9. C. beneficia Iurispatr. etiam simplicia, quâdo institutio spectat ad inferiorem Episcopo Con. Concil. Item in profuso de beneficio qualificato vt de Dignitate etiam sine cura, vel de canonicatu in Cathedrali vel Collegiata in quibus requiritur industria vel consilium Gonzal. glo 4. num. 102. citato Lambert de Iurep. lib. 2. p. 1. q. 10. ar. 2. vers. 30. adduco num. 9.

54 Expositus, cuius omnino ingnorantur parentes, potest absq; dispensatione ordinari etiam sacris Anan in c. 1. de infant. Expos. Fel. in c. Cum Deputati de iudic. num. 13. Couar. in Clem. si furiosus, de homic. p. 1. initio num. 9. & in praxi fecutum docet Suar. de censur. disp. 50. sect. 4. num. 4.

55 Dispensandi mandatum habens cum aliquo ad omnes ordines, in primo ordinis actu censetur dispensare ad omnes ordines Nau. de temp. ordin. consil. 45.

56 Repelluntur multi ab ordinum susceptione, de quibus in c. Infames 6. q. 1.

57 Ordinari nemo potest ab alieno sine dimissorijs proprij Episcopi Trid. sess. 23. c. 8. de refor. Proprius autem dicitur Primò Originis. Secundò Domicilij Tertio beneficij c. Cum nullus de temp. ordin. in 6. Primum intelligunt originis propriæ Quaranta ver. Ordo, vers. Quoad tertium Cæsar. Grassi. dec. 15. sub tit. de probat (qui tamen multis hinc inde relatis, tandem dicit, nihil Romæ conclusum, &

ipse docet filium censeri originarium Aut paterni). Tusc. to. 2. concl. 592. & Anch. in d. c. Cum nullus, relato Io. And. dicit textum ponderate locum originis ordinandi ante factum: Nam post factum excusat ordinantem, & ordinatum. Sed contrarium verius docent alij Nau. de temp. ordin. cons. 19. docet Episcopum originis paternæ esse proprium, & consequenter posse ordinare filium alibi natum absq; dimissorijs Episcopi domicilij. Idem Pan. in c. si de paroch. Azor. p. 3. lib. 13. c. 15. Ang. ver. domicilium. Vgol. de pot. Ep. c. 25. parag. 1. Ricc. in sua praxi dec. 257. Moltes. in sum. trac. 2. c. 2. num. 5. Mandos. in reg. 19. q. 15. num. 18. & clarius in reg. 16. q. 40. vbi num. 2. dicit originarium dici ab origine nō sua, sed paterna. Municipē ff. Ad municipale. Municipē facit natiuitas propria, vel paterna V. Masub. in praxi cōcurfus Præ lud. 4. dub. 4. Barbos. vitan. num. 10. & duob. seqq. Origo matris non attenditur nisi in vulgo quæsitis, qui patrem certum nominare non possunt Barbos. ad d. c. cum nullus. Quis dicatur proprius Episcopus Nouitij dum est in probatione V. Barbos. alleg. 4. cit. num. 61. vbi alios preferens resoluat Nouitium si in loco probationis promoueat, posse ab Episcopo eius, Diocesis ordinari Sanchez in sum. lib. 4. c. 39. num. 20. Natus per transitum in loco, vbi Mater non erat mansura, sortitur ibi originem. fusè Gratian. discip. for. toto c. 7. 5. contrarium tamen alijs cit. docent Sanchez de matr. lib. 3. disp. 23. num. 3. Barbos. de auct. Episc. p. 2. alleg. 4. num. num. 18. cum aljs ab eo cit. De secundo, vide ver. Domicilium. De tertio intellige primò etiam si beneficium non eximeret à iurisdictione primi Episcopi, vt quia non requirit residentiam, dummodo beneficium sit sufficiens ad victum Quarant. vbi supra Ricc. p. 2. dec. 190. Sitamen beneficium sit tenue, & adiungat patrimonium sufficiens, idem docet Vgol. vbi supra c. 26. parag. 3. in fine licet Pan. in c. 1. num. 6. de for. comp. Fel. in c. Postulasti eo. Ang. vbi supra, & alij velint beneficium esse debere in residentia. Secundò intellige etiã
fi

si beneficium esset in vna Dioecesi, sed esse subditus alteri Episcopo: nisi esset subiectus etiam quoad iura episcopalia ita vt hoc casu ad illum spectet dare licentiam, vt ait Gemin. in d. c. Cum nullus non ad illum in cuius Dioecesi situm est beneficium. Tertio intellige nisi beneficium conferatur in fraudem Franc. in d. c. Cum nullus num. 3. glo. in c. Eos qui de temp. ord. in 6. ver. figmentum. V. Barbos d. alleg. 4. num. 52.

58 Interstitiis quæ ab vno ad alium ordinem seruanda sunt ex præscripto Conc. Trid. sess. 25. c. 11. & seq. de refor. intelliguntur de anno, vt ex Conc. cit. rectè aduertit Roder. de regul. to. 3. q. 24. ar. 8. sufficit verò elapsa esse quatuor anni tempora, licet non sit completus mensis duodecim Cong. Conc. ex mente Papæ. Ad dispensandū verò in interstitiis à postremo min. ad Subdiaconatum, & à Diaconatu ad Præbiteratum requiritur necessitas, vel utilitas Ecclesiæ: à Subdiaconatu verò ad Diaconatum reliquitur iudicio Episcopi Trid. vbi supra c. 11. & 14. & idem in min. ord. Necessitatem intellige, quando non adsunt alij, qui ordinari possint, & velint, & Ecclesia indiget ministris, quia deficiunt idonei. Utilitatem verò, quando, licet adsint idonei, Ecclesia tamen pluribus indiget S. Ant. p. 3. tit. 14. c. 16. in fine Roder. vbi supra ar. 7.

59 Ordinatus ab vno citra Papam, potest ab alio ordinari, etiam illo irrequisito Pan. in c. Cum indistribuentis in fi. de tē. ord. V. anno ad Cappell. Tholo. decis. 293. Mandos. in rubr. ad. reg. Cæcell. q. 3. num. 9. quicquid in contrarium dicant Molles. vbi supra num. 10. Ricc. in praxi. decis. 306. V. Domicilium.

60 Valides est Ordo datus v. g. excommunicato, licet Episcopus prius protestatus fuerit, se non intendere ordines conferre excommunicatis: quia facto ipso particulari simpliciter vult conferre ordines, & recedit à generali conditione Alter de excom lib. 4. disp. 5. c. vlt. circa fi. Contrarium docet Nau. de eo, qui furt. ord. sulc. conf. 1. dicens id verum esse si Epi-

scopus verè intendebat ordinem conferre huiusmodi excommunicato. V. etiam Sayr. de censur. lib. 7. c. 10. num. 38. Barbos. negantem ad c. 1. de eo qui furt. ord. sulc. num. 2. Salzed. & Rebuff. ab eo cit. in prax. benef. de Cler. ad sacr. Ord. malè prom.

61 Dimissorias ad ordines dare non potest Vicarius generalis Episcopi, nisi habeat speciale mandatum, aut Episcopus sit in remotis c. Cū nullus parag. Episcopo de temp. ord. in 6. Dicitur autem esse in remotis, cum est extra prouinciam, aut duas dietas: arbitrabitur autem iudex, glo. in dicto parag. Episcopo. Aut nisi sit constitutus à Papa: aut nisi habeat specificata aliqua maiora, quam sit licentia huiusmodi concedere Mandos. in reg. q. 6.

62 Dimissoria literæ requiruntur in promouendo ad Sacros ab alieno Episcopo, etiam si esset persona cognita, & eius qualitates supponantur; requiruntur enim pro forma per Bull. Pij II. Cum ex sacrorum Quarant. ver. Ord. vers. Amplia hanc estra. V. Nau. de temp. ord. conf. 32. in nou. Contrarium alijs cit. docet Gratian. discep. for. c. 430. quando est persona cognita. Idem glo. in c. de Petro, & ibi glo. ver. ignota dist. 47. vbi Barbos. alios referens.

63 Episcopo ordinanti respondet Archidiaconus, scio illum esse dignum, quantum humana fragilitas nosse sinit: modò contra conscientiam non loquatur: cum illum, quem indignum esse non nouit, dignum debeat æstimare c. vn. de serut. in ord. sac.

64 Posse Regulares virtute Priuilegiorum ordinari extra tempora, pluribus docet Diana p. 3. tract. 2. resol. 31. vbi multis citatis docet id posse Episcopum sine vilo scrupulo V. & Marchinum de Ordine trac. 1. p. 7 c. 7

65 Inquisitus, & in totum per sententiam liberatus, licet deprauatus medijs causam vicerit, potest ordinari, cum adhuc delictum dicatur occultum Ricc. p. 3. decis. 196. Et potest. Episcopus in ea irregularitate dispensare per Concil. Trid. sess. 24.

c. 6. de reform. Sanchez de matrim. lib. 2. disp. 37. num. 12.

66 Annus datus ad suscipiendos sacros ordines, non currit, impedito Bellamer. dec. 83. in c. Super hoc. Et cessante impedimento debetur annus integer. Aegid. relatus à Theodosio Rub. p. 1. singul. ad cit. dec. Bellamer vbi dicitur id verum esse, quando lex restituit: secus quando homo; quia tunc tantum restituit quantum fuit per impedimentum sublatum. V. Nau. de in integ. rest. cons. 1. in nou. Barbos. ad c. Commissa de elect. in 6. num. 7.

MATRIMONIUM.

V. Benedictio. Benef. Confessio. Delegatio. Filij. Ignorantia. Ordo. Parochus. Religio. Venditio. Votum.

Matrimonium, est maris, & feminae legitima coniunctio, in diuina vitæ consuetudinem retinens, c. Illud de præsumpt. & Doct. communiter:

1. Sacramentum tantum sunt actus exteriores apparentes res, & sacramentum est mutua obligatio, ex huiusmodi actibus consurgens. Res vltima non contenta est vnio Christi, & Ecclesiae. Item vnio spiritualis, & animorum dilectio, qua coniuges inter se vniri debeat. Contenta verò est gratia ex opere operato, quæ duo facit, reprimere concupiscentiam, fidem seruare, & prolem educare. S. Tho. suppl. q. 42. art. 1. ad 5.

3. De essentia matrimonij non est consumatio: Nam alioqui inter B. V. & Ioseph, non fuisset verum matrimonium. Nec mutua corporum traditio quia illa transit, matrimonio permanente: Nec mutua

obligatio ad reddendum debitum: hæc enim alterius adulterio, aut ingressu religionis mutuo consensu cessat, manente vinculo matrimonij consumati. Sed nomen coniugij, & matrimonij supponit pro vinculo, nexu, & obligatione mutua, quæ formaliter coniuges sunt vniti, onturq; ex mutua traditioe. Sor. vbi supra.

4. Materiam huius sacramenti alij volunt esse contrahentium consensum, sic Nau. c. 22. num. 25. siue actus exteriores ipsorum, vt voluit Silu. matrim. 1. num. 1. formam verò esse verba, per quæ informantur consensus. Alij verò contrahentes ipsos esse materiam, verba verò formam. sic Palud. relatus à S. Ant. p. 3. tit. 1. c. 2. ante parag. & Couar. in 4. p. 2. c. 1. parag. vn. num. 8. Sed hæc opinio rejicitur, quia in alijs contractibus res vendita v. g. dici non potest materia ex qua, sed circa quam conficitur contractus. Alij docent, verba contrahentium esse sibi inuicem materiam, & formam, id est verba quæ a priore contrahente proferuntur esse materiam; quæ verò à posteriori formam; nec refert vter prior verba proferat. Sic Sor. in 4. d. 1. q. 1. ar. 6. ver. Ad dubium, & dist. 26. q. 2. ar. 3. Ang. matr. 1. parag. 2. Vic. in sum. num. 245. & alij multi Sanchez. verò de matr. lib. 2. disp. 5. num. 6. multis pro se cit. docet Verba, seu signa, quibus consensus exprimitur esse sibi inuicem materiam, & formam, secundum diuersas rationes, vt quatenus sunt expressio mutue traditionis, qua quilibet tradit alteri potestatem sui corporis, dicantur materia; vt verò sunt expressio mutue acceptationis, qua quisque acceptat traditionem, sibi per alterum factam dicantur forma, quod traditio illa imperfecta sit, donec acceptetur, accedente autem acceptatione perficiatur matrimonium.

5. Minuter huius sacramenti non est Parochus, vt voluit Cano de loc. Theol. lib. 8. c. 5. ad 3. sed ipsimet contrahentes: Nam verba Parochi non sunt de essentia matrimonij; & ante Conc. Trid. clandestina matrimonia erant vera matrimonia, & verum sacramentum, & tamen fiebant sine

sine interuentu Parochi Trid. sess. 24. c. 1. de reformat. matr. Bellarm. lib. 1. de matr. c. 7. & seq. Roder. in sum. p. 1. c. 26. num. 3. dicens, temerariam esse sententiam, afferentium ministrum huius sacramenti esse parochum. Valent. to 4. disp. 10. q. 1. p. 6. docens, Parochum esse tantum de perfectione accidentali, non autem essentiali. & in resp. ad ult. docet, presentiam parochi non requiri à concilio, tamquam de essentia sacramenti, sed tanquam conditionem necessariam. V. Suar. to. 3. disp. 24. sect. 6. in fi. & Vgol. de pot. Ep. c. 15. parag. 10. num. 8. docet Parochum interuenire tamquam testem: quoad ceremonias verò tamquam ministrum.

6 Matrimonium ratum, nondum per copulam consumatum est verum sacramentum, & significat vnionem Christi cum anima per gratiam, quæ quoniam per peccatum amitti potest, idè non est omnino indissolubile. Nam professio- nem in religione approbata dissoluitur. Consumatum verò significat Verbi cum natura humana, & Christi cum Ecclesia, vnionem indissolubilem, & idè quoad vinculum numquam dissolui potest Felin. alijs relatis consil. 26. vers. Sed hoc omisso. Pan. in c. Ex publico de conuers. coniug. num. 14.

7 Prouenit autem ea indissolubilitas non ex iure naturæ: Nam ante legem, Euangelicam poterat per repudium dissolui: ius autem naturæ semper manet immutatum, & idem apud omnes, & omni tempore. Nec ex ratione sacramenti; quia matrimonium, vt sacramentum, non habet effectum indelebilem, vt chara- cterem; nec significacionem vinculi indissolubilis; Nam ratum matrimonium est verum sacramentum, & tamen dissolui potest: Sed prouenit ratione Significacionis vinculi indissolubilis inter Christum, & Ecclesiam per carnem assumptam; quia scilicet Christus illud euexit ad eam indissolubilitatem significandam, idè enim ratum est dissolubile, propter huius significacionis defectum.

8 Internus consensus est necessarius;

vnde solus externus non sufficit ad matrimonium S. Tho. suppl. q. 45. ar. 4. Sed nec solus internus sufficit, sed necessarius est externus c. Cum apud, & c. Tuæ, de sponsal. & c. Licet de spons. duor. S. Tho. loc. cit. Couar. in 4. p. 2. c. 2. num. 4. Sed consensus externus necessarius est quoad Ecclesiam: Nam solus internus facit matrimonium d. c. Tuæ. Sufficit autem consensus nubibus, scriptura, aut alijs signis æquipollentibus exprimere S. Tho. vbi supra ar. 2. ad 2. Nau. c. 22. num. 2. per d. c. Cum apud, & c. Tuæ Silu. matr. 2. q. 7. Sot. in 4. d. 27. q. 1. ar. 3. vers. Ex huiusmodi autem Sanchez de matr. lib. 2. disp. 3. 1. Vnde sufficit taciturnitas puellæ in presentia Patris, pro ea contrahētis c. vn. parag. ult. de desp. impub. in 6. S. Tho. ar. 2. cit. ad 3. Nau. d. num. 20. Cou. nu. 4 Nisi taceat ex metu reuerentiali, cum matrimonium est præiudiciale filio, vt si ducturus sit indigna. Sanch. lib. 4. disp. 6. nu. 37. Item secundū Sot. ar. 3. cit. & Viêt num. 253. sufficit, si alio affirmante ipsam consentire, non contradicat. Sed hoc communiter reprobat alij, id concedentes respectu Patris, & matris, sic Pan. in c. Nonne de præsump. nu. 1. & ibi Fel. nu. 8. S. Ant. p. 3. tit. 1. c. 2. ante parag. in fi. Ang. ver. Sponsalia parag. 4. Silu. eo. q. 2. dicto 5. Sanchez lib. 1. disp. 33. nu. 7. & alij plures ibi citati. In valentibus loqui non sufficere nutus, &c. Sed necessaria esse verba docent Glo. in d. c. Cum apud, & c. Tuæ, & alij quos refert Sanch. lib. 2. disp. 3. 1. num. 1. qui tamen num. 3. cum Doct. initio cit. multis probat sufficere nutus, &c. etiam in his, qui loqui possunt.

9 Etiam si Sacerdos prohibitus sit aliquos coniungere; aut per vim cõpulsus, modò ad sit cum testibus, & intelligat quæ dicuntur, tenet matrimonium, licet Sacerdos taceat: Neque enim est de essentia matrimonij, vt Parochus aliqua verba proferat. Adhibitus verò censetur Parochus, etiam si ex alia causa sit vocatus, modò sit adhibitus ad illum actum Concilij. Roder. in sum. p. 1. c. 217. num. 20. Nau. de claud. desp. cons. 2. Sanchez lib. 3. disp. 39. Peccant tamen mort

LII contra.

contrahentes coram Parocho vi detento ; aut casu ibi transeunte , vel dolo ad aliud vocato, quia nõ contrahunt auctoritate Ecclesiæ Sanchez ibidem num. 13.

10 Matrimonium per procuratorem tenet; modò habeat speciale mandatum, & de certa persona, & mandatum non fuerit reuocatum re integra, etiam procuratore ignorante, c. fi. de procur. in 6. Ang. matrim. 2. parag. 18. Silu. matr. 5. q. 7. Couar. vbi supra num. 8. Sanchez lib. 2. disp. 11. num. 6. Quid si mandans intendens contrahere cum Maria in mandato dicat cum Martha, & postea publicè reuocet, attendendo se errasse postea verò sciens procuratorem cum Maria contraxisse sponsalia, ratum habeat? tenet. Quid si Maria sciens reuocationem nolit amplius contrahere? Dic quod si illa post rathabitionem pro sponsa se gessit, non potest retrocedere, sic multis probat Anchar. in c. Rathabitionem de reg. iur. in 6.

11 Validum item est matrimonium contractum per literas, & per nuntium. Doct. cit. Pan. in c. Ex parte de conuers. coniug. num. 2. Sanchez lib. 2. disp. 12.

12 In dubio an legitimum sit matrimonium, non dissoluendum c. Licet ex quadam de testib. Ang. ver. dubium in fi. Silu. eo. q. 5. vers. 2. Nau. de conuers. coniug. cons. 15.

13 Ad matrimonij consummationem requiritur viri seminatio intra vas, licet id non rumpatur Sor. in 4. d. 7. q. 1. ar. 4. Silu. matr. 8. q. 15. dicto 2. Cord. in sum. q. 178. S. Ant. p. 3. tit. 1. c. 11. ante parag. Sanch. lib. 2. disp. 21. num. 2. Non est tamen necessaria vtriusq; seminis commixtio, id est quod foemina seminet S. Tho. p. 3. q. 3. ar. 5. ad 3 & præter Doct. cit. asserunt Nau. de frig. & mal. cons. 2. num. 13. Pan. in c. Fraternalitatis, de eo. qui cog. confl. ux. in fi. licet alij ut Grass. lib. 1. p. 2. cap. 12. num. 67. Cai. 2. q. 154. ar. 12. parag. vlt. Sanchez vbi supra num. 11. contrarium sentiant. V. Dianam, & ab eo cit. p. 4. trac. 2. resol. 43.

14 In matrimonio solum raro, altero professo religionem, alter potest contrahe-

re c. Verum, & c. Ex parte 2. de conuers. coniug. & ibi Pan. Conc. Trid. sess. 24 c. 6. de refor. matr. Sufficit autem profiteri religionem, in qua promittuntur tria substantialia uota ut est Melitenfis Nau. de conuers. coniug. cons. 2. Cord. in sum. q. 178. Sanchez lib. 2. disp. 18. num. 8. Et mulieres tertij ord. S. Francisci, quæ collegialiter uiuunt, & profitentur tria uota Ang. matr. 4. parag. 18. & declarauit Sixtus V. ver. refert Sanchez loc. cit. num. 4. Idem docet Sor. de iust. lib. 7. q. 5. ar. 3. & in 4. d. 27. q. 1. ar. 4. Non verò Heremitaræ, nisi sint Camaldulenses Fel. in c. Nullus Iudicum de for. comp. num. 7. & seq. & in Indice, ver. Heremitaica uita. glo. in c. Scriptis Nobis ver. solitudinem 27. q. 2. Sanchez nu. 5. V. Anchar. cons. 209. Vbi quando mulier licet tractata ad domum viri, non præsumatur cognita, & consequenter possit fieri religiosa, & vir ad secunda uota transire.

15 Papa potest in rato tantum, glo. in c. Ex vnico de conuers. coniug. & ibi Pan. nu. 14. & q. 7. Fel. in c. Quæ in Ecclesiarum de const. nu. 16 S. Ant. p. 3. tit. 1. c. 2. parag. 3. Ang. matr. 4. in prin. Silu. ver. diuotium q. 4. Nau. c. 2. nu. 21. & de Frig. & mal. cons. 10. nu. 4. Caiet. to. 1. opusc. trac. 28. q. 1. in fi. fusè Sanchez lib. 2. disp. 14. vbi multos in contrarium refert. Intellige tamen si adfit iusta causa, vt præter Doct. cit. asserit Couar. in 4. p. 2. c. 6. parag. 4. num. 14.

16 Matrimonij ratum non dissoluitur per sacri ordinis suspensionem Extra. Antiq. Io. 2. 2.

17 Etiam inuitus consumans non potest ingredi religionem S. Ant. p. 2. tit. 5. c. 7. parag. 1. & 3. & p. 3. tit. 1. c. 21. parag. 2. in fi. Silu. ver. diuotium q. 5. & ver. Luxuria q. 6. Bald. in c. 1. de probat. glo. in c. Si Euangelicæ, ver. inuitos dist. 55. Ang. matr. 4. parag. 17. Cou. vbi sup. c. parag. 4. nu. 10. Sor. in 4. d. 27. q. 1. ar. 4. vers. Quid autem iuris: nisi copula fuerit cum vi absoluta licet illa sit in mora ingrediendi religionem Ang. & Silu. loc. cit. Alij tamen contra sentiunt, posse videlicet sponsam vi cognitam ingredi: quia iuris beneficium auferendum non est ab inuito c. Indultum de reg. iur. in 6. Et quia alioqui vir ex dolo suo commodum reportaret, c. Ad nostram

nostram de empt. & vend. sic Pan. in c. Verum de conuert. coniug. nu. 9. lo. And. in c. Quæ contra ius, de reg. iur. in 6. Fel. in c. Cautam de probat. nu. 4. Anch. in c. De illis, de desp. impub. num. 4. & in d. c. Verum nu. 4. Less. lib. 2. c. 41. dub. 3. & probabilibus dicit Sanch. lib. 2. disp. 22. num. 6. Vtrumq; probabile dicit Viçt. num. 258. addens vna parte ingreſſa religionem, alteram non posse denovo contrahere, quia illa viuente non soluitur vinculum, & vt multis probat Sanch. nu. 4. per illam copulam consumatum est matrimonium. Fateor tamen rationem d. c. Verum contrarium docere, dicit enim ideo incognitam posse ingredi, quia non sunt effecti vna caro, ergo consequenter, si sunt effecti vna caro, illa non potest ingredi. Quod verò effecti sint vna caro, id aperte docent Doct. Secundæ sententiæ, dum volunt per huiusmodi copulam consumari matrimonium. Si pendente lite per vim sit cognita, docet Felin. vbi supra posse ingredi. at si erat matrimonium de præſenti, dic vt supra.

18 Altero vouente continentiam, & de incontinentiam non suspecto, aut ingrediente religionem, potest alter fieri religioſus c. Cum sis, c. Vxoratus c. Ad Apostolicam, & c. Significauit, de conuert. coniug.

19 Cum post consumatum matrimonium, potest quis ingredi religionem, potest ordinari Viçt. num. 256. Pan. in c. Constitutus num. 5. de conuert. coniug. S. Ant. p. 3. tit. 1. c. 11. parag. 1. in fi. Sot. art. 4. cit. Sanch. alios referens, lib. 10. disp. 11. nu. 16. Dubia res, & in contrariâ sententiâ pluribus cit. inclinatur Azor. p. 1. lib. 13. c. vlt. q. 13. Potest autem ingredi, Prmo si altera pars adulteretur c. Agathola 27. q. 2. glo. in c. vlt. de conuert. coniug. Secundo de licentia alterius etiam ingredientis, aut saltem, in quo propter ætatem non sit periculum incontinentiæ Silu. ver. Diuortium q. 3.

20 Ætas ad matrimonium in foemina 12. in viro 14. anni, c. Impuberes, de deponſ. impub. & requiruntur completi Nau. c. 22. num. 29. Nisi malitia suppleat ætatem

c. De illis, & c. Tuæ nobis eo. tit. in ant. & c. A nobis, & c. De illis eo. in 6. Hoc enim solum desideratur, vt possint coniugati vinculo lociari, & non numerus annorum, glo. in d. c. A nobis, ver. copula per cit. c. Puberes. Immo si mulier in vndecimo anno fit cognoscibilis à viro, potest contrahere. c. Continebatur de deponſ. impub. Immo si in nouo. & generaliter vbi mulier potest virum suscipere, & vir generare Anchar. in c. Puberes, & c. De illis de desp. impub. in ant. & c. vn. eo. tit. in 6. lo. And. in d. c. Puberes, & in c. vlt. de eo qui cogn. consang. vxor. Loich. in d. c. Puberes Sot. in 4. d. 35. q. vn. art. 5. Silu. matr. 5. q. 2. Ang. matr. 3. imped. 6. num. 5. Et certe in decimo iudicatum fuit validum matrimonium quia, secuta fuerat copula, c. Indana de eo qui cogn. consang. vx. Regulariter autem vbi non adfuit copula, contrahi potest matrimonium cum distant ab ætate per sex menses glo. in d. c. Continebatur ver. ætate. & sic contractum non dissoluitur per secundum consumatum Zabarell. conf. 4. sed Pan. in d. c. continebatur id non concedit, nisi ex alijs signis possit comprehendere potentia coeundi. Aduertit autem idem Doctor num. 2. non iudicari matrimonium cum mulier est cognita ante septem menses, quod non videatur habere consensum aptum ad matrimonium, nisi esset multum doli capax & discretus. Idem tenuit Couar. in 4. p. 2. c. 5. num. 4. Fusè Sanch. lib. 7. disp. 104. præcipue q. 4. De iure neturæ non requiritur potentia ad copulam tempore contractus, sed sufficit discretio, & c. com. vt testatur Sanch. vbi supra num. 9.

21 Matrimonium ante ætatem legitimum facit sponsalia c. un. parag. idem quoq; de deponſ. impub. in 6. Nau. eo. tit. conf. 2. & in man. c. 22. num. 27. quare non impedit vltra primum gradum Sanch. lib. 1. disp. 70. num. 8.

22 Matrimonium contractum non præſente Parocho, aut alio Sacerdote de illius, aut Episcopi licentia, & duobus, vel tribus testibus, nullum est Concil. Trid. sess. 24. c. 1. de ref. mat. Sufficit

etiam licentia Vicarij generalis & Parochus alterutrius. Cong. Concil. cuius Decretum confirmavit Greg. XIII. vt refert Nau. de cland. delp. Conf. 3. & seq. & in man. c. 13. num. 124. etiam si alter in alterius Parochia afflitar Sanchez alios referens lib. 3. disp. 19. num. 11. Immo etiam si in aliena omnino Parochia, aut Dioecesi; modo contrahentes sint subditi. Item num. 14. sufficit etiam presentia Parochi non sacerdotis secundum Nau. vbi supra conf. 9. & multis probat Sanchez lib. 3. disp. 20. Cong. tamen Concil. vt refertur in si. dicti confil. 4. contrarium declarauit. Non potest tamen Parochus concedere licentiam non Sacerdoti assistendi matrimonio Sanchez vbi supra num. 20. & disp. 21. num. 4. affirmat, Parochum excommunicatum toleratum posse alteri dare licentiam. immo etiam si non sit tolleratus, qua huiusmodi assistentia non est actus iurisdictionis Alter. de centur. to. 2. lib. 4. disp. 8. c. 6. Potest etiam dare licentiam excommunicato, & irregulari Sanchez num. 10. cit. licet ob delictum sit priuatus ipso iure beneficio, aut etiam per hominis sententiam, sit priuatus, & hominis inhibicio est occulta, abique ab hinc legimum titulum a Superiore. Idem disp. 22. num. 56 & 58. etiam se contrahentes scirent illum non esse verum Pastorem: sed si ille erat intrusus, quia videlicet non habebat verum titulum a Superiore. Idem num. 61. V. eundem disp. 27. Silu. confessor. 1. q. 19. & Alter. vbi supra. Testes in matrimonio, non oportet esse rogatos: Sic plurimi relati, & probati a Barbo. ad c. Noltrates num. 230. q. 5.

23 Inter raptorem, & raptam, quamdiu est in illius potestate non potest esse matrimonium Conc. Trid. sess. 24. c. 6. de refor. matr. Requiritur verò ad raptum violentia facta puellæ causa ineundi cum ipsa matrimonium Sanchez lib. 7. disp. 13. num. 14 & lib. 8. disp. 25. num. 17. Congreg. tamen Conc. extendit ad rapientes ex alia etiam causa. Requiritur etiam traductio de domo parentum, quamuis illa

perducta non sit ad locum destinatum, nec secuta fuerit copulam. Idem disp. 13. cit. num. 7. & seq. Non comprehenduntur autem hoc decreto adducentes faminam volentem, quamuis postea mutet voluntatem, etiam ignorantibus immo, & iniuriis parentibus, aut illis, sub quorum est potestate, licet Nau. de rapt. cons. 32. Tolet. lib. 7. c. 13. & alij doceant esse raptum cum abducitur iniuriis parentibus, quod licet verum sit quoad alias poenas contra raptorem, in matrimonio tamen falluntur; quia Conc. Trid. fauere intendit libertati matrimonij, ac cauere, ne ipsa renitens cogatur illud inire; ad quam libertatem nil confert parentum voluntas. Non comprehenduntur etiam, qui importunis precibus, aut pretio abducunt. aut verò dolo circumueniunt; quia non est proprie raptus. Nec raptus proprie sponsæ de futuro reclamantibus parentibus. hic enim raptus iure communi à poenis liberatur. Sufficit verò, siue rapiatur virgo, siue alia mulier, etiam Meretrix Sanchez vbi supra num. 14. Non comprehenditur foemina rapiens virum, vt secum ineat matrimonium; quia Trid. de solo viro rapitore loquitur. idem num. 6.

24 Omittere benedictionem non est mortale, si desit contemptus, aut scandalum, nec ante eam copulari Silu. ver. debitum q. 9. Ang. eo parag. 1. Vict. num. 270. Couar. in 4. p. 2. num. 2. Cai. in sum. ver. matrimonij peccata Nau. c. 26. num. 38. Nec tener excommunicatio lata contra copulantes ante benedictionem, cum huiusmodi copula vacet omni culpa Sanchez lib. 3. disp. 12. num. 10.

25 Quando intentio est de presenti, licet verba sonent futurum, sit matrimonium. Si vero intentio sit de futuro, & verba de presenti sunt sponsalia à Nauar. vbi supra Silu. matrim. 2. q. 10. vers. 6. Intellige, si ambo contrahentes intelligant per illa verba, velle contrahere matrimonium, vel sponsalia. In foro tamen exteriori statur communi verborum

intelligit, non verò contrahentium intentioni Sanchez lib. 1. disp. 18.

26 Valet matrimonium eius, qui longè abfens, v.g. in captiuitate contraxit sine requisitis à Concilio post publicationem in sua Parochia Roder. in sum. lib. 1. c. 119. num. 2. Sanchez lib. 3. disp. 18. q. 5. num. 35.

27 Mutus, & surdus possunt contrahere c. Cum apud, de sponsal. Et amens dum habet lucida interualla c. Dilectus eo.

28 Corrupta nubens ei, qui si sciret non esset Virginem, non illam duceret, non peccat mortaliter Nau. c. later verba concl. 1. num. 21.

29 Contrahere ante legitimam ætatem sine Episcopi licentia, & sine iuxta causam mortale est Ang. matr. 3. impedim. 16. num. 7. Silu. matr. 5. q. 6. Potest igitur ex magna causa Episcopus dispensare in ætate, à lacris Can. præscripta, quando pueri sunt propè ætatem, & dubium est, an matritia suppleat ætatem. sic multi quos refert, & sequitur Sanchez lib. 7. disp. 104. nu. 12.

30 In dubio præsumendum est pro matrimonio, modo possit haberi copula Pan. in c. Fraternitatis de frig. & mal. num. 16. Silu. matr. 6. q. 3. & matr. 8. in f. Nauar. de conuers. coniug. conf. vlt.

31 In fauorabilibus nomine maritæ venit sponsa de futuro Pan. rubr. de sponsal. Silu. matr. 1. q. 7. & ver. Sponsalia. q. 1. Et nomine Vxor, quæ contraxit de præfenti licet non consumarit. In odiosis verò quæ cõsumauit. Silu. ver. vxor. initio. Pan. vol. 1. conf. 1. & in c. Tertio loco, de præsup. nu. 5. & in c. Ex publico de conuers. coniug. nu. 5.

32 Contrahens principaliter ob pulchritudinem, aut alium finem, vbi non sit peccatum mort. vt propter diuitias, pacem componendam, &c. non peccat mort. Silu. vbi sup. q. 4. Nau. c. 2. nu. 79. Immo nec venialiter si diuitiæ v.g. intendantur secundario, vt proles melius educetur, & onera matrimonij facilius sustententur: aut si pulchritudinem secundario intendat ad fornicationem vitandam 5. Ant. p. 3. tit. 1. c. 19. parag. 9.

33 Si falsò credis valere matrimonium, alioqui dissensurus, non tenet matrimonium

Silu. matr. 4. q. 12. Ang. matr. 2. num. 17. Nau. c. 2. nu. 76. etiam si denuo consentiens sciens te liberum esse, adhuc consenties Sanch. lib. 2. disp. 34. num. 3. In hoc tamen postremo dissentiunt Rosell. matr. 4. nu. 4. & Vict. relect. de matr. p. 1. num. 10. Silu. & Nau. cit. quia est error concomitans, qui non est causa inuoluntarij.

34 Qui meritò credit alteri coniugi dicenti se non consensisse, potest alteri nubere. Silu. vbi supra q. 9. Nau. num. 77. vt si statim patefecit se non consensisse, & inde ad secunda vota transiit Sanch. lib. 2. disp. 45. vbi vide alias coniecturas, & Doct. Et eadem disp. q. 2. docet protestationem ab vno factam altero sciente, & consentiente, validam esse, nec valere sequentem consensum tamquam fictum, nisi sequatur copula. Ego verò cum Nau. vbi supra num. 66. dicerem per copulam non purificari fictum consensum, nisi habita sit effectus maritali.

35 Cum præcipitur reuelatio impedimenti, & secretum est, nec aliter potes impedire, debes reuelare licet probare nõ valeas Nau. in c. Sacerdos de poenit. d. 6. num. 27. sufficit enim vnus testis c. Præterea 2. & c. Cum in tua desponsal. si tamen iuret se certò scire Cou. in 4. p. 2. c. 6. parag. 10. nu. 11. Quod si ex reuelatione timeatur magnum scandalum, tacendum, licet probare possis Nau. c. 2. num. 83. & præcipiatur sub excommunicatione Sanchez lib. 3. disp. 13. num. 4. Intellige dicta de matrimonio contrahendo: Nam ad dissoluendum contractum non sufficit vnus testis. c. De illo, de eo, qui cong. cons. vx c. Licet, de testib. de quo infra ver. Diuortium nu. 8. Amplia, vt tenearis reuelare, etiam si habuisses sub secreto, modo nõ sub sigillo confessionis sacramentalis; cū non agatur de punitione, sed de peccato vitando Sanch. alios referes vbi sup. nu. 6. Idè si audisti à persona fide digna quia illa non manifestante, tu tenebis denunciare Nau. c. Inter verba concl. 6. Coroll. 66. num. 392. & seq. Excusaturi autem, qui conciliis impedimenti occultu nouit contrahentes impetrasse dispensationem in foro conscientie Sanchez vbi

vbi supra num. 8. Item si audiuit à non fide dignis Nau. vbi sup. Item qui non recordatur à quo audierit idem nu. 390. Itē si non credat se profuturum Silu. confessio 3. q. 12. & matr. 6. q. 9.

36 Inualidè coniugatis, bona tamen fide, nihil dicendum siue à Parocho, siue à quos alio, etiam, si crediuri sint, potest enim sequi magnum damnum Nau. c. 2. num. 33. de sponsal. conf. 10. & de conuers. coniug. cons. 3. & est casus in c. Quia circa, de consang. vt illud intelligunt Io: Med. de confess. trac. 2. q. 20. vers. Corollarie sequitur. Couar. in 4. p. 2. c. 6. 8. & 10. num. 15. Arag. 2. q. 33. ar. 6. conc. 3. Limitat primò nisi spes probabilis sit, vt monitio absq; scandalo profit. Secundò nisi Confessor probabiliter credat, aliunde submouendam esse ignorantiam, ab alio scilicet, qui imprudentius illi malo medeatur. sic Cano relect de poenit. p. 5. Nò videtur tamen necessaria hæc limitatio, quia, & moraliter casus non est possibilis: & alioqui hic Confessor satisfacit tacendo Sanchez lib. 2. disp. 38. num. 13. Tertio limitat, nisi coniuges illi dubij interrogarent Confessorem de reilla; tunc enim aperienda veritas, quamuis non profutura: iam enim læsa est eorum conscientia, & taciturnitas esset eorum approbatio. Sor. in. 4. d. 18. q. 2. ar. 4. ad 2. Arag. vbi supra concl. 4. Suar. to 4. disp. 32. lect. 4. Si tamen dubium esset leue, ex leui causa, tacendum; non enim per id tollitur bona fides Cord. in sum q. 169 p. 5. Quarto limitat, nisi illa ignorantia esset contra bonum commune; vt si esset scandalum publica; fama; nullitatis matrimonij. Quinto limitat, nisi perturbatio, aut scandalum poenitentis futurum sit momentaneum, vt quia breui speratur fructus admonitionis V. Sanchez disp. 38. cit. Cum autem sunt in bona fide, potest Confessor cogere, vt debitum reddant. ibidem num. 8. Cord. p. 5. cit.

37 Tenetur Vxor sequi virum migrante; nisi aliud esse conuenit. valet enim pactum, quòd Vxor aliò non transferatur. Nau. c. 14. num. 20. Silu. ver. vxor. q. 8. nisi ipse cogatur aliqua necessitate, aut no-

ua causa urgente Pan. in c. Qui matrim. accus. pos. Non tenetur tamen sequi vagabundum, si ignorabat talem esse quando nupsit: aut si sciebat, ipse tamen vult vagari ex causa inhonestâ, vel cum mortis, aut peccandi periculo. Silu. & Nau. vbi supra Couar. in 4. p. 2. c. 7. num. 5. aut si post matrimonium factus est vagabundus Nau. ibidem De habitando certo loco non valet pactum, quia inducit seruitutem homini libero. V. Sanchez lib. 1. disp. 41.

38 Vxorem atrociter verberare, aut percutere mortale est Nau. c. 14. num. 19. Verberare autem leuiter correctione gratia licet. Pan. & Host. in c. Quemadmodum de iureiur. Silu. ver. Vxor. q. 3. vers. 2. Ang. eo. parag. 3. V. Fel. in c. Cum contingat. de for. comp. num. 7.

39 Contrahere inuitis parentibus non est mortale, si absit scandalum Viçt. num. 272. Si tamen id fiat sine rationabili causa, aut si indignam accipit, Nau. c. 14. num. 15. vult esse mortale, quia grauem iniuriam facit parentibus. Sanchez lib. 4. disp. 23. num. 10. docet, secluso scandalo non teneri filium, nisi ad petendum parentum consiliu; quod tamen non tenetur sequi sub mortali. quare exheredari idè non posse, si non clandestinè sed seruata forma Concilij Trid. nupsit licet inuitis parentibus: & iure canonico contractas esse leges ciuiles contrarium statuentes. Sunt tamen multi Doctores ibi relati, qui docent correctas non esse, sed contrarium est tenendum. V. ver. filij num. 13.

40 In dubio an prior maritus uiuat, nò est separandum secusadum matrimonium: fortè enim mortuus est, adeoq; est validum Cou. vbi sup. num. 4.

41 Nunquam copula facit matrimonium, nisi fiat affectu maritali scilicet perficiendi Silu. matr. 2. q. 15. Nau. c. 22. num. 28. In dubio autem de intentione, interpretandum pro matrimonio Nau. de conuers. coniug. cons. 15. sufficit verò, si vnus consensui expresso, & non reuocato accedat alterius consensus Nau. de sponsal. cons. 14. num. 13. & in man. c. 22. num. 51. contra Sil. matr. 8. q. 2. vers. 6. Idem dic

in matrimonio contracto per metum, si virum illud metus occultum sit; sufficit enim si coactus liberè consentiat, alterius consensu nondum reuocato Sanchez lib. 2. disp. 32. num. 9. & lib. 4. disp. 14. num. 2.

41 Si quis falsò credat matrimonium esse inualidum, sed intendit contrahere quantum potest, tenetur Cou. vbi sup. c. 3. parag. 7. num. 2. Idem si purat stare contractum Silu. vbi supra q. 13. vers. 5. Nau. c. 22. num. 56.

42 Matrimonium contractum nimia reuerentia Patris, aut Tutorum, quæ causa est contractus, nullum est Nau. de his quæ vi, cons. 10. num. 8. V. Couar. c. 3. cit. parag. 6. At Sanchez lib. 4. disp. 6. cum alijs ibi citatis, docet reuerentiam illam, nisi sit cum metu graui, vt quia Pater, &c. minatur verbera, exheredationem, &c. nõ sufficere ad inualidandum matrimonium. Rota coram Burato dec. 628. cum ibi cit. per Ferentill. Immo necessarium esse, vt solitus sit minas exequi. Metus autem reuerentialis datur in eo, qui aliquo iure subiectionis aterilubest, vt in Clerico respectu Episcopi: in sæculari respectu Magistratus: in filio respectu Patris, Matris, Aui, & aliorum ascendentium & Curatoris, & Patru: & in Vxore respectu Viri; & Sorore respectu Fratris maioris: & in Sorore, & Fratre min. respectu Sororis, & Fratris mai. si in eorum domo habitent, & ab eis gubernentur. Sanch. loc. cit. Et disp. 7. num. 7. docet idem operari preces importunas, si sint personæ, cui debetur reuerentia.

44 Fictè contrahens matrimonium per verba de præsentibus tenetur verè contrahere Nam aliàs sequeretur magnum damnum foeminae, quæ cum ideo aliud matrimonium inire non possit, cogetur perpetuò continere. Secus si nullum ex his damnis, nec aliud notabile timeatur Sanchez lib. 2. disp. 11. num. 5. Amplia etiam si mulier non sit virgo, idem enim damnum sequitur perpetuæ continentia. Nisi ipsa virum deceperit fingendo se Virginem Sor. in 4. d. 27. q. 1. ar. 1. vers. alia præcipua: aut si ille minimè ducturus fuisset corruptam; quamuis illa virum non deceperit

fingendo, comuniter tamen Virgo purabatur Sanchez vbi supra num. 6. Amplia secundo, etiã si non fuerit secuta copula, quia illa nihilominus perpetuæ continentia paritur damnum Sor. vbi supra & clarius P. Ledes. de matr. q. 45. ar. 4. dub. 1. concl. 1. in 4. probar. Limita primò, nisi sint disparis conditionis: tunc enim cum sit in contractu maxima inæqualitas, satisfacit ille alio modo resarciendo iniuriam Silu. matr. 4. q. 8. Nau. c. 22. num. 76. quod concedit Sanchez num. 8. siue illa disparitatem noirit, siue ignorarit: Et quories ille manifesta facti consensu indicia præbuit: quia tunc foemina se deceperit; vnde ad nihil tenetur. Limita secundo, nisi pessimi exitus inde probabiliter timeantur, aut aliud grauissimum scandalum, vt de sponsalibus infra dicitur, ver. sponsalia num. 14.

45 In causa matrimoniali potius standum est opinioni vnus Doctoris dicentis pro eo, quam plurium contra sententiam, nisi illa sit euidenter falsa, Pan. in c. fi. de re iudic. num. 3. Host. in c. Super eo de cogn. sp. adde, & non possit conuinci probabilibus rationibus Io. And. in c. 1. de constit. V. Sanchez lib. 1. disp. 8. num. 7.

46 Cum dispensatur in matrimonio inualido, sed contracto in facie Ecclesie, sufficit postea sine Parocho, & testibus consentire de nouo liberè, si velint Pius V. relatus à Nauar. in man. c. 22. num. 47: 70: & 86. & de eo, qui dux, quam poll. cons. 3. & de sponsal. cons. 13. Sufficit verò consensus, licet non exprimat. Idem de sponsal. conf. 14. num. 8. asserens de com. contra Couar. & alios docentes sublaro impedimento priorem contractum eo inualidari, & valere matrimonium prout ex tunc. Opinione Nau. intellige in matrimonio nulliter contracto ob fictum consentum. Secus in contractu nulliter ob impedimentum dirimens: tunc enim habita dispensatione, necessarius est nouus consensus, & expressus. & sic intelligenda est constitutio Pij Sanchez lib. 2. disp. 35. & seq.

47 *Contrahens matrimonium cum animo (etiam solo crude retento) aduerso bono sacramento, quia scilicet intendit non contrahere nisi ad tempus, nihil facit: est enim de ratione huius sacramenti esse vinculum perpetuum, & indissolubile: Secus in alijs duobus bonis matrimonij nisi deducatur in pactum. Nam si ille vult absolute contrahere, ex vi contractus obligatur ad non agendum aliquid contra ea bona, non obstante illa intentione S. Ant. p. 3. tit. 1. c. 19. ante parag. in fi. Sanchez alios referens lib. 2. disp. 29. num: 11. Alij tamen vt Silu. matr. 4. q. 5. & 6. Pan. in c. Commissum, de sponsal. num. 2. docent, matrimonium non irritari per intentionem contrariam substantiæ sacramenti, nisi deducatur in pactum. Immo addit Silu. non vitari si ab vno exprimat, altero contradicente, vbi processum sit ad consumationem, id est saltem ad prolationem verborum de presenti, quæ sunt prima perfectio sacramenti V. Ang. matr. 2. parag. 13. & seq. P. Sor. de matr. lect. 26.*

48 *Qui ex causa probabiliter firmiter credens coniugem mortuum, alteri nubit, excusatur, v. g. si est violenta præsumptio, vt quia lenex erat, & in acie fuit, nec redijt: aut si vnus testis bonæ famæ, aut fama sufficiens Ang. matr. 3. imped. 13. num. 4. Silu. matr. 8. q. 13. & alij si tamen contracto matrimonio dubitat de morte coniugis non potest debitum petere, tenetur tamen reddere Glō. in c. In præsentia de sponsal. De teste negant alij vnum sufficere, nisi eo casu, quo coniux obierit in loco ita distante, vt difficillimè haberi possit alix probationes. Nam c. In præsentia de sponsal. requirit certum nuntium, cuiusmodi non est vnus testis, cuius dictum ne in causis quidè pecuniarijs sufficiens est. Sic Sanch. alios referens lib. 2. disp. 46. q. 2. priorem sententiam doctuerunt Pan. in d. c. In præsentia num. 6. Host. ibi, & in sum. tit. de sponsa duor. num. 6. De fama Pan. vbi supra, & alij negant sufficere. Alij affirmant, vt Anchar. in cit. c. In præsentia num. 5. Jul. Clar. parag. fornicatio, vers. penult. Alij verò communiter rectius docent, fa-*

nam solam non sufficere, nisi alijs adminiculis adiuuetur S. Ant. vbi supra c. 9. Sor. in 4. d. 37. q. vn. ar. 5. vers. In primis Nau. c. 22. num. 53. Sunt verò adminicula longitudo absentix; vniuersalis fama, vbi coniux commorabatur, quòd mortuus sit: si mors contigit in loco, valde distante; si erat valde senex, aut æger, & diù ab fuit: si mulier accepit literas Sociorum, cum quibus militauit: Si ab hostibus captus, & communis fama ipsum obiisse testatur, nec vxor diù aliquòd contrarium au liuit. Vt verò fama probet, requiritur ipsam plenè, & verè probari. Ad hoc autem requiritur, primo, vt saltem duplici teste probeatur c. In omni, & c. Licet, de testib. Secundo vt testes sint omni exceptione maiores, deponantq; se à fide dignis audiuisse, alioqui fama non probat. c. Qualiter 2. de appell. Tertio vt causa, ex qua orta est fama, sit rationabilis concurratq; cum ipsa fama, vt si ille mare nauigauit, ortaq; tempestate expectatus tempore congruo, ac per loca congrua quæsius non comparuit, nec nauis qua vehebat. Quarto, vt testes deponant publicè à maiori parte talis populis se audiuisse. Quinto vt deponant à quibus personis fama ortum habuerit: nisi fama ex probabilibus coniecturis confirmaretur; aut magnus testium numerus puta septem de ea deponerent. Sexto, vt testes huiusmodi asserant se credere, rem ira se habere sic multi quos refert, ac sequitur Sanchez vbi supra num. 26.

49 *Parochus in confessione sciens impedimentum dirimens, si contrahentes publicè petant, tenetur assiltere. si occultè; potest negare, si desit periculum reuelationis Sor. in 4. d. 18. q. 4. ar. 5. vers. Hinc fit, & de teg. secr. memb. 3. q. 4. post 5. conclus. dub. 1. & ibi Cord. Nauar. in c. Sacerdos de poenit. d. 6. nn. 144. Immo tenetur si nequeat se citra reuelationis suspicionè eximere Sor. cit. Ego verò puro eum teneri, etiam cum occultè petunt quia cum impedimentum nouerit in confessione vt non potest illa scientia extra confessionem, neq; hoc casu id facere potest sine reuelatione, quæ vitanda est etiam cum ipso*

ipſo pœnitente, vt ſupra ver. Confefſor num. 46. Diftinguunt alij, vt teneatur Parochus, quia tenetur ex officio: Secus ſi ſit alius aſſiſtens de licentia proprij ſic Palud. inſ. 4. d. 21. q. 3. ar. 1. & in alio ſimili docent alij de Euchar. vt. S. Ant. Silu. Sor. de quo ſupra ver. Euchar. num. 32. Si autem ſciat extra confeſſionem; impedimentum tamen occultum eſt, non poteſt etiam publicè petenti Sacramentum miniſtrare. Vbi enim impedimentum opponitur, Parochi non eſt de illius veritate diſcutere, ſed tenetur ad Ordinarium remeſſe. Quòd ſi nullus opponat, aut quia ipſe ſolus nouit, tenetur ipſe coram Ordinario impedimentum opponere: ad id enim tenetur ex officio. Si autem Ordinarius ſolus nouit impedimentum, quod probare nequit, non poteſt publicè petenti ſacramentum denegare; eſt enim Iudex, non teſtis, atque adeo tenetur ſecundum allegata, & probata iudicare Sanchez lib. 3. diſp. 15. num. 12.

50 An poſſit Princeps ſæcularis ſiue fidelis, ſiue infidelis, aut cõſuetudo inducere impedimentũ dirimens matrimoniu V. Sanch. lib. 7. diſp. 3. & 4.

51 Denunciations non ſunt de eſſentia matrimonij Sanchez lib. 3. diſp. 5. q. 1. Peccat tamen mort. Parochus, illas omittens ſine licentia Epifcopi Rotam coram Pegn. apud Farinac. p. 1. dec. 31. nu. 21. Niſi aliquam omittat, ſiue antea, ſiue poſt matrimonij conſumationem, certus moraliter nullum ſubefſe impedimentum ibidem q. 2. fieri autem debent ab vtriuſque contrahentis Parocho, tribus diebus feſtiuis intra Miſſarum ſolemnia Concilij Trid. ſeſſ. 24. c. 1. de refor. matr. & declarauit Sacra Congregatio. Non tamen debent dies feſti immediatè ſubſequiri, quin aliquod dierum interuallum intercedat Idem diſp. 6. Sufficit autem, ſi fiant etiam die feriato, quando ex aliqua cauſa eſt magnus populi concursus ad Eccleſiam, quia ſariſfit menti Concilij diſp. 6. cit. inſ. ſi. Idem faciendæ ſunt in parochijs, vbi diutius verſati ſunt: veriſimilius enim eſt fore, vt ſciantur impedimenta.

52 Vbi nullũ reperitur impedimentũ, debet Parochus volentes matrimonium contrahere in facie Eccleſiæ, coniungere Trid. ſeſſ. 24. c. 1. de matrim. Vt vn. dicatur matrimonium contrahi in facie Eccleſiæ, opus non eſt, vt in ipſa Eccleſia materiali vel in eius limine celebretur, vt declarauit Socra Cong. Conc. ſed ſatis eſt, ſi contrahatur domi coram Parocho, & duplici teſte; permiſſis denunciationibus, & ſic hodie ſeruari docet Sanchez de matr. lib. 3. diſp. 15. num. 20. cum alijs ibi citatis Nau. in man. c. 122. num. 70. Nec poteſt Epifcopus prohibere, ne matrimonium domi celebretur, ſeruata forma Concilij, ſed tantum hortari nõ percipere. Cong. Conc.

53 An matrimonium infidelium ſit Sacramentum vide Barbos. ad c. De illa de diuort. num. 3. & dub. ſeqq. Et an altero conuerſo ad fidem habente plures vxores, relicta prima, quæ non vult conuerſi ſine contumelia creatoris, poſſit ſecundam conuerſam ducere. Vide Azor. p. 2. lib. 5. c. 2. q. 4. Nau. de conuerſ. infid. cons. 1. num. 3.

54 Non poteſt Parochus matrimonio coniungere exteros, niſi per teſtes iuridicè examinatos conſtet de ſtatu libero contrahere volentium S. Congreg. Inquiſit. de Vrbe. Vbi etiam de ritu examinandi teſtes, &c.

55 Ex ſponſalibus ab initio validis, & poſtea mutuo conſenſu diſſolutis oritur impedimentũ publicæ honeſtatis c. Acceſſit ad præſentiam, vers. ſane, iuncta gloſa, ver. ipſo iure de deſpons. impub. Sanchez de matrim. lib. 7. diſp. 68. n. 12. & declarauit Sacra Congregatio in vna Cremonen. quã ad verbum refert Sperell. dec. 95. n. 21. quia Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 3. de refor. matr. ſolum conſiderauit, quod à principio valida fit. Et quia ſi a principio valida, & deinde dirempta per mortem impedimentũ inducunt, vt conſtat ex cap. ſponſam. Eſt enim hoc impedimentum perpetuum c. ſponſam, & c. ſiquis deſponſauerit 27. q. 2.

SPONSALIA

V. Conditio. Error. Iuramentum. Matrim. Promissio.

1 Sponsalia sunt futurarum nuptiarum promissio c. Nostrates 30. q. 5. & l. ff. de sponsal.

2 Etas ad sponsalia septem anni in utroq; alioqui non oritur impedimentum publicæ honestatis, c. literas, & c. Accessit de desp. impub. Oportet autem esse completos d. c. Literas, vbi bis dicitur Completos, Nisi prius adsit vsurariis, & malicia suppleat ætatem Couar. in 4. p. 1. c. 2. num. 1. Vict. in sum. num. 286. S. Tho. suppl. q. 43. ar. 2. ad 7. Sanchez alios referens lib. 2. disp. 16. num. 8. & sic intelligendus Pan. in d. c. Literas num. 4. dicens ætatem illam præueniri non posse, Sufficit verò vsus rationis, qui satis est ad culpam laetalem Sanch. vbi supra num. 16. Ante celebrata conualescunt postea mutuò consensu d. c. Literas, & ibi glo. ver. placere. Si maior contrahat cum minore, licet sponsalia non teneant, tenetur tamen expectare minorem, cui fidem dedit, si forte manere velit eodem proposito Silu. ver. sponsalia in q. 2. ver. 2. in fi.

3 Sponsalia secunda non tenent, nisi primis legitimè dissolutis c. Sicut ex literis de sponsal. Silu. vbi supra q. 10. etiam si sint iurata S. Ant. p. 3. tit. 1. c. 18. parag. fi. Couar. vbi supra c. 4. num. 3. & alij plures, quos refert, & sequitur Sanch. lib. 2. disp. 50. num. 1. limitans Nisi fuerit iusta causa recedendi à prioribus; tunc enim tenere secunda, & seruandum iuramentum. Limitat Secundo Reginald. lib. 31. c. 36. num. 60. vt ratione damni illati per secunda sponsalia, vt quia sponsa deflorata est, ignorans priora sponsalia. adderem ego, aut aliàs diffamata, vt quia ex conuersatione suspicio copulæ orta est; aut etiam si oculo, & tactus interuenire, ex quo illa maritum æqualem habere non possit; tunc enim ex qua-

dam æquitate priorum obligatio, quæ si moraliter impossibilis cessare potest: præsertim si prior sponsa nullum, vel leue damnum ex non seruata fide sit passura. De rigore autem tenetur priorem ducere, quia iniuria illata posteriori non aufert ius prioris Sanchez vbi supra disp. 49. num. 5. Rebell. verò de oblig. lib. 4. q. 8. num. 86. absolute docet priora sponsalia ipso facto dissolui per copulam cum secunda, ignorante priora sponsalia. quod ego non concedo.

4 Ecclesia non cogit eos, qui etiam sponsalia iurarunt, sed potius monet, cap. Requiruit de sponsal. Cou. vbi supra. Et licet c. Ex literis 2. de sponsal. dicatur cogendum esse: id tamen non est intelligendum finaliter, vt bene notat ibi Glo. ver. compellas, cum matrimonium constituere non possit sine consensu eorum, qui coniungendi sunt Couar. num. 4. sed quia facit quod potest per censuras, & alia iuris remedia, vt reuens promissa præstet. V. Pan. in d. c. Requiruit, & c. Ex literis, & c. Cum locum, eo. tit. Cou. loc. cit.

5 In generali obligatione de contrahendo, intelligitur, nisi aliquid turpe superueniat, c. Quemadmodum de iureiur. Pan. in c. Literas de coniug. lepaos.

6 Promissio Sponsalium non facit sponsalia, nisi ex consuetudine Silu. ver. sponsalia q. 6. ver. 4. aut ex intentione Armill. eo. parag. 8.

7 Ante aduentum conditionis honestæ, & necessariæ sponsalia non sunt sponsalia c. vn. de sponsal. Silu. vbi supra q. 5. Nisi per factum à conditione recedatur, vt si copula intercedat, c. De illis de condit. appos.

8 Clandestina sponsalia sunt valida, & seruanda promissio, etiam post Concil. Trid. Couar. vbi supra p. 2. c. 6. num. 22. Nau. c. 25. num. 144. vt etiam declarauit Cong. Concil. Nec peccant ita contrahentes Sanch. lib. 1. disp. 13. quidquid Cai. in sum. ver. sponsalia; in contrarium dicat.

9 Non fiunt sponsalia, nisi vtrique mutuò consentiant Silu. ver. sponsalia initio Nau. c. 22. num. 25. Tenetur tamen promi-

promittens sub mortali seruare promissum; licet alter non repromiserit, modò acceptauerit promissionem, quia est promissio simplex in re grauissima Sanchez lib. 1. disp. 5. num. 26.

10 Cum parentes pro filijs spondent, possunt filij in ætate discretionis dissentire c. vn. de desp. impub. in 6. Si verò spondeant pro filijs absentibus, non tenent sponsalia; nisi hi certiores facti tacite saltem ratificent. Si verò sunt præsentis, sufficit taciturnitas, si filij sint in ætate c. vn. cit. parag. si. Sanch. disp. 23. in fi. Signa autem tacite ratificationis sunt oscula mutua habitatio, etiam in aliena domo, datio anuli, aut alterius muneris tamquam sponsæ Sanchez vbi supra disp. 16. num. 16.

11 Dicere contraham tecum, si Papa dispensauerit Couar. vbi supra, c. 3. num. 7. vult facere sponsalia. Negant alij, vt Vict. num. 267. Silu. matr. 3. q. 9. Pan. in c. Super eo, de condit. appos. num. 8. Quare non tenetur post dispensationem contrahere. Sot. in 4. d. 29. q. 2. ar. 1. Verius tamen alij doceant teneri Adr. in 4. de matr. q. 12. Iul. Clar. alios referens parag. Incestus, vers. Sed quid Nau. de consang. cons. 5. Sanch. lib. 5. disp. 5. num. 14. Vict. vbi supra dat regulam Quod si in hoc instanti non est matrimonium, quicquid postea superueniat, non erit, nisi de nouo contrahatur. quod in matrimonio, non in sponsalibus admittit Pan. vbi supra, & Innoc. in c. Pastoralis de caus. possess.

12 Sponsalia cum non baptizato cum condicione si conuertatur tenent c. Non oportet 28. q. 1. S. Tho. suppl. q. 59. ar. 1. ad 3. Silu. matr. 8. q. 10. vers. 3. S. Ant. p. 3. tit. 1. c. 6. initio Ang. matr. 3. imped. 10. initio Sanchez vbi supra.

13 Sponsalia non transeunt in matrimonium post Concil. Trid. sess. 24. de ref. matr. etiam secuta copula animo maritali Nau. c. 22. num. 25. num. 144.

14 Soluuntur sponsalia, primò viri usq; consensu, c. 2. de sponsal. etiam si sint iurata ob pietatem Nau. c. 22. num. 25. quod Pau. in d. c. 2. in fi. & Silu. ver. sponsalia q. 10. post Inn. concedunt quan-

do iuramentum concernit commodum hominis: secus si principaliter sit ad complacendum Deo, quia tunc pars remittere non potest. Verior tamen est Nau. sententia: quia iuramentum hoc casu semper dicitur præstitum in partis vtilitatem. Secundo altero ingresso religionem, c. Ex publico, de conuers. coniug. Nau. vbi supra: Nec requiritur professio, vt voluit Couar. vbi supra c. 5. num. 11. Sed statim altero ingresso, potest alter aliud inire matrimonium: Quòd si ille ingrediatur animo statim exeundi, tenetur ad priora sponsalia, si alter adhuc velit; ita multis relatis Sanchez lib. 1. disp. 42. Tertio per facti ordinis susceptionem Nau. vbi supra num. 27: Roder. in sum. p. 1. c. 245. num. 2. Silu. vbi supra q. 7. & 10. vers. 13. etiam si sint iurata secundum Silu. & Roder. cit. Quòd altero absente sine spe breuis redditus, etiam si sint iurata c. De illis, de sponsal. aut etiam non redeunte tempore à iudice designato Nau. vbi supra. Nec expectandum tempore à lege ciuili statuto Pan. in d. c. De illis num. 5. Si tamen sit in loco propinquo, aut expectandus, aut requirendus, vt contrahat de præsentis, Si verò sit in remotis propter impedimentum necessarium, expectandus, potest tamen Iudex dare licentiam contrahendi propter periculum incontinentiæ Couar. vbi supra num. 8. Sexto per superuenientem affinitatem c. Veniens, & c. Ex literis, de eo. qui cogn. cons. 11. sufficit autem fama esse quod sit canonicum impedimentum S. Tho. suppl. q. 43. ar. vlt. ad 4. Nau. vbi supra Silu. ver. sponsalia q. 10. vers. 11. Si tamen de fama doceatur c. Cum in tua de sponsal. c. 2. de affin. & ibi Pan. num. 4. quo casu sufficit dictum vnius honesti viri, qui de fama, & scaldalo testificetur, c. Cum in tua cit. De quo vide Couar. in 4. p. 2. c. 6. parag. 10. num. 20. Nau. in c. Sacerdos de pœnit. d. 6. num. 27. Dec. in c. 1. de appell. Non soluuntur tamen per superuenientem publicæ honestatis iustitiam Silu. vbi supra, vers. 10. Septimo si alter non erat seiprenis, quo casu nec oritur publicæ honestatis iustitia, c. Literas, de despons. impub; aut si

ad pubertatem veniens, statim dissentiat e. De illis, & c. A nobis eo. tit. Nisi firmasset iuramento Couar. vbi supra c. 5. parag. 1. num. 3. & 4. Ad pubertatem tamen veniens ante quã cõsentiat. petere potest abolutionem à iuramento Nau. c. 22. num. 27. Octauo altero recedente à sponsalibus post terminum præfixum matrimonio, c. Sicut ex literis. de sponsal. nisi esset præfixus post sponsalia pura Silu. vbi supra vers. 5. aut nisiis, per quem stetit, culpa vacet, quia legitimè impeditus perficere non potuit in termino, c. Sicut cit. Sanch. lib. 1. c. 53. num. 7. Nono Altero incidente in paraly- sim, aut malum contagiosum c. Literas, de coniug. lepros. aut in magnam deformita- tem, aut in fornicationem etiam per vim, c. Quemadmodum, & ibi glo. uer. oculos, de iureiur. Pan. in c. Fraternitatis, de frig. & mal. num. 9. & consil. 48. uol. 1. Sponso tamen fornicante non potest sponsa resilire Sanch. lib. 1. disp. 15. in fi. Fornicationem intellige, etiã ante sponsalia commissam, si sponsus probabiliter ignorauit. Idem disp. 63. Suar. de relig. trac. 5. lib. 1. c. 1. num. 14. etiam si sponsa esset vidua. Item sol- uuntur, altero incidente in hæresim S. Tho. suppl. q. 43. ar. vlt. ad 3. Silu. vbi supra vers. 7. Vbi autem innocens, & sanus velit con- trahere, non potest alter resilire Silu. ibi- dem. Decimo si alter prius fecit votum castitatis, aut religionis Nau. vbi supra Silu. matr. 7. q. 5. vers. 5. Sanchez q. 46. num. 2. Nec verum est quod Sor. in 4. d. 27. q. 2. ar. 5. & Roder. in sum. lib. 1. c. 245. num. 2. affirmant, voto simplici castitatis superueniente, dirimi sponsa- lia: neque enim vouere debuit in alte- rius præiudicium: nec Deus acceptat vo- tum rei prius alteri promissæ V. Sanchez loc. cit. Alter tamen qui non vouit, liber manet, quia ille vouendo recessit Silu. ver. sponsalia q. 10. vers. 7. & com. 11. Undeci- mo superueniente inter eos inimicitia ca- pituli, c. 2. de sponsal. aut si magnuni scandalum ex eo matrimonio probabiliter timeatur, vt inimicitia inter consanguine- os ipsorum contrahentium Nau. c. 16. num. 18. Cord. lib. 1. qq. q. 13. dicto 1. Sanchez

lib. 1. disp. 14. num. 3. id affirmantes, licet secuta sit Virginis defloratio. Decimo se- cundo si non est impleta promissio Cou. vbi supra: aut conditio posita honesta, & pos- sibilis Nau. vbi supra; aut amissa bona, quæ intelligebantur, danda pro dote Couar. Nau. Silu. vers. 9. Intelligitur enim, si res in eodem statu permanferint, c. Quemad- modum de iureiur. Si tamen illa nihil in- dotem promissit, non soluuntur sponsalia secundum Couar. num. 4. cit. Verius ta- men est solui, si ipsa diues est, & dotem assignare nolit Sanchez alijs cit. lib. 1. disp. 60. Immo secundum Silu. non promitten- do dotem, videtur promississe omnia bona sua. Decimo tertio alterius crudele, & as- perum ingenium Pan. in c. Veniens, qui cler. vel vou. Decimo quarto si succedat aliquid, quod si præcessisset non fuissent contracta sponsalia Nau. vbi supra, vt si quæ credebatur Virgo, intelligatur esse corru- pta Silu. vbi supra vers. 7. In prædictis, si causa est notoria, & sufficiens, aut spon- salia clandestina, non requiritur aucto- ritas Superioris Nau. c. 22. num. 28. Silu. ver. Sponsalia in fi. Sanchez lib. 1. disp. 69. num. 4. alias peccet mort. recedens sine auctoritate S. Ant. p. 3. tit. 1. c. 18. in fi. Cai. in sum. ver. sponsalia Silu. loc. cit. Addit Sanch. disp. 63. posse dissolui sine alia auctoritate etiam vbi præcesse- rant huiusmodi causa sponsalia, si pro- babiliter fuerunt ignoratæ, etiam si iuramento essent firmata, vt communi- ter Doct. in c. Quemadmodum de iu- reiur.

15 Stipulatio poenæ in sponsalibus non tenet, quia aduersatur libertati matrimonii c. Gemma de sponsal. Arra tamen esse potest in matrimonio, quia est fauorabilis glo. fi. ibidem.

16 Iuramentum de ducenda vna ex fi- liabus, v. g. Ioannis, non facit sponsalia, incerta enim sponsalia non sunt sponsalia: Glo. in c. Ex literis 2. de sponsal. Quod si cum vna eorum dormierit, an sit com- pellendus cum ea contrahere? cum aliam ducere non possit? Quidam dicunt esse compellendum, quia ad hoc se-
arcta.

arctauit: Alij verò negant, quia verè nec sponsalia præcesserunt, vt dictum est; nec matrimonium, quia in personam incertam non fertur consensus, Glo. cit. in si. docet; fortè compellendum esse, non ex vi sponsaliorum, sed propter iuramentum, licet ad illam recipiendam non se obligauerit directè. Pan. in d. c. Ex literis num. 7. post recitatas varias Doct. opiniones, tandem cum Host. docet teneri ad contrahendū, non tã virtute sponsaliū, quam ex præsumpto consensu, quia ex quo urauit ducere vnam ex filiabus Ioannis, & postea vnam ex eis cognouit, satis videtur illam elegerit, & iam in eam consensisse. V. tamen Sanchez lib. 1. disp. 26.

D O S.

PARAPHERNALIA.

V. Debitum. Filij. Furtum.
Restitutio. Vltra.

Dos est quod datur viro ab vxore, vel ab alio eius nomine pro oneribus matrimonij sustinendis Silu. ver. Dos, in principio.

2 Paraphernalia sunt bona, quæ Vxor vndecumq; habet præter dotem Silu. ver. Parapherna, & horum administratio, & fructus sunt vxoris, eorumque dominium numquam transit in maritum, nisi expressè appareat, vel nisi probetur Silu. cit. Azon. in sum. de iure dot. num. 2. Nec in his ipsa Vxor habet est dominio mariti Bonac. de contrac. disp. 2. q. 20. p. 2. propos. 2. Immo peccat mort. maritus accipiendo aliquid notabile ex dictis bonis Nau. in man. c. 17. num. 153. Intellige prædicta, Nisi vxore liberè consentiente. Nam ipsa iniuncta non potest maritus se in dictis bonis intrromittere l. 1. C. de pact. conuent. Ar. mell. ver. Paraphernum, Silu. eo. q. 3. q. seq.

3 Tenetur dotare etiam Auus pater-nus, si Pater non habeat saltem profectitia: & frater ex eodem Patre las. in l. Dotis causa ff. sol. matr. à num. 16. Pan. vol. 2. conf. 50. num. 3. & tamquam hæres, & tamquam frater Panor. vol. 1. conf. 12. dub. 7. Campeg. de dot. par. 1. q. 23. quando scilicet aliunde non habet, aut Patris legitima non sufficiat secundum eoldem. Sed hoc vltimum non videtur posse sustineri: quia si Pater non tenetur ad maiorem dotem, quam sit legitima ipsi filia debita; cum tamen maiori vinculo teneatur erga filiam, quam frater, erga sororem, quomodo cogitur frater ad dotem maiorem legitima? De hoc iterum infra num. 25. Opinionem Pan. tenuit Rota coram D. Coccino apud Farin. p. 1. decis. 66. num. 6.

4 Potest vir vxorem dotare ante matrimonium, non autem post Pan. in c. Et si necesse de don. inter vir. & vx. Silu. ver. Dos q. 9. Ang. eo. parag. 6. Nisi plebeius nobilem duxisset Arer. Inst. de donat. parag. est, & aliud, in si. Ang. vbi supra, & Donatio 3. in principio Silu. loc. cit. Couar. in 4. p. 2. c. 3. parag. num. 2. Pan. in c. 1. de adult. num. 8. Acceptam sine dote tenetur alere Silu. vbi supra q. 10.

5 Tenetur Pater iterum dotare filiam, quæ sine culpa sua dotem perdidit Silu. Dos q. 3. citato Bart. in l. Si cum dote parag. Si post solum ff. sol. matr. Capell. Tholos. decis. 158. secus in fratre, qui non tenetur iterum dotare, licet absq; culpa ammissa fuerit, secundum eadem. Et ego concedo, nisi habeat bona paterna, quia si tenebatur Pater, ergo, & hæres. V. Gratian. discep. for. c. 65. & 198.

6 Omnia viri bona sunt hypothecata pro dote, d. Ex literis de pignor. & pro paraphernalibus, quæ administrat l. vlt. C. de pact. conuent. Silu. q. 12.

7 Potest Vxor non traduci, neque alij dote promissa non soluta reddendum tamen debitum Silu. vbi supra q. 10. Ang. eo. parag. 9. & com. Immo traducta potest repellij Host. in c. Per vestras de don. inte. vir. & vx. & ibi Pan. & vol. 2. conf. 85. Nauar.

Nauar. de regul. conſ. 50. num. 3. Molin. de contrac. diſp. 425. quòd tamen Couar. vbi ſuprà c. 7. num. 2. & fuſè Sanchez lib. 9. diſp. non concedunt; niſi illa ſit in culpa.

8 Lucrans partem dotis, etiam ex ſtatu-
tuto; ſi ſecundò Vxorẽ duca t. tenetur il-
lam ſeruare filijs prioris matrimonij Couar.
vbi ſuprà a. 2. parag. 1. num. 2.

9 Non tenetur vir. ad lucra communia,
etiam malè a ſe conſumpſa Nau. c. 17. nu.
175. Molin. vbi ſuprà diſp. 273.

10 Non poteſt Vxor de bonis commu-
nibus, aut redditibus dotis aliquid donare
ſine viri conſenſu Nau. vbi ſuprà, niſi in
eleemoſyna iuxta dicenda ver. eleemoſy-
na.

11 Non poteſt alienari dos. ſine iura-
mento Vxoris factò ſine vi, & dolo, c. Cũ
contingat de iureiur. S. lu. vbi ſuprà q. 11.
nec donatio propter nuptias ſine iuramen-
to, &c. Idem q. 13. Poteſt autem alie-
nari dos pro redimendo marito captiuo,
aut liberando a carceribus; cum in prohi-
bitione alienationis non veniat alienatio
neceſſaria. Quod tamen limitatur, niſi
mulier remaneret prorsus indotata, tunc
enim non valeret alienatio, etiam iurata,
cum ſit contra publicam vtilitatem Gra-
tian. diſcep. for. c. 108. V. Barboſ ad cit.
c. Cum contingat.

12 Tota dos repetitur, etiam ſi in Vxo-
re alenda, & ornanda multa ſuperflua im-
pediſſet maritus. Nau. vbi ſuprà Sanchez
lib. 9. diſp. 4. num. 28. & ſeq.

13 Donatio viri de mobilibus virique
communiſ, etiam ſine iuſta cauſa, va-
let, tenetur tamen in partem ſuam illa
computare, idque Vxori manifeſtare, &
in ejus defectum donatarius Nau. vbi ſuprà

14 Acquiſitum ex pecunia viri, & Vxo-
ris inter vtramque diuidendum. Com. V.
Molin. de contrac. diſp. 422. Azor. p. 3. lib.
lib. 9. c. 18. Pan. in c. Significauit de don.
inter vir. & vx. num. 2.

15 Conſtante matrimonio licet re-
nunciare lucrum acquiſitum, nec cenſe-
tur donatio prohibita Couar. vbi ſuprà c. 7.
parag. 1. num. 11. Sanchez lib. 6. diſp. 5.
num. 8.

16 Occidens Vxorem non acquirit bo-
na, quæ alioqui ob illius mortem illi ob-
ueniſſent Iaſ. in l. Si ab hoſtibus parag. ſi
vir. ff. ſol. matr. Iul. Clar. parag. Homici-
dium vers. Priuatur etiam, & com.

17 Æſtimatio rei dotalis ſimpliciter
facta præſumitur pro venditione Molin. vbi
ſuprà diſp. 426. vbi quando dicatur æſti-
matio, vel non. Quare in casu reſtitutio-
nis dotis, non reſ ipſa, ſed valor eſt reſti-
tuendus Molin. vbi ſuprà num. 13. & Re-
bell. de oblig. p. 2. lib. 5. q. 2. num. 9. per
l. Si inter virum C. de iur. dot. & l. Ple-
rumque ff. eo. Solutò autem matrimonio,
ſi alia mariti bona non ſuppetant, eadem
bona licet æſtimata ad vxorem reuertun-
tur: cui propterea datur prælatio coeteris
creditoribus mariti Rebell. num. 11. Molin.
num. 3. l. In rebus C. de iur. dot.

18 Dos promiſſa ancillæ, ſi honeſtè
ſeruiat, illi debetur, ſi completo 25. anno.
fornicetur: fuit enim Domina in mora,
tradendi ancillam marito. Et conditio illa
nò intelligitur, toto vitæ tẽpore, ſed tempo-
re arbitrio prudentis ſufficienti, ſi tamen
ſeruitus ſit rationabilis Nau. de ſponſal. conſ.
3. aliàs de cond. appoſ. conſ. 2 Sanchez
de matr. lib. 4. diſp. 34. num. 12. Quòd
ſi antea fornicetur, debetur ſalarium. Nau.
conſ. 2. cit.

19 Occidens adulteram propria au-
ctoritate, perdit quæ alioqui ob adulterium
haberet Couar. vbi ſuprà parag. 7. num. 4.
Silu. ver. Dos q. 14. etiam permitente
iure, ſtatuto, aut conſuetudine Iul. Clar. vbi
ſuprà contra Silu. loc. cit.

20 Vir non tenetur reſtituere fructus
bonorum vxoris, ſi eos conſumpſit de eius
voluntate, nec factus eſt locupletior, aut ſi
modici ſunt. Nec fructus paraphernalium
industrialia de vxoris conſenſu conſumptos
Couar. c. 7. cit. parag. 1. num. 2.

21 Dos eſt magis priuilegiata, quàm
ſiccus reſpectu illius mulieris tantum, ac
eius deſcendentium Azon, in ſum. tit. de
nupt. parag. mariti. Si vterq; habet tacitam
hypotecam, præfertur anterior Iaſ. in l. 1.
ff. ſol. matr. num. 10. ſecunda licet. Sily
reſt. 6. q. 5. verſ. 2. In dubio tem-
præfer-

præfertur dos. Mol. disp. 438.

22. Fructus dotis vsque ad solutū matrimonium sunt viri. Silu. ver. Dos. q. 20. vers. 2. & hæredum toto tempore, quo non coguntur soluere. 1. anno Molin. in disp.

23. Vxor, & eius hæredes, etiam extranei habent tacitam hypothecam in bonis mariti pro dote, & præferuntur omnibus creditoribus habentibus tacitam etiam anteriorem, modò non priuilegiata, vt habet prior vxor; non verò habentibus expressam anteriorem. Expressa verò hypotheca dotis non præfertur expressæ anteriori Silu. ver. dos. q. 12. vers. 3. Couar. 1. var. res. cap. 7. Molin. disp. 516. contra Pan. in c. Ex literis de pignor. Ang. ver. dos. parag. 11. docentes præferri, etiam anteriori expressæ, nisi aliud habeat consuetudo. Idem priuilegium tacitæ habent paraphernalia, & donatio propter nuptias, quando illorum administratio fuit penes virum Silu. Pan. Couar. vbi supra. V. c. Ex literis cit. & ibi glo. las. in l. Dotis causa ff. sol. marr. cons. 2. Non tamen quoad priuilegium prælationis. Cou. vbi supra c. 6. concl. 1. vbi quòd donatio præter nuptias habet ius prælationis. Generaliter autem pro onis extradoralibus, non habet Vxor tacitam hypothecam in bonis mariti Ricc. p. 1. collect. 1690. per Rotam in vna Bonon. pecuniaria 11. Decemb. 1600. coram Coccino decis. 17. Afflic. 44. Molin. disp. 441.

24. Vidua pauper alenda ab hæredibus viri intra annum, quo non coguntur dotem soluere Silu. vbi supra q. 22. Molin. disp. 443. Si tamen interim secundò nupbat, debentur alimenta Conar. in p. 2. c. 3. parag. 9. num. 9. Nisi secundus vir ita egeat, vt vxorem alere non possit; tunc enim soluenda Sanchez lib. 7. disp. 88. num. 30. vbi etiam notat deberi alimenta, si ea prior vir legauit vxori, licet secundus vir diues esset. Debentur etiam alimenta si relicta sit prægnans, etiam dote soluta, licet minimè egeat Cou. & Mol. vbi supra V. Pan. vol. 2. cons. 19.

25. Non tenetur Pater ad maiorem do-

tem, quàm sit legitima filia debita. Ias. in l. Cum Pater ff. de leg. 2. num. 2. & Auth. nouissima C. de inoff. test. nu. 461. & in l. Quoniam nouella. C. eo. num. 3. & seq. Molin. disp. 424. Dos enim succedit loco legitimæ, vt de com. testatur addit. ad Capell. Tholos. decis. 437. Gratian. discep. for. c. 148. alios referens. amplians, etiam si Patris facultates creuerint: cum in dote constituenda attendatur tempus contractus, non autem mortis V. eundem 10. 1. c. 15. Thesaur. dotis. 62. Si maiorem legitima constituat, ita vt aliorum filiorum legitimam minuat, restituendum aliud plus Molin. de iust. tract. 2. disp. 177. vers. vtrum quando. Immodò constituere potest maiorem in tribus casibus secundum Menoc. de arb. Iud. lib. 2. cent. 2. c. 149. Primò cum statutum habet filiam debere esse contentam dote constituta. Secundò cum statutum simpliciter loquitur, excludendas filias dotatas. Tertio cum statutum excludit filias dotatas. Quo casu si Pater instituit filiam in dote: ea debetur statim mortuo Patre, licet Pater reliquerit pro tempore nuptiarum; non enim est legatum conditionale, sed purum. Pan. vol. 2. cons. 92. de quo etiam Bartol. in l. Titio genero num. 6. de cond. & dem.

26. Potest Pater relinquere dotem filia spurta Mol. disp. 168. V. ver. filij num. 30.

27. Mater non tenetur dotare filiam. Neque mater, C. de iur. dot. Est enim id propriū munus Patris l. vlt. C. de dot. promissi. Nisi vel filia esset inops aliunde non habens dotem, vt aperte innuit d. 1. Neque mater. Aut nisi mater esset hæretica, aut infidelis, filia verò fidelis, tunc enim tenetur Mater ad dotem vsque ad integram legitimam, esto aliunde haberet l. Cognouimus C. de hæret.

28. Dos potest repeti viro bannito, vel ad inopiam uergente glo. in c. Ex literis de pignor. & ibi Pan. Silu. uer. Dos. q. 16. Molin. disp. 429. & com. Etiam si mulier scienter nupserit pauperi, & ad inopiam uergenti Silu. & Mol. cit.

29. Viro ad inopiam uergente danda pecunia dotalis mercatori ad lucrum saluo

capital. c. per uestras de don. interuir. & vx. Hoc intelligi fieri posse per tres illos contractus, quos ponit Nau. comment de vsur. num. 14. & in man. c. 17. num. 255. Primum societatis. Secundum affecurationis capitali, soluta mercede affecurationis. Tertium redemptionis lucri certi, pro incerto, alias contractus esset vsurarius V. ver. Societas num. 18. Pan. in d. c. Per uestras Silu. ver. Dos q. 12. vers. 5. & ver. socie- 1251.

30 Vxor adultera iudicio Ecclesiæ, aut propria voluntate recedens à marito, nec reconciliata perdit dotem, & parapherna, c. Plerumq; de dou. inter. vir. & vx. quæ adiudicantur marito accusanti, qui si adulteretur, potest Vxor agere ad dotis restitutionem, & thori coniugalis consortium. Idem vbi illa viro est reconciliata d. c. Plerumq; Ang. uer. ad ult. parag. 8. Silu. ver. Dos; q. 15. V. Sanchez lib. 10. disp. 8. num. 9. Quid si postea comperiat, matrimonium fuisse nullum? Sunt duæ opiniones, quas refert Glo. in d. c. Plerumq; ver. repetere, & Panor. ibidem & Barbos. num. 16. Sanchez vbi supra disp. 8. num. 2. Vbi quod si opponatur nullitas matrimonij post sententiam, non auditur opponens, cum iam sit dos marito applicata, per reg. Res iudicata ff. de reg. iur. Secus si ante sententiam, cum verè ibi non fuerit adulterium.

31 Dos reuerfa ad Patrem, siue per diuortium, siue per mortem viri, non potest minui, sed omnino seruanda est pro secundo viro, & pro filia ingrediente monasterium; fuit enim hoc casu ius acquisitum filie irretrocabiliter, propter dotem, sibi prius constitutam; in cuius præiudicium nulla datur diminutio, vt de com. testatur Gratian. dilect. for. 10. 5. c. 882. num. 6. & 16. & seqq. glo. fin. parag. fuerat Inst. de actio. Limitat Bart. in Auth. de iur. dot. parag. Quia verò num. 12. Nisi Patris substantia esset diminuta. Sed contrarium videtur dicendum, quia vt docet Gratian. to. 1. c. 148. alios referens filia dotata petere non potest supplementum, vbi Patris facultates creuerint, ergo vbi diminuta fuerint, dos non minuitur.

32 Fructus dotis taxandi sunt iuxta locorum consuetudinem. Rota coram Pegna in vna Alcul. fideic. 26. Octob. 1601.

33 Matrimonium esse potest sine dote, non è contra c. Si quis diuinis 30. q. 5.

34 Si statuto cauetur, quod decedente Vxore sine filijs, vir lucretur partem dotis; id non habet locum, vbi illa decessit ante matrimonij consumationem, Pan. vol. prim. cons. 1.

D E B I T V M CONIUGALE.

V. cognatio. Imped. Voti. Erroris. Luxuria. Matrim. Votum.

1 Exigere debitum est ius cogendi debitorem ad seruandum promissum. Simplex verò petitio supponit voluntarium debitorem. Quare adulter petere potest, non exigere, cum amiserit ius exigendi Cai. to. 1. opusc. 31. resp. 4. Nau. c. 22. num. 23. Si tamen coniux innocens ignorat adulterium, poterit adulter etiam exigere. requiritur enim, ut alter adulterij conscius ipsum priuet: nec sufficiunt læua indicia Sanchez de matr. lib. 1. disp. 68. & lib. 10. disp. 12. num. 8.

2 Reddendum debitum, licet alter peccet mort. petèdo, ut quia fornicario affectu, uel astrictus voto castitatis aut quia putat, matrimonium non ualere propter aliquod impedimentum dirimens, quod mulier certò nouit non subesse Cou. de sponfal. p. 2. c. 3. parag. 1. num. 6. Sot. in 4. d. 32. q. un. ar. 2. S. Ant. p. 3. tit. 1. c. 22. parag. 2. circa fi. Nau. c. 16. num. 31. Sanchez alios referens lib. 9. disp. 6. num. 4. & 7. quia non cooperatur peccato exigentis, sed tantum actui ex sui natura licito coniugatis, quem prauis finis, & malicia petentis non uiuiat. Excipe quando vitium personale priuat coniugem iure exigendi debitum, ut si habuit copulam cum alie-

riu s

Sus confanguinea, tunc enim potest alter denegare Cou vbi supra c. 7. parag. 3. nu. 5. S. Ant. vbi supra c. 20. parag. 10. Silu. ver. l. xuria q. 4. vers. 4. Excipe secundo, si alter in alterius votum consensit, quia tunc peccat mort reddendo Silu. votum 5. q. 2. S. Ant. c. 22. cit. parag. 3. Nau. c. 16. num. 31. Potest tamen petere, si ipse non vult S. Ant. ibi de u Pan in c. 1. de conuers. coniug. num. 6. A. g. matr. 4. num. 7. Silu. matr. 8. q. 12. vers. 4. & votum 5. q. 6. Sot. in 4. d. 27. q. 1. ar. 4. vers. Id autem.

3. Copula coniuugalitatis ad vitanda in se ipso fornicationem volunt esse peccatum. Ven. S. Tho. in 4. d. 31. q. 49. ar. 2. ad 2. & ibi S. Bon. q. 2. Ang. ver. debitum coniug. parag. 22. & alij. Caiet. autem in sum. ver. matr. peccata. P. Ledes de matr. q. 49. art. 5. dub. 3. & alij plures asserunt nullum esse peccatum; quia si copula illa licita est ad vitandum in coniuge fornicatione c. Secundum verba 33. q. 5. & concedunt S. Th. vbi supra, Silu. ver. debitum coniugale q. 31. & seq. & com. a fortiori erit licita ad vitandum propriam; cum plus teneatur sibi, quam alijs consulere. Alij mediā tenent sententiam, vt tunc sit peccatum veniale, quando conuenienter potest alio modo incontinentiā vitare, quando verò alijs medijs non potest carnis stimulos vitare, nullū sit peccatū. Est Silu. vbi sup. Sot. in 4. d. 31. q. un. ar. 4. Sanch. lib. 9. disp. 9. num. 4.

4. Causa sanitatis copulari ueniale est S. Tho. vbi supra ad 4. Silu. q. 11. cit. S. Ant. vbi supra Ang. parag. 24. Alij ut Riccard. relatus ab Ang. & pleriq; quos pro secunda sententia referi Sanch. lib. 4. disp. 10. uolūt nullum esse peccatum Vicit. uerò num. 272. Sanch. loc. cit. num. docent tunc nullum esse peccatum, oim. nullum aliud medium aptum in uenitur ad instaurandum: cū in eo bonum fidei, & prolis, licet remote includantur.

5. Dubitans di ualoro matrimonij bona fide contracti petere non potest debitum; tenetur tamen reddere alteri bona fidem petenti c. Don ius de sec. nupt. & c. Inquisitioni de sent. ex c. Nau. c. 22. num. 34. & in c. Si quis autem de poenit. d.

7. à num. 101. S. Ant. p. 3. tit. 1. c. 9. uers. Secundo nota. Couar. in 4. p. 2. c. 7. parag. 2. à num. 7. Salon. de dominio q. 1. ar. 6. ad 2. arg. Adr. Silu. matr. 8. q. 13. uers. 2. & alij. At Sot. de iust. lib. 4. q. 5. ar. ult. & in 4. d. 27. q. 5. ar. 3. uers. Immoderò uerò, & d. 37. q. un. ar. 5. in fi. & plures, quos refert, & sequitur Sanchez. lib. 2. disp. 41. num. 46. docent ante adhibitam diligentiam ad cognoscendam ueritatem, & teneri dubitantem reddere, non tamen posse petere. Si uerò facta sufficienti diligentia idem coniux adhuc dubitet, quod res non potuerit factus explorari, uincique dubium, potest etiam petere. cum enim sit in possessione, non teneretur propter dubium, in quo sine sua culpa est, nec deponere potest, manere ligatus, ut non possit coniuge sua uti. Quod si dubium sit æquale pro utraque parte, deponat, & petat Vicit. num. 251.

6. Si uterque coniux certus sciat esse impedimentum, neuter potest reddere, aut petere, etiam precipiente superiore. c. Inquisitioni de sent. ex c. quamuis probare non possit Sayr. clar. reg. lib. 1. c. 13. dub. 6. Sanch. 2. ubi supra disp. 9. Idem. quando unus tantum uoluit impediri licet immineret periculum uitæ, aut magnum scandalum Sanch. cit. ubi pluribus citasse: tunc contrariā sententiā esse falsam, & in hęc periculosam, cum sit contra cit. c. Inquisitioni: & quia inde leque: etur, licet iam aliquando esse fornicationem V. c. Literas de rest. spol. secus dicendum est de oporante. hic enim nisi quasi certus sit de impedimento, & nullitate matrimonij, tenetur reddere, non petere c. Si uirgo 34. q. 2. S. Ant. p. 3. tit. 1. c. 3. parag. 2. Ang. matr. 3. imped. 4. num. 8. Silu. matr. 8. q. 13. uers. 2. Nau. c. 22. num. 82.

7. Post uotum simplex castitatis contrahens, potest petere debitum solum gratia alterius, est enim id reddere S. Th. suppl. q. 53. ar. 1. ad 4. Silu. matr. 7. q. 5. uers. 4. Petens uerò ad sibi satisfaciendum, peccat toties, quoties, glo. in c. Agathola 27. q. 2. Sot. in 4. d. 38. q. 2. ar. 1. cōcl. 3. Cordun

ſum q. 136. puncto 1. Salon. 1. 2. q. 62. ar. 8. contr. 2. concl. 1. Nau. c. 22. num. 30. Viſt. num. 236. Sanch. lib. 9. diſp. 33. num. 5. contra Glo. in c. Si quis votum 27. q. 1. & alios docentes ſolum peccare pro prima vice: quod & ſi minus tutum, non tamen condemmandum de mortali aſſerit Ang. matr. 3. imped. 1. p. 3. Diſpenſat Epiſcopus ad petendum. Ang. Silu. Nau. loc. cit. V. infra: Impedimenta non dimittentia num. 116. Sentiens in altero periculum incontinentiæ, tenetur petere ad obuiandum, & ſi utrque noſſet id periculum in altero, tenetur uterque Sanchez in ſum. lib. 4. c. 21. num. 19. Poſſunt verò Regulares diſpenſare in foro conſcientiæ ex privilegio Martini V. vt reſert Sorbus ad Collectorem, ver. Diſpenſatio in ſi.

8. Contrahens poſt votum religionis peccat mort. petendo debitum ſolum pro prima vice; quia non formaliter vouit caſtitaſtem Sot. vbi ſupra, & de iuſt. lib. 7. q. 2. ar. 2. Cord. vbi ſupra: cum illo ſolo actu ſe impotentem reddat ad implendum votum Arag. 2. 2. q. 88. ar. 2. circa ſolut. 2. Nau. c. 12. num. 47. Tolet. lib. 7. c. 14. Mortua verò vxore tenetur intrare religionem Sanchez in ſum. lib. 4. c. 16. num. 117. & de matr. lib. 9. diſp. 33. num. 16. vbi num. 17. idem affirmat, quando ex alia cauſa ceſſat impedimentum; ut quando uxor eſt adulterata, & fit diuortium, aut quando vouens eſt adulter, & ad inſtantiam innocentis celebratur diuortium.

9. Si ambo coniuges habent uotum caſtitaſtis, utroq; ſcienter alterius uotum, neuter poteſt reddere debitum Silu. matr. 7. q. 5. uerſ. 6. Nau. c. 13. num. 59. & c. 161. num. 31. Tu dic quod ſi uotum præceſſit matrimonium, uterq; tenetur reddere non petere Ang. ubi ſupra parag. 5. Sanch. alios referens lib. 9. diſp. 23. num. 8. Si verò uotum ſit poſterius, & ambo communi conſenſu uouerunt, neuter poteſt petere, nec reddere c. Quod Deo 33. q. 1. Silu. & Nau. ubi ſupra Pan in c. 1. num. 6. & c. Carriſſimus de conuerſ. coniug. num. 6. Silu. uotum 5. q. 2. Sot. in 4. d. 27. q. 1. ar. 4. uerſ. Id autem S. Ant. p. 3. tit. 1. c. 22. pa.

rag. 4. Si uerò coniuges non mutuo conſenſu caſtitaſtem uouerunt, uterq; poteſt reddere, non petere Sanchez lib. 9. diſp. 72. in ſi. Si tamen huiusmodi uotum ſit per modum promiſſionis, & contractus, poſſunt ipſi coniuges ſibi ipſis remittere renuntiationem illam iuris petendi, & reddendi, iterum conferendo ſibi mutua corporum poteſtatem; erunt tamen ſacri legi effraſtores uoti Sanchez ubi ſupra diſp. 37. num. 15. Quare licet teneat huiusmodi remiſſio, nõ tamen poterit debirum petere. obſtante uoto ibidem Epiſcopus diſpenſat ad petendum, licet commode poſſit adiri Papã, cum per illam remiſſionem quaſi de nouo contrahatur matrimonium, quoad l. citam facultatem eius uſus Idem lib. 8. diſp. 112. num. 15. V. infra Imped. non dirim. num. 116.

10. Poteſt utrque coniux irritare alterius uotum, quatenus ſibi præiudicat ac domeſtica nocet gubernationi Nau. c. 11. num. 60. & ſeq. S. Ant. vbi ſupra parag. 1. in ſi. Ang. uotum 2. num. 8. Silu. uotum 5. q. 1. & alij plures. Quare ex S. Ant. Ang. & Silu. non poteſt uir irritare uota vxoris dandi aliquid de proprio, ſi habet paraphernalia, aut uota dicendi aliquas orationes, &c. Alij tamen abſolute docent, poſſe à uiro irritari omnia vxoris uota. ſic Arag. 2. 2. q. 88. ar. 8. Sot. de iuſt. lib. 7. q. 3. ar. 12. Sanchez alios referens lib. 9. diſp. 39. præcipue num. 4. per c. Noluit, & c. ſi. 33. q. 5. Sed certe uerior eſt prior opinio quam ut communem amplectantur Molin. de contrac. diſp. 274. num. 6. Leſſ. lib. 2. c. 40. num. 83. Sayr. cla. reg. lib. 6. c. 5. dub. 31. Azor. p. 1. lib. 11. c. 17. q. 12. Nam quoad parapherna miſime ſubijcitur marito, cum habeat liberam eorum adminiſtrationem, donareq; de illis poſſit, etiam inuito marito: niſi forte conſuetudo, & ſtatuta regionis aliter decernerent Nau. c. 17. num. 174. Et de certis orationibus affirmat Leſſ. loc. cit.

11. Neuter tenetur reddere debitum intra duos meſes poſt matrimonium ratum, ſi uelit intrare religionem c. Ex publico de conuerſ. coniug. Immo etiam de

de religione non cogitanti datur idem tempus Silu. ver. Debitum coniug. q. 1. vers. quarta causa. Sanchez alios referens lib. 2. disp. 24. num. 25: contra Nau. c. 36. num. 47. & B. med. in sum. c. 16. parag. 13. docentes non teneri reddere, si volunt religionem ingredi: Terminum duorum mensium intellige dari ad ingressum, non autem ad professionem: ad quam ex Conc. Trid. sess. 25. de regul. c. 15. necessario praequiratur integer annus probationis, ac aetas 16. ann. Quare si sponsa sit tantum duodenis, expectare cogitur sponsus per quatuor annos Sanch. lib. 2. disp. 24. q. 2. Potest tamen Iudex, causa cognita tempus duorum mensium, vel restringere, vel prorogare, non tamen facile, & passim Pan. in d. c. Ex publico num. 11. vers. in glo. 2. Sanchez q. 3. Eodem privilegio gaudet sponsa ante benedictionem non enim ante ipsam cogitur debitum reddere. Si tamen diu differatur, consultum est uti copula, ad evitanda multa peccata: modo matrimonium sit publicatum, propter scandalum Ang. ver. debitum coniug. parag. 2. Silu. eo. q. 9.

12 Ab adultero etiam publico potest vxor innocens exigere, eiq. reddere debitum: cessat enim scandalum, & suspicio conniuentiae: cum ad ipsam non spectet factu vitum corrigere Silu. vbi supra q. 10. Nau. c. 16. num. 28. S. Ant. vbi supra c. 20. parag. 9. Vir autem non potest exigere, nec reddere adulterae publicae. & incorrigibili, nisi ad vitandum in se periculum fornicationem. Doct. cit.

13 Amenstruata Vxore licet debitum exigere, & reddere Nau. c. 16. num. 32. Vict. in sum. num. 279. Cai. in sum. ver. matrimonij peccata; peccat tamen venialiter, petens propter turpitudinem, & indecentiam, nisi alia ratio excuset, vt ad vitandam in se, vel in socio fornicationem; aut ne coniugi odio sit. Sanchez alios referens lib. 9. disp. 21. num. 7. & seq. Intellige autem de menstruo naturali. Nam si innaturalis sit, vt quia quasi continuo ex morbo aliquo accidit, licebit petere, & reddere, & in

hoc omnes conveniunt. foeminam autem menstruatam debitum petere, volunt esse mortale Silu. vbi supra q. 6. in fi. Ang. parag. 32. quando petit tantum causa libidinis explenda. Alij volunt esse veniale vt S. Ant. vbi supra parag. 5. in 4. d. 32. q. vn. ar. 3 in fi. Vict. & Nau. vbi supra. Excusari vero etiam a veniali, si petat ad vitandum in se, vel in socio fornicationem.

14 Copulari in loco sacro semper est mortale, cum ea copula violet locum sacrum impediatur; in eo celebrari diuina c. si. de consecr. Eccl. in ant. & c. vn. to. in 6. c. Ecclesis de consecr. d. 1. c. Ecclesijs dist. 68. Ang. vbi supra num. 35. Nau. c. 16. nu. 32. & com. Limitant Ang. vbi supra, & Silu. consecratio 2. q. 5. vers. 3. & ver. Debitum coniug. q. 3. Nisi in se, vel in coniuge timeatur incontinentia; vt quia coniuges diu ibi sunt inclusi; & ad alia loca non sacra egressus minime patet: Secus si breui tempore. Nam in priori casu, cum difficillimum sit continere, exponerentur coniuges probabili periculo admittendi voluntarias pollutiones Sayr. de censur. lib. 5. c. 16. num. 19. & alij plures, quos refert, & sequitur Sanchez lib. 9. disp. 15. q. 1. licet Nau. vbi supra S. Ant. c. 20. cit. parag. 2. Cai. vbi supra. & alij quidam dicant etiam in casu necessitatis esse mortale, & Sor. ubi supra, & Rodrig. in sum. p. 1. c. 243. num. 19. & alij velint esse mortale, cum copula est publica, vt quia ambo in eodem lecto accumbunt; secus si sit occultata, de qua Sor. dubitanter loquitur. Alter. de interd. disp. 3. c. 1. docet violari Ecclesiam per copulam conjugalem, quando est cum peccato mort. vt quando fit abiq. legitima causa. Secus si cum causa, & sine peccato, vt in casibus enumeratis.

15 Incestuosus coniux, qui scilicet contracto matrimonio cognouit coniugis consanguineam non potest debitu petere, c. 1. de eo qui cogn. cons. vx. teneri tamen reddere c. Discretionem c. pen. & c. si. eo. sit etiam matrimonio nondum consummato Sanchez lib. 9. disp. 29. Excipie ignorantem illam esse consanguineam Vict. nu. 29. & vi cognita; haec enim non prohibetur petere Sor. in 4. d. 73. q. 1. ar. 2. Dispensat Episcopus cu humil.

modi incestuosis, vt possint petere S. Ant. licet dubius vbi supra parag. 8. Nau. de confang & affin. conf. 1. c. num. 3. Silu. matr. 8. q. 15. vers. 7. or. vbi supra Couar. in 4. p. 2. c. 7. parag. 2. num. 6. etiam si possint facile adiri alij in hoc priuilegiati Säch. lib. 8. disp. 12. nu. 13. licet Silu. ver. luxuria q. 4. vers. 5. & uer. Debitum coniug. q. 9 & matr. 8. q. 15. vers. 7. Ang. ver. incestus parag. 5. & alij velint Episcopum id posse ex causa, vt iuuentus, vbi timeatur de incontinentia, & cum non potest adiri Papa. Et Couar. vbi supra dicat omnino ad eundem esse sedem Apost. Regulares dispensare possunt cum huiusmodi incestuosos ad petendum, si sint deputati à Prouincialibus, vt refert Roder. de regul. 1. q. 63. ar. 1. concessisse Iul. 2. & Mart. V. Cong. cassin. quam tamen limitationem non referunt Sayr. de reg. lib. 6. c. vn. nu. 98. Cord. in sum q. 136. puncto 2. Sorb. uer. Dispensatio, & in Comp. priuileg. cler. reg. eo. uer. & alij, sed absolutè docent, concessum fuisse Confessarijs ord. min. & Prædic. vt absq; alia facultate possint in dicto casu dispensare, & Monachis omnibus S. Benedicti Vall. siolo concedit sum. Pœnit; vt in hoc casu dispensare possint. sic Roder. collect. priuileg. bull. 23. Iulij II. V. Mirand. manual. 1. rel. regul. q. 47. ar. 2.

16 Cum est periculum incontinentiæ in incestuoso, tenetur innocens lege charitatis ei succurrere, aut petendo, aut reddendo Sanchez lib. 9. d. sp. 6. num. 13.

17 Ex copula illicita ultra secundum gradum non impeditur exactio debiti quia nulla inde contrahitur affinitas Conc. Concil. & satis constat ex eodem Conc. sess. 24. c. 4. de refor. matr. Nau. de confang. conf. 6. Roder. in sum. lib. 1. c. 243. nu. 12. quare cognoscens consanguineam vxoris ultra secundum gradum potest petere Sanchez lib. 9. disp. 2. 7. num. 14.

18 Cognoscens propriam consanguineam potest petere debitum S. Ant. vbi supra Nau. c. 16. num. 35. Silu. matr. 7. q. vlt. vers. 3. Sanchez alios referens vbi supra num. 7.

19 Coniux coſentens, vt alter per copulam iniquam contrahat affinitatem, non potest petere debitum Silu. ver. luxuria q.

4. vers. 3. & pluribus probat Sanchez vbi supra num. 3.

20 Incestuosus occulus non est priuatus ipso facto iure exigendi debitum, sed requiritur sententia; est enim poena Pan. in c. Literis de præsump. Silu. vbi supra Contrarium docent Cai. 10. 3. opu. c. 31. resp. 4. Sor. in 4. d. 37. q. vn. ar. 2. conclus. 2. Sanch. vbi supra nu. 2. & tota disp. 30. Vbi tamen fatetur, nullam se inuenire rationem concludentem, vt hæc poena, quamuis priuatiuæ sint, non indigeant sententia.

21 Nullus copulæ modus, modo seruetur vas debitum, est peccatum mortale Silu. ver. debitum coniugale q. 4. Ang. eo. nu. 25. Viçt. num. 276. Nau. c. 16. nu. 42. & comicè pauciores quidem velint esse mortale, falso dixi fundamento, quod generatio impediatur. Immo ex causa nec esse veniale docent S. Ant. Silu. Ang. Cai. 2. 2. q. 154. ar. 1. ad 4. vt causa suffocationis prolis, aut infirmitatis, &c.

22 Ante purificationem licet debitum petere: nisi mulieri aliquod malum timeatur mortis, vel aggravationis S. Ant. vbi supra parag. 4. Silu. q. 5. Ang. parag. 34.

23 Diebus feriatis Rogationum, & iuniorum exigere debitum voluit esse veniale S. Ant. p. 3. tit. 1. c. 20. parag. 11. Silu. vbi supra q. 11. dicto 1. Ang. parag. 29. S. Tho. suppl. q. 64. ar. vlt. & alij plures, quos pro secunda sententia refert Sanch. lib. 9. disp. 12. & probant per c. Propoluisti dist. 82. & c. Fratres, & c. Si causa & c. Christiano 33. q. 4. quibus prohibetur accessus coniugalis hisce temporibus. Alij volunt esse veniale in præcipuis festiuitatibus Paschæ Ascensionis, ijsque, in quibus fidei articuli celebrantur, & in die Paschæ: hi sunt Sor. in 4. d. 32. q. vn. ar. 3. cor. cl. 2. Ledesm. p. 4. q. 66. ar. 1. parag. Ad hoc dubium Alij volunt, nullum esse peccatum, cum nullum extet de hoc præceptum, sed tantum consilium. hanc sustinent Glo. in d. c. Propoluisti, ver. precepit, & in in d. c. Si causa ver. concessum, & in d. c. Fratres, & d. c. Christiano, ver. non licet, & ver. à laicis Ang. vbi supra parag. 29.

Armill. eo. num. 10. Sanch. disp. 12. cit. per tot. Reddentem ferè omnes excusant, ab omni culpa, quod sola illa temporis circumstantia debitum ex iustitia soluere non impedit.

24. Communicare post conjugalem copulam veniale est propter immunditiam & mentis distractionem, & irruerentiam, c. Sciat 33. q. 4. Nau. c. 27. num. 51. Vict. nu. 281. Sor. vbi supra post secundam conclusionem, & com. Alij sic distinguunt aut illa copula est sine peccato, vt si recto sine habeatur, pura causa prolis, & debiti reddendi, & tunc nulla culpa est communicare, sed solum consilium est abstinere, suoq; iudicio relinquendus, vt pro ratione impedimenti, aut spiritualis affectus vel abstinere, vel accedat. C. Vir cum propria 33. q. 4. Si vero voluptas dominatur in opere, quia scilicet voluptatis capiendæ gratia, tunc cum peccet venialiter, prohibendus est accedere. S. Tho. p. 3. q. 80. ar. 7. ad 2. S. Ant. p. 3. tit. 3. tit. 13. c. 6. par. 10. Ang. Euchar. 1. num. 30. Silu. Euchar. 3. num. 11. Suar. 10. 3. disp. 68. sect. 2. circa fi. & com. Reddens ex obedientia potest accedere si aliàs sit deuotus Silu. Ang. Silu. cit. Excusant autem communicantem à veniali magna solemnitas. Secundò dies Iubilei, in qua requiratur communio vt comparetur: Tertio specialis deuotio, ac preparatio: Quarto nota aliqua inde aliqui oritura: vt si famuli videntes confessum non communicare, aliquid mali suspicaturi sint Sanchez lib. 9. disp. 13. num. 8. Quanta verò temporis mora præscribenda sit à copula ad communionem, alij viginti quattuor horarum spatium Nau. vbi supra S. Ant. par. 10. cit. in fi. Alij putant sufficere, si copula non accidat post mediam noctem præcedentem. Alij quando nocte præcedente habita est Sor. vbi supra Roder. in sum. lib. 1. c. 243. num. 18. Vict. num. 278. Sed verius est, certam moram præscribi non posse, quod alij citius, alij tardius se colligant. Quare ea est statuenda regula, vt perseverante illa mentis euagatione abstinere, cessante verò accedat,

Suar. vbi supra verò secundo dicendum est.

25. Copula cum periculo abortus ante animationem foetus non est mortalis, si id non intendatur Silu. ver. Debitum coniug. q. 5. Ang. eo. par. 3. Immo nullam ibi esse culpam, nec venialem docet Sanchez alios referens lib. 9. disp. 22. nu. 6. quitamen id intelligit in principio conceptionis. Nam si conceptus sit iam formatus, licet nondum animatus, docent esse mortale copulare cum periculo abortus:

26. Negare debitum remissè petenti non est mortale Roder. in sum. lib. 1. c. 243. num. 1. Sanchez alios citans lib. 2. disp. 2. num. 13. Nec differre ad breue tempus modò in altero non sit periculum incontinentiæ Vict. vbi supra Nec negare, quia plures sint filij, quam vt alij possint, modò etiam in socio non sit periculum incontinentiæ: aut quia alter non petit intentione obligandi ad mortale, sed potius insinuando, alliciendo, & mouendo: aut quia sæpissime, & molestè petit, moderatè enim petendo, cum notabiliter vires extenuet, salutem, quam lædet copulæ frequentia Sor. in 4. d. 32. q. vn. ar. 1. Sanchez lib. 9. disp. 2. num. 6. quamuis, viderem docent, in foemina minus periculi sit. Et de negante quia plures sint filij, &c. affirmant idem eo. lib. tota disp. 25. Regnal. lib. 3. r. num. 289. Hæc tamen opinio mihi non probatur. Nam uel uult perpetuò continere, & hoc nullus concedet, præcipuè si in altero sit periculum incontinentiæ. Vel uult ad tempus; sed hoc nihil iuuat; quia si per mensem, aut etiam annum contineat, & postea copuletur, concipiet nihilominus, & quidem facilius. An possit maritus licitè ab incepto coitus se subtrahere ante fertilisationem, ne proles concipiatur, uide Azor. p. 3. lib. 3. c. 24. q. 9. Sanchez lib. 9. cit. disp. 19. coniug. par. 27. Ang. uerò debitum;

27. Coniugi affirmanti, se non consensisse, nec retractanti, non tenetur alter debitum reddere. Retractanti uerò tenetur reddere, si temerariè credidit: aliàs non tenetur fidem adhibere, donec prima indicia

eu-

euacuentur. Teneatur etiam reddere, quando retractatio est adeò grauis, & verisimilis, vt credere teneatur, si tamen adhuc dubitet, reddere non tenetur, donec alter denuò consentiat. Non tenetur tamen credere alteri, affirmanti, etiam cū iuramentose non confessisse, quod si credit, non potest reddere, nec petere; dum enim credit, putat non esse matrimonium. Nau. c. 22. num. 82. Ang. matr. 1. par. 4. Silu. matr. 4. q. 2. Intellige non teneri credere, nisi tales sint coniecturæ, vt credere conuiscatur. Sunt autem coniecturæ. Primà cum alter incontinenti reuocat consensum Ang. vbi supra par. 16. Silu. q. 9. dicto 1. V. Anchar. in c. Maiores de bapt. num. 15. Secundà si statim reuocat, & ad Religionem transit. Tertià si magna sit disparitas, vt prudētis iudicio vix credi possit, hu. uisodi virum illam dixisse. Quarta quando post temporis intervallum cum iuramento confirmat se non confessisse, estque persona fide digna, christianis moribus, & aliam duxit, aut Religionem professus est. Quinta quando mulier aliqui honestæ vitæ verisimilibus coniecturis Patris metum probat. Et generaliter cum iudicis arbitrio statuitur probabiles esse coniecturas Nau. vbi supra V. Couar. in 4. p. 2. c. 2. num. 4. & alios citatos à Sanchez lib. 2. disp. 45. q. 1. & supra ver. Matr. num. 34.

28. Si propter alienius assertionem alter probabiliter dubitat de valore matrimonij, nec reddere, nec petere potest, cum ille non sit in possessione, nec ius habeat petendi, donec se retractet, & ipse dubitet de valore matrimonij Viēt. num. 248. Nisi adhibita sufficienti diligentia, adhuo perseveret dubium de quo supra hoc cap. num. 5.

29. Ob testimonium vnus, asserentis impedimentum diuiniens, non tenentur coniuges ab actu matrimonij abstinere; & nec audierint a fide digno, iurante, amico, vel proprio parochio, non tenentur credere; cum dictum vnus non inducat necessitatem credendi Ang. matr. 3. imped. 18. num. 4. Silu. matr. 6. q. 8. Nau. c. 22. ver.

13. Idem quando audierunt, esse publicam famam Silu. cit. Tenentur tamen adhibere diligentiam ad essequendam veritatem, alias esse ignorantia affectata, quæ non excusat Ang. & Silu. vbi supra.

30. Cum periculum est infectionis, licet separari thoro Toler. lib. 7. c. 20. Viēt. num. 278. Cai. in sum. ver. Vius matr. Nau. c. 16. num. 25. & sic intelligem c. Dictū & 2. de coniug. lepros. Sanchez plures referens lib. 9. disp. 24. à num. 14. vbi docet facilius excusari virum, quam mulierem, quòd is facilius inficiatur accedendo ad vxorem leprosam, aut morbo gallico laborantem, quam è contra. Potest etiam separari cohabitatione S. Ant. p. 3. tit. 1. c. 20. par. 10. Silu. ver. debitum coniug. q. 1. Armill. ver. lepra par. 3.

31. Non tenetur quis reddere debitum amanti, quia non liberè petit Viēt. num. 290. Sor. in 4. d. 34. q. vn. ar. 4. Sanchez lib. 9. disp. 23. num. 10. Nisi in altero esset periculum illegitimæ pollutionis, secundum eodē.

32. Non peccat Vxor debitum reddens marito extra vas semen effudenti, si cuiusmodi effusioni non consentiat, dat enim operam rei licitæ, & malitia viri omnino extrinseca est; & aliena ab illo actu Sanchez vbi supra disp. 17. num. 3. Quòd si maritus præ senectute non possit vas vxoris penetrare, sed extra semen effundat, illicitus est congressus: vti tamen potest tactibus, modo sine periculo pollutionis Sanchez vbi supra num. 13.

33. Si alter coniugum profiteatur in religione, altero inuito, ad huius instantiam, tenentur egredi, & debitum reddere; eoq; mortuo, non tenentur reddere ad monasterium, quia professio non tenuit, nisi quoad exactionem debiti, quia non poterit exigere, quare matrimonium contrahere non poterit c. Quidam intrauit, & c. Placet de conuerti. coniug. Si tamen de facto contrahat, tenet matrimonium, sed peccat exigendo debitum Glo. in d. c. quidam ver. non tenetur redire. vbi quod non tenetur redire, id est non potest cogi, sed ipse peccat non intrando cum cessauerit impe-

impedimentum si idem ibi docet Anchar. num. 3. vbi docet, maritum, qui vovit castitatem teneri illam servare, cum habitas superuenit per mortem Vxoris. In contrarium tamen facit, quod si obligatio non renitit a principio, non conualescit impedimento cessante per regulam. Non firmatur de regul. in 6. cum suis concord. in fi. vbi quod non conualescit, nisi nouo accedente consensu. Et contraria verificantur in casu, cum Papa ex aliqua causa dispensat cum Monacho, vt uxorem ducat: hic enim p[ri]mo tua tenetur redire. Sed non est a priori sententia recedendum, quia vovit fuit validum quoad votum, quia vovit non exigere, quod erat in potestate ipsius. V. Barbos. ad c. Vxoratus, & c. Ex parte de conuers. coniug. Si vero profiteatur de alterius licentia spontanea reuocari quidem potest Iudicis officio, sed eo mortuo, tenetur ad monasterium redire. d. c. Ex parte, vbi Barbos alios referens. §. 34. si alter coniugum profiteatur de licentia alterius, non intrantis Monasterium, aut saltem propter iratem de incontinentia non suspecti, & continentia non suspecti, & continentiam promittentis, potest ille & debet de Monasterio reuocari c. 1. de conuers. coniug.

DIVORTIVM.

Divortium est viri ab Vxore, aut e contra legitima separatio Silu. ver. Divortium. Multipliciter fit. Aut enim diuiditur in totum, ut vi possit uterque ad alia v[er]a trāfire, vt in maleficiatis; aut saltē alter, vt in frigidis: Aut diuiditur in parte, id est, quoad mutuum cohabitationem, & debitis conjugalis seruitutem, sine licentia contrahendi de nouo.

3. Potest fieri separatio a cohabitatione ob vitæ, aut animæ periculum. c. Ez transmissa, & c. Literas de rest. spol. Item propter alterius hæresim c. fi. de conuers. coniug. c. De illa, & c. Quato de diuort. Si ra-

men. sit. cum pertinacia. S. Th. suppl. q. 62. ar. 1. ad 3. Nau. de voto cons. 17. num. 5. Nec restituitur emendato, si iudicio Ecclesie facta sit separatio, d. c. De illis, & c. si eo sit Sufficit verò esse condemnatum de hæresi Sanchez de matr. lib. 10. disp. 15. num. 20. Nec verum est, quod docet glò. in c. De illa, & c. Quanto cit compellendum esse conjugem redire ad emendatum, nisi velit religionem intrare. Farinacc. verò in praxi. crim. q. 143. num. 113. relatis a Barbos. ad c. De illa cit. num. 5. & ead. q. num. 125. id intelligit dum modo vxor sic a viro iudicio Ecclesie separata hæresim ingressa, & professã fuerit religionem: secus si non ingressa, aut ingressa, sed non professã: tunc enim viro redeunt ad fidem restituenda est, etiam quod iudicio Ecclesie fuerit separata; siq; testatur vidisse communiter Doctores distinguentes, & concordantes tex. in d. c. De illa, & c. quanto in fi. Item fieri potest separatio, si maritus vult copulari contra naturam. S. Th. vbi supra ad 4. Item si alter est adulter, aut Sodomitã Pan. in c. Maritus de adult. & in c. Quasi de diuort. num. 2. Item propter alterius polutionem extraordinariam, si non vult corrigi Silu. vbi supra q. 7. Pan. in c. 2. de diuort. num. 3. Item ob alterius furorẽ, aut ebrietatem, quando tenderet in periculũ vitæ vxoris Ricc. p. 3. decis. 165. Vbi tamen matrimonium est publicum, delictum verò occultum, S. Th. vbi supra ar. 3. docet opus esse auctoritate Ecclesie ad separationem cohabitationis, non autem thori: Couar. in 4. p. 2. c. 7. parag. 5. num. 12. & seq. glo. in c. Ex parte de sponsal. manifesta, docent etiam in delicto, aut impedimento notorio opus esse auctoritatem Ecclesie, per c. Forrò, & c. Significasti de diuort. Pan. verò in c. fi. de adult. num. 6. & in c. Gaudemus de conuers. coniug. num. 6. vbi supra q. 8. docent in delicto notorio posse fieri separationem cohabitationis, non thori, si tamen delictum adeo sit notorium, vt in fictioni non sit locus. Sanchez alijs cit. lib. 10. disp. 12. num. 31. & seq. docet, posse conjugem adulteri sui coniu-

cogniſſis conſcius, ſecluſo ſcandalo, in foro conſcientiæ ab eius cõhabitatione diuertere, quamvis adulterium occultum ſit, abiq; aliqua Iudicis auctoritate. Viglo. in c. Omnes. 32. q. 5.

4. Suſpectio talis de adulterio, vt habeatur pro certitudine ſufficit ad ſeparationem, vt quia ſoli in ſecretis ſe oſculantur, tangunt, &c. aut nudi in eodem lecto. c. Dixit. 3. q. 1. c. Literis, & ſeq. de præſump. Silu. vbi ſupra q. 7. V. Sanchez vbi ſupra diſp. 1. q. 3.

5. Coniugem poſſe diſcedere à viro nolente, deſiſtere a furto, & uſuris docet Silu. mar. 9. q. vlt. Sed fallitur contrarium enim ſtatutum eſt c. 2. de diuort. vbi prætur. Non poſſe pro furto, aut alio de lecto præter fornicationem fieri diuortium: niſi vir conetur coniugem in huiusmodi delicta trahere. & conpoſci non poſſit, vbi Pan. & com. & in c. Quæſiuit eod. tit. ſtatuit præter cauſam fornicationis ſpiritualis, aut carnalis, pro nullo alio crimine poſſe virum dimittere vxorem. & e. contra. V. S. Th. ſuppl. q. 59. ar. vlt. Sanchez diſp. 17. Aut niſi ſit vxoris læno, aut admittat in domo viros proceces, & parum pudicos Sanchez loco cit. num. 6. & ſeq. Nau. in man. c. 12. num. 2.

6. Non poſſe diſcedi à coniuge ob amentiam, niſi ſit periculum vitæ Nau. cit. Cou. in 4. p. 2. c. 7. parag. 5. num. 3. aut aliud grauiſſimum periculum arbitrio prudentis Sanchez vbi ſupra diſp. 18. num. 18.

7. Scandalolus poſſe dimitti, vt corrigatur Sil. vbi ſupra q. 12. S. Ant. p. 3. tit. 3. c. 1. parag. 4.

8. Matrimonium non ſeparatur ad diſſum vnius dicentis, præceſſiſſe affinitatem inter coniuges c. De illo, de eo qui cogn. conſ. vx. etiam ſi ſit pater, vel mater, c. Super eo, de teſtib. Secus in matrimonio contrahendo non iurato. c. Fraterea 1. deſponſal. Niſi ſit reus de auditu; aut ſi de veritate, tamen non iuratus Pan. in c. 1. de conſang. num. 2. Nau. eo. tit. conſ. 2. Teſtis de auctu. valet ſi proprio iuramento firmans, ſe in dicta cauſa odio, amore, timore, vel commodo non proſedere

perſonas expreſſis nominibus, vel demonſtratione, vel circumlocutione ſufficienti diſſignet, & ab vtroque lateres ſingulos gradus clara computatione diſtinguat, & teſtificata didicerit, à pluribus maioribus, & credere ita eſſe: & iuratus deponat, ſe vidit perſonas, vel in vno prædictorum graduum conſtitutas pro conſanguinei ſe habere, c. Licet ex quadam de teſtib. Debet autem huiusmodi teſtis eſſe perſona omni exceptione maior, & potest eſſe conſanguineus, etiã mulier V. c. Quorones de teſtib. Silg. mar. 9. q. 1. & Sanchez lib. 4. diſp. 7. Teſtimonium matris eſt ſuſpectum, vbi filiam vult vxorem ſe maiorem admittit, tamen ad probandam impedimentum. c. Super eo, de teſtib.

9. Innocens non tenetur alteri reconciliari, etiam ſe emendare volenti S. Th. ſuppl. q. 62. ar. 6. ad 2. Silu. ver. deuortium q. 8. in ſi. Poſſet tamen alterum etiã inuitum ſibi reconciliare Silu. q. 10. quod limitat ſot. in 4. diſt. 39. q. vii. ar. 4. verſ. ad 3. Niſi poſt diuortium emiſſiſſet votum caſtutatis, votum ſcilicet tolemne, etiam perſacti ordinis ſuſceptionem Sanchez lib. 10. diſp. 6. num. 9.

10. Facto diuortio ob adulterium, licet innocenti religionem ingredi, aut ordinari, Silu. vbi ſupra q. 7. ſic. num. 256. Pan. in c. Conſtitutus de conuers. coniug. Nau. eo. tit. conſ. 7. 10. 11. & 14. Idem in adulterio ſpirituali, c. ſi. de conuers. coniug. & c. De illa de diuort. Intell. ge. factu diuortio iudicio ſecleſiæ; & modo altera pars poſt diuortium non fuerit fornicatam c. Ex litens, de diuort. aut ſi fornicata ſit, tamen ſit correctã, & altera pars perſeueret, licet monita Nauar. de diuort. conſ. 3. Si tamen factum ſit notorium, non requiritur ſententia Nauar. de conuers. coniug. conſ. 3. Contrarium docet Azor. p. 1. lib. 12. c. 1. q. 6. quæ dimittere vxorem ob adulterium, eſt pœna, quæ iure inſigni non potest niſi à iudice, V. Sanchez diſp. 10. cit. & ſeq.

11. Adultera potest retineri, cum non ſequitur ſcandalum, ſcilicet quod putetur

vir. consentire Vict. num. 297. Item cum adulterium probari non potest Roder in sum. lib. 1. c. 240. nu. 7. Graff. p. 1. lib. 2. c. 84. nu. 6. Item si ipsa sit emendata Nau. c. 16. nu. 18. Item cum non potest corrigi sine scandalo, & illi displicet vxoris adulterium. Idem cap. 22. num. 22.

12 Adulter occultus peccat accusando adulteram publicam; teneturq; ei petentiueniam dare S. Tho. suppl. q. 62. art. ult. ad 5. Si tamen adulteratus sit post diuortium, non tenetur parcere, ibidem ad 4. Nisi adulteratus sit publicè, c. Ex literis de diuort. & ibi Pan. quia ex adulterio viri reintegratur matrimonium, cum paria delicta mutua compensatione tollantur: aut nisi dederit vxori adulterandi occasionem. c. Discretionem, de eo qui cogn. cons. ux. Aut nisi illa minime fuerit in culpa, ut quia uim passa c. Ita ne 32 q. 5. Aut nisi credens maritum mortuum, cum alio contraxerit, c. Cum per bellicum 32. q. 1. Aut nisi coierit cum eo, quem maritum putabat, c. In lectum ea quod. Potest poenitens non poenitentem dimittere, Silu. uer. diuortium q. 9. uers. 7.

13 Si uterq; adulterium commiserit, neuter potest alterum dimittere S. Tho. ubi supra ar. 1. ad 2. etiam si unus occultè, alter publicè Silu. ubi supra, & matr. 9. q. 6. S. Ant. p. 3. tit. 1. c. 21. parag. 6. Nau. de diuort. cons. 1. ubi docet absoluendum non esse maritum, qui adulterauit etiam post diuortium, nisi reperat uxorem etiam perseuerantem, si repetita cessaret à peccato, idq; esto uir post adulterium conueniat V. S. Ant. loc. cit. Sanchez lib. 10. disp. 6. num. 9.

14 Petens debitum ab adultera uideatur ei reconciliatus Silu. ubi supra q. 8 Cou. in 4. p. 2. c. 7. parag. 6. S. Ant. ubi supra parag. 5.

15 Vxor non tenetur uirum adulterum dimittere Silu. uer. debitum coniug. q. 12. uers. 6. Nau. c. 16. num. 18, quia eius non est maritum corrigere. c. p. 7.

16 Non tenetur uir dimittere uxorem adulteram, ad emendationem quia, & uerbibus, & reclusionem potest corrigere

S. Tho. q. 62. cit. ar. 3. ad 1. De hoc fuse Sanchez de matr. lib. 10. disp. 13. à num. 4: ad 26.

17 Si vir publicè adulteretur perdit dotem, & donationem propter nuptias, quas apud se habeat glo. in c. Plerumq; de donat. inter vir. & vxor. & ibi Pan. nu. 6. Iul. Clar. parag. Adulterium uers. & scias. Idem si cum alia intret balneum glo. in c. non oportet d. 8. Mulier adultera præter dotem, & donationem propter nuptias, amittit parapherna Felin. in c. Pastoralis de iudic. num. 11. Anchar. in d. c. Plerumq; num. 6. Couar. ubi supra Ang. uer. adulterium num. 3. Silu. eo. q. 6. Sed de paraphernis negat Pan. in d. c. Plerumq; quia textus de ipsis loquitur tantum de dote, & dotalio, sub quibus non ueniunt parapherna. Sed Communior tamen est Pan. sententia, quam ut ueriores pluribus citatis amplectitur Sanchez lib. 10. disp. 8. nu. 10. Item amittit si admittat oscula, & tactus impudicos Iul. & cum alijs intret balneum Iul. Clar. ubi supra, uers. scias etiam. De oculis, & tactibus contra copulam negant Couar. ubi supra, & Azor. p. 3. lib. 5. c. 8. q. 2. quia hæc sunt quidem indicia adulterij, sed non adulterium. Item amittit, si propria auctoritate à viro discesserit d. c. Plerumque Limita tamen primo, nisi ideo aufergerit, & adulterium commiserit quia fuerat à marito atrocius verberata Tiracquel. in l. 1. connub. num. 24. Cyned. ad Decretal. collect. 154. num. 3. Limita secundo, nisi secuta sit reconciliatio d. c. Plerumq; Limita tertio, nisi alter adulteretur etiam secretò Silu. uer. Dos q. 14. Pertineant autem dicta bona ad filios post mortem lucrantis, excepta virili parte Couar. ubi supra. Requiritur tamen iudicis sententia ad hoc, ut perfectè, & irreuocabiliter acquirat dotem vxoris adulteræ; Secus autem ratione exceptionis, ut iuste retinere possit Sanchez ubi supra q. 1. Quid si matrimonium postea comperiat, esse nullum? vide supra uer. Dos uirtu. 30.

18 Factò diuortio ex dictis causis, non

ooo tenetur

generetur Innocens adulteræ altere Cyned. ubi supra Barbos. ad. d. c. Plerinq; Sanchez alios referens disp. 8. cit. num. 25. id concedens in foro conscientie, etiam si adulterium sit occultum: sic etiam Sot. in 4. d. 36 q. vn. ar. 3. vers. Circa secundam conclusionem Alij tamen volunt teneri, si adulterium sit occultum, & maritus propria auctoritate domo expulsi, sic Iul. Clar. ubi supra vers. facta aurem Ang. ver. Dos. parag. 20. Siluest. eo. q. 14. vers. 9.

19 Si factio diuortio iudicio Ecclesiæ adultera recludatur in monasterium ad perpetuam poenitentiam, non potest maritus repetere. Si verò per sententiam Iudicis secularis, potest intra biennium, glo. in c. Agathosæ 27. q. q. 2. Nauaz. de diuort. cons. 4.

20 Non licet Coniugi fideli permanere in confor. io coniugis infidelis, nolentis ad fidem conuerti Barbos. plures referens ad c. Iudxi. 8. q. 1. num. 5. fusè Sanchez de matr. lib. 7. disp. 13. à num. 11.

IMPEDIMENTA DIRIMENTIA ERROR.

V. Ignorantia. Contractus.

1 **E**RROR multiplex, personæ conditionis seruilis, fortunæ, & aliarum qualitarum Nau. c. 22. num. 32. & com. Dupliciter autem quis errat in matrimonio; primò antecedenter: Secundò concomitanter. Error primò modo est, qui præbet causam actu faciendò; quo non existente actus non fieret, efficitq; vt actus sit inuoluntarius. Secundò modo error nõ inducit ad volendum, sed ita concomitatur actum, vt conon existente actus fieret. Exemplum primi est, si per errorem ducat mulierem, putans esse filiam Regis, minime ducturas veritate cognita: Exemplum secundi, si veritate cognita nihilominus duceret. Vterque autem matrimonium diri-

mit: Primus, quia is error omnino tollit voluntarium. Secundus, quia vt matrimonium sit legitimum, necessarius est cõsensus, & voluntas positiua: error autem concomitans, licet non efficiat, vt actus sit inuoluntarius, quod non fit causa alicuius repugnantie; efficit tamen esse non voluntarium; quia non potest esse actu voluntarium, quod actu ignoratum est Sanchez de matr. lib. 7. disp. 65. & lib. 7. disp. 18. q. 2.

2 Error personæ respicit ipsius substantiam, vt si putans contrahere cum Maria contrahat cum Catharina S. Tho. suppl. q. 51. ar. 1. Nau. ubi supra, & com.

3 Error conditionis seruilis, quo quis credit seruum esse liberum, non impedit, quando conditio errantis non fit deterior, vt si seruus ducat liberam, quam putabat esse seruam Pan. in c. 2. de coniug. seru. num. 5. Silu. matr. 8. q. 2.

4 Si à libero credebatur liber, qui seruus est, nullum est matrimonium c. si de coniug. seru. c. Si quis 30. q. 2. Secus si sciebat esse seruum S. Tho. ubi supra q. 52. ar. 1. Silu. q. 2. cit. Nau. c. 22. num. 33. Si tamen cognita postea seruitute se se inuicem carnaliter cognoscant affectu maritali, tenet matrimonium c. 2. de coniug. seru. Nau. & Silu. loc. cit. V. Sanchez lib. 2. disp. 34. Et si seruus postea efficiatur liber, tenet matrimonium, nec separandum c. Cuius rei 30. q. 2.

5 Si liber ducat seruam Dominopetente, & tacente seruitutem, fit libera, & tenet matrimonium Auth. de nupt. parag. Si verò ab initio, glo. in c. si de coniug. seru. Silu. ubi supra vers. 5. Nau. d. num. 33. Couar. in 4. p. 2. c. 7. parag. 7. num. 1.

6 Non ipso quod Dominus ducit ancillam propriam, facit eam liberam. Roder. in sum lib. 1. c. 223. num. 4. Silu. ver. seruitus q. 4. Sed verius, est requiri manumissionem, quod esse de iure com. testantur. Couar. ubi supra Sanchez lib. 7. q. 20. num. 11. Molin. de inst. tract. 2. disp. 39. vers. Sextus est V. Barbos. & ab eo cit. ad c. si quis viduam dist. 34.

7 Dominus consentiens in matrimonio serui tenetur finire habitare quantum oportet ad reddendum debitum. Quod si eo inuito contractum est, ceteris paribus magis tenebitur seruus Domino, quam vxor Silu. ver. Seruitus q. 7. S. Tho. vbi supra ar. 2. ad 3. Nau. num. 34. Pan. in c. fi. de coniug. seru. In dubio verum præponderet, fauendum matrimonio, maximè si sit periculum incontinentiæ S. Tho. loco cit. Potest tamen dominus etiam eo casu vendere seruum, renebitur vxor libera virum sequi Pan. vbi supra: non tamen potest vendere etiam sine eius consensu contrahentem in tantis remotas regiones, vt vsus matrimonij impediatur c. Dignum iuncta glo. fi. de coniug. seru. S. Tho. vbi supra q. 51. ar. 2. ad 4. Pan. vbi supra. Excusatur autem à mortali, vbi in vicinis non potest commodè vendere Nau. num. 34. Silu. vbi supra Sanchez lib. 7. disp. 23. num. 17.

8 Potest cum seruo contrahere, & seruus, & liber etiam inuito domino Tolet. lib. 7. c. 2.

9 Libertas solum ad tempus data impedit; non enim tollit seruitutem Sor. in 4. d. 35. q. vn. ar. 2. vers. Ad hæc Silu. matr. 8. q. 2. vers. 3. Sanchez lib. 7. disp. 19. num. 3. Ang. matr. 3. imped. 4. num. 6.

10 Si serua ducatur à libero, si hic postea consentiat, illa non tenetur cogenda tamen ab Ecclesia, nisi ad secunda vota transfisset Silu. vbi supra vers. 9. Nau. c. 22. num. 33. Ang. vbi supra num. 13.

11 Si nubas huic, putans esse filium talis Regis, aut primogenitum, & non est, non tenet matrimonium: secus si putabat esse filium Regis in generalis Silu. vbi supra q. 1. vers. 4. Nau. num. 37. & com. In primo enim casu est error personæ. In secundo verò error fortunæ, aut qualitatis. Nam vbi error qualitatis redundat in errorem personæ, impedit S. Tho. vbi supra ad 5. falsas huiusmodi circumstantiæ non impediunt, cum non tollant liberum consensum 29. q. 1. quòd intelligendum est in matrimonio: Nam

in sponsalibus grauius deceptus in qualitate personæ non est compellendus contrahere Sanchez lib. 7. disp. 18. num. 18. & lib. 10. disp. 9. num. 20. Et in matrimonio, si qualitas, in qua erratur, apponatur per modum conditionis in ipso contractu matrimonij, siue verbis exprimat, siue contrahentis mente retenta sit: vt si contrahens eam actu intentionem habebat, duco hunc, si diues, nobilis sit, tunc deficiente illa qualitate, cum deficiat conditio, & sub inde consensus sub illa præstitus matrimonium erit nullum S. Ant. p. 3. tit. 1. c. 2. parag. 1. in fi. Sor. in 4. d. 30. q. 1. ar. 1. vers. Error fortunæ. Secus de intentione habituali Sanchez lib. 7. disp. 18. num. 21.

12 An seruo contrahente sponsalia, possit dominus illum aliò transferre, & vendere. Negant glo. in c. 1. ver. seruicia de coniug. Sanchez lib. 7. disp. 21. num. 9. si iam sint contracta sponsalia, quia iam quitum est ius foeminae, vt seruus promissis stet. De huiusmodi errore vide Anchar. in c. Ratihibitionem de reg. iur. in 6. vers. tertio quæro, & cons. 228. & duob. seq. Sanchez in sum. lib. 3. c. 11. Suar. de relig. trac. 5. lib. 2. c. 11.

CONDITIO

13 EST futurus euentus, in quem actus suspenditur. Arg. ver. conditio parag. 2.

14 Condiciones sunt triplicis generis: quædam sunt turpes, & contra substantiam & bonum matrimonij, vt si curaueris non concipere, quæ est contra bonum generationis: si aliam ditiores, aut nobiliores non inuenero, quæ est contra bonum indiuiduatis: Si victum ex adulterio quaesieris, quæ est contra bonum fidei, & hæc annullant matrimonium, c. fi. de condit. appos. Item si debitor non reddiderit etiã cum mihi petere non licuerit Couar. in

4. p. 2. c. 3. parag. 1. num. 6. Secus est de conditione de nou. petendo Silu. matr. 4. q. 7. contra Pan. in c. Commisum de sponsal. num. 2. Ut autem prædictæ conditiones vitient matrimonium, oportet, utrumq; coniugem expressè consentire; aliàs si vnus contradicat, tenet matrimonium, si accedat copula, Pan. in d. c. si. num. 6. Silu. vbi supra q. 5. & valide probabile dicunt Couar. vbi supra num. 11. & Sanchez plures referens lib. 5. disp. 13. num. 1. licet num. 5. dicat probabilius esse, non esse ibi matrimonium. Et certè per solam copulam non dicendum alterum recessisse à conditione. Quare nisi fiat affectu maritali, & animo recedendi à conditione, non est ibi matrimonium, ut post Adr. in 4. q. 3. de matr. dub. 9. aduertunt Couar. vbi supra num. 9. & Sanchez disp. 13. cit. in fi.

15. Quæcumque conditio addatur, siue turpis, siue impossibilis, &c. modo, nõ sit contra substantiam matrimonij, si consensus adest, tenet matrimonium: si verò non adest nihil sit. Andr. vbi supra q. 6. Couar. c. 3. cit. parag. 2. num. 4. & seq.

16. Condicio perpetuò viuendi continenter, impedit Couar. vbi supra parag. 1. num. 3. Silu. matr. 4. q. 5. Sor. in 4. d. 29. q. 2. art. 3. vers. In prima autem, & com. repugnat enim intrinsicè, & necessarijs ad matrimonium, quamuis honesta sit. Säch. alij cit. lib. 6. disp. 10. nu. 2.

17. Verbis de præsentì addita conditio de futuro, cum impletur, fiunt solum sponsalia, c. super eo, de condit. appros. Couar. vbi supra num. 5.

18. Condicio turpis, sed non contra matrimonium, ut contraho tecum si Patrem occideris, aut impossibilis, ut contraho tecum, si Pater tuus consenserit, quem tamen mortuum esse scis, qui conditionem ponit, habentur pro non apposis. Silu. & Couar. vbi sup. & com.

19. Condicio, si te Virginem inuenero, si referatur ad copulam, est turpis, & reiicienda, & tenet sponsalia, & matrimonium. Si vero referatur ad aspectum matrimonium, vel huiusmodi, est honesta,

& suspendit Silu. matr. 3. c. eo. imped. 3. num. 7. Roder. in cap. 244. num. 12. & seq. Cit. in fi. Si tamen verè non co sub illa turpi conditione nullo conscientia Nau. c. 22. intelligendum est etiam de quocumque conditione, quantumvis turpiter, com. testatur Säch. lib. 5. disp. 1. nu. 4. c. u. matrimonium absq; consensu essenno possit honesta, si sit de præterito, aut præsentì, stante conditione, statim tenet matrimonium; non stante, non tenet. Condicio de futuro honesta, ut contraho tecum, si dederis mille, &c. suspendit in euentu conditionis Cou. vbi supra, & com.

V O T U M.

V. Debitum Coniug. Religio.

21. Votum solemnè Religionis approbatæ, vel Sacri ordinis, impedit. Qui cler. vel vou. per tot. Conc. Trid. sess. 24. can. 9.

22. Contrahens post votum simplex castitatis, aut accipiendi Ordinem sacrum tepetur ante consumationem ingredi Religionem Silu. matr. 7. q. 5. dicto 3. P. Sor. de matr. lect. 5. parag. ult. & alij, quos refert. Sanchez de matr. lib. 9. disp. 24. num. 2. qui num. 3. cum alijs contrarium docet. Idem certum est, voto religionis astrictum teneri ante consumationem ingredi Nau. c. 22. num. 73. Quod si contrahat post votum animo non consumandi, sed intrandi religionem, peccat mort. primò, quia alterum delusit contra datam fidem. Secundò, quia si verè contraxit implicite consensit in copulam, quod est contra votum. Si vero animo negandi debitum, non fuit ibi matrimonium, & eluditur Sacramentum Silu. matr. 7. q. 5. V. Suar. de relig. to. 2. tract. 5. lib. 2. c. 13. num. 8.

23. Qui post votum castitatis aut religionis puellam deceptit sub promissione vera, vel ficta eam ducendi, tenetur eam ducere; quia ingressus Religionis iam factus est.

Etus est illicitus; ne ingredi non possit sine graui iniuria ipsius puellæ Sanchez lib. 3. disp. 45. Azor. p. 3. lib. 5. c. 5. q. 14. contra Nau. de sponsal. cons. 2. Roder. in sum. lib. 1. c. 208. num. 11. Si verò deflorauit ante votum, idem docent Doct. communiter, cum id facere non possit in alterius præiudicium Sanchez vbi supra disp. 44. Si tamen illa sciebat votum, potest ingredi; quia illa male fide contraxit & consequenter nullū ad nuptias ius habet, neque ad aliam compensationem. Nisi forte persuaserit puellæ se facile obtenturum dispensationem, quia non fuit decepta, cum sciret promissum præstari non posse sine peccato. Consultendus tamen, ut petat dispensationem. Less. lib. 2. c. 10. dub. 4.

24 Abiūto voto simplici castitatis penitenti an valeat matrimonium contra illud contractum, si ea interrogatio prudenter illud non potest, licet absque scrupulo peccati mort. respondere peccati mort. contrahendo, sed matrimonium esse validum. nec ibi est scandalum, seu occasio peccandi data. quia cum veritas propaleatur. factumq; debite grauetur, explicanda id esse mortale peccatum, non est occasio ruinae data, sed accepta. Nihil enim proponitur, quod ex natura sua prouocet ad peccandum; sed ad ex sua malitia abutitur falsa doctrina. Si Sanchez de matr. lib. 7. disp. 11. num. 12. citatis Abulen. in c. 30. Numer. q. 63. in fi. Ang. matr. 3. imped. 5. in fi. Manuel. in sum. 10. 1. in sec. edi. c. 241. num. 3. contra Host. Siluest. Nau. & alios ibi cit.

COGNATIO SPIRITVALIS.

V. Baptismus

25 **C**ontrahitur inter baptizantē, & baptizantū, & baptizati Patrē, & Matrē, & inter leuantes, & leuatum, & leuau Patrem, & Matrem. Et similitē in Cōfirmatione Conc. Trid. sess. 23. c. 2. de re-

for. matr. Si tamen nulli certi designantur, omnes in baptismo tangentes contrahunt. Congreg. Concil. Nau. c. 22. uum. 39. Et si plures patrini designentur, omnes contrahunt; nec id est contra Trident. non enim annullat factum Nau. de cognat. sp. concil. 7. Nulla igitur inter patronos cognatio quare Maritus, & Vxor possunt esse simul patrini S. Th. suppl. q. 56. ar. 4. ad 2. & 4. Nau. d. num. 39. Cyned ad Decretal. collect. 36. Bulla Pij V. quæ inc. Cum illus vicer.

26 Etiam in baptismo dato in necessitate contrahitur cognatio Nau. c. 22. num. 40. Suar. 10. 3. q. 67. ar. 8. Roder. in sum. p. 1. c. 226. num. 11.

27 Vbi non est solemnitas, putat Sot. in 4. d. 42. q. 1. ar. 3. non proprie dici susceptorē, atq; ideo talem non contrahere cognationem. Sed contrarium verius docent Nau. d. num. 40. Ang. matr. 3. imped. 7. in fi. Couar. in 4. p. 2. c. 6. parag. 4. num. 11. quia illa solemnitas non est sacramentū. Sic declarauit Sacra Cong. Tenentes dum baptizato domi adhibentur solemnitates non contrahere.

28 Si in baptismo illo priuato tenens intendit suscipere, contrahit, non verò si intendat non contrahere, cum materialiter tantum se habeat. Farinac. in c. 1. de cognat. sp. in 6. Suar. vbi supra.

29 Non baptizatus non contrahit, c. In baptizante de consec. d. 4. Nau. de cognat. sp. cons. 1. S. Th. supel. q. 56. ar. 3. ad. Silu. matr. 8. q. 7. vers. 12.

30 Sufficit tangere linteum, modò sias intentione faciēdi, quod faciūt patrini Silu. vbi supra vers. 13. Immo, & Dicum, in quo honoris causa positus sit puer; dum modò sic tangat, ut teneat, vel leuet ē sacro fonte, id enim est esse susceptorē Silu. vbi sup. ar. 2.

31 Procurator nomine alterius tenens contrahit sibi Sot. vbi sup. Couar. num. 6. Nau. de cogn. spir. cons. Roder. in sum. p. c. 226. num. 9. Congreg. tamen concil. post. Pan. in c. Veniens de cognat. sp. tenet contrahere mandati, non sibi. Silu. verò vbi sup. vers. 15. docet quod si procurator intendit contrahere sibi, onitur hæc cognatio. Si verò alteri, nec sibi, nec illi. idē docet

docet Sanchez lib. 7. disp. 59. V. Aret. Inst. de nupt. parag. Illud num. 6. Capell. Thol. cum ibi not. q. 157. Anchar. in d. c. Veniens num. 4. & 5. Ang. matr. 3. imped. 7. parag. 14. Ego puto veriolem sententiam Pan. id enim seruat vltus.

32 Si puer in ventre matris baptizatus post natiuitate iterum sub conditione baptizetur, non contrahitur hic cognatio, sed in primo baptismo Nau. de bapt. cons. 2. Et quories quis in dubio de prioris baptismi validitate, sub conditione rebaptizatus; si postcorea cõperiat prioris baptismi fuisse validum, non oritur cognatio ex secundo. Si verò non constet Ecclesia præsumitur oriri. ex secundo Sanch. de matr. lib. 7. disp. 61. ar. 6.

33 Non confirmatus tenens in confirmatione contrahit Silu. vbi supra vers. 12. Sor. ar. 3. cit. Nau. de cogn. sp. cons. 1. Roder. vbi supra num. 10. Contrarium docent Ang. ver. Confirmatio num. 11. & matr. 3. imped. 7. num. 10. Valent. to. 4. disp. 5. q. 1. p. 1. Vict. de confir. q. vlt. qui duo postremo idem dicunt de non baptizato: sunt etiam baptizatus baptizans, vel suscipiens filium non baptizati non contrahit secundum Sorum vbi supra. Et verissima est Ang. sententia est enim casus in d. c. In baptismo, vbi glo. ver. suscipere, & docent alij plures, quos refert, & sequitur Sanchez lib. 7. disp. 60. num. 20.

34 Cognatio hæc superueniens matrimonio impedit in eo, qui fecit, petitionem debiti, nisi fecisset necessitate, vel errore, vel ignorantia iuris, vel facti Nau. c. 16. num. 34. Silu. vbi supra vers. 2. Immo etiam si scierit, & malitiose sit factum, nõ impedit, quia nullum iure cauetur, si scilicet multis docet Suar. vbi supra, glo. in c. Si vir ver. debitum de cogn. sp. V. Pan. ibidem num. 5. Sed contrarium statuitur in d. c. Si vir. & pluribus probat Sanchez lib. 9. disp. 26. & 32. q. vlt. requirit probabilem ignorantiam iuris, vel facti extra necessitatem, &c. Episcopus dispensat Sor. in d. 4. q. 1. ar. 5. in fi. S. Anr. p. 3. tit. 1. c. 15. parag. 3. Silu. vbi supra.

35 Vniuersitas non contrahit Silu. ma-

tr. 8. q. 7. vers. 16. Et post factum irrevocabile esse tenendum docet Ang. vbi supra num. 14. citato Feder. cons. 15. Illi tamen de Vniuersitate, qui constituuunt Syndicum, contrahunt, ne res careat suo effectu Panor. in d. c. Veniens.

36 Cognationem contrahunt qui tangunt dum puer baptizatur, non qui ante Sor. in d. 4. d. 41. q. 7. ar. 5.

37 In Catechismo non contrahitur hæc cognatio; est enim sublata per Concil. Trid. sess. 24. c. 2. de matr. vbi agens de cognat. sp. ne verbum quidem de catechismo Sanch. alios referens lib. 7. disp. 10. à n. 10. ad fi. Immo in fine capitis sic habetur, Omnibus inter alias personas huius spiritualis cognationis impedimentis omnino sublatis.

COGNATIO LEGALIS.

38 EST proximitas quædam, proprie nians ex adoptione. Adoptio verò est persone extraneæ in filium, vel nepotem assumptionem legitima, & est duplex, Prima perfecta, & dicitur arrogatio, qua is qui est sui iuris, transit in potestatem adoptantis vnâ cum filijs, & iuribus suis, auctoritate Principis. Secunda imperfecta, quæ adoptatur is, qui est in Patris potestate, & alieni iuris auctoritate magistratus, magistratus, non transeundo in potestatem adoptantis glo. in c. vn. de cognat. lega. Silu. ver. adoptio parag. 1.

39 Hæc cognatio oritur inter adoptantem, & adoptatum, huiusq; descendentes intra quartum gradum, & inter adoptatum, quamdiu non est emancipatus, & adoptantis filios legitimos, dum sunt in Patris potestate, & inter vxorem adoptantis, & adoptatum, & è contra Nau. c. 22. num. 44.

40 Inter fratres adoptiuos siue naturales, & legitimos impeditur matrimonium durante adoptione c. vn. de cogn. lega. Soluitur autem adoptio, vel adoptantis morte, vel adoptati emancipatione Nau. vbi supra num. 45. Vict. num. 303.

41 Adde-

41 Adoptare autem, & arrogare possunt, qui sunt sui iuris, & adoptandum excedunt decem, & octo annis parag. minorem Inst. de adopt. Et qui naturaliter generare possunt, licet ex accidenti genere nequeant, vt spadones, & iniuncti sacris ordinibus Silu. vbi supra num. 5. Foemina adoptari potest, non adoptare, nisi ex privilegio Principis parag. foeminae Inst. eo. V. Molin. de iust. trac. 2. disp. 224.

COGNATIO
CARNALIS

42 EST propinquitas duarum personarum ab eodem stipite carnali propagatione descendendum lo. Andr. in declar. arb. confang. Et durat vsque ad quartum gradum inclusiuè c. Non debet de confangu.

43 Potest contrahi cum confanguinea in quinto gradu, licet ex altera parte sit in quarto, c. si. eo. tit. Immo etiam si in tertio, vel secundo, quia nihil atinet ei, qui est in quinto glo. ibidem vers. 4.

44 Quoto gradu distant personæ à communi stipite; toto distant inter se: Quod si inæqualiter, quoto remotiore, glo. in d. c. si. Silu. matr. 8. q. 7. totq; tunc gradus in linea, quot personæ, dempto stipite. ibidem. Quod inter scendentes, & descendentes eodem modò se habet secundum verumq; ius at inter collaterales, cum distant æqualiter à communi stipite; duplicantur gradus secundum ius civile; cum verò inæqualiter, tot sunt gradus, quot personæ, dempto stipite, glo. & Silu. vbi supra Couar. in 4. p. 2. c. 6. parag. 6. Computatio secundum ius canonicum, procedit tantum in casu nuptiarum, & in beneficialibus; secus in successioneibus, in quibus seruandum est ius civile, etiam in terris ecclesiæ Gratia. discip. for. c. 177. vbi alios refert.

45 Iure diuino solum prohibetur est contrahere cum parentibus Cai. 2. q. 154.

ar. 9. Et cum fratre Vict. num. 298. & cum omnibus illis, qui numerantur leuit. 18. S. Tho. suppl. q. 54. ar. 3. Nau. autem in man. c. 22. num. 84. putat prohiberi tantum inter ascendentes, & descendentes, quod secundum eodem de sponsal. cons. 14. num. 8. & Sanchez alios referens lib. 7. q. 52. q. vlt. non protenditur de iure naturali, & diuino ultra primum gradum, & de iure canonico ultra quartum gradum.

46 Opus est graui causa ad dispensandum in gradibus prohibitis leuit. 18. Nau. vbi supra. Et verum diceret, si nunc in lege euagelica obligarent de quo Sanch. vbi supra.

47 Linea paterna dicitur, cuius Pater caput est: materna, cuius Mater. Descendentes à matribus dicuntur Agnati: cognatio verò, & consanguinitas de vtrisque dicuntur Couar. vbi supra.

48 Infideles conuersi manere possunt in gradibus non prohibitis lege naturæ, aut aliqua apud ipsos valida Nau. num. 48. Est autem prohibitum iure naturæ contrahere inter parentes, & filios, non verò in vltioribus gradibus S. Tho. 2. 2. q. 154. ar. 9. ad 3. & ibi Cai. Vict. relect. de marr. secunda sec. par. num. 6. dicto 2. Sanch. plurimos referens disp. 51. cit. num. 19. & disp. 52. num. 12. Idem docens de linea transversali inter fratres disp. 51. cit. num. 11.

49 Petitio contrahentium est causa rationabilis dispensandi in Quarto gradu Vict. in sum. num. 199.

CRIMEN

50 PRIMO si vtriusq; opera occidatur coniux alterius, vt possint simul contrahere matrimonium, nõ tenent c. Laudabilem, de conuers. infid. Intellige si sit verè coniux, c. Significauit, de eo, qui dux quam poll. Secus si alterius tantum opera occidatur, si non interuenit adulterium c. Si quis viuente 31. q. 1. & c. Super hoc, de eo, qui dux, &c. Aut si alia intentione fecit homicidium d. c. Laudabilem: Aut si alter occidat, non animo contrahendi,

licet

interuenerit adulterium Turrec. in d. c. Si quis Pan. in c. r. de conuers. infid. Nau. de eo, qui dux, &c. cons. 2. Roder. in sum. lib. 3. c. 29. num. 5. Aut si solum interueniat ratificatio homicidij, non autem iussio, aut consilium glo. si in d. c. Laudabilem, & ibi Anchar. num. 8. & Pan. num. 10. V. infra ver. Retihabitio. Non sufficit autem solus conatus sine effectu, glo. in c. Super hoc, & c. si ver. cognouit de eo, qui dux, & c. Sanch. lib. 6. disp. 78. num. 7. per d. c. Si quis uiuente, ibi, Occidisse noscatur. Silu. matr. 8. q. 9. vers. 1. Panor. in d. c. Super hoc, num. 4. & com. Oportet autem etiam adulterium sciri ab utroq; contrahentium, c. 8. de eo, qui dux, &c.

51 Secundo, si adultera contrahit cum adultero validè coniugato, c. Ex literarum, & seq. de eo qui dux, &c. Etiam matrimonium nondum consummato, c. Significauit eo: Vel si promisit contrahere post mortem coniugis, interueniente adulterio d. c. Significauit, & c. si. eo, & vterq; scit esse adulterium c. 1. cit. Etiam data fide sub conditione impossibili, aut nulliter Nau. eo. tit. cons. 2. Aut si altera pars ceteriorata permittit copulam Pan. in d. c. 1. num. 3. Nau. eo. cons. 3. Inpotestate ignorantis est, sublatò impedimento, contrahere, vel non, d. c. 1. & c. Veniens eo. Intellige autem siue adulterium præcedat, siue sequatur contractum matrimonium, vel eius promissionem c. si. cit.

52 Si quis promittat alicui de contrahendo post mortem coniugis; non secuta copula; & mortua coniuge, non illam cui fidem dedit, sed aliam ducat, & cõstante matrimonio illam primam cognoscat, mortua secunda illam ducere potest secundum Panor. in c. si. cit. num. 5. & Silu. matr. 8. q. 9. vers. 5. quia contrahendo cum secunda videtur recessisse à fide data illi primæ. Sed contrarium docet Io. Andr. in d. c. si. & alij relati in annot. ad Pan. quia, inquit, verum est dicere quod cõstante legitimo matrimonio dedit illi si d. c. m, & cognouit Ang. matr. 3. imp. 9. num. 2. dicit Pan. opinionem verã esse, ac tenendam post factum ante verò iustorem esse opin. Io. Andr.

53 Rapiens mulierem non potest cum ea contrahere, quamdiu est in raporis potestate, & contractum dirimitur Conc. Trid. sess. 24. c. 6. de matr. V. supra ver. Matrimonium num. 23.

C V L T V S D I S P A R I T A S

M Atrimonium contractum cum infideli, aut non baptizato non tenet §. Tho. suppl. q. 59. ar. 1. Silu. matr. 8. q. 10. & com. per c. Caue, & c. Si quis el. 28. p. 1.

55 Si duorum infidelium alter conuertatur ad fidem, alter verò nolit cohabitare, aut non sine Creatoris iniuria, vel inductione ad peccatum, potest conuersus contrahere cum alia, c. Quanto, de diuort. Si verò alter conuertatur, tenetur illã recipere, nisi fuerit fornicata, c. Gaudeamus parag. si. eo, & ille etiam tenetur redire eam si alteri nupsit, ibidem Nau. de conuers. infid. cons. 3. num. 5. & seq. Patiamen potest dispensare, vt maneat cum secunda Nau. cit. num. 3. Immo secundum alios dissoluitur matrimonium, primum per secundum factum à Conuerso §. Th. vbi supra ar. 5. ad 2. & 3. Silu. vbi supra ar. Vers. 6. Anchar. in d. c. Quanto num. 12. Et occurrente aliquo ex prædictis casibus, eo ipso solui matrimonium docet Pan. in d. cap. Quanto. Alij, quos refert, & sequitur Sanchez lib. 7. disp. 74 & seq. docent requirendum prius esse infidelem, an velit conueri; quo reuente liberum esse fideli ad secunda vota, transire; & non prius dissolui primum matrimonium, quam post celebratas secundas nuptias: Quare si antea conuertatur infidelis, teneri alterum illum in verum coniugem recipere, & sic intelligendum c. Gaudeamus cit. & hæc mihi est magis placet. Varias Doct. sententias vbi ibi.

56 Si vterque conuertatur, non requiritur nouus consensus, sed eo ipso ratificatur

ut matrimonium Nau. vbi supra cons. 2.
 &c. 3. Nisi contraxisset in gradibus diuina lege prohibitis Silu. vbi supra vers. 9.
 Conuersum sequuntur filij non adulti c. fin. de ceneris infid. Mortuo patri infideli, eius filij minores sequuntur Annum Christianum, sic in facto decisum fuit Romæ, vt habetur apud Nau. vbi supra cons. 4. in fi. Si alter requisitus nolit conuerti, & postea conuertatur non ei restituitur alter religionem ingressus, aut ad sacros Ordines promotus. S. Th. vbi supra ad 4. V. Nau. vbi supra cons. 1. Ingressum religionem rectè intelligit Sanchez vbi supra disp. 76. professus in religione approbata; & tunc dirimi matrimonium, etiam consummatum. De Ordine sacro, docet num. 11. non dissolui matrimonij vinculum, cum nec dirimat matrimonium ratum fidelium Extrau. Antiqua 10. 22. & a fortiori non dissolui per simplex vorum castitas.

57 Nemo iam permittitur habitare cū coniuge infideli S. Tho. vbi supra ar. 3. ad 2. V. diuortio num. 20.

58 Conuersus habens plures vxores in infidelitate retinet primam legitimè ductam: quæ si monita nolit conuerti, poterit ducere vnam ex reliquis, sed requiritur contractus matrimonij, quia primum cum his non valebat Nau. cons. 1. cit. num. 6.

59 Vxor conuersa gaudet priuilegio dotis Pan. in d. c. Gaudemus num. 27. & filius conuersus hæreditate. Sor. in 4. d. 39. q. 1. ar. 3. ad. 2. V. ver. filij num. 22.

60 Contrahere cum hæretico mortale est, tenet tamen matrimonium Silu. matrim. 8. q. 10. vers. 2. per c. Non oportet 28. q. 1. vbi glo. fin. Nau. c. 22. num. 49. Cai. in sum. ver. Matrim. imped. 6. Sanchez multis cit. lib. 7. disp. 72 Separanditamen, etiam quoad cohabitationem, si sit periculum subuersionis Sor. vbi supra ar. 4. Vide diuortium num 5.

61 Papa potest dispensare, vt matrimonium contrahatur cum infidelij, quia hoc impedimentum est iuris Ecclesiastici sed peccatum sic contrahentes, nisi causa dispensationis sit iusta: Nec ideo erit ibi

matrimonium in ratione sacramenti, quod iure diuino nisi inter duos fideles nequit consistere. at iure diuino validum erit vt contractus naturalis, eo modo, quo inter duos infideles Sanchez lib. 7. disp. 71. num. 10. & seq. cum ibi cit.

V I S.

V. Contractus. Iuramentum. Metus.

62 V I S est maioris rei impetus, cui resisti non potest l. 1. ff. quod met. cau.

63 Metus est instantis, & futuri periculi causa mentis trepidatio l. 1. cit. Et est duplex. Vnus leuis, quo timetur leue malum; aut graue malum, sed leuiter. Alius iustus, siue cadens inconstantem virum. Ad hunc autem requiritur Primo, vt malum, quod timetur, graue sit, & non tantum in comparatione ad intentum Sor. in 4. d. 29. q. 1. ar. 2 licet Silu. ver. metus q. 1. Carbo de rest. q. 26. su. dam. 3. dicant considerari respectu minoris mali. Secundo quod æstimatio mali, quod timetur, sit foris, vt non vane, ac leuiter credat malum illud sibi imminere. Sufficit verò probabilis timor proxima illationis, aut etiam futuræ, quando certum est aliter illi occurrere non posse. Tertio, vt metum incutiens potens sit minas executioni mandare, & solutus sit eas exequi. Quarto, vt non possit timens facile occurrere malis, quæ timentur, sicut Sanchez lib. 4. disp. 11. vbi disp. 2. docet electionem minoris mali exulare quidem à culpa; ad rescisionem tamen contractuum satis esse, si metus ex parte obiecti sit mali graui.

64 Metus alius procedit ab extrinseco, alius ab intrinseco. Illa ab alio inferretur minis flagellis, morte, &c. Hic verò à consideratione periculi mortis

naturalis, aut violentæ, inferni, iudicij, &c. Quæ per metum ab extrinseco factus, nulla sunt iure, si metus sit in constantem Nau. c. 2. num. 50. Si tamen firmetur iuramento, seruanda sunt propter reuerentiam, aut petenda relaxatio Suar. de relig. trac. 5. lib. 2. c. 10. V. Azor. p. 1. lib. 1. c. 11. q. 13. & supra de volunt. c. inuolunt. num. 12.

65. Excipe professionem in religione, quæ nulla est facta metu reuerentia Patris Nau. de his quæ vi. cons. 9. de quo vide supra ver. Religio, num. 8. & seq. de Professione. Excipe item metum ad id incussum à iure, vt de ducenda Virgine, à se violata potest enim Iudex cogere, etiam metu verborum. Sor. in 4. d. 39. q. 1. ar. 3.

66. Quæ sunt ob metum ab intrinseco, tenent; Nisi ea, ex quibus oritur, ideo fiant; vt metum passus illa præster. Quare stuprator in delicto deprehensus, si in coniugem se offert, quia timet se occidendum, tenet matrimonium; nisi probabiliter timeat metum inferendum ad matrimonium iniuste. quare si pater puella minatur accusationem, nisi ducat, valet matrimonium; non vero si minetur mortem. Item qui metu naufragij, periculum ferarum, infirmitatis; aut vt se ab obsidione liberet; matrimonium contrahit, tenet; si non ideo alter obsederit; quia non ab alio, sed a seipso inducitur. Et metus hic non cauta, sed occasio fuit contrahendi Sanchez vbi supra disp. 12. & con.

67. Metus cadens in constantem virum impedit, etiam si adfit consensus, c. Cum locum, & c. Veniens 2. de sponsal. Nau. c. 22. num. 5. Cou. in 4. p. 2. c. 3. parag. 5. num. 3. etiam si matrimonium constituitur non coactè, si non animo contrahendi. Siu matr. 8. q. 1. vel. 5. Nec firmatur iuramento, cum deficiat liber, & spontaneus consensus, quem iuramentum supplet; non potest d. c. Cum locum. Cord. in sum. q. 17. puncto 1. Sanchez lib. 4. di. p. 20. q. 3. intellige tamen, si metus sit ad id incussum, vt contrahatur, Couar. vbi supra parag. 4. num. 15. In toto tamen consensu non tenet matrimo-

nium contractum per leuem metum, ad id incussum, si sit causa, sine qua non, saltem principalis Nau. vbi supra, & de elect. cons. 50. num. 3. & alibi sæpè. Roder. in sum. p. 2. c. 8. num. 10. Hoc tamen postremum multis relatis, negant Sanchez lib. 4. disp. 173. num. 3. Suar. de relig. to. 3. lib. 6. c. 4. num. 13. quod hoc impedimentum inducitur sit, non iure nature, vt etiam locè probant Sanchez disp. 14. & Suar. loc. cit. sed tantum iure Ecclesiastico. hoc porrò statuit irritari matrimonium, iusto metu contractum; quare metus leuis si adfit consensus, non inualidat. V. Silu. vbi supra, vel. 2. & seq. Arag. 2. q. 88. ar. 3. conclus. 3. Metus iustus arbitrio iudicis definiendus est Nau. & Cou. vbi supra. Talis est metus carceris diuturni, flagellorum, amissionis magni boni, mutilationis, stupri, mortis. Cai. in sum. ver. matrim. imped. 7. Et seruitutis propriæ, vxoris, filiorum, & aliorum huiusmodi S. Tho. suppl. q. 47. ar. 2. ad 2. Et infamiae etiam facti, cui facile occurri non potest Sanchez disp. 5. num. 15. Intellige etiam consanguineos, & affines vsq; ad quartum gradum, si affinitas sit ex copula licita; & arctissima etiam amicitia coniunctos, his enim omnibus illata iniuria nobis illata censetur Sanchez disp. 4. & 5. In muliere minor metus sufficit ad annullandum, glo. in c. Cum locum de sponsal. ver. metus Pan. in c. Consultationi eod. tit. num. 4. Cou. vbi supra, & com.

68. Solum è sacramentis matrimonium metu irritatur, nisi sit coactio absoluta; conditionalis enim non irritat, c. Maiores paragi. Item quæritur de bapt. vbi Pan. & glo. ver. conditionaliter.

69. Matrimonium contractum nimia reuerentia Patris, aut Tutorum, quæ causa est contractus, non tenet. Nau. de his, quæ vi cons. 10. V. Marrini. num. 43.

70. Matrimonium ex metu à Magistratu, iuste incusso valet, si ideo non incutatur Nau. vbi supra cons. 8. Couar. in 4. c. 3. parag. 5. nu. 15. & alij plures, quos refert Sanchez disp. 3. nu. 2. vbi inu. 1. refert alios absoluit docentes, non valere matrimonium. Ipse tamè nu. 3. censet valere, etiam si idcirco incu-

ciatur:

atur: requiritur, enim, ut metus sit cum iniuria
 Si quis ducat filiam Medici, nolentis
 aliter curare, tenet: est enim metus ab in-
 erinfecto Soc. in 4. d. 29. q. 2. ar. 3. vers. Re.
 gula ergo generalis Cord. q. 7. puncto 1.
 Sanchez lib. 4. disp. 12. num. 5. & disp. 13.
 num. 3. quia medicus non infert metum,
 sed morbus. Exigit autem medicus matri-
 monium tamq; stipendium, & alioqui non
 tenetur mederi lege iustitiae.

72 Si vitium metus occultum sit, suffi-
 cit ad vilitatem matrimonij, si coactus po-
 stea liberè consentiat; alterius consensu
 nondum reuocato Sanchez lib. 2. disp. 32.
 num. 9. & lib. 4. disp. 15. num. 2.

ORDO.

73 **O** Rdo faceri impedit, c. 1. & 2.
 Qui cler vel vou. Etiam
 Græcos S. Tho. suppl. q. 53. ar. 3. Silu. matr.
 8. q. 12. vers. 2. Non tamen quoad Græ-
 cos vltm matrimonij, antea contracti S.
 Tho. ibidem.

74 Ordinatus, vxore non consentiente,
 non poterit in ordine ministrare S. Tho. vbi
 supra ar. 4. Nec ad superiores ascendere
 licet matrimonium nondum sit consumma-
 tum extr. Antiquaz de vor.

LIGAMEN

75 **A** Ligatus alteri etiam matri-
 monio nondum consummato,
 non potest aliam ducere; et si ducat, & con-
 sumet, separandum, c. Licet de sponsa duor.

76 Matrimonium contractum à falsò
 credente, coniugem viuere, tenet, si putet
 valere: secus si patet inualidum Nau. c. 21.
 num. 56. & de conuers: coniug. cons. 4. nu.
 2. Silu. matr. 8. q. 13. vers. 15.

77 **S**ponsalia non sunt inualida ipso iure
 sed inualidanda, quos hinc ibi num. 1. Nec ex
 sponsalibus contractis ante septennium, ni-
 si post septennium conser. serint c. Literas &

HONESTAS

78 **V. SPONSALIA**

79 **E** St propinquitas ex sponsalibus
 proueniens, potest trahens ab
 institutione Ecclesia propter eius honesta-
 tem Silu. matr. 8. q. 24. vers. 3. modum

78 Hoc impedimentum publicæ ho-
 nestatis oritur tantum ex sponsalibus de fu-
 turo: Nam matrimonium ratum impedit
 vsq; ad quartum gradum Bulla Pij, V. quæ
 in c. Ad Romanum Pont. Nec excedit hinc
 impedimentum primum gradum Trid. sess.
 24. c. 3. de refor. matr. Vnde vir non potest
 contrahere cum consanguineis sponsæ in
 primo gradu solo, & è contra.

79 Ex matrimonio nullo propter im-
 pedimentum dirimens oritur publica hone-
 stas, impediens vsq; ad quartum gradum, ut
 si contraxisti cum monacho, consanguineo
 &c. Sanchez lib. 7. disp. 70. nu. 7. & ex matri-
 monio quomodocunq; inualido modò non
 ex defectu consensus manifesto Reginal.
 lib. 3. nu. 28. Sed contrarium verius docet
 Nau. c. 22. nu. 58. scilicet non oriri ex huius-
 modi matrimonio hoc impedimentum, &
 satis colligitur ex Bulla cit. vbi agitur tantum
 de matrimonio rato, non consummato. Nam
 etiam ex matrimonio rato, sed nullo, tan-
 tum propter omisa requisita à Conc. Trid.
 oritur hoc impedimentum, resoluitur enim
 in sponsalia Cong. Concil. u. l. s. m. m.

80 Non oritur ex sponsalibus quascunq;
 ratione inualidis Trid. vbi supra V. Anchor.
 in c. Ad audientiam nu. 6. de sponsal. Inua-
 lidantur etiam cum soluuntur mutuo con-
 sensu Cong. Concil. quod tamen non con-
 cedit Sanchez lib. 7. disp. 68. num. 31. Neq;
 ex sponsalibus contractis ex metu cadente
 in constantem, non autem ex leui. Idem
 lib. 4. disp. 19. num. 3. Sunt tamèn qui di-
 cant, oriri hoc impedimentum, quod ex
 sponsalia non sint inualida ipso iure sed
 inualidanda, quos hinc ibi num. 1. Nec ex
 sponsalibus contractis ante septennium, ni-
 si post septennium conser. serint c. Literas &

81 **P**pp. 2. seq.

82 **P**pp. 2. seq.

83 **P**pp. 2. seq.

84 **P**pp. 2. seq.

85 **P**pp. 2. seq.

86 **P**pp. 2. seq.

87 **P**pp. 2. seq.

88 **P**pp. 2. seq.

89 **P**pp. 2. seq.

90 **P**pp. 2. seq.

seq. de despons. impub. Nec ex sponsalibus conditionatis ante conditionis euentum c. vii. parag. 2. de sponsal. in 6. requiritur autem conditio expressa, nam tacita non facit obligationem glo. fin. in d. c. vii. per l. Conditiones extrinsecus ff. de cond. & dem. Et, si ante conditionis euentum, vir contrahat cum sorore sponsæ sponsalia absoluta, non oritur hoc impedimentum, cum sint nulla contra priorem promissionem, quam ex iustitia seruare tenetur, & sic expectare conditionis euentum Sanchez lib. 7. disp. 69. num. 3.

81. Oritur ex sponsalibus inualidis ex defectu consensus interni, si adsit exterius, quod ibi nihilominus, & scandalum, & inhonestas reperitur ad quæ vitanda Ecclesia induxit hoc impedimentum Sanchez plures referens disp. 68. cit. num. 14. Sed hoc videtur contra Trid. vbi supra. Nam verè huiusmodi sponsalia sunt inualida, & nulla.

82. Ad validitatem sponsaliorum requiritur primo ætas septem annorum; c. Ex sponsalibus de sponsal. in 6. Nec sufficit vnus ætas Pan. in c. Iuuenis, de sponsal. Secundo, vt non sint facta conditione suspendente. Tertio, vt sint certa. Nam in personam in certam non fertur consensus, d. c. Ex sponsal. Quarto vt non deficiat consensus. Quinto, vt non sint facta post matrimonium, vel alia sponsalia Silu. matr. 8. q. 14. vers. 8.

83. Durat hoc impedimentum, etiam mortua illa cui promissisti, quare cum eius sorore contrahere non poteris Silu. vbi supra Pan. in c. Sponsalia, de sponsal.

AFFINITAS

V. DISPENSATIO

84. Affinitas est proximitas personarum ex coitu proueniens omni carens parentela Silu. matr. 8. q. 15.

Intellige etiã de copula illicita, & perfecta modo non extra vas. ibid. Intellige etiam omni carens parentela per se: per accidens enim permitti potest affinitati consanguinitati, & consanguinitati consanguinitas, & affinitati affinitas.

85. Affinitate sunt genere, & gradus Genera sunt tria, & de illis est regula Persona addita personæ per carnis copulam mutat genus affinitatis sed non gradum. Nam persona adiuncta sanguini alterius per carnis copulam facit primum, genus, vt v. g. vxor fratris mei mutat genus, quia frater meus attingit mihi consanguinitate, & illa affinitate; sed est mihi affinis in primo genere, & in eodem gradu est affinitatis est mihi, & consanguineis meis, quo gradu consanguinitatis mihi, & consanguineis meis frater meus. Persona verò secunda addita per carnis copulam dictæ personæ primæ facit secundum genus, vt maritus relicte fratris mei. Persona verò tertia addita secundæ per carnis copulam facit tertium genus, vt vxor mariti dictæ relicte fratris mei defunctæ. Quod verò ad gradus, Omnes consanguinei vxoris meæ, vel mulieris à me cognita, sunt mihi affines in eo gradu, in quo sunt consanguinei talis mulieris, & è contra Consanguinei autem viri, & vxoris non sunt inter se affines, c. Quod super his, & Glo. in c. Non debet de consang. Declaratio arb. affin. in 6. Quare duo fratres possunt ducere duas sorores Silu. matr. 8. q. 15. vers. 3. in fit & filius vxoris ex alio marito nubere potest filie sui mariti ex alia vxore Viquer. instir. c. 6. parag. 6. vers. 9. Cou. in in 4. p. 2. c. 6. parag. 7. num. 6. & com. In secundo, & tertio genere nullum est impedimentum d. c. Non debet. Impedit verò affinitas vsque ad quartum gradum inclusiue, fit ex copula licita. Si verò fit ex copula illicita, impedit solum vsque ad secundum gradum inclus. Trident. sess. 24. c. 4. de refor. matr.

86 Ad contrahendam affinitatem non requiritur seminatio mulieris, modo vir in vase debito seminauerit §. Tho. p. 3. q. 31. ar. 5. ad 3. Silu. vbi supra vers. 2. Sor. in 4. d. 27. q. 1. ar. 4. vers. hoc autem perplexum, & alij. At Caiet. 2. 2. q. 154. art. 12. & alij, quos refert Sanch. probabile dicens, lib. 2. disp. 21. num. 11. docent non contrahi, si foemina non seminet. & idem docet S. Tho. suppl. q. 55 ar. 4. ad 2. Nam art. 5. cit. docet tamen semen mulieris non esse ad generationem necessarium.

87 In primo gradu affinitatis potest Papa dispensare, idest vt vnus habeat duas sorores successiue Sor. d. 41. q. vn. art. 3.

88 Si simul sit impedimentum affinitatis, & consanguinitatis, vtriusque est necessaria dispensatio Couar. parag. 7. cit. num. 1. Tolet. lib. 7. c. 11. Idem cum concurrunt affinitas, & publica honestas, vt si carnaliter cognouit sponfam; & deinde eius sororem ducere velim Declar. arb. affn. post 6. vers. Et insurgit, Silu. matr. 8. q. 14. vers. 3. V. Sanch. lib. 8. disp. 24. vbi num. 38. docet, non esse necessarium exprimere publicam honestatem, cum explicatur affinitas ex cupula licita, vt si peto dispensationem ad ducendam consanguineam vxoris meae. Secus si tantum explicetur affinitas in genere. Pan. in c. Non debet de consang. num. 122.

89 Vir infidelis fornicariè cognoscens mulierem, si postea conuertatur, potest nihilominus ducere eius sororem; quia affinitas ex copula illicita inducta est iure Ecclesiastico, cui infideles non subsunt. Et inter infideles nulla ex huiusmodi copula oritur affinitas, Sanch. lib. 7. disp. 65. num. 20. Contra Veracrus p. 1. Ipecul' art. 50. concl. 3. & 4. & Vegam in sum. c. 34. calu 129.

IMPOTENTIA

90 EST vitium animi, vel corporis, quo quis impeditur alteri carnaliter commisceri Silu. matr. 8. q. 16.

91 Impedit impotentia, quæ sine miraculo tolli non potest, c. Fraternitatis de frig. & mal. aut sine peccato Nau. c. 22. num. 59. aut periculo vitæ d. c. Fraternitatis patag. Post hæc. Intellige etiam impotentiam seminandi in vase debito S. Ant. p. 3. tit. 1. c. 12. parag. 1. & 2. quia non reputatur in iure carnalis copula, nisi sit consummata, per seminationem ordinariam c. si. de sponfal. Non est autem miraculum tolli maleficium orationibus: est enim is modus confusus Sor. in 4. d. 39. q. 1. ar. 3. Solet vèrò dari etiam maleficiatis triennium ad explorandum, c. Literæ de frig. & mal. secundum lecturam Pan. S. Th. suppl. q. 58. ar. 2. §. Ant. vbi supra parag. 3. Et vbi subest probabilis spes seminandi intra vas, licitum est conari ad copulam, quamuis per accidens, & præter intentionem extra vas semen effundatur; aliàs nec licentia tunc cum periculo, & c. Sanchez lib. 9. disp. 17. num. 21. & seq.

92 Maleficium perpetuum respectu huius, solum eius respectu est impedimentum Pan. in c. 1. de frig. & mal. S. Ant. & §. Tho. vbi supra. Et huius causa separatum matrimonium non reintegratur; licet maleficiatus aliam ducat, & cognoscat P. in d. c. Fraternitatis num. 13. secus si ex impotentia naturali, ibidem num. 2. & in c. 1. cit. num. 7. aut si post separationem primam cognoscat: quia eo casu impedimentum est temporale Silu. matr. 8. q. 16. vers. 8. S. Ant. vbi supra Roder. lib. 1. sum. c. 335. num. 3.

93 Non impedit impotentia, cui per artem, aut artem potest remedium adhiberi S. Ant. & Silu. vbi supra Sanchez plures referens lib. 7. disp. 104. num. 15. etiam si absq; dolore auferri non possit: teneturq; talis dolorem subire, si leuis sit, vt voluit glo. in d. c. Fraternitatis, ver. corporale periculo,

periculo, & in c. Ex Literis eo. uer medicorum Roder. ubi supra num. 1. Imò secundum alios tenetur pati incisionē, etiam cum graui dolore, & cauterio faciendam, non tamen grauiſſimum dolo- rem, aut morbi incommodum; maxime si diuturnum timeretur Sor. in 4. d. 34. q. vii ar. 2. vers. dubium autem. Ang. matr. 3. imped. 16. num. 2. Sanchez lib. 7. disp. 93. num. 32.

94 Impotens dicitur, quæ sine vitæ periculo parere non potest, aut debitum red- dere Roder. ubi supra num. 1. & 6. Vict. & alij plures relati à Sanchez ubi supra disp. 92. num. 27. qui tamen contrariam tueretur sententiam, quod matrimonij con- tractus essentialiter consistat in mutua obligatione ad copulam perfectā ex se- ptam ad proſis generationem.

95 Matrimonium scienter cum impo- tente contractum tenet. S. Th. ubi supra ar. 1. ad 4. S. Ant. parag. 1. Ang. ubi supra in fi. Contrariam sententiam te- nent Silu. matr. 8. q. 16. vers. 5. Nau. c. 22. num. 60. Tolet. lib. 7. c. 11. Pan. in c. Consulatus de frig. & mal. num. 2. San- chez disp. 97. num. 1. & tutius esse tales separari docet. Veracrus specul. coniug. p. 1. ar. 38. concl. 7. ut refert Cyned. ad De- cretal. collec. 38. num. 2.

96 Senes valde, aut steriles possunt contrahere, si coire possunt, licet gene- rare nequeant Couar. in 4. p. 2. c. 8. pa- rag. 2. num. 10. Nau. c. 22. num. 59. & de disp. impub. cons. 4. num. 15. & de frig. & mal. cons. 2. num. 15. glo. in c. 2. co tit. S. Th. supp. q. 58. ar. 1. ad 3. Ang. nu. 2. cit. licet Pan. in d. c. 2. num. 5. & San- chez disp. 97. num. 24. id non concedant cum potente ad generandum.

97 Si statim cognoscatur impotentia, statim possunt separari c. Laudabilem de frig. & mal. quod intelligit ibi Pan. de im- pedimento naturali, non de maleficio. Dat. verò Ecclesia triennium ad explorandum, post quod standum testimonio matrona- rum, dicentium, se Virginem reperisse c. Fraternitatis eo. ut. aut iuramento septem consanguineorum, ubi ambo fatentur se

non consumasse d. c. Laudabilem. debent verò esse septem ab utraq; parte, si tot ha- bere possunt, alioquin totidem vicini, ut do- cet Innoc. in d. c. Laudabilem, & com. Qui si non reperiantur, assumi debent alij testes bonæ famæ Sanchez lib. 7. disp. 108. num. 13. Standum etiam est iuramento viri, dicentis, se consumasse c. 1. parag. 11. la autem eo. tit. Si tamen illa erat corru- pta Pan. ubi supra, & com. In dubio au- tem semper iudicandum pro matrimonio Sor. ubi supra Sanchez tota disp. 103. Vi- de etiam disp. 107. & duas seq.

98 Vni atra, si ab altero cognoscatur, reddenda est primo; nisi effret diuersæ ata- tis, & complexionis; etiam si diuortium factum sit iudicio Ecclesiæ, quæ in hoc in- uenit se deceptam d. c. Fraternitatis Silu. ver. diuortium q. 19. Alij tamen docent non restituendum, etiam si per usum se- cundi aptata sit primo Pan. in dicto c. Fra- ternitatis num. 19. Palud. quem refert, & sequitur S. Ant. p. 3. tit. 1. c. 12. parag. 1. quod intelligit iuxta sensum d. c. Frater- nitatis Sanchez ubi supra disp. 93. num. 12.

99 Carens utroq; testiculo non potest contrahere, & contractum separandum Sixtus V. Bulla an. 1587. quæ est 50. in ordine in Bullario nouo; & erat etiam communis opinio ante dictam Bullam, ut testantur Sanchez disp. 92. à num. 17. & docet Pan. in c. Quod sedem, de frig. & mal. Si tamen is defectus accidat post consumatum matrimonium, potest eo uti absq; culpa, per accidens enim est, quod verum semen non emittat Tolet. lib. 7. c. 12. num. 4. Sanch. disp. 102.

100 Adueniens impotentia matrimo- nio solum rato; non dirimit. Pan. in c. Ex literis de frig. & mal. num. 3. Vict. nu. 186. & 289. In dubio autem iudicandum est præcessisse ex quo non potuit cognoscere Pan. in d. c. Fraternit. num. 16. Ang. matr. 3. imped. 16. in fi. Potest tamen Papa se- parare, si multum timeatur de inconti- nentia sani: est enim hæc causa sufficiens Pan. in d. c. Ex litteris num. 3. Nau. eo tit. cons. 1. num. 4.

DISPENSATIO.

IN MATRIMONIO

V. Affinitas. Dispensatio. in legæ. Occultum.

101 **P**otest Episcopus dispensare in impedimento occulto, cum separatio esset scandalosa, nec esset facilis recursus ad Papam propter inopiam, aut aliam legitimam causam Pan-in c. Veniens, Quicler. vel vou. Silu. ver. dispensatio num. 15. Ang. eo. nu. 5. Nau. de affin. cons. 14. & in man. c. 22. num. 85. Tolet. lib. 7. c. 19. & alij plures, quos refert, & sequitur Sanchez lib. 2. disp. 40. num. 3. vbi num. 4. ex Trid. sess. 24. c. 5. de refor. matr. docet, vt contrahentes scienter matrimonium in gradibus prohibitis, contrahere non præsumpserint: aut si ignoranter, solemnitate requisitas non neglexerint, alioqui Episcopum nihil posse. Dicitur autem hic mala fides, non sola scientia, quod accesserit ad consanguineam eius, quam vult ducere, nisi simul sciat inde oriri impedimentum. Nec excluditur bona fides, licet procedat ex lata culpa, & ignorantia: nam ex verbis Concilij requiritur dolus. Præterea num. 7. nullius doctoris, vt ipse ait, patrocinio fretus, affirmat posse Episcopum dispensare in impedimento dirimente, antequam matrimonium contrahatur, si v. g. mulier à Confessario moneatur de impedimento dirimente, cuius detectio notabilem infamiam produceret, omniaque iam parata essent ad nuptiarum solemnitatem, vespere celebrandam, omnibusque tentatis, nulla euadendi via reperiretur, esset enim eo calu vrgens necessitas. V. Silu. ver. Lex q. 8.

102 Si in supplicatione taceat copula inter affines & consanguineos, est subreptitia dispensatio, Silu. matr. 8. q. 14. vers. 3. Nau. c. 22. num. 86. licet de consag. cons. 9. num. 5. contrarium dicat; & ita seruat praxis Curia, vt textatur Quaranta

ver. matr. dispens. Item est subreptitia dispensatio, si antequam applicetur, habeant inter se copulam, vt notat Apostil. cons. 9. citato Gutierrez lib. 1. can. qq. c. 15. num. 24. Quaranta vbi supra Sanchez lib. 7. disp. 67. num. 9. aut cognita saltem causa à Delegato Roder. in sum. lib. 1. c. 238. concl. 7. V. Roder. p. 2. decis. 22. Valer. quoad expressa, non tamen quoad effectum contrahendi, donec super non expressis fuerit dispensatum Nau. de consag. co. il. 7. & trib. seq. Si incestus est occultus sufficit pro eo petere dispensationem à Sacra Pœnitentiaria Sanchez lib. 8. disp. 23. num. 7. & disp. 25. num. 11. Et si alter contrahentium ignorauit consanguinitatem, cum non sit proprius incestus, non exprimendus Idem disp. 25. cit. num. 10.

103 Dispensatio, vt contrahat cum ea, cum qua comisit incestum, si antequam ei applicetur, iterum comisit incestum, habebit nihilominus dispensatio effectum Nau. vbi supra cons. 10. & seq. Cord. in sum. q. 45. in fi. Idem dic, vbi obtrata dispensatione, seu potius commissione huiusmodi dispensationis super affinitate, denuo iterauit copulam eum eadem consanguinea mulieris, à se ducendæ. Secus, si accideret copula post executam dispensationem; quia licet sublata sit prior affinitas, non tamen hæc sequens, quæ est noua Sanchez vbi supra disp. 24. num. 8. Moneta de commut. vltim. volunt. c. 6. num. 283.

104 Dispensatio ad validum matrimonium nullum inter affines, & consanguineos contractum, & ad prolem legitimam, licet quoad matrimonium non potuerit forsan habere effectum, quia alter mortuus est, valebit tamen quoad legitimationem, & debet executioni mandari. sic decisum Romæ in Rota 19 Octob. 1575. per consil. 409. Anchar. quod notandum dicit Quaranta vbi supra in fine. propter præiudicium venientium ab intertato. V. Gratian. discip. for. to. 1. c. 128. num. 48.

105 Applicata dispensatione in matrimonio

trimonio nullo, sed contracto in facie Ecclesie, sufficit postea persuadere alteri coniugi, vt se habeat pro coniuge; nec opus est illi prodere impedimentum Cai in lum ver. matrin. vers tertium caput. Sed Innoc in c. 1. de eo, qui dux. quam pöll docet opus esse, vt alter sciat se dissentire posse. Nau. verò c. 22. num. 47. vult satis esse, si sciat primum matrimonium non valuisse ob aliquod impedimentum in genere, & non cogatur ad nouū consensum, sic etiam Sanch. lib. 8. disp. 34. num. 61 & hoc magis placet.

106 Potest Episcopus delegare facultatem dispensandi in impedimentis dirimentibus, qui secundum ins Sum. Pont. referuntur; solumq; sibi competunt ratione imminentis necessitatis; non solum eum causa particularis occurrit, sed etiam generaliter: Est enim privilegium sibi cōpetens non ratione persone, sed perpetuo Dignitati, vel officio: quare non est potestas delegata, sed ordinaria, habetq; iura ordinariæ potestatis. Sic multi, quos refert, & sequitur Sanchez lib. 2. disp. 40. num. 14.

107 Delegatus, cui commissæ est dispensatio matrimonialis, potest poenitentiam iniunctam commutare Ricc. p. 2. decis. 155.

108 Dispensatione vtens literis desuper minime confectis unus est in foro conscientie, nisi vtatur in foro fori Gomez. de reg. de instr. reg. in. q. 18. & de non iudic. iux for. supplic. q. 14. ideo enim in regula dicitur, dispensationes literis non confectis non suffragari, & non dicit, non valere: quia verbum suffragari respicit foruar contentiosum.

109 Dispensatio super affinitate non extenditur ad publicam honestatem concurrentem, vt si cognouisti sponsam, glo. in princ. declar. arb. affin. in 5. Nau. de consang. cons. 7. Nisi necessario comprehendatur sub affinitate: vt si impetrasti dispensationem; vti tibi liceat ducere vxorem relictam consanguinei ui Pan. in c. Non debet de consang. num. 12. Valet tamen dispensatio super affinitate, licet

contrahenti non possit maritoniū, antequam sint sublata omnia impedimenta, glo. & Nau. vbi supra Sanchez verò lib. 8. di. p. 23. & Monet. de commut. vlt. vol. c. 6. q. 4. concl. 3. alijs cit. verius docent necessarium esse omnia illa impedimenta in eadem dispensatione exprimi, quia est dispensatio vnica, & indiuidua quia ad vnicum finem. Nisi diuerso modo tendant ad eundem finem, vt si quis habeat votum castitatis, vel non ducendi consanguineam; quia prius potest petere dispensationem voti tacita consanguinitate. Si tamen prius perat dispensationem circa consanguinitatem, tenetur mentionem facere voti; quia tunc sunt duo impedimenta ad illud speciale matrimonium. Aut nisi sublato vno impedimento per dispensationem perfectam, superueniret affinitas; quia cognouit sororem eius, quam vult ducere: tunc enim tacita consanguinitate sufficit petere dispensationem affinitatis. Aut nisi alterum impedimentum tolli possit alia via, quam per dispensationem: vt si ligatus sponsalibus ducere vellent aliam sibi consanguineam, quia sponsalia tolli possunt per remissionem. Aut nisi alterum impedimentum esset occultum, quia super hoc dispensat Poenitentaria, cui tamen exponendum est impedimentum publicū. Sic Moneta vbi supra num. 282. & trib. seq. Sanchez lib. 8. disp. 21. num. 6. iniuncta disp. 23. num. 4. 7. & 8.

110 Dispensatione obtenta, vt inter duos consanguineos matrimonium intatur, non exprat gratia, licet alter, vel uterque alijs nuptijs copuletur illis relictis, ad quas obtenta est dispensatio: quia cum ablatō semel impedimento, ratione illius dispensationis facti sint habiles, per illud matrimonium impedimentum illud non reuiuiscit. Idem dicendum nondum sublato impedimento, quod Ordinarius, vel Confessor nondum sit commissam dispensationem executi, quia tacita illa renunciatione, quæ etiam in priori casu reperitur, cum non sit à Superiore acceptata, non perijt facultas ad exequendum Sanchez lib. 8. disp. 32. num. 6.

111 Exprimendum est in supplicatio-
ne copulam habitam esse spe facioris di-
spensationis, alioqui subreptitia dispensa-
tio; ita ex Trid. docet Sanchez lib. 8. disp.
25. num. 22. & Clarius num. 38.

112 Quomodo intelligenda sunt clau-
sule apponi solite in dispensationibus V.
sanchez lib. 2. disp. 35. & duab. seq. lib. 3.
disp. 35. & 29. lib. 7. disp. 3. & lib. 8. disp.
7. 17. 19. 20. 27. 34. & 35. & hic post
finem operis.

113 Sufficit in petitione dispensatio-
nis mentionem facere gradus remotioris
Pan. in. c. Quod delicto de consang. Silu.
marr. 8. q. 6. vers. 6. & declarauit Pius V.
1566. addens obtinendas postea literas de-
clarationes super gradu propinquiori. quæ
tamen in conscientia necessariae nõ erunt,
vbi nullum scandalum periculum immi-
neret; nec res ad forum exterius esset de-
ducta: Immo etiam hoc casu, si Dele-
gatus absque dictis literis dispensaret, ma-
trimonium teneret Sanchez lib. 8. disp. 24.
num. 29. vbi num. 32. ex Bulla cit. bene
aduertit, nullam esse dispensationem, si
alter contrahentium attingit stipitem primo
gradu; nisi alter distet quinto; quia hoc
casu non est necessaria dispensatio.

114 Cause legitimæ dispensandi in
gradibus prohibitis sunt: Primã angustia
loci; quando non inueniuntur paris con-
ditionis. quod intelligitur etiam de Ci-
uitate, & loco insigni: dicitur enim hoc
angustus locus, quando non inuenitur
in eo poris conditionis Roder. in sum.
p. 1. c. 237. num. 2. Nec enim tene-
tur extra proprium oppidum virum quæ-
rere, vt declarauit Sacra Cong. Conc. &
docent Sanchez lib. 8. disp. 20. num. 13.
& Ricc. p. 1. decis. 175. Vel si locus est
minor, & ipsa non habet sufficientem do-
tem ad nubendum extra illum Nau. c. 22.
ii fi. Quomodo autem intelligenda causa
in matrimonialibus dispensationibus ap-
poni solita, Quia non inuenitur coniux
æqualis, V. Sanchez lib. 4. disp. 26. nu.
27. Secundã, quando diues vult ducere
pauperem, vel indotatam, constituendo il-
li dotem, sufficit autem incompetentiã

dotis respectu personarum, quæ degur in
loco mulieris Congr. Conc. Sufficit etiam
in competentia respectu eius, qui vult eã
ducere, licet respectu mulieris sit compe-
tens Roder. vbi supra Nau. c. 22. num. 87.
etiam si ad competentiam reducat per
tertiam personam Nau. de consang. consil.
15. Sanchez lib. 8. disp. 35. nu. 6. Tertia,
quando vult ducere ob lites, aut inimicitias
sedandas. Quarta ad vitandum pericu-
lum contrahendi cum hæretico in locis,
vbi magis est eorum copia. Quinta, quan-
do mulier excedit 24. annum, nec dum in-
uenit virum paris, conditionis non affinem
Sexta, quando orta est fama, quod inter
iplos habita sit copula; & nisi matrimo-
nium inter iplos contrahatur, ipsa mulier
iufamata, & innupta remanebit, grauiaq;
inde scandala verifimiliter orientur. Sep-
timã, quando locus mulieris situs est ad litus
maris, continuis piratarum incurfionibus
expositus, quo coeteri homines ad con-
trahendum verentur accedere. Octauã,
quando contractum est matrimonium bo-
na fide, seruata forma Concilij Trid. & cõ-
sumatum; detectoq; postea impedimento,
abstinuerunt, & ex eo matrimonio nati sunt
filij V. Quarant. ver. Matrim. dispensatio,
& Sanchez. vbi supra, & disp. 19.

IMPEDIMENTA NON DIRIMENTIA.

V. Voti irritatio.

115 Primum. Prohibitio Episcopi,
aut Parochi, donec constet
non subesse impedimentum quod opponitur
Silu. marr. 7. q. 1. Nau. c. 22. c. 68. de quo vi-
de glo. in c. Tua fraternitas, ver. poteris ir-
ritare, de spons. duor. Secundum tempus pro-
hibitum ab Ecclesia, c. Capellanus deser. In-
tellige, de solemn. benedictione nuptiarum,
& translatione ad domum sponsi. Nã ex sen-
tentia Congreg. potest contrahi coram
Parocho, & testibus. Potest verò Episcopus
Q 9 9 ex ve.

ex urgente causa dispensare, vt Nuptiæ celebrantur Sot. in 4. d. 32. in fi. Tempora prohibita sunt ab Aduentu Domini ad Epiphaniam, & à feria quarta Cinerum ad Octauam Paschæ inclus. Trid. sess. 24. c. 10. de refor. matr. Tertium, sponsalia cum altera, nisi prima sint dissoluta Silu. vbi supra q. 3. Quartum, Catechismus, idest respondere pro puero in Catechismo, c. Per Catechismus de cogn. spir. Sed id moderatum intelligitur per Trid. sicut & Baptismus Nau. c. 22. num. 72. Immo nolum inde oriri cognationem, declarauit Congreg. Conc. & latis colligitur ex Trid. dum enumeratis casibus, in quibus contrahitur cognatio spir. nihil de Catechismo dicit. Sanchez lib. 7. disp. 10. num. 12. Quintum Votum castitatis simplex c. 2. d. 27. aut religionis Tolet. lib. 7. c. 14. Sed in voto religionis non est necessaria dispensatio ad prebendum debitum, quia non vouit castitatem, nisi in religione seruandam. Tolet. ibidem Arag. 2. 2. q. 88. ar. 2. ad 2. illat. 2. Cord. in sum. q. 236. puncto 2. Nau. c. 12. num. 47. Sextum, Incestus cum proprijs, & vxoris consanguineis, c. 1. & 2. de eo, qui cong. cons. vx. Nau. eo. tit. cons. 1. & de consang. cons. 8. Silu. vbi supra q. vlt. vers. 3. Intelligitur de incestu commisso etiam vxore viua S. Tho. suppl. q. 55. ar. 1. Incestus occultus, quia ex ignorantia, non impedit Pan. in d. c. 1. V. Sanchez lib. 9. disp. 27. num. 2. Septimum, Occidisse propriam vxorem c. Admonere 33. q. 2. etiam si occiderit in adultério deprehensam S. Tho. vbi supra q. 60. ar. 1. Si vxor. occidat virum non est impedimentum. Vict. in sum. num. 195. Arnill. ver. matrim. num. 58. Tolet. lib. 7. c. 15. Sanchez lib. 7. disp. 78. num. 8. V. Silu. matr. 8. q. 6. Nisi fecisset intentionem ducendi adulterum Silu. matr. 7. q. 6. Sed Nau. c. 22. num. 74. absolute docet esse impedimentum. Octauum, Raptus alienæ sponsæ, c. Statutum 27. q. 2. Nonnum conuictum esse in iudicio occidisse presbyterum c. Qui presbyterum de poenit. & rem Decimum, Ducere scienter monialem. c. Hi ergo 27. q. 1. & sunt ipso facto

excommunicati, c. Si quis sacro ea. q. Vn. decimum, Solemnis poenitentia dum durat c. Audiuimus 33. q. 2. Duodecimum, malitiosa proprii filij susceptio animo fraudandi coniugem debito. c. De eo, 30. q. 1. Idem si filium confirmandum tener scienter. c. Si quis filiastrum ea. q. Decimum tertium, Audisse peccata mulieris etiam in necessitate, etiam si sit laicus, impeditur contrahere cum ea, glo. in c. Omnes 30. q. 2. Decimum quartum Machinasse in mortem coniugis, si hic, se defendendo occidit inuolorem c. 1. de diuort. Nunc tamen præter votum, & alia sponsalia, & interdicitur Ecclesiæ, iterum sunt vsu aboliua Sanchez lib. 7. disp. 17. num. 9. & disp. 24. lib. 8. num. 22.

16 Potest Episcopus in his impedimentis dispensare S. Ant. p. 3. tit. 1. c. 16. par. 4. Silu. matr. 6. q. 6. Si timeatur de incontinentia, vt si iuuenes sint Pan. in c. 1. de eo quicogn. cons. vx. c. Si duo 35. q. 6. Immo secundum Nau. c. 22. num. 75. & de consang. cons. 9. & 11. nunquam peti solet dispensatio. In voto autem castitatis, & religionis solus Papa dispensat, nisi timeatur de incontinentia vt supra ver. dispensatio num. 101. & docet multis citatis Sanchez lib. 8. disp. 9. num. 22. vbi ampliat etiam si sum. Pont. adiri posset: at ex mora graue incontinentiæ, aut alterius scandali, aut magni damni spericulum imminet: vt eum voto ligatus Virgineum deflorauit. Cum vero Episcopus dispensat, intelligitur pro ea vice tantum: quia cum sola necessitas tribuat facultatem dispensandi, hæc facultas non vitra eam necessitatem extenditur Sanchez vbi supra num. 26. Quare coniuge mortuo, non potest absq. noua dispensatione aliud inire matrimonium.

17 Episcopus alterius sponsi potest cum utroq. circa denunciations dispensare Sicut enim potest alteruter Prælati ratione connexionis, utrumque copulare matrimonio: ita eo ipso quod dispensat cum suo subdito circa denunciations, censetur dispensare cum altero Sanchez lib. 2. disp. 7. num. 7. Idem potest Vicarius generalis, nisi Episcopus sibi reseruauerit; & om-

nes Pralati habentes iurisdictionem quasi
Episcopalem; & ordinariam: hi enim
sunt Ordinarij, de quibus Trid. sess. 24. c.
1. de refor. matr. De quo Gemin. in c.
initio, de const. in 6. Pan. in c. Cum ad Ec-
clesiarum, num. 1. de off. ord. & in c. Ut
fama de sent. exc. num. 6. Silu. excom. 8.
num. 9. V. Paris de relign. lib. 3. q. 11.
num. 19. & Mardos in reg. 24. q. 6. num.
16. Qui autem sint huiusmodi Pralati. V.
Sanchez lib. 8. disp. 18. Episcopus, aut
alius sine causa dispensans mortaliter pec-
cat Sanchez lib. cit. disp. 8. num. 2. Sunt
autem iuxta causam Prima contraher-
tium pudor ob nimiam disparitatem sue-
tatis, siue status, S. Ant. p. 3. tit. 1. c. 16.
parag. 5. Sor. in 4. d. 28. q. 1. ar. 2. vers.
De bannis Silu. matr. 6. q. 7. dicto 2. Nau-
c. 22. num. 70. Idem quando ambo sunt
seres. & erubescunt publicare matrimo-
nium Silu. vbi supra. Ang. ver. clande-
stinum num. 1. Secunda, cum aliqui
concupinari existimati sunt diu coniuges
S. Ant. & Silu. vbi supra Tertia cum Ma-
gnates contrahunt S. Ant. & Sor. loc.
cit. Quarta quando nullius impedinen-
ti subest timor Sor. ibidem. Quinta quan-
do ob temporis breuitatem non possent
alias nuptias benedici Cong. Concil.
Sexta quando timetur fore, vt Conlan-
guinei matrimonium iniuste impediunt, vt
constat ex Trid. sess. 24. c. 1. de refor. matr.
ibi. Quando est suspicio maliitiosi impedi-
menti Ang. & Sor. vbi supra, Silu. matr. 2.
q. 17. vers. 3. Iniuste autem impediunt,
quando minis, dolo, vi, vel falsitate, aut
falsis testibus, aut calumnijs: secus quan-
do ex iusta causa, ob notabilem dis-
paritatem, & precibus, & blandicijs
non violentur impediunt, etiam si filius
Virginem deflorarit, cum fide de ma-
trimonio contrahendo, si ex eo graui-
scandala sint verisimiliter oriura Cord.
in sum. q. 171. Septima, quando pa-
rentes, vel Tutor volunt, vt Virgo nu-
bae indigno Nau. c. 16. num. 37. Cai. tom.
1. opulc. 12. q. 1. Octaua quando aliqui-
bus valde expediret huiusmodi matrimo-
nium, timereque impedit Sor. vbi supra

Et vbi deflorator damnum resarcire vult,
ducens a se defloratam, tunc eturque
ne animum mutet: Immo etiam si illa
non esset Virgo, tamen aliquo infa-
mata remaneret. Nona ex reperiendo ca-
su, vt si Concubinaria a Iudice compra-
hensa, si essent plectendi, vt possent di-
cere, se esse coniuges. Decima, ob ani-
mae periculum, vt si concubinarij velint
contrahere, quod a malo statu recedant;
periculumque sit, ne dum banna sunt, ite-
rum commisceantur: aut si meretrix ve-
lit cum aliquo inire matrimonium vt
caste viuat, periculumque sit ne spon-
sa, vel sponsus voluntatem mutet. Vn-
decima ad vitanda scandala ob ali-
quam passionem, quae ideo vitari pos-
set, statim into matrimonio. Vltima,
cum quis in mortis periculo vult de-
cere concubinam, vt filij legitimetur Nau.
vbi supra Couar. in 4. p. 2. c. 6. initio. In
omnibus tamen dispensandi causis, ne-
cesse est Ordinarium informari, an ali-
quod subitu impedimentum. In prin-
cipio, & quarta causa potest, sed non te-
netur Episcopus dispensare. In alijs om-
nino tenetur Sor. vbi supra. Et vbi tene-
tur, si iniuste reget, aut eius copia haberi
non possit, si grave periculum immi-
near ex mora expectandi denunciatio-
nes, potest illis omnis contrahi matri-
monium. Sanchez lib. 3. disp. 10. Sor.
ar. 2. cit.

118 Tenentur contrahentes manife-
stare impedimentum, licet occultum si ab
Ordinario interrogentur, nisi obtinuerint
dispensationem in foro conscientiae,
aut desistere Sanchez vbi supra
disp. 14.

119 Episcopus, & Regulares priuile-
giati dispensare possunt, vt qui contra-
xit matrimonium post votum simplex castita-
tis petat debitum, etiam ante consumatio-
nem Cord. in sum. q. 156. Sanchez lib. 8.
disp. 11. num. 10. & disp. 12. num. 4. & nu.
25. idem asserit de cognatione spirituali,
cum scilicet alter cum suo coniuge contra-
xit cognationem spiritualem. Idem cum
quis cognouit consanguineam uxoris suae

Sayr. clar. reg. lib. 6. c. 11. num. 98.
 Cord. vbi supra Couar. in 4. p. 2. c. 7. pa-
 rag. 2. num. 6. & concessit Pius V. Men-
 dicantibus, vt refert Sorb. ad Collector.
 ver. Absolutio quoad Sæculares, & Mar-
 tinus V. concessit Benedictinis. vt refert
 id Sanchez vbi supra disp. 16. V. su-

pra ver. Debitum coniug. num. 15. &
 Mirand. in Manual. Præl. q. 47. ar. 2.

120. Votum non petendi debitum.
 non impedit, quin ita vouens possit ini-
 re matrimonium animi non petendi, quia
 non fuit votum castitatis Sanchez. lib. 9. disp.
 32. num. 22.

LIBER SEXTVS

DE CENSVRIS ECCLESIAE

Excommunicatio

V. Beneficium . Confessor . Ignorantia . Irregularitas . Iudicium . Lex . Missa . Ordo . Pœna . Promissio . Restitutio . Sacramenta . Scandalum .

1 EXCOMMVNICATIO est censura Ecclesiastica; qua Christianus à communione Ecclesiæ, quoad fructum, & eius suffragia generalia, & à qualibet licita fidelium communione excluditur. *S. Tho. suppl. q. 21. ar. 1.* Nomine autem censuræ veniunt Excommunicatio, Suspendio, & interdictum, c. Quærenti de verb. sign. Est verò Censura pœna spiritalis, & medicinalis, priuans vñ aliquorum bonorum spiritualium, per ecclesiasticam potestatem, ita imposita vt per eandem ordinariè absolui possit. *Suar. de censur. disp. 1. sect. 1.*

2 Diuiditur Primò In maiorem, & minorem. Secundò. Alia est à iure, alia ab homine. Illa est, quæ per Canonem, vel Statutum, vel constitutionem fulminatur. Ab homine verò quæ à Iudice profertur. Vtraque autem est duplex, vel Comminatoria, vel ipso facto, vel iure. Illa non ligat nisi post sententiam, hæc verò statim ligat, nulla expectata sententia; & denotatur per verbum significans excommunicationem nullum expectare Iudicis actum, vt per verbum præteriti temporis, sit excommunicatus, habeatur pro excommunicato, ipso iure, ipso facto, lata sententia. Si verò verba sint futuri temporis, est Comminatoria, vt Excommunicetur. c. Si quis ex Clericis, de vit. non. cler.

3 Excommunicatio à iure, & ab homi-

ne differunt, Primò, Nam iuris semper est generalis: quæ verò ab homine, aliquando generalis, aliquando particularis. Secundò, posita ab homine cessat per mortem ferentis, aut per cessationem eius iurisdictionis; modò quæ prohibetur fiant post cessationem iurisdictionis; at posita à iure semper durat. *Pan. in c. A nobis 1. de sent. exc. num. 12.* Tertio ab excommunicatione iuris nemini reserua-ta absoluit Ordinarius: ab homine verò non: etiam si lata sit per generalem sententiam: nam is solus absoluit, qui eam tulit, aut eius superior, licet in alienum Episcopatû domiciliû transfulerit de quo fusè. *Suar. vbi supra disp. 7. sect. 2. licet Nau. cum relatis d. sect. 2.* dicat de censura per generalem sententiam, lata idem sentiendum, quod de censura data à iure. Quarto excommunicatio iuris ligat quoscumque contrahentes intra territorium legislatoris, etiam si tempore conditæ legis non essent subditi, alia verò non nisi subditos tempore sententiæ. *Pan. vbi supra num. 6. Sayr. de censur. lib. 1. c. 7. num. 22.* Quinto lata per Statum metropolitani ligat totam Prouinciã. Lata verò per eius, sententiam, ligat tantum propriam dioecesim, glo. in c. Romana, parag. Porro, de sent. exc. in 6. Saruturum; Lex, Constitutio idem sunt; differunt verò

tantum nomine Silu. ver. statutum.

4 Excommunicare possunt Papa, Concilium generale, Provinciale, Episcopi, Abbates, Generales Ordinum, Provinciales, Guardiani, Capituli Sede vacante, Et omnes habentes iurisdictionem, Ecclesiasticam in foro exteriori. Differunt tamen Nam Papa, & Concilium generale possunt condere leges, obligantes omnes Christianos, & excommunicare, etiam excommunicatione ab homine. Concilia provincialia, per sententiam, & statuta particularia, non per leges. Alij omnes per sententiam, & ordinationes, etiam particulares. Secundò, Papa, & Concilium nunquam impediuntur in sua iurisdictione: alij sæpè. Tertiò, Papa, & Concilium possunt ubiq; excommunicare. Episcopus verò in aliena Diocesi existens id non potest, etiam in subditos suos. Clem. Quàuis de for. comp. Nisi sit expulsi, de licentia illius Episcopi petita, licèt non obtemperat, potest, auctoritate d. Clem. iurisdictionem exercere. Mulier, licèt iurisdictionem habeat, vt Abbatisa, excommunicare non potest, c. Delecta de mai. & obed. c. De Monialibus de sent. exc.

5 Excommunicari potest solus homo determinatus, baptizatus, viuis, inferior, subditus. Civitas interdici potest, non excommunicari. Nec qui non est Christianus, licèt sit Cathecumenus: nec quis se ipsum. Si. Th. suppl. q. 22. ar. 4. Host. in sum. de. sent. exc. vbi supra Quis valeat: Nisi denunciando excommunicationem Superioris Nau. c. 27. num. 6. Inferior autem dicitur, qui licèt Dignitate, & gradu sit superior, vel æqualis, sed in diuersis territorijs. Hi enim in alienis territorijs sunt tamquam priuati. Et ideo si eorum aliquis in aliena Diocesi delinquat, potest ab Episcopo illius loci puniri, &c. Alter pluribus cit. tom. 1. de censur. lib. 3. disp. 10. c. 3. vbi etiam fusè probat Imperatores, & Reges esse subditos, & minores Episcopis. V. glo. in c. 1. de raptor. ver. excommunicatur in fi. Non tamen possunt ab Episcopo excommunicari, sicut nec eorum Vxores; & filij c. Ne aliqui de

priuil. in 6. Nec Archiepiscopus in Diocesi sui suffraganei delinquens; nisi delinquat in loco non suæ provincie Pan. in c. Cum inferior de mai. & obed. Sayr. de censur. lib. 1. c. num. 27. Nec recepti in speciales filios Ecclesie Romanæ c. 1. de verb. sign.

6 Excommunicatio non incurritur, nisi propter peccatum mortale, quòd si sit peccatum, & absit contumacia, non incurritur Com. ex Sayr. vbi supra c. 9.

7 Nulla sunt determinata verba, quibus excommunicatio ferenda sit, sed sufficit aliquod verbum, exprimens ipsam excommunicationem, vt sit anathema, &c. cum intentione excommunicandi Silu. excom. 1. q. 33. Nau. c. 27. num. 12.

8 Cum excommunicatio feratur pro peccato præterito, requiritur scriptura præmissa trina monitione, cum expressione causæ, c. Cum medicinalis de sent. exc. in 6. Nau. vbi supra num. 8. & 11. Nisi pendeat in futurum, seu habeat tactum successuum quoad emendationem Suar. de relig. trac. 2. lib. 3. c. 13. num. 7. Lata tamen tenet, c. Sacro de sent. exc. glo. in d. c. cum medicinali: Nisi delegata sit cum ea restrictione, tunc enim lata sine monitione non tenet. Nau. in c. Cum contingat de rescrip. causa 5. nullit. Couar. in c. Alma mater de sent. exc. in 6. p. 1. parag. 9. V. Sayr. vbi supra supra c. 12.

9 Excommunicatus minore excommunicatione prohibetur tantum accipere sacramenta, non autem conferre; peccat tamen venialiter conferendo Cou. vbi supra p. 2. parag. 8. num. 2. Nau. c. 27. num. 24. B. med. in sum. lib. 1. c. 11. parag. 6. & est casus in c. Si celebrat de cler. exc. min. Toler. lib. 1. c. 28. num. 1. contra Silu. qui excom. 4. num. 1. vult peccare morte, si scienter ministrat. Nec potest eligi, teneat tamen electio, sed venit irritanda d. c. Si celebrat. Cou. & Nau. vbi supra Nec tenet collatio beneficij ei facta; glo. Pan. Innoc. Host. Io. And. & alij in d. c. Si celebrat. Azor. p. 2. lib. 6. c. 7. q. 7. Suar. de censur. disp. 24. sect. 2. num. 253. Nisi facta sit cum probabili ignorantia excom-

munica-

communicationis, Silu. vbi supra num. 4. Intel-
lige de ignorantia ipsius excommunicati,
glo. cit. Azor. vbi supra q. 8. An verò va-
lida sint Sacramenta illi collata? Com-
munis opinio affirmat in re, quis Sacra-
mentis, excepta poenitentia, de hac enim
disputant nam Cai. in fum. ver. absolutio
nonnullis. &c. vers. Vitum autem, &
ver. Coi. fessio iteranda. Sot. in 4. d. 22.
q. 1. ar. 1. circa si volunt, validam esse
absolutionem, collatam huiusmodi excom-
municato. Alij vt Silu. & com. 4. parag.
1. & Confessor 2. num. 12. dub. 8. Tab.
absolutio 1. num. 24. & nonnulli alij ne-
gant. Alij, vt Nauar in man. c. 9. num. 3.
& 4. & in c. Consideret de poenit. dist. 5.
& in c. Fratres ea dist. 4. num. 5. Io. Med.
de confess. q. 18. parag. Dicendum igitur
B. Med. parag. 3. P. Sor. de instit. Sa-
cerd. lect. 4. de excom. Tolet. lib. 3. c. 10
num. 2. Valent. 10. 4. disp. 7. q. 11. p. 2.
Suar. 10. 4. disp. 22. lect. 7. docent, vali-
dam esse absolutionem, si is qui petit iuste
ignorat se esse excommunicatum, vel obli-
tus excommunicationis: aut si scit se esse
excommunicatum, id confiteri, putaq;
se absolui posse iuris, vel facti errore du-
ctus. Secus si sciebat, se esse excommuni-
catus, aut nosse debebat secundum qua-
litate suam, se non posse à Confessario ab-
solui à peccatis, nisi prauia absolutione
ab excommunicatione, ponit enim obi-
cem peccati mortalis, scienter petens ab-
solutionem à peccatis, antequam absoluatur
ab excommunicatione contra præce-
ptum Ecclesie. Alt. lib. 1. to. 1. disp.
6. c. 5. qui cum Nau. & alijs docent idem
dicendum de excommunicato mai.

10. Simpliciter excommunicatus in-
telligitur de maiore, c. Pen. de sent. excō.
& com.

11. Excommunicatio est nulla, si lata
sit ab excommunicato; suspenso, inter-
dicto denunciatis, &c. Nau. c. 27. num.
7. Pan. in c. Ad probandum de re iud. nu.
1 & 20. aut publico est notorio Clerici
percussore Sayr. de censur. lib. 1. c. 5. nu.
35. suspensus intelligit à iurisdictione S. Th.
suppl. q. 22. ar. 3. Aut post legitimam

appellationem; aut cum errore intollera-
bili, c. Cum intelligat de off. de leg. c. Per-
tuas parag. Nos igitur de sent. exc. Aut-
oum in sententia exprimitur causa impos-
sibilis Silu. excom. 2. num. 1. Vers. 8.
& 12. & nu. 23. Nau. c. 27. num. 14. Vel
turpis, glo. in d. c. Per tuas, [ver. intollera-
bili. Aut contra participantes cum ex-
communicato à se, non nominando eos
expresse, præmissaque trina monitione,
c. Fraxenti, c. Constitutionem de sent. exc.
in 6. vel vna pro tribus, cum aliquot die-
rum intervallo, nisi facti necessitas aliud
suadeat, d. c. Constitutionem, vbi Anchar.
not. 6. V. Cassador. decis. 22. de pensio.
Silu. vbi supra calu. 9. Aut cum fertur
contra Officiales Papæ Extræ. Cum Mat-
heus de hæret. de quo iterum in si huius
cap. 62. Aut cum fertur contra non sub-
ditum, c. A nobis 1. de sent. exc. Quare nõ po-
test Regularis excommunicare, nec suspēde-
re, nec eorū Ecclesiasticis interdicare Confect.
summar. priuileg. tit. 5. c. 2. vers. 3. In ijs ta-
men casibus, in quibus ex Conc. Trid. re-
ligiosus delinquens subest iurisdictioni Epi-
scopi, potest ab eo excommunicari, de
quo plenè per Bertium in prax. crim. tit. 4.
c. 19. in fi. Potest etiam declarare excom-
municatos à iure, vel constitutionibus
Apostolicis, ad effectum, vt eurentur: &
etiam citare ad vitandum se declarari Felin.
in c. non potest nrm. 7. de re iud. Piafeco,
prax. Episc. p. 2. c. 3. num. 52. Anchar.
in c. 1. num. 8. de priuileg. Ricc. prax. Episc.
resol. 907. num. 3. Roder. de regul. to. 2.
q. 63. ar. vlt. Confect. & Bert. vbi supra.
Contrarium docet Nau. de sent. exc. cons.
2. V. Sorb. ver. Exemptio. Prior senten-
tia vera est de iure. Nau. verò verum di-
cit ex priuilegiarum, quibus Regulares
exempti sunt ab Ordinarijs; & sic etiam
loquuntur Sorb. & Roder. vbi supra ar.
3. 6. & 7. Nouissimè tamen anno 1622.
Sacra Cong. super regul. declarauit in no-
torijs posse Episcopum declarare excom-
municatos, &c. & postremo Gerg. XV.
an. 1622. supposuit Episcopi iurisdictioni
Regulares delinquentes circa personas de-

gentes intra septa monasterium monialium, aut circa claustrum, vel administrationem bonorum eorundem monast. Et habet locum in omnibus delictis, etiam non notorijs, & cum populifcandalo, vt declarauit eadem Congreg. de mandato eiusdem Greg. & Urbani. VIII.

12 Excommunicatus est ipso iure, qui consulendo, fauendo, aut iurando communicat in crimine, ob quod quis est excommunicatus post huius denunciationem particularem, sciendo esse excommunicatum, denuntiatum Nau. c. 27. num. 33. & 112. Suar. de censur. disp. 17. sect. 2. num. 5. Sanchez in sum. lib. 2. c. 10. num. 50. Ligatur verò etiam ipse excommunicator Pan. in c. Nuper de sent. exc. num. 10. Nisi sit Papa Sayr. lib. 2. c. 15. num. 13. & 21. Suar. loc. cit. num. 7. Consulens non ligatur, si ille aliàs erat facturus: secus si non tantum: aut si consilium fuit fraudulentum. Neq; adiuuans solum indirectè Silu. vbi supra num. 12. Glo. in c. Firmiter de sum. Trin. Conar. in reg. peccatum p. 2. parag. 12. num. 1. & 2. Host. in sum. de poenit. & remiss. parag. Quid de rapina. Nau. c. 17. num. 20. Arag. 2. 2. q. 67. ar. 7. Anchar. in d. c. Nuper, num. 8. Et de consilio intellige, si mouit, aut induxit directe ad delictum S. Tho. 22. q. 62. ar. 2. v. g. consulere, vt Clericus verberetur, Pan. & Silu. vbi supra; si tamen sequatur effectus Nau. c. 27. num. 51. Ab hac excommunicatione absoluit qui à principali Pan. & Silu. cit. Auxilium, & fauorem præbet, qui aduocat, patrocinatur, testificatur, fideiubet. Anchar. in c. si aduersus de hæret. num. 2.

13 Excommunicatio lata in facientes non comprehendit solum facere incipientes, aut mandantes, aut aliter iuuantes Cai. in sum. ver. Excom. c. 47. Nau. vbi supra, & de sent. exc. c. 18. & 38. V. ver. Poena num. 10. Suar. de censur. disp. 22. sect. 1. num. 15. Sayr. de censur. lib. 1. c. 10. num. 8. & lib. 3. c. 11. num. 25. Tolet. lib. 1. c. 9. num. 2.

14 Lata in mandantes, consulentes, &c. eos non comprehendit, si res perinde

sine ipsis esset facta c. Fœlicitis parag. Illud de poen. in 6. aut si non sequatur effectus Silu. excom. 7. num. 44. & com.

15 Cum principaliter excommunicatur faciens, & secundariò consulens, iubens &c. non incidunt hi, si res non fiat Nau. nu. 52. cit. & de regul. cons. 5. & de dat. & promis. num. 43. Silu. vbi supra. Secus ergo quando principaliter de omnibus; tunc enim incidunt consulens, &c. licet res non fiat Nau. vbi supra per Clem. Cupientes parag. 1. de poen. & c. 1. de homic. in 6.

16 Consulens dicitur, qui rogat, aut monet, aut proponit vilitatem inde securam Nau. nu. 51. cit. Innoc. in c. Ad audientiam de homic. Fel in c. Sicut dignum eo. tit. nu. 8. lo. And in c. Felicitis de poen. in 6. Silu. exc. vlt. q. 4. Less. lib. 2. c. 13. dub. 3. nu. 16. V. ver. Restitutio c. 1. nu. 6. Et qui persuadet, atq; impellit, & instigat consilio ad furtum faciendum, l. In furtis vers. Consilium autem dare ff. de furt.

17 Excommunicatio sine iusta causa non ligat Nau. c. 27. nu. 38. v. g. si excommunicetur quis, quia non vult debitum reddere coniugi, sciens se non posse ob impedimentum dirimens, quod probare non potest Sanchez de matr. lib. 2. disp. 39. num. 9. Sayr. de censur. lib. 1. c. 17. num. 12. & seq.

18 Excommunicatio Episcopi non ligat existentem extra Dioecesim Nau. vbi supra. nu. 6. si fit pro peccato extra commissio c. 2. de const. in 6. S. Ant. p. 3. tit. 24. c. 75. parag. 1. Secus si conueniatur aliquis, vt restituat. Sor. in 4. d. 22. q. 2. ar. 1. concl. 1. Aut si intra dioecesim peccauit, c. Postulasti, & ibi glo. ver. deliquit, & c. si. de for. comp. & placuit, & seq. 6. q. 3. dum modo saltem citatus sit antequam exierit. Pan. in d. c. si. à nu. 7. Aut si excommunicet non residentem Silu. excom. 2. nu. 8. Pan. in d. c. Postulasti uu. 12. Alios casus vide apud Sayr. vbi supra c. 6. Vide etiam Alter totus lib. 3. disp. 9. c. 5. Azor. p. 1. lib. 5. c. 25. q. 2. V. ver. Lex num. 50.

19 Non requiritur monitio in excommunicatione generali statuti Nau. c. 27. num. 10. aut cum quis excommunicatur

futuris

feris culp'is. Idem in c. Cum contingat de rescrip. causa 5. Aut si raptor manifestus non restituit, si præsens est; aut si absens in tempore præfixo, Silu. excom. 1. num. 10. Aut si quis sit notoriè contumax Cou. in c. Alma p. 1. parag. 9. num. 6. & com. Aut si excommunicatus sit à iure ob eandem causam Cou. ibidem num. 5. Tolet. lib. 1. c. 10. uam. 5. Pan. in c. Repræhensibilis de appell. num. 9. Id tamen est potius excommunicatum declarare, quam excommunicare, vt docet Anchar. in d. c. Repræhensibilis num. 2. monitio facta à Iudice habet vim citationis, & peremptorij Mandos. in reg. 34. q. 41. num. 4. V. Sayr. vbi supra c. 12. num. 24. Aut si Prælati, vt priuatus, excommunicet ad defensionem proprij iuris, Fel. in c. Sacro, de sent. exc. num. 6. & alij, quos refert. Sed id fallum esse asserunt Couar. vbi supra, Alter lib. 3. cit. disp. 3. c. 1. Sayr. alios referens lib. 1. c. 12. num. 20. quia æquè bene defendere poterit ius suum præmissa saltem vna monitione, fortè enim reus desisteret. Aut si periculum sit in mora c. Constitutionem de sent. exc. in 6. Suar. de censur. disp. 6. sect. 10. Nau. in d. c. Cum contingat num. 1. Aut si excommunicator sit merus executor Tabien. excom. 2. vbi supra num. 2. Aut nisi esset aliquis excommunicandus, quia reincident Felin. num. 3. referens Romam. De omnibus suprascriptis casibus latè Alter. tota disp. 5. cit. præcipue c. 3. & Sayr. vbi supra.

20 Excommunicatio non dato spatio feruendi contra mandatum nulla est Innoc. in c. Proposuit de concess. præb. Nau. c. 27. num. 11. Sayr. lib. 1. c. 12. num. 28.

21 Non ligatur excommunicatione, quem excommunicans; aut petens excommunicationem non intendit ligare Silu. excom. 2. num. 1. vers. 13. Nau. vbi supra, & c. 17. num. 4. Sayr. vbi supra c. 16. nu. 8.

22 Suspendi, & interdicti potest Collegiū non excommunicari. c. Romanæ parag. vlt. de sent. exc. in 6. Nec tenet sententia, nisi feratur in singulos de capitulo; & tunc ligantur tantum nocentes moraliter Nau.

de sent. exc. cons. 7. & duob. seq. Etiam si feratur à Papa Sayr. lib. 1. c. 8. num. 18.

23 Non ligatur excommunicatione, quem iusta causa excusat Nau. c. 25. num. 46. & c. 27. num. 15. Aut cui data est ab aduersario dilatio priusquam incidat Pan. in c. Præterea 2. de appell. num. 4. vbi Dec. Tolet. lib. 1. c. 9. Nec costea incidit, nisi esset data dilatio de consensu Iudicis Nau. num. 15. cit. Silu. vbi supra. Neque ligatur probabiliter ignorans ius; aut fructum; nempe quem excusat ignorantia nescientem, aut quod lata sit, aut se fecisse id, pro quo lata est Silu. excom. vlt. q. 3. V. Sayr. vbi supra toto c. 8. Sanch. & ab eo cit. lib. 1. sum. c. 10. à num. 50. ad 64. vbi docet idem esse dicendam in dubio suspensionis, & interdicti V. supra. De actibus hum. num. 31.

24 Excommunicatus, si est in gratia, non priuatur Ecclesiæ fructibus S. Tho. suppl. q. 21. ar. 1. ad 2. Nau. c. 27. num. 28. & de hor. can. c. 19. num. 68. Sayr. vbi supra lib. 2. c. 4. num. 5. & seq. Item si excommunicatio sit iniusta, sed valida, vt quia deficit trina monitio, aut scriptura, aut causæ expressio. hæc enim licet valida sit quoad Ecclesiam, idest in exteriori foro, ac si esset iusta; non ligat tamen quoad Deum Tolet. alios referens lib. 1. c. 11. num. 5. In primo casu negat Suar. 10. 4. disp. 52. sect. 21. quia quantumcumque contritus, non potest lucrari indulgentias, cum efficaciter priuatus sit omni communionem Ecclesiastica, præsertim interna, & communibus Ecclesiæ bonis.

25 Occultus excommunicatus, vt famam tueatur, aut ne scandalizet; potest etiam in diuinis communicare Vict. de exc. num. 13. Silu. Euchar. 2. num. 10. in fi. Et celebrare, si non sit in mora petendæ absolutionis Nau. c. 27. num. 239. Say. lib. 2. c. 3. num. 28. & c. 12. num. 5. Secundum alios percipere non potest sacramenta etiam ad vitandum scandalum sic Couar. in c. Alma, p. 1. parag. 1. in fi. B. Med. in sum. lib. 1. c. 11.

R r r parag.

parag. 5. in. fi. Graff. p. 1. lib. 1. c. 12. num. 28. Verius tamen esse puto id posse, quia si potest celebrare, & consequenter recipere Eucharistiam, cur alius id non potest? Si enim ratio scandali, & infamie Sacerdotem celebrantem excusat, excusare etiam debet, recipientem Eucharistiam.

26. Notoriè alibi denunciatum excommunicatum teneris vitare, etiam si solus scias secundum Pan. in c. Ad nostram 3. de iureiur. num. 6. & in c. Cum non ab homine de sent. exc. num. 7. At secundum Silu. excom. 5. q. 17. Couar. vbi supra parag. 3. num. 2. Sayr. lib. 2. c. 12. num. 26. non teneris vitare, si probare non possis, illum esse excommunicatum. Secundum Nau. de sent. exc. cons. 54. num. 34. teneris vitare si fama publica est, illum esse excommunicatum denuntiatum, & hoc verum: videtur enim casus c. Cum desideres de sent. excomm. Suar. de censur. disp. 9. sect. 2. num. 9. V. Alter. to. 1. disp. 8. lib. 11. c. 8. in. fi.

27. Vitandi soli excommunicati denuntiat: aut Clerici percussores ira notorij, quod factum non possit aliqua tergiversatione celari, aut aliquo suffragio excusari Extrau. Ad evitanda in Concil. Constantinensi sub Mart. V. v. legit Tolet. lib. 1. c. 13. Idq; donec saltem probabiliter constet esse absolutos Ang. excom. 8. parag. 16. Nau. c. 17. num. 36. qui num. 163. & in c. 1. parag. labores, de poenit. d. 6. a num. 10 & Sayr. lib. 2. c. 12. num. 21. idem docent de notorio suspensio, & interdico. quorum opinionem licet probabilem dicat: multis tamen impugnat Suar. de censur. disp. 9. sect. 2. num. 14. & eam simpliciter improbat Alter. lib. 1. disp. 9. c. 3. Qui præsentés fuerunt percussioni quantumuis crimen futurum sit occultum, tenentur in priuato vitare iuxta dispositionem iuris antiqui c. Cum non ab homine de sent. exc. Alter. disp. 6. c. 2. Suar. vbi supra num. 12. Oportet autem non solum esse notorij, Petrum v. g. Clericum percussisse; sed etiam illum

nullam excusationem habere. quare nisi hoc secundum sit etiam notorium, vitare non tenemur. Sayr. vbi supra num. 18. Non sufficit verò esse nominatum excommunicatum, nisi vitales denuntietur Nau. c. 1. cit. num. 13. Nec sufficit aliquem denunciare, vt hæreticum, sed oportet denunciare excommunicatum Nau. de hor. can. c. 22. a num. 5. Sanchez in sum. lib. 2. c. 9. num. 4. Ipse tamen dubitat: quia hæreticus non solum vt excommunicatus, sed etiam præcisè quia hæreticus exterius est, vitari debet, notorius quidè publice: occultus autè occultè, & secreto. Et Sor. in 4. d. 21. q. 1. ar. 4. concl. 1. Ran. 2. q. 12. ar. 2. Sayr. vbi supra num. 10. docent denunciatum in loco publico de hæresi, aut alio crimine, cui notorium est esse annexam excommunicationem, vitari debere, ac si esset denunciatus excommunicatus. Porro ille dicitur nominatum excommunicatus, qui hac censura notatur, expresso proprio nomine, vel alijs indubitatis signis, & circumstantijs, quæ certè, & absq; vilo dubio excommunicati personam significant, & demonstrant, glo. in c. Cum, & plantare, ver. nominatum, de priu. Suar. vbi supra num. 10. Suar. c. 12. cit. num. 17. Couar. in c. Alma p. 1. parag. 2. num. 8. Pan. in c. In Lateranensi, q. vlt. de præb. dicit quod vel agitur de poena incurrenda ipso iure, & tunc non dicitur quid fieri, nominatum si exprimentur nomina propria: quia hoc importat, & ethymologia huius verbi Nominatum: in odiosis enim non est recedendum à proprietate verborum, vt in c. Statutum, de elect. in 6. Vel non agitur de incurreda poena ipso facto, & sufficit, quod aliquis nominetur per circumstantias, licet non ita strictas. Timoratum, si nescias absolute, non teneris vitare, sed credere potes, esse absolutum Silu. vbi supra Couar. parag. 2. num. 6. Vt quia post scientiam excommunicationis per annum non vidistis, & post annum illum: vides cum alijs liberè conuertantem Sayr. lib. 2. c. 14. num. 25. S. Ant. p. 3. tit. 25. c. 1. Ab alijs excommunicatis licet accipere sacramenta, si sint proprii pastores, aut parati ministrare. de quo.

quo supra ver. Sacramenta num. 12.
 28 Prohibita sunt Excommunicato.
 OS. Orare. Vale. Communio. Mens.
 OS. idest osculum, c. Excommunicatos 11.
 q. 3. Locuto c. Cum excommunicato ea.
 q. etiam per literas, aut nuntium, glo. in c.
 Constitutionem, ver. participatione, de
 sent. exc. in 6. Couar. vbi supra num. 1.
 Item per nutus, & signa Hugol. de cen-
 sur. tab. 2. c. 23. parag. 1. num. 9. & per
 interpositam personam Graff p. 1. lib. 4. c.
 12. num. 4. Et amplecti Nau. c. 27. num. 20.
 Et munera ad eum mittere; aut ab eo missa
 recipere Ang. excom. 8. parag. 4. Sayr. vbi
 supra c. 13. num. 2. Quod si scienter reci-
 pit, danda pauperibus de consilio Alten.
 lib. 7. par. 2. tit. 11. 2r. 1. q. 19.

ORARE. c. Excommunicatos, & c.
 Cum excommunicato 11. q. 3. Intellige
 participare in diuinis Nau. vbi supra vt sunt
 sacramenta actiue, & passiuè, & diuina
 officia, missæ, &c. Silu. excom. 5. num. 2.
 & 3. Et communicare in oratione, quæ fit
 nomine Ecclesiæ, fecus in priuata Nau. de
 orat. c. 19. num. 67. Tolet. lib. 1. c. 5. num.
 4. Potest tamen generaj intentione orari
 pro excommunicato etiam oratione Ec-
 clesiæ, & in memento etiam oratione spe-
 ciali Silu. excom. 1. num. 2. & Missa 1. q.
 8. Ang. ver. missa parag. 51. Immo si ex-
 communicatus pro viribus procurauit ab-
 solutionem, licet non obinuerit, si sit ve-
 rè contritus fruiur etiam communibus Ec-
 clesiæ suffragijs Turrecr. in c. Si quis Epi-
 scopus 11. q. 3. S. Ant. p. 3. tit. 24. c. 77.
 De quo supra num. 24.

VALE idest salutare verbo, scripto, signo
 Nau. c. 27. num. 20. Silu. excom. 5. num.
 3. vers. 3. Aperire caput salutanti, assur-
 gere, dare locum, mouere labia, & alia
 huiusmodi signa refulationis, causa,
 ostendere non est illicitum Ang. excom. 8.
 parag. 4. S. Ant. p. 3. tit. 25. c. 12. Sayr. lib.
 2. c. 13. num. 7. licet alij plures asserent
 non licere resalutare. Salutanti, vel scri-
 benti licet respondere Deus te conuertat, &
 similia Nau. num. 20. cit. Silu. Ang. S. Ant.
 vbi supra & com.

COMMVNIO idest habitatio S. Ioan. Ep.

2. & habetur c. Omnes 24. q. 1. Et comer-
 cium in eodem exercitio, & per contra-
 ctus; & conuersando siue in domo, siue in
 itinere S. Ant. & Nau. vbi supra Potest ta-
 men quis esse etiam in eodem cubiculo,
 modò non pro eodem negotio, & modò
 non conuersentur Ita in c. Nuper de sent.
 exc. Ang. & Silu. vbi supra Contractusta-
 men ab Excommunicato celebrari etiam in
 fauorem proprium, tenent Innoc. in c. Ve-
 ritatis de dol. & cont. vbi Pan. num. 35. &
 Boich. num. 18. Silu. excom. 3. in fi. Alter.
 10. 11. lib. 2. disp. 4. c. 1. coutra Host & alios.
 Excipe tamen clericum beneficiatum con-
 trahentem super rebus Ecclesiæ, tunc enim
 actus non tenet, c. Veritatis cit. Dec. in c.
 Pastoralis parag. Verum de appell. Si tamen
 sit ceculus, tenent Pan. vbi supra num. 33.
 Silu. excom. 3. q. 5. Aduocatus qui patro-
 cinatur excommunicato in causa iusta non
 peccat, nec vllam incurrit pœnam; cum
 enim excommunicato sit permissa defensio
 intelliguntur etiam concessa ea omnia, sine
 quibus defensio esse nequit c. Intelleximus
 de iudic. c. Cum inter, de except. Si verò
 scit causam esse iniustam, si defendat super
 crimine, per quo fuit excommunicatus, in-
 cidit in excommunicationem maiorem,
 quia communicat in crimine c. Si concu-
 binæ, de sent. exc.

Testamentum excommunicati tenet; sed
 peccat mort. testans, Notarius, testis, &
 huiusmodi: præmittenda enim est abso-
 lutio. Nisi fortè omnino non possit, vel non
 sine magno periculo expectari, aut præ-
 mitti absolutio. Peccat etiam mort. insti-
 tuens excommunicatum hæredem Suar.
 de censur. disp. 15. sect. vlt. Sayr. lib. 2. c.
 9. Alter. vbi supra c. 2. Excipe primo hæ-
 reticum, c. Excommunicamus parag. Cre-
 dentes de hæret. in 6. Secundo percusso-
 rem Card. c. Felicis de pœnis in 6. Tertio
 Vlturium, nisi antea sufficienter cauerit,
 c. fi. de Vltur. in 6. Horum enim Testamen-
 tum vullum est, vt in tex. alleg. V. Glo. in
 c. Decernimus, ver. & testificando, de sent.
 exc. in 6. Qui inducit excommunicatum,
 vt testamentum faciat, quia sperat se hæ-
 redem instituendum, non non peccat per

Extra. Ad eluitanda, ne pariatur detrimētum ob alterius delictū. Vnde nec peccabit excoōmunicatus condendo testamētum, si antea non pouit comodē absolutionem petere. Alter. de censur. to. 1. lib. 1. disp. 4. c. 2.

MENSA. c. Excommunicatus, & c. Ad mensam 11. q. 3. etiam lectus Ang. excom. 8. parag. 4. Silu. vers. 5. S. Ant. p. 3. tit. 25. c. 2. Nau. vbi sup. Quare con licet cum excoōmunicato comedere simul, & eodē tempore, etiā in diuersis mensis, si omnes illa spectent ad idem conuiuium; etiam si ille superueniat S. Ant. & Silu. vbi supra. Et, si finirente aliquo, & in hospitio comedente, accedat excommunicatus, vt in eadem mensa comedat, tenetur ille recedere: Secus si in diuersis, licet in eodem cubiculo S. Ant. vbi supra Silu. excom. 5. nu. 3. vers. Et quinto. Et si amicus venienti domum concedas, licet in diuerso cubiculo comedas, si fraudolenter id facis, incidis. ibidem secus, si indigentem hospitio, aut alimento pietatis causa cum protestatione recipias. Silu. ibidem Sayr. vbi supra num. 16.

29. Causæ excusantes sunt. Vile. Lex. Humile. Res ignorata. Necessitas.

VILE, scilicet participanti quia licet ab excoōmunicato debitum petere c. Si vero, de sent. exc. Cai in sum. ver. participatio cum excom. Vel saluti spiritali excoōmunicati. c. Cum voluntate eo tit. Vnde admitti potest ad concionem c. Responso eo. tit. In diuinis excusat metus grauis; nisi quis cogeret in contemptum fidei, aut Ecclesiæ Silu. exc. 5. q. 14. Cou. in c. Alma p. 1. parag. 3. num. 9. vers. 4. Sor. in 4. d. 12. q. 1. ar. 4. vers. Dubium tandem Sayr. lib. 2. c. 14. nu. 41. Contrarium innuere videtur tex. in c. Sacris, de ijs quæ vi. ibi Cum pro nullo metu, &c. & solum excipit coactum, qui magis pau, quem agere conuincitur.

LEX, idest matrimonij in ijs, quæ ad matrimonium, & domesticam gubernationem, pertinent Silu. vbi supra. Excusat autē virum, & vxorem, sed non pari modo. Vxor enim potest quoad debitum matrimonij, domus curam, mensam, &c. Vir autem, cuius

est vxorem corrigere, non debet in mensa, & alijs non necessarijs communicare. Silu. ibidem Angel. tamen excom. 8. nu. 8. Couar. vbi sup. parag. 1. nu. 8. eodem modo vtrumq; excusant dicunt tamen peccare mort. virum, immo, & incidere in minore excom. si non inducat vxorem ad petenda absolutionem, & cum possit, non cogit: aut si per communicationem fit peior.

HVMILE, idest humilitas subiectionis Itaq; participare possunt filius sub potestate Patris, S. Th. q. 23. nu. 1. Vxor, Seruus, Mancipium, rustici seruientes, c. Quoniam multos 11. q. 3. c. Inter alia de sent. exc. Nominē filiorum veniunt etiā emancipati, si sine comensales Patris, & ab eo accipiunt necessaria Ang. vbi sup. num. 10. Silu. q. 14. cit. Item filij, siue legitimi, & naturales, siue naturales tantum, siue legitimi tantum, siue illegitimi. Sayr. lib. 2. c. 14. num. 10. Pater etiam participare potest cum filio excommunicato: licet peccet non faciēdo quod in se est, & vt filius absolutionem procurat S. Ant. p. 3. tit. 25. c. 2. Nau. c. 27. num. 27 Sayr. vbi sup. num. 12. & com. Item Religiosus subditus cum suo Prælato, & Clericus cū suo Episcopo, si sit de eius familia S. Ant. & Silu. vbi supra. Excusatur etiam Miles cum Duce excommunicato S. Ant. vbi supra. parag. 1. vers. 8. Silu. exc. 5. q. 14. num. 5. vers. 3.

Qui post excommunicationem seruire ceperunt, pergere possunt in seruitute, si necessita proprias, aut excoōmunicati eos compulsi fieri de familia: extra necessitatem verò tenentur discedere, si à principio sciuerant excommunicationem Silu. vbi supra Sayr. c. 14. cit. num. 16. qui cum Ang. vbi supra num. 11. idem intelligit de nutricibus, & illis, qui contraxerunt scientem, vel alio modo per aliquem contractum ei erant obligati.

Si ex causa sententiam aggrauando huiusmodi personis communio interdicitur participare non possunt. Vxor tamen tenetur debitum reddere, & filius Patrem honorare, eique seruire, & subuenire, non tamen possunt secum dormire.

dire.

mire, aut comedere, aut loqui. Sayr. vbi supra num. 24.

RES IGNORATA Probabilis ignorantia facti, & iuris dubij excusat Nau. vbi supra contra S. Ant. & Silu. loc. cit. & alios docentes, ignorantiam iuris eos tantum excusare, quibus licet ius ignorare. Dubitans an talis sit denunciatus, excusatur Nau. vbi supra; teneatur tamen inquirere veritatem; maxime si fama sit, illum esse excommunicatum denunciatum: aut ipse a fide dignis audiuit, aut factum est notorium, & interim abstinere Silu. vbi supra ar. 4. Excusat etiam inaduertentia S. Ant. vbi supra.

NECESSSE, idest ob necessitatem spiritualem, corporalem excommunicato & eius, qui cum ipso communicat, c. Inter alia parag. Illud autem de sent. exc. Non sufficit autem quacumque necessitas, sed requiritur magna glo. in d. parag. Illud, ver. necessitas.

30 Non licet filio subuenire Patri Bannito, si prohibito sit à Papa sub excommunicatione: censetur enim condemnatus ad hoc genus mortis, quod licet ob publicam vilitatem. Et, si subueniat, incidit Hugol. de censur. lib. 2. c. 23. parag. 11. num. 11.

31 Participare cum excommunicato communiter est veniale S. Tho. suppl. q. 23. ar. 3. Couar. in c. Alma p. 1. parag. 3. num. 3. Est verò mortale participare cum excommunicato in Sacramentis, & diuinis Officijs, aut in contemptum clauium, aut contra speciale præceptum Iudicis; aut cum excommunicato à Papa cum participantibus; Aut quando participatio est nominis frequens, intentione animandi ad delinquendam Nau. c. 17. num. 30. & seq. Sed hoc vltimum, non videtur bene dictum; primum, quia venialium frequentia non est circumstantia mutans genus peccati venialis, vt docet S. Tho. 1. 2. q. 88. ar. 4. Quare si semel communicare veniale est idem si pluries. Secundò, quia sola intentio animandi ad delinquendum est mortalis; quare impertinens est frequentia V. Sayr.

de censur. lib. 2. c. 11. num. 13. & seq. solus Papa hodie excommunicat maioribus cum participantibus; Alij enim debent prius moneri, vt desistant à participatione Pan. in c. Quod in dubijs de sent. exc. num. 3. Sayr. loc. cit. Ang. excom. 3. num. 17. Silu. excom. 2. num. 1: vers. 9. alio qui excommunicans suspensus est facto per mensum ab ingressu Ecclesie, vt in c. Sacro de sent. exc. Non tamen, si sit Episcopus, per c. Quia periculosum eo. in 6. Hæc autem mentio debet esse specialis, & contra certam personam, cum debito intervallo, alioqui nihil sit Anchar. in c. Constitutio nem de sent. exc. c. 6. in fi. Si tamen excommunicet participantes cum excommunicato ab alio tener excommunicatio, licet non præscribit mentio. Doct. cit.

32 Licitæ est participatio cum excommunicato, quando aliorum paci, & ædificationi est necessaria c. Antecessor 11. q. 3. vt milites Christiani sub Iuliano Apostata; ne ille prouocaret in Christianos scandalum suscitaret, c. Iulianus q. 3. cit.

33 Excommunicatus non potest eligere, c. vn. Nec Sed vac. in 6. Nec eligi c. Constitutis 1. de appel. c. Cui iater R. de elect. & c. Cum dilectus de consuet. Nec tenet electio; glo. in d. c. Constitutis, & in c. Si quando, ver. nullum de elect. in 6. Pan. in c. Si verè de sent. exc. num. 9. & in c. Ad probandum de re iud. num. 13. Immo si in toto vno conuentu vnus tantum sit excommunicatus, sciente maioris parte, & cum possit, non expellente, non tenet electio facta illo concurrente Inn. in c. Illa de elect. & ibi Pan. & peccat mort. eligendo Sayr. lib. 2. c. 6. num. 5.

34 Collatio beneficij facta excommunicato, non tenet, c. Cum bonæ de eta. & qual. & non reuiscit per sequentem absolutionem, c. Postulasti, de cler. exc. Nec presentario, nec electio excommunicati valet, Cou. in c. Alma p. 1. parag. 7. num. 1. & seq. cū eadē sit virtusq. ratio, glo. in c. fi. ver. electione, de elect. in 6. Intellige de collatione, & electione actiua Silu. exc. 3. num. vers. 8. Nec tenet.

tenet collatio facta excommunicato ignorantibus: quamvis durante ignorantia excusetur, glo. in c. Apostolica, ver. probabilis, de cler. exc. Couar. vbi supra num. 6. Sayr. dicens. exc. comm. lib. 2. c. 5. num. 8. Cuius contrarium docet Nau. in c. Fratres de pœuit. d. 5. num. 46. si is probabiliter ignorat se esse excommunicatum. Et hoc casu potest Episcopus, ad quem pertinet collatio, vel confirmatio dispensare, vt post absolutionem retineat, nisi ipse scienter cõrulerit, Pan. in d. c. Postulasti num. 9. modò absolutio obtrineatur ab eo, qui possit iure illam concèdere Couar. num. 8. cit. Quod si ad Episcopum pertineat sola confirmatio, requiritur noua patroni electio Nau. vbi supra num. 8. requiritur etiam specialis dispensatio, etiam per absolutionem, vt retinere possit fructus mediæ temporis, idest dum ignorauit, &c. Silu. vbi supra vers. 9. V. Azor. p. 2. lib. 6. c. 7. q. 2. 7. & 8.

35 Excommunicatus, aut suspensus à beneficio, interim dum absolui non potest, recipere potest fructus, sibi necessarios, si aliunde non habet, glo. in c. pastoralis par. rag. Verum, ver. contrahantur de appell. & ibi Dec. Nau. de iurep. cons. 1. & de sent. exc. cons. 24. num. 10. Intellige, si non absolutus ex culpa. Nam si iam poenituit, & per ipsum non stat, &c. omnes beneficij fructus suos Sayr. lib. 2. c. 5. num. 29. fructus verò bonorum patrimonialium, ad quorum titulum est ordinatus, non perdit, quia non sunt fructus beneficij num. 26. vbi num. 27. alios referens ampliat dicta ad pensiones, & alios veros Ecclesiæ redditus. Distributiones quotidianas non facit suas, etiam si sit excommunicatus occultus. Fructus verò beneficij putat Nau. de sent. exc. cons. 50 non teneri restituere post absolutionem. Sed contrarium verius docet Sayr. loco cit. num. 24. si iusta sit excommunicatio, nisi fiat ei gratia specialis. Si verò suspensio, vel excommunicatio fuit iniusta, seu nulla, si ante solutus erat residere, recuperat. Felia in c. Apostolica de except. num. 12.

36 Valent gesta per excommunicatum

in officio publico tolleratum c. Ad probandum de re. iud. Pan. in c. Veritatis de do. & cont. num. 33. Etiam si ij, in quos exercet protestationem, sciant illum esse excommunicatum: gesta tamen in eorum fauorem sunt irritanda Couar. vbi supra, si tamen erat excommunicatus denunciatus, aut notorius percussor Clerici, alias non sunt irritanda Ang. Confessio 3. num. 12. Nau. c. 27. num. 7. Sanchez de matr. lib. 3. disp. 22. num. 43. Quod si erat excommunicatus cum fuit ad officium assumptus, non tenet gesta per eum, c. Post cessionem de probat. Intellige si excommunicatio tunc erat publica Sanchez vbi supra alios referens num. 30. vbi num. 33. docet ad validitatem gestorum sufficere, si sit occultus, in loco illo, licet alibi esset denuntiatus: dicitur enim tunc ab Ecclesia tolleratus, concurrente auctoritate Superioris, ac probabili, & communi errori facti. V. disp. cit. q. 3. vbi fusè.

37 Index excommunicatus denunciatus, si ab Ecclesiastico Iudice requiratur, potest contra Clericum iurisdictione exercere, & Præsidentes de hæret. in 6. glo. in c. 1. de off. Vic. eo. lib. in si. Direct. Inquis. p. 3. q. 22. & huiusmodi Ecclesiasticus non incidit in excom. min. vt in d. c. Præsidentes.

38 Excommunicatus tolleratus potest excommunicare Couar. vbi supra par. 4. num. 4. Nau. c. 27. num. 7. contra Pan. in c. si. de ord. ab Ep. qui ren. num. 4. per c. Audiuimus 24. q. 1. sed hic loquitur de iure antiquo. Nunc enim post Extrau. Ad euitanda supra cit. excommunicatus etiam publicus, modò non denunciatus aut notorius percussor: Clerici potest excommunicare: Quare verior est, & tenenda opinio Couar. quam pluribus citatis sustinet Sanch. vbi supra num. 34. cum ampliat. cit.

39 Excommunicatus est suspensus ab officio, & beneficio ex Silu. excom. 3. nu. 1. vers. 9. Vic. de excom. num. 15. Nec potest procurator institui. c. Post cessionem de probat. Potest tamen institui, vt absolutus procuraret Nau. c. 27. num. 23.

40 Excommunicatus denunciatus priuatur Ecclesiastica sepultura c. Sacris de sepult. Si tamen ostendit signa contritionis, potest absolui post mortem Silu. vbi supra vers. 207. Sed ab eo tantum qui poterat sanum absolueret Nau. c. 261 num. 32. In articulo mortis etiam à simplici Sacerdote absolutus debet in loco sacro sepeliri, c. A nobis 2. & ibi Gio. ver. non potuerit, de sent. exc. c. Parochiano de sepult. Nau. eo. tit. cons. 4. & 5. V. infra ver. Absolutio num. 27.

41 Excommunicatio minor incurritur etiam per sententiam; communiter tamen participando illicitè cum excommunicato maiore Nau. c. 27. nu. 25 etiam mortuum lauando, &c. Sayr. lib. 2. c. 15. num. 12.

42 Etiam excommunicans incurrit participando, nisi sit Papa. Pan. in c. Cum desideres de sent. excom. nu. 9. Couar. vbi supra parag. 1. nu. 3. Silu. exc. 5. num. 12. Anchar. in c. si. de Const. in 6. num. 11.

43 Excommunicatus expellendus ab Ecclesia quòd si nolit exire, relinquenda officia, & sacrum, si nondum incæptus est Canon. Si verò incæptus est, finiendum cum vno ministro vsq; ad consumptionem incl. & postea in sacrificia dicenda post com. &c. alijcæpto canone exire debent. Host. in sum. de sent. exc. parag. Et quæ sit pœna, vers. Sed numquid. Nisi esset ingressus non ad orandum; aut vt oraret separatim Nau. c. 27. num. 13. Si excommunicatus extra ostium stet, vt missam audiat, expellendus Asten p. 2. lib. 7. tit. 9. q. 1. V. S. Ant. p. 3. tit. 25. c. 2. vers. 3. Silu. vbi supra num. 3. Officia alibi finienda Graff. p. 1. lib. 4. c. 12. num. 16.

44 Si tu audis sacrum in vno Sacello, & excommunicatus in alio, non oportet vt ex eas. Cai. in sum. ver. Communicatio illicita. In orationibus priuatis non attenditur identitas loci, sed intentio communicandi. ibidem.

45 Licet aliquid legere cum excommunicato, quòd illius animæ prosi Nau. vbi supra num. 36. ad dub. 3. & concionem audire, c. Responso de sent. exc. Etiam si, vt sit, oretur in principio, & si. Nau. cit.

46 Excommunicatis filijs, aut Seruis, debent Patres, & Domini prouidere de necessarijs Silu. excom. 5. num. 17.

47 Legatum excommunicati accipi potest Silu. num. 15. Iamoc. in c. Cum voluntate de sent. exc. vbi Anchar. dicit verum, si non pro anima, sed sicut alij priuati Ecclesia leget vt si sit cum onere erogandi in elemosynas, aut puellas dotandi Barbos. plures referens ad c. Sacris de sent. exc. num. 3. & 4.

48 Etiam Papa peccat communicans cum excommunicato sine causa Pan. vbi supra num. 3. Silu. num. 10. Cou. in c. Alma p. 1. parag. 1. num. 3. Nec communicando scienter cum excommunicato, censetur secum dispensare, nisi exprimat id se velle Clem. si Summus de sent. exc. S. Ant. vbi supra Episcopi tamen id non possunt Silu. absolutio 3. num. 7. Ang. exc. 8. parag. vlt. Pan. num. 3. cit.

49 Parochus potest dare sacramenta excommunicato occulto, publicè perenti Sot. in 4. d. 22. q. 1. ar. 2. Cou. vbi supra num. vlt.

50 Cum in re leuissima præcipitur sub pœna excommunicationis, tale præceptum non ligat, Vict. de excom. num. 10. Sayr. lib. 1. c. 9. num. 8. Intellige quando tota illa materia, pro qua fertur excommunicatio, est leuis. Nam si tota sit grauis ligat: vt cum fertur in eos, qui vinearum fructus furripiunt, nisi restituant, quia est notabile furtum. quare licet vnus parum quid furripuerit ligatur censura, & obligantur singuli ad mortale Tolet. lib. 1. c. 9. nu. 5. Sot. vbi supra Sayr. c. 9. cit. num. 10. Alter. to. 1. disp. 1. lib. 3. c. 7. V. ver. restitutio c. 1. uum. 25.

51 Excommunicatio lata contra receptantes materialiter tantum: vt qui recipit, vt à Iudice, carceribus, alijsq; supplicijs liberatus respiciant; aut quia vtile sibi est illum recipere, cum alij multi ad id parati essent, vt stabularij, Salon. 2. 2. q. 72. af. 7. contr. 1. Vel qui metu mortis, aut alio iusto titulo id faciunt P. Nau. lib. 3. c. 34. num. 119. aut si ratione amicitie, aut consanguinitatis B. Med. lib. 1. sum. c. 14. parag.

parag. 30. Nisi Bulla dicat, etiam in hoc casu, &c. Salon. cit.

52 Prohibitus sub excommunicatione lata sententiæ scribere monialibus, si scribat, & litteræ ad eas non perueniant, non incidit Nau. de sent. excom. consil. 19.

53 Excommunicatio lata contra alloquentes moniales, intelligitur etiam de alloquente per interpositam personam. Grassi. & de cas. referu. lib. 2. c. 5. num. 32. Latè Felin. in c. Mulieres de sent. exc. num. 7.

54 Ignorantia probabilis, non autem crassa, & supina excommunicationis lata, etiam pro facto illicito, & iure diuino damno excusat delinquentem, vt non incidat e. 2. de const. in 6. vbi Anchar. Io; And. & Gemin. in e. 2. de sent. exc. in 6. Pan. in c. A nobis 1. eo tit. num. 9. & ibi Fel. nu. 2. Silu. exc. 10. q. 3. & ver. ignorantia num. 15. Castr. de leg. poen. c. 14. Nau. c. 23. num. 47. & c. 17. num. 274. & de sepult. cons. 10. Sayr. lib. 1. c. 18. num. 31. contra glo. in c. A nobis cit. & Con. vbi supra parag. 10. num. 11. Intellige dicta etiam de statuis inferiorum, & Papæ Sanchez de mar. lib. 9. disp. 32. q. 6. Suar. de censur. disp. 4. sect. 9. num. 19.

55 Habens scripturas priuata, & secretas, etiam ad se, & causam suam pertinentes, si faciunt pro causa partis aduersæ, ad cuius instantiam fertur excommunicatio, tenetur reuelare Grassi. p. 1. lib. 4. c. 8 num. 25. Nisi faciant pro iure alterius contra ius proprium: aut nisi reus scripturas actoris bona fide acceptas retineat, cum in causa certo habet iustitiam, Sayr. cla. reg. lib. 12. c. 20. num. 31. & de censur. lib. 1. c. 9. in fi. Si tamen originalia essent omnino deperdita, & aliunde haberi non posset, tenetur edere, & sciens tenetur reuelare Pan. in c. 1. de probat. Suar. de censur. disp. sect. 3. Idem cum scripturæ sunt veræ, & probabiliter eius qui indiget. qui etiam illas habet, omnino tenetur restituere, licet sibi damnosus; alias peccaret contra iustitiam Salon. 2. 2. q. 70. ar. 1. contr. 3. concl. 1. in fi. Vide Henr. Boich.

& Felin; in c. 1. de probat. Lazar. in prax. can. p. sect. 3. q. prima Vgol. de potest. Ep. c. 45. parag. 4. Alter. to. 1. lib. 3. disp. 1. c. 8. Azor. p. 3. lib. 13. c. 28. q. 2.

56 Excommunicatio lata in fauentes includit consulentes; hi enim auxiliantur, & fauent Nau. c. 27. num. 59. Contrarium docent Sayr. de censur. lib. 3. c. 6. num. 6. Suar. de censur. disp. 21. sect. 2. num. 17. & lata in defendentes includit receptatores, & fautores Pegna ad Direct. comment. 76.

57 Excommunicatio lata in aliquem sub nomine officij non extenditur ad successorem; nisi is post monitionem per mensum in contumacia prædecessoris, persauerit c. Aduersus, de immun. Eccl. & ibi glo. & Panor. num. 10. & colligitur exc. 1. de off. Vic. in 6. vbi Anchar. num. 2. quia, inquit, cum excommunicatio afficiat personam, non Dignitatem, non attingit successorem, nisi is delicto consentiat docet autem mensum computandum esse, à die assumpti officij: De hac materia optime Pan. loc. cit.

58 Excommunicatio lata in non restituentem non ligat impotentem, c. Odoardus de solur. Pan. in c. P & G. de off. Deleg. à num. 7. Si tamen postea sit soluendo, incidit, si durat Iudex in officio, & ille adhuc maneat eius subditus Sayr. lib. 1. c. 11. nu. 40. Nec sciens impotentiam tenetur reuelare Io. med. de rest. q. 11. in fi. Nau. c. Inter verba concl. 6. perfecta num. 398. Less. lib. 2. c. 30. num. 50. Tenetur tamen soluere eam partem, quam potest, alioquin incidit Roder. in sum lib. 1. c. 70. concl. 10. Sor. in 4. d. 22. q. 1. ar. 2. vers. Secundo si feratur.

59 Excommunicatio lata in non reuelantes, non obligat Aduocatos, Procuratores, Consultores, & Medicos ad reuelanda secreta Clientulorum, & agrorum. Nau. de poenit. & remiss. cons. 26. & in c. Inter verba concl. 6. perfecta num. 401. & seq. Ban. 2. 2. q. 70. ar. 1. p. 1. dub. 4. ad 6. B. med. p. 1. lum. c. 14. parag. 35 vers. si ha da notare Sayr. vbi supra c. 9. num. 34

Suar. disp. 10. sect. ult. Nisi aliunde no-
uerint, vel nisi in aliorum damnorum redun-
dent, & tunc non ultra necessarium reue-
landum: Sed neq; necessarium, cum ex
eo maius damnum famæ, &c. eius, qui de-
regitur, quam damnificati resultat Nau.
vbi supra, & in man. c. 25. num. 42. & seq.
Salon. 2. 2. q. 70. ar. 1. concl. ult. Neque
ligat filios, vxores, & alios domesticos,
si in genere tantum proponantur: Secus,
si expressè contineatur, vt omnes quan-
tumuis coniuncti teneantur reuelare
Sor. de iust. lib. 5. q. 3. art. 1. Salon. 2. 2.
q. 66. ar. 7. & ibi Arag. Sayr. cla. reg. lib.
9. c. 16. dub. 5. Vgol. de pot. Ep. c. 45.
parag. 6. vers. 6. Lazar. prax. can. p. 1.
sect. 3. q. 8. Neque si sit res parui momen-
ti, aut si acceperint, vt proprijs, ac do-
mesticorum necessitatibus subueniant:
aut in elemosinam erogandum pro
Patre, marito, filijs in peccato existentibus
Salon. ibidem fusc. Nau. num. 401. cit:
& seq. Roder. in sum. p. 1. c. 79.
num. 15.

60. Causa, ob quam excommunicatio
ferri potest, & debet, est peccatum mort.
proprium contumaciæ, & inobedientiæ,
quo quis Ecclesiæ obedire contemnit s.
Tho. suppl. q. 21. ar. 3. Sor. ar. 2. cit. concl.
2. & com. vt plurimis cit. refert Sayr. de
censur. lib. 1. c. 9. num. 28. Ex quo infert
ob solam contumaciam ferri posse senten-
tiam excommunicationis.

61. Excommunicatio lata contra periu-
ros intelligitur de periurio, quod cum
actuali aduertentia falsitatis, & periurij
profertur. Idem de periurio reseruat Suar.
de relig. to. 2. trac. 5. lib. 3. c. 8. num. 6.
Excommunicatio lata contra debitorem,
nisi intra certum terminum soluerit, credi-
tore prorogante terminum, non ligat. Pan
in c. 1. de loco. & in c. Præterea 2. num. 4.
de appell. Silu. exc. 1. not. 1. casu 13. Ang.
exc. 1. num. 20. Alter. de censur. lib. 3.
disp. 1. c. 7. vers. Illud dubium esse potest
Barbos. ad c. 1. de loca. & ad c. Apud
misericordem 32. q. 1. & alij quia Iudex
sententiam fulminat ad instantiam partis:
quare per partis consensum excluditur con-

tumacia, sine qua non incurritur excom-
municatio. licet Nau. in man. c. 17. num.
15. & alij id concedant, quando proroga-
tio facta fuit de consensu Iudicis. Intelli-
ge dicta, quando prorogatio facta fuit an-
te commissam pœnam, non autem post.
Silu. Angel. & alij cit.

62. Episcopus non potest excommu-
nicare Officiales Papæ, eiusq; Nuntios ex-
trau. Cum Mathæus de hæret. Nominè
autem Officialis intelligitur is tantum
qui immediatè in aliquo Officio ser-
uit Papæ, de quorum numero sunt Cle-
rici Cameræ Apost. Milites S. Petri, Cubi-
cularij, Abbreuiatores de Parco mai. Scri-
ptores Apostolici Mandos, in reg. 32. q.
14. num. 10. Item Camerarius, Vicecan-
cellarius, Notarij, Auditores Contradi-
ctarum, Auditores Apostolici Palatii, Cor-
rectores, Comenales, Capellani Aposto-
lici, Rectores, Thesaurarij in Terris Ec-
clesiæ à Papa specialiter deputati. Extrau.
Ad regimen Ecclesiæ, de præben. Quare
merito reijciendi Nau. de verb. signifi.
cons. 10. & Roder. in sum. p. 1. c. 76.
num. 6. purantes non sufficere aliquem
esse à Papa institutum in aliquo officio:
Quare Delegatus, & Subdelegatus Pa-
pæ ad causas; & Potestates, qui à Pa-
pa ponuntur ad regimen Ciuitatis ad
eius nutum amouibiles, quod non pro-
pter seruitium sed. Ap. institui sint, non
dici Officiales, Papæ, de quibus in
extr. cit. De Delegatis, &c. verum dicit
Nau. non verò in alijs; V. Pegnu. ad Direct.
p. 3. com. 75. Item excommunicare, sus-
pendere, aut interdicerè non potest rece-
ptos in proprios, & speciales filios Rom.
Ecl. nisi sit legatus de latere c. 1. in princ.
de verb. sign. in 6.

63. Appellatio à sententia declaratoria
incurfus excommunicationis suspendit effe-
ctum excommunicationis Fel. in c. Rodul-
phus num. 43. de rescrip. Rota apud Farin.
p. 2. decis. 3. & alij plures, quos refert, &
lequitur Barbos. ad c. Peruenit 1. num. 2.
de appell.

ABSOLVTIO.

V. Confessor. Delegatio. Excommunicatio. Lex.

I CVM da ut facultas absoluendi parte satisfacta, absoluendus est qui satisfacere non potest aut facit quod in se est Cai. in sum. ver. absol. ab excom. Nau. c. 17. num. 47. Sayr de censur. lib. 2. c. 18. à num. 11. Item cum exercetur aliquod spirituale, absolui potest ante satisfactionem, ne contingat rem spiritualem attentari in excommunicatione vt mulier incognita excommunicata, quia nolebat viro adherere, si velit religionem ingredi, debet prius absolui, ne ingrediatur cum excommunicatione. Pan. in c. EX publico de conuers. coniug. num. 12.

2. Absolutio contra tenorem statuti, aut canonis, v. g. omisso iuramento requisito, aut forma iuris, aut satisfactione, non valet. Nisi data sit ab habente iurisdictionem ordinariam Silu. absol. 3. num. 2. Nau. c. 26. num. 9. & c. 27. num. 37. & de sent. exc. cons. 49.

3. A minore excommunicatione, quam quis incurrit ob participationem, potest absolue simplex Sacerdos, c. Nuper de sent. exc. intellige qui absolue possit à peccato. Si tamen habeat solum venialia, potest quilibet Sacerdos Nau. c. 27. num. 39. Tolet. lib. 1. c. 18. in fi. Sed hoc vltimum non concedunt Cai. vbi supra c. vlt. Suar. de censur. disp. 14. sect. 4. Sayr. vbi supra c. 23. num. 8. cum alijs plurimis, ibi relatis, ea ratione, quod c. Nuper cit. hanc potestatem tantum concedat proprio Sacerdoti, cuiusmodi non est simplex Sacerdos. Habens verò ordinariam iurisdictionem absoluendi à mortali, potest absolue ab excommunicatione minori etiam extra confessionem. Habent verò Ordinariam Episcopus, & Parochus etiam non Sacerdos. Et hi, si alios assumant ad audendas confessiones, consentur illis hanc sa-

culratem delegare Caiet. Suar. Sayr. loc. cit. Alter. to. 1. disp. 4. lib. 1. c. 5. Regulares absolue possunt extra confessionem, vt docet Roder. de regul. to. 1. q. 61. ar. 7.

4. Potest quis absolui ab vna excommunicatione, & non ab alia S. Tho. suppl. q. 24. ar. 3. Ang. absolutio 3. par. 10. & com.

5. Excommunicatus vna excommunicatione pluribus ex causis, non est absolutus si aliquam earum tacuerit, c. Officij de sent. exc. tenet tamen absolutio, si illa causa non auerteret ab absolute, si fuisset expressa Couar. in c. Alma p. 1. parag. 11. num. 13. concl. 1.

6. In absolute ab Excommunicatione non requiruntur certa verba Nau. c. 27. num. 37. & de poenit. d. 6. c. 5. num. 59.

7. Ab excommunicatione non reseruat Confessor habens tantum ordinariam potestatem, vt Curatus, potest absolue c. Nuper parag. In secundo verò casu de sent. exc. S. Tho. vbi supra ar. 1. Silu. absol. 1. nu. 4. Immo quicumq. absolue potest à mortali Nau. c. 27. nu. 39. Et idem de excommunicatione generaliter lata ab homine, ibidem nu. 34. & de sent. exc. cons. 47. Nisi sit per Papam ex certa scientia confirmata Couar. vbi supra nu. 6. Iunc enim nullus Papa inferior potest absolue Silu. absol. 2. q. 4. V. Sayr. de censur. lib. 2. c. 19. num. 12.

8. Excommunicatus excommunicatione maiori Papa reseruata potest ab Episcopo absolui, cum propter legitimum impedimentum nequit Papam adire c. Quod de his, & c. Quamuis, de sent. exc. in ant. & c. Eos qui eo in 6. Etiam cum reseruatur præterq. in mortis art. & cum derogatione concilij, & Bullæ Sanchez de matr. lib. 2. disp. 4. nu. 3. Sufficit autem impedimentum tamdiu durare, quantum necessarium est à discessu loci, in quo absoluendus manet, ad appulsum loci, in quo manet Papa, vel Legatus Nau. c. 17. nu. 90. Sayr. de censur. lib. 3. c. 28. num. 40.

9. Est autem legitimum impedimentum quando quis est subiectus imminenti mortis periculo seu articulo Gemin. in d. c. Eos qui num. 2. Vel cum quis est obsessus, aut in manibus prædonis, vel tyranni, vel nauis.

nauigaturus periculoso nauigio, vel patitur naufragium, aut iurus per loca periculosa Anchar. in d. c. Eos qui, not. 3. Intellige tamen, quando cogitur subire id periculum; secus si voluntarie, Duard. in Bull. Coen-lib. 3. parag. 2. q. 2. nu. 15. Et quando commode ire ad Superiorem non potest, idest non sine mortis, aut corporis periculo Felin. in c. Quod de his, de sent. exc. Item capitalis inimicitia, vel alia iusta causa, qua abstinere rationabiliter retardetur; ita vt sine periculo Papam adire non possit, c. De cetero de sent. exc. Item paupertas, infirmitas, senectus ita grauis, quæ accessum ad Papam impedit. c. Quod de his cit. Pauperem intelligit Nauar. in man. c. 27. num. 88. & de sent. exc. cons. 4. non solum mendicare. Intelligunt secundò Pan. in c. Ea nescitur de sent. exc. & Tolet. lib. 3. c. 33. num. 11. vers. 5. etiam solum mendicare, qui tamen cum mendicando sibi, ac familiæ suæ prospicere soleret; itinerando non posset nisi sibi. Intelligit tertio glo. in d. c. Ea nescitur, ver. pauperes, qui adeò est pauper, vt ad Curiam ire non possit. Addit tamen Tolet. teneri huiusmodi pauperes se presentare, cum ad pignoriem fortunam venerint. Intelligit quarto Glo. in c. Religioso, ver. exhiberi de sent. exc. in 6. etiam monachum non habentem viaticum, cum monasterium præ nimia paupertate prouidere non potest. Item pueri infra pubertatis annos, c. Quamuis, de sent. exc. Item sexus fragilitas, c. Mulieres, eo. Item seruus si is deliquit in fraudem seruitutis: aut si Domus, qui non fuit in culpa; graue damnum ex serui absentia pateretur; & percussio non est enormis; nec inde graue sequitur scandalum c. Relatum. eo. de quo vide Riccium p. 2. dec. 156. Item filius, qui sine præiudicio patriæ potestatis ire non potest Nau. cons. 43. cit. Item famæ periculum probabile; aut rei familiaris grauis incertura, aut aliorum detrimentum Vgol. de censur. tab. c. 4. num. 1. Et cum

omnes casus non reperiantur in iure expressi, procedendum de similibus ad similia iuxta l. Non possunt, & l. Neque leges ff. de legib. c. Super quodam & ibi Glo. fin. de sta. monac. c. Inter cetera de rescrip. Pan. in c. De vxore de sepult. not. 3. & in c. At, si Clerici, de iudic. num. 34. Lud. à Paramo de off. S. Inquis. lib. 3. q. 2. num. 35. Simile autem dicitur, vbi militat eadem, vel similis ratio Pan. Felin. Dec. in c. Translato de constit. Et cum dicitur, alio canonico impedimento, & c. hoc non intelligitur de impedimento canonico iure introductis, sed de impedimento canonico iure approbatis, & de his quæ non consistunt tantum in corporis debilitate, aut defectu, sed etiam in quacumq; alia causa rationabili, vt est subuenire Patri indigenti, alere vxorem, vt filios; exercere manus publicum, ad quod ex officio tenetur, quodq; sine graui detrimento vel communi, vel priuato deserere non potest; & similia. Et generaliter dicitur impedimentum canonicum, quod est legitimum, & rationi consentaneum Suar. de censur. disp. 22. sect. 1. num. 68. & iustum, glo in cit. c. Quod de his.

10. Supradicti omnes (pueris exceptis, qui etiam post pubertatem non tenentur se Papæ presentare, licet prius non essent absoluti iuxta c. si. de sent. excom, & qui perpetuo laborant impedimento) absoluti non possunt, nisi præstito iuramento de se presentando Papæ cessante impedimento, & tenentur personaliter comparere. c. Quod de his, eit. Nam alioqui non esset opus, vt absolutus expectaret sanitatem, vel opportunitatem, aut quod cessaret impedimentum Sayr. de censur. lib. 2. c. 16. num. 13. contra Cai. in sum. ver. Excom. casu 69. & Nau. c. 27. num. 46. asserentes satisfacere, si per alium, & Silu. ab ol. 3. n. 9. dicentes satisfacere parendo per scripturam. Quod si cessante impedimento non se presentent incidunt in eadem excommunicationem, c. Eos qui cit. quod Pan. in d. c. De cetero ita intelligit, non

prima excommunicatio reuiviscat, sed est nova excommunicatio à iure lata propter contemptum. Sed hoc videtur contra glo. in d. c. Eos qui not. vlt. vbi dicitur abolutionem factam à non Indice propter periculum animæ, non esse apertam durare perpetuo, sed limitari ad tempus impedimenti. Idem de abfolutio ab eo, qui alias abfoluere non potest Nau. c. 27. num. 46. Et de eo qui abfolutus à Pontifice, vel eius Legato Nuntio, vel Procuratore, cum mandato se præsentandi Ordinario, aut satisfaciendi parati lætæ d. c. Eos qui.

11 Moniales excommunicatæ abfolui possunt ab Episcopo. c. de Monialibus de sent. exc. etiã si exelusus sit enormis Pan. ibi num. 4.

12 Personæ magne potentie, & ita delicatæ, quod laborè veniendi ad Sedem Apost. nequeunt sustinere, abfolui non possunt, nisi prius consulto Rom. Pont. de ista u. personæ, & veritate negotij c. Mulier 2. de sent. exc. Nisi periculum sit in mora Suar. de censur. disp. 22. lect. 1. num. 8. & seq.

13 Ad hęc facultas, quæ videtur Episcopo concessa tantum quoad Cleric. percussorem in c. De cætero. & c. Quamuis cit. extendenda sit ad alias excommunicationes? Innoc. & Pan. in d. c. De cætero. Felin. in d. c. Quamus, & Anchar. in d. c. Eos qui not. 3. affirmant, quia c. Ea nesciatur, & c. Quod de his quibus hæc facultas conceditur, mentionem non facit. Si quis suadente, & eodem omnino ratio militat, etiã in alijs Sayr. de censur. lib. 3. c. 28. num. 39.

14 An inferior Sacerdos idem possit? Videtur negatiuè respondendum, quia textus de solo Episcopo loquuntur. Innoc. tamen in c. Super eo, de sent. exc. num. 4. concedit quando non possit haberi recursus ad Episcopum. Idem docent Suar. 10. 4. disp. 30. lect. 3. nu. 8. Alter. de censur. 10. 1. disp. 6. lib. 1. c. 8. & lib. 5. disp. 22. c. 2. dub. 3. Vgol. de censur. 1. ab. 1. c. 4. nu. 12. & seq. par. 5. Sanch. in sum. lib. 2. c. 13. dub. vlt. & generaliter in necessitate, Innoc. in

c. De cætero cit. Et quando difficile aliquid contingit, quare nec ad Excommunicatorem, nec ad Episcopum mitti potest, iuxta c. Nuper de sent. exc. Vbi tamen non videtur fieri huiusmodi distinctio: sed abfoluere dicitur, quod in necessitate vel Episcopus, vel Sacerdos proprius, & c. & glo. in c. Falcis. de poen. in 6. dicit excommunicatum excommunicatione reseruata posse in articulo mortis abfolui à simplice Sacerdote.

15 Qui possit Episcopus circa abolutionem ab hæresi occulta, V. declaratio nem Bullæ Cœne num. 50.

16 Abolutio ex falsa causa non valet c. Cum pro causa, & c. Officij de sent. exc. vbi Pan. Couar. in c. Alma p. 1. par. 11. num. 14. Nau. c. 27. num. 28. Si tamen iudex omnino intendebat abfoluere etiã ex falsa causa, tenet abolutio Silu. abolutio 3. q. 5.

17 Abolutio cum conditione futuri, v. g. si satisfacies, valet Couar. vbi supra num. 6. Nau. de poenit. d. 6. c. 1. num. 63. & seq. Sayr. de censur. lib. 2. c. 6. num. 4. contra S. Ant. p. 3. tit. 24. c. 27. in fi. Silu. abolutio 3. num. 1. & alios.

18 Excommunicatus donec satisfecerit, parte satisfacta indiget nihilominus abolutione. cum enim per excommunicationem eiectus sit extra Ecclesiæ communionem c. Qui merito, & c. Omnis Christianus 11. q. 3. Sicut ab initio in Ecclesiam per baptismum opera ministri recipi non potuit, ita ab ea exclusus, sine ope ministri eiusdem Ecclesiæ iterum recipi non potest Suar. de censur. disp. 20. lect. 1. initio Couar. c. Alma: p. 1. par. 11. num. 2. Sayr. de censur. lib. 4. c. 17. num. 4. Pan. in c. 1. de iudic. num. 6. Felin. in c. Ad aures de simon. num. 5. & alij relati à Sayr. loc. cit.

19 Qui excommunicatus potest ab eadem excommunicatione abfoluere S. Th. suppl. q. 24. ar. 1. Nau. c. 27. nu. 40. Couar. vbi sup. par. 11. nu. 2. & com. Fallit primò, vbi Superior id prohibuerit, c. Graue

de præben. Secundo in Delegato Papæ, qui post annum à diffinitiuâ sententiâ, absolueri non potest, quem excommunicauit c. Quærenti de off. de leg. Tertio in Incendiario, qui post denunciationem à solo Papa absolui c. Tua de sent. exc. Quarto, quando Papa sententiâ excommunicationis ex certa scientia confirmauit Nau. vbi supra Silu. absolutio 1. num. 3. vers. 4. intelligit de sententiâ hominis Quinto vbi excommunicator fuit simplex executor sententiâ sine causâ cognitione Nau. vbi supra num. 42. Silu. vers. 6. Sexto in spoliante Ecclesiâ cum effractione post denunciationem, c. Conquestus de sent. exc.

20 Excommunicatus maiore non denuncius valide absoluit, nec iteranda confessio cum detegitur excommunicatio c. Exceptione de excep. V. Confessor. nu. 1.

21 Solemnitas absolutionis non requiritur in foro interiori Nau. c. 27. num. 278. vers. 5. seruanda tamen, cum commodè potest Idem c. 26. num. 9. Excommunicatum pro magno crimine dandum iuramentum de parendo mandatis Ecclesiæ, & si est notoria offensa, prius debet, vt potest, satisfacere, c. ex parte de verb. sign.

22 Vbi agitur de præiudicio tertij, si quis absoluitur virtute iubilæi, intelligitur pro illo tempore ad indulgentiam requisitorij postea reincidit Nau. desta. mon. cons. 3. num. 39.

23 In absolutione excommunicationis non requiritur expressio causâ excommunicationis Sayr. de censur. lib. 4. c. 17. num. 14.

24 Qui Bullam obtinuit, & delegat sibi Confessorem, qui ab excommunicatione illum absoluat, tenetur confiteri, quando in Bulla nihil aliud conceditur, nisi absolui possit à peccatis, & ab excommunicatione. Quando verè expressè, auctoritate Bulla dicat, vt possit sine confessione absolueri non tenetur confiteri Conar. vbi supra parag. 11. num. 16. Nau. c. 26. nu. 3. V. Roder in Bull. cruc. parag. 9. nu. 54. & 91.

25 Excommunicatus ab homine, & denunciatus, parte satisfacta, potest absolui à priuilegiato; absolutio tamen non

valet nisi in foro exteriori. poterit verò recipere sacramenta, & beneficia Ecclesiastica & cum alijs communicare Nau. de sent. exc. sect. 47.

26 Regulares Mendicantes, & alij participantes, modò approbati ab Ordinario, absolueri possunt omnes vtriusque sexus fideles ad se accedentes ab omnibus censuris sententijs, & pœnis Ecclesiasticis, exceptis contentis in Bulla Coena Roder. de regul. 10. 1. q. 20. ar. 21. & q. 61. ar. 5. Sorb. ver. absolutio quoad Fratres, & Sæculares c. 2. Item exceptis casibus Episcopis reueruatis per Decretum Celm. VIII. & multò magis, si habeant censuram annexam. & insuper in casibus in iure Sedi Apostolica reueruatis per Decretum P. V. quod declarat Duard. in Bulla Coenæ lib. 2. in parag. 2. q. 2. Et quinq; illis, quos Clem. VIII. in dicto Decreto Sedi Apost. reueruauit.

27 In mortis articulo posse laicum, alio deficiente, absolueri ab excommunicatione volunt Pan. in c. A nobis vide sent. exc. & ibiglo. & in c. Pastoralis de off. ord. Ang. absol. 3. parag. 17. Silu. absol. nu. 8. S. Ant. p. 3. tit. 17. c. 4. vers. Septimus casus, & alij multi. Negant Suar. de censur. disp. 7. sect. 6. Nau. in men. c. 26. nu. 26. & in c. 1. de pœnit. d. 6. num. 84. Couar. in c. Almy p. 1. parag. 11. num. 9. Sor. in 4. d. 18. q. 4. ar. 4. vers. Vtrum verò, id intellige de laico in iurisdictionem Ecclesiasticam nõ habente. De Clerico primæ tonsuræ docet Sayr. de censur. lib. 2. c. 21. num. 2. quod vbi haberi non potest copia Sacerdotis, potest huiusmodi morientem ab excommunicatione absolueri, ita vt nõ tenetur, si euadat, iterum absolui, & possit in Sacro scelerari, licet Nau. & Suar. vbi supra, & communiter doceant, nullum præter Sacerdotem id posse.

28 Absolutio in foro exteriori peti, & dari potest, etiam per procuratorem; modò is habeat speciale mandatũ; ipse iurare tenetur de parendo licet ad id nõ habeat speciale mandatũ Sayr. vbi sup. num. 24. Potest etiã dari per literas c. Quanto 2. q. 5. sicut potest per literas excommunicari, glo. in c. Quanto cit. 29 Archie.

29 Archiepiscopus absolueri non potest nominatim excommunicatos à suffraganeis Episcopi, nisi in causa appellationis, c. Romana, &c. Venerabilibus, de sent. exc. in 6. quo casu prius ad excommunicatorum remittendus est: quo reuolente, absolui potest ab Archiepiscopo, accepta iuratoria cautione, c. Ad reprimendam de off. ord. Item cum principaliter agitur de nullitate sententiæ Pan. in c. Litteris, de off. deleg. fusè Suarez de censur. disp. 7. lect. 2. Sayr. lib. 2. c. 20. num. 17.

30 Absolutio ab excommunicatione, suspensione, & interdictione obrenta per vim, & metum cadens in constantem nulla est c. vn. de his que vi, etiam si vis inferatur à muliere, vt notat ibi Gemin. etiam si censura iniusta sit, aut sub conditione, vel ex die præmulgata, & ante euentum conditionis, aut antequam dies obuenerit metu reuocata sit. & licet excommunicatio sit minor. Sayr. alios referens c. 21. cit. num. 30.

31 Excommunicatus à suo Episcopo per particularem sententiam, etiam si transferat domicilium animo non credendi, debet ab Episcopo excommunicatore, non à alio absolui Alter de censur. to. 1. lib. 4. disp. 2. c. 5. dub. 2.

32 Excommunicatus à pluribus excommunicatoribus ab omnibus debet absolui; aut omnes simul conuenire pro vna absolutione; aut omnes simul committere, aut si separatim quilibet excommunicauit, similiter debet quisque à sua excommunicatione absolueri Socin. iun. in c. Officij de sent. exc. num. 134. & ibi Felin.

33 Excommunicatus nominatim, & denunciatus etiam à Papa, absolui potest virtute Iubilæi à Confessario in foro conscientiæ; ita vt non priuatur postea Ecclesiæ suffragijs Sayr. multis cit. de censur. lib. 2. c. 20. num. 29.

34 Nouitius religionis approbatæ absolui potest ab excommunicatione lata contracta per suum Superiorem. Sed si retrocedat ante professionem, reincident Sayr. lib. 3. c. 18. num. 14. & seq. V. Azor. p. 1. lib. 12. c. 3. q. 3. Si dum est nouitius in-

cidit, absoluitur sine reincidentia, si Religio sit in hoc priuilegiata. Silu. Ang. Tabern. relati ab Azor. loc. cit.

35 Ad probandam absolutionem ab excommunicatione sufficit vnus testis, glo. in c. Licet de testib. ver. vnus Barbos. ad c. In omni negotio de testib. num. 20. & alij, quos refert, & sequitur Ricc. to. 1. decis. 113. Quando enim dictum vnus nomini nocet, & alteri prodest, plenè probat, Pan. in c. Proposuiti num. 6. de consec. Ecclesiæ.

36 Si absolutio concessa sit parte absente, de cuius damno agebatur, valida est appellatio ad effectum, vt appellans possit agere ad recuperationem damnum, & expensarum. Specul. tit. de contumacia parag. nunc dicamus num. 12. quem refert, & sequitur Alter de censur. to. 1. lib. 4. disp. 6. c. 2. in fi.

ES.

EXCOMMUNICAT.

BVLLÆ COENÆ.

V. Gabella. Iudicium. Lex. Naufragium. Restitutio. Hæreticus.

CVM dicitur, Hæreticorum fautores, receptatores, &c. intelligitur de his, qui hæc faciunt eo respectu quod sunt hæretici Nau. c. 27. num. 55. v. erf. 4. Cai. in sum. ver. excom. c. 1. Arag. 2. 2. q. 62. ar. 3. vers. Hoc tamen non obstant. Sanchez in sum. lib. 2. c. 10. à num. 16. Sayr. cla. reg. lib. 10. trac. 11. c. 11. num. 6. & de censur. lib. 3. c. 5. num. 3. Nisi recipiant quando conquiruntur à ministris iustitiæ vt occultent est enim ea receptio in fauorem hæresis Sayr. num. 3. cit. Toler. lib. 1. c. 19. vers. sextum genus. Direct. Inquis. p. 2. q. 51. vbi Pegn. sufficit autem si illum cognoscat hæreticum, licet nondum sit denunciatus talis Suar. de censur. disp. 21. lect.

lect. r. num: 9. Excusatur tamen con-
 sanguinei, & affines, qui occultant non
 vt hæreticos, sed ad vitandam propriam
 infamiam Sanchez vbi supra num. 5. Azor.
 p. 1. lib. 8. c. 15. q. 4. Duard in Bull. Coen.
 can. 1. q. 29. num. 3. Dominicus Pueron-
 nus in Bull. Coen. num. 137. Hos tamen
 non excusari docent Tolet. in Bull. cit. pa-
 rag. 1. & Sayr. vbi supra in fi. quia talis
 receptio est in fauorem hæresis; & eius oc-
 cultationem, sed probabilior prima sen-
 tentia.

2 Ob hæresim omnino mentalem
 nullo signo proditam nemo est excom-
 municatus: neque, qui exterius solum, &
 non animo hæreticus est Nau. vbi supra
 num. 56. & in c. Cogitationis, de poenit.
 d. 1. Cai. 2. q. 11. ar. 2. Sanchez pluri-
 mos referens in lum. lib. 2. toto c. 8. Neq;
 qui Confessario in Cōfessione, aut extra eā
 alicui amico manifestat consilij, vel auxiliij
 gratia ad hæresim delinquendam; aut corā
 inquisitionibus confitetur poenitens Sayr.
 vbi supra c. 4. num. 18. & seq. Azor. c. 10.
 q. 5.

3 Recedere ab obedientia Papæ est ip-
 sum nolle recognoscere, vt Christi vica-
 rium Cai. in lum. ver. excom. c. 7. Sayr. c.
 5. cit. num. 21.

4 Legentes Libros hæreticorū hominū
 hæresim continentes; vel de religione, &
 hæresi hæresis ex professo tractantes sunt
 excommunicati. can. 1. huius Bullæ: Excus-
 fat autem paruitas materiæ, vt si legatur
 decem lineæ Sayr. num. 12. Immo, & vnā
 sola pagina Sanchez vbi supra num. 31. V.
 Alter. lib. 5. disp. 2. c. 6. in fi. Duard. vbi
 supra q. 46. Excusat etiam non intelli-
 gere, licet legatur totus liber Sanchez vbi
 supra num. 51. Duard. q. 47. non 5.

5. II. Appellantes à sententia Papæ ad
 Concilium præsens non excommunican-
 tur: id enim colligitur ex verbis Bullæ, ibi
 Ad futurum Concilium Alter. vbi supra
 disp. 3. c. 4. Duard. in can. 2. q. 7. num. 10.
 Reginald. lib. 9. to. 1. c. 19. sect. 1. Intel-
 lige autem ex vi Bullæ. Nam alioqui as-
 ferenam licere huiusmodi appellationem
 censuris, & poenis hæreticorum subijci,

Pius 2. in Bulla inc. Execrabilis ann. 1459.
 18. Iann. Cum generale concilium non
 habeat auctoritatem supra Papam, & ap-
 pellatio fiat à minori ad maiorem. No-
 tat autem Reginald. hanc excommunicacionem ferri tantum contra appellans à
 Papa in causis spiritualibus, aut spirituali-
 bus annexis hæ enim spectant ad Papam,
 vt Papa est. In alijs vero temporalibus secus:
 spectant enim hæ ad Papam, vt Princeps
 temporalis est.

6 Contulēs huiusmodi appellationem
 non excommunicatur, sed tantum præ-
 stantes auxilium, & fauorem. Sunt enim
 diuersi influxus. Consulens enim
 intrinsecus mouet; auxilians verò, &
 fauens extrinsecus. Adde quòd in cæteris
 Bullæ clausulis, vbi Papa intendit compræ-
 hendere contulentes, id exprimit. Sed
 nec auxiliantes, &c. incidunt, nisi secuta
 appellatione; nec quando appellans ni-
 hilominus appellasset Duard. vbi sup. q. vlt.
 num. 40. & 42.

7 III Piratæ intelliguntur, qui in-
 mari, & velut ex officio principaliter fur-
 tis intendunt: secus si in flumine, aut minus
 principaliter. Situ. excom. 7. num: 53.
 seq. Nau. c. 27. num. 59. Includuntur
 etiam qui mare discurrunt flumen ingre-
 diuntur ad deprædandum Tolet. lib. 1. c. 21
 dub. Vlt. V. Suar. de censur. disp. 21. sect.
 2. num. 26. Duard. hic. q. 14. num. 25.
 Auxilium, fauorem, receptationem, aut
 defensionem præsentantes incidunt, etiam non
 secuto effectu Duard. q. 22. num. 3.

8 Infidelis tiremes Christiani remi-
 gantes contra Christianos non incidunt;
 peccant tamen morte: nec absolui possunt,
 nisi proponant non remigare contra Chri-
 stianos, secundum Nau. num. 63. c. 27.
 & de Iudæ. nut. 11. num. 10. & seq.
 Immo peccat contra iustitiam, secundum
 Suar. de censur. disp. 21. sect. 2. à nu.
 60. Alij tamen rectius docent non pecca-
 ri morte. nec ad aliquam restitutionem te-
 neri, si metu mortis, aut alterius nota-
 bilis nocuenti id faciunt. sic P. Nau. de
 rest. lib. 3. c. 4. num. 61. Cord. in lum. q.
 177. dub. 2. Azor. p. 1. lib. 8. c. 23.
 q. 17.

q. 17. & p. 3. lib. 4. c. 15. q. 2. Ieff. lib. 1. c. 9. dub. 18. Sanchez de marr. lib. 9. disp. 31. num. 6. & in sum. lib. 1. c. 7. num. 18. Molin. de iust. trac. 2. disp. 115. Duard. in can. 3. q. 13. Alter. in Bull. Coen. lib. 5. c. 10. circa fin. Gubernatores etiam contra alios infideles incidunt, quia eos docent artem piraticam, c. Ita quorundam de Iudæ Silu. excom. 7. num. 85. Contrarium docent Alter. vbi supra Innoc. in c. Ad liberandum de Iudæ. Nau. c. 7. num. 63. in fi. intelligentes d. c. Ita quorundam de gubernante contra Christianos, & satis constat ex textu ibi. In pernecium Terræ Sanctæ. Incidunt etiam in remigantes contra Christianos sub mercede nautica Nau. d. not. 17. num. 9. Et qui pugnant, & bellica tormenta explodunt, & arma reficiunt, & exercent contra Christianos, quod nec metu mortis facere possunt, cum sit opus natura sua malum. Azor. vbi supra. q. 9. IV. Naufragiū bona rapiens non incidit, nisi etiam retineat cum mora restituendi, aut nisi acceptio sit patefacta Nau. vbi supra num. 118. Cai. c. 23. Immo secundum alios, nisi accepisset animo reddendi vero domino, incidit, etiam sine mora restituendi, sic Tolet. lib. 1. c. 27. Sayr. de censur. lib. 3. c. 8. num. 3. Nau. de sent. exc. consil. 39. Et, si accepit animo restituendi, licet postea non restituerit oblata occasione, nisi mutauerit animum restituendi, non incidit Duard. in can. 4. q. vit. num. 27. V. Molin. vbi supra disp. 55. Ieff. lib. 2. c. 5. dub. 18. Salon. 2. 2. q. 66. ar. 5. contr. 2. in fi. & supra ver. furtum. num. 23. & ver. restituit. c. 2. num. 11. V. Pedagogium nouum dicitur etiam cum verus augetur Silu. exc. 7. num. 54. Ang. ver. Pedagogium parag. 6. Nau. c. 27. num. 62. contra Armilli. ver. gabella. parag. 8. & Rosell. exc. 44. parag. 54. Nunc tamen non est dubitandum, cum expresse caueatur in Bulla Pauli V. Tolet. lib. 1. c. 22. Duard. hic q. 8. Suar. disp. 21. num. 41. 11. Per pedagia, & gabellas intelligi etiam alia vectigalia docent Nau. vbi supra, & de censib. cons. 8. Alter. lib. 5. disp. 6. c. 1. Sed negant Cai. vbi supra c. 7. Sayr.

lib. 3. c. 9. Duard. q. 4. concl. 3. Suar. vbi supra num. 42. disp. 21.

12. Exigere est ab inuito extorquere. Silu. exc. 7. num. 54. Et dicitur etiam inuitus rogatus soluere tamquam debitum. Caiet. c. 39. Sayr. vbi supra num. 8. Duard. hic q. 9. num. 2. Recipiens verò à sponte danibus non incidit. Extr. vi. de immun. Eccl. inter com. V. Suar. num. 43.

13. Per prohibita intellige simpliciter prohibita, quæ neque à laicis, neque à Clericis exigì possunt Nau. c. 27. num. 61. & de censib. cons. 6. num. 7. Quare petens à Clericis alioquin licita non incurrit hanc excommunicationem, sed aliam, scilicet c. Quamquam de censibus, quæ non est reservata Roder. in Bull. trac. parag. Che le donne non possono irritare num. 37. & post factum excusatur Duard. hic q. 10. & concedit etiam Suar. vbi supra num. 43. licet Alter. vbi supra c. 4. dub. 2. velie incidere non in hunc canonem, sed in 18.

14. Recognoscens Superiorem in temporalibus, non potest gabella imponere. Nau. c. 27. num. 61. Cai. in sum. ver. Vectigalia. Alij verò, qui non recognoscunt, possunt. Hos enumerat Sayr. vbi supra à num. 14. ad fi. V. Nau. de censib. consil. 7. & supra ver. gabella num. 12.

15. VI. Literæ Apostolicæ intelliguntur iam expeditæ Nau. num. 61. cit. Non dicuntur verò literæ Apostolicæ, si sint Nuntij, Apostolici, aut Pœnitentiariæ Tolet. lib. 1. c. 22. Falsificans intelligitur etiam per alium, c. Ad falsariorum de crim. fal. Non comprehenditur autem, qui aliquid mutat, non mutata sententiam, aut postquam Expirarunt Nau. c. 17. num. 169. Nisi addendo, aut diminuendo, aliquo modo reddantur viles; tunc enim incidit Silu. excom. 7. num. 10. Duard. hic q. 6. concl. 3. si tamen intendat eis vii. Reginald. to. 1. lib. 9. c. 17. num. 289. vers. 3. Nec comprehenduntur falsarij, vbi non concurrit præiudicium terij Duard. q. 10. num. 7. Sed contrarium docet Alter. lib. 5. disp. 7. c. 2. in fi. Neque qui abradit in narratione facti, sed tantum vbi est vis quæstio.

questionis; vel Papa responderet de iure, c. Ex literis iuncta Igo. ver. abraha de fid. in str. Neq; qui lacerat, aut comburit Silu. vbi supra num. 8. vers corrigentes, Duard. num. 11. Nec mandantes, consulentes, fauentes, vel auctoritate praestantes, quia nulla horu fit metio, sed tantu falsificantes Gra. decil. p. 1. lib. 4. c. 18. nu. 95. Duard. q. 3. Reginald. vbi supra, dubitans de mandante.

16 VII. Ferrum prohibitum deferri infidelibus intelligitur quod potest conferre ad offensionem, & defensionem. quare prohibetur etiam infectum, idest vena ferri Silu. exc. 7. nu. 59. Suar. de censur. disp. 21. sect. 2. num. 55. contra Nau. c. 27. num. 63. & in c. Ita quorundam de Iudæ. not. 6. num. 5. Non prohibetur autem victualia, & communes merces Cai. ver. ex com. c. 20. modò non tempore belli, c. Quod olim de Iudæ. Nec gladium ad incidendum panem Pan. in c. Clerici de vit. & hon. cler. Sil. vbi supra Nau. not. 6. cit. num. 12. Nec clauiculi, aut cultelli ad aprandas pennas, nec diuersi generis fibulae; nisi tanta esset eorum multitudo, vt prudentis arbitrio dubitare quis posset, ne infideles illis in arma constans vi vellent in bello Sazr. lib. 3. c. 9. num. 29. Immo ex Tolet. lib. 1. c. 15. num. 2. & seq. deferens victualia etiam tempore belli contra Christianos, & mutuans pecunias infidelibus indigentibus non incidunt in Bull. Coen. sed in excommunicationem d. c. Quod olim. quæ non est referuata. Infideles intelliguntur, quibus contra Christianis est bellu Nau. vbi sup. not. 4. nu. 16. Non incidunt verò qui donant equum, aut ensu vob beneficium acceptu, vel accipiendum. Idem in man. c. 27. num. 63. vers. 6. Nec deferentes hic generaliter prohibita extra tempus belli, vt sunt lana, linum, & huiusmodi Duard. hic q. 2. concl. 1. 3. & 4. & equorum fræna, habentæ, sella, ferri, quibus equi calceantur, cinguli, & alia ad equos armandos necessaria. Idem q. 38. num. 9. vers. Idem dicendum. Item muli, asini, & Cameli. Idem q. 19. Item ligones, rastra, secures, &c. ibidem, & pecunia numerata: immò, & Naues, galeæ, & alia nauigia; quia cù hæc omnia generaliter pro-

hibeantur hoc canone, extra belli tempus deferentes non incidunt. Idem. nu. 9. cit. V. Azor. p. 1. lib. 8. c. 23. vbi fusè de hoc

17 Nominè sequorum intelliguntur etiã non apti ad praliandù, & debiles, ac morbofi Nau. d. um. 63. & multi ad ferendas sarcinas, licet absq; mala intentione deferantur, Sayr. de censur. lib. 3. c. 11. num. 27. Suar. vbi supra num. 23. contra Nau. de Iudæ. not. 5. nu. 27. Nam plurimum profunt ad comitatum, & alia ad bellum necessaria portanda.

18 Lignamina intelliguntur, quibus fieri possunt quæcumq; bellica offensiuæ, & defensiuæ Nau. c. 27. num. 63. & Iudæ. not. 3. nu. 12. & muldò magis nauis, & alia bellica instrumeta iam facta Nau. ibidè Sayr. vbi sup. nu. 3. Duard. in can. 7. q. 25. & seq.

19 Deferentes prohibita etiam pro redemptione captiuorum, incidunt secundu glo. in c. Significauit, de Iudæ. Innoc. verò ibi, & Nau. de Iudæ. not. 8. num. 26. arguunt in contrariu Io: And. docet ante factu cù glo. consulendù, post factu verò cù Innoc. & Hof. V. Pan. Anchar. in Boich in d. c. Significauit. Concedit Reginald. lib. 9. c. 18. nu. 299. Nisi id in graue damnù Christianorù cederet. V. Alter. lib. 5. disp. 8. c. 5. dub. 2.

20 Non incidunt qui deferunt de vna Terra infidelium ad aliam, Silu. exc. 7. num. 64. Tolet. lib. 1. c. 23. Nisi sequatur Christianorù. dispendiù, vt si per id infideles fierent Christianis formidabiliores Nau. vbi sup. nu. 27. Reginald. c. 18. cit. nu. 300. Duard. hic q. 8. Vendentes verò absq; vlla delatione, vt Christiani faciunt, qui in Terris suis Turcis ad se venientibus, aut etiã ibi commorantibus huiusmodi prohibita vendunt nò incidunt Nau. vbi sup. not. 11. not. 41. Tolet. loc. cit; Sayr. lib. 3. c. 11. nu. 126. Nisi probabiliter præsumerentur ea emerè ad deferendum in Terris infidelium: vel ad seruandù abscondita in Christianorù perniciè Nau. not. 4 nu. 14. Azor. p. 1. lib. 8. c. 23. q. 7. Duard. vbi sup. q. 7.

21 VIII. Iuste impediens victualia deferri ad Curiam Apostolicam, v. g. ad bonu lux Reip. non incidunt Cai. in sum. ver. Ex com. c. 19. Nau. in c. 27. nu. 64. Sayr. lib. 3. c. 12. num. 14. Duard. hic q. 4. amplians ad eos

ad eos etiam, qui impediunt aliunde defe-
rentes, vt in propria Ciuitate inopia labo-
rante remaneant. V. eundem q. 10.

22 IX Percutiētes demorantes in Cu-
ria iam non sunt excōmunicati, quia non est
in vsu Cai vbi supra c. 14. De ratione ve-
rō Curie Pontificiæ Romæ sunt siue media-
tē, vt qui sunt cum Cardinalibus, vel Epi-
scopis, qui adunt Curie: siue immediatē,
vt qui Summo Pont. seruiunt Tolet. vbi su-
pra c. 23. Verius tamen docent Alter. hic
c. 5. & Duard. q. 34. in hoc canone non
agide curialibus Romanæ Curie inserui-
entibus; sed de ijs, qui in Curia Romana
commorantur ad expedienda propria ne-
gotia apud Sedem Ap. esseq; eosdemmet,
qui ad Sedem Ap. veniunt, de quibus in
priori parte huius canonis.

23 Interficiētes, mutilantes, detinen-
tes, capientes, spoliantes venientes ad se-
dem Apost. aut ab ea recedentes, intelli-
guntur de venientibus ratione Pontificis,
non verò alio intuitu. Et si Pontifex esset
extra Romam, ibi esset sedes Ap. Tol. lib.
3. c. 25. Excusantur autem qui offendunt
accedentem, &c. non vt accedentem sed
ob aliam causam, vt ob priuatas inimicitias
Duard. hic q. 32. Vt vero percutientes de-
morantes in Curia incidant in poenam hu-
ius canonis, requiritur, vt id faciat aucto-
ritate vsurpata, id est tamquam Iudex, &
potestatem habens Sayr. lib. 3. c. 13. Tol.
& Cai. vbi supra Duard. q. 33. Excusantur
etiam interficiētes, &c. accedentes ad
Papam, vt Princeps temporalis est, vt ab
eo officium temporale obrineant; vel vt se
purgent à crimine, &c. intelligitur enim
in hoc canone Papa quatenus Pastor, & ca-
put Ecclesiæ Catholice Alter. hic c. 2. Du-
ard. q. 37. num. 7.

24 Incidunt etiam qui occidunt famu-
los accedentium ad Sedem Ap. quando si-
ne illis Dominus commode ad dictam se-
dem accedere non posset Duard. alios re-
ferens q. 37. num. 5. vers. Decimo quar-
to ampliat.

25 Licet hic canon mentionem non
faciat percutientium, aut vulnerantium,
paratamen Duard. q. 31. comprehendj

sub detimente quando scilicet percussio, aut
vulnus tale est, vt impotente reddat saltem
per aliquod tempus ad perficiendum iter
ad sedem Ap. hoc enim verè est detinere;
militatq; hic ratio prohibitionis.

26 Propositum deliberatum Intelligi-
tur præmediatum Cai. vbi supra Nau. c. 27.
num. 65.

27 X Interficiētes, mutilantes, vulne-
rantes, capientes, se deprædantes Romi-
petas, seu Peregrinos ad Urbem causa de-
uotionis, seu peregrinationis accedentes,
& in ea morantes, vel ab ea recedentes, &
dantes consilium, auxilium, vel fauorem,
Dicitur autem Romipera etiam Romanus,
si alibi habitans Romam causa deuotionis
accedit. Sayr. lib. 3. c. 14. num. 6. Duard.
q. 4. Vulnerantes verò intellige quando fit
vulnus cum aliqua apertura. quare non
sufficit verberare etiam cum liuoræ, aut
ora, ossauè confringere, nisi conuulso talis
sit, quæ Chirurghi opera incidenda sit Du-
ard. q. 2. nom. 5. Gaudent hoc priuilegio
etiam familiares comitantes Alter. lib. 5.
disp. 11. c. 4. dub. 6.

28 Interficiēte, &c. Romipetam
non vt talem, sed propter parculares ini-
micitias, non incidit Duard. q. 10. initio.
Neque percutiens accedentem ad Urbem
principaliter ob negotia, licet secundariò
ob deuotionem Reginal. lib. 9. c. 20.
sect. 3.

29 XI. Cum dicitur interficiētes, &c.
Episcopos, intelligitur de consecratis Nau.
c. 27. num. 67. vers. 8. Silu. exc. 7. num.
44. Qui enim non est consecratus non est
propriè Episcopus, sed tantum electus, &
administrator Sayr. vbi supra c. 15. num. 4.
Insequi verò hostiliter dicitur is, qui aliq̄
Ecclesiæ Prælatum insequitur tamq; ho-
stem, animo grauius offendendi: aut qui
publicè insequitur licet non animo ita ho-
stili Sayr. loco cit. num. 7.

30 Eijcere dicitur is, qui etiam verbo;
vt qui merum iniq̄ cominando exilia, car-
ceres, & huiusmodi; modò ad euitandum
periculum cum effectu à sua Diocesi exe-
ant Duar. q. 9. num. 9.

31 Eijciens Episcopum à suo fundo
quem

quem ratione sui patrimonij possidet : aut à Ciuitate sua ratione originis, vel domicilij, vel etiam iurisdictionis, quam habet ratione patrimonij, non incidit. Vgol. hic parag. 1. num. 4. Oportet autem ad incurrendam hanc excommunicationem, vt eijciatur à locis, in quibus iurisdictionem habet ratione Dignitatis, etiam si iurisdictione sit temporalis Duard. vbi supra num. 6. V. Alter. c. 4. Suar. de censur. disp. 21. num. 70.

32 Ratum habentes intelliguntur, quando eorum nomine, & contemplatione factum est, c. Ratū de reg. iur. in 6. Silu. exc. 7. nu. 23. V. infra lib. 7. vers. Rati habitio.

33 XII. Offendens aliquem ratione negotij translati ad Romanam Curiam, incidit. Et nomine procurantis intelligitur, qui ad expeditionem causæ cooperatur Sayr. lib. 3. c. 16. num. 6. Non incidunt fures, qui recurrentes ad sedem Ap. pro suis negotijs spoliant, & prædantur Alter. hic. c. 1. Nec creditor, qui creditum suum alia via recuperare non valens debitorem spoliat, modò non plus credito accipiat, Duard. q. 7.

34 XIII. Impediens cursum causarum &c. intelligitur auctoritate laicali Nau. c. 27. num. 70.

35 Impediens executionem literarum Apostolicarum, intelligitur auctoritariuè Cai. in sum. ver. excom. c. 3. Nau. de sent. exc. consil. 36. Sufficit autem id fieri auctoritate priuata Nau. in man. c. 27. num. 68. vers. 4. Immodò, & ratum habere suo nomine factum, Idem de sent. exc. consil. 37. Non prohibetur tamen ne Princeps, vel Magistratus examinet literas Apostolicas, aut ne subscribant, Placet. fiat, Exequatur, huiusmodi, cum illorum consensus petitur ad maiorem auctoritatem, & robur literis præstandum apud populum, aut alium similem effectum, sed tantum ne immediatim, vel prohibeant illarum executionem sine eorum consensu, vel beneplacito, vel examine. Sufficit verò si vnum eorum seorsim interueniat, siue consensus, &c. Incidunt etiam magistratus si prohibeant executionem sine præuio sui Principis con-

sensu, vel examine Alter. to. 1. lib. 5. disp. 14. c. 2. Duard. q. 3. V. Azor. p. 1. lib. 5. c. 12. q. 1. & c. 14. q. 5. & 6. qui contra quorundam Principum leges, & consuetudines inuehitur, quibus auctoritatem sibi arrogant examinandi literas Apostolicas veræ ne sint, an subreptitiæ : & item defendendi Clericos, & laicos à vexatione iudicis Ecclesiastici, nisi Apostolico priuilegio muniti sint : nec valere præscriptionem quæ in his dari non potest ; cum laici capaces non sint huiusmodi iurisdictionis.

36 XIV. Probabile est etiam Episcopos incidere, si causas à iudicibus, & Commissarijs Apostolicis auocent, etiam auctoritate Ecclesiastica Sayr. vbi supra c. 18. num. 5. V. Azor p. 1. lib. 5. c. 12. q. 1. Sed Suar. de censur. disp. 21. num. 76. Duard. hic c. 4. concl. 2. docent non incidere nisi id faciat auctoritate laica, vt cum v. g. Proregis munere funguntur.

37 XV. Trahere ad tribunal non dicitur Iudex, qui amicabiliter partes inducit, vt se laico submittant Sayr. vbi supra c. 29. num. 6. Duard. hic q. 10. id enim non est auctoritatiuè trahere, quod requiritur ad incurrendam hanc censuram. de quo Alter. lib. 5. disp. 16. c. 1. vers. Hinc sequitur, to. 1. Suar. vbi supra num. 77. & seq. Personæ autem Ecclesiasticæ sunt non solum Clerici quocumq; ordine initiati, & monaci, seu Religiosi vtriusq; Sexus, Deo per professionem, dicati, etiam Conuersi, & Nouitij, sed etiam Equites S. Io. Hierosol. & de Alcantraua, & Calatrana. S. I. Ibi, & huiusmodi Alter. vbi supra, vers. Personas Ecclesiasticas. Et generaliter omnes illi, qui ratione Ecclesiæ fori priuilegio gaudent Suar. vbi supra num. 7. Duard. hic q. 5. V. Supra ver. Ecclesiæ immunitas à num. 3. ad 8. Pars quæ trahi facit Clericum debitorem coram Iudice laico non incidit : nam intelligitur tantum Trahi qui iudicialia auctoritate id facit ; nisi pars trahens sit etiam Clericus Ricc. p. 4. decis. 189.

38 Trahi potest Ecclesiasticus ad forum sæculare. Primo in causa feudi

c. Caterum de iudic. & c. Extramissa de for. comp. Secundò, quando persona Ecclesiastica est incorrigibilis, & per superiorem Ecclesiasticum tradita brachio seculari, c. Cum non ab homine, de iudic. Tertio quando id fit de licentia Episcopi, c. 2. de for. comp. Intellige in civilibus. Silu. ver. Iudex num. 4. Quarto per viam reconventionis c. 3. q. 8. & hoc etiam in civilibus non spiritualibus glo. ibidem. fuscè Duard. vbi supra q. 11. V. Pan. in c. Si quis contra c. Cum sit generale, & c. Si Clericus de for. comp. Contra recurrentes ad tribunaia laica contra personas Ecclesiasticas plures decis. Rotæ refert. Rubens p. 1. singul. Rotæ circa decisiones Pegnæ in fi. Aug. Barbos. ad c. Ecclesia S. M. de const. & ad c. Regis officium 23. q. 5.

39 XVI. Impediens, Prælatos, ne iurisdictione sua Ecclesiastica utantur: intelligitur etiam qui impedit Episcopos, ne iurisdictione illa, quæ cis à Conc. Trid. tamquam Apost. Sed delegatis concessa est, utantur Sayr. vbi supra c. 10. num. 9. Duard. hic q. 2. Paulus V. extendit etiam ad impediens indirectè, & ad eos, qui occidunt, mutilant, verberant, &c. Consanguineos, affines, familiares, &c. huiusdomi Prælatorum, ac Officialium Ecclesiasticorum ne ipsi sua iurisdictione utantur. Impediens autem dicitur auctoritate publica laicali.

40 Incidit iudex secularis impediens Ecclesiasticum, ne procedat in causis mixtis quando Ecclesiasticus præuenit; nisi aliter habeat legitima consuetudo, Duard. q. 5.

41 XVII. Vsurpantes fructus, & tamquam tales per auctoritatem usurpatam. Cai. in sum. ver. Exc. c. 27. Nau. c. 27. nu. 70. vers. 6. Sufficit verò si usurpans sciat, illos fructus esse Ecclesiæ, quamvis non ut tales capiat, Sayr. c. 21. num. 4. Non incidunt autem secundum Cai. Latrænes, & milites neque qui accipiunt tempore vacationis. Sed hoc vltimum meritò non admittunt Nau. & Sayr. loc. cit. Duard. hic q. 21. vbi supra nu. 97. asserens contrariam improbabilem: non enim per vacationem desunt esse fructus Ecclesiæ,

42 Vsurpantes distributiones quotidianas non incidunt in poenas huius canonis. Incidunt tamen in excom. Concilij Trid. less. 22. c. 11. quæ etiam est referuata: Nisi illæ distributiones percipiuntur ex fructibus alicuius beneficij Duard. q. 4. concl. 2.

43 Sequestrantes iurisdictiones, fructus, redditus, prouentus ad Papam, & sedem Apostolicam, & alias personas Ecclesiasticas, &c. Non incidunt, qui sequestrant res prophanas personarum Ecclesiasticarum Nau. vbi supra Nec laicus, qui per iudicem secularem sequestrare facit fructus Clerici debitoris apud laicum existentes, sed pertinentes ad Clericum ratione beneficij Nau. de sent. exc. cons. 38. Roder. in sum. p. 1. c. 81. concl. 9. Alter. vbi supra disp. 18. c. 2. Nec sequestrantes fructus bonorum patrimonialium Clerici; Nisi sint illi assignata in titulum iuxta Trid. Duard. q. 5. num. 5.

44 XVIII. Licet Bulla excommunicet imponentes gabellas Clericis, aut eorum bonis, hoc Nau. c. 27. nu. 71. in fi. putat intelligendum de his quæ imponuntur Clericis ratione fructuum aut bonorum Ecclesiasticorum. secus si tam à laicis, quem à Clericis exigantur pedagia, & portoria, nõ habitata ratione fructuum, & bonorum. Alij tamè simpliciter docent, clericos, & personas Ecclesiasticas omnino immunes esse ab omni genere collectorum, &c. Sayr. lib. 3. c. 22. Duard. hic suffissime, & plures ab ipsis citati, & ideo exigentes incidunt in hunc canonem V. Azor. p. 1. l. b. 5. c. 12. q. 2.

45 Gaudent hoc privilegio etiam bona laicalia Clericorum Silu. excom. 9. nu. 13. Pan. vol. 1. consil. 6. vbi casus. Riccius p. 2. decis. 299. Duard. vbi supra q. 5. Vnde pro his exigentes, &c. incidunt in excommunicationem Bullæ, ut fuscè probat Sayr. de centur. c. 22. cit. num. 9. Etiam si imponens sit persona Ecclesiastica. Vnde Episcopus ut Episcopus imponens suis Clericis collectas, illasq; exigens incidit. Duard. q. 18. Amplia etiam si bona illa sint emptæ, siue donata, siue alio quo-

eumq; titulo acquisita, vt de com. testatur Duard. q. 6. Contrarium tamen fuit de c. in Curia Archiepiscopali Neapolitana, vt testatur Rice. vbi supra. Sed immerito per c. Non minus de immun. Eccl. vbi Barbos. asserens de com. ea ratione quia per mutatione personæ mutatur qualitas rei illi in hærens ratione personæ. V. eundem ad c. Porro de priuileg. & Couar. 1. var. res. c. 4.

Limita primo, nisi onera illa essent invariabilia, & ipsis bonis perpetuò annexa: ad hæc enim tenentur Clerici, si illa bona erant affecta, antequam in ipsorum manus deuenirent. Si verò sint onera variabilia, vt sunt descriptiones, quæ sunt altimando bona, vt soluatur plus, minulue secundum impositionem collectæ, non transeunt illa bona cum huiusmodi onere. Silu. vbi supra Pan. & Anchar. in c. fi. de vit. & hon. cler. Fel. in c. Ecclesia S. M. num. 81. de const. & consil. 46. Tolet. lib. 1. c. 19. Item Anchar. & Archid. in c. 1. de immun. Eccl. in 6. Pan. vol. 1. cons; assignat hanc regulam, si res non priuilegiata perueniat ad priuilegiatum assumit eius priuilegium V. Felin. inc. De quarta de præscript. num. 38. & in eius Repert. vers. Priuilegiatus succedens Anchar. in fi. de decim. in 6. & cons. 303. & Florian. de S. Petro inter cons. Anchar. 166. & supra ver. Clericus num. 23.

Limita secundo, vt non incidant exigentes collectas pro bonis donatis, quando donatio est fraudulenta Duard. q. 6. num. 11. Nec quando donatio facta est cum conditione soluendi, onera, & tributa, etiam imponenda, quia tunc Ecclesia tenetur Fel. vbi supra num. 17. Maria de iurisdic. p. 4. casu 14. in fi. Azor. p. 1. lib. 5. c. 13. q. 1. Duard. in can. 18. q. 6. num. 10. V. Reginald. lib. 9. c. 25. num. 380. Vbi habes quod si Ciues excommuni consensu sua prædia per generale, vel speciale hypothecam obligent pro collectis in posterum imponendis, vt ad quemcumq; deueniant, cum eo onere transeant, non faciunt contra Ecclesiasticam libertatem, cum vnicuique liceat rei suæ imponere onus, cui

propterea Ecclesia acquirens subiacet idq; ex pacto, vel contractu, quo rem illam sic oneratam acquisiuit. Sic etiam Azor. p. 3. lib. 5. c. 19. q. 9. Et cum Clericus huiusmodi collectas non soluit, potest fieri executio per Iudicem, sæcularem, quia res ipsæ non sunt exemptæ Reginald. c. 25. cit. Vide tamen Pan. vol. 1. cons. 13. & 26. & alios relatos ab Azor. vbi supra contrarium verius asserentem. Et certè negari non potest, id esse in fraudem, vt etiam notauit Felin. in c. Ecclesia S. M. de const. Nam si ea bona ad laicos peruenirent, etiam non extante statuto, ad huiusmodi onera ipsi laici tenerentur; vnde non erat cur condetur statum; præsumitur ergo factum contra Clericos, & Ecclesiam: quare non valet. Neque enim possunt laici condere statum in præiudicium Ecclesie c. Quæ in Ecclesiis, & d. c. Ecclesia de const. vbi Pan. num. 1. & 2. quod statutum excedens fines potestatis statuentium est ipso iure nullum per c. Vt animarum de const. in 6. Quod autem dictum statutum factum sit in fraudem tenet idem Pan. in c. fi. de vit. & hon. cler. in fi. & contra libertatem ecclesie, de directo contra priuilegium concessum Ecclesie ab Imperatore, de quo in l. Quisquis C. de sacros. Eccl. Idem tenet Bald. in l. Placet C. eo. dicens opinionem Bart. & sequacium, qui contrarium tenent, esse falsam, quia Ecclesia non tenetur ad tributa. V. fufius Pan. & Fel. loc. cit. Item Pan. in c. A nobis 1. de sent. exc. Azor. p. 1. lib. 5. c. 13. q. 1. citato Felin. asserente Bart. opinione ab omnibus esse reprobamam, cum fuerit in detrimentum Ecclesie immunitatis.

Limita tertio, vt non incidant exigentes pro parte debita colono de fructibus Ecclesie, aut ab eo, qui possessiones Ecclesie conduxit, aut in Emphyteusim accepit Alter. de censur. lib. 5. disp. 19. c. 6. dub. 5. & 6. Craff. de effec. Cleric. off. 3. num. 53. & seq.

Limita quarto, vt non incidant imponentes pro rebus, quæ Clericis, & laicis sunt

funt communia, quando laicorum bona ad id non sufficiunt, vt est fons, &c. Non tamen possunt Clerici compelli per Indicem secularem Nau. in man. c. 27. num. 125. Duar. q. 12. requiritur enim licentiam Sum. Pont. vt in 2. Non minus; & c. Aduersus de immunit. Eccl. Nisi laicorum bona non supperant, & tanta sit necessitas, vel pietas, quod sine scandalo, & periculo ad Rom. Pontificem commodè prius recurri non potest: tunc enim sufficit consensus Cleri, & approbatio Episcopi Silu. immunitas 1. num. 20. & alii quod refert, & sequitur Duar. vbi supra Reginald. to. 1. lib. 9. c. 21. sect. 2. & Azor. p. 1. lib. 5. c. 21. q. 8.

Bona data in dotem Ecclesiæ, vel pro eius fundatione, & Coemeterium, & domus, a horri contigui sunt immunes ab omni exactione. Cetera autem transeunt cum onere suo, c. 1. de censib. Nisi bona illa iam fuisse tributaria alterius Ecclesiæ glo. ibidem. ver. nullo seruitio. V. glo. in c. Non minus de immunit. Eccl.

64. XIX. Iudex secularis non incidit capiens informationem super aliquo delicto, in que nominatur persona Ecclesiastica: aut contra Clericum sumit informationes, animo presentandi Iudici Ecclesiastico. Intelligitur enim hic canon de Iudice auctoritative procedente, quasi ad ipsum pertineat de Clerici delicto cognoscere. Sayr. de censur. lib. 13. c. 23. num. 2. Duar. q. 5. Reginald. vbi supra c. 26. num. 84. Iudex quicumque sit, notorius, & executores quomodolibet se interponentes in causis criminalibus Clericorum sine speciali, & expressa licentia Papæ incurrunt in excommunicationem Bullæ Coenæ, nec sufficit licentia tacita, aut consuetudo longissima, etiam si profunderetur ad notitiam, & aures Romanorum Pontificis peruenisse, neque tamen hac de causa ab illo eorum reprehensum fuisse, quasi tacite appellasse viderentur. Nam simplex licentia ex tollerantia non inducit approbationem Io. de Lign. & Calder. in Decernimus de Iudici quos refert, & sequitur Alex. to. 1. disp. 200. num. 5. c. 1. ver. sine speciali, & c.

47. XX. Sufficit, vel destruere, vel inuadere, vnum enim sufficit: nec est necessesse, vt omnia simul concurrant Duar. q. 21. Alter. disp. 21. c. 1. vers. His quatuor modis.

48. Per illam clausulam generalem Non obstantibus cuiusvis Concilij decretis, derogatur quidem Concilijs antiquioribus, non verò Concilio Trident. nisi de eo fiat indiuidua mentio: aut nisi Papa dispenset in speciali, & certo casu contra Concilij generalis prohibitionem: quia tunc illa clausula verificari non potest, nisi in eo solo casu Sanchez de matr. lib. 3. disp. 26. num. 7. & lib. 8. disp. 35. num. 17. & in sum. lib. 7. c. 29. num. 19. vbi plures limitationes. Monet de commut. vl. vol. c. 11. num. 178. V. Mandos ad reg. 19. Cancell. q. 17. num. 12. Loquitur tamen Doct. cit. de decretis Concilij irritantibus futura, cum huiusmodi non est c. Licet fest. 24. c. 6. Immo nullam requiri derogationem; cum in concilio excepta fuerit auctoritas Sed. Apost. tenuit Roma apud Faric to. 2. decis. 179. num. 6. & decis. 687. in fi. Ric. p. 3. decis. 279. vbi refer. Bulas Pij, & Greg. XIII. idem statuentium. Nau. c. 27. num. 275. Azor. p. 2. lib. 5. c. 14. q. 6. & lib. 8. c. 8. q. 7.

49. Qui absoluit inaduerter, aut ignorantia non valde crassa, non est excommunicatus, requiritur enim præsumptio Nau. c. 27. num. 37. Tolet lib. 1. c. 31. & non est referuata Nau. vbi sup. ver. 2. Tolet. cit. Sayr. lib. 2. c. 25. num. 7. contra Fel. in c. Pastoralis parag. Preterea de off. ord. num. 9. & Cai. ver. excom. c. 77. Intelliget ex vi huius Bullæ. Nam per decretum Clem. VIII. die 9. Iann. 1601. est referuata quoad Sacerdotes in tota Italia extra Urbem degentes.

50. Episcopus iam non potest absolue- re a casibus Bullæ Coenæ iuxta c. Licet Conc. Trid. Congreg. Tolet. vbi supra c. 30. Sayr. lib. 4. c. 12. num. 32. Suar. to. 4. disp. 3. sect. 2. num. 11. & de censur. disp. 21. sect. 3. contra Nau. c. 27. num. 260. & de priuil. conf. 10. & seq. Gratian. discip. for. c. 414. num. 20. & constat ex Bullis Coe-

oz à Sixtus V. per illa verba siue periculis
iusus Concilii decreta. Et in hanc sen-
tentiam plura Sanchez in sum. lib. 2. c. 11.
num. 27. Et de facultate absoluendi ab
hæresi occulta Episcopi à Concilio tribu-
ta, quod reuocata sit, docent Pegna ad Di-
rect. p. 3. q. 9. Sayr. sect. 3. cit. In par-
tibus tamen remotioribus, quando diffi-
lis est aditus ad Sum. Pont. poterit Episco-
pus absolvere in foro conscientie Alter. to.
1. lib. 1. disp. 22. c. 2. Et quando quis
est impeditus adire Sum. Pont. potest Epi-
scopus etiam extra articulum mortis Saar.
to. 4. disp. 30. sect. 3. num. 9. Vgol. in
Bullæ Coenæ p. 3. c. 2. parag. 4. Duard.
lib. 3. parag. 4. q. 8. num. 41. quod non
concedit Sanchez in sum. lib. 2. c. 12. in
si id admittens in alijs censur. V. supra
absolutio à pecc. num. 99. & Absol. à
censur. nu. 8. Inquisitores, & eorum Com-
missarii possunt occultos hæreticos, poeni-
tentes in foro conscientie absolvere abiu-
rata prius hæresi occulte Sanchez pluribus
cit. vbi supra num. 1. Duard. q. 12. num. 4.
& seq. Et tempore Iubilæi possunt Con-
fessarii approbati absolvere etiam ab hæ-
resi in foro conscientie. Sic conclusum
esse in S. Penitentiarum testatur Filiuc. to. 1.
tract. 8. c. 10. num. 265. V. Boss. d. Iubil.
sect. 7. casu 8. & 9. & Sanche. in sum. lib.
2. c. 8. & 12. num. 10.

51 Episcopi Prælati, Rectores vbique
Sacerdotes animarum curam habentes, &
Confessarii peccant mort. non habentes
pænes se Bullam Cæne; illamue diligen-
ter legentes. Duard. in parag. 8. q. 1. nu.
20. vers. At qui ante ipsam. & hoc vi
Bullæ, que non videtur verbo præceptiuo,
sed ratione officii; nisi in ea contempta
optime non. Alter. vbi supra disp. 21. c. 7.

EXCOMMUNICATIO

PAPÆ RESERATÆ

IN IVRE CANONICO.

V. Filij

CAP. SI QVIS SVADENTE

17 q. 4. Excommunicatur per-
cucientes Clericū. Requiritur animus of-
fendendi, & peccatū mort. Nau. c. 27. nu.
76. Silu. excom. 6. num. 2. Pan. in c. 1. de
sent. exc. vbi notat, tria requiri ad incurren-
dam hanc excommunicationem. Primò
animus offendendi. Secundò violentia Ter-
tio factum, scilicet percussio vide ibi fallen-
tias. Manus intelligitur, quidquid potest
offendere Cai. in sum. Excom. not. c. 10.
Si modo tangat, alioqui non incidit, ore
quiritur enim effectus Nau. vbi supra num.
78. Silu. num. 2. cit. & num. 5. in fi. Etia
detentio in custodia, licet priuata: aut
ponens custodiam, vt exire non possit. cap.
Nuper de sent. excom. quod Sayr. de
censur. lib. 3. c. 26. num. 13. dicit intel-
ligendum esse de Indicibus secularibus
tantum. Aut et aliquid auferendo etiam
comandatum, si auferatur ante usum fi-
nitum S. Ant. p. 3. tit. 14. c. 1. vers. tertio
nota. Et aspergere puluere, aut aqua, &
conspuere, & manus signo apponere
Nau. c. 27. num. 77. Nisi iniuria esset le-
uis, aut iocosa Silu. vbi supra num. 5. vers.
6 etiam mandans, c. Mulieres parag. 111.
verò de sent. excom. Nisi ante percussio-
nem reuocauerit mandatum, & manda-
tarium de reuocatione certior fecerit, glo.
in d. parag. 111. verò. Si tamen tardius re-
uocauit, & antequam certior faceret
mandatarium, hic delquit, non incidit ille,
Alter. lib. 5. disp. 15. c. 6. q. 2. vers. Nec
non, & mandantes Innoc. in d. c. Mulieres
Contrarium tamen docent Silu. exc. 5. q.
5. Reginald. lib. 1. c. 17. sect. 2. Barbos ad
d. c. Siquis suadente num. 64. Sayr. de
ceplur.

censur lib. 7. c. 2. num. 33. Nec incidit
 mandans, qui re integra moritur Anchar.
 in c. Cum quis de sent. exc. in 6. num. 9.
 quod Pan. & alij cit. in d. c. mulieres. &
 Reginal intelligunt, quando mortuus est
 cum poenitentia; alias esse excommunica-
 tum. Et consentientes, qui cum possint
 non prohibent. Quantæ de sent. quod in-
 tellige per cooperationem præstando au-
 thoritatem; & cum ad obuiandum habent
 publicam potestatem, glo. in d. c. Quan-
 tæ, ver. consentire Roder. in sum. p. 31 c.
 80. Sanch. in sum. lib. 5. c. 6. num. 5. In-
 tellige etiam de subdito respectu sui Prælati
 hic enim si versetur in periculo, tenetur sub-
 ditus insidias propullare, si potest. Alter,
 vbi supra propos. 2. In alijs requiritur do-
 lus Nau. c. 14. num. 27. Anchar. in d. c.
 Quantæ num. 3. Suar. de censur. disp. 2. 2.
 sect. 2. à num. 55. Sayr. alios referens de
 censur. lib. 3. c. 26. num. 74. Præsumitur
 autem dolus eo ipso, quod obuiare potest,
 & non obuiat Pan. in d. c. Quantæ num. 8.
 Secus tamen, secundum eundem, si non
 obuiat ex negligentia; vel quia non vult se
 immiscere aliorum tumorbibus; vel ex ti-
 more etiam irrationabili Silu. vbi supra
 vers. 4. Ang. exc. 5. num. 35. & 8. com. vt
 restatur Sayr. vbi supra: Et consulens; Au-
 xilians, Fauens Caiet. vbi supra Sayr. aut. 23.
 Et ratum habens factum suo nomine, c.
 Cum quis de sent. exc. in 6. Si tamen di-
 ceret, gaudeo, quod fit factum, sed doleo
 quod sit factum nomine meo, non incidit,
 quia non dicitur ratum habere Anchar. in
 c. Laudabilem de conuers. infid. Toler. lib.
 2. c. 3. num. 18. Idem si primo contradi-
 xit, postea ratum habuit: nam hæc ratio
 bitio superueniens nihil operatur quoad ex-
 communicationem Anchar. in d. c. Cum
 quis num. 3. Alter vbi supra ver. vel rata
 Secundo objiciet V. infra lib. 7. ver. Rati-
 habitio. Et iniuriose verberans etiam con-
 sentientem c. Coniug. 1. de sent. exc.
 Etiam Clericus sibi ex ira manus inferens
 Nau. c. 29. num. 78. Pan. in d. c. Coniug.
 num. 6. & Ant. vbi supra. Nisi id faceret
 ob mortem amicorum, aut parentum Nau.
 c. 25. num. 10. Item Claudens domum

mulieris ad verècundiam Clerici, de rege-
 dam S. Ant. vbi supra, Silu. q. 5. cit. vers.
 2. Nau. c. 27. num. 77. quod tamen Silu.
 intelligit quando erubescencia, quam obfi-
 dens intendit, non est leuis neq; iocosa.
 Crûmenam abscindere, vel tollere, non
 est manus violenta Ang. vbi supra num. 29.
 Silu. num. 11. Caiet. c. 10. cit.

2. Episcopus capiens, vel carcerans Re-
 ligiosum exemptum extra casus sibi à iure
 permisos, incidit in excommunicationem.
 Qui autem sint huiusmodi casus, vide in
 Concil. Trie. sess. 6. c. 3. de reh. & sess. 8.
 25. de regul. c. 14. Sorb. ver. Conuenire
 in iudicio, & ver. Exemptio Roder. de
 regul. to. 2. q. 62. art. 7. vbi excipit ca-
 pientem monachum, grauius delinquen-
 tem, si de fuga timeatur, vt suo Prælato
 præsentem.

3. Clericus intelligitur etiam prime
 censuræ Nau. c. 27. num. 79. Nisi accepe-
 rit ab alieno sine dimissorij proprij Episco-
 pi, de quo supra ver. Beneficium num. 79.
 aut ab excommunicato, suspensio à diuinis,
 interdicto, hæretico, schismatico, simo-
 niaco in ordine, & beneficio Rebuff. præ-
 benef. p. 1. tit. de lit. dimiss. num. 5. & de
 formul. dimiss. num. 12. & seqq. Azor. p.
 2. lib. 7. c. 49. q. 4. Etiam coniugatus cum
 vnicæ, & Virgine, si tonsuram, & vestem
 clericalem deferat, c. vn. de cler. coniug.
 in 6. quamuis sit depositus verbaliter, nisi
 sit realiter degradatus Pan. in c. Ex parte
 de cler. coniug. Et, quamuis sit incorrigi-
 bilis c. Cum non ab hamine de iudic. aut
 excommunicatus, suspensus, irregularis
 Nau. vbi supra Item Nouitius religiosus ap-
 probatus, c. Religioso parag. Quamuis, de
 sent. exc. in 6. & Hæremita glo. in c. Nul-
 lad. 92. Intellige de illo, qui affectus est
 alicui regulæ, vel Superiori religioso S. Ant.
 p. 3. tit. 23. c. 1. parag. 3. Silu. Ecclesia 1.
 q. 1. & Excom. 6. num. 3. ver. Hæremita
 parag. 3. & sic intelligendus Pan. qui in
 c. 1. de for. comp. contrarium inuere vi-
 detur V. Roder. de regul. to. 3. q. 49. art.
 vlt. & supra ver. Clericus num. 4. Gaude-
 etiam foemina sponte inclula Silu. num. 3.
 cit. & Conuerfus Religionis approbata, c.

Non

Non dubium, & c. Parochianos de sent. exc. Intellige supradicta etiam de percussente foeminam religiosam, siue Nouitiam, siue Conuersam per d. c. Si quis suadente, & com. cuiusmodi non sunt Terriarum S. Francisci, & S. Dominici, quae collegialiter non viuunt, nec profitentur tria substantialia vota Nau. c. 27. num. Tolet. lib. 1. c. 32. num. 12. V. Silu. Ecclesia 1. num. 6. Suar. de censur. disp. 22. sect. 1. num. 20. Roder. de regul. to. 2. q. 65. ar. 5.

4. Nomine Clerici non veniunt Religiosi militares Calatrauz, Alcantarae, S. Iacobi, & huiusmodi ducentium Vxores, etiam ex dispensatione Papae, nisi sint verè Clerici, aut Moniales. Secus de militibus S. Io. Hierosol. Roder. in sum lib. 2. c. 31. concl. 1. V. supra ver. Relig. num. 4. & Alter to. 1. lib. 5. disp. 16. c. 1. ver. personas Ecclesiasticas

5. Requiritur percussio cum dolo Silu. exc. 6. num. 2. Et si talis percussio in laico non esset mortalis, non incurritur. Cai. ver. excom. c. 10. not. 6. Nau. c. 27. num. 85. Ang. exc. 5. num. 26.

6. Percutiens Ioannem Clericum, putans esse Iacobum Clericum, incidit in excommunicationem: quia tam intentio, quam opus externum est iniuriosum statui Clericali. Secus si volens percutere hunc Clericum, ab eo aberrans, casu, & prae intentionem percutiat alterum Clericum proximè astantem: quia non voluntariè percutit hominem, quem scit esse Clericum Barbos, ad d. c. Si quis suadente num. 5. 1. & seq. cum alijs ibi relatis. Sanch. de matrim. lib. 9. disp. 33. num. 27.

7. Non incidit percutiens, Primo deudum enormibus relicto habitu clericali c. Pependimus de sent. exc. Secundo incedentem, vt laicum, si tertio monitus non respicit. c. In audientia eo. Nam ex soladimissione habitus, & delatione armorum militarium non perditur ipsosfacto priuilegiu & sic percuties illum ante admonitione est excommunicatus Pan. in d. c. In audientia. Tertio qui probabiliter ignorat illum esse Clericum ignorantiam tamen probabit per

iuramentum c. Si verò 2. eo. iur. Quarto qui percutit exercentem artem ioculatoris, go-liardi, aut buffonis per annum: aut si breuiori tempore, post trinam monitionem non respuerit c. vn. de vit. & hon. cler. in 6. Nec sufficit vna pro tribus Pan. in c. Con-tingit 2. de sent. exc. Quinto Qui ad defensionem rei, aut personae suae, vel proximi percutit Innoc. & Fel. in c. Si vero 1. de sent. exc. Non tamen licet mutilare, aut occidere; nisi cum raptor, vt rapiat, insurgit in defensorem d. c. Si verò Silu. exc. 6. num. 6. vers. 9. Sexto quando reperit cum sua vxore, matre, filia, vel sorore laxiuientem c. Si verò 1. de sent. exc. Sufficit verò si inueniat amplexantem, osculantem, aut in loco suspecto Nau. c. 27. num. 84. Silu. vbi supra casu 10. Ang. exc. 5. casu 1. num. 28. modò percussio fiat incontinenti, & subita passione, ac perturbatione Molin. de iust. trac. 3. disp. 7. primum, & disp. 55. in fi. Silu. & Ang. cit.

Amplia ex Silu. & alij ad clericum suspectum, & inuentum domicum vxore sedentem, & confabulantem, licet non turpiter conuersantem, monium prius à marito, de quo etiam Suar. de censur. disp. 22. sect. 1. num. 37. Dicitur autem etiam incontinenti percutere, qui fugientem insequitur, & interpositis horis apprehensum occidit Graff. de cas. refer. lib. 1. c. 8. num. 36. Nomine verò filiae venit tantum legitima, & naturalis, non verò adoptiua. Nomine vxoris etiam sponsa de praesenti matrimonio non consumato. Pan. in d. c. Si verò, Sanchez de matrimonio lib. 1. disp. 1. num. 6. Amplia Secundo ex Molin. vbi supra disp. 99. in fi. vt non incidat vir, cuius vxor à Clerico ad adulterium sollicita monito marito sinit se velle, vt illo ad adulterium patrandum accedente, à marito percutiatur: qui tamen cum certus sit adulterium non esse parandum, occidere illum non potest, sed tantum moderatè percutere pro culpa, & iniuria intentata qualitate & quantitate. V. eundem disp. 55. in fi. peccat tamen mort. ibidem V. Silu. exc. 6. num. 9.

Vuu Septimo

Septimo non incidit mulier percussa clericum de turpitudine tentantem facta, non solo verbo Cai. vbi supra, quando verbis poterat eum repellere, alias licet percussit Ang. exc. 5. casu 1. num. 11. addens non incidere in excommunicationem dictam mulierem, si zelo castitatis accensa modum excedat non ex proposito, sed subito improvisè. Octavo nec qui Clerico exilium præcipit, aut confinia, intra quæ se contineat Cai. vbi supra Sayr. de censur. lib. 3. c. 26. num. 16. Nono Qui capit in malo persequerantem, vt Prælato præsentet, si alias compelli non potest Ang. vbi supra num. 12. Et quando periculum est in mora ne Clericus criminofus fugiat: tunc enim capi potest sine licentia Iudicis Ecclesiastici vt Prælato præsentetur glo. in c. si Index not. 1. de sent. exc. in 6. Decimo Qui ex subreptione, & subita passione leuiter percussit Cai. c. 10. cit. not. 6. Vndecimo Pater, aut magister percussiones causa correctionis, licet aliquantulum excefferint. Et Seniores zelo deuotionis coercentes Clericos diuinum officium turbantes, modo clerici non sint in sacris constituti, c. 1. & c. Cum voluntate parag. Si qui verò de sent. exc. Et Officialis in Ecclesia percussere potest Clericos diuinum officium turbantes Pan. in d. c. Cum voluntate num. 2. Sayr. de censur. lib. 3. c. 23. num. 15. Secundum Nau. c. 27. num. 82. Silu. exc. 6. num. 6. vers. 8. & alios, Magister, Pater, & Propinqui non incidunt, licet Clericus sit in sacris: putant enim per ordinem sacrum non liberari à patria potestate; & videtur casus in c. Ex tenore de sent. exc. & expresse docet Anchar. in d. c. Cum voluntate num. 5. & seq. licet Pan. ibi num. 8. arguat in contrarium V. supra ver. filij num. 25. & 25.

8 Episcopus absoluere potest etiam percussentem enormiter, si legitime impediatur adire Papam. Qui autè dicantur legitime impediti, vide absolutio ab exc. nu. 10.

9 Religiosus percussus religiosum absoluit à suo Superiore, c. Monachi, & Cui illorum, & c. De monialibus de sent. exc. etiam à percussione enormi, vt mendicantibus concessit Clemens IV. vt re-

fert Roder. de regul. to. 1. q. 20. art. 12. De iure enim non absoluitur ab enormi, nisi a sum. Pont. c. monachi cit. V. Suar. de censur. disp. 2. sect. prima nu. 13. Si percussit religiosum alterius monasterij, absoluitur ab vtriusq. Superiore d. c. Cum illorum parag. si verò. Item illum qui post percussione ingressus monasterium ibidem parag. Qui si. Si verò regularis percussit Clericum secularem, absoluitur Episcopo, c. Religioso ea in 6. Intellige in casu: quo potest suos Clericos d. c. Religioso. Pan. in d. c. Cum illorum num. 6. id est de percussione modicæ: Nam fit fit enormis à solo Papa absoluitur iuxta d. c. Cum illorum: Nisi religiosus sit ita exemptus, quod etiam ratione delicti conueniri non possit nisi sub suo Prælato; quia tunc ab ipso Prælato absoluitur, Episcopo remittente iniuriam Silu. Absol. 5. q. 8. Ang. exc. 5. casu 1. num. 44. vbi Ad-ditionator docet id verum esse, quando non est exortum scandalum, vt quia nullus, vel pauci præsentes fuerunt. Si verò ortum est scandalum, à solo Papa absoluitur iuxta sententiam Riccar. in 4. d. 18. ar. vlt. q. 4. V. Roder. de regul. art. 12. cit.

10 Clerici pueri rixantes, seq. pugnis percussentes, licet sanguinem enaribus effundant, absolui possunt ab episcopo, c. fi. de sent. exc. Item Clerici simul viuentes & in eodem lecto dormientes, & in eadem domo collegialiter habitantes, absolui possunt, modo percussio non sit enormis c. Quoniam, de vit. & ho n. cler.

11 Episcopus absoluere potest à leui percussione. c. Peruenit, de sent. exc. Quod autem sit leue, ipse iudicet Extra. Perle-ctis relata à Nau. c. 27. num. 91. Potest etiam prudens Confessarius non ex sola percussione, sed etiam ex circumstantijs personarum percussentis, & percussi loci, temporis, securi scandali, &c. Barbos. ad d. c. Si quis suadente num. 78. cum ibi cit. V. Silu. absolutio 4. num. 1. & seq.

12 Leuis est percussio pugno, palma ligno, lapide, non relinquens veltigium aut maculam, neque abscindens membrum,

brum, sine fractione dentium, sine auul-
sione multorum capillorum, sine effusio-
ne multi sanguinis. Si tamen hæc iniultè
fiant in Patrem, Patronum, & Dignitatem,
maximè à Subdito, & viliori, aut in loco
publico, non potest, quia censetur iniuria
grauis Extrau. cit. Vnde Silu. absolutio 4.
& Sayr. lib. 3. c. 28. num. 6. Regulariter
autem locus publicus non facit percussio-
nem grauem, nisi in se sit notabilis Nau. c.
27. num. 72. Ricc. p. 1. decis. 191. vbi quod
laceratio capuccij facta viro religioso dicitur
iniuria grauis.

13 Legati de latere possunt absolvere
excommunicatos pro iniectioe ma-
num in Clericum, c. Quod translationem,
de off. lega. & c. Ea noscitur, & c. Ad-
eminentiam de sent. exc. licet percussio sit
enormis Pan. in d. c. Ad eminentiam
num. 3. Fel. ibidem, vt quia in Episcopum,
vel Abbatem, aut cum eade clerici, vel
magnam sanguinis effusionem, aut in loco pu-
blico, & ab excommunicatione referuata
Nisi in ipsa constitutione dicatur, vt à nul-
lo alio. nisi à Papa Azor. p. 2. lib. 5.
c. 32. q. 6. Barbo: alios referens ad
cit. c. Ad eminentiam. Idem possunt
Nuntij Apost. sed differunt quod legati
de latere possunt absolvere etiam ex-
traneos, & extra Prouinciam, cum sit
voluntariæ iurisdictionis. Nuntij verò
non possunt nisi subditos, & intra Prou-
inciam. c. Excommunicatis de off. lega.
Silu. ver. Delegatus parag. 4. Fallit in
legato, primo si sint in præsentiam Papæ
Secundo si ante ingressum in Urbem sit re-
uocatus. optimè Pan. in d. c. Excommu-
nicatis. Dubius an ob clericis percussioem
excommunicationem incurrerit. ad caute-
lam à proprio Episcopo absolui potest
Sayr. de censur. lib. 3. c. 28. num. 29.

14 CAP. SIGNIFICAVIT de sent. exc.
Clericus qui scienter, & spontè participat,
in diuinis cum excommunicatis à Papa,
excommunicatus est mai. & à solo Papa
absoluitur. V. ibi Pan. Requiritur ergo vt
participans sit Clericus, & scienter, ac
spontè participet. Vnde excusatur, qui
iusto metu participat, Et quòd in diuinis

etiam in his, quæ extra Ecclesiam dicun-
tur Sayr. de censur. lib. 3. c. 29. num. 6. &
ex Cai. ver. Excommunicatio, c. 58. re-
quiritur participatio receptatiua: Excusa-
tur Clericus non recipiens ad diuina, sed ibi
tantum præsens tamquam laicus: oportet
autem esse excommunicatum denuncia-
tum iuxta Extrau. Ad euitanda.

15 CAP. TVA NOS. De sent. exc.
Incediarij postq; fuerint per Ecclesiæ sen-
tentiam publicati à solo Papa absolui-
tur. An verò sint ipso facto excommu-
nicati, non conueniunt Doct. Glo. in d. c.
Tua, ver. publicari, id intelligit de incen-
dialijs sacrorum locorum. Cai. in sum. ver.
Excom. c. 22. Nau. c. 27. num. 94. Tolet.
lib. 1. c. 35. Alter. to. 1. lib. 4. disp. 2. c. vlt.
dub. 5. Sayr. de censur. lib. 2. c. 29. num. 8.
docent nullos incendiarios esse ipso facto
excommunicatos, S. Ant. p. 3. tit. 24. c. 11.
Ang. excom. 5. calu 5. & 6. Silu. excom. 7.
num. 13. docent incendiarios sacrorum
locorum esse ipso excommunicatos, & re-
liquos verò excommunicandos, sic cen-
tiam Pan. d. c. Tua num. 2. Nau. &
Tolet. dicunt Incendiarios Ecclesiarum,
excommunicatos esse forrè ex conuul-
sione tolerata, & approbata à Prælatis,
quæ habet vim legis. Glo. cit. tandem
concludit, per eam Decretalem non pro-
bari ipso iure esse excommunicatos; sed
illis primo excommunicatis ab episcopo,
secuta publicatione, ac denunciatione;
absolutionem esse Papæ referuatam ad terro-
rem: nec inueniri statutam excommuni-
cationem, nisi contra incendiarios eccle-
siarum. Et hoc placet.

16 Incendiarius hoc loco ille est, qui
propria auctoritate aliena incedit ma-
lo studio, odio, vindicta, & animo in-
iuriandi, non autem qui negligentia vel ca-
su. & extenditur hæc excommunicatio ad
mandantes, consulentes, auxiliantes, c.
Pessimam 23. q. 8.

17 CAP. Conquestij de sent. exc. Ef-
fractores simul, & expoliatores ec-
clesiarum post denunciationem à solo
Papa absoluiuntur. Nomine eccle-

sia intelliguntur omnia pia loca Episco-
pi auctoritate fundata, c. Ad hæc, de
rel. dom. Nau. c. 27. num. 94 Silu. xxc.
7. num. 8. Non frangit verò, qui clauem
aperit Nau. ibid. Requiritur vtrumq; idest
expiatio, & effraçtio, alioqui non inci-
dit, vt si calicem furetur sine effraçtione.
Silu. ver. Furtum q. 3. dicto 2. Ang. eo parag.
52. Non sufficit denunciatio generalis Silu.
vbi supra num. 15. Nau. loc. cit. Est lata
sententiæ d. c. Conquesti. & ibi glo. ver. ex-
cõmunicatos. & c. Omnes Ecclesiæ 14. q. 4.

18 CAP. FELICIS. De poen. in 6.
Excommunicantur qui Cardinalem hosti-
liter insequuntur, percutiunt, capiunt, aut
sic facientes comitantur. Item mandantes,
ratum habentes, consilium, aut fauorem
dantes, aut scienter huiusmodi recipien-
tes, aut defendentes securo effectu Nau.
vbi supra num. 97. Extenditur ad Patriar-
chas, Archiepiscopos, Episcopos, Legatos,
Nuntios Apost. Idem num. 67. & 97. cit.
per clausulam 12. Bullæ Coenæ.

19 CAP. QVICVMQ; De sent. exc.
in 6. Excommunicantur qui facultatem
tribuunt alicui interficiendi, capiendi, aut
vexandi personas aliquorum, aut eorum
facultates, aut suorum, eo quòd tulerint
sententiam excommunicationis, suspen-
sionis, aut interdicti contra Regem, & c.
aut eius ministros, aut contra alios quos-
cumque. Item vtentes huiusmodi facul-
tate; aut etiam proprio motu aliquid horù
facientes. Perseuerantes, in dicta Excõmu-
nicatione per bimestre à solo Papa absoluun-
tur. Intellige si iniuste vexent, & sequitur ef-
fectus Cai. ver. exc. c. 73. Nau. vbi sup. nu. 99

20 CLEM. RELIGIOSI De priuileg. ex-
communicantur Religiosi, qui sine licen-
tia Parochi præsumunt ministrare Clericis,
aut Laicis Sacramentum extremæ Vnctio-
nis, aut Eucharistiæ, aut Matrimonium
solemnizare, aut absoluerè excommu-
nicatum à Canone, vel sententijs per
statuta Prouincialia, aut Synodalia pro-
mulgaris. Alter de suspens. disp. 11. c. 5.
& Maiol. de irregul. c. 25. nu. 12. docet Regu-
larem præstantè auctoritatè matrimonio si-
ne licentia Parochi, nõ solù incidere in ex-
communicatiõem, sed etiã affici suspensio-

arbitraria Conc. Trid. sect. 24. c. 1. de reform.
matr. de qua inf. susp. ipso iure n. 7. per Paro-
chũ intellige etiã eius Vicariũ, & Epif. & eius
Vicariũ glo. in d. Clé. Cai. vbi fu. c. 64. Nõ in-
curritur qui solũ inducit fœdus matrimo-
nij, aut verba profert inter cõtrahentes Silu.
exc. 7. nu. 31. dub. 1. Nec qui ignoranter facit
aliquod prædictorũ: aut sub spe rati habitio-
nis, quia Clé. requirit præsuppositiõem Cai. vbi fu.
Nec qui ministrat in articulo mortis, si habe-
ri nõ possit alius Sacerdos, qui ministrat: In-
noc. & Host. in c. Omnis de poenit. & rem.
Sách. de matr. lib. 3. disp. 17. nu. 5. Ang. exc.
6. calu. 12. nu. 15. Nec qui ministrat Eucha-
ristiam, in die Paschæ religiosis exéptis Ro-
der. de regul. to. 1. q. 56. ar. 6. V. Euchar. nu.
31 Per Religiosũ intelligit Religiosus appro-
batũ. Silu. vbi sup. V. extrema Vnctio nu. 12.

21 Non obstante Conc. Trid. sess. 24. c.
11. possunt Regulares ministrare sacramenta
laicis familiaribus, & alijs in actuali seruitio
Monasterij cõmorantibus quia circa hoc Pi-
us V. viuz vocis oraculo renouauit priuile-
gia Mendicantiũ, vt testatur Roder. de regul.
to. 1. q. 56. ar. 4. & to. 2. q. 7. ar. 1. vbi Qui di-
catur familiares. Ampliat Cong. Conc. sess.
25. de reg. c. 5. etiã in die Paschæ. Et quod
in eorũ ecclesijs possint illis dare sepulturã.
Et quidè de actu inferuentibus idem quod
Eius V. statuit Conc. Later. sub Leone X. an.
1516. Alijs vero possunt ex priuilegio eius-
dem Leonis quocumq; tẽpore ministrare sa-
cramenta, præterquã in die Paschæ: alio-
qui incidunt in excom. huius Clem. Nau.
c. 21 num. 5. V. Eucharistia num. 31.

22 CLEM. Nolentes De Hæreticis.
Excommunicantur Inquisitores eorũq; &
Episcoporũ, ac Capituli sede vacante Cõ-
missarij super hæresi deputati, qui prætextu
Officij Inquisitionis quocũq; modo illicito
pecuniã extorquent ab aliquibus, vel scienter
atãtauerint Ecclesiarũ bona ob Clerico-
rũ delicta foro Ecclesiæ applicare. Vide ibi
glo. & Sayr. de censur. lib. 3. c. 34. num. 25.
Sanch. in sum. lib. 2. c. 20. num. 2. ad 21.

23 CLEM. Cupientes. de poen. Excõ-
municantur Religiosi, & Clerici facul. ares
inducentes aliquẽ ad vouendũ, vel iurandũ,
vel promittendũ, vt apud eorũ Ecclesiam
eligat

eligat sepulturā, vel electā nō mutet. Et sic vonēs, &c. nec apud Ecclesiā electā nec alibi sepeliri potest, apud sed. parochiale iuxta c. 1. de sepult. in 6. Inducens ergo ad eligendum, sed non ad promittendum, &c. non incurrit, Anchar. in d. c. 1. num. 2. sicut nec incurrit effectu non secuto c. 17. num. 103. Sayr. lib. 3. c. 19. num. 40. aut cum inducitur aliquis ad vouendum, &c. in non sua Ecclesia Anchar. loc. cit. ubi quod ideo prohibetur hæc obligatio: quia electio sepulturæ est pars vltimæ voluntatis, cuius libertas tolli non debet, nec pactio- nibus nec protestationibus coarctari; cita- to; Io. And. in d. c. 1. Aut cum inducens est de dicta Ecclesia, apud quam de iure debebat sepeliri, quia cum lex emanauerit in eius fauorem, non debet in eius odium retorqueri. peccat tamen mort. sic indu- cēs Anchar. loc. cit. V. glo. ibi ver. apud quas

24 CLEM. GRAVIS. De sent. exc. Excommunicantur Domini temporales violantes interdictum, aut prohibentes, ne publicè excommunicati aut interdicti ab Ecclesia eijciantur tempore diuinorum officiorum. & etiam ipsi excommunicati, &c. si à celebrante moniti, vt exeant, remaneant præsumunt V. Cai. ver. exc. c. 24. & infra ver. Interdictum num. 27.

25 CLEM. EX FREQUENTIBVS. De sent. exc. Excommunicantur Religiosi non seruantes Interdictum seruatum à Cathedra, vel Matrice, De quo infra ver. In- terdictum in fi.

26 EXTRAV. DETESTAM DÆ De sepult. Exenterantes mortuos ad eos conseruandos, & alibi sepeliendos, & iubentes Non incidunt, qui bono fine id faciunt vt in anotomy, aut vt venerari sine fatore possint, aut alia quacumque de causa, quā alibi sepeliendi: Aut id facientes in terra infidelium, vbi non est locus sacer ad sepe- liendum Silu. excom. 7. num. 70. Cai. cap. 70. Nau. c. 27. num. 105.

27 EXTRAV. I. DE SIMONIA IN- TER COM. Dantes aut accipientes ali- quid ex pacto ob ingressum monasterij. Ni- si accipiatur à monialibus bona intentione aut sine præsumptione: aut sit consuetudo

Cai. c. 73. Nau. vbi supra num. 106. Aut sine pacto, & aut si monasterium egeat, ita vt recipiendam alere non possit: tunc enim licitum est pactum, vt secum portet quod necesse est ad sui sustentationem Sayr vbi supra c. 30. num. 4. & S. Ant. p. 3. tit. 24 c. 67. dicit se audiuisse à fide dignis Martinum V. dixisse nolle hoc extendi ad do- tes monialium.

28 EXTRAV. II. VBI SVPRA SIMO- NIACI in ordine, & beneficio, & quod illa fiat mediatores extiteriet, Simoniam in- tellige realem, non autem mentalem, aut Conuentionalem, Nau. vbi supra. Et per beneficium intellige quasuis prouisiones Ec- clesiarum Cai. c. 72. Silu. vbi supra nu. 80. Mandatum reuelandi huiusmodi simonia- cos non est receptum Silu. Nau. loc. cit. V. ver. Simonia, & Extrav. Clem. VIII. apud Quarant. ver. Ordo.

29 EXTR. ET SI DOMINICI. De pœnit. & rem. Excommunicantur violan- tes interdictum positum à Papa. V. infra ver. Interdictum num. 4.

30 EXTR. REGVLARIVM Pij V. Ex- communicantur mulieres cuiusvis status, quæ virtute licentiarum, quas reuocat, au- debunt in posterum post dictæ reuocatio- nis notitiam ingredi septa monasteriorum quorumcumq; regularium, etiam Mendi- cantium. Quam reuocationem Greg. XIII. extendit etiam ad monasteria monialium per eius constitutionem in c. Vbi gratiæ 1575. Et Pius V. declarauit excommunica- tionem extendi etiam ad alias mulieres non habentes, nec habere prætendentes licen- tias prædictas, vt ex declaratione, quam habes apud Quarantam ver. Monasteria, & Conuentus, de qua etiam vide Nau. c. 27. nu. 150. Sorb. in Comp. Priuileg. ver. In- gredi monasteria, initio. Item Nau. de regul. com. 4. num. 62. licet Suar. de cen- sur. disp. 22. sect. 6. excom. 6. Roder. de regul. to. 1. q. 48. ar. 3. Sayr. lib. 3. c. 31. num. 11. contrarium dicant, quia non viderunt declarationes prædictas. V. Mi- rand. manual. Pralat. in proprio tracta- tu de monial. Sanch. in sum. lib. 6. c. 16. à num. 71. ad 103. Limitatur tamen prædi.

prædicta declaratio, vt non liget in duobus casibus. Primum cum in prædictis claustris celebrantur diuina, processiones solemnem sunt, aut fidelium corpora ibi sepeliuntur, aut aliud quodlibet officium ibi celebratur, cuiusmodi sunt alia officia, vt si quis ad habitum, vel professionem admittatur, si ibi prædicetur, aut lauentur pedes in die Coenæ Sorb. vbi supra nu. 7. Roder. ar. 3. cit. Sanchez vbi supra c. 17. num. 25. Secundo, cum ob verbi Dei prædicationem, vel propterialiam quamcumque causam tantus est populi concursus quod commodè dictæ mulieres ingredi, & egredi per principalem portam Ecclesiæ non possunt; modò recto tramite accedant ad portam, qua exiit à Monasterio. Sic habes in prædicta Declaratione, de qua fidem facit Card. Cribellus de mandato Pij V. an. 1568. & postea idem Pius V. declarauit alia const. inc. Docet. 1570. V. Roder. in Bull. Cruc. parag. Che le donne non possono entrare, &c. a nu. 12. Cord. in sumq. 60, in fi. Vgol. de pot. Ep. c. 21. parag. 3. num. 3.

31 EXTA DEGORI. Pij V. Excōmunicantur Moniales exeuntes de Claustro sine licentia, concedenda tantum ex causa magni incendij, infirmitatis lepræ, aut epidemix. Item eas comitantes, & recipientes, & Superiores concedentes licentiam exeundi sine prædictis causis. Hæ autem causæ non erunt legitimæ, si ita Monasterium sit capax, eaque medendi commoditas, aut nullum sit contagionis aliarum Monialium periculum: aut si incendium extingui possit Sanchez vbi supra c. 15. num. 32. per c. Periculoso de sta. reg. in 6. Roder. de reg. to. 1. q. 35. ar. 1. Extenditur etiam ad alios casus similes, in quibus scilicet inuenitur ratio boni communis; & non sola vnus particularis monialis; vt morbus gallicus, S. Lazari, S. Antonij, timor imminentis belli gestus ab hæreticis, aut infidelibus: electio in Abatissam alterius Monasterij eiusdem Ordinis, & habitus; vel vt sit Magistra Nouitiarum, aut Custos portæ; vel Rotæ alterius Monasterij eiusdem ordinis; vel ad fundandum nou-

um Monasterium eiusdem ord. Vel quando auctoritate Prælati totum Monasterium aliò transferatur Sanchez pluribus cit. d. c. 15. à num. 37. ad. 53. Cum autem viget necessitas egressus, nec haberi potest copia Superioris, possunt Moniales sine licentia egredi; modò omnes simul, & statim in honestam aliquam domum se recipiant. Collect. Priuil. tit. Clausura mon. vers. secundus casus. Roder. vbi supra q. 40. ar. 2. in fi.

32 EXTR. QVANTA ECCLESIA DEI Pij V. 1568. Suspenduntur Episcopi, & alij beneficiorum Collectores, ad quos pertinet beneficiorum resignationes admittere si id faciant extra casus ibi designatos, de quibus supra ver. Episcopus num. 9. Et si post dictam suspensionem contractam exercere attentauerint actus, a quibus sunt suspensi, excommunicationem incurrunt Sum. Pont. reseruatam. V. Quarant. ver. Benef. reseru.

33 EXTR. AB IPSO PONTIFICATVS NOSTRI Greg. XVIII. 1574. Excommunicatur omnes, & quicumque aliquid dantes, aut recipientes pro obtinenda gratia, vel iustitia apud Sedem Apostolicam; & extenditur etiam ad dantes auxilium, vel fauorem, & ad mediatores. Hanc fusè interpretantur Nau. de dat. & promiss. &c. Virginius de Bocatijs in trac. de pact. p. 1. & 2. Farin in sua praxi crimin. q. 111. ar. 13. Eisdem poenis ligari voluit videntes scienter huiusmodi expeditionibus; quas nullas, nulliusque roboris, vel momenti esse declarauit. Recipientes verò absolui non posse à delegato Pontificis, nisi prius in pauperes erogauerint sic acceptum, aut quantum alius dedisset, & ille recipisset.

34 EX DECRETO CLEM. VIII. EXcommunicantur ingredientes sepra monialium sine licentia, & qui licentia data abutuntur. Non dicitur autem abuti, qui ex sola curiositate Officinas, & loca Monasterij visitat Roder. de regul. to. 1. q. 47. ar. 11. Graff. de cas. sefer. lib. c. 5. num. 29. Nunc quoad Religiosos reseruata est Cong. Card. ingressus est ad malum finem Cong. Card. super. regul.

35 EXTRA V. ILLIVS VICES Clem: VIII. 1593. Concedentis in Terris Suis locum ad duellum, & parini certantes, &c. De quo lib. 7. ver duellum.

36 Ex Decreto eiusdem 19. Iulij 1602 Docens in priuatis, publicisq; lectionibus, Concionibus, & Congressibus licere per literas, seu internuncium Confessario absenti peccata sacramentaliter confiteri, & ab eodem absente absolutionem obtinere: aut eandem propositionem tamquam aliquo casu probabilem defendens, imprimens, aut ad praxim quouis modo deducens, excommunicatus est. Hoc Decretum habetur apud Quarant. ver. Confessio Sacramentalis.

37 CONC. Trid. sess. 22. c. 11. de refor. Præsumens occupare per se, vel per alios vi, vel timore incusso etiam per interpositas personas Clericorum, aut laicorum, cuiusvis ecclesiæ sæcularis, vel regularis beneficij, Montium pietatis, aliorumq; piorum locorum Iurisdictiones, census, bona, ac iura etiam feudalia, & emphyteotica, fructus, emolumenta, seu quascumq; obventiones, quæ ad ministrorum, & pauperum necessitates subleuandas conuerti debent. Impedientes etiam, ne ab ijs, ad quos iure pertinent, percipiantur. Quod si Ecclesiæ patronus fuerit, etiam ipso iure patronatus eo ipso priuatus est. Nec absolui possunt suprascripti, & premissa restitutione, & satisfactione, nisi Rom. Pont. Extenditur hæc excom. ad quoscumque tam Clericos, quam laicos quacumque Dignitate etiam Imperiali fungentes.

Non sunt positæ omnes Excommunicationes Papales: sed illæ tantum, quæ sæpius in foro poenitentiae occurrunt.

EXCOMMVNICATIONES

NON RESERVATÆ

V. Suspendio ipso iure, & ver, Papa num. 5.

1 CAP Non magnopere, & cap. Super speculam Ne Cler. vel mon. Excommunicantur Religiosi expressè, aut tacitè professi, qui monasterium egressi, vt leges, & medicinam audiant, intra duos menses non reuertuntur. Intellige si ea intentione exeant, vt nere audiant Silu. exc. 9. nu. 24. Non incurrunt verò hanc censuram, qui in Claustro audiunt, vel legunt Pan in d. c. Super speculam nu. 13. citato Innoc. vbi num. 14. quod nec incidit si eat ad principium amici incipientis legere leges, vel physicam causa honorandi amici; Nec qui extra audiunt, tamen habitant in claustro; requiritur enim, vt notant Cai. ver. exc. c. 50. Nau. c. 27. num. 116. vt exeant Claustrum, vt extra eum habitent Sayr. lib. 3. c. 2. Nec etiam qui student legibus, in quantum conducunt, vel conducere possunt ad intelligentiã canonũ Henr. Bioch. in d. c. Super speculã nu. 6. Extenditur ad Archidiaconos, Diaconos, Plebanos, Præpositos, Cantores, & alios Clericos personatus habentes, & præsbyteros nisi intra duos menses destiterint. d. c. Super speculã & ad Cappellanos perpetuos. glo. in c. statutũ, ver. Capellas eo. Secus de alijs clericis sæculariisq; licent sint Diaconi, si non habent Dignitatem, vel Personatum, quamuis obtineant alia beneficia. Sayr. lib. 3. c. 32. num. 9. Nau. d. num. 116. vers. 2. Fertur Clericos Romæ studentes non incidere ex privilegio Leonis X. Prædicti omnes non incidunt docentes, sic ex textu notant Cai. Sayr. & Nau.

2 CAP. Clericis, eo tit. Clericus habes officium Vicecomitis, aut præpositi sæcularis, si tertio munitus non dimiserit. Ligat solos.

solos Sacerdotes, vt ex textu rectè notant Cai. c. 76. & Sayr. vbi supra num. 6.

3 CAP. NON MINVS. ET C. AD. VERSVS de immun. Eccl. Excommunicantur Potestates, Rectores, Consules, imponentes tributa personalia, aut realia Ecclesie, vel Ecclesiasticis, si moniti non desistunt. Excommunicantur etiam successores prædictorum Officialium, nisi infra mentem excessum prædecessorum suorum purgauerint, & satisfecerint. Si onera sint merè realia, Nau. c. 27. num. 115. vult, non incurri, sed tantum si sint personalia, aut mixta idem vult Sayr. vbi supra c. 34. num. 3. si. De hoc plenè per Pan. in d. c. Non minus

4 CAP. NOVERIT De sent. exc. Excommunicantur facientes seruari statuta, & consuetudines contra libertatem Ecclesiasticam. Et qui dicta statuta non fecerint deleri de libris infra duos menses post scientiam. Et statutarij, ipsorumq; scriptores, & Potestates locorum, vbi dicta statuta, & consuetudines aditæ fuerint, & obseruatæ, præsumentes secundum ipsam iudicare, & sic iudicata in formam publicam redigentes. Libertas Ecclesiastica illa est, quam habet Ecclesia vniuersalis, quatenus est talis in temporalibus, vel spiritalibus: secus si contra hanc, vel illam Ecclesiam particularem; aut si contra humanam societatem Nau. c. 27. num. 119. Potestates, Consules. Gubernantes, Consiliarij incidunt, si non impediunt eorum obseruantiam, ibidem vers. V. Eccl. immunitas num. 2. Tolet. lib. 1. c. 39. Suar. de censur. disp. 21. num. 32:

5 Potest vniuersitas condere statutum sibi fauorabile, & dispensare quod Clerici non gaudent eius beneficio, nec ideo statutum erit contra libertatem Ecclesiasticam. Ias. in l. De quibus ff. de lib. V. supra Clericus num. 12.

6 Extrahens violenter aliquem ab Ecclesia, vel porticibus, aut Clericorum domo Ecclesie contigua, non est ipso facto excommunicatus, sed excommunicandus c. Si quis Cler. 4. 17. q. 4. Roder. in sum. p. 1. c. 55. num. 2. Suar. de relig. to. 1. tract. 2.

lib. 3. c. 13. Azor. p. 2. lib. 9 c. 9 q. 11. Nunc tamen per Bullam Greg. XIV sunt ipso facto excommunicati. V. Ecclesia immunitas num. 8.

7 CAP. VNIC. De his, quæ vi, in 6. Obtinens per vim, & metum absolutionem ab excommunicatione est excommunicatus. Id verò intelligit glo. de ipso excommunicato per se vim inferente: si enim alius vim inferat, non incidit, nisi mandasset. V. supra. ver. absol. ab excom. num. 30.

8 CAP. QVAMQVAM. De censib. in 6 Excommunicatur qui per se, vel alios, suo, vel alieno nomine exigunt ab Ecclesijs, vel Ecclesiasticis perionis portoriũ, siue pedagium, & ducatum pro personis, & rebus suis, quas non deferunt causa negotiationis. Non est autem negotiari res suas vendere. Nec emere, vt deinde vendat mutata in aliam formam Nau. c. 27. num. 128. Eximuntur à portorijs, &c. etiam res patrimoniales Clericorum. glo. in d. c. Quamquam ver. ipsorum V. ver. Clericus num. 23. In his verò quæ defert Clericus causa negotiationis statim amittit privilegium exemptionis, etiam ante trinam monitionem Anchar. in d. c. Quamquam num. 2. Gemin. num. 7. Farinac. num. 5. Alter. lib. 5. disp. 19. c. 6. dub. 2. Pedagium dicitur, quod soluitur pro rebus, quæ transferuntur de loco ad locum. Guidagium verò, quod pro salariandis hominibus, qui securè conducunt transeuntes: glo. cit.

9 CAP. 2. Ne Cle. vel. Mon. in 6. Religiosus tacite, vel expressè professus regulam approbatam temerè habitum sui ordinis relinquens. Non incidit si ex iusta causa glo. in c. si quis ex Cleric. s. de vit. & hon. cler. aut alio non assumpto, aut assumpto solum ad breue tempus, aut ita vt iudicio boni viri dici non debeat habitum reliquisse: Secus si occultet Nau. c. 27. num. 231. contra Pan. in c. Deus, qui de vit. & hon. Cler. Sed. contra Nau. in sum. lib. 6. c. 8. à num. 54. vbi alios cit. docet dimittentem, aut occultantem ad breue tempus non incidere. etiam si id fiat gratia fornicandæ, aut eundi ad lupanar: aut ne

aut ne deprehensus in scelere cognoscatur: nec ubi ita occultaret, quin religiosus cognosceretur, saltem à familiaribus. Idem ubi supra num. 63. Cai. ver. excom. c. 61. Nec qui dimittit transendo ad aliam Religionem, secus si dimittat, vt alterius habitum assumat sine transitu Cai. ibidem Sanchez num. 63. cit. ad 71. V. Suar. de censur. disp. 23. sect. 4. à num. 26.

10 CAP. eod. Religiosus professus accedens ad quævis studia litterarum sine licentia obrepta sui Superioris, & maioris patris conuentus. Incidit qui accedit ad studia etiam alias permitta, vt Canonum, & Theologiae Anchar. in d. c. 2. num. 1. Silu. exc. 9. casu 25. num. 55. Cai. ven. Exc. num. 6. Nau. c. 27. num. 163. Non verò qui ad alium eiusdem ord. conuentum accedit, vbi sunt studia, Cai. ibidem Nec qui accedit ad studia eiusdem loci, in quo commoratur, & manet extra claustrum Sayr. de censur. lib. 3. c. 33. num. 20. In his enim duobus casibus sufficit licentia solius immediati superioris. Si tamen dare huiusmodi licentiam iuxta religionis constitutiones sit solius Generalis, aut Prouincialis, Suar. de censur. disp. 23. sect. 4. num. 37. putat, non incidere, qui accedit ad studia de licentia immediati superioris, & Conuentus. At Sanchez lib. 6. sum. c. 8. num. 79. contrarium probat, nisi bona fides excuset.

11 CAP. eod. Doctores scienter docentes leges, aut medicinam Religiosos, qui habitum reliquerunt, aut arroganter eos in scholis detinentes. Si doceant non relicto habitu, non incidunt in hanc, sed in aliam, quia scilicet participant in crimine, si secundo admittant Tolet. lib. 1. c. 39. num. 15. vers. Circa tertium, glo. inc. 2. cit. V. Sanchez ubi supra à num. 84.

12 CAP. VT PERICVLOSA eo. tit. & lib. Religiosus habitu personarum induens ad malum finem est excommunicatus. Vide Sayr. de censur. lib. 3. c. 33. exc. 3. Ang. exc. 7. casu 27. vbi additio. litera C. Suar. de censur. disp. 23. sect. 4.

13 CAP. FIN. DE IMM. Eccl. in 6. Excommunicantur Domini temporales, qui

subditis suis prohibent vendere clericis, aut ab ipsis emere, nec ipsis molant, aut panes coquant, aut alia obsequia exhibere presumant. Non ligantur, qui non subditis prohibent. Si statum fiat, aut præceptum, ne quis donare, vendere, aut alienare possit rem immobilem alicui, non subdito, aut non subeunti onera Communitatis, irritando homini donationes, &c. non ligantur statuentes hac censura, cum in huiusmodi statutis non fiat mentio de Ecclesijs, aut Ecclesiasticis personis, nec censeantur excludi personæ ecclesiasticæ, aut ecclesiæ, quominus illis donari aut vendi possit, sed extendatur huiusmodi statutum ad laicos alienæ iurisdictionis. Potest autem ecclesiasticus Iudex compellere illos, ad quos pertinet, vt declarent statum non habere locum quoad ecclesiam, & Ecclesiasticas personas Ang. exc. 7. casu 26. Silu. exc. 9. nu. 50. Suar. de censur. disp. 21. sect. 2. nu. 93. & alij relati à Sayr. de censur. lib. 3. c. 34. nu. 16. & seq.

14 CAP. VT INQUISITIONIS. De Hæret. in 6. Excommunicantur Domini temporales, Rectores locorum non obediētes Episcopis & Inquisitoribus, cum ab eis fuerint requisiti officium Inquisitionis, aut illis resistentes: aut de crimine hæresis cognoscentes: & qui in prædictis dederit auxiliū, & fauorem V. Sayr. lib. 3. c. 34. nu. 18.

15 C. Indemnitatebus parag Postremo de elect. in 6. Vocati ad dirigendas moniales in electionibus, & ponentes, vel nutriendes discordias inter ipsas. Extenditur etiam ad mulieres glo. ibi ver. 1.

16 Cap. Mulieres, de iudic. in 6. Iudex fingens casum, quo mulierem domi conueniat, est excommunicatus.

17 Cap. Quoniam, de immun. Eccl. in 6. Impedientes super causis, quæ ad forum ecclesiasticum de iure, vel consuetudine pertinent, literas à sede Apost. impetrari, vel super ipsis coram Ordinarijs, vel Delegatis Ecclesiasticis litigari. Nec absolui possunt, nisi Iudici impedito, & parti, quæ turbata fuerit in persecutione iniuris, de iniuria, damnis, expensis, & interesse prius fuerit satisfactum.

18 Cap. Pro humano, de homic. in 6.

Occidens, vel mandans occidi Christianum per assassinos. quamvis non sequatur effectus. Et receprans defendens, vel occultans huiusmodi assassinos. Per assassinos intellige non solum infideles, sed etiam Christianos, qui pro pecunia Christianum occidunt. Barbo ad c. Pro humani num. 24. Sayr. de censur. lib. 3. c. 34. num. 21. Gratian. discip. for c 598. num. 7. vbi alios refert. V. Silu. & Ang. ver. Assassinus Suar. de censur. disp. 23. sect. 4. num. 46.

19 CLEM. I. de sepult. Scienter præfumentes sepelire in Coemeterio tempore interdicti, præter clericos illum seruantes, & alios privilegiatos. Item sepelire publicè excommunicatos, aut nominatim interdictos, aut Vsurarios. Dicitur autem vsurarius manifestus, qui palam, & notoriè ad vsuram mutat: aut res suas ob dilata solutionem carius iusto pretio rigido manifestè vendit. Nau. c. 27. num. 280. V. Pan. vol. 2. cons. 22. Sepeliens nominatim interdictum, vel non interdictum tempore interdicti in casu à iure non permisso, intelligitur, si cum diuino officio est sepultus. Incidunt verò etiam aperientes sepulturam, vel fabricantes, vel fodientes terram; vel ponentes in sepulchro, vel portantes crucem, vel cereos, vel sanus, vel associantes honoris causa, vel propter amicitiam. Item Clerici facientes diuinum officium; vel non prohibentes, cum possunt. Anchar. in d. Clem. I. num. 10. De quo vide Sayr. lib. 3. c. 35. nu. 12. & seq. Suar. disp. 13. sect. 4. Et qui expleto officio circa sepulturam deponunt sanus in loco secreto. quæ omnia intelligenda esse etiam de publico Vsurario docent S. Ant. p. 3. tit. 24. c. 33. Silu. exc. 9. exc. 35. Sed Alter. lib. 1. disp. 14. c. 3. 10. I. censet non esse excommunicatos, qui lauant corpus excommunicati, qui illud vestibus induunt, qui sanus persequuntur, qui crucem, cereosq; ferunt, qui pulsant campanas, & similes operas præstant. Vsurarius, si ostenderit signa contritionis, & post mortem præstatio cautionis, non incidunt predicti S. Ant. vbi supra Silu. q. 13. Et interdictus, si poenituerit, potest in sacro se-

peliri, c. Is cui, de sent. exc. in 6. Dicitur autem in casibus à iure permisis propter clericos seruantes interdictum, quibus, eo tempore conceditur sepultura cum silentio, absq; campanarum pulsatione, & propter privilegiatos Silu. q. 8. Coemeterium intelligit Anchar. vbi supra nu. 4. alios referens benedictū ab Episcopo aliàs non prohiberi: sicut per coemeterium hic non intelligitur locus contiguus, & annexus, ac extensus pro sepultura sine consensu Episcopi V. Silu. vbi supra q. 3. Sepulti extra sacrum tempore interdicti, eo relaxato in locum sacrum transferendi sunt, si in morte poenituerint; & culpabiles non fuerint. Quare tempore localis interdicti, qui cum signis poenitentiae defuncti sunt, ab alijs separati sepeliendi sunt. hi enim soli ad locum sacrum transferendi Sayr. plurimis cit. de censur. lib. 5. c. 8. num. 27.

20 CLEM. I. De consang. & aff. Scienter contrahens cum consanguinea, vel affine in gradu prohibito, aut cum monialibus. Item religiosus, monialis, aut in sacris constitutus contrahens; & inter eos matrimonium scienter celebrantes. c. Si quis sacro 27. q. 1. Requiritur dolus; quare excusat ignorantia etiam crassa, & timor iustus. Nau. c. 27. nu. 14. I. Religiosum intelligit profectum regulam approbatam Silu. exc. 9. nu. 76. Non ligantur tamen contrahentes sponsalia licet prohibito matrimonio prohibeantur etiam sponsalia. per c. Cum quid prohibetur, & c. Cum quid vna via de reg. iur. in 6. quia hæc Clem. est poenalis, & eius verba hoc nõ important. glo. ibi, ver. cõtrahere, & ibi Barbo. num. 21. & seq. & alij plures ab eo cit.

21 CLEM. I. De Vsur. Officiales Communitarum facientes. Item scribentes, vel dictantes statuta super vsuris soluendis, non repetendis, aut non restituendis; vel secundum illa iudicantes; vel non delentes ea, si possunt, intra tres menses de libris; vel illa obseruantes. Non incurrunt statuentes, vt nullus accipiat pro vsura, nisi tantū quid pro viginti in mensem. Nau. c. 27. num. 143.

22 CLEM. CVPIDENTES. De pœnis. Suspensus ab officio prædicationis est ipso facto excommunicatus, si prædicet tecum

dam

Quia Anchar ibi Quia tamen hxc Clem. loquitur tantum de religiosis, qui suspensi sunt, quia scienter potestauerunt suis Conscientibus conscientiam facere de soluendis decimis, aut in suis sermonibus, aut alibi audientes à solutione decimarum retrahere præsumunt, & post dictam suspensionem prædicare præsumpserint, negligentia non purgata. id circò verius docet Dayr. de censur. lib. 3. c. 33. nu. 41. ad alia personarum, vel actionum genera nō extendi cum pœnæ sint restringendæ. Ea verò excommunicatio nō durat, purgata negligentia, id est postquam conscientia fuerint habita cōmoditate: sic etiā docent Nau. c. 27. nu. 45. Roder. de regul. ro. 2. q. 44. ar. 8. addens per multa privilegia iam sublatam esse pœnam. Id. Clem. Nisi religiosi requisiti fuerint à Parochis, in his tantum festiuitatibus, de quibus in d. Clem. non in alijs.

23 EXTRAV. VT PRÆLATORVM, & seq. De mai. & obed. inter com. Episcopus ad Curiam accedens, & ab ea recedens nō visitato Sum. Pontifice, & ab eo discedendi licentia non obrepta. Et illum scienter receptans, & ante receptionem non manifestans Sum. Pont. illum ad Urbem aduentum quando latenter, præsertim habitu transformato ad ad Curiam accedit.

24 CONC. TRID. Sess. 24. c. 6. De refor. matr. Excommunicantur raptores mulierum, eis consilium, aut fauorem dantes. V. ver. matrim. vers. Crimen.

25 TRID. VBI SVpra c. 9. Cogentes quouis modo directè, siue indirectè subditos minus libere matrimonium contrahere. Non comprehenduntur personæ priuatæ, sed tantum Domini temporales, & Magistratus Greg. XIII. ex Cong. sententia, & constat ex verbis Concilij. Roder. in sum. p. 1. c. 130. nu. 7. Molina de iust. trac. 2. disp. 176. Nec comprehenduntur Imperator, aut Reges, aut parentes Sanchez de matr. lib. 4. disp. 22. num. 10.

26 TRID. Sess. 25. De Regul. c. 5. Ingressientes septa monasterij monialium cuiuscumq; generis, conditionis, sexus, vel ætatis fuerint sine Episcopi, vel Superioris licentia in scriptis obtenta. Non includunt

infantes ante usum rationis, nec eos introducentes Nau. de regul. com. 4. num. 59. Sorb. ver. Ingressi monasteria, vers. Auertendum Azor. p. 1. lib. 13. c. 8. q. 5. Sanchez in sum. lib. 6. c. 116. num. 5. Nec Imperator, Imperatrix, Reges, Regina, eorumq; filij, & filia Sanchez num. 3. Nec foemina comitantes, si pauca sint, seniores, & bonæ famæ. Idem num. 6. Qui etiam ingredi possunt monasteria virorum. Idem c. 17. num. 5. Nec monialis eiusdem Ordinis, & habitus in duobus casibus. Primus quando iter agit, & illuc gratia hospitij accedit. Secundus quando est in aliqua peculiari domo ad sanitatem recuperandam, vultq; vel animi gratia, vel ut Moniales visitet, ingredi aliud sui ordinis, & habitus monasterium ibi existens. Ad tertium quando iter agens, nec habet illic monasterium sui Ordinis, vel si habet, ibi non recipitur, Nec domum habet, in qua commodè hospitari possit: tunc enim in monasterium diuersi ordinis, & habitus ingredi potest de licentia Superioris illius monasterij sanch. vbi supra nu. 10. Nec incidit malefactor, qui insequentibus ministris iustitiæ inueniendo portas monasterij apertas ingreditur Sanchez num. 59. Nec Medici, Barbitonsores, Confessarij Sacramenta ministraturi, quando repentina eorum necessitas occurrit; estq; periculum in mora, si Superiorum licentia in scriptis exspectetur. Idem nu. 59. Nau. vbi supra nu. 60. Roder. de regul. to. 1. q. 46. ar. 2. in fi. Azor. vbi supra q. 8. Dare autem hanc licentiam potest Episcopus, vel Superior in casibus necessarijs. Trid. vbi supra Episcopus quidem in monasterij sibi subiectis ordinario iure. In ijs quæ Sedi Apostolicæ immediate subiecta sunt, iure delegato. In monasterijs verò regularibus subiectis, spectat ad Superiorem Conuentus, cui illæ moniales subiectæ sunt: nisi è Superiore, aut constitutione ablata sit illi facultas. Sic Sanchez alijs cit. c. 16. cir. num. 13. & 15. Dare etiam potest Vicarius generalis, nisi ab Episcopo ablata illi sit facultas. Et Capitulum Sede vacante Idem num. 14. Et qui potest dare licentiam

XXX 2 ingre.

ingredi, potest ipse ingredi, vt alijs relatis docet idem Sanchez num. 25. Qui autem sint necessarij casus concedi hanc licentiam, fuse explicat idem c. 16. cit. tota q. 3. Nunc reseruata est hæc censura Summo Pontifici per Extrav. Clem. VIII. de qua supra. Ex c. Refer. num. 34. & reseruauerat etiam Greg. XIII. in Bulla incip. Vbigratia 1575.

27 TRIDENT. SES. 25. c. 18 de Regul. Sine iuxta causa impediens velum accipere, aut profiteri: Aut cogentes ingredi Monasterium, aut profiteri: quique auxilium, consilium, vel fauorem dederint: quique scientes non spontè ingredi, aut profiteri, quoquo modo eidem actui premissam consentiam, vel auctoritatem interposuerint. Nau. de reg. cons. 6. & seq. intelligit de cogente ad ingressum, etiam sine animo, vt habitum suscipiat per illa verba Ad ingrediendum, vel suscipiendum habitum. Sed verius docet Suar. de relig. to. 3. lib. 5. c. 9. num. 2. incurere tantum cogentes ad eum finem, vt habitum suscipiat, vel profiteatur. V. Sanchez in sum. lib. 4. c. 4. Sayr. Cla. Reg. lib. 1. c. 1. num. 27. Vbi quod non incidunt parentes suasionibus & præcibus impediens, ne filia ingrediatur, &c.

28 EXTRAV. PASTORALIS PII V. Regulares subornantes in electionibus prole, vel pro alijs cum reseruatione absolutionis. Sed per Greg. XIII. aboluunt Superiores. V. supra Simonia. num. 21.

29 EXTRAV. OMNI STUDIO Greg. XIII. Depingentes, inficientes, minio notantes, aut notari facientes Agnus Dei benedictos: aut illos venales proponentes. Hæc constitutio directe prohibita videtur Agnorum depictio, eorumque hæc depictorum venditio, quæ occasione picturæ fieri solebat Nam Agnus albi vendi consueuerunt, non vt facerent, sed ratione materiæ, vel potius laboris Suar. de relig. tract. 3. lib. 4. c. 14. num. 10. & 16.

30 EXTRAV. SED. APOST. Greg. XIV. moderatoria Bulle S. x. i. v. de abortu: Excommunicatur procurantes abortum siue per se, siue per alium. Item opem ferē-

tes, consilium; fauorem, potionem, vel alia cuiuscumque generis medicamenta scienter dantes: ac etiam scribentes literas priuatas, vel apochas: vel alijs verbis, aut signis iduerint, vel consulerint; si tamen fœtus sit animatus, & sequatur effectus. Et est reseruata Episcopo. Absoluunt autem Confessarij ad id specialiter deputati ab Ordinario V. Quarant. ver. Abort. Sayr. de cens. lib. 3. c. vlt. exc. 16. & infra ver. Irregul. ex desor illicita num. 2. & ver. Homic. num. 9. Incidit etiam Maritus, qui non contradicit Vxori dicenti se potionem sumere velle ad abortum. Roder. in Bull. cruc. parag. 9. num. 64.

31 Libellos infamatorios scribentes, aut recipientes contra instituta SS. Francisci, & Dominiici, sunt excommunicati. Bulla Ex alto relata à S. Ant. p. 3. tit. 24. c. 70. Tolet. lib. 1. c. 64. Salon. 2. 2. q. 72. ar. 2. Sayr. Cla. reg. lib. 12. c. 4. num. 10. & de censur. lib. 1. c. 9. num. 26.

Suspensio

V. Beneficium. Episcopus. Interdictum. Simonia.

1 EST prohibitio vsus officij, vel potestatis alicuius, vel Est censura Ecclesiastica, qua alicui personæ Ecclesiasticæ prohibetur exercitium sui officij vel beneficij Ecclesiastici in totum, vel in partem, ad tempus, vel in perpetuum à legē, siue à Iudice Nau. in man. c. 27. num. 157.

2 Plures suspensionem species videtur apud glo. in Clem. Cipientes de poen.

3 Suspensio, & Interdictum possunt incurri sine peccato mortali Cai. in sum. ver. suspensio, quod intelligit, quando imponuntur ab homine: nam si sit à iure requiritur pecc. mort. Sayr. lib. 4. c. 21. num. 9. & seq. Et quando imponitur ab homine propter veniale, debet esse leuis suspensio, sicut, & culpa Tolet. lib. 4. c. 45.

4 Com.

4. Communiter potest suspendere, qui excommunicare Silu. ver. Suspendio q. 2. Nau. vbi supra num. 159. Suar. alios referens c. 2. num. 5. Suspendi tamen non potest nisi persona Ecclesiastica, vt ex definitione patet.

5. Suspendus ab officio, non ideo à beneficio glo. cit. Nau. de homic. cons. 41. Tolet. lib. 1. c. 42. num. 5. Sanchez de matr. lib. 3. disp. 51. num. 12. Alter. to. 2. de susp. disp. 4. c. 3. & disp. 11. c. 5. q. 14. Nominè enim officij non comprehenditur Beneficium, nec è contra. Et in iure aliquando fit mentio de suspensione ab officio, aliquando à beneficio, aliquando ab utroque sunt enim tres species distinctæ, nec vna alteram includit Hugol. de censur. tab. 4. c. 6. parag. 3. Sayr. alios referens lib. 4. c. 5. num. 16. contra Couar. & alios, quos citat. de sponsal. p. 2. c. 6. in prin. num. 14. & Anchar. qui in Clem. 1. de reb. Eccl. non al. docet glo. cit. verum dicere in suspensione iuris, non autem in suspensione hominis. Si suspensio esset tam diuturna, vt tacitè, vel expresse haberet vim priuationis, putat Nau. vbi supra num. 16. ab utroque suspensum esse, sed minus verè; quantumq; enim diuturna semper tamen est suspensio, non priuatio Sayr. vbi supra num. 17. Differunt enim. Nam suspensio non amittit titulum, aut suspensionem sui beneficij; priuatio autem sic Pan. in c. Cum Vironen. de elect. num. 10. Sanchez de matr. lib. 3. disp. 51. Glo. in c. si. de recrip. ver. datur docet suspensum ab officio esse suspensum, etiam à beneficio, cum sit eius sequola, vt ex textu patet ibi, & officium propter quod beneficium Ecclesiasticum datur. Idem docet glo. in c. Cum quid, de reg. iur. in 6. V. Pan. in Clem. Cupientes de poen. & ibi glo. ver. sub. poena scirca si. Item glo. in extrau. Execrabilis lo. XXI. de præben. ver. suspendere.

6. Suspendus à beneficio administrare potest fructus beneficij, nò tamen percipere Silu. vbi sup. q. 5. Nisi ad honestà sustentatione, cù aliunde non habet Pan. vbi sup. Suspendus verò ab officio, hoc ipso quod di-

nis officijs interesse nequit, suspensus est à distributionibus, quæ dantur interessentibus; secus de fructibus præbendæ Nau. vbi supra. Si tamen assuit, quantumvis excommunicatus, & suspensus licet peccat assuet. Jo. lucratur distributiones, P. Nau. de rest. lib. 2. c. 2. num. 237. Sanchez de matr. lib. 3. disp. 51. nu. 12. Alter. vbi supra. disp. 11. c. 5. q. 4.

7. Suspendus ab officio, suspensus intelligitur ab omnibus officijs, quæ illi competunt, vel ratione ordinis, vel ratione Jurisdictionis, vel ratione administrationis Ecclesiæ. Pan. in c. Cù dilectus, de cõuet. Silu. vbi sup. q. 5. Sayr. c. 5. cir. initio. Suar. de censur. tota disp. 26. acta tamen tenent excepta abolutione, quæ necessariò requirit iurisdictionem in actu, qua priuatus est, quia est specialiter deuuciatus Suar. ibidem sect. 2. nu. 2. Amplia, vt etiam huiusmodi suspensus non habeat vocem in Capitulo, cum sit vnum ex Ecclesiasticis exercitijs, quæ prohibentur tali suspensio glo. in d. c. Cum dilectus, ver. à suspensio, vbi Pan. nu. 10. & Felina. in c. Apostolicæ de except. Limitat Sayr. vbi supra num. 12. Nisi vox illi competeret ratione beneficij; quia suspensus ab officio, non ideo à beneficio.

8. Suspendus à diuinis per mensem, si incipiat mensis Februarij bisextilis, poterit celebrare vltima die eius mensis glo. in c. Quæsiuit, ver. quasi de verb. sign. & in c. Si propter, de recrip. in 6. Silu. ver. etas q. 6. Ang. ver. bisext. & alij plures relati à Sanchez de matr. lib. 1. disp. 24. num. 18. limitans nisi suspensio sit per mensem Februarij, quia tunc illa dies accrescens fit verè dies Februarij V. Suar. vbi supra disp. 29. sect. 1. num. 8.

9. Suspendus ab vno, potest exercere aliud non anuexum Nau. c. 27. num. 169. Quare suspensus ab ordine inferiore est etiam à superiore, non è contra Argel. suspensio 3. num. 2. Silu. eo. q. 5. Intellige in his in quibus habent connectione; vt suspensus Sacerdotio est etiam ab Episcopatu, in ijs tamen actibus Episcopalibus quos extra Missæ Sacrificium efficere non potest; alias enim potest ordines conferre, &c. quia in his non habet subordinatio è cum

cum Sacerdotio, & probabile dicit Suar. disp. 26. sect. 4. num. 7. & seq. licet dica scōtrarium esse tuus. Et suspensus ab administratione, non ideo ab ordine Pan. in c. Si quorundam de solut. num. 3. Ang. vbi supra num. 7. Silu. q. 5. Et suspensus ab ordine Pontificali, actus iurisdictionis exercere potest; quia iurisdictionis distinguitur ab ordine Pontificali; nec ab eo pendet, glo. in c. Transmissam, ver. de talibus, & in c. Si celebrat, ver. iurisdictionibus, de cler. exc. Silu. vbi supra S. Th. suppl. 22. ar. 3. contra Pan. in d. c. si celebrat, & Ang. ver. Suspendio num. 2. Nominē autem Pontificalium intellige illa, quibus potest dici Pontifex, vt celebrare cum Mitra, & baculo; ordines conferre; Chaitmare, Virgines, & Ecclesias consecrare, & huiusmodi, glo. in extrau. 2. Io. XII. de elect.

10 Suspendus ab ingressu Ecclesiæ potest extra eam celebrare Ang. vbi supra num. 4. Nau. c. 25. num. 75. Couar. in c. Alma p. 2. parag. 1. num. 3. Felin. in c. Sacro, de sent. exc. num. 7. & in Ecclesia orare, dum diuina nō dicuntur Nau. vbi supra Couar. vers. Poterit tamen. Non efficitur tamen irregularis, si audiat diuina nō authorizando; sed tantum causa deuotionis, glo. in Clem. 2. de priuileg. ver. celebrati. V. infra Interdictum num. 13. & ver. Irreg. ex ord. abusu. num. 9.

11 Suspendio posita post legitimam appellationem nulla est Ang. vbi supra num. 10. Nau. c. 27. num. 159. Idem de interdicto Silu. vbi supra num. 3.

12 Suspendio ponitur, & tollitur quibusuis verbis id significantibus Ang. suspendio 4. num. 10. Nau. vbi supra num. 161.

13 Suspendio posita vsque ad certum tempus, vel donec aliquid fiat, postea expirat. Pan. in c. Exiuarum de forleg. num. 3. Nau. vbi supra vers. Sexto dico. In suspendione tamen donec satisfeceris, &c. opus est declaratione, quod sit satisfactum, glo. in Clem. Religiosi, ver. donec, de decim. Sed ante indiget absolutione, quā dare non potest Episcopus, licet non sit seruata; nisi cum lata est ob contumaciam; modo non pro delicto, a quo abluere

non potest Episcopus Toler. cum Pan. & glo. ibi cit. lib. 1. c. 47. num. 2. V. Suar. de censur. disp. 29. sect. 2. à num. 6.

14 Communicare in diuinis cum suspensio ab eis, & danuntiato mortale est: Nau. vbi supra num. 163. num. 9.

15 Sententia iudicis intēdentis suspendere ab omni beneficio extenditur vltra territorium c. Postulati de for. comp. vbi Pan. num. 7. asserens de com. & in c. Pastoralis parag. Verum, de appell. num. 21. contra glo. in d. c. Postulati. Sed Episcopus in cuius Diocesi sita sunt alia beneficia, exequitur, c. Postulati cit. V. Iudiciū num. 4.

16 Suspendus ab officio prædicandi, peccat, si prædicet; non tamen fit irregularis Ang. susp. 3. num. 3. Silu. eo. q. 5. Sayr. de censur. lib. 4. c. 16. num. 21. Roder. in sum. p. 2. c. 70. Nec audiendus est Nau. qui vbi supra num. 163. ver. 8. docet esse irregularem, ea ratione, quod sit actus peculiariter Diaconatus deputatus.

17 Suspendio simpliciter lata, nec limitata à beneficio, vel officio, intelligitur maior suspendio, & tunc ab omnibus suspendit Silu. q. 5. cit. circa fi. Henr. Boich. in c. Cum dilectus, de consuet. per. c. Cum bonæ de ara. & qual.

18 In suspendione à Iudice ob crimen, vel contumaciam requiritur, vt prius de crimine constet, citata parte, & propter contumaciam prius moneatur, & sententia ferri debet in scriptis inserta causa. Sayr. de censur. lib. 4. cap. 2. num. 3. & seqq. In delicto tamen notorio, vel in crimine probato, non est opus admonitione Toler. alijs cit. lib. 1. c. 45. num. 3.

19 Habens Episcopalem auctoritatem potest absoluerē a suspendione non reseruata; nisi esset pro peccato, à quo non potest absoluerē Silu. vbi supra q. 8. Ang. suspendio 4. num. 1. Nau. num. 162. Intellege de suspendione à iure. Nam si sit ab homine solus conditor; aut Superior; aut successor potest absoluerē; ibidem. Nunc verò ex Conc. Trid. sess. 24. c. 6 de refor. potest Episcopus in suspendionibus omnibus ex delicto occulto dispensare nisi illyd delictum.

delictum deductum sit ad forum contem-
tiosum. In quo tamen si reus ita se
defendat, etiam per falsos testes, ut per
sententiam liberetur, & innocens decla-
retur, potest Episcopus dispensare. cen-
setur enim tunc delictum occultum Sayr.
lib. 4. c. 17. num. 23. & lib. 7. c. 7. num.
12. V. ver. Occultum.

S V S P E N S I I P S O

I V R E.

V. Benedictio. Clericus. Excō-
refer. Ordo. Poena.
Simonia.

Clericus in sacris notorius con-
cubinaris, c. Nullus, & c. Pla-
cuit. dist. 32. donec poeniteat c. Si qui sunt
Præbyteri dist. 81. Couar in Clem. Si furio-
sus de homic. p. parag. 1. num. 5. Et si
interim ministrat, sit irregularis Azor. p. 3.
lib. 2. c. 6. not. 2. & extenditur ad Cle-
ricos in minoribus Nau. c. 25. num. 7. per
d. c. Si quis sunt. Sed contrarium proba-
bilis putat Alter. de suspens. disp. 15.
c. 2. ver. Ad quam difficultatem. No-
torium intellige, vel quando delictum
notum est in iudicio per confessionem, aut
per sententiam, aut per facti euidenciam,
quæ sine tergiversatione aliqua celari non
possit. c. si. de cohab. cler. & mul. Sunt
qui putant hanc suspensionem iam non esse
in usu, ut B. Med. in sum. lib. 1. c. 111.
parag. 8. Sor. in 4. disp. 1. q. 5. ar. 6. vers.
In contrarium autem, & alij. Quare di-
cunt huiusmodi concubinarium hodie esse
tantum suspendendum. Prior tamen sen-
tentia est iuri magis consona, & probabili-
or, ut futè probat Alter. loco cit. V. Conc.
Trid. sess. 25. c. 14. de refer. Suar. de cen-
sur. disp. 37. sect. 4. Hæc autem su-
spensio intelligitur ab officio, & beneficio,
ut multis probat. Alter. ibidem.

Ordinatus in sacris ante legitimam
ætatem, aut siue dimissorij, aut extra
tempora suspensus est ab executione or-
dinum Extrau. Pij II. Cum ex sacrorum
relata ad verbum a Sayro de censur. lib.
4. c. 24. num. 13. Intelligit autem etiam
ordinatū quatuor minor. Congreg. Conc.
Sed Mandos in reg. 24. q. 1. num. 6. siue
probat constitutione Pij II. non intelligi
de quatuor minoribus & idem docet Sayr.
vbi supra num. 12. Non comprehenditur
iniuriatus prima tonsura Suar. vbi supra sect.
2. num. 19. concedit Quarant. ver. Or-
do, vers. 2. Limita post Conc. Trid. si
ordinetur sine dimissorij, non autem
in alijs casibus. Et circa ordinatum ante
ætatem est reseruat Summo Pontifici
quoad ascensum ad alios ordines, c. Con-
sultationi de temp. ord. Et adueniente
ætate secundū aliquos cessat suspensio, & ip-
so facto restituitur. sic glo. in c. Vel non
est compos de temp. ord. & ibi Pan-
glo. in Clem. Generalem de æta & qual.
ver. anto. Sorb. ver. Ordines sacri pa-
rag. Item notandum secundū. At se-
cundum alios, etiam adueniente ætate
necessaria est absolutio. sic B. Med. vbi
supra Couar. parag. 1. c. num. 4. Qua-
rant. ver. Ordo, vers. colliguntur. Alter.
disp. 10. c. 1. vers. Ad rationem addu-
ctam. & alij quos refert Sayr. vbi supra
asserens sic in Curia praticari. Et hæc
videtur verior: quia ea suspensio est sim-
pliciter lata, & sine limitatione tempo-
ris, ut rectè aduertunt Alter. & Sayr.
cit. Fit autem irregularis, Ordine vien-
do, nisi vitatur: putans licere Nau. vbi
supra, & in c. Acceptam de rest. spol.
oppos. 8. num. 32. Couar. vbi supra
num. 4. Excusat autem ignorantia; nam
requiritur dolus per verbum, præsum-
pserit Nau. c. 27. num. 155. intellige
de ignorantia facti Suar. de censur. di-
sp. 31. sect. 1. num. 26. Alter. vbi su-
pra vers. si tractetur. Excusat etiam
bona fides Roder. in sum. lib. 1. c. 165.
num. 3. & de Regul. to. 3. q. 26. art.
14. At quia ordinatus est sub fide paren-
tum, asserentium illum in ætate legitimam
modo.

modò non exerceat ante ætatem, si ite-
rim cesset bona fides Nau. de temp. ord.
cons. 8. Immo secundum Roder. ar. 24.
cit. & in sum lib. 2. c. 16. num. 1. & leg.
Nec incurrit irregularitatem exercens celi-
sante bona fide, licet peccet mortuories,
quòties: quia hæc irregularitas contrahi-
tur propter suspensionem, quam quis in-
currat suscipiendo ordines ante ætatem,
cum mala fide, quæ hic in ipsa suspensione
defuit. Si delictum sit occultum, dispen-
sat Episcopus per Trid. sess. 24. c. Liceat
Nau. c. 27. num. 247. Sayr. vbi supra
num. 11. & lib. 7. c. 10. num. 36. Alter. vbi
supra, vers. Quòd si agamus. Roder. c.
165. cit. num. 3. alio qui spectat ad Sum.
Pont. Nau. c. 25. num. 70.

3. Ordinatus extra tempora non potest
ascendere ad superiores ordines, sine dispen-
satione Sum. Pont., & si ante dispensatio-
nem ministraverit in suscepto, cum sit in-
regularis, absoluti non potest, nisi ab eodem
Sum. Pont. Silu. ver. irregul. q. 10. Sayr.
alios referens lib. 4. c. 14. num. 21. Vide
Alter. vbi supra c. 2.

4. Ordinatus cum dimissorijs falsis, est
suspensus, quia habetur, ac si absq; dimis-
sorijs huiusmodi autem sunt, quæ furtim
impetrantur à Cancellario Episcopi. Qua-
rant. vbi supra vers. De poena Episcopi.

5. Ordinatus ad sacros sine titulo c. No-
minem, & c. Sanctorum dist. 70. quod in-
telligit Nau. de cons. cons. 12. q. 16. & de
temp. ord. cons. 46. si dolose fecit se ordi-
nari, non autem si bona fide, putans id sibi
licere. Verum Cong. Conc. declaravit, sic
ordinatum non esse suspensum: sed per
Concilium innouatas tantum esse poenas
c. Cum secundum, & c. Episcopus, de
præben. vt scilicet episcopus scienter ordi-
nans non habentem titulum teneatur de-
suo alere, donec beneficium conferat V.
Quarant. vbi supra, vers. Quia hæc consi-
tutio, Sayr. c. 14. num. 16. Priorem sen-
tentiam vt veriorē amplectitur Alter. vbi
supra c. 3. addens, Decretum Congreg. in-
telligendum esse, quando solus ordinans
est in culpa, vt quis ordinetur sine titulo,
quia illum promouet, quem scis nullum

habere titulū. Ordinatus ad Subdiaconatum
sine titulo & absolutus à suspensione, quæ id eo
contraxit, non potest ad Superiores ascen-
dere sine nouo titulo beneficii, aut patrimo-
niali, alioqui in eandem suspensionem incurrit.
Iura enim simpliciter prohibent, ne quis
aliter promoueatur ad sacros Trid. sess. 21.
c. 2. Nec vnus Ordo tribuit ius ad susci-
piendum alium Ordinem, non seruatis de
iure requisitis Alter. de suspens. disp. 10. c.
3. in fine

6. Nuptias secundas benedicens non
est ipso iure suspensus, sed venit suspen-
dendus, c. 1. de sec. nup. vbi videtur Epi-
scopus Capellanum suspendere, & mitte-
re ad Sed. Apost. Sic interpretantur Pan-
sidesim. Couar. in 4. p. 2. c. 8. par. 17.
num. 2. & alij quos refert, & sequitur
Sayr. lib. 4. c. 15. num. 4. Sanchez de
matr. lib. 7. disp. 82. q. vlt. Obligatio-
nem tamen illam mittendi ad Sed. Ap. su-
blatam esse per quandam extral. lo. XXII.
dictam q. poenam arbitriam esse docent
Couar. Sayr. cit. & Alter. de susp. disp.
11. c. 4. d. 1. & Ang. citato Io. And. ver.
Nuptia, dicit poenam suspensionis, & mit-
tendi ad Sed. Ap. intelligi contra benedi-
centes nuptias, viuenti altero conjugē,
& Silu. ver. Nuptia, dicens, distare non
posse; asserit intelligendum esse, quando
sunt secundæ nuptiæ ex parte vtriusque, vel
ex parte mulieris tantum, Alter. tamen
vbi supra asserens de com. docet absolute
incurrere suspensionem à benedicente secun-
das nuptias etiam | dissoluto primo matri-
monio, V. ver. Benedictio num. 10.

7. Sacerdos etiam regularis, qui sine
legitima licentia matrimonio coniungit, aut
aut benedicit sponso suspenso est, donec
absoluitur ab Ordinario parochi illorum
Trid. sess. 24. c. 1. de refor. matr. Næc au-
tem suspensio, licet videatur tantum ab
officio, tutius tamen est, vt se credat etiam
à beneficio suspensum Sayr. lib. 4. c. 15.
num. 10. Contrarium tamen docet Al-
ter disp. 11. c. 5. q. 4. Excusata tamen
ignorantia etiam crassa, modò non sit
supina, per illa verba Concil. ausus fuerit
Alter. vbi supra vers. Hoc autem quòd di-

xi. Non includitur verò non Parochus, qui licentiam dat assistendi; Nec Diaconus, aut Subdiaconus, secundum eundem.

q. 2.
8 Ordinatus scienter à Simoniacis est suspensus, c. Si quis à Simoniacis, & seq. 3. q. 1. & c. Per tuas. 2. de simon. Intellige de simoniaco notorio, glo. in d. c. si quis; modò non commiserit simoniam in sua consecratione. hic enim quamvis occultus, vitandus est quare non potest subditus ab eo ordinem recipere Alter. vbi supra dub. 2.

9 Ordinatus Simoniacè est suspensus ab Ordine Extr. 2. de simon. Pan. in c. De simoniaciè eo. tit. Nisi ignorauerit simoniam Nau. c. 25. num. 68. & com. aut contradixerit, c. Scut. eo. requirit enim propria secundum Nau. cit. Nec sufficit ratificare post factum, licet enim tunc peccet mort. non tamen incurrit suspensionem Sayr. alios referens lib. 4. c. 14. nu. 6. Non est autem suspensus à iurisdictione, sed tantum ab executione ordinum Silu. ver. suspensio q. 7. Postremo dixit V. in Bulla, quæ incipit Sanctum, & Salutare, non tantum ab ordinis susceptu executione sed etiam ab omni spe ascendendi ad alios Superiores ordines perpetuò suspendit. & si ita suspensus in eis ministraverit, etiam si minores sint, sic irregularis, nec dispensari potest à sacra Penitentiaria, sed à solo Papa, licet crimen occultum sit. Ordinans verò à quorumcumque ordinum, etiam tonsuræ, & executione omnium munerum Pontificalium eo ipso suspensus est. & ab Ecclesiæ ingressu interdictus. Et, si spreta huiusmodi suspensione, & interdicto, in prædictis se ingerat, etiam à regimine, & administratione lux Ecclesiæ, & Monasterij, & à perceptione fractum mensæ eiusdem, & aliorum beneficiorum obtentorum; nec absolui, dispensari possit nisi à Papa, etiam in occultis, & hanc Bullam quoad Simoniacè ordinantes, & ordinatus confirmavit Clem. VIII. in Bulla incip. Ad Rom. Pont. Notandum vero nec Episcopum vigore Concil. Trid.

sess. 24. c. 6. Nec Praelatos regulares vigore quorumcumque privilegiorum posse cum prædictis dispensare, Sayr. lib. 4. c. 17. in fi. Notandum Secundo non incidere in dictas pœnas nisi committentes Simoniam, i cum ipso ordinante. quare non incidit, qui aliquid dat mediatori, si ipse mediator non fuit, vt Simonia inter ipso's principales committeretur. Si ratione impedimenti, non est recursus ad Papam, potest Episcopus absolvere Sanchez de matr. lib. 2. disp. 40. num. 3. V. Suar. de relig. to. 1. lib. 4. c. 41. num. 9. Azor. p. 3. lib. 12. c. 20. q. 1.

10 Ordinatus ab hæretico, aut schismatico suspensus est c. Propter. parag. Verum, vers. Hæc de malis disp. 32. cap. 1. & 2. de schism. glo. in d. c. ver. iustitias. Item de excommunicato, interdicto, suspensio, degradatio afferunt Ang. ver. Suspendio calu. 1. Silu. ver. Iræge. l. q. 7. Alter. de susp. disp. 9. c. 2. Intellige si sint denuntiati Nau. c. 25. num. 241. vers. 4. Excusat autem ignorantia probabilis Alter. vbi supra, & tunc dispensat Episcopus alius Couar. in c. Alma. p. 1. parag. 6. num. 6. Iterum; donec ignorantia durat, exercere potest actus ordinarij sic susceptorum: illa verò cessante, abstinere debet, quolq; obineat dispensationem Sayr. lib. 4. c. 14. num. 1.

11 Simoniacus in beneficio sum. Inn. in c. Tanta de simon. Nau. c. 23. num. 111. & de simon. cons. 91. num. 4. non est ipso iure suspensus. At secundum alios est suspensus sic S. Tho. 2. q. 100. ar. 6. ad 1. & ibi Cai. 60. de iust. lib. 9. q. 8. ar. 1. ad 1. Silu. ver. suspensio q. 7. vers. 2. qui tamen id ita intelligunt, vt Simoniacus occultus; id est si non constet per sententiam, vel facti euentum, aut conf. Bionem iudicam, sit suspensus tantum quoad se; at quoad alios suspendendus: vnde resignatio beneficio sic acquisito, post penitentiam potest vi ordine suo, Si verò est manifestus est suspensus etiam quoad alios: quare etiam resignatio beneficio eget dispensatione. An verò sit suspensus tantum a beneficio simoniacè adeptus, an etiam ab alijs omnibus sic adeptus Ang. Simonia.

6. parag. 2 Silu. ver. suspensio parag. 7. Pan. in c. Tanta num. 5, & in c. Per tuas 2. num. 4 de Simon. docent esse suspensum quoad beneficium simoniacè habitum, & alia etiam habenda. Ar Alter. de suspens. disp. 15. c. 5. valde probabile dicit esse suspensum tantum quoad beneficium simoniacè adeptum V. Bullam Clem. VIII. cit. S yr lib. 7. c. 11. num. 19. Suar. de Relig. tract. 3. lib. 4. c. 56. num. 19. vbi docet nullam incurri suspensionem, sed tantum priuationem beneficij simoniacè obsteni.

12 Ordinans inuitum suspensus est per annum à celebratione missæ c. 1. dist. 74. Nisi ille habeat beneficium requirens illum ordinem: potest enim tunc iuridicè cogi vel ad ordinem vel ad resignationem. c. Quæris à nobis, de æta. & qual. Item ordinans illiteratum: aut non subditum sine licentia: aut conferens primam tonsuram infanti, idest minori septem annorum, suspensus est à collatione illius ordinis c. fi. de temp. ord. in 6. Item ordinans alienum, cuius mores, & probitas Ordinarij sui testimonio non commendantur, suspensus est per annum à collatione ordinum: & sic ordinatus suspensus est ad arbitrium p. oprij ordinarij Trid. sess. 23. c. 8. de refor. Nec sufficit esse personam cognitam, eiusq; qualitates supponi; requiruntur enim huiusmodi litteræ p. forma Quarant. ver. Ordo, ver. Amplia hanc extrau. V. Pan. in c. Fraternalitatis de cler. non resid. V. supra ver. Ordo num. 62. Item ordinans in aliena Dioecesi sine licentia suspensus est ipse, & sic ordinatus & Pontificalia in aliena Dioecesi exercens Trid. sess. 6. c. fi.

13 Ordinatus per saltum suspensus est ab ordine suscepto, donec prætermisum ordinem suscipiat, c. Sollicitudo dist. 52. & c. vii. de cler. per salt. prom. Si non ministravit, potest Episcopus ex causa dispensare Trid. sess. 24. c. 14. de refor. Si verò ministravit, siquidem scienter, solus Papa dispensat, vt ascendat, Episcopus verò, vt in suscepto ministret Nau. c. 27. num. 242.

Sayr. lib. 7. c. 16. num. 49. Si autem ignoranter, Episcopus dispensat etiam, vt ascendat Nau. cit. cuius contrarium docent Silu. ver. Irreg. q. 11. in fi. Maiol. de irreg. lib. 4. c. 12. num. 2. quia Trid. absolutè dicit, Episcopus dispensare non posse cum promotis per saltum, si ante dispensationem ministravit. Si tamen delictum sit occultum dispensat Episcopus, licet ministraverit Tolet. lib. 1. c. 51. num. 10. V. Suar. de censur. disp. 31. sect. 1. à num. 44.

14 Ordinatus furuiuè suspensus est. Et, si erat prohibitus sub excommunicatione, solus Papa dispensat, vt ascendat; alioqui Episcopus, toto tit. de eo qui furt. ord. lusc. Et, si fiat religiosus, dispensat Episcopus; vel Abbas, quando fuit prohibitus sub excom. Dicitur autem furari ordines, qui sine conscientia, & voluntate Episcopi ordinantis non admissus, nec vocatus se ingerit cum alijs ordinandis: vel qui usurpato nomine alterius examinatus, & approbatus, illius locum occupat: vel qui sub nomine suo facit alium examinare, & approbare, & ipse postea proprio nomine vocatus ad ordines accedit Suar. vbi supra disp. 42. sect. 3. num. 5. tenet tamen ordinatus, licet Episcopus in generali prætestetur, se non intendere ordinare Sayr. de censur. lib. 7. c. 10. num. 38: V. Ordo num. 60.

15 Clericus celebrans, aut celebrari faciens in loco interdicto à iure, vel ab homine, suspensus est ab ingressu Ecclesiæ, quousq; satisfaciatur ad arbitrium eius, cuius sententiam contempsit. c. Episcoporum de priuil. in 6.

16 Clericus virgata, aut paruta veste publicè viens sine causa rationabili suspensus est per sex menses à perceptione fructuum beneficiorum, quæ obtinet. Dignitatem verò, Personarum, aut curam animarum obtinens à fructuum perceptione per annum. Alij verò Sacerdotes, & religiosi per idem tempus sunt inhabiles ad obtinenda, Clem. II. de vit. & hon. cler. quam innotuit, & ampliat Conc. Trid. sess. 14. c. 6. de refor.

17 Præsumens in Concione populari,

vbi

ubi est virorum, & mulierum multitudo, de Conceptione B.V. in alterutram partem disputare, asserendo propriam sententiam rationibus, & auctoritatibus, & contrariam refellendo. Vel vulgari sermone scribere, vel dictare; si in sacris sit, suspensus est à diuinis, & omni gradu Dignitatis priuatus, & ad eadem, & similia perpetuò inhabilis, solusque Papa dispensat Bulla Pij V. Quam Paulus V. 31. Aug. 1617. innouando sub eisdem censuris, & pœnis præcipit, ne quis audeat in publicis concionibus, lectionibus, conclusionibus, & alijs quibuscumque actibus publicis asserere, quòd B. M. fuerit concepta cum peccato originali. In reliquis alteram opinionem in eisdem statu, & terminis relinquens, in quibus de præsentibus reperitur, præterquam quoad supra disposita. Volens nihilominus, & sub eisdem censuris, & pœnis præcipiens quod asserentes B. V. fuisse conceptam sine peccato originali, contrariam in prædictis publicis actibus non impugnent, nec de ea aliquo modo agant, seu tractent. Postremò Greg. XV. 24. Maij 1621. volens omnium prædecessorum suorum constitutiones hac de re editas firmas, & illibatas remanere, ac exactè obseruari, ampliauit, & extendit etiam ad priuata colloquia, & scripta, præcipiens, ne de cetero, donec aliter à Sede Ap. fuerit ordinatum, neque etiam in sermonibus, & scriptis priuatis quis audeat asserere, quod eadem B. V. fuerit concepta cum peccato originali, nec de hac opinione affirmatiua aliquo modo agant, seu tractent, nisi ex speciali indulto Sed. Ap. Non intendens tamen affirmatiuam opinionem reprobare, nec ei aliquod præiudicium asserere. Præcipit insuper omnibus, & singulis personis Ecclesiasticis tam Secularibus, quam Regularibus, vt in Sacrosanto Missæ sacrificio, ac diuino officio celebrandis, tam publice, quem priuatum, non alio quam conceptionis nomine vti debeant. Contrafacientes, quicumque sint, ab Episcopis, & Prælatiis, Superioribus, alijsque loco-

rum Ordinarijs, & Inquisitoribus puniri possint.

18 Scienter sepeliens notorium Vsurarium suspensus est ad arbitrium Episcopi c. Quia in omnibus de Vsur.

19 Contrahens matrimonium de præsentibus, & ante carnis copulam se faciens ad sacros ordinari aliter, quàm à sacris canon. concedatur, licet characterem suscipiat, est tamen suspensus, ita vt nec post mortem vxoris possit in suscepto ministrare, nec ad alios ascendere; nec officium aut beneficium Ecclesiasticum obtinere: matrimonium tamen sic contractum non dissoluitur, nisi in aliqua ex approbatis religionibus profiteatur. Extrau. Antiquæ Io. XXII. de voto.

20 Ordinatus in sacris ad titulum Patrochialis, quam ante legitimam ætatem obtinuit, non est suspensus per Extrau. Cum ex sacrorum Pij II. Nau. de temp. ordin. consil. 14.

21 Alienantes bona Ecclesiarum, monasteriorum, & aliorum locorum, &c. Item insecudantes, locantes in perpetuum, in Emphyteusim dantes, &c. Et bona sic alienata recipientes suspensi sunt Clem. I. de reb. Eccl. non al. Et nomine immobilem veniunt etiam arbores, licet infructuosæ, quas incidere non licet, nisi in sylua cædua, nemore, &c. quæ per incisionem sunt in fructu & renascuntur. Et nisi ex incisione huiusmodi arborum fundus fieret fructuosior, vt quia inciduntur arbores opacæ, & quæ vmbra summam efficiunt, nocentque arboribus, & fructibus aliarum: Vel quando inciduntur arbores vetustæ, ac corruptæ, vel non fructiferæ, vt in earum locum alia vtilis substituantur Quarant. ver. alienatio num. 33. Immo huiusmodi alienantes excommunicati sunt, nisi euident vtilitas, & necessitas Ecclesiæ adf. Extrau. Ambitiosa eo. tit. Aut nili res locata sit modica Ricc. p. 2. decis. 163. Alienari etiam non possunt res mobiles quæ seruando seruari possunt, vt auri, argenti, gemmæ, vel huiusmodi rei pretiosæ. Secus de his, quæ seruari non possunt vt quæ triennio durate nequeunt glo. in

l. 1. & l. Vna C. si aduersus Vſucap. & conſtat ex Extrau. Ambitioſæ cit vbi Barboſ. alios referens, quod ea dicuntur ſeruari non poſſe, quæ triennio non durant, vel vſu conſumuntur. Niſi ſint res mobiles prærioſæ, quæ immobilibus æquiparantur Quarant. ver. alienatio num. 38. Religioſis conceditur cum vtilitate, & neceſſitate, &c. ſi præcedant tres tractatus, & expreſſus conſenſus maioris partis Capituli. ibidem Adde nunc, & licentia Sacre Congreg. ſuper regul. Ex Decreto Urbani VIII. quo prohibetur alienatio ſine aſſenſu Apoſt. ſub poena priuationis omnium officiorum, obſentorum, & obtinendorum, & vocis actiuar, & paſſiuar, ac perpetuæ inhabilitatis ad illa in poſterum obtinenda, quam ipſo facto incurrant abiq; alia declaratione, & huiusmodi alienationes nullæ, & irritæ ſunt præter poenas in dicta Extrau. Ambitioſæ contentas. Si tamen poſtea adhibeantur ſolemnitates, & ratiſicetur alienatio, valet c. Cum vos, de his, quæ ſunt à Præſlato. De quo Rodoan. in trac. de reb. eccl. non al. cap. De alien. facta cauſa neceſſitatis in ſi. Corlett. in ſuis ſingul. ver. Pupillus, & plura quæ congerit Villagut. de reb. Eccl. malè al. lib. 2. c. 5. Nau. de iurepatr. cons. 7. Rota coram Card. Mantica dec. 201. vbi num. 2. quod in conditione rei eccleſiæ quæ non adhibita etiã ſolemnitate requiſita, fauore Eccleſiæ ſuſtinetur, ſi velit eam ratam habere Nec emptor dicere poteſt contra-ctum nullum. Intellige ſi venditio fuit facta ſaluo beneplacito Ap. nec alias, &c. ſi poſtea fuit obtentum. Cauſæ alienandi ſunt prima neceſſitas, c. Ad noſtram de reb. Eccl. non alien. c. ſi. 12. q. 2. Hanc autem intellige, quando v. g. debita vrgent, & ex fructibus bonorum monaſterij, & ex mobilibus, quæ ſeru non poſſunt, & ex alijs rebus minus fructuoſis ſoluere non poſſunt. Secunda vtilitas c. fugiui eo. tit. vel magna incommoditas, vt quia res alienanda eſt magis damnola, quam vtilis. Ad vtilitatem verò docet Card. Clem. 1. de reb. Eccl. non alie. non requiri, vt rei venditæ pretium conuertatur in rem perpetuo duraturam, ſed ſatis eſſe, ſi

inde Eccleſia percipiat redditum maiorem, vel certè parem, aut minorem, ſed commodiorem. Idem docent Silu. ver. alienatio q. 26. Azor. p. 2. lib. 9. c. 2. q. 8. Id tamen videtur contra c. Vt ſuper, parag. Poſſeſſiones de reb. eccl. non al. ibi, Pro alijs vtilioribus, vbi Barboſ. docet, alienari poſſe cauſa maioris vtilitatis, quia Eccleſia reciperet rem meliorem. V. Quarant. ver. alienatio num. 12. Glo. verò. ad Inſt. can. Lanzelotti lib. 2. tit. 17. parag. 1. ver. vtilitate, tenet Eccleſiam eo ipſo factam eſſe locupletorem, quod non eſt damnificata per l. in Pupillo ff. de ſolut. & Pan. in d. c. Vt ſuper in ſi. dicit ſatis eſſe quod Eccleſia non deterioretur.

2. Tertia cauſa alienandi eſt Pietas, vt pro redemptione captiuorum V. c. Hoc ius 10. q. 2. vbi habes qualis debeat eſſe tractatus in huiusmodi alienatione & c. Sine exceptione 12. q. 2. Roder. de regul. to. 1. q. 27. ar. 2. & ſupra ver. alie num. Tam alienans, quam emens, niſi ſtaim reſtituant excommunicantur: immo etiã ſubſcribentes Clerici, c. Si quis præſbyterorum de reb. eccl. non al. V. Locatio num. 3. Molin. de iuſt. trac. 2. diſp. 468. & Silu. ver. alienatio q. 26. Quarant. vbi ſupra vbi variè limitat, & ampliãt dictam Extrau. Conſect. in ſum: priuil. ut. 9. c. 1. & 2.

3. An alienari poſſit ſine ſolemnitate res immobilis, quæ peruenerit ad Eccleſiam, & quæ erat obligata creditoribus, duas opinionones refert Quarant. vbi ſupra num. 36.

4. Superiores regularium, eorumq; religioſi cuiuſuis ordinis introducere, aut admittere præſentes in ſuis monaſterijs mulieres cuiuſuis ſtatus, ſuſpenſi ſunt à diuiniſ, & priuati officijs, quæ obtinent, & inhabiles in poſterum ad illa, & alia obrinenda ipſo facto, ſine alia declaratione. Fius V. in Conſtit. incip. Regularium 1566. iuncta declaratione ſimmediatè ſeq. ii. cip. Decet. V. Exco. n. referu. num. 30. & vcr.

ver. Irreg. ex ordin. abusu. num. 6. & Sorb. ad collector. ver. Ingressi monast. vers. Dico 4.

25 Eligentes scienter suspensi sunt pro ea vice à potestate eligendi, quam recu- perant in secunda electione, & à benefi- cijs Ecclesiasticis per triennium, c. Cum in cunctis parag. fi. & c. Cum Vintonienus de elect. vbi Pan. possunt tamen admitti ad Electionem ab his, ad quos deuoluta est potestas eligendi glo. in c. Cum Vintonien. de elect. Eligat autem scienter indignum, quem etiam sola sacramentali Confessio- ne talem esse nouit, secundum Nau. in c. Sacerdos, de poenit. d. 6. num. 14. 6. Alij tamen rectius negant, vt S. Ant. p. 3. tit. 17. c. 12. parag. 1. & apud ipsum Palud. Sanchez de matr. lib. 3. disp. 16. num. 6. in fi. Roder. de regul. to. 2. q. 53. ar. 3. Suar. to. 4. disp. 33. sect. 7. num. 2. Nau. sententiam conce- dens, vbi suffragia non sunt publica. fateretur tamen probabilius esse non peccare eligentem dignum publica scientia. licet per confessionem sciat, esse indignum: quia propter reueren- tiam sacramenti potest non vi illa scientia. Comprahenduntur hac sus- pensione soli clerici, scienter eligen- tes indignum in Episcopum, aut alia beneficia Ecclesiastica curata, & non quomodocumque indignum, sed tan- tum quoad conditiones, & qualitates d. c. Cum in cunctis requisitas. Suspen- sio verò hæc non est ab omnibus benefi- cijs, sed ab illis tantum, quæ ille retinet in illa Ecclesia, ad quam facta fuit electio. Nec habet locum contra eligentes indignum in omnibus electio- nibus. Nam locum non habet in Car- dinalibus eligentibus Papam. Secun- do quando eligitur Prælati Episcopo inferior: Tertio in nominationibus, & præsentationibus Alter. de suspens. disp. 13. c. 1. Sayr. alios referens de censur. lib. 4. c. 15. num. 11. V. Sanchez de matr. lib. 3. disp. 16.

26 Beneficiorum collatores admitten- tes eorum resignationes vltra casus à iure

concessos suspensi sunt à collatione, ele- ctione, præsentatione, confirmatione, & institutione. Item officia, & beneficia huiusmodi recipientes. Quod si huius- modi collatores sint Capitula, & Conuen- tus, suspenduntur à diuinis, si post pri- mam suspensionem exercuerint dictos actus, sibi prohibitos Pius V. Quanta Ec- clesie Dei an. 1568. apud Quarant. ver. Benef. resignat.

27 Excommunicans si re scriptura, & causa in ea non inserta, & ommissa præuia monitione est suspensus per mensem ab ingressu Ecclesie, & diuinorum officiorum participatione, ita vt si interim exerceat actum ordinis, fiat irregularis à solo Papa dispensabilis, c. Cum medicinalis, de sent. exc. in 6. Non ligantur tamen Episcopi, & Superiores Prælati iuxta c. Quam periculosum eo. tit. & lib. Nec Præ- lati regulares, secundum Felin. in c. Sacro eo. tit. licet Ang. excom. 2. parag. 3. con- trarium sentiat.

28 Superiores religionum, qui vnicuique monasterio maiorem religiosorum nume- rum prefigere præsumunt, quam vt ex pro- prijs redditibus, consuetudine elemosy- nis alij possunt, priuationis officiorum, & vocis actiue, ac passiuæ, ac ad om- nialium religionis officia, & gradus in- habilitalis perpetuam poenam ipso sac- to incurrunt Paulus V. 4 Dec. 1605. apud Quarant. ver. Monasteria V. Conc. Trid. sess. 25. c. 3. de regul. c. vn. parag. Sanè, de sta. reg. in 6. Tot enim po- nendi sunt in Ecclesijs, quot ex earum fructibus possunt commodè sustentari, glo. in c. Cum M. ferrar. de constit. c. Quoniam de vit. & hon. cler. & idem postremo præcipit Cong. Conc. de mandato Urbani VIII. Addens, vt Ge- nerales, vel Prouinciales intrasines Ita- liæ, & Insularum adiacentium, adhi- bitis duobus, aut tribus regularibus sui ordinis probatoribus, recognoscat red- ditus omnes, & consuetas elemosynas & obventiones tam communes monasterio- rum, quem etiam singularibus personis per- missas in communem vsum deinceps

conferendas, ijs detractis, quæ reparat—
 õiones, grandines, &c. consueverint ab—
 forbere, eaque omnia in scriptis Conuen—
 tus cuiusq; Superior in proximo Capitulo
 generali, vel prouinciali coram tribus Iu—
 dicibus ab ipso Generali, vel Prouinciali
 Capitulo deligendis proponat, qui com—
 putatis huiusmodi redditibus, & Eleemo—
 synis, & honoribus detractis, examinent
 quot Religiosi connumeratis laicis, alijsq;
 feruentibus iuxta proprii instituti morem,
 victum, vestitum, & medicinalia in com—
 muni habentes competenter valeant sustē—
 tati. Teneanturque ipsi Superiores infra
 annum à proximo Capitulo Generali, vel
 Prouinciali omnia hæc Capitulariter gesta
 in autentica formam redacta ad ipsam
 Sacram Congreg. singuli mittere; nume—
 rumq; familiarum cuiusq; Conuentus, &c. hu—
 iusmodi Capituli Generalis, vel sententia
 præfinitum, quam augere non possint e—
 riam auctis redditibus sine licentia ipsius
 Sacre Cong. sub pœnis supradictis. De—
 inceps verò nulla loca recipi possint, nisi
 ubi duodecim Religiosi ex redditibus, &
 cõsuetis elemosynis detractis omnibus vt
 supra detrahendis, competenter sustentari
 valeant; alioqui Ordinarij loci Visitationi,
 correctioni, & omnimodæ iurisdictioni
 subiaceant, vt ex eius Decreto 21 Iunij
 an. 1625.

29 Clerici regulares, qui ante pro—
 fessionem factam ad Sacros ordines pro—
 mouentur, ipso facto suspensi sunt, & ita
 susceptorum ordinum actus exercendo fi—
 unt irregulares Pius V. in extr. Roman. Põr.
 ibid. Oct. 1568. quæ habet locum in
 nulliter professis Rota in vna Vigellen. Ca—
 non. coram Blanchetto.

30 Sodomiam etiam occultam, etiã
 peracta poenitentia, ipso iure suspensum
 esse, docet Alter. de susp. 15. c. 3. asse—
 rens de com. Quia tamen nullo iuris ca—
 non. textu aptè confirmari potest; ideo alij
 putant solum Sodomiam publicam esse
 suspensum. Sic Nau. in man. c. 27. num.
 248. & seq. Sayr. alios referens de censur.
 lib. 7. c. 12. à nu. 12. Sed hoc etiam im—
 probant Suar. de censur. disp. 31. num. 19.

& seq. cum in iure antiquo huic vitio nul—
 la pœna imposita esse videatur ipso facto.
 Extat contra hoc detestandum vitium Bul—
 la Pij V. qua omnes, & quicumque præ—
 sbyteri, & alij Clerici Sæculares, & Regu—
 lares cuiuscumq; gradus, & Dignitatis tam
 diu nefas exercent omni priuilegio Cle—
 ricali, omniq; officio, & dignitate, & be—
 neficio Ecclesiastico ipso facto priuantur
 ita quod per Iudicem Ecclesiasticum de—
 gradati potestati sæculari statim tradan—
 tur. Pro quo nota primò ex Suar. loc. cit.
 hanc constitutionem non legare laicos.
 Secundo dictam pœnam esse irregulãri—
 tatem, non suspensionem. Tertio non ob—
 ligare ante Iudicis sententiam criminis de—
 clarationem. Quarto, ex Nau. & Sayr.
 loc. cit. Comprehendere tantum illud vi—
 tium exercentes, quod in rigore illum si—
 gnificat, qui frequenter, & quasi ex con—
 suetudine ita operatur, vt prudentis arbitrio
 dici possit exercens illum actum. Sed con—
 trarium multis probat Alter. vbi supra.
 Quintò necessarium esse ad hanc pœnam
 incurrẽdã, vt peccatũ illud sit in propria
 sua specie consummatũ. V. addit. ad Quarant.
 ver. Sodomia & Ricc. p. 2. decis. 85.

31 Clebrans in Ecclesia polluta semi—
 ne vel sanguine, non est suspensus licet pec—
 cet mortaliter. nec aliam pœnam incurrit.
 Suar. to. 3. disp. 81. sect. 4. vers. Sed
 quæret aliquis Alter. to. 2. disp. 3. de
 interd. c. 3. Sayr. plures referens de cens.
 lib. 5. c. 14. num. 36. Azor. p. 2. lib. 9. c.
 5. q. 6. Vide ver. Ecclesia. num. 8. & seqq.
 32 Episcopus concubiniarius, si à Pro—
 uinciali Synodo admonitus, se non emen—
 dauerit, ipso facto suspensus est Conc. Trid.
 sess. 25. c. 14. de refor. Quæ suspensio cum
 absolutè feratur sine limitatione temporis,
 officij, aut beneficij, omnia complectitur.
 Suar. de censur. disp. 31. num. 24.

33 Examinatores ad parochiales ali—
 quid accipientes pro examine, sunt Si—
 moniaci. De quo vide ver. Simonia
 num. 12. Trid. sess. 24. c. 18. de refor.

34 Episcopus conferens eidem duos
 sacros Ordines vno, & eodem die, suspen—
 sus est c. Literas, & c. Dilectus de rēp. ord.

35 Prælati obligans Ecclesiam suam pro debitis alienis est ipso facto suspensus ab administratione spiritualium, & temporalium, & Ecclesia non tenetur, c. Si quorundam de solut.

36 Subdiaconus contrahens matrimonium suspensus est; ita ut neq; in subdiaconatu ministrare, nec ad superiores ascendere valeant, nisi fiat Religiosus, & post laudabilem vitam c. 2. Qui Cler. vel vou.

37 Ordinatus ante ætatem, qui cum Episcopo ordinantem concelebrat, est suspensus, non tamen fit irregularis Sayr. de censur. lib. 4. c. 16. num. 23. & lib. 6. c. 12. num. 11. Quarant. ver. Ordo vers. Ampliatio illa B. Med. lib. 1. sum c. 11 par. 8. Alter. de suspens. disp. 9. c. 4. vers. Ego verò sum.

38 Superiores locorum Regularium suscipientes onera perpetua Missarum sine Generalis, aut Prouincialis licentia in scriptis, & gratis concedenda, priuationem omnium officiorum, quæ tunc obtinent, & perpetuam inhabilitatem ad obtinenda, & vocis actiue priuationem absq; alia declaratione incurrunt Cong. Concil. de mandato Vibani VIII. 21. Iun.

39 Idem Superiores, qui nun effecerint, ut prædictum Decretum de celebratione Missarum ser. 1. post primam Dom. Aduentus, & ser. 6. post. Octauam corporis Christi in publica mensa perlegantur, poenam priuationis officij, & vocis actiue, & passiuæ ipso facto incurrunt. Eadem Cong. 12. Ian. 21. Iun. 1625. Et eandem poenam incurrunt non facientes publicare bis in Anno Decretum de Apoll. & de refor. regul. 19 Martij 2604.

40 Visitantes Ecclesiam, si præter procuracionem aliquid accipiant à visitatis, nisi duplum infra mensem restituant, Episcopus, & Superiores ab ingressu Ecclesiæ, sunt interdicti Clerici verò de familiaribus Episcopi ab officio, & beneficio suspensi sunt, quousq; duplum illud grauatis Ecclesijs plenè restituant; Nec releuantur remissione, e. Exigit, de censib. in 6. renouatum A Concil. Trid. sess. 24. c. 3. de

refor. Excusantur verò qui esculenta, & poculenta modica recipiunt glo. in d. c. Exigit, ver. munera. Alter de suspens. disp. 13. c. 6. vers. glo. in d. cap. Contrarium tamen docent Vgol. de potest. Ep. c. 49. par. 3. Piassec. prax. Ep. p. 1. c. 4. nu. 63. si eascum deferant. Facta restitutione statim censentur, absoluti sine alia declaratione Alter vbi supra Anchar. in d. c. Exigit not. 6.

41 Regularis ordinatus ab Episcopo eiusdem Diocesis sine licentia sui Superioris suspensus est: quia is Episcopus habetur tamquam alienus respectu regularium c. Nullus est, & seq. & ibi glo. in dist. 58.

42 Monachus accipiens ordines in Apostasia, licet suo Superiori sit reconciliatus, & poenitentiam egerit, ministrare non potest in ordine sic suscepto sine dispensatione Sum. Pont. c. si de Apoll.

43 Iudex Ecclesiasticus, qui contra conscientiam, & contra iustitiam aliquid in iudicio facit in grauen partis per gratiam, vel per sordes, est suspensus per annum ab executione officij, & si iterum ingerat se diuinis efficitur irregularis à solo Papa restituendus. c. 1. de reg. iud. in 6.

DEPOSITIO, DEGRADATIO, V. Excommunicatio.

1 **D**epositio est perpetua priuationem Clericalis muneris per canonice sententiam, cum debita solemnitate prolaram Suar. de censur. disp. 31. sect. 2. num. 9. retinent tamen priuilegium fori & canonis.

2 Degradatio est perpetua priuationem executionis legitimæ officiorum & beneficiorum Ecclesiasticorum simpliciter, & extoto absq; spe restitutionis, & cum priuationem priu.

privilegij Clericalis Silu. ver. Degradatio num 1. Est verò duplex degradatio, verbalis, & actualis. Illa fit verbo tantum, forma tradita in c. Degradatio de poen. in 6. Actualis verò cum re ipsa exercentur ea verba. Item illa fieri potest, etiam contra absentem: hæc verò requirit præsentiam c. Nouimus de verb. sign. Quibus autem cœremoniis fiat degradatio, vide c. Degradatio cit. & Conc. Trid. sess. 23. c. 4. de refor.

3 Degradari etiam solent Clerici primæ tonsuræ Cou. 2. var. res. c. 20. num. 7.

4 Degradatū solus Papa restituit Pan. in c. Cum. te, de re iud. num. 10. c. 1. & 2. dist. 15. Silu. vbi supra q. 9. Intelligitur degradatum solemniter Roder. in sum. lib. 2. c. 29. concl. 1.

5 Omnis criminofus incorrigibilis est dignus degradatione P. in c. Cum non ab homine, de iudic. num. 28. Silu. vbi supra num. 4. Seclusa verò incorrigibilitate, nemo deponendus, nisi propter crimen expressum in iure Pan. in c. At si Clerici de iudic. num. 34.

6 Degradatus, de facto consecratur, & ordinatur Ang. irreg. aritas 1. num. 3. Silu. eo. q. 7. S. Th. p. 3. q. 82. ar. 8. Sor. in 4. d. 13. q. 9. ar. 2. & com. contra glo. fi. in d. c. Degradatio

7 Quæ sint maxima crimina deponitione digna iudex iudicabit ex ijs quæ in iure exprimuntur, quia de similibus ad similia procedi potest, cum non possit assignari certa regula Pan. d. num. 34. Sayr. lib. 5. c. 2. num. 34. & cap. 22. vbi num. 24. cum Pan. Anchar. & alijs docet, propter homicidium non esse Clericum degradandum; nisi ad eò sit qualificatum, vt transeat in aliam speciem grauiorem, vt homicidium Sacerdotis

8 Potest Episcopus dispensare cum deponitione verbaliter à se ob crimina minora adulterio Nau. de iudic. cons. 3. Etiam cum adulterio, & incestuoso Pan. in d. c. At si Clerici, parag. De adulterijs num. 10. per c. Virginem, c. Si quis sacro, & c. Si qua virgo 27. q. 1. Roder. vbi supra ablo-

lutè dicit Episcopum posse restituere depositum verbaliter, & docet etiam Pan. vbi supra num. 14. si restitutio sit iure debita, vt quando post degradationem appareat falsitas testium V. Tolet. lib. 1. c. 51.

INTERDICTIONVM.

V. Ecclesia. Episcopus. Suspendio.

1 EST Censura Ecclesiastica, quæ prohibentur diuina officia, & Sacramenta, & ecclesiastica sepultura actiue, & passiuè Nau. c. 27. num. 164. Couar. in c. Alma p. 2. parag. 1. num. 2.

2 Diuiditur primò in locale tantum, & personale tantum Ang. interd. 1. parag. 1. Couar. vbi supra num. 6. Addunt alij in locale, & personale simul Silu. interd. 1. q. 2. B. Med. in sum. c. 11. parag. 3. Nau. vbi supra num. 166. Locale est, quo locus interdicitur siue generaliter, vt cum interdicitur Ciuitas, Regnum, &c. aut particulariter, quo interdicitur Ecclesia in specie: Personale est, quo interdicitur personæ, vel in genere, vt cum interdicitur Vniuersitas, vel imparticulari, vt cum interdicitur persona particularis Mixtum est quod vtrumq; includit. Est autem interdictionum speciale, etiam cum interdiciuntur omnes Ecclesiæ alicuius Ciuitatis, aut etiam Regni, si non interdicitur Ciuitas, aut Regnum Alter. pluribus cit. de interd. disp. 1. c. 4. dub. 3. per c. Cum in partibus de verb. signa.

3 Si in loco interdictione fiant officia diuina, illa potest audire, qui non est interdictionis. Cai. in sum. ver. interd. viol. vers. sed si Clericus.

4 Interdictio loco, qui culpabiles non sunt, possunt alibi diuinis interesse, & Sacramenta recipere, & ministrare, c. Si sententia de sent. exc. in 6. Ang. interd. 2. initio. Silu. interd. 4. num. 2. Nau. c. 27. num. 167.

5 Interdictum locale non includit populum, nec e contra S. Ant. p. 3. tit. 26. c. 3. Ang. interd. 1. Nau. vbi supra Includuntur tamen qui fuerunt causa interdicti Alter. vbi supra disp. 12. c. 1. initio.

6 Interdicto Clero, non intelligitur interdictus populus, nec e contra d. c. si sententia Nau. vbi supra c. 4. num. 25.

7 Interdicta Ciuitate, etiam Suburbia dicuntur interdicta; & interdicta Ecclesia, etiam Capella Contigua, & Coemiterium contiguum sunt interdicta c. Si Ciuitas de sent. excom. in 6. Sed non e contra, glo. fin. ibidem. Et interdicto vno coemiterio, non censetur interdictum aliud illi contiguum: si sint duo coemiteria per se totalia, & vnum ab altero non dependens: secus si vnum sit pars alterius Sayrus. lib. 5. c. 2. num. 18.

8 Interdicta Dioecesi, non censetur interdicta Ciuitas: quia aliud est Ciuitas aliud Dioecesis; nec vnum venit nomine alterius, c. Ego Ludouicus, & ibi glo. d. 63. praesertim in materia odiosa, stricta; nisi proferatur a lege: aut nisi ex alijs verbis constaret de mente statuentis, vt alijs cit. docet Monet. de commut. vlt. c. 6. num. 363. & dub. seq.

9 Interdicto populo intelliguntur solum doli capaces Ang. interd. 1. num. 5. Silu. interd. 2. num. 18. Valent. to. 4. disp. 7. q. 18. p. 2. Sayr. lib. 5. c. 4. num. 22. & c. 5. num. 28. Sepultura tamen etiam infantibus prohibetur Couar. vbi supra parag. 4. num. 5. vers. Sayr. uum. 22. cit. Alter. de interd. disp. 1. c. 5. dub. 4. vbi etiam pluribus uetur sententiam Ang. circa pueros doli capaces, contra Nau. c. 27. num. 160. in fi. Interdicto populo ob Delictum Domini, mortuo Domino non dissoluitur interdictum, sed necessaria est absolutio; quia per se primo fuerit interdictus populus, qui remanet idem mee, licet defunctus sit Dominus. Alter. de interdicto disp. 11. c. 3. vers. postremò.

10 Tempore interdicti generalis possunt admitti Clerici alterius Ecclesiae ad officia; nisi fuerint causa interdicti Nau. vbi supra num. 174.

11 Nullus tenetur seruare interdictum, si non est denuntiatum: aut cum nullitas est sufficienter probata Nau. vbi supra nu. 187. Intellige denuntiatum contra certam personam, Vniuersitatem, Locum, &c. Silu. vbi supra nu. 1. Interdicto particulari contra certam personam, sufficit quacumque etiam extraiudicialis inhibito ad inducendum interdictum Conc. Trid. sess. 14. c. 1. Maiol. de irreg. lib. 3. c. 20. num. 10.

12 Communiter potest interdiceret, qui excommunicare Silu. Interd. 3. q. 3. Nau. c. 27. num. 168. Couar. vbi supra parag. 2. num. 6.

13 Cuius est interdictus Ecclesiae ingressus potest in ea orare, cum non celebrantur diuina Couar. vbi sup. parag. 1. nu. 3. vers. Poterit tamen Sayr. alios referens lib. 5. c. 10. nu. 21. contra quos arguit Alter. de interd. disp. 7. c. 2. Et cum celebrantur diuina potest transire per eam Nau. vbi supra nu. 170. Et audire extra eam sacrum, & interesse diuinis officijs, glo. in c. si. ver. Ecclesiae, de off. ord. in 6. & in c. Is cui. ver. in ea, de sent. exc. eo. lib. Couar. vbi supra Roder. in sum. p. 1. c. 114. nu. 3. Etiam in Oratorio fundato auctoritate Episcopi: modò ita stricte dici possit Oratorium, vt Ecclesia nequeat appellari Fel. in c. sacro de sent. exc. Anchar. Franc. & Archid. in d. c. Is cui S. Ant. p. 3. tit. 26. c. 2. parag. 2. & com. & audire concionem; immò, & Missam, & diuina officia, si celebrantur in coemiterio, etiam Ecclesiae contiguo, & ibi recipere, & ministrare Sacramenta Alte. vbi supra Sayr. lib. 5. c. 9. num. 21. & seq. quia per d. c. Is cui prohibetur tantum ingressus Ecclesiae, & celebratio diuinorum officiorum in ea, non ergo extendendù Sayr. u. num. 22. Si tamen celebraret extra Ecclesiam, vel in Coemeterio in fraudem, peccaret, & violaret saltem intentionem interdicti. Nec licet huiusmodi interdicto audire diuina stando extra Ecclesiam: Nec Clerici debent ita altè pronuntiare, vt ille audiat Silu. interd. 5. q. 6. Nec huiusmodi interdictus licet potest recipere Sacramenta in Ecclesia Alter. alios referens vbi supra contra

contra Hering. lib. 13. c. 32. num. 2. do- centem huiusmodi interdictum solum res- picere officia diuina.

14 Interdictum si moriatur cum signis contritionis potest in Ecclesia sepeliri. d. c. Is cui

15 Tempore interdicti licet benedicere fructus, & habitum Nau. c. 27. num. 172. & baptizare, & confirmare etiam adultos, Quoniam, de sent. exc. in 6. & absoluere etiam sanos non excommunicatos, aut qui non fuerunt in culpa interdicti; nec ei qui fuit in causa, præberunt auxilium con- silium, & fauorem c. Alma mater eo. tit. & lib. Et matrimonium sine benedictio- ne Pan. in c. Non est nobis de sponsal. num. 8. Silu. interd. 5. num. 9. vers. quin- ta excepto Nau. vbi supra num. 178. Item litanie cum cantu, modò sine cru- ce, superpelliceo, & ordine procedendi, cum hæc sint diuina officia, illæ verò non; Nau. num. 176. Item dicere laudes, vt faciunt fratres Silu. vbi supra num. 8. Item communicare Clericos eiusdem Ecclesiæ Silu. ibidem vers. 4. Ang. eo num. 22: Gem- in in d. c. Alma quod tamen negant Nau. d. num. 178. Couar. in d. c. Alma p. 2. pa- rag 3. num. 1. & parag. 5: num. 6. vers. 12. Auch ibidem num. 8. Item communicare religiofos vtriusq. sexus; sunt enim priuile- giati, vt de multis testatur Sayr. lib. 5. c. 7. num. 23. licet Nau. c. 27. num. 190. putet huiusmodi priuilegia esse reuocata per Concilium Trid. sess. 25. de regul. c. 12. & vlt. sed fallitur, vt patet legenti concilium Item communicare constitutos in periculo mortis, c. Quod in re, de poenit. & rem. Non verò ministrare extremam vnctio- nem ibidem, nec sacramentum ordinis, possunt tamen qui non sunt culpabiles, nec personaliter interdicti alibi ordinari An- char. in d. c. Alma num. 12. Pan. vbi su- pra num. 8.

16 In Ecclesia interdicta potest cele- brari missa ad renouandum sacramentum pro infirmis, ianuis clausis, ac excommu- nicatis, & interdictis exclusis cap. Permittimus de sent. excom. Et sacramentum poenitentiae Silu. vbi supra vers. 1.

17 In loco generaliter interdicto li- cent omnia diuina officia, clausis ianuis, campanis non pulsatis, submissa voce, ex- communicatis, & interdictis exclusis. c. Alma mater. cit. parag. Adijcimus. Ad- mittendi etiam alij religioni Silu. vbi supra q. 2. vers. 3.

18 Clerici seruantes interdictum pos- sunt sepeliri in loco sacro, sed sine solem- nitate d. c. Quod in re. Itemq; priuilegiati ad audienda diuina officia Silu. vbi supra q. 8. vers. 6. Nau. c. 27. num. 181.

19 Communiter interdictum est nul- lum in casibus, in quibus nulla est excom- municatio Nau. vbi supra num. 187.

20 Episcopus potest relaxare interdi- ctum iuris; nisi sit ad certum tempus aut reseruatum Silu. interd. 3. q. 10: Ang. in- terd. 8. in iur. Item possunt Parochus, & Confessarius, quando interdictum est per- sonale speciale latum à iure, & non reser- uatum Alter. interd. disp. 11. c. 4. quid- quid in contrarium dicat Sayr. lib. 5. c. 15. num. 22.

21 Si Sacerdos scienter recipit aliquem interdictum, alij non tenentur exire Caiet. in sum. ver. Interd. viol. parag. vlt. Nau. vbi supra.

22 Interdictum ab homine potest re- laxare qui tulit, c. Cum ab Ecclesiarum de off. ord. Silu. & Alter. vbi supra. Superior verò, vt Archiepiscopus, & c. non potest inconsulto Episcopo relaxare, nisi aliud habeat consuetudo, c. Romana de sent. exc. in 6. Si tamen de facto re- laxet, tenet relaxatio Silu. & Alter. cit.

23 Interdictum positum donec aliquid fiat, illo facto, cessat, licet, & suspensio Pan. in c. Non est nobis de sponsal. num. 7. Silu. interd. 3. q. 9. Ang. vbi supra.

24 Tempore interdicti generalis licent omnia officia diuina apertis ianu- is, alta voce, & campanis pulsatis; in die Natiuitatis Domini Pasche, Pen- tecostes, & Assumptionis B. V. c. Alma de sent. exc. in 6. Item in festo Corporis Christi, & eius Octaua Mart. V. & Eugen. IV. apud Nau. c. 27. num. 182.

182. Excludendi tamen excommunicati, non autem interdicti; nisi ij sint, propter quorum excessum positum est interdictum, vel qui ad id dederint auxilium, consilium, &c. Et in dictis festiuitatibus præter diuina officia, licet etiam Ecclesiastica sepultura cum officio: modò huiusmodi defuncti non sint de exceptis in d. c. Alma. Et illa omnia, quæ ad diuinum officium, & eius celebrationem pertinent: non verò quæ ad sacramenta; nisi ea forma, quæ alioqui tempore interdicti permittuntur silu. interd. 5. q. 2. vers. 4. Ang. eo. num. 35. Couar. in d. c. Alma p. 2. parag. 5. nu. 6. vers. 8. Notat autem de censur. disp. 34. sect. nu. 37. & sect. 2. nu. 2. ex d. c. Alma interdictos personaliter, & qui generali interdicto causam dederunt, in prædictis festiuitatibus ab altari arcedendos esse, id est à sacra Eucharistia, & ab oblatione facienda, cum à talibus Ecclesia non accipiat oblationes: quare missæ sacrificio interesse posse Sayr. verò lib. 5. c. 13. nu. 13. ex multorum sententia docet, id etiam intelligendū esse de loco Altaris. De sepultura vide glo. in Clem. 1. de sepult. ver. à iure, & ibi Pan. num. 6.

25. An Regulares ex vi præuilegiorum possint in alijs quibusdam festiuitatibus diuina officia publicè celebrare, non obstante reuocatione d. c. Alma, affirmat Sayr. vbi supra num. 22. quod postea fuerint à Sixto IV. confirmata.

26. Cap. Alma mater cit. vendicat sibi locum in generali interdicto tantum, non verò in speciali, quod remanet sub prohibitione Anchar. in c. Si Ciuitas, & c. Præfenti de sent. exc. in 6. Franc. in d. c. Alma parag. illis. Sayr. lib. 5. c. 5. num. 20. Ang. vbi supra num. 16. Silu. eo. q. 1. Suar. de censur. disp. 35. sect. 2. Couar. in d. c. Alma p. 2. parag. 2. num. 1.

27. Laicus violans interdictum non peccat mort. Cai vbi supra Nau. c. 17. nu. 187. Nisi primò sit aliquo modo causa celebrationis præcepto, exhortatione, &c. Secundo si intersit mentiendò se esse Clericum, aut priuilegiatum. Tertio si in Ecclesia, aut suis Oratorijs celebret diuina officia prohi-

bita Nau. vbi supra. Quarto violans interdictum personale Sor. in 4. d. 22. q. 3. ar. 1. concl. 6. Quinto Cum lata est sententia excommunicationis contra violantes interdictum, aut violatificantes Sayr. lib. 5. c. 14. nu. 2. Sexto Si cogar interdictos celebrare, aut non interdictos in loco interdicto Septimo Si conuocat interdictos, aut excommunicatos, vt diuina officia in loco interdicto audiant. Octauo si prohibeat sic interdictos, quando generaliter, vel specialiter moniti sunt, vt exeant. Nono sic interdictus, & excommunicatus remanet in Ecclesia post monitionem Clem. Grauis, de sent. exc. V. ibi glo. & Suar. de censur. disp. 22. sect. 4. à num. 27.

28. Religiosi tenentur seruare interdictum positum à Papa, aut Episcopo, cum seruatur per Cathedralē, aut matricem. Idem in generali cessatione à diuinis, & contrafacientes sunt ipso facto excommunicati Clem. Ex frequentibus de sent. exc. Si verò Cathedralis, aut matricem non obseruant, & interdictum validum est, regulares non seruantes incurrunt in alias pœnas; non tamen in excommunicatione, glo. in d. Clem. ver. obseruare, & ver. subijcere Nau. c. 27. num. 146. Imol in Clem. cit. num. 9. & Zabarel. num. 29. V. Concil. Trid. sess. 25. de regul. c. 12.

29. Si non seruas interdictum tui gratia in loco prolatum, nec alij seruare tenentur c. Petrus, & ibi Pan. de priuileg.

25. Celebrans scienter, aut celebrare faciens diuina in loco interdicto; aut publicè excommunicatos, aut interdictos ad diuina officia, vel sacramenta, vel Ecclesiasticam sepulturam admittens, est ipso facto interdictus, donec de ipsa transgressione ad arbitrium eius, cuius sententiam contempserit, fauiseccerit, c. Episcoporum de priuileg. in 6.

26. Superiores Ecclesiarum, & piorum locorum, qui pecuniam habitam cum onere perpetuo missarum stat in nondeponunt apud eadem sacram, vel perionam fidei, & facultatibus idoneam ad effectum illam inuestiendi quamprimum

in bonis immobilibus fructiferis cum expressa, & indiuidua mentione oneris, &c. interdicti sunt ab ingressu Ecclesiæ ipso facto. Nec deinceps sine Episcopi, eiusque Vicarij generalis licentia suscipi possunt onera perpetua missarum, &c. Regulares vers. si absq. Generalis, vel Prouincialis licentia in scriptis concedenda, huiusmodi onera perpetua susceperint, poenam priuationis omnium officiorum, quæ tunc obtinent, & perpetuæ inhabilitatis ad obtinenda, vocisque actiuæ, & passiuæ absque alia declaratione incurrunt Congreg. Concil. de mandato Urbani VIII. 21. Iun. 1625:

IRREGVLARITAS.

V. Baptismus. Homicidium.
Missa. Notorium. Poena.
Suspensio.

1 Irregularitas est impedimentum inductum à iure canonico, quo quis directè impeditur, etiam post poenitentiam ab exercitio, & receptione ordinum Nauar. cap. 27. num. 191.

2 Est poena quadam Nau. cit. Non tamen propriè, sed potius inhabilitas quadam: poena enim consequitur culpam, quæ in bigamo, leproso, &c. nulla est Couar. in Clem. si furiosus, de homic. p. 1. initio Sayr. lib. 6. c. 1. num. 21. Melius sic. Est irregularitas, quæ est censura, & poena; ut quæ contrahitur ab Excommunicato ordines suscipiente: alia quæ contrahitur ex defectu significationis, ut ex bigamia à defectu membrum, &c. Et in prima dispensant habentes priuilegium absoluedi ab omnibus censuris, & poenis Ecclesiasticis, immo etiam à solis censuris à secunda verò minime Salon 2. 2. q. 64. ar. 8. contr. 4. Sor. in 4. d. 22. q. 3. ar. 1, contra Nau. c. 27. num. 194. & 254.

3 Nulla irregularitas priuat beneficio

quæ sit sed quærendo Nau. vbi supra num. 251. & de homic. cons. 25. ad q. 3. Pan. in c. Clericis ne cler. vel mon. num. 2. & in c. si. de excess. Præl. num. 2. Couar. vbi supra p. 2. parag. 3. num. 6. Fallit primo in occidente Christianum per Assassium c. 1. de homic. in 6. Secundo in occidente, & percutiente Cardinalem cap. felix, de poen. in 6. Tertio in occidente Episcopum Clem. I. de poen. Episcopum intellige etiam non suum; & illum, qui renuntiavit Episcopatui, non autem solum Electum non consecratum Anchar. in Clem. cit. num. 2. & Pan. in Clem. vn. de for. com. Quarto in in beneficiario occidente, aut mutilante per se, vel per alium Rectorem alicuius Ecclesiæ, aut Clericum consocium eiusdem Ecclesiæ cap. In quibusdam, de poenis.

4 Irregularis etiam ex homicidio, aut excommunicatus, aut suspensus potest celebrare, ne alioqui infametur Nau. vbi supra num. 239. Caltr. de leg. poen. c. vit. V. Excom. num. 25.

5 Inhabilis ad vnum Ordinis vsum, sed habilis ad alium, potest obtinere beneficium huic conueniens Nau. vbi supra nu. 152. Sayr. de censur. lib. 6. c. 2. num. 23.

6 Ad irregularitatem ex delicto requiritur peccatum mortale, & contemptus Panor. in c. Pastoralis parag. Verum, de appell. num. 15. Nau. vbi supra, & de temp. ord. cons. 15. & de cler. exc. cons. 13. & in c. Cum contingat, de rescrip. remed. 2. num. 7. Salon. 2. 2. q. 64. ar. 8. contr. 3. Sor. de iust. lib. 5. q. 1. ar. 9. in fi. contra Cai. ar. 8. cit. & in sum ver. Irregul. Arag. eo. ar. 8. Non peccat verò mort. nec contemnit, qui peccat contra legem difficilem intellectu màlè intellectam Nau. de regul. cons. 7. relato Innoc. in c. Per tuas, de simon. num. 2.

7 Irregularitas non impedit actum iurisdictionis, sed tantum ordinis Pan. in c. fin. de excess. Præl. num. 5. Nau. c. 27. nu. 244. Toler. lib. 1. c. 66.

8 In dubio iudicandum est non esse irregularem, idq. in foro exteriori, non in interiori Nau. vbi supra num. 193. & in c. si quis

quis autem, de poenit. d. 7. à nu. 35. & de homic. cons. 6. & de cler. non resid. cons. 4. Nam in foro interiori, & poenitentiae, & consilij dicendum est esse irregularem, utriusq. pars eligenda secundum eundem. quod de rigore iuris ascendendum esse solum in irregularitate ex homicidio dubio docet Suar. de censur. disp. 40. sect. 4. in fi. Sanchez in sum. lib. 1. c. 10. num. 48. Intellige in foro exteriori, vbi certum non est in aliquo casu inductam esse irregularitatem iure Pontificio. Nam si certum est; dubitatur autem an Petrus v. g. sit irregularis ea de causa, tunc contendendum erit irregularis Couar. vbi supra p. 1. initio, num. 3. & sic intellige c. Ad audientiam, & c. Significasti 2. de homic. Oportet autem dubium esse probabile, & practicum, nec sufficit conscientiae scrupulus Sayr. vbi supra num. 16. Sanchez de matr. lib. 2. disp. 41. num. 9. Suar. vbi supra sect. 5. & 6. Alij sic distinguunt: Aut dubium est iuris, vt quia non constat eo casu inductam esse irregularitatem, & tunc in neutro foro est irregularis; debet enim esse expressa in iure, c. Is qui, de sent. exc. in 6. Aut dubium est facti, quia constat irregularitatem inductam esse; dubitatur autem, an hic in eum casum inciderit, & tunc in vtroq. foro censendus est irregularis per c. Ad audientiam, & c. Significasti cit. sic Sayr. clar. reg. lib. 1. c. 13. num. 22. & seq. & de censur. lib. 7. c. 3. num. 2. Sanch. vbi supra num. 47. An autem idem dicendum sit in quocumq. dubio facti: multi, quos refert Sanchez loco cit. affirmant. Iple tamen cum Suar. de censur. sect. 6. cit. num. 8. negat. Idem dicendum de consulente, qui dubitat, an ex consilio suo secutum sit homicidium. hic enim, si post adhibitam diligentiam adhuc dubitat, excusatur quidem a restitutione, non tamen ab irregularitate Sayr. num. 2. cit. Couar. in Clem. Si fatiosus p. 2. parag. 2. num. 1. & alij quos refert Sanchez num. 44. Ipse tamen docet in dubio, an ex malo consilio secutum sit homicidium, consulentem esse irregularem; & teneri ad restitutionem, & quoad irregularitatem est ratio; quia

stat praesumptio contra consulentem, dum ipse non probat oppositum: quare factum censetur certum, vt id consilium fuerit operatum.

9 Celebrate in irregularitate non inducit nouam irregularitatem Innoc. in c. Si celebrat de cler. exc. Nau. c. 27. num. 294. & de eta. & qual. cons. 6. & de conuers. coniug. cons. 11. Nec reiterare id, ob quod quis fit irregularis Grag. p. 1. decis. lib. 4. c. 27. num. 27.

10 Accipienti beneficium in irregularitate, non sufficit solum pro ea habere dispensationem, sed oportet mentionem facere de possessione illicita, cum irregularis sit incapax Felin. in c. In nostra, de rescrip. coroll. 2. Nau. c. 27. num. 195. Non tamen est incapax pensiois, quia pensio non est beneficium Cong. Concil. Suar. de censur. disp. 44. sect. vii. num. 34.

11 Irregularitas ex peccato, & ex homicidio etiam iusto tollitur per baptismum, non verò ea, quae ex defectu natalium, vel bigamia, vel vitio corporis Ang. iteg. 2. initio Silu. eo. q. 28. & homicid. 3. q. 8. Couar. vbi supra p. 1. parag. 2. nu. 5. Per ingressum verò religionis tollitur etiam, quae sine peccato proprio, aut facto contrahitur: non autem ea, quae ex defectu corporis, aut animae, aut ex propria culpa aut proprio facto prouenit. Non potest tamen talis habere Dignitatem, aut Praelaturam sine dispensatione c. 1. de fil. praesb. glo. fin. in c. vlt. eo tit. Couar. vbi supra num. 6. Silu. q. 28. cit. Sayr. lib. 7. c. 12. num. 8. & seq. cum ibi cit. V Suar. to. 4. disp. 45. sect. 1.

12 Episcopus potest dispensare cum subditis suis in Dioecesi sua in omnibus irregularitatibus, & suspensionibus ex delicto occulto prouenientibus, exceptis his quae ex homicidio voluntario; & his quae deducta sunt ad forum contentiosum. Conc. Trid. sess. 24. c. 6. Ex cuius verbis colligit Suar. de censur. disp. 41. sect. 2. nu. 11. Non posse Episcopum dispensare cum subdito extra Dioecesim existente, quamuis Episcopus ibidem esset. posse verò

verò Episcopum extra Dioecesim existentem dispensare cum subdito intra Dioecesim commorante : & per subditos intelligi etiam exemptos, qui sunt intra Dioecesim. Vgol. de pot. Ep. c. 75. parag. 2. num. 6. in fi. docet Episcopum extra Dioecesim existentem non posse dispensare, Homicidium voluntarium intellige ex delicto Nau. c. 27. num. 10. cuius contrarium docuit Arag. 2. 2. q. 64. ar. vi. in fi. & idem Nau. de homic. consil. 39. Dispensat etiã cum eo, qui ad sui defensionem alterum occidit, sed excessit moderamen, &c. & deliquit, si tamen id sit occultum, quia non est homicidium voluntarium Tolet. lib. 1. c. 82. vers. De dispensatione : Nisi in illa defensione formaliter intendisset mortem inuadentis Roder. in sum. p. 1. c. 179. num. 9. In homicidio etiam voluntario dispensat Episcopus, & privilegiati cum clauisula Ab omnibus censuris, &c. quando nequit facillè obtinere dispensationem Sum. Pont. & non celebrando, sequeretur grane scandalum Salon 2. 2. q. 64. ar. 8. contr. 8. concl. 2. in fi. & concl. 4. Excipe irregularitatem ex simonia in ordine, & beneficio: in hac enim quantumuis occultam non dispensat Episcopus. Clem. VIII. in Bull. inc. Romanum Pont. Apud. Sayr. de censur. lib. 4. in fi. Occultum quid dicatur, vide supra ver. occultum. Episcopum intellige etiam nondum consecratum, & habentem iurisdictionem, quasi Episcopalem Sanchez de matr. lib. 8. disp. 2. num. 11. & seq. Roder. de regul. 10. 1. q. 61. ar. 9. In hoc tamen potitremo contrarium declarauit Cong. Concilij.

13 Prælati regulares virtute priuilegiorum possunt Religiosos sibi subditos dispensare super quacumque irregularitate, quomodolibet contracta, præterquam in homicidio voluntario, aut præstatione auxilij, vel fauoris huiusmodi ex homicidio aut bigamia proueniente; vt, illa non obstante, ad omnes sacros ordines promoueri possit Iul. II. Ord. Min. vt refert Roder. vbi supra q. 24. ar. vbi art. 13. refert Sixum IV. idem concessisse Fratrib. Præd.

reſeruato inſuper caſu mutilationis membrorum. Sed iam hæc vltima reſeruatio mutilationis ceſſat in occultis per Conc. Trid. vbi ſupra. Nomine enim homicidij voluntarij, de quo ibi, non venit mutilatio, vt rectè docent Tolet. lib. 1. c. 88. ver. 6. Roder. vbi ſupra ar. 10. Voluntarium verò eſt, quod eſt cognitum, & intentum, vel per indultrium, vel per infidias, vel voluntatem, & ex propoſito factum, vel in cauſa propinqua, & ordinata ex ſe ad mortem Sayr. lib. 7. c. 7. nu. 8. Dispensare igitur poſſunt in bigamia ſimilitudinaria, non autem in vera, aut interpretatiua Roder. vbi ſupra. ar. 2. & in homicidio cauſali, aut cauſa defenſionis. Idem ar. 13. Et cum Fratribus, qui cenſura Eccleſiaſtica irretiti, aut in loco interdicto diuina celebrant: aut ſi ſic ligati ordines receperunt, etia ſi inciderit ante Religionis ingreſſum Clem. VIII. Ord. Min. vt refert. Rodrig. ar. 14 quod priuilegium, vt idem aſerit ar. 15. Sixus IV. Ord. Prædic. ampliavit ſeruiam ad Nouitios etia in irregularitatibus in ſæculo contractis ex cauſis in dicto priuilegio narratis, dato quod à Iudice generaliter, vel à iure lata fuerit dicta cenſura. Secus autem ſi dicti Nouitij fuiſſent particulariter excommunicati, ſuſpenſi, vel interdicti à Iudice, & deinde diuina celebrarent. Nominè Prælatorum veniunt non ſolum Generales, & Prouinciales; ſed etiam Conuentuales Præpoſiti, Vicepræpoſiti, Viceprouinciales, & huiusmodi aliorum locum tenentes Sayr. cla. reg. lib. 6. c. 11. dub. 14.

14 Irregularitas contrahitur, vel ſine vlla culpa, vel cum culpa, & ex facto proprio. Et quæ ſine culpa oritur, vel ex defectu ſacramenti, vel ex defectu corporis, vel ex defectu anime, vel ex defectu libertatis, vel ex defectu perfectæ lenitatis. Quæ verò cum culpa oritur ex deformatione illicita, ordinis abuſu, iterato baptiſmo, interdictionis violatione, & ex peccato notorio. Pan. in c. Nifi cum pridem de renunciat.

IRREGVLARITATES
SINE CVLPA.
EX BIGAMIA.

1 BIGAMIA est irregularitas ex defectu Sacramenti proueniens Host. in sum. de Bigam. non ordin. Couar. in Clem. si furiosus de homicid. p. 1. parag. 2. uum. 1.

2 Repellit ab ordine Primò propter ordinis prærogatiuam. Secundò propter figam incontinentiæ. Tertio propter defectum Sacramenti. Quatò, quia frontem non habet adhortandi ad viduitatem glo. in sum. dist. 26. vers. sequitur. fuscè Sayr. de cœtur. lib. 6. c. 3. à num. 4.

3 Duplex est Bigamia, Vna vera, altera secundum iuris fictionem. Illa est cū quis duo vera, & valida matrimonia contraxit, & consumauit, siue simul, vt apud Iudeos, siue successiue, vt apud Catholicos. Secunda verò est Primò, cum quis eodem tempore plures vxores ducit, & cognoscit, quatum vna est legitima, altera tantum de facto. c. Nuper de bigam. Secundò, cum quis duas vxores de facto ducit siue simul, siue successiue, & neutram de iure, vt cum quis duas consanguineas ducit: vel adest aliquod impedimentum dirimens; requiritur tamen cōsumatio. Nau. c. 27. num. 195. Tertio, cum quis successiue duas vxores duxit, vnā de iure, alteram de facto, vt si prima viuentē, aliam ducat, & cognoscat Nau. ibidem. Quatò, cum quis viduam à primo viro cognitam ducit, & consumat, c. Si quis viduam, & c. Seriatim, dist. 32. Quintò, cum quis duxit, & cognouit repudiatam, etiam iniussè, & cognitam tex. cit. Sextò, cum quis duxit, & cognouit ab alio corruptam, c. Curandum, & c. Præcipimus dist. 34. Septimò, cum quis cognoscit propriam vxorem post adulterium ab ea perpetratum c. Si cuius vxorem, & c. Si Laici dist. 34.

quod Inn. in cap. Inquisitionis de sent. exc. intelligit, si scienter cognoscat, vt satis colligitur ex tex. cit. Alij amen communi ter docent etiam irregularem, etiam si ignoret vxoris adulterium: cum hic non agatur de virio ordinandi, sed de Sacramenti defectu, quod etiam ignorans pati potest. sic Pan. in c. Super eo de bigam. num. 8. Host. vbi supra parag. Quot sunt species num. 3. Ang. ver. bigam. num. 3. Silu. eo. q. 3. Prima tamen opinio de iure Canonico non est improbabilis Sayr. lib. 6. c. 4. num. 14. & eam expresse tenet Capel. Tolos. q. 235. licet adnot. ibi teneat contrarium, vt etiam tenet S. Tho. suppl. q. 66. ar. 3. ad. 4. Nau. num. 195. cit. S. Ant. p. 3. tit. 29. c. 3. Si tamen cognoscat vxorem ab alio vi cognitam, non est irregularis, Diana alios referens p. 4. trac. 2. resol. 40. vbi alios refert contrarium sentientes. V. Barbos. ad c. Si cuius num. 3. disp. 34. & Suar. de censur. disp. 49. sect. 3. uum. 16. vbi docet in dicto casu effici irregularem. Ad incurrendam irregularitatem ex bigamia requiritur etiam effusio seminis foeminae, alias nõ contrahitur affinitas, Diana alios referens vbi supra resol. 43. Si maritus accuset vxorem de adulterio, & ante condemnationem ad præceptum iudicis vxorem cognoscat, non est certum an sit irregularis, glo. in c. Si cuius vxorem, ver. admittit dist. 34. Vtramque partem æquè probabilem putat. S. Th. vbi supra At Sor. in 4. d. 27. q. 3. ar. 1. concl. 5. Ang. vbi supra num. 2. Silu. num. 1. Sayr. plures referens c. 4. cit. num. 20. contrarium affirmat quia hic non requiritur, quod id sit peccatum, sed defectus Sacramenti; Quid autem significet hoc loco defectus Sacramenti, vide apud Sayrum vbi supra c. 3. num. 7 & seq. Octauò cum quis post solemne votum castitatis, vt in susceptione sacrorum Ordinum, aut professione in Religione approbata, matrimonium contrahit, & consumat. c. Quotquot 27. q. 1. & c. 1. & 2. Qui Cler. vel vou. & extrau. Antiquæ Io. XXII. & in hac dispensat Episcopus c. 1. & 2. cit. Si tamen cum vnica, & Virgine contraxit, glo. in c. Sane, ver. indult, genia

gentia de Cler. coniug. & cum esset lai—
cus, aliam non habuit in Pan. in d. c. Sane
num. 1. & 3. & hanc vocant Doct. Si—
militudinariam Nau. c. 27. num. 195. In
alijs verò solus Papa dispensat. etiam cir—
ca regulares, vt ad sacros promoueri pos—
sint. Ad minores enim Episcopus, & Præ—
lati regulares dispensant. Roder. de regul.
to. 1. q. 24. ar. 2. Sorbus verò, ver. dispen—
satio parag. 24. refert Mart. V. concessisse
Monachis S. Benedicti, vt possint in qua—
cumque irregularitate ex quauis causa
contracta, etiam ex homicidio voluntario
mutilatione, & enormi percussione, &c. in
foro conscientie suos Monachos absolueri,
modò delictum sit occultum, & ad forum
exterius non deductum, nec alias noto—
rium.

4 Bigamie priuant omni priuilegiò cle—
ricali c. vn. de bigam. in 6. excipie octa—
uam Ang. ver. bigamia parag. 10. & duob.
seq. Silu. eo. q. 9. Is enim cum non sit ve—
rè bigamus, priuatur tantum executione
officij; in alijs verò retinet priuilegium Al—
ter. 10. 1. disp. 16. c. 1. q. 2. lib. 5. In se—
xta, si matrimonium est inualidum, non
est bigamia Nau. vbi supra, asserens sic con—
clusum esse in Sacra Poenitentiaria. Se—
cundum communem tamen, vt docet Co—
uar. in Clem. Si furiosus p. 1. parag. 2. nu. 3.
vers. 5. est bigamia. V. Sayr. c. 4. cit. To—
let. lib. 1. c. 62. num. 4. relatis Host.
Graff. & Rota, idem docet, id ampliand ad
matrimonium nullum ex quacumque cau—
sa, etiam si ignoranter: quia non atten—
ditur culpa, sed factum, seu intentionis af—
fectus cum opere subsecuto. Supponen—
dum est autem in vtroque casu carnalis
copula, sine qua non contrahitur biga—
mia. Priorem sententiam sequuntur mul—
ti, quos refert, & sequitur Capell. Tholos.
cum ibi adnot. q. 64. & 235. Episcopus di—
spensat ad minores Azor. alios referens
p. 2. lib. 6. c. 8. q. 8.

EX DEFECTU CORPORALI.

1 **O**RITVR ex quatuor, primò
ex defectu corporis. Secundo
ex morbo, vel infirmitate corporis. Ter—
tio ex defectu natalium. Quarto ex defectu
ætatis.

2 Primi generis sunt, Primò oculis pri—
uatus. c. si. dist. 55: aut habens oculos ma—
culatos, si sit nimia deformitas, c. Cum
de iur. de corp. vitia, vt quæ sine subtili in—
spectione offert se videndam; secus si pri—
mo intuitu ea macula non appareat: secus
item de eo, qui vnum oculum habet altero
grossiorem, vel vtrumq; prominentem,
& qui habet oculos distortos, aut lippos;
nisi in his sit minima deformitas: aut lip—
pitudine nimis acrem habeat distillationem,
& putrescentem, & aspicientibus horro—
rem afferens, iudicabit autem Episcopus
Sayr. cit. de censur. lib. 8. c. 8. num. 9. &
seq. Secundo priuatus vsu lingue. S. Th.
p. 3. q. 82. art. vlt. ad 3. Tertio carens
digitis, quibus Hostiam frangere impeditur,
c. 1. & vlt. de corp. vitia. Quarto adeo
tremulus, vt Calicem sine periculo effusio—
nis eleuare nequeat. Et generaliter quod—
cumq; vitium corporis, quod vel ordinis
excutionem impedit, aut insignem defor—
mitatem inducit, Couar. in Clem. Si fu—
riosus p. 1. initio num. 5. S. Ant. p. 3. tit. 29
c. 5 Sayr. vbi supra lib. 6. c. 15. num. 12.
& 16. Nau. c. 27. num. 98. vbi docet idè
dicendum de carente alijs digitis ad cele—
brandum non necessarijs si ipse sibi ex in—
dignatione, & impatientia abscidit, vbi est
notorium. quòd ex indignatione id fecit.
hanc porò irregularitatem non induci ex
carentia digitorum, ob delicti notorietatem.
Idem Silu. ver. corp. vit. q. 2. & 3. Tolet.
lib. 1. c. 63. V. Sayr. lib. 6. c. 7. Si careat
tantem oculo dextro, non est irregularis;
Nec carens visu oculi sinistri si absque ni—
mia conuersione faciei ad populum lege—
re potest canonem magis eam deformitas
quàm

quam defectus vitus in hoc attenditur Valent. to. 4. disp. 7. q. 19. p. 3. vers. De secunda specie, &c. Suar. de censur. disp. 51. sect. 3. num. 15. Nau. vbi supra Carens verò membro principali sua culpa, irregularis est dist. 35. per tot. etiam si sit occulum c. Si quis absciderit ea. dist. Dispensat Episcopus, si membrum sit occulum excepto castrato. Silu. vbi q. 20.

3. Secundi generis sunt, Capitis dolor, si vel inducat periculum in celebrando, vel omnimodam impossibilitatem, donec in totum liberetur Sayr. lib. 6. c. 9. num. 3. Item febris continua, & ita vehemens, ut mentis alienationem inducat. Item podagra, vel chiragra, quæ manuum, ac pedum vsum ad sacramentorum vsum impedit. maiol. de irregul. lib. 2. c. 11. num. 2. Item morbus gallicus, aut alius morbus contagiosus; si notabilem deformitatem, vel scandalum vel horrorem generet Nau. vbi supra num. 203. Item, si capilli capitis, & barbæ in totum excederint, si id contingit ex lasciuia, & libidine, cum huiusmodi sint infames Sayr. vbi supra num. 6. Item lepra, c. De rectoribus, c. Tua nos, & c. Ex parte de cler. agror. Si tamen leprosus promoueatur, non potest coram fanis celebrare c. De rectoribus, & c. Tua nos cit. Sed si non sit nimia deformitas, potest in occulto; & coram leprosis si habeant propriam Ecclesiam potest publice S. Tho. vbi supra Sil. vbi supra q. 7. Si superueniat Curato, dandus coadiutor, non priuandus c. De rectoribus cit. Idem dicit de omni infirmitate, quæ scandalosum, aut nimiam deformitatem generat Nau. vbi supra. Item paralysis, c. fi. de cler. agr. Item morbus caducus c. 1. & 2. 7. q. 2. Si tamen raro accidat, & sine spuma, potest assistente sibi Sacerdote celebrare; c. 2. cit. Item omnis morbus incurabilis, c. Ex parte de cler. agr. Item demoniacus, & energumenus, etiam qui semel id passus est, c. maritum, c. Clerici, & c. Vsq; adeo dist. 33. Si tamen per annum videatur liber, potest Episcopus dispensare, ut in susceptis ministræ Silu.

vbi supra. Item qui vinum bibere, aut retinere non possunt, quia euomant glo. in c. Ipsi Apostoli, ver. necesse, 2. q. 7. S. Ant. p. 3. tit. 29. c. 5. Silu. vbi supra Item gibbus, c. Hinc etenim dist. 49. præcipue si sit nimia deformitas iudicio Episcopi Barbos. alios referens ad d. c. Hinc. Et sit generalis regula ex S. Tho. Omnis morbus, aut infirmitas, quæ horrorem, deformitatem, aut scandalum, aut ineptitudinem, aut infirmitatem ad vsum ordinum generat, & promotionem, & suscepti ordinis executionem impedit. Quis porro morbus impediatur, iudicet Episcopus, Pan. in c. 1. de corp. vitia, & in c. 1. & 3. de cler. agr. Sayr. lib. 6. c. 8. num. 26.

4. Claudicatio non indigens baculo non facit irregularem. c. Nullus Episcopus de consecr. d. 1. modò propria culpa non acciderit Silu. ver. corp. vitia q. 5.

5. Si vitium corporis superueniat promoto, non impedit vsum eorum, quæ potest sine deformitate notabili, c. Parsbyterum, de cler. agr. & non repellitur à beneficio c. 1. eo. tit.

6. Tertij generis sunt omnes illegitimi cuiuscumque speciei, c. Cum in cunctis, & c. Innotuit, de elect. & c. Litteras de fil. præsb. etiam si sit occulti. Silu. ver. Irregul. q. 20. Nau. c. 25. num. 69. & c. 27. num. 201. Potest tamen Episcopus cum his ad min. ord. dispensare, & ad vnum beneficium simplex c. 1. de fil. præsb. in 6. Pan. in c. nimis eo. num. 2. Nau. num. 201. cit. & com. Et, si hæc dispensatio fiat absolute, non extinguitur primo actu sed potest primo dimisso, aliud simile obtinere: secus, si super certo beneficio; nisi illud sine sua culpa obtinere non potuerit, Ang. ver. beneficium num. 24. Silu. benef. 3. q. 11. Si fiant religiosi, potest Episcopus dispensare ad sacros, c. 1. de fil. præsb. non tamen ad Dignitates, c. Innotuit, & c. Cum Vintonuen. de elect. Et Greg. XIII. ut refert Sayr. in const. quem incip. Circumspecto moderatoria Bull. Sixti V. Cum de omnibus, & se declarauit

Prelatos religionum in capitulo generali, aut Prouinciali ex causa dispensare possunt cum illegitimis ad Dignitates, modo non in ea religione, in qua eius Pater professus uuit. Ad ordines uero etiam sacros ipso facto legitimitur per solemnem professionem in religione approbata Nau. c. 27. num. 201. Silu. ver. illegitimus q. 6. & alij plures quos refert Sayr. lib. 6. c. 19. num. 3. Sanchez in sum. lib. 5. c. 5. num. 9. ubi num. 10. quod etiam tollitur irregularitas quoad ordinis iam suscepti usum. V. Sayr. lib. 7. c. 13. num. 8. & duob. seq. Reuiscit tamen irregularitas professione per Superiorem annullata Ricc. in sua prax. resol. 351. Immo etiam per transitum ad aliam Religionem, quia indiget noua dispensatione Barbos. ad c. 1. de fil. præs. nu. 6. & alij ibi relati, quoad Prelaturas scilicet.

7 Legitimitas facta à Laica potestate nihil prodest promouendo ad ordines, aut Dignitates Ecclesiasticas; cum non possit tollere irregularitatem Reginald. lib. 30. tract. 2. c. 7. num. 72. S. Ant. p. 3. tit. 28. c. 4. parag. 1. in fi.

8 Legitimitas à Papa potest sacros ordines suscipere, & curata beneficia obtinere. Dispensatus tamen ad sacros ordines, non potest curata beneficia obtinere Couar. epit. p. 2. c. 8. parag. 8. num. 5. Molin. de iust. tract. 2. disp. 173. vers. Dispensatus à Sum. Pont. V. Anchar. in c. 1. de fil. præs. in 6. & supra ver. Interpr. num. 77.

9 Cum Hermaphrodito, qui magis est est uir, quem foemina dispensat solus Papa Nau. c. 27. num. 203.

10 Circa irregularitatem ex defectu ætatis debita solus Papa dispensat, ut quis ante illam ordinetur, & exerceat. Episcopus uero, ut exerceat impleta ætate, modo ante illam non exercuerit Sayr. lib. 6. c. 12. num. 13. contra glo. in Clem. Generale, ver. anno, de æta. & qual. Nau. ubi supra Si tamen vitium sit occultum, dispensat Episcopus tam in suspensione, quam in irregularitate incurfa, quia, v. g. exercuit ante ætatem, per Concil. Trid. sess. 24. de reform. c. Liceat. Sayr. lib. 7. c. 10. num.

36. V. eundem lib. 4. c. 14. num. 13. & supra, ver. Sulpensu ipso iure num. 2.

EX DEFECTU ANIMÆ.

1 Irregularis est illiteratus c. fi. de æta. & qual. in ant. & c. fi. de temp. ord. in 6. Est autem illiteratus, qui ignorat prima grammaticæ rudimenta d. c. fi. de æta Episcopus tamen dispensat, si aliquod principium grammaticæ habuerit, & sit spes in futurum addiscendi Barbos. ad cit. c. fi. Quæ uero scientia in unoquoque ordine requiratur, uide Conc. Trid. sess. 23. c. 4. 5. 12. 13. & 14. de refer. Et quomodo probetur illiteratura, uide d. c. fi. de æta. & ibi Pan. num. 2.

2 Neophitus, idest nouiter conuersus, c. 1. d. 48. c. vi. d. 57. Quando autem possit ordinari, relinquatur arbitrio Episcopi Cou. in Clem. si furiosus, p. 1. parag. 2. num. 7. concl. 3. Tol. lib. 1. c. 59. num. 6. Sayr. lib. 6. c. 13. num. 21. & seq. V. Sanch. in sum. lib. 2. c. 28. q. 2.

3 Hæreticus exterior, & Apostata quantumuis occultus, sunt irregulares, ut pluribus cit. docet Sanchez in sum. lib. 2. c. 25. num. 2. ubi num. 6. extendit ad ficos hæreticos. Azor. tamen p. 1. lib. 8. c. 11. q. 16. & c. 21. q. 8. uult non extendi, si occulti sint. V. ver. Hæreticus, & Irreg. ex peccato notorio, num. 5.

EX DEFECTU

LIBERTATIS

1 Seruus nisi manumittatur, aut consentiat Dominus irregularis est, tota dist. 54. & toto tit. de seruis non ord. S. Tho. suppl. q. 39. ar. 3. Nau. c. 27. num. 203. Si ordinetur Domino sciente, & contradicente, seruus remanet, & restituitur Domino, etiam si sacerdos factus sit, secundum aliquos, per c. Ex antiquis d. 54.

Si uero

Si uero
mine
uus
quer
c. 2.
can
Don
fent
dem
fent
feru
lem
vnd
Si u
fent
gier
uel
rest
ad r
ord
dist
nato
pro
Ex
diac
est
ne p
fi p
diu
Mo
rep
ent
2
fue
de
ner
hib
in
3
&
car
fue
stun
&
in
Si
po
lib
tio

Si verò sciente, & non contradicente Domino, tunc statim liber efficitur, c. si seruus sciente ea. dist. non distinguendo ad quem ordinem fuerit promotus Io. And. in c. 2. de seru. non ord. & ibi Pan. vers. Secundus casus, vbi alios refert. Si autem Domino ignorante, sed Episcopo, vel presentatore sciente seruitutem; tunc ille quidem efficitur liber: sed Episcopus vel presentator dabit Domino duos seruos, c. si seruus absente dist. 54. &c. Per venerabilem, Quis fil. sint legit. Et, si non habeat unde soluat, restituitur Domino, vt infra. Si vero Domino, ac Episcopo, vel presentatore ignorantibus, vt quia seruus fugiens Dominum suum, qualibet calliditate, vel fraude se fecit ordinari, deponitur, & restituitur, siue ordinatus sit ad sacros, siue ad minores, c. De seruorum, de seru. non ord. iuncto c. Ex antiquis, & c. frequens dist. 54. Alij tamen d'intelligunt de ordinato tantum ad min. Diaconus det Vicarium pro se; aut si non habet, ipse reddatur d. c. Ex antiquis. Eodem privilegio gaudet Subdiaconus, c. miramur, de seru. non ord. Si est Sacerdos, statim fit liber, sed amissionem peculij multatur d. c. Ex antiquis: aut, si peculium non habet, seruiat Domino in diuinis officijs c. frequens cit. Si factus est Monachus, post triennium Dominus non repetit, sed manet liber, c. Si seruus sciente dist. 34. V. ver. Religio num. 15.

2. Obligati ad ratiocinia, siue publica, siue priuata, donec cesset obligatio c. vn. de oblig. ad ratio. Si tamen de facto ordinentur, possunt exercere: non enim prohibentur Sayr. lib. 6. c. 14. num. 6. V. glo. in d. c. vn. ver. ratiocinia.

3. Curiales ordinari non possunt c. 1. 2. & 3. dist. 51. Est autem Curialis, qui quacumque de causa seculari Curiae obligatus est siue in perpetuum, siue ad tempus; siue honestum, siue inhonestum munus exercuerit; & siue ex vi iuramenti, pacti, aut stipendij in aliquo officio Curiae secularis maneat. Si honesta exercuerit, ordinari potest, postquam à Curia fuerit liberatus Tolet. lib. 1. c. 55.

lib. 1. c. 55. Vxoratus nisi consentiente vxore; &

proficiente religionem, aut saltem de incontinentia non suspecta, ordinari non potest c. Cum sis, & c. Vxoratus, de conuers. coniug. Ordinatus tamen recipit characterem, sed caret executione Silu. marr. 8. q. 12. vers. 3. V. Anchar. & Pan. in d. c. Coniugatus, & Extra. Ansiqua Io. XXII. vbi quod neq; soluto matrim. potest in suscepto ordine ministrare nec ad superiores ascendere, nec ad beneficium, aut officium Ecclesiastici cum promovere.

EX DEFECTV BONAE FAMAЕ

1. **I**nfamis siue infamia iuris, siue infamia facti, est irregularis c. Latici dist. 33. c. Infames 6. q. 2. Quid autem sit vtraq; infamia, & quomodo tollatur; vide infra lib. 7. ver. infamia, & Irreg. ex peccato notorio.

2. **C**ontrahens matrimonium cum serua est irregularis, quia efficitur infamis c. Si quis viduam 2. dist. 34. desumptum ex can. Apost. c. 18. glo. ibi, ver. ancilla, & in c. 1. ver. legem 29. q. 2. Nau. in man. c. 27. num. 196. vers. quarto dico Silu. ver. irregul. q. 16. dicto 2. Sanchez alios referens de matr. lib. 7. disp. 19. num. 20. Qui omnes idem docent de contrahente cum meretrice, vel iocularice, vt est casus in d. c. Si quis viduam.

3. **C**ondemnatus ad trirèmes non efficitur infamis infamia iuris. & ideo potest ad ordines promoueri Ricc. alios referens to. 1. decis. 119.

EX DEFECTU

PERPECTÆ LENITATIS

EX DEFORMATIONE

LICITA :

V. Clericus

Licite occidens, aut mutilans post Baptismum, c. Si quis viduam dist. 50. Pan. in c. Gaudemus de diuort. Nau. de consang. 12. num. 8. Hominem viuum Nau. c. 27. num. 210. Membro habente officium distinctum, cuiusmodi non est dignitas, deus, &c. glo in c. 3. de homic. in 6. Pan. in c. De Diacono, qui Cler. vel. vou. num. 10. Couar. in Clem. Si furiosus p. 3. initio num. 8. Nau. vbi supra Tolert lib. 1. c. 71. num. 5. Contrarium docet Cai. 2. 2. q. 65. ar. 1. Sot. de iust. lib. 5. q. 2. ar. 1. & concedunt Silu. homic. 3. q. 3. vers. 4. & alij citati à Couar. Si mutilentur illi digiti, sine quibus Sacerdos quis esse non potest, vel potest, &c. Verior prima opinio, quam etiam tenent Alter. to. 1. disp. 10. lib. 5. c. 9. dub. 5. & Sayr lib. 6. c. 15. num. 13. & seqq. cum ibi relatis.

Mutilans curando morbum, non est irregularis, c. Si quis à Medicis, & trib. seqq. dist. 55. aut ad defensionem necessitatis propriæ vitæ Clem. vn. de homic. vel integritatis corporis. Cord. in d. Clem. q. 3. Salon. 2. 2. q. 64. art. 8. contr. 2. concl. 1. P. Nau. de rest. lib. 2. c. 3. num. 345. & 368. Sayr. vbi supra c. 17. num. 3. Silu. vbi supra vers. 1. Aut ne recipiat vulnus graue, aut deformem Salon. cit. Suar. de centur. disp. 46. sect. 2. num. 6. Etiam si culpa sua in id discrimen incidit Sot. vbi supra q. 1. ar. 9. Couar. vbi supra p. 2. parag. 4. num. 9. vers. 3. contra Nau. c. 15. num. 7. c. 27. num. 238. & de homic. cons. 31. & duob. seq. & Silu. homic. 3. q. 4. vers. 3. Nisi aduerterit periculum mortis securus Sayr. vbi supra p. 20. Neque incidit, qui mutilat, &c.

ob defensionem rerum alter, non valens defendere, c. interfecisti de homic. vbi dicitur, Te tuaq; defendendo Sot. vbi supra ar. 8. Couar. p. 3. parag. vn. nu. 6. Caiet. 2. 2. q. 64. ar. 7. Ad intelligentiam d. c. Interfecisti V. Decium in l. Vi vim num. 30. & seq. ff. de iust. & iur. & Barbos. ad d. c. Interfecisti, & licet Anchar. & Pan. ibi negent pro sola rerum defensione posse viam occidi, per tex. cit. qui copulatiuè loquitur. Falluntur tamen, quia non esset irregularis occidens in defensionem vitæ; nisi simul esset defensio rerum. intelligendus est ergo text. disiunctiue Vide Rota coram Card. Mantica decis. 249. Intelliges, si res sit non parui momenti Valen. to. 3. disp. 5. q. 8. p. 4. q. 3. Sayr. vbi supra optimè Suar. vbi supra sect. 2. Azor. p. 3. lib. 2. c. 16. q. 10. Esse irregularem docent Pan. in c. Sicut dignum de homic. num. 14. S. Ant. p. 3. tit. 24. c. 2. parag. 3. Silu. bellu. 2. num. 12. Arag. 2. 2. q. 64. art. 8. Nau. c. 27. num. 3. Salon. vbi supra, vers. An occidens inuasorem concl. 1. Nisi furarum se defendat, ne capiatur Couar. vbi supra Tolert. lib. 1. c. 80. vers. 3. qui id intelligit tantummodo de laicis. Nam Clericos docet fieri irregulares. Mihi magis placet prior sententia. Idem intelligendum esse in defensione honoris docet Doct. cit.

Occidens, aut mutilans parantem insidias, quando aliter vitam tueri non potest, nisi præueniendo, non est irregularis Couar. vbi supra P. Nau. num. 350. Sot. de iust. lib. 5. q. 1. ar. 8. Sayr. num. 3. cit. contra Nau. de homic. cons. 31. & in man. c. 15. num. 3. V. infra ver. Homic. num. 8.

Carens vsu rationis, vt furiosus, infans, dormiens, non incidit si occidat Clé. si furiosus de homic. Puer, si sit doli capax ante septennium, incidit Pan. in c. 1. de delic. puer. num. 4. Couar. in Clem. cit. p. 3. initio nu. 5. Angel. irreg. 1. parag. 20. Nau. de cognat. spir. cons. 2. & in Man. c. 27. num. 230. Sayr. tamen vbi supra num. 20. alijs cit. docet non esse irregularem. addens ex multorum sententia, etiam maiorem septennio ante pubertatem, si homicidæ occidat, nesciens quid faciat, nec doli capax, non effici irregularem. Ebrri-

5 Ebrius non incidit Ang ver. ebrietas num. 3. Cast. de leg. poen. c. 14. Nau. & Couar. vbi supra. Contrarium docent Silu. homic. 3. q. 4. vers. 5. Ma. ol. de irreg. lib. 5. c. 48. initio. Tab. ver. Ebrietas num. 9. parag. 8. & verum puto cum Nau. vbi sup. Sayr. num. 35. Cord. lib. 1. qq. q. 26. dub. 1. si culpa sua sit ebrius, & ante ebrietatem aduertit se in ebrietate solitum arma capere, & alios lædere, nisi diligentiam adhibuerit, ne periculum sequeretur.

6 Irregularis non est faciens opus licitum, ad quod casualiter sequitur mors si debitam adhibuit diligentiam. c. Ad audientiam, & quatuor seqq. de homic. S. Th. 2. 2. q. 64. ar. ult. Sot. de iust. lib. 5. q. 2. ar. 9. Silu. homic. 2. initio, S. Ant. p. 3. tit. 28. c. 2. parag. 4. Couar. p. 2. parag. 4. num. 1. Nec qui dat causam propinquam. oportet enim id quod fit natura sua dirigi ad deformationem cuiusmodi est adiudicare morti, accusare, testificari, indicare reum Iudicis denique aliquid facere, vnde mors aut mutilatio acceleretur S. Ant. vbi supra parag. 5. Nau. c. 27. num. 252. & de homic. cons. 20. At secundum Cai. 2. 2. q. 64. ar. 8. & Azor. p. 3. lib. 2. c. 14. not. 3. sufficit, vt sit intentum in se, vel in causa aliqua, ex qua semper, vel frequenter, vel in pluri- bus solet euenire homicidium.

7 Accusans, testificans, indicans, &c. etiam si sit Clericus, non incidit si præmittatur protestatio de punitione citra sanguinem, & si erime non sit dignum in ore, aliqui incideret, c. Prælati de homic. in 6. Nau. vbi supra num. 217. Immo licet accusator, certo sciat reum occidendum, non incidit, vt ex c. Postulasti. & c. tua nos parag. ult. de homic. docent Suar. de censur. disp. 47. sect. 2. num. 8. Felin. in d. c. Postulasti, citato Io. And.

8 Aduocatus reum iniuste defendens, ob quod actor poena tallionis condemnatus est, si interueniat deformatio, est irregularis secundum Nau. c. 27. num. 222. Ang. homic. 5. num. 1. At secundum Salo. 2. 2. q. 71. ar. 3. contr. 1. ad 6. non est irregularis, quia huiusmodi irregularitas non reperitur in iure de Aduocato,

V. Anchar. in c. 1. de postul. num. 7.

9 Si ferasigna, quibus aliquis comburitur, modo in ignem non mittas, non incidis B. Med. in sum. lib. 1. c. 11. parag. 10. in fi. Rectius tamen alij docent, quod si comburendus erat viuus, & illa ligna cooperata sit ad mortem, incidit, sic S. Ant. vbi supra parag. Homicidium opere Ang. irreg. 1. num. 18. Silu. homic. 3. q. 7. vers. 10. Nau. vbi sup. Tolet. lib. 1. c. 82. nu. 6.

10 Confessarius interrogatus à Iudice, an hic reus homicidij sit decapitandus, respondere potest, homicidium poena mortis secundum legis puniri, neque incurrit irregularitatem: & negare potest absolutionem Iudici nolenti condemnare, & exequi Sayr. lib. 6. c. 18. num. 25 & seq. Roder. lib. 1. sum. c. 170. concl. 3. Alij tamen, vt Tolet. lib. 1. c. 82. vers. 6. S. Ant. vbi supra parag. 2. initio, Pan. in c. ex literis de excess. Præl. Ang. irreg. 1. parag. 4. Silu. homic. 3. q. 5. vers. 4. dicunt, quod si casus imminet de præsentibus, & ex suo consilio generali, vel speciali sequatur mors, sit irregularis. Priorem sententiam tamquam veriolem tuetur Suar. de censur. disp. 47. sect. 1. nu. 8. quia sic in genere respondendo non terminatè mouit Iudicē ad cōdemnandū hunc in particulari

11 Non est irregularis instituens Iudicem, vt faciat iustitiam, etiam in particulari c. 3. Ne Clir. vel Mon. in 6. S. Ant. p. 3. tit. 29. c. 2. vers. Verbo autem Ang. homic. 1. nu. 10. Silu. homic. 3. q. 5. Couar. vbi supra parag. 5. nu. 8. Nec denuncians crimen, quod non meretur poenā mutationis, c. Postulasti de homic. Nec qui dat alteri arma ad ipsius dantis defensionem; secus si ad proximi defensionē, etiam non valens alter se defendere Nau. c. 27. nu. 212. Sayr. lib. 6. c. 17. nu. 14. Nec qui ortatur in bello iusto c. Vt pridē, & seq. 23. q. 8. Fel. in c. pen. de homic. Couar. vbi supra parag. 3. nu. 2. S. Ant. p. 3. tit. 28. c. 2. parag. 6. Etia si inde sequatur mors. Nau. vbi supra nu. 215. & de homic. cōsil. 4. & dub. seq. Neq; qui occidit, vel mutilat agresorē Patris, Matris, aut alterius cōsanguinei, vel proximi innocentis, aliter eorum; mortem vitare non valens Cou.

p. 3. parag. vn. num. 5. & valde probabile dicit Sayr. vbi supra num. 21. licet contraria sit communis: quia non videtur credibile, vt ego lege charitatis, & naturali teneat proximum defendere, reddendo me inhabilem ad ordines. Nec qui denuntiat crimen quamuis occultum, si cedat in damnum Communitatis, & periculum sit in mora; vt si quis machinetur prodicionem Ciuitatis, præmissa tamen protestatione Valent. to. 3. disp. 3. q. 10. p. 5. vers. secundus calus. Immo cum protestatione tenetur ad accusandum, vt obuietur damno cuiuscumq; proximi Arag. 2. 2. q. 68. ar. 1. in fi. Cai. 2. 2. q. 33. ar. 7. nec propterea incidet in irregularitatem secundum eosdem. Quod si omittat protestationem vult Roder. in sum. p. 1. c. 170. num. 12. non effici irregularem, quia ad accusandum tenetur sub mortali V. Sayr. vbi supra c. 18. dub. 8. Nec qui denuntiat hæreticum, quem scit comburendum; nec Inquisitor, qui eum tradit brachio seculari B. med. lib. 1. lum. c. 11. parag. 10. in fi. Ang. homic. 1. num. 24. Suar. vbi supra à num. 10. etiam si cogat Iudicem differentem executionem, vt illum comburat Felin. in c. Ad abolendam de hæret. num. 7. Maiol. de irreg. lib. 2. c. 9. num. 8. & c. 10. num. 5. & lib. 5. c. 88. parag. num. 9. Nec Consultores S. Officij, etiam in causa mutilationis, & mortis, Paulus IV. & Pius V. vt refert Pegn. ad Direc. p. 2. com. 20. vbi etiam docet necessariam non esse protestationem ad vitandam irregularitatem, licet omittenda non sit; quia communi Ecclesie consuetudine niritur. Nec Clericus accusatus, qui se defendendo petit accusatorem puniri poena tallionis etiam ad mortem, præmissa protestatione, licet propterea accusator morte plectatur Couar. parag. 5. cit. num. 5. Sayr. vbi supra num. 11. Ego verò horum opinionem probare non possum Ea enim protestatio, cum sit contraria facto maxime intento frustranea est quomodo enim protestatur se nolle poenam sanguinis, (hæc enim est hoc casu natura protestationis) si petit accusatorem damnari ad mortem? Pra hæc sententia

multa Tolet. lib. 2. c. 82. vbi multis citatis docet protestationem supponere animum non vindicandi, aliter non esse veram protestationem. Nec incidit Prælatus habens iurisdictionem temporalem, & imponens Officiali suo, vt super certo delicto inquirat, & faciat iustitiam, licet sequatur homicidium. c. Episcopus, Ne Cler. vel mon. in 6.

12 Papa dando Clerico potestatem præliandi, hoc ipso tollit irregularitatem Pan. in c. 2. de vir. & hon. cler. num. 5. Couar. in Clem. si furiosus p. 2. parag. 3. num. 2. vers. 12. B. Med. vbi supra parag. 11. contra S. Ant. vbi supra parag. vlt. vers. nota tamen Silu. homic. 3. num. 9. licet per seipsum occidat, aut mutilet. Molin. de iust. trac. 2. disp. 110. V. Sayr. vbi supra c. 19. num. 14.

13 Vocans socium, vt se ab inuafore defendat; si hunc socius occidat, vocans non efficitur irregularis; est enim necessaria defensio Nau. c. 17. num. 212. vers. secundò sequitur, & de homic. cons. 12. num. 2. Sayr. vbi supra Suar. disp. 45. sect. 3.

14 Non est irregularis, qui reum iudici indicat, aut eius inter signia tradit, est enim causa remota, c. Tuanos, parag. Ad vlt. de homic. Intellige de eo, à quo fuit spoliatus: & si ea inter signia dedit, agens ciuilitate ad recuperationem rerum suarum protestando nolle vindictam. Fel. in d. c. Tua, in fi. Tolet. lib. 1. c. 82. aut si ea inter signia non sunt sufficientia ad conuincendum, non indicata persona furis Bam. in d. c. Tua num. 8. Couar. parag. 5. cit. num. 1.

15 Occidens se defendendo, cum posset fugere, non est irregularis, si fuga illi erat de decori Sor. de iust. lib. 5. q. 1. ar. 8. Arag. 2. 2. q. 64. ar. 8. dub. 2. Si tamen aliter saluari non poterat Couar. vbi supra p. 3. parag. vn. num. 4. quia quod sine magna infamia evitari non potest, moraliter est in euitabile, & propter ea non cõprahenditur sub Clem. si prorsus Marchin. de ord. mac. l. p. 9. c. 5. diff. 3. Sil. bellu 2. q. 7. Clericus si potest fugere, non excusatur Pan. in c. Sicut dignu, de homic. & in c. 2. de vir. & hon. cle.

Nisi fuga illi esset periculosa Cou. vbi supra Fel. in d. c. Sulcepimus. Silu. homic. 1. q. 9. vers. 3. & homic. 3. q. 4. vers. 2. Nau. de homic. consil. 6.

16 Infigens vulnus non mortale excusatur, si inde culpa medici, aut regiminis moriatur c. Exhibiti de homic. iuncta glo. ver. conueni. Cai. 2. q. 64. ar. 8. vbi Salon. contr. 1. concl. 2. Nau. c. 27. num. 223. contra Couar. p. 2. parag. 2. num. 9. V. Dianam, & plures ab eo citatos p. 4. trac. 2. resol. 10.

17 Non est irregularis faciens leges de puniendis delictis; quia in certam personam non animaduertit Silu. homic. 3. q. 7. vers. 9.

18 Qui vertit infirmum, qui propterea citius moritur prater eius intentionem, non est irregularis; nisi fuerit notabiliter negligens Nau. c. 27. num. 229. Sor. vbi supra p. 9. Idem de medicante affirmat Nau. vbi supra, & com. Idem de custo sientis, qui petenti infirmo vinum dat, vel aliquid huiusmodi, si certum non est eum propterea mortuum esse, & ille hoc prauideret non potuit: & nisi sit evidens culpa, vel dissoluta negligentia. Et, si habet conscientiam, deponere debet ad consilium boni viri: nisi dedisset contra expressum medicum præceptum, quia tunc non excusaretur Ang. homic. 2. parag. 14. V. Caiet. ar. 8. cir.

19 Non incidit, qui consilium dat moriendi pro virtute, pro fide. Anchar. in c. Ad audientiam num. 13. de homic. Silu. homic. 1. q. 8. vers. 8. S. Ant. p. 3. cir. 28. c. 2. parag. 2. Couar. p. 2. parag. 5. num. 6. Nec Clericus consulens Principi, vt pro certo crimine mortis legem ferat. c. Pessimam in fi. & ibi glo. 23. q. vlt. glo. in c. Ex litteris de excess. Præl. ver. contuluit. Neque qui alios hortatur pro defensione suæ Ecclesie. c. Vt pridem, 23. q. 8. glo. in c. Clericum dist. 50.

20 Clericus clamans vt defendat res suas sibi furto sublatis, irregularis est, si sequatur mors, aut mutilatio Couar. vbi supra num. 3. Silu. homicidium 2. q. 17. Intelligit si ea intentione clamauit, aut credere

debiuit superuenientes deformaturos, aut Iudici deformandum tradituros Nau. c. 27. num. 236. Roder. in sum. p. 1. c. 127. num. 4.

21 Non est irregularis, qui aliquem ad patibulum associans, casu impellit iumentum quo ille vehitur, licet mors tantillum acceleretur Sor. de iust. lib. 5. q. 1. ar. 9. Secus de eo, qui hortatur condemnatum, vt ad moueat caput ad stipitem, ascendat scalas, aut aliud faciat, quo acceleretur deformatio Nau. num. 217. vers. 13. S. Ant. vbi supra parag. 5. Sayr. lib. 6. c. 16. num. 3.

22 Non est irregularis Sacerdos, qui de mandato Episcopi conduxit armatos pro custodia castri, si exurgente pugna multi moriantur Graff. alios referens p. 2. lib. 3. c. 6. num. 5. V. Tolet. lib. 1. c. 81. nu. 14. & seq.

23 Clericus in sacris exercens chirurgiam per incisionem vel adustionem, morte secuta fit irregularis, licet adhibeat necessariam diligentiam Diana plures referens p. 4. trac. 2. resol. 23. contrarium tamen dicens esse probabile, & satis patet ex c. Tua nos, de homic. V. etiam Sayr. de centur. lib. 7. c. 6. à num. 7. ad 11. Intelligunt autem, & rectè, textum in d. c. Tua, quando fit causa pietatis, & urgente necessitate, vt tempore pestis, quando alius haberi non potest. Barbos. ad tex. cit cum alijs ibi relatis.

24 Iudex proferens sententiam sanguinis, eiusq; Assessor, qui dictauit sententiam, & quilibet alius minister, qui sententiam exequitur, aut sententiæ formam extendit, aut legit in iudicio, & Notarius illam scribens, qui signat scriptam ab alio, aut sigillat, aut testium depositiones scribit, aut legit, quando pro tali occisione, aut mutilatione publicantur; & alij omnes, qui Iudicem de causa informant, secuta morte, vel mutilatione sunt irregulares. Idem de scribente, vel transcribente sententiam, tamq; Officiales iustitiæ, & de dictante literas, quibus iubetur fieri deformatio Com. vt pluribus cit. docet Sayr. vbi supra num. 4.

25 Solus Papa dispensat in prædictis irregularitatibus. Episcopus tamen dispensat super eaque nascitur ex homicidio iusto; non enim est homicidium voluntarium, de quo Trid. sess. 24. c. 6. ubi dicitur de homicidio ex delicto Nau. c. 27. num. 240. Contrarium tamen postea docuit de homic. cons. 39. Item Roder. de regul. 10. l. q. 24. ar. 8. & to. 2. q. 105. ar. 2. eadem facultatem concedens Generatibus Religionum.

IRREGVLARITATES

EX DELICTO

EX DEFORMATIONE

ILLICITA

I QVI mentis compos post baptismum vium hominem illicite deformat Nau. c. 27. num. 119. & de confang. cons. 12. num. 8. Et occidens, aut mutilans dist. 10. & de homic. per multa cap. glo. in Clem. si furiosus de homic. Sayr. lib. 7. c. 1. num. 5. Et qui dat causam propinquam, glo. in c. De cetero, ver. causam de homic. Ex qua scilicet fere semper, vel frequenter, vel in pluribus solet sequi homicidium Cai. 2. q. 64. art. 8. Azor. p. 3. lib. 2. c. 14. not. & ducens ubi sit hostis Nau. num. 221. & Consulens, mandans, rogans, c. Sicut dignum parag. ult. de homic. Couar. in Clem. Si furiosus p. 2. parag. 2. Nisi reuocet persuadens contrarium, aut monens alterum, vt caueat Pan. in c. Ad audientiam de homic. Silu. homic. 1. q. 7. vers. 3. & q. 8. vers. 6. Si tamẽ reuocans consiliũ putabat, id sufficere non erit irregularis, licet sequatur homicidium S. Ant. p. 3. tit. 28. c. 2. parag. 2. Sayr. ubi supra c. 3. num. 6. asserens de com. Mandans fit irregularis, nisi reuocet mandatum tacite, vel expresse Nau. num. 233. Et, si manda-

tarius non acceptauerit mandatum; postea tamen mutata voluntate occidat, inscius id esse contra mandantis intentionem, mandans fit irregularis Maiol. lib. 5. c. 48. parag. 2. num. 3. Suar. de censur. disp. 44. sect. 3. num. 9. Item licet reuocauerit mandatum, & facti poenitens fit, si antequam innotuerit reuocatio, quia non potuit; quia v. g. mandatarius longe distat, homicidium fit secutum Sayr. multis cit. lib. 7. c. 2. num. 13. V. Excom. refer. num. 1.

Item si mandatarius ideo occidatur. Silu. homic. 1. q. 7. vers. 4. Sayr. num. 12. & concedit Anchar. in c. Ad audientiam de homic. num. 11. Si mandauit, aut consilium præbuit ad occidendum in loco, vel tempore periculoso alias non; quia ille non debuit transgredi fines mandati V. Sayr. ubi supra c. 3. num. 3. Mutilans dicitur qui abscindit, non qui debilitat. hic enim non incurrit Nau. ubi supra Roder. in sum. lib. 1. c. 69. num. 1. In iure enim non est inducta irregularitas, nisi ob occisionem, vel mutilationem Sayr. lib. 6. c. 15. num. 6. Tolet. lib. 1. c. 71. num. 3. Non mutilat verò, qui priuat aliquem visu, si non eruit oculum c. Si euangelica dist. 55. Salo. q. 65. ar. 1. contr. 3. concl. 4. Ricc. p. 2. decis. 90. Add. ad Capell. Tholos. q. 208. licet alij, quos refert Sayr. contrarium asserant, sed minus verè.

2 Occidens foetum, si probabile est fuisse animatum, censendus est irregularis c. Sicut ex litterarum de homic. S. Ant. p. 2. tit. 7. c. 8. parag. 1. Et in dubio an fuerit animatus, debet se censei irregularem Pan. in d. c. Sicut num. 7. Animatur mas 40. diebus, foemina 80. glo. in sum. d. 5. V. ver. Homicidium num. 9. & excom. non refer. num. 30. Sayr. ubi supra dub. 4.

3 Fauens in bello iniusto; etiam sine armis, si quis occidatur, est irregulari Nau. c. 27. num. 224. Pan. in c. Petito, de homic. Dispensat autem Episcopus, si talis non deformat, c. 1. & 2. de cler. pugn. in duel. Silu. Bellum 1. q. 3.

4 Si quis deprehensus in adulterio, se defendendo occidit: aut si ob id vir occidat uxorem, volunt esse irregularem Silu. homic.

homic. 3. q. 4. vers. 3. Nau. c. 15. num. 7. &c. 27. num. 138. & de homic. consil. 31. & duob. seq. Rectius alij negant, quia tale homicidium non sequitur per se, & necessarium ex adulterio sed occasionaliter: nec adulterio deo amittit ius naturale tuendi vitam suam, etiam cum occasione inuasiōis. *Sot. de iust. lib. 5. q. 1. ar. 9. Couar. vbi supra parag. 4. num. 9. vers. 3. Castr. de lege poen. lib. 2. c. 14. vers. Hic tamen admonet. Salon. 2. 2. q. 64. ar. 8. contr. 3. vers. An qui auxilium, &c. & ar. 7. contr. 1. conclus. 2. Less. lib. 2. c. 9. dub. 15. num. 3. Roder. in sum. lib. 1. c. 177. num. 2. vers. 4. Sayr. lib. 6. c. 17. num. 18. & sic refertur in addit. ad Nau. de homic. consil. 35. sic sensisse sacram Poenitentiarium, & Greg. XIII. Limitant Tolet. lib. 1. c. 78. vers. quando verò, & Sayr. vbi supra num. 20. Nisi adulter aduerterit periculum mortis subsecuturæ. Idem Roder. vbi supra Suar. de censur. disp. 45. sect. 6. num. 7.*

5. Qui malitiosè impedit consilio, aut per vim volentem defendere innocentem, secuta morte est irregularis, quia contra iustitiam facit: Nisi bono animo amicum diuerterit, ne periculis se obijciat. *Ant. p. 3. ut. 28. c. 2. parag. 1. Sayr. lib. 7. c. 4. num. 8. Suar. vbi supra sect. 4. num. 3. Qui verò non impedit volentem occidere, licet malitiosè id faciat, non fit irregularis, si non tenebatur ex iustitia, sed tantum ex charitate Suar. ibidem. Et qui domus suæ fores claudit, & ideo fugiens occiditur, si malitiosè claudit, ut ille occideretur, fit irregularis Maiol. de irreg. lib. 5. c. 59. num. 3. vers. Ex prædictis.*

6. Qui iubet percutere, sine deformatione, si hæc sequatur, est irregularis, c. si. de homic. in 6. Sed dispensat Episcopus Nau. c. 27. num. 240. & de homic. cons. 27. Sayr. vbi supra c. 7. num. 8. Et qui non contraxit volentibus sua causa deformatione, c. Petrus de homic. Et qui approbat suo nomine factam deformationem. Silu. homic. 1. q. 7. vers. 5. Felio. in c. Si cui dignum de homic. num. 8. Nau. c. 27.

num. 233. Hoc vltimum meritò negant Ang. homic. 2. nu. 7. Host. in sum. de homic. parag. Quia poena feritur Couar. in Clem. si furiosus p. 2. parag. 1. nu. 4. Sayr. lib. 7. c. 4. nu. 17. quia regula illa Ratihabitio de regiur. in 6. verificatur quoties specifica definitio minimè requiritur, ut hic. Nam irregularitas non incurrit, nisi in casibus in iure expressis, c. Is qui de sent. exco. in 6. Nullibi tamen reperitur expressum, ratihabitio nem inducere irregularitatem. Sic etiam docent Roder. in sum. lib. 1. c. 178. Tolet. lib. 1. c. 83. num. 1. Suar. disp. 84. sect. 3. nu. 24. 7. Irregularitas ex delicto incurritur etiam ex culpa veniali Cai. in sum. ver. Irregularitas & 2. 2. q. 64. ar. 8. & ibi Arag. dub. 2. concl. 4. Rectius, tamen negant alij, quia poena est, cum sit ex delicto, non est autem imponenda tam grauis poena, nisi ob peccatum mort. cum sine contemptu non inducatur irregularitas. *Sot. de iust. lib. 5. q. 5. ar. 9. Nau. c. 27. num. 25. Suar. to. 3. disp. 3. 1. sect. 6. dub. 6. Salon. 2. 2. q. 64. ar. 8. contr. 3. vers. quæ negligentia. Sayr. lib. 6. c. 5. num. 5.*

8. Non sufficit dare operam rei illicitæ, nisi ex natura sua soleat esse causa deformationis propinqua, sufficienter directæ respectu talis effectus, Nau. c. 27. nu. 21. & de homic. cons. 20. Sufficit verò, si res illa genere suo esse soleat causa homicidij, aut periculosa *Sot. vbi supra q. 1. ar. 9. Couar. vbi supra parag. 4. nu. 10. Castr. de leg. poen. lib. 2. c. 14. Salon. vbi supra vers. An qui adhibuit V. Tolet. lib. 1. c. 70. 8. & 82. Sayr. lib. 7. c. 5. & Cai. 2. 2. q. ar. 8. cit. Suar. to. 4. disp. 82. sect. 3.*

9. Inter dantem operam rei licitæ, & eum, qui illicitæ, hoc distat quod ille si adhibuit debitam diligentiam excusatur ab irregularitate: hic verò si res sit periculosa, incidit c. Lator, c. Dilectus filius, c. Ex litteris 1. & 2. c. Significasti c. Ioannes, & c. fin. de homic. c. Hi qui, & duob. seq. dist. 52. Limitant Couar. vbi supra p. 2. parag. 4. num. 10. vers. igitur Suar. de censura disp. 45. sect. 6. num. 14. quando actus ille illicitus natura sua ordinatus est ad mortem, aut mutilationem.

Quare inferunt, Clericum dantem operam venationi prohibita, si omnem adhibuit diligentiam, non incurrere irregularitatem; quia non est illi prohibita quia mala; sic enim, & laico esset prohibita. Excipit tamen modum venandi periculosum. Cou. loc. cit. V. Cord. lib. 2. qq. q. 26. Azor. p. 3. lib. 2. c. 14. not. 3. Sanchez in sum. lib. 1. c. 16. num. 3.

10 Mandans homicidium fieri in personam vnius, si committatur in personam alterius, non incurrit irregularitatem ex homicidio voluntario Cong. Concil.

11 Cum petitur dispensatio irregularitatis ob homicidium, non est necesse exprimere occisum fuisse sacerdotem, est enim qualitas omnino extrinseca, & nil ad irregularitatem faciens. Sanchez de matr. lib. 8. disp. 21. num. 22. quicquid in contrarium asserat Rader. in sum. p. 1. c. 174. num. 10.

12 Cum irregulari ex homicidio casuali dispensat Episcopus ad ordines minores, & beneficium simplex, & ad retinendum Curatum prius obtentum Nau. c. 27. num. 240. vers. 4. Pan. in c. 2. num. 3. de cler. pugn. in duel. B. Med. in sum. lib. 1. c. 11. parag. 12. Et, si sit occultum, dispensat etiam ad sacros per Trid. sess. 24. c. 6. Ibi enim conceditur dispensatio ab irregularitate ex delicto occulto, excepta ea, quæ ex homicidio voluntario, cuiusmodi non est casuale V. Suspendio num. 19. Appellatione homicidij voluntarij, de quo Trid. intelligitur homicidium illicitum, & prohibitum quinto Decalogi præcepto, quod per insidias, & ex proposito fit. Quare homicidium, cuius irregularitas est Papæ reservata, debet esse illicitum, intentum, ac volitum in se. sic Diana p. 4. trac. 2. resol. 72. vbi quod v. homicidium dicitur voluntarium, necesse est, vt ad sit voluntas directa, & expressa in illo perpetrando, nec sufficere, sit voluntarium in causa, Potest etiam cum se castrante, putante id licitum, vt in suscepto minister, non tamen in altari, c. Significauit, de corp. vitia. Et cum mulante occulto, non enim est homicidium Suar. de censur. disp. 44. sect. vlt. in fi.

13 Prælati regulares absoluerè possunt suos subditos in foro conscientia, etiam si homicidium sit voluntarium, & ex proposito, modò sit occultum Roder. in Bull. cruc. parag. 9. num. 127. & seq. & de regul. to. 1. q. 24. ar. 12. Sorb. ver. Absolutio quoad fratres

14 Irregularis ex homicidio an pensionem priuetur, negatiuam multis probat Marchin. de ordine trac. 1. par. 8. c. 5. num. 8. & seqq. contra Nau. de homic. cons. 44. Paris de Rassign. Sayr. de censur. & alios.

EX ORDINIS

ABVSU

V. Ordo Religio. Suspendio.

1 **Q**VI ordinatur sciens, aut scire debens se impedimentum, maiori excommunicatione, suspensione, interdictione Silu. ver. irregularitas q. 2. & 13. vers. 3. Nau. c. 17. num. 241. Tolet. lib. 1. c. 46. nu. 1. qui id intelligunt etiam de min. ord. Sed verius videtur suspendium, & interdictum non fieri irregularem per solam suspensionem, sed requiri, vt solemniter exerceat: quia in iure non inuenitur expressa irregularitas in hoc casu, nisi in excommunicato c. 1. De eo, qui furt. ord. susp. & c. Cum illorum, de sent. exc. Sayr. lib. 7. c. 10. num. 12. Episcopus dispensat, si delictum sit occultum, per Trid. aut si talis ingreditur religionem, c. 2. de qui fort. ord. susp. Potest etiam Abbas cum suis monachis c. 2. eo. tit. Alios casus vide apud Suar. de censur. disp. 42. sect. 4.

2 Item qui eodem die accipit cum minoribus Subdiaconatum c. 2. cit. Nisi excuset consuetudo Nau. c. 21. num. 71. & c. 27. num. 241. vers. 4. Et qui eodem die accipit duos sacros. c. Literas, & c. Dilectus de temp. ord. Ang. ver. Irregularitas num. 22. Nau. d. num. 241. Episcopus

pus dispensat, vt in prius susceptis ministret: Vt vero ad maiores ascendat, non potest, nisi religionem ingrediatur c. 2. cit. Ang. & Nau. vbi supra.

3. Ordinatus à denuntiato excommunicato, suspento, interdicto, simoniaci, heretico Ang. vbi supra num. 30. Silu. eo. q. 7. Nau. d. num. 241. quia executionem conferre non potest, quæ eam non habet. Gratian. 1. q. 1. & de excommunicato est text. in c. si. de Ord. ab ep. qui rem. Alij tamen putant huiusmodi esse suspensum, non tamen irregularem, nisi improprie, peccare tamen mort. à talibus recipiendo ordines. Sic glo. in c. si. cit. ver. Excommunicatis per c. Ordinationes 9. q. 3. Alter. de susp. disp. 9. c. 3. Sayr. lib. 7. c. 10. num. 17. Intellige excommunicatum, &c. iuxta extrau. Ad euitanda. Ab alijs enim ordinatus etiam scienter, non fit irregularis.

4. Solemniter, & serio vtens ordine sacro, quem non habet, est irregularis, c. 1. de cler. non ord. Silu. vbi supra q. 12. Ang. num. 38. Etiam si absq; intentione faciendi verum ministerium Suar. vbi supra num. 27. Hanc irregularitatem incurrit etiam laicus Nau. vbi supra Sil. q. 27. contra Ang loco cit. Quare Clericus cantans Epistolam solemniter cum Manipulo, Et subdiaconus cum stola cantans Euangelium, sunt irregulares, vt pluribus cit. docet Sayr. lib. 7. c. 10. num. 2. & seq.

5. Laicus absoluens non fit irregularis §. Ant. p. 3. tit. 19. c. 1. Silu. confessor in princ. Vist. in sum. num. 144. Sayr. vbi supra num. 6. & duob. seq. Rectius tamen alij volunt esse irregularem; quia solemniter exercet actum ordinis presbyteralis, quem non habet Sic Sor. in 4. d. 18. q. 4. ar. 1. Nau. c. 27. num. 242. in si. Valent. to. 4. disp. 7. q. 3. p. 1. Suar. to. 3. disp. 31. sect. 4. in si. & to. 4. disp. 31. sect. 7. & de censur. disp. 4. sect. 4. num. 10.

6. Excommunicatus maiori, suspensus, vel interdixit scienter faciens officia diuina, & scienter exercens actum ordinis sacri, quem habet efficitur irregularis Sayr. lib. 7. c. 9. num. 1. & est casus in c. Si quis 4. 11. q. 4. Suar. de censur. disp. 11. sect. 3.

Aur qui dat auctoritatem, cum is, qui dat, aut ipse ligatus sit: requiritur verò contemptus Nau. vbi supra num. 244. Silu. q. 13. Id tamen non verificari in laico, sed in solo Episcopo, volunt glo. in Clem. II. de priuil. & excess. priuil. ver. etiam celebrare Anchar. ibi num. 4. Pan. in c. Illud, de cler. excom. contra Nau. d. num. 244. extendentem ad Superiorem laicum. Immo Tolet. lib. 1. c. 67. num. 5. docet Nec Episcopum effici irregularem, cum non inueniatur in iure, & hic non fit actus ordinis, sed iurisdictionis, propter quam nemo fit irregularis. idem sentit Roder. de regul. to. 2. q. 109. ar. 4. vers. quantum ad tertiam. Excusat autem ignorantia probabilis, Silu. vbi supra vers. 5. Nomine diuinorum officiorum intellige actum annexum ordini clericali, vt sacramenta ministrare, missam celebrare, legere Epistolam vel Euangelium publice in Ecclesia; benedicere aquam, oleum, fructus, &c. cum precibus, & ceremonijs ab Ecclesia institutis; solemniter benedicere coniuges, Suar. vbi supra sect. 2. num. 19. Solemniter dicere collectas in Choro Nau. c. 27. num. 163. Et audire peccata, licet non absoluas Comitol. resp. mor. lib. 6. q. 48. & exercere solemniter actum minorum ordinum, secundum Inn. & com. in c. si. de excess. Prel. vbi Pan. num. 5. & sequitur Nau. vbi supra Suar. de censur. disp. 42. sect. 2. Silu. ver. Irreg. q. 13. vers. 1. Anchar. & Franc. in c. Medicinalis de sent. exc. in 6. Cuius tamen contrarium docent §. Ant. p. 3. tit. 28. c. 1. in princ. Couar. in c. Alma p. 1. parag. 8. num. 9. vers. 10. Nau. de sent. exc. cons. 44. num. 4. Roder. in sum. p. 1. c. 168. num. 8. Sayr. alios referens c. 8. cit. num. 4. Secus est cum alijs litanias canere modò sine cruce, superpelliceo, & ordine procedendi; baptizare sine solemnitate vt laicus; canere Epistolam, & exercere actus minorum ordinum vt laicus; Immo, & cum alijs canere etiam in choro Nau. loco cit. Nisi pallat sicut prius facere consueuerat, id est quasi in officio suo agens, in quocunq; officio cantando, & in quibuscuq; horis; quia tunc fieret irregularis, glo. in d. c. Cum

medicinalis verus Sicut prius. & ibi Anchar. & Franc. Silu. vbi supra vers. 4. Tolet. lib. 1. c. 72. solus Papa dispensat Silu. & Nau. vbi supra Ang. num. 22. M. Alex. de susp. disp. 10. lib. 1. c. 2. q. 1. m. l. v. q. 1. q. 1. c. 1.

7. Celebrans, vel ministrans solemniter contra cessationem à diuinis, non efficitur irregularis, glo. in c. Si canonici. ver. cessare de off. ord. in 6. & com. vt pluribus. cit. docet Sayr. de censur. lib. 5. c. 17. num. 9. non enim est expressa in iure.

8. Transgressor censuræ Ecclesiasticæ iusta in foro exteriori, sed iniuste simpliciter, quia ex falsa causa, licet publice, & cum scandalo contemnat, vt quia publice celebrat, peccat quidem mortaliter, non tamen efficitur irregularis. Cai. 2. q. 70. ar. 2. ad 2. & to. 10. opuscul. tract. 19. ad 2. Aliter to. 1. disp. 2. lib. 3. c. 1.

9. Suspendus ab ingressu Ecclesiæ, si in ea celebret, aut in cæmeterio, fit irregularis, lectus si extra. c. Is cui desent. exc. 10. 6. Pan. in c. Cum dilectus de consuet. num. 20. aut in Oratorio non fundato auctoritate Episcopi, nec designatio in perpetuum pro celebratione Nau. c. 27. num. 1702. glo. in d. c. Is cui, ver. in ea Couar. in cap. Alma p. 2. parag. 1. nu. 3. Alter. disp. 4. c. 4. & disp. 6. c. 3.

10. Suspendus ab Officio prædicandi, si prædiceret fit irregularis secundum Nau. c. 27. num. 163. vers. 8. Alij tamen negant, & merito, vt Ang. suspensio 3. num. 8. Maiol. de irreg. lib. 3. c. 19. num. 21. Silu. ver. suspensio q. 5. Sayr. lib. 4. c. 16. num. 20. & seq. Peccat quidem grauitur, & est excommunicatus per Clem. Cupientes parag. Quibus de poen. non tamen fit irregularis Alter de suspens. disp. 6. c. 3. Quia tamen dicta Clem. non generaliter loquitur, tu dic vt supra. Excom. non refer. num. 22.

11. Suspendus à iurisdictione eam exercendo non fit irregularis Nau. c. 27. nu. 160. quia vt docent communiter Doct. Irregularitas non incurritur, nisi per formale exercitium, aut susceptionem diuinorum.

12. Suspendus à Pontificalibus, si in eis celebret, non fit irregularis, Silu. vbi supra, S. Ant. p. 3. tit. 27. c. 4. vers. Si est suspendus ab officio Pan. in c. Cum di-

lectus idem consuet. Con. vbi supra pag. 1. parag. 1. vers. 2. licet Ang. ven. suspensio 3. num. 3. Nau. lib. 1. 163. contra rium sentiant. Si nomine Pontificalium intelligatur apparatus, vt mitra, Pallium, &c. vera test prima sententia, quia hæc non sunt diuina officia, nec de substantia celebrationis. Si vero intelligantur munerum Pontificum propria, vt ordines conferre Ecclesiis, & Virgines consecrare, vera secunda opinio, sunt enim hæc diuina officia, & propria Ordinis Episcopalis Alex. vbi supra, vers. Item ob eandem causam Sayr. lib. 4. c. 16. à num. 24. ad 29. si 3. m. ol. 3. 2. cambio.

13. Suspendus ab Episcopali officio, si exerceat Sacerdotale non fit irregularis Silu. vbi supra Sayr. lib. 4. c. 4. num. 14. Suspendus ab Ordine inferiori prohibetur exercere actum non solum illius ordinis, sed etiam omnium ordinum superiorum Ang. suspensio 3. num. 3. Pan. in cap. Vbi non est compos de temp. ord. num. 5. Silu. ver. suspensio nu. 5. Alter. c. 3. cit. vers. Immo suspendus in simpliciter. Nisi in sententia addatur dictio taxatiua, tantum tantummodo, &c. Sayr. vbi supra c. 3. nu. 6. Hæc tamen regula intelligenda est, vt non possit sic suspendus exercere actus superiorum ordinum sine peccato non autem quoad irregularitatem hæc enim non reperitur iure iudicata in hoc casu. Et qui dicit aliquid irregularitatem, casum legis adducere debet Maiol. lib. 1. c. 2. num. 2. relato Dionys de Perus in c. Is qui de sent. exc. in 6.

14. Non est irregularis suspendus à Confessore, aut alio non habente iurisdictionem, glo. in d. c. Is qui, ver. in iure S. Ant. p. 3. tit. 28. c. 1. parag. 1. Ang. vbi supra nu. 2. Silu. ver. irreg. q. 26. Nau. c. 27. num. 151. Nec qui appellauit à declaratione excommunicationis dubie Nau. de sent. exc. cons. 9. num. 5. & 9. Aut ante ipsam sententiam, e. Cum contingat de off. deleg. c. Per tuas, de sent. exc. in ant. & c. Solet & c. Venerabilibus parag. sed si ex causa eo. in 6.

15. Ordinatus simoniacus, si interim ministrat,

affret, sic irregularis à solo Papa dispensabilis Sixt. V. in Bulla in ca. Sanctum, & salutare. V. Suspendi ipsi iure num. 90. & sic nulli
17 Parochus excommunicatus non tolleratus assistens in matrimonio non sit irregularis: quia non exercet actum ordinis sacerdotalis & possit iur. eum eius. p. 2. sentia. 3. ut qualitas personae ad maiorem fidem. Secus in solempni benedictione coniugum Suar. de censur. disp. 41. sect. 2. num. 18. & seq.

EXITERATO

BAPTISMO

V. suspensio.

Scienter se rebaptizari sciens, c. 11. ff. de iur. iur. p. 1. c. 1. Qui in qualibet rebaptizatus, & c. eos quos de consecrat. Pan. in c. 1. de Apostat. Excusa probabilis ignorantia Couar. in Clem. Si furiosus p. 1. ff. de iur. iur. p. 1. c. 1. Nau. c. 17. num. 246. & probabiliter dubium c. Parvulus, & trib. leg. de consecrat. dist. 4. §. Ant. p. 3. lit. 3. c. 6. par. 3. Silu. voc. Irreg. q. 4. Suar. to. 3. disp. 31. sect. 6. intellige ignorantiam factam nam iuris non seculari Tolet. lib. 4. c. 65. num. 2. Excusat etiam qui se permittit exterius baptizari, cum in intentione non insciendi sacramentum, sed solum se liberandi ab aliquo timore, vel aliquid simile regiturur cum formalis rebaptizatio. Et multo minus incurret, qui recipit secundum baptismum, cum in intentione conditionata, si forte primum baptismum non fuit validum Suar. de censur. disp. 41. sect. 1. in omni. Item sit irregularis rebaptizanti ministrato, si criminis est publicum c. 1. de Apostat. Bis baptizans non est irregularis, nisi crimen sit notorium: tunc enim incurrit propter notorietatem; est enim graue scelus, cap. Rebaptizare de consecrat. d. 4. Tolet. lib. 4. c. 64. vers. 4. Pan. vbi supra num. 1. Silu. vbi supra dist. dub. 3. Communiior tamen opinio contrarium docet incurrere licet sit crimen sit publicum, siue occultum differt tamen, quòd cum occulto dispensat Episco-

pus ut ascendat, cum publico vero solus Papa, sic Soti in 4. d. 3. q. 11. ar. 9. in fi. Ang. irreg. 1. num. 24. Sayr. lib. 7. c. 8. dub. 2. & alij. Si tamen religionem ingrediat, potest Episcopus etiam cum publico, ut ex cit. c. 2. notant Doct. cit. & in quibus articulis
2. p. Baptizans, sub intelligendo si non es baptizatus, non est irregularis Nauar. vbi supra vers. 2. Suar. vbi supra Nisi sciat esse baptizatum Vici in sum. nu. 35. Catechismus Rom. de Baptismo. V. Maiol. lib. 3. c. 14. num. 5.
3. Adulter, si ab hereticis baptizetur, efficiatur irregularis, & numquam ordinatur, c. Qui in qualibet 3. q. 7. Quid si constitutus in mortis articulo, alium non habere, à quo baptismum susceperet. Ego certe ex-
culturam

4. Solius baptismi iteratione incurrit irregularitas Ang. vbi supra Silu. q. 4. cit. Couar. d. num. 8. vers. sed, & illud Castr. de lege poen. lib. 1. c. 7. docum. 3. Soti in 4. d. 7. q. vn ar. 5. Tolet. vbi supra num. 3. fuse Suar. de censur. disp. 42. sect. 4. quia in iure non decernitur irregularitas nisi iterantibus baptismum: non ergo extendenda ad alia sacramenta imprimentia characterem. Quare sine fundamentò asserunt S. Ant. vbi supra Nau. c. 27. num. 247. & Maiol. vbi supra c. 15. etiam iterantes Christum, & ordinem esse irregulares:

EX INTERDICTI VIOLATIONE

Qui celebrat, cum sit interdictus Ecclesiam interdicta scienter, c. Is qui, par. 1. in verò eo. Secus si in Ecclesia polluta, aut coram exc. mai. d. c. Is qui, 1. Soti in 4. d. 13. q. 2. ar. 3. Suar. to. 3. disp. 83. sect. 4. in fi. V. Sayr. lib. 5. c. 16. num. 29. Vel si sit cessario sine interdicto Nau. c. 27. num. 293. Couar. in 6. Alma. p. 2. par. 2. c. num. 4. vers. Ad questionem. Et in hac dispensat Papa ad a seep. de ord. Episcopus vero, ut susceptus vbi supra Nau. vbi supra

2. Celebrans tempore interdicti generalis non servati a Matrice non est irregularis Cou. vbi supra num. 13. vers. hec autem irregularitas Sayr. lib. 3. c. 17. num. 9. arg. Clem. 1. de sent. exco.

3. Violans positum a se interdictum ligatur, nisi sit Papa, Silu. Interd. 6. q. 1. & in simili de excommunicatione docet multis cit. Sayr. lib. 2. c. 15. num. 12. & seq.

4. Prohibitio Iudicis sub excommunicatione, ne quis celebret, non est interdictum Silu. ver. Irregularitas q. 13. vers. 2.

5. Baptizans in Ecclesia specialiter interdicta non est irregularis Angl. interd. d. num. 27. Silu. interd. 5. q. 6. vers. Fallit tamen Nau. c. 27. num. 178. Covar. vbi supra num. 7. Sayr. lib. 5. c. 7. num. 4.

EX PECCATO

NOTORIO

V. Hereticus. Infamia.

Occultum.

1. Notorius fornicator, & concubinarus est irregularis Nau. c. 26. num. 76. & de cohab. cler. & mul. coh. 2. Intellige, si celebret ante poenitentiam, cum sit ipso iure suspensus c. Præter hoc d. 32. Et solus Papa dispensat, si celebret ante poenitentiam Nau. d. num. 76. Alij tamen docent id verum esse de iure antiquo; Canones tamen illos iam non esse in usu; ita vti illi, nisi post monitionem, & Iudicis sententiam, seu suspensionem, irregularitatem non incurrant sic Vict. in sum. q. 93. de Euchar. Sor. in 4. d. 1. q. 5. ar. 6. circa Med. Sayr. plures referens lib. 2. c. 12. num. 26. & lib. 7. c. 12. num. 21. addens suspensionem illam anniq; can. non esse quidem amplius in usu, ratione tamen enormitatis, & notorietatis delicti vere irregulares esse, V. Conc. Trid. sess. 25. de refor.

c. 14. vbi Cong. Concil. docet, Clericum notorium concubinarium ipso iure suspensum esse, Vt etiam supra suspensi ipso iure, num. 10. & Alter. de susp. disp. 15.

2. Notatus crimine enormi, & depositione digno est irregularis; c. Ex tenore, & c. si de temp. ord. & inducens infamiam, si illa sequatur; c. laici d. 33. glo. in c. Infamis, de reg. iur. in 6. Tolet. lib. 1. c. 56. Quæ autem persone sint infames, notat c. Infames 6. q. 1.

3. Enorme est homicidium voluntarium, vel casuale cum culpa. Simonia in ordine, & beneficio Silu. ver. crimen q. 2. Et Sodomia Alter. pluribus cit. vbi supra c. 3.

4. Notoria est triplex: Vel quando crimen confessum est a reo in iudicio, vel quando per sententiam Iudicis. Vel quando ita est manifestum, & patens, vt nulla possit tergiversatione celari. S. Ant. p. 3. tit. 29. c. 6. parag. 7. Silu. ver. irregul. q. 14. cuius scilicet testis est populus, & infamia non est locus c. si de temp. ord. & c. Tu nos, & c. si. de cohab. cler. & mul. Nau. c. 25. num. 73. Et cum mulierem de inconuenientia suspectam, & diffamatam tenet, & per suum Superiorem motius, ipsam cum effectu non dimittit, c. Si quisquam, c. Clericos, & c. Si autem de cohabit. cler. & mul. Leo X. in concordatis inter Sedem Apost. & Regem franciæ, & est in ordine 16. Crimina depositione digna sunt adulterium, & alia carnis peccata illo grauiora. Homicidium, Blasphemia, Peruicium, Sacrilegium, maleficium, Hæresis, Simonia, Concubitus diu continuatus, fornicatio longa, stuprum, Incestus etiam cum filia spirituali Pan. in c. At si Clerici, de iudic. Nau. c. 27. num. 248. Falsum testimonium, c. si. de temp. ord. Et quod de hæresi dictum est, intellige etiam de Apostasia: Nam non modò hæreticus exterior est irregularis c. Qui in aliquo d. 50. sed etiam qui a fide quouis modo defecit Tolet. lib. 1. c. 64. Amplia ad filios, & Nepotes ex linea paterna hæreticorum, & apostatarum, etiam si parentum crimina non fuerint

rintimitati: & ad eorum Credentes, fau-
tores, & defensores, c. Statutum 2. de
hæret. Qui autem hi sint vide Tol. lib. 2. c.
20. & Sayr. lib. 3. c. 15. & supra Excom.
Bulla num. 1. filij tamen huiusmodi hære-
ticorum, &c. Si Patres emendati, & incor-
porati Ecclesie fuerint, facta poenitentia,
eamuè subire parati iam non manent irre-
gulares: licet eorum Patres maneant irre-
gulares, propter crimen commissum, c.
statutum cit. fuse Sanchez in sum. lib. 2.

6. Nullum crimen quantumuis enor-
me, si occultum sit, inducit irregularita-
tem nisi à iure specialiter imposita sit, ut in
homicidio, Nau. vbi supra, esserens sic de-
clarasse Greg. XIII. rex optimus in c. fi. de
temp. ord. & docent idem Nau. eo. tit. cons.
40. Sayr. vbi supra num. 14. Immo se-
cundum Roder. de reg. 10. q. 2. ar. 11.
Et Casto. de leg. 1. lib. 2. c. vi. vers. Ter-
tia principalis conclusio. Neque homici-
dium omnino occultum, quod scilicet nul-

la ratione potest in iudicio probari, neq; in
aliorum notitiam venire, nisi ex propria
occisoris confessione. Hæc tamen opinio
communiter reprobata, ut ait Sayr. lib. 7.
c. 1. num. 6. Suar. de censur. disp. 41. lect. 2.
num. 6. & disp. 44. in fi. Cord. lib. 1. qq. 9.
35. & idem Roder. sibi contrarius in sum.
p. 1. c. 179. num. 3.

7. Schismaicis non puris est irregula-
ris Maior. de irreg. lib. 5. c. 46. & solus Papa
dispensat Pegn. ad Direct. p. 2. commet. 75.
rela. Butt. & Imol. Est autem schismaicis
non puris, qui licet aliam Ecclesiam sibi
non constituat præter Romanam, quam
credit veram esse, cuiusq; caput esse Ro-
manum Pontificem: at per actum solum
voluntatis, seu per actum externum se sub-
trahit ab eius obedientia ex aliqua animi
passione. Item quando duo, pluresuè de
Papatu contendunt, seq; pro summo Pon-
tificem gerant Sayr. lib. 3. c. 5. in fi. V. San-
chez in sum. lib. 2. c. 36.

LIBER SEPTIMVS

Varia ordine Alphabetico

ACTIO semel extincta amplius
non reuiuiscit, c. Quærit, de
consecr. d. 4. glo. fin. in c. Ex infinitione,
de simon.

Actus factus contra legem prohibi-
bentem, & illi actui omnino resistentem
non valent, ut professio omissa ante 16.
annum, quia lex annullat Naturæ de regul.
cons. 25. Azor. in p. 1. lib. 5. c. 1.
q. 6. v. 7. Non debium C. de legib.
Ad substantiam actus vbi aliqua re-
quirentur, non tenet actus, nisi illa seruentur,
licet ex necessitate illa solemnitas ser-

Actio non potest
variari non possit. Vnde necessitas non facit
deficere solemnitatem substantialem, Pan-
in c. Debitum de baptis. V. eundem in c.
Non minus de immuni. Eccl. num. 19. & su-
pra ver. lex num. 28.

4. Aedificare potes in tuo, etiam cum
alterius nocumento non tamen id inten-
dendo: Non potes autem quod tibi non
prodest, & alteri nocet, Silu. ver. ædifici-
um. V. Iason. in l. Dotis causa ff. sol. matr. à
num. 48.
Annus in saniorabilibus sufficit in cæ-
ptis, in odiosis perfectus, Host. in sum. de
gra. &c

In fi. Cai. vbi supra. Prohibere etiam tenentur, & quantum commode possunt, impedire alia flagitia, vt supra, adulteria, cruciatu innocentiũ, & templorũ spoliaciones Molin. vbi supra. V. eundem disp. 121.

9 Licet in bello iusto vti opera infidelium S. Ant. p. 3. tit. 4. c. 2. parag. 7. Roder. vbi supra c. 126. concl. 1. Armill. verbellum nu. 41. Nisi bellum nobilium habeant actiue aut passiuẽ, & non imminente necessitate Silu. bellum 1. q. 8. vers. aut ratione scandali, aut periculi sancte fidei Molin. disp. 112. Licet etiam iuuare infideles contra alios infideles Molin. ibid. V. Dominic. Pueronem in Bull. Coen. c. 7. a num. 8. ad

10 Licitum est, inimicũ exercitum, aut Ciuitatem, cum qua iustum geritur bellum in depopulationem dare, vel succedere, si aliter capi non potest, licet multi innocentes cum nocentibus occidantur, quia non directe occiduntur Cord. lib. 1. qq. q. 3. dub. 2. Silu. vbi supra q. 10. dicto 3. Vict. vbi supra num. 38. Sor. de iust. lib. 5. q. 1. ar. 6. & trib. seq. Azor. vbi supra q. 13.

11 Dum res dubia est, non potest alter Principem possidentem priuare, fuscẽ Molin. disp. 103.

12 Milites nostri temporis non gaudent priuilegijs militaribus antiquis Pan. in c. In nostra de procur. num. 8. Silu. ver. miles. Gaudent tamen circa testamenta condenda, cum sunt in bellica expeditione Molin. disp. 129.

13 Iniuriã Deo factam ab vno Regno per idololatriam, aut hæresim potest alterum bello vlcisci, de quo plenius per S. Ant. p. 3. tit. 22. c. 5. parag. 8. Silu. ver. Papa num. 7. Castr. de iust. hæret. pun. lib. 2. c. 14. Quod tamen intellige quando aliud quod Regnum defecit à fide catholica, per idololatriam, aut hæresim: aliàs fallum videtur Imperatore, aut ipsomet Papam posse propter peccata, etiam pugnantia, cum ipsa natura, ipsis bellum inferre, si subditi non sint, vt docent Molin. disp. 106. Vict. de Indis. p. 1. num. 40. Couar. in reg. Peccatum p. 2. parag. 10. nu. 4. & 5. V. Sor. in 4. d. 5. q. va. ar. 10.

14 Vassalli non tenentur ad bellum proprijs expensis, nisi aliud sit conuentum S. Ant. p. 3. tit. 4. c. 2. parag. 3. vers. Idem Dominus Silu. bellum 1. q. 5. vers. 9.

15 In bello repentino etiam Clerici tenentur ad custodiam Vibis, c. Peruenit, & ibi Pan. de immun. Eccl.

16 Episcopus accedere non potest ad bellum seculari sine licentia Papæ S. Ant. vbi supra parag. 10. Silu. bellum 3. q. 2. prohibitum enim est c. Reprehensibilis, & c. Quo casu 23. q. 8. vt recte notauit Molin. disp. 108. vers. An verò interesse possint.

17 Capi bello iusto possunt fugere Cou. vbi supra parag. 11. num. 6. si ad suos reuertantur. Idem lib. 1. var. resol. c. 2. nu. 10. Ban. 2. 2. q. 40. ar. 1. dub. 1. Azor. p. 2. lib. 2. c. 34. q. 3. & p. 3. lib. 2. c. 7. q. 10. Et modo Dominis perlequentibus vt non resistant. Less. lib. 2. c. 5. dub. 5. V. ver. Dominum num. 24.

18 Non licet bellum indicere offerenti satisfactionem pro iniuria, & damnis, ac expensis, si offerantur ante conflictum Cai. ver. bellum 1. vers. 3. Silu. ver. bellum 1. q. 4. vers. 2. Molin. alios referens disp. 103.

19 Potest miles redemptionem exigere pro capto in bello iusto etiam Christiano Couar. vbi supra, Vict. de iur. bel. num. 42.

20 Qui præsumuntur bona fide pugnasse non possunt à victoribus occidi Molin. disp. 122. concl. 4.

21 Milites sine auctoritate prædas agere, aut occidentes tenentur restituere Ban. vbi supra Roder. in sum. lib. 2. c. 18. Silu. vbi supra q. 10. Vict. num. 53.

22 Licitum est bellum contra infideles offendentes Christianos, vel prædicationem impediens S. Tho. 2. 2. q. 10. ar. 8. Couar. vbi supra parag. 10. num. 3. Azor, p. 1. lib. 8. c. 24. q. 3.

23 Mobilia capta bello, etiam si excendant compensationem damnerum, non sunt restituenda Vict. vbi supra nu. 51. Immo & immobilia retineri possunt nomine punitiõnis Molin. disp. 117.

24. Res immobilis bello capta restituenda priori Domino, non verò res mobilis, secundum aliquos. Alij tamen docent, utramque restituendam esse. Couar. vbi supra parag. 11. num. 7. Alij volunt standum esse legibus, si quæ circa huiusmodi, sancita sunt aut legitimæ consuetudini Nau. de rest. spol. cons. vl. Molin. disp. 18. 25. Bello iusto ablata ab eo, qui bello iusto rapuerat, non sunt restituenda: secus, si ab eo, qui bello iniusto. Repeti tamen possunt expensæ factæ in recuperatione; item merces, industriæ, &c. Molin. vbi supra.

26. Belli Dux accipiens stipendia militum, quos non habet: vel cum propriis famulos arma induunt tamquam milites, cum non sint, qui eorum stipendij partem sibi retineat, peccat mort. & restituere tenetur, licet Princeps id sciat, & taceat; cum non ideo censetur consentire Molin. disp. 16. Mercado de rest. c. 15. num. 4. Roder. in sum. p. 1. c. 127. num. 1. vbi num. 6. idem docet cum Dux Oppidii defensionem iubetur centum milites ponere, & quinquaginta tantum ponit, aliorum stipendia sibi accipiens; tunc enim tenetur restituere stipendia illa quinquaginta; & damna etiam, si quæ ipsi Oppidanis ab inimicis, inferantur. Et Molin. vbi supra docet iniuste agere huiusmodi Duces, cum in itinere pretium accipiunt, ne milites aliquò diuertant, quo hospitij causa recta diuertendum erat. Item cum sibi, vel alteri tria, aut quattuor chirographa ad varias domos accipiunt, vt ab eis pretium accipiunt ne ibi hospitentur; sunt enim hæc contra iustitiam.

1. **BLASPHEMARE** ex consuetudine, & inaduerterte, sed non curando cauere peccata, mortale est Silu. ver. blasphemia q. 4. Non tamen si ita faciat, vt si aduerteret, non faceret Cai. ver. blasphemia, Nau. c. 12. num. 84.

2. Blasphemix omnes sunt eiusdem speciei Cai. loco cit. & 2. 2. q. 13. ar. 1. ad 2.

3. **Dicere Renego Deum per indigna-**

tionem, blasphemia est B. Med. in sum. lib. 1. parag. c. 14. Et dicere, per vitam Dei. Sayr. cla. reg. lib. 6. c. 13. num. 20.

4. Audiens blasphemare Deum tenetur corripere Nau. vbi supra num. 33.

5. Blasphemia hæreticalis illa est, quæ contra articulos fidei directè profertur, vt Abnego Deum. Non credo in Deum. Renego fidem, vel Crucem Domini, vel Chrisma, vel puritatem B. V. Direct. Inquis. p. 2. q. 41. & ibi Pegna coment. 66. Sayr. vbi supra, & hæc solæ spectant ad iudicium Inquisitionis. ibidem V. Couar. in c. Quamuis pactum p. 1. parag. 7.

6. Verba poenæ adiuncta Bullæ Pij contra blasphemantes Deum, aut B. V. & Sanctos pro prima vice, intelligi debent de prima vice punitionis, non de prima blasphemia Ricc. p. 2. decis. 221.

7. Blasphemia consistit in dicendo aliquid, quod Deo non conuenit: vel negando aliquid, quod Deo conuenit: vel Creaturæ attribuendo quod soli Deo conuenit: vel Deo, aut sanctis iniuriam irrogando Cai. ver. blasphemia V. iuramentum, num. 13. & Sanch. in sum. lib. 2. c. 32.

CHARITAS.

V. Baptismus. Eleemosina. Oratio. Peccatum. Restitutio. Scandalum Superior.

1. **D**iligendi Parentes magis quam filij, & Vxor: & hoc ratione obiecti, secundum quod magis diligimus quod habet maiorem rationem boni. At contra dicendum ratione coniunctionis, & ex parte ipsius diligentis: cum Pater amet filium tamquam aliquod sui existentem S. Tho. 2. 2. q. 10. ar. 9. & duob. seq. Silu. ver. Charitas q. 2. Diligendus est etiam ma-

2^{is} Pater, quam mater S. Tho. ar. 10. cit.
 2 In articulo necessitatis potius Patri
 quam filius prouidendum. Silu. ver. Ele-
 mosinā q. 2. & ver. filij q. 2. V. supra ver.
 filij num. 26.

3 Cum proximus est in extrema ne-
 cessitate salutis spiritualis, nec est alia via
 quā velit, aut possit sufficienter prouidere,
 tenemur etiam cum nostræ vitæ periculo
 illi succurrere. Prælatus verò tenetur
 etiam citra extremam necessitatem Valent.
 to. 3. disp. 3. q. 4. p. 3. Azor. p. 2. lib. 1. c. 15. q.
 3. contra Sor. de reg. memb. 1. q. 2. concl.
 6 Qui autem casus sint extremam necessi-
 tatis, & qui non, vide apud Valent. lib. 1.
 qq. 9. 26.

4 Cum proximus patitur damnum
 temporale, & cum possit, non vult te cieri,
 nemo tenetur saltem sub mortali, illi suc-
 currere Suar. to. 4. disp. 15. lect. 5.

5 Inimico teneris subuenire in necessi-
 tate. Extra eam verò non teneris ei osten-
 dere particularia signa dilectionis S. Tho. 2.
 2. q. 25. ar. 9 Silu. ver. Charitas q. 5. Si
 tamen sic scandalum teneris alioqui Cai. d.
 ar. 9. Lopez instr. p. 1. c. 55. Et cum salu-
 tatē salutare Toler. lib. 4. c. 10. Ban. ar. 9.
 cit. dub. 2. Et cum veniam petit, remitte-
 re. Cai. 2. q. 28. ar. 8. Non tamen
 satisfactionem Toler. vbi supra Roder. in-
 sum. c. 17. & com. Signa rancoris remota,
 quæ non ingerunt de odio argumentum,
 vt subtractio familiaritatis, seruitorum ali-
 quorum, & huiusmodi, licet retineant, siue
 ante, siue post satisfactionem, si fiant non
 malo animo, sed pro sua, & alterius pace
 S. Ant. p. 2. tit. 2. c. 2. parag. 3. Silu. vbi su-
 pra q. 6.

6 Teneris proximum etiam inuitum à
 mortis periculo liberare, c. Ipsa pietas pa-
 rag. Si duo 19. q. 4. Non tamen cum pro-
 prio periculo Nau. c. 24. num. 23. Teneris
 etiam eius ignorantiam vincibilem tollere.
 Sor. de iust. lib. 5. q. 1. ar. 8. Et in necessi-
 tate ponere vitam pro anima illius, & pro
 vita bona temporalia Nau. Azor. & Cord.
 vbi supra contra Sor. de reg. secl. q. 2. cit.
 Item subuenire graubus eius damnis, si
 alius non subuenit, & tu potes sine tuo

magno damno Nau. vbi supra num. 21.
 Non teneris tamen iuste damnatum pecu-
 nia redimere. Quod si redimas, potes re-
 cipere in seruum perpetuum. Idem
 num. 17.

7 Non teneris adire morientem pesti-
 lentia aut morbo contagioso infectum,
 nisi sit in extrema vitæ spiritualis necessi-
 tate constitutus; aut sis eius Parochus. aut
 Prælatus, Nau. vbi supra num. 10. in fi.

8 Carnis vitio agitato, ita vt continere
 nequeat, possum consulere, vt ineat ma-
 trimonium, licet voto castitatis astrictus
 sit. Ang. matr. 3. imp. 15. in fi. Silu. matr.
 7. q. 5. vers. 9. quod tamen Sanchez de
 matr. lib. 7. disp. 11. num. 29. recte intel-
 ligit, quando ille ita malo intzret, vt nec
 dispensationem petere, nec à venereis des-
 sistere velle; alioqui non licet consulere
 matrimonium; cum illi per dispensatio-
 nem facile occurrī possit.

9 Potes optare malum alicui pro bono
 eius spirituali: & mortem ob bonum Rei-
 publicæ, etiam si sciat damnandum Sor. de
 iust. lib. 5. q. 12. ar. 1. Et gaudere de eius
 morte ob bonum inde secutum c. 15. num.
 10. & in c. Inter verba concl. 2. num. 12.

10 Licet permittere aliquem cadere
 in peccatum, vt correptus, vel monitus
 emendetur, quando aliter emendari non
 potest Sor. de reg. secl. memb. 2. q. 2. concl.
 4. Nau. c. 23. num. 13. V. infra ver. Pec-
 catum num. 10.

COLLEGIVM faciunt tres, Con-
 gregationem duo, Populum, docem, Glo.
 in c. 1. de elect. & ibi Pan. Silu. ver. Col-
 legium. Potes autem Collegij, & Vniuer-
 sitatis ius in vno manere, ibidem, & glo. in
 c. Gratum, ver. pauciores, de postul. An
 Collegium esse possit siue capite, vide Fel-
 lin. in c. Ex literis num. 5. de constit.

COMEDERE

V. Ieiunium.

Ede carnēs humanas; aut edens
 das dare sine magna necessitate

te, mortale est Nau. c. 23. num. 122. In magna verò necessitate licet, modò non occidas Cai. 2. l. q. 148. ar. 1. Toler. de pecc. mort. c. 69.

2 Edere vsq; ad vomitum ex intentione non est mortale Cai. in sum. ver. gula. Nau. vbi supra num. 129. contra Ang. ver. Imundicia, & Silu. ver. gula nu. 2. maxime si id fiat ex consilio medicorum S. Tho. 2. 2. q. 148. ar. 6. ad 1. S. Ant. p. 1. tit. 6. c. 4. parag. 6. Quod si id faciat solum, vt iterum comedit, mortale est Tabien. & Armil. ver. imundicia sebasti. medie. sum. Peccat. p. 2. q. 9.

CONCESSVM intelligitur quod non est prohibitorium Ang. & Silu. ver. Concessum. Et concessam simpliciter, videtur concessam sine temporis præiustione Pan. in c. fi. de sec. nupt. num. 2.

CONSILIVM sequi tenetur, qui iubetur facere de consilio, si vel ille particeps sit officij, aut non sit integri iudicij, vt pupillus, & c. Silu. ver. Consilium q. 2. Secus si iubetur petere, c. Cum olim de arbitri. Nisi ab alio tamquam Collega, & officij particeps petendum sit: quo casu non est diffidentia inter consilium, & consensum, vt alios referens docet Sanchez in sum. lib. 5. c. 4. num. 65. & lib. 6. c. 8. num. 82. Vnde inserti in receptione Nouitij teneri Superiorem lequi consilium maioris partis conueniunt tamq; collegarum, & officij participum. Quod si is, cuius consilium petendum est, ac sequendum, non vult dare, aut est absens potest ad actum procedi, si periculum est in mora. Item si est mortuus. Secus si arctauit se ad petendum in extremitate temporis: quia tunc non valet actus sine consilio gestus. Pan. loc. Ex parte, de consuetud. num. 3. & in Cum in veteri de elect. nu. 1.

COPVLATIVA aliquando resoluitur in disunctiuam, de quo Pan. in c. Ex parte de rescrip. num. 6. & seq. Felin. ibidem à num. 24. vt quando ponitur inter incompatibilia 1. si Titio ff. de Vsu, & Vsu fructu. Et inter duo, quæ simul vera esse non possunt, vt Valeat iure testamenti, & sodicilli Azor p. 1. lib. 5. c. 27. q. 2. Rot. in vna Meliten. Baniatus coram Dono-
soneto 27. Nou. 1617. Et cum inter duo

que principalia, resoluitur in alternatiuam c. 2. & ibi Pan. de vit. & hon. cler. Duard. in can. 20. Bullæ cæne q. 2. num. 3. Et cum ponitur inter duo, quorum alterum est sequela, & effectus alterius, significat idem, quod (Id est) Pan. in c. Monasteria num. 4. de vita, & hon. cler. Anchar. ibidem num. 3. V. Gratium dict. 59. Et cum plura narratiue narrantur, quæ de iure non sunt necessaria: quo casu copulatiua resoluitur in disunctiuam, c. Cum secundum de præbendis, vbi Pan. num. 1. & num. 2. ponit sex, quæ contra Electum opponi possunt, quantum vnaqueq; sufficit V. Felin. in c. Ex par e. de rescrip. vbi de copulatiua fassè tractat & Barbos. de diction. num. 93.

CORRECTIO

V. Suar. to. 4. disp. 15. sect. 5. à num. 26.

1 **C**ORRIPERE teneris peccantem, cum certum est peccatum esse mortale, aut veniale periculolum, & credis non nocituram tuam correptionem, possilque sine tuo magno damno corripere Nau. c. 24. num. 12. Et si ille peccat ex ignorantia: aut si tu sis eius Prælarus, teneris etiam cum tuo magno damno Sor. de leg. fecr. memb. 2. q. 2. concl. 7. Et cum periculo etiam propriæ vitæ, si credis sine tua correptione non emendandum Nau. vbi supra num. 23. Sor. concl. 6. B. Med. in sum. lib. 1. c. 14. parag. 6. Roder. in ord. iudic. c. 11. concl. 6.

2 Tenetur quis corripere cum credis profuturam correptionem S. Tho. 2. 2. q. 73. ar. 2. ar. 2. Sor. vbi supra concl. 4. & com. Secus ergo, si non speras emendationem Nau. vbi supra num. 14. aut si credis sine tua correptione emendandum Caiet. ver. Correctio fraterna Sor. vbi supra concl. 3.

3 Qui non est Prælarus non tenetur corripere, nisi in quantum obligat charitas, S. Tho.

5. Tho. vbi supra ar. 4. S. Ant. p. 2. tit. 9. c. 6. S. Ant. vbi supra concl. 2. q. 3.

4. Errantem in re communiter ignota non teneris corripere, nisi sit in damnum tertij Nau. in c. Si quis autem, de poenit. d. 7. num. 71. Couar. in 4. p. 2. c. 6. parag. 10. num. 15. Roder. vbi supra c. 9. num. 4.

5. Publicè peccantem tenetur corripere etiam qui non est Superior Sor. vbi supra q. 3. concl. 9.

6. Omittere correptionem communiter est veniale S. Aug. de Ciuit. Dei lib. 1. c. 9. Sor. vbi supra q. 3. cõcl. 9. S. Ant. vbi supra.

7. Prælato præcipienti denuntiare ante correptionem putant Ang. ver. denunc. parag. 10. & Nau. c. Inter verba concl. 6. perfecta num. 384. obediendum esse, si intelligat de secreta denunciazione Alij tamen contra sentiunt, vt Silu. ver. correptione q. 8. S. Tho. 2. 2. q. 33. ar. 7. ad 5. Sayr. cl. reg. lib. 1. c. 4. num. 13. docentes huiusmodi præceptum intelligendum esse, saluo ordine charitatis fraternæ, contra quem si Prælati expresse præcipiat, peccate mort. ipsum, & denunciantem.

8. Prælato discreto licere ante correptionem denunciare, docet Ricard. in 4. dist. 19. ar. 4. q. 1. Rectius id negat alij vt Sor. de reg. fecr. memb. 2. q. 4. dub. 3. B. Med. lib. 1. c. 14. parag. 16. fuse Sayr. c. 4. cit. plurimos referens.

9. Peccatum infectiuum, vt hæresis, proditio, denunciandum non præmissa correptione S. Tho. ar. 7. cit. ad 3. & quol. 7. ar. 16. in resp. Nisi certò putetur emendandum per correptionem Farin. alijs cit. de hæresi q. 197. num. 39. Delrius magic. lib. 5. sect. 4. vers. sexto tenentur. Idem cum est in damnum tertij Silu. ver. denunciatio q. 4. Sor. vbi supra dub. 1. Nau. c. 18. à num. 30. & c. 25. num. 33. & de accus. cons. 2. B. med. vbi supra, & com.

10. Omittenda denunciatio cum non speratur correctio, nisi crimen sit perniciosum; & ex huiusmodi omissione alijs detur libertas ad peccandum Sor. q. 4. cit. concl. 6. & ibi Cordub. affirmans esse communem:

11. Filius non tenetur denunciare Pe-

trem, nec à contra; nisi sit causa fidei, vt si Pater sit hæreticus Pegna ad Direct. p. 1. com. 15. vel nisi sit crimen læsæ mai. humanæ Azor. alios referens p. 2. lib. 2. c. 2. V. Salon. 2. 2. q. 70. ar. 1. contr. 2. concl. 3. Nau. c. Inter verba, concl. 6. num. 429.

CVRIOSITAS tunc est peccatum mortale, quando vis scire id cuius notitia inducit ad periculum peccandi: aut si vis scire à Doemone, Silu. & Ang. ver. Curiositas Nau. c. 23. num. 24. Plura vide apud Less. lib. 4. c. 4. dub. 11. Sanchez de matr. lib. 9. disp. 46. Tolet. de sept. pec. mort. c. 12.

D.

1. **DOEMONEM** alloqui in arreptiis varè, & curiosè est veniale Silu. ver. adiurare q. 7.

2. Colloqui, & agere cum Doemone vt cum hoste licet. non autem ab eo accipere beneficium. Sor. de iust. lib. 8. q. 3. ar. 2.

DENVNCIATIO.

V. *Correctio.*

DISCERE.

V. *Curiositas. Fides. Oratio. Præceptum*

1. **DOCTOR** per viginti annos publicè legens efficitur Illustis Bartol. & Bald. in prohemio Digost, & com. vt testatur las. in l. Quæcumq; de off. eius, cui mand. est iurid. num. 12. licet ipse contrarium sentiat.

2. Docere publicè sacram scripturam in peccato mortali notorio, mortale est. Nau. c. 25. num. 55. B. med. in lum. lib. 1. c. 16. parag. 10. Ang. ver. interrogatio parag. 34. & ver. predicare parag. 7. S. Ant. p. 3. tit. 5. c. 2. parag. 10. vers. 5.

3. Docturus etiam grammaticam prius tenetur facere fidei professionem. Idè promouendus ad Dignitatem, gradum, &c. & Rector,

Reſtor, & Cancellarius futurus. Pius 4. conſt. 8. in nouo Bullar

4 Gradus petere principaliter ad honorem, vel uilitatem non eſt mortale Silu. ver. Doſtor q. 4. Nau. vbi ſupra.

5 Gradus datus apertè ſufficienti ualet ſine examine Pan. in c. Conſtitutis 2 de appell. num. 4. c. Nullus ordinetur diſt. 24. Iaſ. in l. 1. ff. de liber. & poſthum. num. 26. Niſi ex amen eſſet proforma Dec. in d. c. Conſtitutis, vt in licentia Doſtoratus Iaſ. ibidem Mandos. in reg. 24. q. 3. & in promouendo ad Curam animarum Bull. Pij. V. in c. In conferendis, &c. quam habes apud Quarant. ver. benef. paroch. collat. cqm ibi annot. Cong. conc. V. Sanchez de matr. lib. 8. diſp. 17. num. 12.

6 Regularis doſtorus ſcripturam extra monaſterium, prius ab Epilcopo approbandus Concil. Trid. ſeſſ. 5. c. 1. de reſor.

I DOMICILIUM eſt vbi familia, ſic affidua conuerſatio Ang. & Silu. ver. Domicilium uel habitatio cum intentione manendi Nau. de temp. ord. conſil. 2. & de ſil. præſb. conſ. 6. Rota tamen, vt reſert Soc. in c. ſi. num. 25. de for. comp. uult præter animi declarationem, vt domum emerit; alioqui ad conieturas confugiendum vt docet Pan. in d. c. ſi, vt ſi aliquo cum omnibus rebus ſuis ad habitandum uadit: & qui habitat vbi eſt maior pars bonorum: aut habitatio decennij cum animo perpetuo manendi l. 1. C. de incol. & hic efficitur Cuius, Virſil. ad Afflic. decis. 384. & ſecundum Grammat. decis. 87. ſufficit ſi habeat domicilium, ideſt uxorem, & familiam. Quod tamen circa Clericum intellige, ſi uelit prima conſura initiari; aut quattuor min. & Subdiaconatum accipere. Nam ſi ſit ſubdiaconus ordinatus ab Epilcopo Originis ad titulum beneficij requirentis reſidentiam, uel ad titulum patrimonij pro uilitate, uel neceſſitate Eccleſiæ, & alibi transferat domicilium, non poteſt ordinari ad Diaconatum, & Præſbyteratum ab Epilcopo domicilij inconſulto primo Epilcopo, an ad huc duret cauſa, ob quam ſuit ordinatus: tunc enim ad eundem re-

mitti debet, vt inferuiat Eccleſiæ, conſtitue aſcriptus. Quarant. ver. Ordo, verſ. Circa

tercium Vgol. de pot. Ep. c. 26. parag. 2. num. 3. Poteſt autem quis habere plura domicilia, vt cum in pluribus locis æquè habitat, v. g. æſtate in hoc, hieme in alio: aut cum qui habet plura, beneficia requirentia reſidentiam Pan. in c. Poſtulaſti de for. comp. num. 4. Ricc. plurimis relatis in prax. Ep. decis. 305. Quare ordinatus ab Epilcopo vnius domicilij, poteſt ab alio ad Superiores ordinari ſecundum Pan. in c. Cum in diſtribuendis, de temp. ordin.

2 Clericus habet domicilium, vbi habet reſidentiam Ang. & Silu. vbi ſupra.

3 Scholaris non habet domicilium in loco ſtudij; nec illius ordinarius eſt Epilcopus loci ſtudij Silu. vbi ſupra num. 3. Nau. de temp. ord. conſ. 3. in ſi.

I DVBIVM eſt cum neutri parti aſſentiris, quia rationes in utramq; partem æqualiter mouent Ang. & Silu. ver. dubium.

2 Scrupulus eſt aſſenſus ex leuibus coniecturis S. Ant. p. 1. tit. 3. c. 10. parag. 9.

3 In dubio circa perſonas ſequi oportet meliorem partem. Sed circa res ueritatem S. Tho. 2. 2. q. 80. ar. 4. ad 2. Vbi uerò uerſatur periculum animæ, turior pars eſt eligenda, niſi ſit notabiliter minus probabilis Silu. vbi ſupra q. 2. Quando uerò agitur de uitando aliquo damno, aut de adhibendo remedio, dubia ſunt in deteriori partem accipienda; non quidem iudicando proximum eſſe improbum, ſed iudicando ita exterius conuenire, ſibiq; & illi cauendum, ac ſi dubia eſſet probitas S. Tho. 2. 2. q. 60. ar. 4. ad 3. Leſſ. lib. 2. c. 29; dub. 4. num. 42.

4 Quod probabili ratione, & auctoritate creditur, non dicitur dubium Itaq; potes illud ſequi, licet ſit minus tutum Nau. in c. Si quis autem, de poenit. diſt. 7. à num. 34. & de poenit. & rem. conſ. 10. In moralibus ſufficit certitudo ex probabilibus Silu. ver. opinio q. 1. in ſi. Et opinio grauis auctoris Inn. in c. Per tuas de ſimon. Nau. de conſang. conſ. 10. & in man. 27. num.

284. quod tamen Sayr. cum alijs ab eo re-
latis cla. reg. lib. 1. c. 5. intelligunt de in-
doctis Doctos enim teneri sequi commu-
norem

5. Cum sunt probabiles rationes inter
Doctores graues, potes alterutram sequi,
Silu. vbi supra. De Dubio, scrupulo, &c.
fufius in trac. de casib. consc. initio

6. Dubium scrupulorum deponendum
est ex consilio boni, seu docti viri; aut ra-
tione probabili. Itemq; cum dubitatur, an
sit scrupulus Silu. ver. Scrupulus.

7. Agens contra scrupulum, sequendo
quod credit esse licitum, non peccat. Nau.
in d. c. Si quis autem num. 64. Et sufficit
sequi rationem probabilem Silu. vbi supra
q. 3. vers. 5.

8. Vile, & sanctum est scrupulosis fre-
quenter contra suos scrupulos agere, tutio-
rem partem omittendo Nau. vbi supra
num. 65. V. B. med. lib. 2. c. 17. Sanchez
in sum. lib. 1. c. 10. q. vlt.

D V E L L V M

V. Excommunicatio.

1. **D**Vellum, aliàs Monomachia, est
pugna duorum facta ad alicu-
ius rei probationem. Vel vniuersalius, Est
si gularis pagna à duobus spontè suscepta
Silu. ver. Duellum initio.

2. Domini temporales, quicumq; sint,
qui in terris suis locum ad duellum conce-
serint. Item patris, certantes, spectantes,
procurantes, consilium tam in iure; quam
in facto dantes, aut alia quacumq; ratione
ad id quemquam suadentes sunt ipso facto
excommunicati Conc. Trid. sess. c. 19. de
resor. Quæ omnia Greg. XIII. in extrau-
dit. extendit ad duellum priuatum, sine pa-
trinis, vel socijs, sine loci securitate, aut li-
teris, siue chartulis: & Dominos, si huius-
modi duellum permiserint, aut quantum
in se est, non prohibuerint; & mandantes
instigantes, consilium, auxilium, vel fau-
orem dantes: aut equos, arma, pecuniam,
sometatum, & alia subsidia scienter submi-

nistrantes: aut ex composito spectatores,
vel socios quouis modo se præbentes: etiam
si illi, qui ad locum destinatum pugnatu-
ri accesserunt, impediti pugnam non comi-
serint, si per ipsos non steterit, &c. Spe-
ctatores intelligit Less. lib. 4. c. 4. num. 83.
qui in publico se exhibent, & sua præsentia
duellum cohonestant, non qui casu aliquo
ex occulto spectant. Pius IV. extendit
etiam contra scribentes chartas prouoca-
torias, aut illas duplicantes, aut de illis se
intromittentes. Alias extensiones vide in
Bulla Clem. VIII. quæ incipit Illius vices
1592. relata à Sayro de censur. lib. 3. c. 31.

3. Non incidunt qui calore iracundiæ
se inuitant ad duellum, & ad locum acce-
dunt, & pugnant: secus si animo delibe-
rato Ioseph Iudou. apud Cyned. ad De-
cretal. collect. 117. in fi. Nec milites in
castris pugnantes: vel alij ob priuatas ini-
micitias seiplos ad pugandum inuitantes;
etiam si euaginatijs gladijs alter alterum
interficiat: qui hic non est assignatio tem-
poris, & loci. Nec obuiam se habentes dis-
fidauerunt in tali loco, nullo assignato
tempore, & statim ed accesserunt: vtrumq;
enim requiritur per Greg. XIII. V. Azor. p.
3. lib. 2. c. 5. qui c. 6. addit poenas contra
duellantes non habere locum, vbi pugna
fit solum odij & vindictæ ac dissidij causa,
sed tantum quando fit ex conducto gratia
probandæ veritatis, aut criminis purgandi:
sic enim strictè accipi duellum. Contra-
rium tamen multis probat Sanchez in sum.
lib. 2. c. 39. num. 14. Nempe leges Pon-
tificias intelligi de quocumq; duello.

4. In duellis solemnibus non incurritur
excommunicatio, nisi secuto effectu Graff.
de cas. refer. lib. 1. cap. 7. num. 8.

7. In duello verò priuato ex Bulla
Greg. XIII. sufficit accessus ad locum,
etiam si impediti non pugauerint; modo
per ipsos non steterit, &c. Quare si hu-
iusmodi duellantes, dum ad locum desti-
natum pergerent ab incauto itinere fue-
runt impediti, ne accederent, non incidunt,
quia vtrumq; copulatiuè requiritur. In-
cidunt tamen in Bullam Clem. VIII. se-
cundum Graff. vbi supra num. 26. Verius
tamen

tamen ex verbis Bullæ cit. contrarium videtur dicendum in primo casu, ut etiam colligit, & concludit Comitol. resp. mor. lib. 6. q. 18. num. 8. Nam illa verba Et si illi, qui ad locum destinatum, &c. si per ipsos non steterit, &c. sequenter, ac immediate posita sunt post extensionem Bullæ ad Dominos, locios, &c. non igitur extendenda, cum situs in poenis, c. In poenis, & in c. Odia de reg. iur. in 6. requiritur igitur in duellantibus pugna Host. in c. 1. de cler. pugn. in duel. Nec sufficit pervenisse ad actum propinquum Pan. in c. 1. de eo, qui mitt. in poss. causa rei seru. & in c. Adolescens de sponsal. num. 2. Incidunt tamen comitantes; nisi opera illorum inhibita fuerit pugna, & vere pugnatum non sit, ut patet ex Bulla Greg. Sanchez vbi supra num. 13.

6 Si ex duellantibus altera tantum pars ad locum pugne accesserit, non incidit in Excom municationem Greg. XIII. que cum pluraliter loquatur, utriusque partis accessum requirit Comitol. vbi supra num. 7.

7 Privilegiati, ut possint absolviere a casibus Sedi Apost. reservatis, absolviere non possunt duellantes intra terminos Concilij Trid. & Greg. XIII. In alijs vero casibus possunt Congreg. super regular. 1602. 26. Nouemb.

8 An ignominiosum sit recusare duellum? Negant Ias. in l. Ex hoc iure ff. de iust. & iur. à num. 31. & vol. 2. cons. 144. Sor. de iust. lib. 5. q. 2. ar. 8. Sanchez in sum. lib. 2. c. 39. num. 9. Etiam acceptatum Dec. in c. Ecclesia S. M. de constit. num. 31.

9 Duellum acceptare ad vitandam ignominiam, quia scilicet reputaretur vilis, & degeneris animi, est malum perniciosum ex suo genere Cai. 2. 2. q. 95. ar. 8. Less. lib. 2. c. 9. dub. 12. Salon. 2. 2. q. 64. ar. 3. contr. 3. V. Azor. p. 3. lib. 2. c. 5. & seq. Sayr. cla. reg. lib. 7. c. 13. à num. 11. Reginal. lib. 22. c. 7. Sor. & Sanch. vbi supra.

E

1 **EBRIETATIS** periculo probabili se exponens peccat mort. S. Tho. 2. 2. q. 150. ar. 2. Less. lib. 4. c. 3. dub. 3.

2 Alterum scienter inebriare mortale est S. Tho. vbi supra ar. 1. ad 3. Nau. c. 23. num. 121. Nisi iusta causa excuset, ut ad impediendum aliquod graue malum paratum siue contra se, siue contra alium, maxime Remp. quod alia ratione impediti non possit. Less. vbi supra dub. 4. num. 33.

3 Ebrietas si est necessaria sanitati, & nullum periculum sequitur, licita est S. Tho. ar. 2. cit. ad 3. Cai. ver. Ebrietas Silu. eo. q. 3. Nau. c. 23. num. 119. Less. dub. 3. cit. num. 13.

4 Ebrietas inculpabilis excusat à peccatis in ebrietate commissis, sunt enim inuoluntaria. Culpabilis verò, siquidem ipsa peccata sunt prauisa, quia solius est ista peccata committere, excusat quidem à tanto, quia sunt minus voluntaria non tamen à toto, quia voluntaria sunt in sua causa. Non prauisa excusantur à suis speciebus, sed aggravant ebrietatis peccatum, ut potè illius mali effectus Cai. vbi supra, & S. Tho. 2. 2. q. 150. ar. 4. Sanchez in sum. lib. 1. 16. à num. 40. Siebrius occidat, cum antea potuerit, & debuerit prudere, ut quia probabiliter putant id mali euenturum, nec adhibuit diligentiam, ut caueret, tenetur restituere P. Nau. lib. 2. c. 1. dub. 8. V. Azor. p. 1. lib. 7. c. 33. q. 5. & trib. seq.

1 **EBREMOSYNAM** dare teneris in extrema necessitate ex superfluis naturæ, & tuorum S. Tho. 2. 2. q. 31. & in graui necessitate ex superfluis status, ibidem ad 3. Silu. ver. elemosyna q. 1. in fi. Nau. de orat. c. 20. num. 20. Couar. 3. var. res. c. 14. num. 5. Sor. de iust. lib. 5. q. 3. ar. 41. Cai. to. 1. opusc. trac. 5. & com. V. Contrad. de contrac. q. 19. concl. 3. In magna necessitate constituto non subuenire, scilicet

Eodem modo potest, mortale est; nisi probabile sit ab alio subueniendum Nau. in man. c. 24. num. 9. aut occursum alium, cui melius sit eleemosynam dare Silu. vbi supra. Conrad. q. 19. cit. in fi.

2. Extrema necessitas dicitur alioqui perituri, nisi succurrat Sor. vbi supra, Nau. num. 4. & cum apparent signa probabilia futuræ necessitatis extremæ, nisi subueniatur, nec apparet, nec in promptu est, qui subueniat S. Tho. & Cai. vbi supra.

3. Non dicitur habere superfluum status, qui thesaurizat ad acquirendum statum, quo dignus est Nau. c. 23. num. 74. & c. 24. num. 6. Cai. 2. 2. q. 32. ar. 5. ad 2.

4. Nemo tenetur querere quis egeat, S. Ant. p. 2. tit. 1. c. 24. parag. 3. Nau. nu. 9. cit. nisi sit Episcopus, aut Superior Tolet. de pecc. mort. c. 35. in fi.

5. Beneficij non erogantes in pauperes quod sibi superest de beneficij fructibus peccant mort. contra charitatem Pan. in cap. Cum ab omni num. 6. de vit. & hon. cler. & alij, quos plena manu congerit Azor. p. 2. lib. 7. c. 8. q. 1. pro prima sententia, cui etiam ipse subscribit q. 2. vers. mihi itaq; Commendatarij verò, quibus Abbatiz, & Prioratus commendantur, mortaliter peccant contra iustitiam: quare tenentur ad restitutionem. Ea enim conditione illis donantur huiusmodi Commendæ, vt præter portionem, quam ministris Ecclesiæ deseruientibus, & Ecclesiæ fabricæ debent, quartam partem in usus pauperum contribuant, Azor. p. 2. lib. 12. c. 11. & c. 8. supra cit. vbi fuscè de hac materia; & ex S. Bernardi Epist. 2. ad Falconium, & ex iure canonico id probat. Excipit tamen Commendas militares, cum huiusmodi milites non sint habendi inter Clericos beneficiarios.

6. Potest quis pro sustentanda persona Ecclesiæ, & Reip. maximè necessaria subtrahere sibi, & suis necessaria naturæ S. Tho. vbi supra ar. 6. Conrad. vbi supra concl. 10. in fi. Immo tenetur, Tolet. vbi supra. c. 34.

7. Tenetur quis etiam cum vitæ periculo subuenire Republicæ pereunti Sor.

de iust. lib. 5. q. 1. ar. 7. Arag. 2. 2. q. 64. ar. 6.

8. Nemo tenetur pro vita pauperum totum statum exponere S. Tho. vbi supra.

9. In extrema necessitate sufficit mutua re, aut commodare, aut locare, &c. Nec opus est donare etiam ei qui tunc alibi non habet vnde soluat secundum Nau. c. 17. num. 61. & c. 24. num. 4. & de redd. Eccl. q. 24. mon. 4. Couar. in reg. Peccatum p. 2. parag. 1. nu. 4. Contrarium affirmant Silu. ver. furtum q. 5. Sor. de iust. lib. 4. q. 7. ar. 1. ad 4. qui id intelligunt de rebus vsu consumptilibus in alijs enim concedunt non transferri dominium. Idem si talis alibi habet, vnde soluat Roder. lib. 1. sum. c. 50. Tolet. de pecc. mort. c. 36. Et certè Nau opinio videtur sustineri non posse: Nam alioqui nullum extaret præceptum de eleemosynâ: hæc enim dicit liberam donationem, non verò mutationem Azor. p. 3. lib. 4. c. 39. diff. 2. & p. 2. lib. 12. c. 9. q. 1. vbi dicit Nau. opinionem esse improbabilem. & q. 2. docet non satisfieri præcepto eleemosynæ mutuando V. Pan. in c. Si vero num. 6. de iureiur.

10. Faciens eleemosynam de rebus restitutioni obnoxij, tenetur postea cum poterit tantumdem creditori restituere Io. Med. de elem. q. 5.

11. Extremè indigens potest aliena rapere, nec tenetur restituere, cum ad pinguiorem fortunam venerit; modò tunc omnia consumpserit. Doct. cit. contra Nau. c. 17. num. 60. V. ver. furtum num. 6. & ver. rest. c. 2. num. 10.

12. Non potens ex suo subuenire, potest ad id aliena rapere S. Tho. 2. 2. q. 66. ar. 7. ad 3. Silu. ver. furtum q. 5. vers. 1. Sor. de iust. lib. 5. q. 3. ar. 4. V. Conrad. vbi supra vers. tertium dictum:

13. Laudabile est, non tamen necessarium subuenire pauperi alioqui ob inopiam peccaturo Sor. vbi supra. Esse necessarium docent Tolet. vbi supra c. 33. & 35. Io. med. de rest. q. 2. parag. Ad 2.

14. Qui tenetur dare eleemosynam potest cogi per Iudicem Pan. in c. 1. de empr. nu. 8. & in c. Cum causam de elect. glo. in

c. Sicut, ver. esurientium d. 47. Couar. 3. var. res c. 14. num. 5. Silu. ver. Eleemofyna q. vlt. Arag. 2. 2. q. 66. ar. 7. Nau de redd. Eccl. q. 2. mon. 6.

15 Eleemofynam potest facere Vxor, si est consuetudo, etiam viro prohibente, fortè ne immoderatas, faciat: Nam si verè credit illum nolle, debet abstinere. Item si vir est insanus, aut absens potest dare quantum ille præsens, & sanus solet. Item de paraphernalibus, nisi sit statutum, aut consuetudo prohibens. Item pro viri salute spiritali, vel corporali, aut si, cum ille tenetur, non vult dare. Item cum ipsa familiam gubernat. Item cum eius maritus certum quid pro eius victu assignauit. Item si sufficientem dotem attulit, potest de eo, quod opera sua lucratur. Item si extrema necessitas occurrat: aut si dat quod datum non avertit. Silu. vbi supra q. 5. vers. 5. Nau. c. 17. num. 153. Tolet. vbi supra c. 29. in fi.

16 Etiam Religiosus dare potest extremè egenti Nau. de regul. com. 2. num. 28. Et cum est extra monasterium in studio, aut itinere; & de datis ad sustentationem. Idem num. 8. Silu. vbi supra, & donatio 1. q. 1. vers. 5. Item si bona administrat: aut de licentia Superioris saltem præsumpta Tho. 2. 2. q. 32. ar. 7 ad 1.

17 Filiusfam. potest ex peculio castrensi, aut quasi: aut de sibi datis ad iter, studium, &c. Nau. c. 17. num. 157. Item de voluntate præsumpta Patris, aut si habet administrationem. S. Tho. vbi supra ad 3. Silu. q. 1. cir. vers. 4. Ang. eo parag. 6.

18 Seruus potest quantum credit Domino placere, v. g. in necessitate, qua ille tenebatur, & cum dispensat, & de ijs quæ damnus notabile Domino non auferunt. Silu. vbi supra vers. 3.

19 Obligatus voto ad eleemofynam, satisfacit dando extremè egenti Sanchez in sum. lib. 1. c. 14. num. 7.

F

F A M A

V. Infamia. Iudicium. Matrimonium. Missæ auditio.

1 Festum non potest Princeps, aut Ciuitas indicere S. Anr. p. 2. tit. 9. c. 7. parag. 1. Silu. ver. Dominica num. 2. Azor. p. 2. lib. 1. c. 26. q. 5. & 7. Suar. de relig. to. 2. trac. 2. lib. 2. c. 12. nisi contrarium habeat usus.

2 Festum non potest Episcopus indicare sine consensu populi, & Cleri cap. vlt. de fer. & c. 1. de consecr. d. 3. S. Ant. loco cit. in princ. Silu. vbi supra q. 1. Nisi contrarium habeat consuetudo Suar. vbi supra c. 11. à num. 14. Azor. p. 2. lib. 1. c. 26. q. 2.

3 Festa ab Episcopo præcepta obseruanda etiam à Religiosis exemptis Conc. Trid. sess. 25. regul. c. 12. Non tamen ad Octauas Rituum.

4 Ad festa maiorum voto, aut iuramento instituta tenetur populus Nau. c. 12. num. 74. vers. 3. Roder. in sum. lib. 1. c. 12. num. 1. Si non ratione voti, cuius obligatio non excedit personam vouentis, saltem ex vi contractus, & promissionis Roder. lib. 2. sum. c. 99. num. 13. Sayr. cla. reg. lib. 7. c. 3. & consuetudinis receptæ Azor. vbi supra, & p. 2. lib. 31. c. 15. q. 14. V. Sanchez in sum. lib. 4. c. 15. q. 2.

5 Processus Iudiciales in festo facti etiam de consensu partium, sunt nulli, nisi fiant ex necessitate, aut pietate, c. Conquestus de fer. & ibi Pan. num. 2. Quare excusantur Iudices rusticorum ius dicentes diebus festis, eo quod alijs diebus neq; Iudices, neq; testes suppetunt; aut ne pauperes suos dies operarios amittant Nau. vbi supra num. 13. Reginald. lib. 19. num. 44. Azor p. 2. lib. 2. c. 26. q. 10. Cai. ver. festorum uiol.

6 Licitum est in die festo docere, & illa omnia facere, quæ pertinent ad salutem.

P R O P

proprij corporis, & proximorum, & ad damnum rerum vitandum S. Tho. 2. 2. q. 122. ar. 4. ad 3. Item piscari certum genus piscium, quod certis tantum diebus aduenit, & cito discedit, c. Licet de fer. Nau. vbi supra num. 11. & concedit Silu. ver. Dominica q. 5. in fi. modò in flat ob lucrum; de quo vide Suar. vbi supra c. 28. Eius tamen limitationis mentionem non faciunt Ang. ver. feria num. 34. Cai. & alij. & d. c. licet moderatur vt Ecclesijs, & Christi pauperibus honesta lucri portio detur. Item vendere eo die necessaria Cai. ver. In festo prohibita: Et iter agere audita missa Nau. vbi supra num. 6. Cai. ver. In festo licita. Item pulsare citharas, & similia instrumenta etiam ob lucrum Nau. num. 14. contra Silu vbi supra. Et describere etiam ob lucrum B. Med: in sum lib. 1. c. 14. parag. 8. Roder. lib. 1. c. 122. num. 2. Suar. vbi supra cap. 25. Sayr. cla. reg. lib. 2. c. 2. num. 14. Ob lucrum tamen non licere docent Cai. 2. 2. q. 122. ar. 4. vers. ad 2. dub. Ang. vbi supra parag. 3 i. Nau. & Silu. vbi supra Sor. de iust. lib. 2. q. 4. ar. 5. Azor. vbi supra, & id censoe probabilis. Licet etiam Nundinae ex consuetudine scitz, & toleratae Cai. in sum. ver. In festo licita. intellige audita missa Nau. num. 8. Molendina excusantur tolerata consuetudine; Pistrina verò necessitate. Idem num. 9. Azor. p. 2. lib. 1. cap. 26. & seq.

7 Excusatur à violatione festi iustus mentus, pietas, vtilitas publica, vitatio damni corporis, vel animae Silu. vbi supra q. 4. & seq. Lucrum, quod alio tempore haberi com modè non potest Cai. vbi supra Silu. q. 4. cit. Nau. vbi supra Et necessitas etià Episcopo prohibente. idem Nau. num. 15. De lucro, & c. improbat Suar. vbi supra c. 3. & Reginal. lib. 19. num. 51. Excusatur etiam leuitas materiae à mortali, vt tondere barbam, & capillos capitis, si breui tempore id fiat: Quantum verò sit hoc tempus, non satis constat, Alijs circa tertia diei partem: alijs circa horam non integram constituentibus. sic Azor. p. 1 lib. 1. c. 23. q. 5: Sed primi nimiam videntur dare licentiam, cum nimis prauidicent Ecclesiae praecepto

nec aliqua probabili ratione nitantur. Secundi verò rigose nimis restringunt: Nam respectu totius diei pars vigesima quarta non videtur nimia. Relinquendum igitur esse prudentis arbitrio docet Suar. de relig. lib. 2. c. 31. num. 2.

8 Possunt puellae, occupari diebus festis post suas deuotiones, ad vitandam otiositatem, aut aliud peccatum Silu. q. 5. cit. vers. 4.

9 Secularis assuetus ad opera potest modicum laborare ad vitandum otium, aut aliam iniustam, aut minus honestam actionem Suar. vbi supra c. 26. num. 5. in fi.

10 Pictores non excusantur, quamuis voluptatis, aut etiam addiscendi gratia pingant: est enim ars ex suo genere teruilis, Suar. vbi supra. Hos excusat Azor. p. 1. lib. 1. c. 37. q. 6. si gratia tantum animi recreandi, aut sciendi: & sequitur Barbo ad c. Licet de fer. num. 44. Immo absolute excusant B. Med. instruc. lib. 1. c. 14. parag. 8. & Ludou. Lopez instr. c. 52. quos refert Suar. vbi supra dicens hanc controuersiam sibi videri valde dubiam. Ipse tamen tenet artem pingendi esse mechanicam, & seruilem, & id circo prohibitam in die festo.

11 Lucrum etiam principaliter intentum non facit opus ex non seruili seruile Cai. ver. in festo licita in fi. Nau. vbi supra num. 5. Sor. de iust. lib. 2. q. 4. ar. 5. B. med. parag. 8. cit. Roder. vbi supra. Alij contra sentiunt vt Silu. ver. Dominica q. 5. vers. 3. Cai. sibi contrarius 2. 2. q. 122. ar. 4. vers. Ad 2. dub. Azor. vbi supra. Hi tamen duo postremi excipiunt scriptorem, quòd scribendi opus sit quoddam genus cuius sint duae species, vna operis liberalis, altera operis seruilis. In alijs verò asserunt prior opinionem esse communem. Sed hanc distinctionem merito improbat Suar. vbi supra c. 24. & seq.

12 Muliones possunt iter iam captum continuare, non autem incipere, nisi vigeat necessitas Nau. num. 6. Cai. vbi supra.

13 Hastiludium in die festo vult esse mortale Ang. ver. Ludus num. 2. vers. 6. Negat Silu. ver. Ludus. In loco sacro semper est mortale. Idem.

14 Bellare in die festo audita missa, si ad se consuetudo, non est mortale Molin. de iust. tract. 2. disp. 111.

15 Potest quis recedere à proprio domicilio, ubi est festum, in locum, ubi festum non est, & ibi laborare: nec tenetur prius missam audire Sanchez alios referens in sum. lib. 1. c. 12. num. 31. & seq.

16 Negoriari tempore, aut loco sacro est mortale, nisi paritas, aut maxima necessitas excuset. Silu. ver. Negotium q. 2. Sor. verò de iust. lib. 6. q. 2. ar. 2. docet non esse mortale, nisi ratione scandali, & hoc videtur probabilius.

17 Episcopus iniuste prohibet alioqui infestollicita, & si excommunicet, nulla erit excommunicatio Nau. c. 13. num. 15. Silu. ver. Dominica q. vlt.

18 Potest Episcopus in festo dispensare cum causa subest Silu. ubi supra q. 3. & Parochus, si est consuetudo Sor. de iust. lib. 2. q. 4. ar. 4. sed tantum ad tempus, & pro ratione imminētis necessitatis Suar. vbi supra c. 33. num. 2.

19 In festis S. Crucis, S. Michaelis de mense Sept. SS. Innocentium, & S. Siluestri nisi incidant in dominicam, laicis non est mortale operari Eug. 4. vt refert Nau. d. num. 15. & Suar. de relig. trac. 2. c. 6. num. 6. & c. 7. in fi. & c. 9. num. 20. Nunc ex decreto Urbani VIII. festum SS. Innoc. & S. Siluestri sunt de præcepto.

Fdei mytheria, quæ in ecclesia publice monstrantur, tenetur quisque explicitè credere S. Tho. 2. 2. q. 2. ar. 7. Silu. ver. fides q. 3. Habens verò officium docendi tenetur habere explicitam fidem omnium articulorum ibidem Cum verò deest, qui doceat, sufficit credere, quod docet Ecclesia B. med. lib. 1. c. 14. parag. 2. V. Sor. in 4. d. 5. q. vn. ar. 2. Azor. p. 1. lib. 8. c. 16. Director. Inquis. p. 2. q. 12.

2 Negligentia eorum, qui cum possint, non discunt præcepta Dei, & articulos fidei, peccatum mortale est, Cai. in sum. ver. Ignorantia B. Med. ubi supra Et orationem dominicam Ang. & Silu. ver. scientia, & præcepta Ecclesiæ Sanch. in sum. lib. 2. c. 3. num. 14. Item negligentia docendi eos,

quos docere tenentur Roder. lib. 1. c. 88. num. 4. & c. 119. num. 6. Ang. & Silu. loc. cit. V. Direct. p. 1. q. 3. & 4. cum ibi not.

3 Fidei professionem qui facere tenentur, vide supra ver. Beneficium num. 85.

4 Disputare de fide siue publicè, siue priuatim, prohibitum est laico sub excommunicatione, c. Quamquam parag. Inhibemus, de hæret. in 6. Non est tamen late sent. vt vult glo. fin. ibi. & Alter. de suspens. disp. 6. c. 3. Farin. de hæres. q. 178. num. 120. intellige si sciat sibi esse prohibitum Nau. c. 11. num. 27. vers. 5. & de hæret. cons. 24. Potest autem de licentia Episcopi Alter. loc. cit. Si tamen sit insignis eruditionis, potest disputare de fide, præsertim in casu necessitatis etiam cum hæreticis Pegna ad Direct. p. 1. q. 10. com. 25. Cai. 2. 2. q. 10. ar. 7. Sanch. in sum. lib. 2. c. 6. Farin. de hæres. q. 178. parag. 1. num. 112.

5 Tenetur quis confiteri fidem, cum id postulat Dei, aut proximi charitas S. Tho. 2. 2. q. 3. ar. 2. Silu. ver. fides q. 5. Sanchez in sum. lib. 2. c. 4.

6 Vti habitu, quo vtentes falsam religionem profitentur, mortale est Silu. ubi supra, & ver. Infidelitas q. 9. Cai. in sum. ver. habitus omissio.

7 Licet ex causa assumere habitum infidelium: modò in tali veste non sit aliquod signum ad discernendam sectam Silu. q. 9. cit. Sanch. vbi sup. num. 17. vbi nu. 19 alijs cit. docet id licitum esse, modo tunc non vigeat necessitas, & præceptum externæ confessionis fidei, & id fiat ex graui causa V. Pegna ad Direct. Inquis. lib. 1. comment. 22. Cai. 2. 2. q. 3. ar. 2. Azor. p. 1. lib. 8. c. 27.

8 Deponere mortis metu habitum, seu signum Christiani non est mortale Ban. 2. 2. q. 3. ar. 2. dub. 2. V. Azor. vbi supra.

Fœmina post partum potest Ecclesiâ intrare ex deuotione, vel etiâ aliquandiu abstinere ex reuerentia c. vn. de purif. post part.

2 Fœminam nudare pectus sine mala intentione non est mortale Nau. c.

c. 23; num. 19. Si patriæ, aut personarum præsentium conditio id ferat Silu. ver. cho-rea q. 1. vers. 4. Azor. p. 3. lib. 3. c. 30. q. 7. Communiter est veniale Caiet. ver. ornatus, licet Ang. eo. par. 3. dicat non au-
dere excusare à mortali

FRÆQVENTATIO inducitur ex duabus vicibus, glo. in c. Monasteria de vit. & hon. cler. ver. frequentare, & ibi Pan. num. 5. Silu. ver. infamia q. 5. in fi. glo. in pa-
rag. fi. Auth. de defens. Ciuit. Arbitrabitur bonus Iudex Host. relatus ab Anch. in d. c. monasteria num. 5.

Gula. V. Commedere.

H

HAERESIS

V. Iudicium. Bulla Cœne. Irreg.
ex peccato notorio.

Hæresis est error intellectus vo-
luntarius contra aliquam fidei
veritatem cum pertinacia, assertus ab eo,
qui fidem recepit, Sanchez in sum. lib. 2. c.
7. num. 1.

2 Hæreticus non est, neq; excommuni-
catus, qui facit opus hæretici sine errore men-
tis, id est pertinacia, Silu. hæresis 1. nu. 1. Can.
de loc. theol. lib. 12. c. 8. Cai. p. 1. q. 32. ar. 4.
Neq; qui dubitat de fide sine pertinacia, &
complacencia dubij Anchar. in c. 1. de lu-
da. Intellige quando intellectus vtriusq;
partis rationibus perpenfis, pendulus est,
nullumq; iudicium firmat: quod est verè
ac formaliter, intellectum dubium manere
Si enim supra tuum dubitandi actum refle-
ctitur iudicans illam fidei rem esse dubiam
aut sub opinione, est verè hæreticus, San-
chez c. 7. cit. num. 12. & sic intelligendi
sunt alij ibi relati contrarium sentientes.

3 Hæreticus non est excommunicatus,
nisi adiungat actum exteriorem, quo erro-

rem suam asserere intendat. Nau. c. 27.
num. 56. Roder. lib. 1. c. 13. 1. num. 1. Neque
si faciat in confessione, vel petendo consili-
um Sayr. de cenlur. lib. 3. c. 4. num. 28. &
seq. Actum exteriorem intellige etiam oc-
cultissimum, vt si sibi soli dixerit, aut si scri-
pto, vel opere, &c. Nau. vbi supra, & in c.
Cogitationis, de poenit. d. 1. num. 10.

4 Licet adire terras hæreticorum, ibiq;
manere negotij gratia: modò interrogatus
se catholicum profiteatur: nec inde disce-
dere tenetur, si habeat animum non ne-
gandi Nau. c. 23. num. 35. & de hæret. cons.
9. Non enim tenemur vitare hæreticum,
etiam notorium, nisi sit etiam denunciatus
excommunicatus Sanchez in sum. lib. 2. c. 9.
nu. 4. & seq. V. supra Excommunicatio nu.
27. Modò Itali extra Italiam degentes non
habent nisi in ijs locis, vbi liber, & publi-
cus cultus, siue vsus Catholice religionis
existat, cæteraquè præsent, quæ contine-
tur in constit. Clem. VIII. quam ad verbum
refert Quaranta ver. Hæreticus in fi.

5 An liceat adire templa hæreticorum,
ibiq; orare, missam, & concionem audire,
præsertim iubente Principe, ac magistratu
hæreticis. Vide Sanchez vbi supra c. 4. nu. 26
& seq. & Bullam Clem. VIII. 1606. relatum
à suar. cõtra Regem Angl. lib. 6 in proham.

6 Hæreticus non priuatur ipso facto po-
testate seculari, c. Qui contra 24. q. 1. Silu.
vbi supra nu. 14. vers. quarta hæresis poena.

7 Excommunicatio lata ab hæretico
non tenet, c. Ait Celestinus, & seq. 24. q. 1.

8 Hæreticus licet vitur bonis suis ante
condemnationem per sententiam Silu. vbi
supra num. 13. Azor. p. 1. lib. 5. c. 7. for. de
iust. lib. 1. q. 7. ar. 4. Nau. c. 23. nu. 66. &
com. & est hæreditaris, & legati capax de
iure com. De quo vide Sanchez in sum.
lib. 2. toto c. 14. Molin. de iust. trac. 2. disp.
95. Pegnam ad Direct. Inquis. p. 3. schol.
151. in noua impressi. Vbi quod filij hæreti-
corum succedunt iure proprio Anis catho-
licis etiam parentibus viuis, & pluribus.
cit. docet Sanchez vbi supra c. 29
num. 13.

9 Hæreticorum filij eo ipso desinunt
esse sub patria potestate c. Quicumque
parag.

parag. fin. de hæret. in 6.

10 Hæreticis obligati, vt Vassalli, liberantur obligatione c. fi. de hæret.

11 Filius hæretici non emendati, & Nepos, & hæreticæ filius nullum beneficium, aut officium publicum potest consequi; nisi prædicti essent emendati, Ecclesiæ reincorporati, parati ad poenitentiam. c. Statutum 2. de hæret. in 6. Quod intelligendum est non de filijs ante hæresim natis, sed post; quod illi non puniantur poenis parum vt docet Nau. de hæret. cons. 23. Vide quæ in simili docet Felin. ad c. Prudentiam de off. deleg. num. 8. & glo. in c. Iam itaq; ver. reatum, & c. Non imputatur 1. q. 4. Idem cum Nau. docet Sanch. vbi supra, & c. 28. num. 16. Sed Pegna. ad Direct. p. 3. comment. 163. Azor. & Silu. vbi supra id intelligunt etiam de natis ante hæresim Patris.

12 Si filius denuntiat Patrem hæreticum euitat omnes poenas statutas contra filios hæreticorum Pegna vbi supra p. 2. c. 14. com. 25. vers. Hoc addiderim, & alij quos refert, & sequitur Sanchez c. 27. cit. num. 30.

13 Hæreticus est, qui dubitat de rebus fidei determinatis ab Ecclesia. Nisi dubitet ex infirmitate, non ex pertinacia Silu. vbi supra q. 3. Non est autem pertinax, nec hæreticus, qui ignorat se contra fidem, & Ecclesiæ determinationem sentire, etiam si ab Episcopo, & doctis viris admoneatur: Nam putare potest eos falli Can. de loc. theol. lib. 1. c. 9. vers. At quid pertinacia sit. Sed contrarium sæpe docet Direct. Inquis. præcipue p. 2. q. 7. vbi Pegna fuse etiam in ijs quæ explicitè credere non tenetur. Idem comeat. 21. & 26. V. Sayr. de censur. lib. 3. c. 4. num. 17. Dianam tres opiniones referentem p. 4. trac 7. resol 36 vers. Sed quia dictum est Sanchez, & ab eo cit. in sum. c. 7. num. 25.

14 Non est hæreticus qui ignorat etiam ignorantiâ crassa, & supina Azor. alios referens p. 2. c. 9. q. 7. & seq. Ban. 2.2. q. 11. ar. 2. Arag. ibi ar. 1. Can. vbi supra, Nau. c. 11. num. 22. V. Farin. de hæres. q. 178. parag. 4. & q. 179. parag. 3. Sayr. vbi supra.

15 Hæreticus omnis est etiam schismaticus, non è contra S. Tho. 2. 2. q. 39. ar. 1. ad 3.

16 Excommunicatus, suspensus, interdixtus, denūciatus, si in illis celsuris per annum inforderit, contra eum tamquàm de hæresis suspectum procedi potest. Concil. Trid. sess. 25. c. 3. de refor. Glo. in c. Excommunicamus 1. ver. condemnantur de hæret. In supremo tamen Urbis Tribunali procedi non solet contra huiusmodi excommunicatum, nisi sit excommunicatus ex causa fidei, vt testatur Pagna vbi supra comment. 72. Farinac. alijs relatis de hæres. q. 92. parag. 2. num. 24. certè Trident. loquitur de quacumque excomm.

17 Confessarius in actu Confessionis sollicitas mulierem ad actus inhonestos puniri potest, & debet ab Inquisitore tamquam suspectus de hæresis Pius IV. ad Episcopum Hispanensem. Quod Greg. XV. 1622. 30. Aug. approbavit, & confirmavit; & in omnibus Christiani orbis partibus inuolubiliter obseruari præcepit. Statuens præterea, & declarans, quod omnes Sacerdotes siuè saculares, siuè Regulares, etiam quomodolibet exempti, ac Sedi Ap. immediate subiecti, aut quouis priuilegio muniti, qui personas, quæcumq; illæ sint, ad inhonestas, siuè inter se, siuè cum alijs quomodolibet perpetranda, in actu sacramentalis confessionis, siuè ante, siuè post immediate, seu occasione, vel prætextu confessionis huiusmodi, etiam ipsa confessione non secuta, siuè extra occasione confessionis in confessionario, aut alio loco quocumque vbi confessiones sacramentales audiuntur, seu ad confessiones audiendas electo, simulantes ibidem confessiones audire, sollicitare, vel prouocare tentauerint, aut cum eis illicitos, & inhonestos sermones, siuè tractatus habuerint, ab Inquisitoribus grauitè puniantur pro grauitate criminis. Et quod Confessarij suos poenitentes quos nouerint fuisse ab alijs, vt supra sollicitatos moneant de obligatione denunciandi sollicitantes, seu tractantes vt supra. Quid si facere prætermiserint, aut poenitentes docuerint non teneri ad denunciandum.

Confes.

Confessarios sollicitantes, seu tractantes &c. ab Ordinarijs, & Inquisitoribus pro modo culpæ puniantur. Si sollicitans sit emendatus, sollicitatus id sciens non tenetur deferre, & ante delationem præmittenda conteptio, si certa sit spes emendationis Roder. à Chuna q. 3. à num. 31: ad fi.

18 Viens speculo, vel phiala ad effectum sciendi futura contingentia, est vehementer suspectus de hæresi Ric. pag. 2. decis. 244.

19 Hæreticus est ipso iure priuatus beneficij c. Vt commissi parag. priuandi de hæret. in 6. c. Ad abolendam parag. præterea eo. tit. in ant. Pegna vbi sup. cōment. 162. & idē statuerant alij plures Sum. Pont. quos refert Farin. vbi supra q. 189. num. 69 & inhabiles redduntur ad alia obtinenda c. Statutum 1. de hæret. in 6. Farin. num. 70. Si tamen pœnitens, & ex toto corde ad fidem redeat ante sententiam, non priuatur obtentis, nec inhabilis redditur ad obtinenda Gemin. in d. c. Vt commissi ver. priuandi num. 6. Farin. q. 189. num. 84. Requiritur autem ad priuationem sententia declaratoria criminis per c. Vt commissi cit. & com. Et vt is sit de hæresi plene conuictus, vel confessus: secus de hæresi suspecto, vel diffamato. Pegna vbi supra cōment. 162. vers. Beneficia verò. Sanchez in sum. lib. 2. c. 26 num. 14. vbi num. 16. quod ante sententiam possunt validè beneficia renunciare in alterius fauorem, & num. 5. plurimos refert asserentes hæreticos non esse ipso iure priuatos beneficij, sed tantum priuandos per sententiam. Et ipse docet horum opinionem esse probabilissimam, sed contrariam probabiliorem.

20 Hæreticus in articulo, vel periculo mortis absolutus à Confessario si sit accusatus, vel denuatiatus, & absens tamquā hæreticus condemnatus, si conualuerit, non tenetur se præsentare. In hoc enim postremo, cum huiusmodi condemnatus non comparere condemnari solet ad ignem, durum nimis esset illum condemnare ad subeundam dictam mortem Ric. l. 3. decis. 280.

HOMICIDIVM

V. Iniuria. Iudicium. Peccatū.
Restitutio. Tyrannus.

1 HOMICIDIVM voluntarium dicitur, quod est intentum in se, vel in causa adeo propinqua, vt velle hanc sit velle occidere, vt dare venenum. Secus est, si sine intentione occidendi fiat id vnde vt plurimum sequitur mors, & sequatur Nau. c. 27. num. 239. & seq. Couar. in Clem. si furiosus de homic. par. 2. initio Sayrus de censur. lib. 7. c. 7. num. 6. Voluntarium propriè, & strictè, est intentum per se, & directè Tolet lib. 1. c. 71.

2 Occidere hominem banitum non est peccatum, si sit condemnatus ad mortem, & Princeps cuiuscumq; facultatem faciat illum occidendi Silu. ver. Assassinus num. 3. Sor. de iust. lib. 5. q. 1. ar. 3. Arag. 2. 2. q. 64. ar. 3. in fi. Sayr. cla. reg. lib. 7. c. 11. à num. 10. Aut si ad hie statutum huiusmodi facultatem tribuens Pan. in c. Dilecti filij, de except. num. 10. Fel. in c. Quæ in Ecclesiis de constit. à num. 3. Iul. clar. parag. Homicidium, vers. Numquid stante hoc statuto. Nisi quis occidat extra territorium habentis super illum potestatem Silu. homic. 1. q. 3. Felin. & Sayr. vbi supra Si tamen timeatur damnum in futurum, vbi cumq; occidi potest: est enim actus necessariz defensionis. P. Nau. lib. 2. c. 3. num. 231. Filio tamen non licet occidere Patrem, nisi pro defensione Patriæ Couar. in c. Raynutius de testam. num. 9. Pan. in c. 1. de conuers. infid. num. 9.

3 Licite occidis defendendo te, aut alterum Silu. vbi supra q. 2. vers. 6. Et latro nem, si rem tuam magni momenti non potes aliter recuperare, & dum fugit flagrante delicto: Secus, si aliquò se recepit Sor. vbi supra ar. 8.

4 Licitum est occidere inuasorem, licet inuasus prius causam dederit Ban. 2. 2. q. 64. ar. 7. dub. 1. concl. 3. & Sayr. cla. reg. lib. 7. c. 10. num. 24. V. Irreg. ex de form. illicita

5 Puella pro tuenda virginitate sua potest aggressorem occidere quando aliter feueri non potest Silu. homic. 1. q. 5. Azor. p. 3. lib. 2. c. 1. q. 18. Roder. in sum. p. 1. c. 36. & alijibi cit.

6 Etiam Patrem potest quis occidere fe defendendo Couar. vbi supra num. 8. & Regem, Principem, aut alium Reipublice maxime vtilem Azor. p. 3. lib. 2. q. 7. Et pro defensione Patrie Couar. vbi supra, & com. in l. Veluti ff. de iust. & iur.

7 Occidere pro defensione rerum suarum, licet, iure ciuili dante ad id potestatis Silu. homic. 1. q. 2. vers. 5. & pro defensione rerum proximi, ipsum adiuuando Silu. bellum 2. q. 7. Azor. p. 3. lib. 2. c. 1. q. 12. si tamen res illae sint magni momenti, nec fit probabilis spes aliter recuperandi S. Ant. p. 3. tit. 4. c. 3. parag. 2. Salon. 2. 2. q. 64. ar. 7. contr. 2. concl. 1. Item pro defensione alterius castitatis Sayr. de censur. lib. 7. c. 10. num. 35. & seq.

8 Parantem te omnino occidere, potest tu prius occidere, quam inuadaris, si aliter euadere non potes Sor. vbi supra las. in l. Vt vim ff. de iust. & iur. num. 14. glo. in c. 3. de homic. ver legibus secularibus Couar. in Clem. si furiosus p. 3. parag. vn. num. 6. Ban. vbi supra dub. 4. concl. 2. Roder. lib. primo sum. c. 136. num. 1. Sayr. vbi supra P. Nau. lib. 2. c. 3. a num. 35 2. licet Nau. de homic. cons. 3. 1. & in man. c. 15. num. 3. Sor. & Roder id tantum concedant cum inuadens decreuit statim occidere Bau. tamen ampliat in casu, quo aggressor fecit aliquam actionem parando insidias, quas effugere non possis, nisi praueinendo, licet pro tunc quietus sit: non enim tenetur inuasus perpetuo se domi continere, & Anchar. in c. Maiores de bapt. num. 11. docet praueiniri posse eum, qui cum armis se parat ad offendendum me, locet nondum offenderit: sufficit enim quod nocere possit & Moli. de iust. trac. 3. disp. 12. in fi. docet licitum esse praueinire, quando aliter non patet via euadendi mortem, eiusue graue periculum V. Lessi. lib. 2. c. 9. dub. 8. Salon. vbi supra contr. 1. Azor. c. 1. cit. dub. 12. Solæ minæ non sufficiunt las. vbi supra

Nisi ille solitus sit minas exequi Aret Inst. de iur. nat. parag. Ius. autem gentium nu. 6. vers. Quid si quis minatus, & c. Nau. num. 3. cit. quia huiusmodi minæ inducunt iustum metum Pan. in c. 1. de off. Deleg. not. 2. Venientē ad te strieto gladio potes lagitta occidere Sor. vbi supra.

9 Licet mulieri pregnantī ante foetus animationem medicinam sumere ad tuendam propriam vitam etiam cum periculo abortus Silu. ver. medicus q. 4. S. Ant. p. 3. tit. 7. c. 2. parag. 1. Cou. in Clem. si furiosus p. 2. c. 5. num. 1. vers. Hinc est Nau. c. 25. num. 62. Sanch. de matr. lib. 9. disp. 20. num. 9. Non tamen, secundum eundem, id licet ad vitandum periculum vitæ, quod ex partu sibi imminere experta est foemina; vel famæ, vitæque, iacturam ex criminis detectione. Nec post animationem secundum eosdem, & Lessi. vbi supra dub. 10. cuius contrarium docuit Cord. lib. 1. qq. q. 38. dub. 1. Primū intellige secundum Lessi. & Couar. indirecte, intendendo scilicet solam matris sanitatem: Nam directe intendere abortum esset mortale. In secundo vero casu de foetu animato; si medicus probabiliter iudicet, quod, licet à tali remedio abstineat, non poterit foetus viuus edi in lucem, sed cum matre omnino morietur, poterit sanguinem minuere, & alia medicamenta adhibere, vt alterutra è duobus saluetur P. Nau. lib. 2. c. 3. num. 142. & seq. & Sanch. vbi supra num. 14. & seqq. docet licitum esse pregnantis ijs medicinis vti, etiam cum probabili abortus periculo; vbi omnino eius saluti sunt necessaria, etiam vbi æquē ordinantur ad matris salutem, ac foetus necem. Potest tamen ipsa mulier non sumere, & præferre vitam foetus propriæ vitæ.

10 Licite occidis innocentem, à cuius tergo aggressor tuus semper manet, vt eo, velut quodam scuto te offendant, seq; defendat; si vel ille innocens pugnet, aut iuuet, quia ignoranter: aut si ceteri noxialiter coerceri non possunt, & alioqui sis ab aggressore occidendus Sor. de iust. lib. 5. q. 1. ar. 2. ad 1. Cord. vbi supra dub. 2. Silu. bellum 1, 10. Viet. de iur. belli num. 38. P. Nau. vbi supra

vbi supra num. 145. Non potes tamen impetere innocentem, vtillo sublato, facilius superes aduersarium, sed potes impetere aduersarium, licet per accidens huiusmodi innocentem occidas Cord. vbi supra Less. dub. 6.

11 Fugientem cum rebus tibi furto sublatis, si aliter eum deprehendere, aut res tuas recuperare nequis, potes sagitta occidere, Sor. vbi supra Silu. excom. 6. nu. 6. vers. 9. Negat Couar. vbi supra p. 3. par. 6. vn. num. 6. vers. 9.

12 Inuadentem tenetur fugere; cuius dedecus non est, vt Clerici, & religiosi Sor. vbi supra ar. 8. Nau. c. 15. num. 3. & 4. Pan. in c. Olim. 1. de rest. spol. num. 17. Salon. 2. 2. q. 64. ar. 8. contr. 2. concl. 1. Si tamen non fugiat, non peccabit contra iustitiam, si occidat inualforem cum debito moderamine Iul. Clar. asserens de compar. homic. num. 32. Less. vbi supra dub. 8. num. 44. erit tamen irregularis secundum eos V. Sayr. de censur. hb. 6. c. 17. nu. 17. V. Irreg. ex defor. illic. num. 15.

13 Mater, aut nutrix tenens infantulum in lectulo, si debitas adhibeat cautiones, ne suffocetur, si casu accidat mors, non peccat, Cai. 2. q. 64. ar. 8. Nau. c. 15. num. 13. praesertim si implacabilitas infan. rishoc exigit. ibidem.

14 Non licet tibi membrum abscindere, aliquo minitante mortem, si id non facias: offerre tamen potes potius secundum Sor. lib. 5. q. 1. ar. 7. & q. 2. art. 1. & q. 6. ar. vt. Sayr. vbi supra c. 9. num. 37. Licet asserit Less. c. 9. dub. 14. num. 101.

15 Non teneas ad vitam prolongandam vti tibi optimis, sed sufficit, si communibus, & naturaliter productis Sor. vbi supra ar. 6. ad 1. Couar. 1. var. res. c. 2. nu. 10. Pan. in c. Si verò de iureiur. Arag. 2. 2. q. 64. ar. 9. ad 5. Nec teneris vt vitam serues, permittere membri abscissionem, aut ingentes cunctius perferre Sor. vbi supra q. 2. ar. 1. concl. 3. Arag. loco cit.

16 Qui ex intentione, aut etiam aduertenter sine tali intentione vitam notabiliter abbreviat ieiunijs, vigilijs, abstinecijs, & orationibus, mortaliter peccat. c.

Non mediocriter de consecr. d. 5. S. Tho. 2. 2. q. 147. ar. 1. & ibi Cai. Victi. de temp. num. 12. & de homic. num. 34. Nau. c. 15. num. 12. Si tamen id faciat, vt carnem spiritui subiciat; aut in poenitentiam peccatis suis, licet aduertat excessisse, si putat benefacere, peccat venialiter Cai. & Couar. vbi supra. Idem vbi ignorat nocuumennum, secundum eosdem, & P. Nau. lib. 3. c. 22. num. 88. V. Pan. in c. Non est de regul. num. 3. & Sayr. cla. reg. lib. 7. c. 9. dub. 8.

17 Potest Vxor assistere viro aegroti, etiam cum periculo vitæ; etiam cum non est necesse assistere. Arag. vbi supra dub. 1. ad 5.

18 Daus instrumentum, quo credat, aut credere debeat alium occidendum, mortaliter peccat Nau. c. 17. num. 63. Roder. lib. 1. c. 154. num. 7. Diana p. 4. trac. 2. resol. 11. vbi alios refert, & est irregularis. Nisi alius illi mideretur mortem, nisi det, Arag. 2. 2. q. 61. ar. 5. Et quotiescumq; iusta causa damnis proportionata viget. Sanch. in lum. lib. 1. c. 7. num. 18.

19 Licet conculcas puerum in via, si dum fugis in equo, aliter mortem euadere non poteris, nec prauidisti periculum innocentis: aut saltem putabas bona fide reuitaturum Azor. p. 3. lib. 2. c. 3. q. 18. & sic intelligendi Cord. lib. 1. qq. q. 38. dub. 2. & 3. Sanch. de mar. lib. 7. disp. 96. num. 5. Duard. in Bull. coc. can. 7. q. 36. à num. 44. contrarium docentes.

HONOR.
V. Dominium.

HONorem, & laudem appetere solum, quia debentur, non est peccatum Nau. c. Inter verba concl. 5. nu. 46.

Ieiunium. V. Dispensatio.

Ieiunium duplex naturale, & Ec. clesiasticum. Naturale est per. Eccc lecta

refectiuncula illa sumatur ad meridiem
vel sub meridiem Reginal. vbi supra num.
186. & mutatio illa fiat cum causa, & su-
perioris auctoritate Azor. vbi supra q. 6.

10. Si vigilia alicuius Sancti incidat in
aliquod festum sollempne, potest ieiunium
priori die explicari Ang. ver. ieiunium pa-
rag. 11. Silu. eo. q. 7. Cai. eo. c. 3. in fi. Pan-
subr. de obseru. ieiua. num. 10. & in c. Con-
siliium eo. tit. in princ. not. 2. Cui licet pla-
ceat faciendum esse cum Episcopi licen-
tia, non tamen dicit esse necessarium. Am-
pliant hoc alij ad ieiunium ex voto: qui-
si uouisti ieiunare vigiliam alicuius sancti, si
hæc incidat in diem dominicam, potes sab-
bato ieiunare Sanchez in sum. lib. 2. c. 37.
num. 18. V. ver. Vorum num. 65.

11. Si Vigilia S. Jo. Baptiste incidat in
festo Corporis Christi, ieiunandum pridie
eius diei, Leo XI. vt testatur Nau in man-
c. 22. num. 11. & nouissime idem decre-
uit Urbanus VIII. an. 1638. 13. Octob.

12. In ieiunijs extra quadragesimam
licita sunt oua, & lactinia, nisi aliud ha-
beat consuetudo S. Tho. 2. 2. q. 147. ar. 6.
ad 3. Silu. vbi supra num. 15. B. med. parag.
19. cit. Nau. vbi supra nu. 15. Azor. p. 1. lib. 7.
c. 10. q. 1. Intellegi de ieiunijs Ecclesie.
Nam in his, que in penitentiam indicun-
tur à Confessario, semper licita sunt oua, &
lactinia. Silu. ibidem.

13. Itar faciens per loca hæreticorum
non potest ieiunij tempore uesci carnibus,
si alij cibi suppetant: aut si hæretici carnes
offerant in contemptum Ecclesie. Less. lib.
4. c. 2. dub. 5. in fi.

14. Non peccant, qui famulis uolenti-
bus ieiunare coenam dant: neque qui ci-
bos vendunt violaturis ieiunium, vt Cau-
pones; nisi ea intentione vendant, vt vio-
lent. Roder. in sum. lib. 1. c. 23. num. 4. &
seq. Contrarium asserunt Nau. c. 21. nu. 26.
Tolet. lib. 4. c. 5. Azor. p. 1. lib. 7. c. 20. q.
12. quia cooperantur alieno peccato. Nisi
putent illos non teneri ad ieiunium, eo
quod sunt iter facientes. &c. Immo secun-
dum eundem Nau. de obseru. ieiun. cons. 3.
debet Dominus negare coenam famulis
valentibus ieiunare, licet inde reputetur

auarus. V. Sanchez in sum. lib. 1. c. 7. num.
34. & seq.

15. Qui in die ieiunij semel tantum
comodendo, tantum cibi accipit ad in-
glutiem usq; vt nullam carnis afflictionem
sentiant, in Ecclesie præcepto satisfaciunt;
in veramq; partem disputat, & in negati-
uam magis inclinat Couar. 4. var. res. c. 21.
num. 11. parag. Ceterum. At Sanchez in
sum. lib. 1. c. 14. num. 4. contrarium do-
cet, quia præceptum implet quoad sub-
stantiam actus, quod satis est, licet contra
intentionem legis agat, que est vitam ho-
minis componere, & carnem macerare.

16. Inuitare ex causa urbanitatis, aut
hospitalitatis paratum coenare, non est
mortale Cai. 2. 2. q. 147. ar. 4. Nau. c. 20.
num. 24. Id tamen alij negant: quia nemo
inuitari potest ad id, quod sine peccato
prestare nequit Azor. vbi supra q. 1. Less.
lib. 4. c. 2. num. 20.

17. Ad ieiunia regula tenentur professi
etiam ante vigiliam primum annum
Silu. ver. ieiunium q. 6. vers. 1. Azor. alios
reforens p. 1. lib. 7. c. 17. q. 3. vbi asserit fal-
sam esse opinionem B. Med. qui parag. cit.
contrarium docuit.

18. Non ieiunans bona fide, & sine
fraude, credens iustam sibi esse causam non
ieiunandi, non peccat saltem mortali ter
Nau. c. 20. num. 20. 3. Ant. p. 2. tit. 6. c. 2.
parag. 2. Cai. 2. 2. q. 147. ar. 3. & in sum.
ver. ieiunium c. 3. parag. ex prætate Sial. q.
8. vers. 1. Less. vbi supra dub. 5. nu. 34. Azor.
c. 19. q. 6. Valent. to. 3. disp. 9. q. 2. p. 6.
& com.

19. Qui potest uesci carnibus non ideo
liberatur à ieiunio Nau. num. 22. 10. Med.
de ieiunio q. 5. dub. 1. in fi. Contrarium
docent Cai. vbi supra ar. 8. B. Med. vbi su-
pra Azor. c. 10. q. 3. Tolet. lib. 4. c. 2. quod
limitant Roder. 1. sum. c. 24. conc. 7. Cord.
in sum. q. 147. Less. dub. 6. in fi. si ratio-
ne debilitatis nature, vel corroborationis
concessum sit, non autem si quis a piscibus
abhorret, vel putantur nocivum cibi qua-
dragesimales; tunc enim teneri ieiunare.

20. Sæpius comedens in die ieiunij pec-
cat toties quoties secundum 10. Med. de

ieiun. trac. 4. q. de num. refect. Couar. 4. var. res. c. 20. num. 13. Verius tamen alij docent non peccare saltem mort. nisi in secunda refectione, nisi adfit nouus contempus sic S. Ant. vbi supra parag. 9 Silu. num. 21. Ang. parag. 21. Cai. ar. 8. cit. Less. dub. 3. Nau. c. 21. num. 14. Azor. c. 9. q. 2. Tolet. lib. 6. c. 3. num. 5. Comedens cibos veritos peccat toties, quoties. Nau. num. 15. & alij cit.

21 Finito prandio iterum ex causa comedere, v. g. aliquo aduentante, non soluit ieiunium Azor. vbi supra c. 29. q. 1. B. Med. relato Vist. lib. 1. sum. c. 14. parag. 10

22 Qui nesciens esse ieiunium manducavit, tenetur reliquo diei tempore ieiunare Nau. vbi supra num. 26 Silu. q. 7 vers. 2 Less. vbi supra num. 19.

23 Mortaliter peccat cogens famulos sine necessitate ad opera non ferentia ieiunium Caiet. vbi supra ar. 4 Nau. num. 27 vers. 8 Tolet. c. 5 vers. 1 Non peccat famulus, vel ancilla mensam sternens, parans, & ministrans cibos Domino nolenti ieiunare, quia munere suo fungitur. Nec parat Domino rem non per se malam imperanti, sed indifferentem. Azor. p. 1 lib. 7. c. 20. q. 11.

24 Etiam die dominico licet ex causa iusta ieiunare, modo sine scandalo, Silu. vbi supra num. 6 Nau. loco cit. Ang. ver. ieiunium parag. 23 lo. Med. de ieiun. q. 10 Adde, modo non ex aliquo errore, aut contumacia, quasi improbando Ecclesiæ consuetudinem Sanch. in sum. lib. 2 c. 37 num. 12 Azor. p. 1 lib. 7 c. 27 q. vlt. & alij. V. S. Tho. 2 2 q. 147 ar. 5 ad 3 & supra ver. Votum num. 69

25 Puero ante usum rationis possunt dari carnes in die ieiunij Cai. 2 2 q. 147 ar. 8 Roder. lib. 1 c. 23 concl. 1 Cord. in sum. q. 60 Azor. c. 17 q. 3 Negat Tolet. lib. 6 c. 3 num. 4 Sed verior prima sententia, quam alij referens sustinet Sanchez in sum. lib. 1 c. 12 num. 9 quia hi nullis legibus astringuntur, quæ ratione nu. 16 doce. posse ministrari amentibus, præcipue si percepti sint.

26 Ieiunia laicorum ab Ecclesia non præcepta non obligant Clericos, nec Clericorum secularium Regulares, Silu. ver. ieiun.

num q. 2 vers. 1. S. Ant. p. 2 lib. 6 c. 2 parag. 2 Azor. c. 30 q. 2 V. Votum num. 49

27 Excusantur a ieiunijs primo minores viginti vno annis completis S. Tho. vbi supra ar. 4 Pan. rubr. de obser. ieiun. num. 7 & com. Etiam si facta sufficienti diligentia adhuc dubiet an expleuerit Sanch. de matr. lib. 2 disp. 41 num. 31. Secundo Senes post 70 an. Silu. vbi supra num. 16 Azor. c. 28 q. 4. Alij tamen docent nullam esse determinatam ætatem, cum alij alijs ciuijs fiant impotentes: communiter tamen sexagenarios non teneri Cai. in sum. ver. ieiunium c. 3 Armill. eo num. 3 B. Med. vbi supra Nau. c. 21 num. 16 Sanch. vbi supra lib. 7 disp. 32 num. 17 & Pius V. vt refert Graff. de arbit. confess. lib. 2 c. 27 num. 12. declarauit viuz vocis oraculo sexagenarios non teneri ad ieiunia Ecclesiæ. Tertio Grauidæ, & lactantes Caiet. ar. 4 cit. & cõ. nõ tamè possunt comedere carnes nisi timeatur nuocmetu foetus. &c. Diana to. 4. trac. 4. resol. 126. Quarto Debitiles iudicio medicitumorati Quinto Non habetes cibũ ab iustu prandiu Sexto Concionatores, Docentes ex debito, qui munus suum præstantes, simul commode ieiunium seruare non possunt Azor. vbi supra c. 29. q. 1 Et qui alioqui notabile damnum incurrent Septimo Excusat etiam maior bonum, vt opus misericordiæ, peregrinatio vtilior ieiunio, aut præcepta, aut ex voto, quæ differri nequit Silu. vbi supra q. 9 Cai. loco cit. Octauo Audientes confessiones, si id facere non possunt ieiunantes Nau. vbi supra num. 16. Nono Artificium laboriosum Silu. vbi supra vers. 2 asserens sic concessisse Eug. 4. Decimo Officium Curiorum, si id exigat suum currere præteritum, aut futurum Silu. vbi supra vers. 3. Vndecimo Itinerantes etiam animi gratia, vt ad videndam amicam, & ludentes, si ex his redduntur inhabiles ad ieiunium, quamuis peccauerint mort. id aggreddendo B. Med. vbi supra, si præuidere potuerunt inde futuram impedimentum ieiunio Roder. 1 c. 13 concl. 9 Azor. p. 1 lib. 7. c. 17 in fi. V. Sanchez in sum. lib. 3 c. 35. Duodecimo Muliones

Agalones, & toto die pedibus iter agentes si necessitate iter suscipiant, nec in alium diem commodè differre queunt, excusantur à ieiunio 3. Tho. 2. 2. q. 147. ar. 4. ad 3. Azor. p. 1. lib. 7. c. 18. q. 9.

28 Sartores, & qui vestes faciunt, & huiusmodi artifices non excusantur Tolet. lib. 6. c. 4. vers. Secunda causa. Less. lib. 4. c. 1. num. 43. qui tamen videtur Sartores excusare, quod eorum ars sit laboriosa, vt etiam excusant Ledesm. in 4. p. 2. q. 17. & Azor. c. 17. cit. qui præterea excusat argentarios, aurifices, rextores, pellionas, fullo-nes, lanarios, cementarios, & funarios, per declarationem Eugen. 4. Non verò sartores, pictores, barbitonores, & Aduocatos, Scolasticos, & Scribas. An qui in die ieiunij ex privilegio potest comedere oua, & lacticia, possit etiam simul vesci piscibus, Duas opiniones refert Azor. p. 1. lib. 7. c. 10. q. 5. Ipse affirmatiuam tamq; probabiliorem amplectitur.

29 Excusat causa reddendi debitum, coniugi; & Vxorem, ne displiceat ob macilentiam, aut pallorem, Cai. in sum. ver. ieiunium c. 3. & 2. 2. q. 147. ar. 3. aut vt viti odium, aut scandalum viret. Silu. vbi supra num. 25. Nau. c. 2. num. 19. Panor. rubr. de obser. ieiun. num. 8. Cai. d. ar. 3. Nisi fortè maritus hæreticus; id faceret in contemptum Ecclesiæ Less. vbi supra num. 47. Excusatur etiam foemina nubilis, si ex ieiunio deformis efficiatur, quò multò difficilius nuber Sanchez de matr. lib. 9. disp. 3. num. 12.

30 In dubio an possis ieiunare, consulendus Medicus, aut Confessarius; aut petenda dispensatio ab Episcopo, vel Parocho, Silu. vbi supra num. 29. Nau. c. 21. num. 20.

31 Natiuitate Christi incidente in sexta feria non potest vesci carnibus qui voto, aut regula impeditur, c. si. de obser. ieiun. vbi Anchar. & Pan. Sayr. cla. reg. lib. 8. c. 8. dub. 4. Sanchez in sum. lib. 4. c. 1. à num. 59. Azor. p. 1. lib. 7. c. 15. q. 3. in fi. V. ver. Votum num. 64.

32 Potest in ieiunio ex causa dispensare Parochus absente Episcopo, & circa Re-

gulares proprius Prælati Nau. vbi supra num. 21. Cai. c. 3. cit.

33 Dispensatio ad comedendum oua in die ieiunij extenditur ad lacticia Sanchez de matr. lib. 8. disp. 1. in fi. Sed non ad carnes Silu. ver. ieiunium num. 16.

34 Priuilegiatus vt possit comedere, oua, & lacticia tempore ieiunij, non potest eidem vesci diebus ieiunij indicti per Iubilæum, si eius priuilegijs potiri velit Nau. de obser. ieiun. cons. 1. contra B. Med. in sum. lib. 1. c. 14. parag. 10. Seruanda consuetudo regionis, & populi Azor. p. 1. lib. 7. c. 10. q. 2. Amplia etiã in adolescente, hic enim tenetur ieiunare, si iubilæum contem- qui vult Azor. vbi supra c. 17. q. 3.

35 Anticipans notabiliter consuetam horam prandij sine iusta causa peccat mort S. Ant. p. 2. tit. 6. c. 2. parag. 10. Silu. vbi supra num. 13. Cai. 2. 2. q. 147. ar. 7. Couar. 4. var. res. c. 10. num. 14. in fi. Nau. vbi supra num. 26. licet Ang. ver. ieiunium parag. 2. Toler. vbi supra c. 3. Less. c. 2. cit. dub. 7. alios referens contrarij docent Anticipat autem notabiliter, qui per horam integram; qui verò per semihoram, venialiter peccat Azor. p. 1. lib. 7. c. 12. q. 4.

36 In ieiunij iniunctis ab vno Confessore potest alter etiam æqualis dispensare S. Ant. vbi supra in princ. Silu. num. 19. in fi.

37 Episcopus potest ex causa transferre vigiliam in alium diem Caiet. ver. ieiunium c. 2. in fi. Ang. vbi supra parag. 11. Azor. c. 29. q. 5.

38 Dies ieiuniorum incipiunt à media nocte præcedente ad mediam noctem sequentem Nau. vbi supra num. 12. Silu. q. 10. vers. 3. Toler. lib. 6. c. 1. Azor. c. 26. in fi.

IMPOSSIBILE dicitur iuridice, quod non potest fieri iuste c. Saue l. 24. q. 2. aut honestè, c. Faciat homo 22. q. 1. aut commodè, c. Catinensis Ecclesia dist. 61. & quod non sine magna difficultate, Silu. rest. 5. q. 4. & quod non sine dispensatione Pan. in c. Quod Dei, de sta. mon. num. 8. quando videlicet Princeps dispensare non solet, vt multis probat Monet, de commut. vi. vol. c. 4. num.

248. Et quod per auxilium extraordinarium aliquando fit. Innoc. in c. Pastoralis de causa possess. Mandos. in reg. 32. q. 32. num. 12. & quod alius à Principe facere non potest Bald. in c. Nisi specialis num. 11. de off. lega. Et quod est contra bonos mores, glo. in c. Ad audientiam, ver. habere non potest, de sponsal. V. Barbos. ad c. Nemo potest de reg. iur. in 6.

INDIGNATIO volentis audire, vel videre eum, cui irascitur, communiter est venialis, Silu. & Ang. ver. indignatio, nisi ratione scandali, ut quia denegat loqui, vel respondere in casu, cum tenetur de precepto, secundum eisdem.

I N F A M I A.

V. Restitutio. Confessor.

Infamia est lesa dignitatis qualitas, vita, & moribus reprobata Silu. ver. infamia.

2. Triplex est infamia, facti, iuris civilis, & iuris canonici. Infamia facti provenit ex communi bonorum, & grauium virorum opinione ob factum, &c. & incurritur aliquando à crimine, ut proxima causa: aliquando ab alio quia v. g. repulsus fuit à testamento: vel filius verbis turpibus fuit institutus; & generaliter quoties apud bonos infamatur quis ex facto: & hic repellitur à Dignitatibus c. Infamibus de reg. iur. in 6. & à testimonio in criminalibus Pan. in c. Testimonium de testib. Et ab ordinibus c. Omnipotens Deus, de accus. & promotum suspendit c. Super eo, de elect. Tollitur autem per contrarium factum Pan. in c. Ex diligenti de iur. num. 6.

3. Infamia iuris civilis incurritur multis modis, quos vide apud Silu. vbi supra q. 5.

4. Infamiam iuris canonici incurrunnt Usurarij publici, & exigentes vsuras vsurarum; & qui contrahunt cum duabus simul: & Mimi, ioculatores, hitriones, & alij multi, qui numerantur c. Infames 3. q. 7. & c. Infames 6. q. 1. Et qui suis culpis ad ordines promoueri non possunt, c. Omnes 1. 6. q. 1.

5. Non efficitur quis infamis confessione delicti in iudicio, nisi sit condemnatus; non enim confessus habetur pro condemnato Pan. in c. Acti Clerici, de iudic. num. 27. Ang. ver. infamia parag. 6. Silu. de q. 7. Secus de conuicto c. 1. de except.

6. Non fit infamis qui litigat per procuratorem, si condemnatur, glo. in c. Cum te, de re iud. ver. infamia Silu. & Ang. vbi supra. Intellege de infamia iuris: nam ira condemnatus non effugit infamiam facti, glo. in l. furti parag. Si quis alieno ff. de his, qui not. infam. Felso. in d. c. Cum te num. 2.

7. Infamia iuris tollit ordinis executionem. & repellit etiam à promouendo, Pan. in c. Licet Heli, de simon. num. 19. Silu. vbi supra q. 10. Dispensat autem solus Papa directe; indirecte verò Episcopus, ut cum dispensat in casibus sibi à iure permisis v. g. in adulterio. Silu. vbi supra q. 11. Amplia etiam circa regulares. hi enim si iuris infamiam contrahant, ut si de crimine nefando condemnati sunt; promoueri non possunt, nec in susceptis ministrare solum. Pont. dispensatione Roder de regul. to. 1. q. 24. ar. 6. Miranda man. Præl. p. 2. q. 8. ar. 5.

8. Suspiciens de depositione, si ante sententiam resignet, euicat infamiam Pan. vbi supra.

6. Cū infami de facto, id est ob notoriū crimen graue dispensat Episcopus, sufficit etiam poenitentia, & vitæ emendatio Nau. c. 25. num. 77. id tamen an verè iusticiat, vide Pan. in c. Testimonium de testib. num. 7.

concl. 2.

6. Contumelia inter mulieresulas, & homines infimæ fortis nõ semper est moralis, cum illis non solear adhiberi fides, Sor. vbis.

7. Contumelia est grauior detractioe S. Tho. 2. 2. q. 73. ar. 3. ad 2. Viraq; verò grauior est suluratio, quã læditur amicitia S. Tho. q. 74. ar. 2.

8. Collegium regulare potest remittere iniuriam factã suo monacho, etiam eo nõ lente. Secus est de collegio Clericorum Sæcularium, glo. in c. Parochianos de sent. exc. ver. in Monachos. Nau. in c. Vulgaris de poenit. d. 1. n. 2. Solus igitur Superior, aut Prælatus secularis remittere non potest iniuriã subito factã, pertinet enim ad ipsum iniuriatum, quando iniuria ipsum solum tangit, non Ecclesiam, aliã ad Ecclesiam offensam, sicut pertinet actio iniuriarum itã & remissio. Anchar. citato Innoc. in c. Contingit 1. de sent. exc. Prælatus verò regulãris an solus possit remittere, non satis constat. nam Doct. communiter dicunt ad Abbatem quidem spectare, sed non explicant, an cum consensu Monasterij, Sic multis cit. Sanchez in sum. lib. 6. c. 12. n. 6. At Farinac. alios referens in pract. crim. to. 1. de accus. q. 13. n. 26. docet ad superiorem, & Monasterium coniunctim spectare. V. supra ver. Religio de vot. obed. n. 50. & Farinac. cons. 30. n. 27. Nau. de regul. tom. 2. n. 69. Boich. ad cit. c. Parochianos n. 3. Felin. in c. Cum dilecta de rescrip. n. 15. Ricc. decis. 86. n. 4. & alios quos refert, & sequitur Barbos. ad. c. Cum desideres n. 10. de sent. exc. cum obsup.

9. Non tenetur quis semper ferre contumeliam ad reprimendam audaciam; aut ne alioqui aliorum profectum impediatur S. Tho. 2. 2. q. 72. ar. 3. Sil. ver. contumelia q. 6. Sor. vbis.

10. Non facit iniuriam, qui vocat suum, aut homicidium eum, qui talis est, animo accusandi, aut denunciandi, aut vel à testimonio, aut beneficio repellat: vitur enim iure suo Ang. ver. iniuria parag. 1. Sil. co. q. 2. Quæ dicatur iniuria grauis leuis enormis V. Silu. absol. 4. initio, & b. 2. n. 15. b. noo

INSIGNIA potest quis sumere, re quæ velit, modo id fiat sine alterius præiudicio. Pan. in c. Dilecta de excess. Præl. n. 4. & seq. Silu. ver. Insignia. Ang. 20. parag. 1.

I V D A E V S

V. Peccatum.

1. Non licet Christiano cum Iudæo in balneo esse c. Nullus 28. q. 1. Intellige quando Christianus simul accederet cum Iudæo, vel propter Iudæum: esset enim tunc accessus ex causa familiaritatis, quæ propriè hic interdicitur. Secus si necessitas cogat, vt causa infirmitatis, aut etiam causa solius recreationis, dummodo catholicus non accedat cum Iudæo, vel propter Iudæum, nec in eo balneo familiariter se exhibeat Barbos, alios referens ad cit. c. Nullus. Item non licet cū Iudæo cohabitare, nec eo medico vti, c. Nullus cit. Hoc vltimum intellige citra necessitatem, quando vel adest alius medicus, & æquè peritus pro illa infirmitate Silu. ver. Iudæus n. 2. vers. 4. Ang. con. 4. Sanchez in sum. p. 1. lib. 2. c. 31. n. 8. qui, id etiam concedit in primo casu, si necessitas cogat.

2. Licet emere à Iudæis medicinas præparatas, modo Iudæus illam ægro non exhibeat; & à Iudæo donatam accipere; & è contra licet Christiano vendere & donare medicinam Iudæis, sed non exhibere, nisi causa pietatis Sanchez. vbis n. 9. & seq.

3. Iudæorum azima etiam seorsim comedere, mortale est, c. Nullus cit. quo id prohibetur laicis sub poena excommunicationis, & Clericis sub poena depositionis Silu. vbis. vers. 3. Ang. co. parag. 1. qui limitant dista in duobus casibus, Primò quãdo quis illis prædicat, & alij cibi non habentur Secudũ in necessitate, & comeditur non vt azima, sed vt simplex panis. V. Caice. ver. Iudæorum conuersatio.

4. Cessante periculo, non est mortale conuersari cum Iudæis in rebus prohibitis S. Tho.

S. Tho. 1. 2. q. 10. ar. 9. Silu tamen vbi supra q. 2. dicto 5. Aug. eo. num. 8. & alij volunt esse mortale, & concedit Sanchez vbi supra num. 26. in ijs casibus, quæ quasi continuam conuersationem, aut nimiam familiaritatem inducat. vt cohabitare, familiari illis domesticè in quibusdam ministerijs; eos in publicis officijs tolerare iuxta c. Nullus dist. 54. & c. Cum sis. & c. Ex speciali de Iudæ, & præficiens est sacrilegus, & excommunicandus. Constituit 17. q. 4. in fi. Potest tamen Rex suos redditus Iudæis vendere, modò depuretur Christianus ad eosdem redditus exigendos Barbos. ad d. c. Ex speciali. In reliquis verò secus; nisi adlit contemptus, aut subuersionis periculum. Arag. verò 2. 2. q. 12. ar. 9. Excusat à mortali, nisi adlit periculum subuersionis ob nimiam familiaritatem; aut nisi fidei dignitati derogetur. Nec potest Episcopus dispensare, vt fidelis cum Iudæo in prohibitis communicet, sed solus Papa. sic multi, quos refert, & sequitur Sanchez vbi supra num. 29. & docet Pan. in c. Sicut de Iudæ.

5. Peccat mort. Christianus Iudæum ad sua conuiuia recipiens, aut eius conuiuijs interessens c. Omnes 2. 8. q. 1. vbi Vgo, quem refert, & sequitur Ang. vbi supra dicit id verum esse, quando illi cibos discernunt. sic etiam Azor. p. 1. lib. 8. c. 21. q. 3. At Silu. vbi supra vers. 2. alios referens, docet simpliciter esse prohibendum etiam vbi Iudæi cibos non discernunt; cum prohibitionis causa sit vitatio nimie familiaritatis. Verum in d. c. Omnes potius habetur ratio delectus ciborum. Sanchez vbi supra num. 16. excipit missos ad Iudæorum conuersionem. hi enim cum illis manducare possunt, vt familiaritate contracta facilius conuertantur, est casus in c. Quamuis laudabile, de Iudæ. Christiano non licet à Iudæo accipere eos cibos, quos ipsi discernunt, & abijciunt, vt postea abiq; vno Iudæorum commercio ijs velcatur, id enim prohibetur per canones, ne Iudæi Christianis Superioribus esse videantur Azor. p. 1. lib. 8. c. 21. q. 3.

6. Iudæus non potest esse Doctor, nisi

inter Iudæos Silu. ver. Iudæus num. 7. vers. 3. citato Bart. in l. vit. C. de Iudæ. Idem tenet Pan. in c. Iudæi, de testib. in fi. & in c. Quanto num. 1. de magistr. & in c. 1. de Iudæ. nu. 1. vbi quod de rigore non debet Iudæus intrare scholas cum Christianis; quia ibi contrahitur consortium, & quædam cohabitatio: sed de consuetudine seruetur contrarium, quod tamen Silu. vbi supra dicit non procedere in scholis theologorum, quia sunt velut prædicatores quidam: & Theologi sunt firmiores in fide.

7. Iudæo non licet habere Christianum in seruum: eiusq; seruus si baptizetur, fit liber nullo pretio dato, c. 1. & 2. de Iudæ. Intellige, si sit vernaculus, id est in seruitute natus, aut si infidelis existens fuerit emptus ad seruiturum; aut si ad mercationem, intra tres menses non fuerit expostus ad vendendum, c. Frater: nitatem cum tribus seqq. dist. 54. Idem de Pagano, & hæretico docet Molin. de iust. tr. 2. disp. 39. vers. Quartus, per l. Deo nobis parag. His ita C. de episc. & cler.

8. Peccat mort. Christianus seruens Iudæis in eorum domibus c. Iudæi 2. de Iudæ. & Christianæ mulieres Iudæorum pueros in eorum domibus nutriendes, c. Ad hæc, & c. Et si, eo tit. & Azor. vbi supra q. 9. & alij docent id esse prohibitum etiam extra domum, & Silu. vbi supra q. 2. vers. 3. & Ang. eo. parag. 4. concedunt, quando ex hoc nimia familiaritas, & conuersatio contrahitur; alias licere extra domum V. Sanchez vbi supra num. 20.

9. Iudæi prohibendi sunt ædificare nouas Synagogas, non autem antiquas reificere c. Iudæi 1. de Iudæ. non tamen ampliores magnificentiores, & ornatiore reddere c. consulit eo tit. V. dist. 54. per tot. & modò per se ipsi perficiant non autem opera Christianorum. Azor. p. 1. lib. 8. c. 21. q. 17. Nec festa sua celebrare c. Sicut eo. vbi Glo. in ver. bonas, dicit non esse molestandos Iudæos in suis festiuitatibus, nisi id facerent in opprobrium Christianorum.

MARTYR est quicumque pro virtute interficitur. S. Ant. p. 3. tit. 31. c. 9. Silu. ver. Martyrium. Less. lib. 3. c. 11. num. 28. S. Thom. 2. 2. q. 124. art. 5. & infans ante baptismum aqua in odium Christi occisus Suar. 10. 3. disp. 29. sect. 1. licet nondum natus, qui scilicet cum Matre pregnantem pro Christo occiditur; Silu. baptismi. 1. q. 1. citato Palud. ut eum Iudæus filiam a Christiano foecundatam occidit, aut abortiri facit in odium Christi. Idem docet Tolet. lib. 2. c. 12. num. 7.

MEDICVS tenetur statim Magrum monere confessionis, quod si non confiteatur, non visitate ter die; nisi distulisset confessionem de consilio Confessarij. Pius V. super gregem Domini sufficit verò si moneat Parochum, eolue; qui eius curam gerunt Cai. in sum. ver. Medici pec. Quod si nolit confiteri, non idè deserendus infirmus; Nau. c. 25. num. 6. Cyned. ad Decretal. collect. 163. num. 5. Ang. ver. Medicus par. tag. 8. Silu. eo. q. 3. vers. 2. & si ideo deferat, & moriatur, erit irregularis. Sayr. de censur. lib. 7. c. 4. num. 5. Intelligat autem Cai. vbi su. Suar. de poenit. disp. 35. sect. 3. & Ang. loco cit. infirmitatem periculofam. Archid. verò in c. Cum infirmitas, de poenit. & rem. Silu. vbi. vers. 3. volunt id seruandum esse in quacumque infirmitate, licet minimè periculosa laert. Cherub. schol. 2. ad cit. Bull. p. 5. Sed id merito impugnat Suar. vbi supra & Sanchez in sum. lib. 3. c. 16. num. 7. docet veram esse Archid. sententiam. quando licet infirmitas a principio non sit periculosa, iudicat tamen Medicus periculum morale, vt grauior fiat.

2. Medicis tenetur Iudex dare suspensionem pro anatomia Silu. vbi supra q. 9.

3. Medicus tenetur pauperem gratis curare, & medicinam soluere; si potest. Silu. vbi su. q. 5. Intellige quado nec per se, nec per alios magis conuincit, aut per eos, qui magis possent, valet curari; S. Thom. 2. 2. q. 71. ar. 1. Idem si infirmus sit diues, ex avaritia tamen non vult soluere Medico;

tunc enim debet Medicus necessario facere suis expensis, quæ postea repetit ab eo sano effecto, vel ab hæredibus Ang. vbi supra par. tag. 6. Silu. q. 5. vers. 2.

4. Medicus accipiens notabiliter plus debito, etiam libenter data, tenetur restituere Nau. c. 25. num. 63. Et si est à Com. munitate Salararius, ita vt nihil possit ab infirmis accipere, licet salarium sit insufficientis, nihil accipere potest, nisi mutatae sint rerum conditiones, aut si is cuius opera vitetur sit sanus. Silu. vbi supra q. 6.

5. Medicus dubitans de aliquo medicamento, an sit mortaliter noxium, si prebeat infirmo, vt experiat, mortaliter peccat. Nau. vbi supra num. 60. Azor. par. tag. 1. lib. 2. c. 17. q. 11. V. supra Conscientia probabilis num. 2.

6. Medico non tenetur infirmus obedire sub mortali; nisi veniat in notabile nocuumentum suum. Anchar. in c. Tua nos de homic. num. 7. Silu. q. 7. Ang. par. tag. 10.

METVS iustus, seu cadens in constantem virtutem est, quo quis probabiliter timet etiam suis graue malum S. Thom. suppl. q. 47. ar. 2. ad 1. excusat autem à mortali in his, quæ sunt iuris positici Silu. ver. Metus num. 7. & minor metus excusat foeminam quæ virum, & senem, quæ iuuenem Sor. de iust. lib. 7. q. ar. 1. V. Imped. matr. vers. Vis, & supra de Volunt. &c. num. 5. ad 13. & Barbos. ad c. si iustus num. 3. ad 16. de appell.

2. Metus iustus excusat ab obligatione in his, quæ requirunt liberum consensum, vt in voto, & matrimonio Par. in c. Cum locum desponsal. num. 2. Silu. vbi supra q. 8. V. glo. in c. Abbas, ver. coactus; de ijs quæ vi &c.

3. Metus minor iusto, si est causa, sine qua non saltem principalis annullat contractum coram Deo Nau. c. 21. num. 57. & de ijs quæ vi, conf. 3. num. 9. Vide supra Imped. matr. vers. Vis.

MORES aliquis inquirendi sunt in loco, in quo ille diuisit moratus è. Postquam, & c. Scripturæ par. tag. Per Apollonia, de elect. & ibi Pan. & Anchar.

OPINIO.

OPINIO

V. Dubium, & de casib. consc.
S. Conscientia probabilis.

ORATIO

V. Horæ canonicæ.

1. **O** Rare quisteneur cum primu
pervenit ad usum rationis,
vel in maxima sua, vel proximi necessitate,
cum aliud remedium non apparet, v.g. in
grauissima tentatione. Item suscepturus
aliquid sacramentum Arag. 2. 2. q. 83. ar. 3.
Silu. ver. Oratio q. 8. aut cui videt ali-
quem ab hostibus inuadi Nau. de hor. can.
c. 3. num. 4. & cum aggreditur opus ali-
quod periculosum lo. Med. de orat. q. 1. 1.
In primo casu nulla videtur ratio conuin-
cens; sufficit enim non peccare, & bo-
num facere, quod occurrit. Tentationes
aliter superantur Nau. vbi supra num. 15.
Proximus in spiritualibus potest sibi esse
præsidio. In corporalibus nescitur quem
fructum habitura sit oratio. Valent. to. 3.
disp. 6. q. 2. p. 3. d. cit in grauissima ten-
tatione, in aggressione periculosi operis, &
quando se debet ad gratiam præparare, vt
vitet peccatum esse præceptum orandi. &
infert eum, qui longo tempore non orauit,
aliquando peccasse mortaliter omitten-
do orationem. Quod si quis tunc non ad-
uertit, nec potest aduenire, quod necesse
tunc sit orare, sed inuincibiliter obliuiscitur
orationis, non peccabit mort. V. etiam
Arag. vbi supra Less lib. 2. c. 37. dub. 3. Azor.
pl. 1. lib. 9. c. 34. q. 2.

2. Noti mandare memoriz Pater no-
ster, Ave maria, Credo, & ea non intelli-
gere peccatum est saltem graue Nau. vbi
supra num. 26. Et de simbolo, & oratione
dominica docent esse mortale Pegna ad

Direct. p. 1. com. 20. ex multis concilijs
Alij tamen vt Silu. ver. Scientia vers. 2. Ang.
co. parag. 1. Suar. de relig. to. 2. lib. 3. c. 6
Io. med. de orat. q. 10. voluit sufficere
scire substantiam.

3. Orans oratione voluntaria si non
attendat ex proposito, peccat venialiter
Arag. 2. 2. q. 83. ar. 13. vers. Sed dubitatur
Suar. vbi supra c. 4. num. 13. Sot. de iust.
lib. 10. q. 1. ar. 4. concl. 6. & seq. Nau. de
orat. c. 13. Azor. p. 1. lib. 20. c. 12. q. 11.
In oratione verò ex præcepto non satisfacit
Nau. in man. c. 27. num. 97. 105. & seq.

4. Orare licet pro morte propria, vel
aliorum ad vitanda peccata Nau. de orat. c.
19. num. 77. & c. 20. num. 7.

5. Non sunt orandæ anime, quæ sunt in
Purgatorio S. Tho. 2. 2. q. 83. ar. 4. ad 3.
Silu. ver. oratio q. 3. vers. 4. S. Ant. p. 4. tit.
5. c. 8. parag. 2. in si. Nau. c. 20. cit. num. 9.
Azor. alios referens vbi supra c. 30. q. 4.
Contrarium docent lo. Med. de orat. q. 3.
Gabr. in can. lect. 58. Arag. vbi supra ar.
Suar. to. 4. disp. 47. sect. 2. num. 9. Prima
opinio communis est apud Theologos teste
Azor. loco cit.

6. Potest quis priuata oratione illum-
inare, quem credit esse in celo, vt patuit
solos. In diuino autem officio solos Sanctos
canonizatos Azor. p. 1. lib. 9. c. 30. q. 1.

ORNATUS

V. Peccatum.

1. **O**rnatus licet ad regendam tur-
pitudinem S. Tho. 2. 2. q. 169.
ar. 1. ad 1. Silu. ver. Ornatus q. 1. Ang. co.
parag. 4. V. Anchar. repet. in c. Canonum
statuta, de constit. à num. 142. & in rubr.
Ne Cler. vel mon. num. 3.

2. Ornatus ad fingendam pulchritudi-
nem non est mort. S. Tho. & Silu. vbi su-
pra, etiam si alius inde sumat occasionem
peccati mort. Nau. c. 23. num. 18. Less. lib.
4. c. 4. num. 108. Intellige si id faciat ex
causa

Vt non luxur. contra nat. Instit. de publ. Indic. parag. Item lex Julia, & Bull. Pij V.

5 Non est facilegium fornicatio in loco non deputato ad res sacras; licet ibi sit altare ad faciendum aliquando sacrum, non enim est locus sacer. Pan. in c. Inter dilectos de donat. num. 8.

6 Vbi vir femine intra vas emisso se retrahit, antequam vxor seminauerit, putat Sanchez de matr. lib. 9. disp. 17. num. 12. posse vxorem se tactibus prouocare donec seminet; quod illa prouocatio sit perfectio actus coniugalis. Ego vero de veritate huius opinionis satis dubito, cum sit singularis; eiusque rationes non sint concludentes.

7 Fœmina oppressa non teneur clamare; aut opprimentem lædere, nec resistere membris; sufficit enim non consentire, nec ad peccatum se aptare Sor. de iust. lib. 5. q. 4. ar. 5. Nau. c. 16. num. 1. Et si metu tacet non consentiens; non peccat mort. Sor. cit.

8 Oculum, & tactus ad delectationem carnalem inter non coniuges sūt peccata mort. Nau. vbi supra nu. 10. vers. 8. S. Ant. p. 2. tit. 5. c. 1. Tactus tamen verendorum alterius sexus supra vestes ex ioco, non est moralis Sanchez vbi supra disp. 46. num. 11. Nec tactus manuum fœminæ, præmere pedem, vel brachium vellicare, digitos contorquere; sunt enim tactus tam leuiter carpes, vt exculantur à mortali propter leuitatem materiæ, etiam si intendatur delectatio ex illis confurgens. Idem. num. 17. V. supra de pecc. mort. & ven. Inter coniuges non est mortale licet non intendant peruenire ad copulam, modo non sit periculum pollutionis. Cai. in sum. ver. matr. moij vsus Vict. in sum. num. 277. Tolet. lib. 7. c. vlt. Nau. vbi supra num. 41. Quod verum est primo quod copula interdicitur coniugibus ob circumstantiam extrinsecam, quæ per se neuarum coniugem arceat ab vsu matrimonij; vt si illicita sit copula propter notabile saluus, vel abortus periculum, aut huiusmodi. Secundo quando copula interdicitur ratione præcepti ecclesiæ; vt propter superuenientem

afficitatem. Item cum impotentia superuenit matrimonio contracto. Tertio quando alter, vel uterque; vouisset tantum debetum non petere. Secus vbi in eodicitur debiti petitio, eod quod coniux dubitet de valore matrimonij; aut quando ratione voti non licet reddere, nec petere; quia vouens absolute castitatem, teneur in quantum potest ab illis omnibus abstinere, quæ castitati aduersantur Sanchez vbi supra disp. 44. à num. 19. Inter sponfos licere oscula, & tactus non impudicos, si absit periculum pollutionis, docet Nau. vbi supra num. 12. & seq. Sed id merito impugnat Rebell. p. 2. lib. 3. q. 19. sect. 1. Nisi fiant causæ solius beneuolentiæ aut ex leuitate locosa. Nam si exhibidine, sunt mortalia. & idem docet Sanchez in sum. p. 2. lib. 5. c. 6. num. 2.

9 Si præter intentionem dum coniuges congregari conantur, ex naturæ testinatio ne alter, vel uterque extra semen effundat, non peccant Sanchez de matr. lib. 9. disp. 17. num. 14. Item exculantur, cum se osculantur, & tangunt, amplectuntur ad mutuum amorem indicandum, & fouendum, quando non nimia voluptas adest; sed tamquam iudicia amoris exercentur, represso excessu libidinis insurgens; licet præuideant pollutionem inde secuturam. Idem. disp. 45. num. 38.

10 Contractus partium verendarum, si fiat non causa voluptatis carnalis, sed solus curiositatis, si absit periculum pollutionis, per se non esse peccatum mort. cauendam tamen huiusmodi curiositatem propter periculum docet Less. lib. 4. c. 3. dub. 8. num. 62. Ego vero censeo cauendam esse non tantum ob periculum pollutionis sed etiam ob periculum morose delectationis; quæ in eo casu vix vitari potest, si sit contractus partium alterius sexus. De quo vide Sanchez lib. 9. disp. 46. num. 12. Dicitur autem morosa delectatio non ob temporis moram, licet ab eo nomen acceperit, sed ex eo, quod ex plena animi deliberatione descendit; ita vt delectatio morosa sit eadem, quæ delectatio deliberata Azor. p. 1. lib. 4. c. 5. q. 5. V. eundem cap. 6. & Sayr. clau. reg. lib. 8. c. vlt.

9 Iudæus ante baptismum probandus per quadraginta dies, c. Ne quod absit de consecr. d. 4. Nisi urgeat necessitas c. Iudæi ea. dist. 1. Tho. p. 3. q. 68. ar. 3.

10 Iudæo conuersio relinquuntur bona sua Extr. 1. de Iudæis. Si fuerit iste quæ sita Pan in c. Iudæi, 2. co. tit. Aug. vbi supra num. 30. Silu. eo. q. 6. vers. 8.

11 Iudæi compelli debent per Iudices restituere vsuras per negationem communionis cum Christianis, c. Post miserabilem, & c. Quanto, de vsur. Nau. c. 17. nu. 71. Silu. ver. Iudæus q. 4. vers. 10. Io. Med. de vsur. q. 2. vers. Ad d. c. Quanto.

12 Princeps condens statutum, quod iubentur Christiani soluere Iudæis vsuras promissas, peccat mort. Silu. vsura 9. q. 22. Ang. vsura 2. parag. 14. Azor. p. 1. lib. 8. c. 22. q. 13. Secus si tantum neget Christiano contra Iudæum actionem ad vsurarium restitutionem: modo statuto, lege, aut præcepto non imperat, ne coram ecclesiastico iudice repetatur, Azor. vbi supra Silu. vsura 7. q. 11.

13 Potest Princeps non recognoscens Superiorem auctoritate propria iusta de causa, sine participatione iurii vsuratum, permittere vsuras exerceri a Iudæis in suis terris cum capitulis, & conditionibus honestis Nau. de vsur. cons. 33. & duob. seqq. Et iuste cogere Christianos ad seruanda dicta pacta, & ad soluendas vsuras permissas, & promissas cons. 33. cit. num. 7. Azor. p. 1. lib. 5. c. 17. q. 3. vers. tertio obijciunt. vbi addit in locis, vbi ius canonicum moribus vtrorumque receptum est, in excommunicationem incidere magistratus, Iudices, Principes statuta condentes, vel dictantes, & ministri scribentes ea statuta, quibus iubetur, vt vsuræ soluantur, aut ne soluantur repetantur, aut ne relinquatur iuxta Clem. v. de vsur. Immo Petr. Royz in dec. Litan. dec. 5. nu. 308. & cõmuniõ, vt habeatur in annu. ad Nau. cons. 33. cit. docet nulli Principi præter Papæ posse Iudæis publicè foenerandi potestatem facere, nisi a populi vtilitas, & necessitas id postulet. Nau. tamen opinio consuetudine approbata est, & non contradicente Sum. Pont.

V. Cyned. ad Decretal. collect. 30. Ias. in l. 1. C. de sum. Trin. pr. lect. à num. 54. & in 2. lect. à num. 32. Anchat. cons. 53. Theaur. dec. 57. Conrad. de contrac. q. 25. & trib. seqq. Farinac. fragm. crim. p. 2. à num. 667. literal. l. 1. ubi dicitur in motu

1. IUDICIUM temerarium dicitur, quod de alicuius peccato, alioq. infami malo ex leuibus indicij conicipitur. Sunt autem huius iudicij tres gradus ex S. Tho. 2. 2. q. 60. ar. 3. Primus cum ex leuibus indicij de bonitate alicuius dubitare incipit. Secundus cum pro certo malitiam alterius asserimus ex leuibus indicij. Tertius cum Iudex ex suspitione procedit ad aliquem condemnandum.

2. Iudicium temerarium de peccato alterius, qui id non curat, non est mortale. Sot. de iust. lib. 3. q. 4. ar. 3.

3. Firmiter credens graue malum de proximo, putando tamen forte se decipi, non peccat mort. Cai. in sum. ver. Iudic. temer. & 2. 2. ar. 2. cit. Nec suspicari est enim id putare cum dubio. B. Med. lib. 1. sum. c. 14. parag. 37. Nisi suspicetur de honestissima persona rem grauissimam, Sot. vbi supra Nec iudicare malum ex probabilius signis Sayr. cla. reg. lib. 12. c. 3. num. 11. Certo verò putare nil, aut ferè nil dubitando ex leuibus indicij, mortale est in re graui. S. Tho. Cai. Sot. vbi supra, & cons. Lest. lib. 2. c. 29. num. 29. regulam assignat ad cognoscendum, an fuerit suspicio, an iudicium certum. Dum quis, inquit, ita iudicat, vt si rogetur, an habeat pro certo, sit responsurus sibi certum, aut quasi certum videri, tunc iudicium firmum est. Si verò responsurus sit, se non esse moraliter certum, de facile posse in ea re falli, tunc est solum suspicio.

4. Iudicium temerarium tunc est peccatum mortale, cum iudicat personam v. g. peccasse mortaliter: Secus vbi non iudicando personam, iudicat tantum factum, & opus. Caiet. in sum. & B. Med. vbi supra, S. Tho. q. 60. cit. ar. 4. ad 2. Nau. rubr. de iudic. num. 44. Secus item si malum non sit graue:

grauē: aut non aduenit signa esse insuffi-
cientia, nec de hoc dubitat, Less. lib. 2. c.
29. dub. 3.

5 Iudicare temerariē de personā graui
aut religiosa etiam in auiutoribus; si nota-
biliter sedant, vt Regularem non curare
de ceremonijs, &c. est peccatum mortale
Sot. & Sayr. vbi supra.
Plura de iudicio temerario vide apud
Doct. cit. & Less. vbi supra dub. 2. 3. & 4.

LITTERAS alienas aperiens,
& legens mortaliter peccat, nisi
sit Superior, aut faciat ratihabitione; aut
inaduerter; aut si litteras habeantur pro
derelictis; aut sint aduersarij, a quo sibi ti-
met: aut ad obuiandum iniusto malo cor-
porali, aut spirituali. Silu. ver. falsarius q. 12.
Ang. eo. par. 2. S. Ant. p. 2. tit. 1. c. 22.
par. 5. aut sis Gubernator tempore belli.
& nisi aperias ex curiositate, & non est
damnum notabile, nec eius periculum
probabile Nau. c. 18. num. 53. & in c. 22.
cerdos de poenit. d. 6. a num. 11. & in c. In-
ter verba, concl. 6. num. 19. Quod si ex
huiusmodi apertione sequatur damnum,
teneat aperiens restituere, vt si aduersario
offendit R. Nau. de rett. lib. 3. c. 1. nu. 342.

V. B. Med. in sum. lib. 2. c. 14. par. 36.
Quaranta ver. Casus referunt num. 12. Less.
lib. 2. c. 12. num. 131. & duob. seq. mul-
titudine litterarum Cardinalis non creditur in-
præiudicium tertij. immo nec ipsi Cardi-
nali id ore proprio affirmant an. vol. 2.
cons. 18. num. 2. & in c. Sicut de sent. exc.
num. 5. Felin. in c. Ad eminentiam eo. tit.
num. 2. & in d. c. Sicut num. 3. Si tamen
non agatur directē de præiudicio tertij, cre-
ditur, Pan. d. num. 5. Et si testetur de
commisissis à Papa sibi, vel alijs per eum
deferendis, & sint solia concedit Nau. de
testam. cons. 6. num. 8. & seq. Et asseren-
ti se legatum in his quæ veniunt generaliter
in delegatione, licet non ostendat litteras

Fel. in c. Quod super his; de fid. instr. num.
10. & ibi Pan. num. 5. Vide Extrav. In-
iuncta de elect. inter con. d. 1. de 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

LXXVRIA

V. Curiositas, Peccatum

1 Incestus est cum Cognatis, & affi-
nibus intra quarum gradum
Com. Si tamen affinitas contracta sit ex il-
licita copula, non erit incestus nisi in se-
cundo gradu Conc. Trid. sess. 24. c. 4. de
retor. mate. Est etiam incestus cum reli-
giosis professis, & cum ordinatis in sacris;
& fornicatio in loco sacro, & cum filia spi-
rituali Nau. c. 16. num. 3. & de heret. cons.
2. Noc tamen postremum negant Rodrig.
in sum. lib. 1. c. 209. concl. 1. Azor. p. 3.
lib. 3. c. 9. q. 5. Nisi intelligatur de filia spi-
rituali ex Baptismo, & confirmatione: quia
nulla contrahitur spiritualis cognatio cum
filia confessionis. V. supra ver. Confessio
num. 49.

2 Non est adulterium cognoscere alie-
rius sponsam de futuro Con. in 1. p. 2. c. 1.
num. 8. Nec qui cum huiusmodi sponsa
peccauit tenetur eam circumstantiam con-
fiteri. Idem num. 14. Hoc tamen vltimum
non videtur tutum: fit enim sponso grauis-
sima iniuria Lopez in str. p. 1. c. 29. par. 9.
Ad hæc liber. P. Ledesm. de matr. q. 43. ar.
1. dub. vlt. Rebell. de oblig. p. 2. lib. 4. q. 8.
num. 9. Molin. de iust. trac. 3. disp. 93. nu.
8. & probabile putat Azor. p. 3. lib. 3. c. 4.
q. 6. & concedit Sanch. de matr. lib. 1. disp.
2. num. 6.

3 Suprum intelligitur, si foemina sit
virgo, non autem mas. Caiet. 2. 2. q. 154.
ar. 6. ad 2. dub. Suar. de poenit. disp. 2. sect.
4. circumst. 1. V. ver. Confessio num. 58.

4 Sodomia est cum duo eiusdem sexus
commisceantur, etiam foemina & foemina.
q. 154. ar. 11. Et cum duo diversi sexus
commisceantur in vase non naturali. Caiet.
in sum. ver. Sodomia De poenit. contra sodom.
V. l. Cum vir. C. ad l. Jul. de adult. d. 1.

causa rationabili, v. g. ut placet viro; ne respiciatur abijis, qui possunt eam vitorem ducere; aut si sciatis generali se concludi piscendam. Si vero scit in particulari, hunc, aut illum peccatum mort. concupiscendo, licet Cai. 1. 2. q. 169. ar. 2. ad dub. 3. Armill. ver. Ornatus num. 1. docere videantur non peccare mort. probabilius tamen videtur quod Tribien. ver. ornatus q. 2. Silu. eo. q. 4. vers. Ex quibus Azor p. 3. lib. 3. c. 30. q. 2. asserunt, scilicet peccare mort. cum sine incommodo suo possit alterius peccatum vitare.

3. Ornari splendidius quam status suus requirit, non est mortale; nisi id esset in causa non solvendi debita; aut non prae-bendi alimenta cui debetur. Nau. c. 22. num. 19.

P **PECCATVM**

V. Charitas. Homicidium. Locatio. Mendacium. Scandalum. Venditio.

1. Peccatum est actus denians ab ordine debiti finis, contra regulam naturæ, rationis, vel legis aeternæ S. Tho. p. 1. q. 63. ar. 1. Et 1. q. 21. ar. 1. Vel, est dictum, factum vel concupitum contra legem aeternam S. Aug. lib. 2. contra Faustum c. 17. id est. Est actus quo aliquid concupiscimus, dicimus, vel facimus. Azor. p. 1. lib. 4. c. 1.

2. Peccatum mortale est delectari consensu saltem tacito in peccato mortali cogitato. Secus si non plene advertens Silu. ver. delectatio q. 1. Navar. c. 11. num. 12. & c. 16. num. 9. Cai. in sum. ver. delectatio. Delectari verò de cogitatione, non de re ipsa cogitata, non est mortale Cai. ibidem. S. Ant. p. 2. tit. 5. c. 1. parag. 5. Silu.

vbi supra, vers. 3. Less. lib. 4. c. 3. num. 108. Azor. p. 1. lib. 4. c. 6. q. 4. Id bene dispositis communiter non accidit peccatum, morose delectationis Cai. vbi supra in ft. V. Cord. lib. 1. q. q. q. 23. I. dub. 1. 2. vbi docet utramq; opinionem esse probabilem, primam tamen tutiorem, ac magis communem optimè Sanchez in sum. lib. 1. c. 1. & 2. 3. Velle aliquid, quod est mortale, sub ea conditione si non esset peccatum, si ea conditio omnem misericordiam ab actu auferat, non est mortale; vt caperem aliena, vel occiderem, si non esset peccatum Cai. in sum. ver. cogitatio, Armill. eo. num. 1. Sayr. cla. reg. lib. 8. c. 7. num. 28. in fi. licet Sanchez in sum. lib. 1. c. 2. num. 23. & seq. & Azor. p. 1. lib. 4. c. 6. q. 20. id admittunt solum in prohibitis solo iure positum, vt comederem carnes in quadragesima, si liceret, non autem in prohibitis iure naturali, quæ sunt intrinsicè mala, vt occiderem, &c. Nisi hæc licita essent in aliquo casu, aut statu; & conditio, apponeretur, si ille casus, aut status ad esset: vt si desideret accedere ad non suam, si esset sua; simulq; desideret esse suam.

4. Cum quis sufficienter advertens malam cogitationem, & periculum, negligit reprimere, videtur tacite consentire S. Ant. Silu. Cai. vbi supra. Secus si non expellat, quia non putat esse periculum consentiendi Nau. c. 1. num. 12. Et in c. Cogitationis de pœnit. d. 7. num. 11. vers. 3. Sanchez alios referens in sum. lib. primo c. 2. num. 13. nisi ad esset pravius pollutionis periculum, ibidem in fi.

5. Obijcere se ex necessitate aliqua periculo peccati mort. credendo se non peccaturum; aut ex causa probabili, proponendo non peccare, non est mortale Nau. vbi supra. alias peccat, cum implicitè velit peccatum eo ipso, quod exponit se periculo probabili illud committendi; vt de ingrediente domum meretricis cum deliberatione non peccandi, Salon. 2. 2. q. 64. ar. 8. contr. 3. vers. An qui adhibuit. Sanchez de matr. lib. 9. disp. 45. num. 6. V. B. Med. 1. 2. q. 19. ar. 6. dub. 4. q. 4. Reginald. lib. 4. num. 351. & seq. illo non peccat, quod peccat

6 De quo, cum factum est, licet gaudere, id ante licet optare, Less. lib. 4. c. 3. num. 165. concl. 4.

7 Delectatio morosa de actu coniugali absente coniuge est mortalis Nau. in c. si cui de poenit. d. 1. num. 4. Silu. vbi supra q. 2. Azor. p. 1. lib. 4. c. 6. q. 8. & alij plures, quos pro prima sententia refert Sanchez vbi supra disp. 44. num. 2. Verius tamen alij docent non esse mortale, si non est periculum pollutionis, sic Cai. in sum. ver. Delectatio, & 1. 2. q. 74. ar. 8. ad 4. S. Ant. p. 2. tit. 5. c. 1. parag. in fi. Thabien. ver. Luxuriosus num. 9. B. Med. 1. 2. ar. 8. cit. dub. 1. Sayr. cla. reg. lib. 9. c. 7. dub. 8. Less. vbi supra num. 123. Sanchez disp. cit. num. 3. & alij plures. De Sponsis B. Med. loco cit. dub. 3. referens Vict. docet non peccare mort. se delectando in delectatione futurae copulae. Sed contrarium docent Sanch. lib. 9. disp. 47. num. 4. Azor. vbi supra q. 7. & alij. De solutis communis opinio est peccare mort. delectando in copula cogitata, si talis v. q. esset sua vxor. De Viduis se delectantibus in cogitatione copulae habitae, volunt non peccare mort. Silu. ver. delectatio q. 3. Ang. ver. cogitatio num. 3. Valent. to. 2. disp. 6. q. 4. p. 4. B. Med. vbi supra dub. 2. Caiet. ibidem & Opusc. to. 1. trac. 14. dub. 2. & alij multi. Alij verò vt Sanch. vbi supra num. 7. Azor. q. 6. docent peccare mort. si cogitent manentem copulam tamquam praesentem, & ex ea cogitatione excitent delectationem in appetitu sensitiuo; & in eam consentiant.

8 Vxoratus incipiens cum vxore actum sodomiticum sine animo ibi perficiendi & consumans in vase naturali, secundum Nau. de poenit. & rem. cons. 7. num. 2. peccat tantum peccato tactus illiciti. Secundum Sanch. lib. 9. de matr. disp. 17. num. 5. peccat mort. peccato sodomiae inchoato. Secundum alios est peccatum contra naturam, non tamen sodomia, sic ex S. Tho. 2. 2. q. 154. ar. 1. & ibi Cai. Silu. ver. Luxuria q. 1. vers. 3. Azor. p. 3. lib. 3. c. 20. q. 1. Marchia. de ord. trac. 1. c. 8. c. 3.

9 Facere ex iusta causa id, quod scias esse alteri occasio peccati mort. non est mortale: secus si sine iusta causa: vt mulier, quae sine causa illi se conspiciendam exhibet, quem credit ex eius aspectu mortaliter peccaturum Silu. ver. scandalum q. 2. Nau. c. 14. num. 30. & c. 6. num. 13. & in c. Consideret, parag. Animaduerrere de poenit. d. 5. num. 6. S. Ant. p. 3. tit. 7. c. 4. parag. 4. vers. scandalum occasionarium Azor. p. 2. lib. vlt. c. ult. & quae se vestit, sicut, ornat. &c. Nau. vbi supra si sit ornatus superfluus, & aduertat esse alijs occasionem ruinæ, Silu. ver. ornatus, vers. Ex quibus patet. V. Sanch. in sum. lib. 1. c. 6. num. 17.

10 Licite permittitur occasio peccandi, v. g. puero surandi, vt depræhensus & punitus absteat Nau. c. 24. num. 13. & in c. Inter verba coact. 6. perfecta numero 624. Sor. de reg. fecr. memb. 2. q. 2. concl. 4. Cord. in sum. q. 5. coroll. 4. P. Nau. lib. 3. c. 4. num. 126. & seq. Sanch. de matr. lib. 10. disp. 12. num. 52. Non tamen licet præbere occasionem: quia id est non solum permittere, sed cooperari, & positiue concurrere.

11 Cooperari per accidens peccato proximi potest excusari necessitate, vel utilitate Nau. c. 14. num. 27. & seq. vt qui mutuum petit ab Vfurario, quem scit sine vluris non mutaturum. & qui petit à Curato mortali peccato infecto vt filium suum baptizet, licet sciat illum ministraturum sine penitentia.

12 Non est mortale aliquid licitum facere, licet scias aliquem in genere peccaturum Nau. vbi sup. num. 37. Nec etiam ea facere, quibus possunt homines bene & male vt, licet plures male vrantur. Idem num. 43. vers. 23. & in cap. Negotium de poenit. d. 5. num. 8. S. Tho. 2. 1. q. 169 ar. 2. ad 4.

13 Facere quod ex natura sua inducit ad peccatum mort. v. g. reuelare pudenda coram altero sexu, mortale est: nisi iusta causa excuset; vt Medico Nauar. c. 14. numero 36. Item velle videre nudam personam alterius sexus. Adem.

in c. Inter verba concl. 6. num. 9. & in
man. c. 23. num. 39. Nisi aspectus sit ex
sola curiositate tam breui tempore, vt non
detur occasio magna commouonis in cor-
pore; vel si rauore atq; puerilis, aut se-
nilis, aut frigida complexionis cesserit peri-
culum, Sanchez vbi supra disp. 46. num.
24. Item legere libros amatorios, & la-
sciuos, si sibi, aut alteri sit causa, aut saltem
periculum morosa delectationis. Item
pingere turpia, vt Venerem detectis pu-
dendis Sanchez vbi supra num. 44. & in
sum. lib. 1. c. 7. num. 39.

14 Non peccat famulus adiuuans con-
cubinam se orantem Nau. c. 9. num. 6.
Nec famula aperiens ostium adultero: aut
eam ad domum amulij comitans, aut le-
ctum sternens, in quo sint peccaturi: aut
liueras deferens; aut inuitans ad coenam
hæc iubente, modo displiceat peccatum
Nau. de pœnit. & rem. cons. 4. & 5. con-
currit enim tantum ad substantiam operis
indifferentis, & ad obsequium suæ hæc
debitum præstandum Azor. p. 2. lib. 12. c.
18. q. 8. V. Roder. in sum. lib. 1. c. 204.
num. 3. & Sanch. in sum. lib. 1. c. 7. num.
12. & seqq. Secus de conferente munera
Concubinæ iudicis, vt pro ipso intercedat,
quia est turpem amorem fouere. Sanchez
ibidem num. 38. Naldus in sum. ver. Ama-
sius num. 4.

15 Permitti possunt peccata, vt viten-
tur grauiora Nau. c. 14. num. 40. Licet
enim volenti adulterari cõsulere, vt potius
fornicetur Cai. in sum. ver. Tyrannus, fusè
Sanchez de matr. lib. 7. disp. 11. num. 15.
& in sum. lib. 1. c. 10. q. 2. V. Conrad. de
contrac. disp. 26. corol. 1. & 2. Ang. vltra
3. parag. 14. Non tamen licet facere pec-
catum etiam leuissimum ad vitandum pec-
catum alienum etiam grauissimum c. 2.
dist. 14. & ibi glo. ver. periculosissimè Suar.
to. 4. disp. 3. lect. vlt. num. 7. Sanch. disp.
11. cit. num. 27. Sot. de iust. lib. 6. q. 1. ar.
3. vers. Ex his ergo. Si enim esset id mihi
licitum, & secundum rectam rationem,
iam non esset in me peccatum: repugnat
enim aliquid esse secundum rectam ratio-
nem faciendum; & esse peccatum. Sic

etiam Pan. in c. Super eo num. 3. de vsur.
V. ver. mendacium num. 7.

16 Non licet facere, aut reficere id, cui-
us vltus principalis est peccatum mort. vt
Synagogas Iudæorum Nau. vbi supra num.
32. V. ver. Iudæus num. 8.

17 Mortaliter peccat, qui proximo
grauius nocet, si potuit, aut debuit aduer-
tere Com. Item noa vitans id, quo credit,
aut credere debet, se raro sine mortali pec-
cato vsurum Nau. c. 3. num. 14.

18 Commutare non potes te ipsum
periculo peccandi pro salute proximi S.
Tho. quol. 3. ar. 9. ad 3. Roder. lib. 1. sum.
c. 12. concl. 1. Sanchez vbi supra num. 27.
limitat tamen vt supra num. 5.

19 Non est absoluedus, qui non vitat
occasionem, quæ ferè omnes sui similes
facit peccare mort. Nau. vbi supra Cord.
in sum. q. 4. V. Cai. ver. periculum pecc.
Nec balnearum magister, qui nudas mu-
lieres per nudos ministros lauari mandat
Nau. de pœn. & rem. cons. 7.

20 Mulier viam passa potest virile se-
men expellere, si id faciat incontinenti:
Nisi sit sponsa de presenti, etiam tempore
bimestri sibi à iure concessio ad ingredien-
dum religionem: aut alia scemina per me-
tum cognita; quia copula fuit voluntaria,
& cum peccato Sanch. lib. 2. de matr. disp.
22. num. 17. Sponsus tamen peccat mort
inferens vim sponsæ de presenti intra illud
bimestre Sot. in 4. d. 27. q. 1. ar. 4. vers.
Quid autem iuris. Sanch. vbi supra
P. ledesp. de matr. q. 6. ar. 1. V. supra
Debitum coniug. num. 11.

21 Quomodo liceat vii peccato asse-
rius ad id parati, Vide Cai. to. 2. opusc. 12.
& 2. 2. q. 78. ar. 4. Sanch. in sum. lib. 1. c. 7.
& supra ver. maleficium.

PRAEDICARE.

V. ordo. Prælati. Suspendio. Va-
nagloria.

N. Vllus prædicare præsumat
contradicente Episcopo Cons.

sil.

cil. Trid. sess. 24. c. 4. de refor.

2. Regularis non prædicet etiam in Ecclesijs sui ordinis Episcopo contradicente Trid. vbi supra. Nec sine licentia sui Superioris: & in Ecclesijs sui ordinis petita ab Episcopo benedictione: & in alijs non sine licentia Episcopi, & sui Superioris Trid. sess. 5. c. 2. Primum dictum intelligit Roder de regul. 10. 3. q. 3. ar. 1. quando Episcopus ipse vult prædicare, aut coram se prædicari iuxta Clem. Dudū de sepult. v. eundem ar. 6. & Sorb. ver. Prædicare annot. 2. Potest verò dare licentiam etiam Curatus casualiter, 1. in transitu. Anchar. in c. excommunicamus 1. de hæret. parag. Quia verò, & alij Prælati inferiores in eorum Ecclesijs, quando persona alijs esset approbata ad officium prædicandi. Ad Episcopum autem spectat dare generalem licentiam prædicandi per totam Diocesim, non ad alium Pan. in d. c. excommunicamus num. 12. vbi schol. Belentzin.

3. Prædicare sine legitima licentia, mortale est, d. parag. Quia verò. Item prædicare inutilia, vt speculatiuas quæstiones Philosophorū, poetas geniles &c. excedendo notabiliter Cai. in sum. ver. Prædic. pecc. Item mentiri scienter in fide, aut moribus: aut miraculis, aut Sanctorum historijs: fecus in alijs, nisi forte ob magnum scandalum. Cai. loc. cit. Nauar. c. 26. numero 141.

4. Detrahens in concione Prælati Ecclesie quasi nominando, mortaliter peccat Clem. 1. parag. 2. de priuileg. vbi glo. ver. detrahant. Nau. c. 27. num. 142. cap. Cum ex iniuncto de hæret.

5. Peccat mort. laicus prædicans sine licentia, c. Sicut in vno, de hæret. vbi Pan. Dare autem licentiam laico, aut feminae non potest Episcopus Armill. ver. Prædicatio. Nisi in defectum sacrorum hominum Sayr. de censur. lib. 4. c. 16. num. 22. Alter. de suspens. disp. 6. c. 3. & tom. 1. lib. 1. disp. 10. c. 3.

6. Prædicans in mortali peccato, peccat mort. Cai. vbi supra, & 2. q. 187. ar. 1. & p. 3. q. 64. ar. 7. in resp. ad 1. Etiam si peccatum sit occultum, si desit contritio

Ang. ver. prædicare parag. 7. Nau. c. 25. num. 141. Alij tamen, vt Silu. ver. Correctio q. 16. Roder. in sum. lib. 2. c. 24. concl. 3. Suar. to. 3. disp. 16. sect. 3. docent non peccare mort. si sit occultum peccatum. & hoc magis placet.

7. Prædicans principaliter ob gloriam, aut pecuniam non peccat mort. Nauar. vbi supra & c. 23. num. 13. contra Ang. ver. honor parag. 7. & ver. Vanagloria parag. 1. quem male reprehendit Silu. ver. Vanagloria q. 2. dicens tunc esse mortale quando in ea ponitur vltimus finis: Arg. verò dicit principaliter: & hoc est ibi ponere vltimum finem.

8. Vti iocis in sacra concione graue peccatum est, ut ex S. Ambr. 1. offic. c. 23. notauit Less. lib. 4. c. 4. n. 96. ver. 3.

9. Quis teneatur ad sumptus Prædicatorum. V. Conc. Trid. sess. 24. c. 4. de refor. Vgol. de potest. Episc. c. 3. parag. 3. Barbosa. de auct. Episc. p. 3. alleg. à num. 11.

I PROTESTATIO contraria facto non releuat, vbi actus ille, cui v. g. consensus, directè aduersatur iuri meo in futurum; & protestatio directè aduersatur facto, i. consensui, qui est circum rem indiuisibilem, qualis est ius pignoris, fecus vbi actus ille directè non aduersatur, vel non inuoluit tempus futurum, vel potest habere plures effectus; quo casu præiudicat tantum illi actui, non autem in futurum. Monea de commut. vt vol. c. 8. num. 172. & 814. Item quando protestatio est contra substantiam facti, vel rei, super qua fit. & vbi protestatio per contrarium factum directè obuiat suæ protestationi; quod est propriè tunc, quando protestatio, & factum non se simul compatiuntur; nisi id faceret iusta de causa glo. in c. Cum M. de constit. ver. sine præiudicio.

2. Protestatio animi declaratoria operatur, vt actus dubij ea sequentes intelligantur secundum illam Nau. asserens de com. de regul. cons. 34. num. 3. De Protestatione multa congerit Felin. in d. c. Cum M. &c.

PROXIMVS.

V. Charitas.

QUÆSTORES eleemosynarum nulli admittendi Concil. Trid. sess. 21. c. 9. Non prohibentur tamen, qui collectas eleemosynas in pios vsus erogant Concil. Neq; qui sine Indulgentiarum publicatione petat pro se, aut hospitalibus Nau. de poenit. & rem. cons. 33. Roder. in sum. lib. 1. c. 211. num. 4. Neque Fratres; s. Antonij, quibus post Concilium id concessum est à sede Ap. Cong. Concil.

RATI HABITIO. Ratum habere est approbare, & quouis modo declarare rem ab alio gestam sibi placere, & gratam, atque acceptam habere l. Quo enim parag. 1. ff. Rem rat. hab. 2. Duobus autem modis potest quis rem ab alio gestam ratam habere. Primo, actu interiori, sed exterius nullo signo exprimendo, & hæc non afficitur poenis siue excommunicationis, siue cuiuslibet legis humanæ, peccat tamen mortaliter sic ratum habens. Secundo cum aliquo signo exteriori comprobatur, & commendat factum: idque vel verbis, vt laudando delinquentem, vel factis, vt in suam familiam recipiendo, occultandoq; ne capiatur à ministris Iustitiæ, accommodando pecunias, vt discedere valeat; & alijs benevolentis signis declarando rem gestam sibi gratam fuisse. Et hæc rati habitio vtrovis modo fiat, præter peccatum, afficitur poenis legum. Requiritur

autem ad veram rati habitationem, primo, vt delictum commissum sit nomine illius qui ratum habet c. Ratum, de reg. iur. in 6. Nam consensus in præteritum factum alienum, vt alienum est, non est rati habitio. Intellige id procedere quoad alterius, non quoad ipsius rati ficantis præiudicium vt per l. Mater C. de rei vendic. & alios doctet Monet. de commut. ult. vol. c. 8. num. 795. Secundo, vt opus factum commendetur, & comprobetur, & signis illud placuisse declaratur. V. Reginal. lib. 1. num. 218.

3. Rati habitio tunc equiparatur mandato, cum res solo mandato agi poterat, & facta est tuo nomine, aut tua causa. Vnde si quis iurisdictionem exerceat nomine Iudicis, non potest ratum haberi, quia quæ facti sunt, & solemnitatem requirunt rata haberi non possunt Silu. ver. consens. q. 5. vers. 5. Ang. ver. consentire parag. 4. Item quando res facta est eo tempore, quo ipse facere potuisset. quare si quis infantis nomine alterum occidit, non potest ille factus adultus ratum habere Nau. c. 27. num. 33. Silu. homicid. 1. q. 7. vers. 5. Pan. in c. 1. de conuers. infid. num. 10. Toler. lib. 1. c. 32. V. ver. restitutio parag. Consentiens. Item quando res fit eo tempore, quod requirebatur. Vnde si mulier ratam habeat occisionem mariti, poterit cum occidere contrahere, nisi aliud obftet, quia machinatio requiritur ante factum, & sic certo tempore; quare non potest trahi, ad tempus retro Anchar. in c. Laudabilem de conuers. infid. num. 8. vbi Pan. num. 10. Item cum res per alium explicari potest, alias non potest quis ratum habere, vt in adulterio, & huiusmodi Tabien. excom. 5. num. 43. Vide c. Rati habitio cum not. per glo. de reg. iur. in 6. 4. Rati habitio retrorahi dicitur primo in his, quæ à principio valida sunt substantialiter, irritari tamen possunt propter defectum alicuius solemnitatis accidentalis. Secundo, quando ea, quæ à principio nulla sunt, possunt esse dependentia, & quasi expectantia futurum euentum, vt sunt fere omnes contractus humani. Tercio quando

quando prateritus actus, quamuis validus non fuerit, neque in futurum pendeat, potest per alterius voluntatem postea declarari quasi de nouo fieri: & tunc potest rati habitio dici confirmare quod factum erat, quamuis potius de nouo faciat: nec tunc retrahitur, nisi voluntas sit ad hoc efficax, & hoc ipsum exprimat, & declarat, Suar. to. 4. disp. 26. sect. 1. in fi. V. Anchar. in c. Rati habitioem de reg. iur. in 6. Alter. to. 1. lib. 5. disp. 12. c. 6. Regulariter autem rati habitio, aut consensus post actum a principio nullum nihil operatur, Mandos. in reg. 24. q. 4. num. 6. per l. Vius fructus ff. de stipul. seru. Glo. tamen in c. 1. de regul. in 6. docet actum a principio nullum ratificari posse virtute noui consensus vt ex nunc, non vt ex tunc, quod est tertium dictum Suar.

RESPUBLICA tota puniri potest pro peccato Principis, licet omnes sint innocentes: imputatur enim ei, quod facit Princeps ab ea institutus. Vict. de potest. ciu. num. 12. Pan. in c. Non est, num. 4. de sponsal.

REPRÆSALIE non licent nisi eo modo, quo bellum. Sunt autem Repræsalie potestas capiendi, & detinendi aliena, collata à Principe, vel Ciuitate in compensationem damni, vel iniuriarum. Silu. ver. repræsalie num. 3.

Si læsus nõ potest aliter res suas recuperare, accipere potest ab innocentibus, cum auctoritate tamen sui Principis. Ex qualibet enim parte Reipublicæ potest accipi satisfactio, Principe eius non curante fieri. Vict. vbi supra.

Iniuste sunt, si plus accipiatur, quam sint damna, &c. Vel si accipiantur res Clericorum, hi enim exempti sunt à repræsalis: vel si accipiantur personæ Cai. in sum. ver. Repræsalie.

SACRILEGIUM est cum fit iniuria rei sacræ in eo, ad quod est san-

ctificata Anul. ver. sacrilegium parag. 1. Caiet. eo.

2. Sacrilegium est furari reliquias etiam ex deuotione Silu. ver. reliquæ q. 2. Ang. eo. parag. 2.

3. Iurari in Ecclesiâ rem, quæ non est Ecclesiæ, est sacrilegium c. Quisquis 17. q. 4. Silu. & Cai. vbi supra Nau. c. 17. num. 95. V. ver. confessio, num. 46.

4. Cultui diuino adiungere cantilenam prophanam, & turpem mortale est. Excusatur autem ignorantia eos qui cantant vana non turpia, putantes id sibi licere. Cai. in sum. ver. Organorum vsus.

SCANDALVM mortale est, cum re mala, vel habente mali speciem occasionem præbes alterius ruinæ, si id intendas, vel res ex se ad id inducat S. Tho. 2. 2. q. 43. ar. 1. ad 4. Cai. ver. scandalum.

2. Ob scandalum possunt Prælati temporalia bona sibi commissa dimittere, scilicet pro bono pacis Silu. ver. Scandalum q. 4. Si tamen sint bona Ecclesiastica, non possunt S. Tho. vbi supra ar. 8.

3. Nihil ad salutem necessarium committendum est ob scandalum S. Tho. vbi supra ar. 7. Silu. q. 3. Ang. eo. parag. 3.

4. Ob scandalum alterius ex malitia non est committendum opus bonum: si autem ex ignorantia, aut infirmitate, vel occulandam, vel differendam, quousque redit ratione scandalum cesserit, quod si adhuc durat, non committendum S. Tho. d. 2. ar. 7. Couar. in reg. Peccatum p. 2. num. 4. vers. secundo subinfertur. Quid sit peccare ex ignorantia, v. supra de volunt. 7. & inuol. num. 161. & seqq.

5. Si alij falso putant te esse excommunicatum, non debes cum eorum scandalo in festo missam audire S. Ant. p. 30. tit. 14. c. 73. in fi. Couar. in c. Alma p. 1. parag. 7. num. 7. parag. Ceterum, & num. 2. c.

SCRVPVLVS.

V. Dubium.

SECRETVM.

N. Confessor. Iudicium. Iuramentum

Restitutio.

Secretum alterius non teneris te-
gere cum magno tuo damno
Roder. in lum. lib. 2. c. 53. concl. 7.

2. Secretum tibi commissum, si non
constet nulli præiudicare, nec Prælato
præcipienti reuelandum S. Tho. 2. 2. q. 70.
ar. 1. ad 2. Silu. ver. Testis q. 8. vers. 2. Azor.
p. 3. lib. 13. c. fi. Arag. ar. 1. cit. Item Silu.
ver. Secretum V. ver. Excommunicatio
num. 59.

3. SORTES dicuntur, quando aliquid
eo sine agitur, vt eius euentu spectato, in-
notescat aliquid occultum, v. g. quid cui
competere debeat S. Tho. 2. 2. q. 95. ar. 8.
Less. lib. 2. c. 43. dub. 9. in initio. V. Sanchez in
lum. lib. 2. c. 35. a num. 3. ad 89.

2. In iudicijs vbi iura sunt omnino pa-
ria, diuidenda res, si potest, etiam per
sortes, glo. in c. Licet causam, ver. vt
possidetur, de probat. & in cap. In nostra,
ver. aduersa de testib.

3. Tempore pestis, aut persecutionis
Ecclesiæ licet sortibus eligere qui Parochi,
Clerici, aut religiosi, Medici, & ministri
manere debeant in loco persecutionis, aut
peste infecto, vt alijs subueniant. S. Tho.
2. 2. q. 95. ar. 8. Item cum inter æquæ pau-
peres eroganda est eleemosyna S. Aug. lib.
1. de doct. Christ. relatus à S. Tho. loco
cit. Item cum plures sunt æquæ rei, neq;
expedit omnes punire, vt in militijs, licet
sorte excipere quis necandus Less. lib. 2. c.
43. dub. 9. num. 58. Item tempore tem-
pestatis, quando alleuiandæ nauis causa,
ne omnes pereant, necesse est aliquos ho-
mines in mare projicere tunc enim ex om-
nium consensu licet sortiri quis projicien-
dus sit. Mart. Delrius lib. 4. disquis. magic.

c. 4. q. 1. Immo etiam illo inuito Sanchez in
lum. lib. 2. c. 38. num. 62.

4. Sortes in temporalibus licitæ sunt in
Electionibus verò Ecclesiasticis illicitæ c.
fi. de sortileg. Silu. ver. superstitio q. 9. Nisi
fortè ad litem beneficiarum dirimendam,
quando ratio commodior iniri non potest
Less. vbi supra num. 58. in fi. Sed id fieri
non potest sine auctoritate illius Ecclesia-
stici Iudicis, cuius est titulum conferre, &
consensu vtriusq; litigantis Suar. de relig. to.
1. lib. 2. de superst. c. 12. num. 12. & duob;
seqq. Sanchez vbi supra num. 70.

5. Officia licet secularia non sunt sorte
distribuenda, nisi fortis sint æquæ idonei,
aut ferè pares tunc enim sortes non in-
probantur Less. vbi supra.

6. Consultoriæ sortes regulariter sunt
illicitæ, nisi quando humanum consilium
non suppetit: tunc enim licet Diuinum
auxilium per sortes implorare Silu. vbi su-
pra Cai. 2. 2. q. 95. ar. 8. Less. vbi supra
num. 60.

SVBROGATVM sapit naturam eius,
cuius loco subrogatur. Si grege legato fi-
de lega 1. & l. vn. C. de re vxor. act. In-
tellige primo quantum ad id quod per le, &
intrinsecè pertinet ad subrogationem: non
verò quoad qualitates extrinsecas, quæ à
lege, & voluntate extrinseca proueniunt,
vt ex. g. materia subrogata in voto debet
necessariò esse apta ad Dei cultum, & ca-
dera sub religionis obligatione, quæ sunt
intrinseca subrogationi: non autem sicut
prior est referuata; ira: & posterior; hoc
enim est subrogationi extrinsecum pro-
ueniens à voluntate Superioris referuatis
Sanchez in lum. lib. 4. c. 40. num. 46. In-
tellige Secundo in sola favorabili, & lata
interpretatione, quæ in odiosis non habet
locum. Intellige Tertio quoad naturam
primæuam eius rei, cui subrogatur, non
autem quoad naturam accidentalem. Et
natura primæua votorum est, vt subdantur
Episcopi dispensationi: nisi superueniat ac-
cidentaria Pontificis reservatio, Idem de
mat. lib. 8. disp. 9. num. 20.

1 SUPERSTITIO est falsa religio, idest vitiosus cultus veri vel falsi numinis Azor. p. 1. lib. 9. c. 11. q. 1.

2 Superstitio cultus superflui, idest cum præter Ecclesie morem ponitur religio in quibusdam circumstantijs, vel rebus in quibus non est ponenda, vt in numero, colore, situ, v. g. tor sint candelæ non plures, tot orationes dicantur non plures; cera sit alba, non flaua, communiter non videntur esse plus quam peccatum veniale, cum ex bona intentione fiant. Nau. c. 11. num. 24. Tolet. lib. 4. c. 14. Caiet. ver. Superstitio Less. lib. 2. c. 43. dub. 9. nu. 5. securius tamen tenendum quod mortale.

3 Chiromantia naturalis, quæ pars est physiognomix, non omnino reprobanda, si intra limites se contineat, videntur scilicet signis, quæ sunt in manu tamquam effectibus, ex quibus aliquo modo colligi potest corporis dispositio, & temperamentum, cui solent animi inclinationes accommodari. sic alijs cit. Suarez de relig. trac. 3. lib. 2. c. 11. num. 14.

4 De superstitione, eiusque speciebus, & vnaquaque illarum, præter Doct. cit. Vide S. Tho. 2. 2. q. 96. ar. 2. ad 1. c. Illud 26. q. 1. Silu. ver. Maleficium, & ver. Superstitio. Ang. & summistæ eo. Nau. de sem. exc. cons. 52. Sayr. cla. reg. lib. 4. c. 4. Azor. p. 1. lib. 9. à c. 11. ad 17. Suar. toto lib. 2. cit. Sanch. in sum. lib. 2. à c. 37. ad 42.

5 Pocula amatoria fabricantes, si interueniant sacramenta, vel sacramentalia, sunt de hæresi suspecti, alioqui sunt superstitiosi Ricc. in sua Praxis. erim. de hæresi decis. 67. vers. Pocula. V. Azor. vbi supra. c. 26.

Tempus decem annorum dicitur longum Pan. in c. Propter de loca num. 17. & in c. Quærelam ne Prel. vic. suas num. 6. V. glo. in Clem. 1. de reb. Ecc. non al. ver. ad tempus modicum.

6 Triginta, aut quadraginta dicitur longissimum Silu. præscriptio 1. q. 7. Sex aginta annorum dicitur antiquum Gratian. discept. for. c. 969. num. 7.

7 Vbi in aliqua dispositione certum tempus non apponitur, in favorabilibus perpetuum intelligitur, c. Quia circa de priuileg. in ant. & c. Si cui nulla de præben. in 6. & multis probat moneta de commut. vlt. vol. c. 8. num. 334. & seq. Quando verò certum apponitur, ad rei substantiam, & formam pertinere videtur: & ideo transacto eo tempore, etiam vnica die, mora purgari non potest Azor. p. 2. lib. 6. c. 27. q. 16.

8 In litteris gratiosis ex quibus immediate oritur ius gratiæ inspicitur tempus gratiæ, c. Cum cui, de præben. n. 6. In rescriptis verò ad lites tempus præsentationis, quia istæ litteræ ab exercitio accipiunt perfectionem, iuxta c. Duobus de rescript. in 6. Bald. in c. Capitulum S. M. de rescript. V. Pan. in c. Dilectus num. 7. de præben. & in d. c. Capitulum, de num. 3. vbi Felin. n. 9. & 15.

9 Cum certum aliquod tempus iure requiritur, id debet esse continuum Sanch. chez in sum. lib. 5. c. 4. num. 31. V. Alienatio num. 7.

VANAGLORIA

V. Predicare.

GLoria, laus, & fama de bono, & ob bonum finem, quantum quisque mereatur, desiderari possunt Nau. c. Inter verba concl. 5. num. 46.

Res quantumuis lactas principaliter ob vanam gloriam efficere, vt sacramenta ministrare, vel recipere, sacrum celebrare, peccatum veniale est Silu. ver. Vanagloria q. 2. in si Nau. in man. c. 12. num. 13. vers.

Quare peccat. Neq; enim tam grauis iniuria rebus sacris infertur, vt poena æterna digna

digna sit. Nisi ea laus in damnum tertij eederet; vt si v. g. iactaret se bonum medicum, Confessarium, Aduocatum, cum non esset, quo casu, si quod damnum intulit, teneretur restituere Nau. loco cit Cai. in sum. ver. iactantia Azor. p. 1. lib. 4. c. 13. q. 5. Sanch. in sum. p. 1. lib. 1. c. 3. concl. 1.

1 VERBERARE possunt Parentes, Domini, & Pedagogi per se, vel per alium, Sot. de inst. lib. 5. q. 2. ar. 2.

2 Prælatus potest etiam Sacerdotem verberare, & Præceptor, si sit consuetudo: & Vir Vxorem in grauissima necessitate Sot. vbi supra, leuiter tamen Boich. in c. Quemadmodum de iureiur. num. 3. & ibi Anchar. num. 12. Sanch. de matr. lib. 10. disp. 18. num. 16. Salon. 2. 2. q. 65. ar. 2. & ibi Arag. Et idem licet circa filios, & familiam, vt docet Sanchez V. ver. filij nu. 15. & seq.

3 Prælatus potest per laicum verberare religiosum incorrigibilem Silu. ver. percussio, Ang. eo. initio.

4 Verberare Episcopo non licet suis manibus c. Non licet dist. 86. Ang. & Silu. vbi supra.

1 VESTE religiosa maris, aut foeminae si vtatur secularis causa ludi sine ludibrio, non peccat mort. Silu. ver. habitus q. 5. Ang. eo. parag 8.

2 Non est mortale vii veste alterius fexus ob leuitatem. Ex causa verò nullum est peccatum Silu. ver. foemina q. 1. Nau. c. 23. num. 22. Si malo sine, est excommunicatus c. Si qua mulier. dist. 30. quod Ang. vbi supra. parag. 7. dicit se non credere: credat tamen; quia sic verba textus sumpta ex Concilio Grangrensi.

VERGINITAS non amittitur sine feminis resolutione voluntaria etiam extra copulam S. Tho. 2. 2. q. 152. ar. 1. ad 4. & ibi Caiet. Silu. ver. virginitas q. 2. & 3. Azor. p. 3. lib. 3. c. 2. & com. Amittitur etiam signaculi fractione, & voluntaria pollutione, vel concubitu apto eam facere, licet per accidens non sequatur. Immo & per voluntariam receptionem virilis feminis intra vas absque signaculi fractione, S. Anc. p. 4. tit. 4. c. 8. parag. 4. Et pollutione nocturna, si antea sit

volita; aut data ei causa per consensum: Secus si per venialem negligentiam S. Anc. & Silu. vbi supra.

V I T A.

V. Eleemosyna. Homicidium. Infirmus

VSVFRUCTVS.

V. Debitum. Dominium.

1 V Sufuctuarius non tenetur ad collectas, quando Vsfuctus ad effectum inuilit, si illas soluet: sed ad proprietarium spectat. Sic muli, quos refert, & sequitur Sord. de alim. tit. 4. q. 16. num. 13. Ver. Gabella num. 14.

2 Arbores vsuentorum deiectione an pertineant ad proprietarium, vel ad Vsfuctuarium Vide Gratian. dilect. for. c. 21.

3 Vsfuctuarius, tenetur satidare de vtendo, & fruerdo salua rerum substantia, c. vlt. de pigno. in rebus verò mobilibus, quæ vsu consumuntur, vt pecunia numerata vino, vestibus &c. quia datur æstimata, satidat de tanta pecunia restituenda, quanti fuerit æstimata Restituuntur autem cum Vsfuctuarius moritur, aut capite minuitur. Instit. de Vsfuct. parag. Constituit autem. Si sint duo Vsfuctuarij, vno possidete Vsfuctum alteri accrescit l. 1. parag. poen. ff. de Vsfuctu accrescendi.

V X O R.

V. Furtum. Locatio. Matrimonium

1 Vxor inops non tenetur virum alere, nec è contra, Sanchez de matr. lib. 9. disp. 4. num. 27. An teneatur ad debita mariti, ad munus, &c. pro se alenda, vide ibi num. 28.

2 Vxor peccat mort. nolens subdi viro aliquid notabile imperanti, cuiusque iustum præceptum non implens; vt cum iubet vana, & superflua, ac mores incompósitos exuere Nau. c. 14. num. 20. vers. 29. Arag. 2. 2. q. 62. ar. 3. dub. 2. in resp. ad 2.

CLAV.

Clausula apponi solita in dispensationibus tum in S. Penitentiaria pro foro interno; tum in Dataria pro foro externo

Cum suis declarationibus ex P. Thoma Sanchez de matrim. potissimum excerpta.

PRO FORO CONSCIENTIAE
CLAUSULA PRIMA

- A. Discreto viro Magistro in Theologia, vel Doctorum Doctori.
- B. ex approbatis ab Ordinario C. ad infra scripta per latorem presentium specialiter eligenda.

DECLARATIO.

A. Necessarium omnino est expectatum has dispensationes esse verè dicto gradu insignitum; Nec sufficit communis errore Doctorem existimari. Aut esse Licentiatum. Aut publicè in Academia Ius canonicum, aut Theologiam docere; aut in Iure Casareo esse Doctorem. Aut Magistrorum privilegijs fuis, vt multi Regulares; nisi vere ad magisterij gradum in aliqua Academia sint promoti. V. M. Paulum Leon. in Praxi ad litt. Poenit. p. r. ver. magister. Regulares tamen participantès privilegia Mendicanti in etiam nullo gradu insigniti, si alia requisita habeant, possunt exequi, si à suis Generalibus, vel de eorum licentia ab alijs Superioribus designentur, vt docent Roder. de regul. 10. 1. q. 63. ar. 8. Sanchez de matrim. lib. 8. disp. 34. num. 11. Non officit autem si littera à non gra-

A. duato aperiantur; nam ea qualitas requiritur tantum in exequenti Sanchez vbi supra num. 12. **B.** Sufficit si semel sit approbatus, licet occultè esset reuocata licentia, ita vt eius reuocationis sit communis error. Idem quamuis licentia esset irrita ob defectum occultum, & communiter ignoratum. Debet autem esse approbatus ab ordinario nec sufficit publicè in alicuius Academiae testimonium. Sufficit vero approbatum esse similitè, vt. q. ad confessiones mulierum: is enim potest etiam à viris eligi: quia in Italia requiritur tantum gradus magisterij, & approbatio Ordinarij Sanchez vbi supra Vide Felin. in c. Clericorum; de rescrip. num. 24. **C.** Electio non est lapsa si debeat dispensationem esse subreptitiam, potest aliam confessionem habere in matrimoniali sit opinione. Imprimis

H h h h ille

illa potest, remelius considerata
ipsam dispensationem exequi; quã-

CLAVSULA SECUNDA non potest
quia dispensatio iam

Sanchez *vbi supra*
4. V. Ricc. *resolut.*

193.

CLAVSULA SECUNDA

Quatenus si est ita, ac Oratorem
humilis carnis a deo agitarum
vt maximè abiret continere
posse, & propterea de illius
incontinentia maximè ti-
mendam sit.

DECLARATIO.

Non sufficit qualiscunq; tentatio
carnis, nec quodcunq; lapsus
periculum, nec timor vnus, aut al-
terius lapsus; sed exigitur maxi-
mum frequentis lapsus periculum,
ita vt ea persona verè possit dici vi-
uere incontinenter. Non tamen
exigitur, vt ex mera fragilitate pe-
riculum hoc procedat, sed satis est
si vel ex ea, vel ex prauo habitu
Sanchez *vbi supra* disp. 39. num. 19.

CLAVSULA TERTIA.

A. Si ita esse per diligentem
Oratoris examinationem. **B.**
Ac post monita, & consilia
opportuna illi præstata inue-
neris.

DECLARATIO.

A. Non requiruntur testes, cum sit in
foro conscientia: sed satis est, si ip-

sum dispensandum examinet sine
iuramento. Immo nec id est ne-
cessarium quãdo ipsi dispensaturo
cer. a est veritas precum, & causæ
allegatæ. Sanchez *vbi supra* num. 21.

Vbi verò Confessarius certus non est
de veritate, si dispense non præ-
missa examinatione, nulla est dis-
pensatio: illa enim examinatio re-
quiritur pro forma. *Idem* num. 26.

B. Significant hæc verba monendum
esse dispensandum, vt sincere veri-
tatem explicet, ei nuntiando, nul-
lam alioqui fore dispensationem.
Si tamen id omittatur, valida ni-
hilominus erit dispensatio; non
enim requiruntur pro forma; nec
ipse dispensans peccabit, si in exa-
minatione non deficiat. *Idem vbi*
supra num. 27.

CLAVSULA QUARTA.

A. Eundem à propositi muta-
tione absolvas hac vice in
forma Ecclesiæ consueta; **B.**
iniuncta ei poenitentia saluta-
ri. Quæ clausula apponi etiam
solet in dispensatione voti
Religionis, & castitatis.

DECLARATIO.

A. Non requiritur confessio, si in-
car, in foro conscientia; secus
si in foro poenitentia, etiam si dis-
pensaturus sit regularis non gradua-
tus, dispensans virtute priuilegio-
rum. Sanchez *vbi supra* num. 29. V.
Roder. *de regul. tom. 1. q. 20. art. 7.*
Nauar. *de priuileg. conf. 11. num. 2.*

Cum dicitur, hac vice, non restringi-
tur dispensatio ad vnicum actum.
Nam sic dispensatus v. g. ad matri-
monium,

monium, potest toties quoties. Sed sensus est, Pro hac vice tibi concedimus facultatem dispensandi in eo voto, v. g. & non generalem facultatem. Sanchez *lib. 8. disp. 31. numero 2.*

Cum dicitur, Votum commutes, ad hoc vt matrimonium tunc contrahere possit; vel ad hoc tantum, vt tunc matrimonium contrahere possit, non restringitur facultas ad primam vicem tantum; sed sensus est, Commuta & dispensa tantum ad effectum, vt possit matrimonium contrahere, non ad alios effectus *num. 2. cit.* Nunc vero de stylo Pœnitentiariæ si dispensatus superuixerit coniugi, non potest aliud matrimonium contrahere sine noua dispensatione.

Cum dispensatur in voto solemnî castitatis, si adhuc causa perseueret, potest adhuc matrimonium contrahere, secus si non permaneat causa. *ibidem num. 12.*

Si dispensatio limitetur ad personam, cum qua inendum est matrimonium, & causa se teneat ex parte eiusdem, vt quia allegatur mulierem esse ab eo viro defloratam; & consequenter, nisi ei nubat, manere infamata, & spe matrimonij destitutam; tunc non potest cum alia contrahere. Secus si causa se teneat ex parte viri, vt quia stimulus carnis agitur. *Vbi supra num. 13.*

B. Cum in litteris dispensationis statuuntur opera pœnitentiæ, iniungi omnino debent; nisi per alia verba colligatur remitti arbitrio confessoris; vt cum subditur, Prout secundum Deum ipsius animæ saluti expedire iudicauerit. Idem *vbi supra disp. 34. num. 32.* Mutari posse docet Ricc. *par. 2. decis. 155.*

Cum dicitur, singulis mensibus, aut quoties tibi videbitur, remittitur arbitrio confessorij, an illa confessio debeat esse menstrua, an vero minus frequens, non tamen imponere potest frequentiorē quam menstruam. Sanchez *vbi supra num. 35.*

Non est tamen arbitrium ommittere confessiones aliquas statis temporibus faciendas, & aliqua pœnitentiæ opera perpetua, inter quæ sint aliqua quotidie exercenda. Est tamen arbitraria quantitas eorum operum, & illorum frequentia. *Idem vbi supra num. 33. & seq.*

Si ille omittat aliquo mense confiteri, non tenetur altero duplicare *num. 36.* factis autem confessare ab Ecclesia præcepta *num. 38.* Non verò confessare ex voto, vel pœnitentiâ *num. 39.*

Arbitrium confessorij intellige secundum prudentiæ regulas, iustas causas perpendendo, aliàs non potest voluntariè taxare, aut immutare *num. 40.*

Opera verò pœnitentiæ, quæ imponi possunt hæc sunt, vt aliqua die, qua carnibus vesci licet, ab eis abstineat qua libet hebdomada, aut verò ieiunet; iei iei, aut verberibus carnem suam affligat. *num. 41.*

Si dispensatio sit in voto religionis imponat, vt quotidie litanias vel septem Psalmos, vel certum orationum numerum recitet. *ibidem.*

Si in voto castitatis, recitet quotidie quinquies orationem dōmēnicam pro animabus Purgatorijs, aut decemofynam tribuat, aut aliud quoduis ex operibus misericordiæ exercet. *ibidem. V. Monet. de commut. vlt. voluat. cap. 7. in fi.*

CLAVSULA QVINTA.
 Agit de dilaniandis literis per
 Confessarium, vbi dispensa-
 tionem expedierit, sub poena
 aliquando, excommunicatio-
 nis. quandoquidem vt si parti
 reddantur, nil illi suffragen-
 tur.

DECLARATIO.

Si parti reddantur, postea verò sa-
 cerentur, aut comburantur, an-
 tiquè extunc valere. Verbum illud,
 suffragentur, intellige
 pro foro externo, vt multis probat
 idem Sanchez lib. 3. de matr. disp. 29.
 num. 13. Tab. 8. disp. 34. num. 42.
 Quare licet maneat apud partem,
 non ideo frustrantur suo effectu.

Dispensatio in lege nuda, 80.

CLAVSULA SEXTA.

A Dispensa, vt matrimonium
 inter se secretò contrahere
 valeant. **B.** Prolem susceptã,
 si quæ sit, & suscipiendam ex-
 inde legitimam decernendo,
 in foro conscientie tantum.

DECLARATIO.

A. Licet Ordinarius, aut Parochus
 nouerint impedimentum, si ta-
 men nullus denunciât, possunt dis-
 simulare, & sic impedios matrimo-
 nio iungere, si illis deobrenta dis-
 pensatione in foro conscientie con-
 stat Sanchez lib. 3. disp. 15. num. 14.

Immo si nullo opponente ipse contra-
 heas coram Iudice, & Notario af-
 firmet se impedium, poterit Iudex,
 & Notarius non scribere, illumque
 admonere, vt taceat, seq. corrigat
 id negando, vtendo æquiuocatione
 Et si illa confessio erat scripta, pos-
 set delere, antequam confitens sub-
 scribat; non n. est perfectè iudicia-
 lis confessio ante subscriptionem
 Sanchez vbi supra n. 16.

B. Si dispensatio sit circa impedimen-
 tum ante initum matrimonium, le-
 gitimando prolem suscipiendam,
 illa proles verè legitimitur quoad
 spiritualia, & temporalia in foro
 conscientie tantum, etiam si Peni-
 tentiaria nihil dixisset. est n. ea pro-
 les ex legitimo matrimonio orta.
 Idem de prole nata post expeditam
 dispensationem, sed ante initum
 matrimonium Sanchez lib. 3. disp.
 34. num. 47. quare in foro conscien-
 tie est capax ordinum, & cuiuscun-
 que beneficij, in foro tamen externo
 secus. num. 48. & seq. Si tamen al-
 ter parens ignarus impedimenti bo-
 na fide contraxit, proles erit quoad
 omnia in vtroque foro legitima, &
 Ex tenore qui fil. sint legit. Paterna-
 men concius impedimenti censetur
 Pater spurius, quare filio non
 succedit Sanchez vbi supra disp. 7.
 à num. 14.

Quando verò nondum inito matri-
 monio dispensatur in impedimento
 occulto, legitimando prolem ante
 susceptam, non censetur legitima
 nisi quoad spiritualia, etiam in ter-
 tiis subiectis Papa; nisi aliud expri-
 mat, quia non censetur dispensare
 in radice matrimonij. Dispensare
 autem in radice matrimonij, est dis-
 pensare in initio ipsius, renocando
 impedimentum, quod ipsum irrita-
 uit, ac si nuquam irritasset, effi-
 ciendo

ciendo vt dispensatio retrahatur ad matrimonij initium.

Si vero matrimonio nulliter contracto dispensat Penitentiaria, ut valide ineatur, legitimando prolem inde suscipiendam, idem dicendum quod in primo casu.

Quando vero matrimonio inualide contracto, dispensatur in foro conscientiae, vt valide ineatur, legitimando prolem ante susceptam; ea dispensatio non est in radice matrimonij. Quare non censetur proles legitimata quoad temporalia. Idem cum dicitur, Prolem susceptam, si qua sit, & suscipiendam legitimum decernendo. Idem cum dispensatur in matrimonio inualido, concedendo licentiam permanenti, seu perseverandi in illo, quocumque neque etiam ad spiritualia legitimatur proles. Secus si Papa utatur verbo, legitimamus matrimonium: quia hoc nil aliud sonat quam id matrimonium ratum habere, & approbare, quasi ab initio absque aliquo impedimento esset contractum: vnde censetur in radice matrimonij, & sic plenissime dispensasse. Sanchez *vbi supra*.

Confessario, vel Ordinario dispensante in matrimonij impedimento, si non expreter, se quoque prolem ante susceptam legitimare, ad nihil legitimata manebit Sanchez *disp. 7. tit. num. 16*. Potest tamen deinde vel idem, vel alius confessarius, vel successor in officio id praestare *num. 17*. licet non poterit forsan habere effectum, quia alter contrahentium mortuus est, antequam applicaretur dispensatio, quo casu valebit dispensatio quoad legitimacionem, & debet executioni mandari, vt fuit decisum Romae in Rota 18. oct. 1573. per cons. 499. Anchar. quod notan-

dm esse dicit Quarant. *vt. mar. dispens. in fi.* propter prauidicium venientium ab incestato.

CLAVSULA SEPTIMA.

Dummodo impedimentum inde proueniens occultum sit.

DECLARATIO.

Occultum in his Penitentiarie litteris dicitur, quod distinguitur contra publicum. Quando scilicet id impedimentum ab aliquibus sciatur, & id probari possit, dicitur occultum, tunc autem erit publicum, quando non tantum in Civitate, sed etiam in maiori parte Viciniae, vel Collegij, Monasterij aut Parochiae id notum est; modo saltem decem personae intuentur in ea Vicinia, Parochia, &c. Sanchez *vbi supra* *di. p. 35. num. 55.* Et licet res ad forum exterius sit deducta; si tamen abfoluatur etiam iniuste, & ex falsis testibus, adhuc dicitur impedimentum occultum *num. 57*. Idem si parti non sit innotatum delictum, cum n. citatio sit primus actus iudicij, ea non facta, non dicitur res ad forum exterius deducta *numero 58*. Vide eundem *l. b. 2. disp. 37.*

Vt autem res dicatur publica, non satis est, si publice sciatur delictum, nisi etiam publice sciatur id esse impedimentum v. g. publice sciatur copula, ex qua orta est affinitas, at non publice sciatur esse impedimentum. Sanchez *lib. 8. disp. 35. num. 56*. Vide Suar. *de censur. lib. 4. disp. 41. sect. 3. num. 6*. Sayr. *de censur. lib. 4. c. 17. num. 23*. Roder. *in sum. p. 1. c. 166. num. 3.*

CLAV-

CLAVSVLA OCTAVA.

- A. Dispensa vt matrimonium inter se secretò contrahere valeant. B. Latoribus de nullitate prioris matrimonij certioratis, sed ita caute, vt si illa adhuc ignoret latoris delictum, nunquam detegatur. C. Quodq; diligenter experiantur, an sine scandalo separari possint. Quod si fieri non possit, saltem experiantur, an cohabitare possint continentes, tamquam frater & soror.

DECLARATIO.

A. Sufficit copula affectu maritali. Hac n. signum est consensus de presenti. Sanchez *lib. 2. disp. 37. num. 14.*

B. Non est id necessarium; non enim ponitur tanquam conditio pro forma, sed tantum pro instructione confessarij. vt plurimum enim fieri non potest homini manifestatio sine graui periculo scandali, & rixarum *lib. 8. d. sp. 34. num. 61.* Quod si nullum sit periculum scandali, manifestandum: alioqui suadendum alteri, vt se habeat pro coniuge. *ibidem* Vide *lib. 2. disp. 36.*

C. Vbi Confessori constat ex experientia prius sumpta, vel ex ijs, circa quos ipsos examinat, vel ex alijs circumstantijs, nullius fore utilitatis eam experientiam, sed scandala oritura, quod alij putantes eos coniuges, videant conjugalem vitam non agere, ipsiq; sit maxima ruina & scandali occasio. Videat item, si ve-

lint tanquã frater & soror cohabitare, maximum imminere incontinentiæ periculum prætermittere potest hanc experientia obligationem *lib. 8. d. sp. 34. num. 60.*

Etiã si alter tantum sciuerit impedimentum; altero ignorante, necessaria est expressio illius scientiæ, alioqui subreptitia dispensatio. Nau. *de consang. cons. vlt. Sanchez lib. 8. d. p. 25. num. 30.* qui tamen id intelligit cum dispensatur in matrimonio nulliter contracto, secus in contrahendo: secus item de spe facilioris dispensationi. hæc enim non exprimenda, si sit ex parte vnus tantum *d. d. num. 30. & seq.* quoad non incurrendas pœnas Concilij, secus quoad vârem dispensationis ad hanc enim requiritur bona vtriusq; fides. *d. num. 30.*

PRO FORO EXTERNO

CLAVSVLA PRIMA

Dilecto Filio Episcopo N. vel eius in spiritualibus Vicario Generali.

DECLARATIO.

Sufficit Episcopus, vel Vicarius alterius contrahentium, si dispensatio sit alternatiua, Episcopo v. g. Portuensi vel Sabinensi. Secus si alteri tantum, quia ille solus exequitur. Sanchez *de matr. lib. 8. d. sp. 35. num. 5.*

Nomine Officialis intelligitur Vic. generalis Episcopi *disp. 27. num. 29.* etiã nondum consecrati *nu. 35.* & Vicarius capituli sede vac. *num. 32. & seq.* Episcopus expedite non potest commissiones

missiones factas suo Officiali, etiam eo remoto. Immo idem officialis factus eiusdem Dioecesis Episcopus expedire non poterit, si commissio fiat in forma ordinaria, vt officiali N. fecus si sit personalis, nisi transferit ad statum incompatibilem
num. 31.

Idem poterit Vicarius Prælati habentis iurisdictionem Episcopalem,
num. 34.

Si duo sint officiales Episcopi, alter tamen est principalior, hic solus exequitur, ex Cle. n. 2. de rescriptis, disp. 27. cit. num. 36. Quod si ambo sint æquæ principales, ille exequitur, cui rescriptum fuerit præsentatum.

Pronunciato rescripto subreptio, non poterit Officialis, quamuis se deceptum inuenerit, se retractare, sed ad eundem Sum. Pont. num. 39.

Episcopus non potest amoto Officiali, alium ad hoc specialiter constituere cum commissio sit facta Vicario generali, num. 42.

Subdelegare potest Vicarius receptionem testium, & informationem pro veritate precum, non vero ipsam dispensationem: quia in ea requiritur nudum ministerium personæ
num. 43.

CLAVSULA SECVNDA

A. Agit de dote feminae minus competente, quam vir vsq; ad quantitatem debitam augere intendit. B. Item de scandalo orituro, si non ineatur matrimonium. C. Item de prole habita ex consanguinea, quam bona fide suscepit; & de pluribus alijs causis.

DECLARATIO

Sufficit si tertius quispiam augeat
Nau. de consang. cons. 15. nec vitia-

tur dispensatio, quod mendaciter asseruerit se augere velle. Sanchez lib. 8. disp. 35. num. 6. Oportet autem augmentum cum illius foeminae dote plenam, ac sufficientem dorem constituere iuxta foeminae qualitatem, vt ex illis verbis, Illius dote vsq; ad quantitatem secundum qualitatem dictæ N. competentem. Secus si clausula diceret, velle virum augere competentem dorem foeminae; ea enim verba non important integram quantitatem, quare satis est, si a iqua ex parte augeat, dummodo illa pars sit alicuius momenti, & digna qualitate foeminae. *ibidem.*

Sufficit etiam, licet in locis circumuicinis inueniatur vir paris conditionis, cui cum illa dote sua foemina nubere possit: quia non tenetur extra proprium Oppidum virum quaerere, vt declarauit Cong. Concil. Sanchez ubi supra disp. 19. num. 13. Ricc. p. 2. decis. 175.

Iudicatur autem inæqualitas, non sola generis, & diuitiarum ratione, sed etiam ex moribus viri, valde dispari ætate, & filijs ex alio matrimonio habitis, vel ex ingenij asperitate tum in viro, tum in foemina disp. 19. cit. num. 15. & lib. 4. disp. 26. à num. 22.

Item sufficit incompetencia respectu viri, qui vult eam ducere, licet cum dote sua inueniat virum sibi æqualem non consanguineum, vt docent Nau. in sum. c. 22. num. 87. Roder. in sum. p. 1. c. 237. num. 2. licet Sanchez disp. cit. num. 17. repugnet, quod nulla ibi sit causa pietatis, quæ concurrere debet, vt licita sit dispensatio.

Non dicitur mulier pauper, ac dote carens, si nil possideat, at parentes diuites habeat; quia obtinet ius succedendi in bona parentum, ac eos
com-

compellendi ad competentem dotem statim illi constituendam iuxta statum, & eorum facultates Sanchez *vbi supra num. 21.* Quod limitatur Primo, nisi femina ex Regni statuto careat iure succedendi; nec certa sit eius legitima; quod liberum sit parentibus modicum quid filiabus relinquere. Secundo, quando parentum facultates non sufficient ad competentem dotem; nisi diminuantur legitima alijs filijs debita. Tertio, quando fratres, aut alius vult feminam dotare, sed nullo precedente pacto, quo illa ius irrevocabile acquisierit. Quarto, si Parentes bonorum suorum parte spoliaro se nequeant; quod ea indigeant ad honestam, suoque statui convenientem vitam *num. 25.* Et quousque legitima consuetudine recepta est, dotem non haberi nisi post parentum obitum: nisi omnes eodem modo uxores acciperent; quia tunc nullum dotis nocumentum patitur. *num. 26.*

Si mulier suis bonis renuntiavit eo animo, ut pauperatis titulo facilius dispensationem impetraret, non tenet dispensatio, cum fiat animo eximendi se à lege, contra factorem canonum mentem. Secus si alio sine renuntiavit sine pacto tacito, vel expresso retrocedendi *num. 26.* Idem si post impetratam dispensationem, sed antequam reiper Ordinarium expediretur, instituta sit hæres, aut legataria maxime quantitatis, & ipsa renuntiavit in favore alicuius, cum tunc dicatur acquiescisse hereditatem, vel legatum. Secus vero si absolute renuntiavit, ne valor dispensationis cesset; ad enim non est patrimonium diminueri, sed tantum non acquirere. *num. 27.* *vbi idem dicit quod*

-110-

documque hereditas, vel legatum illi obueniat siue ante, siue postquam Romam misit: repudiare enim potest. Idem si nullus ante instituta sit hæres, sed ipsa hoc ignoravit ante contractum matrimonium; vera enim paupertas Pontifici allegata fuit.

Amplia ut supra dicta locum habeant licet femina ob alias etiam causas non inueniat virum, quam respectu dotis, ut quod sit protecta a patris, vel filios habeat ex alio matrimonio; vel sit deformis, aut aliquo crimine infamata, vel ob illud punita. Satis enim est verificari defectum dotis. *num. 29.*

B. Solet etiam allegari in matrimonio nondum inito, quando mulier passa est iacturam sanæ ex copula cum consanguineo habita, vel ex suspecta, frequentique cum ipso conuersatione, ad cuius verificationem sufficit probabilis timor inimicitiarum inter utriusque consanguineos, vel incontinentia, eo quod inuenes sint: & quod mulier ratione infamie non poterit competenter nubere, & ita incontinentiæ periculum patietur. *num. 10.*

C. Sufficit si bona alterius coniugis fide. Et ignorantia impedimento- rum, ut dispensatio ex tacurnitate non sit subrepticia, sufficit quæcumque, quæ non sit magna temeritas. In expressione verò allegata tamquam causa facilioris dispensationis, requiritur iusta, & probabilis ignorantia. *disp. 25. num. 28.*

DECLARATIO

GLAV.

CLAVSULA TERTIA.

Deposita per te omni spe euluf-
cung; pecunie, aut premije-
tiam sponte oblari. Quod si
occasione dicte dispensatio-
nis exigere, aut oblatum re-
cipere temere presumpseris,
excommunicationis late sen-
tentia pœnam incurras,

V. sup. pag. 68.

DECLARATIO.

NON incidunt qui ex consuetu-
dine accipiunt tantum aureum,
alteriusve quantitatis pro recep-
tione testium ad verificandam precû
veritatem. Sunt enim hæc præmia
laborum, non autem remunera-
tionis pretium, aut munus, *dis. 35.*
num. 10. & seq.

Incidit verò Delegatus, si recipiat
esculentâ, & poculentâ, quæ pau-
cis diebus consumi possunt. Se-
cus si finita delegatione, & omni-
no expedita dispensatione munera
recipiat, cessat enim iam causa pro-
hibitionis. *num. 12. & 14.*

Accipiens huiusmodi munera licet inci-
dat in excommunicationem, & pec-
cet mort. contra prohibitionem,
non tamen tenetur restituere, non
enim imponitur onus restituti-
onis. *num. 13.*

CLAVSULA QUARTA

A. Si per informationem preces
veritate niti repereris. **B.** su-
per quo conscientiam tuam
oneramus.

DECLARATIO.

A. Sufficit extrajudicialis informa-
tio *dis. 35. num. 15. lib. 8.*
Quare non indiget Notario, & te-
stibus iuratis. Immo si notoria es-
set veritas preceû, aut aliunde Iudici
de ea constaret, nulla opus esset in-
formatione. satis enim Iudicis con-
scientiæ factum est. Quod si igna-
rus absq; in informatione dispensaret,
nulla esset dispensatio *num. 16.* Vi-
de eundem *dis. 17. num. 12. eodem*
lib. & dis. 33. lib. 3.

B. Per hæc verba non eligitur indus-
tria personæ, quare huiusmodi Dele-
gatus potest subdelegare. *Ricc. p. 2.*
decis. 270.

CLAVSULA QUINTA

Constitutionibus, & ordinatio-
nibus Apostolicis, ceterisque
contrarijs quibuscung; non
obstantibus.

DECLARATIO.

Sufficienter derogatur decreto Con-
cilij Tridentini.

CLAVSULA SEXTA.

Vt matrimonium inter se serua-
ta forma Concilij Tridentini
contrahere valeant, dispen-
sa.

DECLARATIO

NON continet dispensationem
omnino consumatam, sed nã an-
datum dispensandi, quare si matri-
monium incatur a tequam officialis
dispenset, invalidum omnino erit

Sanchez l. 8. disp. 37. nu. 18. Vide
decur. in c. 5. sess. 24. de refor. matr.
pag. 124. Sanchez de matr. lib. 2.
disp. 37. num. 9.

Per hanc clausulam non tollitur facultas
Ordinario dispensandi in detra-
hationibus. Immo si facta dis-
pensatione, sine illis matrimonium
in raptu, validum omnino erit, mo-
do curam Parocho, & testibus; hæc
enim sunt de essentia, non illa, neq;
hæc tantummodo immutari modum, &
formam à Concilio traditam. disp.
cit. num. 19.

Si matrimonium prius irritum iuratum
publicè recitatur, iterum etiam pre-
mittenso denunciacione; nisi pau-
lo ante in prior matrimonio inua-
lido essent præmissa. num. 20.

CLAVSVLA SEPTIMA

Dummodo propter hoc ipsa
N. raptam non fuerit.

DECLARATIO.

Doctores intelligunt de solo raptu
causa ineundi matrimonii. Con-
gregatio verò Concilij extendit etiã
ad raptum ex alia causa. V. Sanchez
lib. 7. disp. 13. & lib. 8. disp. 25. nu. 17.

Valet matrimonium in raptu cum raptio,
qui raptus causa non fuit, si-
cet raptio raptam fuerit. disp. 13. cit.
num. 6.

Ad raptum requiritur traditio mu-
lieris de loco ad locum. *Ex Tit. ibi*
Quandiu ipsa in potestate raptoris
manferit, non tamen requiritur
copula. num. 7. & seq. *omnino*
Sufficit ad ineundum panas, si ra-
piatur etiam meretrix, aut alia cu-
iusvis status. num. 14.

Non comprehenduntur abducentes
fœminam volentem, licet postea
mater, vel matrem, etiam ignorantibus,
immo & iniuris parentibus
num. 9. & 13. contra Nau. de sponsal.
cons. 13. al. d. raptor. cons. 3.
Nec si imponis precibus, aut pretio
vel dolo. num. 11. & seq. Nec ra-
pientes propriam sponsam de iuuro:
hic enim rapies iure com. à
pœna excusatur. num. 15.

CLAVSVLA OCTAVA

Prolem suscipiendam exinde
legittimam decernendo.

DECLARATIO.

Dicitur supra de dispensatione in
foro c. in d. off. c. & clausula 6.

CLAVSVLA NONA

Ipsi ex certis rationabilibus cau-
sis eorum animum mouenti-
bus cupiunt inuicem matri-
monio copulari. quæ clausula
apponi solet in dispensationi-
bus sine causa.

DECLARATIO.

Hæc causa non sunt verificanda,
quod Superior gratiam largiatur,
non specificando causas.
Et verba illa, De præmissis te diligen-
ter informes, referuntur non ad cau-
sas, sed ad impedimentum allega-
tum; Sanchez. lib. 8. disp. 35. num.

CLAVSVLA DECTIMA

Quod

DECRET A

SACRAE REGVLARIVM CONGREGATIONIS

Pro resolutione controuersiarum inter
Regulares Ciuitatis Mediolani, &
eiusdem Ciuitatis Archiepi-
scopum, die 2. Iulij 1587.

Liceat Regularibus in eorum proprijs Ecclesijs, & intra septa suorum Monasteriorum Eucharisticum Sacramentum processionaliter circumferre, & super altare publice adorandum exponere, ex quauis publica siue priuata causa.

Elemosynę in Ecclesijs Regularium, & in eorum concionibus ad Monasteriorum, Elemosynarumque suarum collectę dispositioni suorum liberę maneat. Quę uero ad aliorum locorum, seu personarum necessitates subleuandas ad eorum conciones colligentur, in eos erogentur, eiusue distribuantur personis, & locis, quę Ordinarij iussu, & mandato in concionibus commendata fuerint, ita tamen quod cogi non possint extraneos commendare.

Regularibus concionatoribus in eorum proprijs Ecclesijs concionandi hora à quoquā non prescribatur, sed liberū sit eisdem quandoquē mque officium prædicationis peragere.

Liberum sit heredibus defuncti, unum pluraue officia pro defunctis in Ecclesijs regularium celebrari facere: nec non tot ex regularibus eiusdem conventus euocare, quot eis uidebitur.

Parochi à regularibus, in quorum Ecclesijs Parochianum sepeliri contingeret, non plus portione quę ipsi iure, seu consuetudine debita, quę quarta nuncupatur, exigant.

Si corpora mortuorum sepelienda in Ecclesijs Monialium Regularibus subiectarum deferantur, Parochis non liceat corpora ad Ecclesias prædictas deferre, nisi de consensu eiusdem Monasterij Superioris, seu Confessarij, qui tunc presens aderit. Heredes autem minime adstringantur regulares, quibus Monasterium subest, ad funus euocare.

In Missa Sacrificio is seruetur ritus in omnibus Ecclesijs Sanctimonialium, qui hucusque seruati consueuit, ita ut ubi Ambrosianus, non Romano, ubi Romanus, non Ambrosianus ritus quopiam celebretur.

Licentiam concionandi regularibus in Ecclesijs, quę sui Ordinis nō sunt, Ord-

Ordinarius cōcedat, vt sibi magis expediens videbitur, & Concionator ea obtenta, in Ecclesia sibi assignat, absq; vteriori Rectoris licentia minus suum liberè exerceat. Qui vero non in particulari Ecclesia sed liberè concionandi licentiam obtinuerit, in tota Diocesi, nulla vltimas licentia petita à Rectoribus liberè cōcionari valeat. Rectorē vero cōtradicēte, nisi Ordinarius aliud iusserit, non prædicet.

Concionatoribus verò approbatis à suis Superioribus liceat in quibuscunq; Ecclesijs sui ordinis concionari Episcopo non contradicente

Ad publicas processiones tantum regulares accedere iuxta formam Concilij Trid. compelli possint, ad alias verò, quæ Mediolani ab vniuerso Clero seculari fieri consueverunt, vt spontè accedant hortentur.

Regulares ad forum Ordinarij non trahantur, nisi in casibus à Tridentina synodo, Constitutionibusuē Pontificijs permissis.

In causis regulariū tā corā Ordinario quā corā Cōseruatore, aut alio quouis Iudice delegato sequetur tam per Iudices ipsos, Cōseruatores, quam notarios constitutio Pontificia ea de re edita. In reliquis attendatur tenor litterarum cōseruatorialium; ita tamen vt Cōseruatores semel electi mutari non possint, nisi per Capitulum Prouinciale, eorumdemq; nomina infra mensem à die electionis Ordinarijs indicare debeant, prout à Congregatione Interpretum Sacri Conc. Trid. declaratum fuit, qui deniq; Cōseruatores, cum vti suspecti recusantur, non procedant, nisi ex præscripto Conc. Trid. sess. 14. c. 5. de reform.

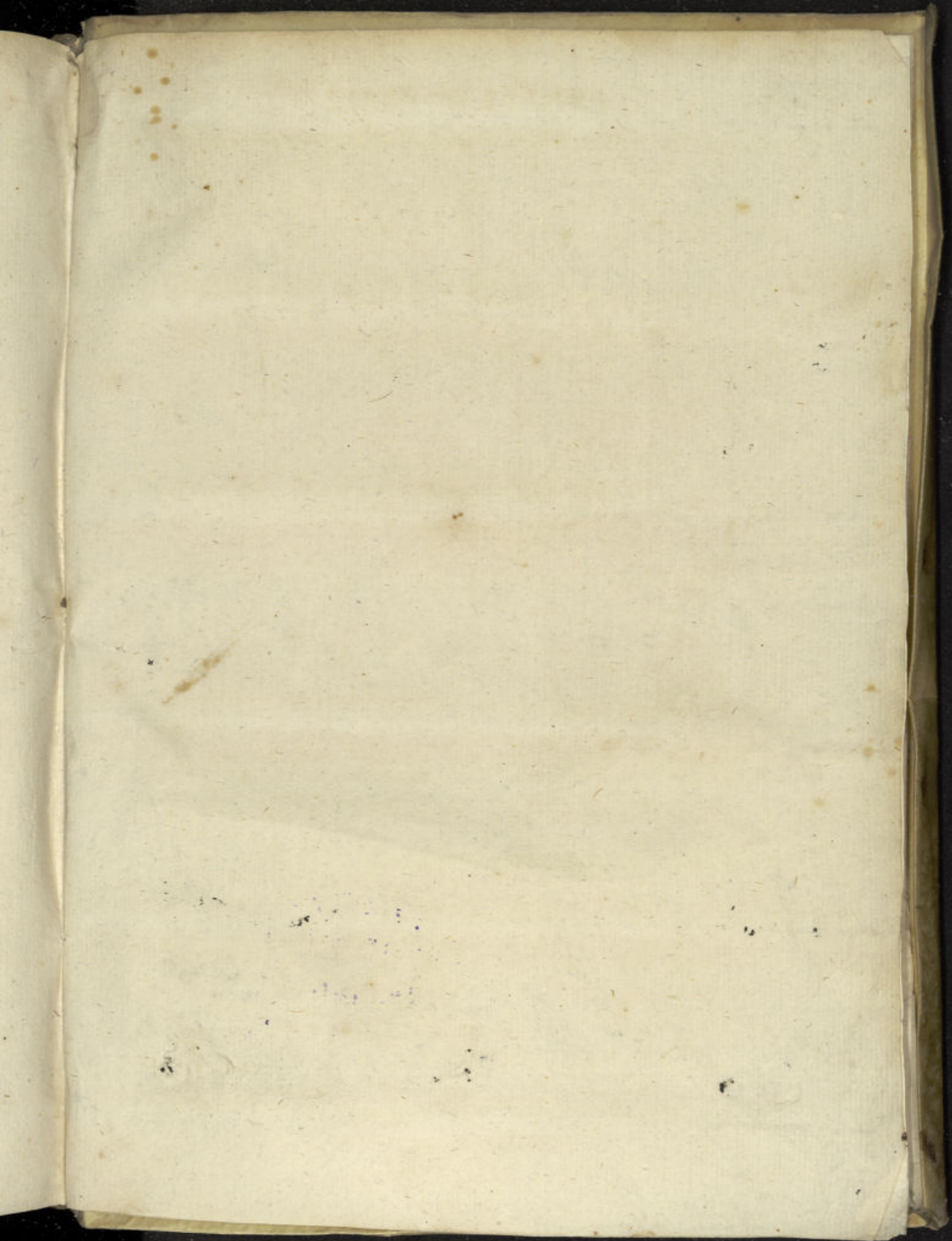
Curam animarum in Ecclesijs regula-

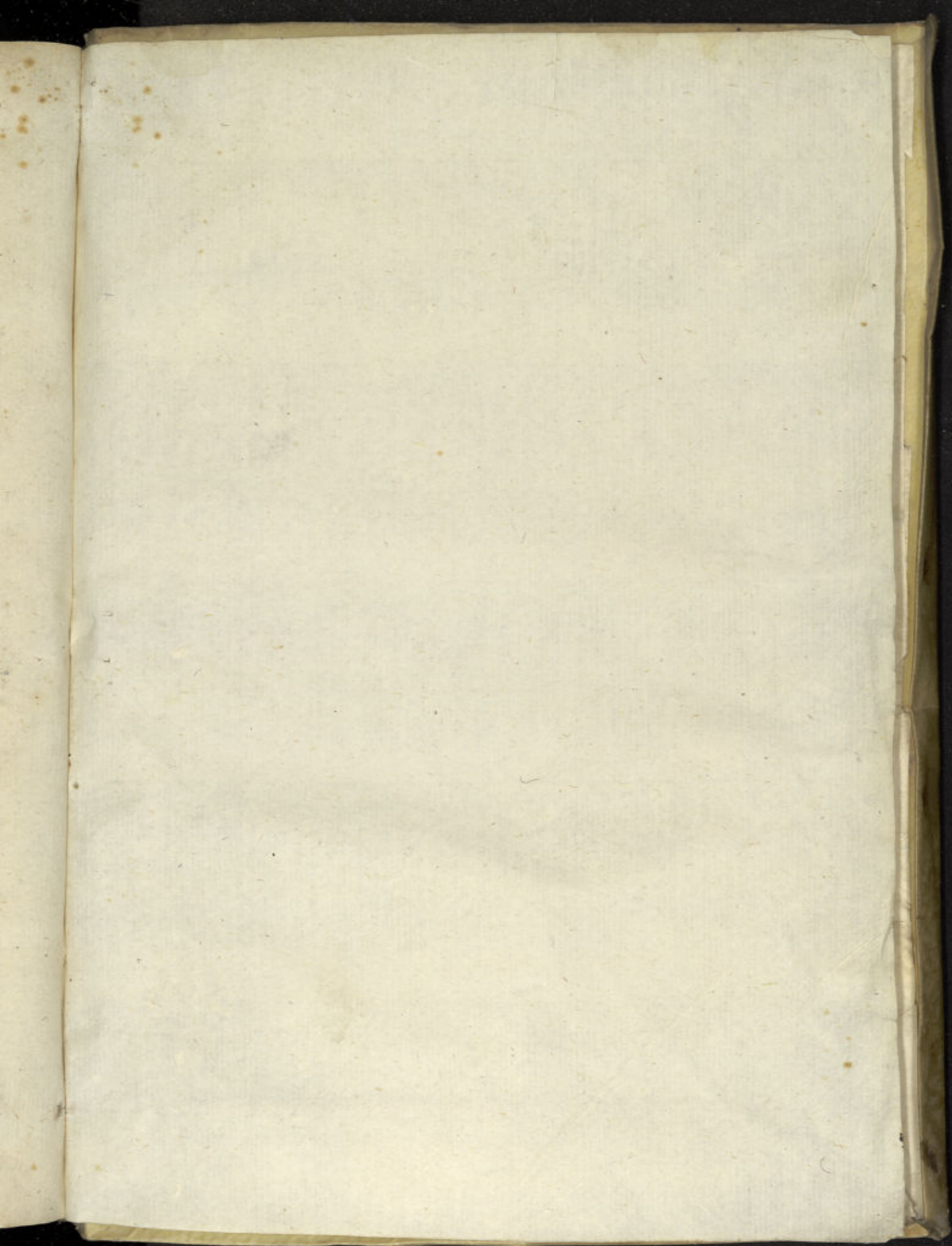
rium exercētes tam regulares quam seculares, Ordinarij iurisdictioni subsint in concernentibus curam animarum, & sacramentorum administrationem tantum iuxta formam Sacri Conc. Trid.

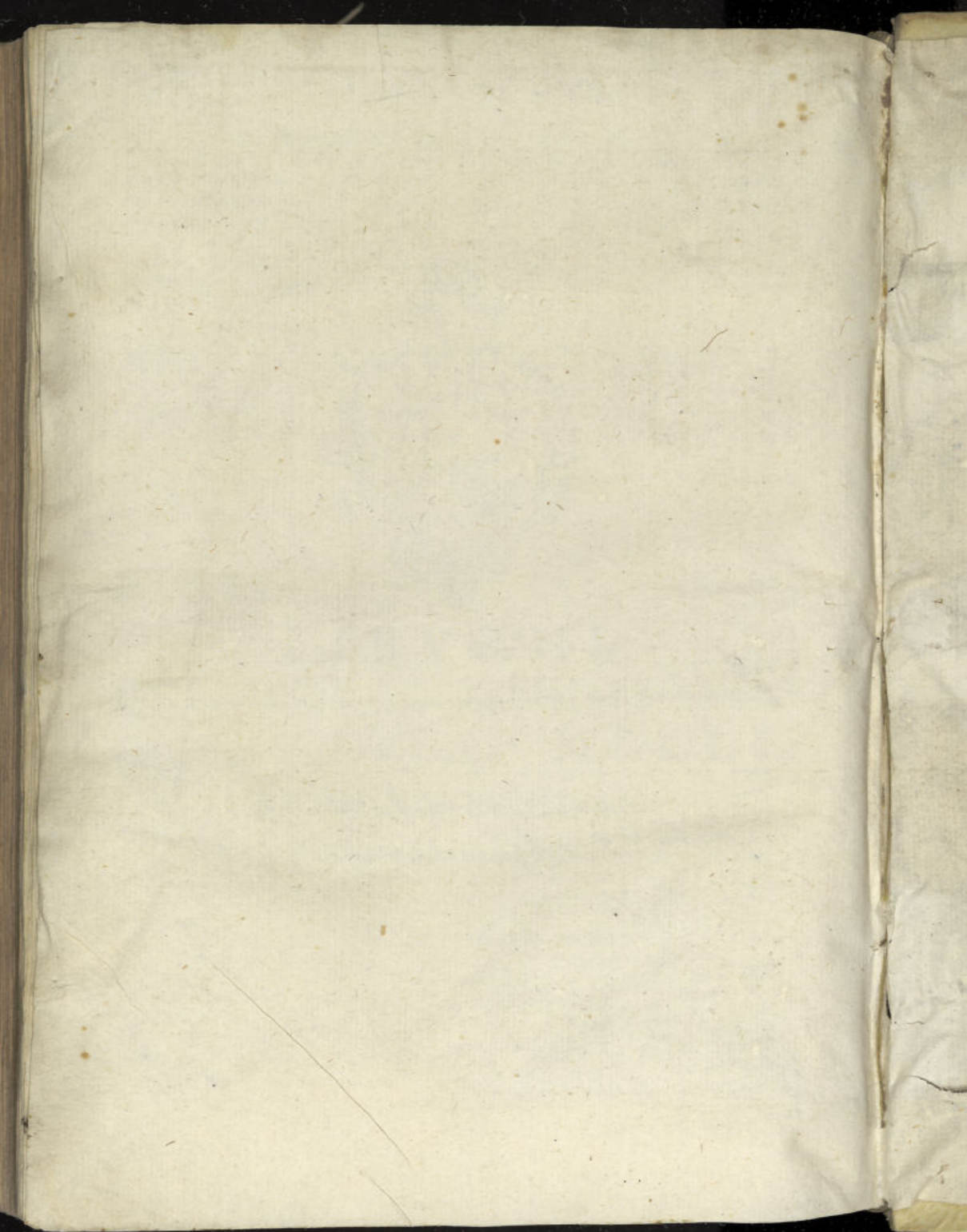
Ordinarij neminem regularium ad ordines promoucant, nisi litteras testimoniales sui Superioris de vita & moribus obtulerint.

Regulares, qui ad confessiones audiendas idonei generaliter ab Ordinarijs eorumue examinatoribus recepti, & approbati fuerint generaliter quoq; & indistinctè, absq; aliqua limitatione temporis certorumue locorum, aut generis personarum admittantur in diocesi propria. De ceteris verò, qui non adeo idonei reperiuntur, si petierint se admitti, arbitrio Ordinariorum relinquitur, ipsos cum limitata facultate, prout eisdem Ordinarijs magis expedire videbitur, probare, & admittere. Qui autem in domibus proprijs laicorum ex causa confessiones audierit, statim Parochum admonere teneatur, & fidem audita confessionis pro medico adueniente relinquere, &c. Idem postea declarauit eadem S. Congregatio approbantibus Greg. 15. & Urbano 8. Sign. Fratres Michael Bonellus Card. Alexandris V. Bullam Pij

L A V S D E O,

22

23

